Disquisitionum Magicarum P. Del

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

Quibus continetur accurata curiosarum artium, & vanarum superstitionum confutatio;

Apprime vtilis, & per necessaria Theologis, Iurisconsultis, Medicis, Philosophis, ac præsertim Verbi Dei Contionatoribus, & vtriusque Fori Iudicibus, quibus in primis aurea præcepta traduntur.

AVCTORE

MARTINO DEL RIO

Societatis Iesu Presbytero. LL. Licentiato, & Theol. Doct. olim in Academia Grætzensi, ac dein Salmatic. publico S. S. Professore.

Hac Veneta, & Postrema Editione omnium maximè elaborata, suæque pristinæ integritati restituta ac præterea Auctoris Vita, Et quattuor Locupletissimis Indicibus aucta.

Admodum Reuer. Patri

D. IOANNI AVGVSTINO

Ex Comitibus Linguilliæ Congregationis Somaschæ Theologo ac Concionatori præcellentissimo.

VENETIIS, Apud Guerilios. M. DC XL.

SVPERIORVM PERMISSV.

ADMODVM
REVERENDO PATRI
Et Domino Collendiſſimo.

Iacobus Sarzina Fælicitatem.

EVulgantur, at non in vulgus, Diſquiſitiones hæ Magicæ, dum tuo inſcribuntur præclariſſimo nomini, Pater admodum Reuerende. Scilicet, & generis nobilitas, & tua præſertim cùm LINGVA, tùm calamo ſingularis præſtantia, qua literatorum omnium æui noſtri gloriam æmularis, non modò, ſed, & antecellis, quàm facillimè te Principem virum acclamãt. Agè ergò, & gentilitiæ ſtirpis tuæ Cęlum quàm plurimis Heroum ſyderibus emicans, præclariori ſapientiæ, ac pietatis tuæ ſydere redde ſplendidius: Maiorum gladios ociori æque ac nobiliori penna præuerte. Agè inquam, & Anſelmi Marchionum Salinarum germinis à Friderico primo in LINGVILLIÆ comitem electi non degenerem te nepotem exhibe: Laureato Bonifacij (alterius LINGVILLIÆ comitis ab Aeneobarbo decreti) gladio tuum dignum laurea calamum appone: Immiſce te Hyeroſolimitanorum equitum choro, &

Iustin. in hist. Bossius in hist. Campana in histor.

quæ pro Genuensi Ciuitate Philippus Cisalpinæ Galliæ Prior, quæ pro sarta tecta Melitensi Insula Aleramus Mamertini, item Prior, quæ postremò Ferdinandus in oppugnatione Brigherasci gladio præbuit argumenta virtutis, & fidei. Tu pro sartis tectis politioribus literis æmulare calamo nequicquam auitis gladijs infæliciori. Sic voueo, dum interim exiguum hoc amoris erga te mei, qualecumque sit argumentum exhibeo, quod cum per otium licuerit, vt inspectes, & deuotam, quam in illo tibi sisto obsequentissimi cordis victimam perhumaniter excipias, rogo. Vale tibi, ingeniorum excitamento, literarum splendori, tuæ demùm Somaschensis Congregationis gloriæ, & me ne dum diligas, sed vt facis, ama.

Vita

Vita, & Scripta Auctoris.

OPVS quod damus, Lector, viri est sua, maiorumque virtute illustris. Hispanus erat patre, Proannensi Vico (vulgò Proanno) in Môtibus Campoò oriundus: vbi etiamnum vestigia arcis antiquum eiusdem Familiæ domicilium, quod Hispanicæ Solat vocatur. Vetustissima huius memoria ab Octauiani Imperio accersitur, cum pro gente sua ad Montem Sierra Tajada dictum pugnat, obique fortiter Generosus Cantaber Lucio Lamia oppugnante. Ex cuius prosapia Fruendus, qui feliciore euentu vnà cũ Christianis, quos Rex Pelagius anno 720. eius curæ commiserat, quosque Donga celebris, adhuc spelunca capere non poterat, dum in Mauros impetum facit, magnam eorum multitudinem inter fluuios Deba, & Oba fudit, & fugat. Ab hac victoria gentilitium nomen, & insigne Del Rio genti fuit. Fidus huius rei testis liber, quem Del Bezrro vocant, in quo Familiæ Hispaniæ ad origines suas reuocantur, stirpemque hanc ramos suos latè diffudisse, interque alios nobilem vnum in Bureba, ex quo Gonsaluus Roderici Del-Rio Regis Henrici Quarti corporis custos posteros reliquit dispersos in varia Regum obsequia. Atque hunc cuius librum præ manibus habes, eius abnepotem Brabantia, matre ex nobili de Villanoua Celtiberiæ familiæ, edidit ingenio raro, cuius rei monumenta hæc fidem faciunt.

Scholia in Claudianum.
Emendationes in Solinum.
De Tragedia veterum.
De vita Annæi Senecæ patris, & filij.
De versibus tragicis.
Aduersaria, & commentaria in Senecam.
Notæ perpetuæ in Ius ciuile.
Repetitio in legem transigere.
Commentaria in legem contractus.
Annotationes in monita Sancti Orientij.
AEnigmata Sancti Aldhelmi.
Disquisitionum Magicarum Libri Sex.
Commentaria, & Catena in Cantica Canticorum.
Speculum Marianum.
Polemica Mariana.
Florida Mariana.
Super Threnos Ieremiæ.
Super Genesim.
Adagia Sacra.

Alia

Alia præterea dedit, quæ alieno nomine circumferuntur, sed & posthuma quædam apparantur; Vir etsi Mineruæ studia coleret impensiùs, iuuenili tamen vigore armorum dexteritatem fuit consecutus. Quid mirum, si patre Cantaber, matre Celtiber? Omni genere Scientiarum præstans, officia publica, atque imperium perpetuò recusauit; plus in meriti conscientia, quàm in functionis fructu ponens. Philippi Secundi Hispan. Regis Consiliarius, & Supremus in suo exercitu Iudex, æquum se, & incorruptum semper exhibuit: Spretis mundi illecebris Iesu Societatem ingressus, exemplo socijs, admirationi omnibus fuit. Diuinarum litterarum studijs, se totum tradidit, adeoque eximius euasit Theologus, vt Louanij in Belgio, Grecij in Stiria, Salmanticę in Hispania, Sacrarum Scripturarum oracula summa cum laude sit interpretatus. Acerrimus fuit hęreticorum insectator, ab omnibus laudem, à subditis dum Arfelarię in Brabantia Dominus fuit, etiam amorem obtinuit. Dum Salmantica Louanium maiore celeritate, quàm vires ferebant, properat, tertio quàm eo appulit die anno 1608. obijt, magno omnium luctu.

Elem-

Elenchus Librorum, & eorum, quæ ipsis generatim continentur.

IN R. V.

MARTINI DELrij Disquisitiones Magicas.

Iusti Lipsi Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, summa
Penna permeat, & sagace mente
Sagas, & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vosque Colchi,
Infames male cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyrique, Dusijque
Peccastis, genus improbum, salaxque;
Totum hoc eruit, eruis medetur:
Sed quis? Delrius eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hic pura, & liquida omnia; hic venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse;
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

IN EASDEM

PARODIA.

MAgia, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse præualere, siue toxico
Opus foret necare, siue fascino.
Et hoc negat feraciora Thessali
Negare rura, noxiumque Caucasum.
Scythaque saxa, consciosque Colchicos,
Iberiam, tuumque Taure verticem:
Vbi ista, post Magia, floruit prius
Agrestis herba; nam Promothæi in iugo
Vapore sæpe tabido imbuit sata.
Zarate Mede, lethiferque Dardane,
Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima
Ait Magia; postuma ex origine;
Tua exisse dicit e prosapia,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tulisse, læua siue dextera
Opus patraret, aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigre vices hero.
Neque vlla vota Noxialibus Deis
Sibi esse facta, cum veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque sæculum recens.
Sed hæc prius vere: nunc Appolline
Silet loquente, seque dedicat tibi
Apollo Delrie, atque Apollo Delrij.

HERIBERT. ROSVVEIDVS.
S. I.

PRI-

FEDERICI IAMOTTII MEDICI carmen in Patris Martini Del Rij librum de Magia.

TEmporibus priscis veterum quicumque Magiæ
Cœlestis magnumque decus, nomenque tulerunt,
Illustri Sophia, & doctrinæ laude cluebant,
Cultaque iungebant solerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege secundi,
Naturæ indagatores, astrumque periti:
Egregias artes Medicas, Musasque colentes.
Talis erat Ioseph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moses oracula promens:
Talis, & Assyriæ Daniel spectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia sceptra teneret,
Iudaæ, talesque Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Christum petiere iacentem.
Inter ea miseros infesti dæmonis œstrus
Mortales agitans, sua quos vecordia torsit,
Emisit scelus, & fraudes, variosque nocendi
Fallendique astus, varias & repperit artes
Falsidicum vatum præsagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues, ætas hinc prisca parentum
Protulit Aegypti Mystas bacchanis, Anumque
Fatidicam, quæ terra dedit responsa Saule.
Hinc Medea sagax AEetæ dira propago:
Impius hinc Simon Magus, & cognomine dictus:
Hinc quoque Carpocrates, Magicæ qui tradidit artis
Publicus interpres posito præcepta pudore.
Nunc Magicæ pestes, imposturæque nefandæ
Pondera telluris, totum grassantur in orbem,
Ludificantque animos: at non sine numine patris
Aetherij, qui iure malis offensus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuisæ oculis præstringit nube Magiæ,
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quique fidem sanctam leuibus liquere procellis,
Quique iugo falsi summittant impia colla.
Iamque adeo genus humanum, terrasque parientes
Caligo obrueret fulua circundata vitta,
Ni bonus, & Medica spectatus DelRius arte,
Discuteret tenebras sani medicamine libri,
Et clara viri perfunderet omnia luce.
Nam species formasque omnes, causasque Magiæ
Duplicis aggressus docta signare tabella
Strenuus, & simplex falso distinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audace, qui forti pectore, & armis,
Terrarumque pestes, immania monstra, lacessens,
Impia corda domas, auerrunco Ioue nati

Aemulus Alcidæ, factèque exempla secutus.
Hinc catus, & prudens vir colligat insita prorsus
Esse sodalitio fortissima pectora vestro,
Aspera quæ spectent, & semper ad ardua tendant,
Magnàque suscipiant duro comitata labore.
Sed mihi nec cœtus liceat memorare priorum
Mystarum, placidi IESV de nomine dictos,
Qui solida virtute cluent, operumque labore,
Difficili præstant reliquis. Tu singula pande
Calliope: tibi namque datum cognosse, quis horum
Auroram, mediumque axem solemque cadentem
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantum nostras peruenit ad aures,
Nec stabilis: neque enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ dispicis omnia, Musa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Postulat à Musis primas Bellarminus Heros
Ferre, Sacerdotum columen quos purpura vestit:
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita consultisque sonantia mentibus, acres
Composuit lites; & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de religione, Deique
Legitimo cultu: nec destitit ante mouere
Saxum omne, atque omnem funem, & quæcunque necesse est
Voluere, quam doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Iberæ
Gentis honos adijt, labor, vt vox nuntia læti,
Quam dedit Omnipotens Christus, quam quatuor olim
Quadruplici vates obsignauere tabella;
Plena foret cunctis, nec ciui cognita tantum
Parisio, sed, & externis manifesta pateret.
Sic, & Pierio stimulante Pererius œstro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Dispulit, & tenebras, verbisque interpres apertis
Exposuit dubij mysteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriadem virtus, & roboris ardor,
Pontificis pro iure sacri, Canonumque vetusto
Dogmate pugnantem, medium protraxit in agmen
Intrepidum: summisque viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir
Ascensu superaret, & hinc conspectior esset.
Quanta fuit vis, quæ contentio Posseuini,
Cum docto simul ingentique volumine iudex,
Instar Aristarchi, variorum scripta notaret?
Quantus Peltani labor, exemplaria Græca
Pleraque vulgantis, Romano compta lepore?
Quantus erat Riberas, cum nos oracula vatum,
Quos paruos dixere, suo sermone doceret?
Nobilis ò quanto Scondonchus robore fretus,
Propulit à Socijs odium, linguasque procaces,
Et Quadruplicorum conuincia falsa remouit?
Scitaque donauit cultu monimenta Latino
Costeri, ipsiusque comes vestigia pressit?

Quis

Quis dignè Molinamque, Suaresiumque disertum
Extulerit cantu? quis Vazqui fortia facta
Laudibus ornarit meretricis, clarumque Valentem?
Iam mihi Seruiadæ canos circumspice crines,
Christiadem senem; iuuenum queis tradita cura est,
Quorum hic Audomaros, sublimis ac ille Duaci,
Mœnia facundæ decorauit flumine linguæ;
Detestanda palàm, passimque piacula damnans.
Astitit hinc opifer, sociamque laboris amico
Porrexit dextram, Musarum maxima cura
Dausqueius; Latiæ doctore Graiæque camœnæ,
Splendida qui monumenta Seleucensi Basilei
Doctis explicuit chartis: quæ protinus almam
Proferet in lucem cæcis exempta latebris.
Sic, & Castaliæ moderantem legibus æquis
Frana domus, apud Audomari memorabile fanum
Christiadem leuat auxilio Veruccius astans,
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui præit, vt veruex iuuenum sectarius, & quam
Ad Sophiæ fontes, & dulcia pascua ducit.
Sunt alij innumeri varijs in finibus orbis.
(Ad sint ô facilesque meæ, placidæque camœnæ)
Ordinis eximia clari virtute sodales:
At nos humanis certum, finemque, modumque
Mentibus addamus: nec enim hos comprendere possint
Mortales, quibus exigua est solertia mentis.
Tu verò impauido, constantique impete, DELRI,
Acria bella gerens sæua cum gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
Perge modò insigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, belloque tuere petitum,
Dum palmæ laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damno sis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamque relinquat,
Belgica tum tellus vero florebit, & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

FINIS.

IN EVNDEM TRIMETRI.

GAudebat ORCVS arte dæmonas sua:
Magicisque monstris vertere Orbem cardine:
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Malisque tabescebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & versa vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiamne SORTI tertio in regno locus?
Non. Ista virtus est viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen scholis,
Notumque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA. S. I.

IN

PRIVILEGIVM.

RVDOLPHVS II. diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, &c. Comes Tiro , &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Expositum nobis Martinum Del-Rio Societ. Iesu presbyt. multa à multis annis, & olim cum in Belgio Serenifs. Hispan. Regi Catholico Philippo II. à Consil. fuit, & postea cum Soc. Iesu aggregatus, varijs in Acade. vtilitati publicè pro virili concionando, docendo, componendo incubuit in humanioribus artibus, Iurisprudentia, & Theologia laborasse, quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta, vel affecta habeat, aut secundis curis recudi desideret. Vereri autem, neque iam non sine aliquo nominis sui, & lectorum dispendio expertus, à quibus minime expediat, ea typographio sibi suisque in fraudem exprimantur, ac proinde humiliter rogare, vt Priuil. se nostro aduersus eiusmodi iniuriam, ac fraudem muniamus. Nos itaque benigne considerantes, quam vtilem Martinus ipse Del-Rio, qui nobis ab insigni pietate, ac doctrina prædicatur, Rei litterariæ publicæ operã nauet, quòd in ijs, quæ iam ante ab ipso edita sunt, liqueat. Omnibus, & singulis Typogr. Bibliopol. ac alijs quamcumque librariam negotiationem exercẽtibus, seri, o, firmiterque vetamus, & inhibemus, ne quisquam prænarrata opera per viginti annorum spatium à prima editionis die computan. intra Sacr. Rom. Imp. Regnorumque, & Dom. nostrorum hæreditariorum fines, simili, vel alio charactere, aut forma, siue in toto, siue in parte recudere, vel alio recudenda mittere, aut alibi etiam impressa adducere, vendere, & distrahere clam, seu palam contra voluntatem, & consensu supradicti Mart. Del-Rio præsumat, Si quis vero secus faciendo Priuil. hoc nostrum Cæs. negligere, vel transgredi conatus fuerit, eum non solum prænarratis libris perperam quippe recusis, & adductis (quos prænominatus Del-Rio eiusque Mandatarij vbicunq; deprehensos, vel propria authoritate, vel Magistr. illius ope, & auxilio sibi vendicare poterunt) de facto priuandum, sed & pena 10. Marcharum auri puri fisco nostro Cęs. fraudis vindici, & sæpe fato Del-Rio eiusve Mandatariorum vsibus ex æquo pendenda decernimus irremissibiliter puniendum. Mandamus ergo omnibus, ac singulis nostris, & S. R. Imp. Regnorumque, ac Ditionum nostrarum hæreditariarum subditis, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis existant, tam Ecclesiast. quam Sęcula. presertim vero ijs, qui in Magistratu constituti, vel proprio, vel superiorum nomine, & loco Ius, ac iustitiæ administrationem exercent, ne quen quam hoc Priuileg. nostrum Cæs. temerè, & impunè transgredi, aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte compererint præscripta pœna puniri alijsque modis idoneis coerceri curent, Quatenus, & ipsi eandem mulctam euitare voluerint. Harum testimonio litterarum manu nostra subscript. ac sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragæ die 15. Mens. Iun. Anno Domini 1602. Regnorum nostrorum Romani 27. Hungarici 30. & Bohemici itidem 27. &c.

RVDOLPHVS.

Rud. Coraducius, &c.

Mandatum Sacræ Cæs. Maiestatis Proprium

Io. Baruitius, &c.

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS octaua decima Ianuarij ad me dedisti Ioannes Albine, eas decimaseptima Februarij recepi. molestum fuit intelligere, molestiam tibi vanorum hominum iactantia creari. bono sis animo, nihil hæ laruæ metuendæ. cacodæmonis *Mormolycia* sunt, qui se ringitur impugnari. Præualebit tamen mendacio *Veritas*. Confestim Pragam scripsi ad eos, quorum opera *Cæsarium Diploma* impetraui; vt obsistant Stellionibus, & calida, quàm merentur perfundant. Recens est memoria concessi mihi Priuilegijs: nihil vereor, ne obrepant subsessores, vel subrepant: clausa inuenient omnia. Tu tantum tace, & vrge cæpta. Tibi soli *Magicas Disquisitiones*, tam luculento auctas, & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot *Augusti Imperij Maiestatem* agnoscunt Typographis, ne mea me nescio attingant cudendo, recudendove, vel alibi excusa vanum proponendo, potestate mihi ab *Inuictiss. Cæsare nostro* concessa veto, prohibeo. hortor ne ludum faciant, quod ære graui sint luituri. Tibi etiam, quoad *Magicas Disquisitiones* meas, sic abs me auctas, castigatásque, vt in causa mea propria, quo possum optimo iure, *Speciale Mandatum Procurationemque* do, delego; postulandi, persequendique vbi vbi commodum fuerit, exemplarium confiscationem, & mulctæ marcharum auri, quot in diplomate expressæ fuerunt exactionem, receptioremque. *Lectores* vero omnes certiores reddo, me pro meis germanis non habere, quæ vel Ioan. Philipp. Speissius, vel Ioann. Theobald. Schonvvetterus (quos ista scribi moliri) vel quisquam abs te alius, me non modo ignaro, sed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario, vel charactere, vel icone, alia, librorum istorum expresserint. Et, si quod Priuilegium finxerint, id obreptitium, & subreptitium, vel etiam Corneliæ legi subiectum fore, id palam his ad te litteris denuncio, dico, & attestor. Videant, ne dum falsum, & incertum lucrum aucupantur per iniuriam, iure in verum, & certum nominis, & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ, & voluntatis erga te iudicem, vt *Cæsareo Doplomati* subiungas, permitto, & alia, vt à me breui exspectes iubeo. Animosis alto, & muscas istas noli metuere, sed ventilabro celaritatis, & constantiæ discute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, strenue tuebor. Vale, Grætij Stir. XVII. Febr. CIↃ. IↃCIII.

Tuus ex animo

MARTIN DELRIO
Societatis Iesu, &c.

PRO-

PROLOQVIVM
DE DIFFICVLTATE, ET NECESSITATE
Huius tractationis.

Ordior arma, quibus, cœli super aurea templa
Molitur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles, patrio considere regno
Quæ vetita: atque, imis Eremi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odijs, animisque furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

PRORSVS ita est. nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus, aut finis vllus. hostium Dei *superbia ascendit semper*, augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere; dum nobis spinas serat: gaudet suas agere pœnas, & supplicia propria exacerbare, dummodò in cruciatus æterni partem quam plurimos homines asciscat, & diuinæ huic illudens imagini pretioso CHRISTI sanguine dealbatam decoleret, assertamque in libertatem, pristinæ mancipet seruituti: & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perque latus hostile in suamet ferrum viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque circuit, vt leo, ac vim intentat. nouit imperterritum, constantem; vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quam multi *partes vulpium* sunt, & fuere? quot luctator dolosus pellacijs & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicitum, quàm curiosarum, tam superstitiosarum artium, quàm multa, tam stulta dæmonum commenta mortalium animos dementantia, quæ cuncta *Magiæ* nomen ambitu suo comprehendit. De qua disceptare, futurum nescio difficultate sit maioris, an necessitatis. Etenim vbique locorum grassante præcantricum, & maleficiorũ coluuie dirissima, medicinam facere necessarium, sed eadem facere inueterato, & recrudescenti sẽper malo, difficile in primis, & laboriosum. Nã etsi fuere conati quã plures, qui de Magicis scripsere: quæ tñ illi hac de re scriptis mandarũt, vel quòd fidei, & moribus obnoxia, vetitæque lectionis, repellenda, vel quòd perpauca, & exilia, multiplicanda, & augenda, vel quod obscurè, sine methodo, & parum firmè tradita, luculentius, & ordinatius proponenda, rationibusq; & auctoritate testium melius stabilienda fuere. Sanè, qui fibras omnes artium superstitiosarum vnus sit scrutatus, & eruerit, neminem me egere memini. Scripsere Philosophi, Iurisconsulti, Theologhi; sed suo quisque duntaxat instituto, vt cum suæ scholæ, sectaq; vtcumque satisfecerit ceteris certè minus profuisse, minus consuluisse videatur. Equidem debitorem me omnibus agnosco, & in his tribus facultatibus longo tempore versatum, si dicam, nec mentiar, quia verum dicam, nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor, & operam, de fructu iudicium alijs permitto. Conatus aliquo progredi, & hoc opere commune tribui scientijs standum ingredi, quod viderem trium communem, non vnius peculiarem, hũc fundum, atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab alijs animad-

Psal 73. in fin.

Psal. 61. in fin.

Cornelij Agrippæ Petri de Abano, Picatricis Hisp. Anselmi Parmensis, Ioan. Bodini, Ioã Vvieri, Geor. Gadelman. & sim. Itẽ Trithemij Steganograph. & Peuceri Erasti, Danai, &c.

uersum) superstitiosarum artium fundamenta diligenter inuestigaui, & ex scitis humanæ diuinæque sapientię neruosius, quam prolixius subruenda suscepi: gnarus esse Christiani hominis fallacias has non ignorare, & *spiritalia nequitia* (vt ait Tertullian.) *non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nosse; nec inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, salutis pariter, animæque vastatorem*. Nec in speciem ad finxi quidquam, quod refellerem, sed ex ipsorum vanitatis, ac perfidiæ magistrorum arcanis, & mysterijs, ipsa ab incunabilis crepundia deliriorum de libris obscurissimis deprõpta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffusissima, ita, & minutissima, ad artem, rationemque reuocanda, non minimum laboris posui, & nisi fallor, non incommoda methodo digessi, vt huc illuc lacera, & desiecta membra in vnũ quasi corpus coalescerent: denique, vt à quouis facile intelligantur, plano, & dilucido, quali vtimur in scholis, stylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, desideria nonnihil excitarint, longe tamen fortius impulit lues quam obscæna, tam proserpens, veneficorum, & incantatorũ: quæ hoc nouissimo sæculo se per omnem in dies Europam longius, ac latius diffundit.

1. Petr. 5. uer. 8. ad Eph. 6. v. 12.

Vt iure quam optimo liceat ingerere auribus, mentibusque illud sonoræ, & inuictæ Ecclesiæ petræ. *Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret*: Nec non eandem in sententiam alia Gentium Apostoli; *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non* (tantum) *est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinẽ* (aduersus homines, qui carne constant, & sanguine, ac proinde fragiles, ac caduci, facile lassantur, ac vincuntur) *sed* (præcipue) *aduersus principes, & potestates* (videlicet) *aduersus mundi rectores tenebrarum harũ: contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*: hoc est contra naturas non corporeas, sed spirituales, longe, vt potentiores, sic, & vafriores hominibus, & quarum habitatio non in luteis hisce domibus, sed in sublimi, & aeris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum insomnijs, quod quidam dictitant depugnandum, sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope, consilio magi vtuntur. quod ratio, & experientia docet, nobis nunc manus conferendæ. Hi se de tot animarum, quas subiecerunt, possessione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas spe deuorauerunt, ratione, & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt semper iniquo animo, nunc eo ferunt molestius, quod, cum instante vltima die Lucifer soluendus, multo sitiunt auidius suam explere in genus humanum crudelitatẽ. Si quis superioris æui Annales nõ indiligenter euoluat, statim comperiet, numquam tot, vbique prouinciarum examina maleficorũ deprehensa, quot se hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiã reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exarescente? Sunt quidem alia quoque peccata mortaliũ, diuini huius flagelli caussæ: sed pestilitatis partem maximam sibi vendicat, languor quidam, & contemptus Catholici fidei. Fides enim vna maxime est virtus: qua cuncta diaboli consilia, studia, conatus, viresque omnes refringuntur. hanc horret, hinc refugit, cum hac metuit compulsare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti,

Sup. c. 5.

velut panopliam, vt obijciamus admonet: *cui resistite* (inquiens) *fortes in fide*. Consentit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quando spondet nos *in omnibus* (hoc est in primis, & super omnia) *Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea extincturos*.

d. cap. 6. uers. 15.

Confirmat experientia, siue præteriti, siue præsentis temporis, semper acrius, & petulantius Tartareas acies hominibus insultasse, quotiescunque fidei diminutio, vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarem Christi Domini aduentum idololatria totum pene orbem occupabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima, passim in simulacris loquebatur, & cœtus hominum frequenter inuisebat, & in virorum, fęminarumque specie conspiciendam sese præbebat? nato tandem Iesu, quibus locis fides nondum annunciata: pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus

Indicis epiſtolæ, & hiſtoriæ: quibus vero regionibus ſemel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obſoleuit, vel ab hæreſibus oppreſſa penitus elanguit, vt in Africa, & Aſia inter Mahumetanos: in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos, in Italia, & alijs locis, inter Catholicos planè languido, quos Politicos vocant; ijſdem quoque in locis Magica ſuperſtitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta, & aconitum, & alia venena teterrima contaminarunt. Hæreſibus profectò vt vmbram corpori, ſic Magicam ſpurcitiem ancillari, adeò manifeſtum eſt, vt proteruiæ ſit negare. Præcipui olim hæretici etiam magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis, Seuophianis, eorumque diagrammate de Priſcilliano, & berengario fidem faciunt grauiſſimi, & veraciſſimi ſcriptores; Vt enim, quæ de Simone Clemens fuſiſſime prodidit, prætermittam; quæ de hoc & ſucceſſore ſimul, Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, abſcribam; is in hanc ſententiam: *Simonem inquit quendam Samaritam ortum de Gitta oppido, qui ſub Claudio Ceſare ſubnixas ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatua poſitam in Tiberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo,* SIMONI DEO SANCTO. &c. Deinde: *Menadrum etiam aquè Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepiſſe cognouimus.* D. autem *Irenęus de Marco* ſic breuiter: *Marcus Magicæ imposturę periti ſſimus, per quam, & viros multos, & non paucas fœminas ſeducens, ad ſe conuertit,* &c. Mox, *Anaxilai enim ludicra, cum nequitia eorum, qui dicuntur Magi, commiſcens, per hęc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſua exceſſerunt.* [quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias, *vinum album in rubrum mutare non ipſum modò, ſed, & alios per ipſum, Paredri dęmonis opera vaticinari,* & huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius: *Magia apud ipſo* (ait) *excogitatis eſt, incantationeſque diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem, & ad illectamenta. Quin, & Paredros dęmones ſibijpſis attrahunt, ad hoc, vt pro multas pręſtigias in magna poteſtate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnuſquiſque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem occęcatę mentis ipſorum.*] Priſcillianum, qui Gnoſticorum veſaniam in Hiſpanias intulit, Marci Ægyptij diſciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus ſcribit *gemino iudicio auditum, conuictumque maleficij, nec diffidentem obſcenis ſe ſtuduiſſe doctrinis.* [D. Hieronymus, *Priſcillianum* (ait) *Zoroaſtris Magi ſtudioſiſſimum, & ex Mago Epiſcopum.*] idem Seuerus Sulpitius, *in vita S. Martini,* talem quendam memorat Anatolium. narrat etiam eodem tempore in Hiſpanijs quendam fuiſſe iuuenem, qui falſis fretus miraculis ſe primò Eliam, poſtea CHRISTVM eſſe ſit profeſſus, in quo etiam Ruſo Epiſcopo ſic illuſerit, vt quaſi Dominum adoraret: eodem tempore, in oriente quendam extitiſſe, qui ſe Ioannem eſſe iactaret. Magi, & hi hæretici. Machometus hæreticus fuit, ſed, & Magus *teſte Zonara tomo tertio, & Paulo Diacono libro 18. hiſtor.* Gallorum Hiſtorici tres nobis Pſeudochriſtos hæreticos depingunt, & magicis pręſtigijs excelluiſſe addunt: nec mirum Antechriſti anteambulones miracula ſimulaſſe. Vnus Bituricenſis fuit, alter Burdegalenſis, de vtroque legendus Gregor. Turonenſ. *de priore lib.1*[illegible]*. hiſt. de poſteriore lib.9.* Tertius Eun. vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus *in Cronicho,* & Guilhel. Neubrigienſis *lib.1. rerum Britan. cap. 91.* Nec diſſimilis in Hiſpaniæ dięceſi Conchenſi fuit quidam Gondiſſaluus tempore Innocentij VI. qui dæmone viſibiliter apparente, & docente librum dictauit, quem vocabat VIRGINALEM; in quo ſe Dei filium ab æterno genitum, immortalem, mundi conuerſorem, & damnatorum omnium ſaluatorem profitebatur; qui Nicol. Eymerico. Barchinonæ vna cum diſcipulo, & ſcriptore libri Nicol. Calabro publicę pęnas perfidiæ dedit. vide Ber-

nard.

Clemens romanus lib.2. recognit.

Iren. l.1. ca.21.24.

Euſ. li. 2. Hiſt. ca. 20. Epipha. har. 27.

Seuer. Sulpit in Sac. hiſt. l.2. Nangia. in Chron.

Apolog. 2. d. li. 2. cap.8.

Epiſt. ad Criſiphõtum contra Pel.

nard. Luxemburg. in Catal. litt. G. & litt. N. In Asia vero Sergius ille doctor hæresis Armenicæ, & institutor ieiunij Artziburtzi, de quo ex Damasceno Euthymius p. 2. Panopliæ titu. 20. huic Paredrius erat dæmon caninus comes, vt Agrippæ. Ad Berengarium quod attinet Sacramentariorum Principem, Nangiaci historiam, qui volet, legat, liber ad manum mihi non est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullia. Præscriptione adu. hæret. & lib. de anima de priore loco hæc habet: *Notata sunt etiam commercia hereticorum cum Magis quam plurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Querite, & inuenietis, vbique meminerunt.* [posteriore vero *Magiam* vocat *hereticarum opinionum auctricem.*] Meritò non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed, & veteribus adiungit noua nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus post Sarracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam, vt cum litterarum bonarum omnium, summa ibi esset inopia, & ignoratio solæ ferme dæmoniacæ artes palam Toleti, Hispali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem, ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium, quam virillis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum, cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohemiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit subsecuta Sprengerus, & Niderius, hæreticæ prauitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint norunt; qui hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonib. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modo, sed post quæstiones quoque Treuirensi in ditione, confitebantur iudicibus se hac labe pribum imbutos, quo tempore tetrum illud, & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus, Albertus Brandiburgicus, prouinciam illam flamma, ferroque prædabundus vastabat. Quotquot In alpinas regiones vicinas Heluetijs incolunt, raras illic fœminas maleficij expertes, plerasque crimine vno nobiles norunt: nec alio verior, aut promptior occurrit causa, quam quod, in hanc vsque horam Valdensium reliquiæ nefariæ, illic, vt in spelæis, occultatæ hæserunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium hanc pestem celerius, & vberius propagauit, quam dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis de non multis, & vilibus tantam incertus rumor spargebatur, nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor plurimos passim, & palam nobilitate, eruditione, diuitijs, & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insaturabilis epoto iam pelago sperat, *quod Iordanis influet in os eius, electoque pastus*, cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Quid? quod Danæus Caluinianus minister strigum conuentum Geneuæ ordinarium esse prope summa ædem, & in ea vrbe spacio trium mensium plusquam quingentas personas iudicum sententia morte punitas narrat? *lege Crespetum de odio satanæ lib. 1. discursu 15.* Causas autem mihi perquirenti cur hæresim comitetur assidue Magica commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis Iesu Presbyter, vir doctus iuxta, & sanctus, disertissime prodidit, cum de dæmonibus publice Lutetiæ Parisiorum profiteretur: ille causas commemorabat quinque his verbis.

Cap. 43. cũ seqq. cap. 57.

In Malleo malefic. & in Formicario.

Iob. 40. v. 18. Hab. 1. v. 16.

Prima causa est, quod dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domiciliũ. Recte enim solet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat ante, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis, & antiquus auctor, *Collat. 7. cap. 32.* affirmat se dæmonem audiuisse confitentem, se per Arium, & Eunomium impietatem sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt, omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis, aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis, in quibus colebantur, nouas id in alijs hominibus sedes quærant. Solent enim dæmones, cum ex homine, in

quo erant, egredi coguntur, facere: quod ij faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Perunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere, quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Christo petiuit, vt fineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quod omnis hæresis initio violenta est prorsus, & vehemens, sed stare in eodem gradu non potest: quia, præterquam quod id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem, vnde egressa est, mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheismi impietatem degenerare. Cum enim duæ sint potissimum causæ, quibus hęretici homines efficiantur altera superbia lasciuientis ingenij, nihilque credentis, nisi quod oculis cernat, altera curiositas quædam intemperans, & studium nouitatis; fit omnino necessario, vt qui superbia hæretici facti sunt, cum iam, quam primæ inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant; eodẽ ardore frigescente, tenebras esse comperiant, desperatione alibi inueniendę veritatis, prorsus nihil credant, & quos in hęresim curiositas impulerat; cum ea quę principio noua esse videbantur, paululum inueterauerint, eadem curiositate, & ad ineundam cum dęmonibus familiaritatem, & ad discendas, exercendaque dęmonum artes impellantur.

Tertia causa, quod ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum famen pestilentia sequitur, ita hęresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam, & hęresis fames quędam est verbi Dei. *Amos* 8. Etenim. vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non salutaribus, vnde fit, vt corruptis humoribus gignitur pestis: ila hęresi vigente, dum homines corruptis scripturę sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quę quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quod soleant dęmones hęreticis, vti ad fauellandos homines, quasi formosi meretricibus. Nam hæresim in scriptura meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis*? Quare quemadmodum lenones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæresis species ita perijt, vt minus homines in errorem pellicantur ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligentia eorum, qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant. *Apocal*. 9 Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel cap. 1. *Residuum erucæ comedit locustę, & residuum locustę, comedit bruchus*. Nam quod quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athęi perdunt.] Hæc non minus acute, quam vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestię, & de ore Pseudoprophetę exeuntes*. Videmus illis iam marcescentibus, & ipsa temporis diuturnitate ferme exspirantibus, varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem dępopulantia. Videmus parte alia sic crescere numerum athæorum, siue polliticorum: vt, cum tam pauci supersint feruentes, & veri Catholici, ipsa paucitate plane nulli queant videri. Hęreticis illis, de SOCIETATE nostra multi se strenue opposuerunt, & eorum rabiem præclare scriptis libris infregerunt. Atheos quoque Theologi, & Philosophi nostri, non semel, hydræ lerneæ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter, & leuiter tantum velitati cum illis fuere, nunc mihi ex professo, disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque, velut chalybæo speculo, vstulendas delegi, non virium vlla mearum fiducia,

Apoc. 16. *vers*. 15.

Turrianus, Bellarminus Buzeus, canisius, Costerus, Tyreus,

Valẽcia, Molina, Zuares, Fonseca, Pererius Vasquius, Serarius, Posseuinus, Maldonatus, Gretserus, alij.

fiducia, sed supremi Numinis auxilio præsumpto. Illud enim, pro cuius honore, & gloria hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseret. Age, ò vera, & æterna SAPIENTIA, cuius nomen perfidi Magi abnegarunt: iuua, & tuere. Tu, o VIRRO SACRATISSIMA, quam præ cęlitibus cunctis depreciant, & despuunt: clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, o sanctæ MICHAEL cum æthereis, quibus præes legionibus, qui Luciferum cum socijs rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum compulisti, auxiliare in arenam descendenti. Vosque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum vestrorum mentibus durissimam pestem auertite, & sæpe triumphatas furuorum, ac tetrorum cacodæmonum acies, vti soletis: cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus, atque suppetijs, quodque mihi, lectoribusque vertat bene; si prius de superstitione ipsa nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibaro, rem aggredior.

DISQVR

IN MARTINI DELRIO NOVITER excusam Magiam Odarium.

CAput icta sus dolore
Fluuiatilem obteritque
Exestque sæpè cancrum.
Et ante viperina
Testudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onusta capra
Virtute præpotentis
Dictam ni opem sibi fert.
Quos icit ipse dæmon,
Siue ille cancer, siue
Serpens, no censve pestis;
Quid agant? adest cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuse, quisquis erras:
Desertione quisquis,
Christi furris, Magiæ
Maniæque captus œstro:
Tabescis, & qui amaro
Eelle INFIDELITATIS:
Huc, quisquis insciens es
NATVRÆ, & artis eius,
DELRI liber sagacis
Mox in manum inseratur,
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur alte.
Nam paginæ recondunt
Anim medelam. Egentes
Ratione nosse morbi
Purgamina; æuiternæ
De MENTIS igne cusum
Hominem, sibi medelam
Animo sagace promptam,
Manuque laram amicæ,
Abiudicare, turpe est.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per ianua in viam dux
Erronius patrescit,
Hoc in manum volumen
Date VERI, & ÆQVI amantes;
Penitusque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Est nosse: IVRA quisquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manu volumen
A DELRIO euolutum.

CLAVDIVS DAVSQVESTIVS S.I.

IN EADEM
ALIVD.

SEV multa certo pollicere Appolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Siue exta ſpectes, aſtra Cœlo ſeu notes,
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix Deo
Vis ingeni potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius conuellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis.
Magiciſque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS S. I.
OS OCVLVS SIS IGNARO.

c

MAR-

MARTINO DELRIO
MAGIÆ
AVERRVNCO.
ODE PINDARICA.

Stropha I.

OBlectat quidem mortalium mentes Dierum locisque Pater (*Sol*) vbi luce cassas noctis opacæ tenebras dispulit: At vero sapientię inclyta lampas (*tum lætat animos*) quum caliginosam errorum nubem detergit. Diu porro ex legem terram, cæcitatem effundens, mortalibus noxiali mendaciorum nocte oblimauit, dolis consutam cum pręstigijs Magiam adhalans. Enimuero reducem Sol alter lucem.

Antistropha.

DElrius libro tertio pandit, omnem mentem perscrutatus deceptorum dolum, ac Stygis monstrum, noxaque perniciabilem (*vt ea omnia potis esset*) exterminare per veritatem. Quapropter addecet, Musæ cantibus gaudentes, viro huic gratias plectere trijuges, & hymnum melifluum pangere, quæ sint elucubrationum pręmia decentia. Date igitur corollas auro, vibrantes, & discriminatas (*quæ hunc*) magis (*decebunt*) quam Herculem: Plura siquidem portenta edomuit Marti.

Epodos.

DEi namque hic adiutrice manu haud ex Cocyto tricipitem duntaxat in lucem atraxit canem (*Cerberum*) Etenim multum etiam reformidans tres Soles tuos, Delri, (*tres inquam Disquisitionum Tomos*) infernalibus desidēs in vmbris triformes Hecate occulit insidias: Quin & Erinnum tertia iecur, ac semet mordicibus exest tibique; (*impostura eius*) Triumphati post inuidet. Sed enim quis derepente multus citur? num aliquod (*Diespiter*) fulmen (*vibrat*?) Nimirum, haud me fugit, tuæ deuitat Sapientiæ fulgetrum.

Stropha II.

VNiuersa Stygis horridæ mortalibus exitium molitta turba, secum detrimentum omne, cumque impietate insaniam, præstigias, ac impostorum cateruam malis exultatam agens. Cedit vna omnisque

omnisque fraus, pernicies omnis veritati (*quam luces*) Edomitus vires deperdidit Tartarus, fortitudine harum paginarum latè coruscante. Ac etiam si post amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominibus varias inducere formas, reformidabit te, qui demonstraris moly malorum depulsorium.

Antistropha.

QVod si autem Medea miscere venenum, vel si impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut toxicum quodpiam, Phœbemque pulcro aspectu præsignem deducere in terram, vel si è Tripode vaticinium scitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falsidicæ, aut etiam si Chalchas quispiam de insequentis æui futuris hariolari volet, horum omnium voti compos reddetur nullus quando solerte animo imposturam declinare malitiam auspicaris edocere.

Epodos.

ARguens vanitatem veritate, circumque mentes hominum dependentes stultitia dia sapiens resecas. Qualis Theseus secutus filum viæ ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenasque vrbem seruans, & Pubis septem flores. At vero, tu plures animas seruas Barathro eximens, quæ illæsæ præquam illustribus, causa sospitatis (*à te receptæ*) aternum pergent doctarum te Musarum extollere pinnis.

TERTIVS BOVLLIVS.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO, SOCIETATE IESV PRESBYTERI

Liber Primus.

De Magia in genere, & de Naturali, ac Artificiosa in specie.

CAPVT I.

De superstitione, & eius speciebus.

Lib.8.Orig.c.3.

Tymologiam nimis curiosè Diu. Isidorus scrutatur his verbis. *superstitio dicta eo, quod sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alij dicunt, à senibus, quia multis annis superstites, per ætatem delirant, & errant superstitione quadam, nesciëtes, quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est, cœlestium seu diuinarum, quæ super nos stant: sed male dicit.*] non malè si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poeta nullum Deo rerum humanarum curam esse cēsebat, & ideo supremi numinis timorem *superstitionem* vocabat, eo quod quasi horribili aspectu, timor iste mortalibus superstet, & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretij, Lib.1.

Humana ante oculos fœde cum vita iaceret
In terris oppressa graui sub religione.
Quæ caput à cęli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentilibus, & *religio* ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, *superstitio* est, *superstantium rerum* (*idest cœlestium, & diuinarum, quæ super nos stant*) *inanis, & superfluus timor.* in 8. Aen. De senibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius cōmentum: sic enim Donatus, vel quisquis ille: *superstites sunt senes, vel anus, quia ætate multis superstites iam delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est deliramenti.*) in Terent. Andr. Christiani scriptores nomen superstitionis in malum sumi solent, etiam in illo D. Pauli: *Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* Actor.17 v.22. Syriacè est, nimios in cultu dæmonum, Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquo superstitiosiores: eo scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nūcupant, non *Religionem*: nisi addita vanæ, vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem, & Superstitionem* multū interest. Synæsius rectè δεισιδαιμονίαν ait vitium esse virtutis ἀσεβείας persona circundatum, epist. 67. *Non enim philosophi solum* (ait Cicero) *verum etiam maiores nostri Religionem à superstitione separauerunt, nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sui sibi liberi* Lib.1. de natur. Deor.

superstites essent, Superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latius. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent sunt dicti religiosi ex relegēdo, vt elegantes ex eligendo tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factū est in superstitioso, & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.) Adscripsi verbæ, vt legenda censeo ex Lactantio: ex quo, & Diuo Augustino corrigendus Non. Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quod præ cultura deorum cætera supersedeant*, idest negligant: itidem, & *religiosos quasi relinquosos* (sic membranæ) *quod cæteris relictis solis sacrificijs deseruiant*, ridiculum comment. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, qua solet argumētorum vi, & copia Ciceronis discrimen refellit, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi*. (hoc præclarè: non ita, quod subdit: *Omnium quid colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere*.) parum id cōsideratè dictum. nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli, Deum optimum Maximum, non vt oportet colas, aut precere. Religioni duntaxat locus: Si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet, id faciāt. Optimè enim Theologi nostri *Religionem* definiunt virtutem, qua Deo vero cultū verum, ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur: alterum in excessu, quod nō quidem verum cultum æquo maiorem exhibet: (quis enim, quantū par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensæque maiestati?) sed ideo nimium: quia nec verum, nec bonum, sed superflua quadam circunstantia vitiatum: quæ, quod perperam, & in Dei potius iniuriā, quam honorem, materiæ debitæ adijcitur: ideo in excessu positum vitium vocant. Cum enim bonum idem sit, quod perfectum, omnemque defectum siue vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quippiam in

(Li. 4. c. 28. l. b. 14. de Ciu. Dei c. 30.)

(Vide Gregor. Valētiam 22. disp. 6. q. 10. pūct. 1.)

A cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis, nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocādum: atque adeo superstitionem omnem falsi cultus esse, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista nō vno tantum ex fonte: vt putabat: sed ex duobus oritur. Capitalis omnino est, quem ille non ignorauit: si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus nōn est: hunc nostri nominant, *Superstitionem falsi cultus*: alter minus est deterior, sæpe tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere, si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur. hunc vocant Theologi, *indebiti cultus superstitionem* eo quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*; quia quicquid, cum non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur iuxta illud. *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas, & inania, nihilque minus, quam quod volunt haberi. Nā vis ista est vocis Hebreæ ELIL. Posterior nomen suum retinet, nec proprium, quod sciam, aliud habet: nec imposuit D. Augustinus, contentus descripsisse, cum de imaginarijs indebiti cultus signis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent: quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei, & proximi, tamquam publice constituta: sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantum cultus superstitione disserendum; cumque ea duas species complectatur. *Expressam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè, & diserte trāsfertur in creaturam: cum Iudæi vitulū, Ægyptij Anubim, Romāni Quirinum coluere. & *tacitam*, siue, vt alij vocant *Implicitam*: illam quoque priorem nunc missam facimus, contēti, quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora: pro modulo nostro elucidare. Tacita idolatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

(Paral. 16 vers. 26.)

(אליל)

(Lib. 2. de doctrin. Christiana. c. 23.)

CAPVT II.

De Magia, eiusque diuisione, & Magorum varijs nominibus.

MAgiam vniuersim sumptam definio terminis latissimis, *vt sit ars seu facultas, vi creata, & non supernaturali, quædam mira, & insolita efficiens; quorum ratio sensum, & communem hominum captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam secutos, dum pomeria circumdant strictiora, artificiosam, & naturalem exclusisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione, & operatione, apodictica topica scientiam gignente, vel non gignente, mechanica, vel liberali, artificiosa, vel artis experte, vera vel circulatoria, superstitiosa, vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis, hominis nempe, vel dæmonis. *Creatam, & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quam miracula dicere. *Communis* denique *captus* & *sensus* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causas soli sapientiores, qui omni ætate pauci consequuntur. Tam latè sumptæ Magicę diuisio, petenda ex caussis finali, & efficiente. *Ab efficiente* datur diuisio in *Naturalem, Artificiosam, & Diabolicam*, quia cūcti effectus eius adscribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali causa*, rectè dispartitur; primo *in bonam*, si bona intentione, & licitis medijs vtatur; (quod tantum competit artificiosæ, ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis, vel media, quibus vtitur, praua sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitę, quam idololatriam tacitam, & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas, seu ars, qua vi pacti cum dæmonibus initi, mira quædam, & communem hominum captum superantia efficiuntur.* Dixi *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito, vel

Relect. de Magia nu. 8. Angles in floribus ad 2. dist. 7. & alios.

A expresso nititur, vt suo loco docebo. *Tacitam* vocant *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidam, & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacitæ idololatriæ, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt duntaxat extraordinarij, & miri ef-
B fectus cognitio, vel operatio quæratur; & tunc sibi nomen *Magiæ specialis*, ac strictè sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas, aut præsentes, sed arcanas, & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquando desiderat instrui, & iuuari, nō vt prosit, sed vt noceat alijs, vel vltionem sumat, huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando quibus decretum est, sine noxa cæ-
C terorum, sibi, vel alijs hoc opere prodesse vtilitate, vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam, seu vanam obseruantiam.* Sic Magia reproba, in *Magiam specialem, Diuinationem, Maleficium, & Vanam obseruantiam* diuiditur, de quibus singulis ordine disputabimus.

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas apud Hebręos, Græcos, Latinos manauit, ad eos signi-
D ficandum, qui stygijs hisce mysterijs forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, AOVOTH, & IDDEGHONI; quorum nisi fallor posterius latius paulo patet, ideoque in sacris litteris illi solet postponi, locis passim obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox redditur obscurior & quasi ex vtre stri-
E dens. nam OF primo significat ipsum dęmonem respondentem, secundo significat Magum qui responsum elicit: sicut & *Python, & ventriloquus*, vocatur, vel ipse dęmon in habitans, & ex immo hominis respondens: vel ipse homo, cui dęmon inhabitat. Græcis etiam Εὐρυκλῆς vtrumque significat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde, & alij

תאובות וירצנו

Leu. 19. v 31. & 20 vers. 6. Deut. 19 vers. 11. 4. Re. 23. vers. 24. Esa. 8. v. 16. & 9 v. 3. cap. 1. Reg. 28. v. 7. & 9. Vt docui pluribus comment. in Isai. c. 8. v. 19.

Suid. & Hesych. in voce. ἀρυκλεῖς Plut. lib. de effectu oracul. Aristoph. in Vespis & ibid. Schol. sup. lit. B

alij ἀρυκλεῖς dicti. quod docent Suidas, & Hesychius, & Scholiastes Aristophanis, & ex Aristophane, Plutarchoque posset probari. IDDEGHONI nō spectat ad Chyromanticos, & similes, vt quidam censet; sed ad oracula dæmonū, siue per AOVOTH, siue ex visceribus telluris, siue per vmbrarum euocationē, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatur, siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur, respiciunt, patētque latius. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAS, KISEM, GHONEN; ad omnes verò incantationes, CHABAS, & LACHAR; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAS significat augures, & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibusdam futura solent diuinare, qualem se prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Iosephus finxit: hæc diuinatio prohibita multis locis.

נחש Gen. 44. ver. 5. & 15. Leui. 19. ve. 26. n. 23. v. 3. & 24. v. 1. Deu. 18. ve. 10. 2. Para. 33. v. 6.

KASAM significat vniuersum diuinare, vnde KISAM diuinās seu ariolus, & KESEM diuinatio: sumitur etiam in malam partem de quacumque, rerum quoque non fortuitarum, prohibita coniectatione, passim in SS. eius mentio obuia est.

קסם vt d. v. 23. & c. v. 10. 1. Re. 28. v. 8. R. v. 17. Isa. 3. v. Iere. 27. v. 9. Ezec. 13. v. 24. & 21. v. 1. 2. & 2. ve. 28.

GHONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur etiam Onirocriticis, quare perperam Rabbini recentiores restringunt ad eos, qui superstitiose dies, & tempora obseruant faustane sint an infausta, sed hoc genus ad omnia pertinet.

עונן Id loco. Ite. Mich. 5. v. 12. vt Deut. 18. ve. 10. & 2. Pa. 33. v. 6.

CHABAR, & LACHAS, quomodo discrepent, nondum inueni; quare (ni fallor) idem significant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, seu (vt Gentiles vocabant) exorcistam, qui profanis seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

חבר Iob 40. v. 25. & Ps. 57. v. 6. לחש & v. 6. Ec cl. 1. v. 10.

De CHARTVMMIM, falsos puto Abenezram, Ben-Natam, & alios Rabbinos, qui ad naturalem, seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam seriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne; qui, cum

חרטמים

A dæmone fœderati, diuināt, vel præstigiosa miracula operātur; immo, & quos scumque incantatores, & veneficos cōprehendere probatur, quia LXX. modò vertunt expositores, ἐξηγητὰς modò φαρμακοὺς veneficos modò, ἐπαοιδοὺς, incantatores. Vulgatus quoque noster aliquando vertit coniectores, aliquando verò ariolos, aliquando maleficos, vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum

B esse.

vt Gen. 41. ver. 8. & 24. vt Exod. 7. ve. 11. & 22. & 8. v. 7. ac 18 c. 9. v. 11. vt in Ge. supr. vt in Exod. sup. in Exod. in Gen. Daniel. 1. v. 20. & 2. vers. 2. in Exod. sup.

Denique MECHASSEPHIM, vox est orta ex radice CHASAPH, significans quemuis maleficum præstigijs, vel alijs quibusuis malis artibus Magicis, vtentem. Ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, maleficas artes, maleficia, aut veneficia. Nō defuit tamen quidam vehementer huius criminis suspectus, & ex professo sagarum patronus, qui lectoribus conaretur persuadere

C hoc vocabulum, saltem in lege Exodi XXII. cap. restringendum ad solos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò, quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitarie ponitur, nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne cōtinet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem restringatur, id contin-

D git, rei, quæ describitur, conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad præstigiatores propriè dictos, de quibus tantum agebatur, sic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus, apud Danielem pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllum, vbi pro solis Venerarijs vsurpetur. Bene est, quòd duo tantum loca adduxit. Vnum de Iezabel clanculum venenis, & non ferro palam, atque cædibus in prophetas grassari, fue-

E rit solita. Quanto verisimilius est fœminam insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhobis alijsque philtris Achabum, & alios dementasse? vti ibidem bene, posteriore loco, cēsuit Tostatus. Sanè ante Iezabelem Magia suspecta non fuit Samariæ: postea, per hanc forte exedram, vestis hec immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vsurparetur.

מכשפים Exod. 7. v. 11. & 22. v. 16. 2. Para. 33. ver. 6. Isa. 47. v. 9. & 12. Iere. 27. v. 9. Daniel. 2. v. 2. Mic. 5. v. 12. Nahum. 3. v. 4. Mal. 3. ver. 5. 4. Reg. 9. v. 22. 4. Reg. 9. 22. כשף

Ioan. 8.v. 48. & 9. tur. Vnde, & IESV Domino obiectum A *Samaritanus es, & dæmonium habes* quasi genti proprium esset, cum dæmone commercium habere. Quare, & Dominus conuitium illud vnica negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo*: quasi dicat, cum dæmonio paredro, vel euryclí fœderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus sum: & post Christum Dominum solemnes Samariæ Magi principes, eorumque scholæ Simonianorum scilicet B & Menandrianorum. Secundum adfert locum Exod. c. 22. Exod. eo quod Lxx. verterint φαρμακοὺς; quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Grecus, quam bonus Christianus: refellitur ipsa consuetudine Lxx. Interpretum, quos constat ea voce latius vti. Primo, quia Exo. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus: nam & incantionem, seu præstigias ibi vocant φαρμακίας; & quos C antè φαρμακοὺς dixerat iidem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralypomenis; ἐφαρμακεύετο. Tertio quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi sunt diuinatores. Quarto, quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorū doctissimi: quod vero periti id faciant; si D putarem operæ pretium, & antè non alij id fecissent, probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti, & aliorum veterum testimonijs. Iosephus, vt non suffragatur aduersarijs, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philosoph. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres plerique qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt: Hæc de Hebraicis.

D. Hier. in Iere. & Dan. D. Aug. lib. 21. de ciu. Dei c.6. Isych. lib. 6. in Leuit. ca. 19. & 20. Raban. & alij add. cap. 22. Exod.

Græcis sua quoque sunt nomina; quę, E strictè sumendo, differūt: nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum seu diuinum φαρμακεύς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significant. Sed frequenter primum, tertium, & quartum; ad omnem Magicam porriguntur. γόης etiam quemcumque denotat impostorem. Videas illa tria Homonymos coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Heyschio. Adde, quæ habes inferius libr. 5. section. 16. litt. yy.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extēsionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosque traductum, initio Persis, & Chaldæis in honore fuit, vt proprium Sacrorum antistibus, Regum moderatoribus, philosophis, atque Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè soli, qui malis pharmacis lędebant, & *venenarij* vocabantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatū, & cunctis Thessalis accommodatum vani (apud capitolium) *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi, Thessali, Genethliaci*, sæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferāt, desumpto nomine, vel à famosa illa, & crudeli Regina Lamia, de qua Anton. Liberalis, Diodorus, & alij; vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus, vel à feris Lybicis, de quibus Dion Sophista. *Striges*, ab infausta, & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. Veteribus etiam Romanis caput Apuleium dictæ mulieres sunt *varatrices*: quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solēt illæ feces, quæ se iactant Aegyptias, colluuies omnium populorum, ac nationum; veteres enim *verare* dicebant. Ennius. *satin, vates verant ætate in agunda* fortassis, & *veracula*, vt conijcit vir doctus apud Suetonium in Vitellio; *Nullis infensior, quam veraculis, & Mathematicis* Idem censet ab hostili maleficio, de quo libro tertio agendum, dictas olim *Simulatrices*, a festo; & *Fictrices* a Tertulliano. Longobardi suis legibus *Mascas* nominant; eo fortè, quòd in conuēticulis suis, laruis se tegant; vel quod deformi specie oris, vt sunt pleræque laruis, seu mascaris, quam fæminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet fortiū superstitioso iactu aliquid diuinare nitebatur. Sed Theologi, & Iurisperiti posteriores cum nefando strigum crimine cōfuderunt. *Sortiarios*, eosdem *sortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remēsis Archiepiscopi æuo. Hi venefici simul, & Dæmonis vasalli Ligij sunt, quare possunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus,

Hier. in c.2. Dan. Apul. 2. Apolog. Hesych. & Suid.

Vide Ad agiū Lamiæ turres, & cōmen. nostrum in Senecæ Traged. Vide cōment. in Medeam v.752.

Remigius li.1. dæmonolat. capit.18. extr. tit. de Sortileg. c.vlt. 33.9.1.

vetus, & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Erisichro Lucani, Martina Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen *sortiariorum* recentius est.

CAPVT III.

De Magia naturali seu Physica.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere, Persæ; quibus id Marcion, & Manes mutuanti; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum, vel Oromagdam; quem Solem censebant, & malum alterum Arimanem, siue Plutonem: deinde ab his numinibus duplicē Magicam deduxerunt; vnam, quæ superstitiosa tota, cultum falsorum Deorū tradebat, & huiusmodi plura; alteram, quæ naturas intimas rerum callebat, quā Persis vtramq; Apuleius adscribit. Fallax prior, & nociua, satis diabolum indicat auctorem, qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus ea Chamus imbutus; ab hoc, eius posteri Aegyptij, Chaldæi, Persæ: sic enim interpretor D. Clementis verba de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines, quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possunt; ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum subtracto pietatis lumine impietatis fumo repleuerunt. Pro his, & alijs nonnullis causis diluuium mundo introductum est, & omnes, qui erant super terras deleti sunt excepta Noe familia, qui cū tribus filijs, eorumque vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filijs suis qui Mezraim appellabatur, a quo Aegyptiorum & Babyloniorum, & Persarum dicitur genus, male compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes, quæ tunc erant Zoroastrem appellauerunt admirantes primum Magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi super hoc habētur, &c.*] addit hunc postea ictum fulmine, *Zoroastrem* quasi viuens astrum, & dictum, & pro Deo habitum. Zoroaster non vnus, sed multi fuere (nam Goropius nugatur, qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis, & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cū Nino bellum gesserit, de quo Plinius, Iustinus, & Arnobius; Tertius, qui, & Erus dictus, siue Armenij filius, iuxta Clementem Alexandrinum; siue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran. Patritius. Suidas videtur primum cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illum Chaldæum, secundū Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui, & Erus dictus; quartum Armeniū genere, non Armenij filiū, de quo Clemens, sed alium Hosthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroastri Astronomi meminit, & Persomedum dicit fuisse. Sixti Proconesij mētionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agēs Lactātius *Magorum quoque ars omnis & potentia horum adspirationib. constat, &c.* Idem asserit, & D. Cyprianus, & addit Osthanem Magorum præcipuum fuisse, huic famosos alios addit Tertullianus: his verbis; *Hosthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam literatura est, quæ, &c.* his consentiunt Arnobius, si rectè verba dispungas, & cum Eusebio, D. August. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suidas, Azonacis Plinius, eūq; facit præceptorem Zoroastris. Corrupit vocem Noachi: ab hoc n. Cham, & filij eius Chus Magiam bonā edocti. Scripsere etiam Magica Iulianus Chaldæus philosophus libris 4. de dæmonibus: & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideo Theurgus vocatus, de quibus, Suidas, & Proclus cōsulendi. Prophyrius citat quendā Palladem & Symbulū, & alios, nēpe Adelphiū, Acylinum Alexandrū Lybicum, Philocomum, Demostratum Lydum, Zostrianū, Nicotheum, Allogenem, Mesum, quorum impijs scriptis vtebantur Gnostici. Picus testatur etiam legisse se libros Chaldaice scriptos Esre, & Melchiar magorum. Ex his hodie tantum extant, Zoroastri χαλδαικὰ seu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorū scriptis laboriosè collegit Fran. Patricius, ob-

Plutarc. l. de Isid. & Osyri. Laertius initio sue historiæ. Agathias, & alii. Apolo. 1. lib. 4. recogn.

lib. 2. c. 14. idem affirmat c. 26. lib. de Ido. vanitate, c. 16. li. de anima, cap. penult. li. 1. contra gent. Euseb. li. 10. de præparat. Augu. li. 21. de ciu. Dei. Marcel'inus histor. li. 23.

A obſcuritatis maioris, quam vtilitatis, in quæ exſtant comment. Græca Plethonis, & Pſelli. Naturalem vero legitimãque Magicen cum cæteris ſcientijs Adamo Deus largitus: a quo poſteritas docta, per manus, & orbem eam propagauit: de hac arbitror intelligendum, quod ex Thalmucidis. Quin carboreus in c.5 Threnor. tradit Samhe dritas Iudæorũ. Magiæ peritos eſſe debuiſſe. Ea, (vt Pſellus, & Proclus aduertere) nihil eſt aliud, quam exactior, quædam arcanorum naturæ cognitio; qua cælorum, ac ſyderũ curſu, & influxu, & ſympathijs atque antipathijs rerum ſingularum obſeruatis, ſuo tempore loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ cauſarum ignaris præſtigioſa, vel miraculoſa videntur. Velut: cum Tobias paternam cæcitatẽ felle piſcis diſcuſſijt, quam vim Callyonimo piſci tribuunt cum Galeno plerique item: cum tympani ex lupina pelle ſonus, aliud tympanum, ex agnina tenſum, diſtenſum diſrumpit, cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius, illuſtria quoque illa, quæ narrat B. Auguſtinus lib. de Ciuitate Dei capite 4. 5. & ſexto, de pauonis carne neſcia putreſcere; de paleis frigore ſuo niues conſeruantibus, & calore fructus maturantibus, vi contraria: de calce, quæ cum ignitam, in ſe vim habeat, aquis accenditur, oleo infuſo nõ accenditur, de Agrigentino ſale, qui liquatur igne, aqua vero induratur, & crepitat: de magnete, de Epyri fonte, & ſimilibus. his addunt alij patres, de dictamo, quo ceruus ſagittas expellit, & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. Confirmat Plinius de Pſyllis, & Marſis odore ſerpente ſoporantibus, & impunè laceſſentib. de Picis, Martij herba cuneos adactos expellente: vnde cõmunis fabula increbuit, eã feras aperire. Cõfirmat Alex. ab Alexandro, de veneno, Tarantulæ, ſeu Phalangij Calabri, à quo morſis non aliud vitæ, & remedij præſidium, quam ſi certo muſicæ ſono ſaltitare, ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congeſſere Ariſtoteles (ſi auctor ipſe lib. de admirandis auditionib.) & Guilhelm. Aluernus opere pererudito

Pſelus li. de damonib. Procli de Magia.

Tobiæ 7. Gal. li. 10 ſimp. medicã. Plinius. Aelianus, & alii. Opianus lib. 3. Cynege.

Cardanus li. 6. de ſubtil. Boiſteau. Hiſt. Prodigio. c. 8.

Tertullianus li. de pœnitentia ca. vl. pacianus lib. de panitẽt & D. Hier. in Eccle. lib. 7 c. 2. lib. 10 ca. 10. lib. 2. Genial. die. partis princip. par. 3. ca. 32. c. 4.

Cap. 4.

de vniuerſo, & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus*; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti ſuſpecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuiſibiles, & argento viuo inter duas cannas poſito incantationes impediri. Vt quod Robertus docet, rutam furto ſublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberius prouenire: item ſeptem certæ herbulæ B gramina, iacta in ſympoſio, cõuiuas omnes ad rixas, & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola ſunt quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gemmarum per eas effici poſſe, quicquid homo queat imaginari, lib. de gemmis, c. 1. O vanam auxeſim; an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti poſſunt exẽpla, ex Sirenio, Fracaſtorio, & Langio. Naturalis huius Magicæ peritiſſimum fuiſſe Salomonem Regẽ mi- C nimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioſephus retulit; ea vel falſa ſunt, vel in illud referenda tempus, quo ſe idololatriæ, & omni ſuperſtitioni immerſerat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magica imbutos volunt nonnulli, & crediderim. Sed an hac ſola, & non dæmoniaca quoque? poſt Chriſtũ Dominum adoratum, certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, D parum refert. Sanè Theophylactus cenſuit etiam vetita imbutos. De Apollonio Tyanæo videtur Iuſtinus Martyr eum Phyſicis magis annumerare; ſed, vt frequentius credam demonis vſum opera, faciunt quæ perdoctè ſcripſit Euſebius contra Hieroclem.

Sire. l. 9. de fato, c. 6. Frac. l. de Sympat. & antip. Io. Lãg. epi. 33. ex li. 8. antiq.

In Matt. q. 4. ad Orthodo.

Naturalis Magia diuiditur in *operatricem, & diuinatricem*, hæc in abditis & futuris coniectandis verſatur, de qua libro ſequenti differendum nobis copio- E ſe: illa miros effectus producit de qua nunc agimus. Multi de ea libros ediderunt, quorum qui catalogum nudũ proponunt ſine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinẽt incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, vt dæmoniacos Magos, *Robertum Perſcrutatorem*, cuius *Magiam cæremonialem*, & lib. de myſterijs ſecretorum Agryppa legerat, & ex ijs decerpſerat

Mic. Medina, l. 2. de recta in Deum fide ca. 7. ex Agrippa libris.

pserat non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchũ Esculanum, Petrum de Albono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multis scatet superstitiosis: ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lulius, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati: quare libros eorũ nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probe peritus. In eandẽ classem referendus Thomæ Bungey lib. de Magia naturali, & eodem titulo libr. Gregorij Riplay, qui post mortem necromanticus fuit iudicatus. Ponceti, & Ardoini, lib. de venenis; legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratę ac piæ: cæteris ea lectio intuta. In Cardani de subtilitate, & varietate libris passim latet anguis in herba, & indigent expurgatione Ecclesiasticę limæ. Io. Baptista à Porta, specioso Magiæ naturalis titulo, superstitiosa multa, & illicitæ Magiæ velare nititur, verbi gratia de conficiendo sagarum vnguento, & his similia. De Antonij Mizaldi Naturalis Magiæ libro, non habeo, quod dicam, quia nondũ legi: suspicor, quod facit in Centurijs memorabilium, superstitiosa illum à Naturalib. non secreuisse. Alberto Magno tributus liber de Mirabilibus, vanitate, & superstitione refertus est; sed magno Doctori partus suppositius. Cicchi de Esculo Comment. in sphęram Sacrobusti inter superstitiosa scripta collocandus. Pomponatij, de Incantationibus opusculum, certè miratus fui tamdiu tolerari ab Ecclesia, nunc recens & meritò in Romano Indice damnatur: verissimum enim, quod ab Antonio Mirandulano scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec Philosophum bonũ, nec quod fœdius Christianum bonum exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cælorum influxionibus adscribat: adeo vt velit, & religiones, & leges, earumque latores ab ijs dependere: Quod prorsus impium. Edidere quidam, nomine Frãcisci Pici Comitis Mirandulani, *positiones Magicas*, in quibus certe sunt, quæ merito, etiam Bodinus, vt noxiæ superstitionis, reprehendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniam* suam multis erroribus refersit; nec qui postea edidere, vt emendatam Antuerpienses, vti par erat expurgarunt. Manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem satis cõtestantur, nocereque legentibus possint. Vnde, & ab inquisitoribus Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ*, eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendã alias, plus in eo corpore Rabbinicorum esse deliriorum; quam solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui leuius de illis loqui velit, erronea, & prorsus temeraria cogatur vocare, de quo alias. Adeò lubricum, & periculosum de his disserere, nisi Deum semper, & Catholicam fidẽ, Ecclesiæque Romanę censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum, non vt viros doctos irem sugillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio dependet.

Vide directoriũ inquisitorum, Eimerici, et Marianum, lib. 14. de rebus Hispa. ca. 9. et lib. 15. cap. 4.

lib. 6. de singulari certamine.

QVAESTIO I.

Quid cæli adspectus, & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Psellus cum exponit Δ'για Σωρούσι *Magicas verò rationes constituunt, à summis potestatibus, & à terrenis materiebus cõpati aiunt supera inferis, & præsertim sublunaria.* Hos secuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt à virtute ijs figuris communicata ab alijs figuris sublimioribus, ex sympathia quadam naturali rerum inter se similiũ, quatenus hæ figuræ ad amussim inuicẽ coaptantur. Quod confirmant similitudine non vna. Primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur: secundò, sicut in concauo speculo collecti radij oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò sicut cythara eodem modo, quo alia, tensis fidibus, si ferias alteram, tinnitu suo cogit

git concinere: sic istas imaginum, numerorum, caracterumque similitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illæ, quas in cęlo comminiscuntur imagines, prorsus sunt fictitiæ, & quædam (vt philosophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quędam similitudo, & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum imposita, stellas ab inuicem distinguendi causa, vt bene Bartholom. Sibyllanus aduertit, & patet ex imaginibus picturisque Astronomorum. quis enim nescit nullas in cœlo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos; sed hæc, dicis causa tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla potest esse efficientia, quà talis est, nec cum vera figura sympathia, vel amor naturalis: id enim quod nō est, quem effectum, in eo quod est, queat producere?

Peregrinat. quæstionum. 1. Decad. c.9. quæst. princip. 5 §. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorsus ad rem faciunt. In Echo cuncta sunt realia entia, homo loquens, vox repercussa paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illarum ipsi dicunt esse imaginum. In speculis quoque illis incendiarijs, omnia ponūtur re ipsa consistentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ similitudo inter terminos extremos, solem vrentem, & lignum quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intensionis modus idem fidium concinnitas, cithararum debita propinquitas, similis aeris crispatio, quæ sonitum quasi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiusmodi characterumque vires, atque similitudines vnquam nugonibus istis reuelauit? quod reuelationis testimonium proferunt? si Chaldeos, Aegyptios, & Platonicos laudēt, quæram rursus, à quibus isti acceperint, quod sanè mortalium nullus solo studio, vel experimento, intelligentia quiuit consequi.

Præterea fatentur magi, quasdam imagines non ad similitudinem cęlestium illarum, quas diximus, sed ad similitudinē rei, quam operans animo concepit conficiendas, verbi gratia. si magus optet duos committere, duorum inter se pugnantium, sin vero amorem conciliare velit, duorum se complectentium effigies sculpendas: si secundi aliquid petitur, in rectà iconis superficie: si verò infaustum quid, in dorso seu auersa parte inscribendum, quod velis euenire. Harū imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt, & postea refellentur. Ex his tamen delirijs pergunt maiora serere deliramenta.

Infra c. 3 quæst. 1.

Primò si cui morbum, vel sanitatem velis adferre, principio id attendendum vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, seni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter, deinde etiā planeta conueniens affectationi, seu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus: denique signum quod parti corporis, quàm velis iuuare vel lædere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione, quia cęlestibus corporibus non Hebræi modo, & Græci gentiles, sed ex Catholicis etiam olim quidam patres, & recentiores philosophi Itali animam intelligentem tribuerunt.

Archangelus mercenarius. Balduin. de monte aureo, Paul per numia.

Sed hæc omnia, vt stolida, ita falsa, & periculosa. In primis dicere cęlum aut astra sensu, vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Constantinopolitana synodo, & articulis Parisiensibus: estque erroris, & scandali plena opinio, propter superstitionem, & idololatriam annexam, vt cum alij, tum copiosissimè Eckius, & Espencęus docuerunt. Patres autem qui videntur hoc asseruisse, illi de cęli anima figuratè, & allegorice sunt locuti, vt & ipsa S, S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noster. *Primò* per *Prosopopœiam*, qua quæ animatorum sunt inanimis tribuuntur, vt mari videre, & fugere, cęlis, & terræ audire ac placere, &c. *Secundo* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remissius futurum. *Tertio per Hyperbolē*, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsura interroganti. *Quartò per Analogiam et Metaphoram*, vt cum sol dicitur præesse diei, Luna nocti, Luna voca-

Eckius li. de prædestinatione. Espenceus lib. de Animatione cęlorū in 1. sent. Psal. 113. v. 3. Leuit. 26 34. Deut. 32. v. 1. Genes. 6. v. 11. 1. Paralipom. 16. v. 33. Matt. 11 v. 22. Luc. 19. vers. 40. psal. 103. v. 7.

tur regina cęli, stellis tribuitur immunditia, astra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutem cęlorum. *Quinto nō ex veritate, sed ex hominum opinione*, vt cum legimus militiam cęli de astris, & stellis. Qua regula apte accommodata soluuntur omnia Pauli Ritij, & similium impiorum, de animatione cęli argumenta ex sacris literis petita.

1. Genes. 1. v. 16. Ier. 7. v. 8 & 44. v. 17. Iob. 15. v. 15. et 3. 8. v. 7 Ps. 32. v. 6. Daniel 4. v. 32. Tophō 1. v. 5. cum simil.

Deinde cęlorum, & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones nonne nugatoria est? sanè qui recte philosophantur, illi vel nullos præter lucem, & motum influxus in hæc inferiora cęlis, & astris concedunt, vel potius influentias quidem agnoscunt à motu, & lumine realiter distinctas, per quas, non calorem (hunc enim motu, & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cęlos per se res inanimas, mixta, & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta, quando nascuntur ex putredine, gignere, per accidens tamē, scilicet quando particulares causæ materiam sic disposuerunt, vt sit semen aptum viuētis, tunc enim huic temperamento cęli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò consentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non posse cęlestia corpora aliter concurrere, quam coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cū re genita, quo sensu sol, & homo dicuntur hominē gignere; quę cuncta in Scholis Peripateticis contra quosdā sunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facile concesserim: quoniam hæc sequi solent corporis dispositionem, etiā astra influxu suo mediante corporis temperie, hominem nonnihil inclinare; semper tamen arbitrij libertas integra manet homini. Fusius ista disserunt, & probāt multi, scriptores huius æui pereruditi; eos cēseo consulendos ijs, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum: quia cęlū, & astra causę sunt communes tātum, & vniuersales, quatenus conseruāt inferiora ne a contrarijs suis dissoluantur: atque

Vt Picus lib. 3. contra. Astrol. Medina lib. 2. de recta fide c. 1. Buccaferreus in 2. de cœlo.

Contra Auicennā And. Casalpinum, & alios. Ant. Mirand. lib. 22. sing. certam. Georg. Venetus Cant. 1. lib. 2. Harmoc. mundi à c. 7. Veracrucius in libr. 1. Meteor. & Valesius de Sacraphilosoph. c. 31.

A ita indirectè tātùm & mediatè particularibus agentibus ad agendū suppetias ferunt: sed cū ijsdem causis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde, & illud consequitur, quod, cum influunt, in solam vnā corporis partem, nequeāt influere, quin simul in alias influant.

Quare merito tales astrologomagorū obseruationes à medicis peritis reijciuntur, vt inter cęteros à Bapt. Condroncho B *de morbis veneficis, lib. 2. c. 6.* & iā olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico, & Bened. Pereriò. Meritò D. Basilius scripsit, ridiculū esse astrologis contradicere, cum eorum dicta sint omnia ignorantiæ, & impietatis plena. Et D. Bonauentura obseruationem hāc esse à Deo maledictum, & ab Ecclesia interdictam, & quæ per astra procurantur, dęmonum illusiones, atque deceptionem esse. Hæc causa fuit, cur Tertulianus C astrologiam inter Magiæ species recēsuerit: multis etiā Glycas, *P. I. Histor*, in Mathematicos huiusmodi inuehatur.

Fr. Picus d. opere. Perer. li. de Diuina. Astrolog. In Hex. 1. p. Centiloquij. l. de idololat. ante medium.

Obijciūt, de *diebus Criticis*, quos medici in sanguine minuendo, & potionibus præbendis seruant, eo quod talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur. Verū hæc causa, quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate: qui domi- D netur primo die critico v. g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septē ęgrotantes, qui singulis septem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tūc futuri sunt septem dies critici continui: nam primus erit septimus dies criticus primi, secundus secundi, atque deinceps ita singuli septem aliorum ordine suo: septē etiam cōtinuis Luna diebus præerit. quo nihil absurdius. Causa igitur verior petēda, ex ipsa humoris in corpore tunc seuiē- E tis proprietate. Nam quidam humores adeò celeres & acres sunt, vt vnoquoq; dies subiectū inuadant: alij secundo die: sunt qui tertio, & qui quartò (vnde febrium differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantum, vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperandum sit de ægri valetudine. Vnde & decretorij, seu critici dies vocantur. Nihil

ergo

ergò hoc cęlicolis istis suffragatur.

Conclusio sit, ex articulo Parisiensi XXI. *Quod imagines ex metallo vel cera, vel alia materia, ad certas constellationes fabricatæ, vel cereo charactere, aut figura efformatæ, aut etiā baptizatę, exorcizatæ aut consecratæ, aut potius execratæ, secundum prædictas artes, et sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur: error est in fide, et philosophia naturali, et astronomia vera.* Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatū est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedunt, expectare à dæmone, vel cōstellationibus; blasphemum quoque, & sacrilegum est, ritus sacramentorum, & rerum sacrarū talibus superstitionibus inquinare. Physicæ, & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales siderū influxus agnoscit, nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neque vim habent quidquam ex astris eliciendi, neq; in subiectum nouam aliquā qualitatum mixturam inducunt, aut vllam essentialem formam imprimunt: sed manentibus eadem forma, & materia, qualitatibus etiam operatiuis iisdem perseuerantibus, quæ prius fuerant; arte tantum noua figura extrinsecus aduenit, ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea, in quæ prius non poterat: nisi fortè ceram, vel aliam materiam mollem sigillare; quod tamen facit, non quatenus sic, vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Viderunt hoc multi, qui sobrij, etiam nō Christiani. Nam Rabbi Moses Maymon, Tatianus, & alij postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidam, & plures cum D. Thoma Theologi. Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurētius Ananias lib.4. de Nat. dæmon. a fol. 168.

c.27. Doctoris dubitant. Martinus de Arles li. de superstitio. D. Tho. 2.2. q.96.ar.2 li.4 cōtr. gent. cap. 104 105. et ibi Ferrar. Silu. ver. superstitio. qu. 10 Varrus lib.2. de Fascino. c. 14. Petr. le Loyber. l. 1. de spectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex naturali hominis complexione.

QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desūt hodie. Auicenna quidē id homini tribuit ratione animæ. nam

A censet intellectui benè disposito, & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia cōstant, cęlestes, & terrenas, simplices, ac mixtas, obedire. Quod si de morali dictum obedientia, insanū est: quia hæc solis ratione prędititis competit: si de naturali obedientia dictum, parum id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis, & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis, & passionis

B propter quam, quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur insinuare, obediētia vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi.

Alij hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum, & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione re-

Ananias libr.1. & Sibyllā Decade 3. peregrina. qu. 3. c.8.

C sultare. quo qui sit præditus, asserunt temerarij, posse miracula eum perficere: &, vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adijciunt blasphemiam, huius temperamēti vi, Christum Dominū tot miraculis coruscasse: sic impij nō tantum Magi, sed & Fulginas Medicus.

Sic Fulginas, Fornerius, Garbus, et alii medici.

Verùm hoc totum prorsus ridiculū, ostendit Gōdronchus medicus, lib.2. de morbis venef. c.4. & impium esse, tā accuratè docuit Mich. Medina, vt malim

D eò vos remittere, quàm nihil addendo, mutādo ve aliena scrinia, compillare. Mihi semper visum parùm philosophicè, talem εὐκρασίαν, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari: quod si non impossibile, prorsùs tamen est superuacuum.

Agrippa, Paracelsus & Conciliator differ. xx. qui tamē eo nomine Fulginatem reprehenderat. d. li.2. c.7 a fol. 66.

Ex hoc consequitur neminem natura nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nā si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent, si speciei ratione

E nō cōpetit, cedo (sodes) quæ sint illę cōditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuāt supposito? sed vide de hac re Leonard. Vairum.

libr. 3. de Fascino, cap.6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad effectus hosce miros?

DE vi imaginationis multi multa scripsere, vt Picus Mirandulanus libr.

de imaginat. Marf. Ficinus li. 13. de Theolog. Platonica, & in Prisciani Lydi commentar. de phantasia, & intellectu. Anton. Mirandulanus li. 29. de singular. certam. Tostatus in Gen. c. 30. Michael Medina lib. 2. de recta in Deum fide cap. 7. Vairus lib. 2. de fascino c. 3. Valesius de sacra philosoph c. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & Conimbricenses nostri in 7. physic. c. 2. q. 1. & alij mox citandi.

A In eo conueniunt omnes, imaginationis vim esse maximam: & quia vis hæc considerari potest, vel quo ad corpus ipsius imaginantis, vel quo ad corpus alterius: ideo de vtroque seorsim disquirendum. Conueniunt omnes quoad corpus proprium imaginantis plurimum in illud posse. docetur id ratione, & experientia. ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum sensu perceptarum simulacra, excitat potentiam appetitiuã ad timorem, vel ad pudorem, vel ad irã, vel ad tristitiam: hę verò affectiones hominem sic afficiunt, vt calore, vel frigore alteretur, vt pallescat, vel rubescat, vt quasi exiliat, seu efferatur, vel torpescat seu deijciatur. Et ideo D. Th. optimè tradidit, imaginationẽ posse in corpus imaginantis omnia, quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormientibus, & alterationes per frigus, & calorem, & quæ hanc alterationem consequuntur: nullã verò vim obtinere ad alias proprij corporis dispositiones, quæ naturalem cũ imaginatione coordinationẽ non habent, vt puta ad figuram manus, vel pedis, vel vt quis adijciat staturæ suæ palmũ vnũ, & quæ sunt similia. Vide D. Tho. 3. part. q. 13. art. 3. in add. 3. & lib. 3. contra gent. c. 103. Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnijs mira faciunt in quibus constat hæc per imaginationẽ fieri sensibus sopitis, de quibus extat Andreæ Libauij liber. Breuius aũt rem expedit alter medicus Andreas Laurentius li. 4. histor. Anatom. q. 12. his verbis, *Dicamus moueri dormientes, quia exigua vis in masculis latens à forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur somniantes, nisi valida imperante imaginatione, brutorum imaginationi simillima. Est autem dormientium imaginatio brutorum imaginationi similis, quia rationem repugnantem non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent. tectum sublime conscendunt per trabes, & lacunaria oberrant, omnia denique audent intrepide, quia imaginatio vaporum caligine consopita, pericula non agnoscit. Non sentiunt autem dormientes. quia obiectũ sensus non adest, at motus obiectum habet proprium, appetitum scilicet, qui spectra imaginationi repræsentat. Cum ergo per somnum ferientur cæteræ facultates animales, sola imaginatio ita plerunque operatur, vt vim motricẽ, & cæteras inferiores, ceu mancipia quædam moueat, quod cùm fit, spiritus animales motui inseruientes ad sua organa ire coguntur. Excitantur autem prædicti motus, ex rerum ad id cogentium seruatis intrò speciebus. Huic porrò affectui sunt obnoxij, qui sanguine spumante & multo feruidoque spiritu abundant.*] Hæc ille, & trium exempla adijcit. Galeni, qui se somno oppressum integrum ferè stadium confecisse narrat, nec à somno excitatum priusquam in lapidem impegisset. Theonem Stoicum dormientem in somnis ambulare. Periclis, seruũ in summo tecto spaciari solitum. Putarim verò hoc contingere potissimum in his, quorum imaginatio vehementior est & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere sunt soliti, & sufficere vt quæ imaginantur, aliquando sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cùm quis Chimęram vel Tragelaphum, aut similia voluit imaginatione. Nec enim necessarium arbitror, vt simul sensu percipiat: neq; vt paulò antè perceperit: neque vt ad eum modum, quẽ imaginatio repręsentat; perceperit sensu. Narrabo quod gestũ Legione, in quodam Religiosorum collegio ante annos vix viginti: noui p̃sonas, quibus accidit. Erat Laicus vnus solitus interdiu pueros rudimentis Catechismi imbuere, cogitationes eędem dormienti recurrebant, ita vt in somnis & pręcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros ęquè clamosè, & feruẽter, ac solebat interdiu, sic turbabat vicinorũ somnũ itaq; qui propĩquior illi habebat alius Laicus, & sæpè monuerat, quodã die illi

per

Aristo. de anima.

per iocum minatur, si pergat hos clamores edere, surrecturum se noctu, & ad thalamũ eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies hasce abacturũ. Quid Gundisaluus? sic enim vocabatur, surgit circa noctis medium dormiens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cubiculum fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentans, & recta ad lectulum alterius, qui fuerat interminatus, contendit. Vide Dei prouidentiã. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iste vigilabat: videt accedentem, & celeriter se de lecto deijcit, qua paries erat nonnihil remotior. Noctambulus lectulo proximus forficibus culcitrã ter, quaterue petit & confestim, redit vnde venerat. Manè facto interrogatus, negat se meminisse, neque id facere vnquã in animum, vel leuiter, induxisse: tantũ cogitasse, si alter cum flagello ad se accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Non ergo necesse est tũc, cùm imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, vt earum rerum sit naturę sensus aliquis, & earum sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec surdus à natiuitate sonos imaginari poterit. nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristotele 2. de anima. Sufficit etiam, vt rerum, quas imaginamur similitudines aliquas sensu aliquãdo perceperimus: sic enim vel illud idē, vel simile aliquid poterimus imaginari, & sæpè ab externis, quæ remotissima à nobis vel tempore, vel loco imaginationē moueri, & præsagire nobis, quæ certo postmodum eueniunt, Aristoteles fatetur in lib. de Diuinatione. Nec absurdũ mihi videtur, res futuras aliquãdo, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aerē ambiētem nos moueant, quo moto, sensus noster mouetur, & sic sensus motio præparatio quædam est ipsius imaginationis, & ad præparationem imaginationis necessaria est sensus motio, ad ipsam verò imaginationem, nullo alio sensus motu preterea indigemus. Hæc haud dubiè est sententia D. Isidori, & D. Hieronymi, & Thomę Mori. mox citandorũ, nec amplius probant argumenta And.

Arist. de anima.

A Cæsalpini, lib. 5. Peripateticar. quæst. capit. vlt. vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri posse, non moto sensu.

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se lõgissimè porrigere, adeò vt possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt Auicenna lib. de anima sect. 4. c. 4. & alij, qui tamen in modo efficiendi explicando dissentiunt. quidam hoc illã posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios AlKindus lib. de imaginibus alij per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos: Paracelsus lib. de imaginibus. Pomponatius lib. incantament. c. 3. & 4. And. Catanæus lib. de mirabil. effectuũ causis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3. Cæteri cum Auicenna & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferret. lib. 2. methodit. 11. non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituũ mediante; sed puto eum in Auicennæ sententiã conspirare.

Sed nihilominus sit concl. talis; *In corpus alienum disiunctum, & separatũ ab imaginãte, anima humana neque per imaginationem neq; per aliam potentiã, mediantibus vllis radijs, spiritibus, vel speciebus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.*

Hæc conclusio est communis Theologorum, D. Thom. Ferrariens. Medinę, Pici, Vairi citatorum, & medicorũm Valesij, Condronchi, BoKelij, & Cæsalpini, & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiunctę, quod vt in eam agat foret necessarium. Conf. quia radij tales, nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species duntaxat habēt vim repræsentandi: anima denique vnius ad alterius animam vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliarius Cæsarius Maltese, qui Autuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdam diuinationes sic palliabat; quasi, spiritus sui efficacia prædominantis spiritui alterius, alter ad eligendum, quod ipse volebat cogeretur, præclarè mentiebatur.

Pom-

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species, sicut faciūt ideæ in mente diuina. Verùm imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina sunt substantiæ, nō accidentia: sunt etiam altioris ordinis, quā hi spiritus, nec illæ quicquam in Deo innouant aut immutant. In creaturis verò nunquam visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat v. g. species equi gignat equum, species caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridem alchimici aureos montes essent adepti. Denique spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debilē: quæ, cùm extra imaginantem, velut extra matris vterum fætus, effusa, statim ab aere circumstante corrumperetur. Cæterum quæ aduersarij obijciūt, ea vel falsa sunt, vel in ijs ad imaginationem actio per cōtactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionem. Hinc porro eliciuntur tria. Primo non posse aucupem solo visu, & imaginatione aues cęlo detrahere, quod tamen asseruit Michael Montanus, lib. 1. des Essais, c. 2. Secundò non posse quenquam sola imaginatione alterius fascinari, vt accuratè ostendit Valesius lib. sacræ philosophiæ, c. 68. Tertiò multo minus sic alium sanari posse: vt rectè Aristotele *in problem.* & Gratarolus apud Pomponat. c. 6.

Secunda concl. *satis verisimile est, per accidens posse aliquid imaginationem in corpus vicinum, arcta quapiam coniunctione ei copulatum, si tamen, & imaginatio sit valde intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias cōtrarias, vnam absolutè negantium imaginatricem vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Suarez disp. 18. Metaph. sect. 8. v. 28. & Conimbricensium in 7. Phys. c. 2. q. 1. a. 7. Valentię 2. 2. disp. 6. quæst. 13. puncto 2. Vairi & aliorum. alteram absolutè id affirmantium, vt Michaelis Medinæ lib. 2. de recta fide cap. 7. Marsilij Ficini lib. 13. de Theol. Platonica. & Bened. Pererij sup. solent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorum à parentibus, vt artificium rusticum, dē quo Columella lib. 8. & ad quod allusum à Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga maritus ouis nascenti mutet in agna;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore.

quod primum factitasse Iacobum Patriarcham legimus Gen. xxx. & licet D. Chrys. tom. 57. in Gen. censuerit hoc naturæ modum transcendisse, & Isidor. lib. 12. Orig. c. 1. contra naturam fuisse significet, id tamen non ita capiendum, quasi negent naturali rationi consentaneam hanc colorum in fętu varietatem; sed tātum præter ordinarium naturæ cursum: nā solent parentibus colore similes agni gigni: hic autem industria Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theod. q. 88. in Gen. contra accidit. Nec enim naturali rationi consentaneū id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationē mox subiungit, & exemplis confirmauit, vt & D. Hieron. & D. August. & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud. Pererium nostrum; & quædam apud Alfon. Mendozam in Quodlibet. q. 9. Positiua, & Andr. Laurent. histor. Anatom. l. 8. c. 20. Addit Pererius simile exemplum de prole alba, ex vtroq; parente Aethio. ex Heliodori Aethiop. hist. lib. 1. Et tale, quod Buscoducis perso natus dæmon cum vxore concubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem gignere velle, natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire, & saltitare cæpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo, & similibus conclusio non satis probatur. Nam hæc tribui possunt imaginationi matris, vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum concipiunt talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intus transmittit eorumq; satiata typis, rapit species eorum in propriam qualitatem.*] quod perte à D. Hier. Traditur.

dit. in Gen. c. 30. accepit; qui matri quoque totam vim tribuit; vt & D. Aug. de Apiboue agens lib. 18. de ciuit. Dei, c. 5. sed & Tho. Morus Martyr. carmine lepido, quod etsi totum Perer. refert, ego partem decerpam, quæ nobis vsui;

Atqui graues tradunt sophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoq; inexplicabili,
In semen ipsum congeri:
Quibus receptis intime
Simulque conscrescentibus;
A mente matris insitam.
Natus refert imaginem.

& ita vult factũ, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat, quia secura de absente nõ cogitabat; vnũ ex adulterio conceptum curucæ huic simillimum ediderit; eò quod concipiens metuerit, ne velut lupus in fabula maritus interueniret. Dissimilitudinis tamen illius causa esse potuit, quod dum illos cõciperet, mente & imaginatione alijs mecha intenderet. Putarim itaq; fieri posse, vt propter solam fœminæ imaginationem id contingat, licet fatear vt plurimũ concurrere imaginationem vtriusque, vt docet Fran. Valesius d. lib. de Sacra philosophia, cap. 11. Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur duntaxat in semen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo semini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v.g. colorem cutis, vel crispitudinem capillorum) cuius actu semen capax non est; sed virtutem quandam & ex generante deferendi & conferẽdi in fœtum, quem format, ea quæ generanti secundum animam insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in anima generantis erat spiritualiter. lege eundem Valesium, cuius sententiam coniunxi cum explicatione Tostati quæst. 10. in d. cap. 30. Genes. Sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius matris? videtur velle Plinius lib. 7. capit. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat, & fortè Marsilius Ficinus supra, dum promiscuè parentum meminit, & Cal-

A purnius versibus ante laudatis. putarim tamen eos id noluisse, sed requirere vtriusque concursum; non maris duntaxat, qui an solus sufficiat, problematicũ, quia incertum est quid, & quantum cõferat semen virile, aut fœmineum ad fœtus materiam atque conformationem. Si fœmina semen non emittit, vt voluit Aristoteles in lib 1. & 2. de generat. animal. aut si formam viuenti tribuit solus pater, vt nonnullis visum; aut si ad ge-

B nerationem vtriusque semen pro materia, & forma simul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile est, patris imaginationem sufficere: si verò pater solum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè, & solam materiam suppeditet; probabilius foret non sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tempore conceptus, nõ satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio,

C quæ post conceptionem succedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis dispendia sentire, vt in prægnantibus accidit quotidie. Legi VVitebergæ ciuem cadauerosa facie natum: eo quod mater vterum ferens obuio cadauere subitò fuisset pauefacta: Isebaci, pudicam, & formosam matronam scribunt peperisse glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius sonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri gra-* N. Comment. in c. Gen. 30.

D *uidæ, quæ ignara rei, subito occursu, & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam bestiolæ.* Nicolao III. Pontefice Romæ quodam in palatio mulier infantem vrso similem peperit, eo quod (medici iudicarunt) ibidem varijs in locis vrsi depicti cernebantur. Paderbornæ mulier hæretica ante annos sexdecim plus minus (res ibi tunc nota) peperit filium modo

E Ecclesiasticorum palliatum, & pileatum; quę ex vehemẽti odio in Papistas vt vocant, obuijs semper maledicebat. Sed hoc fortè diuinæ vltionis fuit. Quid aliunde exempla petõ? maternũ, paternumq; genus suggerit. Fuit in materno genere Antverpiæ, quæ vterum gestans, simiã in delicijs habebat, vnica ei nata filia multa simiorum retinuit, nam & puellula latitare, & gesticulari, & similia non pauca.

Ex

Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus A clarus, ob fidelem Regi nauatam operam à perduellibus Bruxellę captus in pleno Senatu; vxor grauida, cum in domū irrumpentes seditiosorum duces vidisset, exterrita; post peperit, quem de fonte lustrali suscepi: is infans semper oculis externatis maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala. Scribit Fernelius lib. de hominis procreat, pauonem, si dum ouis incubat linteis albis circumtegatur, albos B omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua, non sunt corpus seiunctum? Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cum imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis; cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri? Non tango illam quæstionem, an solius imaginationis tanta vis sit in hac similitudinis efficacitate, vt plerique à Fernelio lib. 7. physiol. opinatur, an vero partem sibi motus C seminis & vis formatrix vindicent, vt docet Andr. Laur. lib. 8. hist. Anato. qu. 20. eum legere potestis.

Ego manum tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potius dubium.

B. August. narrat quendam; *quandocumque ei placebat, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo simillimum, vt non solum vellicantes, atque pungentes non sentiret; sed* D *aliquando, & igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu, nisi postea ex vulnere. Hunc porro non obtinendo, sed non sentiendo nō mouisse corpus suum probat quòd tanquam in defuncto, nullius inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo inaudisse se postea referebat.* lib. 14. de ciuit. Dei, c. 23. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille seipsum abstraxerit à E sensu rerum præsentium. Cogita (lector) an non sit verisimilius hūc magum fuisse, & ope dæmonis ex pacto in exstasim sic abripi consueuisse. Nam huiusmodi effectus omnem imaginationis vim clare superat, cū exstasis à voluntate humana non dependeat, vt suo loco ostendetur. Pergamus ad aliam quæstionem.

QVAESTIO IV.

An solo contactu, visu, voce, afflatu, osculo, vel nudi lintei applicatione, vulnera, & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

Qvotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentum superstitionis suæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere, & visi, audientis, vel tacti se arterijs insinuare, indeque cor petere, & eo efficacius penetrare, quo spiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emissi.

Prima conclusio, *vis ista voci non est tribuenda*. Probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni, vel significationis verborum, alterans audiētem, ea quam adfert lætitia, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit.

Non obstat, quod adferunt, mirabiles effectus malis carminib Magos operari, verbi gratia insusurratis quibusdam verbis in aurem tauri, belluam prosterni vt mortuam; rursus alijs, eam in pedes erigi. Parentum quoque execrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquā hæc obstant, quia illa de tauro, ac similia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus, si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ; si verò lentus sit & tardus, non id putandum sono verborum perfici, sed Deum punire iusto iudicio liberorum nequitiam, & impietatem. Huc ego retulerim illud Vvestphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem, quod ad dæmonis operationem alij retulere.

d. lib. 2. c. 21. Item Condronchus li. 2. de morbis venef. c. 5.

Secunda conclusio, *nec etiam visio sola, vel cum imaginatione nuda, ad hoc satis efficax est.*

Ananias libro 4. de Natur. dæm.

Hoc de fascinatione probant Vairus lib. 2. cap. 9. Ananias d. lib. 4. Condronchus d. l. 2. c. 2. Bokcelius l. de philtris c. 3. Andr. Laurent. l. 10. hist. anatom. q. 2.

sed

sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

Supponunt contrariæ sententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridem exhausti non sunt visiui radij isti, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior longè, ac receptior est sententia Peripateticorum, & Theologorum, de qua lege Lauren. d. qu. 2. visionem fieri introsusceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque videndi, potentiam esse passiuam, quæ alterari, non alterare queat. Visio quoque actio immanens est, qua finita nihil in obiecto superest; vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sunt hæc verissima; multa tamen prima specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorũ vitiatio, galgali, luppi, struthiocameli, gallinacei, & reguli per visum efficacia, quæ nunc breuiter remouenda.

Visus, amoris initij & incrementi, duntaxat est occasio quædam; nam principio visę formæ simulacrum visus offert imaginationi, quod simulacrum phantasia voluens, ac reuoluens, causa est, cur homo istud obiectum iudicet dignius esse, quod ametur, & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor pręsentia rei amatæ fouetur, & gliscit: non quòd obiectum externis oculis videat, (nam & absentes magis amore cruciantur) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quam par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta, & faces prębeat ardori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externa penderet visione; cur, cum plures simul eandem videant, & ab eadem videantur, vnus iste deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo, & a menstruatæ visu speculis iniustæ maculę, non ab ipsa visione, & oculi organo manant; sed vel ab halitu infecto per os, ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sane innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de secundo neruorum coniugio natus prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores, ac spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiam, inter palpebras, & tunicam candidam, huiusmodi fluores stillant.

Trux aspectus vetularum, deformi suo squallore, ac tetritudine, potest infantulos perterrefacere: timor postea concitans humores facit, vt citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpusculum iam erat dispositum, ac pręparatum. Sic Tiberius non oculorum radijs, sed aspectu horrido militem terrore quasi attonitum reddidit.

Galgalum, seu rupiculum, seu hianricillam, auem scribunt Plutarchus lib. 5. Symposiac. c. 7. & Heliodorus lib. 3. Histor. 2. Aethiop. si oculos in ictericum defigat, sibi morbum, ægro sanitatem adferre; quod si verum, de quo merito Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam similitudinem, ac sympathiam morbi & auiculæ, non ad eius visionem. hæc tantum occasio est alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi, quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Missas fac, bone vir, nugas poetarum de Maeri. quin potius D. Ambrosium lauda, ita scribentem; *Lupi si quem priores hominem viderint, vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: si autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur*, libro septimo, in Luc. capitulo decimo, hoc ridiculum dicit Andr. Laurent. de Lupo, & Ioan. Brodæus libr. septimo, miscel. capitulo 7. scribit eos, qui rationem huius rei quærunt, planè desipere, sed ipse non satis sapiebat, confundit enim lupum visum cum vidente. Lupo viso interdum homo obmutescit, sed viso, qui prius hominem viderat: hoc tantum vult Theocritus. Cur porrò lupus visum præueniens videndo raucedinem adferat nunc causam Capella Tholos. Cantipratensis, hoc vult fieri, quia lupus radijs oculorum suorum immissis homini, eius spiritus visiuos in instanti deficcet: ijs arefactis arteriæ desiccentur, & sic instrumento vocis obligatius impedito hominem raucescere libro 2. de apibus capit. 57. par. 39. Verùm hoc de radijs non admitto. Ideò malim cum

alijs dicere, id accidisse, quod qui in feram improuisam incidunt, ob micantes eius oculos & aspectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus sanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & subitam totius corporis alterationem: hinc raucedo, & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempè lupum si prior hominem videat, se ad vindictam recolligere, & sic noxium quendam illi, ne clamare queat, vaporem quasi insufflare; qui cum venenatus sit, potest raucedinem adferre: cum verò se ab homine iam deprehensum videt, ac visum fuisse, metuere & fugam meditantem de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falsum contendit.

Nec struthiocamelus, nec tardigrada, & domiporta testudo aspectu pullos ouis excludunt. in arenis enim ea relinquunt, & aspiciunt, solùm vt arceant nocitura: postea benigna mater tellus ea calore maturat, sicut & lacertis accidit.

Feratum rex Gallinacei metuit aspectum re vera, nec fucus est dæmonum (vt quidam scripsit: *d*) sed metuit ex quadam arcana antipathia. Sic enim videas buffone hiante, quasi coactam, miro cum eiulatu mustelam se ori deuorandam inserere. *Anania d. lib. 4.*

De reguli seu basilisci intuitu notior narratio est, quàm verior. Si reperitur hoc animal, volunt Nicand. in Theriac. Dioscorid. lib. 6. Plinius lib. 8. Solin. cap. 30. Schalig. exerc. 24. Mercurial. lib. 1. de venenis capit. 21. violento halitu, ac virulento vicinum inficit aerem, iste necat accedentes. sic Andr. Laurent. d. q. 11. Quod addunt si se in aqua pura & limpida conspiciat, ipsummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam si spiritus isti ex eius oculis exirent, ipsi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: sin connaturales non sint, prius in oculis inclusi debuerant nocuisse: ab aqua verò eos infici & venerari ridiculum.

Adijciam his Vairi argumentis, vnũ quod mihi videtur difficilius. Norunt Hispaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* possumus nuncupare, cum Madriti Anno 1575. A versaretur, talis ibi puer visebatur. Ferunt hosce videre, quæ abdita in penitis terræ visceribus, venas aquarum & metallorum thesauros, & sub sarcophagis sita cadauera; res receptissima, & celeberrima est: & fieri posse censuerũt, non Pindarus, Tzetzes, & alij poetæ modò, sed & philosophi: *e* quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde spirituum vehementiæ adscribunt. Melior hæc ratio foret, si tantum putarent se videre non visa: nunc cum B visis veritas respondeat, inanis est. quid sentirem, alias explicui, *f* nec muto sententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & vesperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoscunt, ex herbæ quodam genere illic nasci solito. Thesauros, & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus ostendi, & indicari. Potest acies oculorum, quando nullum densum corpus interijcitur, diffusissima spacia transmittere: C sed medium istud sarcophagorum, aut telluris, tam densum, solidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parum capax est illuminationis & pelluciditatis, quæ ad videndum necessaria. Accedit, quod hanc isti facultatem videndi solent ad certos dies restringere, feriam tertiam & sextam; quod latentis pacti indicium. Quinetiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conspicitur, plus noceat, quam iuuet acumen oculorum. D

Cel. Rhodig. lib. 6. antiq. lec. c. . et Vairus d. li. 2. c. 4.

Coment. in Medea. ver. 231.

Conclusio tertia; *Neque contactus solus per se ad hæc est idoneus satis.*) De fascinatione probant Varus & Condronchus, sed argumenta id æquè conuincũt de cæteris mirandis effectibus. *d. l. 2. c. 10. d. l. . c. 3.*

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conseruationem, nec vim habet aliam, nisi tangendi. Si verò vim aliquam habet huiusmodi mira perpetrandi, E vis illa sit oportet salutaris natura sua, vel noxia. Si salutaris, suo prius corpori salutem adferret: si noxia, prius necaret eum cui inest: horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret quos tangeret, sanaretque, vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obseruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter se habere.

Scio

Scio farragines multiplices experimentorum contra sententiam nostram adferri; sed parui sunt momenti.

Primò tradunt torpedinem, sarissa ictam tenentis manum, corpusque totum torpefacere: hyenæ vmbra canes obmutescere: serpentem quernis contractam frondibus emori: eandem ibidis penna sisti: viperam arundinis, vel faginæ virgulæ percussione, obstupescere; vespertiliones folijs platani abigi; eryngium capræ sumptum ore greges totos sistere; cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu absumi: lepore marino viso, vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffusione noxia his alijs. nec vales consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eadem specie locum habet: in illa specie differunt ab ijs, quibus nocent.

Secundo illud Lucani de Echineide, seu remora, vrgent.

---Puppim retinens auro tendente rudentes
In medijs echineis aquis.---

Respondeo, id cum semel, aut bis tantum acciderit, si accidit, casu ex alia quapiam causa accidisse. Ecquid post tot centurias annorum, tam frequenti nauigatione, causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè non mortua species: Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alij alias: vis potius illa sistendi conficta fuit; sed quia DD. Basilius & Ambrosius in Hexam. meminere: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius bestiolæ, quæ vim habeat sistendi motus. Lege si lubet Conimbricenses nostros in libr. 7. Physicorum 2. quæstione prima, artic. 6.

Tertio ista fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Respondeo*, cum æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem remotæ sint, recipiunt eandem aeris crispati reuerberationem.

Quarto Magneti ferrum affricatum, potest aliud ferrum atrahere. Taurum furentem si ficu; alliges statim mãsuescet. *Resp.* Vtrumque fieri posse occulta quadam sympathia, atque consensu qualitatum. De magnete multis nostri Conimbric. d. q. 1. artic. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glyca: quod ficus inter arbores succi plenissima sit: quamobrem halitũ ex se calidum, aerem secantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociam domet, & appensarum carnes auiũ mollefaciat.

Quinto. Cum puella napello educata, si Alexander Macedo consuesset, lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris, & halitus commixti contagione, hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sexto. Cadauer coram occisore, propter præcedentem contactum, sanguinẽ solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas: quidam miraculo tribuunt: quidam casui, quo factum sit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cum præsens erat reus homicidij: recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui; [h] neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illa antipathia, ex vehementi odio occisi in occisorem: quod qualitatem latentem, & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretij.

Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.
Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam.
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si cominus est. hostem ruber occupat horror.

Vt sit viui amantis, & mortui hostis comparatio. Sic Lemnius lib. 2. de ocul. natura mirac. cap. 7. Langius epist. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de characterism. cap. 6.

Septimo obijciuntur varia curationum genera mire frequentia. In primis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei apposi-

[h] Commen. in Octauiã Seneca. ver. 127.

tione sanant, etiam attrocissima vulnera: quam vocant *Artem Sancti Anselmi*. item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispania, vel *Gentilium Sanctæ Catharinæ, aut Sancti Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feriæ 6. Parasceues filiorum* vt nominant Belgæ, qui omnes dono sanitatis in varijs morbis se præditos gloriantur. Iuuat eos auctoritas Pomponatij libro de Incantationibus capitulo tertio, qui respondet, sicut in herbis, labidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humana specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc, vel lapis ille possit, idem hominem etiam hunc, & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc est res, quàm vt vna propositione queat enodari. Quare dico primo, *Donum conferendæ sanitatis, siue curationis, esse donum supernaturale, & gratiam gratis à Deo datam*] hoc certa fide tenendum, ex Diui Pauli verbis.

K 1. Cor. 12. vers. 9.

K *alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum*.] Tale curationis donum, sed à febribus tantum sanandi, habere putantur in Flandria, quotquot nati sunt ipso die Parasceues: & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad naturalem causam reduci: quare prodigiosa est curatio, & si nihil superstitionis accedat, reducenda ad hanc primam conclusionem. non enim absimile vero est, ob diei honorem & mysterij sanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annulos benedixisse vtiles neruorum contractioni & spasmo, ac morbo comitiali: eosdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrumque concessum Diui Eduardi Regis meritis, scribit Polydorus Virgilius libro octauo. Histor. Angl. fol. 140. Nescio an eodem referendum illud Pe-

A tri Blesensis Archidiaconi Bathoniensis: cuius opera studio Ioannis Busæi nostri partim de nouo, partim correctius edita anno superiore: scribit Bles. *Fateor quidem* (ait) *quod sanctum est Domino Regi assistere: sanctus enim, & Christus Domini est, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ sacramentum: cuius efficacia si nescitur, aut in dubium venit; fidem eius plenissimam faciet defectus inguinariæ pestis, & curatio*

B *scrophularum*. tatū ille epistola.] 150. ad clericos aulæ Regiæ. Prodijt ante annos duos liber bene prolixus cuiusdā Guilh. TooKeri, cui titulus *Charisma siue donū sanationis*, quo conatur docere hoc charismate sanandæ strumæ præditam, quæ hodie regnat in Anglia Elizabetham: accepi librum dono Illustris Viri Marci Velseri Patricij, & consularis Augustani, qui qua est eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ suæ ex-

C pertem esse. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum sinceritatis, & veritatis visum inesse; nec fidem mereri. In primis vult hoc donum Regibus Angliæ ab ipso vsque Lucio competijsse: nec quidquam affert ad id probandum. Nec quidquā affert ad id probandum, nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges non Christiani fuere, quos ille vnctos non dicet opinor. desijt ergo penes illos charisma & interru-

D ptum fuit. Et cur meritis Diui Eduardi demit, quod tribuunt cæteri? an vt Franciæ Regibus antiquioris priuilegij splendorem eripiat? an vt doceat (quod impudenter asserit pag. 84.) Reges Franciæ per quandam propaginem ab Angliæ Regibus accepisse? & vide, vt probet; quia Francorum ferè totæ prouinciæ iurisdictioni Regum Angliæ subijciebantur. Bellam rationem, & dignam à Francis elucidari, quod non diffido fa-

E cturos: nisi inepto huic ardelioni respondere dedignentur. Nec illud quidem probat, vt nec Polydorus, licet asserat idem successoribus Eduardi collatum; quòd Eduardo: de quo quis non immeritò dubitet: nam nec in bulla canonizationis D. Eduardi, nec in vita eius conscripta ab Eilrhedo Rhiuallensi amplius habetur, quam D. Eduardum quandam mulierem strumosam persanasse; nec

vnum

vnum verbum additum de successorum charismate, vt nec à Tagantio, quem ipse etiam adducit, & vtriusque verba adscribit; vt in manifesto mendacio deprehendatur. Solum ergo illi de Eduardo probarunt. Addo ex Blesensi Henricum II. de quo loquebatur: Polydorus addit sui temporis Henricum VII. & Henricum fortè octauum, sed nondum schismaticum, nondum hæreticum: nam Historiam ante scripserat. Quid si Polydoro dicam, me credere, si ipse Henricus 8. pro mendacissimo scriptore eum non habuit; si non idem Cambdenius, & quotquot rerum Anglicarum bene periti, iudicant? Res tanta vnico teste non potest probari. TooKerus autem idem donum contendit non simpliciter concessum Elizabethæ, sed multò excellentius, quia sanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apostolis, & Sanctis, & omnibus, & ipsi Sancto Sanctorum præfert eo libello in Præfa. &c. 3. 4. non semel. Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculum? Primum pag. 90. per fictitium quoddam suum colloquium cum Pontificijs quibusdam, quorum nec nomina, nec colloquij locum, aut tempus addit; ne deprehendatur. Cur non finxisti, Sanderum, Campianum, Alanum, Stapletonum? gloriosè de his triumphares. Nunc respondeo esse quendam, qui de quodam, cuidā nihil credit. vis scire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquij, se illos conuicisse, bullas ex communicationis in Henricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo III. & in Elizabethā a Pio V. latæ impias fuisse; quia Reginæ Elizabethæ charisma sanationis integrum remansisse possit ostendere; quo audito, illos quasi animis consternatos subito conticuisse; opinor impudentiam tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primùm se à teste fide digno inaudiuisse quendam Romanensium fidei, in via sibi occurrisse propè Londinū, qui fateretur, se struma Reginæ contactu liberatum. Quasi verò ille vnicus testis, nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumstantiarum cæterarum memor sufficiat ad conuincendum. His addit postea testes alios alio curatos tempore, quos nominat oīno quatuor, duos masculos, & fœmellas totidem: vt sint duo paria. Et hi sunt *multa millia, quos ait sanasse, & velle ac posse infinitiorem numerum.* Probat etiam à cæremoniarū sanctitate; quæ mihi suspectę, quia video medicos prius emplastra applicare, & eas longe diuersas esse, ab ijs, quibus vsū fuisse, D. Eduardum ex Eilrhedo TooKerus non ignorat. Tertia probatio deducitur, ex eo quod Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquando hanc gratiam, & grauate solet impetiri (pag. 105. & 106.) item quod pars magna hominum curata istius gratiæ beneficio, quasi relabitur in pristinum morbi statum (d. pag. 106.) quod potius est indicio, non esse hoc charisma a Deo; cuius perfecta sunt opera & sanationes; cōtra quæ ope malorum spirituum fiunt, nec planè sanant, nec perpetuo liberant. Nec ad rem facit, quod ex Chrysost. subdit, nam id ad principium sanationis pertinet, non ad recidiuā morbi, de qua nunc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudæus Hundius eam curationem pictam in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus, atq; poetis quidlibet audēdi semper fuit æqua potestas.* Nec plura habet probandi genera: postea c. 9. soluere conatur obiectiones aduersariorum, quas ita proponit, vt appareat eum Puritanos, & cæteros merè Caluinistas planè habere dissentientes, & inficiantes, ac damnantes totam hanc scrophulanam strophā, si nec fratres eius Euangelici credunt: frustra petat, me Catholicum sibi credere, qui ipsum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo, & ex ipsiusmet opere possū efficaciter Catholicis (nam Caluinianos aut Caluino papistas nihil moror) persuadere non temere credendum libro TooKeriano. Argumenta hæc sunt. Miracula propria sunt Ecclesiæ Catholicæ, & nulli dantur, qui sit extra Ecclesiam Catholicam. hoc probat c. 5. Sed Elizabetha est extra Ecclesiam Catholicam: ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo, quia Ecclesia Rom. sola est Cathol. Elizabetha, vt schismatica, est extra Ecclesiam Rom. Ergo Elizabetha est extra Ecclesia Cathol. Maior probatur, quia Eccles. Cathol. eadem est, quæ vniuersalis: Romana sola est vniuersalis: ergo

ergo sola est Catholica. Solam esse vniuersalem; docent omnia Historiarũ monumenta: certè vestra Anglicana cuius caput est Elizabetha. mediam insulam non egreditur. *Secundo*, Non possunt miracula fieri, ad confirmationem falsæ fidei: (*non semel hoc dicis, & vere dicis*) Sed fides, quam profitetur Elizabetha est falsa fides: ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi proposueris: interea, quia Catholicos alloquor, quibus certũ est Elizabetham esse Sacramentariam, & proinde hæreticam, argumentum est prorsus apodicticum. Nec potes retorquere dicendo, non faceret miracula, nisi vera eius fides foret: sed facit: ergo vera est eius fides. nam assumis pro explorato id, de quo disceptamus: ego verò præmissis nitor, quæ Catholicis sunt fidei, hoc est certissimæ. *Tertio* in Ecclesia Catholica semper effulsisse charisma sanitatis, probas toto capitulo 4. ex D. Irenæo, D. August. & D. Nysseno, D. Gregorio Magno, & alijs, de reliquijs D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & alijs Sanctis, vsque ad nostra fermè tempora. Vnde argumẽtor: Horum fuit vera Ecclesia, nos Papistæ sumus in eadem, in qua ipsi fuere: ergo nos sumus in vera Ecclesia, vos in alia estis, quàm nos: ergo vos non estis in vera Ecclesia. Vnde sequitur verum, & inuictum esse primum argumentum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiã fuisse, tu ipse fateris: quia fateris per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negas nos in eadem cum illis Ecclesia esse: probo. Illi Romanum Pontificem, pro capite Ecclesiæ visibili agnouerunt, vt & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus, purgatorium, septem Sacramenta, præsentiam corporis Dominici in Eucharistia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquã credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti, miraculorum verorum patratorem, laudare potestis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut a quo nos in vllo dissentiamus. Ergo nõ

A vos, sed nos, in ipsorum Ecclesia, hoc est vera, sumus. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorum miracula non fuisse vera miracula, vel Reginæ vestræ, quæ alterius fidei est, quam illi fuere; vera miracula non esse.

Denique si quæram a te; cur in sanitatibus a Vespasiano, Pyrrho, & alijs Gẽtilibus, vel hereticis collatis, non recognoscas manum Dei, sed Diaboli? respondes cap. 5. quia infidelium opera huius-
B modi actu & factu impurorum spirituũ fiunt, & laudas D. August. huius sententiæ verissimæ auctorem. Responde igitur, cum hanc sententiam veram esse credas; an fas tibi sit, credere miraculis, quæ Christianissimi Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apostolicę Romanæ cõfirmationem operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probationẽ falsæ fidei (sic enim profiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est fal-
C sissimum. Si verò dicis id tibi fas non esse, nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationẽ fidei suæ, Dei ope fieri, aut vera esse miracula, sed adcogimur dicere, vel fictitia, si non verè ægri, vel fieri physica aliqua vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum, vel ex pacto tacito vel expresso cũ dęmone, a quo nec hæreticorũ genius, nec aliæ quædam circumstantię multũ abludunt. Tu TooKere videris, quid mè
D horum omnium malis credere: nam tibi credere, in ijs, quæ asseris, nondũ decretum mihi, neque cõstitutum. Neque tu cures suadeo, q̃d ego de hac re credã: perge potius Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res non Annalium modo, sed & medicorum publicis libris, vt Guidonis in Chirurg. magnæ tract. 2. doctr. 2. 5. & Ioan.
E Tagautij libro 1. institution. chirurgicar. & quotidiana certaque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondã concessum fuisse, vt contactu strumas, seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hereditariam regni transiuisset in Regem solum, exclusis cæteris fratribus; quorum sæpè tẽperies, & complexio patri similior, quã Regis ipsius. Conditio quoque sceptri,

seu

seu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quod verò Hieronym. Cardanus libro contradiction. medicat. scripsit Reges Francorum ex longo esu aromatū hanc vim habere, ridiculum, vanum, & dignū est scutica Io. Brodæi lib. 8. miscellan. ca. 10. De Pyrrhi Regis digito, cōtactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendacijs incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potius. Nihilominus.

Dico 2. *Negandum non est aliquando nonnullos inuentos, & inueniri, qui solo cōtactu sanant.* Hæc conclusio probatur legendis sanctorum passim, & quotidiana experientia. Et hæ sanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tēpus, vt legimus de S. Beniamin apud Sozom. libro 6. & Nicephor. lib. 11. & scimus B. Petronillam a S. Petro, spirituali eius parente, ad breue tempus sanatā fuisse; & quod narrat Mich. Medina de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id à Deo impetrauit certam ob causam, maiusque bonum sanati, v.g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ, alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatiò verò naturalis fit ad tempus, quādo, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex sola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. Est in Hispania genus hominum, quod Saludadores vocant: vel Ensalmadores, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationum, quas conceptis verbis dicūt: illi, vi saliuæ, & halitus, quem ægro inspirant. de his: *Saluatores & ensalmatores, nec possunt districtè, & in vniuersum damnari, nec etiam in vniuersū approbari.*) etenim potest fieri vt aliquādo nonnulli habeant donum sanitatis: sic Victoria, & Veracrucius: & sic admittēda quæ Nauarrus scripsit his verbis; *Porrò illi, qui vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque aliàs sint perditissimi homines) licite possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiusmodi hominibus à solo Deo, conceditur in vtilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confessor.*) Sed hoc nimis generali-

Dico 3.

Victor. relect. de Magia. Veracru. libr. 2. de anima specul. Manual. c. 11. nu. 26.

A ter dictum: rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem consulo vicarijs, & Officialibus Episcoporum, cęterisque ordinarijs, vt priusquā permittant eos, hoc curationis munus obire; diligenter examinent, an naturalibus vtatur remedijs, an verò per gratiam gratis datam, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex circūstantijs cognoscenda. Quod B vniuersim non sint reijciendi, contra quam insinuat Ciruelus 3. p. de superstitione c. 3. & 7. probatur, quia nunquam abbreuiatur manus Domini ne hanc gratiam quibus vult largiatur: certum tamē puto, hanc nunquam largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt: & prudentissimè summus Franciç Senatus decisione quadam vni, ex hoc genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine, & collegio medicorū C approbatus esset, ægrotis potiones vllas imperare, aut medicamenta præbere, vel morborum curam publicè profiteri, lege An. Robertum rerum iudicatar. l. 1. c. 5. doctissimè differentem.

Dico 4. *solo contactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo naturaliter quemquam alteri grauem, & verum auferre morbum, vel vulnera sanare, vel ferrum extrahere posse, non credo.* hæc conclusio tota est contra Pomponatium; & quo ad cō-D tactū, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam posui: huius autem hoc est: naturali complexione, vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu; ergo ex ijsdem causis, quidam naturali complexione, vel constellatione erunt salutares, & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non cōcedēda. Primò quod de constellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constel-E latione, quando iste nascebatur: omnes eam vim habituri, qui tū nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactus; poterunt sanare omnes, quotquot tunc tangent: si de vtraque simul; annus ille magnus intercesserit oportet, qui eandem stellarum posituram, & influxus reduxerit quando tangit; qui erāt, quando natus; at quis tanto viuit, vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc

alia

alia die præstare, quam quando positu-
ræ æqualitas ista, quam oportet, acciderit, quam igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de fascinatione opinionem admittit, hoc postea docebo prorsus a vera Philosophia alienũ. Tertiò peccat illatione, nec enim sequitur, nociua est qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas hominis in hominem fatenda est esse sanatiua, nam auctore Aristotele, plura necessaria ad sanitatem, quam ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integra causa. Deinde contagio solo hauritur afflatu. Verum in hac curatione sedulo obseruant modos tangendi certos, numerum, & alias ceremonias. Accedunt multa suspicione plena & periculo. Primò quod salutatores illi dicant, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus se habere: fieri autem non potest, vt vini potus prosit ad contrariorum morborum curationem: si prosit frigidis, non proderit calidis. Item solent panem a se admorsum porrigere morsis a cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra causarum Veracrucij suffragatur. Tertiò dicunt in præsentia alterius salutatoris vim maiorem salutandi habentis, se sanare nequire, quod est absurdum: deberet enim potius vis illa, si naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum salutatorem ab alijs salutatoribus cognosci, licet eũ prius nunquam viderint: quod signum alicuius notæ illis a dæmone impressæ. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, Sanctæ Catharinæ, vel Quiteriæ. Quintò fallantur, dum putant hanc vim competere septimo cuique filio, si masculinum ordinem femineus partus non interruperit, quod est ridiculum naturæ adscribere, & non miraculo. Sextò sæpè iactitant sibi reuelari, quæ procul in eorum absentia gesta fuere, vt ille, qui Torquemadæ patrem a morsu canis rabidi sanauit, narrat Historiam ipse Torquemada; Septimò gloriantur sine nocumento se tractare posse carbones, & ardentem clibanum subire; quæ naturaliter fieri nequeunt, nisi se præmuniant lotione, & inunctione rerum frigidissimarum, quæ tamen non possunt, nisi ad modicum tempus, ignis actiuitati resiste-

Horti Florũ coloq. 3.

A re. Vnde & Vairus narrat, ex hoc grege quendam, cum ingressus furnum fuisset, & alius, eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum. *lib. 2. de Fascino c. 11.*

Venio ad Pomponatij fundamẽtum; & respondeo; lapides, herbas, & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi a natura acceperunt, eam obtinere ex temperamẽto certo, & definito totius speciei: fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarũ
B bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum sanet. Oporteret ergo, si salutatoribus vis ea naturalis inesset; ratione speciei humanæ eam accepissent, & sic omnes homines ea vi pollerent. Si ratione indiuidui, & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupica hæc diuersitas, ratione indiuidui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod põt alter? Neutra ergo ex parte similitudo locum
C habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet; id facit ratione peculiaris sui temperamenti: cuncta enim speciei illius indiuidua, & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo, & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est, a forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis discrepat a temperamento rhubarbari. nam alias longè requirit dispositiones mate-
D riæ forma hominis, quam forma plantę, succiue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini, quæ rupicæ, vel rhabarbaro?

Quoad illos autem, qui genus, & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, seque angues sine læsione contrectare posse; iam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum sese antidotis præmunire.

E De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, nisi dæmonico pacto, & ex genere suo, id lethale crimẽ. Loquor de illa, quę solum obligat linteo: nam quę oleo, & vino vtitur, si congruo temporis interuallo sanet, nec mala murmura his addat, aut alias superstitiones physicis licitis remedijs annumeranda. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quæ fuit Mag. illius Anselmi Parmensis commentum. Accedit quod

sic à

fic à vulneribus, aut morbis ſanati, poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpè morbos ſæniores reincidant, & vt plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur, quod poſſem multis notorum multorum exẽplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

Ananias libr. 4. de nat. dæm.

Reſtat quiddam Alberti Magni, qui refert duos ſe vidiſſe pueros, quorũ vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quæ ad dexterum eius latũ ſita, aperiebantur: ab altero verò idem in ſiniſtris oſtijs præſtabatur, cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum tactum, vel præſentiam alicuius excidat? Nonne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam ſe nouiſſe, qua ab equis calcata continuo ferrei calcei ſoluuntur. Pici herba cuneum adactum extrahi, teſtibus Democrito, & Theophraſto. Aethiopide herba certo ritu incantata, feras omnes ſi admoueatur aperiri, & ſuo tempore Venetijs furem ſuſpendio damnatum, cui ſic fores omnes patefiebant] *ſic ille epiſt. Nuncupatoria in* Dioſcoridem. *Reſpondeo*. In vltimis duobus apertam incantationem acceſſiſſe, in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & diſijciendi vim à natura inſitam: quæ vis naturaliter hominibus ineſſe nequit. Nec ratione ſpecifica, quia non omnes habent, nec indiuiduali: quia conditiones indiuiduantes non producunt talem effectum. Quare nec Ariſtoteles, nec quiſquam rectè philoſophantium, hoc eſt crediturus, *mirandumque vehementer vnum Albertum, plura narrare ſolum, ſe huiuſmodi creditu difficilia vidiſſe, quam ad illum vſque* (vt ait Ant. Mirandulanus) *cæteri qui extant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes*.] Si tamen hoc accidit, dæmonis præſtigijs adſcribendum. Cuius etiam pacto, & incãtationibus fretos fuiſſe Pſyllos & Marſos, ſatis colligitur; ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his verſibus.

Ex lib. 3. de motu animalium.

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem;
Occultas tacito tentantem pectore vires.
Legifer vt quondam vates, ſub regno ſuperbo,
Dum noua monſtraret iuſſi miracula ſigni,
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentque ſuas zelo feruente ruinas,
Queis forſan ſi ſuppeteret non vana poteſtas,
Demere non etiam properarent addere monſtra,
AEmula ſed ſignis tantum, non viribus æqua.
Quod remouere nequit, duplicata ſuſtinet ira.
Hinc eſt laudato quod poſſunt carmine Marſi,
Cum tacita ſauos producunt arte dracones,
Abſentes, & ſæpe iubẽt confligere ſecum,
Tunc vt quiſque grauem bello perſenſerit hydrum
Aſpidis aut duræ clauſas cognouerit iras.
Concutit interius ſecreti carminis arma
Protinus & lætis verbo lactente venenis,
Mox impune manu coluber tractatur inermis.
Et morſus tantum, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans, ſic callida ſurdus.
Adiutoris contempſit murmure ſerpens,
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima,
Anguineæ fraudis quod ſic, linguæque periti,
In ſpeciem reddunt commercia mutua fundi.

CAPVT IV.

De Magia artificiali.

HAec mira quædam perficit per humanam induſtriam: tantum enim nunc loquor de operatrice, diuinatoriæ ſuum locum reſeruo. Magica *operatrix artificialis*, & ipſa duplex eſt, *Mathematica*, & *Praſtigiatoria*. *Mathematicam* voco, quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis, huius exẽpla ſunt Sphæra illa Archimedis, ſecundum Claudianum vitrea, de qua M. Tullius, & in Siracuſarum obſidione nauium perſpecula combuſtiones: Archyte columba lignea volans: Leonis Imp. auiculæ aureæ cãtillãtes: & Boe-

1. Tuſc. et 2. de nat. deor. Plutarc. in Marc. Zonaras tom. 2.

Gellius lib. 10. No. Glycas & Manass. in Annal. Cassiod. l. variar. perpen. et Politian. in Panepiscemo-on.

tij æreæ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργική. Supponendum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quinimò indigere causarum naturalium ope certo motu, & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris, & automatis patet. Quare si quis effectus proponantur, causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet, etiãsi humana industria ad instrumenti confectionem, motumve concurrerit. Idcirco dissentio à Guilhel. Parisiensi, Medina & alijs, qui caput æneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulate locutum; nec enim humana industria huc vsque pertingit, nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam, ad libitum interrogantium respondendum emittat, nam hæc vitam, & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quendam loquentis, requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia: si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorum oracula fundebat: qui solus cacodæmon fuit. Notum enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Simulacra*, enim *Gentium argentum & aurum: os habent & non loquentur, neque enim est spiritus in ore ipsorum.* Fuit illa sententia Guilhelmi, & olim Hermetis, sed a Theologis confutata iampridem. Huc pertinet globus ille artificiosus, seu ahenea statua, sic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intensus erat, remisso, sagittas in spectantem eiacularetur, quo pacto Kennethum III. Scotorum Regem, a Fenella interemptum, in Maioris & Boethi *Scothiæ Annalibus* legitur. Eodem reducenda quorundam mirifica solertia, vt artificis illius, qui Romano Imperatori, vitrum flexile, & non fragile obtulit, de quo post veteres Guido Aret. epist. ad Michaelem Monachum, ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis insistentium (vt vidi) & qui membra, quasi lutea confractaue, vti lubet, flectunt, de quibus egit

Psal. 134. & 115.

D. Th. li. 3. contra gent. c. 4. Valent. 2. 2. disp. 32. p. 2.

A D. Chrys. hom. 19. circa fi. ad Pop. Anthiochen. ad quæ solet plurimum iuuare corporea dispositio, & naturalis agilitas, vt plurimis exemplis docet And. Libauius p. 2. Mirabilium tract. de Noctambulis in fin. operis.

Altera species ludrica, & deceptoria, vocari potest *præstigiatrix*: a qua factũ, vt mira Magorum a Græcis παίγνια & κυβεία; a latinis; ludi, & ludrica, & ludibria vocata sint, (vide Heraldum in lib. B 1. Arnobij pag. 31.) cuius effectus non sunt quales, aut qui videntur, ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus, & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum, vel manuum fiant, vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdũ fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de asino, & camelo: interdum per meram imposturam, & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebant sacerdotes C Beli qui à Dracone cibos deuorari fingebant, vt fiebat celebri in illa solis mensa, quam vulgus peregrinorũ putabat sponte sua cibos suggerere, reuera tamen cibra vicinæ vrbis incolis suggerebantur. Et etiam accidebat, in fictitijs illis idolorum amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus. Item quando Barchochabas, pseudomessias Iudæorum, stuppulam in ore succensam anhelitu vẽ D tilans, flammas vomere videbatur, teste D. Hieron. Apolog. aduersus Rufinum: simile putarim, quod de Caco latrone narrat in Alcide poeta. Talia quæ vocat Irenæus lib. 1. aduer. hæres. c. 4. Anaxilai ludrica, v. g. facere vt conuiuæ videantur habere Aethiopicum nigrorem, vel defunctorum pallorem, asinina aut equina capita: commentum vetus Plinio lib. 28. & 35. & sexto Empirico notum lib. 1. Pyrrhoniar. vt docet Marsilius Cagnatus libr. 3. varior. cap. 10.

E *Thaumaturgica*, vt & Magia naturalis, per se bona est, & licita, vt omnes artes per se sunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita, primo quando in malum finem referunt, secundo quando scandalum oritur, eo quod putent ut hæc fieri dæmonum opera, quare nõ deberent huiusmodi permitti, nisi circulatores publicum, & idoneum a Catholicis haberent

Descript. Africa li. & li. 9. Dan. 14. D. Hier. epist. 103 ad Paul. Herodot. lib. 3.

Ioseph. li. 18. ant. c. 4. Rufin. li. 2. hist. Eccl. c. 25

rent artis suæ testimonium. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis, aut animæ immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate, vel causa iusta, se mortis periculo per lusum exponunt.

Silu. & Fumus à verbis ars Nauar. c. 25. nu. 8.

Cæterum *Naturalis* & *Artificiosæ* Magiæ, duo sunt velamina, quibus se occulere solet Magia *Diabolica*. Semper enim, vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quę de astrorum influxu & temperie hominis superiore capite disseruimus, vel mentitur artificium, vt in characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus disputandum q. seq.

Nunc de præstigiatrice quædam, ad alia quæ postea differentur lib. 2. q. 8. sapienter ab Vlrico Molitore lib. de Phytonicis mulieribus animaduersum fuit, à Diabolo sic medium disponi posse, vt vna res alia videatur, & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus, cum autem satanas *sit magister* (ait) *ioculorum*; nemini dubium esse, quin subtilius hæc Diabolus operari possit, hic, nunquam discipulus est doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, c. de maleficis, & eorum deceptionibus*; *Coloniæ*, inquit, *citabatur virgo quædam quæ mira in conspectu nobilium fecisset, quæ arte magica videbantur fieri, mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subito in oculis omnium redintegrasse: vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum, in momento reparasse & similia. Manus inquisitoris euasit excommunicata*. Bodinus notat, eos solere decem magicis præstigijs vnũ subtilitatis, seu agilitatis artificiosæ actum miscere, vt persuadeant, quæcunque ab ipsis geruntur, citra præstigium, sola dexteritate, & arte fieri, procurant, vt quicquid sortilegij admiscent, id subtilitati, & agilitatis esse videatur. Amat Satan homines ad risum prouocare, vt læti, ac hilares imbibant impietatem; sic præstigiatores isti agyrtæ, ioculatorij, miriones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quandam lætitiam, & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tantum, nec punienda videantur, frequens talium semper vbique prouentus fuit,

Descript. Africæ ... Dan. ... Hier. ... d Paul. ... [illegible]

Sophil. ... [illegible]

A & seges etiam hodie in aulis quorundam Principum, alio & cicuta nocentior. In Francia Triscalinus coram Carolo IX. aliàs laudato Rege; ex cuiusdam nobilis, ab eo remoti, torque, annellos ad se sigillatim cunctis spectantibus pelliciebat, eosque manu recipiebat aduolantes vt videbatur: nihilominus mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec B natura fieri poterant; fassus est, ope diaboli cuncta se perfecisse, quod antè obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert; anno 876. tempore Ludouici Imperatoris. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicum, stupenda quædam coram Principibus viris fecisse, videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currum quoque onustum fœno cum equis, & auriga: amputare capita, manus, & pedes; quæ C pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebant, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat: venationes; decursiones, & hastiludia, & quæ homines in terris agitant, ea in aere audiri faciebat: media bruma hortum amenissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, subitò natis, & auditis producebat. Si quis pedem D attraheret alterius, pes subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Sicilia Eunum proponunt, sed eius facinus illud, quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præstigijs planè tribuendum: nam in ore abditam nucem sulphure, & igne plenam habebat, qua leniter exspiratione mota, fundebat flammam, vt scribit Thomas Fazellus de ead. 2. rerum Sicularum lib. 5. cap. 2. idem cap. 1. lib. 3. E de ca. 1. mira refert de quodam Diodoro, quem vulgus Liodorum vocat; hunc magica arte imbutum, miranda præstigiorum machinatione Catanæ floruisse. *Is namque potenti carminum suorum vi homines in bruta animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoses transfundere; longissimisque à se spatijs dissitos, repente ad se trahere posse videbatur. Catanenses*

Bodin. ... dam.

nenses præterea adeo crebris lacessebat iniurijs, & contumelijs dehonestabat; vt vanissima crudelitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium concitarentur. Qui cum capitis reus cruci tradendus esset, eliciorum carminum præsentissima arte à Catana Byzantiū, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoscebat, et rursus e Byzantio Catanam e lictorum manibus dilapsus, paruo temporum interstitio, per aerem deuehise iussit. Quibus veneficijs adeò populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanensi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, ignis incendio consumptus est.] Sic diuina iustitia præualuit, & qui se iudicibus fortè minus iusto zelo motus eripuerat, è sancti viri manibus elabi non potuit. His similia præstigia narrabo sequ. lib. 6. in prin. & quædam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenæo; & alijs quibusdam est Antonij Gueuaræ Episcopi Modonedensis lib. 3. horologij principum cap. 43. & 44. & meritò subdit, quod iam monui, istos ioculatores, quantumuis artificiosis, opera dęmonum adhibere; ideò legibus latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus, Augustus, & Henric. 3. regno exulare tales sanciuerunt. Crespet. de odio Satanę discur. 12. lib. 1. Nostris temporibus Cæsarium Maltesium Parisijs captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idque ei Baxius inquisitor inter cætera in iudicio obijciebat; sed cum vrgeretur, & damnationem metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis suspendere iussis, ereptus in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere; chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis, terque alia in eis figura appareret: in altera mensæ parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantum frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari granorum minutorum in mensam magna multitudine, quod quis sibi granū mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligenda re proposita, dubitasset, addebat hæsitationem, & resolutionem: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse, & alia multa: propter quæ tertiò in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi, D. Houio anno 1600. vocatus, cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad asylum omnium Antichristi præcursorum. Princeps ille, qui præstigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat; vix biennium superuixit, & florente ætate interijt; nec quicquam illi postquam malæ causæ defensionem susceperat, postea feliciter in gubernatione cessit. Non impunitos vnquam Deus Principes sinit, hostium defensores: quia nominatim vetuit, ne præstigiatricem quis viuere patiatur. Exod. 22. vers. 18. hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium: sed ipso quo coniuncta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt.

CVm Magis sentiunt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alij Platonici, & stultissimi Artephius, ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Cētur. Memorabil. sed superstitiose.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus, & quos citabimus infer. quæst. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius censens, siquid his efficiatur, id ex constituto fieri, duntaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerunt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta, vt homines solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat, mendaces, & stultos esse, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium potestatem adscribunt, consentiunt Medici, Theologi, & Iurisperiti nostri.

Doctori dubitant c. 72. D. Th. 22 q. 96. a. 2. & 4. Contra gent. cap. 104. & 105. & ibi Ferrat. Sil. verb. superst. qu. 10.

Notandum ex Conrado VVimpina, Magos triplex genus imaginum, seu figurarū habere. Quibusdam adhibendas docēt suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorū nomi-

Cirnelus de superstit. pa. 3. Martinus de Arles

de superstitionib. Condronchus lib. 3. de morb. vene fic. cap. 1. Bokelius li. de philtris c. 1. Vairus, Anan. & alii. lib. de superstit. c. pen. & ult. li. 16. de varietate

nomina exorcisationes, & alia, quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriam. Primò quia hæc nomina non nisi à dæmonibus potuerunt accepisse (quod Cardanus fatetur.) Secundò quia dicere, quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autem quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideo damnabiliter ἰδολολατρεύειν, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. Articul. 10. & 11.

Alterum genus imaginum, caracteribus & sculpturis innititur barbaris & peregrinis, in quibus sunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mũdi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis delirijs Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti Aegyptio, & Thoti Græco: tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos, talia cuncta patet annumeranda primo generi superstitiosorum & execrabilium; nec vim vllam habere posse, nisi à dæmone; quo Doctore, & Dedicatore miseri ea acceperunt: quæ per se vana, & inania esse, delicijs, & laminis agẽs, docuit Diuus Hieron. Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dæmon sit Rex Orientis, Alius Occidentis, & præsertim suo merito.

in vita S. Hilarionis, circa med.

Art. Paris. 25.

Tertiã speciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cælo subiectos vultibus cælestibus*, & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio celesti, pisciculos omnes fluuiatiles à cœlestibus piscibus, hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti. Sed superius iam ex parte hoc confutatum fuit: nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos? v.g. vt si talem expectas effectũ, in tergo figuræ eũ debeas inscribere; si contrariũ, in fronte, idq; faciendũ aliquãdo manu dextra, aliquando læua; sigillũ modo fodiẽdũ capite deorsũ, modo capite sursum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gersone, & VVimpina, hanc etiam vltimam

Tertullia. Albertus, Bonacinus. Mizaldus. sup. c. 3. q. 1.

A speciem superstitiosam damnatam esse. Fundantur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impij; qui inscribitur ARBAGHTHEL ארבאגתאל in Septena 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina rebus vel personis imposuit, simul cum nominibus vires, & officia quædã illis distribuit: & ita caracteres ac nomina constellata (*Imagines sub certa constellatione formatæ, & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ, vel pro-

B nunciationis, sed ratione virtutis, seu officij illius, quod Deus ad tale nomen, vel characterem ordinauit.] Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterij significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non

C Deus.

Par ratio est de annulis, & sigillis Magicis, quantumuis præferant speciosissima nomina Raphaelis, Machabæorum, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Constantini, & quorumdam sanctorum: quibus nominibus etiam interuenit blasphemia, dum hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos, item quia signum crucis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis.

D Denique certò tenendum quando effectus aliquis sequitur vsu characterum, annulorum, sigillorum, vel imaginum: quod fieri interdum contendunt: id totum à dæmone fieri, qui constitutarum à se nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inserere, vel insertam profundius & stabilius infigere.

Plato 2. de Repub. Trallianus li. 10. c. 1. Philostr. lib. 3. vitæ Apollonii. Iosephus li. 8. antiq. c. 2

Porrò vt nugacitas Hermetis, & similium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Lu-

E douici Dulcis: qui non vtili exemplo fictitij Salomonis, & Hermitis sigilla in lucem edidit, deceret potius in Ecclesia Catholica talia obrui silentij cinere, quã typis tam splendidè euulgari. Aiunt ergo nugones: Qui gemmam possideat, cui insculptus aries, leo, vel sagittarius, cũctis eum gratum, & gratiosum fore: cui virgo, taurus, capricornus, hunc religionis amplectendę auidum effici; cui gemi-

ni,libra,aquarius,hos amicos fidos,legũ tenaces,& concordiæ studiosos fore: cõtrà cui cancer,scorpius,pisces,ijs inferendum amorem,iniquitatis,leuitatis,mendacij:cui Saturni character, is gliscens robore; cui Iouis,amabilis, fortunatus, ad summos honores prouehẽdus;cui Martis,inuictus; cui Solis, opulentus;cui Veneris, immersabilis, & omnium compos votorum: idem, cui Lunæ. Quid multa?nulla est imago stellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto stellas,draconis figura,letum facit,& diuitẽ; astrolabij,fatidicum; idem(ride) asini, si chrysolitho insculpta: ranæ inimicos ad pacem,amicos ad odium impellit; cameli,dęmones cogit,&c hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsque ad c. vlt. Si nugabatur, certè crassè ridet Prælatum illum vnum ex Ecclesiæ cardinibus, cui opus inscribit: si seriò, non habeo qui excusem, cùm ea, quæ solius Dei sunt,infundere prophetiam, & religionis, ac fidei amorem, tenacitatemque,& similia,tribuit asinorum, & siderum figuris: Nonne hoc est suadere, vt relictis bonis artibus, & studijs Ethicis, demergat se humana curiositas in barathrum superstitionum, & facere, vt cuique sit Deus annullus sculptus,quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium facessunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obijcimus, pentagonos circulos, & alia huiusmodi signa, aut characteres,duntaxat esse qualitates quasdam quantitatis: ipsam verò quantitatem non esse principium operatiuum: *Respondet*, non esse figuram principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre: sic enim deformem materiæ figurã hominis animo tristitiam,speciosam verò eidem gaudium adferre.quod sine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres,nihil neque pulchritudinis,neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendas, habent. Quod cùm ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem ijs vtẽtium. Verùm credulitatis non maior vis est, quàm imaginationis:de qua vide dicta præcedenti capite.

2.2.q.96. a.2. Caietanus vt erat acuto ingenio, & peracri,vltrò etiam communem sententiam nonnullis lacessit.

A Primò sic ratiocinatur.figura,licet nõ sit ipsum principium operationis, est tamen comprincipium; ergo, vt est figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum instrumentis efficit figura, vt illa sic,vel sic operentur; tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in formam aliam contrahas, demergetur. *Respondeo*, figuram esse comprincipium in motu locali,

B & operationibus, quæ per hunc motum fiunt: vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per maleum, per asciam, per serram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alteratiõẽ, neque id probant eius cõfirmationes, quarum etiam vltima fortassis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat, & aquis immersabile. Sed esto fiat,erit non ratione figuræ, sed ratione quantitatis,quæ re non differt ab

C ipsa substantia, secundum multos.quæro enim,qua figura velit esse ferrum,circulari, quadra, an pendagoga? si dicat, hac vel illa: inferam idem fore si alia sit formata lamina; æquè tenui & lata figura, quod indicium est nihil operari figuram; si dicat qualibet in figura sufficere illam extensionem, & diductionem ferri, certè fateatur necesse est, a figura hoc non pendere. non minus enim differunt extensio quantitatis, & figura quantitati

D extensæ impressa, quàm albedo a superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum, quod iam explosum est.

Tertiò prętendit auctoritatem D.Th. quasi sanctus doctor.d.c.104. concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cœlo habere,quatenus sunt imagines,& rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has

E superstitiones impugnet, hoc tantum ex persona aduersariorum dixisse, quasi dicat, licet tibi de imaginibus id concederem,de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum,& difficile eos omnes damnare, qui talibus vtũtur imaginibus. *Respondeo*, stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere, quod re vera res sit mala, & superstitiosa.

ſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditant, qui ex profeſſo de hac re.

QVAESTIO II.

An numeris arithmeticis, aut muſicis magica vis vlla inſit?

Langius d. epiſt. 34 Medina d. c. 7. fol. 72. Ananias d. li. 4. Card. lib. 16. de variet. et lib. 18. de ſubtilit. Ciruleus ſup. et Bapti. Segnus lib. de vero ſtudio Chriſtiano c. 7.

PAtres Orthodoxi paſſim de numerorum connexione multa philoſophãtur: ijdem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali diuina quædam myſteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem, vel Magicã, numeris ipſis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi vero, & Platonici, putidè ſuperſtitioſi in hac re fuerunt. Sit.

Concluſio, *Numerus, quà numerus eſt, nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem vim operandi continet.*] Hãc qui neget, philoſophũ negat. Andr. Laurentius libro 8. hiſt. Anatom. quæſt. 10. & probat optimè, Leonard. Vairus lib. 2. de faſcino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnũ concedunt: præſertim, quotquot numerum, nihil reale eſſe a rebus numeratis diſtinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodo imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda concluſio, qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditũ. Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem, quantitas vero per ſe non eſt operatiua, niſi forte motus localis, de quo nũc non agitur. Denique quæcumque de figura diximus, eadem in numeris locũ obtinent. Numerus enim, eſt quantitas diſcreta; cuius, quàm continuæ, non poteſt eſſe maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis, & octimeſtris partus minimè vitalis: ſi non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimeſtrem, id contingit: quia ſemen humanum multiplex eſt, quoddam perficit fœtum ſeptimo menſe, & tunc fœtus poſt ſextum menſem conatur exire, quod ſi non reperit magnam reſiſtentiam, tunc validus exit, & robuſtus, ſi vero reperit, continua illa mẽſis pugna debilitatur. & octauo mẽſe debilis, atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud ſemen perficit fœtum nono tantum menſe, & tunc fętus ante hũc

A menſem non conatur exire, ſoletque adeò robuſtus eſſe, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non reſiſtant, vel per reſiſtentiam, quando mater vterum fert diutius, non admodum debilitetur. Vide Hipocratem li. de Octimeſtri partu, quẽ tutius hac in re ſequeris, quam Academicos ad numerorum vim ſuperſtitioſe cõfugientes: quorum dicta inuenies in opere erudito Fabij Paulini li. 6. Hebdomad. c. 4. Hippocratem ſecutus idem reſpon-

B dit And. Laurentius lib. 8. hiſt. Anatom. c. 9. & q. 30. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potiſſimum pendet ab humorum, & complexionis, quæ in hominibus ſunt, ratione, ac periodo quadam naturali: Nam ad muſicorum numerum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut aſtrologorũ planetarias nugas prouocantes Aſtrologos accuratè refutat Andr. Laurent. li. 3.

C de criſibus, vſque ad cap. 8. Fracaſtoriũ, qui lib. de cauſis criticorum dierum omnia retulit ad motum humoris melãcholici, refellit idem cap. 9. & 10. & poſtea tãdem cap. 13. ſuam ſententiam proponit, cauſas eſſe duas, materialem, & efficientem. Materialem eſſe quemlibet humorem noxium quantitate, vel qualitate peccantem. Efficientem eſſe duplicem, vniuerſalem & particularem. Vniuerſalem, & remotam eſſe cęlum, cuius vires

D ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particularem, & propinquam eſſe ipſam naturam, quam Hippocrates vocat calorem inſitum, Galenus facultatem corpus diſpenſantem, alij temperiẽ, ſiue ſpiritum vocant: quæ ſic motiones ſuas ſtatis circuitibus perficit, quaſi ratione vteretur, quod ſi aliquando errat, id a materiæ vitio procedit, eam contumacia ſua vincentis.

Itaque quod tardior, vel celerior fit cri-

E ſis, id partim materiali, partim efficienti cauſæ tribuendum. Si enim humor ſit temperamento calidus, ſubſtantia tenuis, & qualitate benignus, facilius a natura domari, celerius coqui, & excerni: Si craſſus, frigidus & contumax, difficilius; item a validiore natura, citius; a debiliore, tardius coqui.

Quod autem nunc pari, nunc impari die contingat criſis, id a ſola materiali

causa prouenire, nempe peculiari humoris cuiusque motu, bilem tertio quoque die moueri, pituitam quotidie, melãcholicum humorem quarto die, Ergo biliosos morbos omnes imparibus iudicari diebus, cæteros quotidie ex paribus: quia iisdem diebus morbi iudicandi, quibus mouentur. Huius quotidiani, tertiani, & quartani motus causam non minus occultam esse quam magnetis, aut chatarticorum sunt proprietates.

Quod denique septenariis tantũ perfectæ & salutares crises perficiantur, id totum efficienti causæ tribuendum. *Natura*, (inquit) *definitum sibi elegit tempus, quo motus suos, & crises perficit. Tempus illud sola experientia* (quam solam Hippocrates secutus, vt docui idem cap. 11.) *septimo die, decimoquarto, vigesimo perfectas, & salutares crises sæpe contingere: Sunt igitur præfixi illi dies, & a natura ordinati. Cur autem septenarium potius, quàm alium numerum, sibi pro deliciis elegerit natura:* Fatetur id altioris esse cõtemplationis, & Theologicam reddit rationem. *Hoc ideo factum, quia rerum omnium Parens & Creator Deus eam Naturæ legem imposuit. Nam & diei septimo benedixit Deus, & eum filiis Israel, tanquam celebratissimum commẽdauit, & septimo die post absolutam vniuersi istius, quod oculis cernimus, creationem, quieuit ab operibus suis.* Naturam ergo cuiusque particularem crises septimo quoque die perfectas moliri, nec eas alio vnquam aggredi die, nisi aut impedita, aut lacessita fuerit, & ideo propter huiusmodi impedimenta, nonnunquam intercedentibus diebus, seu intercalaribus crises fiunt; de quo idem egit lib. 2. a cap. 13. & hoc lib. 13. cap. 15. Particularem denique hanc causam ab illa vniuersali efficiente, nempe cœli motu, iuuari; vt si aliquando accidat lunæ septimanas cum septenariis morbis concurrere, crisis inde merito felicior faciliorque speretur, & hactenus tãtum a Galeno in libro de diebus decretoriis Astrologos iuuari, de quibus egerat Laurent. d. lib. 3. capit. 7. & 8.

Cur denique quilibet septenarius suũ habeat indicem, nempe quaternarium, causam esse commune physicis, & arithmeticis axioma, partes de suis proximis totis iudicare, vt cum architectus ex fundamento parietes, ex parietibus tectum futurum, totamque domum colligit. Septenarii partes in quas proxime resolitur duas esse: quatuor scilicet, & tria: Sed propinquior est quaternarius, iudicabit ergo quartus septimum; & vndecimus, qui secundæ septimanæ quartus est, decimumquartum; & decimusseptimus, qui tertiæ septimanæ quartus est, vigesimum. Quinetiam quartus dies septimanæ medius est, parique cum extremis iũgitur societate, vnde fit, vt si primus dies morbum discutere aggrediatur, ei finem quartus imponat: Si primus nihil tentet, sed quartus morbum iudicare aggrediatur, septimus finem importat.] Hactenus ille Regis Christianissimi medicus.

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat, nõ ipsi quinario, sed substantiæ foliorum, tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnũ eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent; item quod heliotropoii grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint; item alia, huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas, seu catapotia impari numero plus prodesse, quam pari, licet æquali præbeatur quantitate. Musici numeri vi magna pollent, nõ vt numeri, sed vt tonorũ varietate, & soni modulamine suauiter animũ afficiẽtes: qua de re mox plura.

Sequitur etiam ex dictis vanos esse, ac superstitiosos, qui vim aliquam inesse volunt certis psalmis: eo quod certo numero sint collocati, & eos credunt efficaces, vt prospere cœpta legenti succedant, vel vt grauibus periculis liberentur, vt Psal. 1. *Beatus vir*: quia vnitas est quid perfectum, quasi vero septenariis, & quinariis, & ternariis sua quoque non sit perfectio. Dicunt etiam Psalm. 10. *In Domino confido* felicem esse, quia denarius numerus est bonus; & quia centenarius ex decies decem conflatur, ideo adhuc feliciorem esse centesimum Psalmum, *Misericordiam, & iudicium*, Refellũtur, quia denarius, aut centenarius, quatenus numeri sunt, bonitatem realẽ nullam habent. Nam nec physicam, nec ethicam bonitatem habent, sed artificiosam tantum ab imaginatione numeran-

tis

tis procedentem, quæ non obtinet vllã A in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatẽ: Deinde in Hebræo fonte alius est ordo Psalmorum, quàm in versione Latina: ergo qui psalmus felix est secundum versionem Latinam, infelix erit secundum fontem Hebræum, quod est dictu absurdissimum: vel, dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latinè alius; quod æquè ridiculum. Merito igitur hos numerarios psalmisticos damnat Ciruelus Darocensis p. 3. de superstitionibus. c. B 6. in fine.

Cæterum fraus, & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud, quàm illud ipsum, quo plura indiuidua, plura sunt, & ab vnitate recedunt, quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operan- C dum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt, de Magia ijdem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit, post quem cæteri, idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, & de Gnosticis omnibus. D

li. 1. c. 28. Tertul. de præscript. ca. 46. Epipha. hær. 24. et alij. Irenæus li. 1. c. 12. Irenæus, lib. 2. c 27 li. 1. c. 10

Cautè igitur legenda quæ, de efficacia imparis numeri maiore, quàm paris, congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis: qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum, quod Patres de imparis numeris mysterijs, (quod vnitas, & Trinitas in sacrosancta cernantur Trini- E tate) & præstantia differunt: hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauius, inconsideratè retulit: Vide D. Hiero. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc a medicis, & ab Hieronymo. Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari.

quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis haurias ex libro Fabij Paulini, *De numero Septenario*: nam quæ ille, non tam ex sua, quam Platonicorum sententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologię parum sunt consentanea, vt quod illi musicis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutem trãstulerunt. Scripserant de Orphei musica, illam dæmonibus, animantibus brutis, saxis, arboribus, imperasse. Sic enim Ouidius, de arboribus;

De vi musices.

---qua postquam parte resedit
DIIS genitus vates, & fila sonantia mouit:
Vmbra loco venit; non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Eliadum, non frondibus esculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vna
Pampineæ vitès, & amicta vitibus vlmi, &c.

Metamorph. libro. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dęmonibus, feris, & saxis, & fluuijs.

Quæ siluas, & aquas, saxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius sonitum constiterant feræ,
Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temere insecutæ Orphea siluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos.

de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Aeneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hęc breuiter complexus Manilius, adfinxit de sideribus.

At lyra diductis per cœlum cornibus inter.
Sidera conspicitur, quæ quondam ceperat Orpheus
Omne, quod attigerat cantu; Manesque per ipsos
Fecit iter, domuitque infernas carmi-

ne leges.
Huic similis honos, similisque potentia causa:
Tunc siluas & saxa trahens, nunc sidera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim musici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cœlum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Pliniũ de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo*, & de serpentibus *contrahi Musarum cantu, etiam in nocturna quiete* lib. 28. cap. 22. Cuius rei, quãuis noster amicus, de re litteraria, vt qui optimè meritus, credat rationem non quærendam, sed esse anilem quandam veterum opinionem: tamen, quia de serpentum incantatione nõnulla in S. S. mẽtio est, *vt ostendam lib seq.* videtur ratio diligenter inuestiganda.

In primis arbitror, distinguendum inter modos musicos, & susurros magicos, seu mala carmina: his nullam vim inesse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpentes soporare, vrnas distringere, & quæ talia facere: illis vim physicam inesse. Vt verò intelligamus, quæ, & quanta insit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita, & quæ sensus expertia: nam nihil dubito animalia sensu auditus prædita, musicis modis capi posse, & eatenus admiserim, quæ de miris musicis effectibus adferũt prædicti poetæ, &, vt ipse ait, senilem recitans fabulã Martianus Capella libro de Musica. Nã quod Fabius Paulinus ea vult vlterius obtinere, non credo: Sed in ijs, quæ ad animantia aurita pertinent, verisimilia fateor, vt & in Eusebij verbis de laudibus Constantini; quæ vero ad insensibilia, reijcula & redicula puto, vt de saxis, & siluis, &c. Et ideo argumento Plutarchi in Symbos. & Solini cap. 7. Polihist. quo ab Arionis delphine, ad Megarenses, vel Thebanos muros argumentantur, non assentior: capi carmine fera potuit, saxa non potuere. Nihilominus censet vir ille doctus, disputandi saltem (vt ait) gratia ostendi posse, hanc attractionem siluarũ, & saxorum veram fuisse: Sed postea fol. 184. protestatur, se quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum solummodo mente afferere, nec assentiri, nisi

A quatenus cum sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc, & caute, sibi: melius etiam alijs cauisset, si postquam poetarum illa, & Platonicorũ deliria, tam diligenter, & calide aliquot capitibus proposuerat; censuram singulis, seu antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca apposuisset, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Nõ fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, si coner præstare, quod ab insti-
B tuto nostro minime alienum arbitror: strictim tamẽ, & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primum c. 5. citat poetas, & quos citaui scriptores Ethnicos; quibus quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione, & Orpheo; sed ad veros effectus, quos veteres memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Ps. 67. initio aliud adfert, quàm nudam fabulæ
C Threiciæ commemorationẽ. Hæc quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquã discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuo id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnopere) id fieri posse probauit, nisi vltima ra-
D tione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cœlum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristotele id negem? nonne delebitur tota ædificij delineatio? agam benignius. esto, quid tum (hæc Harmonia ipso Proclo, & Platonicis alijs testantibus) nõ est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa & arbores
E expertes esse neget, cautes ipse sit profecto, & caudex. Deinde, ait *inferiora omnia subiecta esse planetis, & à stellis vim accipere.* Quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus, probat experimento florum, & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum naturas sequuntur; & lapidum,

quorum eadem lex eſt, vt Heliotropij qui ſolem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioſelini qui vtrumque ſidus, magnetis qui cynoſuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quaſdam qualitates, ijs rebus inſitas, referenda: nam ſi non pendet hoc a peculiari natura lapidum, animalium, fruticum horum; ſi hoc totum oritur a ſubiectione illa inferiorum corporum ad ſtellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiũtur? ſed pergit, & admirandos ſympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde naſci, quod omnes res naturales a ſtellarum radijs illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe inſigniantur, & ſuperiora corpora in hęc inferiora vires ſuas infundant: cogor repetere nonnulla ex capitulo tertio, quæſtione prima, & leuiter iterum delibare. Fateor cęlorum orbes, & aſtra nonnihil influere virium in res inferiores, ſed non quiduis promiſcue cuiuis, verùm pro natura ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ cuiuſq; rei, apte & diuerſimode, & præterea pro diſpoſitione quoque qualitatum, & conditione ſingulorũ indiuiduorum. Sic enim, non adamas, ſed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora ſigna, ſed ad Arcton. Sic cynoſura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plũbũ, aut alios lapides? Deinde multo præſtantioris eſt efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipſum illud attrahere ad ſe, verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynoſura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipſum magnetem. Nec ſequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur a cynoſura; ergo magnes vĩ ferrum attrahendi accepit influxu cynoſuræ. Quæ poteſt eſſe tanta vis efficaciæ ſiderum, vt in res adeo differentes ſpecie ac genere; vẽtos, fluuios, montes, ſiluas, ſaxa, dæmones: muſicum ſonum faciãt efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem ſonus vnius citharæ, tam diuerſa potuit attrahere? fruſtra confugias ad ſympathias, & antipathias: nam hæ nõ deffluunt ex ſideribus, non depluuntur ab orbibus cęleſtibus, ſed ipſas rerum differentias, & ſpecificas formas conſequuntur. At quæ de peculiari illo charactere aſtrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt Philoſophi Chriſtiani) vt commentitia, & de ſuperſtitione vehementer ſuſpecta, iampridem exploſerunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici ſumus, quia ſuperſtitionem deteſtamur. Quæ addit, maioris momenti non ſunt. Nec enim *naturalis Magia*, cum *vult ſummis infima ineſſe, et in imis latere ſumma*, tam confuſum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia ſumma, & cuncta ima ſummis omnibus velit ineſſe; ſed quædã quibuſdam: nempe ijs, quorum formæ ſpecificæ idoneæ ſunt, ad ſummorum influxus recipiendos: quæ conditio inſenſibilibus iſtis deeſt. Vnus eſt ac ſolus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentique ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia ſui, & vniuerſi, & hoc ſenſu ſolummodo verum eſt, *ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν*, harmoniam vniuerſa continere, quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit libro de harmonia cœli, & terræ, factũm ab eo, nec piè, nec philoſophicè. Quod Macrobius aſſerit, *Muſica capi omne quod viuit*: id ſi de muſica ſoni corporei, & veri loquimur; non niſi dé illis creaturis verum eſt, quę ſenſu auditus vere prædita ſunt: ſi de muſica capias metaphorica, vel imaginaria, aut ſpeculatiua illa, quæ in nuda quadã proportione quantitatiua poſita eſt; nihil ad Dionyſium, quod aiunt: nam ſaxa, & ſiluas talis muſica, non niſi imaginariè, & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari, & viuere quæcumque in mundo ſunt*, eſt merum figmentum gentilium philoſophorum, in Theologorum ſcholis iampridem damnatum: cum nulla ſit mundi anima ſegregata a formis ſubſtantialibus rerum ſingularum. Si ſaxa viua ſunt, vt voluere poſt Thaletem, & Timæum, Philoponus libro primo de anima, & alij, & multis Paulinus capitulo ſexto, nititur probare; viuunt anima propria, non communi; & propria, quali viuæ ſunt arbores, vegetante dumtaxat, non ſenſitiua, nec aliud, vel Hippocratis libro de natura pueri, vel Plotini 4. Ennead. 4. argumentis probatur. Quale verò illud, & an Eccleſiæ tolerandum? *ſtellas viſu, & ratione præditas*, quod dicitur

fol.

*fol.*198. cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo libro de animatione cęlorum ante multos annos fuit demonstrata. *At lapides varij varie a stellarum radijs mouentur:* vt *selenites* qui non solum figura, & coloribus lunā imitatur, sed etiam motu, illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur; vt *magnes*, qui vim quoque motum alijs tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, ęs, & ferrum, vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritæneo sæpè profugum plumbo fixerunt; vt *automata* varia Boetij, & aliorum, quæ motum hunc accepere a radijs siderum, sese in loca, & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in speculare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur*, atq; escam. Hæc ille. Quæ me a sētentia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radij constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cum sint artificiosa, ab artificio humano per certa, quædam instrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis, &c. vim acceperunt, non a stellis, & ab intrinseco, non extrinsecus patiebantur, & mouebantur: vt cernere est in illo Beato Francisco, & alijs nonnullis, quæ Serenissimus Archidux Austrię, dux Styriæ, Carinthiæ, &cæt. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus suis religionis zelo, & virtute, dignissimus, possidet. *Ignis* agit in sulphur, & in escam, non in alia, quia alia carent dispositionibus ad subitam inflammationem requisitis. *Specula* reddunt imagines sola superficiei politura diaphana, & splēdida æqualitate, per congruam incrustationem terminata. *Echo* sola vocis repercussione resultat, & hæc omnia promiscue obtinent, quouis planeta, aut sidere dominā te, Quod & in *magnete*, androdamante, pantaura, & alijs lapidibus deprehendas. Vnde patet non a cœlesti corpore, sed a propria (quod cogor sæpius repetere, quia aduersarij eadem sæpius inculcant) forma, & specie hanc vim hisce gemmis inditam, cęlo nihil largiente, præter communem suum, & ordinarium influxum: atque ita selenites propter occultam aliquam qualitatem, a specifica differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum, & motus edit, eo quod qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ similitudine, & (vt sic loquar) amoris physici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse: quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia specifica conuincit. Nam diuersa species diuersas dispositiones naturales requirit, & medicis experimento cōpertum est, quædam se totis, hoc differentiæ specificæ, seu formæ ratione; quædā non nisi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri, & quæ talia, illa quouis tempore vim illam apta nata sunt exercere, nec opus est expectare dum istud, vel illud astrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius elucescit, si modum ipsum, quem ex refutatis hisce argumentis eliciunt, pressius consideres: hunc ita expressum habes fol. centesimo nonagesimo septimo; Quemadmodum *ex certa herbarum, & vaporum commistione, & compositione, per artem medicam astronomicamque confecta, conflatur communis quædam forma velut harmonia, siderum muneribus, & quasi dote ornata, vt in* theriaca, *quæ mirificam habere vim existimatur, aduersus aduentantem senectutem, atque venenum, tribus in ea pariter consentientibus virtutibus, cœlesti scilicet, per artificiū oportunæ admixtionis accersitæ; altera item cęlesti, sed partibus eius naturaliter insita: tertia demum elementari. Sic ex tonis primo quidem ad siderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar, & conuenientiam inter se compositis; communis quasi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœlestis etiam vis suboritur: cęlesti illa huic similiter temperatæ respondenti harmoniæ, quæ virtus cęlitus deuocata, possit animos flectere, delinire, ad iram impellere, cohibereque.*] In quibus verbis congeriem quandam video falsarū suppositionum. I. Quod per astrologicas obseruationes vult theriacam, & cætera medicamenta componi, & admisceri,

quæro quo tempore pharmacopæo sit astrorum iste situs considerandus? an herbarum legendarum, an miscendarum, an vtroque? si vtroque, annus Platonicus ille magnus est expectandus, & interea virtus herbarum emarcescet. Si legendarum, atqui quando miscebuntur, fors erit influxus contrarius: si miscendarum; non vno die, sed sæpè multis hæc commistio fit; deinde qui fieri potest, vt cùm tanta sit diuersitas: immò, & contrariæ quandoque qualitates herbarum miscendarum, vnus, & idem cæli influxus vno tempore, idem tribuat singulis, quod singula requirunt, & quod conueniat vniuersis? Item communis illa forma, est chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens, vel existens: vt etiam prima illa vis cælestis dependens à certa dierũ, & mensium, & annorum obseruatione superstitiosa. Hanc denique vim, volunt commisceri virtuti primæ cælo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio; & similibus?) sed pergunt; ad deuocandũ autem, esse necesse cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teste Ficino, tres regulas astronomos præscribere. Prima est indagare, quas in se vires habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horũ quodq; ferat, & quę auferat: & in sonis atq; verborum significationibus hæc cuncta inferenda; reijcere oportere, quæ auferant, & ea musicum detestari, probare, verò quæ ferant. Secunda est, considerare, quæ stella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare, qualibus passim sonis, atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res sit cõstituta (id est qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quasdam musicus adhibeat, vna cum significationibus, quæ sideribus ijsdem studet exponere.

Tertia est regula, adimaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare, ad quales potissimũ sermones, cantus, motus, saltus, mores, actus, incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleant: vt similia pro viribus in cantibus adhibeat, & imitetur cęlos simili placituris, similemque suscepturis influxum. Hactenus illi quæ omnia nos, vt futilia, & magiæ vetitæ quædam tegmina, & inuolucra, reiecimus, capite 3. quæst. 1. & cap. 4. quæst. 1. & quoad verba illa significãtia, reijciemus mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sęcula, sufficiant, quæ etiam est in se incertissima. Secũda nõ est expers erroris, & hæresis, censentium astra hominibus dominari, de qua differemus (Deo dante) *libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicam*. Tertia, quoad res sensus expertes, cantu, aut voce mouendas, vt docui, ridicula, & indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorũ fundamenta, non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè, & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi, quibus cap. 7. asserit, Orpheum verè, & reapse saxa; & siluas trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse? Sed qui isti modi?

1 Primus est id fieri potuisse vi ipsa musices cœlorum, vt dixi, influxum eliciente, deducente, attrahente. Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam mundi animam, harmonicis numeris compositam, res singulas peruadentẽ, quæ musico concentu delectetur; item cœlum, & sidera esse animata animà rationis compote, & quæ ira concitetur, & voce sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paulinus fatetur.

Secundus est, hac virtute præditũ esse cantum, non soni tantùm ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cælestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigij plenis verborũ alijs effectibus, quæ omnia prudenter Paulinus ex Theologorum præscripto ad dęmonum fraudes referenda non diffitetur fol. 204. & 206.

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & similes plurimum tribuere: hunc quoque Paulinus fol. 207. Magicæ annumerat; addere debuit, illici-

tæ,

tæ, & dæmoniacæ; ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similē figuris: figurarum verò certis lineis, & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœlestis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, merito Paulinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Concilijs ac Pontificum decretis esse prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d. c. 1. quæst. 4.

Quintus modus, est petitus à vi quadam eximia naturę, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat cōcessum: per quādam sympathiæ rationem ille cum rebus omnibus, per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paulinus fol. 210. sed miscet vera falsis, comperta incompertis: ijs quæ in S. S. legimus, quæ apud poetas leguntur, & quæ diuino facta miraculo, ijs quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis? aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec cāpana Vililllæ, nec pisciculi cœnobij Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur, omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiā, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, non auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. Lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & sic de cæteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantùm quercus, sed omnes omninò species arboreas, nec arbores tātùm, sed, & qualiacunque saxa, & marmora, rupes ipsas, & vastos montes, Ossam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sūt elephas, ac delphin, & cerui, sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusque speciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam, & naturalem elementorum. Verùm hæc etsi mirifica quādoque perficiat, in quæstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aeris verberatio, quæ res inanimas non potest attrahere, nec sensus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio: sed solam illam imaginosam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

Septimus, est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libr. 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum, & tertium modum iā reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante distantia: sed & primum refutaui, ostendens nullam dari posse physicam qualitatem occultam, quæ in tam diuersæ speciei, imò & generis res simul eodem modo queat operari, cùm id eam fit necesse facere per modum causæ, non primæ seu vniuersalis, sed secūdariæ, & particularis. Nec enim vlla qualitas inest singularis vlli rei singulari, qua singularis est, quin ad dispositiones indiuiduas pertineat, & ab ipsis dimanet; & proinde non nisi effectum particularem, & sibi proportionatum potest producere.

Restat ergo, *illa quæ de inanimatorū attractione feruntur, esse vel fabulosa, vel dæmoniaca operationes*, vt verissime iudicauit Pausanias lib. 6. Nam Orpheū magum insignem fuisse, memini me apud Suidam legere.

Addamus musices effectū alium mirabilem: *Tarantulam* vocant, insectū ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo sunt genera, quæ videntur Bustamantius *in libro de animantibus sacræ scripturæ*, & alij, non satis discernere: *Vnum est* ex genere lacertarū, quod stellio

stellio vocari potest; *Salmanquesam* vocant Hispani, de quo non loquimur modò: alterum est ex genere araneorũ, seu phalangiorũ, Hispaniæ (quod sciam) ignotum, huic peculiare est, quod ex Matthiolo in Dioscoridem lib. 2. cap. 57. referam. Vagatur æstate in campis, & proserpit ex terræ cauernulis, & icit messores, quorum cura ocreis non munita, ictiali j perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij saltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij sudant, alij tremebundi fiunt, alij pauoribus infestantur; alij alia patiuntur incõmoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certe, quàm facile huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent & nullo vnquã tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tandiu indificiente sonitu saltãt, atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat, & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quæ venenosorum morsibus aduersantur.*] Hæc ille, quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos, & lymphaticos affectus venenum illud inserit, si ad hoc aptum nacta humorem corporis, & ideo musica, quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur, hanc experientiam ausi fuerint negare, lippis, & tonsoribus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco moreretur, confestim morbo liberari ictum ab ea: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum: de cuius causa mihi nõ liquet, quæ enim dependentia veneni tam remotã à sua matrice, seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes non immunis ab hoc errore, quem secuti quidam medici valdè superstitiosi. Q. Serenus, & Aetius, & alij. conatur Trallianus etiã Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes Cabalistæ, & recentiores Iudæi, Magi quoque omnes, cũ Agrippa, & Paracelso: Plinius, & cum eo recentiores quidam, qui Platoni nimis addicti. Item Cabalistæ quarti ordinis. Nam vt hoc obiter dicam, tot eorum sunt ordines. primus eorum qui sequuntur traditionem R. Rambani super Genesim, de quinquaginta portis intelligentiæ. Secundus: qui sequuntur Abraham à veneris, qui in libro suo de creatione mundi ponit triginta duas semitas sapientiæ, quas amplexi R. Isaac, & Iacob Cohen. In his duobus nihil deprehendo magicum, sed solas nugas. Tertius ordo fuit ponentium decem enumerationes *Nezer Zephiroth*, vt Ioseph Castiliensis in sua Isagoge, Ioseph filius Carnicol in libro portarum iustitiæ, & Paulus Ritius in Porta lucis: hi incipiunt viam sternere superstitioni. Quarti ordinis sunt, qui constituunt plura principia, nã quinquaginta porti addunt, litteras 22. alphabeti, & sic faciunt numerum 72. quem vocant SEMHAMAPHORES, nomen expositorium Dei, & dicunt esse numerum LXXII. Angelorum præsidium orbis, & per quos inuocatos edantur miracula ab hominibus, hanc docuere Ioseph Carnitof. & Recanath, & alij. Hæc est Cabala merè blasphema, & Magica. Verum hi omnes diuer-

Lib. 1. & 5. contra Celsum. Serenus lib. de re med. Aetius libr. 8. capit. 5. Octauianus in Euporistis. Marcell. & Trallianus passim. Libr. 28. cap. 2. Picus in Positione, Magicis, Ficin. li. de vita studio sor. Pompona. & ex I. C. etiã Griland. de sortil. q. 8. & Pet. de Loyer. libr. 1. de spect. ca. vlt. & li. 4. ca. 4. & Ang. Thuanus in Parabula vincto. dicens, Verbame dentur morbis corporis &c. quod sanè erroneum est

Nisi quis illos velit excusare dicendo, loqui de verbis ut sunt pacto nixa: sed hoc foret impropria vim verbis tribuere: qua non ex iis, sed ex pacto connexo, & quidē per dæmonem.

diuersis fundamentis nituntur. Quidam, A inspiè negant curandum, hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alij (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, medijs ascribunt, de ijs, quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Physiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis ni- B mis creduli: facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt; cōtra hos omnes hanc statuimus.

Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera, vel morbos sanādi, vel noxas alias depellendi.*

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue hore prolata, siue scripto comprehensa, siue sola, & incōplexa (vt vocant:) siue complexa, & in propositionem, vel orationem aliquam C versu, aut prosa relata: siue significatiua, siue nihil significantia: siue Hebræa, siue alterius linguæ: siue dicta cum sibilo, aut afflatu, siue aliter, quomodocunque, absente, vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa adiuratio, & lex TORATHKINA, quicquid habeat efficacitatis, de sursum habebat: ferè sicut hodiè, preces Ecclesiasticæ, formulæ Sacramētorum, & Sacramentalium, & exorcismi, vim D habent supernaturalem ex Dei institutione, vel gratioso concurrendi modo; qua de re non est nostri instituti nunc disserere. Nec enim (quod pro tota hac materia notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, sed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi supernaturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primò statuit quendam *ordinē naturæ*, dum rebus singulis largi- E tus est naturam suam atque essentiam peculiarem, & singulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes, quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ suppositi sunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem supernaturalē*, qui potest diuidi in duas species, prima *est ordo gratiæ seu miraculosus*, (pro ijsdem enim hæc duo nunc sumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum, & Angelorum omnium exsuperant: quarum operationum principium non est rei singularis natura, sed ipsa illa Dei gratia, voluntas absoluta, & omnipotentia, hæ dicuntur *operationes gratiæ, et supernaturales* strictè sumpta voce, item *operationes miraculosæ*. Altera est, *ordo prodigiosus*, qui ordo reipsa non excedit terminos naturalis ordinis, sed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant, & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, largè accepto vocabulo; clarius autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*, ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel subita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum secundum essentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exsuperat: ideò tales effectus potius sunt naturales latè sumpta voce, quā supernaturales, aut miraculosi propriè loquendo, & preternaturales, quàm contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgò censentur ordinem naturæ superare, ideò solent supernaturalibus annumerari, sed propriè ac presse præternaturales, aut miri, aut prodigiosi, deberent vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu, si duos malis, naturalem, & supernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*: quando res naturales varia industria accommodans, & applicans, diuersas rebus formas indidit: quas illis natura non tribuisset, nisi industria humani intellectus ad laborasset. Nunquam tamen potest humana industria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iste artificialis, non verò eum destruit, & subseruit potius quàm transcendit: & naturale in hac & cæteris hoc tractatu quæstionibus primo tantùm illo modo sumimus, vt tres illos alios ordines excludamus, artificialem, prodigiosum, & miraculosum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, nisi motu vel mutatione; sanitas autem mutatione fiat

fiat necesse est: mutatio non contingit, sine qualitatum actiuarum virtute actiuę qualitates ad operandum exigunt subiectum aptum, & idoneè ad agendum prę paratum. A

Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè consurgit cōclusio, quæ fuit omnium Patrum: excepto fortassis Origene: Diuus Thomæ, Gersonis, & Theologorum cunctorum (quod sciam:) Vlpiani etiam I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas, fuit medicorum, & philosophorum saniorum. B

l. 1. in pri. D. de extraord. cognit. Hippocr. lib. de sacro morb. Galen. l. 6 & 10. simpli. medi. Fernelii de abdit. verũ causis li. 2. c. de cur su pr nat. Beniuen. li. de abd. morb. causa 10. Lãgii epist. 33. Frãc. Valesi de sacra Philosoph. c. 3. Auge. Fer. ver. l. 2. meth. c. 11. Scalig. lib 16. de subtil. ca. 349. Condrõch. li. 2. de mor. venef. c. 5 BoKelii li. de philtris c 1. Theoph. libr. 9. de hist. plãt. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maimon li. 1. perplex c. 72. Leõ. Vairi. l. 12 de Fasc. c. 11. Ant. Miran. l. 26. de singul. certã. Gre. vini libr. 1. de venen. In Odyss. in-

Vt auctoritate, sic & ratione præualemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim, neque artificialem, neque naturalem, neque supernaturalem habent, ad huiusmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel suspicatus fuit. Supernaturalis si foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit; quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operaretur, ne gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis, & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus soleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis esse, ad eiusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ, nempe dæmoni, concessisse:* Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis scriberet: maturior ætate, cùm resipuit, & ad Catholicos redijt, numquam hoc effutijsset. Si supernaturalis ista vis non est: restat, vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa: non fit ministerio bonorum Angelorum: quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus: ergo ministerio malorum Angelorum. quod negant aduersarij quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alij, & ideo coguntur etiam fateri, vim verbis nullam inesse. C D E

Denique nullam verba hæc vim habẽt naturalem, quia verba si scripta, sunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: que si quam vim habent, ab atramenti, vel chartæ, cui inscripta sunt temperamento vim illam accipiant oportet. & proinde sua, propriaque vi non operantur. Ore vero prolata verba, vim tantum habent contactu aerem ferendi, vt & animalium, reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari: fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem, vel scriptionem nihil conferre. *gens de Lyãthropis.*

Respondet, Pomponatius, verbis primo, & per se duntaxat auditum, affectionibus, deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rethoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verum pondere sententiarum, & rationum momentis persuadent: si nuda tantùm, barbaraque, & nihil significãtia, vel parum apta permouendis animis, aut vesana, & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent: numquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas, & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit, & contemperat humores: cui, quid simile in horrificis, ac stridulis sibilis, atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic se operam lusisse: quare ad sacram confugit anchoram, hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantanti. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. si totum illud credulitas operatur quam tu fidem nuncupas: quęro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem, atque perfidiam, prorsus impium, & perfidium. dices ergo naturalem, siue humanam. euge, habes tuæ causæ fauẽtem Ferrerium, qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantiũ, vel ipsius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationẽ, corpus, vel animam. Ipsius ægri credulitas cõfidẽtis se iuuari posse ab ea re, quæ nullam iuuãdi vim habet naturalem, tam vehemens esse posset, vt humorum inducat altera- *Loco citato.* *Refutatum id. supr. cap. proxim.*

rationem, vnde sanitas subsequeretur, vt bene Galenus, si tamen ipse auctor libri de incantationibus: sed eo casu sanitas verbis dumtaxat adscribenda, vt occasioni cuidam, non vt causæ.

Simili modo sinceræ, & rectæ philosophiæ repugnant, sententia Origenis libro primo, & quinto contra Celsum, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata; & sententia Pici in conclusionibus Cabalisticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Darocensis in quæstione de Cabala, & Magia Iudæorum, quæ est vltima inter eius Paradoxas quæstiones, barbara, & nihil significantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Tolosanus tradidit: cum de Histrionibus, & poetis dicta, ad excantatores accommodat, quod eorum verba, tum demum rata sint, & efficacia, cum animo intento, & obfirmato ea proferunt. non enim isti persuadendo, & affectiones concitando operantur, vt illi.

Libr. 19. Syntax. c.8.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus superædificat, vana fundamenta: quæ Cabalisticæ tamen insaniȩ amatoribus mirificè placuerunt. Asserunt primò litteris, & syllabis quandam esse cum cęlestibus corporibus, & mentibus sympathiæ connexionem, quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec posset probari, nisi illorum testimonio, quibus id à dęmonibus foret reuelatum, dæmones autem sunt mendacissimi, nũquam spontè verum dicturi, nec a magis, vt verum promant, compelli possunt, id nunc suppono, inferius probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura sua efficaciæ esse, quæ sunt orta à lingua digniore, & a sanctiore dignitate instituta, & quæ res sanctiores significant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Lauren. Ananias. Hoc diabolus commentus, vt sanctissimis quibusque rebus facilius, & libentius mystas suos sacris abuti. Sed refellitur, quia nec rei sanctæ significatio, nec linguæ dignitas, nec prerogatiua hominis instituentis, illam qualitatem physicam, operatiuam possunt [illegible] tribuere. Deus etiam

Lib. 3. de natur. dæmon. fol. 99.

A formulis magorum nihil gratiæ, vel virtutis promisit, nec elargitur, quomodo sit Deus sibi cõtrarius? quomodo approbet artes, quas ipse vetuit? denique talia asserere blasphemum, & erroneum esse Parisiensis facultas Theologica iampridem definiuit art. 9. & 10. de Magia.

Tertiò somniant, nomina propria radios quosdam esse rerum, quas significant, & in ipsis nominibus, quasi vitam quandam latere. Quid dignum Anticy- B ris, si non istud? Quicquid enim Platoni ci dicant, nomina sunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque, nec sunt substantiæ corporeæ, aut spirituales, nec sunt accidentia inhærentia subiecto: quare vitam in se habere non possunt: adueniunt quoque, seu induuntur rebus, quas significant, atque denominant, extrinsecus planè: quare nec emanentes a rebus radij dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia: multa quid aliud à C rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit) hæc nullum potuerunt a naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

Gen. 2. v. 20.

Obijciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptum sit, *Omnibus ijs nomina vocat*, & alibi: *gaudete, quia nomina vestra scri- D pta sunt in cœlis.*] *Respondeo* Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam Angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea, cum lubet, proprijs nominibus, hoc est conuenientibus earum naturȩ, vocare posse, sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo lo- E cus nihil iuuat hos argutatores. multò minus posterior: nihil enim aliud est nomina discipulorum in cęlo scripta esse, quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur inscripta esse libro vitæ, quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundum præsentẽ iustitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impij parum reuerenter ad

Psal. 146 vers. 4. Luc. 20. vers. 19.

indi-

inditia nomina, quibus ab hominibus discipuli compellebantur, audent transferre; quia magnopere gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vrticis, quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas primario, per influxum celestē, significare; secundariò, tantum per hominum impositionem, & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantum; ideo plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non significatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum celestium orbium per traduces qualitates in subiectum, tam remotum influere, ipsis influentijs recipiendis aptū, & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectū idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum, vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quoque humana, cum sit nuda, & merè arbitraria denominatio, quid queat influere, nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborum; (propositionum scilicet, & orationum) efficaciorem esse. Primò *quia veritas* (inquit archimagus) *in ipsa propositione contenta hic accedit, cuius veritatis vis maxima est, quando formula, seu carmen virtutis, ac operationis astri, seu numinis quod comprecantur, continet commemorationem*] O Satan, Satan tibi quam perpetuo similis es pergis hoc telo diuinos honores cōsequi. Nonne satis hoc indicant, quę mystes ille tuus, exempla petit; ex Hymnis Orphei, & Apulei scriptis, idololatriæ, plena? tum quia auctoritates illæ poetarum refertæ vanitatis: tum quia sensum, ac intellectum carminis astris ascribit: tum quia per hoc numen, intelligit cacodæmones; quos astris, & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum, atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuilitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus a loquente prodit, qui rem incantatam contingit, præter afflatum; afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est, ad morbū, & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum fit, falsa quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corrolaria: primo quod asserunt oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum, & retrograde prolatam, aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ magus vult impetrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tebella, vel pergameno, vel herbæ folijs vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellę; ad quem id effectum faciat, cur cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat, vel quod scripta quàm audita melius intelligit? an quod ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut varijs retium plagulis, sic pluribus peccatis, miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leon. Vairus collegit, sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionū. Vide infra lib. 6. anacephalæos. monito. V. *lib. 1. de Fascin. cap. 5.*

QVÆSTIO IV.

De amuletis, & periaptis.

Nota Græcorum athletarum consuetudo, sed paucis; qui phlacterijs vsi ad victoriam, ne niceterijs magicis superaret aduersarius. habes in antiquis glossis Iuuenalis Sat. 11. his verbis; rustici didicerunt luxuriam, & palæstris vti & fracterijs (corr. philacterijs,) vt athletæ ad vincendum, & mox: nam & niceteria fillateria (item corr. philacteria) sunt quæ ob victoriam fiebant, & [illegible] de collo

pendentia gestabantur.] Cunctis autem nota Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti puerulis de collo res turpiculas suspendere, Præfiscini, vt dicebant, ne fascinarentur, (vnde & Fascini nomen inter obscæna relatum) alia quoque amoleta succini, aut alterius materiæ cōtra morbos gestitabant quæ dicta amoleta, amolimenta, seruatoria, probra: quē admodum & Græcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτρόπαια, ἀλάτευτα, φυλακτήρια malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, seque per illa custodiri, ac præseruari a malis, perperam accipientes diuinum præceptum. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum VVierus, sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectus.

Exo. 13. Deu. 6. 8. Matt. 23 v. 5. vbi p'stra notamus in commen. lib. 3. dæmonolat. c. 3.

Dico primo, *Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis, sed duntaxat ratione materiæ si qua huic antipathiæ, vel Sympathiæ vis naturalis insit.*) Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæstione citauimus. probatur, quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt a natura rei ipsius dependeat, quæ non competit, nisi ratione materię, seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti: effectus ille prodigiosus erit, & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben. Lucas Iudæus Lusitanus. Huc referendum, si figuram attendunt, quod Hispanicis pueris ex Gagate ad collum deligunt, manu in derisum, inserto intra digitos primores pollice, conformata. *Higam* vocant.

Lib. de ligaturis.

Dico secundò, *Quando in ipsis verbis modo scriptionis, crucium numero, figura vel similibus spes non ponitur, piũ & sanctum est, reuerentiæ causa Sanctorum reliquias, ceras agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis, & similia Sacræ Scripturæ testimonia secum gestare collo appēsa, sed effectus qui inde oritur, erit supernaturalis, Dei beneficiis adscribendus. Alijs autem ligaturis vti; quas vel vsus Ecclesiæ Cath. vel proborum medicorum ars non commendat, omnino est prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non satis cautè locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis lib. de superstit. capitulo quarto par. 3. quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non veretur. Dissentit ille ab hæreticis: nam ipse vult reliquias Sanctorum in tempus honorificè seruari, & adorari, sed non vult eas a priuatis collo appensas gestari temerè reprehendens antiquam virorum valde sanctorum consuetudinem. Nonne Beata Helena clauorum CHRISTI vnum fræno equi, alium galeæ Cōstantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ Sācti Pauli, & ipsius Antonij tritum cum melote pallium exultans Athanasius tullit. Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandū.

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Catholicæ inueterato, & salutari more, nec non sententia Diui Thomæ. Maldon. Nauarr. Siluestri, & aliorum. Ratio est, quia Sanctorum reliquias, ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc a solo Pōtif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licèt etiam descripta collo deferret, & narrat Leontius Episcopus Sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscripsisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (Sur. 1. Iul.) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam Diuus Basilius damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth. qui exstat inter Chrysostomi opera inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi, ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisæi olim: secundum qui ex eadem superbia, quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimentis suis largiebatur. Ipse Diuus Chrysostomus mulierculas illas reprehendit, vel quod non recta, ad Pharisaica, id intētione facerent, vel

Tho. 2. 2. q. 96. a. 4. Mald. lib. 1. c. Ioan.

Homi. in Psal. 45. Hom. 34. in Matt.

In Matt. hom. 73.

vel, quod, per opinionis errorem, non a Dei gratia miraculosum auxilium, sed ab ipsa materia, vel forma scripturæ, id præstolarentur, vt faciunt hodie, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membrana virginea, vel literis, vel lineis miniatis, & cætera. Sanè Chrysostomus eadem id mente reprehendit, qua Diuus Hieronymus, qui satis indicat, Pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pictaciolis, non desuper a Custode Israel, Deo Sabaoth, expectantem, se reprehendere: item quod quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum, & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita Sancti Antonini infestationem quandam dæmonum, cum preces quasdam membranulæ inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iussisset, legimus dispulisse. (Surius tomo 3. fol. 34.) Auctoritas Diui Gregorij Papæ, idem probat epist. ad Theodelineam quem iure suo, id est, Caluinistico, carpit Ios. Scaliger in Elencho c.8. verba D. Hieronymi contra mentem eius detorquens. Sed bene, quod ouillum lanitium iam deponere Scaliger incœpit.

In d. cap. 23. Mat.

Posterior pars conclusionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacterijs (hoc est conseruatorijs) vtuntur, & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesijs eijci. Cant. 1. & 4. 26. quæstione quinta. qui canones quomodo sint intelligēdi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, nempe vlt. eiusdem quæstionis, vbi inter cætera in hunc modum scribit Beatus Isidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est quadam pestifera societate hominum, et Angelorum malorum, exorta.*) quæ sumpsit a D. Augustino libro secundo de doctrina Christiana. idem alibi confirmat D. August. his verbis: *Fingunt spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimetipsis, vt sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeo, fratres mei, vt illi ipsi, qui se ducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, misceant præcantationibus suis nomen Christi: qui iam non possunt seducere Christianos, vt dent venenum, addant mellis aliquantum.*) Chrysostomus homilia vigesima quinta, ad P. Antiochen. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi hæ ne sunt spes nostræ, vt post crucem & mortem Domini, in gentilis regis imagine spem salutis habeamus? &c.* damnarunt hæc etiam tempore Caroli magni Patres Concilij Turonensis capitulo 24. & ipse Carolus libro sexto, Capitulorum capitulo 72. & prius Constantius Imperator apud Ammian. libro decimonono, & Antonius Caracalla, apud Spartianum in eius vita. Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt Beato Leoni, & alijs sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandem imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, finit eos occidi, & deserit, quos ante aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probe notum cui id accidit. Forunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorū Germanorum examina in Franciam irrupissent, & a Duce Guisio strenue debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appēsa, fuisse reperta ab ijs, qui cadauera spoliarunt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus, & Antoniū Caracallam supplicijs compescere constituisse testatur Spartianus. Et Tatianus Assyrius hæc omnia refert ad dæmonū dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod, de vrsarijs, sic refert Balsamon Commen. Syn. sexto, in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite, & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pillos ex ipso tondentes eos vna cum tincturis dant perinde ac remedia, & amuleta, tanquam contra morbos & fascinantes oculos conferre possint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter, Michael, Gabriel, Raphael, hoc mi-

Tract. 7. in Ioan.

Orat. cō tra gent.

rum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœlestium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere, & similes impietates, quibus ille liber ארבתאל scatet. In Sibyllis quoque oraculis libro secundo, hic versus exstat, iuxta quosdam codices ἤξουσι μιχαὴλτε Γαβριὴλ, Ραφαηλτ οὐριήλτε. Sed in aliis libris habetis ἐζομιὴλ, οὐ ριὴλ σανιὴλ ἀζαήλτε, in quibus primum illud est corruptum pro Ιερεμιὴλ, tertium pro σαθιὴλ, vt vocant eos Tritthenius, & alij qui cælorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate, & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti, & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium, vbi inter cætera, lecta vna oratio Ardeberti, in qua continebantur hæc verba; *Supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandum Aldobertum pronunciarunt, vt hæreticum: caussa vero subditur, & ipsum decretum concilij his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem vt a vestro Sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus, idest, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit: optime prouisum est a vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur, sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superius mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus, & nefaria comenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, et qui capillos, et vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotalis alienus, etc.*] Igitur ex concilij huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum, & similia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Variel. 4. Exdr. 4. versiculo 1. Sed liber ille canonicus non est, nec tantæ auctoritatis, & in eorum reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti vero cætera nomina nonnihil sunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate scripsit Nicol. Serarius noster comment. in capit. 12. Tobiæ quæst. 10. cum quatuor sequentibus. Illud quoque attendendum, nec ipsis Angelorum nominibus verbis Vtentes, ea malis Angelis accommodarint. cur non hoc ausint, qui ausi sic abuti nominibus Dei? audi procopium in Leuit. contra quosdam curiosos hoc vtentes prætextu his verbis agentem. *Attamen (obijciunt quidam) inuocant Zabaoth. Quid tu? impie hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, sed dæmonibus tribuunt, et plerumque illi dæmoniaci vsurpant nomina diuina, dum ea imponunt dæmonibus, quorum ambitioni seruiunt.* hoc fit in precibus Magorum, quibus inserta *magna* (sic vocant) *nomina.*

Vide apud Sur. to.3. mens. Iunio in vita S. Bonifacii. f. 494.

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi prius constet, quo se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò, an ars ista finem suum consequatur? secundo habenda ne in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVAE-

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc cōplectitur, quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri soleat? quorū non eadem ratio est, prius quam decidamus quæstionem, quędam de nomine, & origine sunt præmittēda.

SECTIO I.

Quid sit Alchimia, et quando inuenta?

N. comment. in Manil.

NOmen Arabicum esse volunt, viri docti, & id indicare nomini præfixum, *Al*, vt in *Almanach et Almagestum*, & similibus. Mixtobarbarum ergo vocabulū fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco χύω seu χύνω, quod idem ac fundo. alij Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioan. Chrysipp. Fanianus. qui deducit, παρὰ τὴν χυμείαν, καὶ ἅλα à sale, & fusione. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribunt χημείαν non χυμείαν. Sed quid χημεία significat? quidam ex plutarcho tradunt Aegyptum sacra lingua sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Aegyptiam, videlicet, quia primi mortalium Aegyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint; ab Aegyptijs Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint; & nomen & artē, vt & reliquā ferè medicinā, & philosophiam Græcanicam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notū Romanis fuit antequam vlli noti philosophi, vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinū scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Aegyptios quidē hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse, si Suidæ credimus, & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia*, merum est commentum: Aegyptus enim, non *Chemia*, sed *Chāmia* dicta à Chamo: sic enim in Psalmis legimus,

Dialogo de Chrysopœia.

Cedrenus in Annal. Suid. mox citand. li. de Osir. & Isid.

Lib. 3. in Lunæ decreti.

In Diocl.

A gimus, *In tabernaculis Cham*, Aegyptiorum, & posteà, *terra Cham*, vocatur ipsa Aegyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis suæ affectuarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Aegyptus, vnde & hodie adhuc Turcæ, & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Aegypto hanc artem denominare, & addere suum illud, *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hebræum illud, & quidem solidè. nec aliud B significare quam artem fusoriam, siue liquatoriā. Etenim Hebræis, *Alichim*, significat itinera, siue fluxus, ab *Alich*, quod significat facere, ambulare, seu fluere. Vnde ars liquans, seu fundens metalla, abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim est Alchimia, quam pyrotechnicha, siue ignaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum quæ vt *Chymiæ* C species quædam est, sic etiam aurifactoria, siue Chrysopœia, species, quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo, siue separando, & in congregando, siue coagulando ex alijs metallis auro, tota occupatur, vnde non malè *Spargiricam* vocant nonnulli, παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à segregando, & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij versum.

Ps. 7. 57.
Ps. 105. 23.
הלכים
Iob 29. 6
הלך
Iob. 24. 10.

D *Materiamque manu certa duplicarier arte:*

Lib. 4. Astr.

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eū tollendum, vt spurium iudicauit. vtrumque male; nam & Manilij versiculus est, & non de Chrysopæis, sed de bractearijs accipiendus, qui malleando aurum in bracteas, seu foliola tenuissima diducunt, & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatam quasi duplicant Alchimici, cer- E tè nō tam duplicant manu, quam igne.

Non statui de tota Chymica agere, quam ego artem, quā medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror, vt physiologiæ fœtum præstantissimum; inuentricem auri potabilis, rei non minus vtilis ad sanandum, quam ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens, quo subti-

liora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, segregat perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat, & in igne, vegetato, ac quasi perrenato, specimen edit artis, & efficacitatis suæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis cō seruata fuit ardens, Chymicum fuisse, de quo Bernardus Scardeonus, scribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilem effossam his inscriptam versibus.

In Hist. Patauina.

PLOTONI sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc, quod in orbe latet.
Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta, in hac, duæ ampullæ affabre laboratæ, argētea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ, quo lucerna multis iā sæculis ardens conseruata censebatur.

De sola Chrysopœia statui dicere, quæ vel ex adspersis paucul pulueris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit, nam quæ ex auro liquato tantundem, vel minus auri producit, sed purgatius, ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt, vt & alij Moysis, & Mariæ sororis eius, & Salomonis, & Hermetis Trimegisti, & Aristotelis, & Pythagoræorum quorumdam libros venditāt: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ociosorum hominum somnijs. Quid? an, quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quem de nulla constat scripsisse? An, quia Moyses in omni Ægyptiorum sapientia excellens, idcirco, & ipse, & soror eius (miror Aaronem non additum, & Beseleel) animum ad alchimiam excolendam adiecere? An, quia Cabalistæ nugantur Chamum in arca Noacho patri suo *libros de Magia naturali* furatum, quos Misraimo filio suo donauerit, idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum scimus non philosophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuisse propagatorem. Hermetis Trismegisti non pauci supersunt libri, quis quæso, vel color tenuis in illis huius artis? eruent, opinor, qui Phaetontæo ausu eo detorserunt, quæ de Turri Babel, & quæ de terra promissionis, SS. commemorauit, & quæ Salomon in *Ecclesiaste* de meretrice, mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus, scripsit, illi ad Chymices mysteria deflexerunt; qui ausi diuitias, quas œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, diserte acceptas refert Regum Historia; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitissime agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis solemus, sanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar; Ranconetus; & Cardanus, qui Sibyllę vaticinium illud;

Sub fi. lib. art. 3.

ἐννέα γράμματ' ἔχω, τετρασύλλαβός εἰμι
νοεῖ με.

ad Arsenicum, admirandi lapidis materiam transtulerunt, quasi quatuor syllabarum, & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandoræ poculum hoc esse contendunt, ab Hesiodo notatum, sed hi plures Epimetheos, sola spe reliqua quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi suaues, qui Sisyphium saxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruisse nomē, quasi diuina sapientis autumant: propter promissuam in vulgus beneficij communicationem, ad inferos detrusum semper reuolubilis saxi subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον, Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureum fuisse femur, χρυσοῦν μηρὸν iuxta Laert. lib. 8. Aelia. var. hist. lib. 2. Lucian. & alios, siue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, a Pythagora in Olympijs osten-

Sysiph. quasi. σιό σοφὸς

ostensum quod tamen Origenes eburneũ appellauit lib.6. contra Celsum. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile, & imprimis sacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant. Hinc apparent quam vetustam isti originem arti arcessant. Equidem opinor vetustatem, sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea, nec magis certum quod quidam probant ex Esd. lib. 4. cap. 8. vers. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, patuam autem puluerem vnde aureum fit.*) Hoc enim perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturales metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere, is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste apocryphus est, neque loco claro, & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligula docet Plinius, rationem ex auri pigmento aurum liquandi, sed mox desijsse. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minus auidus excoqui iussit; & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cum eo regnãte Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse, & conquisita tum ibi veterum de argenti, & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Aegyptij, pecunijs freti, Romanis in posterum rebellarent. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, cuius de Arte sacra, & Chrysopœia libri M. Scripti asseruantur in Regis Christianissimi Bibliotheca Fõtis belli: vbi & Blemmidæ liber de eadẽ Chrysopœia dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Duca Imper. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes om-

Hippocr. in epist. de Cratei a.

l.33. hist. cap.4.

Suidas in Diocl.

A nes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem;) & verum Geber, siue Gebrum Arabem qui non inuentor artis, vt putant Fallopius, & Erastus, sed cultor, & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda:

SECTIO II.

B *De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.*

Mirum quam hic in contrarium finis contentiosus trahatur. Cultores alchimiæ affirmatiuam, adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quam natura solita, contendant: osores contra Chymicorum, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorum bõ-
C bos opinantur. Equidem puto inter hęc extrema, vt fit, media via tutissime incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. Prima est, non posse aurum verum sic produci. Secunda, posse aurum quidem quasi verũ, sed quod tamen pro vero, nec liceat vẽdere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. Tertia perfectius, & purius aurum sic
D fieri posse, quam quod in terrę visceribus gignitur. Prima sententia est Tostati in Exod. c.7. q.10. Aegid. Romani, quod lib.3. q.8. (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auic. verè censuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. in lib. 1. de Generat. Aponensis, diffe. 209. Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus lib. de Filosoph. & videtur id voluisse Bernard. Gometius a Medis docto, &
E salito opere de sale lib. 2. ar. num. 20. secundæ editionis fol. 168.

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Tho. nam licet, vbi noluit quęstionem decidere, ibi ex hypothesi tãtum locutus fuerit: tamen vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè, & clarè hanc sententiam tenuit, produci posse aurum; quoad externas qualitates, sed quod ad intrinsecã auri perfectionem nõ pertingat:

a.2. q.77. a. ad 1.

In 2. sẽt. d.7. q.3. a. Add. ar. 2.

gat: quod etiam Caietano, & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

Tertia sententia est omnium Chymicorũ, & præterea Timonis in lib. 3. Meteor. q. vlt. Antonij Mirandulani de singul. certam. lib. 10. Marcelli Palingenij, Cardani, Lacinij, & aliorum, quam accuratè tuetur And. Libanius Syntaxi 2. lib. 1. singularium.

Quartam his sentẽtiam possemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Benedict. Pererius, & Gregorius à Valentia; nam de bonitate, & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verũ, & perfectum aurum fuisse productum, & Valentia quoque indicat studio, & arte humana vel non posse, vel vix fieri posse. Quod dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

disput. de Magia. in 2. 2. disput. 6. q. 13. pũct. 2.

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis cõtrasentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse*. Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua: & adfirmãti esse impossibile; incumbit onus ostendendi, cur id sit impossibile eò quòd is contendant se id idoneis argumẽtis, posse conuincere; quod nos negamus. Veruntamẽ sic potest conclusio probari; neque ex parte materię, seu subiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materiæ: nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præstantiorem, & est capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: quia modus est, per decoctionem naturalem ignis, qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo deest? aut si quid horum, ostendatur.

Ostendere conatur sequentibus argumentis, quæ sigillatim diluemus adfixa solutione. Primo argumentantur ab artis ipsius incertitudine, & dissensione artificum, quia chymici inter se nec cõueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia, aut nomi-

A ne sui lapidis. Coueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc ipsum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum sit omnia. Merculini, Treuisani, Faniani, Vallensis, Rosarij, & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis planè diuersæ. Ex paucis cætera possunt dijudicare, vocãt χρυσοσπέρμον aquam viuam, aquam vitæ, aquam siccant, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoso-

B phorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id, de quo qui bibit non moritur, & similia partim ridicula partim pugnãtia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Brachesco certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alij alios, & inuicem fatuos ignorantesque nuncupant. Sed de la-

C pidis materia forte saltem consentiunt? nihil minus. sunt qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen, magnesiam, cadmiã, calcanthum, arsenicum exposcant: sunt qui obtrundant bufones, capillos, ouorum putamina, menstruum fluorem, vel humanum sanguinem. *Respondeo* tam diuersis nominibus eandem rem significari, sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causa, quam non voluere passim intelligi, licuit sanè Aegyptijs sym-

D bola sua adhibere, licuit poetis per metaphoras, & fabulas sapientiæ principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sæpius solet, atramento inuoluere; ipsæ sacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusere? Si quid minus aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. nunquã rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia, aut infantia docẽtis potuit extinguere. Deinde quid mi-

E rum hanc quoque artem habere suas cõpulsationes diffidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurisprudentia, nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est, & nominum, vel sanè fuit, cum ars minus culta, & magis incognita: periti in sulphur, & hydrargyrum consentiunt.

Probant postea, naturam metallorũ

ab

ab ijs ignorari. Primò quia censent illa viuere, & nutriri; cum Cardano: vel superioris ordinis animam habere verum valdè reconditam, cum Fr. Georgio in Harmon, mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem, & medullam lapidum; & proinde metalla cæli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicã volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantùm rude, & incohatum aurum, de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. qui soli calori efficientiam tribuunt: quo tamen solo non potest auri substantia persici. Oportet enim vt sol aquæ substantiam primum calore concoquat, & commutet; Frigus deinde & siccitas terrena, faciant aquam concrescere. 5 de auri materia valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terra genitum, & aquæ mistum: Bracefchus vitriolum; plerique sulphur, & argentum viuum, nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti, certum sane, vt ad ceruæ cunabula perducat: fallax in rerum essentia discernenda. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proxime generata fuerunt? nonne prius oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur, & hydrargyrũ resoluuntur, certè hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia.

Hoc argumentũ multas inuoluit quæstiones, quas si velim exacte discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quam alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientifice, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechinos, mechanicos & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici nõ posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceã minus perfectam Chymicus elicit, quam

A qui cætera adhibet arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur, minusne ad flatum compositionemq; eius, quam ad alterius, nihil ad operationem effectumq; amplius præter causarum cognitionẽ adijcientis, vis excoctrix igniũ est effectura? Intelligentiæ igitur iã ignis

B particeps, qui vnum inter, & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certe nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodùm absurdum est, sed fateor verius, quod Aristoteles censuit, nec lapi- *Libr. 4 mag. moral.*

C des, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm verò Plinius, & alij, dicunt ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori, metaphoricè tantùm loquũtur. sed de hoc plura Scaliger, Fallopiusque. Volo cum illis liberaliter depacisci. Esto, non viuant metalla: quid indè? facilior profecto inanimæ rei in aliam inanimam, quam animatæ in animatã erit *Plin. l. 36 ca. 18. & 19. Leo Bapt. Albertus l. 2. de re-ædif. c. 9. Scalig. exercit. 1. Fallopius l. 1. de metallis, & fossil.*

D transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed improprias, & translatitias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè sentiũt perperam, eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neq; negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quàm in lapidibus ac gemmis, hinc enim metalla ductilia, & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob aridi-

E tatem, & siccitatem denegatum. Vnicane species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa considerandum puto longè plura requiri, vt ex terra, atq; vt ita dicam elementis ferè nudis primũ corpus mixtum existat, & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato, & existente aliud conficiatur mixtum, duntaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terræ puluere, &

aquæ

aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque,& siccitas requiruntur; postquã verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam, iam ignis solus poterit supplere, qua ad perficiendum commutandumque illud in alterius metallis,qua litates erũt necessaria,quia qualitates illæ accidẽtariæ sunt,& quæ actiuitatis igneę vim non exsuperant. Quod exemplo potest declarari. nam sandaracha naturalis nõ potest gigni citra frigus illud:sed post quam plumbum semel in terræ visceribus genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam conficies: vt verò ex cerussa prodeat sandaracha nulla iam opus refrigeratione,sed sufficiet sola adustio,vt sandaracha fictitia seu sandyx Syricum nascatur. Orichalcum quoque sine frigorẽ ex ære, vitri puluere,& calaminaris lapidis tinctum fit; solaque decoctione,& percolatione per ignem indiget: cùm tamen fossitium, & naturale, si quod est huiusmodi, etiam frigus illud postularet. Quid, quod & Plinius,censuit,solo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & sola decoctione ferrum fit στόμωμα Græcorum seu *Calamisch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus siue *aciarium*, veteres Latini. *ferri nucleum*, quia proprio nomine destruebantur. nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere. Neque in his alio frigore opus, quam cùm omnia peregit ignis, vt tunc materia se ad naturale frigus recipere sinatur:vel aquę iniecta citius refrigeretur, & induretur: Porrò quã subdunt de auri materia dissonantiam, obstrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi esse volunt? quamcumque dixerunt, ex hac etiam cætera metalla constare philosophi chymici contendent, si facilem fore ad aurum transitum. Sed doctiores conueniunt in vnã sententiam: quam ego quoque sequor, & sic Aristotelem cũ his auctoribus conciliari posse puto. Non agitur nunc de materia remotissima, quæ est materia prima, quam eandem esse nemo addubitat: sed agitur, de materia secunda, quæ iam certis formis est imbuta. hæc rursus est, quædam remotior,& quædã propinquior. non enim statim ab vltima ad primam hic immediatus est trãsitus:

Gal. lib. 9. de simpl. medicam. fac. Pli. l. 34. in fin. Vitruu. l. 7. Pli. l. 35. c. 6. Aetius lib. 2. Amat. in Diosc. li. 5. enarr. 63. Vide Pl. li. 33. c. 4. & Vannoctum l. 1. pyrotechnia c. 8. li. 26. c. 27. Aristol. li. 4. Meteor. Vannoccius d. l. 1 c. 7. Alb. Mag. l. 2. de lapidibus tr. 3. Vid. Hie. Magium lib. 2. miscell. c. 8.

A capiamus ergo exempli grãtia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit,exhalationem quandam humectã vna ex parte (quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab alijs vnctuosum aqueũ incorporatũ, vel humidum liquidũ)ex alia parte habebit terræ portionẽ crassam, & viscosam:sic huic terrę aqua illa pinguis, & aerea commista, corporatur in primam, & (vt sic vocem) elementarem
B auri materiam. Hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis,deficiente humiditate, fit lapis: si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri, ac solidi, splendida adeò, ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis, & Aristotelis ac sequacium. Neque huic sententiæ repu-
C gnat (meo iudicio) eorum Chymicorũ, qui physica principia norunt, & amplectuntur,hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum, & sulphur sic immediatè ex materia prima sint enata? si adfirmas,quæro qua disputatione præcedente hæc potius, quam alia forma, fit
D introducta? si negas; immediate prodijsse; quæro quæ præcesserit? nõ enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlterius progrediendum, & post hanc materiam communem adeò remotam,quærenda quędam materia propinquior. De hac est omnis, disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam, non subito prætermissis medijs ab extremo ad extremũ progredi,&,quod dici solet,
E per saltũ promoueri:sed primo gigni imperfectiora quædam, & sic naturã progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primum gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimum coalescere ex humido isto pingui, & aereo (ideo adeo mobile est:) ex terræ verò pinguedine seu viscositate potissimum gigni sulphur. Sulpur istud postea in metalli generatione fungi vicem viri,

Plato in Timæo, et ibi Procl. & Calphidius. Arist. li. 3. Meteo. in fi. Teophr li. de lapid. Iani Lacini li. Minorita. li. 1. Chemica art. c. 13. Alb. li. 3. de rebus met. tr. 1. c. 2. Contaren. li. 3. philos. c. 6. Geor. Agricol. de re Metall.

Auicen. epist. ad Hazon, Geber. Lullus, & alij, vide Lacin. dist. lib. 1.

viri; ὑδράργυρον vicem feminæ volunt Chymici: hoc parum refert, crediderim potius vtrumque agere, & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in plerisque fodinis sulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur, aut argẽtum viuum: sufficit enim, in quibusdam vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia; sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici, & hanc resolutionem odore probant, & gustu; se in materia resoluta qualitates sulphuris, & argenti viui dictantes inuenire. Quoniam verò hic agimus de accidentarijs duntaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoscũtur solis: frustra obijcitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulphur, & hydrargyrum formale, atq; perfectum, sed in materiam quandam, quæ sulphuris, & hydrargyri qualitates plerasque retinens, satis indicat formam præcessisse horum fossilium: sicut homo occisus cum est, & iam cadauer fere dissolutum corruptione, indicium facit fœtor, corpus illud carneũ fuisse, aut quod similius, cùm salem, vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiem fuisse: & odor aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbæ distillatæ fuerint. præterea nõ est necesse res omnes resolui in proximam suã materiam, nec corpus resoluitur in semen: sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrũ dicimus metalla resolui immediate in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem desinunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinẽs principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia, seu elementaria, nempe in liquidum humidum, & terreum pingue: sicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in istud vel illud metallum coaluerunt.

Tertiò argumentantur: fundamenta Chymicorum, si penitus inspiciantur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt, ac impugnant sequentia: quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

A Primùm ergo adferunt illud Rogerij Baconis; *licet natura potens sit, & mirabilis: tamen ars, vtens natura pro instrumento, potentior est virtute naturali.* Hoc ergo videtur esse falsum; tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis dispositio:) *li. de mirabilibus potest. artis & natura.*

B quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet: ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est; tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit, & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam verissimè Fabius, ita scripsit; *imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturã exprimit: quin inter hanc, & illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hypocrisin post se relinquat.*

C) qui neget; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. *Respon.* Comparationem naturæ, & artis institui duobus modis posse, primo præcise ac nude sola cũ sola conferendo, vnumque alteri, siue vtriusque potentiam, seorsim inuicem, & mutuò componendo, hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tri-

D buat, quæ naturæ denegata; fateor omnium illum reprehensione dignissimũ fuisse, & argumento contrarium solide probari. Altero vero modo possunt ista cõparari, non præscindendo vnum ab altero, sed extensiuè; v. g. artificium humanum cum ipsa natura; qua in comparatione, artificiũ præsupponit naturæ vim; plus autem tum posse artem, natura subnixam, & adiutam, quã possit natura sola

E plurimis patet experientijs. Sic enim naturalis operatio iuuatur, acceleratur, & perficitur per humanam industriam, & artem: quod voluisse dumtaxat Rogeriũ eius verba indicant, & verissimum est.

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicam metalli speciem (aurum) cætera metalla dumtaxat esse auri inchoationes: & ideo tam facile metal-

la

la reliqua ad aurum, naturalem suã perfectionem, reduci; quam homo æger ad sanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videtur: & ita mihi quoque aliquando visum: nunc maturius re perpensa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; vt obsessi solent, saccis laneis, arietis impetum infringere: posse commoda explicatione exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erant triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile*. Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento, & plumbo, ac auro; æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Respon.* differentias rerum essentiales, præterquã hominis, nobis esse ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differẽtijs, quæ possunt sæpè communes esse pluribus; quæ probabiliter videntur specie differe; veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis est: & sic totum istud congestum, canis nõ est animal irrationale, quadrupes, velox latrabile, conueniet etiam hyenæ; nã & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem esse: sed potius inferendum, quiddã in hyena reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hæc, quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substantia, sed duntaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentia rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarij probent à definitione, identitatem genericam; necesse est prius probent, vel simul, & consequenter probent, prætensarum specierum differentiam essentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens; v. g. Homo, & equus species sunt sub animalis genere, id probari nequit eo duntaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen essentialis est, conueniat vtrique (sic enim conuenit Petro, & Paulo, & tamen P. & P. specie non differunt) sed probari præterea debet; quia homo est rationis cõpos, equus non est; sic etiam quod aquila, & leo differant specie, non probandum tãtum eo, quod ratio generica illis competat, sed etiam, quia vtriusque essentia diuersa est, cum vnum sit volatile, aliud bestia, seu gradiens. Sic igitur, non quia hæc definitio eadem, quæ auro, competit argento: ideo hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse: argentum quidem imperfectè, quia potest perfici, aurum perfectissimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxtà ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo, ac boui animalis: sed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectiùs potest participare: non tamen infans, & vir sunt hominis species: idem de alijs metallis, & auro statuendum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Lib. 3. instit. orat.

Verùm hic nouæ suboriuntur difficultates, noui scopuli assurgunt. dicat enim aliquis, hic sequeretur, naturam sic sæpius à scopo suo auerrare, quàm finem suum consequi; quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes, de suis inferioribus, more specierum, non solent prædicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarũ indiuidua. vt videmus monstra sterilitatis damno multata; hæc autem metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respon.* Non aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora vult esse rariora, fit autem hominum auaritia, qui metalla effodiunt priusquam ad debitam perfectionem perueniant; vt minus auri sit, quàm cæterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existũt: si his parceretur, boues fiant; si illis abstineretur effodiendis paulatim aurescerent. Enunciandi verò ratio, quædam est specierum, siue generica; quædam verò merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enũciatio accidentaria potest æquè locum habere; ac argenti, auri, &c. sicut enim dicas rectè,

hoc

hoc vas est argentum, sic etiam rectè dicas, Gorgo, est monstrum; sphinx est monstrum: & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stannea, vel materia eius est stannum; nihil prohibet, quin verè dicas, pygmæus iste est monstrosus, vel substantia huius pygmæi est mõstrosa. Sed parum hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosum est: maximè si aptum sit perfectionem suam recipere. pullus in ouo non est monstrosus, vitulus non est monstrosus, infans non est monstrosus, quia hic ad virum, ille ad bouẽ, ille ad gallinaceum tendit; etiam sunt potestate, quod actu futuri. idem de metallis alijs ab auro dicunt Chymici. Sterilitate damnata sunt tantum monstra perfectorum animantium; non insectorum, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarij proximam metallorum omnium materiã eandem esse non posse, sed vniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diuersam, quod etiam nonnulli Chymici fatentur, & probatur: quia diuersæ speciei formæ eandem specie materiam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, quarũ neutra corpus alterius apta est informare; videretur alioqui, vetus illud deliriũ stabiliri posse: *omnia ex omnibus*, siue *quodlibet ex quolibet gigni*; & sic, si remotæ materię sufficeret identitas, posset vnus Alchimicus alterum, in Apulleium illum, vel Lucianum auritum transformore. *Respon.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis disposita: animas animalium imperfectorum, ipsas quoque, quia ex materia educuntur, requirere suam, & propriam, minùs tamen perfectam, organorum corporis compositurам, quæ compositura, siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentia est. Inanimas verò res dumtaxat censeo requirere materiam illam communem, & præcipuè constantem partibus homogeneis, eisdem esse, & perfectiùs dispositam, ad plumbi, stanni, argenti vel auri formam: quia formæ istæ, non ad composituræ, vel organo-

Richardus Angelic. in Correctorio, & Ioã. Bracescus cõtra Taudanũ.

A rum fabricam, sed ad qualitatum primarum maiorem, minoremue participationem, consequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; si plus aerei liquidi, fient stãnum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cùm nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modo virtutis, & materiæ proximæ dispositione. B Si non satis multum adsit sulphuris subtilis, ac rubei, adsit tamen satis hydrargyri subtilis, & albi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defęcatum, produceret aurum.

Tertius illorum aries erat. Numquã conquiescere naturam, sponte sua; sed moueri, & moliri donec perfectionem suam sit adepta; metalla verò hæc apparere omnibus, etiam pręsente causa efficiente, C in venis suis conquiescere, nihil solicita, vt in aurum transformentur, licet enim centum annis illis permaneant non impedita, nunquam tamen magis illa aurescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici, & benè respondent nos hanc cõmutationem deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilem red- D dunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphosim millenariũ annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat cùm ad cæterorum metallorum perfectionem, cursus viginti, vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot seculorum admittenda. Sicut autem herbarũ, & arborum incrementa non cernimus dum crescunt: sed creuisse deprehendi- E mus: ita latens est alteratio hæc, & commutatio metallorum: quæ, non, dum fit, sed dum facta est, cerni potest: quod verò illam non cernimus, impatientia fecit, & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrum minus capere, & quale est metallum effodere: quam spem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri transmutationem. Sed cur ad hãc, fornaculis, & follibus suis se triẽnio peruenire

uenire posse Fanianus, & alij gloriantur, A si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hic in chrysosollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficientis causæ, id faciliùs hic absumitur: ignis quoque est continuus, & non impeditus; & quantum potest vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi, & perfecti artifices admiscent, vt sic ars ad- B iuuans naturam, causa fit velocius reliquum côuertendi, vt notat Treuisanus, *libr. de transmutat. metallor. ante mediũ.* Ex his apparet admodum probabilem esse sententiam Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam esse perfectam metalli speciem. Sed pergam esse liberalis ac comis: esto specie differãt metalla, quid tum? speciei (inquiunt) in speciem quæ non sit alteri subordinata immutatio impossibilis est naturæ. Nos C mox nõ esse impossibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de subordinatione. Reuera enim multorum commutatio ostenditur, quæ sic subordinata non sunt: & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo, & auro, stanno, & argento: quo illi de his intelligũt, quæ in tertia sect. producemus.

Alb. Magni lib. 3. de metal. tr. 1. c. 7. Gab. Rosarii. Vãnoccij. Biringuccii & alior.

Quartum argumentum est, ars ista nequit veras gemmas transformare in gẽmas alias veras; ergo nec metalla potest D in alia. *Respondeo*, gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere calorem: nec gemmæ ea cognatio est, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque, vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam sunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla, sed aqueum, quod igne E difflatur.

Vltimò objiciunt, non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla, in venis producere per calorem, & frigus: non qua calor ille, vel frigus qualitas tantùm est, siue calor aut frigus: sed qua est organum ac instrumentum cælorum, in cuius virtute agit; hic verò nec frigus

Hic Alb. Magn. in 5. Meta. ph.

adesse in Chemica operatione: nec calorem operari, vt instrumentum agentis principalis, quia hic nõ adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cælesti, seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchimici solẽt prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei infuisse, cùm genitum ex eo aliquid, & ex potẽtia eius in actum deductum cernimus. Denique cõclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturæ rerum hãc nõ esse contrariam Chrysopœiam: neque id argumenta aduersariorum conuincere: quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

Sit 2. axioma, *longe probabilius est, posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare, quàm non posse.*

Dico esse *probabilius*, quia reuera id nõn probatur apodicticè; sed tantùm topicè, sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo conclusió probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia?

Secundũ, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hęc esse de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignorationem, si facta certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augustinum, naturalis mutatio fuit, mirabilior tamen est hac, de qua nos agimus. *libr. 3. de Trinit.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformãdi metalla per varias alterationes

tiones, liquationem, separationem, cõgregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè cõformare, priusquàm augeat, incrementum præbeat ipsi alito. nec minus est miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quàm hydrargyri in aurum commutatio. Denique singulas illas alterationes consideres; quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas: nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim, quæ illarum? quod si singulis par, cur non successiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur, suggestis semper nouis fomentis?

Quintò, persuadere id debent intellectui non malè disposito, cùm variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur is, quæ fusè retulerunt Scaliger & Benedict. Perer. primum ars potest gignere vespas, scarabęos, crabonesq; ex cadauerib. & est ster core animaliũ: immo & scorpiones, ex herba Basilico ritè posita, & collocata certis locis: sed viuentia hæc sunt excellẽtiora metallis: poterit igitur, & metalla. Dices in his hominẽ arte tantũ materiam materiæ apponere, cętera naturã per putrefactionem, & calorem solis producere: Verũ in nostro quoq; casu manum tantũ homo adhibet, cætera calor ignis in materia efficit, &, quæ in eius potentia latebant, educit. 2. aurũ ex auripigmẽto produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmẽtum venam esse auri sterilem, ac inopem, hoc est aurũ imperfectum, vt ait Fabianus: hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoq; potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprũ: nam cuprum metallis annumerandũ, illud verò potius coloribus ac tincturis. 3. ex ouis calore fornacis. Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur nõ & hic fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouũ natura ordinari ad pullũ, & esse pullum potentia: cõtendunt alchimici idem esse plumbũ auri respectu, imò & argenti ideoq; solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit venam plũbi, quæ vicina solet esse, & contigua

Exerc. 23 quæst. de alchi. li. de Mag.

ca. 4. d. li. de re metalica.

Scal. l.

lib. 3 de Trinit.

li. 33. c. 6.

A venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt a pullo, quã inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen reptile, & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen & atramẽtum: sic etiã illla nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hęc ab illis: cõtra vrgebo: cũ easdem habeant qualitates (quod docet experientia) nõ

B magis differre, quàm pulli, quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis ad pectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticũ, & siliginem in inuicem commutata. dices, solis accidentibuus ea differebant, eademq; fuisse specie? Galeni quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto lolium quoq; in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo au-

C tore? scimus enim quid inter triticum, & lolium intersit. 8. calchitim in misij mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant: norunt Arduennæ: & lignum sit, caudexque, qui neget. Bene est non negãt aduersarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ experte: mortem hanc esse quandam ligni. facilius

D res de generare, quam meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium frigmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur lib. seq.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectũ transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior lõgè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alij cadauera, in sta-

E tuas salis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationẽ naturalium agentiũ, non modò res inanimas, sed & animalia imperfecta, quęcumque ex putrefactione nascuntur: multo igitur facilius poterit metallum vnum, in aliud eadem applicatione commutari, quia longe minor est metallorũ diffe-

libr. 2. ad Glaucõ cap. 7.

Est Scoti Lycheti, & cõmunis in 2. d. 7. vel 8 & proba bil. l. seq. q. 14.

differentia, quam inanimis, & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri, vt vel docente Diabolo, vel industria, & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

NVllum aduersarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleum, operā perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id esse impossibilibus annumerandū? 2. quia, quæcumq; adferuntur experientiæ, nituntur testimonij s ipsorū chymicorum, quibus minimè credendū: tum quod in causa propria, tum quod medicitas, & paupertas fidem detrahat, tū quod spe fascinati, & imaginationis vehementi apprehensione, putant esse aurum, quod non est; vt ait pontifex Ioan. 22. 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulenti, & deceptoria, vt fuit Bragadini Veneti Alchimia: qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. corā omnibus imposturam suā confessus fuit: se ex auri ramentis puluerib usque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum, ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, verā fuisse, & sinceram Ant. Bragadini Chrysopœiam: cum enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprij plani aperuerat. Vide quæ de illo Villamontius itinerarij lib. 3. c. 28. vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. 4 quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod patet, eo quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis, vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Extrau. spōdent. de crim. falsi. cap. 13.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes

A sunt diuersorū, vt videatur procacis animi, & perfrictæ frontis, nulli credere. adscribam, quæ nunc mihi ad manuum. Celius Rhodiginus auctor est, suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari *Chrysoplyntas*, officinam verò *Chrysophysium*. De B Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam veram esse scientiam. Obijciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cū dæmonibus: & ideò vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum supposuisse. *Respon.* has esse maliciosas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quo modo nō in Romana curia, vbi assiduus C erat, comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum suppofuisse: Alij dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non vero quemquā veritatis periculū fecisse. Primùm explicatio illa verbo non congruit; deinde quis credat illlo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò; inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; D probabilius crediderim experientiā Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit, Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius, ἀδυναμίαν, tum Arnoldū disputandi pertæsum; quin potius, inquit, te sensu crastina conuincam die: quæ cum illuxisset, metamorphosim illi E occulata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipse artem amplexus, multa de eadem scripsit opuscula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo scribit quidam nostri temporis medicus: non alchimista, *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, requidem vera præstitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, iussu Regis probatissimum aurum confecisse: mihiq; genus nūmi ostensum est,*

l. 11. c. 13. Io. And. in additium ad Specul rītu. de crimin. falsi. Oldr. consi. 74. de sorti. Alb. in c. extuarum de sortil. & ibid. Bal. Ioa. Platean. in li. 1. C. de arg. prec. quod in thes. infer. li. 10. Penna Com. 6. ad 2. par. Direct. Eymerici q. 14.

vol. 20. l. 3.

R. C. in Nomenclatore insignii scrip.

est; quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri scilicet puri, & obryzi, summaque indicaturæ.] Idem auctor Thesauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cũ initio frustra magnas opes in hac Chrysoplynuca prodegisset; tandem accuratiore studio consecutum, vt biennio artẽ in opus, spem in rem, deduceret. Hieron. Cardanus testatur, Antonium pharmacopolã Taruisinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patricijs Venetis, argentum viuum in aurum cõmutasse, & eius operis quædam adhuc exstare vestigia. Hoc Iulius Scaliger, in contradictoria exercitatione, eludit potius, quàm dissoluit, dicens; si hoc verum aurum fuisset, Venetos eũ fuisse coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruisinum eis non indicasse? sanè crediderim Venetos, vel incerti euentus spem contempsisse, vel præstigijs effectum adscripsisse. Tu, Lector, ne idem sentias, accipe testimonium aliud eiusdẽ rei, vt in Cardani, & Aragosij fide, hoc experimentũ stet Guilhelmus iste Aragosius, vir philosophiæ, & medicinæ apprimè peritus, studiorum causa degebat Patauij: semel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris causa Hectorem Ausonium, mathesis, & medicinæ laude clarum, inuisit: ibi cũ intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamq; Guilhelmus solidis, vt ipsi tum videbatur, argumẽtis subrueret: *Ausonius in sequentem diem conuẽtum indixit, eoq; tres patricios Venetos, è nobilissima Corneliorum gente adductos: ex eo auro, quod aut Taruisinus spectantibus patribus, hoc est, celeriter, nõ magna interposita mora, momento fecisset; confectos annulos spectandos contrectandosque exhibere curauit. Ipse deinceps Aragosius Taruisium excurrens, historiam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodã, Aragosio facie simillimo, domi suæ per aliquot menses hospitaliter accepto, eum sæ puluerem honorarij loco accepisse sed vt eo tãquam arcano vteretur. Se verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicã Venetam studio, eo inscio, Venetias nauigasse, rem patribus indicasse: specimen artis exhibuisse: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non semel. Intereà verò Gallum illum insalutatis omnibus discessisse, neque se quidquam de eo ampliùs rescire potuisse.*] Vides causam cur Veneti non vrserint Taruisinum, & quàm inanis illa magni viri, sed sæpè iniqui Cardanomastigis, suspicio. Fortassis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum cõfecerat, quod Anastasio Imperatori obtulit: sed videtur iste præstigiator potius fuisse, quàm Chymista, post primam operis huius editionẽ incidi in librum Andr. Libauij medici, qui p. 1. singulariũ, Syntaxi 1. 1. de metallica. plura testimonia retulit.

Opere de subtilit. li. de metallis.

Thesauri vitæ hum. su. Omitto quod de his similia Vernelius testetur li. de abd. rer. caus.

Nunc ad obiectiones respondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tãtùm, sed & medici, & I. C. grauissimi testantur rem ipsam factam exhibuisse, Arnoldum, Lullum, Taruisinum. Et hodie nominare possem, quos noui viros graues, in dignitate positos, & Deum timentes; qui de seipsis idem profitentur. Quos mentiri, vel imposturis, aut præstigijs, aut dæmoniacis artibus vti, numquam in animum meum possim inducere: & sint iniurij viris honestissimis, qui queant id suspicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, siue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de ijs, qui honestam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos, vel pauperes huic studio incumbere, quod Principes viri multi non fugiunt, nec etiam paupertas omnis a testimonio arcet, sed tantum, quàm vilitas, aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Paridi credidissem. Testimonium in propria causa reijcitur, sed hic testimonium dixere scriptores, qui non erant Alchimistæ: acceperant illi quidem hoc ab alchimistis, sed alchimici dicta sua, factis probarant. Nec sanè domesticum testimonium, vt nec alia alias inidonea reijciuntur, quando aliunde testimonia haberi non queunt. Et quæso, vnde hic initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum artificum dictis, & relatione? Ad 3. posse aliquando esse tales, & fuisse: hinc tamen non sequi, nullas non fuisse tales.

Per. Gerar. sing. 100. Histpol. sing. 71.

Ad 4. multos hanc artem verbis scriptisque prodidisse, & hodie eam tenere, & alios docere, si qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facilè peccatur in ijs, quæ ab ignis operatione depẽdent. Nec vllius artificis est, in ijs quæ ab actiuitate extrinseci agentis naturalis pendent, securum semper effectum spondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente sana perfectionis vltimum apicem se consecutum asseueret. semper aliquid discendum superest: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

QVÆSTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Facilis est decisio, *nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationẽ, & ignariam illam applicationem: Theoricam verò siue speculationem artis ipsius physiologiæ, in remotissimis latebris latentem, æque ingenuam, æque scientificam esse natura sua, quàm sit physica: cuius est portio non ignobilis: aut medicina cui subseruit, & ancillatur: eoque nomine acroamaticis, & epopticis disciplinis annumerandam.* Si verò consideres ipsos Alchimistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flaturarij, acciniflones: quidam verò philosophorum nomen honestum in primis, ac laudabile, iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul, ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuã operis partem in illis vendicat: qui, principia, causasque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua, & scientifica adhibentes, tempus, & carbones absumunt; fuliginosi itaque & merè mechanici dicẽdi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas, & præcepta artis norunt, quibus freti effectum sibi pollicentur: ij, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant; non mechanici, sed philosophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVAESTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

Aeque expeditum est respondere huic quæstioni. *Si alchimicus affectus verus non est*, quia falsum est, aut apparens dumtaxat aurum: *pertinet ad magiam præstigiatricem: si verus est effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam*: verum effectum voco, quando aurum verum quis cõsequitur: hoc autem potest fieri dupliciter: vel vera transmutatione, vel suppositione: quando hoc facit dæmon, potest etiam reduci hoc factum, ad præstigiatricem: quando illud, non nisi, vt dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum sine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia sua; tunc alchimia pertinet, secundum se, et propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam.* Nã, qui ad supernaturalem referunt, propter cœlorum influxus: illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt ostensum, quod naturę vires excedat: Naturalis ergo alchimiæ exempla, iam nonnulla proposui. Dæmoniacæ refert vnũ auctor dæmonomaniæ: se ex Guilhelmo Constãtino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cum perdiu flantibus, spes, species ve auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petijsse, ritene operarẽtur, & optatũ finem contingerent: an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum, quam breue, tã ambiguum: *Laborate, laborate*: hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo per vexisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strenue, vt in nihilum cũcta redegerint: parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi, misertus dementiæ Constãtinus suggessisset, morem hũc esse dæmonis, vt decipiat amphibologia significati: cum laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius operæ

Arogesius & Suinger.

Sup. q. 1. sect. vlt. lib. 3. c. 3.

operæ precium cerneretur, sic ille. Sed alij paulò aliter narrāt, idq; se ex ore Matalis qui Constantini socius fuit, accepisse, bona fide, scribūt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse, dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma cōponerent. cum itaque hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grādinis cum tonitru metalla huc illuc deijcit, & spem simul eorum, cachinnante lusos cacodæmone. Illi abacti a chrysollo, non a furore; rursus magistellum adeunt, expostulant primum de iniuria: deinceps supplicet fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obseruare, demum ille nihil aliud retulit, quàm strenuè laborare.

Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios, & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Arogast-us & Swinger.

Priorem sic narrat Cedrenus: *Quidā ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impostura præstringere, argentarijs, alijsq; obtulit manus, pedesq; statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurū reperisse: multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anastasium perductus frenum equi ex solido auro conflatū, ac margaritis cons[t]rtum obtulit. Sed Imperator, freno accepto;* Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profectò non decipies: *statimq; hominem in castellum quoddam relegauit, in quo tandē perijt.*] nimirum omnia hæc aurea, nihil erant nisi per magiam facta oculorū ludibria. Posteriorē describit Ieremias Mederus, *in Acroamat.* Chymistas duos societatem initam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomū ageret, seu agyrtam empyricum, & inter cætera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, vēderet: Ernestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ, hunc ergo prior ille adit, & circumuenit aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cræsi, quærantur omnia, & iam illæ cætera belle, inquit, vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemu[is] pharmacopæum, vel rhizothomū. Marchio puerū mittit: commodum in palatij aditu ille alter merces suas exposuerat, & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat, adit eū Principis puer. Ille *Resch* expromit de pixidula fumosa, & pro solido appendit, & qua quid fore tobuium, ac conculcatū addit superpondium. Puer Domino refert. impostor eum puluerē inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrū beneficus, ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *Resch* durauit, vbi eius residuum parum fuit: vndique conquiri iussit auri prolificā hanc materiam. Negabant omnes se, quis puluis, *Resch* diceretur, audisse, vel didicisse vnquam, itaque Marchio quod superaret ignē solum liquat, & auri scobem, impo[s]turamq; simul deprehendit.] æquè lepidum est quod narrat probe compertum Gomes à Medis li. 2. de sale, his verbis: *Siquidem superioribus annis dum agerē Lutetiæ, aderat vna etiam studiosus quidam, quisquis ille fuerit, satis mihi notus iamqua constantis ætatis homo, atque in omni re, & scientia doctissimus experientissimusque, sed qui ingenio esset ad fingendum acriore: ad persuadendū vero quam par fuit subtiliore. Et qui varijs, tametsi negotijs implicitus, Chymica tamen arte, quàm occultè exercebat, mire delectaretur. Is puero Francisco Gallorum Regi familiaris valde gratus, atq; in oculis erat: ac, quo tempore diuturnum illud, & exitiale bellū apud Belgas, anno 1542. ab eodem Francisco cōmotum, a Carolo quinto Cesare confirmatus vigebat; e Gallia ille in Belgas profectus est, atq; Hispanum se simulans idiomate confisus, Louanium primo, quo ipse paulo antea eiusdem causa belli e Lutetia pulsus me recepera, deinde Antuerpiam se contulit, vbi domunculam conduxit, in eaq; fornacem cū reliquis instrumentis Chymicis secreto construxit:*

Sup. q. 1. sect. vlt. lib. 4. 2. 3.

iamque conuocatis amicis, atque imprimis quatuor ditissimis sibi nouis Hispanis mercatoribus: horum in negotiando tarditatem exprobare, atque ad maiora eos compendia excitare cœpit. Inesse quippe sibi artem professus est, qua breui ac compendio, sineque periculo, & nauigatione, ditari ipsi amplissime, atque vel Midæ, Crasiq; diuitias nullo negotio superare possent. Idq; ad oculum prompto se monstraturum experimento, si auri sibi nummi quindecim, boni probatiq; ponderis præberentur. At illi protinus totidem libentissime erogarunt. Itaque acceptis ille nummis, vnum quẽuis ex mercatorum pedissequis ad se accersiri iubet: cui intranti, duobus tantũ regalibus impensis, vade, inquit, in domũ, quæ prima occurrat pharmacopolæ, a quo pete lapidem, qui Onastros appellatur, qui tametsi vilioris sit precij, tamen vt emas citius, totũ impende. Quo abeunte heus ait, ne lõgam nobis moram facias, ito recta ad eũ, qui e regione portæ maioris tẽpli consistit, vidi quidẽ hesterno die eiusce modi lapides prostare apud hunc, longe præstantiores quam alibi. Astute namq; illi rẽ omnem ac per quam caute præuenerat. Nam massam quidem auream triginta pondo auri probatissimi coegerat, eamq; in modum lapidis compacta varijs appingi fecerat, atque circũuestiri coloribus: quã eidem noto sibi pharmacolæ, forte doli conscio, lucriq; participi, commẽdarat: data tessera, vt cuiuscumq; petenti Onastrum lapidẽ nõ quãtulocumq; oblato precio exhiberet: vnde occurrenti pedissequo lapis est datus, atq; ad manus Archychimistæ (dignus est enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem ostentans, ac sesquipedalia de corba proferens, iubet accendi fornacem, ollas educi, instrumenta apponi, quin lapidem inungere, laruareq; cœpit. Demum oblatos sibi aureos dentibus premebat, post malleolis tundẽs, eum quadam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus spectatorũ oculos in se, non iniectos modo, sed quasi colligatos tenebat. Ex quo illi cæca duce charũta lapidẽ curiose lustrare oculis, summopere admirari, spe simul & exspectatione accendi, hortarique se inuicem, neque cunctandum experimentum succlamabant. Tandem cõ-

A *mistis aureo cum lapide aureis quoque nummis, vniuersa educta massa, excretisque per ignem coloribus, iam non lapidem, sed aurum purum, purum ipsa referebat. Quæ illico per duos ex mercatoribus ad aurifices delata est, eaque probata satis triplum haberi inuenta est ex auro purissimo atque æstimatione primo. Quo nuntio allato domum, atque occluso post se ostio, mira omnes exultare lætitia, ac triumphare gaudio cœperunt. Quare mutuo se imprimis iureiurando astrin-*
B *gentes, ne cuiquam hominum hoc tantum arcanum retegerent: protinus experimentum, quod plusquam pro comperto habebant, non denis amplius, centenisue, sed millenis, & eo plus aureis iterandum censuerunt. Iamque se totos Archichymistæ, tãquam alteri Plutoni pecuniarũ Deo deuouentes, precibus ab eo petierunt, vt millenis ab vnoquoque oblatis aurei experimentum geminare: nam*
C *si succederet iam non per chiliadas, sed per myriades ipsum deinde experturum. Quibus ille lente, atq; grauioribus, quã antea verbis respondens, tandem annuit: atq; sub crepusculo vespertino ad se nummos adduci iussit: fuereque ad ipsum profecto quatuor aureorum millia allata: nam testimonio mihi sunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atq; ad præparandos eos integrum dari sibi diẽ petens, mercatores dimisit: statimq; sub*
D *ipso noctis conticinio admissis equis, quos præparari iusserat, quam celerrime se in Galliam intulit, atque Lutetiam tandem tutus peruenit*] Hæc ille: finis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia contingunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & ad animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IV.

E *Licitane an illicita sit alchimia?*

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio, sed id nullo iure probat, verum rationibus dumtaxat P. Valentia eò inclinat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicita, & perniciosa: idem P. Pererius censuit; vterque locis ante citatis. *In verb. Alchim.*

Licitam verò nec vllo iure prohibitam,

tam,

tam, immò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum. Pedetētim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

O'dradi, Ioā Andr. Abbat. & Bald. locis su. cit. q. 1. sec. 4. Alberti. de Rosate in ver. alchimia Gui. Pape decis. 388. Fabiani tr. de empt. & vend. q. 5. Lanzini c. extrana. de accusatio Thomæ. Arsoncini, quodam de hac re cōsilio.

Prima Concil. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.*

Quoad ius ciuile, & commune Romanorum (de commune enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita, nec vlla constitutio talis reperitur. Quo ad ius Canonicū, videntur obstare duo canones nēpe, cap. Episcop. 26. q. 6. &c. spondent, in extrauag. commun. lib. 5. de crimin. falsi. Sed, si bene consideres, neuter canon cōuincit intentum. Nam d. c. Episcopi tantūmodo damnat eos qui credunt personarū transmutationem in varias ferarū species fieri, quod & ratio docet addita: *siquidem* (ait) *Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciei in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eo extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc a dæmone, sed a natura fieri metamorphosim: nec eam esse veræ, ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti, & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alterum illud cap. Spondent, nam illud disertè alchimiam prohibet, & infamię carcerisque pęnam præfigit, clericos etiā possessis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de ijs, qui Sophisticè transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicāt censuisse Ioan. 22. nullum a quoquam eorum verum aurū fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse; sic enim verbo tenus habet sanctio; *Spondent quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haud dubie huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant, cum suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirentur: quibus cum veritas quæsita non suppetat, diem certum, facultates* A *exhauriunt, ijdemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione confingant. eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, vt fidis metallis cudant publice monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali* B *constitutione sancimus, vt quicumque huiusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ab hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministrauerint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo, vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum, vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quantum alchimitum extitat, circa quod eos aliquo* C *prædictorum modorum legitime constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum, vel argentum alchimitum, aut ipso, vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij personarum differentiā aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos vero, &c.* D Subdit pœnā in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulteratione, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in c. prodiens extrauang. singular. titul. de crimine falsi. Ad hunc Canonē duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptū, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis postea, sub Leone E Decimo, nam illi Aurelius Augurellus egregius poeta librum suum *de Chrysopœia*, dedicauit: Qui inter cętera illud nimis iactāter, de philosophico suo lapide.

Sic legitur in editione etiam Plātiniana, & Romana, sed deprauate, ac mutile. Valētia cōit. legen. a. fictis facili mutatione. Sed adhuc reliqua mendosa manent.

> *Ipsius vt tenui proiecta parte per vndas*
> *Aequoris argentum si viuum tum foret æquor,*
> *Omne, vel immensum verti mare posset in aurum.*

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitę lectionis vmquam fuere. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimicum esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant, idque ad lucrum; nempe, vt vtātur in cōtractibus, & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commercijs, aut solutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur, sed artis abusus damnaretur. Sit.

Secunda conclusio; *In foro cōscientiæ non promiscue, sed cum delectu ars hæc permissa: immo plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda*. Hanc cōclusionem optimè probant argumenta Angeli, & auctorum primæ sententiæ, contra præcedētem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, immò quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed a vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat, sed quia vix vmquam desunt omnes, raro fit vt alicuius ratione non adsit vitium, & peccatum. Ideò dixi, *plerisque perniciosam, et illicitam censendam*.

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ, & capita cæterarum: quattuor, finis, modi, temporis, & personæ.

Si finis sit lucrum, et auaritia illicita est, quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia, contractusve, vt statuit Ioan. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nā hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribētes; & meritò, nam aurum istud, vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeo rarò contingit, vt censendū sit non contingere, quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in cōmercium deducere, vt verum aurū, vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorū negat, neq; negandum est. Non licet etiā id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nā propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxijs qualitatibus, ab igne carbonario, & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarū mixtionem: hoc enim vnū caput foret criminis monetarij iuxta dictā sanctionem Io. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniēdos pęna monetæ adulteratæ. His casibus subesset peccatū mortale. Si vero quis illud cuderet, siue produceret tantū ea gratia, vt ipsemet in annulos, cathenas, aut suppellectilem propriam eo vteretur: huic omni cura foret adnitendum; & vigilantia, ne quis eo viuo, vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas nasceretur, & quan tumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euadere. Numquam sanè stultitię, & imprudentiæ euadit qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim stultus est mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquod vnum, lucrum fecisse; omnes verò, vel mille contra vnū facultates suas absumpsisse. Quod cum alchimicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul sentiendū. Nec tuti in conscientia, qui hac in re sola vana ducuntur curiositate, nam curiositas, peccatū est oppositum studiositati, per excessum; quo quis desiderat immoderatè scire quod non expedit, vel plus quā expedit ipsi, vel modo quo non expedit, & est ex filiabus superbiæ, [Vide S. Th. 2. 2. quæst. 167.]. Et animus deditus vanitatibus, atque insanijs falsis, exponit se decipiendum Diabolo, atque hoc esse omnis superstitionis initium docet B. Augustinus lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 22. & 23. Et diuinæ scripturæ testimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim sapiens loquitur; *Insuperuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curiosus. Multos enim supplātauit suspicio eorū* (hoc est vana spes, & expectatio.) *Et in vanitate detinuit sensus illorū*. Denique subdit: *qui amat periculum peribit in eo*. Ecclesiast. 3. a vers. 24. Denique vno

Sic D. T. in 2. d. 7. q. 3. ar. 1. & 2. 2. q. 77. art. 2. ad 1. & ibi. Caie. Sil. et Fumus in S. Fabianus. d q. 8. Alb. in vers. empeio.

vno verbo, *quando finis malus, ars illicita, et qualis finis, tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque, si vanus, ars vana: si sordidus, et inquinatus, ars erit inquinata, et impura.* Huc referenda media superstitiosa; vt si ex pacto expresso, vel tacito cum dæmone, quod frequens esse docuit auctor Dæmonomaniæ, & sanè docet experientia, adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ suspecti vehementer fuerint, & Paracelsus, & Agrippa, & ille Guih. Constantinus, & alij nonnulli deprehensi, & inter instructiones inquisitorum fidei sit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignosci, Director. Inquisi fidei par. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodijt iussu Gregorij 13. vbi rationem subtractor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchimistę, quando non possunt pertingere ad finem intētum, quærunt auxilium dæmonis (exemplum posui præcedenti quæstione) eum inuocat, & implorant, & implorando obsecrant, & tacitè, vel expresse ei sacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos, alchimia, etiam inter multos, tum viguerunt maleficia, & sortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non desunt, qui adhibent vanas obseruantias cæremoniatū, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborū abstinentiam, & alia huiusmodi inania. Quod si ad auiditatem odiū accedat, aut incontinentia, procliue admodū fuerit ad philtra, & intoxicationis recurrere. Peccatur quoq; non leuiter in artis traditione, quando Sacræ Scripturæ nominibus, & verbis abutuntur ad suas nomēclaturas, vel præcepta, neq; minus, quando libris suis inserūt figuras, seu imagines vel planè obscenas, vel etiā propter abusum rei sacrę prorsus blasphemas, quod fecit ille typographus Basiliensis, qui Rosarium excudit, & sacræ Triadis, Christi Domini resurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones, quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica mysteria, & transformationes trāstulit. Sed mirum id non est, sunt enim Sacramentarij vbiq; præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic nunquam sciunt, quod semper addiscunt.

Li. 3. c. 3.

Temporis quoq; *circūstantias perpendenda.* Nam tēporis iactura preciosissima: eiusq; malè consumpti ratio reddenda Deo, quare peccant, qui nimis multū his vacant artibus, item qui eo tempore, quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis, aut iustitiæ postulat, vt ad seria magis se conferant, v. g. magistratum quis
B
gerit? non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendū necessariæ: familiæ præest? œconomiæ reiecta ratio non debet incommodum sentire. Ecclesiasticus est? quæ ratio ordinis postulat ea præponenda fornaculis, & voluptati suæ. Proximi necessitas operam tuam deposcit? charitas ei iubet adesse, nō facis? peccas. Demum, vno dicā verbo, quod tēpus ocio, licet honestè dare, illud
C
licebit his studijs, nec amplius. Ocium voco quietem & vacationem ab actionibus, & studijs, ad quæ quis tenetur.

Denique *personarum conditio hic, vel potissimū discrimen inducit*: hæc enim, & finem solet ilicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus, inopportunum facere. Imprimis ars hæc illicita censenda pauperibus, immò & priuatis omnibus periculi plenissima est, manifestum id fit, tum quia hi solent lu-
D
crum spectare, & sic arcentur eorū ratione, quæ dicta sunt in circūstatia finis, nā auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetā, aut si ipsi nō vsuri, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur: familiæ necessaria non præbet: causa sunt vt vxores, & filia cogātur indigno se quæstu sustentare, cum media, & instrumenta, propter inopiam deficiunt, facile pro-
E
grediuntur ad superstitiosa, immò, & pacta quæ diximus in circumstantia modi, sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati. Nam Geber, *non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi & egenti conuenit, sed potius est illis inimica. Secundo Polyt. dicit Philosophus, impossibile est indigentem philosophari.*] h. alchimiæ studere, (nam solos alchimicos, in libris *Turbæ philosophorum*, vulgati illi

Rosarii Philos. fol. 224.

illi vocant philosophos, satis superbe.) Et idem Geber alibi; *Artificem (ait) huius scientiæ oportet esse subtilissimi ingenij, & naturas metallorum, & eorum generationes, infirmitates, & imperfectiones in suis mineris scire, & cognoscere antequã perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsum indagandam accedat artifex grosso ingenio, & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus, et expẽsis.*] *Nec vir duplex animo sine felle, & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus, sed doctrinæ filius; vir subtilissimo ingenio decoratus sufficiẽter locuples, largus, sanus firmus in proposito & constans, patiens, mitis longanimis, & temperatus.*] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius Principem Gebrum, inaccessum, & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui supersit, a necessarijs, ad hoc studium. Arcet etiam simplices, & parui iudicij, cum dicit ibidem, non debere esse felle, & ceruice: huiusmodi enim facillime a dæmone, & alijs impostoribus circumueniuntur: ideo vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit, nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorũ, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxuriosus, & amantes vindictæ, cũ vult esse longanimes, & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia, vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facile cum non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos, qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdũt & operam, item qui philosophiæ veræ imperiti. eandem ob causam confirmat id Arnoldus Villanouanus his verbis; *Quicũque velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus fatuus est. quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorum.*] Propter irritos itaque conatus tẽporis, & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita, & cum plerique alchimici vulgares sint lates, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magistri, & merito, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens, citantur ista Hermetis: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem, & sapientiam occultam arrogantiæ vicium a se repellere, & pium esse, ac probum*, & postea; *Fili, ante omnia Deum oportet timere, in quo dispositionis tuæ visus est*. & illud Alphidij nescio cuius: *Scito, fili, quod istam scientiam habere non potest, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum animum, ac rectum.*] cum superbos arcet, docet illicitam esse curiosis, cum pietatem, superstitiosos reijcit, cum probitatem, & Dei timorem, & animi puritatem: vitiosam omnes, quas diximus circumstantias testatur. Non alij, ergo licita ratione circumstantiarum, alchumia; quam huiusmodi: hinc potest vnusquisque secum perpendere, an ipse talis, & an vlla, & quę pericula ipsi ex aliquo harum circumstantiarum defectu immineant, & ea cum Confessarijs suis communicare, & eorum sequi iudiciũ debet.

Libr. de perfecto magisterio.

d. f. 224.

Quarto tractatuum, ro sar. f. 123

A B

Secundo potest videre confessarius, quando sit talis a peccato immunis, vel quando adsit veniale, aut etiam mortale; quando, impendenda, deneganda, vel differenda talium absolutio: differenda, cum recidiuæ verisimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iustitiam, vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere.

C

Tertio. Quia sæpius curiositas causa est studij, & hoc vitium valde proserpit a minoribus ad maiora; diligenter videndum, ne quis ad experientias, & opiniones erroneas excurrat, verbi gratia, ne putet hac arte hominem verum, modo a natura ad hanc generationem non instituto, sed vrina, vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temere Iul. Camillus asseruit & incaute Thom. Garzonus discur. 41. Fori vniuers. credidit. & quidam hoc inuentũ Arnoldo Villanouano tribuunt, vero, an mendacio disputare non est necesse, inquit Mariana lib. 14. rer. Hispan. c. 9. Nam quod tale quid fieri queat, vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum, & plasphemum foret. tũ quia, cum homo præsupponat corpus, & animam rationalem, si quod producis homo est: sequeretur, Deum ex lege, & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blasphemum, vel rationalem animam

D E

nam ex materiæ potentia illic educi, A quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia, & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri nõ esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus, nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quarto. Ex his omnibus patet, optimã esse, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere, quam le B gem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantijs prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio (si temere permittat, & promiscue) damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque, quæ diximus.

Quinto, patet (nisi quæ circumstantia impediat) ordinarie hanc artem Principibus, & valde locupletibus esse licitam: C qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus, & imposturis non pateant, & ea pietate, vt in proximi, & Dei offensione se abstineant, & illis opibus, vt subditos propterea non grauent, & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen, vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi a Deo creditas ipsi abijciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honestis studijs animum prin- D cipes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sane quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris, & valde locupletibus non esse admittendam, in cæteris locum habere ibi in Commẽt. optime Penna annotauit. Et Card. Caietanus diserte scripsit, ac prudenter: *hanc artem, vel nullorum hominum esse, vel Principum duntaxat, audito sapientum consilio, esse.* Sane pericula pleraque superiorib. commemorata cessare in Principibus manifestum est.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vt tutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi, & aliorum Iurisconſ. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserunt: sed, vt oues solent ducem gregis caput um sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus: ijs quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (vt Ioan. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.) plerique etiam ambigue loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali, (vt Oldrad. Isern. Bal. Brun. & Fab.) nullus vero ipsorum omnium, præter Thom. Arsoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontifici, c. Spondent, & c. vel eius non sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscumque conditiones superius requisitæ desunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum, quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & a quo illos, tam studiose Christi Vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hęc suffecerint, de materia non passim obuia.

Finis Libri Primi.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

Liber Secundus.

QVI EST DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideo pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter, quoad poterimus, discutienda. Sit.

QVAESTIO I.

An sit aliqua Magia Dæmoniaca.

Aug. lib. 21. de ciu. Dei. c. 6. D. Th. li. 3. contra gēt. c. 104 & qui optime, Victoria. de Magia, num. 9.

A *Hanc etiam esse negarunt, qui dæmones esse negant*, cū Sadducęis, Democrito, Aristotele, Auerroe, & Simplicio; *quorum sententia est impia, et hæretica.*

Nam & *dæmones esse, et dæmoniacā Magiam*; quæ nec industria, aut artificio hominum, nec naturalibus causis, B sed immateriali quapiam, & separata virtute nititur; hoc, & sacræ scripturæ testimonijs, & omnium ætatum memoria, atque experimentis, tam est compertū, vt velle probare, nihil sit aliud, quam lychnis accensis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B Augustino Theologi catholici omnes, & Philosophi plerique Trismegistus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iāblicus, Chalcidius, & Apuleius; & Arist. C Theoph. Ammon. Philo. Auic. & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris; consequi scientias nō nullas statim, & sine labore addiscendi; subtrahere corpus præsens oculis videntium, & innumerata huiusmodi; queunt reduci, ad vllam aliam causam; quam intellectualem aliquam, & separatam naturam? Denique scimus Salmanticæ, & Toleti in Hispania; & in Italia, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visignano, ad hoc auorum memoria huius Goetiæ celebres scholas fuisse.

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam a dæmonibus, seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius, vel immediate Deo per magos huiusmodi operanti, vel Deo per Angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt esse quasdam gratia gratis datas*, sicut sunt gratiæ linguarum, sanitatū, & hæc dona, vt Balaamo, sic & alijs improbis concedi non raro solere. *Vide Laurent. Aniamali. 3. de nat. dæmon. fol. 10. 4.*

Dico primo, *hæc sententia est mere blasphema*; tribuit enim Magicis artibus id, quod est proprium gratiarum gratis datarum, & cum veris miraculis præstigias con- *1. Cor. 12 vers. 8. Num. 23. Matth. 7 13. v. 1.*

cõfundit. Deinde gratuita Dei dona subijcit humano artificio, & certis, ac ridiculis obseruationibus. Deniq; inique, & inuide Deus vetaret id, quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiose largiatur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturæ petita, solum probant, aliquatenus similes effectus per artes magicas, & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionẽ, aut ceremonias certas non restringitur, vt solent magi; qui, si vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt alijs, per disciplinæ, ac præceptorum modum, tradi: Magi vero suis discipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

Alij dicunt *hos esse effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmensis, qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatam dementauit: estq; peruetus impostura magorum maxime Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Plocli, & Iuliani Apostatæ. Ex quorum traditione, *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam censent esse licitam, & *Nigram*, quæ sit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigram γοητείαν. Verum hanc fictitiam planè, & palliatam Theurgiam satis ipse Archimagus reijcit, cum disertis verbis testatur *sæpissime sub nominibus Dei, & Angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obstringi: & licet eius ceremoniarum pars maxima, mũditiam animi, corporis, & rerum externarum, vtensiliumque ostenderet, immũdos tamen spiritus, & deceptrices potestates hac exquirere, vt adorentur pro Diis.*] postea addit, *huius speciem esse artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinã, artem reuelationũ, & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipso* (inquit) *sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis, & antesignani sui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatẽ meram. Damnat eandem Theurgiam D.

Libro de van. sciẽtia.

A August. lib. de vtilitate credendi contra Manichæos. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inscriptam, & ad Carolum Magnum a quodam Bedæ discipulo (*sic mentiuntur, & AlKindum Alcuino supponunt*) missam, vtilem (*scilicet*) obtinendæ omni cognitioni supernaturali artium, & scientiarum, & consequẽdis dignitatibus diuitijs, robori, amoris fruitioni, &c.

Dico Secundo cum Catholicis, *vt nec* B *per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis, quam cæteris rebus, in quibus concurrit, vt causa vniuersalis. Quare censeo hæc omnia vt instituta fuere a malis angelis, sic etiam ab illis perfici, & administrari, & contrarium est erroneum.*]

Probatur primo ex varijs Canonum rescriptis, quæ Gratianus adhibet causa XXVI. Secundo ex Parisiensibus artic. 9. 19. & 23. Verba sunt, *quod Deus per ar-* C *tes magicas, et maleficia inducatur compellere dæmones suis incantationibus obedire:* Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus, et consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continẽtur:* Error, & blasphemia. *Quod aliqui dæmones boni sint, alii omnia scientes, alii nec damnati, nec saluati.* Error.]

cap. illud quod in fine. c. qui sine vers. vlt. 26. q. 2. & epis. in prin. 26. q. 5.

Tertio ex his Arnobij *Cont. Gent. Magi non tantum sciunt dæmonas, sed etiam* D *quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus, et infundentibus præstigias edunt vel quæ sunt non videri, etc.* & ex his Ioan. Salisberiensis lib. 1. de nugis curialium cap. 9. *Eos autem qui nocentiora præstigia artesque magicas, et varias species mathematicæ reprobatæ exercent, iampridem sancti Patres ab aula iusserunt exire, eo quod omnia hæc artificia, vel potius maleficia pestifera quadam familiaritate dæmonum, et* E *hominum nouerunt profluxisse.*]

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici non posse. tum quia iubent se tanquam Deos adorari, & sacrificia sibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt; tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendum alijs exitium, per furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandum; tum quia miscent multa mendacia, & deceptiones; tum quia docentur

Magi

Magi in spiritus vti imperio, & coactione, immò & minis rerum impossibiliũ, ac plane absurdarum, vt apud Eusebiũ docet Porphyrius, quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

Lib. 5. de præparat. cap. 6. p. 2. an.

Hinc apparet consideranter legẽdum Glycam, dum magiam sic distinguit a Goetia, quòd illa, sit beneficiorum genitorum ad boni alicuius effectionẽ, Goetia, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum improprie vsurpauit nomen Magiæ genericum pro specifico theurgiæ, sed in errorem quoque labi turponentium albam Magiam, & eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc semel moneã scriptor iste, vt & Constan. Manasses, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitiosæ prodigiorum obseruationi.

Errauit eũdem errorem Palingenius Stellatus, dum in verito iure libro *Zodiacis* 8. censet aerem etiam bonis dæmonibus plenum esse, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, & Plotini, & Iamblici delirijs nimis deditus, & quam non malus poeta, tam non bonus Christianus, vtpote hereticus potius (scripta probant) quam catholicus. Ausus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Victor. de Magia num. 17. Angles in 2 sent. q. de arte Magica art. 2.

Succedit his error 3. eorum, qui censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri: quos Catholici Theologi iampridem exploserunt, idque non difficulter, nam quę rationem id conuincunt de bonis spiritibus eædem in animabus beatorum locum habent: quæ vero in purgatorio sunt animæ, non exeunt, nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ supplicijs, nulla dæmonũ licentia, vel permissione possunt exire, vtpote, diuino iussu, pessimo carceri mancipatæ. Apertissimæ sunt igitur imposturæ, quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperiũ, cur verò id eius iubeat, vel permittat, causa subest nulla. Vt ad Magorum preces, & incantationes id iubeat, impium est opinari.

Vide An. libr. 3. de Nat. dæ-

Præcipua ergo efficiens causa istarũ artium est ipse Diabolus: proxima est ipse Diabolus, proxima, est humani inge-

A nij ex originali labe detorta indolens, quam festiui Apologi frondibus velatã nobis protulit, per quam false, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia*, cuius verba non piget adscribere, & vos ni fallor, legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo, *furtiuo concubitu genuit* Magiam *secundam cognomine, reformidansq; ne forte* veritas, *cum qua perpetuas inimicitias gerit, aqua etiã paribus signis congressa, sæpius profligata est, suum partum enecaret, illum* impu-

mon. f. 97 Petri Thiræi lib. 1. de apparit spirit. cap. 12. a nu. 216. & c. 13. a nu. 302.

B dentiæ, ac timori *iunctis connubiali fœdere commendauit: at illi in sinu* incomprehensibilitatis *e vestigio collocarunt furtim, et sub* præstigiarum *crepundiis educandam. Quæ mox in grandiorem ætatẽ adulta, iamque pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum arces, *ibique nidulans*, credulitatem *peperit. Quæ utpote parentis beneficiis grata, illam mutuò enutrit, et quasi* ἀντιπελαργίζει *alioqui breui interituram.*] Hæc ille pari acumine, &

C veritate. Pergamus nos quoque pro veritate confligere, & vanitatem expugnare, & fugatis timore, & impudentia, labyrinthum illum incomprehensibilitatis (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filo permetiri, & *præstigiarum crepundiis* in lucem prolatis, tandem fatuorum hãc arcem demoliri, & è nidulis suis *credulitatẽ*, adeò perniciosam profligare, quod

D vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVAESTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ, et de libris eius.

CVm nulla sit *Theurgia*, neque *alba Magia*, sequitur, omnem hãc prodigiosam Magiam; non aliam, quam *Goetiam*, & *nigram*: hanc solemus vocare *Magiam specialem*, eam Archimagus in duas species distinguit: vnam, cu-

E ius cultores dicit se dæmoni submittere, ei sacrificare, & eum adorare: alteram quam ipse vellet persuadere a pacto cũ dæmonibus immunem esse, sed eam dæmonibus, vel inuitis imperare, virtuteq; quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere, priorem illam fatetur esse legibus humanis, diuinisque

veti-

vetitam, nefandissimam, & cunctis igni bus plectendam: posteriorem asserit, consequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod post ostendetur esse idoneum*) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis *mentitur: primo, dum negat eã niti fœdere cum dæmonibus inito*, nam re uera semper expresso, vel tacito pacto corrumpitur. *Secundo, cum asserit ea dæmones cogi*, de quo postea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse quẽdam Mercurium. sic contra Symmachũ Prudentius, & Salisberiensis lib. 1. Polycrat. c. 9. alij quendam Zabulum (quem ego non alium existimo ab ipso cacodæmone, cui D. Cyprianus, & alij patres hoc nomen tribuunt) deinde magistrũ laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli, vt deformi suæ meretrici lenocinarentur.) Item ostentant, patris mendacij iactantia, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum: & blasphemè mentientes dicunt, quę his libris continentur, ea fuisse tradita ab Adami custode Angelo Raziele, & à Tobię Comite Raphaele reuelata. Prætexunt etiã Salomonis auctoritatem; cuius quandã *Clauiculam*, (quã egregiè refutat Bap. Segnius lib. de vero studio Christiano c. 7.) & aliud ingens *volumen in septem partes distinctum* obtrudunt plenum Sacrificijs, & incantationibus dæmonũ. Hũc librum Iudæi, & Arabes in Hispania suis posteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam, atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iustissime flammis inquisitores fidei concremarunt, & vtinam vltimum exemplar nacti fuissẽt. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidisse, vnde, & partitionem, & materiam suæ *Steganographiæ*, periculi, & superstitionis plenissimæ, acceperit, cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Ecclesia libris sit insertum, suspicor accidisse: quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quãdo prohibiti libri omnes Magici, satis iste prohibitus censendus, qui inter alios familiam ductat: idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philosophia*, & omnium perniciosissimo *quarto* seorsim postea addito, & edito: necnon de Thomæ Eboracensis, Petri Aponi, & similium venenis, *et libro artis Grimoriæ*: qui, Patrum nostrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita scelesta, de antiquioribus etiam illis operæpretium duco Archimagi verba ascribere. credendum illi in arte sua, nec magistri auctoritatem discipulis licet subterfugere. sic ergo scribit: *Hi libri acutius intuenti præceptorum suorum canonem, ritum, consuetudinem verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasim, aperte sese produnt, nonnisi meras nugas, & imposturas continere. & posterioribus temporibus à perditissimis perditionum artificibus esse conflatos ex prophanis quibusdam obseruationibus nostræ religionis cerimonijs permixtis, insitisque ignotis multis nominibus, ac signaculis, vt perterreant rudes, et simplices, et stupori sint insensatis, et his, qui nesciunt bonas literas.*] Hæc miser ille, qui, videns meliora in finem vsque vitæ deterioribus adhæsit.

Eimericus Director. inquisitor. p. .c. 8. & Fenaa ibi comm. 53. meminit Nicetas histo. lib. 4.

QVÆSTIO IV.

De basi Magiæ huius, siue de pacto, expresso, & implicito.

Concl. 1. *Omnes operationes magicę, velut basi innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotiescunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis suæ, expresse, vel implicite teneatur à dæmone poscere, vt ex condicto concurrat.*]

Probatur hoc primo Patrum auctoritate. D. Cyprianus dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Augustini verba retulit Gratianus in Decretorum codicẽ, quæ sunt ista: *Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis, et dolosæ amicitiæ, constituta.*]

lib. de duplici martyr.

lib. 2. de doct. Christia. c. 23. habe. c. il lud. v. vlt. 26. q. 2.

Probatur deinde ex iure ciuili, sanctione Imperatoria: *c. Multi magicis artibus vsi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant, et manibus*

l. multi. C. de malef. & mathemat.

bus accitis (sic legendum) *audent ventilare, vt quisquis suos conficiat malis artibus inimicos; hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat.*

Tertio, id statuitur credendum articulis Parisiẽsis scholæ in hæc verba: *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum, vel expressum, non sit idololatria, vel speciei idololatriæ:* Error: *Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.*

Art. 9.

Quarto id ratio persuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit: nec eorum id vires superat. docet hoc Isaias Propheta, apud quem impi dicunt *percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod S. Thom. satis probabili interpretatione magis accommodat, vt, & Pontifices, Ioannes 22. in Extrauag. cõtra Magos, quæ incipit: *Super specula*, & Sixtus V. in Bulla contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minus ipse dæmon: qui, ipsi quoque Christo Domino, ausus pacti conditionem offerre: *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me*: vbi videre licet pactum contractus innominati, do, vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait. *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, etc.* quæ germana, & perfecta est pacti formula. Deinde, vt dixi, hæc fiũt opera dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: sponte ergo dæmones accurrunt: Dæmones autem graui hominem odio prosequuntur, quare nec putandi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ precium stipulari. Vnde patet talem esse hanc conuentionem, & societatem: qualis est duorũ latronum, quorum alter palam in sylua vagatur, alter clam in subsessis latitat: excitatusque certo sibilo vel signo prioris, viatorem posterior dolosa sagitta transfigit: priore id sæpè nec vidente, nec gnaro, quo necem telo intulerit, in miseri tamen necem consentiente. priori magus, posteriori dæmon similis. Satis enim idonea rei declarandæ similitudo est: quę petitur à potentibus vindictæ auidis: qui manu promptos sicarios sibi adiungunt: quibus constituto signo innuunt, quos, & quando, velint interfici.

c. 28. *v.* 15.

Mat. 4. 9. *vl. Labeo scribit. l. iurisgẽt. de pact. Bald. & Caccialu. in tract. de pact. D. Th.* 2. 2. *q.* 96. *artic.* 4. *Guilh. Paris. Sco. Gab. Gerson. Tritthe. q.* 5. *Abulens. Alph. à Castro, Victoria, Valẽtia, Binsfeld. Spineus, Angel. Spreoger. & aly. Nauarr. Crillam. Remig. Binsfeld. prælud.* 6 *& aly.*

A Denique consentiunt hac in re Theologi tam veteres, quam recentiores, Iurisconsulti quoque, & Medici, *Condronchus lib.* 1 *de morbis venefic. & Cesalpin. disquisit. dæm.* & res prorsus comperta, vnanimi maleficorum, & sagarum confessione, mirè per Europam omnem, & cunctas ætates consentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiusmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem existimet.

lib. 6. *paulo post medium.*

B *Quis labor hic superis cantus herbasque sequendi*
Spernendique timor? cuius commercia pacti
Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
C *Est illis superbos, an habent hæc carmina certum*
Imperiosa Deum, qui mundum cogere quicquid.
Cogitur ipse potest?

Solus sagarũ patronus recalcitratur, adeo futilibus ratiunculis chartas implẽs: vt contemnendas potius, & silentio tradendas, quam refellendas mihi censuerim, maximè cum alijs id diligentius, quàm difficilius præstiterint.

Exẽpla pactorũ pete exvita D. Basil. per Amphilochium cõscrip ta apud Suriũ t. 1. *& to.* 10. *de Teophilo Adenẽsi, et nobilis, Leodini apud Cæsar. l.* 2. *c.* 21. *de quibus alias. l.* 6. *de præstig. dæmon. & l. de Lamiẽ Binsfel. vbi supra Erastus. Bod. & Tritthe. d. q.* 5.

D Conc. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum est, præstare vel fallere.*] probatur experientia, & ratione. ratio docet dæmonẽ cogi ab homine non posse; vt stet promissis: experientia vero, mendacissimũ esse, & decipiendi cupidissimum: ideoq; rarò præstare, quòd pollicitus: cum vero stat promissis (quod facit nonnunquã) non facit coactus, sed spontè ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat; & huiusmodi nugis vim istã inesse persuadeat.

E Tertia concl. *Pactum huiusmodi duplex est, vnum expressum alterum tacitum: de vtroque vero, non idem per omnia iudicium.* Explicanda hæc conclusio potius, quam probanda. pro explicatione notanda sequentia.

Primo sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum. Primus fit solemnitate varia,* & ipsi cacodæmoni visibiliter in corporea aliqua forma apparen-

Hoc describitur in Malleo malefic.

p.2.q.1.c.2.et ab alſi a Caſtrol.1.de iuſt. hær. punit.c.6. li.2. illuſ. miraculorum,c.17, anno Domini 537.

ti coram teſtibus, fidelitas, & homagium A promittitur. Huiuſmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicenſis narrante Cæſario Heiſterbacenſi, vbi tamen dæmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. Hic inter cætera, iuuenis ille inconſultus creatorem ſuum ore negat, manuque exfeſtucat, & diabolo homagium præſtat; hic viciſſim, illi diuitias, & honores pollicetur, eo lectorem amando, ſpondeoque lectionis, & laboris ſui vberem legendo fructum re- B laturum. Huc etiam referendum Theophyli Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem*, (vt ſcribit Sigisbertus,) *expetijt, & ab eo iuſſus abnegare* Chriſtum *filium Dei, eiuſque matrem* Mariam *cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe ſeruitio addicere.*] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis. C Aliquando id faciunt per libellum ſupplicem, quem diabolo præſentant. Sic noſtro tempore Mantenſes in Normandia magi libellum conſcripſerant, quem oblaturi erant Sibillis Magiæ Necromanticæ præſidibus, cuius ſumma; Se orare Dominas; vti dignentur libros ſuos magicos conſecrare; ad eum effectum, vt mali ſpiritus ipſis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipſi ſine noxa appareant in forma pulchri hominis; D & ne ſit neceſſe circulum vllum facere, ſubire, in domibus, aut agris. Secundò vt Sibyllæ libris ſignum ſuum ſeu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ, & dominij libris ineſſet in prædictos ſpiritus. Tertiò vt ſupplices reddantur tuti à iudicum inſidijs, & punitione. Quartò vt cępta omnia, & ſtudia illis proſperè in aulis, & amicitijs principum ſuccedant: in ludis quoque E ſemper quandocunque volent lucrētur: Quintò ne inimici ipſis valeant nocere. Pro his viciſſim polliceri ſeſe, quod prædictas Sibyllas, pro Dominabus, & Principibus ſuis perpetuò ſint habituri, & quotannis ſingulas animas ſe eis oblaturos (*hoc eſt, necaturos, & ſacrificaturos, vel certe ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem vnum*) quamdiu viuant, hoc ipſo conſecrationis librorum die, hac tamen lege vt Sibillæ hæc poſtulata eis fide bona præſtarent. Hi Pariſijs omnes cum ipſis libris combuſti fuere, Narrat Creſpetus ib. de odio Satanæ, diſcurſu 15.

Alius modus priori ſimilis cætera, niſi quod ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cum paciſcens dæmonis aſpectum vel colloquium reformidat, hoc tertium genus malè Grilandinus q.3. vocat *Tacitum*; quamuis enim profeſſio hic fiat alteri, quam dæmoni; fit tamen expreſsè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs, quæ ipſemet tradit q.3. num.1. & ſequentibus. Fortaſſis ad expreſſum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ, quæ obuerſo tergo, ex balneatorio lebete exſiliens, proclamabat, *Quantum à* Chriſto *ſic ſaliendo recederet, tantum ſe ad dæmonem accedere. dicam fuſius li. 5*

His pactis omnibus quædam ſunt cōmunia. Primum eſt abnegare fidem, & Chriſtianiſmum; Dei obedientiæ ſe ſubtrahere. B. Virg. Mariæ patrocinium repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. Solent blaſphemè, per contemptum, vocare ruffam, latam, extenſam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne ſalui fiant.* Luc. 8. verſ. 12. hoc eſt, tollit veram fidem, eiuſque confeſſionem, quia diuinos ambit honores (vi de D. Auguſt. lib. 10. de ciuitat. Dei, cap. 20. & lib. 20. contra Fauſt. cap. 22.) Ideo cogit *primum* baptiſmum renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr. lib. de conſum. mundi, ſcribit coacturum dæmonem, vt dicant: *Nego creatorem cœli, & terræ nego baptiſma, nego adorationem Deo à me præſtari ſolitam: tibi adhæreſco, in te credo.* Ideo vnguem illis dæmon in frontem inijcit, fingens ſe chriſma abradere, & baptiſmi characterem delere. *Secundò*, fictè quoque illos nouo tingit lauacro baptiſmatis, non ignorabat hoc Tertul. lib. de baptiſm. *Hic quoque ſtudium* (inquit) *Diaboli recognoſcimus, res Dei æmulantis, cùm & ipſe baptiſmū in ſuis exerceat.* Ideo *tertiò*, negato priore nomine, nouum illis inditur: (vt Rouetenſis *Curio, Barbicapra* vocatus fuit)

nonne cognoscis figuram huius rei in præclaris illis Satanæ membris? Aegypt. Pharao Iosephi nomen mutat Gen. 45. sed S.S. eo illum nomine numquam cõpellat. Nabucodonosor alia imponit nomina Danieli, & socijs (Daniel. 3.) sed Daniel semper se Danielem vocat, & tres illi in ipso clybano flammante, *Benedicite* canunt, *Anania, Asaria, Misael Domino*: hoc dicentes nimirum, tui ô Deus, non Regis terreni milites sumus; tibi, non tyranno, nomen dedimus. Abnegare *quartò* patrinis, & matrinis cogit, tam baptismi, quam confirmationis, & nouos illis alios, assignat: quia susceptores isti, sunt quasi fidei sponsores, & tenentur, quod credendum, spirituales filios suos docere. *Quintò* dant diabolo fertum aliquod vestimenti, quia Diabolus partem rerum singularum sibi studet vindicare; ex spiritualibus gratiæ bonis, fidem, ac baptismum; ex bonis corporis, sanguinem, vt in sacris Baal. 3. Reg. 18. ex bonis naturæ, filia, vt suo loco ostendetur; ex bonis fortunæ, fragmentum vestis. fasam quia Regi soliti substerniere vestimenta, in Dominij agnitionem? 4. Reg. 9. Matth. 21. *Sextò*, iusiurandum dæmoni præstant super circulo in terram sculpto. An, quia circulus expers principij, & finis, symbolum est diuinitatis; & terra, scabellum Dei? sic certè vellet eos credere, eum esse Dominum cœli, & terræ. An quia circulus contrariam; eo quod omni caret angulo, habet figuram crucis, quæ valdè angulosa? certè hanc odit vehementer, in qua se triumphatum meminit, & mæret. & ideò amat figuram contrariam. Inuenias inter magica sigilla crucem in medio circulo locatam, quasi captiuam: quod sigillum (vt Gregor. Theologus *contra Iulianum scribens* significat) ille magicis addictissimus apostata sic interpretabatur, vt præsumeret signum crucis calcandum, & abolendum planè breui. *Septimò*, petunt à dæmone se deleri *de libro vitæ*, & inscribi *in libro mortis*; & sic legimus Auinionẽses Magos inscriptos libro nigerrimo. *Octauò*, pollicentur sacrificia, vt illi Mantenses, de quibus paulò antè sum locutus, & quædam striges promittunt, se singulis mensibus, vel

Michael Pneumalog. schol. 4.

Michael Pneumalog. schol. 6.

A quindenis, vnum infantulum strigando (h.e. exsurgendo) occisuras. Sic Spinæus quide strigib. cap. 2. *Nonò*, quotannis aliquid suis magistellis dęmonibus pendere tenentur, vt vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto sunt obnoxij præstationum, redimant vexationem; nec legitimum est aliquid, nisi sit atri coloris. multis hoc probat Nicol. Remigius lib. 1. dæmonolatr. c. 11.

Decimò, corporis alicui parti, modò B huic, modò illi, (frequentius latentibus) stigma seu characterem suum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, solet imprimere: quod est insensibile etiam acu perforatum. Non miraberis, si recorderis Antichristum vltimis temporibus signum bestiæ (*Diaboli*) impressurum manui, vel fronti suorum partiariorum, vt in Reuelatione sua D. Ioannes testatur, Apoc. 13. vers. 16. quod litterali sensu de vero charactere seu signo be- C stiæ accipiẽdum, cum Primasio, & Ansberto in Apocal. & D. Hippolyto, d. lib. de consummat. mundi. Quod dęmoni iam ab initio mundi facere consueuit. Amat enim nequissimus Deum imitari; qui in veteri Testamento suos signo circumcisionis, in nouo autem signat signo crucis, quod circumcisionis successisse voluni signo Nazianzenus, & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Ecclesiæ hæreticos illos, qui Magicis D simul implicitri, certa insigniuit nota. Auctores sunt grauissimi, qui docent. Irenæus, cum tradidisset *Carpocratianos artes magicas, et incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros, oniropompos, & reliquas malignationes, dicentes se potestatem habere ad dominandum etiam principibus & fabricationibus mundi huius*; subdit de signo iniusto his verbis: *Alii vero ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posterioribus* E *partibus extantiæ dextræ auris.*] Solitus alios dæmon signare in fronte, vt indicat Tertullianus sic scribens; *A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramẽtorum diuinorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit, & ipse quosdam, vtique credentes, & fideles suos, expiationem delictorum de lauacro repromittit: & sic adhuc initiat Mithræ: signat adhuc in* frontibus

li. 1. c. 24.

malè vulgo iam.

libr. 1. de præscript. aduer. hæret. post med.

frontibus milites suos. Quos? vtique Basilidianos, qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra, teste D. Hieronymo: tam vetus ergo origo huius stigmatis, de quo alias plura. *Vndecimò*, sic signati promittunt complura nostrorum Geusiorum Orgijs simillima; nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniuriosos se perpetuò, ac contumeliosos in B. Virginem, sanctosq; reliquos futuros, nō verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim conspurcaturos, & confracturos, quasuis sanctorum reliquias, ac imagines signo crucis aqua lustrali, sale benedicto, cereis, & reliquis, ab Ecclesia benedictis, consecratisue se abstenturos: confessionem peccatorum integram se nunquā manifestaturos sacerdoti, istudque commercium cum dæmone pertinaci silentio obscuraturos: statis diebus, ad conuentus, si queant, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futurum; se in hoc mundo; votis eorum satisfacturum; se post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodum est conditio paciscentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam iterum perueniant, subijciuntur teterrimæ seruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum commigrat: cogi se simulat versipellis, & spontè perficit, quicquid Magica ista profitetur.

lib. 1. comment. in Hamos.
infr. q. 10.
vide Remio. lib. 1. dæmonolatr. ca. 5. Nider. li. 5. Formicarij Spreng. & alios.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ quia cultus latriæ expressè creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abijciant, sunt etiam apostatæ: si vero non totam fidem abijciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse, sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt, peccant tamē mortaliter, & grauissimè; quia spontè faciunt actum idololatricū. etenim si à dæmone compulsi ex graui

A timore id fecerint, (vt aliquando contingit) committunt peccatum mortale minus grauæ, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscendis manifesta ex solemnijs indicia deprehendūtur. Quæ quia Grillandus clarè admodū prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba ex q. 7. non pigebit ascribere; *Quæ quidem mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsque ad finem recensuit, quæ*

Vide Remigium lib. 1. dæmonolatr. c. 1.

B *professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illā eius Magistram ante tribunal Principis earum, qui est Diabolus in forma Regis præsidens in solio Maiestatis: instructa prius à magistra quid factura erat, venit, & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere:* (En Apostasia) *deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proij-*

C *cere, pedibusque propriis conculcare crucem, & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorū:* (en sacrilegium) *quāuis hæc vltima non fiunt coram eo, sed alibi postea; satis est, quod ista promittant se facturas, quam primum cedet occasio.* (en professionem.) *Deinde fecit obligationem per solemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit, & promisit, quod perpetuo illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.*

D (En votum.) *Deinde medio iureiurando, tactis scripturis, super quodam magno libro obscuras paginas continente præstitit homagium siue perpetuum vassalagium* (en homagium) *& quod nunquam redibit ad fidem Christi, nec diuina præcepta seruabit: sed solum ea, quæ per ipsum Principem erunt decernēda, & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & veniet continue, cum vocata fuerit ad ludos, et congregationes nocturnas,*

E *& quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipsa faciet, & quod etiam aderit sacrificiis illorum nocturnis, & solitas preces, & cultum adorationis præstabit:* (en idolomaniā) *vota quæcumque, quæ ipsam præstare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoscunque poterit alios ad eandem professionem adducet* (en dogmatisationem.) *E conuerso autem ipse Princeps, egregia fronte, promisit eidem mulieri sic*

Strib. gaudia immensa.

præsenti præstare perpetuam felicitatem: grandia, immensa, & voluptates quascũque in hoc mundo habere desiderauerit, & demum post hanc vitam longe maiora munera consequeretur.] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulensis sortiarius, persuasisse sibi diabolum, sortiarios posthanc vitam dæmonibus similes futuros; & in dæmonas conuertendos, & in aere principatum obtenturos. Quæ facilè quisque intelligit in Origenica ludibria recidere.

A

B

Pactum tacitum duplex est. *primum,* quando quis sciens ac volens, superstitiosis vtitur signis, quibus vti solent magi, quæ quidem ex libris aut sermonibus eorum, vel aliorum acceperit: hoc quoq; Mortale est crimen: nec enim vllo modo licet scienter vllam directè, vel indirectè cum prauis spiritibus societatem inire, vt Theologi, & Canonistæ sentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris, vel sermonibus accepisset, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio vteretur. istud pacti genus facilè dignoscitur. Secundum pacti taciti genus est, quando quis ignorans vtitur magicis signis, quia nescit esse mala a dæmone instituta, quod illis solet accidere, qui bona fide libros legunt superstitiosos, putantes eos esse probatorum philosophorum, aut medicorum: item ijs, qui accipiunt ea ab hominibus vulgo habitis bonis, & fidelibus. Hoc in idiotis, vel nullum, vel leuissimum est peccatum, si duæ cõditiones accedant. Prima est, si ignorantia sit probabilis, verbi gratia, eorum, qui hoc scire non tenentur, quo ad eos qui scire tenebantur, vt Ecclesiæ pastores, confessarii, concionatores, & Doctores, ij vt plurimum laborant supina, & crassa ignorantia: adhuc tamen istorum peccatum minus est graue, quam eorum, qui scienter ista designant. Secunda conditio est, vt ignorans ista, paratus sit, quando admonitus fuerit huiusmodi superstitionem relinquere: quia post admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia: pro cuius grauitate, delicti magnitudo crescit. Hoc pactum vltimum discernere a naturali, vel miraculoso effectu, difficillimum est. Qua de re dicam sequenti quæstione.

D. Aug. li. 2. de D. Aug. li. 2. de Gene. ad litt. c. pen. & canones fer meomnes 26. q. 5.

Intera, si quæras: *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obsequium, seu patientiam huiusmodi?* Videtur esse quædam similitudo malitiæ maleficorum, & dæmonis, quæ amicitiæ similem aliquã familiaritatem gignit: ex hac paulatim nascitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præsumptionem, & audaciam quasi imperandi, & in maiore, voluntatem aliquatenus præstandi, quod à fœderato imperatur. Ita fit vt, & maleficus dæmoni confidat, cui se putat imperare, & dæmon simulet se imperium agnoscere: hoc fusè, & bene ostendit Abb. Trithem. quæstion. 3. libro octo quæstionum: sed in eo dissentio, quod ille putat dæmonem velle suis mancipijs gratificari obediendo, quo velit pacto, qui odit eos acerbissime. facit potius, vt fortius, & arctius irretiat, deuincat, & perdat certius, celeriusque.

C

Denique illud maxime animaduertẽdum, grauissimum esse peccatum pacto vllo dęmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis: nunc hic tantum inseram, & addam alia multa, quæ cum alij, tum Seb. Michaelis grauissime scripsit Pneumalogiæ, cap. 7. contra eos disputans, qui Magos excusant, si nocumentum alijs non inferant: eo quod tales Patronomagi contendant, nihil esse mali, vti dæmoniorum opera ad bonum, præsertim ijs imperando; quod & Christum, & Apostolos fecisse legamus.

D

Ipse contra, & iure optimo affirmat, summum esse malum, sic argumentari, & signum esse animi prorsus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cum in profundum* (peccati) *venerit, contemnit.* Pro. 18. vers. 3. Sic enim omnia illum subsannare. Si quis timendas dicat inferni pęnas, & damnandos in perpetuum impęnitentes, ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, non creasse hominẽ, vt pereat, &c. hos sane (Theodoreto iudice) ipsis dæmonibus esse deteriores: quia *dæmones credunt, & contremiscunt,* isti nec credunt, nec contremiscunt. deteriores etiam sunt hæreticis; nam hæreticorũ corypheus Arius a D. Athanasio, interrogatus, quid censeret? eumne, qui Satanã adoret, recte an male facere? respondit,

E

spondit, impium hunc, & sine Deo esse, nec communem sensum habere, nec mereri hominis appellationem. D. Athanas. in disput. in Concilio Niceno: Quod à mendaci dictum verissime, & in Sortiarios accommodate. nam hi Satanam adorant.

Sed Christus, & Apostoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem, non quæcunque à Sanctis, aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam sunt credenda, vt incarnatio, transubstantiatio, Trinitas, purgatorium, & similia: quædam admiratione honoranda, vt Christi Domini, & sanctorum hominum miracula, quædam etiam imitanda, vt quæ ad morum, & vitę institutionem pertinent, quæ Christus discere nos iussit, vt mansuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud est Apostolicum, imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Velle in illis prodigiosis effectibus imitari, est animi prorsus superbi, & stulti, & volentis; ambientisque Dei similitudinem in omnipotentia, aut omni scientia. tales imitantur Diabolum, qui similis esse voluit altissimo, dum per imperium, sicuti Christus, volunt dæmonas cogere: tales, dum arcana, & futura ex eis discere volunt, similes sunt protoplastis, qui scientiam diuinæ similem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit: *gloriam meam alteri non dabo*: ego vero corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci Christiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) non inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione. Ideo respondeo, hos, qui pactum habent cum dæmonibus, non modo non imitari Dominum, & Apostolos, sed plane contrarium facere, nam illi non aduocabant, nec consulebant dęmones, nec eorum opera vtebantur: sed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquentes obmutescere iubebant; nec aliter quàm infensissimos hostes tractabant, quos aduersarios nostros esse, & sicut rugientes leones circuire, quærentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem, & diabolum

A Genes. 3. versic. 15. isti fœdus ineunt cum Dei inimico, & iurato hoste. Iob postquam multa de dæmonis malitia dixisset. cap. 40. versic. 27. concludit: Memento belli, nec vltra addas loqui. quasi dicat, ne frustra tibi de inducijs, aut pace cum illo percussa glorieris, vel blandiaris, caue, & ita prorsus paratus, vt in procinctu, signum prælij expectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit inter Deum, & Diabolum perpe-
B tuum est bellum, nam superbia eorum, qui Deum oderunt, ascendit semper: & Diabolus Satan, h. e. aduersarius ideo nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, non possumus, cum hoste eius depacisci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apostolus. Nolo socios vos fieri dæmoniorum 1. Corint. 10. versic. 21. Hoc in baptismo promissimus Sacramento adacti, nomine Ecclesiæ rogante Sacerdote, & patrinis
C pro nobis respondentibus, iterum, atque iterum: Nos abrenunciare Satanæ (aduersario) & pompis eius. Data est potestas Christianis calcandi serpentes: & Diui Pauli pollicetur, Deus conteret Satanam sub pedibus vestris: cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine Christi miracula faciendi, & dæmones eijciendi virtus, Ecclesiæ repromissa, cur ad nomen, & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum
D initio mundi conditi indictum, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum: & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati, iureiurando votiuo sit promissum: nonne sequitur, eum qui cũ Ecclesię, & Dei aduersarijs pactũ vllum, vel familiaritatem collat, perfidię, trãsfugij, & apostasię reum non minus esse: quam si monachus votiuam deserat professionẽ, quam si miles ad hostẽ trãsfugiat: quam si Christianus ad Mahume-
E tismum, Iudaismum, aut aliam hæresim se recipiat. Quæ omnia contra primum præceptũ sunt peccata: & ideo, grauissima merito cẽsentur. Illud. n. vt ordine, sic & dignitate primũ est. Nã ratione obiecti, digniora sunt primę tabulę præcepta preceptis secundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, pręcipuũ est primum præceptum. Tertium enim potissimum agit de cultu Dei externo: secundũ de verbis exhiben-

 hiben-

hibēdo honore: primū de amore, & fidelitate interna Deo præstāda, & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latriæ. Quare cum hæc virtus Deo sit omnium acceptissima, contrarium quoque vitium eidem oportet esse maximè odiosum: & ideo huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna: quando testatur se fortem, & zelotem esse, & hoc peccatum vsque in tertiam, & quartam generationem vlturum, & eius præcepti transgressores vocat osores sui. Exod. 20. vers. 5. Tam ego graue peccatum est cum dæmone pacisci.

Præterea talia pacta sunt vana, & inania: nam dæmon nunquam fidem seruat, nec vllo promisso se ligari putat. Qui *Christo* ausus mentiri, cum dixit: *Hæc omnia dabo tibi, si procidens adoraueris me*: scilicet te reuerebitur. Cipriano Mago nonne pollicitus alius Iustinæ fruitionem: quid præstit? A mendacij patre veritatem expectare, quæ dementia est? nonne *Iesus* ait de illo? *non est ueritas in eo: cum loquitur mendacium ex propriis loquitur. quia mendax est, et pater eius. Ioan.* 8. *uers.* 44. frustra ergo cum illo pacisceris, qui ex mendacio, & perfidia conflatus est. crede illi: si quem, nunquam deceperit, vllum inuenias: Prudenter Orig. *lib.* 8. *contra* Cels. scribit, *probabile est dæmones, cum sint mali, ne cultoribus quidem suis fidem, datamque dexteram seruaturos*. Immo non probabile id tantum, sed prorsus improbabile seruaturos: nam mendaces sunt, & homines irreconciliabili odio prosequuntur, quod à lapsus sui tempore nunquam remiserunt, nec vnquam minuent, vel remittent. Si Deus permitteret; cito illi mortales omnes interimerēt: quòd quia vident sibi non licere, ideo assidue hominibus animæ mortem moliuntur, per varias, & multiplices peccādi illecebras: ne qua ipsi beatitudine excidere, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia, & acerbitate cruciatuū, ac vexationum, quas intulere, quotiescunque tantillum Deus permisit, Iobo, Saræ maritis, D. Antonio, & alijs innumeris. Pertinaciam odij docet Iob. cap. 41. versic. 15. dicens, Cor eius indurabitur tanquā lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. & Seruator noster Io.

A 8. versic. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *Vos ex patre Diabolo estis, et desideria patris uestri uultis facere: et ille homicida erat ab initio*: quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt præclare docet Beato Athanasio, *ad Aegypti, & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat.* 1. *in principio*. Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, B & immemores eius, quòd Spiritus sanctus per eundem Iob. cap. 40. à vers. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subijcere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia*? ex animo scilicet, & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quasi seruum sempiternum*? finget, & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα, C censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse; *Numquid illudes ei quasi aui aut ligabis eum ancillis tuis*? Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum, & inania sunt hæc pacta, & familiaritas cum dæmone, sed periculosa, & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonū D cunctis esse nocētiora vulneribus, & præstare illorum odium, quam pacem meruisse. ho 19. de Passione Domini. Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed, & corporis sæpenumero. Vno id nunc exēplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius. lib. 1. Dæmonolatriæ c. 9. his verbis describit *Theodorus Maillotijs (is preturam in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cū* E *adhuc iuuenis, amplissima familia natā adolescentulam, in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atq; erepta,) nam & fortuna egens, atq; humilis atq; famulatus mercenaria conditione, in qua tum erat ignobilis, & despicatus, nullam ne detegendi, quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.] Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se*

iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se, facile conuertunt, ac nullo delectu fugiẽda, sequendaue amplectuntur. Maillotius cõseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia parauissimum, adit, huicque suam ægritudinem aperit, rogãs, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret, ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occasione libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud, seu æs alienum in se transcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari, atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis dici diluculum in clauso, atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida, & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectũ exhorresceret) eamq; se esse prædicat, quæ illi nuptias, quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in ijs, quæ esset præceptura obsequi. Ac illo auide, attẽteq; expectanti, quænam eius esset sententia: in primis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque, quæ animum inquinant vitijs tẽperaret, pietatẽ coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaque sedulò obiret omnia, quæ Christianum hominẽ decet, atque æquũ est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum, vt potitis thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcque sic elocuta, ac constituto intra quẽ responsum auferret die se foras eiecit. Maillotius, qui videret tam sanctis atque honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis, magisq. in eam rem cogitationem intendit, atq; huc, illuc varie inter spẽ, metumq. impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos coniiciens aliquid subesse quo sic distraheretur, eum blande adhortus, ac quid animo agitaret expiscatus, moni is suis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicque frustratus sua expectatione Germanus, non longe abiit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeo multis post diebus, equo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens examinis momento temporis repertus est.] Hæc Remigius.

QVAESTIO V.

Quibus indiciis discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis nec artificii solertia inuenitur, pactũ intercedit. Sed hoc nimis obscurè, ac breuiter dictũ cõsueuere Theologi latius explicare. Ad dæmoniacã magiam pertinere, primò si opera naturalẽ facultatẽ excedunt, quod locũ habet, si positiuè concludatur res adhibita nõ habere vim sufficientẽ ad hunc effectum: nec ẽt rationabilis causa suppetat, cur Deo, vel Angelis bonis effectu ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectũ ex nimia loci distantia: quia constat causam distantem, non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proxime, vel proprius applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei hoc naturaliter nõ fieri, Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causã ignorare, nam rerum naturalium vires, & analogia cum effectu sæpius nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri possit necne; v. g. si ageretur de effectu producto in re parum distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans nihil in mediũ operando; & vtrum agens, ac patiens res necessario debẽt esse contiguæ, simul secundum contactũ, quẽ vocant quantitatiuum; an verò sufficiat se contingere tactu virtuali (quẽ appellãt) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere licet. n. sententia negãs D. Th. plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit.

Caiet. in sum. verbo incantatio. Victoria quod Magia, nu. 16 Valencia disp. 6. q. 1. punct. 2. in 2. 2. D. Tho.

Scoto, & Ocamo in 1. dist. 37. Auicenn. Nyph. Francis. Valesio, & aliis.

Secundo, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. Primum est, si adhibeantur verba ignota, falsa apocrypha; absurda, nihil cohærentia, aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quē nō sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum Angelorum ignota, vel malorū Angelorum nomina inserantur, quæ nō nouit Ecclesia, de quibus pereruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis. idē erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non vt oportet locata, formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis, ac numero iterata: deniq; si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus, atque obseruantijs, quibusdam peculiaribus, & ad hoc designatis: verbi gratia, vt id fiat certis diebus, vel horis, ad certum stellarū situm, sub certo numero crucium, vel candelarum, certa corporis positura, in tali charta, talis coloris, & figuræ. Tertium est, quando vis collocatur, in obseruantijs alijs planè superfluis, & indifferentibus, v. g. vt ad expellēdum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo discinctus, passo capillo, & quæ huiusmodi.

Sum. de vniuerso cap. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò plusquam suspecta est; præsertim cū duo concurrunt, scilicet, quod credatur res non esse proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc est, quādo is, qui instituit, vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectum, non poterat naturę defectū supplere: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramētalibus Ecclesia) item, quando ipse effectus non potest prouenire, nisi a causa intellectu prædita, & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deū, vel angelos ad effectum producendū: tunc enim luce clarius est, nonnisi a malo spiritu effectum sperari posse, v. g. Si quis à statua responsum postulans de rebus occultis, minas, vel preces absurdas, & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium, & ijs gemmæ Lachesis apud Cl. Claudianum illarum fortassis imitatione confictæ.

A

Econtra, quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocunque, & quotiescunque hoc applicatur, sine alijs cæremonijs, vel obseruationibus, meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremū, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarum enim, (vt D. August. docet) rerum naturæ nostram scientiam superant, & fallunt.

Epist. ad Anebonē De raptu Proserpinæ lib. 1. lib. 21. de ciuit. Dei cap. 4. Th. Alp. a Castro de iusta hære. ponit Victoria vbi supra nu. 5. Spreng. mallei q. 1. Mich. Med. d. c. 7. fol. 61. & alii.

B

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimonium his mirionibus dare; vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

C

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia, quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur.

D

Pepo fit, non homo, qui, vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sępius dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpè perstringit oculos, aut sensibus alijs illudit vana obiecta imagine; nec rarò Deus impedit, ne quod in Magorū gratiam facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cum cernit, ad præstigias cōfugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem, & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius nō superet, nihil profecto prohibet, quominus verum effectum producat. Etenim causæ naturales verum effectum gignunt: vti illi potest diabolus, & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Atheniensi auctore donorum naturalium peccando

E

c. 4 de diuin. nom.

do ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam, & multiplicem experientiam; essentiæ, & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò, vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

post Origen. August. & Apolog. ca. 23. & li. de idolola. c. 9.

Prudenter itaque communis schola Theologorũ duplices effectus Magiæ, veros, & apparentes agnoscit. Propter hos Tertullianus Magos appellat circulatores, ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falsis, siue apparentibus tantum.

Quodlib. de Lamiis, quæ edita cum aduers. in Senec. l. 18. hist. cap. 9.

Ad præstigiatorios refero, quos recensui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adolescente & toto illo nuptiarũ cum Lamia apparatu atque vtensilibus scriptum à Philostrato, quod fuit à nobis albi commemoratum: & quod de Empusa, seu γέλω Nicephorus, eã sæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam extulisse, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de Pasete proditum, incantamentis quibusdam facere solitum, vt repentè conuiuium sumptuosum exhiberi videretur: rursus, vbi libuisset omnia euanescerent; solitũ quoque res emere, & pretium numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem redisse cernebantur. Tertiò talia pleraq; quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem Romanum, cum ex aere nouum hominẽ creasset; quibus volebat, inuisibilem factum; saxa, quasi lutum, penetrasse; statua animasse; in ignem positum non arsisse; duas, velut Ianum facies habentem se ostendisse; in ouem, aut capram se immutasse; in aerem sublatum volasse; aurum plurimum exhibuisse repentè; reges facere, eosque deijcere potuisse; falci præcepisse, vt ipsa iret & meteret, eamque iuisse & decuplo plus cęteris messuisse; eundem, cum esset aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurrisset multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxisset adstantium corona, fecisse, vt illa per cunctas fenestras turris illius omni simul populo prospicere, & procumbere videretur; denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramẽtis euocasset, eiusque adiutorio talia patraret. Hęc Clemens. Addit nõnulla Anastasius Nicenus, *Statuas (inquit) faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat, serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conuiuijs exhibebãt spectra omnis generis, vasa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ sua sponte mouerentur ad ministerium ijs qui portabant non visis, efficiebat, vt multæ vmbræ cum præcederent, quas dicebat esse animas defunctorum.* ab his desumpta, quæ in eandẽ sententiam refert Glycas Historicus. Quartò huc spectat illud Nicetæ Choniatæ de Mago, per quem factum, vt cuncta sua vasa remex frangeret. Quintò loco memoriæ occurrunt præstigiæ Zijtonij Bohemi (de quo etiam acturi sumus sequent. libri cap. vltimo) *hic artẽ suam ostentans, nunc sua, nunc aliena facie staturaque, item in purpura & serico, ac confestim in lana ac panno sordido, regi se offerebat ambulantique in terra, ipse tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum gallis gallinaceis ad epirendium suum alligatis, subsequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat, interdum manus illorũ, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorũ cornua ceruina latissima adijciens, quoties videlicet e fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput, & ora ad mensam referre possent. Atque vt ostenderet se pecuniam quoque pro vsu suo facile conflare posse, triginta sues bene saginatos, ex manipulis fœni effingit, illosque pastum proxime Michaelis cuiusdam pistoris locupletis extrudit, proponitque venales, quo pistor voluit precio, hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotũ compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditore quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum corpore protinus cum coxendice auellit,*

clare

Suid. ex Appione, in verbo πάσης. li. 2. recognit. & lib. 6. constit. Apo.

qu. 23. in sa. Scrip.

p. 2. anal. li. 4. de vita Eman. in fin.

clare Zijtone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper iniuria cum Zijtone decideret? Hactenus Dubrauius libro vigesimotertio. Deniq; iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium, & Gellium.

vid. Gel. l.10.c.12. Pli. l.25. 26. & 28

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam, alias pij, coram se fieri sinebant, res ferreas (sine magnete) argenteas pateras & similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia, attrahere, chartam ab alio ex toto fasciculo clã extractam, in manu extrahentis manentem, noua inducta forma ter facere immutari; specula fabricari, in quibus quæ remotis admodũ locis fiunt videantur, trium horarum spacio arbusculã veram spitamæ longitudine è mẽsa facere vt excrescat, vt arbores ibidem frondiferæ, & fructifere subdito enascãtur, certo lucernæ lumine accenso efficere, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis objiciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia in huiusmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptistæ a Porta scriptis, & disciplina obtrudunt, quorum eum nec naturales, nec artificiosæ causæ idoneæ proferantur, præstigij ascribi debent.

Verorum effectuum exempla sunt secundum plerosque serpentum incantatio, de qua Propheta. *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* Item signa & prodigia pseudoprophetarum in Euangelio Diu. Matthæi, & quæ suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litteris de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint.

Psal. 57. vers. 5.

c.24. ver. 26. cap. 1. Sam. 28. Tert. lib. de anim. c. 57. Cyril. lib. de ado. spir. Anas. q. 27. in scr. auctor. quæst. à Gētilib.

Prius est de suscitato per Pythonissã Samuele illusorijs annumerant, qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dæmonem laruatum, ac subdititium aduenisse: scriptores sane graues hoc arbitrati. Verum Diuus Augustinus libro de cura pro mortuis capit. decimoquinto, affirmanter asseuerat (quem pleriq; cũ Tostato, & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam: (hoc enim recte Tertullianus, & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam denunciatæ mortis metu prouocaret.

Hæc mihi sententia videtur verior, atque securior. Nondum enim aduersarij satis efficaciter respondere clarissimo testimonio libri Syracidæ, vbi de Samuele ista legimus, *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum facit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si non hac vice?) *& ostendit illi finem vitæ fuit* (prædixit, eum die crastino moriturũ) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia.* quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quod loquens propria voce prophetauit? vtiq; non alius, quam ille, qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obijciunt, eum, dicere, *Cras mecum eris,* quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno; quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait D. Augustinus) ad similem mortis conditionem referri, quasi dicat, cras mecum eris, nõ vnus viuentium, sed vnus mortuorum, crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sane, ad loci, & habitationis viciniam referentes, dicere possumus: cum aliquo esse, qui in eadem est vrbe, licet non in eadem domo. Limbus vero Patrum, & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem lib. q. 26. sect. 4.

præpositorum, qui falso dicitur Iustin. mar. q.57. Auctor. li.2. de mirabilib. S. Script. c. 2. & li q. v. & nou. Te. q. 27. qui libri non sunt D. Aug. ipse tamē Aug. videtur huc inclinare in resp. ad qq. Simplic. & ad qq. Dulcitii, apertè vero tenuit D. Isid. Bas. in c.8. Is. Euc. Be. & Hid. & Salisberiens. 2 Polyc. ca. 27. & ambigēs nō parū D. T. nō vno loco. Cōmen. in Here. Octa ad v. 457. ad de Martini Mart. Hypotyp l.9. Re. & Alf. Mendozam in Quodlibet.

Eccles. c. 46. v. vl. Ad 3. qu. Simplic.

Posterius dubiũ est, de Magis Aegyptijs, qui cũ Moyse de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiã ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quadam similiter, proieceruntque singuli virgas suas, quæ versæ*

Exod. 7. v. 11. ve. 22. & Exod. 8. v. 7. d. ca. 8. v. 18. Sic Phil. li. 1. de vita Moy-

A B C D E

fis. Ioseph. l. 2. antiq. D. Iust. Dial. ad uen. Tri. & auctor libr. resp. ad quaest. Gentiliū q. 26. Tert. l. de anima c. 57. Hier. & Amar. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert Rab. Hugo in Exod. D. August. li. 3. de Trin. c. 7. & 8. & li. 83. qq. q. 79. Theodo in Exod. q. 18. Glyca p. 2. annal. D. Th. Lyr. Tol. Burgen. & Caietan. Tosta. T. Caie. Lipoman.

versa sunt in dracones. in alijs quoque multis postea dicūtur, *similiter ac Moyses fecisse*, conati tandem similiter cinіphes producere irrito conatu: nā additur, *& facere nō potuerūt*. Defendi, quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes ac ranas præstigiosas duntaxat fuisse. Verumtamen solidior, & probabilior mihi semper visa sententia cæterorum, quia scripturæ magis cōsentanea, nec abhorrens à Philosophiæ scitis, Non ne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses? sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerūt, cur fraudem Moyses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus? cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse: si veros ciniphes producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur: expeditior est ratio eorum, qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse, & earum loco veros serpentes virgis mole æquales supposuisse, tam subito, & subtiliter, vt Aegyptij spectantes omnino crederēt ipsarum virgarum sic commutatam formam fuisse: & propter hoc erroneum iudicium spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas, non rei veritate, sed hominū opinione. Quare volunt similitudinem in eo positam, quod sicut Moysis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorū serpentes: non autem in eo, quòd sicut ex virga Moysis tanquam termino ex quo cæpta conuersio, producti serpentes, vt terminus in quo desijt conuersio: sic etiam virgis Magorum acciderit, scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (mea sententia) nihil repugnat Philosophiæ placitis, si cum D. Augustino, & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuersionis, veros serpentes, & ranas prodijsse: sunt hæc animalia insecta, & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. Nam quod solis calor multis diebus efficeret, id ille potest exiguo tempore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum, & Moysis interest? primo quod Moysis

A operatio miraculosa, magorum miranda tantum: deinde Glycam audi, *& ipsi quidem virgas in serpentes commutabat, verum virga Moysis ipsorū virgas deglutiebat: mutabant & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturæ priori restituere non poterant: educebant & ipsi ranas, sed ab ijsdem ædes Aegyptiorum repurgare non poterant: ijsdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicij potestatem nullam habebant.*
B *Quin etiam ipsorum corpora Deus magis pustulis afflixit, quam reliquorum: vt hinc manifestum fieret, non solum ipsos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum cæteris eadem supplicia pertulisse.*

Mea igitur sententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen, siue deceptio sensuum in eo reperitur, quod vi-
C sa obtemperare voci Pythonissæ sitem quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, vt videbatur. Alterum exemplum de Magis Aegyptijs, si sequamur sententiam agnoscentiū duntaxat celerem suppositionem serpētum, pertinebit ad mixta: si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Insulensis de certamine duo-

li. de rebus et imposturis dæmon. c. 5.

D rum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impositam per aera adsportabat: alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens, quod castrum raptor præteruolabat, carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum præda erubescente sistit. Nec segnius raptor, nihil tale metuentem, eum a quo ita vinctus, latenter incantat, & è fenestra edi-
E tissima, per cuius cancellos collo, & capite prominebat, despicientem, immanibus subito fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosæ frōtis sic illaqueat, & suspendit: vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij vero altitudine deterritus, se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta salute prius mutua, & disrupto ligamine, raptorem

rem cum præda dimittit, qui rursus nube caua tectus in aerem se leuauit: alter depositis cornibus, magna cum spectantium voluptate, saluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidisse: sed dæmone equuleum subleuante non proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus, & rapta vera: de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis dijudicentur. Cum hæc mira non à Magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incaute quidam scripsere) sed quæcunque dæmon reuera potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito, recte superstruitur series regularum sequentium veluti columnarum huius edificij. *I. regula*, si effectus magicus eiusce modi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentię reseruantur,) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. *II. regula*. quando non cõstat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res plane dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias: ratio dubij, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset, Deo non impediente: nec dæmõ semper vult vere facere quicquid facere permittitur: sed gaudet pręstigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus superet vires demones. Id luculentius docebitur mox dicendis.

Ananias Remig. et alii recétiores.

q. 7. et 8.

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum.

EX dictis in fine præcedentis quæstioni manifestum fit, idem esse, quærere. V. Magus aliquid possit, &c: V. dæmon aliquid possit: quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionē Magi olim sibi vindicarunt, nam apud Clementē Romanum Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibique obtemperare omnia. Porphyrius lib. de sacrificijs c. de speciebus dæmonum scribit, quoties suorum prodigiorum machinas demones adhibent, multa eos naturæ consueto ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblicus vocat Deorum pedissequos, qui admirãdis operibus Deorum vestigia subsequi proxime videantur. Eadem fuit existimatio poetarum, quorum suis locis verba fortassis inserentur commodius: videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, naturæ leges in magicis operibus non attendendas. Nos hoc diligentius scrutemur.

li. de rec.

de myst. Aegypt. c. 1.

Nic. Remigius l. 3. c. 12. Spond. in Homeri Odyss.

Obseruare lectorem velim, miraculũ hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt propliani scriptores: sed Theologos sequi, qui strictius sumunt, pro eo, quod Græci τέρας effectu tantum producto pręter, & supra naturæ creatæ vires: verbi gratia, cæco nato visum reddere, mortuos suscitare. Quando autem effectus respondere viribus creaturę, (v. g. ciere pluuias ac ventos, a febri sanare, &c.) θαῦμα solent vocare nõ miraculum simpliciter, sed cum addito miraculũ secundũ quid, seu respectu nostri, vel mirum, aut mirabile. Hæc mira rursus diuidunt in absolute mira, quæ simpliciter, & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas, & modum sciremus, quo fiunt, & in mira secũdum quid, seu respectu nostri, qui ea admiramur, quia causas nescimus, non admiraturi si causas cognosceremus.

Notæ vero, quibus mirum à miraculo discernatur, nunc mihi istæ occurrũt. Prima, vt dixi, si effectus superet vires rei creatæ, & naturã, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propositum finẽ bonum, puta salutem spiritualẽ, vel corporalem, sed tantummodo finem malum, vt puta curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnãs, non est miraculum. ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. hinc patet, qui de curatione strumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis sit iudicandum, si faciat in fidei suę confirmatione, vt Gnato ille TooKerus affirmat. 3. dęmonum mira sæpe deficiunt in minimis,

vide D. Thom. 1. p. 110. c. 4. ad 2.

D. Aug. lib. 10. de ciui. Dei c.

mis, miracula perfecta sunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dæmonū mira veris miraculis superuenientibus euanescunt vt virgæ Magorum deuoratæ à virga Mosis, & oracula dæmonum coram sanctis hominibus obmutuerunt. Deniq; miracula fiunt, per apertam, & feriam Dei inuocationem, mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis.

16. Exod. 7. D. Iust. in 1. Apol. Chrys. li. cōtra gētes de Sācto Babyla.

Sit 1. Conclusio, *Miracula proprie dicta nulli magi possunt edere*. Est communis Theologorum sententia, & probatur, primo quia facere miraculum est potentiæ infinitæ, & ideo diuinitati reseruatum: omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui nō haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit: imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem, propter manifesta miracula coram ipsis edita: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent*. Si obijcias à malis quoque, & perperam de fide sentientibus nonnunquam miracula edita fuisse: & ideo miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram: solere Deum aliquando hanc gratiam gratuito etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo, & Caiphæ: in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquam, nec dare posse. non magis enim mendacij confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quam potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc illationem; Fecit miraculum, ergo fides eius est vera, & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hæc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei cōfirmationem per vllum operari miracula. Confirmat nostram

Alex. de Hal. 2. p. 45. D. Th. D. Bon. Fr. Vict. supr. nu. 18. & 19. Ang. in 2. qu vni de dæm. & qui gētilium exemplis optimere spondet Mic. Medina d. c. 7. Greg. li. 27. Moralium c. 8. Ioa. 15. v. 24.

Matt. 7. v. 21.

A conclusionem dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis, *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cū eo*. Præterea hæc est sententia Origenis lib. 2. contra Celsum D. August. lib. 3. de Trinitate cap. 8. & D. Isidori in cap. non mirum. 26. quæst. 2. Plura de hac re, & pereruditа Francisc. Toletus comment. in Ioannem; vbi tamen quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, sed & sint, id B cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis, & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptionis.

vide Maldonatum add. ver. 21. 10. 3. v. 2.

2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolute mira*. patet id. quia nihil reuera absolutè, & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum, *Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit mi-* C *rabilia solus*. & illud *qui facit mirabilia magna solus*.

d. cap. 3. n. 7. Ps. 71. v. 18. Ps. 135. 4.

Quædam ignaris causarum solent videri absolutè mira: quæ nō sunt orta ex causis naturalibus, vt illud, quod refert Curopalata, de mortui Michaelis Cerularij dextra in crucis figuram conformata, quæ firma mansit. Sed deceptionē aperit Baronius to. 11. ann. anno. 1058. defuncti hominis membra calentia, quā qui velit recipere formam, & situm, D & obrigescentia frigore sic immobiliter permanere. Et addit sapienter debere talia esse miracula schismaticorum humana arte composita: addo & hæreticorum.

3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante, & Deo permittente*. conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri, & occulti effectus rerū, quos omnes optimè nouit diabolus: & quoscunque na- E turaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. August.) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat, de qua propheticus sermo profatur, *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, vt nullum timeret*. Nolo multa congerere, pro cun-

Iob. 41. v. pen.

ctis

ctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemada. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero nascituro præire vnum, vel plures ranunculos siue rubetulas: quorum si quis terrã contigerit (statim verò incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere floreis insterni totum solum, & parietes vndequaq; auleis cõuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt terram contingant. ideo etiam obstetrices labetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalcula hæc conijciant, & probè obturatũ deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si sit, fieri puto dæmonis artificio: qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuspiam petita, puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente; sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia nõ modo potuit quod erat potatissimum, arbitrio suo Iobum lædere; sed nec perfidum regem mancipium suum decipere: imo nec porcos inuadere. Hinc factum, vt cum Neroni Imper. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent: nunquam tamen, per illũ, Diabolus magiæ, vel vnum experimentum edere potuerit: sicque Nero magicen contempserit, videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ, & malitię deprauatissimę accedere.

borti florũ diab.

Iob 1. & 2. 3. Reg. 22. v. 22. Matt. 8. v. 31. Vid. Pli. l. 30. c. 2.

De hoc mirorum genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi, per diabolum hac mira efficiant?

Sciendum cuncta dæmones operari, vel actione immediata per motũ localem, vel mediata: idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationem veram: quę est communis doctrina Theologorum. *operantur ergo per motum localẽ, per alterationem, & per delusionem.*

D. Aug. l. de diui

A Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeo, vt, & cœlos rotare queant: an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum: sed cũm queant eos mouere, sequitur nullũ adeo vastũ esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsus impressione, loco mouere nequeant, dũmodo tamen ea motione ordo vniuersi, non turbetur, quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt, (quo pacto capienda B quæ Firmilianus ad D. Cyprianum scripsit, quæ de terræ motu locali, seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam celorum cursum mutare, vel impedire. Mouere verò corpora locali motu potest dęmon velocissimè, & quo videmus motu cęlos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam substituere tam præpropere, vt animos oculosque intuentium fallat, eisq; persuadeat prioris in hanc posteriorem integram C conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. Augus. obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius: cuius factum Euseb. ab obliuione vindicauit. *Cæsarea Philippi quã Phœnices Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur: in D quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi, ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere, miraculũque videri præsentibus valde memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium, quodam tempore forte interfuisse, ac cũ videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum misertum esse: deinde sublatis in cęlum oculis Deum omnium moderatorem E per Christum supplicẽ precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret ipsum fraude, ac fallacijs, quas hominibus solet intendere, coerceret: Hoc modo, cum Deum orauisset, repẽtino victimam fontibus supernatasse: atque ita rem illam, quam tantopere admirari consueuerant, in nihilum interijsse, usque adeo, ut nullum posterum ex eo loco, ex ea omni-*

nic. da. c. 3. & 5. & libr. 3. de Trint. ca. 7. 8. 9. D. Th. Soti. 9. de iust. q. 2. Vict. & Angl. sup. Molina & Valentia in 1. p.

Epist. 5. D. Tho. qq. disput. tatis qu. 16. ar. 10

lib. 18 de ciu. Dei c. 18. l. 7. Eccl. hist. c. 14.

no ederetur miraculum.

Alter modus erat *actiua passiuis applicando*, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causæ: se nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, solertiæ, & artificij vix est quicquam, quod ignoret: quid enim, adeo diuturna, & assidua experientia, atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt, & plurima per bonos angelos, Dei iussu Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt. Itaque sæpenumero efficiuntur multa, quæ naturæ solius operatio nũquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosa applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumenta sumunt. instrumenti vero conditio est, effectum producere, non tantum naturali suę virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agenti principalis, a quo mouetur, facultati respondentem. Securis ex se duntaxat, virtutem habet secandi; sed, quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam, vel statuam facere. Calor natiuus, qui est, in humano semine, qua calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & cõdensare; sed qua instrumentum est animæ; potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales a dęmonibus applicatas, suis ipsarum proprijs viribus quodammodo præstantiora effecta dare: quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si a dæmone non fuissent applicatæ: ea nunc, vt à dæmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modũ, vel celeritatem admirenda producunt. Nunquam tamen hæc opera naturę cãcellos effugiunt, eo, quod vim naturalẽ causæ principalis, non excedunt. Insunt enim reuera hi effectus, in ipsis naturalibus agentibus, eo modo applicatis: quibus agentibus, diabolus nihil confert applicãdo præter cõditionem sine qua effectus iste, produceretur. licet enim dęmõ vtatur rerũ applicatarum vi naturali, ope

D. Aug. l. .. de Genes. ad lit. c. 17.

D. Tho. 1. p. q. 1.0 a. 2. ad 3. & l. 3. ad uer. gent. cap. 103.

A ratur tamẽ ipse potissimum per modũ artificiosũ. Sicut coquus, cũ suaue eduliun cõcinnat, mediante arte per ignẽ id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi tali esset applicatus nunquam effecisset. quid tamen hic coquus igni confert, nisi modum, & conditionem, sine qua non? vim vero, quę causę physicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hic obseruanda. Primum quod nec sola actiuitas rei natu-

B ralis secundum se debet attendi, nec sola quoque secundum se applicatio dæmonis, sed vis naturalis, vt applicata a dæmone secundum, quod causa instrumẽtalis in his operationibus est res applicata; causa principalis ipsæ dęmon applicans. Quare, vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talem, qui vtriusq; causæ coniunctæ superet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de lusione.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè sunt, a deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præstigium, deceptionem & errorem comprehendat. quæ solent distingui. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem mutando, vel obie-

D ctum, vel aerem medium, vel ipsum organum, quod cæteris, quia melius noster Molina explicuit, eum sequamur. docet ergo ex parto quidem obiecti hoc posse, primò ostensarum rerum celeri agitatione, subita occultatione, varia collocatione, sapatatione, vel conglutinatione latente: vt faciũt circulatores agyrtæ, varijs ligaminibus, globulis, scyphulis, &c. Secundò, per artem perspectiuæ, certa quadam dispositione obiecti

E in ordine ad oculum videntis, verbi gratia, cum lineæ confuso ductę ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotata tabula, speciem exhibent artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi iuncos, & paleas humi stratas, si lucerna de cera, & corio serpentis sulphurato accensa inferatur, videri serpentes saltitantes: ego

Vide Valenciã in 1. p. disp. 4. q. 2. tũcto 2. 1. p. qu. 111. art. 4.

D. Bona. & Gabr. in 2. d. 1. Guil. Parisiens. p. vltim. de vniuers. c. 12.

hoc

hoc exemplum ad mixtam Magiam, A naturali, & artificiosa malim referre. Tertiò, cum formant subito ex elementis potissimum aere obiectum, & illud offerunt spectatoribus, verbi gratia, quādo vel ipsi assumunt, vel alteri rei circūponunt corpus aereum, siue fantasticū simile rei putatitiæ. Quartò, Cum apponūt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi sua naturali fit in causa, vt corpus, cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num B corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an vero dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an vero tantum in ipso medio qualitatem producat: qua mediāte species per medium delatæ sic modificentur, vt causam præbeant, cur obiectum, quàm est aliud appareat: eo modo, quo velum ceruleum per dioptram viridem, viride apparet.

Ex parte aeris medij hæc faciunt. Primò si impediant ne species ad oculum, C vel alium sensum deferantur, v. g. quando visui totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tantum. 2. si mediū imbuant aliqua qualitate, quas species per medium transeuntes, sic modificantur, vt obiectum non quale est repræsentent. v. g. si aceto cōmisceantur sal, & linteus pannus id acetum bene imbibat, postmodum verò supposita candela inflammetur pannus, species, quæ diffundentur per me- D dium hac flamma illuminatum, formidabiles admodum facies præsentiū exhibebunt. Item si de semine asinino, & cera fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti) conuiuæ viderentur onocephali. 3. si medium circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspectus, vt quando denarius iniectus in scutellam aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo, apparet in superficie. E Eodem pertinet, si vapores intermedij aeris condensentur, vnde contingit, vt luna multimodis minui, & mutari videatur, & vt puer nus è gallinaceo trahi trabem: cum reuera festucam trahat. 4. si moto aere medio simul species moueantur, vnde fit, vt nauigantibus videatur ad nauigij motum arbores moueri: sic fecit diabolus, vt Claudiæ zonam

Molina vbi sup.

Guil. Paris. supr. f. 22.

nauis, quæ vehebat Matrem Idæām sequi videretur. 5. nonnunquam contingit falli sensum ex varia conformatione, vel multiplicatione specierum sensilium, quod contingit aliquando ex forma instrumenti, per quod videmus, v. g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponantur, poterunt tot de loco in locum species multiplicari vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio videatur: aliquando potest contingere per solum species sensilium. quæ sunt in fantasia transitum vsque ad sensum exteriorem, vel saltem ad sensum communem, qui sensus eodem modo a speciebus afficiatur, quo affecti forent, si reuera ab obiectis externis eo species mitterentur. huc quidam referunt relatam a Diuo August. apparitionem philosophi dubia soluentis.

Tertull. apoc. c. 12. Minutius in Octauio & D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei c. 16.

Tignosius in li. 2. de anima fol. 177.

D. Th. in 2. d. 8. q. vnic. a. 5. ad 4. lib. 18. de ciui. Dei c. 18.

Denique *deceptio ex parte organi* nō minus varia est. Nascitur primo, mutato situ organi: vnde facit rem quæ vno in loco est videri esse in alio, vel geminā quę vnica est. sicuti si digitum mittas inter oculū concauitatē cui oculus est inclusus, digitoq; compresso eleues, vel deprimas oculum, facies vt res simplex gemina videatur. secundo, Si humores agitentur, vel perturbētur, res aliter, ac sunt conspicientur, vt contingit ebrijs ac furiosis, qui credunt,

duplicem solem, & geminas se
cernere Thebas.

Huc referendæ sunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aere iactabat, & in mēbra discerpebat, & ea recolecta adunabat, currum etiam onustum feno cū equis, & agitatore coram toto populo absorbebat. quamquam in his etiam ex primo genere, ex secundo mixta nonnulla. Tertio, solet impedire sensationem, crassiore aliquo humore obstruēs viam ne spiritus ad organum perueniat, vel alia ratione vim sentiendi hebetans. qua forte ratione Angeli Sodomæos aorasia percusserunt. Cum vero dæmon hominibus persuadet eos immutatos esse in bestias, tunc non organum dūtaxat

Tritē. in Chro. Hirsaug.

Gen. 16.

immu-

immutat sed interdum, & medium, sem- per vero simul phantabã, vt accidit Præstantij patri apud D. Augustinum. Potest enim diabolus sic componere, & ordinare phantasmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ nõ sentit, instar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione, qua fugitiuos retrahunt, quam describit Bartholo. Giegorgieuizius libro de Turcarum moribus, fol. 93.

d.c.18.

Cai.2.2. q.95.a.3.

Porro præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur. Prima est, si effectus non oritur a motu locali, & superat causarum naturalium applicatarũ actiuitatem (v. g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio, & præstigium. Secunda quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplũ est, quando Magi posito in camera arcu de certo ligno, & sagitta alterius ligni, & chorda certi fili, sagittam eiaculantur. & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus. Posterioris, vt cum videntur lacerare, & vorare equum, qui mox sanus sistitur: item illo facto magi, quòd narrat de simulato serpente Niceras.

Gui. Par. inf. c. 22. Idẽ Gui. sup. c. 23. d.4.an.

Cum ex editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidisset, qua ollæ, & patinæ vehebantur carmine magico effecit, vt nauia esurgeret, & vasa nõ prius ferire desisteret, quã in puluerem redegisset. At paulo post barba prehensa lamentari, amotaq; caligine se, vt ira numinis agitatũ deplorare. Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cũ dolore narrabat, se remis intentũ, horribilem serpentem super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuersum instar deuoraturi, vidisse, qui prius volutari non destiterit, quam fictilia confracta essent. inde subito ex oculis euanuisse.]

De Eonis hæretici, & Magi prestigijs testatur Guilh. Neubrigensis.

R. 1. hist. Ang. c. 19

Ita oculos hominum fascinasse,] vt videretur magnã virorũ turbam penes se habere, & regijs delicijs ciborum, & apparatus spendissimi abundare.

Sed hunc tandem conclusio Remensi

A *damnatum*,] cum ad mortem duceretur sæpius ad terram dixisse: *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chronic. Sic dęmon ludit præstigijs, nec contẽtus miracula prę stigijs imitari, conatur in hæreticis etiã ipsa præstigia subdolis Sycophantijs adũbrare. Legi exemplum, adeo lepidum, & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare, sed lubens, honestæ voluptatis eo-
B rum gratia, describendi laborem hoc loco assumam.

Tempore Sigismundi primi Regis Poloniæ,] Iacob. MelstinKi prætor oppidi Brezini, leuitate quadã animi, auctoritatẽ nomenq; Christi sibi adsciuit, vtrũq; Zatorki Cracouiensem; ceterosq; sibi similes latrones duodecim elegit, singulisq; nomina Apostolorũ imposuit, se vero Iesum Christũ appellauit. Qui per villas vbiq; ambulantes prodigia morionũ,
C & præstigiatorũ more exercebant, sycophantasq; alios, & latrones: velut mortuos, subornantes suscitabãt, pisces in paludes lutosas primo impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi suis manibus capiebant panes in fornaces imponebãt, in nomineq; Christi sui: cum illic ante nõ essent, deprimebãt, cũ ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodã tẽpore ad Cestochouiã mona-
D sterũ, D. Virginis imagine celebre, cũ suis Apostolis venit, cumq; illic aliquot diebus morarentur, vnũ ex suis quasi obsessum a dęmone subornauerunt, cuius opera victũ acquirebant. Ille enim per hospitia ambulãs carnes de coquina rapiebat, in suosq; proijciebat, qui cruces illas munientes carnes comedebant.

Cumq; ingens illic esset concursus populi ad D. Virginis imaginem sycophantę illi obsessum suũ ad altare ducunt, duplici veste indutum, in cuius intercapedi-
E *nẽ necessaria imponere posset: lapillos vero intra indusium ei imposuerunt, cumq; ad altare deduceretur, ille e manibus deducentiũ furibundus sese proripiens, in altare donarijs onustũ irruit, pecuniasq; rapiens in vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit. Monachus ab altari diuino intermisso officio aufugit. cæteri monachi accurrentes cingulum eius soluũt. Ibi lapilli dumtaxat in terrã ceciderunt,*

pecunia vero in veste duplicata remāsit. Monachi pecuniam arte dęmonis in lapillos transformatam putantes, exorcismis eam in pristinam formam transformare nitebantur, sed cum lapilli permanerent Monachus librum sacrū indignabundus in terram proiecit, dicens: similem dęmonem nunquā habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: sycophantæ illi cum pecunia recta in Silesiā fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertētes, cum illa viro absente eos recipere nollet, saltem mappam, vel telā ad sacrificandum petierunt. At mulier fasciculum telę illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiscum accipiemus, & Christus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius crescat. Ostende aliam si habes: quam cum similiter accipere vellent, mulier recusauit, maritū timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telā clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaq; cista a tela, a cista vero domus accensa conflagrauit. Viro domum reuerso, vxor ob Christum cum Apostolis male tracta tum hoc sibi iuste contigisse dixit: At vir ira excandescens: latro hic (inquit) *nequissimus, & non Christus fuit. Itaque cum vicinis eos insequitur, & in quadam villa assequitur, Tum Pseudo Christus ad illum, qui vocabatur Petrus,* dixit: *Iam mea passio Petre, calixque, quem bibiturus sum appropinquat, Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet. Illi vero* dixit: *Petre ego aliter non possum, nisi per fenestram, hinc euadere. Tum Petrus, & ego te, quoad vitam, non derelinquam, sed, quocunq; fugeris, sequar. Ergo per fenestram aufugit. ceteri quoq; Apostoli, qua potuerūt, euaserunt. Rustici eos secuti baculis fustibusq; cęcidere; dicentes: Prophetiza nobis Christe, cum tuis Apostolis, qua in silua baculi isti creuerint. Ergo plagis emendati vitam suam postea emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passionem Apostolorumque tormenta subire.*] Sic Poloniæ Chronica. Agnoscis puto lector eundem infidelitatis, & blasphemiæ spiritum in his sycophantis: qui fuit olim in Cyrila Ariano & postea in Caluino, eiusque sequacibus. nimirū omnes eiusdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrila res notissima: de

Opinabātur dæmonis præstigiis, ita videri mutatā, & pulso dæmone præstigias cessaturas, & pecuniam sic pristinæ formæ reddendam.

Mart. Bielski in annal. & Guagnin in vita Sigismūdi.

A Albigeensibus ex Luca Tudensi illorum temporum scriptore similia lectu digna refert Mariana libro duodecimo de rebus Hispaniæ, cap. 1. de Belgicis Caluinianis testatur ipse, per quem res gesta, Matth. Launous, in narratione causarū conuersionis suæ de Caluinismo ad Catholicam religionem. Lege si lubet (lector) eius secundam, quam cum socio Penneterio etiam conuerso, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impressam. Mihi nunc liber non est ad manum. B Finiam, itaque cum Apuleo: *Ante Poecilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem adspexi equestrem spatham præacutam mucrone infesto deuorasse, ac mox eundem inuitamento exiguę stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera cōdidisse, & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillum inuersi ad occipitiū per inguen subit, puer in mollitiē decorus insurgit, inq; flexibus tortuosis eneruam, & exossam saltationem explicat cum omnium, qui aderamus admiratione.*] C Hæc haud dubiæ dæmon perfecit, speciebus falsi obiecti in oculos immissis, per medium aerem ijs imbutum.

Lib. 1. de Asino.

QVÆSTIO IX.

Quam admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

D ARnobius lib. 1. agens de Magorū admirandis, ad diuinationes, & maleficia, vt ad capita reuocat his verbis: *Quis enim hos nesciat, aut imminentia studere prænoscere, quæ necessario (velint nolint) suis ordinationibus veniunt, aut mortiferam immittere, quib. libuerit tabem, aut familiarū dirumpere caritates, aut sine clauib. reserare, quæ clausa sunt, aut ora silentio vincere, aut in curriculis equos debilitare, incitare, tardare,* E *aut vxoribus & liberis alienis incōcessi amoris flammas (siue illis mares sint, siue fœminei generis) & furiales immittere cupiditates.*] Ioan. Sabisberiensis lib. 1. Polycratici c. 10. Domino, inquit, permittente elementa concurrunt, rebus adimunt species suas, ventura plerūque pronunciāt, turbant mentes hominum, immittunt somnia, hominesq; violentia dun-

duntaxat carminis occidunt, &c.] non est omnia colligere animus, nec operæ preciũ, sed quæ nunc occurrũt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur, vnde propheta teste malũ omne panditur. Saxo Grãmaticus, apud Septentrionales scribit, *Gigantes Magosq; inauditi generis miracula diuersis prestigijs exercuisse, & per summã ludificandorũ oculorum peritiã proprios, alienosq; vultus varijs rerũ imaginibus adumbrasse, illicibusq; formis veros conspectus obscurasse.*] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor est, quãcunq; volunt figuram assumere: item quæ in alio gerantur orbe ab amicis, vel inimicis, lineæ vestis precio, explorare, vẽtos quoque quos optent nauigantibus vẽdere,] Tres Tartarorum hordas, vltra Gazanẽ se regnum incantationibus supra modũ deditas, ijs caligines, aliasque tempestates cęli frequenter excitare, hocque modo hostes profligare, narrat Alex. Guaguinus. A populis ad singulos si descendamus, occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat. Dositheus olim mira perfecit, sed eum discipulus Simon magus superauit, de cuius prodigijs egimus iam prius, & breuiter, ita Glycas par. 2. *Effecit, vt statuæ ambularent, idemque in ignem prosiliens, non tamen vrebatur; in aera subuolabat; ex lapidib. panes faciebat: alias atq; alias in formas migrabat; facies aliquando binas habebat: in coluna conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausæ sua sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos viderẽtur; umbræ ipsum multę præcederent, quas mortuorũ animas esse dicebat. Cum aliquando a Cæsare perquireretur, terrore perculsus, alteri forma sua relicta fugit.*] & postea idem de eodem Simone. *habuisse canẽ alligatum cathena in domus limine, deuorantẽ eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis uero Petrum intrare iussit, & humana uoce Petrũ adesse nunciauit.*] vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo, & Amphione cõmenti poetæ, & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserũt. Pythagoras femur suum aureum ostentauit, carmine aquilã cicurauit, cum qua frequens colloquebatur. Numa Pompilius cęnæ opiparæ apparatum, cũ nihil domi obsoniorũ habuisset, exhibuit. Baianus Bulgariæ rex, se quoties volebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formã mutare cernebatur, interdũ faciebat, vt a nullo videretur. Ollerus osse incantato, tanquam nauigio, vastissima maria superabat. Ericus rex Gothorum quocumq; verteret pileum, inde ventum prosperum eliciebat. Mira quoq; de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suidas: quem in hac arte, & subito sedanda vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram Domitiano, superasse narrat Anastasius. huius Iuliani mentio apud Arnobium lib. 1. vbi duo doctiui viri alucinati dum *Vulcanum* reponunt: addit idem Anastasius, & ex eo Cedrenus, Manethonẽ magicarum operationum adeo fuisse peritum, vt palam semper præ se contempserint Apolloniũ Tyanæum. Apuleius, ipse multorum testimonio magus. de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum, de quadam Caupona regina sagarum (vt scias etiã, tum quasdam ab ijs hoc titulo honoratas) *Saga, inquit, est & diuini potens, cęlum deponere, & terram suspendere, fontes durare mõtes diluere, manes sublimare, Deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliã temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorẽ, quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat, vt illi quoque simile: quod venerem habuit in alium proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduersus eam locutus esset, in arietẽ deformauit, & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam impręgnationis, obsepto vtero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione dãnauit, &, vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.*] Postea de

L. 1. hist. Dan.

l. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.

In Tartaria.

Clemẽs in itiner. B. Petri: siue Clemẽti falso ascriptus liber, siue (vt puto) ipsius, sed a mala corruptus manu.

Pa. 3. Annal.

Pausa li. 6.

Plut. in Num. & Ammia. Sabellic. lib. 3. Ennead. 2. Trithem. Chr. Hirsaug. & Saxo l. 3. Daniæ. Io. Mag. l. 17. Got. hist.

In voce Iulian. q. in S. S. 23.

Lib. 1. de asino aureo.

Libr. 2. de asin. aur. Pamphilo; *Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis Magistra creditur, quæ surculis, & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quemquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilico in eum, & oculum, & animum detorquet. Minus morigeros, & viles fastidiens in saxa, & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios verò prorsus extinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere. Plinius, sed irridens ex Asclepiade, *Aethiopide herba omnes, ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam a Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent, omnium rerum copia abũdarent*] De hyænæ partiũ effectis plurima idem alibi; de varijs lapidib. etiam magis incredibile, *achatis suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis similis sit pelli leoninæ: hyenæ pelli similem, discordialem esse domibus; eum qui vnius coloris, inuictũ athletis: eandẽ vim alectoriæ Milonem expertum, &c.*

(margin: Li. 16. c. 4. — L. 28 c. 8. l. 36. c. 10. — Lib. 5. de vit. Phil.)

Veniamus ad poetas. Empedocles, apud Laertium in hanc sententiam valde iactabundus.

Pharmaca quis pellas morbos, leuesque senectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico soli:
Compescesque truces ventorum rite procellas:
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et flatus sicca qui perflent omnia messe,
Exstinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et subdit ex Timæi historijs, *Empedoclem Etesijs aliquando vehementer flantibus, adeò, vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse, factisque vtribus eos collibus, & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum esse.*] Vnus iste ex Græcis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberius, & elegantius descripsere.

Virgilius. (margin: Eclog. 8.)

Carmina, vel cœlo possunt deducere lunam:
Carminibus Circe socios mutauit Vlissis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &c.
Has herbas, atque hęc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sępe lupum fieri, & se condere siluis,
Mœrim, sępe animas imis excire sepulcris,
Atque satas alio vidi traducere messeis.

Ouidius in Metam. postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, de Circes amore, & odio in Picum Regem copiosior, inter cætera; de Carmente, seu Canente Pici vxore; (margin: Lib. 14.)

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas, & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Et paulò post, de ipsa Circe, quæ Pico viso, amore correpta, inquit,

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis.
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit; & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præterq; oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri.

Quem inanem aprum, dum Picus equo admisso insequitur, ab ea solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatus, & carmine malo;

Con-

Concipit illa preces, & verbo precantia dixit,
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
Quo solet, & niuea vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, &c.
Sed cum ille mæcham castus auersaretur, in furorem versa.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;
Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi, minisque adhibitis, regem suum reposcerent:
Illa nocens spargit virus, succosque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) siluæ,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur,
Attonitum monstris vulgus pauet; illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attractu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.
Et de Medæa, Circes nepte. Epist. Hipsypiles.
Illa reluctantem cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos:
Illa refrænat aquas, obliquaque flumina sistit,
Illa loco siluas, viuaque saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.
Tibullus, *Vt mihi verax.* Eleg. 2.
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cœlo ducentem sidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditque solum, maneisque sepulchris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cum libet hæc tristi depellit nubila cælo:
Cum libet, æstiua prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus queis fallere posses;
Ter cano, ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cætera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus, aut herbis soluere posse meos.
Et alibi idem vates: Eleg. 8.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus, & iratæ detinet anguis iter.
Cantus, & e curru lunam deducere tentat,
Et faceret: si non æra repulsa sonent.
Propertius lib. 1. Eleg. 12.
Inuidia fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.
Petronius Arbiter inducit sagam sic glo-

gloriantem;
Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo siccatis arescit languida succis:
Cum volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas, mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes, mihi flumina parent,
Hircanæque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusque furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent: taurorum flamma quiescit
Virgineis extincta sacris, Phœbeaque Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Eclog. 4. Nemesianus Bucolicorum scriptor;
Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis.
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Epod. Ode 5. Et lyræ latinæ princeps de sagis trib. famosissimis de Folia,
Quæ sidera excantata voce Thessala,
Lunamq; cęlo deripit.
Et ibidem sic Canidia canit,
Non vsitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusque cęlum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super:
Quam non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Od. vlt. Et postmodum eadem;
Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possum meis.
Possum crematos excitare mortuos,
Desideriq; temperare poculum.

A Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscurius, M. Lucanus de Erisichto. Lib. 6.
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo.
B *Frontis amaturiæ subducunt pignora fœta*
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vllatori, blandæque potentia formæ;
Traxernnt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longa
C *Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,*
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,
Axibus, & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos, tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
D *Et tonat ignaro cœlum Ioue. vocibus iisdem*
Humenteis late nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus æquor
Intumuit, rursus, vetitum sentire procellas,
Conticuit, turbente Noto: puppimq; ferenteis
E *In ventum tumuere sinus, de rupe pependit*
Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Nam qua pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Meander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
Pręcipitauit Arar, summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olym-

Olympus.
Solibus, & nullis Scythica, cum bruma rigeret,
Dimaduere niues impulsam sidere Tethyn.
Repullit Hæmonidum defenso litore carmen.
Terra quoque immoti contussit ponderis axem.
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumque dedit circumlabentis Olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere,
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi.
Humanoque cadit serpens afflata veneno.
Et mox, *Illis, & sidera primum*
Præcipiti deducta polo, & Phœbeque serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris terrenisque ignibus arsit;
Quàm si fraterna probiberet imagine tellus,
Insereretque suas flammis cælestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas,
Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus, & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca:

Medeæ ver. 752.

Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo soluens comam.
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,

A *Egique ad imum maria, & Oceanus graueis*
Interius vndas æstibus victes dedit:
Pariterque mundus, lege confusa ætheris,
Et solem, & astra vidit; & vetitum mare,
Tetigistis vrsæ temporum flexi vices.
Aestiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta uidit hybernam Ceres,
B *Violenta Phasis uertit in fontem uaaa,*
Et Ister, in tot ora diuisus, truceis
Compressit undas omnibus ripis piger:
Sonuere fluctus, tonuit insanum mare
Tacente uento, nemoris antiqui domus
Amisit umbram, uocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesque nostris cantibus motæ labant.
C Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa:

Her. Oet. vers. 45.

Artibus magicis fere
Coniugia nuptæ precibus admixtis ligant,
Vernare iussi frigore in medio nemus:
Missumque fulmen stare, concussi fretum
Cessante uento, turbidum explicui mare,
D *Et sicca tellus fontibus patuit nouis,*
Habuere motum saxa, discussi foreis.
Vmbræ stetistis, & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.
Denique, & pueritiæ meæ labor, ac studium Claudium.
E *Namque mihi magicæ vireis, cuique futuri*
Præscius ardor inest. Noui quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar: quid signa sagacis
Aegypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis, nec me latuere fluentes.

Arboribus succi, funestarumque potestas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucasus, & Scychicæ vernant in gramina rupes.
Quas legit Medea ferox, & calida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, sacrisque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multosque canendo,
Quamuis Parcarum restarent fila, peremi.
Ire uagas quercus; & flamina stare coegi.
Veraque non prono curuaui flumina lapsu.
In fontes reditura suos. Neu uana locatam.
Me fortasse putes: mutatos cerne penateis,
Dixerat, & niueæ (mirum) cæpere columnæ
Ditari subitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna sibi hęc vanitas vindicat, quædam falso, quædam vere; sed quæ falso, quæ verè, nunc nobis, quoniã alij id omisere, discutiendum est. rem totã certa methodo ad sua capita reducemus; illud semper memoria renoluentes, *quicquid dęmon potest, id per eum, ex pacto, magos posse, nihilque sic posse magos, quod nequeat dęmon.*

QVAESTIO X.

Quid possint Magi circa ordinem naturæ, & leges uniuersę.

NAturam sibi parere, & legibus cunctis vniuersi superiorem se (vt legistis) magica gloriatur;

Mare, cœlum, terra, Tartarus seruit mihi:
Nihilq; lèges ad meos cantus tenent.

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, nisi auctor naturæ, nec leges vniuersi refigere; nisi qui fixit: scitum, & tantum est hoc Theologorũ decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentiũ, & patientiũ per alterationem, corruptionẽ, generationeve (quæ sunt eius actione mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet, & proinde, nec id, quo mutetur ordo, seu lex vniuersi: Sic D. Aug. & D. Tho. probatur a Scholasticis auctoritate Apostoli. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.*) Vt interpretati D. Chrys. Theophila. D. Tho. & Sasbaut. non malè. quanquam reuera verba illa de mundo nouo, seu Ecclesia potius agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel Prophetæ. Melius probant ratione, quia pars nõ potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

D. Aug. libr. 3. de Trin. D. Th. lib. 3. cont. gen. ca. 108. & qu. 16. de malo art. 8. quos sequitur Vict. n. 35. ad Heb. 3. v. 5 Es. 9. v. 6. & c. 65. ve. 17. & Ps. 102 v. 19. hoc est ipsis hominib. qui omnes saltē post iudicij diē crediturĩ sic Photius Primas. Ans. & Haymon. D. Augu. d. l. 3. c. 8. & communiter Theologi.

Primo nõ posse Magos dęmonis opera producere immediatè vllã formã substantialem, vel accidentalem: quia naturæ lex est, vt corporeum subiectum nequeat a re incorporea immediatè alterari diabolus autẽ est incorporeus, formę autem illæ ex potentia rei corporeæ sunt educendæ. Hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream, & permanentem imprimere, v.g. calorem, frigus, albedinem, &c.

Secundò. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo, quia causæ naturalis actiuitas non extenditur in id, quod nihil est, hoc enim est virtutis infinitæ.

Tertiò. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quãlibet, quia nequeunt immediatè formã introducere, vt autẽ eam mediate introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla vero res est capax cunctarũ dispositionum, quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiã fit, vt nequeant, quouis instrumẽto, vel causa, quẽlibet effectum gignere: tum quia pendent a pacto inito, quod certa præscribit media: tũ quòd, cum non agant immediatè, causa vel instrumentum debet idoneum proportionem cum effectu habere.

Quarto. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuijs alterationib. ac dispositionibus producere. Nec etiã id ipsum possunt facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantumlibet paruo, aut æquali tempore quicquid volunt

A volunt perficere: nam naturaliter ad vnā rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, secundum plures, aut perfectiores vnius quàm alterius dispositiones.

Quinto. Præsupposita Aristotelis, & sequacium; quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est: non poterunt vacuum in rerum naturā inducere; nec infinitum vllum actu, nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui inter formas, ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis medijs, vel posteriores ante priores, immutare, aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non trāsmisso medio, nec corpus longe a se distans localiter mouere, quia necesse est, vt mouens ac motū simul sint in loco (alioquin sequeretur etiā posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti, vel quantalibet celeritate corpus mouere, aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata.

C Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit, *dæmones momento esse vbique.*] Item *totum orbem illis unum esse locum.*] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cum constet sic v.g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente, siue enim per substantiam suam sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum, & proprius locus omnium iudicio, certum habet, & limitatum ambitum vel virtuti, vel substantiæ proportionatum, & vbique esse, omnia implere est, quod solius Dei proprium. Momentum etiam vsurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

Apol. ca. 2.

Sextò. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem, & subordinationem partium vniuersi; sequitur etiam, non posse tollere earum conseruationem: quæ est ordinis, & connexionis illius causa, finisque. Hinc porrò sequuntur, quæ de cælorum motu, & elemētorum translatione, sequenti quæstione dicentur: sequitur etiā non posse impedire proximè, & directè (sicut faciebat Deus, quando in tam varijs, ac enormibus supplicijs Martyres seruabat illęsos) nō posse (inquā) sic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendū requisita, sed dūtaxat id posse indirectè, & mediante aliquo artificio, aut medicina, sicut faciūt homines. videlicet primò adhibita cōtraria causa, quę alterius causæ vim exeri impediat, v. g. si mantile de mollibus lapidum filis ex Caristo petitis, & instar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non modò non amburetur, sed splendidius, nitidiusque exiret: item si adamantem admoueas, impe-

Angle in 2. qu. un. de dam.

a. 4. dub. 1. diffic. 5.

Plut. lib. de defectu oraculo. Pli. l. 37. ca. 4. & D. Augu. l. 1. de ciui. Dei ca. 4.

B dietur magnes ne ferrum attrahat. Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli, aut Seruij Tulij, aut L. Marcij, aut tunicam Seruij Anagnini. potest tamē & alia prodigij tam celebris causa reddi. Nēpe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse: quem vulgò vocant Ignem Fatuum: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condensato, propè nos detineri: posteà, per vehementem quarundam exhalationū inuicem succedentium compulsationē, calefieri, & inflāmari, diuersos quoque colores, & figuras recipere, prout vapor crassior, & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubrā apparere vel nigram flammam in materia crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & cæteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *des Aduis,* Germani *Stablichiten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, ira, vel alia ex causa efferuescentium: item iuxta sepulchra, bustuaria, vel paribula, quoniam ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes, quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur, præcedere, vel subsequi viatorem putātur, quia progressu citatiore homo aerem commouet, idcirco si coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulsæ. Legi Nuperum scriptorē Iurisconsultum qui censet hæc omnia dæmonū esse ludibria, & his ignibus malū genium insitum esse. *cur enim alioqui homines sic* (ait) *pelliciunt in stagnorum fluminumque voragines, ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt, sed fit, quia nocturnum silentium, & flammæ nouitas ignaris causæ, metum, ac consternatione inducunt, & faciunt à via aberrare,

Vid. Vir. Aenei 2. Liu. li. 1. Pli. lib. . c. 107 Obsequenti de Prod.

D

E

l. 2. demonolat. c. 2.

&

& sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina, vel stagna. Naturam enim sua hi ignes, vt flammæ, quas Aetna eructat (in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas (*vt recte Leloyher obseruauit li. 1. de spectr. c. 5.*), ideo qui perturbati, seu consternati, vel ducti curiositate, hos sequuntur, sæpe submersionis periculum subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quandoque deprehendatur, illa certè naturalis non est, sed à dæmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dæmon adiungat, sed cum naturalem causam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominum capita, causam putarim, quod ex sententia veterum philosophorum, ignis duo sunt genera (seu partes potius) flamma & pruna: prunæque proprium sit vrere, ac nō lucere, flammæ verò, lucere, & vrere, quando perfecta est flamma, quando verò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tamen possit lucere licet vim vrendi nō habeat. Et nomen satis indicat, hunc nō verum esse, aut perfectum ignem, sed quid igni simile, sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degenerans quid, & ficui simile. Confirmant, quod narrant ad aquas Scantias flammam exire, quæ inualida sit trando transit, nec lōge in alia materia queat durare, & super hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternum virere cernitur, quod nō foret, si hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis etiam albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet, & super malum, nauiumque armamenta sidens, nihil adurit: Gentilibus Dioscurorum, seu Castorum alba stella, nobis *Sanctus Telmus* dicitur. Videte nunc insignem mathæologi Lutheri Meteorogiā commentar: in capitulo nono, Gen. fol. 146. de iride disputans, non contentus Iridem cum Halone, vel corona confudisse, subdit: *Ego non dubio saltantes capras, volantes dracones, lanceas, & similia esse effectus malorum spirituum in aere sic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes iudicarunt Castorem, & Pollucem esse. Et apparet aliquando luna super aures equorum. Hæc omnia certum est esse ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille, per *certum est*, & *non dubito*; nulla reddita ratione philosophiam euertit: eodē iure, quo fidem, vt in Deum, sic in naturam ius sibi vsurpans: *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas, aut si lunam vidit equorum auribus insidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse vnam firmissimam, & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quòd omnes illæ impressiones, vt vocāt, sint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, secundum illum, Dei; cætera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipere. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanam edentibus vocem, & de resecto cadaueris cum humero costisque brachio dextro, in vsum luminis nocturni: cuius extremi digiti flāma sulphurea ac violacea tantisper arserunt, dum striges venenum malum totum dormienti infudissent, idque quod constituerant totum perfecissent; demum flamma extincta, tam integros illibatosque mansisse digitos, quàm si lumini fontem nullum antè præbuissent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius asseuerat; id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus canit in Aethnæ cacumine niues illæsas permanere, quia vastum illud incendium *sub niuibus seruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc nō est fabulosum (suffragantur enim historici, philosophicique;) sed est abditum naturæ secretum: fortè, an quòd flamma nimis violenta propulsione erecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit? quod si verum est, pertinent ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aeris interiecti celerem, ac violētum motum, quo impeditur actio naturalis, ne se in obiectum insinuet, sicut solemus moto aere fumum, ne noceat oculis, abigere, sicut etiā diabolus effecit, ne difflueret aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat. Sic flammam iniectam atri dæmoni spectrum impediuit ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo quæ benedictæ aspersio dæmonē abegit. Sic

Marginal notes: *Galen. li. 4. de simplic. medicam. fac. Platonis in Timeo, & ipsius Timæi locri.* — *Plin. d. c. 107.* — *Vide quæ dixi comment. in Hercul. Fur. v. 14.* — *De rapt. Proserp.* — *Strabo. Solinus. Plinius. & Seneca.* — *Val. Maxim. lib. 5. Tert. Apol. c. 22. Minucius. 17. Octauio.*

D. Aug. lib. 10. de ciuit Dei c. 16. Theodor. lib. 5. Hist. Eccl. cap. 21.

Sic ad Medeæ incantationes taurorũ flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit Sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetũ ignis extinxisse*: Heb. 11. ver. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi Dan. 3. vt fecit B. Franciscus de Paula, alijque vno contentus ero exemplo, in quo, cum fide, meritum quoque religiosæ, seu cæcæ obediẽtiæ, resplendet. Scardeonius, ita scribit: *Accidit aliquando forte fortuna vt præpositus quidam prædicatorum D. Aug.* B *illic apud hos* (Iesuatos D. Columbini sectatores) *ad prandium inuitatus accumberet, qui amotis epulis semotisque arbitris, dataque loquendi venia, cępit de Dominicæ professionis merito copiose admodum, arroganterque disserere tacite exprobrans eis, quod professionem trium votorum, cum inter cœnobitas connumerarentur, publice, palamque cum cęteris monachis solita, nõ profiterentur forma. Ad* C *id Iesuitarum præpositus, homo idiota sane, sed prudens, & dilectus Deo, argute respondit: Vis* (inquit) *Pater, quoniam in hos sermones incidimus: vtrum vnus ex nostris fratribus ita simplici quodammodo Deo oblatus: an comes iste meus, publicè tria vota professus, superiori, suo obedientiam exhibeat sinceriorem? Annuit ille ignarus quidem, libens. Tum Iesuita ad huc nostrum Marcum, quam primũ conuersus, qui ibi forte accumbentib. mi-* D *nistrabat, ait. Marce frater, hi sodales nostri frigent: in virtute sanctæ obedientiæ adferas huc eis cito e coquina nudis manibus ardentes prunas, vt confestim calefiant. At ille haud cunctabundus, (vt erat ad obedientiam promptus) nihil fore credens, quod fieri, non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur: festinus nihil hæsitans a coquina ad mensam ardentes ad prunas, quam plurimas ambabus manibus iunctis, absque vllo detri-* E *mento, aut læsione sui portauit, vtrique eas porrigens ad frigus tollendum: quas iterum iubente præposito, cunctis admirãtibus ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpositus ille Dominicus vltra modum obstupefactus comitem suum intuetur, quasi idem esset illi illico præcepturus. At ille cognita re nihil cunctandum ratus, quam primum, in hæc verba*

A *prorupit. Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, ad feram, si voles, ignem, prout soleo, testula, non manibus. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra se stupebant; hinc repentino comitis responso delectati, se mutuo inspicientes subriserunt.* Subrideat fortè, & aliquis Iesuitarum hostis hæc legens, At Scardonius Iesuita non fuit, quin, & Iesuitarum tenuem admodum cognitionem habebat, qui tum re- B cens Patauium aduenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Iesu* lib. 2. classe 5. fol. 95. Iesuitas autem in prædicta narratione d. lib. 2. classe 6. fol. 113. vocat eos, qui proprie *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannẽ Columbanum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & in singulis domibus, multos Sacerdotes. Illi ab Vrbano V. Papa, anno 1369. confirmati fue- C re: nos primum a Paulo III. post annum 1540. illi Iesuati S. Hieronymi, nos clerici Societatis Iesu sumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam lib. de orig. religionum. cap. 33. & 45. de nobis vitam P. Ignatij Loiolæ à Patre Petro Ribadeneira, & Pater Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt, & cæteri, qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus in Armill. aurea verb. re- D ligionum. 4. satis inconsiderate negant Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abb. in rubr. de regul. nu. 3. qui tamen duntaxat scribit eos, non propriè dici regulares; quod & ipsum falsũ. nam Iesuitæ vtrumque sunt. Regulares, quia regulam certam profitentes clerici sunt. religiosi, quia quidem tria vota etiã solemnia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominus qui ea non emittunt, simpliciũ emissione religiosos esse PP. Ma- E ximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperite Abbatis sententiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dum erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonij, & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dignus Fumus, si ante

Soc.

Soc. Iesu institutam scripsit. Venia indignos Baleus hæret. Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis, (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetijs primum à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamē mirandum, Anglo Caluin. nomen nostrum ignotum fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Paris. aduocati, Papirij Massoni: qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fori fieret, eam deserens maledicentiæ quasi tyrociniū fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapsodijs, scribit nos in Hispania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiam tegat. male nouerat, à quibus tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti; vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium, & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare: eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo, vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse: si nec nomen nouerat, non potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorum brutus iste mos est, vt quo flagitiose deseruerunt, quia disciplinam non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum, potestas in orbes cœlestes, sidera, & elementa?

Ferendi sunt Empedocles, Sosiphanes, Apollonius, Virgilius, & alij poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles; sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba, uel alto errantia cælo.
Sistere sydera, uerba potentem

A *Noctis possunt ducere lunam.*

quod ethnicum est, stolidum est, & mere fabulosum.

Primo nec cęli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retro agere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quā recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam B ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desijsset: ideo miserum Sileni vectorem, in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescissa, vt lunam mundo redderet, sæuissimæ exenterarunt. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, cur luna natu- C raliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Narrat viues cōment. lin. lib. 10. de ciuit. Dei c. 4.
d. cap. 4. li. de præcept. connubial.
lib. 19. aduers. c. 3.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens.
Dicam quur fesso liuescat circulus orbe.
Purpureumque iubar nivei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris.
D *Infernas ululans mulier predira sub umbras.*
Detrahit altiuago e speculo, nec carmine uicta.
*Vel rore Stygias**
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram.
Qua citimus limes dispescit turbida puris.
E *Inuiolata meat: sed uasto corpore tellus.*
Qua medium tenet ima pelum, dum lumina fratris.
Detinet umbriferis metis, tū sidere casso
Pallescit teres umbra rota: dum transeat axem.
Aggerei uelox tumuli, speculoque rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus

bus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere, vel suo mouere loco, ratio est eadem, quæ præcedentis conclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quoppiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aere, qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poetæ tantùm asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philostratus, dum scribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidisse: quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas, & trãquilitas aeris redibat. Sopater quoque philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur. De Empedocle, & Rege cui cognomen, *Pileus ventosus*, iam diximus.

Narrat vims cõmeni.lib. lib. 10. de ciuit. Dei c. 4. ... de præcept. connubial. lib. ... ad ...

Eunapius de viris Philosoph. Suidas.

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros, quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus ita scribens. *Illud incredibile Cleonis fuisse publicè propositos, χαλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hi cùm signum dedissent, adesse iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad storeas? Immò pro se quisque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cum aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis, si quis nec agnum, pullum ne habebat: quod sine damno fieri poterat, manus sibi adferebat, & ne tu auidas aut crudeles existimes nubeis: digitum suum bene acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando, se auertebat: quã ab illo, an quo maioribus hostijs exorata erat. Rationem huius rei quidã quærunt. Alteri vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri: vt cum grandine aliquis paciscatur, & tempestates munusculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim quandam potentem auertendæ nubis, ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, vt in altum penetret, & illam sentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere, mendacium, & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebãt in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quod negligentia eorum vineæ vapulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri, tam palam est, ut huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.*] quam fortiter asserit, quod ignorabat? aerem verberat, ipse falsas cõminiscens causas, quas refutet: nihil horum dicturus si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc, & legere sæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici, quàm hæretici, quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni posse, quasi verò dicamus, solum hominem suis ista viribus perficere: sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni adscribere: cũ in S. S. pruinæ, grandinis, pluuiæ, & similium origo adscribatur Deo. Quod non ignorabamus, vt nec illud, plurima passim in S. S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires, non superare: vt percutere, occidere, sanare. Sed nimirum, Deus hæc omnia facit vt causa efficiens principalis, independens, & vniuersalis: creaturæ verò, vt causæ efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Vlricus Molitor, *in Dialogo Austriaci*, paululum deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aerem turbare, grandinare, &c. cum vult; nihil tamen adfert ad probandum, cur id nequeat: sed quod quando futuram præuidet tempestatem; tunc sagas impellere ad faciendum ea, quæ procurandæ tempestati facere con sueuerunt, & ijs persuadere rebus seu factis illis hanc vim concitandæ procellæ inesse, non nego, posse id aliquando contingere: sed vt plurimum aliter fieri contendo.

lib. 4. natur. quæst.

Calcagninus Poznibus ... Vuterus medicus.

Deut. 32. vers. 39. 1. Reg. 2. vers. 6. cũ simil.

tendo.

A tendo. Nam sagæ vnanimiter confitentur, se quandocumque lubet hæc posse perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicibus, vel inuitæ coguntur: sequitur enim effectus; dæmon ergo id ex pacto condicto ad signum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè, & frigidè hic, & toto libello disputans, dum probat, sine Dei permissione hoc dæmonem non posse, quis
B vmquam Catholicorum hoc non asseruit? omnes clamamus permissionem Dei necessariam esse; at contendimus Deo permittente, & causis naturalibus non impedientibus dæmonem id, quando vult, posse, licet alias tum tempestas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio, Burchardus lib. decimonono, Decret. titul. de arte magica. vers. credidisti vnquam; idem negauit, & censuit magos id credentes esse superstitiosos; superstitiosi sunt, quia magi: item si credant se hæc e-
C tiam nō permittente Deo posse; immò, & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè sentiunt, si supposita Dei permissione, vi pacti, se id per dæmonē posse facere arbitrantur. Et hæc omnino sequenda, quæ est communis sententia Theologorum, & Iuriscōsultorum. Probatur primo, ex S.S. Nam ibi Satanas facit ignem de cælo decidere, & absumere seruos, ac pecua Iobi: excitat quoque ventum vehementem, qui filios, ac filias
D conuiuantes ruina oppressit: quæ diabolum met ibi fecisse patres orthodoxi docent. Deinde grandinem, qua Aegyptij puniti, expresse S. S. dicit per malos Angelos immissam. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & sic damna viuentibus illaturi maxima: quos esse genios alastores plerique Sanctorum cē
E suerunt. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potissimum propter magnam in aerem potestatem. Hoc confirmat nō modo lex vetus XII. tabularum, quas eos nomine laudant Plinius, & D. Augustinus: sed & Imperatoriæ, & Pontificiæ sāctiones. Confirmant, & ij. quos citauit Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Augustinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas, & alij præterea complures, vt Orig. lib. Octauo, cont. Cels. Ioan. Salis-

Quos citat Binsfeld. q. 4. in li. 4. C. de malef. & math. cui addo. Horozad li. 1. de vero, & fal. prop[h]y. ca. 19.
Iob 1. v. 16. & 5. 19.
And. Cæsariens. in c. 13. Apo. v. 3. D. Th. & alij in Iob. 1. v. 10.
Exod. 97. Pla. 77. v. 49. de quo ibi (pt. D. Aug.
Apoc. 7. v. 1. recog. D. Clem. l. 4. Hier. l. 7. in Ef. D. Aug. l. 5. contra Iulian c. 3. Strab. in Apoc.
Plan. lib. 78. Nat. hist ca. . & li. 3?. c. 1 & D.

beriens. lib. primo, c. decimo, Henricus Theutonicus, quem sequitur Cantupratensis lib. 2. cap. 57. part. 19. Quarto probatur hostijs, & exemplis, de ventis, & tempestate sedata à Magis tempore Xerxis, testis est Herodotus. De Finnis, & Lapponibus sic scribit Olaus. *olim mercatoribus ventos venales exhibebant tres nodos Magica arte sacratos offerens quorum primo soluto placidos ventos, secundo uehementiores, tertio uehementissimo, sint habituri.*] Olim Aristæus docuit incolas Cycladum certis ritibus, ac hostijs Etesias æstiuo tempore elicere, & sic sua ui frigore squallorem, & sterilitatem ab agris arcere: de pluuijs cœlo deuocatis per Magos, plena sunt veterum monumenta. Pluuiam etiam Cianitæ. Inde ridiculo ritu sic procurant, vt in Epistolis Peruanis nostrorū, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excepsit Gaspar Stitillius.

Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna uocis contentione, & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant, quo postquam peruenerunt, vt quilibet consueto more à cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium, vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum est, voce intensa, & clamore summo stellas inuocant, aquaque precantur, & ad terras, castellumq; paganum sese vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint: ita à sensibus abducuntur, metisque impotes fiunt: vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel aqua, & maizo miscent, quibus permixtis nubes aspergunt. Die sequenti nobilem aliquē, aut conspicuum, & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet, atque ex radice expressæ aquæ rursum in aera iactāt, nubes vt tingat, rogat, per sudorem, sanguinem, & acquam, vt desideratam pluuiā largiantur. Quod si casu eo die, quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt stellis, magnumque multis muneribus ornatum efferunt.]

Tanto nimirum Diabolus facilius stat pacto, quādo pluuia, vel grando in perniciem

Aug. li. 8. de ciuit. Dei. c. 19. l. multi. 6 C. de malefic. c. nec mirū 26. qu. 5. & bulla Innoc. 8. cōt. malef. D. Lib. 7. li. 3. c. 16. Victorius li. 19. Flauia. lect. c. 21. Pausa in Arcadic. Dion. Cassius l. 56. Xiphili. in Anton.

niciem aliorum depoſcitur, vt vix vmquam fallat: quam quando in commune bonum, quod hi poſcunt Indi, quos vt plurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quam noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

Nemini porro videri debet mirum de aqua: cum Pauſanias ſcribet, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammã Hippæpis ſolitam barbarico educi. Recẽtiora exempla nuperi ſcriptores prodiderunt. Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtratum ſtrigum tradit Remigius, lib. 1. dæmonolatr. c. 25. his verbis.

Hoc certe memini teſtatum ſpõtanea, & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me dumuiro damnante incendio crimen ſortilegij luerũt: ſtatis certiſque diebus ſolitos ſe conueni re gregatim ad ripam, vel ſtagni vel riui alicuius, maximeque ſi quis eſſet quem ſolitudo à prætereuntium oculis ſepoſitum haberet: atque illic aquas, accepta à dæmone virga, tantiſper diuerberare, dum vapores fumoſque abunde excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatũ, ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere: quod poſtquã vna cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, agerent pellerentque qua erat libitum, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterẽt.]

Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quam quod diuerberatione ſua ſe putant vapores illos excitare: hoc dęmon facit; & ſtriges effert per aerem in ipſis nubibus, & ne præfocentur, præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dęmone deferente, ex nubibus in terram decidere poſſe? ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluſerit; vel etiam lapides, ad eam magnitudinẽ quantam volebant grandinem decidere: Interdum candelas tantiſper in ſtagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum ſtagnum affatim guttis illis defluentibus imbuiſſent; puluerem præterea medicatum in aquas ſpargere. Vt plurimum vti ad diuerberandam aquã virgis nigris a dæmone datis, & his conſtãtiſſime aquam flagellare, & diras ſimul

A verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confeſſæ, dolia tranſuerſa per nubes, à ſortilegis dęmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo deſtinarunt ſuperimpendeant: tum dirũpi illa in ſaxa, & flammas, & veloci impetu obuia quæque vaſtare acconterere. Multa refert idem exempla, d. c. 25. & libro eodem c. 29. addam duo, vnum lapidum, horrendum alterum. In ditione Treuirenſi ruſticus fuit, qui cum filiola

B ſua octenni, caules plantabat in horto: filiolam forte collaudauit, quod apte hoc munus obiret, illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat; pater, quid id foret ſciſcitatur, ſecede paululum, inquit, & in quã voles horti partem ſubitum imbrem dabo, miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat,

C neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubito pluuiam de nubibus in condictũ locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium periti ſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnata, feſtiue nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas, hoc mihi fi-

D de digniſſimorum virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris baccillo conſutandi; ſic intelligendum illud Propertij, de anu, quæ ſaga, lib. 4. eleg. 5.

Quippe, & Collinas ad foſſam mouerit herbas
Stagnaque currenti diluerentur aqua,

Sequens exemplum Iouinianus Pontanus memoriæ mandauit. *lib. 5. belli Neapolitani.*

Ferdinandus Neapolitanorum Rex

E Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maſſicorum montium exitum ſitæ ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arcta obſidione præmebat, & defectu aquarum prope ad deditionem cõpulerat: cum quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres elicere auſi ſunt. inuenti enim ex oppidanis atque obſeſſis ſunt: qui nocturni tenebris deceptis caſtrorum vigilijs, per aſperrimas rupes

furtim

furtim profecti ad litus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, male dictis illam prius ac diro prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint cœlo, mari, terrisque tempestatem imprecati. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfacere prophanis militum artibus student, ritum nefarium secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur) asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animã, cecinere funestum carmen; post diuina Eucharistia in illius os palatumque iniecta conclamatum asinum funereis cãtibus, viuum tandem ibidem pro templi foribus humauere. Hic vero vix dum perfecto sacro, obnubescere aer, ac mare agitari ventis cum cępisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cęlum micaret ignibus, nunc lux eriperetur, tonitru cęlum terræq; horrescerent, volitarẽt euulsæ ventis arbores, discissaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus: proru pit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam validi, vt non cisternæ modo colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa, rupesque exustæ solibus, torrentes vndequaque prolapsos diffunderent. Ita Rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Sauonem vetera in castra rediit.]

Eo lubentius ista adscripsi vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abusum, & prælatorum negligentiam quasdam in regiones irrepserunt. trahendi crucifixi, & sanctorum imagines, vt sancti Martini, sancti Vrbani, ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda cõmoda anni tempora contra quos in Cãtabria librum de superstition. Martinus de Arles edidit; videri initium accepisse à superstitione magica, & taciti pacti iure quam optimo suspectos haberi. Nam & Vincentius Beluacensis prodidit. Constantinopolitanos, suasu cuiusdam Magi D. Virginis imagine in mare demersa, Saracenorum classi tempestatem immisisse. Nonne animaduertis (Lector) sanctorum effigies dæmoni admodum odiosas esse? hinc licet colligas quo nostri iconomachi genio agantur. His nihil obstat Canon Concilij, Bracarensis primi: *Anathema dicẽs ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua, & fulgura, & tempestates, & siccitates propria auctoritate facere, cum Priscilliano.* Vera enim sententia Canonis est damnare hæreticos illos, qui censebant eum primum esse principium, & virtutem creandi, has res habere diabolum, easque producere posse, etiam non permittente Deo, quæ omnia sunt hæretica, & Mago Priscilliano digna.

lib. 23. spec. hist. c. 147.

At quod à nobis nunc asseritur, id diuinæ, & humanæ sapientiæ placitis planè consentaneum est, & experientia cõpertissimum, non de pluuia, & grãdine, & ventis tantum: sed de fulmine quoq; cuius eadem ratio est. Andreas Cæsalpinus Peripateticus, *in Dæmonum inuestigatione capite vndecimo*, ita scribit: *Viri reperti sunt, qui non solum grandines, sed & fulmina concitabant, non tamen lædere posse fatebantur, quoscumque vellent; sed eos tantum, quos Deus dereliquisset.* (hoc est, sic reor, qui per mortale peccatũ Dei gratia excidissent.) *Eorum quidã hunc modum seruabat, in campis Principem dæmonum innocabat, orabatque, vt aliquem ex suis mitteret, qui destinatum à se perenteret fulmine: cui postea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aerem proijciebat: quem cum postea dæmon assumpsisset, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, sed raro in hominẽ designatum cecidisse.*] Nimirum plus dæmoni Deus solet in agros, quam in homines permittere.

Quartò, vt tẽpestates, sic & tenebras excitare possunt; legi apud Marcum Venetum, Tartaros adeò pollere dæmonũ præstigijs, vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant: semelque a latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse. Haitonus quoque narrat, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago: qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit, restitutam vicisse.

in peregr. Asiatica.

in histor. Sarmatarum.

Quintò, possunt aerem, & aquam certis in locis corrumpere, & tabificam, lethalemque reddere, iuxta Originem d. l. 8. & probatur ratione, quia possunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis est Italiæ Auernus, aut Iudææ mare mortuum. De acqua id facilius est creditu, de aere probatur, quia licet aer continuo fluat,

vim

Vim tamen habet imbecillam ad resistẽdum, sed leui momento frigescit accalescit; sic enim idem in autumno mane frigidus, meridie calidus, serò tepidus, qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Persarum Regem, & Episcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes suæ religioni, quacumque Rex esset transiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamque confingunt, comites Christianos istius esse artifices: sed deprehensi, repentitius cognita Magi supplicio affecti sunt.*] Ita Nicephorus lib. 14. *Histor. Eccles.* c. 18.

6. Possunt Magi impedire ignis actiuitatem, ita vt quis innoxius per prunas ambulet, & non comburatur (nisi Deus impediat, vt solet in summo damnatis ad ignem.) Sic enim olim Dianæ Castabalis sacerdotissæ non lædebantur ab igne (Strabo lib. 5.) Sic Hirpi in Phaliscis per ignem illæsi ambulabant, testibus Strabone lib. 12. Plinio lib. 7. c. 2. Sic possunt facere, ne quis aquis mergatur, vt quotidie videmus fieri in Proba aquæ frigidæ: possunt fluuios ad tempus sistere, fontes venis exsiccatis durare, scopulos, & saxa nouis fontibus terra productis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod suis temporibus accidisse Plinius fatetur. Denique possunt per mineralia quædã, meteorologica opera facere: quæ etsi videantur prodigiosa, sunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis montium mineralia aluminosa, & nitro commixta succendere, & sic subitam excitare nubem, quæ ad mediã aeris regionem eleuata, ibi tandem in inbrem resoluatur.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa, seu fortunæ bona?

HOrum cum sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ, nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

1. Nemo dubitat greges, & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum, & motu locali, quando dæmon bestiarum subit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel discerpit: nonnumquam, & laudatione sola, dæmone interea clanculum perniciem adferente, Nec aliter admittendum dum quod Gellius scripto prodidit; *Id etiam in iisdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libro Plinij Secundi naturalis historiæ 7. legi esse quasdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effascinantium: qui, si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos pecudes pastu, atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia nulli alia causa obnoxia.*] *li. 9. Noc. Att. c. 4.*

2. Possunt messes, & fructus alienos pollicere; & alio traducere; vt narrant Seruius, *in Ecclog. Virg.* Apuleius, *in Apolog.* & Diuus August. lib. 8. de ciuit. Dei. nec mirum, cum id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dardani Magi inuentum, siquidem Turnebus etiam cẽsuit à Dardano vocatos, *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eo quod, vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos, in sua horrea traducere. Superioribus annis cum Moguntiaci degerem, Treueris affecta vltimo supplicio saga nominis notissimi: quæ in domus suæ pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrime lac eo transportabat. *lib. 9. aduer. c. 16.*

3. Facilius possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dęmonem accersunt, ille fruges mox perdit, & anni prouentum, sic intelligenda ista Ouid.

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam:
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ:
Illicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Solent (teste Remigio) acceptum à dęmone minutum puluerem spargere, vnde

de æruces, bruchi, locustæ, limaces, campe, & id genus pestes agrorum, & hortorum confestim enatæ, omnia deuastant, & depopulantur sata, olera, fructus, ipsaque interdum gramina, interdum murium copiam hoc facto excitant, qui illico in terram se abdunt, & germina, radicesque omnes absumunt: interdum iumentis œstrum immittunt, à quo tādem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur: interdum lupos illiso quodam in arborē gramine ex arboris, vt videtur cauo educunt eo, in quod volunt ouile, gregēque adigunt, vnde non nisi graui strage illata reuertantur: horum omnium iudiciarias confessiones idem Remig. exhibet. lib. 1. c. 21. & 24. & censet tum à dæmone non produci de nouo has pestes, sed vndique celeriter ab eo collecta in vnū locum congregari, quod quin facere possit nihil est ambigendum, Lupos illos: quia gregi, & ouili certo, ac definito, & cui iussi, & quantum, vult iubens, nocēt, & insidiantur, verisimile videtur, dæmones esse, qui specie lupina talem pauperiē faciunt. Locustas, & reliqua insecta, & mures, quia ex putredine nasci possunt: nihil vetat quin, actiua passiuis applicando, dæmonem producere ex materia disposita posse censamus, tempore tamē ad id requisito, quod breuissimum etiā ipsi sufficiat.

Vairo li. 3. de Fascino c. 1. Binsfeldio & alijs. Recentia exempla quotidiana sunt, & ab alijs cōgesta plurima. Et legi in Hispania literas Inquisitorum, qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se constanter comperisse testabantur, & conuincit auctoritas summorum Pontificum, quorū hac de re bullæ exstant, Innocentij octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulij secundi ad Inquisitorē Cremonensem, & Hadriani sexti ad Inquisitores Lombardiæ. Vide Spineum q. de strigibus, c. 15.

Lycost. li. de prod. 4. Possunt igne domos absumere, vt contingit integro oppido Sciltochio, quod in Sueuia anno 1533. fuit à quadam sagra concrematum.

4. Possunt alienæ famæ nocere, multis modis, primo dæmoniacis præstigijs & ludificatione sensuum: vt Cenomanēsis ille Triscalinus: qui insimulauit parochum gestati sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli: quod, & ipsi parocho persuasit fecitque, vt rubore suffusus, volumen abijceret: talis etiā ille dæmon Moguntinus, diffamator mirificus, de quo Lycosthenes, in prodig. anni 858. & dæmon alius sanctum quendam monachum in Lusitaniæ Santareno exhibens, de quo infr. lib. 6. cap. 2. q. 3. sect. 3. Possent etiam, quod tenet Cumanus, in lucerna inquisitor. nume. 13. in fine, assumpta hominum innoxiorum figura in conuentibus suis comparere: si Deus id non impediret: quem id hactenus permisisse mihi, & illectum, & inauditum adhuc, in crimine Magiæ in quo pactum cum dæmone intercedit: &, ratione huius pacti, & conspirationis fœderatæ, potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt recte Petrus Loyher. l. 2. de spectr. c. 5. cōtra Alciatum disseruit. Quinimo sagæ omnes fatentur, eos qui criminis huius seu pacti sunt expertes, & alieni, repræsentare in cōuentibus se non posse, quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide, quā dignitate, Treuirensis Suffraganeus, Petr. Binsfeldius, *de cōfess. malef. in fine.* satisq; manifestum est pertinere ad diuinā prouidentiā, vt in innocentes nihil tale perfidia possit: si vero ad tempus breue aliquando cōsimile quid Deus permiserit: mox sine dæmonis technas, vt araneorum telas disijcit, & innocentiam sartam tectamque tuetur, quod legimus de B. Siluano Episcopo Nazareno: & de B. Kunequndi (apud Krantzium) sic diffamata per dæmonem de stupro: de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitij vicinos atque vicinas falsis laruis mentiebantur: sed fraudem D. Germanus patefecit. *in legēda D. Hieron. si fides huic legēda constaret.* *in vita S. Germani.* Facilius Deus permittat eos repræsentare imagines magorum, & eorum, qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negandum, absolute posse dæmonem innocentum exhibere formas si Deus sinat, qui cum id sinit; vel fraudem mox aperit, vt dixi; vel propter alia peccata in eorum remissionem; vel ad maius meritum, & gloriam sufferentiæ, id permittit. Vide, Bartol. Spineum quæst. de strigibus cap. 14. & apolog. 3. cap. 3. Denique possunt famam lædere, instrumenta maleficij certis locis respondendo, vbi ea innocentes isti, quos volunt diffamare, putentur abscondisse, vt sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id se-

id feciſſe Mammon dæmonem, obſeſſo A rem B. Euſtochiæ virginis Patauinæ, quā Deus maioris gratiæ, & gloriæ cauſa toto vitæ tempore, quod illa patientiſſime, & ſanctiſſime tranſegit, energumenam eſſe permiſit, & cuius defunctæ corpuſculo inſcriptum indebili charactere, inuentum, nomen Ieſu fuit. Lege Bernadin. Scardeonium, lib. 2. antiquita. Patauinæ ciuit. claſ. 6. fol. 121. Item poſſunt famam lædere peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni; vel falſo inſi- B mulando, vt tempore Ludouici II. Imperat. fecit quidam in Germania, quod narrant Sidisber, & Vincen. Beluacenſ. & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphraſt, apud Surium, Ianuar. 5.

Sigisber. in Chron. Vincen. in ſpec. hiſt. l. 15. c. 37.

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phātaſtica plane, vt arbitror fuiſſe Aegyptiorum de quibus apud Origenem Celſus, & Brachmanum, apud Philoſtratum, & Paſetis, apud Suidam, & exhibebat ſu C perioribus annis Scotus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur, vel ex veris cibis; quos cum dæmon præbet ſagis, vt plurimū morticina ſunt, mali guſtus, & odoris tetri, nimirum diuina ſapientia, raro permittit vt ſuaues cibos apponat, ne gumijs hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra, ſal vt plurimum deeſt, ſæpe panis, forte an vt diuinis myſterijs orgia inſtituat contraria? nam in veteri te- D ſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur, & omnis victima atque oblatio ſalibatur, nunc etiā baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtia paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velata, an hæc odij cauſa in ſalem, & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit: poſſe & ſalem, & panem, & bene ac opipare conditos cibos apponere; raro id facit; non raro iubet inuitatos ſymbolum E conferre, & quemque quo veſci volet ſecundum adferre: quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus.

Remig. li. 1. c. 16. ex iudiciariis confeſſionibus ſagarum.

Leu. 24. Leuit. 2.

7. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carceribus, & vinculis eripere, motu locali tantum ad hos opus eſt, & perfractione: quod cum homines valeant: cur non & dæmon? Narratio extſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Tri-

Ioann. de Vaulx Stapuleti, anno. 1597.

themium dignā memoratu.

in Chron. Hirſaug.

Anno Domini 1533. Fridericus Dux Auſtriæ.] qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, inter Oetingam, & Moludorium magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam, Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumen educturum vnius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaq; peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumen perducam. Cui dux, Quis es tu: ad quem ille: Noli interrogare, quis ſim? quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic cum ducem, alioquin audaciſſimū, horror inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittētē reuerſus eſt: à quo increpatus, quod non adduxiſſet captiuum, ordinem rei geſtæ narrauit.]

De Apollonio ſcribit Philoſtratus eū ſe cippo eripuiſſe: & Veſtales Romanorum ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiua, nōdum vrbe egreſſa ſiſtere.

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicē per Dæmones (Dei permiſſu qui *Deus Sabaoth* eſt. & cui placet victoriam largitur) præſtigijs, & induſtria varia, qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent, & vrbes obſidione liberare (vt exēplo Marcoſano ſup. q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in prælijs victoriæ cauſam eſſe, nō deſunt exempla, nec ratio expugnat: cum hominibus nō raro laus victoriæ merito adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euaſit, adeo vt diuinitatis opinionē ſit adeptus, auctore Saxone Grāmatico, qui de Oddone Danico pirata ſic ſcribit.

Plinius lib. 28. c. 2.

Abſque carina altū perrerans, hoſtilia ſæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemēs agreſtibus. Inito cum Normannis cōflictu, ita vi carminum hoſtilē hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent: cominus vero ne ferrū quidem vagina extractum

Saxo. lib. 3. Dan. & lib. 5.

Olaus li. 3. c. 19. Saxo lib. 10. In Anastasio l. 8. histor. Pol.

visu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.

Similia de Biarmensibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo; de Bulgaris ita vincetibus Anastasiũ Cuspinianus: de Tartarorũ cõtra Polonos memorabili victoria Cromecus, his verbis.

Poloni Tartaros ann. Christi 1204. ad Legnicim commisso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literæ figuram præ se ferebat: in cuspide vero figura erat tetra, nigraq; capitis humani barbati. Id vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum, atq; nebulam densissimam, & fędissimam exhalabat. Ea nebula non modo aspectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, diuinationibusque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentib. coniectari soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare sẽserunt, cohortati sese inuicem impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit, vt singulæ auriculæ à tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent.]

Scribit Dubrauius, li. 3. Hist. Boem. in pugna, qua victor Siderius, oẽs Lucẽses vt nec vltra progredi, nec retro pedẽ referre possent à saga suo quemq; loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixũ. Chinenses Neomam virginẽ pro sancta colunt. de hac scribil Gonzaluus Mendoza, li. 2. Hist. Chinens c. 2. eam hunc cultum magicis artibus adeptã fuisse. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandã insulam duc̃taret, is nulla vi anchoras soluere potuit ad nauigandũ: Tandem aduertit nauis chenisco inopinam Noemam assidere. Accedit venerabundus, & opem, consiliumq; implorat. Illa refert, nisi se ductrice Chinenses victoria nõ potituros. Vna ergo proficiscitur, & hostes magicis præstigijs fidentes maioribus præstringit. Illi oleo in mare fuso, quasi classis incendio

A absumeretur, omnia fictitijs flammis inuoluebant. Noema extinguebat, & similia eorum ludibria dispellebat arte efficaciore: adeo vt cum omnia incassum, conari se viderent, victos se professi, Campo dediderunt, addit Mendoza, & alia nonnulla. Permittit ista quandoq; Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sane perantiqua hæc Magices bellica præstigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographũ Ephesijs notulas

B quasdam, & voces magicas fuisse, quib. vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Snidas testatur Milesium quẽdam cum Ephesio in Olympijs palæstra depugnasse, nihilque in conflictu potuisse: quod Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simul ac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est Chrysammen veneficam, arte li. 8. Stratag.

C sua, Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carminibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitũ Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat. Gregor. Turonens. li. 4. hist. c. 28. Vt plurimũ Deus non permittit victoriam in dæmonis potestate: sæpe hic etiam suos mauult decipere veterator. Sane Magnentius sic vana spe plenus, vincendum se

D præbuit Constantino Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit. In eadem Suecorum historia legimus, Hadingum, ab Othino dæmone iussum cum Curetibus confligere prælio, profligatum: potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosque dæmones Ioa. Magnus l. 17 hist. Got.

E eum plurimis, ac varijs bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publice necari curasse victum mæroris magnitudine. Deinde inter cæteras causas cladi magnæ, quam Flandri à Francis cæsi, anno. 1302. acceperũt, memorat Meierus libr. 10. Chronic. quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, Ioan. Magnus li. 7

forti-

A fortilegos, ac necromanticos fibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & consuluit. Eandem caufam Ferdinandi Lufitani, Flandriæ comitis per vxorem, cladi, & captiuitati adfcribunt, matris eius fortilegium, Gaguinus, & alij Hiftorici Franci: fed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno. 1304. de Guidone illo refert ifta. (fama eft deceptum fuiffe à quodam Necromantico: abs quo artem didiciffet, qua ille pollicebatur fore eum, quandocumque vellet, in quamlibet magno periculo, inuifibilem. At ea incantatio nihil ei, hic profuit ad vitæ falutem) ad veræ, & æternæ mortis fupplicium apprime vtilis fuit. Pergamenfes etiam olim conati fe magicis artibus obfidione liberare, irrito conatu operam luferunt, vt narrat Paulus Diaconus li. 20. rerum Romanorum. Tempore Leonis Ifauri Mafalmas Princeps Sarracenorū Pergamum nullo negotio occupauit: quamuis ciues freti mago quodam horrendum Diabolo facrificium immolaffent, fecta prægnantem fœmina, & fætu viuo extracto, & in cacabo elixato: & cunctis bellatoribus manus dexterę manicam tam impio facrificio funeftantibus: auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplum nobile.

in histor. Boem.

Vratilaus Lucenfis Dux (verba funt Aeneæ Siluij) Vratilauiæ conditor, bellum contra Gremozislaum Boemiæ Ducem, nepotem fuum, fufceperat: ibi mulierem fuiffe, tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugna cæfurum, maioremque populi partem cū eo interituram prædixit; poffe tamen euadere iuuenem, fi fibi pareret. Adolefcenti imperata facturum refpondenti, iuffit: vt primum, qui obuius fieret, occideret, atque vtrafque aures abfciffas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deofculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Tufco nomen eft, commiffa, cęfo Vratislao, adolefcens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit: fed vxorē, quam valde amabat, interemptam reperit, carentem auribus pectufque confoffam; fic quas hofti amputauerat aures, coniugis fuæ fuiffe, ftupens triftifque cognouit.

Digna merces confultæ de victoria fagæ, fortaffis, & vxor venefica fuit, & fe prælio immifcuit, quod folitæ mulieres Boemæ: vel genus hic maleficij, per imaginem lethalem, in prælio exhibitam, dęmone, interea domi miferam ijfdem vulneribus mulctante, qua de re lib. 4. differendum. Sed, & Fridericus ille Stuphius, qui fe Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet, à Rudolfo Habfpurgenfi oppreffus, captus, B & crematus legitur, in Boiorum hiftor. libro feptimo. Quare non minus fapienter, quam religiofe factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Thufcia magos, & promittentes fe Romam Alarici obfidione liberaturos, vrbe curauit expelli iudicans capi vrbem præftare, quam magicis artibus eripi: ficut fe Larinam oppidum eripuiffe gloriabantur. Non diffimilis prudentia, fed iuftitiæ diftrictior vltio fuit in Allobrogum C Comite. Comitatus ifte ducem Andegauenfem fimul caftrum Oui, quod Neapoli punitiffimū, vndiq; mari alluebatur, à Duce accerfitus confilij gratia, nū oblatio cuiufdam acceptanda, necne? Magus ifte erat, & gloriabatur fe hanc ipfam arcem artibus fuis Carolo Pacifico, (qui in eam tum fe receperat) in manus dediffe, paratum eadem techna Andegauenfibus arcem tradere. præftigijs fe ex nube denfata pontem exftructurum, & à conD tinente, in murorum arcis fummitatem perducturum; fic metu propugnatores ad deditionem prius à fe compulfos fuiffe: cauerent tantum milites, qui ponte tranfituri, ne, vel manu, vel brachijs, vel tibijs, aut armis crucis vllum fignum cōformarent: tum enim pontem illum, cū tranfeuntium interitu, fumi inftar diffipandum. Comes ijs intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipfum mitteretur, de re tota eum certiorem facturus, VeE nit mifer, & eadem Comiti narrat, fpondetque. Contra Comes, *Nunquam fe commiffurum, vt tam ftrenuis militibus, veteranifque belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab ijs, fine vetitis artibus, infamiaq; tanta, debellari, non potuiffe, fibi fpem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditū capite feriri iuffit.* Accidere hæc ann. 1383. Nonum fit de dignitatibus, & hono-

Sozom. lib. 9. c. 7. & Sosymus li. 5.

Froisardus lib. 9. cap. 7.

ribus,ad quos promoueri quem arte Magica,multa sunt,quæ suadeat. Primo proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apostolici culminis apicem sic ascendisse tradunt varij historici. nempe Marinũ II.Benedictum IX.Ioan.XXI.& XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed respondeo de Martino II.dici malis artibus ad Pontificatum peruenisse,sed à Pōtificum osoribus:nec necesse malas artes de magicis accipi. Mala est ars,ambitus: mala,calumni: mala simonia, huiusmodi.Siluest.II.summus fuit geometra, & de arte illa librum scripsit: qui m. scilicet habetur, in bibliotheca Farmesiana: Philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tā inerudito, vt philosophi, ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Cistertiensem, & Calfridum incaute dispersa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ sparsa feruntur, in scismaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuisse disseminata,nihil dubitandum, Benno quidem ille Cardinalis, hostis dum vixit fuit iuratus Gregorij,& librum suum refersit tot impudentissimis mendaciis: vt,vel voluisse videatur animi causa Pontificis pessimi ideam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis; vel sane libet ab hæretico quopiam patrum memoria,nomine Bennonis, fuerit conscriptus;sane ipsi scriptores, qui Gregorij tempore vixerunt, aperte illi contradicunt, vt Onufrius, & Bellarminus docuere: Nec crediderim, Deum vmquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insensore cōtaminarentur. Secundo igitur alia quædam exempla proferuntur: vt Theophili,qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit, & similia. Nec mirandum posse magicas artes, quod sæpe potest ambitus,symonia, & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quando Deus permittit: qui cum permittit, vel maturam sceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmētum, vel aliud bonum inde solet elicere.Ipse quidem Diabolus, vt plurimum magos decipit,inani dignitatis,Principatusve spe; & pro sceptro palum, pro corona rogum vrendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum: de Barone de Rais Britanno.

Vicent. Benno, Simoneta, Platina, & Nauclerus.

Onufrius quinque libris nōdum editis, & ad Platinā addi. Rob.Bell. in tom.1. libr. 4. de Rom. Pō. c.13. Sigibe. in Chiron.

A Monstreletus,lib. 2. Histor.cap. 248. de duce Aurelianensi fuse Meierus libr. 13. Prorsus vero ridiculum est,quod auctor ille nugiuendulus ארכנתאל narrat Iudæũ quendam Magum arte sua effecisse vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit,& nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare:nec esse remedium,nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus,cogatur factum recantare.(Sic mendaciss. ille scribit aphoris. 35.)
B quo nihil dici potest inanius, aut stultius. Nec positum à me nisi, vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iudicium est de veris diuitijs, & thesauris: posse dæmonem, si velit, & Deus permittat: non solere, nisi rarissime varias ob causas. Nam quod Psellus scribit, *nihil eorum, quæ diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed vsu tantum inania suis cultoribus præbere*. Id si de eo,
C quod facere solet loquitur, verum: si de eo, quod potest, falsum. Quod etiam à viro Cl. traditum; non posse dæmonē; Deo permittente,(hoc enim supponitur) vllam verram, ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formā dare: hoc distinctione fulciendum est, cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est mere artificialis: nihil dubitandum, quin aurea, & argentea numismata,qualia volet, diabolus cude-
D re possit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere,applicando actiua passiuis per modum naturalis, & artificiosæ productionis, sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio,
E quæ est opus omnipotētiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi,contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediate attingat ad morem causarū physicarum; nam quod per causas efficientes instrumentales inter causarum moraliū pertingentes ad effectum(sicut, in

c. de collationib. auri, & virtutis.

Ind. Dā. hauderio in Mora. prōptuario. ca. de pecunia vituperio.

in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ so- A num mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longe probabilius apparet. Quare posset Deus absoluta potentia permittere, vt diabolo quidpiam agente, vel dicente, per creationem aurum, de nouo gigneretur: sed re vera tunc Dei permissio, ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causę naturalis immediate pertingens: diabolus vero tantum foret morale creationis huius instrumen B tum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse, si loquendi modũ obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dęmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri, atq; argenti fodinas, vnionum, & gẽmarum latibula; & inde posset, nemine valẽte aut audente resistere, quę vellet, sumere: longe quoque vafrius, & occultius potest ex cuiusuis scrinio, vel sacciperio nũmos subducere, quam quisquam morta- C lium: quare cum furunculi, & crumenæ legi id sæpe faciant, proculdubio poterit, & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Dam hauderius quidem, de pecuniæ vituperio differens, quatuor elẽpla commemorat, quæ legi illic poterũt, Stuphius (quem dixi) magicis pecunijs exercitum stipendiauit. Nihilominus addo, posse quidem Diabolum suos ditare, si Deus permitteret, & ille vellet: item si D Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire,) sed nec, nisi raro id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit vero non nisi rarissime. Ipsum nolle patet: quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas, & veras largiatur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori V-laet: tamen; vt plurimum decipit inani spe, ac specie, quod multis exemplis confirmat Regius testis oculatus, lib. primo E demolatr. cap. 4. his verbis: Sennel armentaria Duzæ 1. kal. Octobr. 1586. acceptã à dæmone, vt sibi videbatur, pecunia, gestiens domum propere redijt; eam, vt numeret: sed excusso facco, nihil nisi testas; & carbones reperit. Catharina Metensis Duzæ prid. non. Nouembr. 1686. succerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Decemb. 1585.

.de colla ...ionib. au...i, & vir...utis. ...nd. Dã. ...auderio ...n Mora. ...rõptua... ...o. ... de pecunia vitupe...io.

Benedictus Drigens Haracuriæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13. Kal. Nouembr. 1586. ac plerique alij, arborum folia. Ioanna à Banno Manerij. 3. Nou. Iul. 1585. cum nummum aureum charta inuolutum, in viam reperisset, vt dæmon euentum prædixerat, atque eum marito cupidè ostentaret: aduertit tandem, non sine pudore pro auro nactam se calculum ferrugineũ, qui etiam contactu primo facile in frustra dissiliret. Vna Catherina Ruffa Valleæ ad Mosellam. 5. Kal. August. 1587. agnoscit nummos se tres semel ab eo sine fraude accepisse. Hæc ille omnia ex actis iudiciarijs se iudice exceptis, cuius exempla libens vsurpo, quia fide publica notariorum, qui iudicijs interfuere sunt contestata: Sic fert fama Faustum, & Agrippam Magos; cum iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros in diuersorijs numerare; quos, qui receperant, post pauculos dies cornuum frustra, vel scuta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ; quæ ob crimen sortiarium, paucis ab hinc annis, apud aquas Confluentes fammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verum cum vti voluit, loco numismatum fimum reperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria, gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurentius, Ananias, cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ, & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antichristo, filio perditionis, vt ei ad sumptum sufficiant; idque dæmonem ariolo cuidam respondisse, quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minime credendum; res tamen à vero parum abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquã, (quia non cooperatur ad malum) nec nisi raro permittere; cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon: nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si ante diuites erant depauperantur: si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus refert Apollonium arte sua thesauros solitum quęrere: sed nec Lucianus, nec Philostra-

libr. 2. di nat. dem.

in Alex.

lostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinā prouidentiam, & probam mundi atque Ecclesiæ militantis gubernationem; quę in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium veris opulentijs, cum innumera ti falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare: quæ est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames, valde metuendum foret, ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos, qui à recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret, quare facile pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Merito itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei est terra, & plenitudo eius, ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, ipse dat cuique, & nō improperat, in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur, vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compēset, quod de Cyro, & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtatur, & in opera misericordiæ expendant. Diabolus de suo quod det non habet, & reuera maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantumque blāditur, vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia, quod vt citius obtineat, non raro ipsemet prodit contubernales, & iudici, quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miserius, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniēdorum thesaurorum spe, & cum quęrere, contra humanas etiam leges, persuaserit, tum eos vel metu examinet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuerus narrat ab oculato teste acceptū, de Græculo quodam Marciano, eum dum in Paro insula thesaurum quæreret, à terra absorptum. Similia quædam in Anastasio refert Cedrenus. & alij plures alia, vnum adscribam admiratione non indignum: Circa annum Christi. 1520.

L. primus. C. de the saur. — lib. 8. Cosm. mogr. c. 1.

A *Basileę quidam sartor ingenio simplex*, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Augustæ Rancorū patet ingressus, & vlterius quàm vlli alij vnquam potuerant progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primo per ferrem portam se transiuisse aiebat, inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnifi- B cè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, inferne in horridum sepentem desinentem, a qua manu ad scrinium ferreum deductus fuerit, scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos compescere, Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis gene- C ris numismata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipsa crypta se retulisse ostendebat. Addebat virginem narare solitam diris imprecationibus, sese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam, in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem superesse, quam si ab illibati pudoris adolescente ter deosculata fuisse; tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurū om- D nem, qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginem deosculatum, bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viusu ab ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdam nepotib. in ganeum deductus, nunquam postea aditum ad criptam inuenire potuit nedum ingredi.

Idem Stū. prius sup. & Rhenan. li. 3. Germ.

Quis non deprehendit illusionem? E iuuenis ille mentis non bene compos, vel magus, illa de genere Lamiarum, dæmon osculum petebat, deuoratura post tertium, non permisit Deus, canes illi duo: alij dæmones vel veri vel ficti thesauri custodes, numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annos aliquot alius ciuis Basiliensis eandem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil pręter cadauerum

Stūph in Chr. Helvet.

dauerum

dauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperijs actus fuit, donec tertia post die miserè interiret. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus socijs fossam quandam in speluca Regis Salai prope Puteolos thesaurorum causa ingressus, misere interijt, nec amplius visus, vt narrat Vallamontius lib. 1. itinerarij sui cap. 23. Andr. Cæsalpinus in sua Dæmonum inuestigatione c. 12. scribit, quibus hæc confirmantur.

Idem Stumpius sup. & Rhenam, li. 3. Germ.

Thesaurorum quidem (inquit) indagatores per magicas facultates multos nouimus, sed qui assecuti fuerint compertum non habeo: Pisis tentauerunt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia extitisse ferunt, hodie autẽ sacris virginibus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor, sed à dæmonibus adeo infestati sunt, vt præ timore ab incepto desistere coacti fuerint, quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.]

Quid mirum, si hanc thesauri illicitã scrutationẽ in suo solo fieri permiserant? in hoc mundo pœnam Deus influxit, vt in alia vita parceret Nemo (mea sententia) prudentius aut verius hac de re tota disseruit; Paulo Grillando, lib. de sortileg. q. 3. num. 12. quamobrem conducibile reor, eius verba vobis trãscribere.

Arte huiusmodi iactan, se posse inuenire thesauros in locis valde remotis, & subterraneis absconditos & quandoque inducunt homines in talem insaniã, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis thesauris huiusmodi, & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpiorib. illusionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauros, aut alias aurum, vel argentum: sed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt, velle experiri, qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, demum nihil viderunt, nec inuenerunt, nisi terram. Et ratio est, quia Deus non permittit, A nec vult dæmonem posse thesaurizare, quia alias sequeretur, quod isti Magici, Necromantici, ac cæteri diabolicæ fidei professores, essent cæteris Christi fidelibus ditiores ac prẽstantiores, ac quãplures reperirentur ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditandi prosequerentur illos, nec curarẽt Christianam ipsam protegere fidem, vt magno thesauro abundarent, & venerarentur ab omnib. Quinimo videmus hodie totum opposi B tum, quod isti sortilegi, magi, necromantici, & similes sunt cæteris *Christi* fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores, & in hoc mundo, Deo permittente, calamitosam vitã communiter peragunt, demum vero infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur. vt in c. firmissime. extr. de hæret. &c. nec mirum. 26. q. 5. Et ea argutia, qua dæmon illos decipit, eadem, & similibus promissionibus ipsis nos decipere student, sed C non capiunt, nisi aliquos, qui sunt simplicis cognitionis; & carent intellectu, & ratione, vel qui sunt nimium crudeli, & curiosi, qui auiditate quadam imprudenter appetunt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta causa competit sibi inuestigare, d. c. nec mirum §. auguria. versic. potentis.

Hactenus Grillandus. Melindenses Indos inuenio solitos merces, quarum iactum fecerunt, conati incantationib. D è pelagi fundo extrahere; quo euentu nescio. Lege Castannedam, lib. 1. Histor. Indica c. 30. permittente Deo nonnunquam Diabolus merces affert; vt eos in sua superstitione roboret: nõ permittente, nequit & culpam in aliquot et ratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re: quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus: qui id consecuti solerti, atque sagaci cõiectura, vt Saracenus ille tẽpore Guiscardi Nor- E manni in Apulia, cuius factũ Magiæ Platina, & Collenucius, sed prudẽtię melius adscribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem iusta lance trutinarit. Claudat hoc caput Carol. V. fortissimus & religiosissimus Imper. qui iure optimo Corneliũ Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis suis exulare iussit: eò quod illi thesaurorum, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemma-

Platin. in Leon. Collenu. in hist. Neb. & Bonfinius in Hungarica, Petrarcha in Exem. c. de Prudentia.

stemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua: quamdiu Catholicam fidē tuebuntur, & ab impijs curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur: quam virtute, tam fortuna tibi sunt dissimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta.

DE serpentibus, id non poetæ tantum, sed & Christiani credidere. Poetas laudaui sup. q. 9. plerosque Virgilium, Ouidium, Nemensianum, ijs nūc accedant Lucilius in Satir. lib. 20.

---- *Marsu' colubras*
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Horatius Epod.

Caputq; Marsa dissilire nænia,

Ouidius de medicamine facili.

Et mediæ Marsis findantur cantibus angues.

Sopire cantu tradidit Maro lib 7.

Item P. Silius Italicus.

---- *Serpentes diro exarmare veneno*
Doctus Atyr, tractuque graues sopire chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act 4.

---- *Triste læua complicans sacrum manu.*
Pestes vocat quascumque feruentis creat
Arena Libyæ, quasque perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic fera serpens corpum immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat: carmine audito, stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbis.

Manilius lib. 5.

Non inimica facit serpentum membra creatis.
A *Accipient senibusque suis peploque fluenti,*
Osculaque horrendis iungent impune venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque*, rectè est in Gemblacensim, scilicet sicut enim veteres, *Vergilium*, & *Virgilium*, sic, *sennus*, & *sinus*, scripsere. Nonne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit, fluctumque figurat,

B Viderint critici, cur ista corrumpant, redeo ad institutum. Quæ dixi ea confirmat fusius idem postea, agens de natis sub vrsæ signo, idem confirmat, quod legi in nostrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibris, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum a dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. suis

C Spitillus.

Celebrant, & festum aliud superiore non minus superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eiq; tamdiu ieiuniū imperant, dum excrescant capilli, tum Magi præstigiatores, cum seniorib. eductum, veluti applicatione, quadam in ædes amici alicuius arctissime illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerū quærula voce lamentantur, &

D plebs, quæ interea cogitur, & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die, Magus iuniores ad venādas feras mittit, alios vt festum opportunū apparent ablegat, puellis, vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica, vt instrumenta cōponant, & ex ea hora eadē pulsare incipiunt, atq; ab eo tempore, qui eas in res a Mago emissi sunt, libere furari possūt, quidquid extra cuiuscuis domum repererint. Inuitant popu-

E los, vicinos, vt varijs armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu tello instructa, altera vipera viua depēdente, positam in loco quodā ornatissimo sedē occupat, vnde facile colligitur dæmonis esse artes, cū à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt: Quæ venatione apprehen-

prehendit iuuentus, cum coctis, & assis anseribus, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquã milites ad festũ vocati, militari quodam ordine, & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerũ accedunt vinum illi proximũ ebibunt, & præparatas, pueroq; adherẽtes epulas sumunt: tum ad adorandã rursus viperam regrediũtur, eundemq; cibum, & potum repetũt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin fęminæ (quæ toto festi tẽpore clausæ domi hærebant) egrediuntur clamantes; Victoria. In clebritate huiusmodi frequenter dæmon apparet: ad combibendum, commessandum, festosque dies læte hilariterque agendos exhortans.

Sed, & Pet. Chieza scribit omnes Andinorum montiũ vastos serpẽtes omnem ferociam, vimq; noxialem posuisse vetulæ cuiusdã carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cætera innocuos esse. Rursus idem confirmat indicarũ Nauigationũ histótia, hanc enim vim nigritis Africæ populus tribuit Alosius Cadamustus. Quodq; caput est, partibus Christianis id sacræ scripturæ loca videtur indicare: dum ea, vt sonant, accipunt, & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hier. & Basil. & D. Aug. Arnob. quoq; Theodor. Alcymus Beda, & Euthymius. Nec puto ijs D. Hilar. repugnare, nam ipse de dæmone accepit allegorice, de veris serpentibus, patres alij sensu litterali: ipse de Marsis, fabulã putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere, cæteri admittũt eo sensu, quem Hiarius Negaret, & quem nos retinemus, ad incantationẽ scilicet, vt ad tesseram, malum genium aduolare, ipsumq; serpentes, vel exarmare, vel sopire, vel necare. celebre exemplum magi Saltzburgensis, qui cũ omnes, ad vnum milliare, serpentes in quandam foueam cogere niteretur: tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis cæteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc

Nauiga. ind. c. 28.

In Ps. 57. in d. Psal. 57.

A quoque exeruisset, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur, quam si alij chartis non illeuissent, melius curiosis ingenijs consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus: *Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incatantium, & venefici incantantis sapienter.* Naturali ergo instinctæ, nouit vim sibi ab incantatione inferri posse, hoc genus aspidis tra

B dit Euthymius, *Palaminem*, vocari. Apud Hier. *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari; possunt ergo cęteri quãquam ne quid dissimulẽ, sensus potest esse, adeo lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari, quã explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *serpentes mortiferos, quib. non est incantatio, & mordebunt vos insanabiliter.* Melior ergo ad probandũ

C est ille locus Dauidis: vt intelligamus magos vi pacti hæc posse in serpentes: non dubito idem posse in cæteras belluas: vnde Silius:

Harcelo non pauidus fetas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id solere piscatores, docet Villamontius, Itinerarij lib. 3. cap. 12. Verisimile tamen fateor, quod censuit D. Aug. ob fraudem, qua primi parentes à serpente decepti, Deum fre-

D quentius permittere serpentum, quam aliarum ferarum incantationes, & maiorem illorum esse cum dæmonibus familiaritatem, nõ natura, sed diuina permissione quadam. Sane Gritiland. q. 8. in fin.

Et ego alias (ait) *Vidi Romæ quendam Magum excellentissimum.*] Græcum, tẽpore Hadriani VI. antequã perueniret ad vrbem ipse pontifex, quod solis verbis compresserat vires cuiusdam

E ferocissimi tauri, existentis in armento in loco siluestri, quem sic affixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam satis debili, arte tamen magica fabricata taurum ipsum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor, aut quinque milliaribus, quæ visa fuerunt per ducentos, & vltra viros.

Sed erat Grillandus, cum putat hæc omnia

Ps. 57. v. 5. ad hũc locum respicit Alcim. li. 2. c. 158. v. 17.

lib. 11. de Genes. ad litt. c. 28.

omnia ipsa verborum potentia effici posse, vt ille Magus asserebat. quodlib. 1. refutatum. Quod in Circensibus soliti incantatione suis equis velocitatem, aduersariorum vero tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius, lib. 1. Hier. in vita Hilarionis. Cassiodorus, libr. 3. epistol. 51.

Quærat aliquis, an vt animos, & sic & colores ferarum dæmones vere queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Aristoteles, lib. 3. de Hist. anim. capit. 12. testis est his verbis.

Sunt aquæ multis in locis,] quas cum oues biberint, moxque inierint, nigros generant agnos, vt in terra Assyritide, agri Chalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant, & in Antadria duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur, quamobrẽ Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.]

Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri esse fontem, quẽ si oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & ante candidas, post haustum furuo nigrescere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ si reapse contigerunt, possent circa animantia, per quas hæc omnia Magi: pergam addere nonnulla. P. Nazo, lib. 15. Metamorph.

-- Medio tua corniger Ammon.
Vnde die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum.
Narratur, minimos cum luna recesserit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Cratis & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
A *Cui non audita est obscœna Salmacis vnda?*
Aetiopesque lacus quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicumque sitim de fonte leuarit,
Viua fugit, gaudetque meris abstemius vndis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis, B
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. primo de cad. libr. 1. c. 5. quod est de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

C *An possint aliqua mixta maxime sensibilia producere seu gignere arte sua?*

Sit propositio prima, *Animalia imperfecta, muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta & alia quæ ex putrefactione nascuntur, possunt produce celeriter, non creando sed actiua passiuis applicando.* Hæc D. August. quem schola Theologica sequitur. Solent autem D hæc producere magi ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantem, nã ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gignantur, & causa ignorant, vt quando diabolus dat sagis minutũ pulpuisculum, cuius in aerem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, murium, erucarum, & similium animalculorum variæ pestes; statim nascuntur; iubet interdum primam, quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, e- E uellere, aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nenias adhibere, quę vim nullam habent naturalem. Sic possent Magi etiam producere quosdã anseres imperfectiores, qui soliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel sane ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus, vocantur, *KlaKis, & Bernicles.* Sed an perfe-

D. Aug. l. de Trin. c. 7. D. Bona. & alii in 2. d. 7. Ale. de Hales 2. p. q. 43. D. Th. 1. p. q. 114. art. 4.

vid. Nic. Rem. 1. dæmonolatr. c. 21

Card. li. 7. de rer. variet. Zobelius in fin. li. de hist. herbar.

perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex putrefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel a parente, vel a dæmone incubo matri infuso, prout postea dicetur. Posset etiā dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callide inde educta, occulta quapiā clancularij meatus via ipsi cognita, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & respirare facere: vtpote inter saxa, in quib. non raro imperfecta nasci cōsueuerunt, muscæ, mures, & similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorū mentio fit a Guilhelmo Neubrigensi his verbis: *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramētis finderetur, apparuere duo canes capacem sui in eadem petra capacitatem replentes absq; omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum, vt dicitur, cito defecit. Alterum vero stupendæ, vt aiunt, edacitatis Henricus Vvintonienses Episcopus diēb. plurimis in delicijs habuit.*] lib. 1. Histor. Anglor. cap. 28. & subdit, in alio lapide inuentū bufonē cathenulam auream circumcolū habentem. Censeo huic catenulam à dæmone additam, nam ipse bufo ibidem nasci potuit, vt in carbonarijs fodinis Leodicensib. silices ingentes nonnunquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis latebant.

Possunt etiam dæmones producere quædam insolita monstra: quale illud in Brasilia, altum palmos septendecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachijs leonū, oculis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili lingua, qualia forte monstra, quæ in Saxoniæ siluis, semihumana facie, capta anno 1240. Nisi fortassis illa sint ex nefario hominū, ac ferarū coitu nata: quæ mōstrorū plurimorū origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum: sic anno 1278. apud Heluetios alia leonem: sic anno postea 1471. quædā Papiæ cattum, Brixiæ canē alia: sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorū,

Anan. l. 4. de Natiuit. dæmon. Lycosten de Prodig.

Alex. ab Alex. l. 2 Strumph. Chro. Hel.

A eodē partu, enixa primo caput humanū mēbranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertio porcum integrū, & quæ varia huiusmodi leguntur apud recentiores. Illud superat admirationem reliquorū, quod Castanneda retulit, *in Annal. Lusitaniæ*: mulierem ob quoddam crimen in insulam desertā naui deportatā: cum ibi exposita fuisset eam simiorum, quib. frequens locus, agmen circumstetisse fremebundum, superuenisse vnum

B grandiorem, cui reliqui loco cessarint, ab hoc mulierem blande manu captam in antrū ingens abductam, eique cum ipsum, tum cæteros copiam pomorū, nucum, radicumque variarum apposuisse, & nutu, vt vesceretur, inuitasse: tandē a fera coactam ad stuprum: facinus hoc multis diebus continuatum, adeo, vt duos ex fera liberos susceperit, ita miseram (quanto mors optabilior,) victitasse per annos aliquot: donec Deus mi

C sertus nauim eo Lusitanam detulisset: cumque milites in terram aquarum ex proximo ad antrum fonte exscendissēt, abessetque forte fortuna simius: feminā ad inuisos, diu mortales accurrisse, & accidentem ad pedes supplicasse, vti se facinore, & calamitosissima seruitute irent ereptum: adsentientibusque, & casum miserantibus illis, eam cum ipsis nauim adscendisse, sed ecce tibi simium superuenientē, inconditis gestib.

D & fremitibus cōiugem non coniugem reuocantē, vt vidit vela ventis data, con cito cursu de liberis vnum matri ostētat, minatur: ni redeat, in mare præcipitaturū: nec segniter fecit, quod minatus, tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, ostentat alterum, minatur, & demergit: subsequitur, & ipse furens, tamque diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicere. Rem tota Lusitania teste nouissimam,

E & a rege mulierem Vlissiponæ addictā ignibus, quorundam precibus vita impetrata lethum cum claustro perpetuo cōmutasse. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cū duobus magnis, Vpsalensibus Episcopis: narrant Gotthicos reges ex vrso, & Virgine nobili originem ducere, & Ioannes de Barros Peguśianos, & Sianitas Indiæ gentes, a cane, qui cum muliere corpus miscuerat:

Lycosth. supra. Carda. l. 16. de varier. Lemnium li. 1. de occult. nat. mirac. c. 8.

Videte Torquelandam Hortiflo ridi Dialog. 1.

Verùm

A Verùm his ego non sum credullus: qui certus sum ex homine,& fera verum hominum nasci non posse, quia ferinum semen perfectionis illius est expers, quę ad tam nobilis animæ domicilium requiritur; quare si quid ex tali mixtione nascatur, monstrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fœtus: quare, vt summum hominis aliquam speciem præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectum brutum eius speciei, cuius alteruter parentum, (v. g. ex Lusitana nati, nec simij, nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei, & imperfectæ, vt mulus ex equo,& asino; thoes ex hyæna,& lupo; quare nec arbitror, si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectæ speciei brutum vllum geniturum. Confirmat hanc sententiã cordati Historici Petri Chiezæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos solitos ingentibus simijs se commiscere, & natos inde fœtus caput humanum, & pudenda habere, cætera simijs similes esse: feros iuxta, ac fœdos, qui non loquãtur, sed terribiliter vlulent, & ab ipsis quoque Indis, pro monstris haberi. Denique in Prouincia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monstra peperisse. hæc ille, 1. par. Histor. Peruanæ, cap. 95. Præterea in nonnullis exemplis citatis, imaginatrix vis, & corruptio seminis, & superfluorum in vtero humorum copia, suam sibi singula partem possunt vindicare. Fieri potest præterea, vt mulieres harum aliquæ de strigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horũ animalium semen illis infuderit. cur qui potest humano sic abuti, non possit, & ferino? Sanè in illis exemplis, de Indorum populis, & Gothorum regibus putatim hoc dicendum, quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compresserit, quod eũ posse docebit sequens quæstio. Verissimam narrationem his adiungo. In hoc ipso Belgio fuit nefarius quidam: qui vaccæ se commiscuit. Post visa bos prægnans, & post aliquot menses edere masculum fœtum, non vitulum, sed puerum: adfuere nõ vnus, deque matris vaccæ cadẽtem vtero despexerunt, leuatumq; de terra nutrici tradiderunt, adoleuit puer, baptizatus, & institutus Christianæ vitæ præceptis; pietati se addixit: &, pro patre, seriò pęnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, sed qui sentiat in animo propensiones vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiẽdum? nonne hominem esse: planè crediderim, sed ex vacca matre natum abnuo; quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulsor, mox vaccam pręgnantem fecit videri: cum voluit, alicũde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat, puerum sic supposuit: vt a vacca fundi videretur. Hinc nata opinio, & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo, ex seminis vaccini materia, nascatur & organica illa dispositio perfectã humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur: id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα, computaturos. Illud vero Manilij, monstrorum productionem astrorum in fluxibus, & fato Stoico ascribentis, sectæ est deliramentum.

B

C

D

E

Permiscet sæpe ferrarum
Corpora cum membris hominum: non seminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferisque?
Quisve in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cœlumque interferit ora,

Cæterùm Andr. Cæsalpin Paradoxum: sine semine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imo & hominẽ quoad corpus, ex Solis calore, & putredine sola nasci posse, quod mulus probare conatur, libro 5. Peripatetic. Quæst. quæstione prima, vnde sequeretur arte Magica hæc omnia produci posse applicatione agentium ad patibilia: mihi nondum potuit in mentem producere, vt id verum esse, vel suspicer. Qui non ignorem, præparationem materię ad formas animantium, quæ perfecta nuncupatur, dependere a virtute seminaria, & formatrice: quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tamen

pri-

primarum qualitatum mixtura, & temperamento, quod a cœlorum influxu, & solis calore recipit; sed præterea perfecti animantis cooperationem exigit, vt cordati omnes Theologi, & Philosophi fatentur, quos citant Conimbricenses nostri; erudite hoc commentum refellentes, in secundo de cœlo capitulo. 3. quæstion. 6. artic. 3. & 4. quos (curiose lector) suadeo tibi legendos. Illud etiam considera, hominem quoad corpus sic gigni, vel sibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere, sic monstrum gigni posse: imo nec monstrum quidem: quia inanimatum; quæro enim qua illa humani corporis massa anima animabitur? humana? at hoc est delirium Paracelsi, hæreticum, vt alias ostendi: ferina? sed ferarum anima non potest humanum corpus informare, quia longe alias requirit dispositiones, longe dissimiliores, quàm anima bouis, & canis, constat tamen corpus caninum a bouis anima informari non posse, quale ergo hoc monstrum, aut quid futurum?

Certum est monstra nasci aliquando diuina vltione. Docet DocKumensium Frisiorum pœna, ob eorum Episcopum B. Bonifacium cum socijs cæsum. *Nam horum Sanctorum indignam mortem* (ait Kempensis) *in filios filiorum Deus vindicauit, vt passim ex eorum familijs (quorum maiores, tam nefarium scelus pe petrarunt) in hunc diem videantur in occipite habere, grossos crines subalbi colori, in modum caudæ cuiusdam bruti animalis, vt iuste dixeris,*

Sentit adhuc proles, quid commisere parentes.

Ita Cornel Kempius DoKumensis, li. 2. de Orig. Frisior. cap. 21. Imitemur Samsonem, & caudam caudæ connectamus, scribit Polyd. Virgilius Histor. Anglor. libro decimotertio, in hanc sententiam: eo quod rex Henric. II. ostenderet sese infensum B. Thomæ Cantuar. sanctum virum, *iam sic vulgo negligi cœpisse, contemni, & odio habere, vt cum venisset aliquando Strodum: qui vicus situs est ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Rocestriam alluit. eius loci incolæ cupidi bonum patrem, ita despectũ ignominia aliqua afficiendi: non dubitarint amputare caudam equi, quem ille* A *equitaret, seipsos perpetuo probo obligantes. Nam postea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere, qui id facinus fecissent, nati sint instar brutorũ animalium caudati. Sed ea infamia nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta est.*] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero? nouit Deus; conuicium certe in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; B qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelmus Tookerus Reginæ suæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuisset. Citra iocum: apud Thom. Cantipratense reperio, lib. 2. de Apibus: Nobili cuidam venationis gratia festos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis, ac dependulis. C

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi, & succubi, & an ex tali congressu proles nasci queat.

Pet. Ma. Vv erus Chytreus Lercheim Biermann. Fuh Godelmen. & alii. Additio. ad ca. 1. Pori Roman. Videte hos citatos apud Sixt. Senens. 5. B.b. sacr. annot. 77. & Pameliũ in Error. Tertulliani Anno. 1. quibus adde Plethonem l. de mirabilibus & 18 gauis Peterium l. 8. in Genes. d. 1.

Axioma 1. sit, *Solent malefici, & Lamiæ cum dæmonibus illi, quidẽ* D *succubis: hæ vero incubis, actum Venerium exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici; inter quos pars ista negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: sed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broidens, ex Italis Cardanus, Ponzinibus, & Bapt. a Porta, sed horum auctoritas non magna, si cum contrarium asserentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis E adeo multis, vt verendum sit ne pertinaciæ, & audaciæ sit ab ijs discedere. Communis namque hæc est sententia Patrum, Theologorum, & Philosophorum doctiorum, & omnium fere sæculorum, atque nationum experientia comprobata. Vt cæteros taceam voluere Plato, *in Cratylo*, Philosophus, & vetus Synagoga D. Cyprian. D. Iustinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian.

liam, & alij, qui vetustiores patres, in eo quod voluerunt dæmones, posse cum mulieribus rem habere, optimè sensêrunt, in eo vero à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiusmodi concubitu Mosis etiam verba de filijs Dei, & filiabus Caim receperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur a D. Hier. in cap. 6. ad Eph. & D. Aug. quem communis schola Theologorum cum D. Isidoro sequitur, & pro eadē pugnat Bulla Innocentij VIII. Pontif. contra maleficos.

Genes. 6. art. 2.

Aug. l. 15 de ciu. Dei c. 23. Isid. l. 8. Orig. Alex. de Hal. 1. p. q. 68. Th. Bon. Sco. Dur. Gabr. in 2. d. 8. Guil. Paris. de uniu. parte vlt. c. 23. Abul. in c. 6. Gen. q. 6. & c. 7. Exo. q. 12. Auctor mallei malefic. Gril. Remig. & alii I. C. communiter & ex medicis Simphorian. l. 2. prax. c. 7. Cassalle dam. inuest. c. 16. Conr. Gech. l. 8. de mor. b. venef. c. 1. O. va. Lespleus de fac. Phil. cap. 8. in pri. &c.

Probantur hæc ratione, & simul explicantur: Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorū corpora assumere, vel de nouo sibi ex aere, & alijs elementis ad carnis similitudinem palpabilia effingere, ac formare, possunt illa pro libito mouere, & calefacere, si ergo possunt, quem natura non habent sexū artificiose exhibere, & vitijs specie fœminea, feminis specie virorum abuti, & has subijcere, & illis se substernere, possunt etiam aliunde acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quę axioma istud primum supponit, quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

Axiom. II. *Potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi proles nasci.* Maior est difficultas huius axiomatis, quæ tamen tollitur, quando bene, & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergo quod potest, (præter ea quæ diximus) diabolus semen alium de acceptū (v. g. in ea, quæ somnianti viro contingit, illusione) deferre, & qua est agilitate, & naturalem rerum peritia, calorē prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aereus sit ac facile dissipabilis, conseruare, & illud deniq; quo momēto mulier ad concipiendum optime disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere; hanc conclusion. tenuere auctores postea citandi.

Axioma. III. *Attamen dæmones nequeunt, vt suo & ex propria substātia, more animantium generare.*

Probatur, quia nec dæmones inter

A se vllam habēt indiuidui, vel speciei multiplicationem, nec dæmones corpus aereum, vel vllum habent omnino (vt cōtra Platonicos M. Anton. Natta. li. 7. de Deo fol. 75. docuit, Franc. quoq. Georg. & Caietan. & tenendū est) quare nec in proprio suo corpore cōmisceri possunt, (vt optimè docet Perer. d. li. 8. dispēt. 2.) nec vllum semen nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis,
B Athenagoræ, Tertullian. & vetustiorū illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint, cū semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optime concocti ex meliorū scriptorum sententia? dæmones vero, sunt substantiæ incorporeæ, & ideo de suo non possunt corporeum semen præstare, sunt etiam expertes animæ vegetātis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum conco-
C quere. Ideo certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedētis axiomatis admittunt, & hanc duntaxat conclusionem asserere voluerunt, nō vero præcedentem secundam negarunt, scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrysost. & alij, quorum sententiam retuli, & explicaui olim, Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.

Vid. Tiral. connub. 15. a. nu. 12. Naclantum de vegetatiua potētia Theo. 13. Vallesium de Sacram. Phil. c. 3. Spinosā. in Probl. Chryso. ho. 22 in Ge. Cas. collat. 8. c. 21. Phi. adu. 1. ar. Plato in Sympos. & forte Scali. exerc. 75.

Quæ aduersarij obijciunt exempla, illusarum aliquando muliercularum, ea
D nos non refellimus, nec reijcimus, præsertim contestata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatens. sed contendimus ineptè illos hinc inferre, aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit, ex particulari affirmatiua inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materia non necessaria, quod ineptum est.

Iacque. l. flagelli hæ. Martin. Artes de superst. nu 7. D. Tho. Helen. Bona. Sc. Gab. Abul. Gui. sup. citati, nec nō Rich. Palud. Vest. Med. Mol. Alf. à Castr. Sylu. Spina. Isaq. c. 6. Mēdoz. in quo l. q. 6. ex l. C. Gril. Binsf. Mar. de Arles. Fran Vales. medicus item alii Auc. Mal. & Nider.

Dicimus ergo. *Et concubitu incubi cum muliere aliquādo prolem nasci posse, & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illum hominem, cuius semine dæmon abusus fuerit.* Negarunt
E hoc Plutarchus, *in Numa*, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor, de Pythonicis mulier, cap. vlt. & Nicol. Remig. li. 1. dæmonolat. cap. 6. sed argumentis fulti leuiculis, non negat, dubitat duntaxat Bened. Perer. noster lib 8. in Genes. disp. 3. Sed hoc olim affirmarunt Aegyptij teste

ste Plutarcho, & affirmant communiter Scholastici, qui omnes etiã optimi Philosophi fuere. Probatur manifesta ratione ex ijs, quæ dicta fuere pro explicatione Secundæ Axio. Accedunt plurima exẽpla ab illis, & alijs narrata, quæ si vera sunt, haud dubie iuxta has conclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semideos, Hercules, Sarpendones, Aeneas, Seruios Tullos, Anglia, Merlinũ, Pannonia, Hunnos ex Arlunis strigibus, Gothicis, & Faunis natos. Chieza c. 27. p. 2. hist. Peruſ. scribit in Hispaniola solitũ Coreoton dæmonẽ miseri mulierib. & ex eo nato bicornes nasci. Cliuẽsiũ quoq; ducũ stẽma huc retulit Helinandus l. 4. apud Beluacensem. Xacam suũ Iapones talẽ esse volunt, nec desunt qui Lutherũ in hanc classem retulerint. Et ante sexenniũ, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperisset, & nostris temporibus id contigisse, etiam Ludou. Molina, ex nostræ Societatis Theologis, prodidit, & complures alij gentium diuersarum scriptores illatis exemplis confirmantur.

Ita Hor. vir. Cle. Alex. Arnob. lib. 5. cor. ge. & ipsũ. Plaux. Ori. li. 6. cont. Cel. Vin. Bell. l. 21. spec. hist. Pol. vir. & alij. Iornand. de rebus Gotth. & Luitpr. id ope. li. 3. c. 27. Font. in hist. sacra de stat. relig.

Videte nunc quam leuia sint argumẽta, quibus hanc alij sententiã impugnãt, maxime Nic. Remi. quorum primum argum. est. Dæmon, & homo specie differunt: ergo ex hac copula sequi nequit proles. *Resp.* consequentiam esse nullam, tum quia ex equo, & asina, & alijs specie discrepantibus animalib. muli, thoes, leopardi, pantheræ, & aliæ hybrides, gignuntur, tum quia generatio hic non tribuitur dæmoni, sed homini, cuius est semẽ, vt recte D. Th. quolibet. 6. art. 8. ad 6. & ideo hic ex homine hoc est ex viro, & femina, nascitur homo.

Mol. 1. p. q. 50. a. 1. auct. etiã vita D. Ber. l. 1. c. 6. ho. Boe. li. 8. hist. Scot. Fra. Pic. li. de praenotio ne. P. Bin. p. 1. de cõfess. malef. concl. 5. Laur. Ananias l. 4. de na t. dæmon.

2. *argum.* Dæmon est expers vitæ, & origo mortis: ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. *Resp.* Vim hãc vitalem, non inesse dæmoni, sed ipsi semini, sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti, seu tubo fundenti, sed ipsi vino: vide D. Tho. sup. ad 5. & Sprengerum 1. p. Mallei q. 4. ad 2.

3. *argum.* Semen, quod dæmon infundit sagæ fatentur esse frigidum, & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potius, quare nec poterit inde generatio consequi. argumentum hoc fuit Marci Ephesij, apud Pselum. Confirmat Remigius cõfessione sagarum, quæ fassæ sunt omnem sensum voluptatis e tali copula abesse, imo & summum se dolorem percipere.

Resp. cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani, & spurea refellenda, insumere verba.

Certum ergo videtur dæmonẽ, quãdo vult sub certi alicuius viri specie deludere, & non vult scire se esse dæmonẽ, tũc quam potest aptissime imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur, quare necessario tũc curat, vt si quidem vult generationem sequi, (quod rarissime accidit, nec enim ipse sua vnquam causa generationem intendit, qui sibi simile nequit gignere, sed aliquando duntaxat, in gratiam succubę id operantis, conatur generationem ex alio semine) adhibeat necessaria ad generationem: quare & prolificum semẽ quærit, & inuentum conseruat, & tanta celeritate perfert, vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando, ac quale oportet infundit: Quando vero non intendit generationem: tunc infundit aliquid seminis instar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: sicque etiam corpus assumptum temperat, ne contactu timor horror, aut aspernatio adferatur. Sed quando cũ illis rem habet, quæ dæmonem esse non ignorant, vt plurimum semen fictitium, & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem nasci non posse. Deinde constat, sæpe eum interrogare succubas: num velint impregnari? quæ si assentiantur, assumit verum semen aliunde actu carnali decisum, vt dixi & docet Sprengerus. Quæritur autem, nõ tam quid fieri soleat, quã quid fieri possit. Vnde ad confirmationem quoq; argumenti, patet solutio: voluptatis sensum quãdo abest, abesse vel quia Deus id prohibet prouide, vel quia dæmon vult eum non adesse, vt sic maior fit peccati fœditas, atque malitia; adesse autem potest hic sensus: si Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum a succuba percipi: profecto quę ad delectationẽ in hac spurcitia necessaria, hæc omnia dęmonẽ incubum adhibuisse non raro, constat exemplis illis, quæ narrant plurima Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potissimum vno

p. 1. mallei q. 3. c. 4.

Sardicensis sagæ, & Virginis Hispanæ nobilis deceptæ, quę inuenias apud Torquemadam Dialog. 3. & Grilland. q. 7. numero octauo, & nono, idem plurium confessione asserit Alfons. a Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. capitulo decimosexto.

4. *Denique addunt:* haud esse credendum, Dominum Deum concurrere ad huiusmodi actum, aut animam tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Respond.* dæmonem, quoad naturæ operationem, hic duntaxat esse instrumentum, & applicare solummodo agens principale, quod est verum semen humanũ. Deum itaq; concurrere ad vltimã dispositionem organici corporis, ab humano semine nati: accidentariũ vero quid esse, & morale dũtaxat, peccatum sagæ, atq; dæmonis malitiam? iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam; peccato vero, cuius auctor non est, nõ adminiculatur. Si quid huiusmodi valerent argumenta, sequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incæstu, proles gigni posse. Respondent diuersam esse rationem: quoniam in his ordo naturæ seruatur, non vero in illo dæmonis Hymenæo. Hæc responsio friuola est: nam etiã in casu nostro naturæ ordo, quoad physica generationis præcipua principia, seruatur; natura enim duntaxat postulat, vt ex viri prolifico semine, apte mixto semini muliebri, proles nascatur. *Vlt.* Molitor argumentatur, secundũ Conciliatorem, principium gignendi est cor: ergo dæmon illo semine non potest ad generationem vti: quia deest virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Resp.* siue a corde, siue a cerebro vis gignendi oriatur, spiritus genitalis ipsi semini est implantatus in ipsa seminis ab humano corpore decisione, dæmon vero hunc spiritum cum calore suo tantum conseruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone succuba liberi nasci poterunt: hoc nec Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri posse. Longe enim plura hic requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longe plura matres, quam patres suppeditant, in conceptione par forte vtriusque conatus: post, omnia solius sunt matris: requiritur tractus temporis, vt semen in corpus organicum commutetur, & absolutissima illa humani corporis architectura perficiatur: requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia pene innumera naturæ arcana: quæ omnia vtrũ, tam multa tamdiu dæmon in assumpto corpore queat præstare, plurimum dubito, & potius arbitrer non posse: si possit, etiam succuba poterit concipere.

Interea, dum quis conuincat hæc illum omnia posse; censeo, quos legimus matre succuba dæmone natos, vel suppostitios fuisse alterius feminæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem emẽtitam, vt non raro contingit ad priorem suppositiui partus fraudem lubens retulerim cũ Ioan. Reynardo [lib. de peregrinat. generis hum. serm. de impugna. hom. per diab.] quod de Pictauorũ Comitum ex Melusina origine referunt fabulosæ Francorũ Historiæ, item de Andegauensis familiæ stemmate Polydor. Virgil. & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bellam. & quod ex ore ducum Bauariæ, & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus: nec admodũ dissimile, quod de nobili Bauaro narrant alij, ei, cũ defunctam vxorem ferret impatientius: quadã nocte fęminam redisse, seque resuscitatam dixisse, & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse: quodque futurũ prædixerat, tandẽ, conuicijs, & blasphemijs non se abstinente marito, subito muliebri veste penes illũ derelicta, euanuisse. Dæmon sic nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi supposuit. At posterius genus fraudis refero paruulos: quos nõ ex incubis, sed per fraudem, quasi ex succubis dęmonibus natos vulgo *Cambiones* vocant, & ferunt adeo esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum mamis exhaustis, macilenti perseuerent, ponderosissimi tamẽ, & tandẽ post aliquot annos euanescant. Itali, a continuo vagitu, *Vagiones* appellant: Germani, vt indicẽt suppositiuos esse, nominant, *Bechselbalg*, vel *Belchseltindt* de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. cap. 7. Guill. Paris.

Lib. 1. hist. Angl.
Hist. l. 31. c. ...
Not. in Metam. Ouid.

sif. parte vltima, de vniuerso, cap. decimoquinto, Anan lib. 4. de natu. dæmo. Molitorem de Pythonic. mulier. cap. 6. Talem arbitror fuisse puerũ, quem per Galiciam, & Asturias Hispaniæ ante annos decimoquinto. Mendicus quidam, summa cum defatione humeris baiulabat: cum ex nostris eum quidam in itinere repertum prope flumen, vt trãsuadaret, misericordia motus, retro se in iumentum sustulisset, vix valida bestia potuit eum in alteram ripam exponere. Paulo post mendicus comprehensus, fatetur eum puerum, non puerum, sed diabolum, fuisse, qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quandiu sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fascijs inuoluti.

His consentaneum est, *posse dæmones efficere, vt virgo mente, & corpore permaneus, non tamen sine virili semine, concipiat*. Probatur: quia potest virgini dormienti & ignaræ aliunde sumptum verum, & fęcundum semen, sine congressu carnali, hymene, alijsve claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conferuetur, hoc dæmon nequit, cum enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur, quæ virtuti diuinæ reseruatur: id, sine speciali miraculo, fieri non potest. Proptetea, cum Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse: præcipuam certe miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puella, quod recitat Niderius, caute legendum est, & de mentis tantum virginitate accipiendum: carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam qua conceperat. Nec a viro mulier cognosci potest, fine virginitatis iactura, nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrent de varijs, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effusum, sed non credo, & video id etiam negari ab And. Laurentio lib. 8. histor. anatom. qu. 11. quia neque virtus attractiua matricis, tam a se longe queat vim exserere, neque aqua solertiam habet, quam dæmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud si fęcundum fuisset, fundum aquæ petijsset, non supernatasset. Sic Hebræi fingunt Ben. syram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mansit. Simile refert Auerroes, & de alia Albertus. Magnus de format. hominis c. 1. Minus incredibile est, quod scribit D. Thom. posse fortassis mulierem, absq; miraculo, & salua virginitate omnimoda, concipere: *sicut* (ait) *dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat: qui cũ in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis com. in capit. 19. Genes.

Item quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquã exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. 1. p. sum. tit. de luxur. Ponzinibius, de Lamijs num. 64. & Benedic. qui hos non citat lib. 2. peccat. sum. 6. 8. hoc omnino negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sed de lamijs Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prieras de Sirigomag. & Ananias lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148. & etiam, ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeo sordidum est, quod non κακοῦργος iste subeat, vt hominũ animas certiore exitio inuoluat, ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fæx ista hominum auersetur. Possunt itaque Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ contrarium cõuincat. Porrò sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale, vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quam si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Vltimum in hac quæstione dubitatio nascitur, *Vtrum vi magica fieri queat, vt gigantes nascantur, vel pigmei?* Quoad Gigantes Franc. Valesius d. capit. 8. affirmat id fieri posse: si dæmones feligant semen non qualecunque, sed plurimũ, craissimũ, calidissimũ, spiritibus

Th. quol. 6. art. 18.

Formic. c. 10. l. 5.

affluens, & feri expers: Id verò eis facile esse conquirere, deligendo homines calidos, robustos, & abundantes multo semine, quibus succumbant: deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant.

Et vtrisque.] & viris, *inquam*, & fœminis, voluptatē maiorem solito afferendo, tanto enim abundātius semen emittitur, quanto (*ait*) cū maiori voluptate excernitur: poterant vero illi voluptatē augere, & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræsentādo, plurima enim pars venereorū motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeo dediti, vt imaginationē etiam compescāt, eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo, & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.]

Hæc ille doctus simul Physicus, & Philosophus, de eo quod fieri potuit præclare, sed erroneè, quatenus Gigantes illos SS putat ex dæmonibus incubis, & succubis ita procreatos, quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde sumamus tantum non repugnare hoc dæmonis potentiæ, & industriæ. Nam Gigantes fuisse impudentis proteruię sit negare cū S.S. testetur Gen. c.6. & omniū Gentiū Annales similia multa proferant. Diodor. li.5. & 9. Plutar. in Sertorio Philostratus, in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus, & alij. memini me nonnulla notasse *aduersarij in Senecæ Tragedias*: & miror Goropio Becano placuisse, tam ardenter in ea, quæ de Antuerpiē si nostro Gigante narrantur, declamare. Dentis eius magnitudinem ferre nō potuit, quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopum, quos vidit, appendit penes se, insignis historicus, Tho. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborū eius opinor futura ciuib. meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymelium sibi ab homine Campiniensi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa planè res est, adscribam & decerbam breuiter. Ad Erycem montem anno 1342. cadauer in antro inuentum portentosæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Siciliēsium modiorum capax erat: cuius etiam Bocacius fecit mentionem lib.4. de Genealog. Deorum capit. 68. Anno 1516. in Mazareno agro cœmentarios effodisse cadauer hominis cubitorū staturæ circiter 20. caput habens dolij instar, molares dentes singulos, vnciarū 5. podus æquasse, quos (ait) se vidisse. Penes se alios esse non paucos, Melilis effossorum gigantum, dentes, quaternarū vnciarum: habere quoq; se os humeri latissimum, & penè monstruosum alterius gigantis Hyccarēsis. Duos sibi molares alios 4. singulos vnciarum, datos a Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorum propè Panormū, 1547. Sequenti anno ibid. à Georg. Adorno cadauer aliud cubitorum 20. repertum. Iatrasis anno 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa similia, quibus singulis recensendis non est, cur inhæream: illud notat ceteris etiam ossibus in cinerem contactu tandem abeuntibus dentes nostris similes, sed maiores, integros, assignatos, subalbos, & carie carentes remansisse: quod etiā in dente illo Antuerpiēsi olim viscebatur. Hetruscorum gigantū vetus quoddam. An. Pomponij Lethi, epigramma meminit, Britannicorum Camdenus: aliorum alij. Ipse D. August. scribit se vidisse in littore Vticensi molarem dētem adeo magnum, vt molaribus centum communibus posset exæquari, lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 9. Prætereo quæ Franc. Patritius Dialog. 3. de Histor. ex Hemone Eremita de Emiphimis, & Gyginis retulit, quia fabulosa.

Negat de Pygmæos: posse dæmonē efficere causis contrarijs adhibitis, vt ad iustam humani corporis staturam homines non perueniant, non est dubitandum: sic enim videmus artificio humano, nēpe potu vini adusti, & inclusione in ollis paruis, pusillos illos catellos, delicias domicellarū parari: & lucri auidi parentes, impiè certè, certis medicamentis efficiunt, vt filij pumiliones nascantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoque corporis humani quantitatem, etsi ignotam dari, infra quam nequeat anima rationalis potentijs suis vti, & efficaciter corpus illud informare. Quare scriptoribus etiam illis assentior, qui licet agnoscant cubitales, seu

trium

trium spitamarum homulos, quod *Pygmæos* vocant, gruum hostes, quos post Aristotelem lib. 2. de hist. animal. c. 12. Philostrat. in Hercule dormiente, Plin. lib. 7. cap. 2. Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij descripsere: tamen meritò arbitrantur, eos non esse veros homines, sed bruta, vel monstra, & ad classem Simiarum referendos. Vide si lubet, Gellium lib. 9. cap. 4. Cœlium Rhodiginum lib. 4. lect. antiq. capit. 3. & Cardanum lib. 8. de rerum variet. & Lud. Viuem in cap. 8. lib. de ciuit. Dei; & Bonifacium Simonetam lib. 4. epist. c. 10. Repertam anno 1600. in Peruuia Nanorum prouinciam inde scribitur litteris P. Ruizij, quas anno 1601. legi.

Nec negari potest *Pygmæos* fuisse; & staturæ breuissimæ. colligo vtrumq; ex loco Ezech. 26. vers. 11. *Pygmæi in turribus tuis* scio hoc aliter, & aliter verti, & versiones poni à D. Hier. ad eum locum: sed noster meritò secutus est Aquilā ita vertentē. Symmach. *Medos* vertit, quod placuit Theodoreto, Chaldęus Paraphrastes, *Cappadoces*. Verum.] est de vocis radice, & ideo Theodotion, nō satis certus, q. d זמר significaret Hebræū גמדים gramadim retinuit. Diuus Hier. gnarus, גמד significare cubitum brachij, seu mensuram cubitalem Iud. 3. versic. 16. vnde גמד cubitalis vertit, *Pygmæos*, quorum hæc est mensura staturę. Item D. Hierony. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos*, nō accepit, vt nomen propriū, sed, vt appellatiuum, quia interpretatur bellatores promptissimos quasi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς cuius vocis vna interpretatio est, pugna, seu pugilatus, altera mēsura cubiti, quod sequitur D. August. lib. 16. de ciuit. Dei cap. 7. Hinc ortæ variæ interpretationes, quibus videbatur de Pygmæis illis impropriè dictis accipiendū, quidā commiscuntur, eos fuisse bellicosissimos, visus acutissimi, & sagittandi peritissimos, & ideo illis turriū custodiā permissam, sic Dionis. Carthusian. Verū id vnde probant? certe vix credendum, potuisse eos loricā iaculis suis penetrare. Aliud itaq; satis ingeniosè cōmentus Liranus, robur Tyri describi, & munitionū eius, tale, vt etiam à pumillis istis turres defendi potuerint cōtra hostes potentissimos. Cōtortum id quoque nec satis beneuolum, aut cōsentiens cōtextui. Reor omnino, *custodū* seu *robustorū* (vt vertūt LXX.) mentionē fieri, sed hos vocari *Pygmæos*: nō quod statura tales, sed, quia turres tā altæ, vt viri etiā fortissimi, & maximi in imo versantibus vix cubitales appparerent. sic vulgatam cum LXX. versione, & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem censeo; paratus sequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoso ista Photius bibl. fol. 3. ὅτι ἀπὸ τῆς φαρσὰν πλέοντι, τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατηντηκότι τοιοῦτό τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χροιάν, ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν· γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματί τινι μικρῷ τὴν αἰδῶ περιεκάλυπτον, οἱ προβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρές τε καὶ γυναῖκες ἄγριον δὲ οὐδὲ ἐπεδείκνυντο, οὐδὲ ἀνήμερον ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

PRima sententia est, huiusmodi equitationibus, & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolica illusione interesse: hanc sententiam cum Luthero, & Melanchthone multi sectarij tenuerunt: sed, & Catholici quidam, ex Hispanis integro libro quidam minorita Frat. Samuel, & auctor fortalitij fidei, eiusdem ordinis, & Martinus, de Arles canonista, ex Italis Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Porta lib. 2. suæ Magiæ Naturalis, & cuius tempores res nondum satis explorata erat Alciatus lib. 8. Parerg capit. 22. ex Gallis Duarenus; Aerodius, & Mich. Montanus. ex Angelis olim Ioannes Salisburiēsis libr. 2. Polycrat. cap. 17. in fi. ex Germanis, idē vult Phil. Camerar. extremo

Vuierus Godelm. Agrippa.

K 3 cap.

cap. 72. operæ successiuæ, & Vlriccus Molitor Python. mulieribus c. 8. & hoc se sentire subindicat Leonar. Vairus li. 2. de fascino cap. 13. Sed nituntur argumẽtis parum vrgentibus. Quid enim solisne id asseritur a mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum sæculum prudentes, idem fatentur, puniunturque? Age sint sæpè, qui a dæmone illudantur, sensibus internis externisque vinctis, & sepultis, phantasia etiam fortè læsa perturbataque: age, queat diabulus læsis corporis viribus, & animi facultatibus plura homini persuadere, quam vel vini copia oppressi, vel melancholia ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. August. sint sanè tria phantasmatum genera, quod ab eodem optimè notatum; quid tum postea? quid aliud, ex his inferre queas, quam posse sagas decipi, semper autem illas falli hunc non consequitur. Nec amplius probat, quod ad Euodium scribens, de prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum, id ausum asserere, detestamur: fatemur sæpè sensus corporeos plane consopori, adeoque efficaciter has imagines obuersari, vt experecti credãt se audiuisse, vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis; vt de reo, qui se in Ditis regia fuisse dictitabat; Gẽnadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat: de Platonico Philosopho, alteri in somnis apparente, eumq; docente: de patre, qui clara luce filiam suam videns, se vaccam cernere putabat. Nec vrget, quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuisse, vt de varijs narratum ab Olao, Tostato, Grillando, & alijs; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiusmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quam decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquã haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potius in conuentu Cacodæmonẽ loco mulieris, quam in loco cũ marito

lib. 7. de Genes. ad lit. c. 11. Epist. 72. ag. Nebr.

Epi. 101.

Alex. ab Ale. li. 6. Geneal. dier

D. Aug. de ep. 101

D. Aug. l. 18. de ciuit. Dei cap. 18.

vita S. Maccarij

A fuisse dicamus: si sola niteremur præsumptione, nunc non illa mouemur, sed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriusque sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confessione; contra quam nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substituta: sic etiam potest, & solet dæmon assumpto corpore, & in lecto locato decipere maritũ. Nam strige ad cõuentum profecta, ne maritus eam abesse deprehendat, solet eũ consopire, vel quid aliud supponere, quod earum suppleat, vt maritus expergiscens vxorẽ esse putet, docetur hoc actis iudiciarijs. Quædam inquiunt *tonstrix Forpachij Cal. Sept. 1587. id se sæpe fecisse prodidit, atq; ad sopiendum tali somno maritũ, sæpenumero illi aureũ vellicasse, dextra manu eò prius illita vnguine, quo viã ad huiusmodi conuentus affectans solebat se ipsa inungere. Eler vxor decani in Ottingem, eodem loco & die infantis cultitram: Sichen May à Speirchen scopas suppsuisse memorauerunt. postquam essent nomen sui dæmonis præfatæ, sicque maritis fucum sæpe fecisse. Hamburgij Non. Iunij 1590. Maria vxor sartoris in Metzer Esch, stramentorum fascem veluti vnguine infuscatum qui statim, atque ipsa domum esse reuersa euanesceret. Catharina Ruffa ipsum dæmonem, sua accubatione eiusmodi vices aliquando gessisse, declarauit*] Hæc Nicen. Remigius d. lib. 1. c. 12.

Reg. 19.

B

C

D

Obijciunt præterea D. Aug. lib. de spiritu, & anima c. 28. vbi eadem ferè verba habes, quæ in cap. Episcopi 26. q. 5. vbi qui huiusmodi nænijs anicularum fidem præbent, stidentur excommunicari. Hic canon Achiles est aduersariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Respond.* libr. illum non esse D. August. E nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. exposit. 4. cap. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunq; sit, non esse aliã eius sententiam, quam prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia sit concilium tantùm Prouinciale quod errare potuerit: sed mihi non placet eo confugere. Alij negant esse Concilij Ancyrani, eò

quòd

quòd in Concilij huius exemplaribus Græcis, aut Latinis hodie non exstet: verum neque hæc solutio mihi placet: quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi lib.10. cap.1. & Iuonis p. 11. cap. 30. & retentus fuit in Decreto Gratiani iussu Gregorij XIII. Pontific.corrext. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. numer. 32. Basino, Alphonso à Castro, & alijs respondere, quędam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum a dæmone perfici non possunt, vt alloqui, & coram cernere Herculem, & Achilem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam cito, & per aerem conficere nequeunt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cum nec vlla sit Diana Dea, vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoscere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiusmodi asserere; reuera hęreticum esset. Alia vero in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum, de quo nunc agitur, & talia non negat Canon posse contingere, sed tantum indicare voluit, non esse credendum semper ea αὐτοπροσώπως contingere; sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaq; Canonis explicatio est, eos hæreseos dãnari, qui sagis asserentib. credũt: hæc omnia posteriora cũ prioribus sibi cõtingere, prout illæ narrabant. Sufficit enim opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integra causa, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri satis perplexa locutione non paucos decipiẽtis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum, & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copiosissime lib.5.

c.11. Mal.nu.38.

Denique argumẽtatur Alciatus: Conuentus huius personæ omnes interdum, nomine Iesu pronunciato euauerunt; erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ: quia corporea res sic nequit euanescere. *Respond.* Sagas, quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, a suis dæmonibus celerrime asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, large & improprie sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri, Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere: idcirco enim cõtendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum: quod confirmat auctoritate Origin. homil. 31. in Luc. & D. Hieron. in Matth. & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius operæ succisi cap.72. Sed postea docebo longe plures Patres contrarium tenuisse: imo. D. Hieron. nihil habet, quod pro Alciata faciat. Origenes ei aperte refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

Obijcitur etiam experientia, quod inunctæ, aliquando non translatæ, sed repertæ iacentes eodẽ loco, vbi se inunxerant: hoc de vna Alulensis, de tribus vel quatuor testatur Spineus, de alijs alij. *Respond.* cum Spineo cap. 30. & 31. huius rei varias esse causas tũ ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipsi vtilius est, tunc sagas decipit, eas loco non mouendo: vt sic iudicibus, & principibus persuadeat falsa esse, quæ de talibus transuectionibus feruntur, atque ita iustitiæ executionem impediat: pactũ ergo frustratur, quando maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, sinit vt plurimum, sic exigentibus hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita seruare: aliquando impendit, vt quando iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes: vt sic iudices in peccati pœnam confundant, & quasi excæcentur. Vtrumque iustissime. Ex ijsdem caussis nonnunquam, vult dæmon, & hoc ei Deus permittit, ipsa loco mouere, & pro ipsis simulacrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico: *Nonnunquam vere sagas transferri à dæmone de loco ad locū, hirco vel alteri animali* (phantastico, vt plurimum, hoc est dæmoni assumenti, & formanti corpus aereum, vel etiā hominis in forma, eas aliquando ternas, quaternasve simul asportanti) *vel arundini veræ, scoparumue baculo etiam vero, sed acto, & subleuato a dæmone inequitantes, & corporaliter conuentui nefario interesse.*]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, immo & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos, tenent etiam scribentes plurimi. Alb. Magus apud Cantipratensem lib. 2. cap. 57. part. 19. Ciruelus de superstit. part. 2. capite 1. Guilh. Neoburgensis mox citandus. Turrecrema. sup. Grilland lib. 2. de fortileg. quæst. 7. num. 8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artibus magic. propos. 9. Remig. l. 1. Dæmonolat. cap. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Direct. Inquisitor. p. 2. comment. 68. & alij. Pet. Damianus epist. 4. c. 17. & recentiores medici, vt Ronsseus mox citandus, l. 2. de morbus venef. c. 8. & l. 5. c. 8. Cesalphinus inuestig. dæmon. ca 20. & Theologi crebro numero hoc efferunt, rē diligentissime discutientes, Ioan. Dodo in Apolog. cōtra Fra. Samuelem, Guil. Parisiens. par. vlt. de vniuers. cap. 23. Siluester in verb. hæresis, nu. 3. Abulens. in 4. cap. Matth. q. 47. Beetz dict. capit. 4. Vict. vbi supra Caietan. 2. 2. quæst. 95. art. 3. Alphons. à Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. c. 16. Sixtus Senensis lib. 5. bibl. annot. 73. Crespetus de odio Satanæ discurs. 15. lib. 1. Sebastianus Mich. in Pneumalog. Angelez. in 2. quæstio. vnica de arte Magica, artic. quarto, diffic. 5. Petr Binsfeld dict. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias lib. quarto, de Natur. dæmon. Et nonne Antichristi tēpore tales conuentus agnoscit futuros D. Hipolyt. Martyr. lib. de consummat. seculi, haud longe princip. hos nouere leges Salicæ, vt patet ex lib. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus scribit Geneuæ conuentum esse ordinarium prope summam ædem, vt ex eo refert Crespetus. Sed accipite verba Hyppolyti: Tunc iniquus ille elato animo dæmones suos congregabat humana specie (nonne sic in conuentibus tripudiant, & commiscentur cum strigibus?) & eos, qui illum ad regnum inuitarunt fastidiet; animasque multas inquinabit, quippe Principes eis constituet ex dæmonibus.) Facit quotidie Diabolus superior, dum suum cuique strigum dæmonem magistellum attribuit. Tertullianus *libr. de anima cap. de somnijs*, affirmat, *domus quoque hominum dæmonijs patere, nec tantum in adytis, sed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri.*] Videte nunc quo pacto hoc mysterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitro referendum, quod abs Guilhelmo Neubrigensi in hunc modum traditur.

In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ.] res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Est vicus aliquot à mari orientali miliaribus distans iuxta quem famosæ illæ aquæ, quas vulgo Vipse vocant. Ex quo vico rusticus quidam ad salutandum amicū in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus sobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem sæpius vidi, & duobus, vel tribus stadijs à vico abest, voces cantantium, & quasi festiue conuiuantium audiuit. Maritus quinam in illo loco solemnibus gaudijs intempestæ noctis silentium rumperent, hoc ipsum curiosius inspicere voluit, vidensque in latere tumuli ianuam patentem, accessit, & introspexit, viditque domum amplam, & luminosam, plenamque discumbentibus tam viris, quam fœminis, tanquam ad solennes epulas. Vnus autem ministrantium cernens stantem ad ostium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, consulto noluit bibere, sed effuso contento, & continente retento, concitus obijt, factoque tumultu, in conuiuio pro sublatione vasculi, & persequentibus eum conuiuis, pernicitate iumenti quo vehebatur euasit, & in vicum cum insigni se præda recepit. Denique hoc vasculum materiæ incognitæ, coloris insoliti, & formæ insi-

insitatæ Henrico seniori Anglorum Regi pro munere oblatum est: ac deinde fratri Reginæ Dauid, sc. Scotorum Regi, contradictum annis plurimis, in thesauris Scotiæ seruatum est, & ante annos aliquot (sicut vereci relatione cognouimus) Henric. II. illud aspicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. resignatum.]

Libro 1. Regum Angl. cap. 38. tales montium recessus, vulgus solitum nominare *montem Veneris*, qualem tradunt etiam in Italia prope Nursinum lacū esse, vt patet ex epist. 46. Aeneæ Siluij. Si mauis exempla recentiora, & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. lib. 10. Hist. Franc. ita scribit, *Quo tēpore Guil. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Hara prior, apud Ebroica, ad perpetuū carcerem damnatus est, ob falsæ religionis crimen. Nam cū illustris cuiusdam feminæ amoribus teneretur, neq; eius cōsuetudine frui facile posset, dæmonē patronum sibi adhibuit, & eum in arietis specie adorauit, à quo postea doctus scopā sumere, atq; inter femora equitis instar ponere, breui memento quo volebat se traducebat.*] Inter striges Aueniones es,(vt narrat Mich. Pneumal. sch. 6.) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, se à patre in Synagogā (sic conuentū vocant) deductū, & ibi vidisse patrari multa nefaria, & horrenda, itaq; conterritū muniuisse se signaculo crucis, & dixisse: Iesu, quid istuc rei? simulque cum dicto turbam totam disparuisse, & ipsum se solum ibi deprehendisse: postridie domum rediisse, quæ tribus a Synagoga miliaribus aberat, & patrem ad iudices detulisse. Vnde, & puero in vicinia nomen inditum *Masquilon* (hoc e. paruus fortiarius) huncque puerum, cum ipse Michael ista scriberet anno. 1582. adhuc Auenioni captiuum fuisse. Aliud contestatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit ad scribere, Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dæmonem cōstituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quam nūquam relinquere debeat, sed illi inseruire in omnib. quæ ipsa cupiet, & quotiescunq; contigerit ad lodos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illam deferet, & instruet. qui quidem dæmon associatur

A ei, tanquam maritus vxoris sæpè accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas cōgregatur, & nō vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia, sed in vera, & naturali forma accedunt ad loca prædicta, hoc modo, & ordine. Videlicet, quia primū per vnum, vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonē illum, qui est ad ipsarum custodiā constitutus qualiter nocte tali, & tali hora se

B præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, deducit, & auditur, dummodo sit causa vera, & excusabilis, quæ legitime excusare possit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt non accederet, non deferebatur inuita, sed remanebat in domo sua: nihilominus pro pœna sui mendacij adeo fortiter truciabatur à dæmone, & in mēte, & in corpore maximis, & cōtinuis doloribus, &

C ægritudine intrinseca, vel extrinseca tā fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, sed semper tribularetur, & omnia, quæ ipsa ageret euanescerent, & perirent in fieri: adeo, quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, peccatū suum fateretur, & promitteret, etiam medio iureiurando: quod amplius non recusabit accedere. Cum vero promitteret accessura, statim adueniente nocte, & hora, euocabatur voce

D quadam, velut humana ab ipso dæmone, quem non vocant dæmonem, sed Magisterulum, aliæ magistrum Martinettum, siue Martinellum. Quæ sic euocata, mox sumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus suum in quibusdam partibus, & membris, quo linito exibat ex domo, & inueniebat semper magisterulum suū in forma hirci illā expectantem apud ostium, super quo mulier ipsa dixit, quod equitabat, & applica-

E re solebat fortiter manus ad crines, & statim hircus ille adscēdebat per aerem, & breuissimo tempore deferebat ipsam vsque ad nucem Beneuētanam, & ibi suauiter deponebat, &c.] reliqua etiam refert consentanea his, quæ alij citati DD. scripserunt solere in conuentu contingere. Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confessiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali

dela-

delatione, modo, & cæremonijs conuẽ- A tus, & alijs circumstantiis: Quarum præcipuas summatim hic exsequar, additis, nonnullis, quas accepi à Petr. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ, & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæsitoris, & Iudicis functioni in Stabulensium sagarum, & Lamiarum causa. Quoad baculum notat Sebast. Michael. d. operis Schol. 7. Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem malefi cij sic interpretari, *Non facietis experimẽ ta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas.* B & his verbis pleraque solemnia strigum comprehendisse. per *figuras*, intelligere circulum, de quo iã egimus, per *baculum*, virgas quibus vtuntur ad maleficium hostijs, & alias quibus in ῥαβδομαντεία, & arundinẽ seu scopæ hastam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virga Diabolum, vt imitetur virgam Mosis miraculorum effectricem, vel aliam illam floriferam C Aaronis. Hunc baculum porro inungi solere vnguento confecto ex varijs rebus insulsissimis, maxime ex vnguine infantium necatorum, quanquam aliquando non baculum, sed vel crura, vel alias sui corporis partes illinunt, vt patet ex verbis Ghirlãdi, & ex sententia Auinionẽsi, quam exhibebo totam lib. 5. Posset sine vnguento: sed hoc vult copiosum adhiberi, vt quam plurimos infantes interimant, opinantes sine hac pinguedine se D ad conuentum deferri non posse. Indicio est, quod prima vice dicit sufficere vnguentum commodato ab alijs acceptum, postea necessariũ esse, vt ipsemet sibi illud ex infanticidio præparent.

Sic ergo iniunctæ solent deuehi insidentes baculo, furcæ, vel colo, vel cremathræ, imposito vno pede, vel insidentes scopis aut arundini, vel tauro, sui hirco aut cani (quorum omnium exempla prodidit Remig. l. 1. cap. 14.) Sic inquam so- E lent ad *ludum bonæ societatis* (vt in Italia vocant) conuentum deferri vbi ignis vt plurimum accensus, teter & horridus. ibi dæmon conuentus preses in solio sedet, forma terrifica: vt plurimum hirci vel canis: ad illum accedere adorandi gratia, non eodem modo, interdum complicatis genibus supplices interdum obuerso tergo stantes, interdum cruribus etiam in altum iactis, nec capite in anteriorem partem prono, sed resupinato, adeo vt mentum ad cælum feratur, tum candelis piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad signum homagij eum in podice osculantur. Quid? quod & missæ sacrificium aliquando, per summum scelus, æmulãtur, & quæ lustralis, & similium rituum Catholicorum? lib. 3. ex viri eruditi, senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam, Insuper liberos duos Diabolo illic offerunt, vt annis superioribus mater Cunonis Rouerensis, apud Binsfeldium; & anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaquerium, c. 7. sed inquinatissimum sacrificiũ idoli Moloch, secundum vtramque interpretationem, nequiter & crudeliter repræsentant; cũ proprios vel elienos filios dæmoni offerunt, & occidunt; aut semen ipsum profusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus, qui cum muliere in templo venerẽ exercens semen sacro schrismati miscebat, quod narrat idem Iaquerius flagelli fascinar. fol. 58. aut denique communione sumpta sacram hostiam, in ore asseruatã, & extractam, dæmoni oblatam, coram eo pede conculcant, vt multæ striges inquirente Iaquerio confessæ fuerunt. c. 8.

His, & similibus flagitijs, & abominationibus execrandis commissis incipiũt mensis assidere, & conuiuari de cibis, quos dæmon suppeditat, vel ijs, quos singuli attulere: Interdum tripudiant, ante conuiuium, interdum post illud. solent diuersæ mensæ esse, tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis, interdum valdè insipidis, & insulsis onustæ, quibus pro dignitate; aut opibus, singuli locantur, aliquando suus cuique dæmon adsidet, aliquando malefici vna ex parte, & suus cuique dæmon ex aduerso. Nec mensæ sua deest benedictio cętu hoc digna, verbis constans planè blasphemis, quibus ipsum Beelzebub, & creatorem, & datorem, & conseruatorem omnium profitentur: eadem sententia ex Actionis Gratiarum, quam subdunt mensis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum aperta, interdum velata larua, linteo, vel alio velamine, aut persona. sic etiam personati frequentius, post conuiuium quisque dæmon suam

quam

quàm custodit discipulam manu prehen- dit; &, vt omnia fiant ritu quàm possunt absurdissimo, dorsis inuicem obuersis, & in orbem iunctis manibus iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accensas manu tenentes, quibuscum ante dęmonem osculantes adorarant, & cantare fescenninos in honorem dæmonis obscænissimos, vel ad tympanum fistulamue sedētis alicuius in bifida arbore saltare, omniaque ridiculè, & contra cęterorum morem peragere. tum suis amasijs dæmonibus fœdissimè commisceri. Quando sacrificia fiunt, fieri solent statim initio peracta adoratione: Sacrificia tamen etiā extra conuentum sæpè faciunt. Denique addunt, quemque narrare sua ab vltimo conuentu facinora; quæ quo grauiora, & magis execranda fuerunt, eò collaudari vberius: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè, à dæmone, vel à malefico quopiam seniore: vltimò pulueribus (quod aliqui scribunt esse cineres hirci illius, quem dæmon assumpserat, & quem adorarant, subito coram illis flamma absumpti) vel venenis alijs acceptis, sæpè etiam indicto cuique nocendi penso, & pronunciato Pseudo-thei dæmonis decretò; *Vlciscimini vos: alioqui moriemini*: vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam: suas quemque domos: si propè sint pedibus, sin distantiores, vt aduecti, repetunt. Conuentus vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ silentio, quando viget potestas tenebrarum, vel interdiu meridie, quo sunt qui referant illud Psalmistæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra scribit à magis certos dies, & horas obseruari. Nostræ striges videtur, in diuersis regionibus, varios habere statos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam sextam præcedit. (*Sic Comanus in lucerna*) idque circa noctis medium (vt ait Seb. Mich. schol. 7.) Lotharingicæ striges cōueniunt noctibus, quæ præcedunt feriā quintam, & diem Dominicum, teste Remigio li. 1. cap. 14. apud alios legi noctē, quæ præcedit feriam tertiam.

Posset dæmon eas transferre sine vnguenti vsu, (vt dixi,) & facit aliquando: sed vnguēto mauult vti varijs de causis. Aliquando quia timidiores sunt sagi, quā

A vt audeāt, vel quia tenuiores sunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore assumpto ferendum, horum enim vnctione sensum obstupefacit aliquando, & miseris persuadet vim vnguento inesse maximam. Alias autem id facit, vt sacrosancta à Deo constituta Sacramenta mimice adumbret, & per has quasi ceremonias suis orgijs reuerentię, & venerationis aliquid conciliet. Nihil verò ad translationem conferre vim vn-

B guenti, vel inde patet, quod etiamsi, qui statuto conuentus tempore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguento illinant, & reuera per aerem eo deuehantur, (Deo id, vt multoties probatum, ad puniendam incredulam curiositatem tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas, dissipandasque ad fidei veræ confirmationem, eo se vnguento

C inungeret, proculdubio (vt recte Binsfeld.) nulla sequeretur translatio. quia hic omne pactum cum dæmone cessat, neque id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conuentum destinata tempora sese inungerent sagæ, non auolarent, nec auferrentur; eo quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc, & ideo non vnguntur, nisi audito conuentus signo; aliquando monentur à suo Martinello aliquando à vocibus præteruolan-

D tis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter, iuxta Spineum c. 30. Sunt tamē quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddam signum, siue vnctionem, siue pilei, aut pallij posituram, siue quod aliud, quando volunt, alio deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis.

Probatur hæc translatio corporea, primò quia nō potest dari quidquam quod eam reddat non possibilem. quid deest?

E non deest corpus mouens, nam diabolus corpus assumit, nec adest, vel obstat corporis moti resistentia, vel grauitas; quia longe maior est vis dęmonis mouētis, qui montes loco mouere posset. nec obstat celeritas motus ad locum remotum spacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas, & vis naturæ angelicæ, iuxta D. Augustinum, & B. Thomā. nec Deus id non permittit. exstant enim

per-

Aug. l. de diuina. dæmon c. 3. Th. 1. p. q. 110. ar. 3. Mat. 1. v. 8. Luc. 4. v. 6. Matth. 1. v. 20. 24. & c. 2. v. 14. & 20.

permissionis innumera ferè exempla A quædam etiam S. S. clarissima. Citant nonnulli primo loco Christum Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari, quod de malo spiritu accipiunt Origenes Ambrosius Chrysostomus, Augustinus Gregorius, Strab. & alij: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aerem Christum à dæmone volantem raptum, deportatũque fuisse; magis tamen placet, cum Origene, & Euthymio, ductum duntaxat, B & præeunte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod aperte diuus Lucas insinuauit: nec obstat Diuus Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro significat assumere ducendo tãtum; & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi: ideo istud exemplũ non multum vrget. Secundo loco adduci solet: dęmones ingressos porcorum gregẽ, eos in mare præcipites egisse. firmior adhuc C locus est, quem tertium, adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum, & Habacucũ capillo in Babylonem translatum ad Danielem. Ad hæc loca respõdet Vlric. Molitor, male nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eo quod Angelorum hac in re longe maior sit vis, ac robur, quam dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum Angelũ, D quam malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse, quæ naturæ dotes erant amisisse quæ gratiæ erant. Cum ergo bonus Angelus Habacucum tulerit, permittente Deo, poterit & diabolus hominem transferre. Quid mirum hãc dæmones à Deo in humana corpora potestatẽ recipere, qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Heffelus & Maldonat. in Matth. Marci 5. v. 13. Matth. 8. v. 32.

Act. 8. v. 26. & 40. Dan. 14. v. 35. ita post D. Dion. Thom. et alios Maleus p. 2. c. 3. Castro. li. 2. c. 16. Clemens Rom. l. 6. Const. Apost. Egesip. l. 3. hi. Arnob. l. 2. contr. gen. Cyrillus. Ierosl. Cat. 6. Epiph. Amb. Maxim. & alii. Herod. Melpomen. Nazianz. epist. ad Basl. 22. Orig. l. 1. contra Cels. Polydorus

Probatur etiam id experientia tot exẽ E plorum, vt, sine proteruia, quis dissentire nequeat. Grauissimi, sanctissimique patres referunt, Simonem Magum coram Petro, alarum dęmoniacarum remigio in aerem sublatum, volitare visum. similia de Abari Scytha leguntur. Badudum Britaniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum historia. De Erico Suecorum rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subito absportaretur regionẽ, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Suecorumque historiographus lib. 17. Berengarius hæreticum, & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonẽsi Ecclesia lectionem decantasse tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigijs*, in Anglia quandam veneficam à dæmone palam equo nigro impositam, & per aerem abuectam. cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, lib. seq. refertur. de vetula ex lebete saltitante, Cesarius lib. 11. miracul. sub fin. de maleficijs Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. chron. Flandriæ. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, mane repertus fuit in pristino clauso, & interrogatus, dixit; se per quosdam ad magnũ conuiuium delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pristino immissum. Paul. Grill. lib. 2. de Sortileg. qu. 7. narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatam quandam Lucretiam, quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub auroram matutinis campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subito illam à dęmone vectore prope fluuium in agro spinis obsito derelictam. forte iuuenis, ei bene notus, illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, pręter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus accedere formidabat. persistit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quæsiuit habitus, & moræ eo loci causam: illa primũ alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulis negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, confitetur quod sibi accidisset, & qua ex causa. Iuuenis eam secretò domum suam perduxit, & multis ab ea muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atq; alteri narrauit: sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis.

l. 1. hist. Angl. Põtius Virũnius cõpẽd. hist. Brit. & iidem annales hoc memorãt de Oliuerio Malmesburiẽsi, quem Nauclerus & Vincentius. Elmerũ vocant.

vide Malleum malef. p. 2. c. 3.

Mu-

Mulier quædam Sabinensis diœcesis hunc profitebatur diabolicam artẽ;] de qua cum maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione sua persistens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò, astute se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnguento quodam vngentem, qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quasi auem recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequens, vt videret, quo tenderet, amplius eam non vidit, & accidens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die vero sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter, (vt ante) se nescire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illum fecisse videerat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit, quam si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò, vt veniam impetraret, facile petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, ludũ, & choreas, & cætera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cum cibos insipidos iudicaret, petijt sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atq; iterum petijsset, nunquam illi dabatur. Tandem cum post, importunam petitionem, prolixamque expectationem, sal illi daretur, dixit. Nũc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusq; extinctis, mansit ille solus nudus, quousque manefacto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria, in qua erat, illi vero responderunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patria viri per centum miliaria, ob quam causam, licet diues esset, coactus fuit per viam mẽdicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totã plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia, quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiusdem mulieris confessione confirmata sunt. Hæc ex Grillando, Franc. Alfonsus à Castro dict. cap. 16. addens se multa posse alia referre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispania contigisse cognouerat. Bartholomæus vero Spineus Sacri Palatij Apostolici Magister quæst. de strigibus cap. 17. & sequen. non minus certa protulit, ex quibus vnũ adscribam, Quandam (ait) puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thalamo sui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita eis fuit, hæc, quæ subdo, enarrauit. dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meã, quæ me dormire putabat: surgentem de lecto, & exutam camisia se quodam vnguẽto, quod ex vasculo assumpsit de sublateribus extracto, per vngentem corpus: & statim assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascẽdens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cumq; ipsa quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidissem, & comminantem, nomẽ Domini IESV, & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaque remãsi. His auditis à puella scripsit omnia, hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergomensi, à quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta confessa est, & addidit, se à dæmone plusquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nunquam, eo, quod semper illum inuenerit signo cru-

cis, & sanctis orationibus à parentibus bene munitum. Subdit, & aliud, quod etiam ascribam. Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de Valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo, cui infra scripta contigerunt, cognouisse. Quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum (hoc est conuentum Sagarum,) quando ipse nocte dormiret, finxit se quadã nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit, quod vxor, & statim per caminum, (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus est, quo loci etiam vxorem suam, cum alijs pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum alijs quodam signo facto discessit: eodem viro suo in illo loco relicto. Qui mane à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cũ robore factum narrauit, & ex hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tãdem confessa, pœnam dedit suis dignã sceleribus.] Hactenus Bart. de Spina. Cõtestatoria adhuc tria Italicis istis addit strigportij exempla Nico Remigius libro primo Dæmonolatr. cap. 14. quibus nequeo lectorem priuare: ita scribit: *Lutzeij (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis)* Maio mense anni 1589. paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chotæius, in vicinum, cui nomen est VVisembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumque vicum assurgit, bonam partem conscenderat, cum subito correptus turbine stetit circumspectãs attonitus, nuncubi rei adeo insolẽtis causa aliqua appareat, nam cætera tranquillissimus quietissimusque aer erat. Aduertit in seccessu quodam (eum accolæ crepidinem Moreliam appellant) laruatas mulieres sex instructam multo auro, atque argento mensam quandam saltando circumeuntes, perindeque sua iactantes ca-

A pita, ac qui intemperijs agitantur: tum ijs astantem in nigro tauro hominem, qui eas vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi igitur constitit tantisper dum se colligit, ac rem totam certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momento turba illa disparuit, ac se ab eius adspectu subduxit. Amoto igitur eo metu. se denuo viæ cõmittit. ac iam montis verticem superauerat, cum ecce eum mulieres illæ à tergo insequuntur, capita sua, vt antea iactantes, atque altum, seu ex composito silen-
B tium tenentes. Præibat homo atra facie, manibusque in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, nisi obstitisset districto atque opposito ense: si quidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens atque euanuit, ostendunt se nihilominus iterũ mulieres illæ, vnaq; cum ijs homo quẽ modo dixi tauri sessorem, chorearumq; spectatorem, ad quem iam factus confi-
C dentior Choræius accessit propius atq; infert. Ita tunc hic es, mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomẽ) obsecro, si quid potes, serua me. Nam (pol) tibi fidem meam obstringo, me nihil eorum, quæ vidi equidem palam esse facturum, Vixque hæc dixerat, cum turbo illum, seu nebula inuoluit denuo: eo demum euolutus & liberatus, solum se in solo ac longe dissito à via loco reperit, quam tamen vestigando ad extremum nactus, quam fe-
D stinantissime potuit domum se recepit, Triduo post id testimonium ad aliud postea à iudice quæstionis rursum vocatus hoc ex abundanti superioribus addidit, recordari se cum propius ad mẽsam accessisset, visurus, & quibus epulis esset instructa; dæmonem sibi è vestigio vnguibus in os inuolasse, ac domum se contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum sublatum, atque ad Combrimontis cataractus, qui locus à
E priore non minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentum esse putet hominis non sobrij. & noctis lociq; solitudine tum forte exterriti, id etiam Sandeodati XI. Cal. Iunij 1589. Barbelina Caxeta, è mulieribus illis vna, superiore mense totidem ferè verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caseosque bubulos totidem Chotæijo illi à Desiderio

ſiderio Gaxeto, eiuſque vxore dono datos quo celatum haberet quod ſic viderat. Qua de re coram compoſiti conuenerunt, per omnia, extra hoc vnũ, quod Barbelina diceret non eſſe in Choræũ à dæmone intentatas manus, quia ſic ſe menſæ propinquum intuliſſet, vt ſi in elogio ſuo mentitus fuerat, ſed quod aureũ craterem ab ea furto tollere parauerat. Aliud exemplũ ita narrat idem Remig. Ioannem ab Hebach vix dum ab ephebis egreſſum venefica mater ſecum ad nocturnos dęmonum conuento deduxerat, ac quod tibijs ſciret, ijs illum canere iuſſerat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur inſcẽdere: quod dum facit, ac ſaltantium choreas ocioſus oculis colluſtrat, forte inſolentia admiratus: (nam præpoſtera, ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde iſthæc nobis tam ſtulta amenſque turba? vixque hoc dixerat, cum in terram prolapſus, altero humero debilitatum ſe, ac cum aſtantium opem imploraret, ſolum reperit. Quod dum palam prædicaſſet, & varie de eo ſentiretur: alijs viſum; alijs rẽ geſtam eſſe contendentibus, ſecuta eſt poſtmodum, quę eam dubitationem tolleret occaſio. Nam Catherina Prætoria in Fræiſſem 4. Non. Septemb. 1589. earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob ſortilegij ſuſpicionem non multo poſt comprehenſa, rem omnem vti ſupra memorata eſt, adhuc eius rumoris, quem Hembachius ſeminauerat, ignara, & nulla interrogatione præeunte faſſa fuit. Kertnes Otilla in VVerdeſtam 8. & 7. Id Auguſt. 1590. & Eyſarbez Agnes Duſæ. 3. Non. Dec. 1590. qui proximus erat ſequens annus, veneficij damnatæ, idem quoque diuerſæ affirmarunt, locum præterea illa, vbi id eueniſſet ſuo, quo id teſtatius fieret nomine, Mayebuch appellans. Tertium non teſtium tantum dictis clarum, ſed, & clara luce geſtum in hunc modum recenſet: Rediens Nicolaa Lagbernhardę molettina Guerminenſi Aſſeriumcuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590. ac iter ſecundum ſepem ſilueſtrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum in orbem ſaltantium tum virorum, tum mulierum: verum, quod præter ſolitum aliorum hominum morem auerſi, tergaque oſtendentes id faciebant, attentius eos aſpiciens vidit præterea, qui caprinis, bubuliſque pedibus deformes vna intermixti ſaltatorum illum orbem verſarent. Tum pene emortua Ieſu ſalutare nomen (vti quibus ſiniſtri inauſpicatique aliquid imminet) inclamare cępit, ac rogare ſuppliciter, vt ad ſuos modo ſalua incolumiſque redire poſſet. Illico euaneſcere o[m]nes qui tripudiabant, præter vnum *Petter Gros petter* nomine, cui ocius in aerem ſublato elabi interea atque excidere viſum eſt penicillum, quaſi furnarij conſueuerunt furni ſui arca, priuſquam panem in eum cõdant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac ſpiritum trahere: tum etiã domum reuerſa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipſa eiuſque propinquis ſpargente, iam vniuerſum pagum peragraſſet; *Petter* ille, ne videretur eius diſſimulatione tantum crimen agnoſcere ac fateri: primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: ſed tandem veritus, ne non ſuccedente lite maius ipſe ſibi crearet periculum, eam conſulto deſeruit: quę res multo etiam magis eius facti ſuſpicionem auxit, æſtimantibus multis malæ mentis conſcientia illum eam, quam primum in animum adeo auide reuocauerat, iniuriam muſſitare. Ergo iudex in eius vitam moreſque tanto diligentius inquirere, ac cum certis indicijs rem nõ eſſe vanam comperiſſe, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam confeſſionem adducere: tandẽ, & alios, qui cum illi eius ſceleris ſocietas fuerat: coarguere, ac iam manifeſtos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Duſæ 6. Cal. Febr. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Duſæ. 14. Cal. Martij 1591. quæ diuerſæ totidem tamen verbis, illud de ſabbato à ſe auerſis vna cum intermedijs cornupedibus choro, proditum à conſcio *Petter* iudicium verum eſſe agnouerunt. Acceſſerit, & earum confeſſioni tertius Ioan. Michael armentarius Duſæ Cal. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens: ſe interea, dum hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam forte oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerũ

veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cũ A Nicolæa illa (vti dictum est) Iesum tremebunda inuocasset, seque præterea crucis signo muniuisset, è quercus altiore ramo cui tum insidebat præcipitem decidisse, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine VVeiler, in quo pascentem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum firmissimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quemadmodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus, qualem habent hypodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularum caprinarum bubularumque recentibus vestigijs. Quæ & perstiterunt videri, dum aratro denuo proscissum, sub actumque atuũ illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nicol. Klein, Desiderius Vernex, & Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentem maturè ducti, de ea post à iudice sunt interrogati.]

Nonne sat manifeste probantur choreæ, conuentus, translatio? An hic Dormitantij nostri cunctorum abnutiui dicent hæc somnia tam varios, tam apte, quasi in vnam Cathenam annulos connexuisse? an illius Petters penicullum etiam somnians eo delatum? somniasse Nicolæam; & somnij soporifera ægrimonia triduo lectulo affixam? somniasse testes hos omnes solennia, & meræ vi imaginationis agro impressa vestigia tam pertinaci impressione? greges ab Amphryso Apollinem, aut a Gadibus Herculem Erythreas boues eo deduxisse, & choreas duxisse docilia armenta Lotharingico in solo? pergent scrupulosi (scilicet) Dubitantij, vereri ne innocentes huiusmodi, fateantur se commisse, quæ nunquam deliquerunt, sed errore opinionis putant se deliquisse? Quæ hæc, & quam pertinax libido est, generis humani hostibus sic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronsseus epist. Medic. 50. quod suis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat.

Erat in pago OostbroucK non procul à Traiecto mulier vidua, cui seruus contraxerat, ad obeunda, vt res postulabat, munia domestica: Is cum iam sæpius, vt solent esse curiosuli serui, per transennam animaduertisset, heram nocte intempesta, statim ac quietise tradidisset domestici, quotidie in stabulum, ad certum præfixum que locum venire, atque ex porrectis manibus præseppi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij esset, statuit, & ipse inscia hera idem semel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex consuetudine ad solita veniente, atque sicuti videbatur digressa, subsequitur, & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VvycK. in abditũ, & subterraneum specũ, vbi cœtum maleficarum de maleficijs conferentem inter sese, reperit. Hera cum suis inopinam famuli sui præsentiam admirata, rogat, quo astis, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appulisset. Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primum atque excandescere cæpit, verita ne nocturni, atque clandestini isti conuentus hac ratione tandẽ eliminarentur: cum consortibus igitur deliberãdum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amice exciperetur, silentium stipularentur, atq; arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionẽ, videre contigisset, nulli communicaturũ se, aut reuelaturum sanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mitius agant, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac sortilegarum interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instiga nte hera, iam vertitur, remittendusne domum sit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium consensu mitior placuit sententia, quæ iuramento ad actum domum deferendum decerneret. Suscipit eam prouinciam hæra, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accingũtur operi, atque euro ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris, conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi malefica

fica illa anus occasionem nacta, verita, ne iuuenis pęnitentia ductus, quod furialibus istis ferijs (quemadmodum simulabat) initiatus esset, visa tandem eliminaret, prouolans, à se deiecit adolescentē, sperans, vt suspicio est, eundem partim casus violentia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verum, vt est Deus misericors prorsus, non volēs mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat, vesanæ illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontē submergi, sed aliquanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur, dum forte fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagā ex casu non accepit, violētia impetuque casus per arundinetum quodammodo refractis Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illucesceret, mille distorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens, tantisper ingemiscebat, dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eo calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabūdus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri, &c.]

Hactenus ille quid ad hæc queat impudiens os vel VVieri, vel Godelmanni, cum suis oraculis Luthero, & Melanchtone? dicentne atrabiliariam mulierculā hoc credidisse, & deceptam fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer, & elumbis? delumbaratne illum subito bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specus, & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex OostbroucK in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis, & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam, qui illic iuuenem inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere, ò impudentem pertinaciam? Considera potius (lector) in hac narratione. *Primò* A nouum modū siue signum, senilis cōprehensionē, absq; vlla inunctione. *Secūdò* solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cętus suos, & conuenticula malefica. Nam anno quoque superiore, Ioānes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectina, & eo se non semel Strabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aera, sed & auxilio dæmonis B alios humeris eo deferre posse. Deniq; stultissimum esse misericordiæ crudelissimarum excetrarum se committere. Quanto tutius fuisset huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire, & totum illum cætū, venti instar dissoluere, ac diffugare (Mansisset esto solus in specu: labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuisset. Verum possem multa huiusmodi adijcere. nam similia narrāt multa exempla C Anan. d. lib. 4. Auctor Dæmonoman. lib. 2. c. 4. Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. cond. XII. And. Libanius in strigiportio, Cumanus in Lucerna inquisitor. & his antiquior Ioann. Cæsarius li. 10. miraculor. c. 1. & alij.

Ex his exemplis desumitur fortissima probatio. cum isti ex mera curiositate iniuncti, de loco in locum tam remotū re ipsa delati fuerint, manifestum fit hæc non contingere nuda dumtaxat imagi-D natione, & delirio mulierculatum. immo, nonnunquam conuentu subito dissoluto, repertæ mensæ, & supellex argentea, & postea à dominis agnita, & confessæ vxores se illa secum ad conuentum detulisse. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant, arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt, si lauarti non sint, conuiuas agnoscunt, obuios quoque, quos in via habuerint, sæpe salutant, & alloquun-E tur: cernuntur non raro ab alijs viris catholicis, & mente sanis ad conuentū euntes, vel a conuentu redeuntes: interdum etiā visæ, & deprehensæ nudæ, & ex turbine, seu nube decidentes, aut vulneratę, & mutilatæ membris, do quo lib. 5. Item hac deportatione sic sæpè defatigantur, vt domū reuersis per totum triduum sit decumbendum prius quam pedibus possint consistere, quod docet Remig. d. l. 1.

cap. 24. confitentur omnes vnanimiter A eadem, nec in circumstantijs minutissimis discrepant. idem confirmant alij immunes ab eorum crimine, & errore. Fatētur rei in ipso rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autem, & delusorijs, tam perpetim nequit vna, & consentiens omnium esse contestatio, tantaque, inter locis, & temporibus, & ætate, ac studijs disiunctissimos adeoque multos, consensio. peculiaris enim cuiq; est animi actio, & alius ab alio diuersum quid imaginatur: nec cerebri, aut phantasiæ omnium eadem dispositio, quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret, nec etiam mendacij tanta posset esse conformitas. Hoc argumentum, meo iudicio, hominem non peruicacem, idoneum est conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eo quod (vt bene) Cumanus supra numero 3. somnia, & phantasiæ tales non sunt in C potestate hominis, vt ei accidant, vel ijs careat pro lubito. Sed strigibus serio conuersis, & nolentibus amplius conuentui interesse, nihil amplius tale contingit, dūtaxat quia nolunt, quod est euidens indicium in somnis ista non contingere. Prę terea qui hæc asserunt somnia esse & ludibria, certe peccant contra reuerētiam Ecclesiæ matri debitam. Nam Ecclesia Catholica, non punit crimina, nisi certa, & manifesta; nec habet pro hæreticis, D nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehensi cap. consuluisti, 2. quæstio. 5. striges autem iam a plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerii, Michaelis, & docet experientia. Ergo, vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonij errant: Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema marantha sit. Narrat idem Cumanus exemplum delatio- E nis veritatem declarans, quod licet, tentent increduli.

In mendrisio (inquit) *oppido Comensi contigit*;] nam ferè annis quinquaginta elapsis, vt cum ibi quidam inquisitor nomine Magister Bartholomæus de Homate, Diuus Laurentius de Concoretio Potestas, & Ioānes de Fossato Notarius, contra has striges procederent: vna die ipsa Potestas quadā curiositate ductus, volens experiri, an vere & corporaliter, strigiæ irent ad ludum; facta conuentione, accessit quodam die Iouis sero cū notario suo, & quodam alio, extra oppidū ad quendam locum, sicut illi strigia præxerat, & dum ibi prope essent illi tres, viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) admodū cuiusdam magni Domini sedente, & ecce subito omnes ille B personæ ibidem congregato, iussu Diaboli, adeo illum officialē, & omnes eius socios Deo ob eorum curiositatem permittente, baculis percusserunt, quod ex talibus percussionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.

Hæc ille. Non ergo suaserim peruicacibus, vt se experimento committant, nec occinam illud vulgatum: Non credis, vade & vide.

Nec est, quod ingerant dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potius agendi, quam talem cōuentuum frequentiam instituendi. Multa hinc ille commoda percipit. Primo per hanc societatem, & plurium consortium vehementius in malitia fouentur, & indurantur. Secundo hoc pacto criminis participatione, singulorum peccata aggrauantur. Tertio talibus illicibus, & varijs, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicant. Quarto multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominūque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, vt solent carbones iuncti. Quinto voluptas nefaria maior videtur, quo pluribus innotescit. Sexto difficilius conuertuntur, quo pluribus testibus se dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quasi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus q. de strigibus. c. 20.

Breuiter ergo cōcludo, has translationes, de quibus quæritur, posse modis quatuor contingere, primo sola cogitatione, c. 8. v. 3. quod SS. vocat transferri in spiritu, & talis illa visio Ezech. *Et emissa similitudo manus apprendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus, inter terram, et cęlum, & ad duxit me in Ierusalem, in* c. 14. c. 35. *uisione Dei*, &c. Vltimum enim verbū, modū pręcedentibus ponit verbis ne pu

temus

ſemus hanc ſimilem tranſlationem illi Habacuc, de qua Daniel. Aliquando ſuis pedibus commoueant ad conuentus, vt narrat Remigius, & Binsfeldius. 3. à Dæmonæ reuera ſecundum corpus, & motum localem, tranferuntur, vt docui. 4. aliquando poteſt contingere, vt ipſi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat tranſlati fuerint, quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibuſdam P. Ioannis Maldonatij dictatis, *de Dæmonibus*, quod quando volunt corporaliter transferri, tum ſe inungunt vnguento ex infantilis corpuſculi adipe, quando conuenientibus per inſomniũ duntaxat intereſſe volunt, tum in ſiniſtrũ cubare latos; quando vero malum vigilantes: quæcumque in cõuentu fiunt cernere, vt coram ſe geri, tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam craſſum euomere, in quo geſtorum imagines, vt in ſpeculo intueantur. Et fortaſſis hoc Quæſitoribus inſinuare volebat famoſus ille Ioannes de Vaulx Stapulenſis, cum diceret, ſcire ſe diſcernere: num corporaliter, num vero per imaginationem conuentui intereſſet.

Vnum reſtat ſoluendum, quod quoſdam ſcio torſiſſe aliquando. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quærat, qui fieri queat, vt, cum angelus ſit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt cenſuit Guilh. Pariſ.) nec ẽt diſtincta virtute ſeu potẽtia motiua (vt putauit Aureolus:) nec ẽt poſſe Angelum ſola voluntate, & intellectu illimitate, & infinite, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere hoc enim damnaſſe intelligendus eſt articulis Pariſienſis, & merito quia hoc eſt virtutis infinitæ: Sed reſpondeo, Angelum determinatã ſibiq; notã, ſuis viribus non maiorem mo ẽ, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli, & rei motæ natura permittit, eo ſolere mouere & transferre poſſe quod in aſſumpto corpore, ſecundum ſubſtantiam (malo enim hoc tenentes ſequi) ſit præſens, ſicq; preſens, ſola volũtate corpus illud impellat, & eadẽ voluntate, mediãte illo corpore, aliud corpus contiguũ moueat, vel deuehat, ad eũ fere modũ quo

vide Ioſ. Ang. in 2. d. 8. q. 3.

A vẽtus fortis plumã agit per aerẽ, & certo tandem loco illã deſtituit, & deſtituendo ſiſti. Et ſic Angelus deferens Prophetam Habacuc, dũtaxat tangebat capillos eius: neque tum capilli corpus ſuſtentabãt, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis, imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari actiuitatẽ, vt celeritas deuectionis, non ſuperet robur delati; fiet, vt ſi ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, haud dubie B mire defatigetur homo neceſſe eſt, celeri illa per aerẽ delatione. Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam illã Remigij, quod Angelorum bonorum tranſuectiones quietæ, & laboris expertes ſint hominibus; malorum vero plenæ laſſitudinis, formidinis, & moleſtiarũ. etſi enim vt plurimum credam hoc vere contingere; fieri tamen poteſt, vt ſi dæmon velit, etiam citra laſſitudinem, & moleſtiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat C Torquemada Dial. 3. & ille Ioannes de Vvaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certius, has dæmonũ ſubuectiones ſemper periculi plenas, & formidabiles eſſe.

l. 1. demo lat. c. 7.

QVÆSTIO XVII.

An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur, ſiue unum corpus in duobus locis disiunctis, uel duo corpora in uno, et eodem loco penetratiue collocare?

D

BReuiter cenſeo, ad hæc omnia negatiue reſpondendum, quia hæc omnia repugnant principijs phyſicis, et ordinis naturæ. Nam, vt de poſteriore prius agamus, nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab inuicem, nõ occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententia, & communiore, minus ergo poterit ibi cor E pus vnum ſtatuere; ſed ſoli hoc Deo reſeruatum. Nec obſtant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοπροσώπως alijs apparuiſſe, quã vbi reuera tunc erant, non dormientibus modo, ſed & vigilantibus. Nam ſi a Sanctis hominib. & miraculoſe apparitiones factæ vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus, tum illæ ab infinita Dei virtute profectæ ſunt, ſin autem ab Ange-

vide Pet. Tyræum li. 2. de ſpirit. appa. c. 6. & 7.

lis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ, & præstigiosæ censendæ huc refero illud, quod Orig. lib. 6. cont. Celsum tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conspectum, & aliud de mulierculis cōmessatricib. in vita D. Germani, & de Imperatoris filio per Theodorū Monachū patri exhibito apud Zonaram d. Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. c. 8. cum seqq. Quod vero ex alijs refert Ananias li. 4. de Natura dæmon. nō posse dæmonem duorum hominū simul occupare corpora; sed posse tamen cū in vnius corpore sit per substātiam suam. visu alium, vel magno distantē interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nā nihil prohibet duos esse sibi, adeo propinquos, vt simul sint quasi vnus adequatus dęmonis locus quē substantia sua occupet: nihil inquā prohibet hos simul a dęmone possideri. Si vero alter, tam longe distet a possesso, vt spaciū illud excedat spheram actiuitatis dęmonis; non credo posse dæmonem illū possidentem, huic alteri quicquam suggerere tentationis, vt enim nec quoduis corpus, quātumuis distans loco mouere, sic nec quorumuis animos a quorum corporibus absit lōgissime potest Diabolus tentare; sed eos tantum, qui sint adeo propinqui, vt in vno quasi adæquato loco dæmonis cēseantur. Nonnulla huc pertinentia petite a Guilh. Parisiens. par. vlt. de vniuerso, cap. 13.

Tom. 3. in vita Basilii Macedonis.

Prior conclus. pars, de mutatione quātitatis, probatur: quia sanior philosophorum pars, cum Aristotele, & D. Thom. partium corporaliumque dimensionum penetrationē naturæ non permittit ideo nequit dæmon sic mutare corporis quātitatem, vt homo instar catti, vel mustelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat: multo minus, vt per ianuas clausas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita in primi præcepti expos. vlt. c. 4. Quare quod de lamia in mustelam conuersa narrat in Milesia nugator Madaurensis, fictitium censendum. Mentitæ quoque fuerunt ille Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio persuaserūt, solere dæmonem veteranis Lamijs potestatem reipsa dare, vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, atque alia huiuscemodi pusilla animantia contractæ, & diminutæ: intromissasque, denuo priori formæ restitui, si velint. Mentitus etiam similia iactans Scafius apud Niderium in libro 5. Fornicarij. hæc enim deliria sunt omnia, & illusoria. Sed solummodo dæmon præcedentes, latenter aperit, & claudit ianuas, vel fenestras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse, quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionē, & clausuram, adeo subtiliter dæmonem facere posse, vt dormientes in cubiculo non euigilent: nō dubitabit, quisquid meminerit ab Angelo factum, cum B. Petrū de carcere eduxit, vbi nihil necesse est dicere hanc ianuarum apertionem, vel custodum somnum miraculosa fuisse. Si quis obijciat D. Chrysostomum hanc vim Angelis tribuere cum scribit Habacuc ab Angelo demissum, & reductum ex lacu clauso, & sigillis integris permanentibus. hoc enim ait. orat. quæ est de incredulitate D. Th. inter orationes Patrum seorsim Romæ æditas; πῶς ἠδυνήθη καταγάγειν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγάγειν, καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐρρωγυίας καταλιπεῖν. *Respon.* id factum, non Angeli, sed diuina virtute. Præterea videtur Diuus Chrysost. priorem Danielis captiuitatem, de qua c. 6. cum posteriore confundere, de qua agitur Daniel. c. 14. Modus verò quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandā quasi fissionē, & disruptionē ingressum illis præbere, & egressum, post iterum partes cōiunctas facere coalescere; scio, ijs qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem, & huc referri queat quod Cordubæ famosæ illi Magdal. Cruciæ acciderat, vt, hiante subito pariete, a transeuntibus orans puellula conspiceretur. Sed ego totum hoc vel præstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate, quot sufficiunt lapides eximere, & sustinere alios nutant, & postea eadem celeritate, atque dexteritate, iterum eos in suum locum reponere existimo, cumque hominum aspectus hāc celeri-

Lib. 2. Dæmonolat. cap. 4.

li. 2. de sortileg. q. 8.

Act. 12.

leritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri, vt falsum formet iudiciũ de apetto per partium compressionẽ pariete. Prorsus cum vero magistro suo Caluino impius est VVierus: cum nugatur, ita Christum Dominum, post resurrectionem clausis ianuis ingressum, ad discipulos: vbi merito, cum grauissimis, & sanctissimis Patribus, Catholici scriptores, in hac corporis solidi penetratione, patẽtis miraculi rationem agnoscũt. Pari modo Beza, & similes blasphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulchro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse, dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori, vt ceteris in rebus, in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conatur Christi Domini Diuinitati, & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

D. Aug. tract. 121 in Ioann Greg. ho. 26. in Eu. D. Chrys. in orat. εἰσῆλθε ὁ θυρᾶ τῆς ζωῆς διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων θυρῶν. Quo quid apertius.

Cum ergo quantitatem sic mutare non possit dæmon, adeoque illam comprimere, vt partes se penetrent: nequit etiam efficere, vt corpus quantum, & coloratum, verè reddatur inuisibile illis, coram quibus exiftit, oculis eorum sanis, & non præstigiatis; quamuis fieri queat, vt per accidens aliud illud non videant. Nã si corpus illud celeriter alio trãsfert, iam præsens illis non est hoc corpus: si vero species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen visibile permanebit. Sic fraude dęmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annullo apud Ciceronem, sic de Persei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum quod Ioann. Sarisberien. scribit de quodam: *fuitque magorum peritissimus, ut quascumque res uellet, inuisibiles faceret, alias uero uidebatur in alias species transformare.* l. 1. de nugis curialium capitulo nono, item quod Necromanticus ille Gui. Iuliac. A persuaserat apud Meierum l. 10. sic quod de Cleomede Astypelensi referebat Celsus arcam ingressum, & intus operculũ eius retinentem, non esse repertum in ea, sed creditum euolasse, lege Origenẽ libro tertio, contra Celsum. Quod vero scribunt nonnulli eum, qui gemmam gestet Heliotropiam inuisibilem fieri: non credo. nam vt bene, ait Guilhelm. Parisiensis, deberet lapis ille posse colorem omnem tollere, vel alios planè sic B inducere obiecto, vt non possit agnosci. Tantam vero vim illi gemmæ inesse, nondum, vel testis fide digni auctoritas docuit.

d. p. vlt. c. 22.

Denique ex his decidi possunt, & detegi illusiones ille dæmonum, quando membrorum aliquorũ speciem, vel immensam faciunt apparerere, vel nullam, vt sublata videantur, vt sunt quæ narrantur in Malleis malefic. de ijs, qui virilia sibi ablata putabant, apud Sprenger. par. 2. C 1. c. 7. & quod legitur ridiculum in to. 2. tract. de credul. dæmon. adhib. fol. 429. Nec puto dæmonem posse hominis parui ossa sic extendere, vt Giganteę fiat magnitudinis, ideo quod indi Cichorani certis id se herbis posse iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat par. 2. Hist. Peru cap. 42.

QVÆSTIO VIII.

D *An corpora ex una in aliam speciem Magi queant transformare.*

NOn ago de fabulosis Metamorphosibus, Ouidij, Parthenij, & aliorum, nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Aristoteles, & Pli. Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectę speciei in aliam formam perfectæ quoque speciei transformationibus. Et licet Ouidius E & Propert. hoc præter alios senserint. quorum hic;

Li. 5. hist. anim. ca. 19. lib. 11. Nat. Hist. c. 22.

Audax cantatæ leges imponere lunæ,
Et sua nocturno fallere terga ludo.

Ille autem.

Hanc ego nocturnas uiuam uolitare per umbras.
Suspicor, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanenses

ses opinabantur, vt lib. superiore ostensum. de Simone Mago, narratur in Itinerario D. Petri, de quodam ex Sarisburiensi dictum c. superiore, de Badulo Rege Anglorum annales referunt, & iidem narrant Ambrosij Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem transformatū, vt Igernę vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Atturum & Annā genitos *lege Galfridum, & Virunnium.* Quinetiam in nouum orbem hæc opinio se penetrauit. Nam Nicaragnani credebāt striges posse se in cattos, simias, porcos immutare, & qua hate mallani opinabantur famosam illam maleficam Augustinam, in bouis forma grassatam, quando beatrix de la Cuua ingenti diluuio, & terræ motu interijt. Narrat Chieza Histor. Paruu. p. secunda, capitol. 205. & 210.

Cōment. in Senec. Agame. v.690. lib.18. de ciu. Dei c.18. et de spiritu et lit. c.28 si ipse auct. mentitur Danæus Dial. de sortiar. c. 3. contrarium D. Augu. ascribens.

Et licet olim, quid, cum cōmuni Theologorum Schola, & de huiusmodi Lycātropijs, & similibus sententiam, publice professus fuerim, scilicet *omnes illusorias & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem; idem nunc iterum mihi censui hoc loco, vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo contrarium asserenti anathematis imminere pęnam, ex cap. Episc. 26. quæst. 5. quæ sententia auctoritate D. Aug. fulcitur. idem ratio persuadet. Nequit, enim anima humana informare corpus beluinū, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum quia quęlibet forma substantialis, vt suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibi que conueniētes, dispositiones, & organizationē corporis propriam, ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. in Epod. putasse quando agit de socijs Vlyssis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, membra, tunc mens,
& sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor

A

Imo vero humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest vel vulnerari. Semper ergo illusio hic interuenit illorum, qui transfiguratos putant: sæpe illorum etiam, qui videre se putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitantibus, quod si Spondan. fecisset, nōn tam multa Comment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Sit conclus. *Ipsa quidem transformatio delusoria est: multi tamen eam comitantes effectus sunt verissimi.* V. G. Strages hominibus, vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aereo, aut lupino, siue per homines lupina tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per eam non tectos, sed humana specie grassantes, & efferatos: potest enim fieri, vt ex humorum vitio, & atræ bilis excessu affectu quidam lupini, & odium in greges, atque homines, desideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα, seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Arabes Chatrab, Latini *melancholiam*, vel *insaniam lupinam* nominant; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant. Qui huiusmodi solo morbo laborant, hi Magi non sunt, & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiam imitentur, alijs tamen, vt sunt, homines videntur: talis sibi, non cæteris videbatur pater præstantij apud Diuum Augustinum: & alius quidam apud Thomam Brabantium, siue Cantipratensem, & agricola ille Patauinus apud Fincelium, lib. 2. de miracul. & alius Borussus apud Sabinum com. in 7. Metamorphos. & ille Pomponatij apud Euuichium, lib. de natur. sagar.

B

C

vide Paulo Aegynetam li. 3 c 16. & Aetiū li. 6. c. 10. & Condronchum l. 3. de mor. venef. c 7 Auic. l. 3. fen 1. t. 4 c. 6. Aug l. 18 de Ciuit. Dei c. 8. Cantipr. in li. Ap.

D

E

Sed quando alijs quoque lupi, canes, vel catti, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarij Alex.* videbatur equa: item Neuri apud Herodotum, & Melam, & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum, *in altera parte*

te

te Hiberniæ: hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verum solet diabolus tunc diuersimode decipere, nā solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & sibi circumdato ista gerit: quæ putant homines ab illo misero absente, & dormiente patrata, quod stratagema à Santo quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilh. Parisiēsis, d. par. vltima cap. 13. Aliquando vero hominibus ipsis ferarum exuuias huiusmodi feras aptissime circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in triunco quopiam cauæ arboris occulendam: vt ex quorundam confessionibus constat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Rusiæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia luppi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum vere inueniantur saucij illis membris humanis, quæ in ferino corpore ictum exceperant: Nam leuiter cessit circumiectus aer, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quādo verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat; quam scit in ferino corpore fauciatam fuisse. Bartolom. Spineus quæst. de strigibus, c. 16. sui temporis historia ostendit.

Huius etiam (inquit) *apparentis conuersionis strigum in cattos*,] testis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, sub iudiciali iuramento mihi asseruit hoc anno, strigē quandam ante tres menses ei imposuisse, ne prohibere venire circa puerum (à se forte strigatum) quem curandum assumpserat, si quas blandientes, & alludētes videret cattos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse & vxor sua cattum magnam, & hactenus ab eis inuisam, quæ ad puerum accedebat concito gradu, Quam cum ex timore parentes sæpius abegissent, postremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarserunt: clausoque ostio vir ille grauissime cattum hinc inde fugientem diutius hasta percussit, & demū ex alta fenestra se iactare compulit, vt toto collisa videretur corpore cattus. Ex tunc autem strix illa vetula tota confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit; quo factum est, vt leuis, quam prius habebant, suspicio, quod striga esset, & puerum suum, qui hac infirmitate strigiatus grauissime laborabat, ipsa strigasset, in vehementem transijt, imo & violentam. Etenim percussiones, & plagæ, quæ in catto infixæ sunt, in illa vetula sunt inuentæ quoad morborum correspondentiam.]

Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi fascinaria pestis mire gliscit, haud procul à Dixmuda, pene ad Iperlee, & Isaræ con flugem situ, contingit, quod ab homine religioso, fide digno qui tum illic in vicinia, auditione accepi. Rusticus quidam vna cum filio adolescente in symposio potitans, limis obseruabat coquam men suras cereuisiæ, quam propinabat (vt solent) bifurca notantem creta. dissimulat nihilominus interea; dum compotatio soluitur, tum hospitam vocat, vt calculū expensi subducat. petit ista quantū creta notarat: negat ille, & multis vltro citroq; iactis, pecuniam in mensam proijcit, quā sciebat sufficere, & discedit. Stomachabunda hæc, tu vero (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ sum. abit contemnēs mulierculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo scapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido summa ope eam à ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in solo. Fors duo tresve milites illac iter habebant; compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite suppetias, vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum à me bibale. Parent, & ingressi quantum possunt protrudunt. diu frustra fuere. Anhelus vnus, & sudans, quin sarcinas, & onera hæc efferimus, forte vacuam commodius deducemus. Fit, & ecce mercibus expo-

fitis, vident in sententia ingentē luridum buffonem, scintillantibus oculis] eos intuentem. Non tulit vnus militum, sed gladij cuspide perforatum ad guttur tumidatum in aquam iecit. ille quasi exanimis in tergum prouoluitur ventre resupinato: vulnera natitanti imponūt ceteri alia, & repente nauis soluitur, Lætus rusticus auxiliatores ad idē vnde recessisset hospitium reducit: potū petit, præbet, ancilla. Quærit ille, vbi hospita? audit pessime haberet, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapsa, cum ego illam isthinc sanam, & malam, qualis tu, reliqui? Eo, & visam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum, & ventrem vulneribus confossam, laceramque expirasse. Vnde hæc. exclamat, vulnera? Nescire si profitetur ancilla, nec domo illam, quod sciat, pedem extulisse. Itur ad magistratum, vulnera cæsim punctimque illata inueniuntur ijsdem in locis, quibus buffonē, qui nusquam comparebat, milites distinxerant. Nec dissimile aliud, quod de municipe Nechliniensi narrabitur lib. 5. sectione tertia, versic. ad torturam sufficient, de indico 8. ad nominationem accedente.

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit, quidam Stunsius Petrus, eo quod cū dæmone succuba plus quatuor lustris consuesset, ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & sibi & alijs in lupū verti videbatur. Hoc schemate terquinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam, vxorum habuerat loco constant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in æs incisis, palamque venalibus. Qui plura volet de his transformationibus exemplis illustrata (quæ tamē ex his, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spondannum in Homeri Odyss. lib. 10. Binsfeldium de Confession. malefic. conclus. 3. Remig. lib. 2. de dæmonolat. cap. 5. Ioan. Ananiam lib. 4. de nat. dæmon fol. 180. Cōdrochum d. c. 7. & Petr. Thyræum. qui cæteris plura, & aptiore ordine in Thesses digessit lib. 2. de appar. spirituum à cap. 15. vsque ad c. 24. & qui ex eo Dialogum suum congessit Fra. Claudius prior l. De Lycanthropia.

A

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus Bodinus, Peucerus, Phil. Camerar. & pauci alij) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione de Nabuchodonosor in bouem, & Lothi vxore in salis statuam mutata. Sed cum vtrumque diuina sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoque plerique Patres negāt formam bouis, siue bouini corporis effigiem induisse, sed duntaxat volunt. sic mente abalienatum fuisse, vt se bouem credere. Prætermissa longiore disputatione, mihi videtur contextui S. S. & sententiæ D. Gregorij lib. 5. Moral. c. 8. & rationi, magis consentanea explicatio volentium affectionem Regij corporis in bestiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliqua ex parte in ferinam degenerasse, sensusque internos similes accepisse brutorū internis sensibus; vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno vesceretur, & homines fugeret, & sub dio degeret. Diuina vero virtus fecit, vt sub tali temperamento, & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret.

Dan. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19.

B

Fuse hoc differunt Michael. Medina li. li. 2. de recta in Deum fide c. 7. & Ben. Pererius li. 5. in Dan. c. Sic. Mole. A. p. q. 111.

C

D

Vltimo posset obijci, quod Herodotus scripsit, Platanum aliquando in oleā vertisse, & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutatata. *Respond.* Si locuti de proxima, & immediata mutatione, illusorium id fuit, & præstigiosum, si vero locuti de conuersione mediata, siue per varias cōmutationes corruptionis, & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispositionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastem à S. Spiridione, serpentem in aurū mutatum, vt eo auarus ille, & immisericos diues deciperentur, & postea rursus ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit, quia miraculosa, & a Deo, qui potest. Neque hæc mutatio

N. lib. de Prod. an. 1349.

E

fortassis

fortassis dæmoni, successiue tamen foret impossibilis, quia serpens insectum est, & proxima auri, ac serpentis materia eadem nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

DE hac quæst. disseruit post D. Tho. de potentia q. 6. art. 5. & vict. relect. de Magia. num. 9 Alf. Mendoza in Quodl. Scholast. quæst. 5. sed loquendum nobis distinctius, & pressius. Diuina aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis inest nulla, attamen loquantur; non est dubitandum, sacra Scriptura id attestante de asina Balaam, Nu. 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipse nouit, qui enim locutionis omnis est fabricator, ille vt, quæ nota sunt organa sermonis articulati formauit, potest, & alia, quæ lubebit, instrumenta ad hoc deligere. Attamen, vt plurimum existimo vti opera angelorũ, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur hoc tamen discrimine: per illa, quibus apta sunt organa, & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psitacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquela formata, & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu Angeli: per illa vero, quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquendum, vt sunt asini, bouesque putarim id facere, eo quod ipsemet Angelus in eis, vel potius iuxta ea, sermone in aere formato loquitur, idemque dicendum de insensibilibus, vt igne, aere, aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus resectis, statuis, & arboribus, & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda est alteri, quam angelo, vt formanti, & edenti: aeri, vt medio, ac instrumento: nulli, vt vitalis actio: si formetur intra corpus illud sensile ineptum, vel etiam intra insensile, illi tribui potest, vt organo. His positis facile erit ferre iudicium de sequẽtibus miraculosis locutionibus sacræ hi-

A storiæ, vt de asina Balaam, de qua consulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moysem, & Esdram de Spiridionis filia Irene mortua depositi locum indicante, & quodã interfecto, Macarij iussu homicidam indicante, & de colloquio caluariæ, & alterius Macarij, de varijs sedibus damnatorum, & de venerabilibus Africæ confessoribus, qui persecutione Vandalica radicitus abscisis linguis adhuc clare lo-
B quebantur, quod etiam Iustiani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis historijs testatissimum, & de Anglo sacerdote simile refert Polydorus libro 13. Histor. Angl. in his continuum miraculũ fuit supplente Deo vicem partium desectarum in genere causæ efficientis. Vnũ addam ex Antonio Bonfinio: *Anno circiter 3. post cladem ad Nicopolim Sigismundo Imper. a Turcis acceptam, cum multi in eum campum descenderent, emissam inter ossa*
C *subinde vocem audierunt*: Iesu Christi *Saluatoris, & Mariæ Virg. nomina intonantem: loquaxque inter cadauera caput inueniũ, quod vbi homines sibi adesse nouit: Quid tam*, inquit, *stupidi hic statis viri? Christianus ego sum, inexpicatus, inconfessus in hoc bello occubui*. Maria *mater me æterni supplicij reum esse non patitur; hic me adhuc linguæ compotem seruauit, vt delicta foteri, &*
D *animũ sacris Apostolicis lustrare queã: proinde sacerdotem, qui confessionem exaudiat, & me expiatum reddat, accersite quæso. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respondit: sibi peculiarem in eam fuisse in vita deuotionem, & septena eius festa quotannis reuerendissime celebrasse, religiosisque ieiunijs pane dumtaxat, & aqua decorasse. Quare accersito e pago proximo Sacerdote confessionem rite transegit, &*
E *impetrata erratorum omnium remissione, acceptaque nouissima lustratione repente conticuit perpetuoque quieuit.*] Hęc ille; legant, & resipiscant Nouatores ad tam illustre miraculũ, quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum, & confessionis sacramentum commendat. Non absimilem narrationem inuenies apud Tho. de Cantipatro lib. 2. boni vniuersal. c. 29. p. 18.

Exo. 3. n. 4. Esd. 14 in princ. Ruffin. li. 1. hist. Eccl. c. 5. Socrat. li. 1. hist. Eccl. c. 5. Socr. l. 1. ca. 12. Euglos. l. 1. Exepl. c. 6. Harus lus lib. 6. ca. 14. l. 1. C. de offic. præf. Afri. Procopius li. de bello Vandali. Aenea Gazeus de immortal. anim l. 3. hist. Hungar. Decad. 3. quod ille accepit à Ioan. de Turotio scriptore verũ Hũgariarũ satis antiquo, & bono.

Simia

Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudo miracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictã, atque iustitiam manifestandam, vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydam, teste Aristotele, & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi eũ quoque a muliere necandum. Aliquando ipse oracula nescio, vt quæ confingit, quæ narrat Phlegon Trallianus ex Herone, in hanc sententiã; *Polycritus post Locridem vxorem ductam, & postquã tres noctes cum ea dormiuisset, tertio die vita functus eam reliquit grauidam quæ monstrum ex duplici sexu peperit; quod cum in mediam concionem populi ductũ fuisset ad consultandum, quid id præsagiret, quidve de eo faciendum esset: cõparuit in medio populi spectrum, Polycritus, & futuram Aetolis, & Locrensibus prędixit cladem, & impotente ad resistendum populo filium suum monstrosum dempto capite deuorauit, & euanuit: mox, & caput eandem cladem elocutum est.*] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. *Quo tẽpore Acilius Glabrio consul vicit Antiochum regem Asiæ, deterritos Romanos oraculis, ne amplius inuaderent Asiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prędixerat furore diuino, vt putatur, percitus: cecinisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.*

libr. 3. de partibus anim. ca. 10. Philo. in imag. l. de mirabilib.

Præstigiosæ plane fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dęmonis simulatę, ad lucrum Sacerdotum Gẽtilium, qui non raro Magi, & Pythonici, vt geminæ columbæ Dodones loquaces; item quercus Dodonea, Argus carina, equus Achillis, & vlmus Gymnosophistarum, quæ Apollonium salutauit, & Causus flumen quod dixit Salue Pythagora (quem fuisse Possessorẽ librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario, & Glycam in Annalibus, qui & alios, & D. Petrum fuit allocutus, idẽ sagæ cuidam Franciscæ Senensi adscribit Grillandus sæpe nobis laudatus, quæst. 7. Theotecnus Magus Antiochiæ, sub Maximino, simulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem acuebat. Lege D. Cyrill. Alex. lib. 3. contra Iulian. pleraque superius dicta recensentem. Adde ex Valerio Maximo libro 1. simulachrum Fortunæ Romæ in via Latina loquutum.

Sophoc. in Trac. Lucia. in Micyllo. Apol. 4. Argona. Homerus Iliad. 19. Philostr. in Apoll. Porphi. in vita Pytago.

Eus. l. 9. hist. Eccl.

Ceterum, vt sciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis potest tribuere: posset tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia suis temporibus, & locis aptissime quædam dicerent, accommodata personis, & rebus, de quibus ageretur, sed tamen licet dęmon illa ex instituto faceret, animalia tamen duntaxat facerent casu, & fortuito; quibus, ignaris, & idiotis speciem quandam solertiæ, & intellectionis præberent; sicut etiam Magi faciũt interdum, vt animalia miras quasdam gesticulationes, & motiones edant, quæ sine vsu rationis, & prudentia iudicant imperiti fieri non potuisse. Talia sunt, quæ de serpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonij Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonius. Longe facilius potest Magus, per dæmonem efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter consequi, & legimus ann. 1546. *Margaritam Eslingensem, ex ventris doloribus ita intumuisse, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur a circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes, atque serpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil nisi præstigiæ dæmonum, a matre puellæ lucri causa confictæ, forent.*

Val. Max. l. 1. c. 8. Philostr. lib. 5. Bellon. in Obseruat.

N. l. 3. de Prodig.

In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri: sed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita physica ratione probauit accurate integro opere Andr. Libauius to. 2. singular. Sed ea ratio hac Margareta locum non habet vllum.

Sed an voces bestiarum Magi intelligant?

gant? Porphir. ſcribit ſua ætate de Apollonio Tyaneo dici ſolitum, illum cum audiſſet hirundinem cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis quos ſecum habebat expoſuiſſe, indicare eam ceteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumque humi fuſum eſſe: veriſimilius eſt, quod Eunapius (vt & Philoſtratus) hoc paſſeri tribuit, hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autē Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auium intelligere, quod veteres de Tireſia, & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc ſunt incredibilia. Cum enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti, qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui ſit rerum, vel geſtorum ſignificatiuus, eſt neceſſarius; fateor affectus corporis & petitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horum notitiā poſſe diuturna obſeruatione ab hominibus deprehendi, & poſſet dæmon, qui hæc habet perſpectiſſima, magos ea docere, quod, an velit facere, aut vnquam fecerit, neſcio, non eſt incredibile feciſſe.

Lib. 3. περὶ ἀπο χῆς, &c.

An autem ſe inuicem intelligant beſtiæ, eiuſdem ſaltem ſpeciei, quæritur? quoad effectus illos corporis, & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoque cenſuit, & probare conatus Porphirius, aues ſcientiam habere vocis, cantuſq; ſui generis auium, ac quod ipſis accommodatum ſit id poſſe alijs oſtendere. Idem Plato cenſuit, & Opianus agens de elephantis, quod arbitrantur, quia ſi elephas in cænum ciciderit, & clamauerit, ſocius id cernens abit, & reddit adducens gregem elephantorū, vt, opera communi ſeruent immerſum. exemplo etiam Scorpij Lybici, qui cū ſolus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus alijs, & ſimul hominem aggreditur annexis ſibi annulatim ſocijs; exemplo denique piſcis, qui confractum laqueum euaſit, & alijs periculum indicat, vnde fit, vt eo die generis huius nulli piſces compareant. Vide Petr. Gregor. lib. 15. de repub. cap. 5. hæc ipſa memorantem, prudenterque monentem, intelligentiam veram, & diſcurſum animantibus deeſſe. Addo nec eum à dæmone illis tribui poſſe, quia rationalem eas animam nequit largiri, cuius creatio ſoli Deo reſeruatur: & requirit illa corporis organa ſibi commoda. de quo ſeq. quæſt.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam diſcurſiuam poſſit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæſtio dependet, *an bruta aliqua ratione ſint prædita.* nam ſi ſunt, facile præſtabit dæmon vt ſub latis impedimentis, diſcurrant, & ſcienter intelligant: ſi non ſunt, id præſtare non poſſe, certum eſt.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem, & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus & Parmenides, ac Democritus, teſte Stobæo in Eclog. phyſic. videtur idē velle Lactant. lib. 3. inſtit. capit. 10. apertius Porphyr. lib. 3. de ſacrific. & Plutarch. libro quod bruta vtantur ratione, & libro vtra animantia plus rationis habeant aquatilia, terreſtria? & Galen. libro exhortatorio ad bonas artes addiſcendas ſcribit omnibus animalibus ineſſe ἐνδιάθετον λόγον, quod Eraſmus vertit rationem affectuū capacem, non bene Lacuna Segobienſis melius rationem intus deliteſcentem, ſiue internam, vt Galenus rationē quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt, ſed hoc tantum diſcrimine, quod homines illā ſermone queant explicare. bruta vero habeant quidem rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani ſententia libro Inſtit. Orat. & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus in lib. 1. Poſterior. Ariſtotel. c. 3. Laurent. Valla Dialect. ſuæ. nono, immo & Cardinal. Hoſius: nos nec ratione, nec oratione, nec prudentia à brutis diſtingui voluit, ſed religione, & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem pie explicanda, vt more Scripturæ ſacræ locutus ſit, id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat, hoc ſenſu, vt cenſuerit, magis religione differre hominem a brutis, quam alijs illis oratione,

li. contra Mathe. f. 226.
l. 1. f. 93.
Præfat. Confeſs. Petri comenſis.

ne, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. A *Brutis rationem, discursum prudentiam, prouidentiam (propriæ dictam,) uel sapientiam tribuere, rectæ philosophię, et fidei repugnat: est tamen in brutis quiddam solertiæ quod rationem et prudentiã, discursumque imitetur.*] Hæc est sententia Alberti Magni in 3. de anima, & Philoponi, ad tex. 157. vbi non obscure hoc Aristoteles, & est D. Tho. 1. 2. quęst. 13. art. 3. Gregor. 1. dist. 3. quæst. prima, idem Aristoteles libro septimo, de histor. B animal. capitulo primo, tribuit illis vestigia animi humani, & prudentiæ imaginem, vnde sumpsit Arnob. libro 2. cont. gent. cum scribit in brutis conspici multa rationis, & sapientię simulachra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. libro primo, de vtil. part. c. 3. idem docuere Auerr. in 7. Physicor. Hieronym. Magius libro secundo, de exust. mundi, cap. 5. Gabr. Zerbus in 1. Metaphys. quæst. 7. (quem operæ pretium sit legere,) & C Cardinal. Toletus in tertio de anima, quæstion. 7. Solerter multa fieri a bestijs, & ea doceri, quæ discursu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis, ex plurimis collegit Lipsius Centur. 1. epistol. 50. de ceteris Aelianus, vt de Leonibus, libro quinto, & 7. de natu. animal. de tauris libr. 7. de cynocephalis libro 6. de alijs simijs libro quinto, de ceruis. lib. 11. vbi tamen illud κολὲντων συνίει, non interpretandum, *lo-* D *quentes intellexit*, sed *uocantes intellexit*, scilicet audito Græco nomine, quod illi educator mansuetarius indiderat, vt de piscibus, idem auctor dixit, κα᾽ κμδυοι ἰσιακέευσι li. 8. cap. 4 de canibus mirifica Protonotarius Ludouicus Peres de Portillo, lib. singulari, de Cane, a fol. 16. de equis: idem lib. singulari de equo, a fol. 83. qui superioribus annis vtrumque librum sapientis. Philip. II. Hispan. Regi dedicauit. De alijs multis animalibus exẽ E pla congerit Ioach. Camerarius Decuriæ decimæ Problemate. VIII. Probatur id breuiter, si ratione ducuntur, sane rationalia dicenda forent, si ratione ducerentur: ex electione operarentur, si electionem adhiberent: non semper omnia eiusdem speciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur, si discursu prædita forent: possent vniuersalia quędam axiomata, sine quibus nemo potest nec affirmatiue, nec negatiue discurrere: constat autem a brutis nesciri axiomata vniuersalia: si ratione, & discursu prædita sunt: ergo & scientia, & prudentia, & sapientia: norunt ergo ipsas rerum causas, norunt meliora à minus bonis discernere: si ratione prædita, ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus discurrunt, & ratiocinantur: ergo peccare possunt, & mereri; ergo, & virtutes voluntatis illis non denegandæ, iustitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philosophus somniet? non alius certe, quam, qui belluis cælum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, vt hæc absurda vitemus, bruta nonnunquam à scriptoribus egregijs dici ratione prædita, non quod veram habeãt rationem, sed quia multa tam solerter faciunt, quam homines solent, qui ratione præditi: dici etiam prudentiam habere, quia perinde operãtur, ac si prudentiam ducem in operando sequerentur: prudentia enim habitus est faciens nos proptos, vt eligamus media sint alicui accõmodata, finem vero cũ medijs ad eum tendentibus non assequuntur bruta, sed fortuito in eum feruntur. difficile hoc est intellectu, verum ab Hieronym. Fracastorio fuit luculenter explicatum, in hanc sententiam: Quosdam actiones animalium omnes ad instinctus naturales referre, sed nos explicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint. an non alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines noscit, & errare non potest, sed difficultatẽ hos non tollere. Si enim sic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediate illa operetur, quæ bruta faciũt, aperte errant. Si vero velint Deũ hæc facere mediate per animalia tunc recurrere quæstionẽ, vtrũ animalia hoc simplici naturæ instinctu, an vero mediante cognitione faciant? Ideo ipse sumpta caloris natiui similitudine, respondet ingeniose, & erudite: Deũ quando hanc vniuersitatem creauit, eadem virtute, & potentia, qua fecit omnia, facultatem etiã singulis naturis propriam dedisse, quã peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, aliũ finem intẽdentibus

l. de intellectione, à f. 191.

tibus

tibus per se, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulset, figuras det membris, vias, conceptacula, situs, ordines, iuncturas, ac demum animam conflet, perinde ac si singulorum fines cognosceret, arbores etiam, ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mira solertia, vt videtur, faciant, custodiant, muniant, certum est hæc à non cognoscentibus fieri.

B Sed dicendum hæc fieri, ab illis partim per accidens, partim per se, per accidens quidem, quatenus est particularis quædam vna natura: per se vero, quatenus est pars vniuersalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit.

Sic (ait) & bruta quædam facere, nō cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturę particulares; quatenus vero partes sunt vniuersalis naturæ à Deo ordinatæ, per se facere, & intendere fines, non sibi sed Deo cognito. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pōdere, & molestia ouorum, hic finis aui est notus, alius est finis ratione vniuersi, nempe conseruatio speciei qui est aui incognitus, sed Deo cognitus, & quasi consequens alterius: deponit itaque auis ouum, per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis, sed respectu vniuersi: quatenus est pars eius, excludit prolem per se.

l. de intel lectione, à f. 191.

Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandę sed per se, quia ouum amat, vt partem sui: hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus, secundū species quas recipiunt rerum sibi ad hoc necessariarum. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia, & prouidentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit, ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non esse, sed duntaxat instinctum quendam

A naturæ, & ordinis vniuersi à Deo præstituti. Cui hæc non sufficient, legat Andr. Libanij disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, parte secunda, singular. quam his editis primum sum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiant, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

QVoad primum, non quærimus, vtrum dæmon possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi, sed vtrum possit facere, ne actu sentiat, quod natura sensile est, verbi gratia, ne crucietur quæstioni subditum Iamblicus libro de myster. Aegypt. paulo ante

C med. testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensque id fieri Deo intus adflante, qui repellat ignem, illaque cætera hebetet.

Quis iste Deus Iamblici Magi, nisi cacodæmon quispiam Eurycles, qui isti prophetæ, nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladij sic re-

D tundi, vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpe Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum attrocissimorum vim suspendisse, eaque omnia martyribus innoxia reddidisse: cum vero securi, vel gladio fuissent addicti, ferri vim a Deo nō coercitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, necne,

E equidem valde addubito.

Non propter locum Beati Pauli, quo quidā nituntur, is est ad Hebr. vndecimo, versic. 34. obturauerūt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, fugauerūt aciē gladij, vbi sicut de igne, & leonib. sic de acie gladij id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet, nam vera lectio est effugerunt, vt patet ex Græco contextu, & Syriaca versione, & loquitur

quitur Apostolus de sanctis veteris Testamenti, quorum nullũ legimus miraculo ereptum, quod acies gladij sit retusa, sed quod miraculose hostiũ gladios effugerint, quidam pacis tẽpore, vt Helias: alij vero in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nã, & memini de muliere septies icta gladio, sed frustra, & Gẽtiles etiã illa cætera, licet falsò, tamen ad incantationem referebãt. Legi duas alias huius rei causas meliores, priorem, quia sectio gladij impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: posteriorẽ, quia gladius, est præcipuum, & maxime legitimum ordinariumque iustitiæ vltricis instrumentum. Hodie quidam impij milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem cõpungant, vel cõminuant, aut confringant, ita Condronchus lib. 3. de morb. venefic. c. 12. vel si ferant interulam lineã horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam*, vel si periapta quædam ferant variјs characteribus magicis insignita, aut orationes, quas blasphemè admodum, & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magnis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Noui studiosum iuris, nomine Quirinũ, V. I. Baccalaureũ, qui cũ tali membranula fretus audacter se iurgijs, & pugnis immiscuisset, sæpe ictus nunquã saucius: tandem Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interẽptus. Huc referendũ quod de Scafio, sic scribit auctor Fornicarij. *Interitorio Bernensium primus auctor meleficiorũ fuit quidam Scafius dictus: qui publice de hoc gloriari audebat, quod, quandocunq; vellet ipse se omniũ suorum in æmulorum oculis, velut murem facere valeret, & dilabi a manibus inimicorũ suorum lethalium, et ita capitalium suorũ inimicorum manib. sæpe, vt dicitur, euasit; sed cum terminum suę malitię. Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam prope fenestram quandã sedere explorabatur cautè: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs, et hastis inopinate transfixus est, et ob sua facinora ibi mortuus miserabiliter.*] Hæc Niderius. Sic suos dæmones deludit. Tormentorũ sęnitiã quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatũ, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandã fœminam quinquagenariam sibi notã, sic elusisse infusionem laridi liquari toto corpore factam, & omnium membrorum diram distractionem: ex eculeo tamen sublatam omni sensu doloris vacuam, integrã, & illęsam, nisi quod pollex pedis auulsus in quæstione, redditus nõ sit: cuius tamen illi iactura noxæ vlli, vel impedimento non fuerit, quam omnia tormenta eludentem, & pertinaciter omnia negantem, elisa in carcere gula, Saten necauit, qui eam maleficij per energumenam accusarat. libro de Antichristo reuelato nota 1.

Vide Iofe Anglez. in 2. q. de dæmo. ar. 4. diffic. 5. dub. 1. Sprenger. in Mal. p. 2. q. 1. c. 16.

A B C D E (margin letters)

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tũ Societatis nostrę per Belgiũ Prouincialis, propè Samatobrinam Anno 1599. captam puellulam strigatricem, quæ nec pedum vstulationẽ sæuissimã, nec flagræ validissima sentiebat; donec Sacerdotis cuiusdã monitu illi Agni benedicti ceream imaginem collum iniicere, tum enim vi faciemuleti dæmonis præstigiosa ludibria depulsa, & illa vim doloris cœpit persentiscere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoscit etiam Tostatus quæstio. 354. in Genes. cap. 13. non nasci ex vlla Physica causa, sed opera dæmonis induci. Certè vnguentum illud sagarum, quoad transuectiones vtuntur, ne consopiẽdi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus de strigibus cap. 31. Solent id causarum ignari miraculo, & innocentiæ tribuere, cum id tamen cõtingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non raro, & Gentiles, & Christiani exhibuerũt. Vnius adscribam M. Atilij Reguli tolerantiam ex Solio Italico?

Fulgo. li. 8. Exempla c. 4. Ignat. li. 8. ca. 4. & ĩdẽ ambo lib. 3. cap. 3.

Non ignis, candensque chalybs, non verbera, passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesue manus, penitusue infusa medullis
Pestis, et in medio lucentes vulnere flammæ

Cessa-

Cessauere: (ferrum visu, dictu ne) per artem
Sauitie extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus: atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, ridetque dolores
Spectanti similis: fessosque clamore ministros
Increpitat, dominosque crucem clamore reposuit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus cõfectis ex opio solano, & similibus, quibus humores turbãtur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus stupescit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphyti ex Aegygto tribuit Dioscorides. Sed plerique nituntur pacto dæmoniaco, & peraptis ex ocellis, vel cineribus, aut sanguine infantium ante baptismum necatorum; vel deglutito apum rege; vel corpori alligatis membranulis cum certo characterum genere, aut etiam susurrato malo carmine, quorum omnium exempla suggerunt, qui de criminalibus iudicijs scripsere. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessera, quam diabolus imprimit strigibus: quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ fixura dolorem minimum adferat, neque sanguinem eliciat: de qua satis copiose alij. Ascribam Remigij verba: Cum Isabella Pardæa Spinalij pridie Non. Maius 1588. ob sortilegij crimen comprehensa, verbis, præfecto, partem corporis sic à dæmone inscriptam indicasset, subijt ei in animum experiri, verumne, id esset, quod de huiusmodi stupore ferebatur. Ergo iussit in eam aciculam penitissimè infigi, atque inculcari. Quod cum in satis magna hominum frequentia esset factum, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum saga doloris, vel minimi indicium aspicientibus dedit. Rursus 3. Calend. Non. 1590. Brundusij Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cute, vt moris est detonsa fuerat, ob idque cicatricem in summa fronte nuda ostendebat. Suspicatus igitur, Quæsitor, quod verè erat, sc. impressi à dæmone vnguis vestigium, quod ante capillis tegeretur, in id iubet aciculam altissime infigi: quod cum esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici nec vulnus, vel tantillum cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere, eum olim ex iactu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodũ tormentis admota, non tantum agnouit id sibi à dæmone inflictum fuisset: sed, & plurima alia, quæ indignissimè ab eo passa fuerat, enumerauit. Nouissimè 18. Cal. Iul. 1591. Essæi, qui pagus ab hac vrbe millario abest, cum hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegij rea lectoré periclitari iussisset, ac is illam idcirco nudã statuisset, inuestigaturus sicuti tessaram illam inueniret, tandem in sinistro femore macula, verrucæ instar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegisset: nec a Mugeta vocẽ, nec ab ipso vulnere sanguinis guttam vllam elicere, atque exprimere potuit, cum rursus locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruror sese inde effudit. Sic Remig. lib. 1. cap. 5. Claud. Charondas lib. iam laudato, nota 4. scribit stigma famosæ illius sagæ, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valde latens, & imperfectissime delinea tum denarij tamen magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriam, prorsus omnis expers sensus fuisse. Suspicio etiã me tenet, illud gemini carbonis signum in Allobrogis feminę pedibus stigma fuisse. narrationem postea dabo lib. 3. vel ex Gersone. Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale signum viscebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulensis: in quo illud singulare Pet. Oranus. Quęsitor negotij, obseruauit, si acu, vel graphio profundius adacto perforares, nullũ doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si vero à tergo, ita, vt videre ipse nequiret, eminus signo illius catelli minareris digito erecto, tanquam si acriter torqueretur, reum subito torqueri solitum, huius rei causam physicam, non inuenio; morale hanc suspicor, contemptu indoluisse dęmonem super-

l. 5. c. 115.

Spreng. p. 3. 14 et 15. & nos instr. l. 3. p. 1. q. 5. lib. exorcismor. Auenioni ex usus. Hippolit. in tit. de q. Parif. de Puteo de Synd. ca. de tortura, il terzo. Grill. de Tortura. quæst 4. Damhouder. prax. crim. c. 73

superbissimum, & sic irritatum sæuisse in mancipij sui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis posset etiā somnus valde diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germania totū Autumnū, & hyemem dormiendo fuit emensus, & qui in Apaturiorum solemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teste Eudæmo: & Epimenidis Cretensis, qui cū quærens ouem meridiano æstu speluncā ingressus, sopore graui victus: LXXVII. iuxta Pausaniam, vel XLVII. iuxta Eudemum, paulo pauciores, secundū alios, quieuit annos experrectusq; postea, ratus se parum indulisse somno pergebat ouiculam quærere, fortè horum quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potius adscriberem dæmoni. De Sardoum semideorum somno fabula fuit: nam hi reuera erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari. Quidam etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verum a Deo immissus, vt septem Dormientum sanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

Lilius Giuald. Dialog. 4. de hist. Poet.

Vide de his Alex. Aphrod. & Simp. in 4. Physic.

Vltimum erat de inedia perferenda, de quo non est dubitādum, posse diabolum efficere, vt quia mensium multorū ferat inedia: potest enim id naturaliter contingere, nam, & Indos memorant herbæ Coca ore gestatæ beneficio famē repellere. Petr. Chieza p. 1. histo. Peruf. c. 96. & Aug. Zarate lib. 1. histor. Perua. c. 8. & Matthiolus ep. Nuncupator Dioscoridis, ita scribit, *Scythe Scythicā herbam circa Boetiā crescentem adinuenere, gustum quidē prædultem, cuius magna quidem cōmendatio, quod in ore eā habentes, famē, sitimq; non sentiant. Idē præstat apud eosdē Hippice dicta, quid equis quoq; eundem effectum præbeat, Traduntque his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame, & siti.*] & gemma multorum annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates vero lib. de carnibus negans vltra septimū diem famem naturaliter prorogari posse, de ijs intelligendus est, quibus ventriculus, & ieiunium intestinum humore chiloso vacant, in quem calor naturalis possit agere: tum enim fieri solet, vt aliud intestinum interrea concerscat, atque ita homines emoriantur. Verum si, vel a morbo præcedente, vel alia ex causa sit in corpore residuus humor flegma ticus crudus, lentus atque viscosus, illo calor naturalis vtetur, pro alimento, donec totus humor absumatur. Idem futurum si ex summa cerebri humectatione materia quædam subtilis, & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimentum cesserit. Tunc enim quicquid à corpore expiraretur, vel difflueret, continuo ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur, nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitus consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibesiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicana puella, quam dicit viginti annis nihil comedisse, & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai V. Pontificis biennio toto cibis, potuq; abstemius fuit, & in puella Spirensi, quæ Ferdinandi Imper. iussu veritatis explorādæ gratia per multos medicos ann. 1540. asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna præstiterat iam vltra quadriennium, corpore interea bene forti, sano, nec vlla macie tētato, sed scabie tantum phlegmatica corpus obsita: frequēs interea lachrymabatur, & consuetas nariū auriūque sordes habebat, & somno satis lōgo quietoque vtebatur, nihil tamen, neque per sedem, neq; per loca muliebria, feciū vrinæve excernebat. de hac multa disputarunt ex Italis Simon Portius, & ex Germanis oculatus testis, vnus ex medicis obseruatoribus puellæ Gerard. Bucoldianus. Si hęc fieri queunt naturaliter, cur nequeat perficere Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem industria, qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id ostendā lib. 6. c. 2. sect. 3. q. 3. ex B. Prospero. Sedulò tamen cauendum, ne sanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hāc classem referamus, vt D. Mariæ Aegyptiacæ, D. Catharinæ Senens. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacensis, Christinæ mirabilis, *apud Surium*. Simonis StocKij, quem in Carmelo sex annis Deipara cælesti māna pauit, *apud Menaldum Rosarium, & Rolandum Bouchiarium in eius vita*. Deus enim-

li. 1. Cosmotr. c. 6.

l. de puella Germ. Epi. hac de re excusa Moguntia anno 1540.

tum,

tum, qui creauit eos virtute sua sine corporali sustentat cibo. vide de his quædã apud Picum Mirandull. lib. 3. de Prænor. cap. 5. Impius autem est Rogerius Baconius, omnia hæc stellarum influentijs adscribens: cur, si hoc ita est, vni duntaxat, & non alteri quoq; vim hanc tolerandæ inediæ stellæ istæ, in commune influxum suum demittentes, largiuntur? an, quod solius huius corpus ita dispositum? sed quæ hæc dispositio sola influxui peruia? quæ hęc in alijs tanta vis, & ostinatio ad excludendum? sed sat iam nugis Baconi refellendis operæ alibi positum à nobis. De hac prolixa inedia, quædam etiam Lilius Giraldus Dialogismo 17. habes in Grureri thesauro Critico to. 2.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

NOn ago de membrorum oblatione (de qua iam dictum sed de ipsa sexus virilis in fœmineum, aut fœminei in virilem commutatione, quã naturalẽ ex medicis, huius sæculi fatetur Cosmocrit. 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus*. Hippocrates lib. 6. Epidem par. 8. scribit Abderis Phętusam vxorem Pithei, partui vicinam, misso in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorũ; cunctis in mẽbris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virũ mutatam: Nam corpus ei virile factũ, σῶμα ἀνδρῶδες, hispidam totam factã, barbam emisisse, & vocẽ asperiorẽ redditam: idemq; apud Chasios accidisse Anamisiæ vxori Gorgippi, T. Liuius lib. 42. de Spoletana muliere idem refert, Belli Punici 11 tempore Plin. lib. 7. c. 4. *Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Doimo Crasso, C. Cassio Longino Coss. Cassini puerum factũ ex virgine sub parentibus iussuq; auspicum deportatũ in insulam desertã. Licinius Mutianus prodidit visũ à se Argis Arescontem cui nomen Arescuse fuisset, nupsisse etiã mox barbam, et virilitatem prouenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdem sortis, & Smyrnę puerũ*

A *à se uisum. Ipse in Aphrica uidi mutatũ in marem nuptiarũ die L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatq; cum proderem h ec.*] hæc ille. A. Gellius lib. 9. Noct. c. 4. *Libitum tamen est* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, uir in tẽporib. ætatis suę ingenij dignitatisq; gratia, auctoritate magna preditus, non audisse, neq; legisse, sed scire sese atque uidisse in lib. Nat. Hist. VIII. scripsit, quę infra*
B *posui ipsius sunt, ex eo lib. sumpta: quę profecto faciunt, ut neq; respuenda, neq; ridenda sit notissima illa ueterum poetarum de Cęnidę, & Cęneo cantilena.*] Hæc Gellius subdens superiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est late sumpta pro eo, quod rarum, & admirandum; de Cæneo, & Tiresia legendus Ouidius in Metam. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ? D. August. vlt. cap. lib. 3.
C de ciuit. Dei. memorat ex Gẽtilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum sexum fuisse conuersas: de auibus mox idẽ ex Ausonio confirmabo: de hominibus pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio, Iouiam. Pontanus in histo. Neapolitana narrat Caietæ mulierẽ piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virũ migrasse: & aliam, cui nomen Aemilia, nuptam Antonio spensæ ciui Ebulano post
D annum nuptiarũ XII. in virum mutatã, soluto matrimonio, vxorem duxisse, & liberos procreasse; addit idem, aliam fœminam, cum marito filium vnum peperisse, subito exorta virilitate, marito iam non fœminam relicto alteram duxisse, è qua liberos genuerit: nonnulla de pluribus consimilia narrauit Coccius Sabellicus: quibus omissis duo ponam, quæ nostris temporibus Hispania dedit, & cõscripta fuere fidelissime ab Anton. Sabellic. l. 9. Exempl. Dial. 1. Cent. 2. curat. 39.
E Torquemada patrio idiomate. Amatus Lusitanus auctor est in oppido Ezgueyra Lusitaniæ, distante à Conimbrica nouem leucis, vixisse quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cum eius iam ætatis esse inciperet, qua fęminis menstrui flores inchoantur, loco liquidi humoris, erupi ei è locis (si intus absconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodijt

 virile

virile membrum: sicq; ex puella, subito adolescens ephebus apparuit; cum sexu vestitum virilem, nomen quoq; assumpsit Manuelis Pacheci: nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strenui militis existimationem, opesq; magnas comparauit, in patriam rediens, vxorem nobilem duxit, de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in femineam declinante: quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis, & fidei pleno accepisse: non procul ab vrbe Beneuentana Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quod sterilis esset, minus à marito benigne habebatur: pertæsam male tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata, virumque mentita varijs in locis opera seruili vitam sustētauit: post aliquod tempus, siue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quod imaginatio, nata, & confirmata continuo habitu, & ministerio virili, eam efficacitatem nacta sit: certe ipsa se in virum mutatam deprendit; statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere; feminam sibi matrimonio copulat, diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidā ei prius optime notus cernens tam similem esse facie vxori profugæ rustici illius, interrogauit, num forte frater esset talis mulieris, huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgosus scribit sequentia: *Neapoli regnante Ferdinando primo*, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Franciscæ, Carolæ alteri erat nomen, posteaquam ad quintumdecimum annum peruenerūt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt: mutatoq; habitu, pro maribus habiti sunt. Franciscus, & Carolus nuncupati. Item Ebuli, sub eodem rege puellæ, quæ iam quator annos viro promissa sponsæ habuerat nomen: quæ nocte primum viro tradita cum eo cubit, siue ex confricatione, siue ob aliā causam, quæ ignota sit, effractis membranis, quæ, vt mulier videretur efficie-

l. 1. Ext. cap. 6.

A bant, virilia membra prodierunt: communque reuersa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero postea habita.] Hæc præmisi minus, vt credibilis videatur Plegetontis narratio. *Virgo quadam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abij. Quin, & Laodiceæ, quæ est in Syria, mulier Aeteta nomine, etiamnum cum marito degens, e fœmina vir*

l. 1. de Mirabilib. & longæu.

B *exstitit, cui nomen Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia, & Aeliano vetere.*]. & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hūc vidisse. Michael Montanus lib. 1. Exprimentorum c. 21. testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quæ cum saltaret violentius, subito virilibus erumpentibus, in virum mutata sit: & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento mutato nomine, Germanus vo-

C cari cœperit. Eius postea mento barbā adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsq; ætatem, vxorem tamē duxisse nunquā. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: sed addo corporis constitutionē eo, vergentē. Auctor Antimologi, scribit, *sibi visum Auscis in Vasconię virum plusquam sexagenarium canum, fortem, & hirsutum: qui ad annum decimum quintum ante puella fuerat, tandem tamen ex casu ruptis tenuibus vgamentis, pu-*

D *denda erupisse. sexumque mutasse, cum ei nunquam antea menses fluxissent.* ita Laurentius lib. 7. hist. Anat. quæst. 8. Et ostendunt medici; Galenus lib. de vsu partium, & lib. de anatomicis administrationibus, Aegineta, Auicenna, Rasis, & reliqui, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectum: conari semper eam id, quod perfectius: mulierem esse quasi monstrum virum quendam imperfectum, menstruis retentis

E diutius, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum roborari, nec aliud Metamorphosim, hanc deesse: quam, vt, quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant: & id, quod myrtos, nympha, κλιτορὶς καὶ ὑπόδερμις dicitur, & Ismaelitis *Abathara*, siue *Albandar*; sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penē, cui persimilis,

lis, sed inuoluta prius fuerat, expelli autē caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemēs, adhuc suspicio est, non tam hos ex feminis ita viros factos, vt feminæ desierint esse, quā ad femineum sexum, masculinū accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore præualente, & ideo pro viris habitas. Cū hæc ante multos annos scripsissem, incidi hoc anno 1606. in Historiam Anatomicam Andr. Laurētij opus accuratum, & gauisus sum valde, idem quod mihi doctissimo medico visum distinct. q. 8. vbi diligenter ostendit commune illud dictum medicorū de inuerso viro in muliere latitante, falsum esse, & vtriusque sexus genitalia non situ modo, sed etiam numero, forma, & structura prorsus differre. Et quoad hanc conuersionem, Sane portentosum hoc iudico, & vix credibile.

l. r. de Mirabilib. & longæu.

Quod si aliquando contingat,] verisimile est in illis vtriusq; sexus adesse genitalia: prima quidem ætate ob caloris imbecillitatem latentia, quæ tandē per caloris ἐκλάμψεις emicatus, & effulgescentias erumpant. Aut existimandū est mulieres esse quasdam, à primo ortu calidissimas, & ita à natura conformatas, vt earū clytoris mentulæ formam referens, promineat, vt quia penis instar distenditur, moxque flaccescit, virilē priapum mentiatur, & rudioribus imponat. Sed, & sæpe falluntur obstetrices ob viciatam genitalium conformationum, penis scil. breuioris & penitus tāquam in rima reconditi, testiūque latitantiū, vt sexū vix possint internoscere. Scribit Pineus Lutetiæ anno 1577. in vico S. Dionisij mulierē noctu peperisse filium, qui festināter ob virium imbecillitatē baptizatus fuit pro filia, & Ioanna vocata: eā paucis post diebus pro filio mater primum, deinde agnuerunt, non sine magna admiratione, & Ioannem nominarunt. Facile ergo est rudiori plebeculæ imponere.]

Sic Laurentius: qui etiam lib. 8. q. 7. docet à natura non minus feminæ, quam maris intendi generationem, & fœminā naturæ erratum, ac prolapsionem dicere, id philosopho indignum esse. Omnis siquidem rerum naturalium perfectio, ex fine petenda est: at feminam ita

A formari necessarium fuit, alioqui nō posset species humana conseruari. Sane eā dicunt fœminam esse monstrum, mihi semper visi non satis honorifice de primæ mulieris creatione loqui. Ideo dicēdum, Naturam semper, quod perfectius est intendere: non, quia semper virū gignere intendit, sed quia cum virum intēdit, intendit perfectissimū gignere: cum fœminam, hanc quoque conatur perfectissimam. Sed tamen si illud natura,

B potuit, quod tot afferunt auctores, putatim, Deo permittente, causis naturalibus fretum, etiam posse vaferrimum illum. Sane lubens eo retulerim. ficta illa miracula, quæ Dijs falsis tribuunt Gētiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat, quod Ouidius de pluribus scribit Anton. Liberalis ex lib. 2. Alteratorum Nicandri: Hypermenestram venditam pro muliere inuenisse pretium: postea, in virum mutatam dono Deorum. Spi-

C roetam Cretensem factam virum, cum Mineruam vidisset lauantem Galateæ filiam falso vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat; sexu mutato suppositum nomen meruisse, beneficio Latonæ Phæstiæ.

Concl. 2. *Impossibile crediderim naturæ, & dæmoni de uiro feminā facere,* qui conatus irritus Neroni Magiæ addictissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimia retractione partium perfectarū, in

D loco femineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresia præter fabulas etiam Phlegontē id narrasse, & Anton. Liberalē satis ambigue loqui de Spiroeta: vt vix scias, ex quo in quem sexū demigrauit. Ausonij quoque epigram. de lib. 1. si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fæmineum degenerātē locum, his verbis:

l. 2. de mirabil. b. qua de re Iusti. ad Quæst. ortodox. Lucianus li. de astrolog. & Didym. in odyss.

Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,
E *Pauaque de pauo constitit ante oculos:*
Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus epheborum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo ęgerrime: dixerim potius vtrūque

eis sexum insuisse, occultatum vnum, manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid. *Alternare vires, & quæ modo femina tergo Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.* Sane illam vtroque sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est, non fuerit, & desierit esse iuuenis: vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi, vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maxime successiua elapsum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iã, & decrepita curuatur ætate, vires resumat, & habitũ, nitoremq; iuuenilem, mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, cæteraque corpus reciplat, quæ senium abstulerat; deque mala (quod ait quidã) merces fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmõ possit, si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuuenescentibus scripsit Aeschylus, de Iasone a Medæa recocto, scribũt Pherecydes, Simonides, & Lycophrõ, deque ipso Iasonis patre Aesone Græcus auctor Redituum, & Latinus transformationum poeta Naso. In quibus tamẽ illa narratio perspicuè falsa, & naturę repugnans; omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur prius mortuũ, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cætera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit, potato succo salutari. *Ouid. 7. Metam.*

....Barba, comeq;
Canitie posita nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
Adiectoque cauę supplentur corpore rugę,
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes, neque id sine perfidia negari potest, iuuentam aquilæ renouari: testatur Hymnographus diuinus: *Renouabitur, ut aquilę iuuẽtus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, nostris, & Hebræis non conueniat. Eodem pertinet illud Isaiæ: *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas, sicut aquilę.* Præstat idem vilibus, & abiectis natura serpentibus (quod omnes fatentur) vt cũ tenui illa sua leberide senectutem exuãt, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij spem Hebenouerea præsciderit? scilicet, absumpta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeo salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit ebibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita: Humidũ radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas tẽperari, corrupto succus melior suffici, ceteraq; deperdita, & ad hanc commutationem requisita, suppleri ad tempus, maturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari; cum & coruos candidos visos multi tradiderint. Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmãt non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam, Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus, & situ, atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellæ quoque Rioia alteri cuidam viro similẽ obtigisse sortem, idque vulgi fama notissimũ fuisse, & ab Ammira Castellę sedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hic se viuo scribit Valescus Tarentasius, fuisse monialium Abbatissam, cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammæ

Psa. 102. v. 5.
D. Aug. ibid. & R. Sahadia ibid. ca. 40. v. vlt.
lege Pierum lib. 14. Hieroglyp.
Herodot lib. 4. & Heraclides in Politijs.
Dialog. 1 Hortis floridi.
l. 6. Philo. c. 12.

mæ pendulæ atque panosæ ad instar vir- gunculę sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuvenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundia, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recentiores scriptores, fidei probatissimæ, cōmemorant longa narratione, & certa cuidam Indo Nobili, annorū quibus vixit trecentorum, & quadraginta spacio, iuuentæ florem ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quādam insulam repertā testentur: Bonicam nomine; in qua fons scaturiat, cuius aqua, vino preciosior, pota seniū cum iuuēta cōmutet: quamuis de simili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis situ salubriore non immeritò coniiciat Petr. Chieza par. 2. hist. Peru. ca. 41. verum siue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobique talis fons manat, facile, video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur: sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ Philosophiæ ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere; singularis esse proteruæ, & impudētiæ: qui vero quid vbique gestum fuerit, vel non fuerit, id de sua duntaxat opinione, aut assensione decernunt, insaniæ assidere.

Ferdin. Castānedalib. 8. Pet. Maffeius hist. Indica l. 11. post Cardanū: Langius epi. medic. 79

Instet quis ex aduerso, certā humanę vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probabitur Dei verbis: *Eruntque dies hominum centum viginti annorum*. Ideoq; Mosen dixisse, *centum viginti annorum sum hodie: non possum vltra ingredi, & egredi.* Confirmari id ratione numerica, quia numerū hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc est, quaternarius denariorū triplicatus, & sic totum cū toto coalescens omnem absumit perfectionem, ternariū nempe, quatenarius & denarium. Hoc argumentum facile diluitur, quia à Deo præstituta nō omnibus hominibus vna, eademque, sed sua, cuique peculiaris vitæ periodus, & his quidem spacium vitę ipsa hac Metamorphosi sic extensum; hanc non posse naturaliter prorogari, nisi Deo permittente. Si permittat, posse vltra annos etiam centum viginti; quos constat multos superasse. Verba autem

Gen. 6. v. 3. Deut. 31. vers. 2.

A illi Dei, nō de omnis æui hominib. prolata fuere, sed tantum de tunc superstitibus, quibus hic terminus pęnitentiæ ante diluuium futurum datos. Nec Moses illic asserit vltra se viuere non posse; sed tantū, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fieri imparem sese, ac minus idoneū. Argumentū illud ex numeris desumptū, mire placuit Franc. Valesio, adeo vt fusissimè illud prosequendū sibi existimarit: reuera tamen friuolum B est, ac nullius momenti. Nihil enim ex numeris in humanam complexionem potest influere: nec vita nostra à numeris; sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

Sic Cyr. Kelus Hiero. & Chry. in d. v. 3. & D. Aug. l. 15. de Ciuit. Dei c. 24. quorum sent. verior. quā Philonis, Iosephi, & sequacium, de sacra Philosophia c. 7.

Fortius vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur, istud semper annis vitæ consumitur, ipsā etiā atteritur alimēti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm potest reparare, C quantum senio deperit, ex peritorum sententia medicorū. Necesse igitur sit, mox à statu ætatis humidum illud, quod totum consumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ veterascebat abolita, restaurari. Quod lubenter illis cōcedimus. Sed inquiunt, id nec arte nec natura perfici posse, medici sentiunt. *Quibus respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale restaurandi hactenus forte manserit ignota: non D inde sequi, illam dæmoni quoque ignotam esse aut impossibilem; quod si illam nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti scientia? Vrgebis forte, posset igitur hominem perpetuò in vita fieri, & sic quasi immortalē reddere, quod iactabat ventosus ille Aegyptius, contra quem Galenus scripsit: Verū occurro, consequentiamque istam pernego: potest vitam in multos annos extendere: potest ergo E in æternum extendere. Quamuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodum tunc sola Dei voluntate (iuxtā quorundā sententiam) mortem effugisset; ita etiā in argumenti casu si Deus dæmoni permitteret semper humidum radicale restaurare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc eum Deus necessitate moriendi per talem

vid. Frāc. Valesiū d. loco.

Galen. li. de marasmo Lāge epist. medicin. 78.

dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret, & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur, ad restaurationem tandē prorsus collabescentis corporeæ molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc nonnisi post diuturnum valde tēpus contingeret; ideo nihil pugnant ista cū ij, quæ dixi de prologanda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate arborem illā vitæ, siue vt Hebræi vocant, *lignum vitarū*, quod vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus multarum nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiā annorum millia, hāc illi vim fuisse naturalē, meritò dixerunt grauissimi scriptores, quia illā post hominis peccatū retinuit, vt patet ex Genes. 3. v. 22. vbi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitę sumens, viueret in æternum. Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominem semper à morte præseruare.

Gen. 2. v. 9.

Strabus Hugo Victor. in Gen. & D. Th. 1. p. q. 97. a. 4. Scotus in 2. d. 19. q. 1. Durand. ibid. a. 1. Caiet. ad d. a. vlt. & Perer. in Gen. l. 5. q. 4.

Hæc dicta duntaxat, vt ostendatur vitiū illius cōsecutionis; potest vitam prorogare ad tēpus longum, ergo posset in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitā identidem prolongare potuisse: non tamen cōcedunt, idcircò potuisse eam eternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Ceterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternū* Gen. 3. v. 22. sit accipiendum vere perpetua vita, an de longissima ætate; viri huius ætatis valde docti dissentiunt; sequor eos, qui de eterna vita, mortē prorsus excludēte, acceperūt: lege Perer. li. 5. in Gen. q. 3. Bellarminum Cardinalem to. 3. controuers. 1. lib 1. cap. 19.

QVÆSTIO XXIV.

Quid magia, vel dæmon, possit circa animam corpori iunctam, idq; informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus, quid possit circa vegetatiuā, A & etiam circa sensitiuā, quoad sensus exteriores; nimirū, Primo, posse visum, auditum, & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis cōprobatum ab alijs. Secundò, Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento, quo aliquid attentat, vel molitur in potentias animæ. Nā potest quadruplicem sensus interni functionem decipere turbata phantasia. Cōmunis enim sententia Theologorū est; non posse ab angelis nouæ speciei B impressione imaginationē, seu phantasiam immutari; & ideo illos non posse efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur: sed bene posse Angelos corpus aliquod phātasticum formare, & illud oculis obijcere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerū, quas homo vero aliquando vidit, ijs per imaginationem commissis, & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v. g. chymeræ, C vt conflatæ ex capra, leone, & dracone, vel montis argentei, ex monte, & argento: vel etiā concitatis in corpore motionibus, atq; affectionibus, vnde phātasiæ contingat voluere læta, vel tristia; quæ nec vidit, nec vnquā fuere: vel, sicut in amentibus, & phreneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantasiæ species obuersari; sic potest dæmon eorundem humorum inæquali commixtione, & agitatione, assu- D mendo, & adducendo vapores instituto suo accōmodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaq; se videre, & audire iudicet, quæ reuera nec oculis, nec aurib. vnquam hausit: hinc manāt tot falsæ apparitiones, reuelationes, & exstases, vt docuere D. August. lib. de cura pro mort. c. 12. Vittoria relect. de Magia nu. 35. vers. ad secundū respondetur, & Ioseph. Anglez. dist. q. 3. dub. 5. P. Molina, ad d. D. Tho. art. 3. So- E lent huiusmodi vires herbis inesse (si vera botanographi) Matthiolus enim in d. nuncupatoria sic scribit; Achemenidon plantam colore electri, sine folio, nasci in Tardyctilis Indiæ meminit Democritus; cuius radice in pastillos digesta, indeque ex vino potā, noxij per cruciatus nocte confitentur omnia, per varias numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæq; alumnam; qua

Guil. Paris. p. vlt. de vniu. c. 2. Anglez in 2. dist. 8. q. 3. dub. 4. Remig. l. 3. dæmonol. c. 11.

D. Tho. 1. par. qu. 111. ar. 3.

qua leonibus admota, resupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis causam habere aiunt, quod adamantis modo côteri nequeat. Ophiusam in Elephãtina Aethiopiæ etiam nasci tradunt, liuidam, & horribili aspectu, qua pota terrorem, minasque serpentium obseruari, ita vt mortẽ sibi eo metu consciscant, qui biberint: ob idque cogi sacrilegos eam bibere: aduersari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obseruantibus miraculis: Manicum Solanum (vt Dioscorides est auctor) varias facere species, imaginesque non iniucundas obseruari, si eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ nasci, qua deuorata futura præsagiant homines. In Bactris, & circa Boristenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta, quæ si cum vino, & myrrha bibatur, varias dicunt obseruari species, ridendique finem nõ fieri nisi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere, & melle additis Oenotheta (Crateuas auctor est) omnium animalium feritates domat, collo adalligata, vel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cum fame premerentur in quandã herbam incidisse; quam cũ comederent, nihil aliarũ rerum reminiscerentur, aut intelligerent, nisi quod lapides continuo effoderent; quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.] quæ palam est, phantasia læsa contigisse.

Tertio potest diabolus, & facit quotidie, spiritus, & humores organorũ commouere, & sensus interni, & concupiscibilis, atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis mẽbris: ita, vt hinc oriantur variorum vitiorũ cogitationes, quod non facit, quidẽ immittendo imaginationi speciem nouã, nec etiam vna cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodo (vt dixi) facit ipsam potentiam concurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis, & fœmina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, *li. de dæmonib.*

A & coactione quadam in obiectum suũ compellatur: potest veterator eum necessario in malum aliquem actum impellere, adeo, vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiusmodi peccati omnis est expers: &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti, & mercedis occasio nobis gignitur. Quod diligenter notandum, ne quem fallant Godelmanus, Dannæus, & alij hæretici, B hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem, ac renitente peccato inuolentes: sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarij peccati male intellecta. *Godelm. l. 3. de la. c. vl. n. 35. Danæus. l. 7. Aethi. c. Christ. ca. 7. Luther Caluin. Musculus Selneccer. in Gen. c. 4.*

Quarto potest dæmon memoriã iuuare, eius organum adaptando, vt facilius recipiat, & firmius species retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel C iuuantia applicando. Eandẽ potest modis contrarijs plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaã, & Iosaphat apud Damascen: talem puto fuisse memoriã Athalidæ apud Laertium, lib. 8. in vita Pythagor. talem Apollonij Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum lib. 1. Exempl. c. 6.

Alia longe obliuio Simonis Thuruaij Angli, quæ ex iusta Dei punitione pro- D fluxit. Hic cum esset Dialecticus acutissimus, & artium liberalium Parisijs professor magni nominis, plenior scientia, quæ inflat, quam caritate, quæ ædificat; temere in scholis, & palam non veritus est, iactitare, se scire totam Christi legem, ac improbando eam posse annihilare: sed ita subita obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere sciret. Nicolaus E Dunelmens. dum adhuc adolescens esset, vidit eum litteras à filio proprio doceri: qui mihi profecto (ait Matth. Paris. lib. 7. Hist. Ang.) hæc scribenti olim narrauit; cõtigere hæc circa annũ 1201. Trithemius male vocat Simonem de Tornaco. fuit enim Anglus Cornub. cuius etiã mentio apud Polydorũ lib. 15. Angel. Histor. Sic obliuionem forte Deus immissione quadam per Angelũ

finalum induxit: memoriam quoque, (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remedijs naturalibus, vt medicus: suggerendo, vt choragus, artificio, & præceptis, vt ætate nostra, qui citra superstitionem, memoriæ quandam artem professi exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed non sine sale, & acumine, *Thamus* Alexandri Dicsoni Arelij, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigenses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugduno-batauı.

Quinto potest intellectum subtiliorē, & meliorem, quoad functiones ingenij, & iudicij reddere, per commodiores organi dispositiones, humoribus, videlicet densioribus motu locali dispulsis, vel agētium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione ijsdem spiritibus multiplicatis. Quod enim plures, meliores, purgatioresque sunt spiritus, & quo meliora, ac expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa: hoc intellectio expeditior, atque fælicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorū hæc quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potius humorum densitate, spirituumque paucitate, imbecillitate, atq; impuritate tenebras mentibus amāt humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à recta mente homines deijciant, vt per se nō raro præstant in ijs, quos obsedere. Seducunt etiā prauis suggestionibus, suadendo varia perperam: modo illicitum esse, quod reuera licet: modo graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modo inculcant iusta esse, quæ cōtra fas, & iura sunt: vel contēnenda dicunt, & leuia, quæ lethalia, & vehementius formidanda, vt sic conscientias reddant laxas, atque licentiosas.

Marci. 5. Matth. 8

Petes forte, an ergo queat dæmon artes atque, scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit, & sinatur à Deo: per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum, si in forma visibili appareat, & homini loquatur, quod non negat D. Thomas: sed etiam interna locutione, & suggestione intellectu illustrato: non enim video,

2. 2. q. 96. art. 1.

A cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda: cum hæc cognitio nō referatur in Deum nec cum vlla mentis vera fiat purgatione: quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alio indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio: fane quæstio de nomine futura est. In vita S. Nortberti idiotam quendam, sacræ scripturę subito peritissimum reddidit. c. 27. Surius 6. iun. Hodie scimus multos anabaptistas sumptione potus, vel cibi scripturæ magnam partem, eam nempe, quam recipiunt, & erroribus suis firmādis putant opportunam, e discere, quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Miderius, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstant confessio: *Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus; hos in cunabuli, vel ad latera iacentes parentum, ceremonijs nostris occidimus: quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui: de tumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus, quousque euulsis ossibus tota fere caro efficiatur sorbilis, & potabilis. De solidiore huius materia vnguētum facimus nostris voluntatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flascum, aut vtrem replemus, de quo is, qui potatus fuerit, additis paucis ceremonijs, statim conscius efficitur, & magister nostræ sectæ.*] Hæc confessio, mulieris: subiungitur alia, viri huic conformis, & addens scelestæ initiationis, & promotionis ad Tartareum magisterium alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primo eum Dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulum cum magistris: & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma, & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagiū præstare Magisterulo, idest, paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) postremo de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, &c.*] In his verbis

formicarii lib. 5.

verbis vides doctrinam illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouam imaginem efformari immediate in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illa pertinentia: Neque enim id dæmoni possibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebatur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, putabat simul se, & in instanti didicisse, quæ successiue, & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aere velocissime formatis simulacris, ea phantasiæ nostræ ita spectanda proponere: vt quasi in speculo mês nostra vno intuitu cuncta conspicere, sicque illustrari sibi homo intrinsecus videatur: hoc nimirum stratagemate antiquus serpês, primũ Ordinis nostri parentem, Ignatiũ conatus fuit fallere, sed frustra. adscribã rem totam verbis Ribadeneiræ, *perturbabat tamen visionum, quas inter studia percipiebat.* (de studijs Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas: nam cum nominum, & verborum memoria mandari inflexiones uellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, ut noui ediscere nihil posset: et si quid esset antea memoriæ traditum, id totum facile efflueret: neque omni studio, animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculsus, quid hoc est, inquit, rei? cum oramus, cum confitemur, et supersubstantialem panem accipimus, cum uigilamus, cum nos uerberibus cędimus, cum spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnę, tam neque uehementes se nobis illustrationes offerunt: cum puerilia agimus, et de Deo, propter Deum, non cogitamus: tum speciosę nostrę menti imagines, et cęlestes illustrationes occurrunt? agnosco, agnosco importunissimi hostis calliditatem, agnosco ueteratoris dolos, et astutiam, etc.*] Nactus iste animum Ignatij ad cælestium rerum sensa concipienda longo iam vsu promptum, & agilem, & præsagiens, si Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius sibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ ostentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, scripturæ sacræ mysteria.*] Si hæc potuit, in rebus sanctissimis, & homine fide ac caritate in Deum illustri, quanto facilius infidelium animis rerum profanarum falsarumque scientiam suggessisse credendus? Chrysanthius Sardianus Pontifex, & magus, tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit, qui cum nec versificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu Solis, contra Christianos oracula fundebat: eodem afflati Numine Sumano, varij Pastores ouium subito poetæ extitere, vt Euages, Thynicus, & alij: Amphiaraus quoque sic vates factus, & anus Pindari hymnum edocta, & Sosipatra, quæcumq; alibi ea absente gesta, poetarum, philosophorum, & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta illi in specie senum pellitorum cohabitantium.

Sic diuinitatis simiolus conatur θεοδιδάκτους facere. Sed hæc quam ipse infundit sciẽtia vt plurimum dignoscitur, quia non est permanens nec ea cũ lubet homo vt lubet vtitur, sed tantum per modum afflati, vel exstatij certis locis, temporibus aut causis. Contra quã Deus infundit semper, & vbique prompta est, vt patet de Salomone 3. Reg. de Apostolis, in Actis: de Beselcele Exod. 35. de illo apud D. Hier. epist. 4. ad Dom. & lib. 2. de Abbate Ioachim, qui ex ianitore, illiterato, & idiota vino quodam ab Angelo allato, & hausto, subito non propheta tantum, sed & subtilis disputator, & Theologus eruditus statim emersit, vt narrat Leonicus Calchondilas lib. 6. de rebus Turcicis. Distinguendi vero à θεοδιδάκτοις sunt αὐτοδιδάκτοι qui non infusione, sed labore suo eruditionem compararũt, vt Dialectica. D. Augu nus lib. 4. confess. & Theologiæ 5. Athanasius teste Nicephoro libro Histor. capit. 44.

Sed Doctrinæ à Diabolo acceptæ superiora illa sunt exempla.

Hoc ann. 1600. mense Martio. Toleti lata per fidei Inquisitores sentẽtia, cuiusdam Roman Ramirez ossa cũ statua

com-

Marginal notes: l. 1. c. 14. — l. 1. 2. 14. — Suida recte. teste Socrate apud Platonem. Pausan. in Corinth. idem in Baer. Eunapius in Aedesio.

combusta fuere, qui in reatu, & carcere obierat: huic inter cetera imputabantur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroso magica concurrere, ideo fiscalis accusationem fide bona ex Hispanico sermone in Latinum transferre non grauabor. Postquam ergo narrasset eum iam semel accusatum, abiurasse errorem Machometanum, addit relapsum(vt sex illa consueuit,)& redijsse ad vomitum: seruasse ritus, & ceremonias Machometi, multis annis ieiunasse magnum ieiunium, quod vocat *del Ramada*, permissis *guadoc, et zala*, lauando totum corpus, induēdo indusium mundum, recitando *azoras* (hoc est preces) eius sectæ, versa facie ad *alquibla* (hoc est solem orientem) eleuando, & demittendo caput, & se ad terram vsque inclinando, & extēdendo supinas in cælum palmas cū diceret *Alaqueuir* (hoc Deus est magnus) & surgentem ante diem ad celebrandum ieiuniū *Zahor*, eo absoluto seruasse, & celebrasse solenniter Pascha ipsius *Romada* per tres dies: abstinendo omni labore, & ope re seruili, præsertim primo die, induendo indusium mundum, faciendo dictū *guadoc, et zala* cum alijs multis ritibus, & ceremonijs Machometismi. Et quòd addens delictum delicto, & culpam culpæ, ad opus, & finem malum, à multis iam annis pactum, & fedus iniuisset cum dæmone expressum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adesset fauore, ope, consilio, quotiescumque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petijsse, & à dæmone obtinuisse notitiam, peritiamque sanandi multas secretas, & occultas ægritudines herbis, suffumigationibus, & incantamētis superstitiosis, quibus de facto nō paucos sanitati restituisset. Item persuasisse multæ lectionis esse, & in sacris, ac profanis historijs apprimè versatum: & valere plurimum memoria, cum sit imperitus planè legendi, ac scribendi. Quare solitum lucri gratia, & ex professo alijs de memoria præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librum coram se explicatum legisset, facientem hæc ope dæmonis; & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasset. Cumque quidam eum interrogasset,

A qua ratione tam fidam memoriam adeptus esset; respondisse, quendam sibi magna necessitate coniunctum, peritissimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio, quē dedisse; quin etiam hūc eundem cum semel vellet Cæsar augustam, quindecim inde leucis distantem, proficisci, facta coniuratione, quam dicunt, *de bony varon*, subito comparuisse equum; quem ambo conscendentes; minimo spacio B temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo; sed prius frenum ademisse; derelicto, curasse negotia, quorū causa eo profecti erant, & reuersos ad portam, equo frenum iterum iniecisse, & momēto fere domum relatos. Item, cum quædam mulier se ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendasset, & à nescio, quo ablata subito non comparuisset, maritus Ramirem accessit opem postulans, hic C respondit, animum ne desponderet, se illi vxorem eius restituturum. Dedit simul epistolam, & iussit, vt certum ad locum inter vineta se conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli consisteret. at, quādo audiret turbam hominum pertranseuntem, etsi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? si responderetur illac transire, tum epistolam ante se in solum abijceret: fecit ille, quæ iussus, & vxorem recepit, non videns, quis, aut quomodo D reddidisset. Item solitū addebat fisci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis, quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, nisi vi pacti dæmonici innotuisse. Semel (ait) cum domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam; qui eū quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obsidente dæmone: quare, vt se statim vocarent. abijt, venit alter, vocatur Ramirez: & sic se gerit in sanando E morbo, vt clarissimè appareat, ipsiusmet maleficio dæmonem in ægram antè immissum fuisse. Primo enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppressione inuaserat moxque, lipopsychia frequenti durante, cęperat odisse parentes, & maritū, & hunc nec videre, nec cum ipso dormire sustinebat. Aduerte obsessam esse, vocatur sacerdos, diebus octodecim exorcismis,

cismis, & consuetis Catholicæ Ecclesiæ remedijs, nititur malum hospitem abigere: tandem vnus dæmon profatur, centum, & vnum illi muliebri corpori dæmones immissos, tum tamen cæteris absentibus se solum adesse: cum itaque Sacerdos solitus Manualis Ecclesiastici exorcismos ingeminaret, eumq; adigeret dicere, quo cæteri abiuissent, respondit profectos ad oppidum Deza, prædictũ Romanorum Ramirez conuenturos, & quæsituros ab eo, quid fieri à se vellet: nec abituros, donec ipse recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius misellã afflictam fuisse adeo, vt toto die in deliquio permanserit. Cumque Sacerdos iuberet: vt fœminam vexare desineret; & eam cum marito, vt vxorem degere, sineret degere, eique redderet iocale preciosum, quod eripuerat, respõdit, se adigi à Romano & habere se iocale, sed reddere non posse. Postea cum parentes aduocassent. Roman Ramireziũ curandæ filiæ gratia mori dictis dæmonis; confestim, vt domum ille ingressus, cæpit mulier mira dicere, & agere, clamabat scire se illum aduenisse, & causam aduentus non nescire; eo accedente: vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore cõtorto triduum permansit sine cibo, & potu, non valens quicquam substantiæ vllius traijcere. Magus itaque eam imbuit forti suffumigatione solearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocat à lipopsychia, & alloquens obsessorem dicebat, sinas illam, sinas illam, discedas: fuge, nisi velis me suffumigationem iterare. Sed nolente dæmone respondere, iussit omnes exire thalamum, & putans se à nemine exaudiri, quærebatur, & expostulabat cum dæmone dicens: cur mihi non respondes? humilior certè fuit paredrus mei aui: quid commerui, vt mihi loqui dedigneris? an non sufficit, quod me totum tibi à tam longo tempore deuouerim? fac ergo, sopora hanc mulierem: ne, quid verborum nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus, Bene veneris, quid illic rerum egisti? qui qui valent vxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, sed iam extra periculũ est: vxor peius habuit, iam conualuit: nepotulus adhuc æger est, & periculum, ne moriatur. Tum infert Ramyrez, cum

A sciã, quod fidelem, & diuturnam eis seruiuerit seruitutem, & quantum eis obstrictus esset: nec ignorent, se vrgeri debito ducentorum regalium, pro solutione locati à se horti: æquum esse, vt vicissim sibi gratificentur, & ex obsessæ corpore recedant, saltem spacio quindecim dierum, & interea sanam, & incolumem relinquãt: vt sic copiosam solutionem mercedis recipiat, & in posterum fama, & existimatio eius crescat, quæ alioquin in-

B signem plagam sit acceptura, nisi exeat. Posse postea iterum eam inuadere, & possidere arbitratu suo. Pollicitum deinde dæmonem id se facturum, eique pariturum. Cum vero videret Ramirez hoc colloquium suum ab alijs exauditum, seque deprehensum tanquam potestatem in dæmonem habens, stomachabundus ei interminatur se in compedes eum cõiecturum, & facturum, vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmo-

C ne, quia nõ satis largam mercedem operę parentes fœminæ soluerant, eis minatur fore, vt breui iterum ipsius ope indigeant: & maleficij sortem statim transtulit in maritum fęminæ liberatæ, iubetque dæmonibus, vt in eum transeant, eumque diuexent: fecere, & diem integrum crudelissimè afflixerunt, iniectis mille imaginationum terriculamentis, & desperationum tentamentis. Quare vocatus iterum, cum ad eum accessisset, forti-

D ter, inquit contubernalis cum dæmone colluctatus fuisti: & adhibitus suffumigationibus dæmones eiecit: & ex oppido discessit, male contentus exiguo stipendio. Post habitum deprehendere parentes filiam non modo non esse sanatam; sed peius in dies habere: scribunt ergo ad magnum eundem, & simul ad eundem pecuniæ non parum mittunt, pollicentes maiorem summam, si fęminam persanaret: ille dedignatus venire, dat ta-

E bellario materiam alterius suffitus, & ritum, quo vti deberet descriptum, addens cum domum redisset, inuenturum illam meliusculè valentem, & cum sociabus tripudiantem: & ita factum est: cumque vxor adhuc nollet cum marito dormire, suffumigauit eam addens verba, quæ iussus erat; nempe dæmones exire ab hac fœmina, quia iubet Romam: alioqui ipsum vocabo, & veniet, & vos vi pellet:

quia

quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationem mulier vehementi clamore edito sana facta libera mansit, & cum marito vixit, vt coniuges solent.] Hæc in actis illis iudiciarijs.

6. In voluntatem longe restrictior est magiæ dæmonisque potentia. Nequeũt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto, tanquam odibili, vel amabili, exterius proposito: vel excitatis imaginarijs visionibus, & cogitationibus; vel allecta, & inclinata voluntate, per passiones in parte sensitiua inflammatas, quæ quo vehemẽtiores sunt, eo quoque & acrius inclinant, quasi abripiunt aliquando: nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi necessitatẽ, vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis sunt irretiti, homines certe desiissent esse, si liberum arbitrium amisissent: sunt quidem hi Gratia gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hęc ergo in peccatum necessitas? peccatum nisi libero consensu non committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quę modo ex suo genere, si consensus adesset, peccatum foret: peccandi tamen necessitatem nunquam voluntati queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere. Sed nec Deus sinit omnes in tentando vires dæmonem exserere: facitq; vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam sufficienti sinit auxilio destitutam: ne in grauissimis quidẽ peccatoribus, quibus illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit, non bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiã iusti: *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltra id, quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione, & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis sufficientisque auxilij (de quo Theodoretus hæc verba accepit) diuini, con-

D. Tho. 1. 2. q. 80. a. 3. & confirmat eleganter Cyril. Catech. 4.

1. Cor. 10. ver. 13.

A seruationem præsupponit, & includit: cuius conseruationis promissæ fida exhibitione consequitur humana imbecillitas: vt, ex tentatione dæmonis, non solum bonæ voluntati, & conatui fœlix exitus, & euasio contingat; sic ποιήσει τὴν ἔκβασιν Augustinum & Hieronym. explicant,) sed etiam, vt periculum prætergressi: fortioresque in posterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, vt lucrum præterea ex tentatio B ne reportemus, vt optimè Photius exposuit: & noster id optime vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam βαίνειν vltra progredi est: vide quæ in hunc locum egregiè ex varijs D. August. locis Beda disseruit. Cum possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, singula peccata letifera vitare: fanè, si succumbant huic tẽtationi, cui potuerunt non assentiri: voluntariè succumbent, non coacti, vel adacti necessitate, quæ hic nulla reperitur. C Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac quæstione Nicolaum Remigiũ reddit fluctuanti, & ambigenti similem. dicendum, sicuti potuit in peccatum inducere, sic etiam posse obstinationem in peccato fouere: & nutrire per suggestiones, consilia malesuada, tentationesque alias: sed nunquam posse absolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pęniteat, & pacto, D quod cum illo inierunt, renuncient: poterunt: itaque cum speciali illo auxilij fauore, quandocunque serio volent, quãtumuis retinente Diabolo pœnitere: sine speciali illo Dei auxilio, id non possent: alioquin potentior esset in retinẽdo Diabolus, quam Deus in recuperãdo, quod sanè blasphemum est. Probat istam communem Catholicis Theologis sententiam Andr. Vega de Iustificat. q. 11.

Augus. in Ps. 61. & Hiero. in Ioan. id & Augus. in epist. 89.

lib. 3. de monolat. cap. 8.

E Vt autem exemplo aliquo declaretur, quousque interdum soleat progredi dæmonis conatus in voluntate non planè, sed plenè, non vere, sed apparenter subigenda, ad tentatorum consolationem. B. Angliæ de Fulginio verba repræsentabo; quibus illa quid experta fuerit, vitæ eius cap. 19. sic exprimit.

Tormenta uero & animæ passiones;] quas, sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quàm corporis, patior

quasi

quasi assiduè ab ipsis dęmonibus. Nec scio aliam assignare similitudinem, quã de homine suspenso in pergula, qui ligatis manibus post tergum, & velatis oculis suspensus cum fune remansisset in patibulo, & viueret, cui nullum auxilium, nullum remedium, vel fulcimentum superesset. Dico quod adhuc desperatius & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam suspendunt, quod sicut suspensus non habet aliquid sustentamenti: ita animæ nullum videtur remanere sustentamentum, & omnes virtutes animæ subuertuntur, sciente, ac aspiciente anima mea. Et quando anima mea videt subuerti omnes virtutes, & discedere, & quod non potest se ibi opponere: est tantus dolor animæ, quod vix aliquãdo possum plorare propter desperatum dolorẽ, & iram: aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix possum me tenere, quin me totam dilaniem, aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipsam tumefeci aliquando caput meum, & alia mẽbra. Et quando anima videt cadere, & discedere omnes virtutes, fit plãctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

Item aliud tormentum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt: & aliquando reuiuiscunt: non quod in vita durabili rationem meam subijcientes, sed præbent mihi, & adferunt magnam pęnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pęnalitatem: sed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim, quod dęmonibus tradita sum multis: qui reuiuiscere faciunt vitia, quæ horreo, & quę fuerunt mortua, & addunt illa, quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus, & despectus, & pauper: vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque sum in tenebra horribilissima dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco intus in anima esse mortua: sed extra animam suscitant ea dę-

A mones, & etiam illa vitia, quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quod consueui apponere ignem materialẽ ad extinguendum ignem concupiscentiæ, donec confessor meus mihi prohibuit. Cũ sum in illa tenebra, credo quod citius eligerem assari, quam prædicta tunc pati: imò tunc clamo & aduoco mortem: vt per quemcunque modum mihi Deus

B concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine si me debes mittere in infernum, cito facias, & ne differas, & ex quo me reliquisti, comple, & submerge me in fundum. Et tunc intelligo, quod est opus dæmonum, & quod non viuũt illa vitia in anima mea, quia anima nunquam cõsentit eis, sed corpus patitur violentiam, & est tantus dolor, & tædium: quod si duraret, corpus id pati non posset. Sed & anima videt, quod est ei abla-

C ta omnis potentia, quamuis non consentiat vitijs: non tamen habet potestatem omnino resistendi vitijs, & videt, quod est contra Deum, & sic cadit, & torquetur in eis. Et est quoddam vitium permissum à Deo venire in me, quod nunquã fuit in me, & prædictum vitium manifeste cognosco, quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium est tã magnum, quod superat omnia alia vitia, & est quædam etiam virtus, quæ datur

D mihi manifeste à Deo contra prædictũ vitium, qua virtuose à Deo liberor. Et si non haberem ego fidem de Deo certã, solum in isto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi, & in isto remaneret mihi spes certa, & secura, de qua non possem dubitare. Et virtus præualet semper, & vitium deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et est virtus tantæ fortitudinis, quod non solum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitu-

E dinem virtutis, quod vere in isto cognosco Deum, & illuminor, & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere ad minimum peccatum, & cum ista virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autem est tam magnum, quod verecundor illud dicere, & quod quando prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mihi

Sic scilicet etiã suggestionem ipsã expellat. nam habet vt nõ cõsentiat.

Intellige durante, & iuuante illam gratia.

August. in Ps. 10. Hiero. in Ioan. 149 August. in epist. 89.

lib. 5. de moralib. capit.

hi

hi quod me dimiserit, non est res, quæ possettenere, nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua, quin statim ruerem in peccatum. Tunc tamen superuenit illa virtus, & virtuose me liberat, ita quod, nec ego ipsa possem peccare pro omnibus bonis, vel malis istius mundi, & istos labores sustinui per duos annos, & plus.]

Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ, in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ, & molestissimæ tētationis Diabolicæ, & simul diuinæ gratiæ non deserentis hominem efficaciam, voluntatem quoque nunquā à diabolo positiue cogi, quantumuis vis resistendi debilitetur, & videatur succumbere, non succumbit tamen, quia potest homo, cum Dei gratia non consentire. Denique cernis profectum, quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

QVÆSTIO XXV.

Quid diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaque separatione? ubi de exstasi, & mirandis circa cadauera.

EXtasim, siue raptum potest Diabolus in homine efficere, ligando, vel soluendo sensus exteriores idque modis duobus, prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quādo eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorū sensuum organa queant discendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeo impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui, & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires nō excedit, talesque sunt Sagarum, & magorum exstases, quibus cum vno in loco maneant soporati, varijs tamen in locis se fuisse, & varia peregisse, decepti sæpe

A arbitrantur. Tale est quod Olaus de Magis Lappijs narrat hoc modo. *li. 3. c. 18. Septent. reg. descr.*

Si quis peregrinus cupiat de suorum cōditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spacium rescifcat, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus absit, hoc modo. Incantator postquā vsitatis ceremonijs Deos suos cōpellauit, subito collabitur & exanimatur, quasi extincto illo reuera excedat à corpore anima. Neque enim aut B spiritus in eo reliquus esse, aut resta re cū vita sensus aliquis, aut motus videtur, sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectum, & exanime corpus custodiant, quod cum non fit, dæmones id abripiūt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertente spiritu, seu è profundo somno, cum gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte, qui conciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, & vt fidem faciant percon C tatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certo sciat in ædibus suis, aut cognatorum fuisse.

Hæc in rei veritate se ita habere plures alij Olao attestantur. Sed in hoc raptu magico, & similibus exemplis, cauēdi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant in primis, qui cum Cardano quotiescumque collibuerit, naturali sua vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. D Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere, nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quam huiusmodi voluntarij raptus. In virgine quoque illa Cæsara augustana (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo ann. 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues pasceret cum dæmones inito, nascebantur, vt & Magdalena Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. E Errat etiam, & grauiter, neque hoc à Cēsoribus prætereundum, & relinquendū in eius erat libro erratum: errat inquam Bodinus censens in huiusmodi exstasi animam reuera migrare, & deserere ipsum corpus, & alijs in locis interea versari separatam, qui Cabalistarū error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis. *lib. 2. Dæmonoma. cap. 2.*

Fren

Plato .l. 10. de repub. *Erem Armenium genere Pamphyliū, cum inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus domum relatum, secundo post dies cum esset imponendus rogo reuixisse, ac prodigiosa quędam narrasse, quę illo tempore apud inferos uidisset.*]

Similis fabula fuit de quodam Clazomenio apud Origen. lib. 3. contra Cels. & illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Plinius libro 7. cap. 52. & Plutarcho, in vita Romuli, ex Herodoto multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisset, ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat sed in raptu magico, & non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egressa, & iterum ingressa mustela alba, & per gladium riuulo impositum iterato commeante, quod narratum ab Helinando, fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum vt de animę migratione hunc errorem mentibus imprimeret: vetulis deliris, & puetis, qui nondum ære lauantur, id quam philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quam animæ à corpore separatio, cumque ipso egressu hæc contingat separatio, fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute redire ista potest.

Helinā. l. 13. Chr. & Paradinus in Symbol.

Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmista, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt: quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi, ac informare potest, nisi Deo permittente, atque ducente.

De Philappis & Finnis igitur, & de Aristæa, & de Hermotimo Clazomenio, quod illi obijciunt, id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. *Omnia* (inquit Tertullianus, hac ipsa de re agens.) *magis confectanda, quam hāc licentiam animę sine morte fugitiuā*. Et alibi idem rectissime pro Axiomate tradidit *nusquam animam sine carne esse, quam diu in carne est*. Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat aperte auctor breuium quęstionum, quę

Vide luc. in Encomusca et Plutarc. de dam. Socr. lib. de anim. l. de resu. rer. carn.

A operibus D. Athanasij adiūguntur. Nec Augustinus quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi vero palam contradicit.

Abutuntur etiam aduersarij scripturis. Nam cum illud citant, *preciosam esse in conspectu Domini mortem sanctorū eius*: perperam verba de prophetarum ecstasi accipiunt: quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda, & quamuis de raptu acciperes eo B rundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat.

q. 13. li. 83. qq. lib. 18. de ciuit. Dei ep. ad Euo. & (si ipse auc.) l. de spiritu & anima Psal. 115. v. 15. vt cū B. Ciprian. etiā Rabbini consentin q. suis.

Cum etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere, sed an fecerit, cum ipsi Paulo fuerit incertū, malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare corpus vere ab anima tum fuisse, separatum: dubitant quotquot meni ni patres, dubitant etiam Scholastici omnes.

Schalig. de subti. contra Card.

C Parum vero peritum se philosophiæ Bodinus ostēdit, cum *Aphæresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis. in aphæresia vero, non functionibus animæ modo, sed ipsa corpus caret anima: in illa corpus dicendum insensile, & immobile actu: in hac, naturaliter loquendo, est exanimum tam potentia, quā actu. Quale D demum illud argumentum? si anima sit immortalis, necesse aliqua sine corpore operari illam posse. Sed est immortalis, operari igitur potest in ecstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas, cum sint plures vnius rei functiones non recte, quod de omnibus non probaris, id ad vnā te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem, iusque nul E lum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque actus, & super seipsam sui reflexiones, aliaque quæ ex libris de animæ immortalitate agentium, possunt peti. Verum certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt, & rectæ philosophiæ nō imperitis, quam vt longiore indigeat probatione, neque mihi vacat vel lubet lucenti soli lampadem accendere.

Arist. li. 2. de ani.

vide (si iubet) dicta citataque in Troad. Seneca cho. 1.

Solus Deus sic animam per raptum

se-

separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones conseruare: quod an sibi contigerit, dubitare se D. Paulus profitetur. Atq; ita intelligendum existimo, quod fertur in franciscanorum gestis, de B. Aegidio, eum interrogatum. An aliquãdo in hac vita corpus suum per ecstasim vel contemplationem animam deserat: respondisse affirmatiue, & hominem cognouisse, cui id acciderit. vel enim id dicebat, eo quod omni corporis functione absoluta ad tempus, & sic corporis oblita fuerit penitus: vel quod diuina potentia corpore educta, & in id reducta fuerit. Narrat Historiam Ioann. Saluator Irados to. 1. sanctorum & dictorum illustr. Ordinis D. Francisci, fol. 205. Falluntur tertio, qui falsos hos & dæmoniacos raptus, siue exstases (pro iisdem nunc sumo non ignarus alibi subtilius distingui) non separant à vero, & supernaturali raptu, quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur: de quo præclare, vt solet, Diuus Thomas disseruit, quales fuere prophetarum, Apostolorum, & sanctorum hominum longe diuersi à Magicis exstasibus: de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago.

2. Co. 12. vi. Diu. Tho. 2.2. q. 175. a. vlt.

d. q. 175. ar. 2 ad 1.

d. q. 175.

Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentiliũ philosophorum, & Arabum astrologorum resensuit Marcus Antonius Mocenicus, opere verbosiore, quam solidiore, & excepta nona, ceteras satis bene confutauit: quid ex dictis eius retinendum, quid repugnandum existimem breuiter accipite.

Ir. 1. cont. har. c. 9. l. de transitu hominis in Deum.

Igitur falli eum puto, dum subiectum raptus contendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem, & immortalem, & huiusmodi ait esse animam nostram, quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu patris rationalis: fallitur si sit in anima nostra pars vna immortalis, & pars alias mortalis; quæso nonne pars hæc ab illa queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura, quare nec immortalis: absit hoc à mentibus nostris, totam hominis animam, quoad substantiam essentiamque suam, credimus esse immortalem, non anima, sed homo ipse

c. 15.

A respectu totius compositi, quid medium est: corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non est totus secundum se homo, sed anima ipsa humana, subiectum totum incorporeum, indiuisibile, & immortale: anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus possibilis: quod bene docuit Mocenicus. Formalis causa, raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur, & cęlestibus illis reb. quasi vnitur. Finalis causa est, coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicij Seuerini. cap. 10.

B

Tu requies tranquilla pijs, te cernere fines,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

Agens siue efficiens causa duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens, principalis vero futura Deus: dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas, vt instrumẽta, adhibere, quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis; quia quãuis eius ordinarium munus sit, species à phantasmatibus abstrahere, & hic nullæ sint phantasmata, solet tamen Deus, cũ se menti nostræ per raptum insinuat, ea, quę vult nos tum videre, diuina quadam repræsentatione ostendere: vbi vero spirituales hasce res intellectus noster percepit, tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo, & simulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat. Principalem causam dixi esse Deũ, quia reuera Deus est, qui hominem ad se rapit, vt fatetur Mocenicus, nec potuit negare. sicut enim Sol in Sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt, sicut auris nisi aere plena ictum aerem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest: sed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur. quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit: tantum efferuescit, & exilit in superiora, quantũ calore diuino succensus in Deum fertur: neque ad id, quod superius est, & infinitum, quisquam attollitur, nisi virtute superioris, & infiniti attrahatur & eleuetur, iuxta veram Platonicorum sententiam. Deinde solus intellectus agens ad hoc nequit sufficere: quia quamuis Mocenicus

C

D 1. p. q. 12. a. 9. ad 2. & 1. s. 13.

E

vide Mocenic. c. 9.

cus dicat transitum hunc ex parte hominis esse voluntarium, id tamen verum non est: raptum enim scimus sepè contingere inuitis, vt sentit Diuus Thom.& docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc superstites, Virginem Deo deuotam, ex ijs, quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Castella, anno. 1585. superstes erat, & statim percepta Eucharistia, vix ea in os sumpta, in diuturnum raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas, & adactas in pedes aciculas sentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auersatrix, & sancta esse, quàm dici malebat, aut videri, ardentissime solebat Deũ precari, ne quid illi huiusmodi coram alijs accideret: & ad se reuersa, erubescentiæ plena, atque pudoris, quam poterat celerrime se domum in conclaue proripiebat. Nõ est ergo in nostra potestate, & proinde nec nobis est voluntarium sic mente abalienari: neque id poterit noster intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quam passio intellectus: cum hic anima se proprie, & primario gerat more patientis, secundario, & minus proprie more agentis, & ipse Mocenicus fateatur, hunc transitum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum) plurimum passionis, & minimum actionis habere. Deum vero dicimus esse causam efficientem raptus: non tantum vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato, & particulari.

d. q. 175. art. 2.

cap. 4.

Hic in Syrtes impingit, & se abripi patitur procellis Gentilium, & infidelium Philosophorum. Nam sententiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui, hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem, seu Ideã Dei repræsentare, & sic, quod erat, duntaxat intelligibile potestate, vt fiat actu intelligibile, id vi sua intellectum agentem efficere. Quasi verò queat intellectus agens aliquam effigere speciem, quę Deũ repræsentet: quod merito cum Diuo Dionysio Areopagita Theologi negatunt.

cap. 45.

Sed videte quam Leuiculis nitantur aduersarij argumentis. *Obijciunt primò*. Deus non est idem cum anima nostra: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod nõ sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ, & instrumentalis: quasi non omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, nõ possit in cuncta, vt vult agere: apage mihi hos paganismos.

Dionys. de Diui. nomin.

D. Th. et sibi interp. 1. 2. q. 12. a. 2.

Secundò obijc. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo; sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum non cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Resp.* Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantia spirituali in genere, non vero est intellectus, si capias intellectum pro potentia intellectiua; quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiam aliter quam cognoscendo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere, nihil posse agere in subiectũ, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit: Spiritualis tamen substantia, vt Angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimã esse illam subsumptionem, Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quam Deum præter semetipsum nihil cognoscere; non cognoscit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi satagit, & punit peccatores? esse hæc extraria Deo, & cognosci à Deo fatendum igitur nobis; nisi Epicurei, & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia, sed non formaliter. Si loqueris, de ijs, quæ sunt eminenter extra Deũ: frustraris; quia nihil quod est, non est eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo non est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs, quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcunque sũt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter: quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sane, & puniet, si viderit

A infidelem, & ad Gentilium ſcita impia
deſciſcentem. Non ſum ignarus iſtud a-
xioma, (*Deum nihil extra ſe intelligere*) li.2 Metaph.
tribui Ariſtoteli: ſed Ariſtoteles veniā me
retur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio
illuſtratus, vt noctuæ oculus ad illam lu-
cem infinitatem calligauit. Chriſtianis
verò hominibus venia danda nō eſt, ſi ta
lia deliramenta pertinaciter tueantur), &
non Gentilium placita regulis ſed fidei
ſcita illorum placitis pergunt ſubmittere,
B verè cœci cœcos deligentes duces, cum
quibus in erroris foueam corruant. Auer
roiſticum hoc potius figmētum eſt, quā
Ariſtotelæum placitum: qui perfidiæ co-
lumen Arabs inteſtabilis, ſectatores ſuos
ex hoc principio eo deduxit, vt exiſti-
ment etiam hinc ſequi; Deum ſic ali-
quid ſibi perfectionis adiuncturum no-
uæ, ſi hominem ſibi per raptum con-
iungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret:
Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum, &
C phantaſiam, quæ omnia vel dypondij
Theologi ſtatim exſufflarint, vt vanitate
ſua diffluentia, nec quicquam cohæren-
tia. Deus in ſe ipſo, vt in ſpeculo, ſimul
& ſemel videt omnia; cognoſcendo a-
lia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis
accedit perfectio coniunctione vel co-
gnitione, propter imbecillitatem, & ege
ſtatem noſtram: cuncta Deus poſſidet,
nec ipſe mutatur, ſed mutat res, quas ſibi
coniungit. Denique cenſet idem Moce-
D nicus, raptum omnem eſſe ſucceſſiuū,
quod indiget, vt verum ſit commoda
interpretatione. Raptus enim fieri poteſt
in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt
actiuitatis, & potentiæ infinitæ: per tem-
poris tamen fluxū actio ſeu paſſio raptus
poſtea continuatur: & ſi quę ad raptum,
ex parte hominis aliquando præparatio-
nes præcedant, vt contemplari, &c. illæ
ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſuffi
ciant. Non nego ad raptus hominem ali
E qua contemplationis ac deſiderij vehe-
mentia, quaſi præparari, & diſponi, vt re
cte docuit Rodericus Doſma Delgadus
lib. 1. de authoritate Sacræ Scripturæ c.
12. Sed contendo id plerunque illis con-
tingere, qui patiuntur malorum ſpirituū
falſas reuelationes, ſi data opera conen-
tur in exſtaſis incidere; vt ſolebant olim
Montaniſtæ, & hodie ſolent Magi, &
Anabaptiſtæ: ac ne tum quidem ab eo-
A rum arbitrio raptus eſt effectiuè, ſeu phy
ſicè, ſed moraliter duntaxat, & ſeu ex pa-
cto. Quare nihil hoc pro Mocenico, vel
contra me facit.

Alter veræ ſeparationis animæ a cor-
pore, certiſſimus modus per mortem,
quin ſit diabolo permiſſione Dei poſſi-
bilis, negari nequit. Quo enim Angelus
vnus millia Aſſyriorum vna nocte occi-
dit: nonne Aſmodeus ſeptem Saræ ma-
ritos, & Iobi liberos omnes Diabolus
B necauit? nonne maleficijs quotidie dæ-
mon plurimos necat? ſed de hoc poſtmo
dum copioſius diſſeretur, lib. 3.

Poſtquam animam a corpore mors
ſeparauit, nondū diaboli omnis poteſtas
ſopita: poteſt in animam nōnulla, poteſt
in corpus. Animam poteſt ſupplicijs ad-
dictam, quantum Deus iuſſerit punire,
an poſſit iterum in corpus mittere, vel fa
cere apparere mox diſcutiemus.

Quoad cadauera mortuorum ſolet a-
C liquando ea induere, & alijs apparere vt
poſtea dicetur: poteſt etiam in eadē: ma-
xime in ea quæ ſita ſunt locis non conſe
cratis, quæcunque poteſt in alias res cor-
porales, & ſpeciali quodammodo poteſt
ſoletq; miranda quædā in ijs, & prodigio
ſa cauſas naturales ignorantib. & exhibe
re quædam, quaſi viuentium corporum,
& vegetantis animæ munera, verbi gra-
tia, vt fluat ex vulnere mortui ſanguis in
præſentia occiſoris (qua de re alio loco
D ſermo fuit) 2. vt corpora, diu ſeruētur in-
corrupta, neq; puteſcāt neque putreſcāt,
neq; diſſoluantur, aut incinerentur; quia
hoc, & naturaliter, vel ex vnguentis, vel
ex loci natura, imo & ex corporis natura
poteſt prouenire, vel ēt ex mortis gene-
re; de mortis genere, ſcribit Plutarch. *Cū
ctis*, inquit, *fere notum eſt fulmine ictorū
non ſentire corpora putredinem*.] quare
non ſatis aptè Euripides introduxit Cly-
menem de Phaetonte dicentem. *Putre-
E ſcit aſt hic in conualle mortuus*.

De corporis natura, eſt illud Ammia-
ni Marcellini, apud Rhodiginum Roma
norum cadauera cæſorum ſtatim fatiſce l.-6.c.24.
re, ac prorſum defluere: Perſarum vero
inareſcere ſtipitum more; vt nec lique-
ſcant membra, nec ſanie madeſcāt perfu
ſa, quod cēſet Ammianus vitā parciorē,
& vbi naſcuntur, exuſtas ſolibus terras,
credit Cardanus, & de patris ſui Facij

corpore

Lib. 8. de ver. var. c. 4. corpore idem profitetur, causam hac nõ arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorem copiam, vnde propter eandem victus abstinentiã Xenophon memorat Persas, nec tussire, *In Pæd. Cyri.* nec emungi. De loco ipso, potest ille, vel hanc vim habere naturalem, & conseruatricem ratione Soli, vel Solis, vel etiã ratione situs: sic enim, quod Aristarchus in Olympicus tradidit, integrum cadauer armati, & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum, & scandulare tectum inuentum; *Lib. 5. de script. Græcia.* causam reddit Pausanias, quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxã contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Aegyptiorum conditura, de qua Herodotus, & Diodorus.

Lib. 2. histor. li. 1. Biblioth. Pl. li. 11. c. 37. Illud etiam naturæ miraculum est; corporum cremari non posse, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint. Nec puto qualitates has impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere; posset itaque facere, (& hoc sit 3.) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret: fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? Quarto poterit efficere, vt cadaueris pili, vel vngues excrescãt: quia hoc potest naturaliter præstare cõplexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio, quod frequenter accidit suspendiosis, quibus subito spiritus intercluduntur: quos (vt ait ille) *Angl. in 2. qu. de Magia ar. 7. dif. vlt. Bisfel. decõfes. Mal. prælud. 12. dub. 4.* Iupiter lauat, Apollo vngit, & siccat. Sæpe tamen hæc, vt in reliquijs hominum sanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis oppido prope Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam, quæ comam, & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant; id pro miraculo pijs habitum, propter crebras, quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius, & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit, & templum (quod illis solemne) solo æquauit.

Quod sequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Petr. Bizar.) *dum ibi a Carolo. Austrio conuentus celebrabatur, cuidam ristico natus est infans, in quo nihil sane desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduo ante obitum sudauit, atque ita sudans extinctus est. In mortuo infante statim cœperũt apparere stigmata, in manibus, pedibus, & latere; sicut Christi vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipso cranio nata est corona, vt corona spinea. Cæsar, cum hoc audiret misit quosdam ex suis; qui hoc prodigium contemplati, cum de tota re plenius edocerent, remq; ita se prorsus habere intellexit.* Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hic partes naturæ? nullas certe video sufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ, seu spiritus viuentibus appareant.

Magni hæc momenti quæstio est, & quæ aliam includit primo ventilandam: *Virum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos ferme nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copiose disserui; sed quia oratio illa lucẽ non adspexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermissis parergis oratorijs.

SECTIO I.

Sit 1. concl. quæ quasi fundamentum est ceterarum: *Posse, ac solere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia, atque uirtute, uiuentibus apparere, id & fidei Catholicæ scitis, & ueræ, germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.* hanc conclusionem multi improbant, sed horum alij athei sunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: hos facile est refellere, quia hæresis eorum iampridem etiã a Platone, & Aristotele, & alijs Philosophis probis, confracta, & proscripta fuit, ab Ecclesia vero id asserẽtes ignibus adiudicati: Docui id fusissime prolixa disputatione, Comment. in Senecæ Troad. chor. 2.

Alij sunt Philosophi sensib. nimis addicti: qui fatentur animã corpori supersti-

tem esse, sed videri illam a viuis posse, vel ad viuos redire negant, duntaxat: quia id quo fiat modo, ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modúq; alij denique matæologi sunt, nec enim Theologi dici merentur, qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, iisdem vberibus lactati: falsi fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genetricis impio mucrone latus petunt, palam est me hæreticos intelligere: ex his quidā, eos qui se spiritus conspexisse asserunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginosos, ad medicos, & veratrum relegandos: alij clamāt, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas, & delirarum esse anuum vana insomnia: alij, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obscænas, & ridiculas fabellas commiscuntur, vt genus omne apparitionum reddant odiosum, imitati Batauum illum Lucianum; causa hos omnes vehementer stimulans est, quod hac mortuorum apparitione Purgatorij fidem valide stabiliri percipiant. Quare miror, ex Catholicis Hieron. Maium, maioris lectionis, quam iudicij virum, ausum fuisse scribere, nunquam, quæ circa mortuorum sepulchra, vel cœmiteria conspiciuntur simulachra, mortuorum esse animas, sed semper esse dæmones, aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij, & Iamblici, iuratorum fidei Christianæ hostium, nā quod Theophilactum, & Chrysostomum allegat, id frustra facere mox ostendam, & simul ostendam, dubitationem illam philosophorum inanem esse: hæreticorū vero dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus respondeatur: nimis etiam temerarium fuisse virum doctum insignem alias causarum patronum pleno ore in Parisiensi Parlamento, superstitionem, hāc sententiam vocantem, censentemque puniendos, eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet libro eius vltim. de Sacra Politia, & videbis audaciā causæ minus æquę seruientem, & obtinentem, sed eo iam tempore, quo in Curias Gallicas multi se Nouatores ingresserāt. Idem tamen censuit Tiraquellus ad Alexand. ab Alex. lib. 2. c. 9. nihil probans, sed nude affirmans, se habere hæc omnia pro meris somnijs; idem asserit ad lib. 5. c. 23. Sed propter eius putare, nunquam id verius, falsiusvè futurum est.

Lauatherus li. de spectris. Oecolampadius in Theoph. Marbac. li. de mir. Riuius li. de Veteri superst. Ben. Aretius in Proble. Baleus in Catalog. Melanc. in Kalen. Manlii. Erasmi in colloq. l. 4. Misc. c. 12.

Probatur sententia nostra (vt ab imbecilioribus progrediar) primo communi opinione Gentilium, quorsum illa trāslatitia de Manibus euocandis, tam solemni carmine, & ritu fieri solita: si nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgo recepta, etiam inter sapientes opinio) ille poetarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulachrum, atque ipsius vmbra Creusę
Visa illi ante oculos, & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes, lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit umbra rogos.
Nocte uaga ferimur, nox clausas liberat umbras,
Errat, & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
Nos uehimur, uectum nauta recenset onus.

Vnde? nisi ex hac opinione, scelesta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Circe *in Odysseia*, & Ouidij Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erictho in Pharsalia, & Senecæ Tiresias in Oedipo. & Horatij in Epodis Canidia, Papinij in Thebaide Manto, & Siliana bello Punico Autonoe, tam operose exercuerūt, quorsum, nota paucioribus eorundem cōsuetudo, si socij in peregrinis regionibus obijssent, animas in patriam reuocandi, cuius, & Didymus, & Eustathius, & Pindari Scholiastes meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio: solere animas ijs qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod, & Fastographus poeta notauit) Romanæ parens vrbis Remuria, siue Lemuria insti-

In Odis. 9 Pyth. od. 4. Elpenor. apud Homer. Od. 11. Virg. Dido etc. vide comment. nostrum in Seneca.

instituisset? cur in republica Romana recepta solemniter Feralia, Silicernia, Culinæ,& Parentationes; nisi spirituum redeuntium causa? Hoc ipse Plato voluit in Phędo,& epistol.ad Dionys. Hoc Platonici Porphi. Amenæus, Maximus, Philostrat. Eunapius.

Hanc Platonicorum sententiam de schola vnus Madaurensis esse docuit, & explicauit, nempe animas humanas, dũ in corpore sunt, Genios, & Dæmones nuncupari, cum a corpore seiungũtur: si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri,& pacato quietoque numine domum possidere, & vocari Lareis familiareis: sin scelerate vixerint propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terra vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem apuleius *Apolog.* 1. *Et tibi* (inquit) *Aemiliante, Deus iste Mercurius superum, et inferum commeator, vtrorumque Deorum malam gratiam, et semper obuias species mortuorum quicquid vmbrarum est vnquam, quicquid*, Lemurum, *quicquid* Maniũ, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat: omnia noctium occursacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta.*] Arnob. libro 2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion. in Caracall. & in Tito, Plutarch. in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade. Addit Platonicos (fidẽ excipio) secutus Diuus Augustinus, hosce malos vocari Lemureis, Seruius Honoratus scribit eos, Maneis vocari, quã diu in alia corpora nondum migrarunt. *li.8. de ciuit. Dei.*

Idem Seruius, & Sabinus, ab anima separant vmbram, & simulachrum, putant enim (falso) hominem constare vmbra, corpore, & anima, animam cœlum petere, corpus in terram desinere, vmbram siue simulachrum descendere ad inferos: vmbram volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poetis, istud, quicquid, vel ad cœlos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere, vt alio loco docui,& hoc putabant malo magorum carmine euocari.

Soli ergo ex Gentilibus Epicuri de grege porci (sic se vnus appellat eorum) bene curata cute, mente neglecta, negabant animas superesse, vel apparere: ceteri id innumeris exemplis astruebant, cunctorum malorum hominum, Plato de Castore,& Polluce, Valerius, de Miltiade, Pausanias, de quodam in Lypara, Aristoteles, de Achille, Philostratus de Romulo, Auctor de Vir, illustribus, de Caligula, Suetonius, de Atheniensi philosopho, Plinius Iunior de Pausaniæ infesta puella, Plutarchus, de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de alijs, Apuleius lib. 8. & in Apolog. Suet. in Nerone, Quinctilianus declam. 12. Horatius Epod. 5. Vale. Flaccus lib. 1. & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dęmonum illusiones, & præstigias referri posse, sed tamen, quæ ex Christianis subiungam, conuincunt: etiam fatendum, Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum duntaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocant) *Lernum*: nisi, *Larua* legendum. *Vide Cæment. ad Herc. Oetæum. v. 1959. Lucian. in Necyomant. Apul. Metamorph. libr. 2. In Phędone, & ex eo Macr. l. 1 in somn. Scipio. c. 9*

SECTIO II.

PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra Philosophos illos, nimis carnales (nam vt optime Diu. Augustin. *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*) qui nihil credunt nisi quod vident,& ideo reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnica, quia cum Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem, sed hoc quod asserimus, adeo nullam implicat contradictionem, vt etiam sit naturę consentaneum: Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareant. Immo, si Deus nõ obstet, posset, naturali sua vi, id ipsa anima: quia nihil hactenus aduersarij proferre potuerunt, quo probarent animarũ id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An quia nullo in loco proprie sint animę? scio sic visum nonnullis, qui arbitrati, animæ separatæ, natura sua, nullũ locum cõpetere; quod quia de loco dixere, qui sumitur pro super- *Ser. 147. de temp.* *Durã. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Arist. 1. de Cælo*

D. Greg. Nazian. 2. or. de Theol. & Aug l. 35 qq. 20. & li. 12. super Gen. ad lit.

perficie corporis continẽtis, & proprius est rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim sermo est de rebus spiritualibus, & indiuisibilibus locus sumendus est vniuersim pro spacio, quæ acceptio rebus corporeis, cum rebus incorporeis, quę alium locum habere nequeunt, est communis; in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit: fides hoc docet, quæ docet bonorũ animas frui Deo, & esse non in terra, sed in cœlo: damnatorum contra non esse in cęlo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. Ratio docet, quæ docet, impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio, videlicet in toto, & infinito spacio (sic solus Deus existit,) aut in parte spacij, ita vt non in alia, & sic omnes creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eo quod eius substantia in eum potius locum, quam in alium fuit translata, vel per vim propriam, & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiamsi in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit, vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono, vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur coacta, sicut mali in inferno. Et sic explicari possunt variæ Doctor. locutiones, vt D. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis, vt Scoti, qui per substantiæ præsentiam, vt Iul. Scaligeri, qui per designationem, omnium obscurissime.

Vide Molin. 1. p. q. 52. art. 4.

Sic autem futura in loco est anima, & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis, & poterit occupare maiorem, vel minorem locum quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis, si qua reipsa sint, talia à corpore quanto aliter, quam per intellectum separata, quod vix arbitror intra maximum sphærę, quã simul actiuitate sua potest occupare secũdum proportionem maioris, vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit, & ideo poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius, vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa, ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnibus apparere, dummo-

A do cuncta illa in sphera actiuitatis eius cõtinerentur, sicut de Angelis posse esse in pluribus non adæquatis suæ perfectioni, communiter receptum est. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? veruntamen hoc esse falsum docent Theologi. Posse animam separatam se mouere ex vno loco in alium probatur. Quoniam humanus ani-

B mus vi sua subsistit, & res absentes, atque distantes cognoscit, estq; inter illum, & celestes mentes quædam naturalis societas, atque coniunctio, vnde fit vt cõscius huius affinitatis, propius ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustra concupiscit? frustra vero concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi sua in altũ ascendere non posset. Præterea nõne anima corpori, quod

D. Th. 1. p. q. 52. vt de Val. de Ang. q. 3. pũct. 3. & optime loquẽtẽ Mol. sup. & a. 1. Scot. in 4. d. 49 q. 4. Domin. Sot. ibid. d. 45. q. 1. art. 3.

C animat, vim sese mouendi largitur? cur non, & separata seipsam valeat mouere, cum & in loco sit, & ista vi vehementer indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrime torqueatur. Cur ergo, aliquis obijciat, ad corpus suum anima regredi vel patrios lareis inuisere, cum lubet, nõ potest? obiecit hoc olim Platoni nõ satis gratus discipulus; cui respondeo, nudatã semel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rursus inducere non pos-

Arist. 1. de anima tex. 41.

D se, neque hoc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirissimarum cruciabilitatum ergastulo, vel libere obedit supremo totius vniuersitatis dictatori, a quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem nõ regreditur, quoniam ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obstat.

E Alij igitur dicũt has apparitiones possibiles non esse: quia cum spiritus corporis sint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo a nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere, uel tangi nisi corpus nulla potest res;

In cæteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensibus percipit,

pit, nisi quod corporatum: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri, aut intelligi, quod vtroq; prius sensus perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quæ nemo externo sensu percepit, nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fortis hic nodus, & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus est cuneus. Futilis ille, & ridiculus, quem suggerit Cardanus, in libris de subtilitate parum subtiliter; spiritus denatorum, atque ipsos dæmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: oculatior Lynceo, auritior Mida, vel Sileni asello, sagaciore naso, quam Plauti illa anus merobibula fuisse oportet, si vis ista audiendi, odorandi, cernēdi, & discernēdi spirituales substantias, ei a natura concessa fuerat. Sed ille fortassis ex corpore aereo tenuiore animas formabat, qui multorum error

Vide quę dixi ad thor.2. f. 445. olim fuit, & vtinam non hodie. Nec etiā credibile est, quod Cæsarius, recentior illo antiquo, & vno ex partib. *in suis Dialogis*, non semel asseruit; *animæ figuram esse similem vasi spherico, vitreo, vndique oculato*, & alibi: *anima est substantia*

lib.1. Mirac.c. 32. & l. 4. c. 39. & li. 7.c.16. *spiritualis, et in sui natura spherica, ad similitudinem globi lunaris ex omni parte uidet.*] Incredibile inquam hoc, si proprie loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas, & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet. Sed Carda-

d.c.39. & d.c.16. et li.8. c.78. nus addit errorem errori, dum cēset (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi, & maxime quem conscripserat, sed nō ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat. *de animæ mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarum primas imaginando tantum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens cōcedo, semper contingere lubentius nego. Res est paulò luculentius explicanda; est enim

1.p q.89. a.8. ad 2. cognitione dignissima, & quā D. Tho. mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

Visionem ueteres à uiso distinxerūt. *Visio* illis ὅραμα, quoties nos id videre, prius opinamur, quod ita postmodum euenit, vt apparuerat. *Visum* verò φάντασμα no-

A minant: cum interuigilio, vel in somnis; ei qui vigilare se putat, formæ aliquę oculis sese videndas offerunt. De *visione* disputationem differo in libros sequentes, de viso nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt: *Apparitio*, teste B. Isidoro, triplex est: intellectua- *li.7.Orig. cap.8. D. Tho.1.p. q.12.a.3. ad vlt.*
lis imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non aliena forma, sed seipsis se insinuant, quæ rarenter se offert, &

B imago quædam est beatificæ, & æternæ visionis, & a tractatione ista prorsus nūc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiā dicitur, tum vocatur, quādo, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes, sed ipsemet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno induāt, quibus in earum cognitionē inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiuscemodi simulachra externo sensu excipiūtur. De his nunc, *spirituali & corporali*, disserimus, & earum neu-

C tram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus, & dormientibus communis est in ea, *spiritus* (sic animas separatas malo vocare, quam cum paganis *umbras*, aut *simulachra*) suis potius ideas quasdam in hominis phātasia efformant, quam aliena ipsi specie occultati illā subeant, & sic immutant, atq; afficiunt internum sensum, nō sua ipsi, vt neq; per se, sed angelorū, vel

D dæmonum ministerio: nequeunt enim tales imagines, sine eximia quadam potestate, & scientiæ præstantia, in hominū imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent, quia nequeunt alia a se mouere, sciētia quoque, & peritia hac carēt, quia neq; cum a corpore recederent, eā habebāt, nec postea didicerūt. cedo enim a quo, vel cuius ex disciplina? Opera igitur aliena, viuētium formis similia simulachra, in tabula imaginationis, incorpo-

E reo penicillo, depingunt; tristiore quidē habitu, ac facie illorū, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum, & aquilo amictu: contra in veste candida, hilari & renitente vultu eos, qui a supplicijs liberati, &, vt dignoscantur, viuis quam simillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles, & modus iste facilis est apparendi etiā viuis. Sic. n. & Iudæi Oniam, atque Ieremiam, sic

 Saul

Saul Samuelem iuxtà nonnullos, sic Cō stantinus Petrum, & Paulum recognouit. Probemus, idem de corporea, visa solis vigilantibus obijciuntur, & in ijs spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur, quod facere posse, & quo faciāt modo, sequenti quæstione ostendemus, nunc supponimus, siue Theologos consulas, siue Philosophos Christianos, certum iam, & definitum videri a substantijs seiunctis visibilia assumi corpora; in ijs ergo assumptis, quid mirum si à viuētibus conspiciuntur, siue illud ex elementis formatum sit, siue alienum sit cadauer, vtrumque visibile est.

2. Macc. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. 2.

Sed instabit aliquis, an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur nō æque, atque dæmones: non enim subeunt, vt informent, sed vt loco tantum moueāt. Beatas animas aliena corpora non subire, omnino crediderim, neque enim id illas decet sua nonnunquam, sunt qui asserant subire? naturæ legibus id non repugnare concedo; fieri, & decedere, viris pijs, & doctis asserentibus, vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter assentior. Nam honestum non videtur, nec decens sanctas illas, & iam gloriosas animas, corporum suorum diffuentium, & tabidorum ante resurrectionem, angustias iterum subire, cum id sit minime necessarium, & queant elementari supplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine sic apparuisse, cum Christo Domino, legiferū Moysen. Mihi non improbabile videtur, nō in proprio, sed in aereo, & eam ad rem efformato corpore, Moysen comparuisse, vt Strahus, & Beathus Thomas voluerunt: Et poterit adhuc dici vera apparitio; in qua vera Moysis anima apparuit, & Moses vere dicetur apparuisse, a parte enim potiore facienda denominatio est, & D. Augustinus lib. de cura pro mortuis subindicat, hanc se apparitionē Mosis haud dissimilem putasse ab apparitione Samuelis, in qua nemo dicit Samuelem, in suo corpore proprio apparuisse.

Soto in 4 d.43.q.2. ar.1. quē sequitur Tyra de appa. spirit. Hesselius in Mar. ca. 17. & ib. Maldō. & fusissimè Franc. Suarez in 3. p. in q.45. d.s. 32. sec. 2. Peltan. de purg. c.5. Strab. in c.9. Luc. & D.Th in ca. 17. Mat. & 3.p.q.35. a.3. Abulens. Lyran. & alii voluerunt.

Argumenta quoque omnia, quæ contra Diuum Thomam adferuntur, non valde stringunt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus resurrectionis vocabulum, vt latè sumptū, posset accipi de eo, qui in corpore assumpto similis est resurgenti, in quam sententiam Iansen. concord. cap. 67. inclinauit. Sed quia reuera D. Hieronymus, Epiphanius, & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro vera resurrectione faciunt, non traham funem contentiosum. Dico potius veras resurrectiones, ad rem de qua disseritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Mosis tamen non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ, æque enim, tum viuens fuisse Moses, atque Elias. Quod vero quidam *in vincto Parabata*, vbi Mosem inducit dæmoni quærenti. *Huc vnde Mose?* Sic respondentem.

---- Nempe summo ab ethere
Vbi cum Enocho raptus, & vate Elia
Felix, Dei nouissimum expecto diem.

Id cautè intelligendum. Nam si vult Mosem raptum viuentem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certe hoc temerarium est, & sacræ Scripturæ contrarium. Si cum Elia, & Enoch venturum tempore nouissimo, id æque temerarium. Si in summum nempe empyreum cœlum translatos Enoch, & Eliam, hoc planè nouum, & inauditū, vt ante obitum quis sit gloriæ illius particeps, hoc est beatus; idem cōprehensor, & viator. Sed longe periculosius adhuc, quod in eodem opere, Michael, & Angeli boni; Luciferi pęnam deplorant, & Deum etiam credulitatis accusant. Tanti videlicet erat Prometheū Aeschyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiā audendi Poetæ illi potestas fuit. Sed ad rem quod de Mose dixi; idem respondendum de ijs, qui resurgentes cum Domino apparuerunt resurgente, nam & isti ad vitam reuerterant, & fortassis secuti ascendentem Dominum in cœlum amplius mortem non experti, si tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt est verosimillimum. Negamus, itaque spiritus sua assumere corpora, vt in ijs appareant duntaxat; non

vt

vt informent, & viuificent, tum enim nō redeunt, vt sint tales, quales cernuntur, sed vt hisce, velut notis se præbeāt agnoscendos, cui rei satis est idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora nō ipsæ animæ simi componunt, sed Angeli ipsis illa, vel dæmones fabricatur; nec enim animæ separatæ queunt in hoc agere, vt necesse, nam hoc motu locali faciendū foret; anima vero separata non potest vi propria alia a se mouere, ex veriore sententia: caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant necessaria, quando erat in corpore. Hinc instare quis poterit interrogando. Si in elemētare corpus nequi agere; quo in illo acto poterit apparere, aut illud subire? *Respondeo* animas corpora hæc non arbitratu suo, sed Dei subire voluntate, atque imperio quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desiderijs abundè, atque per omnia satisfacientem: aliter autem a spiritu (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus est organicus, nam homines a naturali appetitu solicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis corporeis destituitur: ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim. neque per partes impellit, sicuti suum dum viuebat, sed integram simul eius molem protrudit, licet præstigijs quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse Philosophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit sequens ratiocinatio.

Sot. sup. & Suar. supr. & Pelt. su.

SECTIO III.

Tertiò probatur conclusio, quia decet, & vtile est hoc Deum aliquādo permittere. Etenim si quod ad multorum demanat vtilitatem, si quod Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiusmodi esse, de quo agitur, necesse est aduersarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extrariā magnitudinem aliquid adiungere accessionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ decesserunt, vtilitatem hæ apparitiones: quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiam, sed si tamen in exuuijs apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit, nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ad incunabulis amor, a quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt, vnde Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοζωμάτους vocat, & D. Paulus dixit nos *exspoliari* nolle, sed malle *superuestiri*, vt molestam cunctis animæ a corpore separationem ostenderet, sicuti Theophylactus interpretatur, quē amorem separatione non minui, sed coniūctionis pristinæ, & redintegrādæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectant honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modo quæ subsidij, & opis indigæ quod etiam num expietur, & a viuis eleemosyna, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitię faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant: sed & ipsi beati, cœlestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quę Spiritus Sancti purissima fuere templa, quod de Sanctis Geruasio, & Prothasio Diuus Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt, & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optimè, quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animā nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem cuius quædam sunt

2. Cor. 6. v. 5.

sunt adumbrationes: clamant Deũ non viuis modo, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista peraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & sontes indesinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruantur: admonemur societatis, & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit, perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ charitatis, aliarumque virtutum fiũt auctores, nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cęlestem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram, ab his sæpe sanitas accipitur, & imminentia ceruicibus nostris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pęnæ exiguntur: ipsis quoque damnatorũ simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur, & fit, vt firmius multo, ijs, quæ de scelerum supplicijs, & de Dei iustitia, & prouidentia credenda suscepimus, assentiamur. Hæc omnia, & animaduertit, & in Theses artificiose, ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis, atque historijs solide probauit Societatis nostræ Theologus Petrus Tyræus, cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate, & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. (Tu bone Lector) considera, an non isti fructus egregij, & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro, & margatito pretiosio res? hæc nobis omnia, per nefas, & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt, per stuporem, & temeritatem miserandam, si non intelligunt, qui visorũ fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

l.1. de ap par. spiri tuum.

Metum nobis hic obtrudunt, sed metuunt, vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia, & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quibus incauti capiantur, & impediantur: Satan se solet in hominem, & adeo in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto a veris spiritib. distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus cõcessum; male ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernendis non satis idonea Deus remedia reliquerit. *Respondeo* difficilem vere esse spirituum huiusmodi discernendi rationem, neque id cuiuis peruiũ, aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia, ne periculose aberremus, signa illi produnt singula verisimilia per se, quædam minus, quædam amplius, si tamen valde multa, vel potius cuncta concurrerent, satis certa, & luculenta futura. Scripsit olim tractatum integrum circa anuum Domini. 1387. Bertramus Episcopus Thefelicensis ad Cunonem Archiepiscopum Treuirensem de illusionibus dæmonum, & Ioan. Hagen. alias de Indagine Cartusian. lib. de apparitione cuiusdam defunctæ huc spectantem, & fusius egit integro opere Iacob. de Chusa Theologus de apparitionibus spirituum, & quo inquiri, & agnosci debeant modo, Vtrum vere, an ficte appareant. conatur illum suggillare, vt omnia quæ Catholica, & pia sunt, VVierus, sed nihil ex eo prot. lit, quod non pium, prudens, & religiosum: paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores, & Thyræi prædictæ theses, è quibus quæ certiora primo loco seligantur. Si signum crucis nomen Iesu, Mariæ, vel aliorum sanctorum, cereum ve reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquam, panem, salem, ouum ve benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis symbo a fugiant, aut deteſtẽtur. Si postquam, quod semel exegerunt præstitum adhuc frustra rursus appareant, & sint importuniores (nam animæ, cum satisfeceris, vel non redeũt, vel semel tantum, vt agant gratias; contra dæmones causas ex causis, vt funiculum nectunt, vt vel obsideant, vel saltem grauiter decipiant) his ergo cócurrentibus, diabolus est. Secundo si se dicat animam esse alicuius damnati; mentitur, & dæmon est, vt plurimũ, vix enim vnquam damnatorum animæ sinuntur egredi. Tertio si prætexit apparitioni causam falsam, vel malam, verbi gratia, dicit se apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curiosa, parũ neces-

Pelt. d. c. 5. & Thyr. d. l. 1. c. 16.

Sic Caluin. in Lit. Lauath. de spect. Chopin. li 3. de sacra pol.

necessaria, aut quæ nesciri expediret: dęmon est. Quarto si aliter eius oratio sit falsa, superstitiosa, malesuada, desperati superbi, libidinosi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati pręferens animi ostẽtationem; dæmon est. Quinto si appareat forma non humana, formosa & bene formata, sed tetra, deformi, aut vili, vel canis, serpentis, suis, draconis, aranei, bufonis vel similiũ, vel nigni Aethiopis: malus est genius; si vero forma humana, bona, angeli, vel beati, vel Dei, tunc consideranda operatio: si ex genere suo improba, vt blasphemiæ superstitionis, medacij, homicidij, luxuriæ, &c. vel dolosa, ex modo operationis, vt si primo congressu lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fætore, strepitu, vel clade abeat; dæmon est. Diuus Antonius hanc suis cautionem tradidit, his ferme verbis; *Non est difficilis bonorũ, malorumq; spirituum discretio, si enim post timorem successerit gaudium, a Domino sciamus venisse auxilium: si autẽ incussa formido permanserit, hostis est, qui uidetur.* Hanc iuxta normam, quæ Diui Thomæ, B. Catharinæ Senensi, Gersoni, & alijs in hac paięstra probe exercitatis, non immerito placuit; suos armauit pater Ignatius: expertus id ipse fuerat, in fictitio illo, & oculato monstro, quòd præsens lætitiam adferebat, absens contristabat: contra bonis spiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint, animo, sensum conseruare, vel initio allatum metum, tranquillatione maxima compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & alijs nouimus eccidisse. In eandem sententiam D. Macar. Quæ à Deo, & bonis angelis (*id enim ibi est, a gratia*) procedunt, lætitia prædita sunt, caritate, pace, & veritate, quę autem ab iniquitate (*h. a diabolo*) turbatione plena sunt, nec habent dilectionẽ, aut gaudium erga Deum, *hoc est spirituale*. plura de hoc dicenda iterum lib. seq. *de reuelationibus*. Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum a bonis, & tunc non debere nos dubitare, quin sint auersandę. Semper enim, vel sunt dæmonum, vel damnatorum: si tamen vnquam dam-

3.p.q.30 a.3. ad 3. Libello exerciti-or. Ribadeneira eius vital.1.ca. 6. Mafeius c.7. Iudic. 7. v.22. & ca. 13. v. 22. Lu 1. v. 13. & 30. c. ? v. 10. Mar. 16. v. 5. Hom.7.

A natorum animæ compareant. Nam etsi fatear Deum id posse permittere, causam tamen vix video, cur id permittat; sane si permitteret, non video quomodo possint illorum visa discerni a dæmonum apparitionibus, nisi forte si qua denunciarent, indicarentve, quæ omnem hominum cognitionem superarent. Itẽ nisi occuparent corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora subintrant, sed hoc dæmonum proprium, B vt Zoroastres in Magicis obseruauit, vide Petrum Leloyerium lib. 4. de spectr. cap. pen. Quid igitur (dicat aliquis) tu de illis, quorum legimus animas iterum in corpus ingredi iussas, & quidem nõnullas inferni supplicijs addictas inde liberatas? vt Andream illum Romanum ann. 1070. cuius historiam habes lectu dignissimam in vita S. Annonis Colonensis lib. 1. cap. 33. apud Surium die 4. C Decembris, tomo sexto. Equidem arbitror illos inferni pœnis non nisi ad tẽpus addictos à Deo. Nam ex inferno nulla est redemptio, quando quis ad eum absolute damnatus, sed fieri aliquando potest, vt quando paulo ante visi expirare, reuera tunc animam non exhalarint, sed tantum sint ecstasim passi, in qua per visum, & repræsentationem, ob oculos mentis diuino ministerio obiectam, visi sibi sint, & mori, & vere in iudiciũ D rapi, & cætera illa quæ narrant: Post quorum narrationem, vel statim, vel diu postea, vere animam exhalarint. Quæ sententia cum aliorum, tũ Baronij Cardinalis est tomo Annal. X I. dicto anno 1070. Cum tamen ibi dicat Andreas se vere mortuum fuisse, non vero dicat se ad æterna supplicia inferni damnatum, sed tantum ad loca æternæ damnationis tractum, (quod dici potest etiam de damnato ad tempus) probabilius multo dici posset hunc ex priori illo genere E fuisse; non absolute damnatum, sed ad tempus puniendũ secũdum præsentem iniustitiam, absoluta sententia suspensa, quæ est D. Th. Duran. Richar. Abulens. & aliorum Theologorũ sententia, lege Bellarminum nostrum li. 2. de purgato. cap. 8. vbi de anima Traiani, disputat, & Valenc. in 3. par disp. 11. q. 1. punct. 2. & Franc. Zoar. in 3. p. to. 2. disp. 43. sect. 3.

Aliquãdo comparere volunt Peltan. & Tyreus.

Par

Par difficultas est; Angelorum apparitionis a Beatorum hominum apparitione dignoscendæ, nam & eorum qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorū angelorum opera vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, signa quædam commemorasse; humanas animas, quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac tristiore, hoc sane admodum probabile est. Addunt sic angelicas ab humanis discerni: humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mæsto habitu, nihil enim horum angelos decere, vt nec in vlla quoq; animalis vllius specie se exhibere, nec columbæ quidem, item si humanā cognitionem superantia prædicāt aut doceant, si preces vel quid aliud subsidij postulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere, formam eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neque id ipsi negant, cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent; cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, senis, barbati, mœsti, vel fœminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertę igitur sunt hæ notæ. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in patrum vitis habetur scriptū, angelum Anachoretæ iudiciorum Dei inscrutabilem abyssum intelligere desideranti, senili facie, & vultu apparuisse. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitanti refertur, puerum illi visum, qui casso, & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur, quē Angelum fuisse non est ambigendum, non magis quam alium illum quē peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat, similem puero quadrimo pulchellulo, & tenellulo rosas suaue rubentes, & mala recentia Theophilo, vt animosa, & Deo fidens virgo promiserat, hyeme media attulisse, cum illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapiētiam cum Castitate, & posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fœmineo cum schema Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorē apparuisse, quæ se sapientiam Dei esse diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepisset, & ab eo in sponsam recepta, dato pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. Iesum hac illi formam apparentē, volunt illius vitæ scriptores. Arbitrarer potius Angelum fuisse, quod si Christus ipse fœminea in forma apparuit, cur nō Angelos eadem in forma se conspiciendos præbere nonnunquam credamus? Exstat Diui Gommari, quem Barbantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo, & diserto scriptore, litteris tradita: vbi reperias angelum à Deo missam, in columbæ specie mirabili splendore titulantis, supra tentorium se conspiciendum præbuisse, & peregrinationem quam animo voluebat dissuasisse, sublimiorum studiorum atque operum proposita commutatione, cui cum vir sanctus paruerit, nihilq; inde sit subsecutum, vnde dæmonis fallacissimi queat illusio deprehendi, complura vero, vnde id diuino mandato factum appareat, neque dæmones colūbæ adhuc speciem Spiritui sancto dicatam abusos meminerim, boni hanc Angeli apparitionē fuisse, mihi persuadeo. Sed & alia visio vigilanti Vvamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuisse.] Apud Sur. in vita S. Berturphi capit. 12. Ianu. die 5.] quamuis si quis contenderet, hāc veram auem fuisse, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi scribit l. 1. Nogerus Episcopus (Sur. to. 2.) nō valde repugnarim. Hæc ergo, & similia, ne Notis ab illis traditis indubitanter assentiar, memorantur: sed imprimis, quia totam hanc spirituum discretionē, quod illi non diffitentur, ex diuina potissimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius, & præstabilius iudico cū B. Augustino, meam hic ignorantiam fateri, & discipulum me præstare, quam præcipiti temeritate aliquid defi-

Sic Trit. l. 8. quæstionum q. 5.

Albert. Para. ser. 1. in Dominic. 2. post Pentecost.

Iacob. de voragine ser. 3. de Trini. & alii bome lista. apud Surium tom. 1.

in Fasciculo Amoris.

Bernard. Iustin. in eius vita c. 1. apud Sur. tō. 1.

8. apud Sur. to. 5.

l. de cura pro mortuis c. 16.

definire, vel agere præceptore, res enim hæc altior est, quam vt à me possit attingi, & abstrusior, quam vt eruere, & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

SECTIO IV.

QVarta petita probatio est ab auctoritate diuina, & humana, humanā voco, quæ non est petita ex sacris Theologiæ, sed ex humanæ sapientiæ abditis, diuidamus has probationes, & sit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quæstionis fuse deduxi: quibus adde hoc censentes Platonem, *in Phedone*. Trismegistum, *epistol. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, lib. de *Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto.* Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude*, vt omittam Homerum, Aeschyl. Eurip. Virg. Senecam, & cæteros poetas: immo, & Historicos, Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorundam astrologorum, qui censent animarum apparitiones, ab astrorum certa coniunctione, & influxu pendere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alij Arabes, quos secutus Pomponatius, quorū hæresim, etsi verissimis argumentis doctè alijs confutarint, tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, appartiones animarū admisisse, vt illis nostri hæretici merito iudicentur deteriores.

Picus l. 5 contra astrolo. & Pot. leloyerius li. 3. de spec. c. 9. & nos agemus libro seq.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbalistarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse constat, quia sensuit veram Samuelis animā apparuisse: tum quia narrat Catulum à spiritus occisorum dire vexatum fuisse, hoc idem cēsuere Simon Ben-Ioaz in libro *Mahchar Hasudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in libr. *Galarazeya*, & alij citati Leloyerio; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat: qui non, *Neshama*, nec *Ruach*; sed, quod vocant, *Nephez*; illud nempe

li. 6. antiqui c. 15. l. vl. belli Iu. sub fi.

d. l. 3. c. 5. & c. 6.

A Gentilium simulacrum, seu vmbram; de qua Seruius (Virgilius *imaginem*, vocauit;) volunt post mortem circa sepulchrum conspici. Idem credunt Musselmanni ex suo Pseudo propheta, vt Auēzoer, & Auicenna. Idem censuere Zoroaster, *in Magic.* & Zoroar; idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Malabarenses, & ceteri Orientales: idem Floridenses, Peruuij, & cæteri occidentales credunt. Hos visum fuit adducere, non, quod ijs quidquam tribuam; sed, quod contra Epicureos, qui scripturam sacram reijciunt; & contra Hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur; vno dicam verbo, contra laruas, & nugones, laruas etiam, & nugas in aciem producere cogamur.

Auenr. ix. xxvi. & passim

B *vid. Pauli Venet. li. 3 10. c. 28. Leuit. Apol. in hi. Peruu.*

Septimam probationem legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditant archiua. Nam, & Vlpianus agnoscit, *ostentum* quoddam, τὰ ὀρατὰ τερατώδεις; & Manes agnoscit Martian. & Magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modestinus quod; *Manes accire*, vocat, & à multis fieri quæritur; & pœnam mortis facit Imper. Constant. quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis*, Manes enim, vt plurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere. I. C. non infimæ notæ, Budæus, & Alciat. ad d. l. ostentum. Christoph. Porcinus §. fin. instit. de loca. Arnold. Ferro. in consuetud. Burdegal. Alex. ab Alexan. in Genial. dier. lib. 2. cap. 9. & lib. 4. capit. 19. & lib. 5. cap. 23. & lib. 6. cap. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. resol. capit. 6. Petr. Leloyer lib. 3. de spectr. toto, qui cap. 4. docet quod etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ Pasiens. Præsidem quibus cum, & sacræ Scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia suffragetur; cæteris Iurisconsultis contrarium sentientibus illos non dubito præponendos.

l. ostentū D. de verbor. oblig. l. in tantū de rer. diuis. l. ex Senatus consulto. ad l. Cor. de sicar. Leloyer, lib. 3. cap. 3. l. multi C. de mal. & mach. sic legit. D. Aug. & Compend. Bartolus

C

D

E

Octauo probatur conclusio, quoniā perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit: Veteris quidem testamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli,

1. Reg. 18 lib. 6. ant. sup. qu. 6. ubi vid. Bellarm. l. de Pur. c. 6 & l. 4 de Chris. c. 11. Belliolan. de Purg. l. 1. c. 11. Pereri. de Magia ca. 9. Val. in 3. dis. 11. q. q. 1. pun. 1. §. 9. Pel. de purg. cap. 5. & qui fusissime discutit hanc cōtrouersiā his non citatis Alf. Mendo. scholast. quod l. q. 5. § 8. Tertull. adu. Praxeam.

li, non carminis magici vi excitata, sed à Deo missa; hæc enim verior videtur sententia; quæ non veteribus tantum Rabbinis, Aiæ, Saadiæ, Eleazaro; sed & Iosepho, (qui certe vni Nouatori Dauidi Kimchi sunt præferendi,) sed grauissimis quoque Patribus placuit, Iustino, *contra Triphon.* & Augustino, *de cura pro mort.* quorum sententiam probaui superius, vt consentaneā sacræ Scripturæ; & cui, si Ecclesiastici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt (de quo miror D. Thomam addubitasse 1. par. q. 89. ar. 8. ad 2.) refragari non possumus, vt magni nostræ ætatis Theologi obseruarunt. Nec sunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius, lib. 4. de spectr. cap. 1. verbosius, quam neruosius. Imprimis non distinguit inter has propositiones; *Samuel vere apparuit in assumpto corpore, vi carminis Magici, seu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel vere apparuit in corpore assumpto iussu, ac imperio DEI, deceptis Saule, & Phytonissa, qui putabant magica hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem duntaxat Tertulli. Cyr. Anastasius, & alij, quos adducit, Patres, negarunt, idque meritissime: Secundam nemo illorum discussit, neque negauit: quā nos nunc asserimus, ideo occurrunt omnes ferme Leloyerij cōtra nos machinę. Deinde vetauit (ait) Deus, ne quis rei alicuius cognitionē à mortuis perat, eosve per magos, similesq; seductores consulat quod cum cōtra Dei pręceptum conaretur Saul; nō est credendum Samuelem, summū diuinæ legis zelatorem, voluisse quasi cooperari, saltem fauere, & satisfacere impio regi. *Respond.* missum à Deo Samuelem, vt impium regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, sicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ sumendæ à peccatoribus causa, similes apparitiones non raro factas, ob fores coronatas, Christianus, tempore Tertull. diuinitus fui flagris cæsus: quod factioni hæreticæ communicasset. Natalius eodem modo ab Angelis exceptus, auctore Eusebio, de ciue Hipponensi, vt rem sibi notam, ob delatum peieraturo iusiurandum, similia narrat Augustinus: de Lau-

li. 5. hist. cap 28. serm. 117 inter editos Louanii. Beda lib. 2. hist. c. 6.

rentio Cantuariensis Episcopo, fugam à grege mediante, ei B. Petrum plagas inflixisse, testis est Beda; Hospiti, Mauritio imperante, B. Virgo in somnis apparens, eo, quod blasphemantes hospitio non eiecisset, vimine genua circum arauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ, vt habetur in Nicephori historia. 3. obijcit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil boni consilij dedit Sauli, neque eum ad pęnitentiam hortatus est, sed coniecit in desperationem. *Respond.* concionatorum, & confessariorum officium esse hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Dispone domui tuæ, quia morieris, & non viues*, item; *stulte hac nocte tollent a te animam tuā*, & alia huiusmodi, quibus sanctum induncant timorem, quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpa vacare concionatorem, sibi reum id debere imputare, quod bono pharmaco sit abusus; similia est cernere in hoc facto Samuelis qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum succum cōuertit. Deinde nemo nescit, non minus aliquando iuuare consilia & adhortationes; quæ non expressis verbis, sed indirecta quasi oratione proponuntur, virtutem enim hæc habent consolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum, cap. 46. vers. 23. duntaxat voluisse scriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parūque sollicitū fuisse, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra hoc verba non patiuntur, nostra versio habet: *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ sua, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia, delere impietatē gentis.*] *Notum fecit regi*, post mortē suam, ipse Samuel, siue postquā dormiuit. Sic Gręce; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocem suam de terra exiēs edidit. ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀνομίᾳ moriturum. 5. patres obijcit. Auctorem, libri Græci quæstionum ad Orthodox. quem sane parum perite dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente, temere vero, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcumque

li. 18. ca. 33.

cumque in illo libro tradita sunt, per omnia, & in omnibus sacræ scripturæ consentire, si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obijcerentur. D. vero Augustinum etiã obijcit, nõ satis intellectũ: Nam in lib. de cura pro mortuis, apertissime (quod bona cũ venia aduersarij dictum) c. 15. nobiscum sentit August. aut alibi dixi, & clare iam Theologi nostri ostenderunt. Alias patres nihil nobiscum pugnant, quia duntaxat negare voluerunt, vt carminis magici Samuele excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phitonissæ (quod nec necessarium erat, neque verum) ideo ex tali suppositione necessario eo delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionẽ illam falsam putamus, ideo hac in re a patribus illis, ad alios patres recedimus. Deniq; obijcit, post multa impertinenter & παρέργως, tusa illud, *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si a propheta dictum: ego veritatem huius dicti clare, lib. hoc eodẽ q. 6. iam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de anima Samuelis.

vide l. 2. qu. 6. & quos citaui supra sed. lit. 1.

2. Adhuc certius (vt ait D. August.) est exemplum Mosis, qui cum fuerit vere mortuus, cum Christo Domino in monte Thabor apparuit, vt verisimilius arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aere formato. 3. exemplum est Ieremiæ, & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt.

d. cap. 15. Deu. 34. in fin. & in ep. Iu. & Iosue 1. & hoc omnino tenendũ ostendit Alfinedo 2. d. qu. 5. Matt. 17 Luc. 9. 2. Mach. c. 15.

Sed veniamus ad tempora Christianorum (vt Iudæos omittam, quib. hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscue hæretici negãt apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum, ideo nos in vniuersum de his, siue iam cælites, siue nondum, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissime appareat vere Catholicorum hunc semper sensum fuisse, aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum vero id satis aperte probantium exemplis apparitionum, quas pro verissimis habebant & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ, & Apostolorum & ipsius Christi Domini; qui cũ sciret Apostolos id credere, non modo illos non reprehendit, & contrariũ docuit: (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, pretermissurus) sed potius hanc sententiã, vt eorum animis firmius infingeretur silentio suo, & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nã cum post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritum videre, & ideo vehementer conturbati, & conterriti fuerunt, & quidem Theoph. expresse asserit putasse eos esse animam aliquã, quæ ex altera vita redijsset: quod idem D. August. Eucherius, Beda & Hugo Card. & multi alij censuerunt, putabant autem animam esse Christi, in corpore aereo assumpto, non in corpore proprio; de cuius resurrectione nondum erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorum, & respondet, palpatione veri corporis cognoscant se spiritum non esse. Eadem fuerat ante passionem suspicio ac metus Apostolorum, cũ viderent eum ambulantem super aquas, neque tum reprehensi, quod putaret esse aliquando spectra, sed quia putabant Christum met ipsis tum non apparere. Eandem aliorum tum sententiam fuisse conuincitur ex B. Luca, nã vniuersa quæ Hierosolymis erat Ecclesia, dicentem Rhodem, quod Petrus ex carcere liberatus ante fores adstaret, dixit insanire, eo quod certo sibi persuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri: animamq; viuentis hominis extra corpus suum apparere non posse sciret; ideo de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in specie Petri credebat; puellæ assensura si Petrum mortuũ credidisset. Quo loco Græc. ἄγγελον, est; vnde probat locus aliquãdo per Angelos, ἑτεροπροσώπως, animas representari: precedẽtia vero loca in Euangelijs apud Luc. non habent, ἄγγελον, sed expresse habet, τὸ πνεῦμα: apud Matth. vero, φάντασμα. Ex quibus sic ratiocinamur, apud Matth. nomen genericũ fuisse positum; vt intelligamus tam de angelis, quam animalib. hanc opinionem viguisset: apud Luc. vero in Euangelio vocem, τὸ πνεῦμα, positam, vt restringamus ad animas, vel saltem ad solos Angelos non restrigamus: apud Luc. in Actis,

Serm. 8.

Mat. 14. vers. 26.

Acto. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17.

1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Actis, angeli nomen positum, vt de Angelis idem censuisse Ecclesiam sciamus. Sane hæc adeo ferè sunt inseparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumq; æque impugnent. Quis vero nõ rideat Lauatheri responsionem πνεῦμα pro Angelo tantum accipi? ergo spiritui resistens caro in membris nostris, illa non animæ sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce, πνεύματος: ergo apud Petrum Christi anima concionata fuit angelis, & non hominib. in inferno degentibus (φυλακῇ πνεύματι) contra communem Antiquitatis cõsensum. Ergo falso Athanas. tradidit in Hymno trium puerorum, πνεύματα, significare hominum animas; sed nugor, cum talia serio refello.

Clemens Ale. l. 12. & 6. Stroma. Ath. Epist. ad Epist. Hilar. in Ps. 118. Epi. hæres 77. Cyr. Al. lib. de recta fi. ad Theodos. & lib. 12. in Ioann. Ambr. in ead. 10. ad Rom. Ruf. in Symb. et alij. Athana. li. de spiritu sancto.

SECTIO V.

Nvnc ad dicta Conciliorum, & Patrum & historicorum veniamus: quæ non obscure id docent, & persuadent, nisi proterui, & pertinaces, quod hæreticorum est propriũ, esse velimus; vnum illis effugij diuortium præcludamus. Quidam omnes visiones negant: qui sunt indigni, quibuscum scriptis contendamus: eodem enim iure omnium Historiarum, omnium librorum, qui in sacro Canone (quem sibi quisq; illorũ, quem vult, hodie fingit, cras refringit) nõ continentur, fidẽ, & auctoritatẽ repudiare possunt, quo quid insanius, quid cũctis reipub. partib. est perniciosius, & graui vindicta dignius? Modestiores alij, Angelorũ permittunt visiones, & recipiunt, pro libito tamen suo; quando illis in disputando negotiũ non exhibent: sed ijdem isti, veterem omnem memoriam sic interpretantur, vt contendunt, αὐτοπροσώπως, nunquam animas ne Beatorum quidem, vel apparuisse, vel apparere: sed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως, facta, per bonos, vel malos spiritus, apparitione id accipiendũ. His regula illa Augustini aliorum valide obstat; quando verba scripturæ proprie possunt accipi, ad Metaphoricos, vel tropicos alios sensus non esse confugiendum: sunt autem scriptorum de his reb. verba pleraque adeo clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure sic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit absurdi, nihil rationi consentiens parum posse, fieri decere, & expedire iam docuimus, cur igitur sanctissimis, & grauissimis, hominibus, eam simpliciter, & sine fuco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως, gesta, non credamus; sed, vel inuitis, ἑτεροπροσωπίαν, obtrudamus? quasi vero non ipso loquendi modo vtrumq; genus apparitionum distinxerint: Nonne, (vt alios mittam) D. Cyprian. cũ de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, simpliciter vocat visiones; cũ vero de apparitione Beati alicuius, αὐτοπροσώπως, facta: tunc addit apparuisse talem, vel talem? idem discrimẽ obseruant acta martyrum: idem, vita, & Dialogus D. Greg. vide Cypr. ep. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud Sur. 24. Febr. & 1. Mal. Greg. passim in Dialog. Quinetiam soliti ipsi Angeli idipsum declarare, quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cum in forma S. Marcellini se viscendum præbuit, apud Eghinartum lib. 3. de translat. SS. Martyr. Marcellini, & Petr. c. 12.

Primo Sæculo, nobis occurrit, prima Hispaniæ & fortassis Europæ toties, Ecclesia B. Mariæ Deiparæ de Columnia, à B. Iacobo Sebædeo, cũ adhuc in viuis vterq; degeret, dedicata ad Hebrum Cæsar augustæ: quod, & Annalib. Celtibericis proditum, & adeo constanti Ecclesiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari, quod nunc diues, & nobilis Ecclesia est. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat. B. Iacobo se videndum exhibuit: cur nequeat nũc cæli, terræq; Regina cum lubet? & sæpe illi habuisse, mox docebo, apparuit nõ semel filius, cur non, & mater? B. Petro persecutionẽ vitanti Christus conspicuũ se præbuit, & dixit Romã se cõtendere, vt iterum crucifigatur, intellexit Domini mentẽ Petrus, & reuersus agitur in crucem, sicq; in Petro Christus iterũ crucifigitur. [testatur D. Ambros. contra Auxent. de Basil. nona tradenda. D. Greg. in 4. Psal. Pœnit. Hegesip. l. 3. de excid. Ierosol. c. 12. Carpo Cretensi, auctor est D. Dionys. Areopagita, epist.

Ant. Beute. Cr. 5. c. 13. Vasæus Garibay, et alij.

epiſtol.8.ad Demoph.Ieſum multis Angelis comitatum apparuiſſe, & inclemẽtiæ nomine reprehendiſſe, quod lapſi fratris,& ſeductoris pænam expeteret. Veſpaſiano Imp.S.Martialis Lemonicũ Epiſcopus vixit diſcipulus Chriſti, is vidit S. Valeriæ Martyris animã,inſtar lucidæ flammę cœlum petentem.(*narratur in actis S. Martialis,apud Suriũ.*)

Sæculo ſecundo,Iuſtinus Mar.Apolo. II. *ad Impp*.redire animas mortuorũ, & apparere nonnunquam, & proinde immortales eſſe,vt gẽtilibus perſuadeat, ipſis Gentilium per magos euocationibus vtitur, & contra Triphonem diſputans,aſſerit Samuelis animam vere fuiſſe euocatã. Tertullianus nõ modo nihil nobiſcum, ſed tantum cum magicis nęnijs pugnat,inquiens.*Sed ſi quaſdam re uocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris ſui; non idcirco communicabitur fidei,& audaciæ Magorũ, & fallaciæ ſomniorũ,& licentię poetarum*. Verũ etiam apertè facit pro nobis, nã & ſubindicat aliquando facturũ,& cauſam facti addit. Et luculentius idem, *Atqui hoc quoque de anima prędicatur.Nam, ſi de aliquo iampridẽ defuncto, tamquã viuo quis requirat: pręmanu occurrit dicere*,Habet iam,& reuerti debet. *hęc teſtimonia animę quanto vera, tãto ſimplicia,quãto ſimplicia,tanto uulgaria,quãto uulgaria,tanto communia,quãto communia,tanto naturalia, quanto naturalia,tanto diuina*: quæ non tantũ ad corporum reſurrectionem, ſed,& ad hunc animarũ reditum miraculoſum poſſunt referri. Origenes rectè,quod quaſdã redire poſſe cenſuit idque nobis nunc ſuffi cit,perperã,quod ad improborũ animas reſtrinxit,*li.7.Celſum impugnans,improba vero anima, & prauis facinoribus in terram retracta,ita, vt adſpirare ad ſuperiora nequeat, uagabunda in terra uolutatur,nunc circa ſepulchra oberrãdo: ubi etiam umbratilium animarũ phantaſmata ſunt ſępius uiſa,nunc terras has obeundo, cuiuſmodi hos ſpiritus eſſe credendũ eſt,qui omnibus ſęculis,& coerciti ſunt,& prępediti ueneficijs,&c.* Et ſane Origenis tẽpore D. Potamiæna Baſilidi carnifici apparens,eũ ad fidẽ conuertit,nec hunc tantũ, ſed,& complures alios,vt docet Euſeb.li.6.c.4.& ipſemet

A Orig.contra eundem Celſ. li.1.teſtatur, *multos pene inuitos attractos eſſe ad Chriſtianam religionẽ, ſpiritu quodã repente mutante intellectum eorum: vt pro exoſo ad id temporis nõ cunctarentur mortem oppetere poſt viſiones oblatas ipſis, vel dormientibus, vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quę ſi memorarentur duntaxat geſta in noſtra pręſentia,cachinnum tollerẽt infideles, ratii nos quoque, ſicut illos de quibus male ſuſpicatur,*
B *fingere. Teſtis autem eſt Deus noſtrę cõſcientię, conari me non falſi narratiunculis, ſed veris exemplis commendare IESV doctrinam*. hæc ille, quæ ſane poſſemus, & nos ſingulis fere paginis Lauathero, Riuo, & ſimilibus incredulis obijcere,& inculcare.

Sæculo tertio,D. Gregorio Thaumaturgo, cum Deipara, B. Ioannes Euangeliſta apparuit: vt narrat,quam prolixo, tam vero ſermone,ſcriptor eius vitę gra
C uiſſimus, D. Gregorius Niſſenus. Qui quando angelica eſt viſio, id ſolet addere,vt facit in viſionibus oblatis,B. Ephr. *in eius uita*. Nocturnarum quoque viſionũ,epiſt.12. meminit D. Cyprian. & idẽ, epiſt.69. eos grauiter reprehendit, qui viſiones huiuſmodi contemnunt. B. Quarrilloſæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem confirmauit, vt narratur in epiſt. Africanorum Confeſſorum, (quam nobis exhibuit Laur.
D Sur.die 24.Feb.to.1.)in cuius additione, etiam D. Cypria. Montano,& Flauiano confeſſoribus traditur adhortator apparuiſſe.Sic,& alia nos authentica Martyrum Cirthẽſium acta, referente eodem Sur.(die 1. Mai.to.1.) docent D.Cypr. Mariano,& apparuiſſe,& manum porrexiſſe, & ab Agapio puerulum martyrem paulo ante coronatũ viſum fuiſſe. D.Ambr.*Serm.90.B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius ſepulchrum aſſidue vi*
E *gilantibus, quadam nocte choro virginũ comitata cum apparuiſſet, ſic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam lugeati, nam vna cum his virginibus viuo apud illum in cęlis, quem interis tota mente dilexi*. addit, & eandem Conſtantiæ poſt annos aliquot ſanitatem in ſomnis ſpopondiſſe,& præbuiſſe, Prius etiam ſub Decio, B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mamillam eius

pectori restituit. (Acta S. Agathæ 5. Feb. apud Sur.) Eadem postea S. Luciæ apparens matrem eius Euticiam sanguinis fluxu liberauit (Acta S. Lucia 13. Decemb. apud Sur.)

Post annum Christi CCC. seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere, D. Petro Ale. in forma pueri, quærentis vestem suã ab Ario discissam (Sur. t. 6. die 15. Nouemb.) In ipsis exordiis (ait Hadr. to. 2. ep. Decr. & Synod. VII. siue Concil. Nicæn. 2. Act. 2.) *Christianorum, cum ad finem conuerteretur pius Imp. Constantinus, sic legitur: Trãsacta die nocturno regi facto silẽtio somni tempus aduenit, et ecce adsunt sancti Apostoli Petrus et Paulus, dicentes. Quoniã flagitijs tuis posuisti terminum, et effusionẽ innocentum sanguinis horruisti: missi sumus à Christo Iesu Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consiliũ. Audisti ergo nostra monita, etc.* Ecce dicunt se missos à Christo dicuntur adfuisse Regi, vtique ἀυτοπροσώπως, apparentes; & nominantur Apostoli: cum in alijs Constãtini visionib. prelianti ostensis, à Zonara to. 3. non nominentur, qui apparebant; eo, quod angelici spiritus essent. Sic etiã cũ Constantinus templum Deiparæ cõstrui iussisset; architecto apparens ipsa, rationem docuit, qua colũnæ possent erigi. (Greg. Turon. de gloria Martyr. c 8.) Cõstantio, Spiridion, & Triphillius prius in somnis apparuere, quã eum sanarent, & tamen hi adhuc erant in viuis. (ex Metaphras. Surius to. 6. die 12. Decemb. Par potestas a mortuo loquelam obtinere, & consequi, vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates l. 1. c. 8. & Rufin. li. 1. c. 5. quod Ruffini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cũ ei bene ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidam dicens se ei quoddam depositum cõmendasse; rem gestam ignorauerat pater, perquisitum in tota domo: nusquam, quod poscebatur, inuentum est. Persistebat tamen ille, qui commendauerat, & fletu, ac lacrymis perurgebat; vita quoque sua se illaturum exitium, nisi commendata reciperet testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulchrum filię properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa de sepulchro. Quid vis*

A *ait pater? Commendatum, inquit, illius, vbi posuisti? At illa locum designans, illic, ait, defossum inuenies. Regressus domum, rem, sicut filia de sepulchro responderat, repertũ tradidit repetenti.* Quæ potuit respondere, non potuit apparere, sane, vt, & illi, qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsere. Historiam admirandam prodidit Greg. Cæsar. presbyter, apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicenæ Syn. Duo (ait) *Sancti Episcopi*
B *Chrysanthus, & Musonius cum nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit, vt diuina prouidentia ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cũ venissent ad cõmunem locum, in quo dormiebant, cumq; simul cum eis essent, & quę dicebantur audirent, à fratre dixerunt, & patres, preclarum nobiscum certamẽ decretastis, cursum perfecistis, fidem seruastis. Si ergo, quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim*
C *purius cernitis) ne quid sit impedimento, quominus vos quoque decisionem subsignetis. Hęc simul, & dixerunt, & signata decisione sanctorum Patrum loculo imposita, totam illam noctem insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cum venissent ad locum, solutis, quę erant imposita signaculis, cum sanctam reuoluissent decisionem, inuenerunt sanctorũ patrũ ad eos adiectas subscriptiones.*] addit Nicephorus, lib. 8. c.
D 23. ipsius subscriptionis verba; *Chrysanthus, & Musonius: qui cũ patribus omnib. in sancta prima Oecumenica Synodo consensimus; quãuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello subscripsimus.*] Vnde patet, & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum sentẽtiam fuisse; animas, diuina permissione ad nos redire posse, nam alioquin, nec ille filiã vocasset, nec isti subscriptionẽ postulassent. Niceno concilio vetu-
E stius, vt pote durante adhuc ante Constantinum persecutione, celebratũ fuit in Hispania conciliũ prouinciale Eliberitanũ, in cuius, can. 34. legimus; *Spiritus defunctorum non esse inquietandos;* quo significatur spiritus defunctorũ superesse, & cernere, quæ circa sepulcra eorum fiant: vnde, & sequitur; nonnunquam adesse his locis; & detestari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum

circa sepulcra centenaria oberratione, A de qua puto Canonem illum agere: & à qua sententia nõ videtur omnino alienus Nemesius περὶ ψυ. ῆς, qui liber per peram tribuitur Nicæno. Anno 366. Iulianus Imp. occisus fuit incerti spiculo: & diuina visio prius ostensa sancto Basilio, cui cũ B. Virgine S. Mercurius apparuit, & discedens, & cruentã hastam referens, vt ex Helladio D. Basilij discipulo docuit D. Damascenus, Orat. 1. de imag. eodem quoque tempore, & B alius, ad castra proficiscens, vidit, vel vigilans, vel somnians, complures ex Apostolis, & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Ecclesiam quærentes, & in commune consulentes; & duos ex eorũ numero, cæteris bono animo esse iussis, discessisse, pauloque post redijsse ad conuentum, & nunciasse tyrannum occisum. Sozomenus hæc narrans, l. 6 c. 2. duorũ nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit, duos olim C egregios fuisse milites, ac Martyres, Mercuriũ, & Arthemiũ. Sic ille l. 10. c. 35. B. Febronia Martyr, & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tẽpore in Nocturnis precib. apparebat cunctis in choro versantib. eo ipso in loco procũbens, psallere solita. *Metaphras. apud Sur. to. 3. Iunij 15.* D. Ammonis animã vidit B. Antonium comitantibus angelis in cęlũ perge:e [*Athanas. in vita D. Ant. idẽ refert Palladius in vita Ammoni*] D. D Martino Turonens. Episc. apparuit e cęlo descendens B. Virgo, & ex inferis adscendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. *Sulpitius Seuerus in vita D. Martini* D. Pauli primi Eremitæ animã visam B. Antonio in cęlum ab angelis deferre, auctor est D. Ath. *in uita Antonij.* & D. Hier. *in uita Pauli.* fuit in hac sententia Nemesius, Paulò ante citatus: fuit, & D. Basilius, *lib. de uera uirg. paulo ante medium*; vbi postquã dixisset E virginẽ, etiam cũ sola est, semper reuereri debere, & Dei & angeli custodis præsentiã; *Quid* (subdit) *per singula pergã? Ipsas Angelorum infinitas multitudines, & una Sanctorum patrum beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula ubiq; consideret. Et si enim oculis carneis minime conspicui sunt; incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem cõplectuntur, & comprehendunt omnia.* vult ergo Sanctorum animas nobis cũ volunt adesse, Dei permissione, & nullum esse locum quo se successiue penetrare non possint; nihil in rebus esse, actionibusque humanis, quod aliquando nequeat intelligere, ne quid hic vbiqui atis somnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. significat multis D. Mamantem apparuisse. *Memores estote Martyris, quotquot illo per somnia potiti estis.*] D. Greg. Nazianz. *Orat. in laudem Cæsarij, dicit*, sibi sæpe in somnis visum fratrem, & licet addat, *siue cupiditate* (quã scilicet amantes sibi somnia fingunt) *siue ipsa veritate*: manifestum tamen testimonium dat sententiæ suæ de possibili animarum apparitione.

Vixere eodem sęculo nonnulli Patres mox citandi: sed, quia, mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

Quod tempus intercedit, inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribendum, viros habuit qua sanctitate, qua doctrina valde illustres; D. Martini transitus D. Seuerino, & D. Ambr. absentibus ostensus apparuit etiã, vt auxiliũ laturus, qui corporis eius translationem parabant: apparuit & alias non semel, vt narrat Greg. Turo. lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confes. D. Ioannis præcursoris caput altissime Herodias defodi iusserat; multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostendit. Rursus cum memoria eius interiret, & ignoraretur, quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idem sanctus Marcellus monacho mirabili modo locum sepulcri sui capitis indicauit. [Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomed. lib. 8. c. 21. Niceph. lib. 12. c. 49.] Vbinã sepulta forent corpora DD. Geruasij, & Prothasij, per visionem eorũ D. Ambr. didicit, teste B. Aug. lib. 22. de ciuit. Dei c. 8. lib. 9. confes. cap. 7. ipsius etiam D. Ambrosij verba hanc sententiam nostrã confirmant, quibus eodem sensu: quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse testatur.

Nam licet vniuersi sancti, vbiq; sint & omnibus prosint:] specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & suppli-

cia pertulere pro nobis Martyr enim cũ patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuilib. Ser.77. de Natali Octauij Aduen. &c. B. Paulinus (forte Diaconus, certe non Nolanus ille) in vita S. Amb. Eodẽ, inquit, quo obijt die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro, suscepta est de partib. Orientis, ad ipsum, tãquã adhuc nobiscum viuentem, directa, quæ nunc vsq; Mediolani habetur in monasterio: quibusdam sanctis viris apparuit orans cũ illis, & imponens illis manus; habet enim diem epistola quo directa est: qua lecta inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam vero ciuitate Florentia, vbi nunc vir sanctus Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso sancto sacerdote Zenobio referente, didicimus. In eadem etiã domo, in qua declinans Eugenium mansit, tẽpore quo Rhadagalsus supradictam ciuitatẽ obsidebat, cum iam penitus desperassent viri ciuitatis: per visum cuidã apparuit, & promisit, alio die salutẽ illis adfuturam. Quo referente ciuium animi sunt erecti. Nam altero die adueniente Stilithone comite cũ exercito facta est de hoste victoria. Hæc Pansophia religiosa fęmina, matre pueri Pãsopij, referente cognouimus. Mazcezelient desperanti de salute sua vel exercitus, quẽ ducebat contra Gildonẽ, baculũ tenens manu in visu noctis apparuit, atq; cũ prouolueretur ad pedes viri sancti Mazcezel, percutiens terrã senex baculo quo regebatur (tertio hanc. n. specie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic: signans locum; deditque intellectum viro quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriã adepturum: atq; ita securus bellum, & inchouit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus: quibus etiam referentibus securius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnij etiam, & Alexandrini, Martyrum, qui nostris temporibus, post obitum sancti Ambrosij in Agaunię partibus persequentibus gentilibus martyrij coronam adepti sunt, cum reliquias Mediolani summa cum deuotione susciperemus: adueniente quodam cæco, & referente cognouimus: qui eodẽ die tacto loculo, in quo Sanctorũ reliquiæ portabantur, lumen recepit: quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus descendentib. ad terram, cum vnum de turba præcaretur, vt sciret, qui essent ij viri audierit Ambrosium, eiusque consortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanum, & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erant enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurrisset nondum videns: sed tacto loculo videre cœpisse.]

Hactenus Paulinus de Ambrosio, & quidem certo comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambrosij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo ciuum cupiens obitum
Appetit, & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De sancto Fructuoso, & socijs.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cęlum martyribus pater apertum,
Insignesque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Postea cum pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras

Discre-

Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui cauoque claudi
Mixti marmore puluerem sacrandum.

Scribit Constantinus presbyter, in vita S. Germani Antisiodorensis cap. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subito ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam Saxorũ imbribus colliduntur. Tũc vero deterritus lector, præsidiũ sacerdotis implorauit. Qui statim prosilies effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur: se, cõparemque suum auctores fuisse multorum criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse nõ possent. Rogat, vt pro eis Dominũ precaretur, quatenus recepti requiẽ mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque, vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum vero cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit. Vt vero mundo redditus est dies: circũiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuarie superiecta ad tempus rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis, ad huc nexibus illigata. Ad legem sepulturę fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus superiecta cõponitur, oratio intercessionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit, apud Surium mense Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inseramus auctoritates, siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus, lib. adu. vigilãtium in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahę, vel in loco refrigerij, vel subter aram* A *Dei animas Apostolorum, & Martyrũ consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia, infortunatorum insulis, & in campis Elysijs, recluduntur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula inijcies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: sequuntur* B *agnum quocumq; vadit. Si agnus vbique: ergo & hi: qui cum agno sunt vbiq; esse credendi sunt. Et cum Diabolus, & dæmones toto uagentur in orbe, & celeritate nimia ubique præsentes sint, martyres post effusionem sanguinis sui arca ope rientur inclusi, & inde exire non poterunt?*) Siste, lector, & istud, vbique, pro vbilibet, positum (vt Sanctum Basilium interpretatus fui) memento, simul rationes D. Hieronymi etiam percellere eos, C qui negant è cęlo Sanctorũ animas egredi posse. Amicus, & admirator Hieronymi Diuus Augustinus, libro de cura pro mort. totus in eo est ferme, vt probet secundum legem Dei ordinariam, & [illegible] sola, ac nuda ipsarũ animarum naturali facultate, animas illis quibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse: extraordinaria tamen Dei permissione quãdo voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte D hãc eius mentẽ verbis, & serie disputationis aperte significatam, cum c. 10. scripsisset, ferri mortuos aparuisse viuentib. & quo illorum corpora iacerent inhumata nescientibus, locisque monstratis monuisse, vt sepultura, quæ defuerat, præberetur; subdit: *hæc si falsa esse respõderimus, cõtra quorundã scripta fideliũ, & contra eorũ sensus, qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter uenire uidebimur.* Et non sunt impudentes aduersa E rij nostri; qui consensum ætatũ omniũ exsibilant? Vt autẽ intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, sed speciali priuilegio, Deiq; permissione singulari, c. 13. illud de matre sua adscripsit, quod aduersarij calũniose in nos detorquent; *si reb. uiuentiũ interessent animę defunctorum, ut de alij taceam, meipsum pia mater nulla nocte desereret.*) Etenim de singulari illa permissione alias aperte

asseruit, quod de continua, & ordinaria lege hic negauit. cap. 15. *Mitti* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis, atq; Moysis apparitionib. id confirmat.*] De fide ergo hoc censuit Augustinus, idē postea, cap. 16. confessorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verum etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, nō incertis rumoribus, sed testibus* (ait) *certis se cognouisse. Verum* (addit) *ista diuinitus exhibētur, longe aliter, quam sese habeat vsitatus ordo singulis creaturarū generibus attributus.* vult ergo S. Doct. id fieri posse sed non fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox subdit: *alij sunt humanarū rerum limites, alia diuinarum signa virtutū: alia sunt quę naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt, quāuis & naturæ Deus adsit, vt sit & miraculis natura non desit.*

Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerū nunquam aduersantur. Quid hac veritatis tuba sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici expectāt? viuorum negotijs mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor epist. ad Cyrillum. Ierosol. qui tribuitur (licet falso) Augustino; ipsa, qua decessit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuisse, multaq; sapienter monuisse, & erudite docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas, & fides sunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus alio. D. Chrysost. hom. 74. in Ioan. agnoscit mortuorum in somnijs apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadæi Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis Apostolis & non alijs apparitarū. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Pæesium: & Esaiam in cœlis. (in Pæesia, & Esaia) ab Abbate Apollo visum fratrem eius defunctum, *in Apollo*, Anuph. vidisse choros beatorum, & eius animam postea à numerosis angelis & martiribus in cęlum cunctis videntibus sublatam. (in Aunuph.) Solitus autem Palladius diserte exprimere, & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciē assumpsisse, vt obseruare potes, ex capit. 86. de Euagrio Diacono, visione angelica ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi eti ā habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His ferme temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioānis Cæsareæ & Porphyrij Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo, vbi inter cætera describit tempestatem grauissimā, quam Deus permiserat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem.

Implorabamus (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ.* Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum, autem ex multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphyrius, Sanctum Procopiū Anachoretam dicentem eis: Nauclerū cathechismo instituite, & obsignate (est enim ex Arij hæretici execranda secta) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas.]

Subdit deinde sic factū, & mare tranquillarum. B. Chrisostomo, commentarios in D. Pauli Epistolas scribenti, assistentem, eumq; docentem B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto, & Metaphraste, in vita Chris. Eidē ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim simul erimus.* Aiunt presbytero quoq; Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse: *præpara Ioanni fratri locum, Venturus est enim.*) narrat Palladius, in Dialog. & addit cōfirmasse euentum: postridie enim mortuum, & sepultum eo loco S. Antistitem, B. Cyrillus Alexand. dissentiens vehementer a Chrysostomo, in somnis monitus a Deipara fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. (Niceph. lib. 14. Hist. cap. 28. ex Niceta.)

Aliam visionem Adelphij de gloria B. Chrysostomi; a Sophronio (in Prato spirituali capit. 128.) descriptam, vt me-

ram impoſturam, merito a Baronio (tom. 5. anno 407.) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna eſt hiſtoria, quam de Syneſio Syrenes Epiſcop. & Euagrio Philoſopho, idum Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, (Prat. Spiritual, cap. 195.) cum aſſidue Synęſius eum conaretur ad religionem Chriſtianam traducere, iſque obijceret doctrinam Chriſtianorum, de reſurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maxime centuplo pro eleemoſyna poſt hanc vitam recipiendo, ſibi non poſſe non fabuloſam videri. Tandem tamen Epiſcopus nihil diligentiæ prætermittens ei perſuaſit Chriſtianum fieri, & cum liberis baptizari.

Cęterum non multo poſteaquam baptizatus fuit,] dedit Epiſcopo auri tria centenaria in vſum pauperum, dicens: Accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſæculo. Qui ſuſcepto auro prompte illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit, itaq; poſt baptiſmum annos aliquot philoſophus, at tandem infirmatus eſt ad mortem. Cum vero morti proximus eſſet, dixit filijs ſuis: Quando curabitis funus meum chartā iſtam in manibus meis ponite, & me cum illa ſepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, ſicut eis ipſe perceperat, ſepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem poſt ſepulturā die apparuit Epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens: Veni ad ſepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum, accepi enim debitum, & ſatisfactum mihi eſt, atque vt certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat enim Epiſcopus, quod chirographum illud conſepeliſſent ei. Mane autem facto, accerſitis filijs eius dixit: Nunc aliquid cum Patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putātes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos conſuetos. Quid igitur. Numquid, vel chartam aliquam cōſepeliſtis ei? tunc recordati filij (ignorabāt enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſane Domine, chartam enim quandā moriens dedit, & ait: Quando ſepelietis me, char tam iſtam in manibus meis date, nullo penitus ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium, quod nocte illa viderat. Sumenſque illos cum clericis, ac primarijs ciuitatis, acceſſit ad philoſophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philoſophum, chirographumq; manu Epiſcopi conſcriptum ſuis manibus tenentem, accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntque in eo nouiter manu philoſophi ſubſcriptum ita: Ego Euagrius philoſophus tibi ſanctiſſimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutē: Accepi debitum in his litteris manu tua conſcriptum. Satisfactumq; mihi eſt, & nullum contra te habeo ius, propter aurum, quod dedi tibi, & per te, Chriſto Deo & Saluatori noſtro, &c.

Idem narrat Hugo Eterianus, lib. de regreſ. anim. ab inf. c. 16. Luciano preſbytero viro ſancto, temporib. non Conſtantini, (vt male Nicetas orat. de martyrio, & inuent. S. Stephani,) ſed Honorij Archidij, apparuit ſemiuigilanti ter, diuerſis noctibus B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eiq; indicauit locum reliquiarum corporis ſui, & B. Stephani protomartyris, & B. Nicodemi, & B. Abibi: quæ & eo inuēta fuere loco, & per Oroſium Occidenti illata. exſtat epiſtola Luciani de hac re lucenter ſcripta, (apud Surium tom. 4.) quam Autus Hiſpanus in Latinum tranſtulit è Græco, cuius etiam exemplar exſtat, & meminit Genadius, de viris illuſtribus, cap. 47. cui ſuffragantur Marcellinus Comes, in Chron. & Nicephorus, lib. 14. cap. 9. Et vt certior foret hæc viſio, idem B. Gamaliel, eodem tempore apparuit Nygetio monacho cui etiam ſitum loci ad Orientē indicauit, vt refert ipſe Lucianus. Ipſum quoque Protomartyrem nōnullis apparuiſſe teſtis eſt Euodius, lib. 1. de eius miraculis. De Micheæ, & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozom. lib. 7. cap. vlt. de Zachariæ prophetæ corpore non multum poſt inuento, ſic Sozomenus, lib. 9. cap. vlt. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Paleſtinæ. Huic præfectus erat agit ipſius conſeruus Calimerus quidam, Domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim, ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus.

Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demõstrato, Age quæso (inquit) hic fodito, &c. subditur enim corporis sacri, ostẽso loco, inuentio. Absens, & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno: quem cũ sanasset postea ad se profectũ, magna Saracenorũ pars Christi fidem fuit amplexa, anno Christi 420. vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus, in vita S. Euthymij, Surij tom. 1. Ianuar. 20. Circa annũ 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptista, & Euangelista, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim ante ianuam, eo quod ignaro Abba, duo Nestorij libri in eius cella forent, hostis Deiparæ: auctor Sophro. Prat. spirit. cap. 66. De B. Paulino Nolano, in lib. de vita Paulini apud Surium tom. 3. Iunij 22. narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cum eo collocutos fuisse S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonensem. B. Petrus Apostolus, & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati, sed imponendum Petrum illum, vere Chrysologum, virum simul sanctissimum, & eloquentissimũ: auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum historia, Hieron. Rubens. Scribit Procopius, lib. 2. de bello Vvandalico, B. Cyprianũ Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, seque breui tẽpore vltorem futurum, quod sane Vvandalis debellatis, biennio post accidit. Ann. 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis, in Lusitaniam contendit, vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coercitus fuit, auctore Diuo Isidoro, in Chron. Gothor. De B. Leonis ad Flauianum de recta fide epist. Sophronius ista memorat. c. 147. Prati spirit. Narrauit, & hoc nobis eiusdem cænobij Pater Abbas Menas.

Audisse se Eulogium Alexandrinũ Patriarcam dicentem.] Cum profectus essem Constantinopolim, fruitus sum conturbenio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo, ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi scriptum in Ecclesia Romana, quod cum scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianum Constantinopolitanũ Episcopũ contra impios Eutychetem, & Nestoriũ, posuerit eam super tumulũ Principis Apostolorum Petri, & orationibus, ac vigilijs, & ieiunijs vacans, orauit ipsum summum Apostolũ dicens, si quid, vt homo, vel minus caute posui: tu, cui a Domino Saluatore Nostro Iesu Christo, & Ecclesia, & hæc sedes cõmissa est, emenda, post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi, ac emendaui. Sumensq; Epistolam de sepulchro B. Petri aperuit eam, & inuenit Apostolica manu emendatam.) Idem cap. 148. Theodorus (*inquit*) sanctissimus Episcopus Dornæ, quæ est in Libya, narrauit nobis, dicẽs: cum essem cubicularius Sancti Papæ Eulogij, vidi in somnis virum reuerendi habitus, statura procerum, dicentem mihi: Nunciа meum Eulogio Papæ aduentum, ad quem ego: Quis es tu, qui iubes, vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Romanus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sãctissimus, & Beatissimus Papa Leo Romanæ Sedis Antistes conuenire vos vult. Cum hoc audisset Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occursum eius. Salutantesq; se inuicem, oratione facta, consederunt. Tunc vero Dominus, & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Sis quare huc venerim ad vos. Respondit ille, Non: Ait ipsi, Veni, vt vobis gratias agerẽ, quia rite, & magnifice pro mea Epistola respondistis quam scriptam misi ad fratrem meum Flauianum Constãtinopolitanum Patriarcham, sensum quidem, & sententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora abstruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum diuinum laborem, studiumq; contulistis, sed etiã supremo columni Apostolorum Petro, & ipsi pre omnibus, quæ a nobis prædicatur veritati, qui est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis, terque conspiciens trina apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.

Idem Sophronius, capit. 149. narrat adhuc alias D. Petrum eidem Sancto

Leon

Leoni apparuisse, & nũciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, his scribit: BB. Apostolos Ioannem, & Philippum, Theodosio Imper. olim apparuisse, lib. 5. Hist. cap. 24. Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiã sibi subijcere: S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctib. ter Anthemio Salamines Episcopo apparuit, & locũ corporis sui vna cum Euangelio S. Matthęi propria Barnabę manu conscripto, sepulti indicauit, quæ & inuenta, narrat fuse Alexander Monachus, apud Surium tom. 3. 11. die Iunij. Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

Sęculo inchoato 6. hoc est post annũ Christ. CCCCC. Hæretici Seueriani multi varijs fuere visis conuersi, vt in primis, Isiodorus Monachus Philoxomensis, apparitione dãnati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fuse narrat Sophronius, c. 30. Prat. Spiritual. Deinde, & Cosmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cum alijs sanctis fęmini, arcuita templi aditu. (Sophro. qui, & alia multa subdit seqq. cap. 49. 79. 106. 188. 213.) Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, in somnis viuus, & in Laura degens apparuit, eamq; docuit, quæ erant necessaria, Ioannes Silentiarius narrante rem gestam Cyrollo Monacho, in vita eius apud Lipoman. to. 6. D. Bartholomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seque patronũ vrbis ac defensorem professus fuit. Sic Niceph. lib. 16. capit. 37. Anno Christi 515. obijt Macedonius Patriarcha Constantinopolit. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit: *Cum iam esset sepulchro condendus*, antequam id fieret, sublata dextera manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiariũ per visionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius ab eo ad Patres meos, in quorum fide perstiti. Interim tamen semper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & causa nostra disceptetur. Leggendi eadem de re Miscella, ex Theophane lib. 15. Anastas. in Chro. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.

A Verum, quia Macedonius Schismaticus obijt: alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores præstituit, quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasij obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos: ij fuere Elias Patriarcha Ierosolymitanus, & Flauianus patriarcha Antiochenus. Legendi Cyrill. in actis Sabę apud Surium tom. 6 die 5.

B Decemb & Sophro. in Prato Spirit. 35. Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam, & Symmachum Patriciũ, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proijci, vt narrat B. Gregorius Papa, lib. 4. Dialog. c. 30. Interdum accidit, vt in visione, is cui fiebat ad locum duceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum Beatus Cyriacus Deo cõ-

C mendaret. *Circa horam nonam diei sequentis*, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem: *Veni, et vide varietatem*. Assumensque eum duxit in locum tenebrosum, ac fœtidum, ignem euaporantem, atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdam, dixitque illi is qui apparuerat, locus iste præparatus est hæreticis, &c. Hactenos Sophron. Prat.

D Spiritual. cap. 26. Cum Iustinianus Imper. Apostolis templum exædificasset, constat quod Apostoli (*ait Procop.*) beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pij, & religiosi. Neque enim ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione oblectari. Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani. vbi vides

E etiam eius sententiam de quæstione nostra, cuius etiam illa sunt huc pertinentia ex eodem opere. *Circa Sinus terminum in arduo satis, et edito loco sanctis Cosmæ, et Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ęgrotantem, etiam morituri speciem prębentem, nempe à medicis desperatum, et inter cadauera iacentem isti sancti per somnum, et visum apparentes*

rentes curauerunt. Idem lib. 1. de bello Goth. testatur mœnium Romę partem à B. Pet. Apost. Gotthis obsiden ibus defensam fuisse. B. vero Steph. visum apud Apost. Principes, pro vrbe Metensi intercedere, in qua eius erant reliquiæ, scribit Greg. Turon. li. 2. Hisp. Francor. c. 6. Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo puero se visibilem præbens seruauit: qui cũ matre postea baptizatus, rei gestæ historia certissima peti potest ab eo, qui tũ viuebat, Euagrio, libro 4. cap. 35. ex eo Gregor. Turon. lib. de glor. mar. c. 8. & Glycas, Annal. par. 4. Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr astitit dicens: *Redempte vigilas? cui respondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis*, & quæ sequuntur apud D. Greg. Dial. lib. 3. c. 38. Circa annum 587. Gutrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipsemet Rex apud Gregor. Turonensem sic narrat.

Vidi & ego aliam visionem,]quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertio vero Nicetius Lugdunensis erat, è quibus dicebãt duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quibus è contrario cũ amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne concremabitur pro sceleribus suis. Et cum diu, multumque quasi altercantes hæc inter se verba conferrent: conspicio eminus æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proijciunt in æneum, nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus, ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret. Gregorius Tur. lib. 8. histor. Francor. cap. 5. Narsetem, Eunuchum, sed belli ducem clarissimum, nefas omittere, de quo sic Euagrius.

Commemoratum ab his, qui una cum Narsete fuerunt, dum precibus, & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuisse, planeque tem-

A pus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atque non prius ad prælium committendum se accingeret, quam cęlitus signum acciperet. sic Euag. de Totila, & Theia Regibus ab eo deuictis loquens, lib. 4. c. 23. idem Niceph. refert. li. 17. cap. 13. cuius verba sunt ex Euagrio explicanda, non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gotthico. Paulò post, Sergiopolim obsidẽte Chosroe, visus D. Sergius Martyr cum innu-

B merabilibus, cęlestibus propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere. Nicephor li. 17. c. 17. ex Euagro lib. 4. cap. 27. Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorum & impium, primò quidẽ imago Deiparæ palam fuit aduersata, deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suũ contumelijs affici. Euagrius lib. 15. ca-

C pit. 18.

Septimum Sæculum inchoatum, Anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice, & Ecclesiæ Doctore: cuius solius sufficere deberet auctoritas, is primum de B. Musa refert sequentia.

Quod quadam nocte ei per Visionem B. Dei genitrix uirgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cum admisceri ap-

D peteret, sed se illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: Cui cum puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mandatum accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdẽ virgines, quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemque a se

E leuitatem puellaris vitæ magnæ grauitatis detersit manu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi B. Dei Genetrix iusserit, vel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc pòst vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cum hora eius exitus propinquasset, eandem Beatam genitricem Dei, cum puellis, quas per visionem

nem viderat, ad se venire, conspexit, cui etiam se vocanti respondere cępit, & depressis reuerenter oculis, aperta voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiã voce spiritum tradidit. li. 4. Dialog. c. 17.

De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul, & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem, & Eleutherium Martyres, stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cęlum asportarint, lib. 4 Dialog. cap. 12. hæc de cælitibus, de quibus alia idem eodem lib. c. 11. & 14. de damnatorum apparitionibus, idem exempla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visa deijci quod ante citaui, & confirmat Hugo Aetherianus, libro de regress. animar. c. 7. & de moniali, quæ visa ante altare per medium secari, lib. 4. Dialog. cap. 51. De animabus, quæ adhuc expiabantur, idẽ plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem, & balneantibus obsequentem, in pęnam schismatico præbiti fauoris, vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius, & precibus mox pęnali loco fuit liberatus. lib. 4. Dialog. capit. 40. & Hugo Aetherianus libro de regressu, animar. cap. 14. Similia ferme habet de anima Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis sedulo ministrare, quam operam cum Centumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille mę- rens, afflictusque respondit.

Mihi ista quare das pater iste, panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fuit sed pro culpis meis huic post mortem deputatus sũ. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offert hunc panem vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum esse cognosce, cum huc ad lauãdum veneris, & me minime repereris. In quibus verbis disparuit, & is, qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c. d. lib. 4. c. 55.

Ibidem, & aliud addit de Iusto monacho, qui copioso fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificij oblationem docuit euasisse, quod paulo aliter

A narrat Glycas, p. 4. Annal. Hactenus S. Gregorius, ea dignitate, sanctitate, prudentia vir, vt, nihi hęreticus, eius testimonium nemo queat reijcere. Vixere eodẽ sæculo Grægor. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia superius iã adduximus, vixit etiam Sophron. auctor *Prati Spiritualis*, è quo iam plura testimonia exhibuimus, vixit, & B. Ildephonsus Toletanus Episcop. cui B. Virgo candidissimam vestem donauit, ei apparens

B cum virginum choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem, & Regi, totiq; clero, ac populo ; ex tumulo suo surgens B. Leocadia apparuit, velum manu quasi porrigens, vnde ad apparitionis veritatẽ comprobãdam, B. Ildephonsus, accepto a Rege cultello, partem præscidit: quæ cu cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumque testatur Iulianus Pomerius eiusdem Ecclesiæ antistes, apud Surium, tomo 1. Ianuar. 23. Anno 696. Ebroinũ

C cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani a dæmonib. portari. vt narrat Ado Vienenf. in Chron.

Octauo seculo post annum 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sententiæ fuisse docent paulo ante ex eo laudata, de B. Ildephonso. vixit, & S. Suibertus, qui ægris, quos curauit multis, post mortem apparuit, teste B. Marcellino, in eius vita capit. 30. apud Surium mense Martio. Item venerabilis Beda, qui quod

D idem de apparitionibus senserit, patet ex Hist. Anglorum lib. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15. & alijs eiusdem libri, ac vitarum, quas conscripsit locis. Vixit, & Beatus Ioannes Damascenus, cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum, B. Deipara virgo restituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha, in eius vita. vixit his temporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulphum Longobardum in prælio protectum fuisse à

E B. Sabino Martyre, & a Barbaro, cum pictum vidisset, Martyrem agnitum. lib. 4. cap. 5. de gest. Longobard. Admiratione dignissimum est, quod narrat Constantinus Episcopus oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, apud Lipoman. tom. 6. præstrictum splendore miraculorum Leonem Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse ; veras

autem

autem reliquias cum loculo in maris undas proiecisse. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes thesaurum aliquem in eo repositum, suscepere, & aperuere, & mirifice, qui inde exhalabat odore perfusi, cognouere sacras esse reliquias, cumque hærerent ignari cuiusnam forent, eadem nocte videre lumina, & cereos, virosque mirè candidantes, Deumque laudantes. *Cumque appulissent Leuinum, & somno se dedissent, uiderunt in quiete Glyceriam Martyrem occurere Euphemię uirgini, amplecti illam, & exosculari, & aduentum gratulari, ex eo cognouerunt, cuius essent illę reliquię. Ter inde soluentes, ter uentis reflantibus eodem reiecti sunt. Denique Euphemia adstitit illis in somnis, & quę foret edocuit, ac se ibi uelle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.* Sic ille, cui potius credendum, quã Zonaræ, hæc Copronymo tribuenti. Idẽ Zonaras paulo post ita scribit, de Leone Armenio.

Hęc imperatorem turbabant,] nec minus matris terrebat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blachernię esse, & cernere matronã quãdã quã adolescentes candidis induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, audireque matronam illam iubere dari matri imperatoris vas eo sanguine plenum, quæ cum id aduersaretur, dicere illustrem illam matronã: At filius tuus eos, qui me venerantur sanguine implet, neque intelligit se, & Deum, & filium meum ad iram commouere.

Hanc matronam fuisse B. Virginem, verba ipsa loquuntur, subdit Zonaras; Est & D. Tharasius iam ex hac vita ærumnosa translatus, cuidam in somnis visus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumque ad inuadendum, & occidendum Leonem hortaretur. Sane mox Michael Balbus eum interemit anno 787. Hungo Pictorum Regi apparuit D. Andreas Apostolus victoriam promittens, quam præstitit; apparente in cœlo cruce decussata rubea, cum pugnaretur, quod etiam Buccananus, licet Caluinista tradidit, lib. 5. Histor. Scotor. rege 65.

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit Ludouicus Blosius, in Monili spirituali, non vno loco, paulò post fuit Imperium Romanũ in Carolum Magnum translatum; huic Diuum Iacobum Zebedæum apparuisse, & hortatum; vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere. (Ludolphus Bebenburgius de veterum Principum Germanorum zelo cap. 14.) Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sęculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur, de quibus mox.

Anno octingentesimo seculum cępit nouum eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maxima multitudine pugnauit, sub noctem cum exigua suorum manu in collẽ quendam se recepit. Regi vigilanti, & Deum precanti Diuus Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumpta Eucharistia pręlium conserere. Mane, cum omnes ad vnum obtemperassent monitis Diui, signa contulere, hostium sexaginta millia conscidere. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestãs niueum, quod rubea crux transuersa distinguebat. Auctores Roderic. Episcopus, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Mariana lib. 7. c. 13. & alij. Vixit hoc sæculo Theoph. Bulgar. qui in decimo quarto capite Euangelij Ioannis, fatetur, spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui libro 2. cap. 29. docet, mortuos scire posse, quid agant viui, & capite sequẽt. ex D. August. de cura pro mortuis, sententia, ac pene ijsdem verbis concludit; *scripturę auctoritate aperte probari mortuos posse uiuentium oculis apparere*. Carolo Caluo Francorum Rege Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Mauriliũ sibi apparentẽ, & increpãtẽ, & pedũ sacrũ capiti illidentem: nec vana visio: paulo post decessit. (Sic Annales Andegau.) Simile quod legitur in Chron. Cassinensi, l. 2. c. 62. à puero conspectũ Pandulfum Principem Capuanum ferreis nexibus vinctum, & in cœnoso ac fętido lacu vsque ad guttur demissum, & restibus à duo-

duobus nigerrimus spiritibus in profundum subinde demitti, & iterum extrahi. Causam rogatus, respōdit: Quoniam aureum calicem cęnobio Sancti Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi. Et cap. 84. vidit eremita quidam Aethiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogū parantes, & eadem hora compertus est exspirasse. Quod de Pandulfo hic adscripsi propter argumenti similitudinem, nā accidit sæculo vndecimo.

Post annum nongentesimum, Lugdero, frustra quærenti corpus S. Lebuini, *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulchri, & membra ibi reperta ubi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tomo sexto, Nouemb.* 12. Cum Ioannes Decimus exercitum in Apuliā misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus, & Paulus in prælio conspecti Christianis victoriam maximam pepererunt. (Sic Luitprandus temporibus illis proximis libro secundo, cap. 14) Ioanni Zimiscæ. Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virg. auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. (Sic Zonar. tom. 3.) Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Episcopi Magdeburgici: quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixere hoc sæculo decimo Euthymius Græcus, & Hugo Aeterianus Latinus, quorum vterque tenuit mortuorum spiritus viuētibus se in conspectum aliquando dare. Euthym. in c. 14. Ioan. Hugo Aeter. de regress. animar. cap. 7. 11. 14. 15. & 16. Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus, cum trecentis dumtaxas militibus, viuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimosexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum multitudine Arabum incredibili conflixit: cumque postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisse, innumeris cæsis, triumphauit.) *Chron. general. Vaseus, et alij.*

Successit sæculum XI. ab anno millesimo, hoc sæculo bellum sacrum fuit, du-

A ce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena nostri, & fame ferme consumpti, & equis fere defecti forent, visione, & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit, non vnam obtinuere victoriā, in prælio quoque cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egere. (Guilhelm. Tyrius, qui bello sacro interfuit, libro 6. Sacræ Hist. cap. 4. & 9.) Eodem bello, ex-

B pugnata ab Christianis vrbe Sancta, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire, & muros conscendere, & adhortari, se subsequerentur. (Io. Naucler. volum. 3. gen. 37.) Paulo ante Christus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino, & aliis multis quoque Angelis, Henrico II. Imper. ostendit se noctu in templo Romæ vigilanti. (Idem Naucler. ibi gener. 34.) Tunc Amicus etiam defunctus B.

C Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ, & contigere. (Osbertus in vita Dunstasi, apud Surium 19. Maij.) Non semel post mortem visus amicis est B. Odilo Abbas Cluniacensis. (Petro Damiano, in eius vita apud Surium mense Ianuar.) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Petr. Damianus, vir doctissimus, & eloquentissimus: qui Cardinalatum cum solitaria vita commutauit: opera eius, quę multa sunt,

D apparitionibus varijs sunt referta, vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, epist. 2. ad Hildebrand. vt de animabus in specie auicularum apparentibus, epist. 5. cap. 3. de anima Benedicti VIII. nigro equo insidente, & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damin. ibidem cap. 4. sed, & Martinus Polonus idem tradidit in Chron. & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damian. cap. quin-

E to, vt de Beat. Andrea, & Beat. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus c. 11. & alia, quæ longum foret referre. Si seriem temporis spectes hic ponendum, quod de Pandulfo Capuano retuli paulo ante, & confirmat Leo ostensis lib. 2. cap. 62. & 82. & Nota est historia fundationis Cartusiensium: cuius occasio celebris illa, & publica, primo, secundo, tertio, facta die in Vigilijs mortuorum apparitio,

paritio, cum concineretur versiculus, responde mihi: ter enim mortuus caput sustulit, & iusto Dei iudicio se accusatum, se iudicatum, se damnatum exclamauit. (narrat. Franc. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom. 5. 6. Octobr.) Hoc sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnensis, Episcopi: illi apparuere prædecessores Episcopi, & mire ostẽsa in veste ipsius macula, commouerunt, vt acerbitatem animi, erga eos a quibus iniuste vexatus fuerat, plane aboleret è memoriã, & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse, & oculum eruisse ob damna Ecclesiæ illata, prius narrat de Annone Lamb. Schaffnab. in Hist. German. posterius de Bennone, scribit in eius vita cap. 32. Hier. Emserus apud Surium 16. Iulij.

Nec XII. Sæculum, suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi anno 1112. vel potius 1139. Alphonsus Lusitaniæ rex commissurus prælium contra quinque Reges Sarracenorum iussus est in somnis, à Christo, bono esse animo, & signo vti in prælio: cui quinque vulnerum imago inscripta, obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Lusitanię Regum insigne. Decimoquarto post anno, Alphonsus Rex Castellæ Baezam obsidebat, ei apparens Diuus Isidorus auctor fuit prælij committendi, nec fere alia Victoria contigit illustrior. (Marian. lib. 10. cap. 17. Vazæus, Samalloa, & alij.) Anno ... cum plurimis prodigijs, inter cætera ... trepidaret Italia, *Cremonæ quidam infantulus in cunis taceas pannis obsitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremque suã escas parantem fratri suo maiori qui plorando panem petiuerat, à corporis curis compescuit, asserens sibi uisam Dei genitricem Mariam ante tribunal Christi stantem instantissimisque precibus, pro iudicio, quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi supplicantem, ac post hęc deposuit eloquium usque ad tempus humanę conditionis congruum.*) *Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuẽsi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatũ: & posterior Edelberto facta, qua confes-

A sus etiam se purgatorij pœnis liberãtum: *narratur à Pet. Damiano in uita Odilonis apud Surium* 1. Ioann. Apparuit etiã S. Nortbertus post mortem suis, vt narratur in eius vita capit. 51. *D. Bernardus Gualdricum auunculum defunctũ post aliquot dies noctu uidit. Sciscitatur, quo i statu sit? respondet auunculus, in prospero. Quęrit iterum Bernardus, quid causę fuerit ut in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem* (ait il-

B le) *hora duo nequam spiritus, me in puteum profundissimum pręcipitare nitebãtur, unde ita contremui: uerum accurrẽte B. Petro, euasi.*) Auctor vitæ D. Bern. lib. 1. c. 10. Idem tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augusto. Nam, & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuam præbuisse, & ad scribendum impulisse. (*Rupert. in prolog. Cant.*) iste vero, in Sigillo Mariæ ca. 1. meminit, *Marię Aegyptiacę, quam Deipara apparens ad pę-*

C *nitentiam traduxit, & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit, & pueruli Iudęi quem in fornace protexit.*) Item Petr. Cluniacens. lib. de miraculis.

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione: vbi varios libros conscripsit, ex rudi, & illiterato repente factus doctissimus, à D. Isidoro, in cuius monasterio degebat, per visum in somnis oblato, quem cum ederet libro, vt testatur Ioan. Mariana,

D lib. 11. rerum Hispan. c. 16. Libri asseruãtur ibidem magna religione, qui viderunt, aiunt esse in prophetias quasdã Danielis in Apocalypsin. Mihi, cum Legione degerem, librorum videndorum copia non fuit, manus Beati viri videndæ & osculandæ fuit, quæ integra permanet cum pelle, & vnguibus, licet siccitate contracta, & pusilla.

Sequenti sęculo XIII. post annum 1200. D. Iacobum, Alphonso Legionẽsi

E Regi ad Emeritam, & eodem tempore D. Isidorum Zamoræ alijs apparuisse, & auxilium præliantibus tulisse, docent Mariana, lib. 12. c. 15. Zamalloa, & alij Annalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæculo vixere Vicentius Belluacensis, auctor speculi Historialis, & Cæsarius Germanus ordinis Cisterciensis, auctor ingentis libri miraculorum seu exemplorum, qui quas apparitiones spirituum memo-

tiæ prodiderunt, non est institutæ breuitatis hic describere, magni enim volumi nis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, in Chronic. Thoma Cantipratensi, lib. de apibus, & vita Sanctæ Lutgardis, libro secundo, qui & hoc sæculo vixere, & exempla plurima, sibi notissima congessere. Vixit eodem tempore D. Thomas Aquin. cuius hanc fuisse sententiam patet, ex 3. p. quæst. 69. art. 2. vbi hanc quæstionem examinans, stat pro nobis, idem tenuit Guilhelmus Parisiensis, in sum. de vniuer. part. vltim. non vno loco idem D. Bonauent. in 4. distin. 45. quæst. 3. huc referendum exemplum apparitionis B. Vrsulæ, & B. Gereonis cũ socijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. lib. 4. cap. 22.

Hic successere sequẽti, fere sæculo 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Ricard. de Mediauilla, in 4. d. 45. q. 3. Petr. de Palude, ibid. ead. quæst. 3. Scot. ibid. quæst. 1. artic. 4.

Sæculo XV. hoc affirmarũt Antoninus Florent. Archiepiscop. qui & exempla multa suppeditat in sum. Hist. & Gerson passim in operibus suis. Iacob. Chusan. in lib. hac de re edito. Dionys. RicKel. Cartusian. in 4. dist. 45. quæst. 1. & in opere de quatuor nouissimis, & libro de Nouitijs ordinis sui, in quibus multas etiam habes apparitiones: censuit etiam Alph. Tostatus in lib. 1. Reg.

Nostro sæculo 16. an. 1534. die 23. Ianuarij Facultas Theologica Parisiẽsis, in causa Aurelianensi consulta hoc respondit, his verbis, *Animas defunctorum diuinitus, seu diuina virtute ordinatione, & permissione, interdum ad viuos redire, exploratum est.* habes hoc rescriptum in to. 2. var. consul. Iuris Francofurti editorum. Et vt ceteros mittam, ex professo hoc tuentur Domin. Sotus in 4. dist. 45. qu. 1. art. 4. Peltanus lib. de Purgat. cap. 5. Pet. Canisius Marial. lib. 5. cap. 20. & 21. Maldonatus in c. 14. Io. Greg. Valen. in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & disp. 11. q. 1. p. 1. Bellarm. controuers. de purgatorio lib. 2. c. 8. Ioseph. Angl. in 4. quæst. de suffrag. artic. 1. in fine, Petr. Thyræ. Thesibus hac de re editis potissimum capite vndecimo, M. Marulus opere de instit. vitæ monastice, vt libro sexto cap. 14. vbi plurima

A sunt exempla, Alfons. Mẽdoxa in Quolib. Scholast. q. 5. Ex Historicis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus, & Ignatius in libro Exempl. locis quam plurimis. Paul. Iouius, in vita Actij vicecomitis, & Histor. lib. 30. Carol. Sigonius de imperio occidens lib. 3. & 10. & Reg. Ital. libr. 1. Alb. Crantzius Saxoniæ lib. 7. cap. 16. & 14. & libr. 9. & Metropol. c. 13. Francor. Gomara Mexicanæ Hist. c. 20. & c. 104. Hier. Osorius de rebus ab Emanuele ge

B stis, & Petr. Maff. in Indica Hist. Th. Bosius, passim de Not. Ecclesiæ, & quem hoc agmen clausurum, Historiæ Ecclesiasticæ facem carissimam, & valentissimum contra Nouatorum impugnationes pugilem, vt inuictum Triarium, in vltimum locum conieci Cæsar Baronius singulis Annalium (quos iam septem, vt septem Candelabri Catholici aureos candens bono publico edidit) Ecclesiasticorum tomis. Harum vltimarum

C ætatum insigniora quædam exempla duntaxat adscribam: minoris enim recẽtiora hęc faciunt aduersarij. Primo ergo, quod nesciam certum sæculum, hic referam quod ita Glycas p. 4. Anna. In hist. Eccl. Philonis hist. reperitur.

Quodam persecutionum priscarum tẽpore, seniori Ecclesiastico ab Antistite sacris interdictum fuisse. Cum autem senior ille quandam ob causam necessariam alio profectus fuisset, accidit vt ab

D Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur; cumque Antistes hæc verba pronuncia-ret. *Pax Vniuersis* sandapila templo excessit, idque non semel, sed bis, terue factum. Hinc per quietem Antistiti senior oblitus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exsoluat. Nam officio me sacro exclusit, ideoque sacris interesse vobiscum ne-

E queo. Testimonij quidem coronam cõsecutus sum Dei faciem nondum conspexi. Quod si me ipse profectus huc nõ exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desijt.

Digna hoc loco est quæ adscribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prætermissa) diuinitus de malo Episcopo sumpta vindicta.

Cum

Cum Vdo Magdeburgens. Episcopus,) ne signis quidem, ac diuinis vocibus cōmonitus ab impudicitia sibi temperaret, viri religiosi Deum, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Frider. Canonicus eiusmodi precibus operam daret, vehementiores venti afflatu, omnia, quæ in templo erāt lumina exstingui perspexit, nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, & Christū, cum parentes eius atque Apostoli, subsequi. A quibus cum essent vocati sancti homines, quorum corpora in templo quiescebant, visus est inter eos Mauritius venire, qui longa, atq. graui oratione Vdon. Episc. accusauit, quem haud multo post Christus nudū adferri à duobus iussit, atque damnauit. Is autem pugno, ab ipsorum altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Christianam hostiam, quam in communione eius diei pridie sumpserat, remouit in calicem, qui altari impositus fuit, atque securi percusso Vdone, rerum illarum omnium visio euanuit. Quare vehementer territus Frideric. cum ad altare accessisset, caliceq; in eo esse cum Christiana hostia inspexisset, & simul Episcopum mortuum humi iacentem, alios religiosos viros excitauit, qui ablatum inde Episcopi corpus in agro sepelierunt. Fulg. lib. 9. exempl. cap. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34. Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliam proficiscerentur, ampliorem humana specie virum obuiam habuere, & ab illo mandatum in hæc verba suscepere: Ludou. Sfortiam fratrem meum alloquimini, hasque illi litteras nomine meo date. Obstupentib. illis, & percunctantibus quisnam esset? sese Galeatium Sfortiam esse respondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanum propere redierunt, inde Vigleuinum, vbi Maur. degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentū erat: O ò ò Ludouice, caue tibi. quoniā Veneti, Gallique tuam in perniciem coituri sunt, tuamque à stirpe rem euersuri. Verum si mihi tria millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis spiritibus sinistra fata auertantur, idque con-A cuturum spero, si mihi non aduersatus annueris, Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij, vt commentum irriderent, non tamen multo post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege Principatu deiectus, & captiuus abductus est. Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus sect. 1. Histor. Mediolan.

Ludouici Alodisij pater Imolę Dominus, haud diu *(inquit Sabellicus)* post-B quam decesserat, homini à secretis, quē filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti similis equo insidens cū accipitre apparuit; huicque, vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet, præcepit, quoniam magni momēti res ei prædicturus erat. Ea re audita, Ludouicus tum, quia non credebat, tum quod insidias verebatur, alium pro se misit. Et illa ipsa vmbra, quæ ante apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, C quod filius non venisset, longe enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quod trāsacto XXII. anno, ac præterea vno mense, die, quo specifice addito, vrbis imperium, quod obtinebat esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quā patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confęderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitisque D scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbem cū ipso Principe cœperunt. Sabell. lib. 1. Exemplorum. cap. 4.

Francisc. Guiciardinus Hist. lib. 1. narrat fama vulgatum, spiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonsi Regis ter diuersis noctib. apparuisse, & prima vice mansuetis, ac mitibus verbis posteris vero mirabunde, & increpanter imperasse, suis Alphōso verbis denunciaret, non esse, cur vaE na spe seipsum iactaret vires Francorum sustinendi, statutum enim, ac definitum fatali lege stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari. Quod vero idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tali cose non del tutto disprezzare,* id non de apparitionis, sed de prædictionis fide addidit, & merito non falsam cernimus.

Fran c. Picu s Mirand. Comes in vita

Ioan.

Io. Pici patrui, scribit, non longo post obitum Io. Pici tempore spectrum Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ, eique dixisse, torqueri se pœnis expiatorijs, eo quod non satis diligenter, & fœcundè, talentum sibi à Deo creditũ eruditionis, & ingenij, multiplicasset, & quia non quanti par erat, fecisset internas Dei suggestiones, inspirationesque, quæ adhortabantur, honestos labores, quos inchoarat non abrumpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instanter operari, atque perficere. Quæ Hieronymus mox in cõcione proposuit, & omnium precibus Picum commendauit. Cæsar Baronius, de Michaele Mercato seniore testatur, ei cum Marsilio Ficino, summam intercessisse amicitiam studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctiuis colligatam. Accidisse autem aliquando. *Vt ex more, quidnam post obitum supersit homini*) ex eiusdem Platon. sententia, sed non sine tamen trepidatione deducerent, quę labãtia, fidei Christianæ sacramentis suffulcienda essent; eo n. argumẽto exstat eiusdem Marsilij, ad ipsum Michaelem Mercatum erudita quidem Epistola de animi, & Dei immortalitate. Cum vero inter differendum eorum progressa lõgius fuisset disputatio, eam ad calcem perductam eo clauserunt corollario, vt iuncta simul dextera pacti fuerint, vter eorum ex hac vita prior decederet, (si liceret) alterum de alterius vitæ statu redderet certiorem. Quibus inter se conuentis, ambo iurati ab inuicem discessere. Interlapso autem haud breui temporis spacio, euenit, vt cum summo mane idem Michael senior in philosophicis speculationibus vigilaret, ex inopinato strepitum velociter currentis equi, eiusdemque ad ostiũ domus cursum sistentis audiret, vocéq; simul Marsilij clamantis. O Michael, o Michael, vera, vera sunt illa, Ad vocem amici Michael admiratus, assurgens, fenestramque aperiens, quem audierat, vidit post terga ad cursum iterum acto equo candido, cãdidatum prosecutus est eum voce, Marsilium, Marsilium inuocans: prosecutus, & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse nouitcasus stupore affectus, quid de Marsilio esse solicitius perquirẽdum curauit (degebat ille Florentiæ, vbi

A diem clausis extremum) inuenitq; eundem illa ipsa hora defunctorum, qua eo modo auditus, & visus est sibi.]

Sic Bar. Ann. to. 5 anno 412. Prætermitto, quæ narrat Bredenb. l. 7. collat. c. 11. & 46. l. 8. c. 12. 14. 23. & 4. Adscribo vnum, quod multorum militum grauiũ, qui vidisse se sanctè iurabant, testimonio compertum. Cum annis superioribus admirando illo opere Alex. Farnes. Antuerpiam obsideret: Bataui, Anglique, vt
B obsessis opem ferrent, & obsessi eodem tempore, vt hostem detinerẽt, facta eruptione, acerrime pugnabant, aggeremq; iam Regio militi ereptum possidebant, securi, vt sibi videbantur. Tum à regijs militibus primò paucioribus conspectus prope aggerem Petrus de Paz, Hispanus Tribunus, vir, & militaribus, & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mensibus aliquot ante defunctus; visus hic armatus, vt solebat, legionem præce-
C dere, & suis quondam militibus manu aduocatis, sequerentur, vt se, imperare. Indicant primi secundis, hi tertijs, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur animisque resumptis notum sequuntur ducem: præit ille, & recta in hostem ducit, fit pugna: sed Bataui in naues compulsi aggere Regijs reliquere. Hoc momento oppidum munitissimum spe victoriæ, & se tuendi, decidit. Horrendum plane, quod hesterna die legi præscriptũ:
D Ticino, mense Aprili huius anni 1601. in diœcesis Ticinensis oppidulo, quod Corretio vocatur; cum iusta in templo cuidam notario persoluerentur, repentè è sandapila se cadauer surrexisse, & conuersum ad quendam cognatum suum; qui funeri intererat, ei dixisse, properaret domum suam, & ibi scripta quædam instrumenta caperet, eaque loco cuidam pio confestim restitueret, propter quæ suppressa ipse defunctus iusta Dei senten-
E tiã foret inferni supplicijs adiudicatus. Quo dicto iterum caput vti prius reclinauit. Hoc à Deo permissum, vt discerent mortales, quam graues pœnæ scribas huiusmodi perfidos, & piorum legatorum interceptores manerẽt. Alteram quoque adscribam historiam spectri (nescio an dæmonis, an ipsius animæ damnatæ) quam memoria digniorem me legisse non cõmemini, pro-

P lixi-

fixitatem narrationis ex litteris Peruanis anno. 1590. collectam, ipsis siue Franc. Bencij, siue Gasp. Spitille verbis commemoratam, spero lectionis voluptas, & vtilitas superabit.

Accidit in missione (illa Itatina) *eidem P. Samaniego res admirabilis.*] & consideratione digna, cuique eo in genere vix contigit similis, quæ etiam eiusdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totque testimonijs confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs personis accepta est, qui oculis, & auribus hauserunt: qui casus euentu infelix, ideo permissus est (quemadmodum etiam de similibus quæ in cõfessione contigerunt, credi potest,) vt hic nouus populus discat, qua fide, & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruam sentit difficultatem. Quare etiam Inda, quæ in omnium oculis legem integræ confessionis violabat, videntibus eisdem punita est, & castigata, vt vnius animæ ruina, multarum salus procuraretur. Res igitur, quæ accidit, est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdam Dominæ huius loci adolescentula decem, & sex circiter annorum, quæ bello capta, ac baptismo tincta Catharina vocabatur. In ea cum ætate crescebat libertas, & mores dissoluti, etiamsi non rarò ab hera reprehensa castigaretur, quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdam clam consuesceret, nec tamen propterea, à confessione abstineret: sed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula, aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. August. 1590. morbo depressa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit non integre, vt, & in eadem ægritudine nouem alijs vicibus recedente Sacerdote præsentibus alijs famulis contemptim ridebat, hac ferme oratione: Aliud, quod agerẽ, non erat, quam vt peccata faterer: adiectis etiam turpibus, & inhonestis verbis, quibus offensæ cæteræ singula ad heram referebat, quæ merito Catharinam increpans, tandem vultu, & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent, quæ patri aperire non vallet, narrauit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo voccasset, vt se pur A garet confessione, stetisse ad leuam quẽdam Aethiopi similem, qui moneret, ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum cõfessione à patre dissolutior haberi posset. A dextera vero manu apparuisse S. Mariam Magdalenam exhortantem, vt quicquid esset liberè euomeret. Accersitum rursum Patrem Domina de omni eo, quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt eam ad in- B tegram animæ expiationem induceret, sed frustra: quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior, ita, vt nec nomen Iesu enunciaret vellet. Alio etiã tempore cum illi sacram crucifixi imaginem offerrent, vt in eum intueretur, & animo reuolueret Christum pro nobis cruci affixum, & in cruce mortuum, summa cum indignatione, & animi commotione respondit. Iam scio, sed, quid vultis faciam? Ad quam hera, C vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas. Cui Catharina obsecro, vt mihi desinatis esse molestæ, cumque hera abscessisset, cępit amores suos, & turpitudinem decantare, durauitque ad dies plures hæc agendi, & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor, & animo angor plurimum ob violatam confessionem: & ab hora vsque ad me- D diam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione, & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa, accitoque sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paulo antequam expiraret, exhortata à seruis, vt apprehensa manu cruce, & cereo sacro, nomen Iesu, inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? eum non noui, ac in vltima parte lecti reflexa, sedensque audiebatur cum alio quo- E dam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur: quod, vt eiebat, laruas quasdam atr[illegible]s videret, quibus admodum terrebatur. Noctæ ea, qua Catharina extincta est, domus tota tam fœtido, ac putri odore perfusa est, necessarium, vt fuerit, cadauer loco patente,

tente, & aperto exponere: Dominæ A etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in mutuum calcibus huc, & illuc discurrens tota nocte insanijt. Idem fecerunt, & canes multa discursione, & latratu. Humano iam corpore, cum ex ancillis quædam locum intrasset, in quo Catharina decubuerat, nemine conspecto, sensit in se vas quoddam, quod tabulatis impositum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu, & sonitu huc, & illuc plurimos lateres, & tegulas, etiam ad duo millia passuum proijci; non, quòd in palatio vllus sit later, vel tegula, cum, vt pleraque huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia spectantibus multis pede protracta fuit longissimè, etiamsi, quæ traheret, non videretur. Septimo Octobris cum quædam serua vestiarium esset ingressa, vt inde vestem aliquam sibi sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes: vt vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die in sequenti vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu à muro auulsa in conspectu omnium tres in partes distracta est. Eodem die cum in D horto Domina cœnaret, medius later lanci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipso tempore clamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appensisque ad collum Sanctorum exuuijs ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt, vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cum ex E ancillis aliqua in officinam dispensatoris iuisset, sensit se ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt cæteræ, vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoque sacro accenso regrederetur: assumptis duabus, quæ cæteris animosiores videbantur, securè redijt, qua defuncta monuit, vt dimissis alijs, cereo abiecto, quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cum fœtore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita fascia octo, aut decem digitos lata, quæ in terram vsque protendebatur, videbaturque libidinis, & admissæ turpitudinis pœna, & castigatio quædam. Viso hoc spectro tremere, & exalbescere cœpit serua. ad quam infelix defuncta, accede huc. B Quoties ego te euocari? Respondit serua penè examinis: Bone IESV, quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in eundem locum discendit formosissimus puer albis vestibus, qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter, quæ à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simul atque ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam, & grauissimis subiectam pęnis, quod cum Sacerdoti C aduolueret, vt peccata faterer, leuissima tâta referrem, cuiusmodi sunt, quod garrula essem & loquax, in ira procliuis, & id genus alia, silentio vero inuoluerem libidines, & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce bene cōfiteri, & nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hęc verbis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quędam secedit, & euanescit. Angelus vero (angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad suos famulam iubet, & quod fecit.] Placuit hanc omni fidem contestatam historiam vltimo loco ponere, quod in ea omnes apparitionum species concurrant, Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Aethiopis, animæ damnatę in assumpto corpore, vt arbitror non suo, sed aereo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod rideant, si nolunt resipiscere, de pœnis inferni, & animarum immortalitate. Habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquijs, de confessionis auricularis integritate, eiusque necessitate. quid dicent? confictum id à Iesuitis, qui po-

 test,

rest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari, si confictum foret. Nolunt credere? erant, & audiant, videantque. Muliercularum commenta inquient? credo, lateres, & tegulæ, longinquis locis allatæ, & dispersæ, quæ cunctis populus vidit, istis imaginationis opera sunt, extracti lecto viri, videntibus alijs solo allisa & per humum raptata mulier, somnia, illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grandiorum malitia ad hæc fingenda, spargendaque valuit: quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix nota & mortua mentiatur, vel reliquiarum appensione metum fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat: qui Catherinæ crimen & laudant, & imitantur, confessionis sacramysteria in histrioniam hypocrisim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, grandinemque copiosum exemplorum, quibus labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis, confringatis, ealcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter, vtrum æquius, tutiusque credere, primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus, Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus, sexcentis alijs grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis, & omnium sæculorum sexdecim receptæ sententiæ, an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, ijsque perpaucis, de ludo Saxonis execucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam permittere: illi contra vtrumque, vt audiuistis affirmant, vel disertis verbis, vel allatis exemplis quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianum plane iudicum est. magnificum illud, & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Max. libr. 3. legistis. *Varius* (inquiebat) *Sucronensis, Aemilium Scaurum, regia mercede correptum, imperium Romanum prodidisse ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpæ affinem esse. cui credetis?* Pari ergo nunc ratiocinatio-

A ne, Sanniones nostri temporis, Momidicaces, Ecclesiæ pestes, apparitiones spirituum negant & subsannant: fatentur aliquas & in honore habent Sancti, & orthodoxi patres, orbis Doctores, Asiatici, Aphricani, Europæi quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones, &
B Euangelij præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus: Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas, & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ætates traditas, conseruatasque: Non-
C ne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium, atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacij vel stoliditatis ea, eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abijce, abiectam conculca, & execrare. Quid mendacij accusare, nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non
D causari: adeo tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros, fuisse væcordes, vt inanibus nænijs se passi fuerint ludificari, & pro historijs fabellas aniles receperint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

SEd ratione fortassis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum
E impelluntur. Examinandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica, & discute.

In Italia (inquit Philipp. Melancht. in Manlij Calendario) habent impurissimas, et obscænas fabulas de Maria, que apparuit Monachis, bellum dictum, & mendacissimo dignũ scutra. Habet Asia & Aphrica, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones,

vt

vt doctum: habet non sola Italia, & eas ab omni obscænitate, & impuritate tam remotas, quam à fidei puritate Melanchton, quàm à morum, & vitæ castitate, ac sanctimonia fuit alienus Lutherus. Nec illę fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores, & sanctissimi viri, publicis testimonijs consignarunt, quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis, & Ioan. Riuij modestia fuit, tot sæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia cē fere deliramenta, &, cum ipsi essent homines ineptissimi, Diuum Gregorium Papam ineptum vocitare: addunt vanitatem impudentiæ, cum multa falsa & inania pueriliter, sine iudicio, & fallaciter, sine candore, congerunt, & quorundam priuatos abusus, & stultorum ridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent; quasi non rebus verissimis, & optimis, hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum, dæmonumque dolis, atque malitiæ expositæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit; quid vino salutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit; quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo, & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus; nō vero licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras: nisi Christi & Angelorum reperiri, cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres, & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus, & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit, homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus, propter transfugium, compedibus vinciendus, & propter amentiam, atque furorem totius vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores, & Lauatherus addunt argumenta paulo verisimiliora, quędam quibus probare conantur, nullum esse purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus: quædam quibus respondebo, tractationi accommodata.

A Quid inquiunt Augustino respondeas, qui non obscure, viuentium rebus animas defunctorum negat interesse: alioquin sibi matris optime conspectum nulla nocte defuturum? (d. libro de cura pro mort. supracitato.) Quid Athanasio, Chrysostomo, Theophilacto, Tertulliano, censentibus, hæc esse commenta dęmonum, qui se suffragijs nostris indigere & ex purgatorio, via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt scri- B pturas. Nam is, *qui descendit ad inferos, non amplius ascendit,* Iob Psalmistæ *homo est spiritus vadens, & non rediens: puluis est, & postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere*: quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur *omnes mori, & sicut aquę dilabi.* quis dilapsas ad fontem reuocet? DD. Petrus & Paulus mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abraham Chaos C quantum interiacet, à mortuis posse trasmitti, & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto si nec per sequeunt, nec à Deo mittuntur: mortalibus apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuera hoc est abuti scripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abraamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere, sed tunc mittere D abnuebat. *Chaos* illud hiatum maximum, atque impertransibilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolētiam (huc Diuus Gregorius iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum E vllum consortium inter illos (huic Ambrosius, & alij retulerunt, de quo vide Cathen. Diuus Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat, & *dormire* est mortuum esse: phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια hoc est dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eum mortuos susci-

quæst. 13 in Script. ho. 19. in 8. c. Mat. in d. c. 8. d. l. de anima. ca. 7. v. 9. Ps. 77. v. 39. et 102. v. 15. & 16. 2. Regum 14. v. 4. 2. Pet. 3. a 2. Thes. 4. v. 13.

Luc. 16. v. 26.

suscitare, mortuos nominauit ἐπανωντας ἐγείρει (dormientes excitat; id obscurius, & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat.* Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius cõspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *omnes sicut aquæ dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitere, edico, te moneo, discaueas, ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eadem opera probent ne resurrectionem quidem vnquam fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt, amnes aspice: num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his, & similibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ nostræ imbecillitatem, & fugacitatem, vt D. Augustinus, & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *à mortuo amplius locum suum cognosci*: vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, sic locũ hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quam cito, tam vere, de tam nouitio cõmento, Nouatorem, queas agnoscere. Quatuor inuenio veterum explicationes duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit, alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expositiones sunt planè tropologicæ; vt Arnobij hic, de diuitijs, & alia Barsilij (de pœnitent.) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratia, vi sua exurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari, in quem, egressa semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali DEI permissione redire: sic innominatus, sed pereruditus Psalmorum interpres. Quarta est Apollinaris, & Eutymij, sensum esse, scire Deum, & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem, qui nati mox denasci

A incipiamus: & cum nobis semel occiderit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haud posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ, atq; corporis semel dissolutum rursus colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suũ, agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsa resurrectione, beati illud iam splendidum, & incorruptibile deprehendent: damnati, fædum

B ac horridum, & obnoxium corruptioni, tam vero damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis qui post animæ recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestatur? & hi more Hebræo *suum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod Diuus Hieronymus, secutus Hebræam pharsim, eandem vertit, *non cognoscet eum amplius lo-*

C *cus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphrasis Chaldæus, & Vatablus sequuntur, & sic locutus ante fuerat Beatus Iob. capit. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt: hac prorsus sententia, mortui memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam nisi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem sententiam ni-

D hil habere virium, est omnino clarissimum. Minus etiam obstat, quod eidem Regio vati dicatur homo, *Spiritus vadens, & non rediens* nam quod præcessit *quia caro sunt*, id aperte indicat agi de naturæ humanę deprauatione, & improbitate; quæ cum ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum, per se nequit redire, vel, quod magis placet, agi, de homine corruptibili, qui, cũ ad mortem Pegaseo gradu properet; à morte

E ad vitam retrogredi, virtute non postea sua. Diui Iacobi verba, *Sic qui descendit ad inferos, non ascendet nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eũ amplius locus eius*: eundem planè sensum habent, quem illa Dauidis paulò prius explicata. Bellè quoque Dionysius exponit, animam quę ad inferos descendit in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire.

redire. *quamuis* (verba ſunt eius) *mira-
culoſe id fieri poſſit, ſæpeque factum ſit.* Et
illo ſenior D. Thomas ibidem diſerte tra
dit, Iob locutum de eo, quod ſecundum
curſum naturæ fit, non de eo, quod agi-
tur miraculoſe. En aduerſariorum tela,
ex ſcripturæ pharetra. Plus fortaſſis fidu
ciæ in Patribus, plus ſuppetiarum? nihil
vtique minus, calumnioſa vtique tota il-
la teſtificatio, quæ Rhemniæ legis, vlla
ſi ſe lege teneri paterentur, non effuge-
ret inuſtionem. Miror Auguſtinum no-
bis obijci, cuius ſententiam ex eodem
libro audiuiſti, non ambigue ceruicoſos
iſtos condemnantem. Vult ille quidem
plerumque angelicas eſſe operationes;
ſed addit ſpiritus etiam aliquando *αὐτο-
προσώπως* ad viuos mitti. Negat eoſdē
arbitratu ſuo redire poſſe, citra Dei vo-
luntatem: alioquin ſibi matrem cōtinuo
ad futuram: ſed nutu Dei aliquando re-
dijſſe, profitetur, & exemplis confirmat.
Athanaſium producunt in pugnam, ſed
laruatum: Anaſtaſius enim ille Nicænus
eſt, non Athanaſius eius diuidenda au-
ctoritas. Nam quæ ab illo quæſt. 11. di-
cuntur, leui brachio in aduerſarios retor
ſerim, negat ſpiritus apparere, fretus Da-
uidis teſtimonio, de quo nos iam copio-
ſe. addit hæc verba: *De animabus enim
Sanctorum non eſt dubitandum. nam &
poſt mortem, & in iudicij die cognoſcent
omnia.* Vnde ſic poſſumus ratiocinari: ſi
beatorum animæ cognoſcunt omnia
poſt mortem, locum igitur & ſuum co-
gnoſcunt: ſi locum ſuum; permittente
Deo, ad illum redire poſſunt; idcirco
enim damnatorum animas negauit re-
dire poſſe, quia locum ſuum non cogno
ſcunt: de animabus enim his tantum ac-
cepit verba Dauidis, non de omnibus,
vt Lauatherus. Q. vero 8. non adimit
omnem illis ſimplicitus reditum (nam
hoc Scripturæ ſacræ refragaretur) ſed ne
gat à Deo remitti, vt humanæ curioſi-
tati ſatisfaciant, narrando quid apud in-
feros rerum geratur. Sciendum quoque
temporibus illis quandam hæreſim vi-
guiſſe contendentem; mortuorum ani-
mas, illorum maximè, qui violenter ne-
cati, dæmones fieri, & malis deinde car-
minibus ad hominum obſequia, & re-
ſponſa danda compelli. Huic dementiæ
ſe ſumma vi Patres oppoſuerunt, & ſæ-

A ſaniam illam ſedulo confutarunt. In his
ſane diligens Iſidorus lib. 2. Etymolog.
c. 8. & os aureū Ioannes Conſtantinop.
homil. 2. de Lazaro, & homil. 4. in Lu-
cam, vbi reddit rationem, cur Deus non
permittat multos in vitam redire: vti ſic
dæmonum fraudibus materia ſubtraha-
tur; qui dicit non permitti multos, non-
ne de nonnullis, licet paucis, fatetur? adi-
mit etiam facultatem redeundi curioſa-
rum narratiuncularum gratia, abſolutè
B ad Dei nutum reuertendi licentiam, non
tollit: quin apertè potius hom. 29. in Mat
thæum. ſcribit, *ſponte ſua redire non poſ-
ſe.* cur adderet (*ſponte ſua*) ſi nec diuina
voluntate poſſent redire? Nec aliud age-
bat Theophyl. in cap. 8. Matth. cum teſta
tur dæmones quoddam dogma inſtitue
re voluiſſe, de vagatione animarum in
hoc orbe; cui minime ſit aſſentiendum,
quoniam animæ corpore egreſſæ iam
certum habent locum, & non oberrant
C vagæ, quibus verbis negat ſpiritus pro ar
bitrio *ἐν τῷ κόσμῳ* (ſic loquitur) *πλανᾶ-
ται*, quoniam certis manſionibus ſtatim
aſſignantur, impugnat enim eundem
errorem, quem Chryſoſtomus; & vter-
que nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique
Septimius Tertullianus etiam illud Gen-
tilium, de præuentis immatura morte,
figmentum plane poeticum, & forte Pla
tonicum, reijcit, & docet nec illorum *ani
mas uagari, donec reliquatio compleatur
D ætatum.* hancque ille licentiam poetarū
cum Magorum audacia, iactantium ina
nem ſuam animas eliciendi potentiam;
& cum inſomniorum fallacia, quæ Ma-
nes falſa ſoliti immittere, comparās me-
rito refellit. Verum & ipſe addit, Dei vir-
tutem quaſdam animas reuocaſſe in do
cumenta iuris ſui. Sic ſcriptum ab eo in-
uenias extremo de Anima libro. Sic er-
go neque S.S. neque patres, neque ratio;
ſed ſola temeritas, nouandi cacoethes, &
E vetuſtati detrahendi, Catholicisque con-
uitiandi libido, Aduerſariis ſuffragantur.

SECTIO VII.

SIt 2. Concluſio, *Magi nequeunt ope-
ra dæmonum ueras defunctorum ani
mas nobis oſtendere.* hæc eſt ſententia
Tertullian. lib. de anima, cap. penult. D.
Iſidori lib. 8. Etymol. Chryſoſt. & Augu-

stini, quos citat, & sequitur D. Thom. 1. p. q. 117. art. 4. ad 2. Guilh. Paris. p. vlt. de vniuers. ca. 24. Victor. de magia nu. 17. & fuse docet nuperus scriptor Alphonsus Mendoza. Quodlib. Scholast. q. 5. ratio est, quia Sanctorum animæ in manu Dei sunt, & soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi, sinu nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideo solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mudum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus lib. *de myster. Aegypt.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis, cũ illic degerem scio accidisse, immo & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

l. 3. de na. dæmon. Ex his sequitur primo, prorsus esse superstitiosum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias animas eorum, quibus expirantibus dexteram porrexerint, & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum apparituras. Nulla enim huius rei, vel scripto, vel nõ scripto Dei verbo, nec historiarum verarũ narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundo sequitur non esse temere imitandum quod olim factum à nonnullis, & quod Ioann. Friburg. in Sum. Conf. l. 1. tit. 11. q. 23. secundum se consideratum, dicit non esse damnandum de peccato, non enim negant D. Tho. & ipse, & qui eos sequitur Beezius *in pręcept.* periculosum esse, & tales vt plurimum se deludendos dæmoni propinare, & illi subiacere comminationi. *Qui amat periculum, peribit in eo*, ideo prudenter Ciruelus lib. 3. de superstit. capit. 11. reprehendit illos, vt qui cum inuicem paciscuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de statum faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audiuisti de Marsilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur lib. 2. vitæ eius, tõ. 3. Surij, in Iunio, & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat, moritur Minorita, & post dies aliquot apparet stipulato-

A ri mensas sternenti, & (ait) se expiatorium circumgestare ignẽ. Et ad cruciatus sui indicium, manum mensæ lignæ crasseæ impressit, eamque altè admodum combussit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testibus superesse manus mensæ inustæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam, & narrat in Chron. Dominicanorum Frat. Antonius Senensis, vt de re nihil sit dubitandum. Quan-
B do Deus redire permittit, maioris boni id causa permittit: vt plurimum Behemoth hanc agit personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet. præstat salutem suam semper cum pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cum iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret, addidit, vt primum diceret: *Benedicite, orationem Dominicã, & Salutationem Angelicam* (inquit) *diabolus suo*
C *more aliquod figmentum adducat. dict. lib. 2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat, quanto magi nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio his, posse facilius discerni variorum, & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones obijcere solent, de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

D *De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quę dæmones nobis obijciũtur.*

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias esse illusionum causas, & varia dæmonũ genera, Patet primum quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel artificialia, item quæ sensuum vitio,
E aut imbecillitate vitiatæ phantasiæ talia videntur esse cum non sint qualia videntur, de singulis, Petrum Leloyerium, in plerisq; secuti videamus. Naturalia sunt, & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui, de quibus egimus superius, item insulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres scriptores, in lacu Vadimonis Cecu- l. 1. de spectris c. 6. 7. 8. & 9.

Arist. de ai adm. auditio. Tit. Liu. l. 9. Sene. li. 3. Nat. q. & Pli. Iu. lib. 8. epist. 10. & Seni. l. 2. Natt. hist. c. 95. l. 16. Na. hist. c. 1.

Cecubo, & Reatino, vt sunt etiam arbores, & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore, vt, ligna putrida nocte lucentia, vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maxime, qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere, & scribere soleant. Coculium vocant, micat luce quaternarum stellularũ, quarum si quis pinguedine manus, & faciem inungat, ardens & formidabile spectrum apparet. Sic Chieza, pag. 2. Histor. Perna. capit. 30. Item vapores varijs formis cõformati, quales illi, quos Sylla vidit hircum similitudine capitibus apud Epheſũ concurrere, & similia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem causa Diodorus Siculus scribit contingere, digna lectu. Talia quoque (si a visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis, quæ & notauimus Commentar. in Senecæ tragedias, & decipere nonnullos testatur Cardanus libro decimo octauo, de subtilitat. item sonus statuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus, & muri Megarensis, de quo in Atticis Pausanias, & cauerna Brittanica, de qua Clemens Alexandrinus libro sexto, Strom. fors, an Diui Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Persicos montes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum soni nati ex vterinis suffocationib. imperitis medicis imponunt, quando ait Corn. Gemma lib. 1. Cosmocrit. c. 7.] *a venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductæq; in amplitudinẽ, secundum longitunẽ con rahuntur, vnde necesse sit aliquãdo mulierem strangulari, vnde & uoces mirandas eximis visceribus exaudiri, nunc uelut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos, nunc crocitus coruorum, gallorũ cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro uiarum, et erumpentis spiritus proportione casus effingit.*]

Plut. in Sylla. li. 3. Bibl.

Vt naturalia, & sic artificialia quãdoq; decipiunt, & pro spectris habentur, vt erant αὐτόματα. Dædali, de quib. Arist. lib. 1. de anima, & lib. 1. Politic. & alia Archimedis, Archytæ, ac Boetij, de quib. superius actum, & nostris tẽporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aerem, & Parisijs triremis argentea, quã remiges, eiusdem materiæ, & impellebant, & sistebant, & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

Intonat erranti digito, pedibusque trabali
Vecte laborantes in carmina concitat undas.

Et de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus lib. de Varietat. rerum, & Baptist. Porta. lib. de magia naturali, quanquam verè in his omnib. rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximã, vt & in naturalibus illis priorib. sæpe accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis proprie pertinent artificiosæ voces quorundam; quibus cum sint præsentes, voces simulant absentiũ, vel cũ ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicq; voces dæmonũ, vel Angelorum mentiuntur; Item qui per tubos noctu loquentes, Angelorum, vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur, apud Nauclerum, Masseum, & alios. Item qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis, vt sibi nubant: noui, qui hoc Louanij factitarat, & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius cap. 7. Sic apud Boetium Scotiæ Rex Kennethus, Pictos, a quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squammis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis; qui illos ad pugnam fortiter ineũdam hortarentur, se a Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animose Pictos aggressi ad internecionẽ ceciderunt. Sic nonnulli vsi cancris, vel testudinibus, ijsq; cũ candelulis affixis, in cæmiterijs, non semel ignitorum spectrum speciem præbuere, quare nonnulli suspicantur ab Homero testudini tributum nomen armaturæ fallacis ἀπατήλιον αἶχμα. Sic etiam Abde-

Abderitani iuuenes, cum spectrorum schema, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus in Philopseude. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatij Decamerone, & similibus, exempla plurima, sed me magis capiunt antiqua: in fabulis tale, quid comminiscitur Mostellariæ Plauti seruulus, tale quid narrat Aeschynes orator, a Cimone Atheniẽsi factum, qui se Scamãdrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Iosephus factitatum a Mundo, vt deciperet Paulinam, fingẽte se Anubim: tale quid a Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum, vt libere matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus, & meminit eiusdẽ facinoris D. Cyrillus Alex. contra Iulianum lib. 7. Li. 11. hi. c. 25.

Et Nectanabus Aegyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit, vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides libro 2. Histor. Iudai. cap. 6. & laudat auctores, Aegyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Cappadocem, & Nicolaum Damascenum.

In his fictionibus, cum stuprum accedit, peccatum grauius est, quam in stupro simplici, & grauius puniẽdum: cum furti causa fit, puniẽdum pœna directariorum l. saccularij. D. de extraord. criminib. Si nihil aliud, quã metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum, & pœna est arbitraria, fustigationis puta: &, si mors secuta, exilij perpetui. argum. libro 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. infiniti. §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vlt. & l. vlt. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis, & Iurisconf. & Leloyer. supra fol. 173. nec puto idoneã excusationis causam amorem præbere, nec tutum satis esse cons. 101. Oldradi, optimi alias consiliarij.

Sensuum alterationem vitiumque, & falso visorum, vel alio sensu perceptorũ spectrorum, causam nõ raram esse, docet idem Leloyerius c. 8. exemplo ebrio-

A rum, de quibus optime D. Ambrosius: *Hinc* (ait) *vana imagines ebrijs, incerti visus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpe, sicut foueas, nutat his cum facie terra, subito erigi, & inclinari videtur, & quasi vertatur, timẽtes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora.* B *Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alij inconsolabili morore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores, vigilantes somniant, dormientes litigant.* Idem, terribilia nempe visa apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat. Li. de Helia, & ieiun. c. 16.

Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S. S. dum sic vult intelligendum illud Salomonis, ebrietatem dissuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuũ* C *loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones, & apparitiones admirandas, qua in reductorem habuit Pagninum, qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret extranea h. res extraneas: quod, licet non displicuerit Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidẽ non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim, quem Diu. Hierony. & Beda se- D cuti, vinum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, seu extraneã: quam vocem, nec S. S. nec patres simpliciter positam, de alia re, quam de muliere, seu scorto accipiunt, vt eodem capit. paulo ante: puteus profundus aliena, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieronymus, & alij. Oculorum suffusio facit videri volitantes, ante oculos quasi E muscas, vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, a multis iam annis experior. Abenzoar libro primo, capitulo primo, tractat. octauo, meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suam met imaginem, siue simulachrum, in aere sibi, quasi in speculo propter oculorum vitium,

l. 14. c. 22.

Prou. 23. v. 33.

tium,

tium, semper obuersari existimabat. Idē testatur, eum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit, primo ei cuncta iri visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam lęsus decipere consueuit, vt fit in ijs, qui morbū imaginosum (sic vocant) patiuntur, cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem, cui nomen *φρενῖτις*, quando phantasmata obijciuntur, animo, visili imagine: de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi, & pertinet ea ad phantasiæ vitium. altera species est *κερυρεντιασμος* qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire innitus, & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leuisomna mens sonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ,

Gustus quoque vitiatus ægros mire decipit, vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu *κόρυζα*, & miro illo catarrho, qui regnabat in Castella. 1581. & multos absumebat, læsus. Verum crebrior, & maior deceptio manat a phantasiæ corruptela, quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea, quę cum febri vehementi est,) aliquando cum Mania (hæc febris expers est, & diuturnior,) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens. Theophilus medicus cetera prudēs, opinabatur cum febriret, prope lectulum tibicines, & cornicines assistere, & continue auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist, ad Florum*.

---- Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lętus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitę seruaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo lęso non insanire lagenę,
Posset qui rupem, & puteum uitare patentem:
Hic ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese, Pol me occidistis, amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratissimus error.

Abydi simile quid contigisse narrat Aristot. in libro de admirand. audition. Hanc in væsania falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putantē naues omnes, quæ ad Pyræum appellerent, suas esse fuse testatur Aelianus li. 4. var. hist. Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haud scio, an quid rarius eo acciderit, quod a Timæo Locro commemoratum. Agrigenti domus fuit, cui cognomen *τριήρη*, ab euentu tali. Adolescentes aliquod [*Taurominitani*] illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant. Mox vti assolet, cum incaluissent vehementius, ita decussi mete sunt, itaque externati, vt in triremi se opinarentur constitutos, marique altius vndabūdo hyemen ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egestis, quæ intus forent, nauigium facturi læuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, festinantius iactare adorti sunt, accurrētibus hinc inde qui proiecta diriperent. In sequenti die vbi adfuere magistratus factum arguētes, cum illi necdum satis edormissent: respondere, se metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur natu gradior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui, Cumque amplius delirare animaduerterentur. dimittūtur ab ignoscente magistratu commoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem

nem eiusmodi brutelam. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patria statuas surrigemus. (Sic Cœlius Rhodig. sed ex Athenæo.

Hydrophobi aquam fugiũt, eo quod putant se in illa videre canem a quo admosi fuere.

Athenæus l. 2 c. 1 & Dalius lib. 17. A.L.c.2. Paul. Aegyneta. l. 5. ca. 3. & Anthol. Epigra. Græc. l. 7. l. 18. qq.

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait Diuus Augustinus) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporib. & quibusdã nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocose distrahens, uel subsannan ludicris.*

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum, vt variæ operationes, atque libidines, & sic varia genera, quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidem immundi, & mali, hominibusque sunt infesti, vt post Chrysippũ, & Plutarchum, & Philonem, recte contra Iamblichum Porphyrius, & eo melius Minutius in Octauio. eos tamen a loco Marcus, apud Psellum diuidit in sex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Musæum.

Li. de abstin. animal. De dæm. Natura.

δαιμονὰς ὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνύδρυους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœlestes, aereos, aqueos, terrestres, & subterraneos, seu humanos.

Apud Eusebium lib. 4. de demonstratione ipse Apollo sic canit.

Πὴ μὲν ἐπιχθονίοις, πῆ δ' ὐρανίοισι, πῇ δ' αἴθρης
Αὐτοῖσιν βασιλεῦσι καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο.
Ἠδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.

Πάντα γὰρ ἐνδέεται φύσεως μεστώμασι τῶνδε.

Partim terrestribus, partim cœlestibus; interdũ, & ætheris ipsis regibus, & aeris humida permeantis, & marinis, et subterraneis omnibus. Omnia enim capiuntur naturæ plenitudine horum.] cœlestes autem vocat æthereos, siue igneos, vt appellat Marcus. Aereos etiam Plato agnouit Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre, (vt Psellus exponit) vocant Feras, seu canes terrestres, in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus; Σὸν γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσουσιν. *Tuum enim vas bestiæ terræ incolent*, ad quæ Psellus, bestiæ terræ sunt οἱ περὶ γῆν κατιοδυόμενοι δαίμονες, *qui circa terram oberrant*. cuius interpretationẽ magis probo, quam Plethonis δῦλαι καὶ κνώδαλα, *uermes, et omnis generis reptilia uiliora*. Idem Magus postea subdit, Ἐκ δ' ἄρα κόλπων γαίης θρώσκουσι χθόνιοι κύνες οὔποτ' ἀληθὲς σῆμα βροτῷ ἀνδρὶ δεικνύντες. *Certe ex terræ finibus prodeunt canes terrestres nunquam signum verum homini mortali demonstrantes*: quos Plethon vult apparere solitos canina, vel alia fæda specie ijs, qui sacris initiantur. Quod licet Zoroaster acceperit de sacris magicis, verum tamen est etiam solere his spectris versari etiam illos, qui prauitate vitæ derelicta religioso cuipiam ordini se addicunt, quod ipsum Leloyherius confirmat testimonio Hebræorum in opere, quod inscribunt, *Holam Abba:* Idem Athanasius de D. Antonio in eius vita, & similia fere narras de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abbas, apud Surium primo Iunij, & alia leguntur in vita S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plantationis Præmonstratensium (Surius Iunij 6. vitæ illius cap. 19. 26. & 27.) Ego possum cofirmare eo quod vere accidit, initio ferme nostræ Societatis, instituto collegio a P. nostro Ignatio Laureti, & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum superest, & a quo, vt rem verissimam, accepi, quod subdã: Anno 1555. maligni spiritus, modo vnum, modo alium locum magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus nonnulli

In Phædro.

Lib. 2. de spect. c. 1.

nulli religiosi instituti tyrones erant, mirum quantum molestiæ, & inquietis adferrent: Etiam claro die apparebant, varijs figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit, & multis illecebris, atq; persuasionibus verborum conatus fuit a religioso instituto illum auertere, quod cum irrito labore se facere videret, abijt inhalato diro admodum, & virulento fætore, qui totto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens effigie Diui Pauli, adhortabat ad sacram Epistolarum suarum lectionem, atque studium, vt hoc specioso colore, eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, sicque per in obedientiam e religione expelleret, quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri, & ingentis molossi specie obuius, in eumque insiliens, ad terram fere adffixit. Orantibus, vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet; instar catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque, cui innitebantur quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio, sineinfestatione, concedebatur. Crebro varij catelli a quiescentibus lectulum adscendere, & tegmina subire sentiebantur, quæ res multos formidine plenos, & somno priuabat, & stratis expellebat. Prandens quidam, inuisi hostis pugno in latere, tam acriter percussus fuit, vt confestim expalluerit, & ferè retrorsum a scamno deiectus ceciderit. Subditorũ molestia bono Rectori per molesta erat tentauit Ecclesiastica remedia, quę opor tuna currebant; missarum, precum, exorcismorum, lustralis aquæ, sanctarũ reliquiarum; & id genus alia. His tamen Deus malũ plane tolli noluit. Quare ad communem patrem, B. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius, & opem in hac molestia petit. Ignatius, qua erat animi demissione, ad pacientiam cohor tatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Ecclesia in similibus vti consueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam a nobis curata, tentataque, sed durat malum, & gliscit. Quibus acceptis litteris respondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius ipse vos liberabit, & ego serio pro vobis orabo*. Acceptas litteras Rector in corona Patrum fratrumque legit, qui tum forte

A congregati; &, mirum dictu, è vestigio illa spectrorum, & phantasmatum infestatio, adeò conquieuit; vt nihil huiusmodi Laureti postea fuerit auditum, nihil visum. Nimirum scriptis litteris posterioribus optimus Pater, pro filijs orare cæpit, & interea, dum Roma Lauretũ litteræ perferruntur, exorauit. Hos ergo Zoroaster vocat *canes terrestres*, *canes*, vel propter formam assumptam, vt Pletho; vel vt Psellus, quia animarũ

B carnifices sunt; *Terrestres vero*, vt ait idem, quia ex cęlo deciderunt, & circa terram volutantur, καὶ κύνας μὲν τούτους καλεῖ, ὡς τιμωροὺς τῶν ψυχῶν. χθονίους δι, ἐξ οὐρανοῦ πιπτωκότας; καὶ καλινδουμένους περὶ τὴν γῆν. Sic ille in Chaldaicis oraculis.

Verum, quia quod Psellus, siue Marcus brediter, id de dæmonum generib. ab eorum habitatione deductis. Trithemius multos copiosius scripsit eius verba ex lib. Quæstionum ad Maximil. Cæ

C sarem. quæst. 5. non pigebit ascribere multis additis, quæ ad explicationem disquisitionemq; Magicam pertinere indicabo. *Sicuti dęmones* (inquit) *in potestate acumineque subtilitatis ab inuicẽ differunt: ita maleficarum, quoque potestas non est in omnibus vna, sed in singulis, prout dæmonibus concurrunt natura subtilioribus, vel grossioribus diuersa. Multa enim sunt genera dęmonum, & certis inter se gladibus distant, ratione lo*

D *corum, in quę cadentes a principio sunt detrusi.*

Primum quidem genus dęmonum appellatur igneum? quod circa superiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur, sed continuo sub regionibus permanentes sub lunaribus, nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod vero sub luna permaneant Sanctus quoque testatur Augustinus in opere, de Agone

E *Christiano, sic dicens, Dęmones non habitant in cœlo, vbi Sol, & Stellę sunt, sed omnes sub regione lunari uersantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia esse ignita, propterea quod Aristoteles cofirmauit in fornacibus ardentib. quędam animalia paruula sępius uisa uolitasse penatis apta, quę totum suum diuersantur in igne, quoniam cum*

igne

igne oriunt, & cum eodem igne exstinguuntur, & ad suum vnde venerant locum euanescentes redeunt. Diui Augustini locus est capite tertio, negat tantū Diuus Augustinus dęmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis sphæra nihil addit, ideo ad primum hoc genus prodandum non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora vere tribuębat. Aristoteli denique illa animalia nō sunt dæmones, sed insecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri solita. Si dæmones ista putauit Apuleius, quomodo censuisse illa cum igne exstingui; aut cum igne oriri; qui dæmones immortales esse, & morti nō obnoxios ex sectæ suæ decretis arbitrabatur: fortè hoc volebat incenso igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exstincta flamma apparere desinere? Sed pergit: *Nulla sunt eis cum maleficis consortio, quoniam cum dæmorentur in igne, propter subtilitatem suam non possunt corpus gressum siue aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla est sphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. si qua est talis sphæra, nondum hinc sequitur dæmones tales non habere commercia cū maleficis, quia dæmones omnis corporis proprij sunt expertes, vtpote substantiæ mere spirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ grussiti ei consimiles sunt, & possunt ignei isti, non minus, quàm aerei, corpus alienum inuadere, & assumere. Quare, vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio, quàm nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere: quasi pœnam suam, vbicunq; sunt, non circungestent. Hoc ergo dæmonum genus, ego crediderim fictitium, & ab Orpheo cęleste vocatum, quia putabat in cęlis degere; alij fortè igneum vocant, eo quod in aeris regione superiore manserit.

Secundum genus aereum dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem possunt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera permittente Deo sæpius turbant, tonitrua, & tempestates concitant, & omnes simul in perniciem humani generis cōspirant. More hominum affectionibus mouentur passionum, superbia maximè, & inuidia, tanguntur que perturbationibus continuis, & nec solido vestiuntur corpore, nec vno consistunt loco. Nec vnam omnes formam habent, sed plurimas, easque sæpius mutant, secundū varietatem affectionum, quibus, vel occurrunt maleficarū carminib. euocati vel impulsi perturbatione ad nocendū.

Notandus hic quoque error, & fugiēdus, dæmonibus vlla omnino esse propria, vel adnata corpora, aut vlla visili forma oculis humanis corporeis prædiros esse: conspici tantum possunt in forma corporis extrinsecus formati, vel cadaueris assumpti. Pergit.

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenū, vnde vehementer malefacti, & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione suffultæ, tanto sunt ad maleficandum potentiores, quanto superiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint assecutæ.] Hæc omnia vere crediderim. In vita D. Antonij D. Athanas. aerem plenum esse dixit dæmonibus, quo Mercurius, ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præsentia destitutā. Hoc de sublunari mundo intelligendū, alioquin falsum esse docet D. Aug. d. ca. 3. de agone Christiano, & sic accipe, quod subdit, S. quoque Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarum virtutum, quia est plenus nequitiarum. Caue a sequentibus, nam more suo falsa veris miscet. Vnde Platonici dæmones, in aere volantes, in modum densissimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere visibiles, si aliquandiu versus cœlum Sole splendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed nescio, an in aere causetur obiectum ex consistentia reali, vel certe oculorum motus interclusus repræ-

repræsentet imagines falsas: non sine detrimento sensus tamen leui, præmissorum accepi experimentum. Verè experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento: cuius mater curiositas, pater ignorantia, illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura visile non existit, vel pueri aduertant, solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestrium dicimus, quos prolapsos de cœlo in terram, pro suis demeritis minime dubitamus. Catholici, neque de aeris, eo delapsos de cœlo pro suis demeritis, fas sibi ducũt dubitare. *De his sanctissimus præsul & martyr Christi Theophorus quondam Ignatius. in epist. quadam, ita scripsit ad Ephesios; nihil melius est, quàm pacem habere, in qua omne telum euacuatur aereorum simul, & terrestrium spirituum.*] Vides B. Ignatium, igneos illos non agnoscere, & aquaticos (vt arbitror) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla, iam diximus: addit quædam fusius post illustranda Trithemius; *Ex his autem dæmonibus alij versantur in siluis, atque nemoribus, qui venatoribus ponunt insidias, alij vero patulis degunt in campis, qui nocte aberrare, faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis, atque cauernis: reliqui cæteris minus furiosi, ac perturbati, demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Hic pertinent omnes illæ species, quas paulo post per numeros, quatuordecim, ex varijs scriptoribus adducam, vt Faunus, qui & Fatuus, & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoscelides, de quibus Sozomenus libr. 8. capit. 6. vbi meminit Gerontij Diaconi, idcirco castigati à D. Ambrosio, & exauctorati a Nectario; quod affirmaret noctu a se Onuscelidē capite raso apprehensum, & in pristinũ deiectum. Sancti enim viri censuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoscelide commercium fuisse: non vero, crudelitatem asserentis Onoscelides, dānarunt. Sic enim factum illud Nectarij, & Ambrosij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos sibi in itinere Luna lucente comites adhæsisse Sarracilum, Sathiel, & Ianam; sed poetice,

A hoc est mendaciter inducit illos dicentes, domicilium sibi esse in Lunæ globo: talis etiam, qui apud Alexand. in Genial. diebus narratur Thomæ monacho visus. Tales etiam *Lamiæ*, quam a nocte Hebræi *Lilith* vocāt. Tales Ceres, Diana cum sodalibus, Nappææ, Driades, Hamadriades, Trophonius & similes Pseudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & manium mater Manna, Mantua, Mania, &

B Manuaua, & his similes crediti masculi sexus, Aquili, Sumanes, & Triptes, de quibus Martian. Capella libro 2. Isid. in Gloss. Arnobius cōtra Gentes, nos quoque paulò post nonnulla, cum de incolis Spelæorum, Addit? Non vno ducuntur affectu, sed vario quoniam alij sunt alijs minus deprauati, quanquam omnes sunt malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus territare homines, alij prædictio-

C nibus futurorum in admirationem sui trahere cupiunt audientes, nonnulli vero ad hoc summo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant lædant, vel occidant, quod experientia sæpius factum agnouimus. Hinc S. Ioan. Chrysost in lib. 3. de prouidentia ad Stagyrium monachum, omni actione Diabolica potentior est ad nocendum mæroris magnitudo: quia dæmon quos-

D cunque superat, per merorem superat: eum si auferas, nihil a dæmone lædi quisquam poterit.]

Præclarè hæc omnia, & prudenter: non æquè, quod sequitur statim? Hoc autem dæmonum genus raro est maleficis familiare propter inconstantiam affectionum, & lenitatem, qua territate multos gaudent potius, quam vnius muliereulæ subesse imperio. Leuicula prorsus ratio, & ex falso præsupposito, quod

E subesse queant, aut subsint; nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominus non posse. Commorantur tamen interdum, & pollicentur væsanis, in vitro, aut crystallo, siue speculo, & carminibus concitati responsa dant mulierculis, & si quis venturus in via eis maledixisset, pronunciant, vtique post factū, nec morantur in his rebus dæmones, sed dūtaxat aliquas functiones illic exercent.

cent. Et hoc (ait) maleficarũ genus multum differt a reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmũ, istæ curare pollicentur, verum quia maleficium, vt plurimum refellunt maleficio, earũ accessus ab Ecclesia omnib. interdicitur Christiani. Hoc verissimum, & hinc apparet diuisum esse regnum Satanæ, & habes causam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos, seu Veratores, & magos venenarios, seu Striges. Hos illi conantur detegere, & prodere, hi vicissim illorum vitæ clam insidiantur.

Quartum genus dęmonum denominatur aquaticum, quoniam se humorib. immergens circa fluuios, & lacus inhabitat, ira plenum turbatum, inquietum, & fraudulentum, quod in mari tempestates incitat, nauigiaq; demergens in profundũ multis vitam aufert in aquis. Et isti dæmones quoties assumunt corpus visibile, in sexu frequentius apparẽt fęmineo, in masculino rarius videntur, propterea quod in locis versantur humidis, & in molliorẽ vitæ ductum sequuntur, nec vtile schema facile cæterorũ cõsuetudine possunt assumere. Falsa ratio ex falso fundamento naturæ illorũ corporeæ. Cur enim ex aqua cęteris elemẽtis mixta, si spiritus sunt, vt sunt minus ex aere virile, quam fœmineum schema componãt? cur nequeant æquè facile cadauer assumere masculum, quàm muliebre? Vnde Naiades, Nereidesque Nymphas aquarum, non masculino, sed fœminino dudum sexu nominauit antiquitas. Verum eadem antiquitas Neptunum, Nereum, Proteum, Porchum, Glaucum, Palemonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanũ, Tibrim, &c. masculino sexu nominauit. Nec ad rẽ, quod addit, *A nostris autem aquaticę mulieres*, idest, Basser frauroẽ, *comuni vocabulo dicuntur*. Sed Teutones Belgæ masculino nomine Necters compellant, & Cãtipratensis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula lib. 2. de apibus c. 57. p. 11. Dæmones aquatici fuere, qui pastoribus Peloponensijs prope Paludem, eodem quo Syracusæ a Saracenis captæ die, id nunciarunt, Fazellus de ca. 2. rer. Sicular. lib. 6. Huiusmodi etiam dæmonũ ministerio, qui peierabat inum lac Paliscorum (qui hodie

A Naphta dicitur) demergebatur, vt Arist. Diodorus, & Macrobius referunt, & propæ Dianæ ad Yhomisum oppidum, fons est in Camarinam influens, cuius si quis olim aqua manib. non castis, vinũ diluisset, nulla mixtio consequebatur. In Alesino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquando fuit, natura tranquillus, verum insonantibus tibijs exultabundus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumescebat, *teste Fazel-* B *lo decad. 1.* lib. 1. cap. 5. quæ vel fabulosa fuere, vel non sine cooperatione dæmonum contigere, indicio est, quod desiere. Redeunt verba Trithemij.

Qui vero habitant in locis siccioribus & subaridis quoties hominib. corporaliter apparent visibiles, in viros se transformant.] ne hoc quidẽ admittendum in credulitatem, docet strigum etiã cum succubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamia- C rum deserticolarum.

Diuersarum quoq; species assumãt bestiarum, prout diuersis tãguntur affectionibus. Sancti autẽ Angeli, quoniã affectione nunquã variantur, vniformiter semper apparent in forma virili. Nusquã enim legimus scriptũ, quod bonus spiritus, in forma sit visus muliebris, aut bestię cuiuscunq; sed semper in specie virili.] Non satis securum hoc vltimum de Angelicis apparitionibus, iam ostẽsum, D supra hoc eodem lib. q. 26. sect. 3. litt. I. circa fin. ratio etiam illa de immutabilitate affectionũ patũ habet soliditatis. Sicut enim Angelus immutabilis est ad malum, sic Diabolus ad bonũ, & sicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, sic etiã Angelus circa bonum, quare sicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum satisfaciat aliã, vt alteri aliam assumit, quid vetet Angelum, vt diuersos fines bonos attingat, E etiam diuersas formas se non indignas assumere? denique videndum, ne quod hic, ait nonnihil repugnet, cum arbitrij angelici libertate.

At sæpe visi sunt dæmones circa fluuios, & fontes, in species mulierũ aliquãdo chorisantes aliquãdo capillos more fęminarũ explicãtes: nonnunquã vero cũ hominibus loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus non

con-

consueuit cum maleficis habere commercium.] consuesse tamen cum hominib. succubarum more indicant veterum fabulæ, sed nonnullo euentu comprobatæ, de Morgana, Melusina, Alcina, & similibus quas Fatas, seu Feas vocant; de quibus alias plura, hoc, capit. vers. 14.

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in speluncis, & cauernis montiumq; remotis concauitatib. demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosq; inuadunt maxime, qui puteos, & metalla fodiunt, & qui thesauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosq; flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorum concutiunt. Hoc genus Apollo apud Euseb. lib. 4. de demõstratione vocat ὑποχθονίους, & νερτερίους subterraneos, & inferos. An ergo ex hoc, genere lobi vexator Satan? opinor, & illi, qui Salmanticæ, & Toleti in spelunca maleficas, & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoria docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquando de montibus turmatim egressi mirãdus stupendasque in campis ducunt choreas, & quasi vnius ducis metuentes imperium, subito euanescunt ad signum, & ad sua diuerticula reuertuntur. Interdum nolarum inter eos auditor sonitus, & se nonnunquam spiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.* De choreis, & sonitu vario memorabile exemplum narrat Atlante monte Plinius lib. 5. natur. hist. cap. 1. & Solinus Poli. hist. c. 37. qui hos dæmones vocant Aegypanes: choream describit Saxo Grammaticus, & omnigenum dæmonum dat nomina, libro 1. Dan. hist.

> *Trux* Lemurum *chorus aduehitur, præcepsq; per auras*
> *Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.*
> *Accedunt* Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
> Manibus *admixta militat ore fero.*
> Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæque *nocentes*
> *Cum* Lamijs *callem paticipare student.*
> *Saltu librantur* Furiæ, *glomerantur ijsdem*
> A Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa subdentur postmodum exempla, cum de Hellequini familia differetur. cuius etiã meminit Thom. Cantipratens. d. lib. 2. cap. 49. par. 4. & fortassis eo referẽdum, atq; sic emendandum quod Pet. Blesensis de curialibus, seu aulicis sera nocte sæpe vagantib. epist. 14. vsurpat, milites HerKelini, vel Herleurini, nam codices omnes
B diuersam obijciunt lectionem, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum a P. Ioanne Busæo in Notis ad eum locum: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quã quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiã Frisiæ spectra nocturna, de quibus Cornelius Kempensis lib. 3. de situ Frisiæ cap. 31. cuius verba dabo lib 6. Fortassis etiã ex hoc genere exercitus illi in Hispania visi Sancio cuidã, vt illius æta-
C tis scriptor Petrus Cluniacensis tradidit cuius verba, etsi hoc loco commode insererẽtur, relinquam tamẽ vbi olim exhibui lib. 3. par. 1. q. 7. sect. 1. versic. vndecimum est. *Nihil magis quærunt* (verba sunt Trithemij) *quam metum hominũ, et admirationem, vnde habemus compertum, quod simpliciores hominum, quosdã nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus ostendente spectacula, et quasi beatorum ibi sint mã-*
D *siones, amicos viuorum se mentiuntur.* Ex huiusmodi ludibrijs natæ sunt fabulę de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epist. & speluncæ Sybillæ, quam in Ancona describit Antonius de la Sale, & Montis Albarum fœminarum, apud Kempensem, & in Brabantiã *den Aluinnem berch*, & in Italia de Specu Nursino, & Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. episto. 46. & mira sunt quæ Crespetus ex actis iu-
E diciarij retulit, vnde apparet stupenda excæcatio magorum. Refert lib. de odio Satanæ disc. 6. quendam Dominicum Mirabelium natione Arpinatem cũ Nouerca sua Margareta Garnier, & alijs complicibus Mantæ in Francia captos, & Lutetiã adductos, vna cũ libris Magicis, quos deferebãt Sybillis Magiæ præsidibus consecrandos. Dominicum hunc in iudicio confessum, quod qui-

dam eius socius nomine Scotus, qui diu in Francia vixisset, famosus Necromanticus, & qui coram varijs Principib. artis suæ mira experimenta patrarat, & ex ijs non paucos discipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuisset, hunc inquam Scotū accessisse, & conuenisse Sibyllam illā nobilem, quā in specu Nursino Itali ferunt habitare: retulisse hanc exiguæ esse staturæ, in sella humili sedere, capillitio soluto, & in terram dependente, a qua acceperit librum consecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum, cuius libri, & dæmonis opera possit transferri ad quemcunque vellet locum, dummodo ventus ei ad eum locum profecturo aduersus non staret. (*Ride lector ventus dæmone fortior est? & quæ sequuntur ride mendacia magica.*) Dixit præterea custodes a summo Pontifice locatos, qui summa cura specum custodiunt, ne quis eo possit se conferre, adire, & consulere Sibyllam, nec vllos ad eam peruenire posse exceptis Magię mystis, qui se norint inuisibiles præstare. idque quia quando quis cum ea loquitur, siue sit magus, siue non sit, per omnia circumquaque vicina loca horrendæ tempestates & fulgura excitantur, quod insinuare voluerit Stellatus lib. 2. his versiculo.

Homo impius vocat dæmones Deos.

> *Hos ventos, vel Dij aerei, vel sidera mittunt.*
> *Sępe etenim cum thesauros tellure latentes.*
> *Vult auferre magus, vel consecrare libellum,*
> *Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuum,*
> *Audiui exortum ventum, subitamq; procellam.*

Addit Crespetus has Sibylla libenter custodire greges ouium, & inter armenta versari, ideo pastores citius ad earum cognitionem venire, quam alios. non hęc causa est, sed quia opiniones, & armentarij solent simpliciores & hebetiores esse, & ocio amendant: quare dæmonum istorum insidijs magis expositi. Sequitur apud Tritthemium.

Ex his quoq; dęmonibus quidam incubones sunt thesaurorum quos auaritia modo aliū in terra abscondit, & ne rursus in vsus perueniant hominum, eos subducunt, furantur, & custodiunt, & quādoque de loco in locum transportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quib. egi supra lib. 2. q. 12. vers. 10. lit. G. & infe. q. 28. in fine.

Et hoc genus dęmonū cum maleficis mulieribus nullum consueuit habere commercium. Huius rei fides sit penes dicentem. Addo: his incubonib. thesauricis aiunt præfectum, *Mammon*, quē veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores fere semper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitę vtriusq; nunquam non cum melioris vitæ amissione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: Propterea quod lucem maxime horrent, & detestantur; quia nec dieb. vnquam apparent, nec alio modo corpus, quā de nocte possunt assumere. Hoc est negotiū, quod in tenebris perambulant: genus dęmonum imperscrutabile, ac penitus tenebrosum, passionib. frigidis agitatū, malitiosum inquietum, & perturbatū, quod occurrentes homines violenter comprimis nocturnis horis, sepiusq; Deo permittente, aut flatum quosdam interficit, aut contactu. An ex hoc genere fuerit Asmodeus, de quo in Tobiæ legitur Historia, prorsus ambigo. Natā vero hic opinor Gentiliū opinionē, Cerberū, & Vmbras nocte vagari; luce autem exorta recludi. legi possunt, quæ dixi sup. q. 26. sect. 1. lit. B. Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Orig. in 3. Periarchon secutus fuit sed cōtextus satis indicat & communior Patrum Gręcorū Latinorumq; traditio habet, bonum Angelum fuisse, Deum repræsentantem. Lucifugos etiā agnoscunt Thargumæi in Ps. 90. vers. 5. & 6. & innuit Procopius lib. 2. de bello Persico. Arbitror ex hoc genere Hecaten fuisse vide quę paulo post dicam hac eadem q. vers. 8. lit. G. & H. *Ge. 32. v. 25*

Prosequitur Abbas Spanheimensis; Maleficis nō cōuenit hoc genus dęmonum, neq; carminib. arctari potest, quia lucē fugit, & vocem hominum simulq; omnem tumultū. Non satis firma hæc est ratio, vt negemus lucifugos, vlla cū hominib. habere commercia. nam vera commercij causa; nępe offensa Dei, & hominum pernicies: perinde locum habet

habet in hisce, atque in alijs generibus. Magna enim, & acris est omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odij in Deum, & homines vis, atq; propensio, cuius quotidie glıscit incrementum fieri tamen potest, vt propter quandam morositatem, & ab omni conuersatione auersionē, ægrius isti, ac rarius, quam alij pactionibus fęderentur. Nam (vt subdit.)

Aereum maxime ad maleficia fœminarum consueuit occurrere. nam est cæteris omnib. magis subtile, & audacissimæ temeritatis. Noluit opinor negare quin ad virorum quoq; maleficia concurrat, quæ enim ratio esse potest, si sunt audacissimis, & subtilissimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos cōstat irretiri? Cur fœminas tantū ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fœminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longe plurēs semper fœminæ in hoc crimine deprehenduntur. de strigatione loquor: nam excantatores, seu diuinatores plures forte viros reperias.

Terrestrium quoq; nonnulli. vt est dictū maleficis subseruiunt, qui tamen inferiori gradu habiti maiora illa maleficia inducere minime possunt. Fateor disparem esse dæmonum potestatē: sed nullū eorum puto, quin, si Deus permittat, & agrorū fruges perdere, & tēpestates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficijs queat necare. Puto etiā paredrios, & virunculos domesticos, ex terrestriū istorum genere non paucos esse. Sed hæc Deus, & Angeli norunt: nobis hominib. hac de re nihil certi est, ideo dæmonologiam hanc. Trithemij verbis proposui, nonnullaque inserui, quæ scribenti mihi rectæ philosophiæ ratio suggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio scriptorum multiplex iuuabit, singula exemplis, & historiarum auctoritate confirmabo.

Dęmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim* angeli mali, *rashegalyoth*, capita, seu principes captiuitatis, *Satanim*, calūniatores, vnde Arabicum *Satainim*, & *Elilim*, vanitates seu simulachra. vnde Græcū ἀλελεύς cognomen Bacchi: &, *Seaim* dæmones Græcis vocātur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ

A spiritus deceptores spiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαιμαίνειν quod terrorē incutiant: Latinis hi, de quib. agimus *Manes Lares Genij, Larua, Lemures*: Gallis, *Gueliers, Luins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis. *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hispa. *trazgos, auendes*. Apparuere olim formis, quam non pluribus vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum. de Genijs, Lemurib.

B Manibus iā diximus: de alijs videamus.

Primo, occurrit, *Hecate*, triuiorū, & quadriuiorum præses; triplici facie, dextra equi, sinistra canis, media fœminæ: hanc censebāt spectrorum immittere terriculamenta, & illa aduentante solum tremebat, & thedarum fulgur cernebat, quòd *sacros ignes*, vocat Seneca, & canib. multis cincta aduentabat, quorū terribiles vlulatus, & latratus audiebantur hanc quando speciem muta-

C bat, Scholiastes Apollonij, in lib. 3. censuit, *Empusam*, vocatam, sed alij distinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proserpina. de canibus Hecates accipio illud ipsiusmet apud Euse. λαῖα δ' ἐμῶν σκυλάκων, δινεφέων γένος ὑγρὸν ὀχεῖ. Terra vero meorum catulorū atrorū genus vehit. Significat enim se præcedentibus verbis præesse dæmonibus æthereis aereisque, isto addit sibi terrestres etiā parere, quos sacrificantibus ma-

D gis apparere Zoroastres cæcinit, superius adductis verbis, initio huius sectionis.

Vid. quæ dixi comment. in Sen. Medeā v. 7. & v. 88 aliter seipsam descr. apud Euseb. in li. de demonstratione inde pete. Vide cōment. eū dē in ve. 81. Vide eūdē cōm. v. 39. & seq. Loyl. lib. 1. c. 1.

2. *Pluto*, hunc Græci vocarunt, ἅδην eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam est Plutus, Deus diuitiarum, sicut & Hebræis, seu Syris, Mammona. ab Aegyptijs dictus, Seraphis, hoc est ardens, a voce Hebræa, Saraph. quem alij, Solem, contendunt, & ipsiusmet affirmat, apud Macrobium lib. 1. Saturnal. c. 20. &

E paulo obscurius, apud Eusebium lib. 5. de demonstrat.

3. *Charon*, Hebræa origine, iracundum, & furore plenum notat: qualem nobis Virg. 6. Aeneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer deduci potest a *Celebhaarets*, hoc est canis terræ: nam dæmones sic a Zoroastre vocari iam docuimus.

5. Erant, & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille, *παλάμναιος*, Temeſius, qui Temeſam infeſtabat, fingens Politæ a brutijs occiſi animã; de quo multa Græci: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

Pauſ. in Eliac. & Strab. li. 6.

6. Fuere, & admodum truculenti, qui *Alactores*, dicti, fortaſſis, idem cũ Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſim fingebãt vltricem ſcelerum, & hoc officium Alaſtori tribuit Origenes, *Contra celſum*, vocans eum, *Azazel*, & Zoroaſter vocans, *Carnificem*, & Scholia. Euripidis, *in Medea*, ideo dictũ cenſet quod nihil ſcelerum eum lateat; *ἐν συκ. ἐστὶ λαθεῖν* ego potius, quia nihil eum fugit, aut latet eorũ, quę Deus permittit, perdere, ac deſtruere. Fortaſſis hic eſt ille, exterminator, de quo in Apocal. rex ille locuſtarũ angelus abyſſi, cui nomen Hebraice, *Abbaddon*. Græce Apollyon, Latine, *exterminans* (אבדון ἀπολλύων) vbi male Primaſius legit, *Armageddon*, & Henſbertus, ac Haymo, *Labudon*; ſed, vt nos, recte legerunt Andr. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius vero totum prætcrijt, fors etiam Donatiſtis mox fuit S. S. pro arbitrio detruncare, nã & Beza, & ſimiles nouatores hodie illud; *Latine exterminans*, delent; quod (vt a Latino interprete optimè additum) Eccleſia Romana agnouit. Omnibus tribus linguis ſignificatur dęmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

l.9.v.11.

7. Fuere, & *Fons, ſeu Satyri*, quorũ Princeps *Faunus*; huic terribiles, ac inopinatos ſonos tribuebant, & his erroribus auerruncandis, *Ioui Fauno*, ſacrificabãt, cui dicata ædes in Auentino. hos Pſellus vocat, *Aſinipides*, a forma, *Onoſcenes* ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen. lib. 8. cap. 6. S. S. vocat eos piloſos שעירים *Subirim*, Leuit. 17. verſ. 7. vbi noſter vertit, dæmonia; LXX. vero vana, ſeu idola: eodẽ ſenſu, inde inuenias 2. Paralip. 11. verſ. 15. Sic etiam vocantur dæmones; talpa, & veſpertiliones ab Eſaia; item piloſi, & Sirenes; itẽ piloſi onocentauri, & lamiæ. haud dubie a ſpectrorũ varietate, dicti & Aegypanes, quaſi capripedes; quales a poetis finguntur, & horum tripudia ſæpe viſa in Atlante mõte ſcribit Plinius; audita narrat Mela; hodie, & videri, & audiri confirmat Iul. Schaliger. Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obuium factum, auctor eſt D. Athanaſius, in vita Antonij, eorũdem viſorum meminere Plutarch. in Sylla. & Diodorus Siculus in Bibliothe. Rabbi Abrah. Ezre F, multa de his fabulantur, commen. in Geneſ. relatu indigna.

Dionyſ. Halycar. l.6. Antiqu. Rom. c.2.v.21. c.13.v.21

ca. 34. v. 14. Li. 5. c. 1. Contra Card. exerc. 355.

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiani*, his verbis; *Non timebis a timore nocturno, A ſagitta volante in die, a negotio per ambulate in tenebris, ab incurſu, & dęmonio meridiano:* vbi quatuor enumerantur pericula, ſiue peſtes, quas omnes vult eſſe dęmonum genera, Paraphraſt. Chaldæus, nam exponit, *timorem dęmonũ in nocte ambulantium, & ſagittam angeli mortis interdiu emiſſam & mortẽ in tenebris ambulantẽ, & turbã dęmonũ meridie graſſantiũ.* Puto enumerari duo periculo, ſiue damna ab hominibus, & duo a dæmonibus imprudentia ab hominibus vi aperta, & doloſis machinationibus, a dæmonib. quoq; latentur, & palam, idque noctis, & meridiei potiſſimum tempore; aliquando ſolo pauore ſpectrum, & tetriculamentorum, aliquando etiam a dæmone peſtilente afflacta lue, vel alio dãno dato ab eodem. Sane etiã D. Greg. Nazianz. orat. de ſacro Baptiſma. coniungit, omiſſis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum iſta damna duo, puto poſita primo, & quarto loco; vt ſignificet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non ſine dæmonũ ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert, immiſſiones (h. plagas) per angelos malos: ſcio R. Salomonem, & aluos, duo vltima referre ad dæmones. Sed iſti pro *dabor*, cũ duob. Kametz, דבר, quod negotiũ, cauſam, rem, molitionem ſignificat, minus rectè, cũ Maſſoretis, legere, *deber*, cum ſex punctis, דבר; quod volunt eſſe genus dæmonis, ſed potius ſignificat mortem, peſtemve (exod. 9. v. 3.) vt hoc loco vertit D. Hierony. & ſequitur Vatablus. Sane Vulgatus noſter nõ ſolus, *dabar*, legit, ſed & LXX. *ἀπὸ πράγματος*. Quoad meridianũ dæmoniũ, etſi placeta mihi explicatio D. Hier. intelligi manifeſtos dęmonũ inſultus, atque

Pſ. 30. v. 5. & 6.

palam

palam ab ijs illatā damna tamen puto verissimū esse, quod D. Basilius, & Theod. tradiderunt, Psalmistam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quædam esse dæmonia meridiana, quod etiam refertur commētario in Psal. qui D. Hierony. tribuitur Dicam de his, quod sentio, primū illud, *ab incursu*, significat vehementē acrem & apertam, & importunam infestationem, nam Hebraice est, *MiKKeteb*, hoc est à ruina (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuastatione, Græcè, *σύμπτωμα*, quod alij morsum, alij excidiū, alij interitum commorientium, & simul ruentiū exponunt. Deinde illud *incursu & dæmonio*, ex idiotismi vi accipio pro; *incursu dæmonij*. Sic enim rectè Aquila, & Symmachus verterunt phrasim. Tertio puto dici, *Meridianum dæmonium*, duabus causis. Primum loco, nā credebantur in deserto versari, quod Hebreis ad Meridiem (ideo sicut meridies, & desertum in vet. Testamento sæpe pro ijsdem ponuntur, sic puto meridianū dæmonium, & dæmonium deserti esse idē) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis, & Mambres, vti narrat Palladius, *in Macario*, & dæmonum genus; *Lamias*, in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybica Hist. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atq; Cyril. in Esaiā, testantur, dæmones gaudere siluarū & desertorū habitatione; & Panem in siluosis montibus *ὑλήεντα κατῶρεα* nouē rusticos ligna secantes interfecisse acuto cantu, & diro eius furibundi aspectu corporis, & plures interfecturum, nisi eum *Ἀρτεμις ἀγροτέρη* cōpescuisset (hoc est dæmon fortior imbecilliorē) respondit oraculum Apollinis Dodonei in Branchidis, apud Euseb. lib. 5. c e præparat. Euangelica: Psellus, lib. de Nat. dæmon. causam reddit, quia hoc dæmonū genus sit solare, & ideo Leoninæ naturę; quorum propria hæc conditio: fine Asmodeū Raphael ligat, & ablegat in desertū, & Christus Dominus in deserto tentatus, & Dauid dæmones hosce vocat, bestias syluæ, iuxta nonnullos, Ps. 103. vers. 20. Sic Iobi, 1. vers. 19. ventus vehemēs, qui domū diruit, & Iobi liberos omnes

A simul oppressit, venit à deserto (h. à meridionali plaga) idq; meridiano tēpore, nempe prandentib. illis, vt optime, siue Orige. siue alius auctor cōment. in Iob tribuit Origeni. Hebræo. רוח *ruah* spiritū (*πνεῦμα* LXX.) quā ventum (Aquila *ἄνεμος*.) significat: rectè, nā ventū hunc dæmon excitauit. De hoc ita Orig. si ipse auctor libri prædicti; Hæc scientes S. S. atq; horū memores, quod ipso meridiano tēpore hora prandij, ruina occu-
B pati sunt filij Iob, atq; mortui, orauerunt ad Deū conseruari, sicut a negotio in tenebris ambulante, ita & a ruina, & a dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris sic similiter in medio meridie plures dæmonum tentationes se demōstrant, quam cæteris temporibus.] Et postea introducit Iob negantē ventū illum a Deo excitatū, sed ipsum dæmonē, mentito vento, hæc patrasse; *Tu videlicet, & Spiritus ab eremo veniens tu*
C *quatuor angulos domus tetigisti, &c.* Iarius scribit duo esse dęmonia, quorum vnū DEBER, alterū KETEE nominetur, & horum vnū meridie, alterū noctu grassari. Secundo igitur a tēpestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonū meridiano tempore, & apparere solitū, & homines crudelius acriusq; infestare, tum spirituali tētatione, ac prælio, maxime luxuriæ, & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementius
D hominē cibis distentum plenumq; vt rectè Nicetus, in Naxian. orat. citatam, & Euthy. ac Theodor. in Psalm. tum etiā corporeis afflictionib. quod potest colligi ex veterum gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maxime iracundum, & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus, eidyl. 1. & colligitur ex historijs. In Russia Orientali sub meridiem messis tēpore solitus erat obambulare rura
E dæmon, habitu viduæ lugentis, operarijsq; nisi protinus visu spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraq; frāgebat: Testes quoq; scriptorū libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quod luculenter cōprobaui Comm. in Oedipū, v. 172. & 174. Addo, quod huc maxime pertinet. In salinis Peruanis pone flumen Consaram *Per Gre. d. repub. l. 12. c. 2.*

 Indis

Indis apparuisse spectrum gigantea mole, sed ventre secto, & euiscerato, vlnis gestans binos infantulos, & dira denunciãs euanuisse, contẽpsere rudes populi, eo quod sole lucente apparuisset, sed minas secuta horrenda lethi lues cõfirmauit, sic Chieza p. 1. Hist. Peru. ca. 24. Addo & aliud a Procopio, cum ingentẽ illã, & admirandã luem, quæ Cosdrois, & Iustiniani tẽpore orbem totũ depopulata, describit, traditum, visos in humana specie dæmones versari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere, quosque percussisset, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirũ, & ardenti afflatu, unde Hebræi hos dęmones uocat*, Meritim, & Rhessaphim, *exitiales, & ardẽtes, seu ignitos,*) & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianũ dęmonium,*) aliquib. in somnis noctu (*en nocturnũ*) id contigisse. Dæmonium meridianũ, cũ Empusa confundit Scholast. Aristophanis, Empusam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empusam puto, etiã nocturnũ fuisse spectum: sed cũ noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dęmonũ meridianum*, vocatã. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, in Hebe nuptijs, planta, bos, vipera, lapis, musca, fęmina; addit Aristophanes mulã, & ingentem belluam, alij vnicũ crus æneũ, alij asininũ, vel crus, vel membrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόσκελος, inde ὀνοκένταυρος. Theod. in Isaiam; *Onocentauros veteres quidem*, ἐμπούσας, *qui autem nunc viuunt appellant*, ὀνοσκελίδες. cui consentit Scholastes Aristophanis. Deniq; fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dęmonibus*, constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & Principes tenebrarum, dicuntur, & legimus illis propriam noctem, & potestatem tenebrarum, Ephes. 6. Luc. 22. vide August. in Psal. 103. Ex his nocturnis est Asmodeus in historia Tobiæ, c. 6. & Angelus exterminator Aegyptiorũ, quem fuisse malum docent D. Hiero. in cap. 24. Isaiæ, & repertus com. in Exod. 12. quos sequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. vers. 9. Seneca diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

Sic Proc. l. 2. debello Persico.

In Ranis

In Exod.

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno vero (sic hæc diuidenda) illud;

Quin Tenarij vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis.

Plane pleraque spectra, & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere, ex plurimis scriptorib. alias docui, & Psellum dæmone; quosdam agnoscere, *Lucifugos*, tenebrarũ incolas, & amatores: Antagonistam vero Patriarchæ Iacobi, bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis, ac temerarius Franc. Georg. in Problematibus, S.S. Ex his nocturnis est princeps Succuborum dæmonũ, quã Hebræi vocant, *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnã, a *Laila* (hoc est nux:) quia non solent tales dęmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambros. contra eos præcatur.

In Herc. Furẽ cõ. v. 123. ex Vir. Hor. Prop. Statio, & Catu. & Iosepho atq: Hebrais.

Gen. 32. v. 24.

Tomo 1. Sect. 3. problem. 234.

לילית

לילה

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiã interdiu grassantur, quorum, *Pana*, Principem veteres constituebãt: eum Hebræi; *Haza*, nostri per excellentiam nominant, *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πᾶν, vocatur, & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræos; *aanas*, (affligere,) quod longe petitum, sed a verbo Latino, *ineundi*. Ardere enim hunc dęmonem & ei subditos, amore improbo fœminarum veteres censuerunt: non quod delectentur concubitu, sed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum, tam fœde contaminari. Sic intelligẽdus Abbas Serenus apud Cassianum, dum dicit, *dęmonum quosdam esse truculentiores, efferatioresq; qui bellis cedibusq; sunt insaciabiles, & in transeuntes irrunt, & eos crudeli morte conantur interimere*, (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euang. D. Matth. c. 8. vers. 28. & Pseudo Abdias lib. 3. in vita D. Andr.) alios vero esse, qui Fauni dicãtur, seductores, &

D. Aug. l. 15 de ciu. Dei c. 23. Isid. l. extremo Oct. Orig. Macr. l. 1. Satur. 22. Collat. 7. c. 32.

A & ioculatores, & hos certa quædam loca, seu vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereũtes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantum, & illusione contentos, fatigare eos potius quã nocere, & hos interdũ innocuis incubationib. hominũ excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; nõ delectari eos tormentis hominũ, accipiendũ comparatiue, non æque delectari, atq; alij crudeliores delectantur. B Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quã grauissima mala hominib. inferre, si Deus permittat: docet enim Diuus Antonius, apud Athanasiũ, cunctis Dæmonib. hostile odium in homines esse grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos, & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quãtum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu, & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatũ, C vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum, in quæ, vel boni facillime pertrahũtur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo asserit omnẽ huiusmodi oppressionem, & quasi suffocationem nasci a dæmonibus: constat enim aliquãdo a morbi Melancholici specie illa oriri, quam Flandri vocant, *Mare*, Galli, *Coquemare*, Hispani, *Pesadilla*; Themison, *πνιγαλίων*, D alij, *Ephialten*, vocant, & copiose describuntur a Paulo Egineta medico: aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda, ac mera dæmonis infestatio, vt docui, supra quæst. 15. Pergamus ad alia.

Lib. 3. ca. 15.

Nono igitur, Pausanias describit nobis dæmonẽ quendã, *Eurymũ*, longis, & prouincialis dẽtib. & corpore liuido, ac cadaueroso formidabilẽ, pelle vulpina vestitũ, cadauerib. mortuorum vesci solitũ, E eaque ad ossa vsq; deuorãtem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crediderim potius, quando spectrũ aliquod aliqua forma veteribus appareret, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia, vel expiationes illi auertendo instituisse, vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum, siue ostentorum nomina fictionesque. Nam

In Phoenic.

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana, de qua Strabo, lib. 9. Apollodo. lib. 3. Bibliothec. Higynus in Fabulis, c. 151. Natalis Comes, lib. 9. Mythol. c. 8. & Lilius Gerald. in Aenigmatib. quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ Sphinges vocantur, de quib. lege Pierium, lib. 6. Hierogly. & Solinũ, c. 30. Secundo Harpyiæ, de quib. Hesiodor. in Theogonia, Apollon. lib. 2. Argonaut. Orpheus, in Argonaut, Apollod. li. 1. Biblioth. Eutach. in Odyss. μ, & Izacius, in Lycoph. Tertio Gorgones tres, de quarum forma, & genere dictũ fuse, Cõment. in Medeam Sen. v. 831. Quarto Sirenes tres, de quib. egi, quæ necessaria hoc loco, aduers. in Sen. Medeam v. 355. & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum. Esai. 13. v. 21. vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamẽ eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster Theodoretus vult, Sirenas fuisse dæmones ad voluptatẽ incitantes. Quinto Erinnyes, siue Eumenides, quas Latini, Pœnas, vocauere, & ipse tres; de quarũ habitu, & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, v. 13. & seq. & vers. 960. Vltimo, Nymphæ; quarum quædã aeriæ, vt Sybilla de qua Plutarch. l. de sera num vind. quędã terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades, quædã aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dęmonum spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earũ iratarum de recto mentis statu deijceret, (quod dæmonũ proprium) vt docent ex Græcis Scholast. Theocriti, & Hesychius, ex Latinis Varro, & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, *νυμφολήπτας*, tales, visa Cerere, cereriti: viso quoq; Fauno in meridie, mente attoniti: audito Pane territi; Panico pauore, dicuntur vexari vano metu; quãquam hoc nomen etiam hydrophobia laborantib. & cæteris illis, possit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Commen. in Herc. Oeteum, vers. 246.

Vndecimum spectrorũ genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietate, de hoc genere primũ est Pytho Lucilij Sat. 30. *Acco*, *Alphito*, &

Mormo, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis, seu Comicis terrorē adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus, & Aristophanis Scholastes docuere. *Acco*, à Vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorū, originē habuit; de qua Rhodiginus lib. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in Accisare. *de Alphito*. idem testatur Plutar. Deinde, & *Gello*: de qua adagium, Γελλώ παι-δοφιλοτέρα: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturā pueris necem adferre. Volunt eius meminisse Saphonē. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi cōmemorat ea quæ Mauricio imperiū portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, e terra nouum quendā et variantē suauitatis odorē redditum esse, dixit: illud insuper, quod anicularū est, & mihi prope incredibile, addens per sape eā, quæ Empusa, vocatur, alius vero, Gilo, dixerit: infantē ex cubiculo, veluti eū deuoraturā extulisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.*] Sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc, siue Lamiam fuisse quæ puero, Angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur. Prudētior Euagrius lib. 5. c. 21. nihil de *Gillo*, neq; de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramentis hic fuit, quiddā non delirium sed vere verum, delirium erat, & absonum a ratione, putare corpora harum feminarum sic extenuari, vt clausis ostijs ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt a nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnūquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem, vel solidum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudicijs omnes circunstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis depræhensum fit, absoluat; quem tamen

Li. 18. hi. cap. 9.

A condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, quod clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritū immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes, vel læsos non constet, neq; id accusator aliter, quā ex illa fabula Metamor. probet proculdubio per sententiam absoluetur. B Si diligenter legas vitam Tarasij ab Ignatio monacho descriptā, nō difficile fuerit deprehēdere hūc statū causæ fuisse mulierculatū illarū a Georgio (non a Philippo, vt quidā vocant) perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiā, ac inscitiam in eo positam fuisse, quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritū conuerti crederet. Accipite verba Ignatij: *paupercula quadam muliercula accusata fuerat cedem fecisse* C *lactentium infantiū per foramen domorum, vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiā trahebantur in iudicium ab ijs qui credebāt fabulis* (de paganis loquitur, a quib. illud de *Gello*, antiquitus confictū,) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinā, qua simulacris, & phantasmatibus nequaquā decipitur* (nimirum, quia spiritum a corpore nouit optime discernere.) *Est enim apud Grecos in fabulis* D *fœmina quedā Gello nomine, quæ dicitur, cū immatura morte vitā obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfecisse.* (en fabulam, quod mortua redisset, & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti, ac decepti spiritu, qui ea dicebāt probabiliter, conantur ad mulierculas trāsferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritū cōuersis, causam eorū, qui moriebantur, ante tēpus.* (vides E lector accusationis fundamentū, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora, vel tenues fissuras immitentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis frequētib.? *ô stuporem? ô cordis oculorum cæcitatem?*

Sic vocat angustissimas, aut fissuras corporis earum non capaces,

Si corpus longitudine, profunditate & latitudine compactum, ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens; Spiritus carnem, & ossa non habet; reputatus est phantasma ab ijs, qui hęc asserunt (scilicet fœminas, has tum, non corporales, sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrandi præditas fuisse) *Quinetiam Christus quoque vi veram carnem accepit, & spiritum carnē, & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quę obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens, & citra dubitationē iudicans Georgius, fœminas absoluit a criminibus.*] hęc Ignatius ille, non satis perite spectrum spiritum, phantasiam pro ijsdem sumēs, scilicet pro phantasmate, seu corpore tātum apparente, & nihil de strigum verarum crimine, attingens, vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

Tertio loco occurrunt, *Lamię*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias, & Esaias; quas vera dęmonum ludibria; siue spectra fuisse, cum Apollonius Thyanæus, tum D. Hieron. & alij patres docuerunt; de quibus, & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossar: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment. in Medeam. Sen. v. 732. ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocāt Aluen, & Aluinnen; Gotthi, *Eluas*; videtur meminisse D. Hieron. cum dicit sæpe bimulos, ac trimulos ad vbera materna lactantes à dęmonio corrumpi. de huiusmodi, tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libro 20. *Terricolas, Lamias*, vocat; & lib. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum visceratione, his versibus.

Esa. 13. v. vltim. & Thre. c. 4.

Olaus lib. 3. cap. 11. Ad Paul. de obitu Blesilla.

Lamia, & Pyrho ex yodentes,
Quod ueniunt gumiæ illæ vetulę improbæ, ineptę.

Duodecimum, quando apparet in forma, *hirci* (vnde ab Isaia, & Mose vocari pilosum, seu *zahir*, contendunt Iarrhius, & Kimchi) vel *Leonis* (vnde templis gentilium affigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. lib. 6. cont. gent.) vel serpentis, vt cum Aesculapius Romam aduectus, & anachoretæ de quo B. Nilus lib. de orat. ad Deum cap. 102. & 103. vel noctuæ, vt apud Virg. extremo Aeneid. vel muscæ, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus, Baalzebub, Dominus muscæ, vel porci, lupi, aut alterius animalis, cuiuscumque, nam in omnium fere formis aggressus est DD. Antonium, Macarium, & cæteros sanctos monachos deserti incolas. Recentius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditū fuit memoriæ a Gaguino Hist. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendā laicum, siue conuersum (vt vocant) monasterij vallis Sarnarię; nomine Adamū, paulo ante Natalitia Festa: summo mane ad monasterij negotia peragenda, vnà cum famulo se in viam dedisse equitem, ei se in via offert arbor ingens gelu, & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum, & corpus cupida, equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remitiri, quam peregerat conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porro cogit: propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro, atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dęmonicum esse spectrum, seque Deo precibus commendare satagit, nec iter intermittit. Paulo post respiciens, videt nigrum quendam virum equo insidentem spadici se subsequi, cui subiratus: *Quomodo*, inquit, *infelix, & dæ (nate, audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt, pro me saluteque mea supplices ad Deum preces fundere? Abi quantum potes, nulla tibi mei curatio, nil in me possides.* Abit malus, sed ecce mox redit, similis viro, gracile, & protensum habenti collum. Adamus, tot molestias pertęsus, gladium, qui ad ephippium ligatus, stringit, & ense ter, quaterve per aerem vibrato, aereque propter celerem diuisionem sibili sonū edente, donatur abire spectrum. hoc vero subito personam mutat, & sistit se statura mediocris viri, cui caput cappa, & scapulario monachi corpus ornatum, oculi

oculi scintilantes instar chalybis, vel æris radijs solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis, & cassis ictibus, aereque cedente. Tum maiori despectu, & irrisione, dæmon induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur, verum veterator non desinit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotã se vertit, & seipsum voluens monachum inuadit, superque illum continua latus rotatione (*Sic videbatur*) transit circulũ, & monacho prorsus illæso conspectum fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem consecuta ægritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem, atque difficilis respiratio, a quibus ægre conualuit; æqui denique subita mutatio, qui ex mansueto, & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusque esse cępit. Addamus rariora quædã genera spectrorum.

Decimum tertium, genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium, sicut enim bonorum Angelorum acies visæ bis in sacris litteris; sic &, simiæ Dei, diaboli sæpe se in militum consertorum specie ostendunt hominibus. In vita S. Norberti, cap. 26. leguntur species armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse, vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, apud Surium mense Aprili. In chron. Hirsgauiens. Tritthemij legimus sub anno 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope VVormatiã, visam multitudinem maximam equitũ, peditumque, ordinatarum more acierũ, quasi ad prelium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogasset: illos respondisse; se non veros viuosque milites esse, sed animas militum, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant instrumenta, nunc mortuis indicia suppliciorum esse: quæ circũ illos videret omnia nihil nisi ignem esse, quo comburantur, se precibus, atque suffragijs adiuuari posse. Leloyherius huic religioso insultat, quod temere animas

Gene. 22. in prin. et 4. Reg. 6. v. 17.

lib. 4. c. 6.

A defunctorum esse crediderit: cuius contrarium tamen rationes, & argumenta eius non conuincunt. Ait, dæmones fingunt se animas esse, sæpe nõ semper strepitum edidere discedentes, & fragorem: possunt, & spiritus mortuorum. Flammis vestes, & arma circundata, dęmones esse probabant. Non hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspicientibus, vestes & arma videbantur, & equi; ipsis flammas combustrices fuisse. Deinde, & flammæ B fuerint; nonne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

... quę cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

Tantũ probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia: quibus frequenter: *in quo quis peccauerit in eo punitur*, posC set igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionem reduci. Sane arbitror eandem historiam esse, cũ ea: quam ijsdem locis, sed anno 1123. cõtigisse, in eandem sententiam narrat Abbas Vrspergensis. fol. 281. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscentur, quædam vana curiosaque, nec suffragia petuntur. Ioannes Cæsarius auctor est sequenti nocte, quando exercitus Ducis Brabantiæ a Leodinensibus occisus est, D seruum quẽdam Comitis Lossensis prope MontenaKe, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maximum torneamentum dęmoniorum: Sacerdotẽ quoque quendam Hispanum, prope eiusdẽ Comitis castrum, dum in crepusculo noctis de villa in villam transiret, vidisse hastiludium maximum mortuorum valide clamantium, D. VValtere de Milene, VValtere de Milene, qui VValterus, famosus militia, nuper erat defunctus; E hancque visionem addit sæpius ea nocte, & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioan. Niderius narrat.

Cum propter hęreses regnum Bohemię tumultu, & cædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, versus vallem quandam, auditos clamores, & congressiones equestrium virorum, qui & coloribus varijs, induti sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri

l. 12. c. 16. & 17.

l. vlt. Formicarij.

geri audaces satis, in castro non multum distanti a loco monstruorum qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa portenderent, nocte quadam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appropinquare auderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego ijs non approximabo, dictum est veterũ. Cum talibus nullum debere iocari. Quẽ alter, velut pauidum, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos redijt, quo viso ille, qui timidus substiterat, fugam inijt, & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi acies visæ fuerant, nullius antẽ hominis vel equi vestigium repertũ est, sed tantummodo, in lutosis locis, signa quædam, & vestigia auium visa sunt.

Idem, & aliud addit,] sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnæ industriæ, & fide digno, narratum: Nominauit? (*ait*) nobis quendam Rheni sibi bene notum militem, cuius pro tunc filius viuebat, qui miles super omnes pene inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem, & patiebatur nonnũquam, propter suam animositatem, vel fortitudinem, ab alijs graues guerras, propter quas non semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare voluit, & principiũ eiusdem intrauit. Antequam vero finem siluæ haberent, vltra quam campus latus iaceret, prout moris est eorum, qui verentur insidias: præmisit famulum, ut in termino siluæ videret, an ne in campo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, commissum, vidit per campa longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, cõsiderata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserunt, an amici experiemur,

A nec paucos timebimus. Deinde, morula transacta, de silua miles cum suis recedit, in campum venit, & neminem nisi quẽdam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cũ miles venisset, quis esset quæsiuit in hęc verba: Numquid tu cocus meus est? ita enim sibi à longinquo videbatur, paulo etiam antea cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit Sum Do-

B mine, cui miles, Quid ait, hic facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit. Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles, & armigeri tales, & tales (multos enim expressit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum. Quid sibi vult equus iste, quem ducis nullo sedente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit, si mecum ad terram sanctam venire

C velitis. Securus esto, te, per fidem Christianam, recedendo, & reuertendo viuũ reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desilijt, defũcti equũ ascendit, & ab oculis famulorum vterq; equester subtractus est. Sequenti autem die famulis iuxta conditum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad lo-

D cum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait, Nephantasma omnino victum ista fuisse credatis, duo quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriam, inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit igne purgate: alterum caute tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.

In his multa sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maxime donum hoc

E cultelli, quo multis exitium, ipsi quoque donatario, parabatur. Aliam historiam ex codice Gassinare profert Illustris. Baron. Annal. tom. XI. anno Christi 1004. quod exhibebo lib. 6.

Cromerus diligens scriptor, Naclum, *inquit*, arcem Pomeranorum munitissimam Vladislaus I. Polonorum res obsidebat. Ibi noctu lucente luna aspiciebantur crebro ab excubitoribus quasi arma- *li. 5. hist. Pol.*

torum

torum hostium acies, ex apertis campis ad Polonorum statiua adequitantes, & incursantes. Cum id sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquā in apertum certamen prodire hostes, nocte quadam, cum ibidem hostes adesse nunciarentur, fremebundi agminatim è castris sese proripuere, diffugientesque casso labore longius prosecuti sunt. Obsessi, tumultu polonorum exaudito, & excursione è castris animaduersa, erumpunt subito, & ignem in opera, atque tuguria militum stramine arundineque cōtecta conijciunt, quo celeriter pluribus in locis se diffundente, paucis, qui in castris manserant, se defendentibus, facile opera cum magna castrorum parte conflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentātes, Polonos ita diuino permissu exagitarunt: propterea quod solēne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiscuo, ac temerario esu carnis, & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.

Hæc ille, res clamat spectra fuisse Diabolorum, vt & illa de quibus. Antonius Hist. p. 3. quam auorum memoria solebant vocare, *Familiam Helequini*: cuiusmodi cuncta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilh. Parisiens. p. vlt. de Vniu. c. 24. Tales exercitus possent Magi multos exhibere; si ex pacto, qđ cum dæmone superiore habent, dæmones illi subditos euocarent, numquam tamen Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem inanis, terriculamenti procederet. Nam si lædere, occidere munitiones capere, vel hostium inuadere castra sinerentur: nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter, idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium, & victorias partas, contra magorum, dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum.

li. 3. c. 11. *Decimoquarto*. dæmones sunt sub illo spectrorum genere; quo in nemoribus, & alijs amænis locis sese ostentant instar puellarum, aut matronarum, in veste candida; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam di-

A stillatæ guttæ, post modum in equorum iubis, quas sedulo pexuerunt, & nexuerunt, solent ab hominibus inueniri, talis illa vidua Russiana in meridie obambulans de qua paulo ante mentionem feci: tales, quas vocant, *Sibyllas, seu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas bonas*, & earum, *Regina Habundia*, quarum aduentu multum prosperitatis, & rerum omnium copiam putat superstitio sæ anus domibus contingere, quas

B frequentarint, & ideo domi suæ illis epulas instruunt, escarijs lancibus, & vasis vinarijs omnibus apertis, ac discoopertis; ne quid illis ad sumendum moræ obijciatur; quæ plane idolatrica esse, docet prædicto loco idem Episcop. Paris. vt & Nicol. Cusan. lib. 2. excitationum. Huc refero tres illas, quæ visæ Machabæo BancKoni, a quo Stuartorum genus, quæ venantibus visæ regnum illi prænunciarūt: Boeth. lib. 12. Scot. histor. Harum bona-

C rum Dominarū, quas Gentiles, *Parcas*, vocauere mentio habetur, & conuiuij illis præparati, in vita Diui Germani Episcopi, & apud D. Antoninū pag. 2. Hist. tit. 11. §. 5. Tales etiam, fatales Sorores, seu, nymphæ, falso putatæ bellorum præsides, & Victoriam largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis Historia Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees*: quales finguntur Melusina, Alcina, Morga. De his dicam plura lib. 6. c. 2. sect. 3. *Olai li. 2. cap. 10.*

D in Remedio. 1.

Decimoquinto, huius generis spectra sunt, per quę Deus aliquando denunciat: futura bella, pestem, mutationes regnorum, & similia, pauca commemorabo exempla. Noctæ, quæ seditionem Antiochenorum præcessit, visa mulier ingens, & formidabili adspectu, aerem scutica tam fortiter verberans, vt tota sonus Vrbe exaudiretur. Gennadio Patriarchæ Constantinopol. nocturno tempo- *Sozom. l. 7. c. 23.*

E re accedenti ad altare templi, vt Deum pro salute publica deprecaretur: horrendum spectrum se obtulit, quod cum ille sacro ritu coniurasset, respondit: quamdiu Gennadius viueret, sibi non licere damna, quæ imminebant, Ecclesiæ illius inferre, sed eo mortuo sæuissime se in illam grassaturum. Priusquam Hunnericus persecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, super cacumine montis *Theodo. Lect. l. 1. Collect.*

Zigueni

Ziqueni homo giganteæ ſtaturæ viſus, & auditus clamare: *Egredimini, Egredimini*, & in æde Fauſti, quæ Carthagini eſt, viſa multitudo Aethiopum ſanctos Eccleſiæ fugans, & ante ſe impellēs. Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda. lib. decimoquarto, de variet. rer. & Fulgoſ. tit. de prodig. lib. 1.

Vict. Vticenſ li. 2. de perſecut. Vandal.

Decimoſexto loco, hic occurrunt illa ſpectra, quæ certis temporibus, & locis, aut domibus ſolent tumultus, & vexationes varias exhibere: cuius rei prætermittam exempla eo, quod notiſſima res ſit, & legi poſſint, quæ attulere veteres recē tioreſque, vt de *Temeſio dæmone*, Strabo & Pauſanias citati, & Aelianus lib. 8. var. Hiſtor. *de pueris nigris cirratis*, Auguſt. lib. 22. de Ciu. Dei, cap. 8. *De Datio Epiſcopo Mediolanenſi*, Gregor. libro 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus, & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam, cum Perſis*, Pauſan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris*, apud Plin. lib. 2. c. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Apian. de bello ciuil. libro 1. *ante primum præliū pharſalicum Antiochiæ*, apud Cæſ. lib. 3. de bello ciuili, *ante mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt*, apud Niderium, lib. vlt. formicarij. Guilh. Pariſ. d. cap. 24. Torquemadam, Horti florum colla. 3. Alexand. ab Alexand. lib. 5. Geneſ. dier. cap. 23. & confirmat praxis Forenſis Hiſpaniæ: qua licitum conductori, qui ante id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantium cauſa domos relinquere conductas, vt poſt Portium cenſuit Couar. Solent huiuſmodi infeſtinationes iuberi, vel pmitti a Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitiū bonorum, vel ob aliam cauſam occultā. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorum immiſſione, vt contingit Beato Antonio, & nobili Aquitano, qui Pariſiēſem ſtudioſum iure ſuo per vim ſpoliarat: ſæpius ſponte faciunt ſua, tantum vt homines falſa quapiam reuelatione decipiant, aut perſuaſione fallaci: ſicut apud D. Auguſt. illi baptiſmum diſſuadebant: contenti ſunt aliquando ſola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille ſpiritus, de quo Guilhe. Pariſienſ. qui vaſorum colliſione, & lapidum iactu ſomnum diſturbabat, & culcitra ſubtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quoſuis petebat, irritto tamen, & innocuo contingens ictu, quod Marcus Magus, apud Pſellū, proprium dicit eſſe dæmonum ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant, & alia huiuſmodi operari, quæ videntur manus, & corpora inſtrumenta requirere, Scholaſtici diſputant. aſſentior ijs, qui præſente per ſubſtantiam ſuam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouente, & ſic lapidē impellente, hęc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatum, vel cadauer aſſumeret, nulla foret difficultas.

Caſſin. collat. 8. c. 18. Froiſſat. in Chro.

li. 4. var. reſol. c. 6.

l. de dæm.

A

B

In locum, *decimumſeptimum*, veniāt ſpectra illa Beruſſiæ, de quibus quadam epiſt. ſcribit Ioan. Meletius.

Vide diu. Th. quod l. 7 Dur. Capt. & alios in 2. d. 7.

C

In Sarmatio celi ſpiritus quoſdam viſibiles,] qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica, *Koboldi*, dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriūntq; eos laute omni ciborū genere, eo quod, adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum, ex alienis horreis furto ſublatum. Cum vero alicubi illi ſpiritus habitare, & nutriri cupiunt, hoc modo ſuam erga patremfamilias voluntatem declarant, in domum congerunt noctu ſegmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium, quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec diſſipauerit ſegmenta, nec ſtercora è mulctrix eiecerit, ſed de inquinato lacte cum omni familia ſua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.

D

Idem iudicium de ſpectris, *viruncolorum*, ac *femellarum*, breuitudine, ac ſpecie pigmæi, vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium, & domeſtica fere cuncta miniſteria ſolitorū obire, equos curare, domum verrere, ligna, & lympham adferre, & ſimilia facere, de quibus Olaus Magnus. Galli vocant, *des Gobelins*: Teutones, Rabbautermanne-Kens, & GultelKens, & Sueones, *Trullas*, appellant. An ex hoc genere fuerint, *Eros*, & *Anteros*: qui vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt, id cogi-

E

li. 3. c. 11. & 12.

Funapius in Iāblico.

cogitandum relinquo Sane huc pertinent, *Montani illi*, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit.

Cap. de anim. s. b terran.

In metallicis (ait) *fodinis inueniūtur*,] & truculenti quidē, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti, atq; inimici sunt. Talis fuit, *Annebergius*, dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui *corona rosacea*, appellatur, eo nomine relictus, quātumuis argento diues esse. Flatum vero emittebat ex rictu, cum equi specie habentis procerum collum, & troces oculos appararet. Eiusmodi etiam fuit, *Sineborgius*, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è terra sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quęstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudęus a dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At sedatos illos, Germanorum alij, vt etiam Græci, *Cobalos*, vocant, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficiētes. Alij, *Virunculos montanos*, vocant, quia plerumque apparent naui, tres dodrantes longi, videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum, idest vitteto, indusio, & corio circum lumbes dependente. Innoxij sunt hi mettalicis, etsi interdum glareis operarios lacessunt, rarissime tamen eos lædunt, nisi cachinno, vel maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videntur in his specubus in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.

Cætera recte, illud minus, quod animantium nomine dæmones comprehēdat. Scio sic locutos veteres nō paucos, sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erāt, num anima, & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum, nec anima nec corpore perfectas substantias illas separatas componi; vitanda nobis huiusmodi locutio, parum cauta, paurum propria. Damnandus vero prorsus Paracelsi error dæmonum hæc genera, ad hominū species reducētis. Nam; Epistol. ad Atheniēses, siue de occulta philosophia, quasi

Cap. firmiter de sum. Trinitat. D. Tho. 1. p. q. 5. scholas in 2. d. 8.

A verissimum axioma, nihil veritus fuit cōstanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros; alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eosque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse; in quibus singuli suam haberent remp. & ex negotiatione, ac laboribus victum, & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari, *Pigmeos* & *Gnomos*; qui in aquis,
B *Nymphas* & *Vndenas*: qui in aere, *Siluos*, & *Melusinas*, quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere: Qui in igne sunt: *Vulcanos*, & *Salamandras*, appellari: Et incertum adhuc esse: cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.) Hæc ille prout eū citant Godelmannus, & alij: in libro tamen fragmentorum, inuenio Paracel-
C sum dubitanter induci loquentem, sed arbitror Latinum interpretem, hoc suū assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil a recta fide dici potest alienus, ergo mutila, & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundus Adam Christus, vt nos: qui in primo mortui, in secūdo viuificaremur? si hoc
D dubium: nonne ruunt veteris testamenti promissiones concidit exhibitio, & repræsentatio noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendacijs, blasphemijs refertos, in Latinum vertant sermones? sunt qui pulchris formis cudant recudantque? sūt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo, loco sese offerunt spectra dęmonum thesauros custodientium. Cabades rex Persarum cum accepisset in colli
E mitio Persiæ, & Indiæ: in munitissima arce Zudaderensi, prætiosissimorum lapidum, auri, & argenti, thesaurum maximum a dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent: eo cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dęmonibus repulsus fuit, confugis ergo ad Iudæorū, & Magorum artes, quę & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei persuasum* (ait Cedrenus)

nus) *fuisset, Christianorum ad Deum precibus hoc potiri posse, auxilium a quodã Christianorum in Perside degentiũ Episcopo petij. Is indicto Christianis ieiunio precibus, & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadę nullo labore potiendũ tradidit.)* Glycas part. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio. Talis etiam dæmon ille Basileensis, de quo dixi, supra q. 12. & hinc factum, vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum: quemadmodum refert Ascanius Centorius lib. 4. Comment. bellor. Transiluan. de thesauro, inuento prope Deuã vrbem Transiluaniæ, circa annũ 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cum specum ingressus esset vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente vidissetque incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porro progressus, ruente terra, in specu fuit tumulatus. Plura vide d. q. *12.* Prætermitto quædam iã vulgaria, vt quod in Indijs sepultarum cũ maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ sponte illis commoriuntur, quod non vno loco testatur Pet. Chieza, p. 1. Hist. Peru.

Visis spectrorum generibus, quæri poterat: quo illa pacto repelli, & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis: quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re differendum mihi putaui, quæstione de remedijs contra maleficia. huius operis libro vltimo. Quo pacto dęmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus, quam quæstionem indecisam reliquit D. August. Enchirid. ad Lauren. cap. 59.

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo possit dęmon se corporeis oculis, cum sit incorporeus, uisibilem prębere.

COnstat non posse corporaliter, nisi assumpto corpore. Centum enim est dictum B. Ignatij, epist. ad Smyrnens.

A incorporea videri a corporeis non posse, quia incorporeorum, nec species, nec figura est, aut particula animalis vllius formam habentis, ob naturam, quã habent simplicem. Constat etiam eos corpus, vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi, & assumere cadauer. de vtroque modo, quæ dicenda hucusque distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantastice possunt apparere, turba phantasia.

B

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod assumunt humanum, vel ferinum, & illud mouent, ac impellunt motu non vitali, sed locali tantum, sicut aerem possũt impellere, & hoc corpus præsertim nõdum valde dissolutum, puto, si Deus permittat, posse illos, ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video

C quidquam ab homine docto, ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sentẽtia deducat. Imprimis quod ex D. Luca, proponitur dictum Domini, quo se vere *c. vlt. v.* corporatum, & non phantasticum spiri- *39.* tũ esse probabat *Palpate, & uidete, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me uidetis habere*: id ad rem non multũ facit, certe non vrget. Solum enim Dominus probare voluit, posse illos contactu sentire, & dijudicare, visu se non de

D cipi. corpus enim ipsum habere, verum, quia tangibile, & proinde nudum phantasma, & fictitio corpore indutum non esse. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnem, & ossa habere manifestum est, quo argumento Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabant, quia videbant ianuis claussis ingressum, quòd corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum po-

E terant, corpus esse, cognoscere, non vero, cuius esset corpus: ideo iubet etiam oculorum vti sensu, & *videre* (nam proprie hic vox sumenda, vt textus indicat) *manus, & pedes*: ex quorum vulneribus reliquis, certo deprehenderent ipsum illum esse, qui triduo ante fuerat crucifi- *Sic optime Ioan.* xus. Ex quibus patet verba Domini ve- *Maldo.* ram, certamque sententiam habere, *ibid.* etiamsi corpus diceremus a dæmone assum-

sumptum, sic ab eo temperari posse, vt ta-
ctus sensum fallat. Quid, quæso? nonne
dæmon longe admirabiliora efficit quo-
tidie, quam, sint simulare carnis molli-
ciem, ossis duritiem, tempore, ac suauem
calorem, qui corporis attactu percipitur,
& cęteras tangendi qualitates? Dico has
eum simulare posse, non dico veras ex-
hibere posse, vera illa, & vitalia sunt cor-
poris viui, & ab anima informante pro-
ducunt: simulata, & proxime adumbran-
tia non requirunt animam informan-
tem, & a substantia intellectuali, (eate-
nus vt externus sentienti tali appareant)
poterunt perfici. Quod adferunt de cada-
uere hominis recenter mortui, in eo etiã
adhuc calido deprehendi, deesse qualita-
tes illas suauis, ac vitalis teporis, facilita-
tem mouendorum membrorum, & pro
mollitie rigorem quendam successisse,
id totum concedimus. Negamus autẽ,
quod inde ad cadauera per malignum
spiritum assumpta argumentantur. Esto
illic eadem sit corporis substantia, quę &
hic adest, esto adsint qualitates plures eæ-
dem, vtpote calor ille residuus. Tamen
adhuc deest huic cadaueri nõ assumpto,
quod simulet illa reliqua quæ diximus.
Ait in nostra visione, dæmon inest cada-
ueri, cuncta illa simulans. Minus est adfa-
bre simulare, quàm vere efficere. Quare
nec illud requeretur, non potest corpus
adhuc calidum illa per se solum præsta-
re, atque efficere, ergo nequit dæmon
in cadauere assumpto illa eadem, tã calli-
de, & artificiose simulare, vt tactum fal-
lat. Cur, qui sensum principem (nempe
visum) potest decipere, non queat tactũ,
sensum maxime terrestrem, & vilissi-
mum, minimeque spiritualem? Quòd
vero quidam hæc cadauera adsumpta,
vt & aerea corpora formata deprehen-
derint esse tactu frigida, & horrida, vt il-
li apud Alex. Genia. die. lib. 2. c. 9. & apud
Cardan. lib. 16. de rer. varietat. cap. 93. &
alij, de quibus postea, id inde prouenit,
quia vel dęmon teporem illum non vult
adumbrare, vel quia non permittitur id a
Deo facere: quo sensu etiam accipien-
dum, quòd refert Caiet. cuidam de hoc
frigore, & horrore corporis quærenti,
dæmonem respondisse, *se non posse me-
lius facere*, videlicet, Deo obsistente,
vel saltem non concedente. Si quis exẽ-

In 2. 2. q. 95. art. 3.

A pla requirat harum apparitionum, lege-
re poterit apud Guilh. Parisiensem, P.
vlt. de Vniuerso, aliquando assumpto be-
stiæ cadauere delusisse militem: qui cum
putaret se formosa potitum virgine, in-
uenit se in amplexu cadaueris belluini
tabe soluti, fætidissimè iacentem. De Po-
lycriti apparitione, & spectro filium de-
uorante, iam scripsimus non vno loco.
Fabulæ simile videtur, quod Phlegon re-
tulit, ille tamen oculata se fide Trallis te-
B statur cognouisse. rem sic narrat, vt vtar
compendio.

lib. de mirabilibus & longæuis.

Philinnium Damostrati hospitis,] &
Charitus filia, Machatem hospitem ama-
re cœpit, indigne id ferentibus parenti-
bus, mœrore mortua, & publice fuit fu-
nerata. Sexto post obitum mense, cum
eo reuertisset Machates, ingresse ad illũ
Philinnium hospiti se, post longa collo-
quia commiscuit non semel illo vesperi,
quo, & cum eo cęnam sumpsit, & annu-
C lum ferreum, & poculum innauratum a
Machate dono accepit, ipsi vicissim an-
nulum aureum & fasciam pectoralem
dedit. Nutrix dum pergit sedula, ne quid
hospiti desit, satagere, videt eum eo in le-
ctulo iacentem alumnam. Læta parenti-
bus id indicat. Illi stupentes accurrunt,
& altero die vtrumque deprehendunt,
&, cum eiulatu, dormientem cum hospi-
te filiam amplectuntur. Sed toruis in eos
intuens Philinnium, ò vos crudeles (*ait*)
D in filiam parentes? ergone vos inuidisse
mihi meo Machata, paterna in domo,
vel triduum solidum frui? Magno vobis
dolere hæc, siue curiositas, siue duritia
stabit. Renouabitis dolores præteritos,
& filiam iterato sepelietis. His dictis, ex-
palluit, & concidit cadauer mortuo iterũ
simile, seu potius (*vt erat*) mortuum. Cõ-
cidere simul oppressi mærore parens v-
terque. Re populus, & magistratus intel-
lecta, iubent sepulchrum aperiri: vacuũ
E id corpore repertum. Erant in eo dunta-
xat annulus ferreus, & scyphus auratus,
dona Machatæ, sed in cubilo, & lectulo,
inuentum cadauer Philinnij, & Hilli cu-
iusdam auguris consilio, vt prodigiũ eie-
ctum extra vrbis limites, auibus ac feris
deuorandum. Ipse Machates, a spectro
videns se delusum, sibi paulo post ma-
nus, ignominiam non ferens, consciuit.]
hæc a Phlegonte; fusius narrantur; illo
Phle-

li. antiq. D. si pars hared. per Cont. Cels. & tract. 29. in Matt.

Phlegonte, cuius auctoritate, & Iuriscõsultus Paulus, & Origenes, ad probandam Eclypsim, quæ Christo accidit moriente, vtuntur. In historia quoque Laodunensis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, assumptuo suspẽdiosi corpore, conatum abigere ab ea exorcistam.

Agrippæ facinus non absimile habẽs infra, q. 29. sect. 1. addam nunc, quæ de eadem re Cæsarius Monachus Eisterbacensis, libro 12. Miracul. cap. 3. scribit; cuiusdam Principis Germani mortui corpus integro priusquam sepeliretur anno, dæmonem gestasse, & ita rexisse, quasi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod scribit, spiritum illud loco animæ vegetasse,) non enim potuit informãdo, nec in essentiam eius illabendo, sed duntaxat, vt in loco existens vitales eius actiones per illud imitãdo, vt docet multis Tostatus, in Exod. c. 7. q. 13. cũ seqq. Subdit Cæsarius similia legi in vita S. Patricij Hibernorum Apostoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri sancti tandem exiuit, corpus vero corruit, & in puluerem redactum fuit. Et, c. 4. clericus (scribit) quidam adeo dulcem vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur: donec religiosus quidam vir superueniens, monuit hominis vocẽ non esse, sed diaboli; dæmonemque adiurauit; quo discedente, cadauer corruit planissime fœtens.

Denique multæ falsæ resurrectiones gentilium huc sunt referendæ, & constat cum sagis, vt plurimum induto cadauere diabolum, siue incubum siue succubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadauerosus quidam fętor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

Aliquando sibi, elementare corpus diabolus circumdat, idque efformatum qua pollet industria, vnit sibi non aliter; quam motori intus existenti corpus mobile, & inanimum vnitur. An possit ex solo aere materiam desumere equidem ambigo, & puto, sic aerem condensari nõ posse solum, vt quid solidum exhibeat; sed siue possit, siue non possit; solet quod facilius, partes aeri (quo maximam partem vtitur) cõmiscere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationumve, vt & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & condenset; quæ sententia Ludouici Molinæ est, & antiquiorum: nec argumentum, quo quidam vtuntur ad probandum solo ex aeris elemento corpus assumere, nos stringit; cum tantum probet, eos ab aere partem potissimam mutuari. Hinc alij censent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non esse. Sed rationes, hac ipsa quæstione discussi. Christi Domini dictum, ostendi alium habere sensum, quam ipsi arbitrati. Addo, quod in libro Genesis legimus de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehensi tactu; id ab ipsis eludi potius, quam dissolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quod viros putaret, quęro, cur non igitur, quicumque viros putant, hac præiudicata sententia iudicent viros esse? An solus Abraham cæteris imprudentior; Ipse ille, quo nituntur. Caietan. fatetur verorum ossium, & carnium similitudinem, non modo visibilem, sed etiam palpabilem, & solidam exhibere. *Solidam*, ait, non instar aeris diffluentem, aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem. Quod vero libro 3. cap. 6. apud Cæsarium diabolus dicit, quando corpora a dæmonibus sic assumuntur ea dorso carere: laudebat puellam mendacissimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit, cum cecinit.

Vide Molin. 1. p. q. 51. art. 2. disp. 2. Anglez. in 2. d. 8. q. 2. diffic. 8.

Luc. vlt. vers. 39.

Gen. 19.

d. art. 4.

Tum Dea nube caua tenuem, sine uiribus, umbram.
In faciem Aeneæ, uisu mirabile monstrum.
Dardanijs ornat telis, &c. *Aen. 10.*

Ecce non aere solo, sed nube mixta. De vapore Sprengerus, *in Malleo*, docet, visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesque iolas, & adspectum mox dęmonem vaporis, siue exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantenses magi, Mirabellius, & socij, Parisijs combusti, in iudiciaria con-

confessione dicebant, ad hanc corporũ assumptionem dęmoni duo esse necessaria, ventum secundum, & lunam plenam, nam si ventus sit aduersus, non posse corpus coalescere; si vero sit Luna decrescens, vel corniculans, non posse defectu materiæ formare corpus nisi valde pusillum, & pro Lunæ augmẽto maius, maiusque. Placet hoc Crespeto, l. de odio Satanæ discr. 27. sed mihi ridiculum videtur: quasi nequeat dæmon, Deo non impediente ventum sedare, aut excludere, & defectum illum Lunaris influxus supplere. Scilicet aer, & nubes de ostrino genere sunt, quod Lunæ augmenta consequi solet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens visio fratrum Tarquiniorũ apud Dion. Halycarn. talis Athenodori apud Plinium, quicquid dicat Franc. Picus, lib. 1. de prænot. illud enim puto axioma, & regulam statui vere, ac puto posse; In gentilium, & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus non animam (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales etiam putarim omnes apparitiones spirituum, ociosa cum hominibus, & varia multipliciaque colloquia miscentium, testatur de Facio patre suo Cardan. & merito omnes suspectum habent Sortilegij, siue pacti cum dęmone. Testatur Melanchton (libro de anima) se, & colloquia, & disputationes cum pluribus spectris instituisse, sanctitas hæc curiositas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale haud dubie spectrum incœstuosi Persæ, cuius semper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio, apud Agatiam reperitur, lib. 2. belli Persici extremo, tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris, & Pollucis ad lacum iuturnæ; vt L. Domitij Aenobarbi, vt Amiris Persæ, vt quod apparuit Dioni Siracusano, vt Curtio Ruffo, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imper. apud Vopiscũ, vt Constantio, & Iuliano apud Ammianum, Valenti, apud Zozimum, & apud eundem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congressit Pet. Thyre. lib. 1. de apparit. spirit. ca. 9. Et talia semper spe-

Lib. 5. Lib. 7. epist.

Symmac. li. 1. epist. 29. Sueto. in Neron. c. 1. Ctesias in frag. Plut. in vita Dionis. Tac. l. 11. Annal. & Plin. Iun. li. 7. epist. Capitol. in Pert. Vobiscus in Tacit. Ammian lib. 21. & 25. Zom. li. 4. & 5.

A ctra, quæ subito euanescunt, potest enim elementaris substantiæ subita nimiaque rarefactione se subducere oculis.

Illud discrimen nunc occurrit, cum in cadauere apparent; non possunt, vel alteri viuenti corpori cadauer illud circundare, vel ipsi sic induti corpus vllum subire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimensiones quantitatiuæ inuicem, sine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in assumpto corpore

B elementari, licet, vel omnino nequeant, vel difficillime queant (prius opinor) aliud corpus, siue cadauer subire; possunt tamen vero, & viuenti corpori, elementare istud circumdare, vt homo sic indutus, vel aliud animal, multo maius, immo, & gigantæum videatur. Nihil video obstare, cur nequeat. Suadet etiam aereę substantiæ facilitas ad dilatandum, siue rarefaciendum, & spissandum densandumque; quam merito Psallus causam

C tradidit; cur spectra, tam breui spacio, crescere, & decrescere videantur.

Tertium genus inuenio rariusculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam, seu statunculas, de quibus exhibebo, quæ didici a Thoma Brabantino, libro 2. de bono Vniuer. c. 57. pag. 21. vbi scribit in hanc sententiam.

Gunerchena Brabantię villa est solemnis & nota:] in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumque pro

D eius nuptijs parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam. qua ingrauescente omnibus mori visa est. Luctu ergo facto, cãpanæ quasi pro mortua pulsatæ sũt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis transibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quasi fęminæ lamentantis: sollicite ergo discurrens, & quærens auditam, inuenit puellam, quã

E mortuam æstimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde venisti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus adhoc iuuenis, cum neminem alium nisi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus, occultauit. Hinc regressus in villam amicis suis loquitur, ingredietur ad patrem puellæ, cum amicis suis sedentem ad funus: quærit si

filiam

filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus respondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuā resuscites, & accipies in vxorem? Cui iuuenis, Tantum (*ait*) libens spōdeas, vt filiam tuam habeam in vxorē, si viuam reddidero, & satanam. Cui pater consentiens, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur figmentū mirabile, quale a nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiusmodi diabolica inspexerunt, esse interius putrido ligno similia, leuiq; exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella est, & patri reddita: sanaque post dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vsque ad tempora nostra incolumis perdurauit. Simili prope modo, cum quidam in confinio Flandriæ sororem languidam & mortuam putatam, sub eadem die antequam sepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris littora inuenisset, reduxit eam ad propria, & ingressus domum, vbi ab amicis quasi mortua plangebatur, discoopertum figmentum extracto gladio in frustra concidit, horrentibus cunctis, & clamantibus, Cur in funus sororis, tanta crudelitate sæuiret Et mox subridens, crudelis, inquit, videor in sororem? Non est illud sororis corpus, sed figmentum, & illusio dæmonum. Et hæc dicens secum cunctos accepit, & adduxit ad domum propriam, & eis sororem reductam ostendit. Et hæc vsque ad tempora nostra permansit.]

Si quæras, quid de his sentiam; dicam cum Alb. Magno, & Cantipratense, mihi non liquere. Fieri possent a dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exemplis, quoad illud primum procum, & in secundo hanc forte virginem Satanæ partiarios fuisse.

SECTIO III.

VVlgatis persuasio est, semper in his corporibus assumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum esse spectrum, facile crediderim, sic contingere. Sed puto si maiori potestate non impediantur dæmones, posse qua velint apparere forma, humanamq;

A perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamque exhibere. Qualem se fortassis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis signo obiecto fuit fugatus, vt narratur à Io. Maria Compostellano, initio vitæ S. Alberti. Verum solet ei obstare Dei volūtas, quæ, vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas, & impostura; ne quam mortales ignorantiæ iustam excusationem prætexant; certis animalius formis dæmonia nondū vti per-
B misit, vt columbæ, seu ouiculæ, seu agni: forte, quod agnus verus sit Christus Pastor bonus verusq; & in columbæ specie Spiritus sanctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullū inferre, solēt damnum, vt docet Tyræus sup. Libentius induit animalia, quibus aliqua sunt, quæ merito culpes. Hirci forma seu capri valde ei antiqua est: & quia hircus Numen Aegyptium est, censet Moyses Maymon, *in ductore dubitan-*
C *tium* iussos Hebræos in sacrificijs hircū offerre. Et olim Iupiter Hammon in Hirci forma colebatur, dictus *Hammō*, quasi, *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam solemne illi, quando pactum expressum iuit, offerre se cōspicuum forma virili: post pactum, quando adorandus, semper in forma hirci, aut asini accidisse fatebatur Io ille Stapulensis, & obscurius innuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaquerium, c.
D 4. & habetur apertissime in sententiæ Auinionensis breuiculo, quod verbotenus dabo, lib. 5. sect. 15. circ. fin. Aliquando à faciendo à facientibus homagium non cernitur, vt natrat Meierus, Chron. Flandriæ anno 1459. quando tamen se adorandum proponit, semper id in forma caprarum mariti, & quidē fœdi aspectu, atri, olidique. Huius rei variæ causæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiā verbi incarnati, Deus non patitur eum
E tunc assumere humanū schema. Et hoc sensu Sebastia. Michael, schol. 10. Pneumalog. arbitratur ad litteram accipiendum, quod Apoc. 13. v. 4. traduntur impij bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestiæ forma. Sed cum bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta DD. Hippolytum, Methodium, Ireneum, Aretham, & alios; constat hunc sensum non esse litteralem. Illud verius, quia coluerunt

olim diabolum in forma hirci, ideo dæmones; vocari SAHIRIM hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquando D. Hieronym. vertere, vide c. 17. Leuit. & c. 13. Esai. v. 21. & c. 34. ver. 14. Nam Sahir, Hebræis, hircus, dicitur, vt Latinis, à pilis, & horrore; vnde forsam Satyri nomen deductum. Confirmat Kimchi, in radicum libro, dum scribit; Sahir, vocari diabolum, quia solitus hirci effigie se conspiciendum præbere. Illud etiam notat Michaelis, d. & c. 17. vers. 7. Leuit. LXX. nō temere vertisse, ματαίοις, quasi dicant, Fatuellos, vnde deducta vox Lōgobardica, Matus, litteræ omissione; quos Galli ad verbus vocant, Folletons; & alij per abbreuiationem, Follons, quia risum excitant risu, tripudo, sibillo cantu, &c. quod dæmonem fecisse constat ex vita D. Antonij, & D. Thom. 1. 2. quæst. 89. art. 4. in argument. 3. Ego tamen illud ματαίοις, pro vanis potius acceperim; vt respexerint ad Elilim, nomen idolorū. Nam idolis sacrificare eo loco prohibetur, hoc est dæmonibus, qui vana idolorum specie colebantur.

שעירים

Alia causa reddi potest, animalis huius salacitas, superbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus suis dęmones studiose imitantur, vt multis ostendit Remigius, lib. 1. c. 24. Denique hircum seu capram; vt legimus in vita S. Radegundi lib. 2. quem scripsit Baudomina Sanctimonialis eius coetanea; induit; quia hircorum, qui à sinistris locandi est caput: sane hac, vt plurimum forma adoratur, vt exēplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Ganguinus, & alijs Torquemada: idque ab antiquissimis Thesei temporibus manasse censet Remigius; æquidem prius ex sacris opinor prophetarum testimonijs id deduci posse, in quibus, *Zairim*, vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis, & fidei specimen præbere, catti, vel canis sumit effigiem. de cattis quotidiana Lamiarum confessio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit, testis de Hadingo Olaus, de Comite Matisconensi, Petrus Clunicensis, & Hugo Floriacensis: si per locum augustum, vel rimam subiturus, vel custodibus illusurus, vespertilio, Musculus, vel mustela fit. Si qui præsentes sint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muscam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, insusurrat: si, vt gregem laceret, vt sæuiat in animantes hominesve; induit lupum: si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus, & ferociens Pachomio, (Metaphras. apud Surium mense Maio) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (Dam. in eius vita,) vt vulpecula vero apparet Hilarion. vt canis Dunstano (apud Surium in eius vita mense Maio,) vt Serpens, Leonardo Corbeiacensi, vt draco, D. Margaretæ, & Ferdin. Gunzaluo, Castellæ, Comiti, eiusque exercitui: Si ad malum, specie boni, velit inducere; apparet forma Christi, vt Diuo Martino apud Seuerum; vel in forma Dei, vt Theodoræ Viduæ; vel in forma Angeli, vt D. Iulianæ. Denique formam capit, quæ instituto maxime sit accommodata, &, quia ad omnia fere idonea est humana, hanc, vt plurimum effingit, non eodem modo. Scribit vetustus scriptor in vita S. Roberti Abbatis.

lib. 10. histor. Frā. Torqu. dial. 5. Remig. li. 1. dæmon. cap. 13.

Olaus li. 3. Pet. Cl. l. de miraculis, Hugo ī Chr. Cyril. in vita S. Daniel. Apul. in Milesia.

Io. Nider lib. vlt. Formica. Remig. d. cap. 1.

D. Hier. in Hilar. Marulus li. 5. c. Rodericus Sancius p. 3. Hist. Hispan. c. 21. Mar. sup.

Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis longisque tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignū funibus innexum. Cępit porro producto collo circuire chorum, oculos in fratres attente conijcere si quid posset forsitan gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantius orante, & fratres à corpore excitante, improbus explorator diu frustra expectans: cum nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrū conuersorū se contulit: illi quoq; cunctos curiose contemplans: si quos videret somnolentos, cachinnans, spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantē, nec nisi solo corpore illic præsentem, immo etiam clandestinam fugam meditantem, animaduertens igitur illum suæ fortis esse, fuscinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernens id vir sanctus multum pro salute illius

lius anxius, & sollicitus, mane diligenter iussit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus, & profugus, excusso sua-ui iugo Christi, secutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis deditusque latrocinijs, non diu post captus est, & capite plexus, miserrime è vita excessit.]

Eidem in Nuptiarum pompa dæmō apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus, vide Sur. to. 3. Iun. 7. Maximo Rhegiensi apparuit, vt nauis, & nautæ recens appulsi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, semel, vt messor, semel, vt pharmacopola: Nathanaeli semel, vt agazo agens asinum, semel, vt seruus lorarius: quæ Marulus, & Sabellicus, ex vetustioribus, testātur. Apelli Apparuit, vt pulchra, & cōpta, & illecebrosa mulier; sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinē repræsentare, quæ Dei bonitas est, tantū solet assumere, quam, & qualem Deus permittit, teste D. Chrisost. hom. 4. Lazaro; & ideo, vel ipso inuito fieri videmus, vt, qui non obesæ nimium mentis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehendere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore attro, illuuioso, squalido, fætente, tetro, ac formidabili: saltem obscuro, nigro, fœdoque vultu; naribus, vel deformiter simis, vel immane aquilis; oris ritu sparso, profundoque, luminibus valde abditis flammantibusq; manibus pedibusque obuncis, ac vulturinis, strigosis brachijs cruribusque, & admodum villosis, caprinis etiam, vel asininis tibijs; vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdum, & solidungulo; interdum mutili pede altero, vel vtroque, demum statura corporis, nunquam iusta, ac decora, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis: probāt ista veteribus recentibusque exemplis alij; & nos iam mutta in medium attulimus. Sane morituris solet maxime terrifica apparere specie, vt Beato Martino apud Seuer. Sulpitium; vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fundens sulphureti (Blasius Melanesius, in vita S. Ioan. Gualberti.) vt B. Odiloni apud Surr. in eius vita 1. Ianu. vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Aethiopis, capilli, & barba stillabant quasi picem calidam, & liquidam oculi ferrū ignitum, & stricturas scintillans.) Adeleninus Episcopus in eius vita apud Sur. mense Aprilis. cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, in vita Aichadri, apud Sur. mense Septembr.

Marulus l. c. 7. Sabel. li. 10. exempl. cap. 3. Sosomen. lib. 6, c. 28

Sebast. Michaelis Phoumal. c. 4. Tyraeus li. 1. de appar. spir. c. 9. Binsfeld. de conf. malef. prælud. 12. Remig. li. 1. demon. c. 7. 8. 10. 14. & li. 3 Ananias lib. 3. de Nat. dæmon.

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas; quæ, & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit; eoque pertinent etiam caluariæ, seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dęmones locuti; vt caput filii Policriti, de quo Phlegon ex Hierone Alexandrino; caput Publij, de quo idem Phlegon ex Antisthene; caput Gabinij, de quo Plinius Senior; & craniū Magi, de quo Franc. Picus; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. Sciendum, quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia proprie carent corpore, & ideo non magis, quā Angeli, putandi vere comedere, vel bibere potum escamus corpoream; qua de re dubitare (videtur Origenes dubitasse Dialog. 3. de Christo homine,) vt censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum: philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optime probat Tostat. q. 11. in Exod. c. 7. Catholicū non esse confirmat S. S. Tobiæ 12. ver. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natali, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere, ac bibere, venere, vti, & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc odie etiam inculcari ab homine Caluinista; cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus? cum itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui proprie, & vitali actione, sed producendo sonū in aere humanæ voci similem, & adstantium auribus insonantem, vt notat Gregoras: ad eum ferme modū, quo quis artificiose quopiā instrumēto; puta tibia, vel tuba: somnūvo

li. de mirabil.

li. 7. c. 52. lib. 7. de prænot. c. 10. li. de statu animarum post obitum.

li. 5. hist. Bizantina sub fi.

cis humanæ exprimat, vel quo modo cauæ vales exceptam, ac repercussam vocem articulate admodum reciprocant; vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus, ac tonos solum discriminant, lege si lubet Tostatum in d. cap. 7. q. 15. Sermone, vt plurimum vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit. Sed, (quod notandum, nam & hinc fucū queas deprehendere) vtuntur voce stridula, sibsibilante, confusa, obscura, debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam; docet hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigium. Potest autem diabolus, quando in assumpto corpore apparet, videri, & quando loquitur, audiri, à quibus tantum vult, cæteros vero latere id que naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi, vel obiecti adferat aliquando impedimentum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum, vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines, prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat; ad alios vero, à quibus audiri, & videri vult, sinat simulachra & sonos, libere commeare, & imaginationem eorū ad alia nulla abducat.

li. de dæmonibus.

l. 1. dæmonolat. c. 8

SECTIO VLTIMA.

Alber. & Rich. in 2 d. 8. Ang. q. vni. de dæmo. ar. 4. dub. vi. Ananias d. lib. 3. et alij.

PRocurare denique, ut dæmones nobis appareant, uel, ut defunctorum animas nobis repræsentent, (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet, imo Mortale est peccatum.] Nam, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta; docent D. August. & D. Thom. Non vult Apostolus, Nos socios fieri dæmoniorum. Amice ab illis, & precario petere, vel recipere; est in aduersarij castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesia. Per modum imperij, & compulsionis non possumus eos adigere, nisi quatenus sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur. Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone expectandum boni, vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, nisi maiori permixtum malo; nihil docet, nisi mere curiosum, & futile; non

Libr. 2. de doctrin. Christiana ca. 13. et Tho. 2. qu. 90. art. 2.

1. Cor. 10. v. 20. vide. Tyraneum lib. 1. cap. 15.

A obsequitur, nisi, vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubium, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeo frequēter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shlegtholmensis, qui respondit.

Antiquorum patrum animos non fallax splendor,] & inanis gloria, sed diui-
B na gratia illustrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes peruidētes, seu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille superbus non ferens, difficillima tentationum certamine illis obijciebat, monstrosas formas, & teterrimos impetus eis ingeres, vt vi illos protruderet in peccata. Nos vero, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, cito prosternit, etiamsi nullam nobis tetram speciem repræ-
C sentet.]

Hactenus illius temporis scriptor, apud Surium Octobr. 10. Addo, tum id Deum permisisse, quia minus periculi ab illusione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere ut homo uere resurgat?

D EMpedocles apud Laer. lib. 8. & cæteri magi, contendunt esse quasdā herbas, quibus mortui ad vitam reuocātur Xanthus historicus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ restitutos: & Iuba refert Arabica quadam herba suscitatum alium. Sed Archimagus nostri temporis censet, de homine; non posse id dæmonem, de cæteris animantibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si
E in cineribus tepidis ponantur, apes similiter, si succo nepetæ perfundātur: anguillas defectu aquæ mortuas, si integræ inijciantur in acetū, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur: intra paucos dies oēs vitæ reddi: Pellicanū pullos mortuos, proprio sanguine, ad vitam reuocare: Leunculū quoq; defunctū voce, & spiritu parētis resuscitari, idē mustelæ iuris esse catulos. De pellicano, & leone,

ne ſcio veteres multos graues auctores conſentire. Vicicilinum, auem paruulã vocant reſuſcitatum Indi, quia putant hieme emori, vere ſuſcitari, vt tradit Franc. Comara, cap. 23. Hiſ. Mexicana. ſed bona cum illorum venia.

1. *Cenſeo, quæ ex putrefactione quoque naſcuntur animalia, ea poſſe cum uitam amiſerint, naturalibus remedijs a dæmone uiuificari.*) quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requiſita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadem; ſi corrupta nondũ erat, tamen anima, quæ ex eius potentia educetur de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegium poſſe, quod perijt, iterum idem numero reproducere, quam ſententiam ceterorum, diſſentiente Scoto, veriorem puto Scot. enim, & Richard. cenſent etiam per naturales cauſas id fieri nonnunquam poſſe contra Dur. & Marſ. neque Deum id facere poſſe Scot. refellunt recentiores, & merito, cum à priuatione ad habitum non ſit poſſibilis regreſſus iuxta Ariſtot. 5. Phyſic. & 2. de gen. D. Dion. (c. 6. de diu nom.) Ambr. Lact. & alij Patres, ſemper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandũ ijdem Sot. Socin. Suar. & alij citati, tam copioſe, & fortiter refellunt, vt qui eum adhuc defendere nitatur, is peruicaciæ, & temeritatis notam certe nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam earumque vnionem, eandem ſaltem ſpecificam: ſolum hominem proprie dici reſurgere, huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma, cetera animantia ſi quando viuificentur, impropriè dicuntur reſuſcitari. Quare ſimpliciter loquendo, nec vt inſecta quidem reſurgant, Satan poterit efficere.

Scot. in 4. d. 45. q. 3. & Rich. ibid. ar. 3. q. 1. Duri d. 43. q. 3. Marſ. ib. q. 30. Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra, ſecundam, Sonc. 5. Metap. q. 6. So. d. 43 q. 1. a. 3. Tol. 2. de gen. q. vlt. Ban. et alii ib. Suar. in 3. p. q. 53. ſe. 6.

Cenſeo 2. animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non naſcuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non poſſe.

Quia requirunt perfectiores quaſdam diſpoſitiones, accuratioremque organorum ſingulorum præparationem, quæ non, niſi naturali ſeminis virtute, poſſunt confici Et hoc apud Simeonẽ Metaphr. il vita S. Silueſtri fatetur Zambre Magus Iudæus, qui taurum verbis in aurẽ ſubmurmuratis occiderat, eum viuificari, niſi à Deo non poſſe. Quare ſi qua talia nonnunquam viſa ſunt reuiuiſcere, penitus mortua non fuere, ſed mortuis tantum ſimilia: ſicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & quaſi mortua, poſtea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita: vt accidit gliribus, vrſis, & paſſeri vitulino (*h. vicicilino* apud Mexicum, teſte Card.

Cenſeo 3. *non poſſe dæmonem efficere, vt anima unius bruti, aliud corpus animet.*) quia ſingulæ huiuſmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, ſi à materia ſua ſepares, emoriuntur. Sed quid de homine?

l. 7. de variet. c. 36

Cenſeo 4. *minimam, uel nullam demonis eſſe poteſtatem*, hoc explico. Non poteſt facere, vt homo à mortuis reſurgat: ſiue non poteſt facere, vt anima hominis ſuum corpus ſubintret, & illud viuificet, informetque. hæc concluſionis pars, eſt fide tenenda, & eſt philoſophiæ innixa: qua definitum, à perfecta priuatione, & totali, non dari ad habitum naturalem regreſſum, miraculoſa itaq; eſt hæc res, quare, & Deo propria. Non poteſt dæmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtantia perfecta, & completa, cui repugnat aliam ſubſtantiam, vt partem, componere. Non poteſt dæmõ animam humanam à corpore ſeparatã iterum illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem, infuſionemque animæ. Sed hic corpus non generatur; ergo hic non eſt naturalis vniẽdi modus. Supernaturalis vero modus, qualis interuenerit in reſurrectione, ſoli Deo competit. Poſſet dæmon, ſi Deus permitteret, cogere animam damnatam ſubire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demoſtret, quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiã Magi (ex pacto) per ſuperiores dæmones cogere inferiores, vt cadauer ingreſſi, illud geſtent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quibus videatur viuere. Vt factũ Louanij à Corn. Agrip-

vide Son. & Sot. ſup.

pa. Is commensalem habebat nimis curiosum, semel profectus aliquo Agrippa, vxori, quem postea repudiauit, claues musæi sui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi sineret. Inconsultus iste adolescens, oportune, importune non destitit mulierculam deprecari, sibi copiam ingrediēdi, vt faceret, donec impetrauit. Musæum ingressus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulsatio ad ianuā, turbatur, sed pergit legere, pulsat iterum nescio quis: &, nihil respōdente rudi harum rerum iuuene, demō ingreditur: quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus vocē intercludit, fauces dæmon. sic miser luit pęnam nefarię curiositatis. Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones, vtitur solitis artibus adsunt vocati: narrant rem, vt gesta, ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi cæteri solebant studiosi frequentius conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deserere. Ambulauit ille ter, quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo, qui regebat. Creditum diu, hunc subita correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initio rem suspectam facere, postea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa quas pectore occuluerat hæreses, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationis non poetarum modo de suscitatis ope Aesculapij, Tindareo, Glauco, Admeto, & simil. Sed, & grauiorum scriptorum. de Ere Armeno narrat Plato: de Gabieno, & alijs Plinius, de Zacla Aegiptio Apuleius, de suscitatis ab Appollonio Philostratus, lib. 4. de suscitatis à Simone Mago Clemens, & Egesippus de alijs à Numadio mago in apochryphys Prochorus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus, & relictus, non multo post visus ad vitam redire: se dicebat vere resurrexisse: illosque dæmones qui eum vita eduxerant grauiter ab ipsorum Principe increpatos fuisse, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuissent, qui eodem die, & hora febre correptus,

Plato li. 10. de repub. Plin. li. 7. c. 52. Apuleius in Milesiis li. 1. Philostr. l. 6. de vita Apoll. D. Clemens in itinera-

A cum in lecto iaceret, eo morbo decessit. Neque hac re contentus, ad testandam resurrectionem suam. Plutarcho, qui tūc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atq; ita contigit.) Polychronyci auctor Ranulphus narrat Comitem Richardum quadam nocte solum, orationis gratia, ingressum in templum: inuenisse ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repositum. *Dum autem Comes oraret, subito mortuus ille magno cū strepitu e feretro exsilijt, ac extēsis brachijs* B *quasi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem accessit. Quem cum Comes signū crucis fronti sua imprimens frustra intēsius, vt recederat adiuraret stricto gladio illum dissecuit: & exinde statuit per totā terram circa funera vigilias celebrari.*) Vtroque admirabilius est, quod ex Guaguini descriptione Moscouiæ, nunc adjiciam; *Populus* scribit *quosdam in Lucomoria, regione Russiæ, habitantes, quotan-* C *nis 27. mensis Nouembris die, vt solent hirundines, & ranę, sic, & ipsos pręfrigoris brumalis magnitudine mori: postea redeūte vere 24. Aprilis die denuo reuiuiscere. Addit hos, cum sibi mortem imminere sentiunt: merces suas certis in locis deponere; quas Grustensis, & Serpono vutzij uicini populi, suis mercibus interim ęquivalentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas merces, si iustę uideantur, pro suis accipiunt: sin* D *minus, easdem repetunt. Vnde lites, & bella sępissime inter eos oriri dicuntur.*) Verum item narrans Sigismundus liber Baro folio. 86. Moscouiæ habet pro fabula.

Quare his omnibus, & similibus exemplis succincte respondendum. *Multas solere esse illusiones dęmonum circa huiusmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aerea; quæ mouet instar viuentium, sic ab- E stulisse eum corpus Romuli scimus ex Liuio, & Gleomedis scimus, & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem, & Aristeæ Proconnesij, ex Plutarcho, & Herodoto: item Aspalidis, & Ctesyllæ, virginum, ex Antonino Liberali. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero, & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

rio & Egesip. l. 3. de excid. hierosol. cap. 2. Plut. l. de anima. l. 6. cap. 7.

Liuius l. 1. Plut. in Romulo Herod. l. 4. Antoninus Liberalis in transforma.

Nam

Nam aliquando etiã, vt, quæ vere cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur; & sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera, gestusq; imitari: huc referendũ illud Simonis Magi factum, quod obijciunt: huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pãphilio, seu Armenio: nisi hoc potius a Platone cõfictũ, vt metu inferorum homines a peccãdo deterreret, vt Iustinus Martyr cẽsuit in Parenesi, huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud Apuleij, de Socrate cuius abscissum caput veratrix copa, cum amputasset, iterumq; iniecta spongia coniunxisset corpori: postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongia, caput amisit. Nam huic vere caput præscissum fuerat, simulate dumtaxat redditũ, huc pertinet, quod de Agrippę omeotrapezo narraui: huc alia tria, quæ narrat Nicolaus Remigius l. 2. dæmonolatr. c. 1. huc, quod à Philostrato, Heroicor. Dialog. 1 narratur Phrygios Pastores, cum pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij sepulcrũ cõgregatos, varijs maledictis defunctũ lacerasse: vnũ cæteris petulantiorẽ Homeri, versus, quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cœpisse, ἀιασδ᾽ οὐκέτι μίμνεν, tum vocem truculentam è monumento erupisse, ἀλλοῦ ἐμίμνον & pastores perterritos in fugã egisse, vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet, de Germano iuuene admirandum, quod sequente quæstione narrabitur. Nisi, quod illic finxit occidi, qui occisus non erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, cæteri quoque præstrictis oculis idem arbitrabatur. Nec enim illi caput præcissum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa.

Hoc modo fictæ surrectionis exemplum subdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Historia Dalhemij accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armentarium, & Abrahelem succubã, quo pacto ab hac ille perductus sit primum in nefarios amplexus, deinde in proprij filioli parricidium: denique ex mærore, & desperatione, & ficta filioli resurrectione ad idololatriam; & quo pacto dæmon viuo similem præstiterit anno integro, deinde cadauer destituerit, eleganti imprimis carmine graphice admodum exhibuit vir præstans, Nic. Remigius lib. 2. Periocha. 1. quod ascribam eo libentius, quo æquius melius, quia (malo more, nec ferendo nuper typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius seruabitur, quo pluribus locis legetur?

Est Vasti regni medijs in finibus ora,
Inter arenosi sinuosa fluenta Mosellę,
Et Sarra rectos immoto litore cursus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum pascit semota in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat Causa.
Fluctus: forte rei angustę pertęsus iniquam
Sortem; aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicę iurgia linguæ;
Ecce inopina vltro sese infert succuba multum Gressio. et corpus assumptum.
Virgineo pellax vultu, gestusque decore, Inductio.
Tota ementitis caput exornata smaragdis,
Inque orbes vtrimque comas intorta nitentes:
Solatur mœstum; uocat in spem se petiundi,
Atque inopum notis frustra tam sępe uocatas
Spondet opes, uel quas auritus poscere Iacchum
Rex nolit; sua si non ire in verba recuset.
Qualis ab alienis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Vt facilem monitis, & ad omnia iussa paratum Pactum.
Trux habeat; nullas suadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege subire

Im-

Concubitus.

Imperium, pactoque fides firmatur vtrimque. A
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Absurdo coitu venus: irrediuiua nefandos
Extemplo moritur libertas inter amores
Ac veluti infesto serpentum saucia morsu
Membra sequax spargunt sic toto in corpore virus,
Ipsa salus sese satis opportuna saluti
Vt dare non possit, vel si se exporrigat omnem:
Integrum amatorem sic occupat Abrahel ista
Illuuie (indiderat namque hoc sibi pessima nomen)

Duce dicti & falso interprete vis de vehementi, ac violenta persuasione, & dura seruitute, libera tamen manente humani arbitrii libertate.

In quasuis dominum leges, vt flectere possit,
Arbitrio penitus nullo fandi atque nefandi. C
Nec mora, confestim spoliatq; premia poscit
Prima pudicitię. fac pars, ait, vt sit amoris
Aequa mihi tecum. Nulla constare magis re
Posse id, quam facinus si patret victa furori
Quo natura nouo patrium submittat amorem. D

Veneficium.

Ergo cum sera iam luce coegerit omnem
In sua tecta gregem, et se lare denique paruo
Condiderit: primum vt se dulcis ad oscula natus
Inualidæ innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere gestit
Rure reuertenti sępe est expertus inanem) E
Exporgat malum hoc. vix primis morsibus illud
Attigerit, cum dente fremens, offensus acore,
Liuidus extremis labijs titubanter abibit,
Pone premens refugam constrato corpore terram,

Hęc equis oculis ea dum mandata facessit,
Si spectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hęret adhuc, testatum firmiter iri,
Tale horrere nefas primum, dubiaque furorem
Naturamque inter sese committere pugna:
Sed qui hostem firmum vacuam intromisit in arcem, B
Hic eius dubitet mandata capessere frustra.
Cum prece si blanda primo nil impetret, audax
Imperio, acturum in uiolentam transeat iram,
Sitque illi semper pręsens pro lege voluntas.
Iam re ducem vesper, qui tanti conscius esse
Debebat sceleris, gurgusti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius ultro
Obuius amplexu multam de more salutem.
Ingeminat, pedibusque micans et blæsulus ore.
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, sed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus uictima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quę se concludi passa latebris
Abdiderat natura suis uehementior exit,
Insurgitq; potens luctu: quem quastibus agris
Atque inconsulto fletu dum pascitur, adstat *Desperatio.*
Momento cadit monitrix, solatur, & vna
Lucem instaurandam puero, rediuiuaque fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans,
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo,

Ad-

Admittit, totum qui se decoxerat ante:
Idololatria. *Ac fœda nati maculato cede penates*
Dum cupit inconstans quauis ratione piare,
Conscelerat magis. & funestat acerbius illos.
Nam primo genibus se aduoluens dęmonis, illum
Seu præsens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi erato glomerantes pralia venti
Ficta resurrectio pueri vere mortui. *Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum*
Ambiguus vitę, & votorum prodigus omnes,
Ordine sollicitat Diuos, precibusque fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantis visa moueri
Membra, suoq; iterum sensim superare calore.
Lumina semanimes deiectis qualia ocellis
Monstrant, vèl qua vix somno se mersa resoluunt.
Hac instaurata præter spem signa salutis
Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vita.
Surgit inque pedis se extemplo dat puer, infert,
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo uarius, quem se monstrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodque recedentes oculos stupor occupat ater.
Hac igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum, suetasque redintegrat auras:
(Viribus, vt quondam intercepta est luce potitus)
Sed non mens eadem sedet, & non qui ante fouebat
Spiritus officio uitam molitur eodem,
Verum agitat pigram vita sub imagine molem
Organicus dęmon, moresque imitatur agendo:
Spirans quos olim præ se natura ferebat
Tandem quoq; sese in sua terga reuoluerat annus,
Momento & solidum cursu compleuerat orbem
Deserta vacuas sedes statione relinquens, Fraus detecta.
Sulphureo nidore fugam, strepituque fragoso
Prodidit, atque olidas pulsans eripuit in auras.
Tum ruit auersum geminata morte cadauer.
Consequitur putris tantaque grauedine fretor:
Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem
Quantumuis stupor, & late vim excludas odorum,
Non queat humanis admitti naribus, ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atque inhonoratis puro sub cespite terra
Conditur exsequijs: ipsum se horrente parente:
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui sunt, ad hoc vtitur non raro commoditate morborum naturaliũ: quos ἀφόνους, vocant: veluti si sint apoplectiti, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorum omniũ, & sic

& sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentque 2. si καρῷ corripiantur, quæ est capitis quædam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrum infestantibus, vt totius inde corporis stupor, & immobilitas consequatur: quam comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoque tempore sic iacet, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen, & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulsusque amissionem: quæ passio reddit hominem vero mortuo quam simillimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia, & impetus dissipetur. tali morbo laborans (teste in Elog. Iouio.) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interijt. Tali morbo censuerim laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humana etiã prudentia, & crisi medica, potuit manare 4. Si fœminæ sint, quæ matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinent; ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere: talem fuisse Apollonij illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato, & Eusebio libro contra Hierocl. talis etiã fuit puella Heraclidis. In Auiola, & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoriæ incolis, fortassis vere responderim, ab ipso auctore ex aliorum tãtum relatione, vt fabellam narrarit: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia: quæ partib. illis valde grassantur (vt patet de Neruorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires, ac vrsi solent.

Testes Aetius, Celsus, ipseque Plin. d. cap. 51.

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata persuasio strigum quædam valde ridicula: credunt enim aliquando boues, vel arietes, quos occiderunt, & elixos, assosue comederunt, eosdem postea numero à dæmone suscitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud est difficile varios deprehendere. Primo id facere potest præstrictis oculis intuentium: immisso nempe in organum humore, vel alia impressione, aut cõmo-
A tione spirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad sensum communem, & organa sensuum externorum: quo solent descendere simulacra, & species impressæ commotione, & obiecto rei sensibilis: & ibi solent species conseruari, atque adeo sæpe mouere ipsum apprehensionis pincipium, vt sensus exterior sibi æquè affici videatur, ac si ab obiecto exteriore immutaretur. Vt solet in somnis accidere dormiẽti: potest-
B que Diabolus id etiam in vigilantib. efficere; quia res istæ corporeæ substantijs incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus est iuxta sententiam D. Tho. quem lege de malo, q. 16. art. 11. Secundo potest hoc fieri suppositione. quid enim prohibet dæmonem, ne bouem mortuũ cum pelle, & ossibus alio deferat, & bouem similem huic viuum supponat, quam celerrime, ita vt mutationis subitatio lateat astantes? &
C interea, dũ cadauer aufert, & bouem aliũ reponit, potest per interpositionem alicuius nubis, vel præstigij alterius, efficere, ne astantes videant locum, esse vacuum, & bouem ablatum. Tertio potest (quod ait Spineus striges nonnulli confitentur) perficere, vt quando Rex, vel Regina cursus seu conuentus virga corium, in quo collecta, & congesta sunt ossa percutit, tũc confestim dęmon aliquis pellem illam subeat, coniungat,
D compingat, & figuræ bouis adaptet, molemq; sic erigat, tegatque, vt verus idẽ bos suscitatus videatur. Quarto potest corpus bouinum ex aere efformare totum cum noua pelle, & nouis ossib. vel aliud corpus aereum compaginare illis ossibus reliquis, & inserere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, sub illa pelle conseruare, ac mouere, & facere, vt ambulet, ac mugiat, & cum necesse, illud postea deferens, videbitur bos mor-
E tua corruere. *Vnde (ait Spineus) a strigibus communiter asseritur, quod reducti tales boues, suscitati vt sibi videtur, ad stabula dominorum suorum ex mandato Domini vel Dominę cursus, infra triduum moriuntur, quasi macie in horas desiccentur ex toto, & tremulatæ postmodum, quæ videbantur carnes in praiacentem materiam* (scil. aeris) *cito resoluuntur*.]

vide

vide Bart. Spineum. quæst. de Strigibus. cap. 7.

Sed vt ad morbos illos reuertamur, Christi Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes, facilè à morborum illorum cessationibus discernuntur, quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusa, nullo temporis discrimine, aut mora, patrabatur, quandoque etiam corpore per tabem dissoluto, fætenteque, vt contigit in Lazaro: in morbis vero istis corpus absq; corruptione, & fætore perseuerat, quandoque redintegratum corpus plane dissectum, discerptum disiectumque, aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra Boleslaum capit. vide plura de hac re apud Michael. Medinam lib. 2. de fid. cap. 7.

D. Stanislai vita, apud Sur. Mai. 8. t. 7. Folgos. l. 6. c. 9. Maurulus l. 4 ca. 10. & li. 2. c. 12. Dubr. li. 8. & Ioa. Longi. d. to. 7. Surii, c. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

PEriere libri veterum quorundã hac de re perscripti, scripserat enim Battiades librum de Paredris, & Campestres opus de Catabolicis infernalibusq; quos citat Fulgentius expositione Morali in Virg. ex alijs ergo subsidia nobis sunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, sacra Theologia, & ex Historijs probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos uel animas beatorum, in malos uero nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se à magis cogi, quibus sponte obtemperant, ut plures irretiant, & retineant irretitos. Quod nunc est paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis spiritibus, siue angelis quæras, ijs competere etiam naturalem vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem compescendi, non tamen promiscue. Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis, & hierarchiæ, non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente; quoad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dæmones vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantũ accipiunt aliquando peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in Pythonicos, hoc est vaticinatores, in Paredrios, hoc est familiares seu accessores, in Catabolicos, hoc est à quibus obsessi dire affliguntur, & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. & in Oniropompos, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorum auertuncatores vel ostentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare, & in his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni sibi superioribus sponte, & alacriter obtemperant, sic è contrario cacodæmones superioribus suis, vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori, non nisi inuiti, & malo domiti obediunt. Quarę, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa sane non est vera atq; propria subordinatio, nam ei deest ordinis ratio formalis, atq; perfectio, quæ per media subordinata, in vnum, vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissime Iobus negauit, vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum duntaxat, quædam imperfecta, siue materialis, vocant, vbi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finẽ duratura. Hoc sensu cũ Cassiano Theologi ordines dæmonũ agnoscunt, quod non obscure confirmat Apostolus scribens ad Ephesios. Aduersus principes, & potestates, cap. vlt. vers. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore, & ordinis dæmonum præcellentia, nascitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atque potestas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel inuicẽ arte sua male mulctant, & necant, Deo permittente: hæc enim ipsorum concertatio, est quasi quidam conflictus dæmonum, quibuscum illi Magi certantes sunt fæderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narraui præcedenti libro.

Luc. 9. v. 38 & 42. Iraneus l. 1. de hæresi Sim. & de hæres. Carpocra.

c. 9. v. 22. Cassian. coll. 8. ca. 14. & 16. D. Th. 1. p. q. 109. a. 1. & 2. Palu. et alii.

libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum, paciscuntur singularem, vna in re sibi inuicē parendi necessitatem, prior iubet alterū per fenestrā despicere, quod facit, enatis subito ceruinis ex capite cornib. cunctorum sannis, & ludibrijs diu fuit appetitus. Quare, quam impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ attrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem, tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi mortem sibi cernens præsentē, horrere hic, & deprecari. Vrgere alter coūenta: subit ergo coactus,& visus corpori paries locum dare ingredienti; sed ingressus nusquam postea comparuit, videlicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel speluncam alicubi abdiderit. Tertium adscribam. C. Germani verbi, vt rem compertam sibi narrantis.

N. l. 1. de Lamiis c. 3. n. 19.

Sicuti (inquit) *præstigiator quidam nobilis,*) in diuersorio publico in N. Hospitis famulum ita petentib. reliquis conuiuis, decollauit, cum autem ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc facere. Verum cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cum caput, & flores amputasset, concidit statim absq; capite de mensa Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absq; vllo impedimento famulo caput imposuit à vestigio, & ex hospitio vrbeque ne à magistratu, propter commissum homicidium, deprehenderetur, aufugit.)

Hic præstigium fuit in simulata capitis primi abscissione, & etiam repositione, item in lilij productione, & detruncatione certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impediendum vim præstigij, potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere in clientuli sui nece; qui vere interemptus. Quartum sit de Zytone Bohemo illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente, rem gestam narrat Ioannes Dubrauius.

Io. Dub. Ep. Olmuziensis rerū Boemica li. 23.

A *VVenceslaus* (inquit) *Imp. & Boemorum rex,*) affinitatē cum Principe Bauarie Ioanne inijt, ducta in vxorē filia eius Sophia. Socer vbi generū ludicris spectaculis, & magicis præstigijs delectari cognouit, plenum ludionum, & præstigiatorum plaustrum secum Pragam vexit. Ibi dum præstantissimum artificum ludibria artis ad præmulcēdos oculos explicat, adest inter spectatores Zyti Vēceslai Magus, ore vsque ad aures de-
B hiscente, accedensque propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinus deuorat, solos dumtaxat calceos quia luto obsiti videbantur, expuēs, sessumque inde petens ventrem, insolida escā grauem, in solium aquā plenum exonerat, præstigiatoremq; adhuc madidum spectatorib. restituit, passim deridendum adeo, vt cæteri quoque eius socij à ludo desisterent.] Potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuora-
C tione merum præstigium fuit, sed fere abreptus miser, in solium aquæ fuit iniectus a dæmone, non per alui vias egestus. Quinctum erit ex Olao lib. 3. c. 20. apud quem.

Magus quidam Gilbertus] cum Catillo præceptore de artis præstantia contendens, cum exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptū, à præceptore proiectum, manibus apprehēdisset, statim obriguit, & in-
D sula lacus *Veter* dicti apud Ostrogothos in cauerna subterranea fertur ligatus.

Sextum suggerit Saxo Grammat. Histor. Danicę lib. 1. de sene quodam, quē magum fuisse summum vel inde probatur quod Biarmenses, huius artis fiducia feroces vnus omnes superarit, prolixa narratio est ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi, & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis,
E & Mopsi vatum, quod Calchanti exitiū attulit victo: narrant Græci, hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eosdem potestas.

Strab Geogr. li. 14. et Eustach. in Homeri Iliad. 1.

SECTIO II.

Sancti uero homines frequentissime corcendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera testan-

testantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt, & profigarunt.

Vide hoc docentes Petr. Tyra. dis. de dam. p. 3. Bosiū de Not. Eccl. Bella. & alios, cōtra Nouatores. li. 8. ant. cap. 2. Orig. ho. 35. in Mat. Epi in hæresi Ebionita rū Luca 11. v. 19. Matth. 10 in princ. d. ca. 10. v. 15.

Eadem uis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismus Ecclesię semper Catholicę competijt, neque extra illam bis ista reperitur. Videntur nostris exorcismis, olim quidam similes a Salomone instituti, viguisse apud Hebr. probatur, id non ex Iosepho tantum, & Origine, & D. Epiphanio, sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere *Filij* (inquit) *uestri in quo dęmonia eijciunt?* quod, quam ad Apostolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, merito viri docti censuerunt. Nondum enim, cum hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant, & hæc potestas illis postmodum concessa. Et discipuli eandem, quam magister calumniam sunt passi, vt eis Iesus prædixit, apud Matthæum. Quare non satis efficaciter Apostolorū, vel discipulorum suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent in eodem ipsos, in quo magister, nomine hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorcismos instituisse; quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoq; in illis virtutem diuinā fuisse operatam, & fortassis vim aliquam ex ipsa Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Cathol. Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas cōpositos à Salomone, cum esset idololatra; tunc necessario illos annumerare cogeris, cum D. Thom. & Victoria, Magorum incantamentis: quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

Itaq; cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fędere cū ijs initior; sequitur sanè, si Magus pactū habeat cū dęmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dęmonem superiorem, ex pacto famulantem iuuātemque inferiores cogere, ad aliquid faciendū, omittendumve, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent: vt probatur ex Caldæi illius Magi quærela apud D. August. qui *conquerebatur, purgādę animę magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quod vir ad eadē potens, tactus inuidia adiuratas sacris precib. potentias alligasset, ne postulata concederent.*

lib. 10. de ciu. Dei cap. 9.

] ligauit ergo vnus dæmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Euseb. & apertissime Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorū, vbi *cum D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, vnus eorum respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus, ac pactum habet cum uniuersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habemus, nā & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus, cum ex pacto (vt doctum quæston. 2) tantū operentur. Hinc infertur primo mentitum Appollinem cum mago respōdit, Κλυθί μευ οὐκ ἐθέλοντος, ἐπεί μ' ἐπέδησας ἀνάγκη. *Audi me non volentem, quia me illigasti necessitate*, apud Euseb. ex Porphyrio. Nam sponte respondebat, sed fingebat se cogi formula septies repetita, quam ipsemet instituerat, vt patet ex alio fragmento apud Euseb. libro 4. de demonstrat. cuius initium, Κλυίζειν Ερμῆν, &c. Deinde & illud fictum, quasi Supplicis, λύετε λοιπὸν ἄνακτα, βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ. *Soluit iam regem, mortalis Deū non amplius capit de se nequissimus dæmon loquitur*, & solui à mago postulat. Præterea vanā esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonū spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephalęæ siue Osiriti, vt nugabatur Appion; vanam etiam Numæ iactantiam, & ceremonias, fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Sicidıtæ Magi apud Nicetam, & Theodori Santabirini apud Zonatam, & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorē Adagiorum Germanicorum, quia quorundā iactantiæ, qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres, retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergo eū licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia faciebat eum contemptum collegis, molestum id ei, tandemque mede-

li. 6. contra Hierocle. in vita D. Ioan. c. 14.

vide. D. Aug. l. 2. sup. Gen. ad lit. & Frat. de Vict. de Magia à nu. 24.

Pli. l. 30. c. 2. Pulta. in Numa.

Nicetas Chro. l. 4. & Zonaras to. 3.

In Adag. Qui quæ vult dicit, quæ non vult audi.

ri malo constituit collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excipit: inter cæteras conuiuiales festiuitates, inijcit mẽtionem acromatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cudiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras de formes coqui, stabularij; morionis, rustici persona, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse fatebantur: suum quoque patrem exhibui habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis, vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perteriti, & pudore suffusi, suam quisque domum repetiere, nec vltra Ioanni vitiam sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus solemni euocatione, cuius formulam Sommonicus Serenus apud Macrobium tradidit. Sanctis hominibus hanc à Deo potestatẽ non raro concessã scio; cæteros mitto. S. Stephanus Episcopus Diensis, *dæmonibus, qui populũ auertebant, ne illi auscultaret, præcepit, vt palam se eis visendos exhiberent: isti parent & apparent procera, ac immani statura, nigerim, cornuti, fetorem, & flammas spirantes.*] Surius in eius vita Sept. mense.

Macrob. l. 3. Satu. cap. 9.

SECTIO III.

INfertur secundò *nulla verba* (qua in re lapsus videtur Grillandus, quæst. 3. num. 23. qui coactionem agnoscit) *nullasq; corporales habere facultatem directe, & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat aliquid faciat, vel facere desinat.*] Nulla namq; corporalia robur substantiarum spiritualium, ac separatarum possunt æquare: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pari possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur Magis, cum varia producunt remedia naturalia contra dęmones, vt Hermes, qui suffumigatione ex ligno aloes, vel ceti spermate dæmones congregari, suffumigatione ex sulfure fugari, tradidit, vt Porphyrius, & Proclus, qui similia multa, & quidam apud Hippocratem, qui adhuc inaniora, nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis, & cunctis reb. consecratis, ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt. Nec placet catholicorum quorundam credulitas, vel superstitio; qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti rutæ, cornibus, stercorique caprino, balneis, item flagellationibus eam vim adscribunt, vt putent ipsum his dæmonem male affici, irritari, vel exagitari; flagellationibus huiusmodi, dum corpus obsessi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur, quare & deterius æger afficitur, & ex ira atque tristitia cumulantur dispositiones atrabiliariæ dæmoni optatæ: sic stulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni molestum, quam quod in alio se, quasi flagellari æstimet, & qua est superbia doleat. Sed hoc vnu, vere tanti apud hos plagosos esse non deberet. fecere id Sancti aliquando, sed horum flagra, vt, & voces; & sola præsentia, dæmonẽ miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgãdo conducunt. Rutæ, & Hypericonis folio la flatus absumunt, & humorũ perturbationi, quę à flatibus prouenit, sedandæ mirè prosunt. Stercus, & cornu caprinũ acri suffitu eadem discutiunt, & ringitur etiam superbus ille se in alio rideri, ac ludũ fieri. Optimè igitur animaduersum à Conrad VVimpina, & Fr. Valesio, frequentius à dęmonib. inuadi eos, in quibus bilis atrę maior est copia. quia succus iste cũ primis idoneus est, vt homines in fororem, & insaniam vertantur, quod dæmones optant sũmopere quare, & atrabiliarijs maximè insidiantur, & morbos, vt plurimum inferunt melancholicos. Vnde consequitur, quod cum corporalem materiã nõ possint transmutare, nisi actiua passiuis applicent male illos habere, si corporeis huiusmodi reb. adhibitis, dispositiones eorum malitiæ, ac dolis aptæ expellantur, & contrariæ prorsus introducantur. Igitur quæcunque res corporeæ inducunt in corpus patientis dispositionem contrariam dispositioni requisitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ægritudinẽ pellunt naturaliter; cur vero dæmon fugiat, & cor-

D. Th. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lectio 3.

l. de morbo sacro.

Tyreus d. p. 3. ca. 45.

Hipp. lib. de flatibus.

VVpim. l. 2. de superstit. c. 10. 11. 12. & Val. sacra. Phil. ca. 15. et 18.

& corpus illud deserat, sunt solummodo causæ indirectæ, & siue quibus non. Et mente licebit obsessis à dæmone, petras, vel herbas natura efficaces, absque vlla tamen incantatione, habere, & gestare quæ communis est sententia. His quædam solent obijci. 1. quod Eleazarus apud Iosephum l. 8. Antiq. c. 2. radice quadam dæmonium extraxit. Respondeat aliqua, hanc fortè à Salomone institutam, cum exorcismis, & sic potuisse; Deum supernaturaliter in herba operari. Verum id, iam Christianismo introducto, & Euangelio promulgato, parum verisimile est. Potius crediderim Eleazarum Magum, sic, per signum pacti operatum, quod prudenti lectori circumstantiæ à Iosepho additæ facile persuadebunt: videtur eiusdem generis virtus illa radicis, tam superstitiosè effodiendæ, de qua scribit l. 7. de bello Iudaic. c. 25. 2. locus Tobiæ, his verbis, cordis eius; (piscis Callyonimi) *particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum*: quod & postea factum legimus 1. Resp. Suffumigatio hæc indirecte dæmonem pellebat, sed Angelus Raphael directe dæmonem expulit, & in deserto religauit, quare, & actio tota postmodū Raphaeli tribuitur: dæmonium, ab ea ipse (Raphael) compescuit. Tribuitur autem vis illa cordi, vt ei insita, nō litterali, sed prophetico, & allegorico sensu. referendū enim hoc ad Christum Dominum, qui, & Magdalenam à dæmonibus, à quibus possessa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Non meum hoc est, sed B. Prosperi late ipse, & multis, sed inter cætera illud: *satiat ex seipso in littore discipulos, & toti offerens se mundo ἰχθῦν. Namq; Latine piscem sacris litteris, maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibyllinis versibus colligentes, quod est Iesu Christus filius Dei Saluator, piscis in sua passione decoctus, cuius ex interioribus remedijs, quotidie illuminamur, & pascimur)* obscurius hoc dictum, intelliges si legeris D. Aug. à quo illa desumpsit. Sane ἰχθῦς, vocatur etiam Christus à Tertull. *sed nos pisciculi secundum ἰχθῦν nostrum in aqua nascimur, nec aliter, quam in aqua manendo salui sumus.)* 3. Ad cytharam Dauidis nos inuitant:

c. vlt. 26. q. 7. Alb. Magn. in Luc. c. 9. Spreng. p. 2. c. 5. remediorū, li. . Formic. c. vl. Mēg. flagel. dæm. ca. 3. Val. Polyd. in pract. exorcist. & dicā plurali. 6. 6. 2. sect. 2.

Tob. 6. v. 8.

c. 12. v. 3.

de prad. p. 2. c. 39.

li. 18. ciu. Dei. c. 23. De bapt. c. 1. 1. Re. 16. v. vlt.

A sed frustra. Nam illic non dulce melos directe dæmonem fugauit, sed duntaxat cytharā feriente Dauide, lenius Saul habebat, quoniam, rege concentu musices delinito, nonnihil sedabantur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis minus idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat, nō quod musica, vel delectaretur, vel offenderetur, sed quod ægre ferrent hac sui domicilij sibi quasi B turbari possessionem, & per huiusmodi humorum temperiem meliorem sentētiam hanc R. Moysis Ægyptij ex nostris multi sequuntur, Vana enim de propensione dæmonis in harmoniam quorundam est opinatio, vnde nata Magorum nugamenta, Saturno lugubrem cātum, cæteris planetis hilarem, ac lętum offerendum, quod iampridem Guilhel. Paris. refutauit. Alij ad allegoricum sensum confugiunt, & asserunt, vere fugatum dæmonem pulsu cytharæ, sed id virtu- C te, ac merito crucis Christi, cuius figura fuit illa cythara.

Infertur 3. falsam esse persuasionem poetarum, Palingenij hæretici lib. 10. seu Capricorno, & Pet. Ronsardi Catholici, lib. de dæmonib. posse dæmones a Magis ligari (vt solent in cippo, vel mala mansione facinorosi) in phialis speculis, annulisve, semper enim, vel superior atq; potentior eos illic cogit ades- D se, & imperio suo retinet, vel ipsi sponte sua, & ex pacto adsunt, ibique se cōtinent, quare vehementer improbanda Hermetis commentatio, qua sic ligandi dæmones præcepta prodidit, & mentiti Apollo, & Hecate apud Theodoretum lib. de oraculis, dicentes se coactos aduenire verborum formulis, & cum ijs id asserens Porphyrius mentitus: Quod dixi, ex Patrum, & Scholasticorum dictum sententia. Suntq; hac de re aureis digna litteris, in Genes. ver- E ba Henrici de Hassia: *ipse simulat se captum, vt te capiat, se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat; a te inclusum, vt contra te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel imagini, vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatum, ad infernum te perducat.)* plura quibus hæc confirmantur, ha-

R. Moses in l. 3. de articulis & in Ductore dubitant. Lyra. & Abulens. ad d. cap. 16. a q. 1 & Andlez. supra. diss. 6. p. 3. de vniu. c. 8. Sic Felis. in 2. d. 8. & illo. prior. D. Prosper. 2. pa. promiss. & prædict. c. 25.

Euseb. li. 5. de præparat. ca. 6. D. Au. lib. 21. de ciui. Dei, c. 6. Alp. de Castr. l. 1. de iustit. hæret. puni. Vist. sup. n. 31. Sibyllani peregqq. Decad. 3. ca. 8. q. 1. qui citat verba Has. Theodor. sup. & alij.

bes apud Franc. Pitum lib. 7. de prænot. capit. 4.

Solide autem licet verbose Tostatus, etiã reddita ratione hoc demonstrat his verbis: Impossibile est, quod minor potestas sibi subijciat maiorẽ, & tamen nõ est potestas super terram, quæ comparatur potestati dæmonũ. Iob. 40. cap. ideo non erit aliqui naturale, vel cerimoniale, per quod dæmones possint ab homine cogi, vt veniant, aut respondeant, aut aliquid operentur. Nisi obijciatur de Ecclesiasticis exorcismis: Sed tunc dicendum est, quod coguntur ad aliquid, scilicet ad recedendum de corporibus obsessorum, vel ad non nocendũ, sed hoc fit per Deum in quantum ipse instituit id, quod ab Ecclesia fit, & est ibi virtus diuina latens operatrix, sicut est in operatione sacramentorum. Attamen in operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus, cum potius contraria sint diuino honori, ideo non possunt malefici cogere dęmones ad aliquid, sed ipsi dæmones mentiuntur, & simulãt se cogi: quia in hoc stat maxima virtus suasionis eorum. Nam si ipsi non possent cogi a nobis ad veniendũ, aut respondendum, vel agendũ aliquid, sed quicquid agerẽt voluntarie agerent, desperarent homines de eorũ conuersatione, quasi nihil mediantib. eis possent, & ita distraherentur ab eis, cum vero illis simulantibus putãt homines, quod possunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quasi per hæc compotes efficiãtur omnium, quæ velint, & hoc dæmones efficere cupiũt, vt per talem errorem, & effectum cathenatos sibi teneant animos hominũ, Et tamen vere non possunt dæmones cogi ab hominib. per maleficia: imo si cogi possent nõ docerent ipsi hominib. modũ quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miseriores efficerentur, si vere hominib. subijcerentur. fingunt ergo se subditos, vt fallant, cũ tamen non subdantur. Sed ad tempus cũ placuerit sponte seruiant. Vere autem subdi hominib. pro nullo lucro dæmones vellent.] Nihil hoc dicto verius. Quam vero periculosum sit huiusmodi captiuos carcere inclusos penes se habere, cõuincitur varijs exemplis. sufficerit vnum cõmemoratum a Ioanne Niderio his verbis. In minori Basilea paulo ante præsens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & forte de maleficijs satis suspectus: filiã hic habuit, quã in domo inueni cuidam nuptui tradidit, & tandem senex pater ægrotare cœpit, & ad filiam, & filiastrum, demonstrato quodam scrinio dixit: hoc vasculũ non moueatis, alioquin pœnitentia ducemini sed in loco stare permittite vsq; post meum decessum, & ita in breui vetulus expirauit. Transacto autẽ tempore plurimo nec filia, nec eius maritus magnipẽdit patris iussum, sed de domo priore in aliam domunculã se transferentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit extra domũ versus nouum hospitium, sed in ipso itinere tanti ponderis esse cæpit, vt in ipso viriles artus deficerent, & exinde vxorẽ pro adiutorio inuocauit. Hæc autẽ vxor, an postea in domo scriniũ aperuerit, vel quo alio modo incaute se circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnum constat, quod in domũ nouam cũ infantulo quẽ ingenuerant parentes prædicti venerunt, & ecce subito vxor velut rabida, super cunas irruit eum necare volens, quod maritus intuens, vi vxorem inuasit, & eam a dæmone obsessam esse didicit, qui cũ exorcisaretur, minatus est dæmon, se non exiturum, nisi eam necaret, & ita factũ est super exorcistæ manibus. Altera die maritus per viam stratæ incedens publice, casum lapidis recepi inopinatissime de superiore parte cuiusdam canalis cadentis, & in facie cooperatione, vt videbatur dæmonis, percussus est tam deformiter, vt vix homo videretur esse.)

De his inclusis multa Crespetus, docet quod suis Dominis se aliquando sistant præsentes, quosdam esse Saturninos, alios Iouiales, alios Venereos, aut Mercuriales, & cæt. colendos certo ritu, statis vicib. noctu possessorem suũ excitare, & nonnunquã, nisi malũ malint ab eo alloquendos, in Francia, & Italia vęnales reperiri, ac semper suis emptoribus exitio esse, hæc ille fusius lib. 1. de odio Satanæ discur. XII. S. S. tamen viri non raro dæmones certis rebus, vel inclusere, vel astrinxere, vt S. Conon de quo in Menæis Græcorum. S. Martij, in hæc

Possent, vsurpat pro fine rent, & voluntarie pro nõ ad subitum alienum & agerent, pro agerẽt refin gerent.

L. 5. Form. mal.

hæc verba, interprete Matthæo Radeto nostro: *tantam, vim, & potestatem in dæmones accepit vt alijs ægros committeret, & frugum custodes poneret, alios autem testis obsignatis inclusos in ædis sua ædificandæ fundamentum defoderet.* Item S. Lupus Senonen. ipsum siti affligentem, & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat se inferentē inclusit valeulo eiulantem, & se uis esset prodentem, inclusit autem cum signatum cruce pulvinar strictim od os vasculi applicasset. Sic vetustus scriptor vitæ eius apud Surmense Septemb.

Sic legimus Asmodeum ab Archangelo Raphaele ligatum in deserto (Tob. 8. ver. 2.) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (Apoc. 9. vers. 14. & 5.) & ab Angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & missum in abissum. (Apocal. 20. vers. 2. Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissime Trichonius hom 7. Andr. Cæsariensis, & Beda illic asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non vero mistice dumtaxat ad impiorū corda, sicuti tandem conuictus fatetur Ambrosius his verbis, *Alligationē ergo Diaboli secundum litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vsque ad diem solutionis suę.* idem D. Greg. cum litteræ adhæret, fatetur lib. 4. Mor. c. 12. & And. Cæsariens. addens rectissime: *cathenam* ad nostram intelligentiam vocari operationē potentiorē qua dæmonis malicia coercebatur: hæc enim sunt vincula, & rudentes, vt alibi vocantur. 2. Pet. 2. v. 4. & in Canon. Iudæ v. 6. Quod apud Cæsarium quidā dęmon in obsessi corpore inclusus, exorcismo coactus fatetur: tria dicens esse verba in missæ canone, quib. vt vinculis, Lucifer in inferno sit religatus, scilicet, *Per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, lib. 5. mir. c. 13. Possunt autem sancti sic dæmones vincire, primo vt Dei ministri, metu iniecto, & nimis intentatis, quas dæmon scit irritas esse non solere, deinde subtractione diuini cōcursus à Deo imperata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias possent, deniq; impressa

A dæmonibus spiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiusmodi illa est qua iniuti in inferno detinentur: & igne corporeo spiritus incorporei torquentur. Docent nos id primum visus, & formula sacrorum exorcismorum, quibus interdum dęmon excommunicatur (hoc est proscribitur, & quasi relegatur in pessimam inferni mansionem) & sic illic loco quasi alligatur, vnde D. Augustinus, votes Honorarij edictiui visus,
B nuncupauit interdictum, lib. 20. de Ciuit. Dei capit. 7. & exemplum habemus lib. 2. vitæ D. Bernardi capit 6. Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarij: vbi agit de sepulchro Iamnes, & Mambres, Hist. Lausia. cap. 20. Tertius modus frequentior est, communis omnibus dæmonibus, quod ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thom. 1. p. q. 64. art. 4. ad 3. & lib. 4. summæ contra gent. c. 90. & Episcopum Abulens. in
C 25. c. Matthæ. q. 506.

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere: sed penitius considerata solum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem, & potestatem impediri, & sic eū interdum per magos cogi velit nolit, obedire: sed id a mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, seu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hieronymum in Hilarione
D quæritur dæmon felicio, & lamina constrictum teneri. Sic Iamnes, & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Augustinus cum scribit, dæmones iussis superioribus ligari fugari, abstrahi, & alienari à certis locis ac rebus, de diuinat. dæmon. cap. 7. Sic capio Eusebium, cum fatetur dæmones ab hominibus posse detineri lib. 5. de præparat. cap. 6. Nec aliter Albertus Victoria, & reliqui Catholici
E Theologi censent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, si vere astricti detinentur; vel sponte sua fingere se detineri, quando dęmon potentior illis se non immiscuit.

Infertur quarto omnino sponte seruire hominibus spiritus illos, quos vulgus *Familiares*, seu *Martinellos*, seu *Magistellos*, vocat: Græci, quod adsint as-

Maxim. Tyrius ser. 26. & 27. D. Clem. li. 2. recogno. Prochorus in vita D. Io. Euangel. Arist. de admira. auditon. l. 5. c. 36.

sidue παρέδρους, de quib. Irenæus, & Tertullianus egere. tale fuisse dæmonium Socratis aliqui censuerunt, talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thrasio cuidam Aristoteles, talem nomine Crotonem studioso cuidam, & postea equiti Aquitano, tribuit Frossardus *in Chronic.* talem fuisse Cornelij Agrippæ canem, etsi discipulus eius VVierus neget, cæteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæsarium legere, cuiusdam Paredri exemplum dignum memoria, in quo tamen illud admirandum, dæmonem illum pro mercede quinque solidos exegisse, & iussisse ex illis pauperi cuidam Ecclesiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haud dubie latebat fraudis aliquid, & spes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoq; nihil mali intulisse militi. Vix vnquam Paredri sine dominorum noxa solent recedere. Vt plurimum paciscitur dæmon, pro certo tempore: quo finito, vel alium illi prior herum reperiat, vel ipse dæmoni necandus cedat, vt refert, & exemplo illustrat Nicolaus Remigius lib. 1. dæmonolat. Sed hæc sufficiant de *Magia*. Pergamus ad *Maleficium*.

Finis Libri Secundi.

DIS-

DISQVISITIONVM MAGICARVM. MARTINI DEL RIO, Liber Tertius.

QVI EST DE MALEFICIO, ET DE VANA Obseruatione.

Adiungo posterius istud, quoniam pauca, & minus difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVAESTIO I.

Quid, & quotuplex maleficium?

ON disputo, *an sit?* id suppono, qui negant: eos Sacræ litteræ, Iuris vtriusque sanctiones, Historici, poetæ, communis consensus, & sæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus amplius cacodæmonem oblectat: *quia* (vt ait Synesius) *calamitates mortalium conuiuia sunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficij* nomen non pro damno, seu peccato quouis, sed pro signo effectuve magico, atq; superstitioso, quo, qui vtitur, *maleficus*, qui vero læditur, *maleficiatus* appellatur. Describi sic potest, *Maleficium est magiæ species, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi *speciem magiæ*, vt ad huiusmodi damna vocis latitudinem coerceam. Addidi, *ope dæmonis*: si enim pactum, & fœdus cum dæmone desit, nihil res ad

Rubr. C. de malef. et mathema. Extra de frigid. et maleficia.

A hanc tractationem pertineat: non magis, quam homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium.* potest adspectu *finis*, vel adspectu *efficientes. Efficientem* causam hic non voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici consentientis, & cooperantis liberam volũtatem. hæc enim tria semper in omni maleficio concurrunt; nec enim capillus de capite cadere potest sine Dei permissu, nec dęmon plus damni potest in- B ferre, quam Deus permitti, nec vult, id quod permittitur, patrare, nisi maleficus in maleficium consentiant.

Quod manifestum est facere sacrilega imitatione Dei Opt Max. qui sacramentorum ministerio salutem, vt conferat, ministri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum, vel pulueres strigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerũt, quod multis exemplis

 Nicol.

Li. 1. de mon. c. 3. et l. 2. ca. 8. et 9.

Nicol. Remigius confirmauit, & vero certum est de maleficijs, quæ composita non sunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes causas, instrumenta, materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiusmodi efficientia sunt varia.

Primo nocent pulueribus quibusdã minutis, in cibum potumve infusis, vel nudo corpori affricatis, vel in vestes diffusis: horum, qui necant atri, qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris sunt, contra, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciunt, is plurimum albus est. Vis tamen ista, nõ ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat, sed tota pẽdet a pacto cum dæmone inito, colores tantum deseruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne sagæ decipiantur, *quid* (vt dici solet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnũquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius strigis potestate lethalis est, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adducit: quin etiam vni, & eidem sagæ aliquando necem infert, aliquando sanat a morbo, prout dæmoni signum lubet cõmutare. Putarim huiusmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anast. qu. in SS. 23.

Horum exempla pet. a N. c. Re. l. 1. c. 2. et l. 2. c. 7. et 8.

Secundo maleficium patrant herbis, festucis, alijsque id genus friuolis in humum proiectis, quæ supergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis, vel necis certissima causa sunt.

Vide Remigiũ d: cap. 8.

Tertio vtuntur vnguentis albis, vel subruffis, instar bituminis, in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & simul luteæ candicantesque guttæ: si vnguentum hoc igni inijcias, fulgorẽ, strepitum, nidoremque edit, cui similẽ res alia nulla, hoc nonnullæ semper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occasio, lethale, si demulcendo, vel summas vestes attigerint.

Vide Remig. li. 1. c. 3. Li. 2. c. 7. Sprẽg. in malleo. Loyherius l. 2 de spe. ca. 5.

Quarto solo halitu afflatuve inficiũt, sic solent esse causa puerperis abortiendi summo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remig, Sprengerus, &c. Loyherius, & hoc dæmones posse Psellus olim docuerat libr. de dæmon.

A Quinto grauissima damna inferunt solis verbis vnde *Lucanus.*

Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius:
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia*:

B *Protinus horrendis infamia pabula succis*
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet.

Seneca, multis venenis enumeratis de Medea:

Addit venenis verba non istis minus

Luc. li. 6. Virgil. 3. Georg. Naso 9. Metam. Senec. Medea. Docet Remig. l. 3. cap. 3.

C Metuenda. Quodque mirum, interdum nocent solis minis, vel increpatione, immo, & laude creditum id non gẽtilibus modo, (qui Baccare frontem cingebant, vt huic malo obuiarent, sed & ætati nostræ probatum experientia, quod & ego fateor, sed addo, hæc omnia non virtute verborum, sed opera diaboli ad signum concurrentis, perfici. 6. Nec rebus sacris parcũt, vt quæ asper gillum pulueribus cõtigerat, & sic asper gens aliam aqua benedicta, miseram D confecit, apud Remigium libro primo, capitulo 2.

Denique quædã grassantur apertius, quæ per dæmonem strangulari, vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcitra præfocant, vel acu post aurem infixa necant, vt apud Sprengerum illa obstetrix Heluetia, vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vsum vnguentorũ, aut alias docui, vel in cibum sibi gratissimũ, vnde Glossariũ vetus *Striga* E λαιςνύγονες: ducta voce a Læstrygonibus Homeri Odyss. κ authropophagis: sic etiam legimus Euchetas, & Gnosticos, qui magia vtebãtur, infames fuisse infanticidiorum, a quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam instillant, vnde moriantur, vel statim, vel tabe paulatim, interdum, & sanguinem exsugunt. hinc orta vetus opi-

Vide Remig. d. c. 7.

opinio de Fræsagia, vel Strige auicula, de A qua Q. Serenus:

Preterea si forte premit Strix atrix puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his verribus:

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis. B
Carpere dicuntur lactentia corpora rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Meminit, & Festus Pompeius. Talis illa Gelo, si præstigiosa non fuit, quæ incassum Mauritio in crepundijs mortem molita, vt narrauit græcus scriptor, Nicephorus lib. 18. Histor. cap. 9. In Panama Peruuiæ multas striges inuentas, C quæ sanguinem infantulorum exsugebant, refert Petr. Chieza de script. Indiæ. p. 2. cap. 196. Hoc genus Hebræis, & veteribus Latinis: illis sub nomine *Lilith*, his sub nomine *Lamia*, quoq; non ignotum, præter ea, quæ dixi, probant alia allata a Sebast. Michaele *Pneumalog.* quod obseruarint has, vt plurimum esse *Nashim* (hoc fœminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod *Lilith*, dedu- D citur a voce *Lail*, quæ nocte significat, eo quod nocte cũ illo dæmone grassari solitę; itẽ quia tales mulieres ab Hebręis vocãtur *matres dæmonum*, eo quod dæmones, colunt, fouent, & obsequentes habent. Interrogati quondam seniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota ante circumcisionem*) reperirentur necati, respõderunt eos interiri a *Lilith*, hoc est Lamijs: hodie potissimũ nondum baptiza E tis infantulis insidiantur. Testatur idẽ Helias, quod mulieres Hebrææ, vt sunt valde superstitiosæ, & deditæ sortilegijs, contra hanc pestem vtuntur superstitione quadam, quam se ab ipsa Lilith *hoc est primaria quadam strige*: didicisse gloriantur, vt certos characteres, & nomina in angulis cubiculorum describant. Neq; has Græci ignorarũt,

Nam Duris lib. 2. rerum Libyc. testatur Lamiarum nomen deductum, a quadam femina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adultera foret, prolem etiã adulterinam sustulisse, & magna prosequeretur cura, hunc infantulum ipsa necauit, & quotquot alios deinceps adipisci potuit. Videntur solitæ Lamiæ veteres infantulis mammas ostentare, quasi eos lactaturæ, & sic fletum compescere. nã hoc est, quo S. S. allusit dicens *Nudauerunt Lamię mammas suas*. & quod Serenus dixit, *verosa vbera lactantibus inserere*, & quod Ouidius aggredi infantulos *nutrices egentes*. *Thre. 4. Isai. 34.*

Sic ergo solitæ simulare alimoniam, & interea vere miseros infantulos exsurgere. Hodie non, tam simulant se nutrices, quam ferarum specie inuadunt incustoditos, & dormientium cum sanguine vitam exsurgunt, vel tabifico veneno interimunt.

Altera restat diuisio, a fine petita. Secundum quam omne maleficiũ, vel est *somnificum*, vel *ammatoriũ*, vel hostile.

QVÆSTIO II.

De maleficio somnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus soporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid subtrahant, vel stupro adulteriove contaminen, faciunt hoc interdum magi, & fieri potest naturalibus venenis soporiferis, recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld, & Nicolaus Remigius, & patet exemplo, quod narratur in vita D. Bernardi, nã ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiẽte factum oportuit. Pleraque magiæ secreta sparsim Virgil. attigit, in his, & istud Aeneid. 6. de Cerbero, & Cumea: *Binfeld. de conf. mal. p. 1. conclu. 5. Remig. l. 2. c. 4. vita D. Bernar. l. 2. c. 6.*

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, & medicatis frugibus offam
Obijcit; ille fame rabida tria guttura pandens

Corripit obiectam, atq; immania terga resoluit.
Fusus humi totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum custode sepulto,

Sic, & Ouid. 7. *Metamorph.* de Medæa?

Peruigilem superest herbis sopore draconem,
Qui crista linguisque tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ:
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos:
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aesonius potitur.

Sed Maro tantum meminit physici effectus, Ouidius etiam magici per carmina, quare sic intelligenda eiusdem Idæa in epist.

Flammea subduxi medicato lumina somno:
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam:

Tu quoque relictis peruigil colchis ades
Sopite primum cantibus serpens meis.

Apollonius etiam lib. 4. Argonaut. tradit incantamentis Soporatum: idque magno molimine effectum, multis versibus. Valerius Flaccus lib. 8. Argon. ostendit.

Iamq; manus Colchis crinemque intenderat astris
Carmina Barbarico fundens pede; teque ciebat;
Somne pater, somne Omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inque vnum iubeo, nunc ire draconem.
Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila cornu,
Fulminaque, & toto quicquid micat æthera, sed nunc,

A *Nunc age maior ades, fratrique simillime leto.*
Te quoque Phryxeæ pecudis fidissime custos
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me stante dolum? seruabo parumper
Ipsa nemus: longum intereatu pone laborem.
Ille haud Aeolio discedere fessus ab auro
B *Nec dare permisse, quamuis iubet, ora quieti*
Sustinet, ac primi percussus nube soporis
Horruit, & dulces excessit ab arbore somno.
Contra Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaque Lethæi quassare silentia rami
C *Perstat, & aduerso luctantia lumina cantu*
Obruit, atque omnem linguamque, manuque fatigat
Vim Stygiam; ardentes donec sopor occupat iras.
Iamque alte cecidere iubæ, nutatq; coactum
Iam caput, atq; ingens extra sua vellera ceruix, &c,

Nota acernu, pro potentia, & robore.

Hoc est altior, seu profundior.

D Apuleius ille Madaurensis Platonicus, Magicarũ (teste D. Augustino) artium peritissimus, non abs re, vel finxit, vel narrauit, de Thessalis; solitos Larissæos cadaueribus custodes addere grandi pecunia stipendiatos; quib. perpetem noctem eximie vigilandũ erat, exertis, & inconniuis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam deuertenda, imò nec obliquanda quidẽ. Quippe cũ deterrimę versipelles in quoduis animal E ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiam oculos Solis, & iustitiæ facile frustrentur. Nam, & aues, & vi sum, canes, & mures, imo vero etiam muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt.] Erat Larissæ mortuus primatis ciuitatis filius, mille nummis custoditurum se cadauer vna nocte pacifcitur Telephron; ratus se hominẽ ferreum, & insomnem, certe perspicatio-

caciorem ipso Lynceo, vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo inclusus, desolatus ad cadaueris solatium, perfrictis oculis, & obarmatis ad vigilias, animum suum permulcebat cantationibus.

Cum ecce crepusculum (inquit ipse) *& nox prouecta*,] & nox altior, & deinde concubina altiora, & iam nox intempesta, mihique oppido formido cumulatior quidem: cum repente introrepens mustela contra me constitit, obtutumque acerrimum in me destituit, vt tantillulum animalis præ nimia sui fiducia mihi turbauerit animum. Denique sic ad illam; quin abis, inquam, impurata bestia, teq; ad tui similes musculos recondis, antequam nostri vim præsentariam experiaris? quin abis? Terga vortit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cum me somnus, in imum baratrum repente demergit; vt ne Deus quidem ipse Delphicus facile discerneret, duobus nobis iacentibus, quis esset magis mortuus. Sic inanimis, & indigens alio custode ibi non eram.

Hæc ille de se, & ignarus interea naribus, & auribus demorsis, vicariam subijt laniená. Id enim alius ille Telephron mortuus, a Zachla Necromante ab inferis reducto spiritu, sic narrat. Nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atque ob id reformatæ frustra sæpius, cum industriam eius fallere nequiuissent: postremo iniecta somni nebula, eoque in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierunt, quam dum hebetes artus, & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obsequia. Hic vtpote viuus quidem sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exsurgit, & in exanimis vmbræ modum vltroneus gradiēs, quāquam foribus cubiculi diligenter occlusis, per quoddam foramen, pro sectis naso prius, ac mox auribus, vicariam pro me lanienam suscitauit.) Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certissima. Quibus in verbis vides cadauerum mutilatrices excetras, vides anū in mustelæ effigie soporantem, vides & *nebulam somni*, sed non addit quo in-

A iecta modo. Vt plurimum solent sagæ ad hoc certis luminibus vti, quorum fumū ab Apuleio arbitror *nebulam soni* vocari. interdum accendunt pedes, aut manus mortuorum inūctas prius oleo quodam a dæmone accepto, vel ad singulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excantatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur, vel accensis, sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas, & sopor

B durat, quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis suspendunt: nonnunquam alia adhibent æque omnia scelesta; quæ tamen ex pacto tantum efficacitatem sortiuntur. Maleficij huius per solam appensionem membrorum exemplum narrat Cæsarius Cistertiensis libr. 6. miraculorum cap. 10. hunc in modum.

Homo quidam simplex Engilbertus nomine,] de prouincia Tulpeti natus, an-

C te paucos annos defunctus est. Iste cum esset cęcus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuersis prouincijs noscebatur, & a multis magnisque personis sexus vtriusque venerabatur. In cappa simplici, & tunica lanea nudisque pedibus tam æstate, quam hyeme incedebat, & puero se regente sic limina Sanctorum satis remota sæpius visitauit, carnibus nunquam vescebatur, nō lectister-

D nijs, sed modico tantum straminis, vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipse multos, tam verbo, quam exemplo ædificauit. Hic tempore adolescentiæ cum nocte quadam in domo matertera suæ matronæ diuitis, inter alios eius seruos se cubitum locasset, in ipso conticinio duo fures parietem suffodientes ingressi sunt, qui igne discooperto, lumine incenso, cistis apertis, intrepide colloquebantur. Quos, vt prędictus

E Engilbertus audiuit, & fugēs eos esse nō dubitauit; cum seruos ex vtroque latere dormientes excitare non posset, subsellio cultello suo perforato collo iniecit, & clauam manum armauit, & quia illos quasi cęcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit, quasi furiosus feriens, de domo illos eiecit. Quos vsque ad foramen secutus,

tus,dum aditum ſchala obſtrueret, & illi ſtantes extra domum neminem præter ipſum ſolum vigilare ſenſiſſent. de tali expulſione confuſi, habito conſilio denuo, niſi ſunt intrare. Quod vt ille ex motu ſchalæ ſenſit, vnam partem ſchalæ arcæ magnæ; in qua continebantur grana, & erat foramini continua, ſuppoſita, alteramq; vtraque manu ſeruauit. Illos intrantes vſque ad vmbilicum, Engilbertus dorſa eorum, quia proni iacebant, per ſchalam fortiter preſſit, & in tantum depreſſit, vt non ſolum eis progreſſum, imo etiam regreſſum prorſus adimeret. Qui quaſi ſub torculari poſiti, dum mane capi timerent, veniam poſtulauerunt, datis vero terribilibus iuramentis, quod nũquam perſonam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimiſſi ſunt. Mane cum prodente Engilberto, a vicinis nulla arte dormientes poſſent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc nouerant fieri, ſupra foramen de tecto pendentem, quaſi ſpinam humani cadaueris repererunt, qua amota mox omnes excitati ſunt. Poſt multis annis elapſis iidem fures fama, & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiuſque vt opinor precibus compuncti eum adierunt, & quia ipſi eſſent confeſſi, deinceps duxerunt vitam religioſam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in ſequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & vtrum nam vera eſſent a me interrogatus, ita geſta fuiſſe ſimpliciter teſtatus eſt.

Hæc Cæſarius. frequenter ſane fures magica vtuntur, vt lateanr. In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, ſuperioribus annis fur vnus comprehenſus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiuſmodi ſoporiferũ lumen abutebatur articulis incenſis. In Leodienſis ditionis oppido Huyo (vt quidam) vel Dinanto (vt alij) noctu ad diuerſorium venere duo, qui ſe a via admodũ feſſos ſimulabant, cœna ſumpta negant ſe cubitum alio ituros, ſed importune admodum peruicaci inſtantia tandem abs caupone impetrant, vt liceat ad ignem in culina ſomnum capere. Interea ancilla domus cui non ſatis peregrini iſti placebant, clanculum per foramen quoddam peruigil conſpicit, quid acturi. Nocte intempeſta, videt è marſupio manũ abſciſſam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere, omnes lumen recipere, vno excepto: id vero magi mirari inſolitum. ſæpius ergo tentant, & flammæ admouent: fruſtra ſemper. Tum eorum vnus, quid tũ, ait, ſi vnus duntaxat in domo vigil? & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obſcura flamma colluctantibus, domo egreſſi, noto ſibilo ſocios aduocant ad prædam. Puella ſubſequitur, egredientes, & domo ianua reuoluta excludit. inde irrumpit in herilem thalamum. inuenit omnes adeo ſtertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat, & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per feneſtrã quandam ſe dirigebant in domum, occurrit iſta, & ſcalis deturbat. Inſtant tamen, & alias moliuntur ingreſſum. hæc luminis memor, & ſuſpectione hanc eſſe ſoporis domeſticorum cauſam, omnes digitos exſufflat, vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifeſtarios. Poſt aliquot dies capti, facinus confeſſi fuere. Quid mirum ergo ſi ſagæ noctu irrepãt ad cunas infantulorum, & aliorũ, quos eunt perditum? Petr. Binsfeld. comm in tit. (de malefic. & mathemat. ad lib. 4. in fin. ſic ſcribit, Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cum Anna mater eius, & aliæ duæ ſagæ conueniſſent vt de nocte virum quẽdam zeloſum perſecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magiſterulus præcedẽs feneſtras, & ianuas aperuit. Ipſe autem Ioannes Cuno pro comite a matre, & alijs adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, ſed arte diabolica confecta erat (ipſo Ioan. Cunone proprijs ſcriptis ſic diſtinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in ciuitatem Treuirenſem, cũ maleficiandus pro more bonorum Chriſtianorũ ſe ſigno crucis, & pijs exercitijs, antequam ſe quieti traderet, muniuiſſet, nihil efficere potuerunt, ſed re infecta reclauſis ianuis reuolare debuerunt. Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit Dei gratia, & tamdiu viuet, quamdiu Deo placuerit. Mater dicti Cunonis, cũ & ipſa examinaretur ſuper articulis propoſitis, eodem

dem

dem modo confecta est, sicut filius in hoc puncto.]

Qui superioris ordinis sunt Necromātici maleficiarij, nihil habent necesse hāc candelam sibi prælucere, sufficit in remoto aliquo loco accensam defixerint. Manifestum hoc in sequenti narratione, accepta a viris fide dignis, digna quæ sciatur, nam diuinæ quoque vltionis addit exemplum. Abstinebo loci, & ordinis, & personarum nominibus, ne quis sagax in Hispania, vbi res vere gesta, in veritatis, & personarum notitiā peruadat. Ibi quadam in vrbe magni nominis concionator, qui cum alijs prædicaret, ipse reprobus, vel factus, vel permansit. familiaris erat cuidam viro nobili, cui formosula vxor, sed casta matrona, hanc cæpit hircus ille efflictim deperire, nec diu ignem sinu fouit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur suadere. Illa certa tuendæ castitatis, sedulo conatur ad saniorem mentem reuocare a dementia. Sed erat oleum camino addere, vt Naphtam accensam vehementius aqua iniecta exasperat, vt gliscat incendium, sic admonitiones hunc vltro inflammabant. Nec desijt vrgere, donec prætesa molestiam, statuit vlcisci nebulonem: rem totam pandit marito, quem nō minus, quam Atridas talis dolor vrebat. eius iussu vxor tempus addicit: venit nox optata male amanti. Maritus cū aliquot famulis egregie armatus erat in propinquo conclaui familiarem hunc haud familiariter excepturus: operiebatur aduentum matrona. Tandem en tibi sæculari habitu, accinctum gladio, & pugione: deducentem illam, audacter subsequitur, & postquam consedisset veterem cantilenam iterat: mulier refutat, & negat, vt solita. fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mæchum, & vim parat, vis vi repellitur: tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito signum contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quisquā accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachijs fortioribus consentiret? mors probro, & peccato potior honestati. vngues ergo, & dentes, arma stringit muliebria, & faciem deformat, sed præ furore hæc ille vix sentiebat. Gladium deposuerat, dorso pugiūculus hærebat, vt aduertit matrona, interluctandum manu A eum eripit a tergo & stricto mucrone perforat aduersarium, & vita priuat. collabitur cadauer: victrix, vix sui compos accurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat: inuenit illum, & famulos omnes mortuis, quam viuis similiores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, vt expergefaciat: at illi consopiti manebant. suspicata (quod erat) maleficio id fieri, & vidēs sibi in seipsa spes omnes locatas, cadauer B domo effert, & in plateam abijcit cum gladio, & cruento pugione. Interea dū ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidunt, ferunt in carcerem, facie lota, etsi non facile, tamen agnoscitur concionator. Prætor, seu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollet: silentio imperato præsentibus, summo mane adit cænobium: euocat Priorem, ait se de re maximi momenti cum ipso coram tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum C in Capituli locum cōuenire. facit Prior. conuenere viui omnes, nam mortuus ille solus deerat. Prætor (ait) videri sibi aliquem deesse, re animaduersa Prior, vere (inquam) omnes adsunt, excepto tali, (& nominabat) qui fors nunc se ad proximam parat concionem. Ipse quoque subdit, ille, vocetur: mora haud longa futura. currunt nonnulli, vt vocent: cubiculo causo, pulsant ostium, nemo respondet. It ergo cum priore ipse Prætor, & D Ianuam vi reserant: nemo erat in cella duntaxat fax, ardens, & obscurum lucēs, defixa erat in camino. Mirari omnes, & stupere. Tum Prætor Priori, & conuentui narrat, vbi, & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ sepulturæ (quam S.S. *asini sepulturam* vocat) merito tradatur: ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnē narrant: conferuntur momenta temporis: reperiuntur euigilasse, quo fax extin- E cta. Sic, & perfidia hypocritæ detestatione omnium, & mulieris castitas atq; fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non facile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam quibus hæc explicentur cōfirmēturque: Scribit ad soporiferum fascinum striges vsurpare cadauer abortione egestum, resecto inde vna cum humero, costisque conti-

continentibus dextro brachio, in vsum luminis, & ardere eius membri extremos digitos flamma sulphurea, ac violacea, tantisper, dum perficiant quod cœpere, & hac flamma extincta, tam integros & illibatos manere digitos, quam si lumini fomitem nullum prebuisset. idque cōfessos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianuar. 1589. Sic Remig. lib. 2. cap. 3. & idē confirmat c. 4. cum docet, solere prius ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quam personam consopire volunt, probe inungere. Vergauilla X. Kal. Febr. Margareta Luodmā, in iudicio agnouit inter scelera hoc quoque.

Se nocte quadam N. ædes fuisse ingressam,] eo animo, vt somno sopiti faucibus venenum infunderet. idque incæptum quin perficeretur parum ab fuisse: ita in procliui videbantur esse omnia. Sed (malum) contra quam putabant excitatum illum fuisse a somno: adeo, vt re infecta, cum facinoris socijs ipsa se in fugam dare cogeretur: consectāte interim illo manu armata, ac tandem cum assequi non posset, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionē interrogatus ipse, N. testis omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis disertisq; verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocque vnum illis, ne præberent fuisse impedimento, quod forte experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) se crucis symbolo, atque oratione Dominica contra tantum discrimen, atque periculum muniuisset: verumq; illud omnino esse, quod illas cum telo multum viæ esset prosecutus, nec tamen assecutus. *Et postea*: Fere omnes criminis rei deprehensi, in Germania, quæ est ditionis Lotharingicæ, asseuerant concorditer, eā sibi a dæmonibus (modo ijs per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem esse tributam, vt scilicet per squauis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, & alia huiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat, contracti, atque imminuti: intromissosque denuo priori formæ restitui, si velint: ac tum commodum inceptum peragere, quale superius est declaratum, scilicet illiniendo eo primum per artus omnes, cui molitur interitum, ne euigiler, tum firmiter, ac valide os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna, quæ sulphurea flamma euomat.

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

Φίλτρα, receptissimum nomen rarius ἀγώγιμα, apud Epiphanium, *& Charitesia*, apud Irenæum Latinæ, ita vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine, vt in amorem quis, Venerisque furias pertrahatur. plurima huiusmodi philtra veteres nobis commemorarunt, vt in veteribus Glossis *tegularia*, quod super tegulis adolerent philtra Ioui stygiali, hoc est Plutoni, qui numen illicitum ad amorē putabatur, & hæc sacra stygiàlia, & Cocytia dicta, Virgil. in 4. Aeneid. de Didone.

Sacra Ioui stygio, quæ rite incepta paraui. Cocytiorum mentio, apud Horatium in Epod. vbi Porphyrio dicet Cupidinis sacrum, non quod eo veneris filius inuocaretur, subdit enim dicta quod inferis Dijs a veneficis fierent, sed quia sacrum amatorium. Multa simul complexus apud Apuleium. Apol. 1. Leuius poeta.

Philtra omnia vndique eruunt,
Antipathes illud quæritur,
Trochili, iynges, tæmę,
Radiculę, herbę surculi,
Ipsiplices, bitortiplę,

Hinnientium dulcedines. vbi *Ipsiplices*, vt est in Glossarijs, αὐτόπτηκτα φύλλα, in Festo dicuntur *Ipsullices* bracteæ in virilem, & muliebrem speciem effictæ, quæ & *Subsilles* eidē dictæ. Agnouerunt has, & alij poetæ, nam de his simulacris amatorum est illud in 4. Virgilij, *Effigiemq;* (Aeneæ) *toro locat.* Theoc. & Virgil. *Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius, ait a Germanis vocari. V Vindals. V Vasleroths, Kuedrommel Latini *Frutillam* vocant: *Hippomanes*, Laudāt idem Theocr. Virgil. Propertius: *Remoram, & Sippen*, Aristoteles, *ranę* quoddam,

Lib. 2. de Hiſ. ani. c. 14 & l. 9. c. 17. li. 8. c. 42. & lib. 32 ca. 4. plures cit. Tiraq. 13. lege conubiali.

dam oſcillum, Plinius. Aſtiriten lapidem ex Aeſopo, Heſichius Illuſtrius: ſagittas ex hoſtili corpore Archelaus Thallum, ſeu tetmitem oliuæ valerius in Cyri, alia multa Lucianus in Dial. Bacchid. & Melittæ, & ex recentioribus Merſil. Ficin. li. 13. Theol. Platonicæ, Pomponatius de Incant. ca. 8. & Cælius Calcagninus integro opere, de Amatoria Magia. Veteribus his videtur communis error, etiam nolentes huiuſmodi philtris in amorem pellici poſſe: quem errorem mox diſcutiemus. Prius videamus maleficia hoc in genere noſtri æui, quæ nobis, omnium optime, & exactiſſime, Gril. ſcriptor prodidit. *amatoria* (inquit) *ſortilegia, vel fiunt intra corpus, uel extra corpus* (ſcilicet maleficiati.)

De ſortileg. qu. 3. ar. nu. 15. & q. 5. a. nu. 3. lib. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pen. l. 5. §. hac adiectio. D. ad le. Cornel. de ſicar. Grillan. d. q. 3. n. 18. in fin. Glo. in c. accuſatus, §. ſane, de here. in 6.

In corpore communiter fieri ſolent per cibum,] vel potum. Et in his frequenter admiſcent (quod vix ſolent in hoſtili, vel ſomnifero maleficio) Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, vt hoſtiam conſecratam, vel nondum conſecratam, ſed circumſcriptam notis, & litteris ſanguineis; ſuper qua dici curant quandoque vnam, duas, tres, quinque, vel plures miſſas, quibus celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, non integram prout eſt, ſed in pulueren redactam valde ſubtiliter, perſonæ maleficiandæ, quam aſſumere faciũt in cibo, ſicut in meneſtra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta alijs ſpeciebus, & tradita; vt ſupra in cibo, vel potu, ex quo dicunt illam eſſe naturę attractiuę, & quod poterit cor, & voluntatem obſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradentis. Sed omnes ſunt nugæ, & dæmonis fallaciæ, &c.] poſtea, Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio, ſiue maleficio incumbentes, hoſtiam immiſcuerant. vnum videlicet clericum religioſum, qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipiebat, cuius partem ipſe ſceleratiſſimus, qui cupiebat amari, aſſumpſerat, dicendo quædam verba ſatis turpia, atque nefanda, quæ hic referre non expedit: reliquam vero partem hoſtię miſerat ad ipſam mulierem, non in forma hoſtiæ, ſed minutatim contritam, & in puluerem redactã, ſumendam in cibo, aut potu. Iterum habui alium, qui hoſtiam nondum ſacratã acceperat, & ſuper illam circumcirca, cũ ſanguine annularis digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat, deinde ipſam hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nullo lapide conſecrato, ſub linteamine tamen altaris abſcondita, & a quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illa quandoque miſſas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propoſitũ ſuperadditis, deinde hoſtiam ipſam ſumpſerat, quæ tamen non erat expreſſe conſecrata, cuius partem alteram pro ſe aſſumpſerat, alteram vero partem perſonæ maleficiandæ tradiderat, redactam in puluerem, vt proxime dixi, aſſerentes, vterque ipſorum, qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant, indiſſolubili amoris vinculo ad inuicem ſe colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi, nec percepi. Nec ſunt adhuc duo anni elapſi, quod alium ſimilem caſum audiui, Romæ accidiſſe, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duę hoſtiæ, ſuper quibus ambabus erant deſcripta quædam verba ſanguinea, &c. quas ipſa tenebat, vt aſſeruit, ad effectũ tradendi cuidam alteri mulieri, ad inſtantiam viri, qui eiuſdem mulieris amorem concupiſcebat. Alias quoq; nondum eſt annus elapſus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas viri, & audiui, quæ acceperant oleum baptiſmatis, quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c. & cum labijs illis ſic inunctis oſculatæ fuerãt viros quoſdam, cauſa captandi amorem ab ipſis, vt ipſæ aſſerebant. Nihilominus demum omne experimentum fallax fuit, & ſuorum exceſſuum condignas vidi luere pęnas. Aliud exemplum à triennio, & citra in eadẽ vrbe contigerat, quòd quędam turpiſſima mulier acceperat, particulã cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris, quamprimum venit in lucẽ, illamq; ſimiliter ſuper lapide nudo ſacrato abſconderat, & ſuper illa plures miſſas, numero quinque celebrari fecerat, cutemq; prædictam poſtea aſſumpſerat, & baptizauerat ſub nomine perſonæ maleficiãdæ, cũ aqua baptiſmatis, & cęrimonijs cõſuetis, deinde eandẽ in puluerem redegit, ad effectũ tradendi perſonæ maleficiandæ: tamen interim capta fuit, nec perficere potuit ſortilegiũ, ſed congruas ſceleris ſui luit pęnas.]

Hæc

Hæc ille, qui addere potuit, adeo nefarios etiam esse huiusmodi sortilegos, vt fęminæ viris sua menstrua, & viri (quorum vtrumque vix pudica aures tolerāt) semen in cibum potumque alijs permixta, & certis verbis condita, præbeant, vt multorum constat confessionibus, stercora quoque, & alia huiusmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Prosequitur deinde Grillandus dicta sua, inquiēs, *Extra corpus autem siue extra intestina fiũt maleficia amatoria per aliquas mixturas compositas ex herbarum folijs, vel radicibus, metallis, reptilibus terrę: plumis intestinis membrisue auium pisciũ, vel animalium, aliarumue similium rerum naturalium.*] adde maxime expetere, vel capillos, vel vnguium præsegmina, vel fasciam, vel quid aliud vestimenti, quod solitum tangere corpus maleficiandi: aut, si nihil huiusmodi queant nāncisci, vel epistolam, vel quid aliud de illius domo,] & tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta consuunt in clamyde, vel tunica maleficiandi, vel abscondunt sub capite lecti, vel inter plumas, vel materia super quæ ipse dormit, aut sub limine ostij, vel alterius loci, super quo ipse maleficiandus vir transiturus; aut mulier transitura sit.] Hæc ille partim dicta q. 3. art. num. 15. partim qu. 5. nu. 3. vbi etiam addit sacrilegia quædam istorum. Ipsi (inquit) sortilegi admiscent sæpius in istis aquam benedictam, scilicet Fontis Baptismatis, aut communis amphoræ existentis in Ecclesia, aut oleum sanctum Baptismatis, Chrismatis, aut extremę vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas sacros Agnos dei, thura benedicta, cereos paschales, & his similia. Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, si habere possint, scilicet particulas ossium, capillorum, vel vestium. Alij autem capiunt frustula quædam indumentorum sacerdotalium, aliorumque panniculorum benedictorum, quibus sacra mysteria venerantur celebranturque, sicut camisię purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus stolæ candidæ, lapidis sacrati, mappæ altaris, patinæ, sudarij, calicis, & similia, & ista omnia, vel istorum partem admiscere solent in sortilegijs amatorijs,

A adhibitis eorum nefandissimis precibus, & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum sacrorum perpetrantes abusum.] Mox subdit tertium quoddam genus sortilegij amatorij, his verbis: Quidam ex his qui sunt expressæ professionis: deferunt quandoque imagines quasdam ad loca sacrificiorum, terra, vel cera, aut gemmarum, seu alia quauis mixtura confectas, illasque baptisant prius nomine personæ

B maleficiandæ, sub deuotione, & inuocatione diaboli, cum eisdem cæremonijs, quibus vti solent nostri sacerdotes in verbo baptismate: & adijciunt quædam verba turpia, & nefanda: quibus imaginibus quandoque aperiunt pectora, & ipsarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantum detinent, quod liquefiant, putantes, quod eodem modo cor hominis maleficiandi similiter adoratur, seu mollificetur, & obediens reddatur

C ad votum sortilegi, vel amantis. Ioan. Salib. lib. 1. c. 11. Vultricoli sunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel forte limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore.

D Naso quoque in libro Heroïdum.

Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Qui locus etiam ad hostile maleficiũ referri posset, de quo postea. Duplex enim magica deuotio fuit, vna hostilis, qua mortem intendebant, altera (de qua nunc sermo) erotica ab vtraque Papinio teste Circe dicta *simulatrix*, & μορφωτρία: Lycophrone in Salisberiensi lubē-

E ter corrigerem. *Vulticoli*, sunt & de hac *defixione* (sic deuotionem vocabāt) haud dubiè est illud poetæ veteris in Ciri,

Inde Ioni generat magno frigidula sacra,
Sacra nec Idæis senibus, nec cognita sacris
Pergit Amicleo spargens altaria thallo
Regis Iolchiacis animum defigere votis.

Vt

A Vt opinor Minois in amorem suæ alumnæ. Nã vt deuotio, sic *defixio* duplex, & hoc puto velle auctorem Glossarij his verbis: *Defictiones* νεκυομαντεῖαι, καταδέσμοι. primum ad diras referendum, posterius ad vincula, & nexus amatorios, & corrigo *defixiones*, quia à defigẽdo non defingendo. patet ex Plinio libro 28. Histor. c. 2. & Cicerone lib. 2. de legibus. Vt plurimum vtuntur hodie in amatoria defixione pergameno virginea: quam conficiunt excute pueri recens nati, & ante baptismum mortui, vel abortiui, inscripta caracteribus, & verbis magicis cuius miram potentiam atque efficiẽtiam nugantur magi recentiores, & exẽplum suggerit Leloyher. Vtebantur & olim funibus quibusdã, & ligaminibus, de quibus nos postea. Grillan. præterea rationem inuestigat, *cur ad amatoria duntaxat abutantur, rebus sacratis?* & multis respondet, qui volet eum legat.

Picatrix Abanus, & Agrippa. lib. 1. de spectris. cap. 5.

C Moderno tempore, etiam ab hostile veneficium, busfone baptizãt, & eis (quod horresco cogitans) venerabilem Eucharistiam exhibent deglutiendam. Sic nimirum, quotidie deterior fit mundus, & homines in grauiora hoc sæculi fine scelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publica fide, & multorũ sæculorum continua attestatione confirmatissimum, Tho. Bossius, Oratorij presbyter; cuius opera quàm hæreticis odiosa, tam Catholicis vtilis fuit; is ergo de

D Notis Ecclesiæ.

Nonum miraculum (inquit) *contigit Ausimi in Piceno.*] Siquidẽ anno 1273. quædam mulier cum sumpsisset ore Eucharistiam, non deglutijt, sed seruatam secum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum sibi per veneficia. Quamobrem, sic malis artibus edocta, super prunas in tegula repositam proiecit; quo facto (mirabile dictu) cœpit Eucharistia apertissime in carnem conuersa sanguinem latè emittere, ita vt prunas exstinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inijciẽdo cinerem, puluerem, ceraq; apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina, & sanguine inuoluens, stabuli propinqui stercore infodit. Latuit res annos septem, quamuis aliquot mirabilia euenerit, quæ vndenã nascerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui consciã. Ijs exactis, illa tandem aperuit rem gestam Sacerdoti, qui cum se eo contulisset, reperit intactam carnem sanguinẽque recentem, linteumq; illæsum. Miraculum patefactum cunctisque diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad sui spectaculum commouit, & commouet adhuc post annos tercentum, & sexde-

B cim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, ad tantæ rei memoriam sempiternam, neque post tanta temporum spacia quicquam ex ijs est corruptum, aut tale factum.]

lib. 14. c. 7

En quo pacto Deus tam manifesto miraculo nefarium mulierculæ sortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius sortilegij amatorij.

SECTIO II.

C *Dico primo,*) hisce philtris voluntas nullius cogi potest, ad quem non vult amandum; sed bene potest imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius quasi accendi adeò vt quis, dæmone varijs tentationum illecebris interius certante, œstro quodã libidinis vexetur, & sic vehementer trahatur ad desiderium carnalis copulæ cũ aliquo in genere, quod si tum temporis

D maleficus amator accedat, & artibus quibus solent mulierculæ capi, eam instanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam assiduè memoriam, & phantasiam moueat, exhibendo speciem circunstantiarum, propter quas amore dignus videatur, & subtrahendo eas, quæ indignum redderent, facile fit, vt in nassam præda cadat.)

Atque hæc est ratio, & modus, quo per ista diabolus solet decipere: vulgus

E autem nequit distinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiscentiæ, impetusque portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui quæ ve causantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abstinere, sed volunt peccatum committere.

Hæc sententia communis est Iuriscon sultorum, & Theologorum. probatur primum, lege eorũ, Codice de malefic. &

Legist. in d. §. adiector. et d. §. qui abortionis Ax; titu. C. de malef. et math O dr. consf. 210. Go ef. et Ang in l. eorũ. C. de malef. lberic. rub. de bar. Vita tract. de malefic. Cril. d. q. 3. ar. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tract. de pen. min. Pet. Loy. d. c. 5. 40 tom. Guibert. Menoc. Clar. Far. et aliorum Canonistar. vero vt Host. in Sũ. de mag. Si

quã sen. Anania rubri. de sort. Ancar. in ca. extuarũ, et Abb. c. in tab. eo. tit. idem Anc. in c. accus. §. sanct. de hær. in 6. Squil. de fide Cat. c. 8. Turrecr. in c. si per sortiarias. 33. q. 1. D. Th. S. Bonau. et Pal. in 4. d. 34. sprẽger. Mal. p. 1. qu. 7. Castrij. libr. 1. de iust. hær. pun. c. 15 Mic. Mc. li. 2. de recta ĩ Deũ fid. Ang. Silu. Ros. Fun. Caiet. Graf. et alij Sũmistæ, Binsf in d. l. eor. q. 1. Ang. et alii ðẽs quod sciã & ex medicis integ. libe. de Philt. Io. BeKelius. c. Pl. in vita M. Ant Luci. in Philo. ps. Iren. l. 1. cap. 9. De Hier. in vita S. Gr. Naz. ora. 29. in laud. Cypr. et Niceph. l. 5. c. 27. Epi. lib. 1. t. 2. cont. hær. Ebionit. D. Gr. l. 1

& Mathemat. vbi Constantin. Imperator, ait, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse intelliguntur: non (ait) coegisse, sed ait, deflexisse; ideo, si lex Rhemia vigeret, VVierus hic non effugeret frontis inustionem, nimis quam manifesto imperatoriam sanctionem calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi semẽ excalefaciendi totum corpus, & si nullæ res tales inuenirentur, posset dæmon rebus, quibus vellet, vti tanquam signis cõuentis, & deinde iuxta pactum ipse per se, & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, simulque personæ certæ importunã suggestionem imaginationi, quasi valde dignæ amari, obijcere, & sic in huius amorem inflectere posset, sed volentem tantum. Nam in voluntatem, propter arbitrarij humani libertatem, nulla dæmoni iurisdictio nulla coactio competit; quæ omnia superiore libro probauimus quæstio. 24.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarc. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianũ, vt Marci hæretici, & Magi, apud D. Irenæum, puellæ adductæ ad San. Hilarionem, apud D. Hieronym. Iosaphat Regis, & Thedæ magi, apud Damascenũ, in vita Balaam. Iustinæ, & Cypriani magi, apud Nazianzenum, & Nicephorũ; (de quo consule Pamel. in vita D. Cypriani) vt etiam hæretici cuiusdam apud D. Epiph. qui, quod paulo ante exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas: id intelligendum, de vehementi persuasione, & forti inclinatione non de necessitatis absolutæ coactione. Valentiniani quoque Imperat. apud Procopium libr. 3. de bello Vand. Marcesinæ apud Gregoram libr. 3. stratidis cuiusdã apud Calchondylam lib. 2. Item probatur Historia Basilij Pseudomonachi, & iuuenculæ monialis, de qua D. Gregor. Magn. egit; item Sceleri Sethi, de quo Nicetas. legitime illa accuratè, & inuenietis iniectam propensionem; sed defuisse necessitatem parendi.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiphan. Iræn. & duos Gregor. iam citatos: probatur a u-

A ctoritate Arnobij li. 1. contra Gentes D. Hieronymus, dum docet quosdam dæmones amoribus, & amatorijs canticis deseruire, & alibi maleficia cõtendit vim habere, vt amemus quæ odisse deberemus; & detestemur, quæ nos amare docuisset. Cassianus quoque *Incẽtores, ait, libidinum atque luxuriæ quosdam spiritus esse propheta commemorat, Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos, & fornicati sunt a Deo suo.*] non quæro, an re-
B ctè explicet dictum Oseæ; sed quid senserit ipse, id aperte testatum assero.

Denique probatur S. S. locis esse aliqua huiusmodi maleficia Nahum. 3. versic. 4. *Propter multitudinem fornicationũ meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia:* quod de his rectè noster Frãc. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epist. Ierem. nisi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, verba sunt ista; αἱ δὲ γυναῖκες περιθέ-
C μεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτή, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διερράγη. Quæ vulgatus sic vertit; Mulieres autem circumdatæ funibus in vijs sedent, succedentes ossa oliuarum. cum autem aliqua ex ipsis, attracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna ha-
D bita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.] Qui locus insignis, adhuc densis obsidetur tenebris ignorantia antiquitatis. vnam eius partem, quæ de funiculis est, nobis Herodotus clarissime exponit. libro 1. vt habet versio Latina (Greco nũc exemptari careo) in hæc verba.

Vna ijsdem Babylonis lex est,] omnibus modis exsecrãda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in vita ad Veneris templum desiden-
E tribus, cum externis viris consuetudinem habere. Cæterum cum pleræque sint diuitijs tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæ vehiculis cameratis subuectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris sedent, nodis, corollisque tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ seorsum abeunt, aliæ regrediuntur.

Dia. c. 4. Nice. l. 4. hist. l. 3. in Epist. ad Eph. c. 6. Super. c. 3 Nahum. Cassian. col. 7. c. 32 Oseæ 4. v. 12.

Baruch 8. v. 42.

Nam

Nam diuerficula vndecunq; fic funiculis A diftincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuiq; libuerit diligendā. Porro cum femel illic confederint, non prius domum regrediuntur, quam hofpitum aliquis, pecuniam mulieri in finum iniecerit, & cum eadem à fano feorfim abducta rem habuerit. Hofpitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Affyrij Venerem appellant. At vero pecuniam illam, quantu- B lacunque fit, non eft fas reijcere, fi quidem in facrum conuertitur vfum. Neque mulieri etiam permittitur hofpitem aliquem repudiare, fed quicunque is eft, qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa fequitur citra delectum. Poftremo vbi iā cōgreffa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma funt elegantiore, citius (vt par eft) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur defidere pro templo, antequā C legi faciant fatis. Fitque interdum, vt vno atque altero anno, aut etiam triennio, atque diutius expectare oporteat miferas. Alicubi, nempe in Cypro, fimilis quædā lex eft.

Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circundatæ dicātur, & quis funis difruptus: nempe is qui femitam ad illam faciebat; nam difcedens hunc difrumpebat, vel hofpes, vel ipfa fœmina: fed & illud in- D telligitur; vltimo loco cum objcit funem non difruptum, & deformitatem exprobari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de republice Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poetę. Virg. Ecclog. 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuerfa
colore
Licia circundo terq; hæc altaria circum
Effigiem duco. E

Nempe amati fimulachrum ligabant cōceptis verbis, apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colo-
res,
Necte amarylli modo, & Veneris, dic
vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in finum defpuere ter;

Terque nouena ligat triplici diftincta co-
lore
Fila, ter in gremium meeum, inquit, di-
fpue virgo,
Defpue ter virgo, numero Deus impare
gaudet.

Memefianus, *Eclog.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ verficuloria fila.
Et mille ignotas Mycale circumtulit ar-
tes.

Erant hæc fila, vt plurimum, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo: Propetius, lib. 3.

Improba non vicit me moribus illa, fed
herbis:
Staminea rhombi ducitur ille rota
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è fectis anguibus offa trahunt;
Eft ftrigis inuentæ per bufta iacentia plu-
ma.
Cinctaque funefto lanea vita viro.

Hoc eft vitta lanea fufpendiofi: quod & ipfum magicum. Et lib. 2.

Deficiunt magico torti fub carmine rom-
bi.

De trina defpuitione Tibullus, Eclog. 2.

Hæc mihi compofuit cantus, quis fallere
poffis,
Ter cane, ter dictis defpue carminibus.

Sed ad rem, magicum myfterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, eft adoletio, τῶν πιτύρων, de cuius vocis fignificatione non omnino res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, nofter vero, *offa oliuarum*, inter quæ quid melius, & fidelius verfum, certius definiri poffet; fi Hebræa illa epiftola exftaret, nunc de Græcæ vocis fignificatione decifio pendet. Puto non vnam effe fignificationem huius vocis. Hefychius, πίτυρα τὰ τοῦ σίτου ἢ κριθῶν φλοῖα: & fane huiufmodi tritici, vel hordei furfures, fiue pelliculas, quæ molēdo, fecernuntur (fic etiam Diofcorides & Theophraftus vfurpant) fuccendi folitos in veneficio amatorio pleriq; exiftimant, & nituntur loco Theocriti, Eydill. 2. νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiaftes, θυσῶ, exponit, περικαύσω, igne abfumo. Vix crediderim furfures folitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei,) fed bene farinam in mola, de qua tamen paulo ante iam locutus erat Theocritus, nec neceffe habebat repetere. quare malo, πίτυρα, illic exponere, vt hic facit nofter. Nam de eo-

dem maleficij genere locutum poetam il lic,& hic prophetam, eo procliuior sum, quod eodē Eydil. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didicisse. Sicut ergo laurum vtebant veteres,& bitumen,& statuas ex argilla vel cera,de laur. Virg.

Daphnis me malus vrit,ego hanc in Daphnide laurum.

Bituminis,ni fallor meminit Horatius, sed locus non occurrit, de statuis argillaceis,& cereis.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit.
Vnum eodemque igni; sic nostro Daphnis amore.)

Sic etiam puto solitos adurere ossa oliuarum, hoc est minutas oliuas, & duriores cæteris,ac pœne osseas: quæ est vocis Græcæ altera, minus nota significatio, apud Athenæum,ex Callimacho,& Philemone:pro quodam minuto,ac viliore,& coloris fur furacei oliuarum genere quod πιτυροι, vocarūt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Hesychio videntur dicta, ἐπίτερα,dum scribit ἐπίτυρα ἐκπιάσματα,ἐλαιῶν vbi fortassis, ἐπίτυρα,legendū, nec in voce,vt opinor peregrina quærenda solita Gregorum cōpositio ἐπίτυρον, edulium nouit Athenæus,& Varro,lib.6. de ling.Lat.Apud Plautum, *si vnum epityrum, edam apud illum esuriens insane bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentius. Sicilia quàm Italia vsa*] sic Varro.Locus Planti est in Mili.glor.nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta. meminere,& Cato,& columella, libro de re rustica,conficiendi modum indicantes, & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes. id conficere solitas:forte etiam vocem,ἐπίτιρα, sic contrahebant vulgo, dicentes, ἐπίτιρα. Sed cur noster vertit, *ossa oliuarum?* certum est Hebræos, quæ in quaq; re fortiora,& duriora sunt, ea vocare, *ossa*, vt ossa obsidentium, חנך עצמות chonach atsmoths scitum etiam, hanc oliuā minutam plus ossis, quam carnis edulis præbere: constat quoque Hebrea phrasi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti: & ideo, *ossa oliuarum*, accipi posse, pro osseis oliuis:sicut in Mosaicis scriptis, *asinus ossis*,ponitur pro asino osseo, Quare suspicor hoc loco à Ieremia scriptum fuisse *atsmoh Zethim*, quod ad verbum

li. 2. Conuiuij Sophist.

Psal. 53. vers. 9.

Gen. 49. versi. 15

A significat, *ossa oliuarum*, & Græcos, interpretes gnaros significationis,quam diximus,vertisse, τὰ πίτυρα. Nonne vero simillimum est Babylonias, quæ magicis nugis erant addictissimæ, veritas ne diu illuc excubare cogerentur, se à sortilegijs huiusmodi non abstinuisse; maxime quas nec diuitiæ,nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo istæ bliteæ, ac diabolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas,quæ vilioris præcij,in-

B sumebant flammis. Et quam vesanæ flāmam alebant inclusam, longe aptius atque expressius ossium, quam surfurum, adustione contestabantur:simul enim sic quærebantur de duritie ac rigore hospitum,& aduentorum, quos illarum nulla miseratio tangebat: ideo non solas oliuarum carnes,siue cutim (nam in his oliuis cutis potius quam caro) sed solidas oliuas cum nucleis osseis adolebant; nimirum duritiam illā sibi inuisam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ.

C *Si furfures*, vertas, perit elegans ista mysterij magici analogia. Verisimile est cū ista vrerent addidisse,quod solemne reperio : sic se ossa hospitum vrere,vel, in hospite suo hæc se adolere:vel precari, vt sic hospites earum amore torrerentur: quæ omnia Virgilius, & Theocritus posuere. Demum sic adusta, & in cineres redacta spargebant in ventum iacta trans caput, Theocritus.

D ἄλφιτά τοι πρᾶτον πυρὶ τάκεται. ἀλλ' ἐπίπασσε.

Farina primum, igne liquescunt, sed disperge.

Virgilius;

Fer cineres Amarylli foras, riuoque fluenti
Transque caput iace.

Sed hæc satis,vel nimis, de loci Baruchi explicatione, quæ si probetur, bene erit:sin,meliora expecto. Et oportune

E post annum quartum quintumve postquam hæc à me primum edita, vt in Hispaniam redij,ostensus mihi liber singularium hominis è nostris eruditi, & industriæ singularis Martini de Roa, qui lib. 3. cap. 9. & 10. fuse in hunc Baruchi locū disquirit,& dissentit in nonnullis. nam c. 9. funes hos putat esse, *Zonas iunceas*, meretricium vilium insigne. hoc non conuenit cum Herodoti verbis, qui (vt ego) exponit

ponit de funibus quibus lectulum suum cingebant, & quod addo de illis aulæa, vel centones suspendebant, ita cellam suã à cæteris quasi domuncula diuidentes. Deinde funiculi ruptionem putat esse idem, quod apud veteres zonæ solutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet: nam virginum hoc proprium erat in primo congressu. iuxta illud quod zonam posset soluere virgineam. res nota, non pertinere ad quemuis coitum. Bene quod idem cap. 10. illud de iunco, & zona quoquo retractat, & funiculos capit, vt dictum debere. Recte autem docteque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorij, seu tabernaculi ablatione, sicut Ierem. 10. 20. Nam post coitum redibat domum mulier, iam lege soluta. Quæ interpretatio cum sit, & simplicissima, & accommodatiss. miror cur mos quasi deserens, tertiam delicijs amatorijs & sectorum nodis florumque corollis addiderit, quæ mea sententia nec Herodoto, nec Barucho consentanea est. Attigerant hunc locum Gueuara in Habac. & Perer. in Daniel. sed attigerant, vel potius insinuarant, quam interpretari. Roæ liber mihi non visus, nisi diu post primam editionem meam: post quam etiam plus anno editus. Potuere eosdem scriptores legentibus, eadem in mẽtem venire. Hinc patet, vel iuxta hanc primam conclus. nostram intelligendum Burchardum: vel errorem subesse eius sententiæ lib. 10. cap. de arte magica, capit. vlt.

Sit secunda conclusio quæstionis, *Hæc philtra, & menti, & corpori, vt plurimũ valde noxia sunt.*) Nota minus esse noxia, quæ non dantur intus sumenda quia si per nudas incantationes facta, vt plurimum solum nocent menti: si per illigationes aut contactum extrinsecum, etiam corpori solent nocere, si habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: si vero dentur in potum, & cibum, solent vt plurimum valetudinem vehementer debilitare, & de statu mentis deijcere, quia eorum ingredientia solent esse admodum periculosa: vt fluores menstrui, sperma (vt patet ex vetustis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis, vel asinini pulli, vterus hyenæ, virga lupi remota, ossa rubetæ, scinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes: quod est triplex, ne quis fallatur: vnum cuius mentio apud Theocritum, *in Pharmaceat.* tradit esse plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibul.

Virus cupidæ stillat ab inguine equæ.

& propertius

Hippomanes fœtæ semina legit equæ,

Qualis est suum apria: tertium, pellicula, quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Aristoteles. Plinius, Columella Virgilius, & alij. Quam hoc noxium sit docet interitus Caligulæ, qui mortus, cum ei Cesonia hoc potandum porrexisset, vt narrant Ioseph. & Suet. & Iuuen eo respexit:

Vt auunculus ille Neronis:
Cui totam tremuli frontem Cesonia pulli
Infudit: & mox, vt est in 4. M. S. libris,
Tanti partus, equæ quantum vna venefica constat.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentissime:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Eusebius testantur his Lucretium, poetam primo dementatum, deinde furoris impatientia seipsum interemisse. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primo actum in furorem, mox etiam interemptum: de quodam similia narrat Aristoteles. *Virgo illa incantata à Basilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incepit, & vehementer anxiari, magnisque vocibus cum stridore clamare. Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat.*) En verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hieron. scribit, *postquam amator, magicis artibus instructus, ab Aesculapij sacerdotibus reddidit, & subter limen domus puellæ tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in aeris Cyprij lamina defodit, & illico amore insanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat.*) De

Arist. li. 6. hi. an. c. 18. Plin. li. 8. c. 12. Colum. l. 6. Virg. in Georg. li. 1. Lant. Sue. in Calig. Iuuenal. sat.

Euseb. in Chr. Plutarc. in Lucul. Arist. in Magn. Mora. D. Greg. d. c. 4. Hier. in vita D. Hilar. Spreg. p. 2. q. 7. Caspini. in Lud. Banuno, Anton. Panorm. Laodeges. Alfons. Pet. Leloyer. li. de spe. 1. cap. 5.

tribus ordine Abbatibus, successiue ab ea A dem fortiariâ toxico amatorio necatis, lego apud Spreng. de Frid. duce Austriæ, electo rege Romanorum, quem Lud. Bauarus vicit, auctor est Cuspianus: de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panormita: de puella, cui amator membranulam inscriptam in sinum eiecerat, & narrationem, & iudicium nobis proponit Petr. Leloyherius: quare cũ tam noxia soleant esse philtra merito Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt: & nimis laxi fuere Areopagitæ, cum alteri, mortuo eo, qui acceperat, ignouerunt: prudentissimeque iura ciuilia: quibus seqq. pœnæ receptæ; de quibus, quo ad praxim acturi sumus fusius, lib. 5. Sect. 16. nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam superstitionem, nec mors secuta fuit: pœna relegationis, & damnationis in metallum olim puniebatur: hodie iudicis arbitrio extraordinarie punitur. Quod si mors fuerit secuta: quam, vt plurimum se qui tradidit Hippolytus de Marsil. insignis Criminalium iudiciorum tractator: tum, si ob malum finem præbuit philtrũ (vtpote causa aborsus, vel illiciti amoris) siue tum adhibitæ sint artes magicæ siue non, mortis reus censetur, excommuni sententia iuris interp. argum. d. §. qui abortionis, quod, & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit; neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto; dignus enim plane supplicio malus adeo animus, fini improbissimo, per summum periculum, & pessimum exemplũ studens. Quod si non dedit ob malum finem, sed bonum (vtputa ad arcendam fœminæ sterilitatem, ad conciliandum mariti animum à se immerito alienatũ,) tunc si accessit ars magica, adhuc punienda est audacia lethali supplicio. capitale est enim his vti artibus: si vero non adhibuit quicquam magicum, sed naturalibus vsa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitius punienda est, citra mortem. Hæc vera, si desit hæresis suspicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur, d. sect. 16.

Demost. cõtra Aristogitonem Arist. l. 1 Magn. Moral. c. 17.

dic. §. qui abortionis. Menoch. *de habit. cas. 358. Binsfel. in d. l. eorum. q. 3. in l. eius. leg. Cor. de sicar. idem D. ad l. 5. recepl. sent. tit. ad lege Corn. de sicar. lib. 1. qu. iur. c. 16. num. 2. l. nemo aruspicẽ, & ibi dd. C. de malef et mathe. et sic intel Menoch. de arbit. cas. 388. nu. 5 arg l. b. 3. ex Senatuscõs. D. ad l. Cornel. de sic. et ibi Bartol. et Menoch. d. cas. 358. num. 7.*

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Sifridus presbiter, in Chronico suo, narrat ann. 1260. accidisse, *vt adolescens quidam in Misuta, vt uis potiretur amoribus, a Mago in locum adium desertum deduceretur: cui cum spectrum, puellæ illius, quam amabat imagine, per malefici incantationes se obtulisset: amator ille perditus, manum porrigens, a malo demone parietibus alliditur, & miserabilẽ in modum necatur, qui eius quoque cadauer tanto in Magũ impetu proiecit, vt semianimis longo tempore iacuerit.*

I nunc, & animam committere igni- B bus doloso hoc pulueris magici mantello contectis. Nonne potius audiendus Phocylides: qui cecinit, omnino fugiendas amatorias incantationes, & philtra? idq; verum, etiam quoad coniuges, quia etiãsi conciliarent amorem, (quod nunquam, vel raro coniungit) tamen semper, vt minimum, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piscibus (acuta, & apta est Plutarchi similitudo) accidit, qui non retibus, vel hamis, sed C medicamentis capiuntur.

SECTIO III.

Restat de remedijs videamus. & constat, ex dictis, inutilia esse antidota contra philtra, & remedia illa Gentiliũ, quæ per incantationes, aut lustrationes quasdam fiebant, quæ Christianis etiam prorsus illicita sunt. Virg. 4. Aeneid.

Hæc se carminibus promittit soluere mentes
D *Quas velit, ast alijs diras immittere curas.*

vere dicit *promittere*, nec enim præstabat. Tibullus lib. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores.
Cantibus, aut herbis soluere posse meos.
Et me lustrauit tedis, & nocte serena.
E *Concidit ad magicos hostia pulla Deos.*
Non, vt totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam, nec te posse carere velim.

Putabant enim vis lustrationibus alterutrum euenire, vel, vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemesianus, inducit pastorem querentem hæc omnia sibi in cassum cecidisse:

Quid

Quid prodest, quod me peregrini mater Amyntæ
A
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore
Lustrarit, cineresque auersa effudit in amnem.
Incedens viuo crepitantes sulphure lauros.
Cum sic in Meroen totis miser ignibus arsi?

Vittas intellige funesti viri, vt dictum superius. Omisit, & aquæ aspersionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:
B

Quod mihi non Patrij poterant auertere amici.
Eluere aut vasto Thessala saga mari,

Putauit vir doctus etiam ebris, & laminis vsos pro periaptis contra magicas deuotiones (quod non negandũ) & probat his Arnobij verbis. *Aduersus tectus noxios, & venenatos colubrarum morsus remedia sæpe conquirimus, & protegimus nos laminis Psyllis, Marsis vetibus, alijsque institoribus, atque planis.*) sed fortassis illic pro laminis, corrigendum, *lamidis*, (vt olim Franc. Bentius noster censuit) qui autem, *lamidæ*, docuit Petrus Victorius lib. 13. variar. lect. capit. decimoquinto, nempe aurispices nugacissimi.
C

Hanc secuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modo, in vita Edesij, de illa quàm magus Philometor. in amorem pellexerat, magus vero Maximus amore soluit, & Plin. sed & Pomponat. homo malè Christianus. Opus est antidotis distinctione 1. si naturalia tanta sũt medicamenta, maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus castus, & huiusmodi) dummodo noxia nõ sint valetudini, licebit vti. 2. si vero dubitetur num insit illis vis naturalis, an vero sint merè superstitiosa remedia; tunc ijs abstinendum. tale quod de Scyticha seu Promethæa herba refert Propertius: quod de insperso corpori puluere, in quo se mula volutauerit, vel hirci vrina bibita, vel rubeta, in coria pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius, & Pomponat tradidere. 3. si moraliter improba sunt remedia, planè vitanda, & vetita sunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, scilicet sui suspendium, talia Rasis ac Pauli Aegynetæ, licentiosa balnea, tripudia, cõmessationes, & quæ sequi solent deteriora, tale etiam illud Faustinæ, quo vsus M. Antonin. Philosophus, qui gladiatorem eius adulterum occidi iussit, & illam incedere inter caput, & collum. Quarto si sit admixta superstitio tunc pertinent ad vanam obseruantiam, de qua 2. p. huius libri agendum si vero dæmonis pactum interuenit, pertinent ad dæmoniacã Magiam, de qua dictum, lib. 2. Quinto optima sunt remedia Christiana, tum illa quę contra cuncta maleficia vim habent, Ecclesiastica, de quibus agendum, libr. vlt. tum etiam quædam moralia, quibus caro maceratur, & concupiscentia domatur, vt opera pænitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia, his interdum etiam sub mortali, si magna necessitas, homines vti tenetur, vt & alijs quæ partim in omittendo, partim in committendo posita. In omittendo, vt vitare conspectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optime Helinandus disseruit. Vis exstinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne si stridet incendium ligna innumerabilia sunt, potissima autem.
D

Pli. li. 28. 32. & 39. Pompon. lib. de incãt. Laer. lib. 6.

Capitolii. Suidas.

Ocia, segnities, somnus, caro, femina, vinum,
Prosperitas, ludus, carmina, forma, puer.

Habes apud D. Ant. lib. 6 hi. Sum. tit. 13. c. 6 §. 4.

De primo est illud SS. in desiderijs est omnis otiosus, & Ouidius.

Ocia si tollas, periere cupidinis arcus.
Despectaque iacent, & sine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Aegysthus quare sit factus adulter.
In promptu causa est, desidiosus erat.

De 3. canit Dionysius Cato. in distych. Moral.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat,
E

De 4. ait Apostolus: Bonum est non manducare carnes.

De 5. ait Helinand. mulier dicitur à molliendo, vt & malleus, quia sicut faber per malleum mollit ferrum, sic diabolus per mulierem, mollit, & malleat vniuersam terram. D. Hier. Ferreas mentes libido domat. Claudian.

Ferrea lasciuis mollescunt corda sagittis.

De 6. Apost. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Virg.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouid.

Luxuriant animi rebus plerumque secundis.

Salomon in Prouerb. Prosperitas stultorum eos perdet. Diu. Augustinus Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, qua pro fuerit ipsa sapientia, contra: aduersitas aliquando retrahit à peccatis. Ideo ait Dominus Oseæ 2. Sepiui aures tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires, & post amatores tuos nõ curreres, Spinæ sunt aduersa.

De 8. ludi, nomine iocum intelligit omnem, mestitia enim libidini repugnat, teste poeta.

Non solet in mœstos illa venire thoros.

De 9. carminis, nomine, omne melos musicum comprehenditur, siue voce, siue instrumentis fiat. Esai. Cythara, & lyra, & tympanũ, & tibia, & vinum, in conuiuijs vestris: hinc, & opus Dei non respicitis. addit Helinand. Difficile inuenitur aliquis lenis vocis, & grauis vitæ, quippe cum vocis lenitas cantum desideret, vitæ grauitas planctum.

De 10. est illud.

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud.

Lis est cum forma magna pudicitia.

Die 11. Helinandus, Quantum enim periculi sexus adfert in muliere, tantum ætas in puero, periculosa est ętas pueri, periculosior societas, periculosissima vero familiaritas Vnde legitur in vitis patrũ, Non habendam familiaritatem, cum fœmina, puero vel hæretic.) Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo consistunt occupatio mẽtis in curis grauioribus, cogitatio mortis, & inferni, lectio bonorum librorum, prę ces ad Deum fusæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatissimæ Deiparæ Mariæ, quæ, vt castitatis amantissima, summopere desiderat homines hac spurcis amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meritari, non externam illam, & perituram cito speciem, quæ fragills, caduca, sæpe mendosa, & fucata, & falsis tantum lenocinijs adumbrata; sed rimari cogitatione internam, & profundiorem corporis constitutionem, quid illa fuit antequam nasceretur? stilla seminis spurci, & olidi. quid nunc est? saccus stercorum, aufer cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius, quid cadaueri propius? sterquilinium niue contectum albet. soluantur niues *pax, pax naribus, & oculis*, clamabunt omnes, & diffugient, Niue fugacior est forma. non liquatur, sed vanescit. illam aqua excipit; hanc quid nisi formitas, & formido, qualis mormolycij? cum anima diffugerit, quid futura hæc siue Lais, siue Helena? esca vermium, cadauer putridum, fœtẽs, tabe dissoluendum, ex cuius spinę medulla serpens terribilis enascetur. Hoc amẽ, hoc depeream? Narrat Suidas de Hypatia Alexandrina; eam cum consilio nequiret auditoris adamantis, importunam sollicitationem abrumpere; panniculos ei suos, fuore menstruo maculatos, obiecisse; *Hoc* (inquiens) *est adolescens, quod amas, nihil autem pulchrum*. Appa & Gela Foroiuliensis ducis Gisulfi filiæ, carnis putridæ sub mamillis positæ odore, suam defendere castitatem. Barbari enim natura ita fœtere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquere, (Annal. Boior. lib. 3. & Anton. Bonfin. lib. 8. Rerũ Hungaricar. Decad. 1.) Sed & Tho. Cantipratens. pium quendam virum, cum cogitationes importunas, cuiusdam mulierculæ, formosę dum viueret, animo abigere non posset; sepulchrum narrat eius aperuisse, & amplexum cadauer tapidum faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibusque imposuisse, & in hoc fętore volutatum ore, donec fętor, & horror omnem libidinis memoriam superassent. Quanto efficacius hoc, illo ridiculo, & quod nisi præfata lectoris venia, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus pręscribit, *eum* (sic ait) *stercora recentia amica in suo ponat calceo, & calceum statim induat, amore liberandum*, vtatur ille suo remedio, apage has sordes, equidem tetro odore amorem cum fastidio commutandum crediderim, quamdiu fætor durabit, post; nescio, nisi quis mentem similibus; quas dixi cogitationibus muniat, armetque. His remedijs continentur, quæ ex Auicenna Niderius posuit

lib. 2. de variet.

lib. vlt. Formicar. 7 ij.

fuit excepto sexto, quod ipsemet fatetur A sæpe non proficere.

QVAESTIO IV.

De maleficio Hostili.

HOstile, vocatur, quicquid in bonis animi, corporis, aut fortunæ damnū infert, aut aptum est inferre, aut idcirco adhibitum fuit à malefico vt inferret, primum actu, secundum potestate, tertium B
q.3.n.25. intentione huiusmodi est, quæ in his interueniunt, vt plurimum sunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanę, hominumque saluti contraria; ideo, *venena mala*, vocari, vult Grillan. contra quam in amatorio, in quo censet, vt plurimum interuenire, res calidas, dulces, amęnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem, potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vo-
l.3.§.hec adiect. D. ad l. Corn. de sicar. cari, *bona*, vel, *non mala venena* quia non sunt instituta hominis necandi causa; C hæc perpetuò vera non esse, facile credent, qui præcedentem quæstionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hostilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa, atque varia disputatio est, in suas sectiones eam partiamur.

SECTIO I.

De fascinatione.

VT res commodius intelligitur, notāda differentia triplicis fascinationis, nam puto vocabulum, largè sumptum de propriè, & impropriè dicta fascinatione, diuidi posse, *in poeticam*, seu *vulgarē*. in Philosophicam, & *in magicam*.

Vulgaris, seu, *poetica*, est, de qua potissimum disputatur; secundum quam dicuntur homines fascinari, ipsa visione, seu aspectu actiuo fascinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo solo, quod maligne, aut malitiose adspicit, vel laudat aliū, à quo est auerso animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinamēta. primò hoc periculum imminere potius pulchris, quam deformibus, pueris quam maioribus ætate. Secundò hoc periculum remoueri quibusdam euphymijs, nempe si bene precentur ijs, quos cum laude, & admiratione intuentur, vel si quid turpiculum pueri gestent appensum collo, vnde fascini nomē inditum viti membro, eo quod contra fascinationem talia gestarent oscilla, &, mutato in paulo honestiorem modum more, digitos duos cum pollice sic incerto. vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento. vt fit hodie in Hispania (*Higa vocant*) immo si summo mane surgenti quis ita digitos intendat, id ipsum quoque mulieri esse loco censent, quod malo exemplo Reginæ cuidam fieri aiunt. si baccare frontem cingas, si ter in sinum despuas. denique si cū auide lautum edulium summas, & te intentius aspicienti partem cibi porrigas, præfiscini, hæc omnia fore, ne fascineris. De turpiculis illis mentio apud Lucillium teste Glossario; Mutonium, *προσβασκάνιον, ὥς λεκίλλιος*, forte loco illo, quem ex lib. 4. citat Nonius. Nam quid mutino subrectoque huic opu signo, vt lucraretur lardum, & carnaria furtim Patrum cōficeret? q. d. præstitisset infantulum fascinatum emori, quam in furem adolescere. Tertiò censent ad bruta quoque hanc fascinationem pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt fascinatos aliquando cecidisse. Huc pertinent illa poetarum, Virgilij.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

item ..... *baccare frontem.*

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. D

& Theocritus docet contra hanc fascinationem solitos in sinum sibi despuere.

ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Vt non fasciner, ter in meum expui sinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli, lib. 1. eleg. 2.

Hunc puer, hūc iuuenis turba circumsteteit arcta,

E *Despuit in molles, & sibi quisque sinus.*

Verum prior illos versus refutat, qui docet, eum, de quo agit, vt insanum ac lymphatum, cinctum fuisse corona puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aspectu, tactuve insani hominis contingeret, despuendo se sibi consulere arbitrabantur, cuius superstitiosæ auersionis, vt consuetæ, testis est Theophrastus, libr. de characterismis in de-

descriptione superstitiosi. Sed quidnam à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus; si dicas eundem amantem amẽtemque describi, non aberrabis à vero. nam Plato, in Symposio, amoris furorem fascinatorium esse docuit, eo quod mutuo aspectu, & intentione oculorũ amor hauriatur, augeaturque.

Hanc fascinationem cum suis remedijs esse superstitiosam nemo negauerit opinor, quam damnant Dd. Basili. Chrysost. Hieronym. & alij citandi, & profert Richard. quodlib. 3. quæst. 12. duos articulos, quibus non obscure anathema dicitur is qui illam tenet. Sine maleficijs vero, opinionem de solo morbo per laudationẽ inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philosophiæ sectator admiserit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis, libr. 1. de illa conuincunt, nec verbis hanc vim inesse nec imaginationi quo ad corpus distans, vt vere quidam apud Algazelem, lib. 5. physi. c. 9. asserunt. Ad natale fascinantis astrum confugere, ridiculum est: omnes enim illa hora nati, fascinatores forẽt. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, est damnatum delirium Auicennæ. Nec satisfaciunt, qui ad temperiei, & substantiæ dissimilitudinem confugiunt, quia inter res eiusdẽ speciei nequit esse tanta substantiæ pugna, ac dissimilitudo, non enim basiliscus basilisco, non vipera viperæ, sed homini, & alijs animalibus nocent. Et, vt vnum animal alteri tã sit noxium, id ex, vehementi naturæ antipathia nasci necesse est: hanc vero ex differentia specifica, quam sequitur differentia temperamenti. Quid? quod fascini huius defensores contendunt, etiam fascinari, quem solere à beneuolis, & carissimis. verba Plutarchi, & Heliodori suggessit mihi, & communis patriæ, & religionis coniunctione amicissimus, Andr. Scotus noster Græci codices mihi nunc non suppetunt: quare ponam ex versione eiusdem. *Haud sane ignoras*, (ait Plutarch.) *quod, & amicis & familiaribus, et parentibus nonnulli oculum fascinantẽ esse existimant: vsq; adeo, vt mulieres nõ ostẽdãt illis pueros, nec diutius ab huiusmodi hominib. inspectari finãt. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro per Leonem dices de ijs, qui dicuntur*

Plutar. 5 Sympos. c. 7. Heliodorus li 3. Aethiopicorũ.

A *se ipsos fascinare? nam hoc quoque audisti: sin minus illa certe prorsus legisti.*

Euthelida fuerãt pulchri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conspecto in fluminis vndis.
Inuidit, turpisq; inuasit protinus illum.
Morbus, & inuidia corrupta est gratia forma.

Narrauit enim Eutelidẽ cum sibi pulcher visus esset, propria specie captum, in morbum incidisse, atque habitum bonum B *vna cum pulchritudine perdidisse*.) Vides fabulam Narcissi fabulæ similem; si quid tale accidit: arbitror vtique contagiosam aliquam fontis exhalationem fuisse exitio. Sed audi quid plutarchus hac de re censuerit, putat enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro visum Plutarchus.

[*Audacter dico vniuersas quidem animæ affectiones*;] quibus diu insint, in ijs malos habitus ingenerare: hi cũ naturæ vim C cęperint, quālibet ex causa moti, sæpe ẽt inuitos homines in iam proprias, ac consuetas perturbationes deferunt. Sic autẽ considera, timidi etiam ipsa auxilia formidant, iracundi in charissimos quoq; fiunt morosi. Amatores, & intemperantes postremo nec sanctissimis quidem corporibus quamuis morti vicinis queunt abstinere. Mira est consuetudinis vis ad attrahendum affectum in id, quod sibi est propriũ. Et qui in lapsum est propensus, vbi- D que necesse est impingat. Nulla est itaq; admiratione dignum, si, qui inuidendi, & fascinandi habitum sibi induxerunt; etiam aduersus familiares ex morbi proprietate mouentur; ast vbi moti fuerint, quod natura solent, efficiunt, non, quod volunt. Quemadmodũm enim sphæram sphærice moueri, & cylindrum in modũ cylindri necesse est, pro formæ differentia: ita & hominem sic inuidum affectio inuidẽter aduersus omnia mouet. Quin- E etiam verisimile est, illo familiaribus, & charis peius nocere.]

Immo vero id mihi minus fit verisimile. cur? an quod frequentius, illos respiciant? aliquid id foret, si habitibus non vteremur, quando volumus; & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus: non obscure etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione

patet,

patet, frenũ iniiciens. A cęteris ēt philosophis, recedit, qui perspicue maliuolam inuidentiam requirunt amori repugnantē. Solus Heliodorus Plutarcho cōsentit, & si de facto dubitet: *Porro*, inquit, *si qui sũt qui ēt charissimos, & quibus bene volunt fascinant: id quidem non est mirandũ, si cum sint natura inuidi, non quod volunt faciunt, sed quod naturaliter solent*. Præsupponunt vterq; naturalem vim maleficam illis inesse: quæro qualis? physica an moralis? Si moralis tãtũ, hæc illis nolentibus non elicitur. Si physica, præexistens, aut tunc nata. si præexistens, cur non nocet prius subiecto cui inest. Si tunc nata: qua noua efficiēte, causa? nã ergã hãc personam bene efficiuntur. Cęteri arbitrij libertatem hac in re concedunt, & aiunt in oxium intuitũ esse, si animo aspiciant nō malo, vt aduertit Tostat. in Num. Sed magis Philosophice procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen facilius philosophatur, de sui ipsius fascinatione. Plutarchi sunt ista: *Bonus vir Eutelidas & quicumq; seipsos dicuntur fascinare, non sine ratione id mihi videntur pati. Periculosus est. n.* (vt ait Hippocrates) *summe bonus habitus & corpora simulatq; ad summũ vigorem processerint, non stant sed cadunt, & in cōtrarium vergunt. Quando igitur ij integrũ cęperint incrementũ: seque spe melius affectos vident, adeo, vt sese demirētur, ac circumspiciant, eorum corpus prope mutatione est* (esset Plutarche licet seipsos nec demirarentur, nec circũspicerent, iuxta Hippocratē) *& per habitus vitium in deterius tracti seipsos fascinãt.* (Quomodo per habitus vitium: id maliuolentiam dicebas, et gone credendũ quenquam sibi ipsi male velle solitum, aut suis bonis inuidere? esto alijs inuiderint, nunquã huc se porrigeret vin inuidentiæ, vt philautiam animo expellat.) Sed hęc ipsa ratio Plutarchi, quam subdit, ostendit, quid fascinationis nomine comprehenderit. nam subdit: *Hoc autem magis fit ex fluxibus, qui, vel circa aquas, vel alia quędã specula subsistũt. Exhalat. n. spiritus in obiecta: eoq; fit, vt quo alijs nocebant seipsos male habeant. Quod cum pueris fortasse contingat, falso causa obtuentibus adscribitur.*) vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis spiritus diffusos, & in Euthelidam, corrupta iam aqua, vapores cum illis spiritibus reflexos, cuiusmodi spiritus ex bene habito, & sano corpore, vt erat Euthelidæ, emanasse non est credibile ægrorum, & venenatorum illa affectio est, & non nisi ex virosis aut corruptis humoribus profluens. Pueros autem affici hoc pacto, & fascinari, quia ex se ipsis spiritus quosdam seu qualitates nescio quas effundant, quæ aere corrupto in eos redeant vnde exiuere: nullus crediderim. Vere tamen Plutarchus, falso causam obruentibus, scilicet quatenus obtuentur, adscribi pronunciauit: nec enim negare voluit, quod ante asseruerat visu aliquos esse contagiosos.

Si ergo loquamur de hac fascinatione proprie dicta, quam poeticam seu vulgi vocaui, quam ipsa visione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod satis ipsum nomen Græcum indicat, dico, illam esse aliquid non naturale, sed fabulosum, superstitiosumque.) Hanc conclusionē optime docēt quidam egregij medici, vt Iul. Schaliger, de subtilitate exercitat. 349. & Franc. Valesius, Sacræ Philosophiæ cap. 68. & Theologi, vt Richard. quod l. 3. q. 12. Abulens. locis mox citandis, & Haliacensis Card. in perspectiua, Ciruelus, p. 3. de superstitione capit. 5. Leonardus Vairus, toto ferme lib. 2. & 3. de fascino, & Laurent. Ananias, libro 4. de nat. dæm. Andr. Laurentius lib. 11. histor. anatom. qu. 1. probatur auctoritate D. Basilij, homil. de inuid. qui hoc spernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo, quia, cum visio sit actio immanens, & fiat per introsusceptionem siue per passionem, non vero per actionem transeuntem, nec per radiorum emissionem, non potest idonea huius fasc. causa naturalis assignari. denique, quia nec Hipocrates, nec Galenus, nec vllus veterum medicorum, (si Valesio, multæ lectionis, & probate experientiæ medico, credimus.) huius fascinationis, cum fusissime tamen egerint de cunctis morborum generibus, & causis meminerunt. Vt satis mirari nequeam doctos quosdam Theologos scriptis mandasse: hanc comprobari a medicis, & philosophis, nec negari posse experientia conuincente. Vnum tamen medicum solum laudant: si medicus ille bonus, & peritus; Marsilium Ficinũ, *in opere de animæ immortalitate*, qđ non ex Aesculapidarũ, sed Academicorum

rum scitis conflatum est. Sed nimirum isti vulgarem fascinationem à philosophica, propriam ab impropria non distinxerunt.

Secunda conclusio. *philosophica, seu physica fascinatio, non nisi impropriè dici potest fascinatio, propriè vero, est contagio, seu infectio.* Sciendum, pro intelligentia conclusionis, fieri posse, vt aliquis alterius aspectu lædatur. nam verum est illud poetæ.

Dum spectant oculi læsos, læduntur, & ipsi.

Multaque corporibus transitione nocent.

Quod de lippis, lib. 1. doctum est: Et quidem huiusmodi læsio contingit, maxime, quando mutuus est intuitus: etsi possit etiam, quādo tantum intuetur oculus læsorem, per modum passionis (de quo nunc non agitur) vel, quando solus lædens aspicit ledendum; qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus disserit.

Nouimus homines.] qui visu pueris maxime nocent, quippe habitum, vtpote humidum, ac debilem, vertunt, & in deterius mouent, quod quidem minus accidit ijs, qui indurauerint, & iam compacti sunt. Tametsi, qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus scribit non tantum pueris, sed etiam viris perniciosos esse. tabescere enim, & ægrotare, qui aspectum eorum, & habitum, ac sermonem exciperent. Perspecta est autem res, vt videtur ab ijs, qui cum illis commercia exercebant, & seruos illinc educebant veniales. Verum hæc istorum malitia haud proinde fortassis est mirabilis. Nam, & attactus, & affricatio manifesto quoddam habent patiendi principium, & quemadmodum aliarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decrescunt, ac pereunt occulta quadam vi plumarum caulibus putrescentibus: sic nihil est absurdi; hominis etiam tactum partim quidem esse vtilem, partim vero grauem, ac noxium. Iam vero ex aspectibus quibusdam noceri, id quidē, (vt dixi) sed quoniam causa eius perdifficilis est, pro falso reijcitur. Atqui (inquam ego) quonammodo ipsius causæ vestigium quodam, ac semitam inuenisti: vt, qui ad defluxus corporis perueneris. Nā A & odor, & vox, & respirationis fluxus, euaporationes quædam sunt animantiū, & partes, quæ sensus mouent, atque illæ ipsæ afficiunt. huiusmodi autem longe verisimilius est ex animalibus emanare, vt quorum spiritus, propter calorem, & motum, veluti pulsum quendam, & concussionem habet: quo spiritu cōcussum corpus defluxus quosdam assidue emittit, id quod per oculos imprimis fieri par est. Nam cum visus multiplicem habeat mo- B tum, cum spiritu ipsum igneum eiaculante, mirificam quandam vim disseminat. Qua ex re multa, tum pati, tum facere per visum, homini accidit: quippe quem res visæ vertunt, ac modicis tum voluptatibus, tum iucunditatibus afficiunt, quin, & amoribus (qui vel maximi, aut vehementissimi sunt animæ affectus) principium dat visus. Hinc diffluit, ac colliquescit amator, vbi pulchras intuetur, ceu ad ipsas adeat. Vnde haud immerito mirari, C quis possit, esse, qui existiment hominem per visum pati, ac vexari, non autem facere, ac nocere, Pulchrorum etenim ex aduerso aspectus, quodque ex ipsorum oculis exit (siue id lumen sit, siue fluxus) amātes liquefacit, & consumit, cum voluptate dolori coniuncta. (id, quod ipsi, γλυκύπικρον, hoc est, dulce amarum vocant) neque enim, vel ex contactu, vel ex auditu, contingit hominem adeo sauciari, atque affici, vt si quos, vel ipse aspiciat, vel ab ijs D aspiciatur. talis enim ex visu diffusio fit, & inflammatio, vt plane amoris imperitos existimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab igne inflammari. Pulchri enim etsi per longe distantes intueantur, ignem intra amantiū animas incendunt. Sæpe etiam hominum auriginosorum auxilium videmus. curantur enim hiaticulam intuentes; cui talis inesse vis, & temperatio videtur, vt morbum attrahat, & excipiat per visum, E veluti fluxum exeuntem. Vnde hiaticulæ ne sustinere quidem sustinent hominem auriginosum; sed à se auertunt, & oculos clausos tenent; non quod illi, (vt quidam putant) curationem inuideant, sed quod velut ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maxime, accelerrime contrahitur conuictu lippitudo. Vsque adeo celerem vim habet visus inferendi, atque affricandi alijs morbi principium.]

Ex

Ex his plutarchi verbis nota, primo, illi hanc fascinationem esse similem detrimentis, quæ contractu, & affricatione inferuntur: hoc est nihil esse aliud, quam naturalem quandam contagionem; vt appareat eum non admittere vulgarem illam, docent id comparationes eius de rupicula, de lipitudine, de amore: etsi rationes hæ mihi non probentur, & alias, lib. 1. veriores in medium protulerim.

A

Subdit deinde, cur noxius magis sit intuitus inuidorum, quam aliorum. Affecta (inquit) anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus, præ ferocia, in certaminibus aduersus feras, sæpe visus extinguitur, atque excecantur. Mœrores autem, & auaritiæ, ac zelotipiæ colores vertunt, atque habitus lancinant: quibus affectibus haud minus inuidentia in animum penetrare solita, corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes. Quādo igitur cumque homines. sic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi vero proxime animam ordine locati ipsius maliciam attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem, aut fidem obtingit, si conspectis nocent. Nam & canum morsus periculosiores sunt, si ira perciti mordeant: & hominum semina efficaciora esse aiūt, si amore coeant. At prorsus animæ affectiones confirmāt, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à prohibenda fascinatione προβασκάνια vocantur, sunt qui putent aduersus inuidiā conferre, quod scilicet (sic) trahatur visus per absurditatem, quominus innitatur affectis.]

B

C

Aliquid est hoc vltimum Plutarchi doctrina; qui non attigit punctum præcipuum difficultatis, nec enim ostēdit, quo pacto ille maliuolus vel calidus affectus queat noxialem qualitatem suam in aliū effundere. Mutuatus reliqua à Plutarcho hoc præclare, & luculenter satis explicat Heliodorus, Aethiopicæ Hist. lib. 1. interprete Scoto: Sic se res habet.

D

Hic aer nobis circumfusus per oculos, nares, habitum, aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus, eo secum inferens, qualis influxerit, talem etiam iis, quæ excipitur habitum ingerit. itaque vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumstantē aerem, qualitate malefica replet ac proprium spiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet; spiritus autem, vtpote subtilis ad spiritum, vsque & medullas ipsas peruadit, ac plerisque morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen fascinationis. Iam vero illa etiam considera; Charicles, quàm multos sane oculorum ægritudo, quam multos etiam pestis tabes corripiat, cum tamen nunquam tangat eos, qui iis morbis laborāt, nec aut lecto, aut mensa eadem participent, sed cum eundem tantum hauserint aerem.

E

Vides vt à contagione pestis, probet hanc inuidētiæ fascinationem, quia vtraque ab exhalationibus seu vaporationibus prauis vitiato aere proueniat? Prosequitur.

Sit autem tibi huius rationis indiciū.] si quod aliud, etiam amorum ortus, quibus res visæ dant originem, & veluti subuentaneas affectiones per oculos in animas eiaculantur. Idque iusta admodum ratione. Nam cum ex nostris meatibus, ac sensibus maxime assiduam visus habeat motionem, & calidissimus sit, paratior existit ad capiendum eas, quæ circūcirca sunt defluxiones, sicque amorum transitus igito spiritu attrahit. Mox subdit de rupicula, & basilisco, de quibus nos, libro primo, egimus.

Habetis ad Philosophorum mentem explicatam fascinationem, quam tuentur Philosophi, & Theologi recentiores, quorum breuiter vna, & consentiens opinio est, Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa superstitiosa, quæ reiecimus, nihil esse, nec ab ipsa visione, qua visio est, fieri alterationem vllam in alio, sed alterationem effici per venenatam aliquam qualitatem manentem in putridis humoribus aut vitiosa complexione ipsius intuentis, hanc qualitatem communicari spiritib. vitalibus, qui imaginatione acriore, & attentione interiore animi concitātur, & exciti viam quærentes ad oculos perueniunt. His spiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipsa visione, sed spiritibus simul cum visione excitatis, & erumpentibus, aerem proximum malo suo virum inficere, & ab hac aeris parte

aliam infici, & sic perueniri ad partem aeris proximam illi, qui est inficiendus, (puta pueri) & hunc aerem proximum insinuare se in oculos lædendi, & ex oculis eius, quæ pars tenerrima citius inficitur, se penetrare in corporis partes interiores. Hæc est sententia Alexandri Aphrodisæi, in problematibus, & Aristotel. problema. 20. sect. (nisi dicas hunc ex vulgi, sententia locutum) aperte est D. Thom. 1. part. quæst. 117. art. 3. ad 5. 2. & 3. contr. gent. cap. 103 quem Ferrar. ibi & Aegyd. columna, & contr. error. Philosophor. & alij sequuntur. Et probant non male exẽplis Richard. d. quæst. 13. & Abulens. parad. 4. quæst. 16. & alijs locis. Richardi sunt ista.

Videmus enim hominem patientem in oculis,] quandoque aspectu suo lædere hominem, qui illum aspicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti, aerem medium inficiunt, & aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eo quod secundum rectam lineã, & directius illa infectio deriuatur ad oculos adspicientium, quam non adspicientium multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aspiciens oculos infirmos imaginatur se lædi, & ego expertus sum in me ipso, me quandoque non potuisse tenere aciem visus, nisi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.

Vide hanc fascinationem, quàm Richardus admittit, non aliam esse, quam (vt dixi) infectionem quandam, & præterea illum addere vnam circunstantiam imaginationis, eius qui læditur, quæ valde probabilis est, & propria pestis atque omnium morborum contagiosorum, qui facillimè hauriuntur ab ijs, qui timent corripi, vel correptos se autumant. Addit Richardus.

Ad hoc est etiam alia experientia.] quę habetur per philosophum, primo libro de somno, & vigil. vbi dicit sic, quoniam sicut visus patitur sic, & facit aliquid. In speculis enim valde puris cum menstruis superuenientibus mulieres inspiciunt, in speculo, fit superficies speculi, velut nubes sanguinea, & siquidem fit nouum speculum, non facile est abstrahere huiusmodi maculam, si vero sit speculum vetus, facile est. causa vero, sicut diximus, quoniam non solum patitur visus aliquid à visibili, sed etiam facit aliquid, & mouet aera, quemadmodum, & splendida. nam visus est splendidorum habentium colorem. Quod ait visum facere aliquid, non sic accipiendũ, quasi velit ipsa visione aliquid emitti, qua visio est; sed simul seu concomitanter quosdam exire spiritus seu vapores, qui noxiam illam speculis inferant. dubitari autem potest, vtrum hi spiritus virulenti emmittantur per ipsum oculi globum, vt volunt Richardus, & Abulensis, an vero duntaxat per cauitates orbium seu angulos, vnde solet lippitudo exire? Mihi nullo modo verisimile videtur, per solum globũ exire, fieri potest, vt aliqui, sed rari admodum, & pauci. putem longè plures exire per cauitates illas, & simul per os, & nares plurimos, & efficaciores, cum expiratione inhalari obiecto, cui damnum infertur, seu quod contagio afflatur. Nonne putridi vaporis longe plus, & citius expedititiusque, calidius etiam, & inflammatius, ab ore in cor per asperam arteriam, quam per oculos solet immitti? Fortassis etiam veritati prorsus consentaneum est, quod Valesius contendit, ab oculis nec suffusiones, nec nubes, nec albugines, sed ophtalmias duntaxat seu lippitudines tantum in alios mitti; minus ergo mittant affectiones non suas, sed aliorum. certè scabiem non oculus, sed manus, & cõtactus membrorum affricabit, Pestilitas nunquam aspectu, sed nalitu oris solo propagari cõsueuit: quare ægrotum non aspectum, sed contactum, & propiorem, accessum fugimus. De menstruatis illud, quo ad speculi suffusionem; vera puto: sed quæ de morbis hominum aut alijs admirandus Plinius narrauit, lib. 7. cap. 15. & lib. 23. capit. 7. ea quotidiano vsu, & experimentis coniugatorum refutari Valesius conuincit. Tertio probat Richardus, eo quod passionibus quibusdã animi, oculi quasi transmutentur, & ignescant adeo, vt nec ipsi alios nouerint, nec agnosci fere queant? & præterea etiam solo aspectu alios ad amorem aut lasciuiam possint pellicere. Putant enim ex solo aspectu, mediante imagine, passionem primum interius concitari, & eam oculis se insinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad lasciuum amorẽ, in-

inserere. Atque adeo esse mulieres, seu viros, quibus illicitum illud seu qualitas attractiua ad amorem insit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ, & immanentis; alijs vero inesse illam duntaxat durante passione amoris, hoc est quamdiu illi ipsi concupiscunt, seu amant. Qua de re prorsus dubito, & pace Richardi dixerim, hæc non sunt admodum verisimilia: nam qualitatem talem inesse aliam, quam sit ipsa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quæ venustate, alacritate, decore, aut alijs amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis sagitta; nihil necesse est, cum hæc sufficiant, nos imaginari. Nec vrget probatio Ricardi, quam his verbis subiungit. Quandoque enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habentes, & tamen quandoque magis aspicientes ad suum amorem alliciunt ex aspectu suo, quàm longè pulchriores mulieres, & quandam habent nociuam efficaciam transeuntem: hoc est cum passione transeuntem, quod videtur persuadere experientia, vnde viris periculosum est tales mulieres respicere.) Fateor periculosum, sed quia hæ mulieres sunt illecebrosæ, vel conuersatione, vel aspectus gratia aliqua, vel ipsa lasciuia; quæ ex oculis lucés prouocat homines ad id, quod natura deparauata eos inuitat. Nec forma sola capiuntur, qui amant: nam sat cuique formosum, quod amat, videtur.

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam.

Quod vero efficacior ad malum sit aspectus harum cum passione amoris, seu eromania ipsę percitę; fit, quia tum acrius oculos intendunt, & ignea illa lux splendidior, addit aliquid decori, sicut, & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis solet auditorum animos percellere: Si vis me flere, ait ille, flendum est primum ipsi tibi: si vis amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc est causa. cur dicat Eccles. capit. 9. versic. 3. Ne respicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueum illius.) Minime his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatem Richardi; qui certè prorsus impropriè hanc vocat, fascinationem,

A nam, & amantes non nisi impropriè fascinari dicũtur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem, vel similes tot ambitus procis, fascinatrices, vocauit?

Ad Abulensem veniamus, qui stat pro nobis, & accuratè rem discussit locis tribus. Primo scribens in Genes. capit 21. col. 6. nouę editionis; distinguit vt nos distinguimus, & vulgarem illam fascinationem, quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus *pertinent*
B *ad passiones animales, & non ad naturales: infirmitas autem fundatur super aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum, & aliorum in corpore.*) physicam vero istam probat, si fiat in corpore propinquo; nam in longè distans iure optimo negat fieri posse. quia spiritus isti expelluntur virtute naturali, qui sunt aliquantulum graues, vtpote, *humidi humiditate aquea, & ideo non possunt in longum tendere, nisi per magnam*
C *virtutem potentiæ expulsiuæ*, qualis nec inest oculo; nec, si inesset, sufficeret; quia vis illa noxia resistentia medij facillimè commutaretur.

Hæc eadem omnia docet, in d. Paral. 4. à fol. 52. vbi fol. 55. col. 2. expresse asserit non dandam fascinationem illam vulgarem, sed Physicam, quę prouenit ex aliqua pestifera qualitate existente in animali per modum morbi, & distinguit inter propinquum obiectum, & remotum,
D fol. 51. col. 4. & fol. 57. col. 2: & quoad propinquum prudenter addit, necessariũ esse, vt illud propinquum dispositum sit ad recipiendam corruptionem illam fascinationis, quod docet dict. fol. 51. col. 4. & vero certissimum est. Verum idem hanc materiam magis ea professo examinauit commen. in cap. 21. Num. à qua st. 9. & quæst. 10. docet, quod præsupponimus, speciei visibili nullam inesse qualitatem actiuam, vel passiuam alternantem ad
E modum quatuor naturalium qualitatũ, quia species visiuæ nec calidæ, nec frigidæ, nec siccæ, nec humidæ sunt, formaliter, aut effectiue, sed nec virtualiter, & tantum illæ efficere possunt, vt res, cuius species sunt videatur. Quare ipsæ nocumẽtum nullum inferre queunt per se, sed aliquid illas comitatur, vnde noxa hauritur, quæ haud dubie sequeretur, etiamsi res visa non videretur, & videns, oculis clau-

clausis, non vidisset. Illud vero conco nitans, esse spiritus (corpora quædam subtilia) substantiæ calidæ, & humidæ, qui in vapores quosdam resoluantur. Hi si ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæserint, *frigiditate superficie et corporis solidi, cui inhærent, & aeris circumstantijs, condensantur, atque visibiles effecti corpora apparent.* Et hoc in speculo, in quod intuetur menstruata, contingere. Animalia itaque in quibus hi venenosi humores sunt, per oculorum pupillas spiritus emittere solere, qui valde noceant ijs, quibus inhæserint. Et hos spiritus non pertinere ad potentiam visiuam, sed ad tactiuam, quæ per applicationem, & cõtactum operatur, & illi per calorem, vel humorem nocent.

Qui per ipsam visionem, qua videt, dicunt malum inferri, necesse est, fateantur cum Platonicis visionem fieri per radium emissionem; quod omnium accuratissime refutauit Abulens. sup. q. 11. rationibus, validis octodecim. Idem, qu. 14. cũ seqq. vsque ad 19. postea pressius fascinationis materiam discutiẽs, quæst. quidem decimaquarta, expresse asserit, hæc verba.

Dicendum est, quod plurimi eorum,) qui catholicæ veritati valde inherent, fascinationem nihil esse dicunt, nullũ quoque animal fascinari, id est oculo percuti, nullumque bonum aut malum per oculos causari. Horum autem modus sane, vt isti accipiunt, solidam veritatem habet. Vulgares namque qui secundum suum nomen insipientes sunt, arbitrantur, & asserunt, quosdam homines esse malorum oculorum, addentes, quod si isti oculo furibundo, aut inuido vel qualitercumque ad malum modo aspicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident, & si benigno oculo illud conspexerint, nihil nocebunt. Hæc autem penitus falsa sunt, & naturæ dissona.

Vides sententiam Abulensis, de vulgari fascinatione, qui recte ostendit, si qualitas illa insit venenata, etiam cum nolũt, obtutu nocituros, vt recte Plutarchus. & Heliodorus censuerunt. Idem quæstion. 18. significat hanc fascinationem ab Ecclesia damnari.

Nos quoque (scribit) *cum tota Ecclesia,)* fascinationem improbamus, quam

A accipiunt vulgariter intelligentes, qui & vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atque paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire similiter in alijs domesticis animalibus nescientes, quid fascinatio sit.

Hæc ille de vulgari: nam de physica, q. 14. docet, illam per contagionem prędictorum vaporum fieri, & q. 15. docet quædam animalia id natura insitum habere, vt queant sic nocere, quædã omni-

B bus, alia non omnibus, sed ad hoc dispositis, & tales esse homines, qui non quando volunt, & quibus volunt: sed, si non concurrant requisita ex parte agentis, & patentis, quibus volunt, nequeant, si vero hæc omnia concurrant, etiam si nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens his verbis.

Habet tamen qui huiusmodi est,) aliquid in sua potestate, quoniam si clausos semper oculos tenere voluerit, neminem

C fascinabit vnquam, aut cum se voluerit ab aliqua re custodire, ne eam fascinet, claudet oculos, & erit impossibile eam fascinare.

Hoc ex hypothesi verum dumtaxat, si vapores isti ex oculis solis prodeant, nam si ex ore vel aliunde. nihil prohibet, etiã cæcis talem vim adscribere, Prudenter addit, quæst. 16. licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpusculis inferatur, interdum inferri posse durioribus, si valde

D vehemens, & excessiua sit hæc qualitas, vt in basiliscis, & lupis quoad quosuis homines experimur, deniqua, qu. 17. docet ex hac eadẽ causa posse quædam in corpora remotiora quam queant alia, quæ quæ omnia certa sunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam esse fascinationem naturalem seu philosophicam. & eos qui fascinationem defendunt (vt Ronseus epist. 48. Francisc. Xua-

E res, in Metaphys. disput. decimo octauo, section. octaua, cap. vigesimo sexto, & cursus Conimbricens. in 5. libro phys. & alij) de hac tantum, non de priore illa poetica, & vulgaria, locutos.

Pars altera conclusionis, quæstionem ingerit de nomine, *an fascinatio dici debeat ea, quam ex viciato humore spiritus isti conciliant, noxa?* odi, ὀνομαχίαν, omnem quando nihil ex vocis vsurpatione

tione mali consequitur. Sed quia, sicut de *Fati*, voce dici solet, nomen esse suspe-ctum, etiam si quis mentem habeat non malam, sic etiam de *fascinationis*, voce li benter vsurpem: sine addito, seu explica-tione, illam non esse probandam, quia pe riculum est, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: cessat periculum, si sic loqua ris, vt metaphorice, non proprie te locu-tum, ex contextu seu orationis serie faci-le deprehédatur, quod id S.S. & Patrum locis, mox proferendis, factum.

In hac vero quæstione, cum agimus, *An detur fascinatio*? confestim omnes sic nomen accipiunt (& merito) vt vulgo consueuit. Nam vbi metaphoræ, vel ana-logiæ ratio aliud non suadet, receptū est vocabula in propria significatione sume-re, maxime inter physicos, vel metaphy-sicos. Ideo sancte admodum Tostatus profitetur: *satis sibi molestum esse confite ri publice aliquam posse fieri fascinationē* (confitebatur de sola physica) *hoc autem non ideo quod veritas latere debeat (desi-derat enim veritas in publico collocari) sed quia simplices, impotentes distinguere à falsis vera, cum audirent fascinationē possibilem; arbitrarentur aliquid, quod inconueniens esset, & ad superstitiones va rias verterentur.*

Hæc ille sapientissime. Quid? quod cer te decet philosophum, & Theologum ve rum, quoad fieri potest, vocabulorū pro-prias significationes non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur se improprie loqui. Macedonū il lud probum, ligonem ligonē, palam pa-lam, proditorem proditorem vocari. Ni-hil clarius, nihil expeditius, nihil ad eru-diendum alios accommodatius. Quis fe-rat, si incendium voces diluuij nomine, quia flammis omnia inundat? si morbis aliena affingas nomina, quis probet? fa-scis, cum contagioni, fascinationis nomē imponis. Quid est fascinatio? fascinatio-nem, definit Tostatus, (q. 15.) cum aliquis quempiam videns, ad eum non coniun ctus corporaliter, nec in eum quidpiam agens, eum lædit. Nonne in fascinationis nomine omnes includunt pro instrumē-to, vel efficiente ipsam visionem, & præ-terea requirunt animi malignitatem? vt proprie dicta *fascinatio*, vere non sit a-liud, quam (vt definit Valesius) *passio ocu lis illata, & cōcepta, perfecta ex quadam affectatione animi maligna eius qui intue tur*. (certe hoc Aristoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confirmant) at hæc desunt in physica hac contagione, sed ea ad humores omnem agendi refert effi-cacitatem. differunt ergo physica & vul-gata, cumque vulgata proprie sit fascina-tio, vt pote cui primo nomen inditum, & physica dumtaxat tralatitie, per quādam analogiam, late sumpto nomine, sic ap-pelletur; consequens est impróprie hanc dici fascinationem: atque omne contagiū ore, halitu, naribus, affricationem mem-brorum illatum eodem iure dici posse fa-scinationem physicam. Repugnat notio nominis. Nam, *fascinatio*, non deduci-tur (vt quidam opinati) à *fando*, quod in-cantationibus inducatur, sed origine Grę canicum est, quia *fascino*, formatur à *βασκάνω*, mutatis duabus litteris. *βασκάνειν*, significat inuidere, quod, Cicerone teste, vsurpabāt pro nimium videre. quoniam qui inuident alicui, ab inuidiosi fęlicitate nequeūt oculos auertere. *βασκανία*, pro-prie est inuidentia. Deut. cap. 28. ver. 56. vbi nos habemus, inuidebit fratri suo, Græce est *βασκανεῖ*, quod Diuus August. l. locutio. Hebraica r. trasfert. fascinabit, Chaldæus autem, habebit oculum ne-queam. Nec ignotum illud patrifamilias, an oculus tuus nequam est, quia ego bo-nus sum? Matth. 20. quod de inuidia mer cedis alienæ contemplatione dictum. Et quia liuos in oculis maxime se prodit etiā Horatio teste, *Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquam limat, non odio obscuro, morsuque venenat.* ideo fortassis Eccl. 31, v. 25. pronunciatum. *nihil oculo nequius creatum*, hoc est insidentius, nisi malis eo referre re, quod oculus peccati, & concupiscentiæ fenestra esse soleat, ma lorumque animi affectuum index seu le-no potius illecebrosissimus. Nihil enim hoc ad probandam fascinationem facit, vt nec alia SS. loca, vel quorundam Pa-trum auctoritates. Nam fascinationem la tissime sumpsere, pro quauis graui dece-ptione, vt etiam Magica præstigia com-prehendat, de quibus mox dicam. Sic ac-cipio, maculum in epist. Dauidis Imper. Abissinorum ad Manuelem Regem Lu-sitaniæ apud Frāc. Aluarez. histor. Aethio-piæ. c. 135. Sic ait Sapiens, Sap. 4. v. 12. *fa-*

A ſcinatio nugacitatis obſcurat bona. Græce eſt *βασκανία καὶ φαυλότητος*, ideſt, faſcinum vile, nugax, & nihili, phraſi Hebræa. Sic enim ſignificat, à viliſſimis, & minimi precij quiſquilijs terrenis, maxime à nugatoria, & adulatoria laudatione, ita nos præſtringi, & ludificari, vt ad vera bona prorſus cæcutiamus, vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus, terrena celeſtibus, ſempiternis interitura præferamus, faſcinationis vero nomen vſurpat, quia vulgus Iudæorum falſam illam B faſcinationem credebat cōtingere, adeo vt huiuſmodi faſcinatorem oculum Saræ impij recutiti tribuere non vereantur, quod Abulenſ. in 21.c.Gen. refellit. D.Bonau. comment. in v. illum 12. vidit alludi ad faſcinationem, & ideo dicit, ſecundū quod homines maligni dicuntur laudando pueros faſcinare, ſatis indicans quanti illi faceret. Senſum quem diximus, in notis ſuis Pet. Nannius Alemarius ex parte C amplectitur. Adſpectu etiam ad illam opinionem. Metaphorice D. Paulus locutus, ad Gal. 3. v. 1. cum ſcribit; *Quis vos faſcinauit, non obedire veritati?* hoc eſt quis veſtram ſalutem, & veram fidem vobis inuidens, adeo dementauit, vt ad lucem clariſsimam caligetis; & tam ſubito leuiterque ab ea fide defeceritis, quæ tā manifeſte vobis à me tradita fuit; ac ſi penicillo prædicationis ante vniuſcuiuſque veſtrum oculos Chriſtus pro vobis cruci D fixus foret? Vera hæc S.S. locorum ſentētia D.Hieronym. non obſcure ſententiā ſuam prodidit, habere ſe pro fabula illud vulgi. Digne (ait) Paulo qui etſi imperitus eſt ſermone, non tamen & ſcientia, debemus exponere: non quod ſcierit eſſe faſcinū, qui vulgo putatur nocere, ſed vſus ſermone ſit triuij, & vt in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ ſermocinationis aſſumpſerit. Dicitur faſcinus proprie infantibus nocere, & ætati E paruulæ, & his qui nec dum firmo veſtigio figant gradum. Hoc vtrum verum nec ne ſit, Deus viderit: quia poteſt fieri, vt & dæmones huic peccato ſeruiant, & quoſcumque in Dei opere, vel cæpiſſe, vel profeciſſe cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum, vt quomodo tenera ætas noceri dicitur faſcino: ſic etiam Galatæ in Chriſti fide nuper nati, &c.] Adeò certum Hieron. naturaliter id non contingere; vt, ſi fiat, opera dæmonis fieri cē ſuerit. Eadem mens Chryſoſt. in idem cap. 3. ſcribentis, monet enim ne quando audimus inuidiam, ſeu oculum malum, exiſtimemus quod oculorum coniectus intuentes lædere ſoleat; *μὴ τοῦτο ὁμίσης, ὅτι ὀφθαλμῶν βελτίους ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν*. & reddit rationem quia ipſum oculi membrum malum eſſe ne- (Matth. 6. & 20.) quit; verum hoc pacto liuorem animi à Chriſto notari. Nam oculorum eſt ſimpliciter tantum videre; cæterum perperā videre, eſt animi intus deprauati. Addit non tamen hæc dici, quaſi liuor per ſe alteri nocere poſſit: ſed oſtēdat eos qui iſta docebant, per inuidiam ad hoc veniſſe: *ταῦτα δὲ ἔλεγει οὐχ ὡς τοῦ ὀφθαλμοῦ κτον ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ᾽ ὡς ἄν*. vides omnem vulgatæ opinioni aditum obſtruxiſſe, remouet oculi organum, remouet viſionem, remouet ipſam inuidentiam. Idem diſerte vulgarem illam de vetulis faſcinantibus opinionem reprehendit, hom. 8. ad Coloſſenſ. B. Anſelmus, addit. c. 3. exponit quidem, faſcinauit, liuido læſit intuitu: &, reſpectu inuidiæ vos tenellos læſit, dolenſque de promptu veſtræ perfectionis, ac fidei ſolo liuore nocuit: ſicut aliquis qui ſolo reſpectu dicitur res alterius poſſe diminuere: & ita vos liuenti ſuo aſpectu tabefecit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, ſed falſitati ſui dogmatis?] verum ſubdit aliam interpretationem, nempe: vel ſicut incantatores faſcinant & deludunt homines, vt credant verum eſſe, quod falſum eſt: ita neſcio quis faſcino ſuæ deceptionis ita vos incantauit, ac verbis ſuis immutauit, vt &c.] vides de vulgari loqui per, *dicitur*: de magica abſolute, ſicut & D. Hieron. locutus eſt, quem imitatur. vt & Primaſius ipſiſmet. D.Hieronymus, verbis compendio acceptis vtens, quemadmodum Theophil. Chryſoſtom. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *faſcinauit*, hoc eſt, *inuidit*: Caietanus retulit ad magicas ſenſuum ludificationes, Catarinus ad phyſicam, quam dixi faſcinationem, non ad vulgarem. Sed verior, commodior ſaltem, explicatio Caietani, quā Adamus Sasbaut, ſiue Leonard. Haſſel. ſecutus fuit. Nam quæ Sasbauto aſcripta

poſt

post mortem commentaria in epist. Pauli, & Esaiam, sunt selecta, & in ordinem digesta ex lectionibus prædicti Leonard. Hasselij, vt norunt, qui contulere, & huius illum auditorem fuisse meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem solis Ethnicis adscribere, & liuori seu odio, *fascini*, nomen tribuere: & quia pulchris periculum imminere putabant, ideo remedio, *velamen capitis*, virginibus commendat, quoniam eo aspectus arcebatur. Sic scribit lib. virg. velan. cap. 15.

Sed enim vera,] & tota, & pura virginitas, nihil magis timet, quam semetipsam: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet; confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque liuorem. Nam est aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod fascinum, vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum. Hoc nos interdum diabolo interpretamur, ipsius est enim boni odium. Interdum Deo deputamus, illius est enim superbiæ iudiciū, extollentis humiles, & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo sanctior, vel in nomine fascini, hinc aduersarium, inde Deum, illius liuidum ingenium, huius cēsorium lumen, &c.]

Ter. de diab.

En tibi agnoscit rem, causam reddit aliam, quam vulgo putabatur: effici hæc dæmone faciente, Deo permittente, nihil verius. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum sententia: nec fauent illi, vel Henrico Cor. Agrippæ physicam fascinationē impugnanti: quem refellit Six. Senens. li. 6. biblioth. annot. 267. vel Cinglianis hæreticis, nimium vulgari illi tribuentibus, Caluino, in Exod. c. 22. Aretio, problem. de fascin. & Lamb. Danæo, c. 2. de fortiar. qui auctoritate quorundam Patrum calumniose abutuntur.

Tertia concl. *quædam, & frequentior fascinatio pendet à dæmonis maleficio, qui strigi, vel sortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri potest, fascinum est perniciosa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum, vel expressum hominis cum dæmone pactum.*) Hæc pro-A batur autoritate D. Hier. & aliorum Patruum iam citatorum D. Tho. Abulens. Ferrat. Xuaref. & cæterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidiana, & confessionibus sortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima, quæ varijs scriptoribus visa ad alias species referenda. nam solent pacisci nefarij isti homines, vt quos liuide, vel iracū de aspexerint, ijs dæmon perniciem inferat, ignari postea putant hæc ipsa visione B perpessos; quorū ex numero bonus poeta Hieron. Vida, Bombycum. li. 2. narrat, quod suo tempore acciderat.

Quandoquidem memini Tusci alta in rupe Viterbi.
Ipse senen vidisse ferum, cui dira vigebant.
Ora, grauesque oculi suffecti sanguine circum,
Fronsque obscœna situ, hirtique in vertice cani.
C *Ille truci (scelus) obtutu genus omne necabat.*
Reptantum, tenues animas, prauasque volantes:
Quinetiam si quando hortos ingressus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe senectam.
Floribus & passim per agros incanuit arbor;
D *Ille hortis stragem dedit, arboribusque ruinam.*
Spemque anni agricolæ mœsti fleuere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intendisset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuersæ speciei res solo afflatu interemptas. Sed immiscebat Dauus ille E cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum fascinatio, à quibus inuidi, & fascinatores, vulgo *Telchines*, dicti B. Gregor. Nazianzeno, & Synesio. Gregorio vero Palamæ, *tabes Telchinodica*, idem quod tabes vultu fascinante, & insidiose blando illata, ferunt (fabulæ) Thelchinas fratres nouem ex Actæonis anibus in homines versos in Rhodo insula, Rheæ comites, & in varias species se conuerte-

Vide ast. Διλχῖνες.

re solitos, nunc hominum pedibus manibusque truncorum, nunc piscium, nūc anguium, nunc dæmonum; insignes plane veneficos, & præstigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Hesych.) fascinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maleficos σκ' κιτίκαλῶ θέλγοντας, pessimo fine homines quos præditos vellent demulcentes, vt scribit Eustathius in 13. Iliad. inuidos dæmones fuisse indicat D. Naziāz. & post illum Tzetza, atque ideo etiam dicti παλαμναῖοι. quasi manuum opere exitiosi. Tales etiam Tybios fuisse Ponticos de quibus Plutarchus superius meminit, & Plinius lib. 7. c. 2. his verbis.

In Aphrica esse familias quasdam effuscinātes Isogonus, & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis, & Illyrij adijcit Isogonus, qui visu quoque fascinent interimantque quos diutius intueantur iratis præsertim oculis. Quod eorum malum facilius sentire puberes. Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt B. Isidorus Iunior in Originibus.

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi satis ostendit, quod fascinatorum huiusmodi notas esse volunt, si in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ sint pupillæ; aut in altero effigies equi aut canis: quæ nihil dubito esse stigmata, quibus mancipium Satanas suum insigniuit. Nostris enim temporibus deprehensæ, quibus in oculis erat nota catellini, vel bossonij pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt videri gemina credamus non esse.

Obijciunt ab Aristotele, Plinio, & alijs rutam, gagaten, hyenæ pellem, & alia remedia naturalia præscribi: morbum igitur esse naturalem. Respondeo hoc argumēto probari duntaxat, impropriam illam fascinationem physicam: deinde etiam hęc valere contra dispositiones corporis quibus dæmon abutitur, & sic indirectè refragari ipsi dæmonis actioni.

Vulgo receptum, vt magicæ præstigiæ omnes per Metaphoram fascinationes vocentur: quo sensu Iaquerius librum edidit, quem vocat, *flagellum fascinatorum*, & eodem sensu dicuntur Iudices à strigibus fascinari. qua de re scribunt Inquisitores Germani. *Sunt, & tales maleficæ quæ iudices solo, aspectu, & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod eis nullam molestiam inferre queant.* Mallei fol. 340. Item: *Experientia nos docente nouimus, quod index aut alij assessores ita alienati in eorū cordibus fuerint, quod omnem, si quam habuerunt indignationem amiserūt nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere abire permiserūt. Qui scit, et vidit expertus est, & verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent.* Sic illi fol. 55. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & rite, ac iuste procedentes; sed duntaxat iudices iniquos, aut modicæ fidei, aut curiosos, &c.

Restat videre vnde vulgaris illa fascini nata sit opinio, de oculo visione, vel ore laudando fascinante. Placet Franc. Valesij coniectura fortassis inde, quod pueri, qui solito crassiores, nitidiores, pulchrioresque sunt, à fœminis virisque occurrentibus solent attentius aspici, laudari palpari, motitari, in vlnas, & palmas accipi. Verissimum vero est dictum illud Hippocrates, habitum, qui ad summum bonitatis attigit, esse periculosum, & illud Cornelij Celsi; Qui nitidiores solito sunt, suspecta sua bona habere debent. Cum ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cum visi sunt optime valere, sæpe ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt; vulgus non intelligit causam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, suspiciosum in malum, culpam in adspicientium atq; laudantium oculos, & verba conijcit; quos cum quotidie pueruli pulchelli, & obesuli plurimos habeant, facile anus aliqua rugosa, & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cum sit tetrum, morosum, & odiosum, ei potius adscribitur noxa, quam cæteris. Hanc vulgi opinionem paulatim, (quæ mortalium curiosa leuitas est) etiam doctiores nonnulli superstitiosi, vel ingenij quiduis defendendo ostentandi auidi sunt secuti. tandem ab infantulis ad agnos itum in quibus causa non admodum dissimilis. denique proserpens per audaciam ignorantia, ad equos, segetes, & alia fabulam produxit.

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

SEcundo se loco nobis offert, *Veneficium*, proprie dictum. VVierus nullum agnoscit huiusmodi, quia putat nisi vero, ac naturali veneno sagas nocere nõ posse; nec ab eo longe abit Lerchemerus Lutheranus. Sed huic magistrum eius, Lutherum, illi, Venerãdum (vt solet vocare) præceptorum suum; Agrippam, perfidos perfidis, possem obijcere, si qua tenebrionum istorum auctoritas foret. Sane Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis potestatem dicit eum in toto mundo regnare, & mox regnum istud quale sit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus, & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mũdo, cuius ipse Princeps, et Deus est. Ideo panis, quem edimus, potus quẽ bibimus, vestes quibus vtimur, immo aer, et totum quo viuimus in carne, sub ipsius imperio est.)* Hæc ille blasphemus ergo iam Princeps, & Deus dæmõ illi, qui certe mundi pars fuit? nos Deum vnum cognoscimus dæmonum iudicem Principemque mundi, vt conditorem, ac rectorem, sic Dominum Deumque. Ergo corpus, & res omnes Lutheri Diabolo subiectæ? nos didicimus, nec in res Iobi, nec in corpus quicquam iuris dæmonem habuisse, nisi disertis à Deo, pro illa vice, verbis concessum. Ergo Lutheranis aer, & omnia quibus viuunt sub Diaboli imperio sunt? nos fatemur Domini esse oues, & boues, volatilia cœli syluarum feras, & cete, & pisces, & quicquid creauit; nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea sunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo sunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ suo dicenti Luc. 4. versic. 6. Quia mihi tradita sunt: & cui volo do illa. Sed mentiebatur: non pleno iure illi tradita, quæ accepit, præcario, & definita potestate accepit, B. Paulus vocat *rectores mundi*, sed explicat D. August. *Ne forte cum dixisset mundi, intelligeres dæmones esse rectores cœli, & terræ* mundi, *dixit*, tenebrarum harum, mundi, *dixit amatorum mundi.* mundi, *dixit, impiorum, & iniquorum,* mundi *dixit, de quo in Euangelio dixit*; Mundus eum non cognouit.) tract. in Psalm. 14. Scio B. Ioanni dici mundi principem Io. 12. versic. 31. & 14. versic. 30. & à B. Paulo principem, & rectorem mundi Ephes. 6. versic. 12. & ab eodem 2. Corint. 4. Deum sæculi huius: sed imperite Lutherus *mundi*, & *sæculum* accepit de rebus, quæ in mũdo existunt in omnibus, quod de solis malis hominibus per metonymiã dictum, qui cum mundo seruiant, & sæculo, mundi, & sæculi nomine nominãtur: & quia seruos se mancipia diabolo dedicant, ipse princeps eorum, & rector, & quia eum colunt, sic Deus eorum dicitur, sicuti, & lurconum Deus est venter Philip. 3. versic. 19. hanc lectionem, & interpretationem amplectuntur Cyrillus, & Ambrosius, in D. Pauli epist. & D. August. lib. 22. cont. Faustum c. 2. & 9. & eam non improbant alij quidam Patres: communior tamen ea dispunctio est, vt dicatur, *In quibus Deus, huius sæculi excæcauit mentes*; & sic Diabolus non vocatur Deus, sed qui est vnus, & verus Deus sic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. cap. 7. & lib. 4 cap. 48. Tertullianus libro quinto. cont. Marcionem D. Chrys. Theophylac. Oecumen, & Primas, in d. cap. 4. Nullus vero Patrum sic Diabolum rerum cæterarum corporearum, vel Principem, vel Deum vocauit, sicut dixit Lutherus: qui satis aperte in Marcionis, & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus satis considerãter locutus: cum dicit diabolum, quicquid in his terris natura est corruptibile, corrumpere posse, nisi à Deo conseruetur, dicere debuit, si Deus illi permittat, Nam si Deus conseruationem subtrahat, ipsum illud per se corrumpatur, non per dæmonem. Sed his omissis.

Cõment. in epist. ad Gala. c. 3. in Germnico, vt citat. Gedelmannus.

cap. 3. de sortia.

Sic Concl *Permittente Deo, maleficijs suis sagæ complures mortales morbis grauissimis, vel morte afficiunt.*

Probatur hæc sententia primum auctoritate D. August. lib. 10. de ciuit. Dei, quod habes cap. nec mirum, §. magi 26. q. 5. & serm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c. 6. & Concil. Constantinopol. in Trullo can. 61. & Tertulliani in apologetico, & lib. de carnis resurrect. vbi ait, calicem non dico venenarium in quem aliqua ructaret, sed fictricis (hoc est sagæ

deuouétis,) vel archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis spiritu infectum, & Arnobij lib. 1. contragent.

2. Probatur iure Pontificio, d. cap. nec mirũ, & const. Inno. VIII. Ale. VI. Hadr. VI. Leo X. de malef. & incant. in 7. decret.

3. Ex iure ciuili. l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorum C. eod. tit. item lex Cornelia. Inst. de publ. iudic. Leonis Imper. Nou. 65. Carolina constitutione. denique leges, & praxis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & German. hoc confirmant.

4. Historijs omnium gentium, paucas tangam. Notũ illud Romani Argiropropoli Imp. ex Zonara tom. 3. Narrat Villamontius scelerum omnium scelestissimũ quendam: Venetijs maleficum fuisse, qui damnatorũ in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à terra illa seruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum anima, quam phirographo proprio sanguine notato vendebant, addicebátque dæmoni, & malefico, mox ne tractare possent certo contactos veneno subito necabat. Addit se interfuisse supplicio, quod de isto sumebatur. lib. 1. cap. itinerarij, cap. 33. quis vnquam talia, vel fando audiuit? narrat præterea An. Theuetus, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quendam spacio duorum annorum malis artibus plusquam octingentos homines interfecisse, Narrat. Spreng. in Mall. par. 2. duas in Episcopatibus, Basileensi, & Argentinensi, concrematas obstetrices, quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos, necauissent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore fuisse nonnullos qui acubus oblitis veneno, quos collibitum esset pungebant, & læsorum multi sine doloris sensu moriebantur. quod & Comodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphil. in Domitiano, & in Commodo. Scribit Ioan. Nider. Formicarij libr. 5. in territorio Bernensi quosdam maleficos vtriusque sexus suos proprios infantes occisos deuorasse: idemque factum ab alijs in ditione Lausaniensi. Et I. C. quidam Francofurtensis.

Li. 7. Cosmog. c. 13.

Præterito anno (inquit) *Comes quidam superioris Germaniæ octo veneficas*, quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duę fœminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerunt. Factum est diuinitus, vt mater quærens infantem, interueniret, ibique ollam & imposita amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus, & in tortura examinatis, dixerunt: si processisset coctio, tunc futura fuisset ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur.] Scribit Cardanus, circa annum Domini 1536. Salassiæ circiter quadraginta viros, ac fęminas coniurasse, inter quos carnifex erat, vt cum pestis antea seuisset, tunc vero iam mitesceret, vnguentum conficerent, quo tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confecisse, quem super vestes clam spargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, sublatique multi. Sed cum cuiusdam, nomine Neri, fratrem, atq; vnicum filium sustulissent: vixq; alij quam domini domuum, aut filij, perirent: simulque animaduertissent andronynam se in domos insinuantem, atque eos maxime perire, quorum domus ingrederetur: deprehensa coniuratione omnes exquisitissimis tormentis necati sunt: fassi etiam decreuisse in pompa celebri Diui cuiusdam, subsellis petunctis vniuersos ciues occidere, paratasque ad hunc vsum supra viginti ollas. Tentarunt, & idem alij Geneuæ post, dederuntque pęnas.

Godelm. li. 1. de lamijs, c. 7.

lib. 15. de variet. rerum c. 80

quæst. 3. & 5.

Grillandus docet hæc contingere, vel introsumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum, quæ per intus sumptionem fiunt agnoscit duos modos, nempe vnum per cibum, aut potum, quãdo venena (vt plurimum) in puluerem trita ijs immiscent: alterum agnoscit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit) *siue masculus sit, siue fœmina, dormientem, suis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine. siue alijs similibus vnctionibus plura, & diuersa venena continentibus inungunt quandoque fœmora, quandoque autem ventrem, aut caput, guttur, pectus, costas seu aliam partem corporis persona maleficiandæ: quæ sic dormiens nihil sentit, & est tanta vis, & potentia illius vnctionis, quod paulatim durante calore ipsius dormientis, ingredi-*

d. qu. 3. num. 29.

greditur intus carnes, et vadit ad penetralia cordis viscerum maleficiati. unde paulo post causantur ingētes dolores in corpore eius, cum primum scilicet maleficium, vel factura (vt dicunt) tangit intestina maleficiati. illinc succedunt maximi vlulatus, & lamentationes tā crebræ.] huc referenda strigatio, quando puerulorum exsugunt sanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod constare scribit Spinæus, quæst. 8. de strig. ex paruis citatricibus relictis, & interdum, post cattorum apparentium fugam, guttis sanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem, omnium, enim pessimum est veneficium istud; nec enim humoris, vel crassioris materiæ vehiculo indiget, quibus, facilius occurritur: sed ipsum tenuitate sua, ore attractum citro ad cor se penetrat. Hæc causa cur Agyrta ille insignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio suo antagonista, de theriacæ contendens efficacia, vicerit, alter venenum illi liquidum, quod poterat efficacissimum, infuderat: cui sumptione antidoti mox obuiauit. Ipse contra alterius hiare iussi pixidulam ori apposuit, in qua buffo inerat viuus: tum semiclausa, & sæpicule semiaperta velociter pixidula, ingessit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Christiano populo dignus est ludus, & bene institutæ respub. q̄ certamina huiusmodi permittunt. Ipsi etiam malefici interdum afflando, vel inficiunt vel necant. Narrant quidam dubiæ fidei scriptores apud perfidam Balæum, toxicati funalis fumo Clement. VII. de medio sublatum. Narrat Sprengerus, mulierem quandam inter Breisacum, & Friburgum, cum vicina litigasse, mox cum noctu ante ostium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo fœminæ alterius ex opposito habitantis, in faciem ei insufflasse, vnde & subito leprā contraxerit. In diœcesis eadem, & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lecto re strui lignorū præparatæ imponeretur; ei dixisse, *En tibi à me mercedem*, simul in vultū eius insufflasse: & ecce, miser operitur totus horrēda lepra, quæ paucorum dierum spacio eum pluribus adiunxit.

Mallei p.2.q.1.c. 11.

Hæc veneficia, inhalatoria, non satis à nonnullis intellecta video: Bodinus vim refert ad ipsius anhalitus virulētiam. Sed nulla tanta potest esse hominis cum homines antipathia, vt docui Sect. præcedente. nisi forte ex alimento, vt de puella Aristotelis, Napelo nutrita legimus: sed tunc non cui vellet malefica duntaxat noceret, verum cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore gestato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit responderi non posse, nempe quia venenum hoc prius noceret ipsi malefico quam alteri. Nodum vides (Lector) insolubilem. Sed ride, quod vides. quid si dicat Danæus, maleficum prius se antidotis contrarijs præmunisse? concidat nimirum stramineus ille ventosi hominis Achilles, sic ille ipse, Bodino non ignotus, faciebat Italus Parisijs, tam carus Catharinæ Mediceæ, qui chirothecis, globulis, vel puluēribus suaue fragrantibus alios solo necabat odore, illæsus ipse, & hoc pacto à se interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: si quid quam de Caluanismi fulcro credendum Caluinianis historicis, Franciæ Memorijs Gallicè conscriptis tomo tertio, & Richardo Dinoto libro quinto, belli Francisci. Vera causa est, hæc ex pacto fieri per dæmonem, vt plurimum, afflante incassum Mago, & putante hæc alitu fieri suo. Est quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ possint subitam lepram inducere, vel lethum: & posset dæmon, quæ nouit antidota, & suis præscribere, & illi innoxij possent in alios pestem transfundere, sed in raro contingere putandum.

Hæc interius sumpta, Grillādus scribit fieri per cōpositiones, & mixturas multiformium venenorū, quędam ex herbarū folijs, festucis aut radicibus, animalibus piscibus, aut reptilibus venenosis, lapidibus, & metallis, mixtura, quam vtilius ignorari, & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo, & in vnguina, reduci.

d. qu. 3. nu. 26.

Alia dicit Grillandus esse extrinseca, vt sunt in primis, quæ solis verbis fiunt, in quibus iam docui ex pacto, ad signum constitutum, omnia fieri à dæmone. vt sunt etiam, quando latenter, (vt idem ait) *sortilegia sub certa*

Gril. q.3. nu.28. q.5.nu.7. *quapiam forma composita, clamydi assuunt, vel in lecto abscondunt ipsius maleficiandi, seu in aliquo loco subterraneo fouea facta, aut sub limine ostij, super quo destruendus sit transiturus.)* Quosdam autem addit capere residua eorum quos volũt inficere, alios exhumare mortuos, & vti eorum, vel vestitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel ossibus: alios à suspendiosis mutuari nonnulla. Quod nec veterib. ignotum fuisse reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infossum, & terrà obrutum, post multas lacinationes, insignibus raptis, ingenuum puerum, vt posset.

Longo die bis, terue mutata dapis.
In emori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum exstant aquæ.
Suspensamento corpora, en infanticidium)
Exerta vti medulla, & aridum iecur
Amoris esset poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cum semel fixa cibo
Intabuissent pupula.

Et alibi de eadem, quod ad maleficiũ hostile spectat, dicit, amaro vtens sarcasmo:

O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulchris pauperum prudens anus.
Nouem diales dissipare pulueres,

Epod. 17. Hunc ergo diem ex tribus ternarijs obseruabant: vt, & illi, qui terna tribus coloribus distincta licia. Sed apertissime, quod dixit Lucanus adstruit imprimis enim illam in nudis bustis habitantem depingit, & habitantem tumulos expulsis vmbris; tum addit, primum de nece hominum; deinde, & instrumentis magicis, quæ dixi:

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes
Infodit busto. fatis debentibus annos,
Mors inuita subit. peruersa funera pompa.
Retulit a tumulis: fugere cadauera lethum.
Fumantes iuuenum cineres ardentiaque ossa
E medijs rapit illa rogis, ipsamque parentes,
Quam tenuere facem, nigroque volantia

A *fumo*
Feralis fragmentatori, vesteque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas
(hæc è rogis mos rapere, addit mox quæ de sepulchris sumat)
Ast vbi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auide dasæuit in artus,
B *Immergitque manus oculis, gaudetque gelatos,*
Effodisse orbes, & sicca pallida rodit
Excremata manus: laqueum nodosque recentes (sic corrigo)
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,)
Abrasitque cruces, percussaque visce ranimbis
Vulsit, & incoctas, admisso sole, medullas:
Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
C *Stillantis tabis saniem, virusq; coactum*
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit
(hæc de suspendiosis, sequitur de inhumatis)
Et quodcumque iacet, nuda tellure cadauer,
Ante feras, volucresque sedet, nec carpere membra
Vult ferro manibusque suis, morsusque luporum
D *Expectat siccis raptura e faucibus artus.*
(Efficaciora enim putabant, quæ sic feris erepta, quam quæ ipsemet maleficæ desecuissent. sed pergit deinde, quo pacto, & viuos iugularit, & eorum abusa sanguine, & extis.)
Nec cessant à cæde manus, si sanguine viuo
Est opus, erumpat iugulo, qui primus aperto:
E *Nec refugit cædes, viuum si sacra cruorem,*
Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ;
(Addit etiam de prole exsecta seu abortiuo huiusmodi)
Vulnere si ventris: non qua natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris

(Sub-

(Subdit, si opus habeat adolescentis, vel viri violenter necati anima, quā euocet, ipsam indiscriminatim, quos velit necare:)

Et quoties saris opus est, ac fortibus vmbris,
Ipsa facit. Manes hominum mors omnis in vsu est.
Illa genæ florem primæuo corpore vulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephebo.

(Nec parricidij expertem putes. non magis, quam nostras striges; voluptas præcipua illi, sæuire in proximos.

Sæpe etiam caris, cognato in funere, dira
Thessalis incubuit membris: atque oscula figens,
Truncauitque caput, comprensaque dentibus ora
Laxauit, siccoque hærentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris
Arcanumque nefas Stigias mandauit ad vmbras.

Vides diligentissimum poetam, nihil conatum prætermittere, qui mos illi. L. Apuleius, Milesf. lib. 2. in eandem mentē: *Nam nec mortuorum quidem sepulcra tuta dicuntur* (à lamijs) *sed, & bustis & rogis reliquiæ, quædam, & cadauerum præsegmina, ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & cantatrices anus, in ipso momento coragij funebris, perpeti celeritate, alienam sepulturam anteuertunt. His meis, addit alius, immo vero istic, nec viuentibus illis parcitur. & nescio quis simile passus, ore vndique omnifariam deformato, truncatus est.*

En de malefico hostili, quod de ijsdem Thessalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuisse videtur admodū probabile. Mox igitur ita scribit.

Infit telephron,] Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cum hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperē, peragrata tota Thessalia, fuscis auib. Laryssam accessi: ac dum singula pererrans, tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conspicor medio foro procerum quendam senem. insistebat lapidem, claraque voce prædicabat. Si qui mortuum seruare vellet, de precio liceretur, & ad quempiam prætereuntium, Quid hoc, inquam, comperior hiccine mortui solent aufugere? Tace, respondit ille. nā oppido puer, & satis peregrinus es, meritosque ignoras, Thessaliæ te consistere, vbi sagæ mulieres ora mortuorum passim demorsicant, eaque sunt illis artis magicæ supplementa. Contra ego, & quæ tu inquam, dic sodes, custodela ista feralis? Imprimum, respondet ille, perpetem noctem eximie vigilandum est, exertis, & inconuersis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam diuertenda: immo nec obliquanda quidem. Quippe cum deterrimæ versipelles, in quoduis animal ore conuerso, latenter obrepant, vt ipsos etiā oculis solis, & iustitiæ facile frustrentur. Nam, & aues, & rursum canes, & mures. imo vero etiam muscas induunt. (En primum maleficū, ficta Metamoroph. & sic clancularius ingressus.) Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt, (en secundum de maleficio somnifico, quod in hunc locum reseruaram) *nec quisquam definire potest quātas latebras nequissimæ mulieres, pro libidine sua comminiscuntur, si qui* (custodum) *non integrum corpus mane restituerit: quicquid inde decerptum, diminutumque fuerit, id omne de facie sua defectum sarcire compellitur.* Interponit postea narrationem prolixissimam, & abs re nostra, quare totam prætermitto. finis rei fuit iste, *Telephron, mille denarijs conductus,* subit custodelam dum vigilat: en mustelam paruulam in eum fixo intendentem, fugat illam, sed somno consopitur. interea sagæ profectis eius naribus ac auribus vicariā in eo lanienam exercēt, & ceram in modum profectarum ei partium applicant examussim. Quo ille postridie per cadauer loquax audito temptare aggressus iniecta manu nasum prehendit, & manum nasus sequitur: aures pertractat, ambæ eruunt, sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire nō sustinuit, sed capillis hinc inde laterum deiectis auriū vulnera celauit, nasi vero dedecus linteolo pressim agglutinato decenter obtexit.) Huc faciunt illa Fabij Declamat. 14. Facinus, quod dicitur inquietare superos, sidera diris agitare carminibus, tumulos, bustaque scrutari & amputatis cadaueribus ipsas in scelera manus cadauerum

explicui, cum de maleficio somnifero disquirerem. caue pro, *ipsas*, reponas *impias*, corrumpes, non castigabis. Gnostici hæretici, Zoroastris Magi disciplina imbuti cuius, & libros quosdam in lucem ediderunt, humanas amabant *viscerationes*, vt vocat Iustinus, seu *cænas Thyesteas*, vt vocant Athenagoras, & Theophilus, seu *Sacramentum infanticidij, & inde pabulum*, vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, sanguinem lambebant, & membra singulis dispertiebantur, vt narrant Minucius, Epiphanius, & Eusebius, quam calumniam Gentiles, in Christianos omnes mendacissime deuoluebant.

Porphyr. in vit. Plotini. vide Iusti. Apol. ad Ant. Pium Athenagorã in Apolog. l. 2. ad Autolyc. Orig. li. 6. & 7. Col. Cels. Tertull. Apoc. c. 7 Minuciũ in Octau. Epiph. hæresi. 26. et Eus. li. 5. histo. Ecclesi. ca. 1. d. q. 3. nu. 80.

In applicatis tantum extrinsecus venenis, frequentissime dæmon ipse damnum infert, & verius videtur contingere in veneno, quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) si stapes inungatur, equitem ipsum necesse perire. Non credo id naturali vi veneni contingere, quia non credo veneni vllius actiuitatem esse, tantam, vt per tot inuolucra se diffundat. Nisi, quæ de Stygis aqua traduntur, credibilia, omne; illam metallum penetrare, & sola contineri asinina vngula. Equidem aures mihi putarem asininas enatas si crederem. Grillandus refert nonnulla fauentia Iuberti dicto, sed & in illis concursum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognosco Inter hæc extrinseca, sunt ollarum defossiones pro fundæ sub limine; quarum certe naturalis vis non attingit effectum. Aliam malefcij hostilis speciem, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum, his verbis.

Primum omnium Aurelianum conatum fuisse omnem regiam stirpem.] per scelus exstinguere, atque per artes Diabolicas, & maleficia ad regni solium grassari. Tradidisse Ducem gladium, pugionem, & annulum suum cuidam monacho apostatæ & socijs eius, vt ea dicarentur diabolicis prestigijs, incantarenturque ad maleficia per illa perficienda monachum illum in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, super flumen matronam per artes suas euocasse duos ad se cacodęmones, quibus gladium, anulum, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea A instrumenta à cacodæmonibus initiata; incantataque, & reddita monacho, atq; per eum Aurelianensi. Per ea instrumẽta incantasse ac dementasse germanũ suum Carolum Regem, adeo subtiliter, vt vix quisquam posset percipere. Primam incãtationem facta apud Belloacũ, quæ adeo erat virulenta, vt regi vngues atq; capilli deciderent. Alterum maleficium in Cęnomanis, in quo tanta erat vis, vt nemo mortaliũ iudicare posset, an viueret Rex, B nec ne. Iacebat. n. absque vllo sensu, & spiritu vitali, quantum cerni posset. At post quam ad se redire cępit, obsecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit, idque mihi facit germanus meus Aurel.]

Suspicor duo quædam ad hoc maleficium referenda quæ olim in ciuili iure obseruaui; sed suspicor, & de priore vehementius: nempe peculiari Arabum scelere, quod *Scopelismum* vocant. Nam C Arabos maleficijs deditos hodie scimus, & olim fuisse docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena intro ducit. Et ingens ille terror qui σκοπέλοις, positis agrorum Dominis etiam validis, & potentibus incutiebatur, vix aliunde nasci potuit. Quare suspicor causam, cur σκοπελίζειν deprehẽsi, aut conuicti, mortis supplicio adficerentur, fuisse; nõ quod sacrilegij quidquam in hoc crimen fuerit (quo tamen Iac. Menochio visum, *in* D *opere de arbitrarijs Iudic.*) Sed quod maleficij crimen sub fuerit alioquin solę mortis minæ tam acriter punitæ non fuissent, quantumuis frequenti crimine; & armata manu periculum, Domini auertissent. considerent hoc iuris studiosi, cum legẽt l. cum quædam D. extraord. crimin. cuius hæc sunt verba.

In prouincia Arabiæ σκοπελισμὸν *crimen appellant,*] cuius rei admissũ tale est. plerique inimicorum solent prædium ini E mici σκοπελίζειν idest, lapides ponere, indicio futuros, si quis cum agrum coluisset, malo letho periturum esse insidijs eorum qui scopulos posuissent, quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat. crudelitatem timens eorum qui scopelismum fecerunt. hanc rem exsequi solent Præsides grauiter, vsque ad pœnam capitis. quia, & ipsa res mortem comminatur.

Sic Vlpianus. Pineda noster copioso in Iobum commentar. de hoc crimine interpretatur illud; *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum cap. 5. vers. 23.* Eũ lege, mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suspicio mihi præterea est de maleficio, in crimine *saccularTorum*, de quo iureconsultus ait, hoc nomine dictos, *qui vetitas artes exercentes in sacculos, partẽ subducunt, partem subtrahunt.* l. sacculari D. de extraordinar. crimin. Nã arbitror, non quosuis sacculi seu crumenæ excisores vel subductores, βαλαντιοτόμους, sed eos qui vetitarum (hoc est magicarum) artium ad id subsidio vtuntur ita nuncupari: quales illi sunt, qui in lusu ab Hispanis dicuntur, *cargar el dado.* Nam ceteri crumenilegi simpliciter furibus sunt annumerandi: sicut & ille de quo Virgil.

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

Et illa Plautinus, qui ait,

... Propino magnum poculum: ille bibit,
Caput ponit, condormiscit. ego ei subduco annulum.

Nec enim assentior Petro Gregorio hæc duo ad *sacularium* referenti lib. 37. Syntagmatis Iuris cap. 14. nume. 7. Licet etiam huc referre maleficium vetus Circi augariorum de quo D. Hieron. in vita Hilarionis, *Auriga Gazensis in curru percussus à dæmone totus obriguit, ita vt nec manum agitare nec ceruicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto cum solã linguam moueret ad preces, audit: non prius posse sanari, quam crederet in Iesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturum credidit, spopondit, sanatus est.* Arnobius etiam lib. 1. inter cæteros Magiæ effectus numerat, *in curriculis equos debilitare, incitare, tardare.*

SECTIO III.

De aborsu, difficili partu, lactis exsiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland. q. 6. alij quoque sunt testes sic enim scribit Io. Nider. lib. vlt. Fornicarij. *In oppido Boltigen,*] Lausanensis diocesis, quidam dictus Staldelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrũ iu-

A dicem loci fatebatur se in certa domo, vbi vir, & vxor simul manebant, per sua maleficia successiue in vtero vxoris præfatæ septem circiter infantes, ita vt semper abortum faceret, in fœmina annis multis necasse. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis.] postea ex eiusdem confessione instrumentum maleficij, quod fuerit, ostendit his verbis, *subter limen ostij domus se lacer-*
B *tam posuisse dixit, & si amoueretur, fæcunditatem inhabitantibus restituendam prædixit: cum autem serpens ille quæreretur sub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortassis redactus erat, puluerẽ seu terram de subter positam asportabant, & in eodem anno vxori, & omnibus tumentis domus fecunditas restituta est.*] Solo interdum afflatu abortum adferre ostendit Nicol. Remigius lib. 2. cap. 7.

De pariendi difficultate, & quidẽ per-
C petua sic Apuleius.

Eadem amatoris sui vxorem,] quod *l. 1. de as.* in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis obsepto vtero, & repugnato fætu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum misella illa onere, velut elephantum paritura distenditur. Latino Græcus accedit scriptor Pausanias, cuius *in Bœoticis* ista habentur; Pharmacidas Thebani à Iunone missas aiũt, vt parturienti, Alc-
D menæ impedimento essent, sed eas, dum Alcmenæ partum inhiberẽt, à Tiresiæ filia Historide; tali commento delusas. Ex eo namque loco, vnde illæ facile audire possent, clamauit, peperisse iam Alcmenã: illas, ea voce deceptas, statim abisse. Alcmenam illico puerum enixam.

De tertio, præter Grilland. legi potest illo vetustior Spreng. Quædã (ait) nocturnis temporibus, & sacrarioribus vtq; , ex inductione diaboli, ob offensam diuinæ
E maiestatis maiorem, in quocumque angulo domus suæ se collocant, vrceũ inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod instrumentum in parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc suum diabolum, qui semper eis ad omnia cooperatur, inuocãt, & quod de tali vacca ex tali domo quę sanior, & q̃ magis lacte abũdat, mulgere affectar, proponit, tunc subito diabo

lus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, A & ad locũ vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat reponit. Superioribus annis Treuirensi in ciuitate combusta fuit malefica, quæ confitebatur, se solitam ex pariete per epistomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Balduì. Ronsseus Medicæ venationis epist. 50. docet solitos à maleficis vtres consui ad anatis similitudinem ex corio, quos vulgo appellant *Littelaten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos B vtres sponte sua ire vacuos, vel ab ijs in pratis collocari, & mox plenos ad domũ maleficæ redire: quod comprobat rei gestæ vera narratione, quam habes lector lib. 6. c. 2. Sect. 1. q. 3. à me verbis eius relatam. Aliæ herbis, verbis, vel solo attactu, lacte priuant armenta, pecoraque, quæ lubet. Biebrana Laodunensis saga solis minis vbera vicinæ mulieris sic exsiccauit, vt ad obitum vsque sagæ, quamuis multos pepererit, lacte semper caruerit. Clau- C dam hanc sectionem verbis Grillandi.

Quædam veneficia fiunt ad desiccandum totum lac vnius gregis,] vel fœcundi armenti vaccarum, adeo quod nihil casei penitus reddant, quãuis antea in maxima abundantia reddidissent: & similiter abortiones totius gregis, vel armenti inducere possunt: prout alias vidi, & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum istis maleficijs perire fecerat abortando multos pecudum fœtus, & ma- D tres desiccauerant penitus. De hoc auertendi lactis maleficio, eiusque remedio, lepida narratio quædam exstat in Ioann. Beetzij Carmelitæ Præceptorio ad 1. præcept. Exposit. vlt. capit. 7. his verbis: Quedam vetula dierum malorum plena, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini sui. accepit cultellum pergens ad ostium domus in qua fuit vacca, & ponens se cõtra splendorem lunæ, dixit:

Hier syndic Keen spaen in molle Kens E
ghevvaen,
Ende een ander daer toe so neem ic K
het melc K van deser Koe.

Hæc verba audiens Dominus vaccæ, arripuit fustem, & currens post eam, atq; percutiens aiebat:

Hier slaen ick eenen slach, ende eenẽ
anderen als ic K mach,
Ende den derden daer toe, soo behou
di c K d'melc K metter Koe.

Hoc erat optimum remedium.] hæc Betzius vir eruditus, qui ante annos ferme centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illustriores. Huic maleficio simile reperi apud eundem eodem loco de frumenti auersione narratũ his verbis: *quædam mulier circuiuit Bonariũ cum frumento, dicendo illum versum:* super aspidem, *&c. post veniens ad domum suam, habuit fistulam in solario, quã manu accipiens, & prædicta verba dicens: cecidit totum frumentum illius bonarij coram se per fistulam in solario & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandẽ per quendam Episcopum deprehensa, & combusta est.*) Hæc ille licet barbare bona tamen fide. Quis non agnoscit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poetæ?

Atque satas alio vidi traducere messes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO IV.

De sagittarijs, Assassinis, & imaginum fabricatoribus maleficijs.

SVnt, vel præcipui huius classis malefici, quos vocant *Sagittarios*, seu *Balistarios*: quorum Innocent. III Papa, vocat artem mortiferam, & odibilem, & sub pœna Anathematis contra Catholicos, & Christianos exerceri vetat. Cuius Pontificiæ sanctionis vereor, vt satis probam nobis interpretationem gregarij iuris interpretes cuderint, qui accipiunt de bello iniusto Christianos lacessentibus, cum arcubus, & sagittis. Quæso quid peculiare, in vtentibus arcu, & sagittis? an quod eminus, & quasi ex insidijs? quasi vero id in hoste distinguendum, dolo an virtute? quasi minus peccet, qui sica cominus latro, quam qui scolpo de longinquo interficiat eminus? quid ergo? iam olim mihi visum, canone isto percelli singulare quoddam genus maleficorum; qui *sagittarij*, seu *Balistarij* vocati; quos accurate Sprengerus describit. hi fœderãtur dæmoni. nam ex pacto ipsi addicunt animæ, & corporis dominium, ille vicissim

lib. 5. Decretal. ti. de sagit.

p. 2. Mallei q. 1. c. 16.

ſim pollicetur ſe ad futurũ, vt quem, longiſſime diſſitum volẽt, infallibili ictu traijciant. Solemnia ſeu ritualia ſunt iſta. præſtant dæmoni homagium, mox ſexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus miſſæ, ſacram crucifixi imaginem aliquam ſibi deligunt, in quam vt in ſcopũ, tela colliment, vel (quod Pet. Binſfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec cõſtat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apoſtaſiam adijciant. Poſtea certo telorum numero in crucifixi imaginem emiſſo credunt ſe totidem vno die, quoſcunque deligent, necare poſſe quocunque illi loco fuerit, etiam remoto, & concluſo. Dæmon enim ſpondet, ſe tela eo perlaturum, & hoſtili in corpore defixurum. Ea tamen hac lege: ſi hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) conſenſu eum occidi voluerit. Vltimo pollicetur tãtam illis ſe, baliſta bombarda ve iaculandi peritiam tributurum; vt denarium capiti impoſitum, abſque capitis læſione, valeãt deijcere. Subijcit duo exempla huiuſmodi facinoroſorum. Vnũ Puncleri cuiuſdam, quem tandem ruſtici foſſorijs inſtrumentis pertinacem occiderunt: ſecundũ, alterius, qui, eo quod miraculoſe pedem de loco, vbi crucifixum traiecerat, è quo recens ſcaturiebat ſanguis, mouere nequibat, in ſcelere deprehenſus, pœnas publice ſupplicio perſoluit. De hoc ego genere lubens prædictum Canonem capio. Nec obſtat quod malefici magi alijs quoque canonibus ſint excommunicati. Cũ enim maxime execrabile ſacrilegium horum maleficio accedat, ſi que nocentius reliquis omnibus, merito dignum viſum, ſpecialem illis pœnam irrogare, qui hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus meminit alterius generi, *ſagittariorum*. nempe Lappones, & Finos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine: & ea per quæuis diſſita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt, & hos ob orto carcinomate incurre, vel brachio, intra triduum, vehementia doloris emori.

c ad abolendam c excommunicamus. de heret. & in bulla Ioan 2. & alia Leonis 10. ſeſſ. 9. in Conc. Later. li. 3. c. 17.

Vt ego nunc de *ſagittarijs* ſic (niſi fallor) optime Couarruuias, cõtra vulgi ſententiam explicuit alium canonem Innocentij IV. tit. de homic. in 6. quem Theologi, & Canoniſtæ, propter hiſtoriarum in ſcientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquẽ occidi curarant, cum reuera, vt ille ex Volaterrano, & P. Aemilio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente cui *Aſſaſſinorum* nomen fuit: de quibus, oculati teſtes optime ſcripſerunt, Tyri (in qua ditione illi degebant.) Epiſcopus Guilhelm. & Cardinalis, atq. Epiſcopus Acconenſis Iacobus de Vitriaco, quem ſcriptorem a blattis ereptum Moſcus, Paſtor Atmentarienſis, vir doctus, & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

li. 1. var. reſ. c. 20.

Belli ſacri lib. 20 capit. 31. Orienta. hiſt. c. 14.

Haud multum à *ſagittarijs* diſcrepat genus maleficorum, qui quaſdam fabricantur imagines, quas, vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt & ſic certum ijs, quos tales imagines deſignabant, interitum tabe, vel alio mortis generis adferunt. Negat hoc totum. Hierony. Cardan. V Vieri dux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, ſed puris in Hect. Boethum, Franciſ. Picum, inquiſitores Germaniæ, & ipſum D. Auguſtinum, vt erat homo parum pius, conuicijs. Sed canem contemnas latrantem quam compeſcas facilius. Agnouere huiuſmodi imagines, & Iuriſconſult. & Theologi, & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ, ſemper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui libro 6. Hiſt. Scot. negat hoc genus apud vetuſtiores inueniri. Confirmat, non vnus hiſtoricus Scotorum Hector Boethus: quẽ, vt ſingularem adducunt teſtem mira de Rege Duffo narrantem, ſed & alij complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos, vt mendaces reijcere, Cardanicum, & V Vierirũ hoc eſt temerarium, & impudentiæ plenum ſit. Ex hoc ortam illam narrationẽ de Meleagri nece, & fatali ſtipite Altheæ non diffiteor. Sed ſine fabula clare, & velo leuato canit Ouidius, de Medæa ſaga:

lib. 15. de var. rer. cap. 8.

Gril. q. 5. Accurſ. Salycet. Ang. in l. mult. C. de malef. Dambaud in praxi crim. & alij Inquiſitores Germaniæ in Mall. p. 2. q. 1. to. 12. Alf. Caſtr. li. 1. de iuſt. her. pun. capit. 15.

Deuouet abſentes: ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Perire hoc, & omnino ex arte, ſed Horatius imperite, quod, quæ huius erãt maleficij,

lib. 1 ſer. ſat. 8.

leficij, illa transtulit ad animarum euocationem, describens enim apparatum Saganæ, & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis statuas fabricatas *ceream*, referentem nempe maleficio imbuendum, & laneam, quæ maleficæ vicaria erat in affligenda altera.

Lanea, & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus, vtque
Iam peritura, modis.

Cornel. Tacitus (non iam poetam dado, sed ex principibus Historiæ,) de scelere Pisonis, & morte Germanici, scribens Ann. 2. *reperiebantur solo, & parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semi vsti cineres, & tabe obliti, aliaque maleficia, quibus creditur animas numinibus inferni sacrari*] vides quam antiqua impietate. Apuleius lib. 3. de asino, vocat *laminas ignorabiliter liberatas*. vbi forte legendũ, *inorabiliter*. sicut parcas dicimus inexorabiles. Inde Sagæ dictæ *simulatrices* (vt cerea statio) & *fictrices* Tertulliano, & *vulticulæ* Salisberiensi, & ipsæ imagines, *Ipsiplice* Festo, & *Subsiles* vt ante docui. Nicetas lib. 4. Histor. narrat in Aaronis inuentam imaginem viri compedibus vincti & cor clauo transfixi.

Duffi historiam pete ex ipso Boetho, lib. 11. *rer. Scoticarum*, & Cardano, & alijs. Franciæ annales referunt, similia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem, & deprensam dedisse pœnas. cur non & hoc Cardanus, & VVierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequit tum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus agetur section. sequente. De ijsdem sic Meierus libro decimosexto, Anno 1462. narrat captos Brussellæ tres viros ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropola, qui quandam fascinationem parasse dicebantur, per tres viriles, ac totidem muliebres imagines iuniori Principi Carolo infascinando. Custoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fuga retractus, qui & ipse è familia erat Stampensi. Coniurationem myropola detexit. Sed cur tot imagines vni occidẽdo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non succederet, per aliam perficeretur? fœmineas arbitror fuisse furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræsentantes male mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis versibus colligitur. Vel forte vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sane de Paiuoti agens maleficio Gaguinus *libro septimo*. imaginum plurium meminit, at Aemilius, & alij vnicam fuisse memorant. Recentius accipite. Anno 1574. Lutetiæ Parisiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, varijs caracteribus insignita: cor & caput imaginis confixa erant. Ibidem duo alij capti tum fuere, quorum vnus Karolo. IX. Regi, alter Henrico duci Guisio, hoc ipso maleficio defixionis cereæ, mortem, machinabatur: narrat Crespetus, & addit vidisse, cum Auenioni esset, cultrum parieti infixum, quo de sententia iudicis excoriatus fuerat quidam magus eo quod sic pungendo ceream imaginem Pontificem Maximum de medio sustulerat. *ida Crespet. libro de odio Satanæ discur.* 10. Illud etiam obseruo iam diu ante fabricatis statuis aliquando abuti Magos, nempe dæmone illas pro maleficij signo acceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat historiæ suæ fol. 24. Venetæ editioni. quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imper. præceptorem, cum hæreticus, & magus esset, ad Patriarchatum Constantinopolitañ. euectum; hunc cum natio perfida, & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excursionem fecisset, tribus freta ducibus, consilium huiusmodi dedisse. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi cum his se accessurum noctu ad statuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam stabat. fecit, accessit, iussit valide singuli singula capita percuterent, vt in terram quasi vna plaga decuterentur: ipse laica veste indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba submurmurat, & vim statuæ omnem adimit: ex tresuiris illis duo fortissimis ictib. duo statuæ capita deiecerunt, tertius remissiore

missiore manu tantum inclinauit, nec totum auulsit caput reliquum. Suntque similem euentum duces illi experti secuta, namque in eorum exercitu vehementi seditione, & hinc orta pugna intestina, duos duces cecidere, tertius ampla, non tamen lethali plaga sauciatus, cum exercitus reliquijs domum se recepit. Non erat hæc imago (vt stultis Græculis plerisq; visum) Bulgaris hisce fatalis, sed Magus ea vsus, vt signo, & condicto, & pro imagine malefica. Scribunt Zonaras, & Glycas, Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intulisse, molestum id erat Romano Lacapeno, sed accesit ad eum Ioannes quidam Astrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput statuæ supra Xerolophum locatæ amputaret. eã statuam Simoni fatalem esse. misit ille, trũcatur statua, notatur hora, nec diu post cõpertum eadem illa Simonem in Bulgaria ex stomachi dolore interijsse. Quod apud Curopalatem, idem legi apud Cedrenũ. Neminem, tam obesæ naris puto, qui nõ statim percipiat, has duas statuas Magico murmure in cerearum illarum imaginũ de nouo fabricatarum hic locum successisse, & deuotam a Ianne, & Ioanne (nisi vtrobique idem, quod suspicor) vitam quatuor horum ducum in statuarum capitibus si potuere id in statuis, iam olim fabricatis, cum nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio, cur non poterunt in nouiter efficta cerea imagine, & efficta nomine lædendi? cur, si absciso, vel effracto capite, non liquato toto corpore? si id in Græcia contigit, & Francia, cur non potuit in Scotia, & Germania? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis satis apparet, multas in Circo Byzaceno statuas fuisse magici artificij, quæ Constantinopolitani imperij euenta prædicere putabantur, certis litteris, seu characteribus notatas, quos fratres Eudociæ Augustæ cum legissent, multa mala Byzantio imminere prędixerunt. Narratur Historia paucis nota ab Gimerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio, posteritati vero commendauit ex m.s. codice, Iulius Cæsar Bulgen. li. de Circo Romano cap. 6. inde petant, qui volent. Bene de sæculo hoc, & sequentibus vir diligens, & multæ lectionis merebitur, si Ismenium Hismerium, Greg. Monachum

Zonar. to. 3. Glycas. par. 4. Annal.

A & alios. qui nondum editi, pari sedulitate largiatur publico bono qua Diu. Chrys. orationem εἰς, τὸ ἱπποδρόμιον, dedit. Aliud exemplum nunc adijcio ex Zacharia Vicecomite par. 1. complementi artis exorcisticæ doctrina 5. his verbis relatũ: *Romæ accidi: vt quidam fullo maleficiatus veniret ad me ad petẽdum auxilium, cuius domum ego vna cum eius familiaribus ingressus cum subuertissem, inueni in quodam tinctura vase fece pleno, figuram*
B *ceream clauo ferreo a capite vsq; ad anũ transfixam, brachia, crura ac totum denique corpus clauis refertum, qui claui ipsum maleficiatum in cunctis partibus affligebant eo modo, quo in figura cerea collocati erant.* Lædunt igitur ista secundum malefici intentionem, actione illa externa, ex pacto cum dæmone inito manifestatam. Solemne denique hodie sagis nostris, effigies has baptizare in nomine Beel-zebub, & nomen occidendi illis in-
C dere.

SECTIO V.

De morbis varijs à dæmone illatis.

NEgant Auicenna, Galenus, & eo teste Hippocrates (nam Cæsalpinus aliud tribuit ei) morbos vllos per dęmones mortalibus inferri posse, quos secuti Pomponatius, & Leuinus Lemnius. Nõ,
D quod dæmones id velle, nõ credãt, quos malos esse non negarunt: non quod dæmonum vim minorem censeant, quam hominum aut animalium (hoc forte absurdissimum:) sed quia morbi omnes naturalibus ex causis nasci queunt. Verum minus recta hæc ratiocinatio est, posśũt morbi ex naturalibus causis oriri; nequeunt ergo dęmones morborum irrogatores seu immissores esse. Sane Codronchus, Cæsalpinus, Fernelius, Valesius &
E alij optimi medici lib. superiore citati, Arabius lib. 1. contra gentes. Tertullianus in Apologet. D. Hieron. in 4. cap. Matth. D. Chrys. ho. 54. in c. 17. Matth. D. Tho. 1. p. q. 115. art. 5. & alij Theologi contra sentiunt, Iuristæ quoque, ex quibus agnoscit Burchard. lib. 19. Decretor. cap. de re magica, & optime hoc probant Pet. Leloy. lib. 1. de spectr. c. vlt. & Grillan. sæpe citatus, mihi nunc sufficiunt S. S. firmio-

q. 6. usque ad 1. 18.

ra testimonia, quam qui non admittunt; habendi pro Ethnicis, & Atheis. Iobum

Iob. 2. Diabolus percussit vlcere pessimos à plā ta pedis vsque ad verticem capitis. sed & alios eadem morbos dæmoni, vt efficienti caussæ, adscribit. In illa vnum diabolus auitum, & linguæ vsu priuauit & simul

Marc. 9. v. 17. Luca 9. tit. v. 39. *epilepticum* reddidit, quem D. Matthæus *lunaticum* vocat, non quod dæmoniacus non esset, sed quod & à dæmone ob-

Mat. 17. v. 14. sideretur, & simul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauissime affligeretur: eo quod tunc cerebrum humoribus plenum aptius erat exagitari. Solent quidem alij esse lunatici, non obsessi à dæmone, & hoc sensu de lunaticis

lib. 3. Mathes. locutus Iulius Firmicus. Sed nostri Euangelistæ agebant de eo, qui simul energumenus. Epilepticorum quoque dispositione gaudent dæmones, & ideo non raro se illis insinuant: & per illos, quo tempore corruebant, soliti responsa dare. A-

Apol. 1. puleus, magnus magus traditur accusatus, quod seruum suum Thallum, remotis arbitris secréto loco, arula & lucerna, & paucis conscijs, carmine incantatum, corruere fecerit, deinde nescium sui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat, eo ignaro sic abusus Madaurensis, vt à dæmone responsum acciperet. hanc ille accusationem sic tractat, vt videatur fateri, certe non diluit. Si recentiores au-

p. 1. Mallei. q. 1. c. 11. in fin. diamus. Sprengerus prodidit quandam maleficam epilepticum morbum certis inflixisse per oua cum mortuorum corporibus subtumulata, præcipue ex earum secta inhumatis, & certis cum cerimonijs exhumatis, & in potu vel cibo præbitis.

Luc. 8. v. 27. Apud D. Lucam, vnum diabolus vexauit Maniaca illa affectione, quam lycanthropiam medici nominant, cuius præcipuum indicium est, quod domi nequeat contineri, & in deserta loca se proripiant, circaque sepulchra oberrent. Alium adflixit conuulsione spinæ dorsi, quo loco dæmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας spiri-

Luc. 13. ver. 11 tus infirmitatis, eo quod (vt subditur) eā vinxerat Satanas ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη; nam dæmones in S. S. nomen habent ab effectu: vt *Spiritu auaritiæ, fornicationis* qui suasor turpitudinis. Saulem etiam dæmon per atrabilem diuexabat aperte hoc illi sacra Historia tribuit, *Exagitabat eum spiritus nequam*, qui pulsante Dauid Citharam recedebat. Hodie id vtinam non doce- *1. Reg. 16. vers. 14. 15. & 23.*

ret experientia quotidiana? Multa suppetunt exempla, vtar duntaxat recentibus quæ in iudicio comperta sibi Sprengerus prodidit, cuius, & Niderij exemplis, libē ter vtor, quia quicquid hæretici dicant) docti Theologi fuere, & in his, de quibus agimus, rebus exercitatissimi, & quæcūque tradidere, his similia nostra videt ætas, & recentiores ea confirmāt omnia: deinde vixere ferme ante annos centum, quo tempore nondum hæresis Lutheri nata, vt causa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, configendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifesta & crebra infestatione plenissimam fuisse, vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio hospitium parasse, eorumq; quasi quosdam metatores præcessisse, vt & nūc Antichristum præueniunt, eiusque sunt veri ante ambulones, Caluiniani. Anabaptistæque. Sed pergamus. ignosce lector parenthesi non longæ. nequeo, præ amoris vehementia memoriam perditorum fratrum sic deponere, vt non subinde & in animum & in calamum incurrant. Sprengerus narrat sequentia.

Honesta quædam persona,] & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præsentia notarij, &c. secundū formam iuris, deposuit. Cum tempore *p. 1. Mallei. q. 1. c. 12.* virginitatis suæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cū quædam mulier accessisset, & suis carminibus, & certis praxis mitigare dolorem haberet, Ego, inquit, eius practicam diligenter obseruabam, perspexique, quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in ollam aliam ascē disset, cum alijs ceremonijs, quæ recitare opus non est, consideransque quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, nisi superstitiosa, & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiunxit, An sim superstitiosa, vel non, tertia die tu senties. quod rei probauit euentus. Nam tertia die mane, me sedente, & fusum apprehendente, tantus dolor subito corpus meum inuasit primo in interioribus, vt non esset pars corporis, in qua nō punctiones horribiles sentirem: secundo

non

non aliter mihi videbatur, nisi quod continue igniti carbones capiti meo superfunderentur: tertio in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedis non fuisset spacium acus, vbi non fuisset pustula sanie repleta. Sicque in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vsque ad diem quartum restiti. Tandem maritus dominæ meæ, vt stabulum quoddã intrarem iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remouere, quia forte melius habebis. Tunc ego, quã tum potui, vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias, inquit Dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc, vbi peciam solui, plura ibi inclusa repperi præcipue autem grana quædam alba, ad modum, quo pustulæ inerant corpori meo, semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret, vt in ignem cuncta proijcerem iniunxit. Proieci: & ecce subito non post horę spacium, aut quartale, sed in momento, vt res illæ in ignem fuerant proiectę, omnem sanitatem pristinam recuperaui.]

Idem subdit. Mulier quædam mariata, & honesta accessit, & iuxta iuris formã vt supra deposuit. Retro domum (inquit) habeo viri darium, est & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cum quadam die transitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum nõ absque damno perspexissem, stans in ostio viridarij, & apud me ipsam conquerendo, & querulando, tam de transitu, quam de damno: vicina subito superuenit, & an suspectam haberem inquisiuit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, nisi hæc verba, protuli, gressus in graminibus dãna demonstant. Tunc illa indignata, quia ad eius forte beneplacitum, me litigiosis verbis cum ea implicare nolebam, abscessit cum murmure, & verba, quæ protulit, licet audirem, intelligere non potuit. Post paucos vero dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutissimis torsionibus à latere sinistro versus dextrum, & vice versa quasi duo gladij essent pectori infixi, & sic die noctuque clamoribus vicinos omnes alios inquietaui, & confluentibus hinc inde pro consolatione, accidit, vt lutifigulus præfatam vicinam, & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam, simili modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens post verba consolatoria abscessit. Sequenti tamen die festine redijt, & inter alia consolatoria subiunxit: Experimentum capiam, an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit, quod si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plũbo liquefacto, & me in lecto recumbente, plumbum in scutellam aqua plenam super corpus meum appodiando infundit, &, vbi quædam imago & figuræ diuersarum rerum ex plumbo congelato apparuissent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas, & super limen ostij domus vna pars maleficij continetur, accedamus ergo, & illis amotis melius sentietis. sicque maritus meus cũ eo pariter ad tollendum maleficium accedunt, & luti figulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam, quæ apparuerat, mitteret, & quæcunque inuenire extraheret, quod & fecit. Nam primo imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerso per latera, ad modum, quo ipsa punctiones à sinistro latero vsque ad dextrum, & è conuerso persenserat, extraxit: demum pecias panniculorum diuersas, & plurima, tam grana, quam semina, & ossa, cõtinentes. Sicque illis in ignem coniectis ego conualui, sed non ex toto. nam licet torturæ, & punctiones cessassent, appetitusque comedendi redijsset ex integro, tamen pristinæ sanitati vsque in præsens minime sum restituta. Vnde hoc, quærebam, quod pristina sanitas non redibat? Respondit, sunt, & alia instrumenta alibi abscondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima instrumẽta reposita agnouisset, dum inquirerem, respondit, ex amore, quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui.]

His duobus subdit alia multa breuia, nata ex desiderio vlciscendi, dum indignantur mulierculæ, se ab amasijs, ad nuptias

ptias conuolantibus deseri, & vltionem minatæ mox exsequuntur. Sed omnem superat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma post calcem *lib. 2. Cosmocrit.* narrat fuse casum Catharinæ Gualtieri puellæ Louariensis annorum. 15. cuius curationi ipse præfuit Ann. 1571. quę, cum obtrusum à gentili, & coætanea libamenti frustulum comedisset, in morbi symptomata incidit prorsus prodigiosa, quorum ipse spectator quotidianus, vidit illam eijcientem tot, & talia, & tanta, vt ipse crediturus nō fuerit oculis alienis. Octauo morbi mense magno nisi per posticum eiecit anguilam viuam, & perfectam, crassitudine policari, longitudine sesquipedali: cui & squama, & oculi, & cauda vniuersa vt anguillis solet. triduo ante quam foras erupit, auditum narrat bis terue in vtero sonum non ipsi puellæ modo, sed adstantibus quoque velut argutum, & tenuem ab angue productum: & cum egereret, manifeste puella retulit se sensisse quod primum exserto capite se retraheret per posticum, inde cum impetu exiliret. Post anguilla quam mortuā exenteratamque suspenderant, loco sublimi ab animalibus tuto, repente euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquosi copiam, humano lorio non absimilem, saporis absurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, singulis profecto exonerans super libras. 24. vel vt vulgo nominant ghelta, tres; prẹterea vrineā interea quotidie reddebat bis terve copiosam. Nullus in vētre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius apparebat: & ipsa puella potus ac cibi parcissimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuisi, liquorisue alterius potitabat. Eo venit hęc aquę excretæ abundantia, vt spatio duarū septimanarum facile amas duas implere potuerit. Post hanc aquæ copiam cęperunt, & pili confertim exire per vomitū alui, copiosissimi numero, digiti longitudine, sed longiores alij, alij breuiores, eiusmodi sane quales annosis canibus euelluntur: auctaque est in dies ea pilorum quantitas, vt facile pilas quam plures iustæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno fastidio, & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis, successere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eijcerent cum materia purulenta instar sanici, interdum simili stercori columbino aut anserino: in qua colluuie, & frustra lignorum, & membranarum tenuia rudimenta, sed lignorum partes adeo viuæ, vt ex caudicibus obsoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur vnguis amplitudine, aliæ crassitie intus fungosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigræ. Paulo post cæpit alius vomitus niger vt carbo, dixisses atramentum verum vel sepiæ succū, imo carbones veros minutissime tritos atque permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. 2. aut 3. sępissime cum pilis tam copiosis, vt nuci iuglandi includi non possent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cum per triduum ita durassent, eiecit semel, & puri sanguinis tanquam è vena dissecta libras duas, nulli rei alterius generis permistas. A vomitu sanguinis rursum secutus est ater, ac si antimonio trito tinctus fuisset humor, omnino liquidus in dies singulos fere ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum septimana integra constanti, horarum lege ac spacio perdurauit. Cessauit aliquandiu diuinis humanisque remedijs adhibitis. Interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimque atriores excernebat, imo & breuiores in dies vt cum prius ex flauo ruffescerent, paulatim liuidi, nigri, tādem aterrimi ac velut dissecti in frustra minutissima per vomitū redderentur, Quādoque cum his, & virulentus humor, & crassus, quandoque simillimus limo. Circa Septembris medium membranæ frustra maioræ, tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc speciem tunicæ crassioris. carnosæ, lentæ fractuque contumacis. quibus, profecto vt fœtus chorici di etiam venarum ductus inarati ramosa propagine spectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsecutæ tenuiores multo, sed penitus nigro, venarū duntaxat vestigia referentes membranæ allant oerdi non dissimiles. Postremo venerunt, & tertij generis tunicæ vasorum prorsus expertes, aliarum omnium tenuissimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia multo substantia, atque figuræ ratio: quam in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius

varia,

varia, sed tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinem superabant: intertexta strijs profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuò, cancellos in rhombi speciem efformabant. non habeo cui melius conferam, quam cum senecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conspectum fuit, cui posset merito comparari. Sed hoc in eo præcipue admirandum, quod secũdum longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret, insculptus fibris trãsuersis, & caris prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus caua, & circularis, in vnius membranæ fastigio caulatim angustior, anguini capitis vestigium repræsentans, cum apophysi mastocidi, seu processu mammillari in alterius fine sensim latescens nescio quid ventricosum, & inæquale etiã bifurcato vertici nõ absimile, præseferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillę longitudinem, atq; crassitiẽ satis luculenter expresserant. Illud autem tuberculum pupillare viam fuisse respirationis existimo, forte per quam, & solidis, & humidis ad sui nutricationem necessarijs vescebatur. Post quam hasce membranas eiecit, secuti sunt lapides fere innumeri, quos vesperi semper, ac stata horarũ periodo magnis cũ tempestatibus animiq; deliquijs eructabat. Forma fuit eiusmodi, quæ passim in vetustis ædificiorũ ruinis solet occurrere. Lapides solidi, angulosi, inæquales, tum specie, tum magnitudine quæ subinde ad nucis iuglandis quantitatem accessit, non absq; suffocationis discrimine manifesto. videbantur quandoque obtecti calce, & coamentari varie, vt ab illis qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel me præsente quẽdam eiecit lapidem angulosum vix cum duplicis castaneæ mole librandum. saxũ illud magna spiritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifeste, & in lebetem sonitũ cadentis audierim, magno horrore cum animi mei, tũ turbę vndique circũfusæ. E vestigio magnam quoque ligni portionem pollicis longitudine pariter, & crassitudine, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosum staminibus rectis insigne, cui, & commissura quædam insignior, velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per vices, sed minores ordine pauciores, ac nigriores. Accessit aliud, quod omnem excederet fidem, os enim triangulare solidum foris, intus cauum, ac spongiosum reddidit; tale, vt plane constaret esse fragmentum cruris bubuli, & puellæ parens diceret, se tale vidisse pridie in suis carnibus iurulentis. Nec mora, sequenti die articuli ossei, tali, digitorum acies, rotulę, varię speciei, & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen, & pili, & lapides intermixti, atq; omniũ postremo vitri, atq; æris portiuncula. his narratis, Gemma merito cẽset horum mirabilium Dei permissione dæmonem fuisse ministrum, qui causis tamẽ naturalibus ordine etiã seruato, quoad potuit, vsus fuit. Idem vellem existimasset, eodẽ opere, de muliere alia, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus intestinorum cruciata, primum crassioris tunicæ rudimenta deiecit, deinde, & arboris frusta ingentia pleraque pollicis crassitie, ac paulo etiam longiora, pariterque omnia fere, quæ ad arbuream speciem pertinerent, folia scilicet laurinis folijs non absimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrent. Quod ego mallem ad prodigiosos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παρατηρήσεις, referre.

Ad eosdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B Angelæ de Fulgino, quos his verbis describit.

Corporis sunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod scribi possent infirmitates, & passiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim sum sine dolore, sine languore continuo. sum debilis, & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuo latere. Non est in me membrum, quod non sit percussum, totum, & prænatum à dæmonibus, & semper sum infirma, & semper tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris meis: ita quod cum magna pœna possum me mouere, & sum fatigata iacere, nec ẽt ad

sufficientiam possum comedere, hinc discis sanctam hanc viduam fœmineo, vt Iob virili, sexui, exemplum patientiæ propositam. In vita B. Angelæ c. 19.

De mentis ablatione perpetua iam docui, dum de philtris dissererem, Stiradio quoque potione mens ab alienata à virgine venefica, libro 2. Hist. Dubrauij. de modica ad tempus exemplum non iniucũdum auditu narrat Matthiolus in Dioscoridem de circulatoribus haud dubie Magis Bohemię.

In praef.

In vinum (inquit) *radicis cuiusdam puluerem*,] cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intinctum digitum, quasi prægustandi causa sugat. Tum illico digitum vino madidum in os inditum, sibi mordicus non sine dolore, & clamore, premit inuitus, Interea, perinde atque blanditijs, mœrentem consolatur circulator, temporum, carpique arterias alio oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primum se nequit attollere, mox vnguinis vi, amens factus, concidit statimque eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat. ac vociferatur, simul se fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator, ille: quasi vlturus iniuriam, primum maleficum obliquo ac toruo intuitu exprobare mox hominem aggredi videtur: postremo fugientem circulatorem persequi, donec absterso tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti restituatur. Vbi autem ad se redijt, quasi qui euaserit à mari naufragijs, capillum vestimentaque veluti vela torquere, exprimereque brachia tergere, & nares emungere, conspicitur.] vt sola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dęmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem sensisse olim, probare possumus ex morbis, quos illi dijs suis, hoc est dæmonijs, ascribebant: vt de Ceritis, qui dicti quasi *Cerericti*, δημητρό-πληκτοι, de lymphatis, Panicis, similibusque iam tradidit. Ideoque eos, qui fanatici erant, & varijs linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infestatos, vocabant. Quare, & Leuinus Lemnius tandem dat ma-

Lucian. in Philopseu. Hippocrates de Sacro

A num, & fatetur dæmones huiusmodi causas morborum accidentarias esse: Qui si causam accidentariam vocat, extrinsecã, efficientem tamen, nobiscum sentit.

morbo. l. 2. de occul. nat. mirac. c. 1. Sacra Philosophia. c. 18

Restat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valesius accurratę docuit. Nempe illum esse causam externam, eo quod extrinsecus aduenit corpus inhabitaturus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pẽdeant, mouet internas causas. sic Me-
B lancolicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerant, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorum sensuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, ad motis causis exurentibus, vel detento isto humore, ne expurgetur. Epilepsiam paralysim, & similes noxas infert, per succi crassioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obstructis radicibus neruorum. Cæcitatis causa est, vel surdita-
C tis, noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpe etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmius inhæreſcant. Ad corporeas vero affectiones excitandas spirituosam ex ipso sanguine substantiam deligit, eam separans, & expurgans à crassitie materiæ. deinde spiritibus istis vtitur, quasi proximo animę instrumento ad efficacissimè, & velocissimè agẽdum, Di-
D co ex rebus venenosissimis eum educere quandam quasi quintam essentiam (vt ex gemmis, & auro solent chymici) & ea inficere ipsos spiritus vitales, & sic eũ malefico morbo imbuere; quod aduertit prudenter Cæsalpinus libro de dęmon inuestigat. capit. 16. Quod cum fecit, ægre ars humana satis celebria, & efficacia remedia potest vel solet adhibere: quo enim hæc materia subtilior, & tenuior, hoc quoque ad lethum est acrior, & effi-
E cacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obstat quicquam, quin hæc ipsa damna inferat interdum per se sine tali materia, vel interna agente causa, si impediat vel lædat sensationes, vel spiritus animales detineat aut subtrahat, & alijs mille, quos nouit, modis. Qui vero morbi ab internis causis non dependent, se ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per se ope-

operatur, vt quando instrumenta malefi-cij, vnctiones, signa, defossa, vel similia, ad ipsum veneficium vim naturalem nullam habent sed sunt pro signis tãtum, ad quæ ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem Andr. Cæsalpinus de operis c. 17. tum quoque potest per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet cap. 8. Veluti cum malefica irata pomum coctum manui alterius sic fecit conglutinari, vt, & acerbissimum inferret cruciatum, &, nulla arte, posset, dissolui, vel deglutinari lege Nicol. Remig. lib. 2. dęmonolat. c. 4. Quid vi credamus, cum etiam Catochiten lapidem Corsicum legamus ea vi præditum, vt se iunctis corporibus agglutinet, & impositas manus detineat? Solin. Polihist. Quo pacto venefici morbi ab alijs dignoscendi agam. lib. 6.

SECTIO VI.

De mira rerum solidarum atque magnarum in corpus ingestione, & egestione.

PRodigiosi sunt plerique morbi per maleficium illati, sed omnium prodigiosissimus mihi videtur, quando per os vel imum gutturem eijcit æger, spinas, ossa, ligna saxa, frusta virorum, acus, cultros, & alta feramenta, glomos pilorum, pannos, setas, cornu lucernæ, & huiusmodi. quæ, vel comestione, vel aliter in corpus immitti potuisse videtur impossibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus, de muliere Zabernensi, vbi obstetrix quædam, eo quod ipsam non accersierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus alijs maleficijs ad puerperam accessit, & dixit ad vindictam se aliqua in eius intestina velle immittere, quorum dolorem post semestre duntaxat sentire inciperet. Dixit, & ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerpera videbatur, sibi extrahi intestina, & ijs immitti quædam, quæ tum oculis dignoscere nequibat. Postea sexto vix mense finito, internorum viscerum tortura ipsam subito tam dira inuasit, vt nec (verba sunt Sprengeri) diebus nec noctibus à clamoribus omnes inquietando, abstinere posset. Et quia deuotissima Virginis, & Reginæ miseri-

In Malleop. 2. q. 1. cap. 13.

A cordiæ exstitit, & pane, & aqua singulis sabbatinis diebus ieiunando: ideo, & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia corpore prorupit, & aduocans maritum cum filio dixit: suntne res istę phantastice? nonne dixi, post dimidij anni spacium res ista cognoscetur? aut quis vidit vnquam spinas, ossa, simul etiam ligna ue comedisse? erant enim spinæ ro-
B sarum, longitudine vnius palmæ, cum alijs varijs rebus innumeris immissæ. Aliud exemplum relatum est à Beniuenio de muliere Florentina, tertium à Ioanne Langio de Vlrico Neusesser rustico, quartum de puella Leuuenstetensi in historia Germanica, hac de re, excusa anno. 1562. tria his addit Nicolaus Remigius. Octauum plane admirandum, & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumniæ, nullę phaleræ viti ligatoris VVieri, suffe-
C cerint. adscribam ex vita Sancti Petri Tarentasij, à Gaufrido conscripta, his verbis, S. Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe miliaribus distans, vbi vir fidelis, & religiosorum fidelis, sedulusque susceptor, magnæ conuersationis pariter, & opinionis Abbatem, ad hospitium suum aliquando, quasi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quæ-
D dam mulier malefica, per nequitiam inuidiæ socrus inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiã, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eijceret, famosum quendam maleficum accersiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam afferẽs inferatam, terit arborum cortices, pocula verbis, & herbis infecta propinat, mordet etiam dentibus proprijs brachium mise-
E ræ mulieris. Res mira, res noua, res (ni fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit: sed interdum, ex corde procedere sentiens velut acus, cruciabatur attrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix, obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quam triginta per temporum interualla prodierãt: quæ-

li. de admirar. morb. Iausf. li. 1. epist. 38. l. 3. demonolat. c. 1.

Apud Surium to. 3. Maii, 8 cap. 13.

dam vt vulgo dicitur ex capsetę, quædã admittendis filijs idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabantur, aduenit. Celebris est persona, cuius hoc opus, & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcẽdum adhuc superstiti, & nomẽ credidi reticendũ. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiã, nec sine lacrymis lugubrem explicat tragediã. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acũ mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen solitus iã præcesserat cruor, iã cęperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratrib. laicis, eidẽ Abbati deseruiens, cruentã extraxit annis pluribus ad testimoniũ conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra nec chalybem inde processurum. Factum est: sed mutata materia est, malitia nec dum prorsus extincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferrei acub. egredi, crassiores spinis, & modice longiores. Nec vnius tamen oẽs, sicut nec acus fuerãt, longitudinis, vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modũ dum intra annum, & paucos menses ex muliere ligna prodierunt. Ad fuit demum Reuerendus Petrus Antistes cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier missarum solemnia celebrantur, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimũ decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam ab omni deinceps cuiuscunque materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præstigijs liberata adhæsit viro, filiosque procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater notus, etiã honoratus inter conuicaneos. suos: vt si quem dubium nouitas, tanta reddiderit probabile forsitan liceat, quod credere detrectarit.

Hactenus Gaufridus Abbas Aliætubę, cui Cistericenses, & Claraualenses Abbates negotium dederunt vitæ huius cõscribendæ: cum Romanus Pontifex Lucius eis mandasset, vt eam fideliter conscribi curarent. Sed Monachus fuit scriptor, inquient aduersarij, credo plus fidei mererentur mendacissimi ipsorum Ministri, & Præsticantes. Cæsa. pinde in vestig. dæmon. Contigit autem (ait) *hoc anno Pisis hæc vidisse multis spectantibus. Quadam a dæmonibus obsessa; sæpius; modo inter adiurandi, modo postea eiecit corpora, & magnitudine, & forma per se, ineptissima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, ossa lapides, globos laneos, carbones, aliaque multa in culcita autem, ea regione, qua thorax incumbebat, præcipue qua cor globuli multis reperti sunt ex plumis affabre efformati diuersis figuris, sed plurimi instar rosarum perpetuis plumarum tenuissimarum ordinibus, nunc filo implicit nũc solo glutine, alia genera reperta sunt in ceruicali qua caput residebat.*) Quid multa? superioribus anni Duacensi cuidam, & in sulensi ancillæ similia ferme acciderunt. Exemplorum sat habemus, causam ruspermur, quæ sat abstrusa, & abdita.

Primum fateor, quædam in corporibus humanis solere interdum ex prauis humoribus coalescere, vt sunt tophi, lapilli, capilli, oscilla, conchylia spinæ, glomi pilorum, & quæ talia potuit dęmon in ipsis vlceribus, vel in corporis partium congruis finibus procreare, quod naturaliter fieri posse, consentiunt veteres non uitijque medici. Norunt mecum multi Comitis filium, qui, ante annos ferme nouemdecim, Luxenburgi, in vrina lacertulas satis magnas eijciebat, quod etsi plerique vxoris eius adulteræ, (quam, & occidi per sicarium ille postea iussit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini sectæ erat addicta, & ministro familiarior, quã oportebat, ideo nec à moribus, nec ab instituto aliena fuit vulgi suspicio.

Gale. lib. 2. ad Glacum. Celsus l. 5. c. 6. Aetius libr. 15. c. 100. Leuin. lem. lib. 3. de occult. nat. mirac c. 40. Alex. Benedict. lib. 2. & 3. Anat. Ant. Beniu. l. supra citato. cap. 3. 18. 24. 94

Secundo puto non posse naturaliter in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiusmodi metallica artificio se confirmata. quia calor naturalis, nisi plurimorũ annorum spacio, non videtur metalla inibi gignere posse: multoq; minus, sic fortuito ad certam analogiam atque dispositionẽ artificiosam, videntur tã varij humo-

res

res conuenire posse: nisi Democriteam, & Epicuream reuocemus insaniam, ex fortuito atomorum concursu cuncta cōstruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertio, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari posse. Etenim primo possunt sic sensibus illudere, vt quis putet ista in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiusmodi reliquā, quæ euomitur, artificiosam materiā, quæ in ægri corpore numquam fuerat, vel ēt ipsos humores, qui eijciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerē sic condenset, & coloret, quod verisimillimum est contingere, quando res illæ, quæ visæ sunt solidę, ac densæ, paulo post cernuntur euanescere. Præterea possunt, citra fictionem, res huiusmodi per dęmonem in os occulte ingeri, vnde mox eijciantur; possunt etiam alijs corporeis partibus inseri, & includi. Negat id VVierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget. testantur enim me dici, & chirurgi fide digni, quorum nonnullos ipse laudat, talia sibi visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos vero omnes ad vnum decipi cōtendere, quid est, nisi strenue pudorem totum exuere? ex modis immittēdi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem non prætermisit Binsfeldius; vt profundo dæmon somno demergat hominē, & sensum doloris eximat, tum dextre incidat membrum, & materiam illam duram imponat, denique eadem subtilitate vulnus adeo consolidet, vt nulla cicatrix, vel vestigium relinquatur, quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

hoc volūt semper in his accidere Grillan. de sortileg q. 3 & Card. d. c. 80. de varietat.

Tralian. lib. 4. c. 6. Benin. de abdit. mor. & sanat. caus. c. 24. et 80. Lāg. d. epi. 38. historiā puellę de leuestect. Germanice editā Beniu. et Benedic. supra cit. in l. 4 C. de malef. q. 7 conclus. 6.

Dices fortassis, vt hæc queat in partibus carnosis, & facile dilatabilibus, & promptæ consolidationis, quarum exempla recenset Nicol. Remigius; non tamē id poterit in alijs, quibus illa facilitas non est propria v. g. in intestinis, ortificio stomachi, gutture arterijs, & talibus organis, quæ angusta valde sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales; vel etiam si sectiones diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficilius quidem in his id contingere, absolute tamen posse, vt in alijs. licet enim nobis incognita sint medicamenta, ijs consolidandis, & reuniendis idonea, dæmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte sua non dilatentur, nisi ad naturales suos effectus, vt tamen aliqua adhibita, possūt extra consuetum ordinem dilatari, & cō primi. cuius rei duas historias ad finem faciendam attulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambrof. Paræus: prior est, de studioso, qui cum spicam germinis deglutiisset, eaq; ī pulmones per τραχεῖαν, descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membrana incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubriū crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At necessarium plane fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguē cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronem gladij tres digitos longum per os in fauces adactū, duodecimo post die, per annum egressit. Nonne culter iste, per tot spiras intestinorum subtilissimorum, & per illud quod à re ipsa vocatur *intestinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam malefici mentio, vel suspicio fuit. si natura id potuit, & casus, cur ex proposito id adnitens nequeat ille mille artifex solertissimus?

lib. 2. dæmonol. capit. 4.

lib. 2. chirurg. capit. 17.

Alter modus est Siluestri Prieratis, quē recentiores quidam sunt secuti, scilicet dęmonem peritia pollere, res solidissimas diuidendi, & comminuendi, partes in minutissimas, etiam instar pulueris, & eas iterum vniendi applicatis, sicubi opus, nā turalibus actiuis, idque tam præpropere, & subtiliter, vt cernētium oculi nequeāt, ob nimiam motus celeritatem, quidquā horum aduertere, ideoque putent homines ea integra immitti, & emitti. Hi duo modi probabiles sunt.

Silu. ver. maleficium. q. 5 Cosmas Philiarchus de off. Sac. p. 2. lib. 3. in tract. primi præcepti Decalogi.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuisse, cum sit plane improbabilis. Volunt isti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc, & maiora inseri, & poros rursus concludi: quorum apertione; iterata demum, quan-

Paracelso lib. de occul. philos. Baroni Lichtenbergio l. de præ-

puis Magia artic. Lud. Vitecchio l. de Magico dæmone, & Nivol. Rem. d.c.1.l.3.

do dæmoni videtur, intrusa expellantur. A Sic aiunt à fulmine sine læsione poros vaginæ penetrari, laminamque gladij chalibeam liquari. sic iactu lapidem sub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem esse naturalem, cum Buridano, quā Diuus Thomas, Scotus, Durandus, & alij, melius philosophantes, contendunt, a solo Deo perfici posse. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimensiones, siue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororū, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare, cum tamen isti pori tam sint natura angusti, vt sine insigni læsione distrahi non possint. Nec simile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, dissimillimis reperitur, fulmen quiddam est subtilissimum, & tenuissimum, ea præditum vi naturali, vt duriora, atq; resistentia consumat, mollia vero, & cedere facilia sine læsione transmittat ferrum, ligna, lapides, res sunt spissæ, duræ, & minime aptæ sic se in poros insinuare. Aqua corpus est liquidum, humidū, tenue, fluitans, cuius rei solidæ cedens loco, capax etiam liburnarum: rerum, quæ inijciuntur, impulsu cōdensabile, & ijs exemptis aptum vi sua statim coire, & reuniri; vtq;, sine partium separatione, condensatur; sic, sine earundem noua medicina, rarefit atque extenditur, quæ, quam sint ab humani corporis membis aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

Senec. li. 2. nat. q. l.2. Isid. l. 13. Etymol.

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

S*Vppono*, quod Catholicis certum est, *energumenos a dæmonibus sæpe inuadi, & possideri, vel obsideri*: hoc est dæmones in hominum ingredi corpora, & simul potestatem aliquam eos vexandi, seu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis sit energumenus; qua de re docte, post Mengum, & Polyd. Petr. Tyræus disseruit, sic homines dæmoni tradendi potestatem constat olim Apostolos habuisse, ex S.S. & alios quoque sanctos homines, vt olim, sic, & olim, sic, & hodie eam à Deo accipere, qua non nisi prudentissime, & cum magna caritate atque iustitia vtantur; haud difficulter probaretur, si huius loci foret. An vero dæmones, eos quos possident energumenos, sic possideant, vt eorum corpora, ipsimet subintrent, posset quis dubitare, eo, quod B. Ildegardis in libris reuelat. suarum scribat sede quadam energumena in verba visione vidisse.

Mengus in fustе dæmon. Polydor. de exorc. Tyræus disp. de dæmoniac.

1. Cor. 5 v.l. 1. Timot. 1. v. vlt. vide Tiræum d. operis. q. vlt.

Quod ipsa permissione Dei quadam nigredine.] & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat, & obumbrata; quæ totā B sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea eleuato intellectu suspirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit, & perfundit: vnde hæc rectos sensus, & actus perdebat, & inconuenienter sæpius clamabat, ac faciebat. Et me cogitante, & scire volente quomodo Diabolica forma (id est substantia) hominem intraret, vidi, & responsum habui, quod diabo- C lus in sua forma, vt est, hominem non intraret; sed eum vmbra, & fumo suæ nigredinis obumbrat, & obtegit, si enim forma illius hominem intrare: citius membra illius soluerentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in sua forma intret. Sed supradictis perfundens, ad infamiam, & inconuenientia euertit, & per eum, quasi per fenestram vociferatur, & membra illius exterius mouet, cum tamē D in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita, & ignorante, quid caro corpus faciat.]

Sic illa apud Theodoricum Abbatē. eius vitę lib. 3. cap. 20. Sed hic locus ostendit verissimum esse dictum Theologorum, sæpe eos, qui assueuere multis reuelationibus etiam veris, putare se habere per reuelationem; quod habuere per discursum opinionemque. Indicāt hoc multa. *Primo*, quia principio vere tantum de- E scribitur obsessio, nō possessio. *Secundo*, quod inquisitio hæc parum erat necessaria, & satis curiosa. *Tertio*, quia suspectū est, quod ait Deum non permittere, vt diabolus secundum suam essentiam, vt solet esse in suo loco corpora possideat. communis enim Theologorū distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos*, & *possessos*, quod in his sit dæmon, vt erat in statuis idolorum, nonnunquam: & hoc in-

dicant

dicant inflationes, & multa alia, quę in possessis cernuntur. *Quarto*, quia ratio nulla est: nec enim forma dæmonis siue substantia eius spiritualis ipsi corporis cōtraria sic est, vt illud statim destruat, etiāsi nolit, solo ingressu. *Quinto*, quia non semper anima sopita est, quando dæmō energumenum, vel obsidet, vel possidet, vt apparet, quia videmus sæpe illos omniū recordari, quæ egerint. Denique sancti, & Theologi omnes sic semper locuti, & opinati fuere, vt dicerent dæmonem corpus areptitij intrare, & ab eo exire. Non quidem id subire, vt informet, vel tanquā pars eius, (quod vocant) corpus integret; sed tantum, vt loco, vel instrumento organico vsurus, vt fuse explicat Episcopus Abulensis, in 7. Exo. q. 16. Rectius itaque dictum a Cæsario lib. 5. c. 15. dæmones non vniri animæ substātialiter, nec in ipsa esse anima, sed applicatione tantum, & oppressione per energiam seu operationem animæ adesse, & sic homini vniri, & ei quasi illabi. allegat Gennadium, l. de Eccles. dogmat. cap. 82. hoc tenentem: tamen corpori inesse sicut in loco posse; & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expresse Cæsarius ex S. S. confirmat. nō enim recte dicitur exire nisi, quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, Matth. quinto, versicul. nono. Intus ergo fuere. Restat nunc, vt quæramus, an malefici possint, & soleant sic alios deuouere, ac dæmoni quasi mancipare? Multorum confessionibus constat eos id putare, fatentur enim se dæmones in brutorum, vel hominum corpora immisisse, & ipsi dæmones cum exorcisantur, id solent prætexere, se à tali, vel tali immissos. prætermittam, quæ recentiora sunt, à Remigio, & alijs allata, duo tantum adscribam ab alijs commemorata, quorum fides reijci nequit. Anastasius Nicenus de Simone Mago: *Multos* (ait) *tentantes eū dicere præstigiatorem: cum eos esset allocutus & deinde conuiuij prætextu bouem sacrificasset & eos conuiuio excepisset. varijs morbis, & dæmonibus eos subiecit.*) D. Hieronymus nobis proponit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiserat. *Perducta* (inquit) *a parentibus ad monasteriū seni traditur, vlulante statim, & confitente dæmone: vim sustinui. Inuitus abductus sum. Quam bene Memphi somnijs homines deludebam? o cruces? o tormenta, quæ patior? Exire me cogis; & subter limen ligatus teneor. Non exeo: nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licito, & lamina strictus teneris: Dic. Cur ausus es ingredi puellam Dei? vt seruarem, inquit, eā virginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum. Amoris dæmonem?* &c.) En, vt magus immiserat dæmonem vere: & sic opinor etiā multa eorum, quæ narrat Anastasius, à quo Glycas p. 1. fuit eadem mutuatus; & in primis, de quo nunc agimus, Deo permittente, potuisse vere à Simone Mago patrari; quare Annalium scriptori eruditissimo, nequeo assentiri, qui mira illa Simonis ab Anastasio prodita, iudicat tantū fuisse imposturas, hominibus per imaginem, & visum ostensas, cum nulla veritate consisterent. sunt enim in ijs multa, quæ, & posse, & solere contingere, libr. præcedente *de Dæmoniaca Magia* satis copiose ostendimus. Anno 1581. in Viuarensiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quæ varij plures cuique, non vno modo dæmones immisit, quibus grauissime diuexati fuere. In his filius, & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, sed more puerili abliguritis ab ipsis, qui deferebant, singulos tribus dæmonibus possidendos mancipauit. Similia factitabat strix alia dicta, *la Gochonneta*, vt illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus testis vir doctus & prudens Claudius Charon l. de Antichristo reuelato Nota 1. fatetur hoc fieri solitum Bapt. Codronch. Medicus libro 3. de morb. malefic. cap. 7. Hæc autem immissio malorum spirituum, non prouenit a facultate cogendi, quæ nulla Magis cōpetit, in dæmones. Nam, vel sponte dæmones ex pacto obsessum vadunt, finguntque se obtemperare; vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone superiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen casu Dei permissio requiritur, vt causa sine qua non posset hoc fieri: permittere vero Deus id consue-

Marginal notes: 1. Cor. 5. vel 1. Tim. 1. vel 2. Tim. 2. vide Tiraum. de operis, q. vlt. — 8. S. q. 26. — In vita S. Hilarionis. — tom. 1. anno 68.

ſueuit, non niſi ob graue aliquod obſeſſi A peccatum: non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla ſuggerit Ioan. Cæſarius. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet abſentes*. Et experimento compertum eſt hodie pleraſque ſtriges cum dæmone pactas, vt cuicumque diras imprecentur, bruto, vel homini confeſtim illi tabe lenta incipiat tentari, vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec irritam hanc, vt plurimum earum deuotationem plurimis exẽ B plis docet Remigius lib. 2. c. 9. 10. & tribus ſeqq.

Vide Tyraum d. oper. c. 29. l. 5. exem. c. 1. 12. et 21.

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie eſt maleficium: adeo, vt in aliquibus locis vix audeat quiſquam clara luce matrimonij ſolemnia celebrare. ne quis ma C lus coniugum votis illudat. Id ſi fit, quia, quo pauciores ad futuri & rei conſcij fuerint, hoc plurimum inſidias effugiunt, nihil ad hũc tractatum pertinet cautela huiuſmodi: ſi; quod antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res ſuperſtitione non vacat. Sed ad ipſum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere, (vt Canones loquuntur) frigidum, & maleficiatum: hoc eſt ad actum coniugij in idoneum. Hoc illos D poſſe, & ſolere probatur, tum auctoritate conatum, tum communi ſententia Theologorum, tum praxi Eccleſiæ, quæ ſic affectos poſt triennij experientiam irritam, & adiuncta ſeptem teſtium iuratorum manu, ſeparare conſueuit. tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Boroſi, qui exſtat exiſtimantium à Chamo tali damno multarum Noemum fuiſſe: tum exemplis mox referendis, & E experientia quotidiana: tum denique ratione. poteſt hoc fieri naturaliter, caſtratione, eliſione, ruptione, deficcatione, in frigidatione, & ſimilibus ex cauſis, quas cum norit dæmon, poterit illis vti, confirmant id Hiſtorici, & poetæ. Deinde fit ſæpe, vt, qui cum vna nequit, queat cum alijs, vel, qui cum cæteris poteſt, cum vna non poſſit, item, vt non poſſit cum ea ſola,

cap. ſi per ſortiaria. 23. q. 1. et toto ti. ex tr. de fri. & malefic. in 4. d. 34. D. Tho. 3. q. q. 58. ar. 2 & aly citati ab Enriqu. libr. 2. de matr. c. 8. c. laudabilem. de frigid. & malef. vide per Enriq. d. c. 8. nu. 1. et c. 7. num. 9.

quam maxime amat, & deperit: item, vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiuſmodi varietas ex naturali cauſa nequit prouenire. prouenit ergo ex ſupernaturali ſeu prodigioſa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

Modis ſeu formis ad hoc diabolus vtitur pene infinitis. ſane auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidam magi, ſolummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, ſed dæmon interea maleficium perficit, & ſiue virum ſiue fœminam reddit impotentem. tam in fœminas, quam in viros graſſari vere dixit Ananias, ſed tamen facilius, & frequentius in viros cernimus hoc malum ſerpere; fors an, quod vbi plus operæ, & inſtrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus, & impedimentum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem poſſe volunt plerique, vel in diem, vel in annum, vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

libr. 4. de nat. dæm.

A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, qu bus cauſis dæmon abutitur. *prima* eſt, quando coniugem alterum alteri reddit odioſum, vel inuicem ſane odioſos facit, per calumniam ſuſpicionemve, aut morbi alicuius immiſſionem; ſicuti cum, vel Venus, iuxta Steſichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, vt omnes fœminæ Lemni grauiter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati: Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus. *libro rerum Lesbicar.* 1. aut id faciunt phantaſia turbata, ſic, vt aliquid in compare vehementer odioſum, vel formidabile ineſſe credant: ſic Valazca, Libuſſæ Boemæ famula, mulieres a virorum amore per veneficium adeo auertit: (*vt coniuratione inita, ſuos quaque maritos, fratres patres, filios vna nocte interfecerint, mox arce Viſſegradenſi obſiſſa, Primiſlai regis exercitum ad internecionem fere ceciderint.*) Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſſime, ſed quando ad copulam ventum ſubito accenſi odio, alter alterum cædat vel vnguibus laceret, quod genus, & Theologi,

Natalis Mirthol. lib. 6. c. 2. Aeneas Siluius in hiſtor. Bohem. & Bapt Egna lib. 3. capit. 2

P. Henr. de Sacra men. l. 12. c. 8 nu. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3. Iaquer. flag. cap. 12. auct. demonoma. & au ctor. li. de lamitii. l. 2. libr. 1. eleg. 12.

gi, & Iurisconsulti nouerunt. tunc dæmō A primo accendit ardorem libidinis proposita forma coniugis, vt concupiscibili, & quando venitur ad amplexus, tunc proponit, vt odiosam, & exitialem, faciens, vt membra generationis appareant, vel magnitudinis prorsus incongruæ, vel formæ horribilis aut supra modum fœdæ. Secunda causa est, quando corpora impedit, nequeant ad se mutuo appropinquare, & sic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuersis, vel cum conantur iungit, B phantasma aut quid aliud inficiens intermedium, ad prius videtur pertinere illud Propertij.

Inuidiæ fuimus, quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad posterius, quædam narratio plena admirandæ nouitatis, cuius C fides penes auctores sit. narrat ex Vincentio Beluacensi Diuus Antoninus, Romæ temporibus Henrici tertij. Imperator. fuisse iuuenem quendam locupletē, & nobilem, qui recēs vxorem duxerat, & sodales suos opiparo conuiuio nuptiali exceperat.

Vicent. l. 26. hi. Antonin. p. 2 sum. hist. tit. 16. c. 7. § 4.

Exiuere in campum à prandio lusuri pila. Sponsus, ludi dux, pilam poscit, & ne excideret annulus sponsalitius, inserit eū digito statuæ Veneris æreæ, quæ in pro- D ximo erat, omnes vnum petebant, sic cito defatigatus ipse à ludo secessit, & ad statuam rediens, annulum recepturus, ecce, videt digitum statuæ vsque ad volam manus recuruatum, & quantumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempesta cum famulo ad statuam reuertitur, & extensum, vt initio digitum repperit, sed E sine annulo, iactura dissimulata. domū se confert ad nonam nuptam. Cumque thorum genialem ingressus, sponsæ se iūgere vellet sensit impediri sese, & quiddā nebulosum, ac densum inter suum coniugisque corpus volutari. sentiebat id tā ctu. videre tamen nequibat. hoc obstaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem.

Natalis Marthol. lib. 6. c. 2. Aeneas Siluius in hist. Bohem. & Bapt. Egna lib. 3 capite.

Mecum concumbe,] quia hodie me desponsasti. Ego sum Venus, cui digito annullum inseruisti, nec reddam Territus ille tanto prodigio (inquit Antonin.) nihil referre ausus est, vel potuit, insomnem duxit noctem illam, multum secum deliberans. Sic factum est per multum tempus, vt quacumque hora cum spona cōcumbere vellet illud idem sentiret, & audiret. Erat sane alias valens, & domi aptus, & militiæ. Tandem vxoris quærelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo euidam, presbytero suburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficijs potens. Illectus ergo promissis multis, compositam epistolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad compitum, vbi quatuor viæ conueniunt, & stans tacite considera. Transient vbi figuræ hominū vtriusq; sexus, omnisque ætatis, & conditionis, equites, & pedites, quidam læti, & quidam tristes, quicquid audieris, nō loquaris, sequetur illa turba quidā statura procerior: forma corpulentior curru sedens, huic tacitus epistolam trades legendam, statimq; fiet, quod postulas. Ille autē iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq; inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulā inequitantē, crine soluto per humeros iactato, vitta aurea superius constricto, aureā virgam gerentem in manibus, qua mula regebat; præ tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis, & vnionibus composito, causas, viæ ab eo exquirebat. Nihil ille cōtra, sed protenta manu epistolam ei porrigit. dæmon notum sigillum non audens contemnere, legit scriptum, moxque brachijs in cęlū eleuatis. Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palūbi presbyteri? Nec mora, satellites suos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, sine obstaculo, potitus est diu suspicatis amoribus. Palumbus autem, vbi dæmonis clamorem ad Deū audiuit de se, intellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltro truncatis miserabili pœna defunctus est, confessus

fessus coram populo Romano inaudita flagitia.

Hæc ille in cuius verbis, & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandā per aliud maleficium, & seriam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales prohibeantur transire ad membra generationis, & sic seminis decisio impediatur, de quo impedimento, rectè Ioan. Maior. disseruit.

in 4. d. 34 art. 3.

Quarta est, si semen prolificum exsiccetur & subtrahatur.

Quinta, si virga viri flaccida fiat, saltē quādo quis vult actum matrimonij exercere. de quo Ouidius, *Quid vetat, & neruos magicas torpere per artes?* Petronius, *Forsitan rediret hoc corpus ad vires, & resipiscerent partes veneficio, credo, sopitæ.*

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur, hæ causæ vulgatiores cunctis fere notæ, & obuiæ sunt apud Doctores.

Palu. & Soc. add. d. 34. Syl. verb. maleficiū q. 6. Abul. in ca. 19. Mat. qu. 90. par. 2. mal. q. 1. c. 7. Rem. l. 1. dæmonol. ca. 5.

Septima causa est, ratio: nempe muliebrium locorum obseruatio, vel nimia coarctatio, aut viri genitalium retractatio, absconsio, vel vera ademptio.

De virili huiusmodi calamitate, narrationes varias sui tēporis proponunt Sprēger. & Remig. Quo ad retractionem, & abscōsionem fortassis illa naturaliter fieri posset, quamquam dubito, & inclino in negantem partem. ademptionem cōstat esse semper merum præstigium, licet alibi, vt in auium nidis apud Sprēger. malefica membra illa ostentet, nec enim aliter potest ista tollere, quam homines, sectione aut simili separatione. adempta vero non magis potest restituere, quam homines. Sunt ergo hi modi quo ad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri potest, sic etiam a dæmone causari, idque opinor tam de arctitudine in ossibus, quā de arctitudine in carnositate.

de vtraque egerunt Vi. Sot. Ledes. in 4. d. 34. et Hēriq. li. 12 c. 7. nu. 3.

Dixit duplex esse impedimentum. vtrum quoad omnes, sic inuenio mulctatum Siuanum ab vxore apud Tacitum libro 4. ann. & Aurelium apud Zonaram tomo secundo, & forte Amasim Regem Aegypti, aliud quoad vnā dumtaxat personam certam, hoc vocant Dd. maleficium respectiuum. ita legimus affectum A Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore sola non poterat. idem de quodam Eulatio. refert Gregor. Turonens. lib. 10. c. 8. sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Isabellæ Aragoniæ potiretur.

Herodot. lib. 12. Pau. Aemyl. in vita Clotarii Fran. cesc. Guiciard. in hist. Ital.

Dixi secundo, impedimentum, quoddam esse temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vsque ad mortem duraturum, nullo naturali remedio, nec alias licite, auferri potest. Scio B cum glossa, quosdam negare à Diabolo vllum huiusmodi perpetuum impedimētū induci posse: sed scio quoque hoc glossæ dictum communiter à Canonistis, & Theologis Doctorib. reijci: vt repugnās ipsius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt semel, sic sæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt sępius, sic nō & poterit toties quoties permittis Deus? Denique falsum est, glossæ C fundamentum, semper ab auctore maleficij illud tolli posse: postea libro vltimo docebimus, aliquando non posse maleficas sanare, quę nocuerunt. Nec dubitarim plura posse dæmonem destruere, quam reparare. Quid si membrum præsciderit? non magis illud valebit restituere, quam vitam semel ademptam. Ex his puto facile (Lector) intelligis temere Michea Montanum libro 1. *de essais* cap. 11. adimere hæc maleficia dæmoni, vt D adscribat viribus imaginationis, potest illa impotētem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat, verum effectus tam varios, ac multiplices vni adscribere imaginationi, nec Orestes quidem duxerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in alias valido, & cupido, & sperante se posse, immo non dubitante; prima vice, qua spe fallitur.

Inno. re. quisisti. & cap. si per sortiarias 33 q. 1. Cardin. ibid. Abb. & alij ad ti. de frig. et malef. Nau. cons. 1. l. 4. tit. 15. Abul. d. q. 90. Magia. in 4. d. 34. & ib. Diuus Th. ar. 2. Dur. Palud. Richar. Maior. Soto. Vic. vterque. Ledesma, Palac & alii citati per Hēriq. d. c. 2. §. lit. O.

Vltimo loco huic maleficij generi videtur annumerandum, quod refert Saxo E Grammaticus, his verbis, *Mares in vrbe Karentina*, apud Rugianos) *cum feminis in concubitum admissis, canum exemplo, cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterāt, Interdum vtrique perticis è diuerso appensis, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuerunt.*] Sane ijs, qui feræ, & non homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, sed singultus, sed lachry-

lachrymas excutiat; Hei? quid peccata non merentur? quid non vltionis clementissimo Deo extorquēt, fieri potest, vt dæmonum hic opera intercesserit; & Deo, illa vt carnificum vtente manu, hoc supplicij dirissimi genus à commentitijs exegerint, quod si in adulteros, & concubinarios hodie similia iudicia exerceantur, quæ perticæ suffecerint? plures sane continentiam amarent, & obscęnas libidines auersarentur. Fieri etiam potest, vt meræ dæmonis præstigiæ fuerint. si non fuere præstigiæ vix est, vt naturalis ratio reddi queat: nisi dicas, & viscositatem seminis, & dispositiones membri, quæ in feris, sic cohærere solitis insunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius industriam, & vires non superare.

Quid si, & Salmacis fons maleficum, quid habuerit iniectum? sane, quod Strabo libr. 14. de illo refert μαλακίζειν τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malacisari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos, quam ad emasculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen sensu) mulierationem retulerim. Hæc enim hominibus illis à Christi lege, & fide alienis, quasi necessaria consecutio (nefas?) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cætera fidei Christianæ non minimum; quod cum dæmonum cultu portentosa hæc dæmonum suasu, & hortatu crimina paganismo inolita, tandem plerisque in regionibus prorsus exoleuerint.

SECTIO IX.

De maleficio odij.

HOc vsum Valascam supra ostendi, & agnouit Arnobius libro primo, contra gentes. Addam alia, Godscalcus Holenus Augustinianus Præceptorij fol. 20. lit. A. sic scribit.

Noui mulierem,] quæ voluit facere diuortium inter duos se mutuo amantes, propter quod deberet salariari. Scripsit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis verbis, & dedit chartulas, vt portarent, & tamen nulla sequebatur diuisio. Secundo scripsi hæc eadem in caseo, & dedit illis ad comedendum: & accepit postea pullum nigrum, A & diuisit per medium, obtulit vnam partem diabolo (*certo sacrificij ritu*) & aliā dedit ad comedendum illis duobus, tunc sequebatur maximum odium inter eos: ita quod vnus alium videre non poterat. Vnde hoc nisi quod dæmon habuit tunc offertorium suum?] sic ille. Censeo hoc maleficij genus respexisse poetam, cum inducit dæmoni quandam dicentem.

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres,

B Andr. Cæsalpin. de inuestigat. Dæmon. cap. 10. scribit solere maleficas sub limine, vel in angulis domus capita serpentū, & pelles defodere ad odium conciliandum. Sed hæ quisquiliæ signa tātum sunt pacti conuenti. Nam odij maleficiū auctorem habet dæmonem. Nec enim naturalia pharmaca possent aliud, quam hominem atro turbideque sanguine, & quadam melancholia graui afficere: itē humores nimis adustos adurere, vel frigus noxium inducere. vnde oriatur quę-
C dam ferocius, morositas, crudelitas, & misanthropia in vniuersum, qualis est in ijs, qui lupina insania laborant. Postea dæmon hoc odium dirigit in certam personam, omnes odio opportunas imagines phantasiæ obijciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens. cum amaritudinis miris modis causisq; adeo vt cum illa recurrunt animo, vix queat homo non grauissime irritari, & excande-
D scere, etiam in illos, quos hac perturbatione definente efflictim amat. Huius maleficij memorabile exemplum narrat Ioan. Bapt. Codronchus lib. 3. de morb. malef. c. 8. sic ille.

In oppido Seppino ditionis Neapolitanæ,) erat quidam Iacobus nomine, cuius vxor tantum odium, cum eo exercebat, vt à primo die, quo inter ipsos matrimonium contractum fuit, simul habitare nō potuerint: tantum abest, vt sese inuicem
E copulauerint, Et, si quando Iacobus ad vxorem accedere voluisset, tanto furore, ac rabie percita vxor erat, vt se per fenestram potius præcipitem daret, quam illū perpeti posset. Quod cum cuidam religioso viro ab ipsis hospitio recepto narratum esset, de hac re dubius, & ad fidē præstandam difficulter se habens, experiundi gratia illico mulierem accersiri iubet, eiusque maritus in interiore in ædium par-

partem sese abdidit, ne eius præsentia vxor ingredi renueret. Venit mulieti, quæ de odij sui causa contra coniugem interrogata, suam vicem prius, miserumque fatum cum deplorasset, se nullam inquit eius rei rationem reddere posse. quin absentis mariti tanto desiderio, & amore se flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret. Cum autem ad illum alloquendum, & videndum accedere vellet, illico ni suæ, tot deformitatibus, & in turpitudinibus, totque horribilibus monstris maritum depictum apparere, vt mortẽ prius subire vellet, quam illum ferre: asserens, quod eius anima tota omnesque vires & spirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & sui perniciem ferebātur. Rursus eo absente eiusdem desiderio æstuare se aiebat. De cuius mulieris verbis, cum bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulieribus eam comitantibus, vt illam circũ pedes, & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent, quo maritus, omni repugnantia remota, expeditum accessum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam cælādam mulier se ita affectā esse simularet. Vxor denique se ob mariti desiderium ligandam tradidit, rogans, vt ad se maritũ admitterent. Quo ingrediente, nullæ vnquam furiæ tam immanes visæ sunt, nulla fera tam efferata, nulla belua tanta rabie, & furore concitata, ei similis inuenta fuit: spumam ex ore emittebat, dẽtibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus velut furijs agitatum, ac dæmonibus plenum videbatur, Mulieresq; ibi assidentes retulerunt eius ventrem, ac stomachum funibus contortis, ipsis tangentibus, refertum visum esse, totamq; cutim, vt flagris cæsis redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus concertationis labore defessus, & illius miseri cordia motus illinc exijt. Et tandem post tres annos mulier quædam in veneficijs versata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter molestaque tulerat maleficium quod patrauerat soluit. Et ita Iacob. vxore potitus est: & in summa pace, atque ocio tranquillissimè vixit.]

Huc pertinet *Maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum non meminisse. Rem exemplo declarabo, duobus testibus ijsdẽ illis comprobatam.

A

In oppido Hetruriæ Sangeminianẽsi.] iuuenis quidam adeo perditè veneficam mulierem adamauit, vt formosam alioquin, & honestam vxorem vna cum filijs reliquerit, & cum pellice, suorum immemor vitam eo vsque traduxerit, donec vxor de maleficio monita ea concessisset, & clam maleficij instrumento perquisito, inuenisset, sub lecto bufonem ollæ inclusum consutis oculis: eo igitur abrepto, & solutis oculis postea cremato: confestim vir suorum recordatus, tanquam è somno surgens ad vxorem, & filios reuersus est:] Condronch. d. lib. 3. c. 6. Cæsalpin. c. 10. de dæmon. inuestigat.

B

SECTIO X.

De incendiario maleficio.

C

NOn animum inflammant modo, sed & corpora, & domos, & oppida: vt facile appareat æterni ignis esse alimenta.

Corona Creusę nota est, quam munere impio Medea concremauit, ex asphalto humectiore, & sulphure pharmaco inunctam volunt Cælius lib. 15. A. L. cap. 13. & Venetus Natalis lib. 6. Mytholog. cap. 7. quasi horum tanta vis esse potuerit, vt modica inunctione totam Regiam

D

Corinthi corripere posset cur nō naphtā medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur non *insopibilis*, vt vocat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnij fabri?* cur non flammiuomi pecoris Aeetheæ? cur non semina flammæ? cur non cuncta, quæ Tragicus commiscentem facit Medeam?

Piæ sororis, impiæ matris faciem
Vltricis Altheæ vides.
...... tu nunc vestes

E

Tinge Creusæ, quas cum primum
Sumpserit, imas vrat repens
Flamma medullas, ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus,
Quem mihi, cæli qui furta luit
Viscere fœto: dedit & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit, ac tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes. & viuacis
Fulgura flammæ de cognato

Phae-

Phaetonte tuli. habeo media
Dona Chimeræ. habeo flammas
Vsto Tauri gutture raptas,
Quas permisto felle Medusæ
Tacitum iussi seruare malum.

Omnia quidem hæc fabulosa, sed efficacissima ad extinguibile incendium opinabantur vulgo: poeta vero gnarus vim illam à dæmone ex pacto se exerturam. concludit prece ad Hecaten (magorum Numen)

Adde venenis stimulos, Hecate,
Donisque meis semina flammæ
Condita serua. quo pacto condita, & clausa? vt solent hodie. initio impune contingas, & adspectu nihil vel sensu ignitum.
..... fallant visus
Tactusque ferrant ..... quid interea, an ociosa?
..... meet in pectus
Venasque calor. stillent artus
Ossaque fument ..... ita fit, & omnia amburuntur.
Illic quod mox. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iussus, ignis, iam domus tota occidit.
Vrbi timetur. vnda flammas opprimat?
Et hoc in ista clade mirandum accidit;
Alit vnda flammas, quoque prohibetur magis,
Magis ardet ignis: ipsa præsidia occupat.

Nemo hic adeo Philosophus sit opinor, quin maleficam vim agnoscat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina contigerunt, prodita à Nicolao Remigio libro 2. capit. 13. Leherij quædam saga, cui nomen Iana Nigra Armacuriana obnixè quidem à Francisca Huyna contenderat, quod cum impetrare nequiret, in desiderium vindictæ exarsit.

Nam accepto (inquit) *à dæmone linteolo,*] quo erant inuolutæ minutiæ quædam instar fœni defecti, admonita est clam illud deponere in Huynæ ædes, ac properè facescere. fore enim, vt non multo post flammam corriperet subito, vnde illæ cum omni supellectile consumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huinæ, tum forte aliquid in furnaria agenti, vænale offert, in telæ, qua vllam adornare audierat licium: sed cum negaret eo sibi opus esse, quod

A ex domesticis operis speraret plus satis sibi futurum. Nihilominus bona illa in pistorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens se, si tum in sui esset non contingeret, cum vellet, restituturum. Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quæ depositum glomum continebat, deinde vniuersa domus adeo præcipiti ardore atque incendio, vt nullum ei remedium satis mature adferri posset. Res vtriusque diserta atq;
B separata assertione, simul & ipso euentu fidem sibi apud omnes indubitatam vindicauit.

Minus latens incendium, sed perniciosius fuit, quod ita describit Erasmus Roterodamus. & etiam Lycosthenes in Prodigijs testatur ille sic in Epistolis.

Oppidum est in Heluetia,] nomine Schiltach. quod 4. Idus Aprilis ann. 1535 totum subito conflagrauit, eiusque incendij causam, quantum illius loci munici-
C pes apud Friburgi magistratum, (quæ vrbs illinc abest octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuisse rumor est. Dæmon sibilo signum dedit è quadam ædium parte. Caupo suspicans esse furem, ascendit neminem reperit: Sed idem signum rursus ex alto cœnaculo redditum est, & huc conscendit caupo, furem persequens. Cum nec illic quicquam appareret, sibilus auditus est, è fastigio fumarij. Ilico tetigit cauponis animum, esse dæ-
D moniacum quiddam. Iubet suos esse præsenti animo, accersiti sunt Sacerdotes duo. adhibitus exorcismus, respondit se esse dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, se velle eruere oppidum. Minitantib. sacrificis respondit, se pro nihilo ducere minas illorum. quod alter esset scortator vterque fur. Aliquando post mulierculã, qui cum habuerat consuetudinem annis quatuordecim cum interim illa quotannis confiteretur, & acciperet Eucharistiã:
E sustulit in aerem, imposuitque fumarij fastigio, tradidit ollam, iussit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combustum est.

Hæc illæ. Nec admodum multi sunt anni. cum per Rhenanum tractum incendiarij quidam grassabantur, qui in aliorum domibus, gladium, hastam, scipionẽ, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebãt, atq; mox post aliquot horas

ras inde prorumpens flamma, quasi ex malleolis, ædes absumebat.

QVAESTIO V.

Quibus personis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vsque ad iudicij diem mansurus sit legatus, nemini potest nocere, nisi cui Deus permiserit, & quantum permiserit, D. Leo. *Et cũ eis* (inquit) *nihil amplius in quenquam liceat*, quam iustitia diuina permiserit, quæ dignatur suos ad corrigere disciplina, aut exercere patientia agunt, tamẽ versutissima arte fallaciç, vt ex arbitrio propriæ potestatis, aut lædere videantur, aut parcere, & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt, vt quidam illos timeat pati infensos, & velint habere placatos cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quam pacem. Serm. 19. de passione Domini. Vt porcos subiret, à Christo veniam petijt, nec mendaces facere Prophetas Achabi, nec Iobum affligere sine diuina potuit permissione. Hæc obtenta, non est potestas, quæ comparari queat ei, super terram. Quare cum per dæmonem damna malefici inferant, sequitur illis omnibus eos nocere posse, cui ne noceant Deus non prohibuerit, Defendit autem Deus omnes sincere sperantes in se, liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aspero, à timore nocturno, à sagitta volante in die, ab incursu, & dæmonio meridiano; *& tribuit virtutem*, super aspidem, & basiliscum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem, hoc est superandi omnem vim, & effugiendi omnes insidias principum tenebrarum.

Matth. 8 vers. 31. 3. Reg. 22 Iob. 1. v. 12 & 2. vers. 6. Iob 41. v. 34.

p. 30. v. 5. 9. 13.

Dico igitur primo. *Dico permittente*, quod in seqq. etiam præsuppono) *fœderatus dæmonis inferioris posset nocere dæmonis superioris fœderato, nõ virtute sua, sed accepta licentia vt, quia dæmon ille superior non potest resistere diuinæ voluntati. Alioqui, si Deus siat eos agere iuxta legem ordinariam, dumtaxat possunt fœderati dæmonis superioris nocere inferioribus, vel æqualibus*, quia lex ordinaria est, qua Deus sinit illos agere inuicẽ quantum possunt: *maleficorum vero robur, & potestas dependet a potentia dæmonis cum quo pactum habent.* sic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprengerum. sic finita sæpe magorum certamina cum alterius morte, vt docuit libro præced.

2. p. qu. 2. principali.

2. Frequentissime *solent nocere infantulis*, Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia sic à multis peccatis præseruati in cœlum rapiuntur felices securi quod malitia non mutabit eorũ intellectum permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem, teste D. Augustino. Ante baptismum vero perceptum, non raro permittit illos Deus occidi, ne propter actualia peccata, quæ commissuros videbat si viuerent grauiorem sibi damnationem acquirant, neque Deus propterea crudelis est, aut non iustus: quia propter solum originale peccatum mortem merebantur: Sane nondum ablutis vnda sacra videmus, vt plurimum. Dęmones insidias struere, & eorum nece gaudere, quia tunc, qui necant malefici, longe grauius peccant, & atrocius Deum offendunt. nam plane innocentes atque innocuos anima simul, & corpore perdunt, præsertim si liberos proprios, quos, & dæmoni offerre, & occidere sæpe solent striges: sicut olim faciebant Cananęi & cultores Moloch, & Barbari nostris temporibus Indi Temixistitani. Narrantur in hoc genere infanticidij immania facinora Baronis cuiusdam Armorici, à Nicol. Iaquerio, & Sagæ Helueticæ a Spregero. Cur vero potissimum tam teneræ ætati noceant, multæ sunt causæ. hæc ætas est imbecilior ad resistendum, est incautior ad cauendum: nequit earum conatum deprehendere. vel reuelare, vel accusare petunt etiam ab his instrumenta maleficiorum. nam persuasum habent, si certo numero corda infantium exsciderint & comederint, se patientiam omnium tormentorum consecuturas adeo, vt ad confessionem criminum perduci non queant, conficiunt quoque ex corpusculi infantium occisorũ famosum, illud vnguentum suum, quod Grillandus dicit vocari in Italia, vnguentum Paganum.

lib. 21. de ciuit. Dei c. 14.

Leuit. 18. ca. 21 Ps. 105. vers. 37. 4. Re. 21. v. 10. Ier. 32. v. 35. Flagell. fascinariorum. c. 15 d. p. 2. q. 1 c. 13.

Binsfel. in l. multi. C. de malef. q. 2.

Dico 3. *haud dubie quando naturalibus*

bus venenis vtuntur, æquè possunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis, de facto tamen sæpius nocet malis, & peccatoribus, quam iustis, & bonis. Quoniam Deus plus sæpe iuris tyranno largitur in mancipia, quam in Dei filios, & amicos, quibus ipsis tamen interdum nocere permittitur, propter maius bonum eorum met, qui patiuntur.

De iudicibus, & iustitiæ ministris præcique quæritur an, & his nocere queant? vulgo decantata, & à nonnullis etiam doctis recepta opinio est, ex speciali priuilegio his concesso, non posse. hi duabus rationibus vtuntur, vna petunt ab experientia & euentu, sed ista nec perpetua, & vniformis est, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Anannias, quia si nocere possent iudicibus viderentur aliquid in ipsum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos, qui Dei funguntur officio. ratio ista valeret, si absolute, & non limitate ex Dei permissione, id possent: nunc quia potestas ista tota pendet à nutu Dei permittentis, parum solida ratio est. Nonne in ipsum Christum, qui iudex ipsorum dæmonem est potuit diabolis, & Iudæi atque Romani eius membra, adeo, vt & in crucem egerint? nonne Iob, rex erat, & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus, fuit, & vlcere pessimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipsum aliquid iuris habuisse dæmonem? sane nullus. quia sciunt, omnes, hoc quicquid potestatis fuit, id de super à Deo Patre luminū fuisse concessum. Sed & sic dari dæmoni nunc posset à summo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprij, sed delegati tantum competeret. Proferuntur quædam exempla, inter, quæ Formicarij auctor, *de publica vero iustitia (inquit) omnes malefici, qui supra, & verbo, & experiētia testimonium dederunt, quod eo ipso, quo per reipub. iustitiæ officialis capiuntur, statim omnis maleficiorum eneruatur potestas. Vnde cum sæpe dictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fetor, vt fere desperarēt, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, secure miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ.*] Niderius itaque censuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quam reo capto. Monstreletus quoque lib. 4. Chronicorum de Edelino agens, id videtur cōfirmare. Attamen si diuinum priuilegiū foret cunctis iudicibus concessum, cum Dei perfecta sint opera, & executionis iustitiæ, tam necessaria, tamque principalis pars sit ipsa captura: non dubito, quin, & ad illam extenderetur. quare neque ad illudendum satellitibus, capientibus maleficium valiturum; Arbitror potius, hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuisse auxilio, quā priuilegium illud. Quid? quod Sprengerus ipse refert, & nos retulimus, etiam in ipso rogo sententia iudicis damnatam lamiam solo anhelitu carnifici lepram intulisse, cum ipsa leprosa non esset? Et cum Parisijs ante annos triginta degerem, fama publica ferebat famosum Magum (quem sæpe vidi) nomine Magistrum Goninum; cum propter facinora, varia ad laqueum damnatus fuisset, sic illusisse iudicibus, vt pro ipso viderint appensam patibulo, primi Præsidis mulam. Nihil adfirmo, sed hoc fama dispersum sæpe audiui: certe ille iudicio superdixit.

Prudentius itaque Ananias, hoc priuilegium restringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine, qui Deum præ oculis habentes recte riteque suo funguntur officio. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas, vel vindictæ amor agit, qui curiositate adducti perperam multa designant, hos, ait, *crebro sic à dæmone excipi, & impeti, vt aliquando necem non euadant, idque non paucis accidisse.* Satis hoc verisimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iustitiæ, peculiaris tamen priuilegij, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto extare. Quamobrem censeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & iustitiæ zelum hoc à Deo, vt plurimum impetrare: quæ quia desunt quibusdam, etiam eos hoc peculiari scuto Deus denudans, noxe exponit. Accedit quod ipsimet dæmones vilissima, hæc sua mancipia ignibus tradi non modo non moleste ferant, sed frequenter etiam iudicibus quasi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui rerum damnari, & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis

Marginalia: Gril. q. 7. num. 39. Ananias libr. 4. de nat. dæm. Rem. l. 1. dæmonol. cap. 2. — i. vlt. — d. li. 4. de nat. dæmon.

cis generis hæc sunt maleficia. quædam nocendi vim naturalem non habent: talia frequentius vtuntur. quædam vim habent physicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem sagis suggerere contra iudices, vicarios Dei: vel si talia permittit suggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus non, vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cum sæpius expertæ, confitentur se iudicibus nocere non posse: quibus possent, nisi Deus impediret, vel concursum cum maleficis rebus suum cohiberet. Plura pete ex lib. 5. sect. 7. lit. D.

QVAESTIO VI.

Cur Deus patiatur sic maleficos rebus sacris abuti?

QVæstionem hanc mouet, & soluit Grilland. quæst. 6. num. 19. ego hanc nō exiguam vindictæ diuinæ partem existimo, punientis hominum peccata, & sic huius quæstionis eandem esse solutionē, quæ est sequentis, præcipuam tamen causam puto esse irreuerentiam ipsorum Sacerdotum, & clericorum, vasa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec seipsos castos, & puros à labe peccatorum, vt decebat sanctificatos, exhibentium. sic enim prouocant in caput suum profeticam comminationem: *incensum abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festiuitates alias non ferā. Kalendas vestras, et solemnitates vestras odiuit anima mea; facta sunt mihi molesta. laboraui sustinens, auferam sepem eius. & erit in direptionem, diruam maceriam eius, & erit in conculcationem.*] & quæ talia innumera in sacris litteris.

Es. 1. ver. 13.

QVAESTIO VII.

Cur per maleficia sic Deus permittat dæmonem grassari?

COnsuli possunt de hac re Trithemius, quæst. 5. lib. 8. quæstionum, & Riquetius flagel. Fascin. cap. 18. cum seqq. causas easdē puto, propter quas solet pati hominem à dæmone inuadi, & possideri. hæc ex obseruatione veteris Historiæ possunt multæ colligi, quæ ad duo capita A fere possunt reuocari gloriam Dei, & hominum vtilitatem. Quare non est mirandum, si (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non soli subijciūtur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc seculo, non tantum corpore, sed & mente captiuantur à Diabolo.*

Surius tomo 2. fol. 309.

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, B quia sic attributa quædam gloriosa Dei nobis manifestantur, ostenditur *Constantia*, in decretis, quia vt hominem liberum creauit, ita libere sinit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas*, in gubernando: quia cum etiam dæmoni liberum arbitrium dederit, violentum videretur semper impedire, quod diabolus naturaliter potest, & optat summopere: ideo sinit illum aliquādo id perficere. *Clementia* in genus humanum C hinc elucet, quia si quantū vult, & potest diabolus nocere permitteretur, nemo illæsus esset, immo, & homines omnes occideret, ideo Deus frequentius illi facultatem nocendi denegat. accedit, quod nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui se pactis conuentis, & data syngrapha dæmoni mancipārunt. Nonne hæc summa est clementia, cum vbi abundauit peccatum, super abundat gratia, & fit misericordia Dei super omnia D opera eius. *Sapientia* elucet, quia cū diabolum Deus vti sinat, naturalibus suis viribus efficit tamen, vt pater iste superborum ab imbecillis sæpe homullis, qui quæ Dei sunt sapiunt, superetur, & vt ad sordidissima abiectissimaque ferenda patiendaque se deijciat, qui solium super Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia solet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius esse meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni E maiora (verbi gratia, aquam in sanguinem vertere, ranas producere) tamē nō sinit eum perficere minora (verbi gratia culices gignere.) Quod euidenter demonstrat Deo dæmonem prorsus esse subiectum, & sublegem, nec quicquam sine eius posse licentia, cui, vt lictor, vel carnifex Principi, subseruit secundum Diuus Augustinus *Iustitia*, denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vita

com. in Ps. 77.

A vita sic punit, quod quia homini quoque ipsi expedit, ideo hæc ratio ad alterum quoq. caput pertinens mixta est, & in vltimum locum à me reseruatur.

Secundum erat *hominum vtilitas*. hæc multiplex est? Nam quibus maleficio nocitum, eorum primo patientia exercetur, & constantia roboratur, & merita augetur, & homines ad pœnitentiam, & Sacramenta Ecclesiæ vsurpanda reuocantur. Secundo fit cuique palam, nũ Deum diligant nec ne tunc enim, qui Deum nõ diligunt, ad veritas artes confugiunt, qui Deum amant, illi patienter ferunt, & se diuinæ voluntati atque præsidio permittũt. Tertio his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiusdã apud Seuerum Sulpitium. Quarto sternunt viam facilem ad omne genus virtutum. sic enim contingit Beato Iuliano, vt cum fraude diaboli, vtrumque parentem occidisset, hæc illi ad meliorem vitam occasio fuerit, sicque in virum sanctissimum euaserit.

Iob. 1. & 2.

Deut. 13 v. 3. August. tra. 7. in Io. D. Leo ho. 19. de pass. D. Cle. Ro. lib. 1. recognit. Dial. 1. lib. 14.

Nonne solet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus, & exitio seruare? Quinto sic fides Catholica confirmatur, & propagatur. Nam sic adstruitur fides cõtra infideles, & atheos, qui spiritus, & angelos esse negant. nam eos ipsa conuincit experientia. Quia tales erant, Christo Domino in terris conuersante. Sadducæi, frequentior trium annorum spacio de energumenis fit mentio, quam toto veteri testamento per tot sæcula, & quia in Ecclesia primitiua similis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obsessi, & erepti.

Marulus l. 2. c. 12. & l. 4. cap. 10. Fulgos. lib. 6. c. 9.

Quia hodie atheismus ex Caluinismi radice repullulat, idcirco tot passim maleficorum examina succisa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum nostri temporis perfidiam fides nostra stabilitur, cum videamus dæmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmistis, vt cum Florente loquar, *Prorsus nulla remediari*, sed eo dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero septem, vt simiæ solent D. Paulum in exorcismis imitabantur, sed insultans illis diabolus, Iesum se nosse, Paulum nosse; ipsos non nosse inclamauit, & energumenus in eos insiliens κατακυριεύσας αὐτῶν ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, sic contra eos præualuit, &, vt dominus mancipia, nudos, & vulneratos effugere coegit. Nonne sic denuo Vvittembergensis Lutherum in summas angustias, & a lui profluuium adegit? narrat historiam oculatus testis, tunc Lutheri seruator, Staphylus. Nonne sic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contempsit, & afflixit, quem Franciscanus facile eiecit? narrat historiam idem Bredenbach. B Nonne prius Augustæ Vindelicorũ anno 1563. Doctor Simon, Pastor Catholicus, energumenam liberauit, quod frustra plures Ministri confessionis Augustanæ fuerant conati? testis est idem ille scriptor. Nonne Laodunensis energumena ex ore dæmon, Caluinianos irridens, nihil sibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientib. (ann. 1566.) quoniã amici essent, & fœderati: res est toti Picardiæ notior, quam C vt negari possit. Sane fuit animaduersũ, & quo tempore Lutherus obijt, in Geila Brabãtiæ, ab obsessis dæmones ad Lutheri funus aduolasse, & quando (an. 1566.) Belgica fuit iconoclastia, tum Geilæ, tum Amsterodami, vt Geesijs adessent, obsessos iterum desseruisse? Ipsi vicissim Caluiniani grati animi ostẽdẽdi causa, Parisijs in D. Medardi templo in vitrea fenestra, qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquere dæmonem rubrum; D (quem ipse vidi;) in D. Pauli Londinẽsis æde, solam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat, Antuerpiæ in æde summa, vidi solam relictam statuam diaboli, qui malo ad sinistram latroni insidebat, Rure mundi solum simulachrum dæmonis folliculari, qui D. Genouefæ solet appingi, deniq; Lugduni Batauorum, cum excurrerẽt Franciscan. monasteriũ suburbanũ euersuri, quandam, vexilli loco imaginẽ diaboli prælongo fixam hastili prætule- E runt, vt appareret, cui forent stipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & nouatores, quasi communibus animis, & odijs in Catholicos ferri, grauissimos tamen Magorum, & diaboli conatus, & noxas; vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus sacratis, Sacramentisque, vt fuse probabitur postea lib. vlt.

testatur id Tertullian. in apolog. & li. ad Scapulã. & D. Cyprian. aduers. Demetrian.

Act. 19. v. 13.

Steph. in absoluta responsione contra Smidel. quo libr. qui carent legant Lindani Dubitantiũ Dialo. 3. ca. 1. vel Bredembachii li. 7. collat. c. 40. d. li. 7. cap. 45. sup c. 42. vide act. gallicè fidelissimè conscripta et nõ semel edita, & Fati Energumenã siue Alexiacul. Lindan. l. 1. de fugiend. idol. c. 14. Bredembachius. d. li. 7. c. 37. et 39.

Lindan. d. li. 1. c. 15. Bredembac. suo c. 38.

SECTIO II.

D.Greg. li. 1. Dia. c. 10.
D.Greg. l. 1. Dial. c. 33.
lib. 5. Miracu. c. 11. & 26. & lib. 5. ca. 11.
Gen. 3.
Daniel. 4.
Psal. 77. v. 49.
apud Sur. vio. 25. Maij to. mo 3.

Dixi permissionis causam esse peccati vindictam, & sanè hæc frequentissima est. aliquando sic punit Deus peccata aliena, sed hoc rarius. si propter B. Eleuterij immoderatam lætitiam, diabolus eius discipulum, quem reliquerat, iterato inuasit, sic infantulum Diabolus extinxit, quia parens detrahentem Episcopo lubenter auscultarat, & non raro liberi, eo quod ipsis immeritis mala parẽtes imprecati fuerint, atrociter à dæmone mulctantur; quod tum fit ad sumendam de ipsis parentibus vltionem: exempla præbet Cæsarius, à quo, & vnum habes, de marito, cuius exsecratione iniqua permotus Deus permisit vxorem eius à Dæmone affligi. Sed frequentius atque vt plurimum, sic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præsertim certa quædam, quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurũ, vt quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo est *ex superbia nascens contumacia* in eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiso exturbatus, & Nabuchodonosor sic dementatus vt se bestiam credere, & Aegyptij puniti malorũ Angelorum immissione, propter hanc in parentes puniti illi, de quibus sic Ioannes Archipresbyter scribit in vita D. Zenobij Florentini.

Cum mulier quædam Pagana,] & illustris, & diues valde in hac ciuitate, mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat. & ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodam die in iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationibus detestata fuit, genibusque procumbens, & terram manibus pulsans, Erynem, cęterasq; infernas pestes in rabiẽ filiorum magno cũgemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur, illos in furias exagitant; qui statim, vt rabidi canes, mordaciter adinuicem sua membra corrodũt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens, alij funes, alij cathenas ferunt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valẽt, &c.] aliud quod paulo post accidit, narratur à D. Aug. & morbi & sanationis ad reliquias D. Stephani oculato teste, de decem fratribus, quod vt & parentes, sic imprecantes, nõ ferre inultum videatis, ex ipso Pauli libello, quem obtulit D. Aug. præstat adscribẽre: sic ergo Paulus ait.

li. 22. de ciuit. Dei c. 8. ex stat inter sermones Augusti nin euos quos Louan. Vlimeriue edidit.

Cum adhuc in patria nostra Cappadociæ Cæsarea moraremur,] frater noster natu maior grauibus, atque intolerandis communem matrem affecit iniurijs: in tantum, vt ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter cõgregari patienter tulimus; vt ne verbum quidem fratri nostro pro matre nostra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autem fœminei doloris stimulis incitata, iniuriosũ filium maledicendo punire constituit. Cumq; ad sacri baptismatis fontem, post gallorum cantus, memorato filio suo irã Dei imprecatura, properaret: tunc ei nescio quis, in patrui nostri similitudine, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quo pergeret requisiuit. Cui illa ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliam, se ire respondit. Tũc ille inimicus, quoniam in mulieris insanientes corde locum facile inuenire potuit, vt omnibus malediceret persuasit. Illa autem vipereis inflammata consilijs sacrum fontem prouoluta corripuit, & sparsis crinibus, nudatisque vberibus, hoc à Deo potissimum postulauit, vt extorres patria, & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur: eundemque continuo fratrem nostrum ætate, & culpa maiorem, tremor membrorum tantus inuasit, quantum in me vsque ante hoc triduum, vestra sanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnum annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciẽ peruenisse, impietatis suæ conscientiã, & opprobrium hominum diutius ferre nõ potuit; sed laqueo guttur astringens luctuosam vitam termino funestiore, conclusit. Egressi ergo nos omnes opprobrium nostrum non ferentes, & communem patriam relinquentes, passim sumus per diuersa

uersa disperdi.] sequitur postea narratio liberationis, post diuturnam peregrinationem, & locorum sacrorum visitationem, Possem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani scriptis. Nimirum semper implebitur Sapientis prophetia *Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum* (LXX. vertunt, *senectutem*, Hebr. est; LiK Keath, quod obedientiam significat, si deducas è radice *Idka*, audire, obtemperare, si à radice *kaua*, significat præstolari, seu expectare. noster ab hac radice deduxit, & ideo *partum* vertit: quia partus siue liberi, est spes, & expectatio matrum) *matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eũ filij aquilæ*. ad litteram sensus est, suspendantur in patibulis: per anagogen vero, post obitum. immo, & in hac vita, fiant partes, & præda dæmonum.

l. 4. Gen. dier. cap.

יקהת יקה קוה

vt & Genes. 49. vers. 10. Prou. 30 vers. 17.

Secundum peccatum est, *odium proximi, seu inuidia*: vt enim charitas metatrix est Dei, domicilium præparans Spiritui sancto: sic vitium illi contrarium, domum instruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. religiosi cuiusdam periculo, id probat idem Alexander: sed firmius testimonium nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus inuasit. De odio, & vindictæ cupiditate, quatuor exempla suppeditat Lisiardus Episcopus in vita S. Arnulphi c. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium mense Augusto.

d. ca. 19. 1. Reg. 16. vers. 14.

Tertium est *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia*; propter quam licuit Asmodeo septem Saræ sponsos interficere. propter quam septem dæmonia Maria Magdalenam occuparunt, propter quam B. Paulus Corinthium incæstuosum Satanæ tradidit, & propter adulterium: Michaelis Paphlagonij Imp. Byzantij infelix casus, apud Curopalatam. Et quia ad hanc dirigebatur curiositas ornatus, ac dissolutio exterior, ideo puella illa apud D. Hieronv. patuit dæmoni per maleficum immisso: ideo videmus, in homines libidinosos, & in actum coniugalem, quem plerique nõ quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore, & modo exsequuntur, plures licere maleficijs, quam in reliquos peccatores. Ideo curiosam corporis sui cũ statua Veneris collationem, dęmoniaca obsessione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B. Prospero. Mundo cordis promissa Dei clara visio, impuro cordi dæmonis debetur aspectus, & consortium. Valde hominum obscœnitate dæmon delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia sunt, nec inter eas vlla virgo permanet, vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cœlibatus osores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæresim, & libidinem esse cognationem.

Tob. 6 v. 7. Marc. vlt. v. 9. 1. Cor. 5. v. 5.

In vita D. Hilarionis.

lib. de dimid. tẽp. c. 6.

Quando ad sordes libidinum sacrilega voti violatio, & scandalosa status ratione vita accedit, minus mirandum. Sed exemplum tamen dabo, quod etsi recenti ferè memoria multis notissimum, sine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus est. Tres ibi nomine tenus monachi degebant re ganeones, & concubinarij. sua cuiq; erat, nec pudor vllus aderat, simul helluari, & libidinari. quadam die in seram noctem compotatione protracta, vnus qui minus scelerosus; sat (ait) Baccho, ventrique datum: Deo gratias saltẽ. Ego vero, subinfert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas cẽseo cui operamur. Et cum risu mensa relicta, ruitur in cubilia. singuli cum scorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianua reserata dæmon magni, atri, & trucis viri specie, habitu venatorio, & cum eo cocci duo paruuli, obambulat, & lectos circumspicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adsum, referam. lecto abstrahit pauitãtem, & fert me præ metu animam efflantem. traditũ coccis iubet infigi verũ, & luculẽto igne probè assari. parent prompte assatur infelix, emoritur planissimè, cæteri fere præ formidine; assi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad superstites sub stragulis trepidantes vix viuos, digni vos etiam (ait) pari supplicio, nec deest voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus ab eo, & moneo: resipiscere, aut manent terribiliora. Disparent laruæ: nec tamẽ his alijs animus redijt, vel vox, nisi clara iam luce. Vbi surrexere, collegam inueniunt mortuum, & (ne visum inane putes) plenè assum. Haud scio an ab aliquot sæculis quidquam ad exemplum vtilius acciderit: scio locum, & ordinem, sed vtrumque silentio inuoluo.

Quarto loco sese offert *iustorum viro*-

rum, afflictio, vel cædes iniusta, & crudelis. ideo tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum apud Ionam in vita S. Bertulphi, mense Augusto. Boleslaus impius rex ob necem D. Stanislai. Anathemate ictus amens factus, à canibus proprijs fuit deuoratus. Geila vxor Ducis Franconiæ D. kilianum iusserat occidi. res latebat: sed Deus auctorem in hoc pacto prodidit.

Surius in eius vita to. 7. Maij. 8.

Vnus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subito à dæmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me persequeris. Igne enim consumor quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladiũ tuo sanguine respersum. Talia diu vociferans, & proprijs dentibus se lanians, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est: *Duplici contritione conteres eos Domine.* Alter vero cędis Sanctorum conscius in rabiem versus, gladio se petijt, effusisq; visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Quisnam Geila, talia cernenti tibi sensus tunc erat? infælis cruciatibus acta furebas. Non multo, post & ipsa belua, de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iustè torqueor, quę sanctis viris tortores adhibui: Recte crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane igne accendis Kolimane fomenta ministras Toruane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vicisci mini iniurias. A calice dictus es Kiliane, sed nimis amaram mihi potionem infundis. His dictis miserabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix posset. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.] Hactenus auctor Martyrij B. Kiliani. Item *calumniosa eorundem accusatio,* vt de fęmina patet, quæ D. Greg. Agrigentinum fuit calumniata, vt in historia vitæ eius legitur apud Metaphrast. Sur. mens. Nouemb. & de alia narrat. Cyrillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum sanctum mendaciter infamarat. (Sur. mēse Decembr.) Paulo post idem ibi narrat de viro & fęmina, & liberis occupatis à dæmone propter patris in sanctum calumniam. Item *maledictio in sanctos.* vt in Malachiam, teste D. Bern. in eius vita.

apud Surio. to. 4. Iul. 8. vide com. ment. P. Serarij i hanc vitam.

2. Thes. 2. ver. 10 cap. vlt. 26. q. 5. ser. de lapsis.

Quintum peccatum est *agnitæ veritatis impugnatio,* vt apud Apostolum, & in Canonibus: nec nō *apostasia à fide,* quod cuiusdam fœminæ exemplo comprobauit D. Cyprian.

1. Tim. 1. vers. 20.

Sextum, his temporibus (proh dolor!) frequentissimum est *blasphemia* propter quam Diuus Paulus Alexandrum, & Himenæum dæmoni tor quendos permisit. Thomas Valdensis testis oculatus, quæ ipso præsente acta, circiter an. 1384. narrat in hunc modum.

Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ, in cathedrali Ecclesia S. Pauli Londini, vbi venerandus Cantuariensis Antistes, fęlicis recordationis Thom. Arundelius filius, & frater Comitum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ecclesiæ, tunc Præsule Alexandro, & alijs) residens Episcopali sede verba quædam, & interrogationes proponebat, de fide Eucharistiæ, ad quendam sartorem, de partibus Vigorniæ, deprehensum in hæresi. Cumque flecti omnino non posset, nec aliud quā benedictum panem, sacratissimam hostiam volebat appellare, vel credere, tandem iussus facere reuerentiam hostiæ, respondit blasphemus. Vere, inquit, dignior est aranea reuerentia. At ilico de alto calumnie tecti descendens ingēs, & horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit. Et dum sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, sollicite laborabat. Adstitit Illustris Princeps Thomas Oxomensis Dux, tunc Regni Cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiscopus statim surgens cū alijs, exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blasphemum.] Nonne verisimile est, dæmonem in araneæ forma, sic istum miserum obsedisse? Sophronius blasphemię in Deiparam insignem vltionem recenset, hisce verbis.

Th. Valdens. lib. Sacramētali contra Ioan. Vuicle. Prati. spirit. c. 47.

In hac (Heliopoli Phœniciæ) mimus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix: Noli quæso, non ita lædere animam tuam. Ille vero rursus deterius illam blasphemabat. Vnde ipsa tertio ei apparens, eadem repetebat. Cum autem ille se non corrigeret, sed plus quoq; blasphemijs adijceret: meridie dormiēti sibi appa-

apparuit, nihilque dicens, digito signauit eius manus, & pedes. Euigilans autem inuenit se truncatum manibus, & pedibus. Atque ita infelix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus: cuius rei gratia, & quomodo hoc passus esset, vtque propter blasphemias clementer cruciatus fuisset.] Quos ipsi Beati sic per se puniunt, an non credendum malis spiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? similia narrant alio tempore accedisse Cõstantinopoli Nicephorus, Neomagi, & alibi Brendebachius lib.7. à car. 360.

li.18.histor.c.33

Septimum non minus frequens est, *execratio, seu imprecatio mala*, quaquis sub conditione se dæmoni addicit. hanc non irritam esse solere, docent quæ subiungam. Io. Cæsarius lib. 11. scribit mulierculam, quæ se dæmoni addicebat, à dæmone sublatam in altum, nusquam comparuisse. Ioan. Nider. ista commemorat.

li.5.Formicarij.

Tempore, quo in Vniuersitate Coloniensi Sacræ Theologiæ studio adscriptus fui: quædam virgo quindecem, vel sexdecim annorum, moribus, secundum sæculum, satis composita, in domo cuiusdam suæ consanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumque cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quẽdam, à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc molestius tulit, quanto vasculum vilius exstitit. In iram ergo commota virgo, hora sumendi cibum, nec comedere, nec ad mẽsam præ ira se præsentare voluit, cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud se (vt mihi postea, & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat, si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. sic mensam accessit, benedictionem mensæ, quam bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morcello, vt putabat, muscam ori illatam sensit: quam cum nulla arte eijcere valeret, deglutiuit, & immediate obsessa fuit: semper tamen vsum rationis bonum habuit, licet sæpe satis vexaretur à dæmone. Cũ autem in domum parẽtum cum magna mæstitia reduceretur, & diutissime nullus reperiretur, qui liberare posset: tandẽ quidã frater nostri ordinis, nunc Magister, Gotfridus Schlussel, Sacrę Theologiæ professor, calamitati parentum, & puellæ compatiens, se in eius exorcisatione intromisit, pacto tali præuio, vt si liberaretur, nihil terreni exorcistę daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, libere, & non in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obsessa oblationem consuetam, in eadem adfuit per tota, & in nullo vexari videbatur. Finitoq; officio, post satis diutinũ exorcismi actũ, membris omnib. virginei corporis pene præcontusis exijt dęmo, & ita virgo deinceps Domino in castitate seruiuit.] vides hic imprecationẽ, & prætermissam mensę benedictionẽ ex iracundia, & contẽptu, vides pęnã vides liberationẽ, mediante missæ oblatione, proposito virginitatis, & exorcismo. fine, hęretici rideãt, tu tã salutaria ne cõtemne. Paulo ante aliud idẽ Niderius retulerat, de insigni illo maleficarum iudice, Petro, de quo non semel locuti sumus.

Th.Vual. dens.lib. Sacrame. tali contra Ioan. Vuicle. Prati.spi rit.c.47.

Postquam (inquit) *officium resignauit*,] & ciuitatem Bernensem reintrauit, ibique domicilium tenebat: die quadam rediens ad castrum BlancKenburg, vbi cognatus eius in ipsius officium substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam negotia, apud sibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, & quatuor consortes eiusdem malitiæ viri, de fero in loco vno machinamenta, suæ artis volũtes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficijs læderent, vel occiderent, quem hæc latebat fraudis commercia. Adueniente igitur nocte, Petrus se benedicendo crucis signo cubitum iuit: sed nocte omnino surgere proposuit ad scribendas quasdam necessarias epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilãs igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex inopinato, quod dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia, vt putabat, noctem neglexerat, non se, vt debuit, muniendo more solito, vestimentis induit, per gradus altos versus locum, vbi pugillarem habuit descendit, & locum clausum reperit. De quo maiore ira exardescens, cum murmure per gradus, quos descenderat versus lectum iterato scãdebat, emittendo, vnicam ex indignatione maledictionem, per verbum satis breue, ac si diceret. In nomine Diaboli. Et ec-

ce statim in tenebris densissimis Petrus, proiectus est præceps per graduum prædictorum passus adeo grauiter: vt famulus qui desubter schalam in cōmodo dormiebat excitaretur, & exiens, quid adesset cōspicere volens, dominum suum Petrum accenso lumine, solum in terra, priuatum rationis vsu, iacentem, & collisum per omnia membra, sanguinem plurimum è corpore emittētem, reperit.] subdit post aliquod tempus confessione rei vnius compertum quatuor maleficos, cū vna malefica, sic Petrum gradibus deiecisse. Nota vero, & hic, quam noxia Crucis consignatio neglecta Petro fuerit. Dignissimæ lectu sunt tres Historiæ à Germano quodam I.C. suæ de famijs disputatione inserta: quas totidē verbis adscribam, ne, si meis, videar aliquid non bona satis fide repræsentasse.

Georg. Godelm. l. 1. de Lam. c. de malitia diaboli.

Ioachimo (ait) I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ, Sueciæ, & Noruegiæ regis filia Elizabetha, cui, vt alimenta se mortuo regina haberet, oppidum Spadaco ad Sueui, & Haueli fluminum confluentem maritus attribuit, in quo oppido, ipsa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecuniam refertam hospitæ asseruandam. Post aliquot dies, cum conualescit, repetit saccum. Mulier auara, cum ægre tantam pecuniā amitteret deliberat cum viro, vtrū reddere debeat. Ineunt consilium, vt mulier neget depositum. Quare cum miles suum repeteret, illa confidenter negat se quidquam accepisse, simulat se mirari impudentiam militis, qui ausit flagitare, cū nihil dederit asseruādum. Miles, indignitate rei motus, obijt vicissim hospitæ perfidiam. Quare maritus, tanquam defensurus suam coniugem, extrudis militem domo. is ante fores irritatus scelere hospitæ, stringit gladium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam. Hospites implorat fidem vicinorum, & queritur suas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quod vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppidi alio mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit. Constabat ædes publice oppugnatas esse. quare fertur sententia, vt miles vltimo supplicio afficiatur. Cumque iam instaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum, indicans ei, quam sententiam iudices laturi sint, & pollicetur se hoc periculo eum liberatuum esse, hac conditione, vt se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potius moriturum esse, quamuis sit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis animum, tandem pollicetur ei liberationem, sine vlla conditione. Et cum veneris, inquit in iudicium, dic te imperitum esse forensium negociorum, & patrono indigere: ibi astabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeant causam dicere. Miles qui hoc sine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio vsurum esse. Postridie in iudicium ducitur: adest etiam orator tectus cæruleo pileo. ibi cum auctor peteret militem propter vim publicam, capitali supplicio affici, miles respōdit, se imperitum forensium negotiorum, petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere. concedūt iudices. Ibi diabolus de iure erudite disputat: non esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixæ, & tumultus initium, ait ab hospite militem vi extrusum, & spoliatum esse. iubet quæri saccum, & locum monstrat. Ibi cum hospes vehementer negaret, addens eius diras imprecationes, vt ipsum, abreptum diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationem, cum inuocatione diaboli cum aliquoties repetiuisset: ibi causidicus omissa iam disputatione forensi, adoritur hospitem, & comprehensum per fenestras; & medium forum, omnibus perhorrescentibus, cum fragore abducit, nec postea vnquam corpus hospitis inuentum est.] En hic auaritiam imprecationū causam, & iniustitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem suum. Non dissimilia narrantur his à Cantipratensi.

Cum tres (*inquit*) combibones in taberna mero incaluissent, orto de animæ immortalitate, & pœnis inferni sermone: vnus procacior id totum pro nugis habere, & commentis sacrificiorum, ceteri iocanti applaudere. Interea áduenit vnus magna vir statura, & vesco corpore, & assidens: Qui hi (ait) sermones? quæ risus causa? Refert procax ille, & addit, se quidem

dem licentiati haud magno pretio animã venditurum, quin & pecuniam in Symbolum collaturum. Tu vero, infert aduentor, quanti illa mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animam addicit emptori, emptor soluit: potatur strenue de præsente pecunia. Denique sub noctem, tempus (ait) emptor, vt ad propria quisque. Sed vos ius dicite, si quis equum capistro ligatum emerit, nonne ius ei cum capistro equum abducendi? Et cum dicto, venditorem trementem in omnium oculis abripit, & sursum in aera leuat, & secum ad infernum trahit, visurum, quod credere noluerat. Animarũ quippe mercator erat iste, cuius figura fuit Rex ille Sodomorum, dicens, Da mihi animas, cætera tolle tibi.) Sic Cantipratens. lib. 2. c. 55. par. 3.

Pari terrore, sed meliore successu miles Hispanus, hic in Belgio, ante annos viginti duos, cum adhuc sæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, sæpe à me visus. deditus supra modum aleæ, & in ludo diras iacere in se iuxta atque alios pronus. quadam die, cum damnosi semper numeri lucrum iactu quærenti subsilirent, ita efferuescens in caput suum dirissima precabatur: & subito coram multis, qui aderant, ab inuisa manu ad tabulatum vsque sublatus, post aliquod tempus mortuo, quam viuo facie similior in solum deponitur. fęlix si, vt lurorem cadauerosum toto post vitæ tempore retinuit sic resipiscens lusus auiditatem deposuisset. Sed pergit ille I. C. in Silesia (inquit) quidam nobilis, cum inuitasset conuiuas, & hora conuiuij iam instante, & apparatu facto, spe frustratus esset, excusantibus se conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones si nullus hominum mecum esse potest. His dictis domo egreditur in templum, vbi pastor Ecclesiæ, concionẽ habebat: &, vt iracundiam concoquat, auscultat aliquamdiu: dum vero in templo moratur, veniunt equites in area domus magni, & nigri, & iubent seruũ domus, vt dominum suum aduocet, eique significet, adesse hospites. Seruus consternatus abit in templum, & indicat hæc domino suo, qui nescius consilij pastorem consulit. Pastor abrumpens concionem, hoc consiliũ dat, vt tota familia domo exeat. quod cum fieret. & famuli, ac ancillę properarent, forte obliti infantem in cunis iacentem, & dormientem, secum non auferunt. Dæmones incipiunt comessari, & vociferari, prospicereque per fenestras formis versorum, luporum, felium, & hominum, & monstrare pocula vino repleta, assaturas, & pisces. Hæc vicini, nobilis, pastor, & alij cum viderent. Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cum hæc dixisset vnus ex dæmonibus vinus suis infantem ad fenestras gestat, quasi monstraturus parentibus; Nobilis prorsus consternatus, & solicitus de incolumitate infantis, fidum habens seruum, quem interrogat, quęso tu dic, quid agam? Seruus, Domine inquit, commendabo, & committam vitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio, & beneficio Dei videbo. Bene inquit nobilis, Deus tecum sit, & iuuette, animumque tibi confirmet. Seruus, accepta benedictione à pastore, & reliquis: ingreditur, & ante conclaue, in quo erant dæmones congregati, procidit in genua, & se Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili specie sedentes, stantes, obambulantes, serpentes, & vno impetu accurrentes ad se. & vociferantes: Hui, Hui, tu, quid hic tibi? Ille sudans, & tamen diuinitus confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem gestabat; Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquã, respondet iste, iam meus iste est infans. dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui seruus: Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quam me Deus collocauit, & scio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratum esse. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute Iesu Christi aufero abs te infantem, & patri eius restituo, atque ita ipse apprehendit infantem, & brachijs suis amplexus est. Isti nihil aliud respondent, nisi vociferantes, Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantem, relinque alioqui te discerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis; & incolumem infantem patri nobili reddidit. Dæmones postea, aliquot diebus elapsis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare cum tota familia nobilis potuerit.

Vides inconsulti dicti, quas pęnas pater dederit: vides dæmonis potestatem in innocentem puerulum claudere. Nã, quod scriptor ait benedictionem à pastore,& cæteris accepisse, hoc est, promiscue à pastore,& cæteris, commentum suspicor Lutherani hominis,& discrimen ordinum confundentis. Sequitur tertia narratio.

A *In Saxonia virgo opulenta formoso iuueni*,] at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitem,& sexus ratione, mutabilem, fidem vix seruaturam esse puellæ respondit. Illa contra diris se execrari his verbis cępit, si alteri, quam tibi nupsero: tunc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? post interuallum aliquod mutat animum, nubit alteri priore sponso spreto, qui eam semel atque iterum promissi, diræque imprecationis admonuit. Sed illa posthabitis his omnibus nuptias cum altero sponso, relicto priore, celebrat. Ipso die nuptiali, cognatis, amicis,& conuiuis hilaribus sponsa, vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tandem diaboli duo, sub specie duorum equitum in ædes nuptiales adueniunt, excipiuntur; adducuntur mensæ. hisque remotis choreæ, vnique ex his sponsa, honoris causa, tanquam peregrino adiungitur, cum qua bis saltauit,& tandem eam è conspectu parentum,& amicorum, summo cum gemitu,& lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parentes,& amici mœsti, sponsam quærunt, vt delapsam forte sepelirent, sed ecce ijdem socij occurunt, vestes,& aurum referentes, additis verbis: Non in has res, sed in sponsam à Deo nobis fuit potestas concessa.

B Sic illa corpore,& anima diabolo tradita, quæ promissionem nuptiarum violauit,& imprecationem additam contẽpsit. Aliud denique exemplum de quodã in martyrem maledico, sibi insaniam imprecante,& mox furore correpto,& sequenti die sic horrende absumpto, dedit Cæsarius vitæ S. Engelberti Colonien. li. 2. capit. 14. apud Sur. mense Nouembri. Huc etiam referendum est, quoddam de Goduino comite, qui cum periurio sibi esset necem imprecatus, subito panis bolo fuit suffocatus. (Polyd. Virg. lib. 8. hist. Anglor.)

C Octauum solet esse vitium vsuræ. confitentur enim sagæ nihil maleficij posse illis inferri, qui eleemosynis vacant, contra narrantur, quæ saltem sub vsuris mutuum dedere virgines diræ a dæmonibus maleficio immissis vexatæ. Prius intelligendum de conferentibus eleemosynam ijs, quas nesciunt esse sagas, nam qui sciunt asse,& tamen conferunt, hos putant posse à maleficis lædi. Neque mirum si Deus, hos quasi fautores oderit, ideoque permittat lędi. odit Deus mirè auaritiam, vt docetur alio exemplo, quod Lamberti Schaffaburgensis anno 1066. verbis dabo: *Reginberus Misnensis Episcopus obijt, Is dum suscepto Episcopatu Goslariam venisset, post refectionem, in concubiculum, vbi thesauros suos, quorum nimis amator erat, nullo conscio, infoderat. quasi paulum requiescere volens sese inclusit, eumque iam die vergente in vesperam, præter modum consuetudinemque suam somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularij, pulsare ostium cœperunt, sed nec pulsantibus, nec vociferantibus vllum dabatur responsum. Tandem fractis foribus irrumpentes, inuenerunt eum fractis ceruicibus, colore tætro exanimẽ, ipsis thesauris suis miserabilem in modũ incubantem*) discant prælati thesauros sibi in cęlis,& non in terra defodere. Ex hac radice natum vitium.

Bredenbach li. 6 col. c. 25.

Ni dæmones … bonino … blema.

Crescente per … fuit … plurium

D Nonum reputo, *duritiam,& immisericordiam in pauperes*. Vt omittam Moguntinum Episcopum illum, vt opinor à dæmonibus murium specie necatum, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecorasset,& sibi duxisset persequendos: recentius quiddam ex Petro Bixaro subiungam.

Münster. in Cosmograf.

E *In Sueuia* (inquit) *Bauaris*,] & Franconibus finitima, fuit quidam nobis valde diues,& opulentus, nomine RicKbergerus, cuius annui reditus supra 3000. nummum aureorum extendebantur. Hic tametsi in reliquis vitę actionibus nõ vulgari laude dignus censebatur, ineffabili tamen cupiditate laborabat: eaque factum est, vt quotidie opes per fas,& nefas accumulare, omniaque ad se rapere studeret. Cum itaque prospiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea triti-

co

co, & frugibus impleuit, magnoque precio ea diuendere cępit: adeo, vt indigenæ compulsi ab eo victum emere: ob inexhaustam eius auaritiam, vel fame prorsus perirent, vel, si ali, & sustentari vellent ad magnam egestatem atque inopiã redigerentur: tam clare illis granum, & reliqua eius generis diuendebat. Ad hũc, præter alios innumeros, venit quidam pauper, & liberis onustus, cum sex taleris, eumque rogauit, vt pecuniam acciperet, ac quandam tritici mensuram sibi daret, seque reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet breui bona fide persoluturum: at ipse hunc superbo vultu, & iracundis oculis intuitus, a se protinus abire iussit, & quod reliquum erat pecuniæ secum adferre, si frumentum vellet, atque ita miser, ac mœstus, diras imprecatus, illinc recessit. Paucis post diebus cum is quendã ex famulis in horreum misisset, vt illud de more inspiceret, ab ipso in reditu accepit, tres nigros boues intus esse, qui granum deuorarẽt, qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbens, haud multo post è vita migrauit. Idem quoque accidit cuidam generoso, quem illuc herus miserat vt videret an ita se res haberet, sicut prior narrauerat: is enim, & boues, & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipsemet in eum locum proficisci statuit: iuitque ad portam horrei, ibique per quasdam rimas vidit totum horreum plenum varijs atque innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, vt statim furiosus atque insanus euaserit, multaque dementer fecerit, donec tandem cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnã sane admirationem attulit. cum in ea prouincia, tum præcipue in aula Cęsariana, quæ illũ antea prudẽtissimũ cognouerat.

Hi dæmones erant in bouino schema.

Crescente pertinacia crescit supplicium.

Hæc ille, narrans, quæ in Europa memorabilia post annum 1560. accidisse ipse notarat, Epito. fol. 281. Triplici hac visione clemens Deus, pęnam semper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pęnitentiã reuocare nitebatur. Notatum à quodam, sagas; quibus à Satana semper nocendi necessitas imposita est, si desint quos vlciscantur inimici eleemosynã mendicare: & si quis facultate præditus ad erogandum, & sagas esse

A nescius, denegarit, hunc in magno versari periculo. sic Pictaui ann. 1567. duo magi confessi sunt se quadam die, squalidos egentesque stipem ante fores prædiuitis patrisfamil. postulasse, ea recusata iniecisse sortem, & domesticos omnes in rabiẽ actos obijsse furiosos.

Decimum fit irrisio sacrorum mysteriorum, & quod eodem pertinet, abusus atq; contemptus cęremoniarum, & sacramentorum Cathol. Eccles. Vlciscitur B Deus quotidie, & pergunt hæretici cõtemnere. quædam de singulis accipite. de Batauo per ludibrium Missæ sacrificium imitãte ann. 1574. & dire mulctato, legẽdus Bredenbach. Nouatum constat, eo, quod nec chrysma, nec exorcismos in baptismo percepisset, à maligno vexatũ. scribit Victor Vticẽsis. Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris, camisias sibi, & femoralia faciebat, frustratim sibi vorasse linguam (*haud dubio obsessum,*) & C sic turpissima morte consumptũ. Donatistas Eucharistiam effundentes, quibus eã obiecerant canes inuasere, teste Optato. Multos suo tẽpore ob indignam Eucharistiæ perceptionem immundis spiritibus adimpleto, nobis est auctor D. Cyprianus, & memini me duo illustria legere exempla apud Greg. Turonensem, & in vila S. Godefridi Ambianensis Episc. suffi cerit ascribere illud Greg. Turonensis. Epach. (inquit) presbyter, dum temerè, D quæ indignus erat, agere præsumpsisset, diuino iudicio solo proiectus occubuit.

lib. 1. col lat. c. 39. *Euseb. li. 8. hist. c. 33.* *lib. 1. de persec. Vandal.* *lib. 2. contra Parmenian.* *serm. de lapsis.* *Greg. Turon. lib. 1 de glos. mart. ca. 78.* *ur. 8 Nouẽbr. in vita S. Godefridi l. 3. c. 12.*

Hic enim dum Dominici Natales vigilias celebrare Ecclesia expetisset,] per singula horarum momẽta egrediebatur è templo Dei, ac in domo sua pocula lasciua spumantibus pateris hauriebat, ita, vt affirmarent multi eũ post galli cantum in ipsa nocte vidisse bibentem. Sed cum esset ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi, iuxta sæculi di- E gnitatem, haberetur nobilior, celebrare Missarum solemnia expetitur. Nec dubitabat miser vino madefactus appetere; quod ieiunus quisq; nõ sine metu potest terrẽte cõscientia explicare. Verũ vbi explicitis verbis sacris, confracto Dominici corporis sacramẽto, & ipse sumpsit, & alij distribuit ad edendũ mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac spumas cũ ipsa mysterij sacri particula,

cula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus suorum ab Ecclesia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepsiæ infirmitatu, sed per singulos lunares cursus incrementis decrementisque hæc semper petulit, quia ab haustus nimio vini minimè infelix abstinuit.

Hunc epilepticum energumenum fuisse indicat hinnitus equinus; & merito, quia sicut equus, & mulus, corpus Domini non diiudicauit, Bredenbach. non dissimilem violati ieiunij, sed in cibi qualitate vindictam recenset his verbis.

Paucis ab hinc annis postquam Torpatenses in Lutherana doctrina cōcesserāt.] feria sexta solemne Paschæ festum proximè præcedenti, finita Lutherani Ecclesiastæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini sacro reuerentibus, quidam alium conciuem, & familiarem inuitat ad prandium rogat vna domum comitetur, habere se egregie paratum petasonem VVestphalicum. alter parum adhorrens respondet sibi esse gallum opiparè exixum, quem cupiat in symbolum adferre: Dum ad mensam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipsum deglutit, quod cum neque transmittere, neque eximere valeret, eo ipso die suffocatur. alter postridie Paschæ malo spiritu corripitur, & non multo post rabie ac furore exagitatus animā vna cum dæmone exhalat.) Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D. Hiugo Episcopus Lincolniensis quosdam contumaces excommunicasset, nec magni facerent, illi subito non comparuerunt. Militem alium ob eandem causam diabolus nocte sequente inuasit, & animam subito extorsit. Alij quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fuere. (de quibus lege vitam ab æquali eius scriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.

Vndecimum est templorum, & sacrarum rerum direptio, ac expilatio. Pet. Clunianensis, postquam multa, quæ in hoc genere palam, & frequenter à Matiscónensi quodam Comite fuerant commissa recensuit, infœlicem eius, & horroris plenam de vita migrationem in hūc modum commemorat, ad terrorem, & cor- A rectionem nostrorum hæreticorum; cū solemni die, Matiscone in palatio proprio resedisset, eumque multitudo tam militum, quam diuersi ordinis circumstaret: repente ignotus homo equo insidēs per palatij ostium ingressus, omnibus cōspicientibus, & admirantibus vsque ad ipsum equitando peruenit. Cumque ei astaret, se ei velle colloqui dicens, vt surgeret, ac se sequeretur, non tam monuit, quā imperauit. At ille inuisibili potentia constrictus, nec iam resistere valens surrexit, atque vsque ad ostium domus processit; vbi equum paratum inueniens, eumque ab eo conscendere iussus, ascendit. Cuius stantis habenas ille arripiens, statim cum velocissimo cursu per aera ferri cūctis conspicientibus cœpit. Cumque immenso eius clamore, ac miserabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuisum spectaculum concurrisset, tamdiu eum per aera currentem attoniti conspexerūt, quamdiu naturali oculorum acie eū subsequi potuerunt. Qui cum eum diu, succurrite ciues, succurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, subtractus tādem visibus hominum, æternus quemadmodum meruerat, est factus socius dæmoniorum.

Sic iste direptiones, & sacrilegia sualuit in hac, & in sequenti vita. Huius mores postea imitatus Orger, quidam Oeconomus, quia nō tam grauiter deliquerat, in hac vita fuit seuere admonitus (vt futuræ, si saperet, vitæ supplicium effugeret. subdit enim Venerabilis idem Abbas, dum hic portam, qua miser ille Comes abductus fuerat, & quæ postea semper obstructa manserat, conatur aperire: *Ecce inuisibiliter a Diabolo raptus, ac stidentibus, qui aderant multo in aera spatio sublevatus, sed confestim dimissus corruit, eiusque corpore grauiter colliso, brachium quoque illius subita ruina confregit.*) Duo alia exstant exempla l. 3. vitæ S. Remacli, quæ apud Surium mensæ Septemb. legi possunt. Ego addam quintū exemplum pœnæ, quā milites post obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abstinuerant, in gratia tamen decesserant, visione quadam idē auctor declarat: quam ille, vt certissime fide compertam doceat, multa addidit; quæ censui prætermittenda, potuit illa poni

li. 2 mir. cap. 1.

lib. 1. mi... ca. 18.

poni libro præcedenti, *capite de spectris mortuorum*, sed non incommode hic recensebitur: eo, quod variæ quoque pœnæ hic, & supplicia eorum narrātur, qui, vt Matisconensis ille comes sacrilegi fuere. Itaque Pet. Venerabilis inducit ipsum, qui viderat Pet. Engelbertum Monachū iam, & à seculari ad spiritalem militiam digressum sic loquentem.

lib. 1. mirac. 18. Tempore, quo Rex Aragonensis Alfonsus, regnum maioris Alfonsi Hispaniarum Regis iam mortui obtinebat, cōtigit, vt contra quosdam, qui in regione, quæ Castella dicitur, ei repugnabāt, exercitum commoueret, & vt de singulis regni sui domibus singuli illuc pedites, vel equites dirigerentur, edicto sanciret. Ego edicto coactus vnū ex mercenarijs mercede mihi seruientibus Sācium nomine, ad exercitum destinaui. Paucis post diebus decursis, omnibusque, qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntib. ipse quoque domum reuersus est. Non longo deinceps tempore elapso; more humano morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus est. Inde post quatuor fere menses, ex quo è vita decessit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, subito iam dictus Sancius circa mediam noctem mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni assidens, & carbones, quasi ad calefaciendum, vel ad clarificandum, huc illucque reuersans, multo magis se mihi cognoscibilem demonstrabat. Erat autem nudus, & absque omni vestitu, excepto paruo vilique tegumento, quo velut inhonestiora corporis obuelabat. Quem cum vidissem, quis inquā, es tu? at ille humili voce: Ego sum, inquit, Sācius famulus tuus. quid, inquam, hic agis? vado, inquit, Castellam, iterque meum multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi, & delictis pęnas debitas exsoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertisti? Est, inquit, mihi spes veniæ, & si misereri volueris celeriorem mihi requiē comparare poteris. Quomodo, inquam? Quando inquit, nuper expeditioni, quā nosti, interfui, hostili inuitatus licentia, Ecclesiam quandam cum quibusdam socijs inuasi, quæ intus sunt inuenta diripui, vestimenta insuper Sacerdotalia mecum rediens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus affligor, & remedium à te sicut à domino meo, quantis possū precibus expostulo. Nam poteris mihi subuenire, si beneficijs spiritualib. me studueris adiuuare. Rogo insuper, vt dominam meam, vxorem tuam, ex mea parte, mea functus vice depreceris, ne octo solidos, quos pro seruitio meo mercenatio iure, mihi debebat, reddere iam moretur, & quod necessitatibus carnis, si adhuc viuerem, reddidisset, animæ meæ lōge amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione multo magis animatus: quid, inquam, de conciue nostro Petro Deiocà nuper defuncto actum est? Rogo, vt, si quid de illo nosti, aperias. Illum, ait, opera misericordiæ frequenter quidem, sed maxime præteritæ famis tempore, impēsa pauperibus beatorum requiei adiunxerunt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumque eum tam prompte, & facile mihi respondere audissem, adieci, & de Bernetio alio ciue nostro, ante paruū tēpus similiter, vt nosti defuncto, aliquid tibi notum est? illum, inquit, infernus possidet. quia ad terminādas huic villæ lites, & iudicio dirimendas prælatus, multa sæpe muneribus aut gratia illectus iniuste iudicauit: & quia cuidam pauperi viduæ quodam tempore baconem vnum qualecumque vitæ eius subsidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe amplius ad maiora quærenda animi feruore succensus, adiunxi. De rege nostro Alfonso ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notum esse potuit? ad hæc quidā alius in fenestra capiti meo proxime superposita residens. Noli, ait, hoc ab isto quærere, quod ignorat quoniam recens eius ad partes nostras aduentus, hoc ei notum fieri nondum permisit. Mihi vero, cui à die obitus mei quinquennalis cū huiusmodi spiritibus mora, plura quam isti nouiter nota fecit, quod de rege quæris ignotum esse non potuit. At ego rursus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad fenestram, adiutusque lunæ splendore, quæ lumine suo omne tunc domus spacium clare illustrabat, conspicio hominem in inferiori fenestræ margine residentem, quē in eodem habitu, quo aliud videram cernens: Es tu, inquam, quis es? ego

ego inquit, eius quem aspicis socius sum, & Castellam cum isto, & multis alijs proficiscor. Et tu, inquam, de rege Alfonso, vti dicebas, aliquid nosti? Noui, inquit, vbi fuerit, sed vero vbi modo sit nescio. Nã aliquamdiu tormentis acribus inter reos cruciatus, postmodum à Cluniacensibus monachis inde sublatus est. Exinde vero, quid de eo factum sit prorsu, ignoro. His dictis ad socium, qui igni assidebat, verba conuertens, ait, surges, & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quę intra, vel extra castellum sunt, subsequens nox exercitus sociorum impleuit, & iam multis velocissime prætergressis, vt festinanter eos sequi debeamus vrgemur. Ad hanc vocem Sãcius surrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans, Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiscaris, & vt dominam meam, coniugem tuam, quatenus, quod corpori debebat, miseræ animæ meæ restituat, oro, sollicitus exhorteris. His dictis statim vterque disparuit. At ego mox coniugẽ iuxta me in lecto dormientem, citata voce exsuscitans, priusquam ei, quod videram, vel audieram, narrarem, interrogaui, Vtrum aliquid Sãcio cõmuni nostro mercenario pro mercede deberet. Qua respõdente, quod ego nondum ab aliquo nisi à mortuo audieram, se videlicet eidem Sancio adhunc octo solidos debere, nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem, & mortui relatio, & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos solidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruũ visum est addens, pro eius qui apparuerat salute pauperibus distribui, & sacrarũ Missarũ adiutoria ei à sacerdotibus mea prece, & studio impensa, ad pleniorem peccatorum eius remissionem adauxi.

In hac tam clara, tam certa, tam commendabili visione docemur. quod *mortuos opera sua sequantur* hos quidem milites eo, quod confessi decesserant, & culpa sacramento pęnitentiæ deleuerãt, expiatorijs supplicijs pro pœna peccato debita ad tempus, illum quia non confessus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuisse mancipatum. Catholicis vtriusque fortis optio est hæreticis, qui & confessionem respuunt, & purgatorium negant altera tantũ

A competit, quam agnoscunt, & fatentur. Accedat denique horribilius aliud ab Humberto Archiepiscopo coram Papa narratum.

» *In Teutonicis partibus Comes quidã diues ac præpotens*,) sed bonæ opinio-
» nis, & innocentis vitæ, prout humanum
» erat de eius æstimatione iudicium, ante
» decennium fere defunctus est. Post cu-
» ius obitum quidam religiosus vir per spi-
» ritum ad inferiora descendens, præfatum
B » Comitem in supremo gradu scalæ cuius-
» dam positum vidit. Aiebant namq; quia
» scala illa inter stridentes atque crepitan-
» tes vltrices incendij flammas videbatur
» erecta, atque ad suscipiendos omnes, qui
» ex eadem Comitum genealogia descen-
» derent, constituta. Erat autem tetrum
» chaos, immane barathrum, infinite pa-
» tens, atque in profunda demersum, vn-
» de scala producta surgebat. Hoc igitur
» ordine succedentium sibi series teneba-
C » tur, vt cum quis eorum nouus accede-
» ret, primum interim gradum scalæ tene-
» ret, is autem qui illic repertus erat, alijque
» omnes ad proximum sibi gradũ in ima
» descenderent. Cumque alij atque alij ex
» eodem genere homines post carnis obi-
» tum ad præfatam scalam. per temporum
» interualla confluerent, alij protinus cede
» rent, ineffabilis iudicij necessitate ad infe
» riora migrabant. Plane dum vir, qui hęc
» contemplabatur, causam huius horren-
D » dæ damnationis inquireret, & præser-
» tim cur ille Comes sui temporis punire-
» tur, qui tam iuste, tam decenter, tam ho-
» neste vixisset? Audiuit, quia propter quan
» dam prædij Metensis Ecclesiæ possessio-
» nem, quam B. Stephano eius proauus ab-
» stulerat, cui videlicet iste iam de imus in
» hæreditate successisset, omnes isti non di
» uerso supplicio deputati sunt & sicut eos
» ad peccandum non dispar auaritiæ culpa
» coniunxit, ita nihilominus ad perferen-
E » das atrocis incẽdij pęnas, commune supplicium copulauit.

Sic Petrus Damiani epist. ad Nicolaũ Papam, vt citat Baronius tomo. XI. Annal. anno Christi 1055. Quæ vtinam audiant potentes, Ecclesiarum bonis suffarcinati, qui se bonæ fidei possessores putant, male à maioribus occupatorum. Ad hoc caput reducitur *irrisio virorum sanctorum*, quam Deus non solet relinque-

re

re impunitatem. Scribitur tale quid in antiquissima S. Carilephi vita.

Mulier quendam Gunda nomine,) quam clãdestinus supplantator illexerat, Spiritui S. volens illudere, virili præsumpta veste, in beatissimi Carilephi monasteriũ ingredi conata est, vt probaret verumne esset illius vaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nunquam datum iri copiam in illud intrandi, sed iusto Dei iudicio, priusquam, vel aspiceret cœnobij clausos aditus, arrepta à diabolo retrorsũ ruit, adeoque fœde ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter femora, sicque factum est, vt quę sacratis liminibus falsa oscula imprimere tẽtauerat, immundas sui corporis partes osculari cogeretur, sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo se conferre mulieres ausæ non sint.

Sur. tom. 3. Mens. Iulij. vtinam, & nostri tẽporis mulierculatum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquãdo etiam, ob festorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui seruile opus faciebat in festo S. Philastrij. B. Rampertus Brixiensis in tractat. de translatio. S. Philastrij.

Duodecimam causam præbet multorum, *pusillanimitas, & desperatio, cum mærore oppressi, à Deo vel non petunt auxilium, vel se malis eripiendos diffidunt, qua de causa etiam plerisque se dæmoni, vt auxiliatori subijciunt*, præbet etiam *curiositas nimia* causam, quando impudenter petimus scire, quod nulla ratione competit inuestigare, prius illud patet, ex Historia Theophili Oeconomi, quã nobis oculatus testis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit, quam alibi breuiter attigit, hic latius prosequar verbis auctoris.

Cum Cæsar Iustinianus rerum potiretur,) Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Ecclesiæ, fuit multis quidem ille gratus & Episcopali munere, quod tamen constãter detrectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immerito accusatus, & de officio. Oeconomiæ deiectus, in cã animi impotentiam, adeoque impietatẽ, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morẽ gerens, Christũ Dei

A filium, ac matrem eius Mariam data syngrapha turpissime abnegaret, seque totũ imperio Satanæ, qui se videndum obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miser, tam nefarij criminis sibi cõscius? Totus animo perturbatus, vt nusquam fere posset consistere, cũ irato Deo se dæmonis esse mancipiũ cogitaret, mutato consilio, tandem ad sanctissimam Dei matrem confugiendum duxit, ac tẽpum ei sacrum petijt, in quo sua preces,

B ac supplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes, ac dies indefesse consumpsit, magnumq; veræ pęnitentiæ specimen edere cæpit.] subditur, deinde, admodum pia, & vere pęnitẽtijs, ac demissi contritique spiritus, oratio ipsius Theophili, Quid multis addit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plorandi lamentandiq; finem faciens (tantus in illo feruor erat pęnitentiæ denique opitulan-

C te sacra Virgine, suam scriptam, & consignatam diabolo syngrapham, qua Christianismum ab iurauerat (mirabile dictu) recipit, in Dei gratiam, redijt, &c.] Hanc historiam (qua salutare cunctis, qui iusto Dei iudicio, in maligni hostis, aut maleficorum eius membrorum manus inciderint, ac certum efficaxq; remedium proponitur,) ex Græcis habent Metaphrastes, ex Latinis Pet. Damianus, & Sigebertus. Posterius, de curiositate, traditur

D a B. Aug. & in Decreto Gratiani inseritur. Interdum hæc ob culpas veniabiles à Deo permittuntur, maxime vt sanctitas, & gratia eorum, qui sanitatem reddituri, cunctis innotescat. hoc contigit Abbati Mosi, apud Cassianum propter leuiculã item, hoc propter præcipitem gulam, & leuem cuidam religiosæ apud D. Greg. hoc cuidam religioso, ob tepiditatem, & distractionem in oratione, apud scriptorem vitæ D. Bernardi, quorum sanatio fa

E mam auxit. D. Bernardi. D. Equitij, & D. Macarij, per quos Deus illos liberauit.

Apud Sur. mon se Febr. tom. 1. Damia. ser. 1. de Nat. B. Mariæ virg. Sigeber. in Chro. sc. vlt. 26. qu. 5. ex D. Aug. lib. 2. de doctrin. Christia nac. 22. & 23. Collat. 7. c. 27. li. 1. Dia log. 4. li. 2. c. 1.

QVAESTIO VIII.

Cur eum ista damna plerumque diabolus possit per se inferre, malit vti opera maleficorum?

DVas inuenio causas. alterã quia hoc pacto maiorẽ Deo se facere credit

A iniuriam, quando creaturis ratione prædiitis, & baptismo ablutis, & chrismate delibutis, potest abuti ad creatoris ipsius vilipendium, & irritationem pluribus etiã sic nocet: quia non adeo homines abhorrent a conuersatione, & familiaritate maleficorum, atque odere consortium diaboli. Si namque semper se dæmon palã obtruderet, multi fœdus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures asciscit sceleris socios, quos perdat.

B Altera est, quia quædam per homines potest, quæ vel non posset, vel non tam commode posset per semetipsum immediate perficere, Verbi gratia si resistendum sit alicui viro sancto concionanti, aut recta suadenti: sicut per Iamnem, & Mambrem Mosi, per Elimam Diuo Paulo restitit. item si sint hæreses spargendæ, sicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item si sacris rebus abutendum, quod in maleficijs frequentissimum est: quibus cum per homines abutitur, copiosius lucrum refert animarum. tum quia sic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum sacrarum contemptum adauget, veneratoribus falso persuadet hæc a Deo, non a dæmone fieri, & sic ad defensionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit, tum quia consequitur, vt ad magicam superstitionem homines etiam addant sacrilegium. Vnde Deus magis magisque offensus, plura etiam in dies principibus tenebrarũ miseros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos posset, mauult per se operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tũ vt ab ijs suspicionem noxæ remoueat, tum vt sic potentiam suam ostentet. Singula exemplis illustrat Remig. lib. 2. Demonolat. cap. 9.

Sic D. August. tract. 7. in Ioan.

C Restabat dicere de remedijs maleficiorum: sed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vana obseruatione.

Finis Libri Tertij.

LIBRI

LIBRI III.
PARS POSTERIOR
Siue
DE VANA OBSERVANTIA.

QVAESTIO I.

Quid sit?

DE hac Egit Diuus Tho. 2.2. quæstione 96. Potest definiri, *Vana obseruantia est, Magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præstare potest.* Dicitur *vana*, quia vel non consequitur effectum intentum; vel si consequatur plus noxæ, quam commodi adfert: quia homo illa vtens tantũ percipit vtilitatem in rebus corporeis, vel temporalibus, animæ vero detrimentũ refert.

Dixi, *nec supernaturaliter*, quia qui effectum expectant a Deo, per media Deo displicentia, ij vani sunt.

QVAESTIO II.

Quale peccatum sit.

ALiquando lethale, aliquando veniabile. *Lethale* erit. *Primò*, si fiat ex pacto expresso cum dæmone. *Secundò*, si quis gnarus sit saltem subesse pactum tacitum, siue cum admonitus non vult desistere. *Veniabile est*, quandiu quis ignorat tale peccatum cum dæmone, si tamen nec ipse tenetur scire, nec fuit admonitus. Intellige de eo, qui nec consulit peritos. Nam licet, quis ratione officij, vel status non teneatur scire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, consilium petere a doctis quod si non faciat, negligés est. potuit enim scire, & ideo non ignorat inuincibiliter. *Nullum est peccatum*, A quando quis ioco tantum facit, sine præiudicio, vel periculo sui, aut alterius: item si quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur medijs, vel bonis, vel indifferentibus.

Silu. verbo superstiti qu. 1. in fi. Sil. supr Naua. c. 11. Manual. & est. communis.

Caiet. et Valent. add. quæ q. 96.

QVAESTIO III.

Quotuplex sit?

SI causam finalem aspicias, potest reduci ad *quatuor* quasi *species*.

B *Prima* est, quando exspectatur commodum in rebus exterioribus, seu fortunæ, vt in animalibus, segetibus, vineis, bona aeris constitutione, &c.

Secunda, quando expectatur bonum aliquod corporis, vt sanitas liberatio a carcere hostibus, ferro, igne aqua, & huiusmodi, quia sic se putat fore innoxium. 3. qu ando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel scientia aliqua. 4. quando C expectantur bona supernaturalia, vt sunt remissio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut versiculos Psalmorum, vel sacræ alterius scripturæ, & alia huiusmodi, ab Ecclesia vel Deo ad hoc non ordinata.

QVAESTIO IV.

Vnde dignosci queat, quando sit huiusmodi vana obseruantia?

D

SECTIO I.

DIco breuiter; *primò*. Si cõstet, quod effectus superet naturæ vires, tunc atten-

attendere oportet, an per ſacram Scripturam. vel Eccleſiæ definitionem, vel approbatam ab ea traditionem effectus iſte deo tribuatur ſiue, quod idem eſt, an huiuſmodi teſtimonio conſtet, effectum hunc eſſe diuinum: ſi nihil huiuſmodi reperitur, effectus tribuendus eſt pacto, cũ dæmone inito, & proinde cenſenda ſuperſtitio magica, ſit minimum, vanæ obſeruantiæ tales ſunt effectus remiſſio peccatorum extra ſacramenta, quoad mortalia, extra ſacramentalia, quoad culpas veniales, item diuinatio rerum futurarũ contingentium, inflexio, aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate mere dependent.

Secundò, ſi conſtat rem, cui tribuitur effectus, hanc vim a Deo, vel a natura habere, non eſt vana obſeruantia ex parte effectus; ſed poſſet eſſe vana obſeruantia ratio alicuius vitioſæ circunſtantiæ, v. g. cilicium, diſciplina, ieiunium, quia corpus affligant, & macerant prædita ſunt virtute ad coercendum concupiſcentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto, pullulantes, ſed ſi his addas circunſtantias ridiculas, & ad hoc à natura, Deo vel Eccleſia non ordinatas, veluti certam horam, definitum numerum, quem nec excedere, nec minuere liceat, vel præſentiam certarum perſonarum, vel vt fiat illa, vel illa manu, flagro ſerico, & huiuſmodi, erit vana obſeruantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſeruantiam.

SECTIO II.

PRimò, ſi ad productionem effectus requiritur fides in ipſum hominem qui ſanaturus, v. g. credere quod his poſſit ſanare.

Secundò, ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis vera, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ lib. 1. diſcuſſimus, & in his plerumque eſt incantatio, & pecc. M.

Tertiò, ſi quis vtitur certis orationibus, aut ſententijs etiam ſacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & ad Dei cultum, & honorem, directè, nec indirectè pertinẽtibus. Voco indirectè, quando res non ſunt vanæ, quia ſunt vtiles proximis, vt ſanitatem illis, vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, vt licet nos rationem, ſiue initiũ neſciamus praxis alicuius: tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit, & a Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiuſmodi, ſi quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationem a Deo exſpectet ſolo; ſanè indirectè ad Dei honorem hoc referret auctorem omnis miraculoſæ ſanationis, & qui orationi, ac fidei, ac ieiunio Chriſtianorum, ſanationis pollicitus fuit. Fuit (niſi fallor) hæc ſententia Caiet. ita ſcribentis, *Quarta ſuperſtitio eſt obſeruationum in verbis, aut rebus ſacris portandis, dicendis, vtendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio neſcitur, vt patientes ſpaſmum neruorum primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo anulo, & ſic de ſimilibus. Quãtum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio interuenit, quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione fiunt, & nonniſi a Deo intendant & exſpectent effectum, putantes Deum inſpiraſſe alicui ſancto viro huiuſmodi conditiones, non audeo damnare, ſed tolerabile mihi videtur.*]

In Summ. vera ſuperſtitio.

Sic Caietan. Cuius ego ſententiã eatenus amplector, vt putem diſtinguendum ante factum, & poſt factum. Quoad eũ, qui conſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere, omnino ſuaderem deſiſteret, immo reſponderem non licere. cum enim lege ordinaria non ſit ſolitus Deus huiuſmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare, temerariũ eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere, & ſaltem res iure habetur pro ſuſpecta: quare & tenetur quis admonitus eam vitare. Sed ſi quis poſt rem bona fide, & opinione, qua dicit Caiet. peractã, & nunquam ſuper eo monitus, vel confiteretur, vel conſilium quæreret; non auderem illum damnare præteriti peccati: conſulerem tamen in poſterum abſtineret. Si queras, an in rigore ſit vana obſeruantia? reſpondeo; vt minimum ſpeciem valde veriſimilem præ ſe ferre.

Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis eſt ad multorum conſolationem poſt factum, vt dixi: & conſideranda in pleriſque caſibus ſequen-

quentibus particularibus, in quibus aperte malum, vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia, & quasdam orationes (quæ in quibusdam libellis, damnatis ideo a Papa Pio V. continetur) dubias indulgentias, & remissiones peccatorum, & consecutionem rei optatæ expectare, seu quærere, est vana obseruãtia: per certa vero ieiunia, & orationes sine humano labore, sed secundum institu ta artis cuiusdam, scientiam infusione, acquirere, pertinet ad primam Magiæ speciem; fit enim ex pacto expresso cum dæmone, & est Mortale, hanc artem, vocat artem Notoriam. damnata fuit Parisijs anno 1320. de qua D. Thom. d. q. 96. art. 1. Alexand. de Hales 2. p. q. de sortilegio; & alij. inter quos Ciruelus opere Hispanico, sed accuratè in hanc sententiam disseruit: quosdam esse autodidactos, qui se putant, sine vllo labore lectione, auditioneve, sine præceptore, aut studio, diuinarum, humanarumque rerum omniũ cognitionem breuissimo tempore, sola diuina inspiratione adipisci, certis tantum cæremonijs obseruatis: mentiuntur Salomonem hac frætum arte vnius noctis spatio sapientiam consequutum, & methodum huius artis libello, quem circumferunt, complexum de adeptione Sapientiæ Salomonis refellit eos S. S. narratio 3. Reg. 3. de li. merum est commen tum? nec enim ipsi fabulæ artifices inter se de illo consentiunt. Conueniunt tantum, quia cuncti ritus quosdam (sed varios) tradunt in speciem pios, & Deo acceptos. Meth. communior est huiusmodi. Principio iubent discipulum generali confessione totius vitæ maculas eluere, & frequenter communicare, & quandocunque in peccatum aliquod inciderit, eodem statim die confiteri; indicta per Ecclesiam ieiunia diligenter obseruare, & insuper addere spontaneos dies alios præsertim quamlibet feriam sextam, qua nonnisi aqua, & pane vti liceat; quotidie septem Psalm. & certas quasdam præces offerre. Hæc omnia septem septimanas ad vnguem obseruãda, & interea ab omni negotiorum sæculi tumultu, accogitatione hominem abstinere se prorsus debere. Quibus peractis libellus alias quasdam precum con

A cipiendarum formulas præscribit, tunc recitandas; & certas figuras exhibet, tunc adorandas; præfigit etiam certas horas, quibus præces istæ, & adorationes obeundæ, nempe septem primos Nouilunij dies ipsos Sole quotidie exoriente. Ritibus hisce per tria nouilunia ter peractis; debere hominem sibi præeligere diem, aliquem, quo sit magis deuotus, & inspirationi recipiendæ, magis accommodatus: tum hora tertia debere solum

B se sistere in templo, vel oratorio quopiã, vel in medio agri a cuiuspiam flexis in solo, genibus, manibus, oculisque in cœlum sublatis, ter primum versiculum Hymni, *Veni sancte spiritus*, pronunciare, quod cum fecerit repente, non minus quàm Salomon, Prophetæ, ac Apostoli, omni scientia impletum iri: adeo vt obstupescat ipsemet, tam subita mutatione sui, quasi in Angelum, vel hominem alium migrasset. Habetis mysteria omnia

C huius artis. In quibus quid prius mirer? stoliditatem hoc ritus adscribentium Salomoni? scilicet notat ille, vel Feriam sextam, vel nostram exomologesim, vel Eucharistiam sumptionem, vel hymnum, *Veni sancte Spiritus*, an verò potius mirer blasphemiam tale, quid de Salomone, Prophetis, Apostolis insinuantem? an sacrilegam audaciam rebus sanctissimis per summam hypocrisim, sic abutentem? nam hunc cultum, & totum

D hoc adorationis patagium exhibent diabolo, sacras illi preces, & Ecclesiæ sacramenta offerunt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamque simul periculo exitij manifesti exponunt. Etenim testatur Cyruelus li. de superstitio. parte 3. capitulo primo, multos huic arti vacantes vitæ vtriusque iacturam subisse, quosdam enim sibi notos a diabolo in aerem sublatos per turbinem, & terra vndisque raptos, & ita afflictos, vt toto vitæ tempo

E re incurabili ægritudine laborarint. Fuisse hoc misericordiæ diuinæ documentum, volentis illos in hac vita sceleris, tam atrocis pœnas pendere. Deterioris sibi sortis videri alios, quorum, tam improbo conatui euẽtus aliquis respondit, iuste id Deo ad illorũ maiorem excæcationẽ damnationemq; permittente. De his sciendum, a dæmone nihil illis scientiæ vere infundi, nec enim id potest per modum

veræ infusionis (vide dicta libro secundo, quæstione quarta, sed solet ipsemet illos obsidens, vel possidens per eos loqui, ipsorum phantasiam turbans, & linguam mouens, ad quædam illis incognita, & arcana proferendum: sicut facere consueuit, quādo striges post ecstasim mira narrant, quæ autumant se in locis remotissimis vidisse, audiuisse, vel egisse quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidens est, quia quando istos suos mystas, aut odidactos dæmon deserit, nihil illis scientiæ reliquum manet, & ne illorum quidem, quæ paulo ante dixerant, meminerunt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur ceremonijs, non ad hunc effectū institutis (quod semper suspectum) obseruat dies, & horas nihil ad hoc pertinentes, iubet adorari figuras illas, quæ nec dei sunt, nec Sanctorum, sed vanæ, & magicæ. Quibus Deus vult scientiam infundere, absque ritibus præscriptis vllis id facit, & infudit olim paucis, hodie fortè nullis, ars ista contendit non nisi ad amussim exactè seruatis omnibus scientiam infundi, & quidem omnibus si obseruent. Non igitur qui infundit est Deus, nec Angelus bonus, sed Diabolus. Diabolo offerunt preces. Diabolum adorant, Diabolo ieiunant, Diabolum habituri sunt remuneratorem; plura contra hanc Bapti. Segnius capitulo septimo, de vero studio Christiano.

Huius vanitatis varij sunt rami, seu stolones, vnum vocant *Artem Paulinam*, quia fingunt a Deo traditam B. Paulo in ecstasi constituto, & Apostolum eam posteris tradidisse. Quid stultius, scelestius, blasphemius dici potest?

Aliam inuenio, nescio, an speciem Notoriæ dicam, nam in multis conuenit, in eo tamen discrepat, quod notariam aiūt fieri per modum subitæ infusionis; hanc aliter vocant *artem Spirituum*, vel *artē Angelicam*, qua dicunt hominem quandocunque vult, omnium rerum quas nosse vult, scientiam accipere, ministerio Angeli custodis, vel aliorum Angelorum bonorum. Huius duas tradunt species, vnam obscuram; quæ fiat per viam eleuationis, transitus, raptus, seu ecstasis; alteram claram, quam dicunt fieri Angelis visili in forma corporis assumpti apparentibus, & iucundè colloquentib. Hac vsus fortè Cardanus, quando cum tribus illis spiritibus Auerois disputauit.

Verum hæc ars nihil est aliud re, quā impia, *Gottia*, seu *Magia*, *Alba*, de qua dictum libro primo, nec hi Angeli sunt alij, nisi dæmonis Paredri, hominum deceptionem, & interitum enixè procurantes. Artis impia falsitas luce clarior est, quia omnes eius formulæ sunt meræ coniurationes, seu adiurationes, quibus illi spiritum ad obsequium adigunt. Constat autem bonos angelos non adiurari, sed precibus honorari & implorari velle, ac debere. Contra hanc vanitatem etiam scripsit Io. Baptista Segnius d. opusculum capitulo 8. & 9. Vnde patet, quid sentiendum, qui iactitant se spiritum habere, a quo cuncta doceantur (vt solebat quidā Magus Parmensis dicere,) aut præditos se, & dirigi spiritu quodam, adeo potente, vt etiam imaginationibus alienationis queat imperare, quod impostor ille Maltesius his ipsis annis in Brabantia gloriari solitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percussisse, & ad Necromanticorum tribum planissimè pertinere.

SECTIO III.

QVinto, quando gestantur reliquiæ, vel Euangelium Sancti Ioānis, aut aliqui versus psalmorum, non ex deuotione tantum, sed adiunctis vanis circunstantijs, verbi gratia, vt sic, vel sic sint scripta, vel reliquiæ sint in vase triquetro, vel rotundo, tribuendo vel formæ, vel materia, vt scriptum sit in pergameno virginea, vel tempori, vt scriptum sit oriente sole, vel personæ, vt alligatum sit ab incorrupto, vel modo, vt tot filis, vel talibus, itē necesse est, vt nulla ad sit figura præter signum crucis; nulla imago, præterquam Christi, vel Beatæ Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut solita Angeli boni, item nulla barbara, & incognita Dei, vel Angelorum nomina sint addita; denique nihil aliud adsit vani, vel mēdacis. Deus enim nunquam est auctor mendacij, vel vanitatis. Obijciat fortè aliquis solum signum crucis iure Canonico permitti. *Respond.* Canonem agere de characteribus, quibus, quibus crucem annumerat: non agere, de imaginibus; quę cum in templis piè habean-

D. Th... sup. ar... & Na... d. c. ... nu. 55.

Ita s... tiunt... nonist... per te... c. non... cer. 2... 6. D... supr. Anto... p. ti. ... 1. Mi... de Ar... de sus... stit...

habeantur, cur non possint, & collo gestari? De ligaturis superstitiosis, sic Diuus Augustinus. *Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat siue in præcantationibus siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdã rebus suspendẽdis, atque ligandis, vel etiã saltandis quodammodo, non ad præseruationem corporum, sed ad quasdam significationes occultas, aut etiam manifestas, quæ mitiore nomine physicam vocant, vt non superstitiones implicare, sed natura prodesse videantur, sicuti sunt in aures in summo aurium singularum, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti, vt dextra manu sinistrum pollicem teneas*, censuit itaque D. Aug. in his esse vanam obseruantiam. arbitror, quia hæc ad futuri obseruationem notabant. fieri namque potest, vt vltima duo physicam vim ad sanitatis cõseruationem aliquam obtineant, & tum a superstitione forent aliena. Addit idem August. postea, obseruatu quiddã dignissimum, non quicquid intus sumptum naturaliter iuuat, idem etiam appensum iuuare, & ideo plus cautionis adhibendum in his appensis, quoniam in ijs plus periculi versetur. *Aliud inquit, est dicere, tritam istam herbam si biberis, venter non dolebit, & aliud est dicere, istam herbam collo si suspenderis, venter non dolebit. Ibi enim probatur cõtemperatio salubris, hic significatio superstitiosa damnatur*, quibus verbis sentit, prius esse remedij, posterius vero signum pacti. Sic è conuerso, non quicquid efficax a natura appensum, vt sunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam est efficax tritum, & intus sumptum. Subdit sapienter August. Quanquam vbi præcantationes & inuocationes, & characteres non sunt, plerumque dubium est, vtrum res quę alligatur, aut quoquomodo adiũgitur sanando corpori, vi naturæ valeat, quod liberè adhibendum est, an significatiua quadã obligatione proueniat, quod tanto prudentius oportet cauere Christianum, quanto efficacius prodesse videbitur. Sed vbi latet, qua caussa, quid valeat, quo animo quisque vtatur, interest. Ex quibus verbis tria colligas.

Viguer. c. 5. 6. v. 5. l. 2. de doctr. Christiand. c. 20. repetitur in c. illud 26. q. 2.

d. li. 2. c. 26.

Primò, si putatur res naturaliter prodesse, tunc licet suspendere de corpore, quia hoc fit tanquam remedium.

Secundò, si putatur non prodesse naturaliter, vt causa, sed duntaxat, vt signum futuræ sanationis, tunc omnino abstinendum.

Tertiò, si res dubia sit, nec adsint medici, qui consulantur, tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam, vel malam facere, bonam, si facit opinione priore, malam, si posterius credat. Tũc enim incideret, quis in cap. admoneant. 26. qu. 7. quo laici anathemati, clerici degradationi subijciuntur. Canones non permittunt orationes alias inscribi periaptis præter orationem Dominicam, & Symbolum, sed vsu Catholico, id ad Euãgelium B. Ioan. & alias Sacræ Scripturæ partes extensum videmus: quia par in ijs ratio procedit, nempe deuotio ferentis, & verborum sanctitas. Quę si prosunt piè recitatæ, cur non, & pie gestatæ? sed semper superstitiosa, quę diximus, vitanda, in primis numeri certi iteratio, quando illi vis attribuitur. Vnde sanè oportet intelligere, quod magnus Cassiodorus scripsit, *multis efficax remedium in varijs malis fuisse trinam recitationem huius versiculi: Dirupisti vincula mea, &c.* vt non ipsi ternæ repetitioni, sed in honorem sanctissimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni Deus id detulerit, sed de orationum formulis mox plura.

c. non liceat 26. q. 5. & c. non obseruatis, 26. q. 7.

In Psal. 115.

SECTIO IV.

SExtò, huc referenda vanissima ominum (κληδονισμὴ) animaduersio: de qua B. Chrysost. homil. 21. ad pop. Antioch. Et quid tandem sunt omnia? Sæpè domum quis suam egressus hominem videt monoculum, vel claudicantem, & ominatus est. Et postea, Si virgini occurreris, sterilis dies erit; si verò meretrici, dextera, & plena, & multa mercatione plena.] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Ausonius tria tantum omina agnoscit, eum refellunt ceteri qui plurium meminere. fortè de præcipuis tãtum loquebatur, sed quæ illa in re vanissima? D. Aug. sic scribit; His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum. si membrum aliquid salierit; si iunctim ambulãtibus amicis, lapis, aut canis, aut puer me-

d. l. 2. 6.

medius interuenerit, atque illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minus molestum est, quā quod innocentem puerum colapho percutiunt si pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum est, quod aliquando pueri vindicantur a canibus. Nam plerumque tam superstitiosi sunt quidam, vtetiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impune. Namque a vano remedio cito ille percussorem suum ad verum medicum mittit. Hinc sunt etiam illa limen suum calcare, cumante domum suum transit: redire ad lectum, si dum quis se calceat sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit, cum vestis a soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quam præsens damnū dolere. Vnde illud elegāter dictum est Catonis: qui cum esset consultus a quodam, qui sibi erosas esse caligas diceret a soricibus; respondit, non esse illud monstrum, sed vere monstrum habendum fuisse, si sorices a caligis roderentur.] vides quot genera hic fuisse a D. Aug. enumerentur primo Salisatorium. de quo Isid. tradit Salissatores, seu Salitores vocari huiusmodi ominosos. *Salissatio* παλμός vet. glos. vocatur, & palpitatio: huius species a cilicijs, vel oculis potissimæ istius Suidas, & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. Præcantatrici, collectrici, ariolæ, aruspicæ, Flagitium est si nihil mittetur, quæ supercilio spicit, & in Pseudo. Nisi quia futurū est, ita supercilium salit. vede Cælium libr. 7. cap. 29. quo videtur referendum, quod quidam sonitum spontaneum auris dextræ, stel sinistræ obseruant, vt si hæc tinnnet, inimicum; si illa, amicum nostri putent memoriam, tum recollere. de quo Aristenetus, *nonne auris tibi resonabat, quando tui lacrymans recordabar?* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis a Veronensi conuersum. *In epist. amatoria*

Sonitu suopte Tintinant aures.

Inter Catalect. virg. Quod illa dixerat: βομβεῦσ' ἐν δ' ἀκοαί μοι, & apertius incertus quidam, sed antiquus;

Garula quid totis resonas mihi noctibus auris?

Nescio quem dicis, nunc meminisse mei.

A Quod referre ad amantium sympathiam, nimis longè petitum, huc pertinet, & *Spatulamanthia*, quæ fit nuda spatularum inspectatione. A corpore etiam sumitur omen sternutationis, & offensionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab i js, quæ domi; alia ab ijs quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas de Augusto, eum Nicopolim vocasse, quam exstruxerat vrbem, & ibi hominis, ac asini statuas, aheneas locasse, eo quod ea nocte, quæ Actiacam pugnā præcessit, in hominem inciderat, qui asinum agebat, cumque illius de nomine sciscitatus fuisset: *mihi quidem respondit ille nomen est, Eutychos* (h. felix) *asino vero. Nicon.* (h. victor.) Ex verbis fortuito prolatis, quæ Cicero censuit propriè vocari omnia; vt cum filia Consulis bellum Perseo cogitantis, patri dixit Perseum obijsse, quod erat Melitæi catelli nomen. Οἰκοσκόπικα sunt, apud Plautum, si introijt in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis, vel, vt hodie multi peccant, si salinum euersum, vinum effusum, si crebrius, vel rarius in mensa sternutatum: si, quod in conuiuio verbum tristius pronunciatum, si quis crus cruri imposuerit, si canis vlulauit, coruus tecto insidens crocitauit, & huiusmodi. Quæ foris eueniunt non sunt pauciora, & hoc genus vocant ἐνόδιον, vt quæ Diuus Augustinus retulit, item leporem, iter transuerso saltu velut diremisse; lupum, capram, aut aliud animal in via vidisse, &, quod ex irreligiosa mente hereticorum profectum, habuisse obuium monachum, cuius etiam mentio, apud Pet. Blesensem Epist. 65. & alia infinita, vt subiecta post finem huius sectionis tabula docebit. *Annal. p. 3.* *li. 1. de diuinat.* B C D

E Huic ominosæ obseruationi plurimū tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis libro de Diuinat. & Valerio Maximo libro primo, capite quinto. Item Græci, & Aegyptij, vt docet Pausan. in Achaic. & Theophrastus in Characterismis, vbi multa exempla ponit, necnon Syri, teste S. S. in regum historia, libro 3. cap. 20. versiculo 33 vbi legitur nomen hominis, quod Diuus Augustin. negat se in sacris litteris inuenisse. fortè inciderat *cap. de superstit.*

in

In libros, in quibus non habebatur, *viri pro omine acceperunt, & pro fœdere, & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες, οἰωνίσαντο, καὶ vt nunc in LXX. legitur, vel potius, interpretatus est in genere sunt augurati, vt & Hebræum *nachas* generale est & pro ratione subiecti interpretandū. ideo noster rectissimè vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Petr. Blesensis d. epistol. 65. Francisc. Picus, Vvimpina, Mich. Medina Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio est, quòd cum omnia certam nullam causam habeant, sed a casu planè dependeant, in cōtrarios ferè semper euentus rapi possunt. exemplo fit illud Anchisæ, apud Virgilium, qui visos equos spem pacis, ait facere, & bellum minari. Longè autem diuersa sunt, omen fortuitum arbitrio suo rapere, & signum a Deo, ex necessaria, & ad honorem Dei tendente causa, poscere, quod in S. S. licitè fecere, seruus Abrahæ (de quo optimè illic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon, & Ionathas, & in alijs Historijs, Gregor. VII. in causa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & Diuus Augustinus, & Clodouæus Rex Francorum. De ominum varijs speciebus, si quis multa volet a nostris diuersa, poterit legere Blesens. dicta epistola 65. & Ioan. Salisberiensem libro primo, de Nug. curial. capite vltimo, dum meminerit ea ab ipso non approbari, sed vt aulicorum vitia commemorari, & notanda imprimis hæc quæ subiungit verba.

Picus l. 6 de præn. c. 5. Vimpina (qui opti. lib. de diuin. c. 13. Medin. de recta in Deū fide li. 1. c. 2. Pererius in c. 24. Gen. disp. 5. Sire. libr 9. de Fato c. 21. 22.

Gen. 24. Iud. 7. 1. Reg. 14. Fulgos. l. 1. c. 3. Egna. li. 1. c. 3. Egna. li. 1. c. 4.

Cetera de genere hoc adeo sunt multa loquacem
Vt lassare queant Fabium.
Quibus quæcumque domus institerit, eam nec ab ipsa salute arbitror posse saluari.

Quare

Conclus. sit, *Omina semper illicitum obseruare.* nam licet Caietan. scribat: *potest homo absq; omni præsagio cauere prudenter ab imminentibus dubitando, ne præsens occursus sit signum futuri ex communi vtriusque causa cœlesti, vel etiam diuina prouidentia, vt si quis cadens corporaliter, timeat aliquem casum in statu, vel honore, &c. propterea tamen non desistat ab operibus prudēter agendis, sed cautius*

In. sum. v. superstitio.

A *vigilet, &c. Potest enim esse, vt iste casus sit effectus causa futuri casus, & propterea significet illum.* hoc reuera est de valde raro, vel nūquam contingentibus, &, si quādo contingit, iam non omen propriè dictum, sed prodigium potius fuerit, a Deo missum, & ad [illegible] licitam, pro morum emendatione, referendū. Equidem semper mihi visa hæc Caietan. obseruatio portam pandere, ad ominosam istam obseruationem, quæ D. August. &
B alijs inanissima semper visa. *nonne* (vtar verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc si suscipimus, & pedis offensio nobis, et abruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obseruāda?* Nonne semper prætexat superstitiosus, offensionem quamuis pedum sibi diuinā iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obseruarunt, quo die occisus fuit, domo egredientem ad limen grauissime pedem offendisse? Nōne dicat, hoc
C idem Crasso infausti prælij die accidisse? Nonne hoc de marito Laodamia scribit.

Val. Maxim. lib. 1 cap. 4. Plut. in Gracchis Plut. in Crasso.

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenso limine signa dedit:
Vt vidi, ingemui, tacitoq; in pectore dixi,
signa reuersuri, sint precor ista viri.

Ouid. in Heroid. epist.

Nonne de se iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

D

O quoties ingressus, iter, mihi tristitia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem.

l. 1. eleg. 3.

Quid si enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire causa prouidentiæ, a qua mortes, & strages istorum? Nonne Caietano iudice absoluendi? Sed obijciat aliquis, Beatus Marcus Euangelista Euangelizandi caussa, nauigio Alexandriam petens, cum nauem egrederetur,
E calceum rupit, atque Deo gratias agens, iter suum expeditum esse perhibuit.

Respond. hoc ex apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Petrus Blesensis, *Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, sanctum Euangelistam hoc non ex superstitiosa curiositate dixisse cui etsi nūquā calceus ruptus esset, et tamē sui expeditionē itineris, per Spiritum sanctum Dominus reuelasset,* sic ille, q adit aliud omē

eorum qui, si in itinere aliquis interroget, quo proficiscantur, subito rebitant. Nitũtur facto Iudith octauo, versiculo 33. quę discedens inhibuit, ne quis eam quo proficisceretur, interrogaret; quasi interrogatio aliquid hominis habuisset, quod susceptum iter potuisset impedire.

Sed hoc est sinistre interpretari mentẽ sanctæ viduæ, quæ id vetuit tantum ne quis allocutione, & salutationibus eius inceptum moraretur vel ne curiosius, quid egressa faceret, scrutarentur. *De sternutamentis* semper erit quo excusent incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: ducet ab eadem causa vtrumque euentũ. sit felicior alius, & optatis potiatur, id ipsum dicet signum fuisse successus, & non a naturali, sed superna celesti causa communi id euenisse.

Sanè sternutationem medium omen censuere veteres, vt notatum Scholiastas Theocriti, ideoque sternutante aliquo, astãtes illi bona verba dicebant vt si quid portenderetur mali, id fausta precatione auerterent. matutinam sternutationem prorsus infaustam; meridianam firmissimi auspicij, & conatus non irriti indiciũ, rebantur, etiam Aristotele auctore, maximè si a dextro latere. Vnde propertius.

In Thalisiis & Epithal. Helenes. Plin. li. 28. c. 2. Apu. de asino. lib. 2. Sect. 33. probl. c. 11. Xenophon. a nabas. li. 6. Lib. 2. eleg. 3.

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus.
Aridus argutum sternuit omen amor.

Et catullus, de Acma, & Septimio sternutationis dextræ approbationem, vocat auspicium bonum. Quid? quod & *pedium* obseruabant, & Græcis quidem omẽ erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis in faustum censebatur, vt ex Catone *de re rustica* fuit alijs obseruatum. De *Sorcino* auspicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Hist. natural. etiam rectè accipiunt illud Ausonij.

Epigra. 43.

Quadrupes auspicijs quis iungitur osculis nibus? Mus.

Vide N. libro 1 Auson. lect. c. 25. Sed hæc suffecerint de nugis ominũ. de quibus etiam nonnulla Polydor. 3. de prodigijs, & Nausea lib. 2. mirabilium.

SECTIO V.

Septimò, potest nonnunquã vana obseruantia contingere in strenis primo anni die dandis, Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. & Ouid.) magna solennitate celebrare, in honorẽ Iani, & inter cetera tunc inuicem dare strenas, in omen, siue precationem bonam anni prosperè decursuri, vel aliorũ multorum adijciendorum, nam dicta quasi trena, & ternarius perfectionis, atque plenitudinis iudex, eo quòd tria sint omnia Aristoteli.

Suet. in Aug. & in Calig. Ou. 1. Fasto. Festus in strena.

Has strenas propter huiusmodi superstitionis, concil. Antisiodorense vocat diabolicas, & qui eas mittunt damnari vidẽtur a Diuus Augustinus, apud Gratian. & a Martino Papa, qui; *Non licet* (ait) *iniquas obseruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare, neque lauro, aut viriditate arborũ cingere domos. Omnis enim hæc obseruatio Paganorum est.* Solebant autem pij Christiani eo die ieiunare, in detestationem gentilitiæ superstitionis, vt docemus a D. Ambros. & Concil. Toletan. quarto, qui verò contẽpto ieiunio festum diem, cum paganis agebant, illis Romanorum Concil. sub Zacharia Pontif. dixit anathema.

Lib. 2. de eccl. Capit. 1. c. non obseruetis. 26. qu. 7. c. non licet. 26. q. 7. Serm. 17. Can. 10. c. si quis Kal. 29. q. 7.

Quare si quis hodie, vel in honorem Iani, vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut strenas mitteret, vel acciperet, is esset idololatra, si id faceret tantum, vt omen certum prosperi euentus, foret vana obseruãtia mixta diuinationi, plerumque mortalis, si tantum id faceret, vt incertum omẽ vel aug. rium, peccatum esset veniale, si animi tantum causa, vel amicitiæ conseruandæ causa, pro consuetudine Christianorum nullum esset peccatum: immò si faceret in honorem circumcisionis Dominicæ, quam tunc celebrat Ecclesia, mereretur coram Deo. Nam hodie cessant exolitæ Gẽtilium superstitiones quæ tam rigidæ sanctionis canonum causa fuere.

Cauendæ tamen etiam hodie superstitiones illæ, de quibus Burchardus, ita scribit; *Obseruasti Kal. Ianuarij ritu Paganorum, vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum, quã antea, vel post soleres facere. ita dico, vt vel mensam tuã*

cum

cum lapidibus, vel epulis in domo tua præpar ares eo tempore, aut per vicos, & plateas cantores, & choros duceres, aut circa tectum domus tuæ, sed tres enses tuo circum signatus, vt ibi videres, & intelligeres, quid tibi in sequenti anno futurum esset, v. l in biuio sed isti super taurinam cutem, vt & ibi futura tibi intelligeres, vel si panes prædicta nocte coquere fecisti tuo nomine, vt si bene eleuarentur, & spissi, & altifierent, inde prosperitatem vitæ tuæ eo anno prouideres, ideo quia Deum creatorem tuum (hęc faciendo) *dereliquisti, & ad idola, & illa vana te conuertisti, & apostata effectus es, duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burcha. in Pœnitentiali, lib. 19. cap. de arte magica, vers. Obseruasti Kal. Vbi habes breuem quandā enumerationē superstitionum illius diei, quæ cum strenarum missione hodierna clarum est nihil similitudinis habere. Vbi pro lapidibus fortè corrigendum est: lautitijs. Non habui in quem locum commodius reijcerem, etsi sacrilegij aliquid subesse censeam, quod Hiberni siluestres lupos in magno honore habent & in patrimos asciscunt, quos *Charichrist* appellant, pro eis orantes, & bene præcantes, & sic se ab illis lædi non verentur, narrat Cambdenus, *in Britaniæ Antiquitat.*

SECTIO VI.

Octauo, superstitio est *temporariorū* qui dies, menses, annos obseruant non ad Dei cultum, sed ad directionem negotiorum suorum, vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna succidunt, pro ædificijs vel nauibus, superstitione carent; si id faciant permoti naturali obseruatione motus, & influentię cęlestis certis enim temporibus vis herbarum efficacior est, ligna quoque minus obnoxia sunt corruptioni, & aptiora sunt ad vsum. Sed superstitio foret, si obseruaretur certus vnus hebdomadæ, vel mensis dies tantum vel certa diei hora; qua talis hora, vel dies est, vel adderentur circumstantiæ inutiles, aut orationes ociosæ, vel non approbatæ. Vnde sequitur, quod rectè Binsfeldius infert, huc referendos, qui obseruant certas festiuitates, vt Conuersionis B. Pauli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum; quibus si pluat, vel cę- *c. non liceat 26. q. 5. & d. c. non obseruetis.*

A lum serenum sit, sibi spondeat serenitatē, fertilitatem vini copiam, vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde, & superstitiosos fecere versus, quorum primus est. *Salu. visu perstitio. q. 10. sic intellige Bur. d. c. v. 3.*

Claras dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item qui colligunt herbas in die Sancti Ioannis, ad certos quosdam effectus
B credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem, vel inserunt arbores ipso die Annunciationis B. Mariæ, vel in Festo S. Stephani minuūt sanguinem equorum, & similia faciunt, naturalem causā attendentes, quæ nulla est. vnde vanè ista instituunt, sed & festa sic potius inhonorant, quam colunt. Si verò directè ista adscriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt sanctos illos honoranti, viderentur, & ipsi sanctos il-
C los honorare, quare nec auderem eos damnare.

Huc etiam pertinent, qui obseruant quosdam dies, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ, &c. vt infaustos, vel vt faustos ad iter, aut rem aliquam inchoandum, item an cum surgunt, primo induerint calceum, vel fermorale dexterum an scæuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur, & quę huiusmodi nugatoria, eos constat peccare
D isto superstitionis genere. Tales in iure Canonico videntur dies Aegyptiaci, quorum mentio, apud D. August.

Collegit nationum cunctarum ferè dies ominosos, & obscænos Alexander ab Alexand. libro quarto, gene. dierum capitulo vigesimo, sed hos Aegyptiacos prætermisit. Cęlius Rhodiginus, hoc tantum *vocari dies atros, & ἀποφράδας, vulgo, a veteribus deluxata voce*, Aegyptiacos, *ab Aegypti, inquit, vanitate proclinato nomine.*
E *Eorum Augustinus meminit, & in canonicis decretis non est prætermissum.* *De conf. malef. in 3. causa dispositiuad maleficium. Commen. in epist. ad Galat. 4. Ench. ca. 7. & in c. non obseruetis, & c. quis existimaret 26. q. 7.*

Sed qui dies isti, apud Aegyptios, hoc debuit explicare. Glossa Canonica vult, Aegyptios docuisse, qui dies toto anno infausti forent ad opus inchoandum. & hos Ecclesiam olim in kalendarijs suis signasse. quorum posterius nihil dubito, quin falsum sit, nunquam enim hæc Ec-

clesia recepit, Apostolicæ prohibitionis A memor, posterius potest recipi: astrologorum enim ista commenta fuere, & Aegyptus inuentrix astrologiæ. Petrus Bresfayus, libro primo Notabilium capite 53. huiusmodi dicit esse Ianuar. primo, & vigesimoquinto, Februar. quarto, & vigesimosexto Martij primo, & 28. April. decimo, & vigesimo, Maij tertio, & vltimo Iunij decimo, & decimoseptimo Iulij decimotertio, & vigesimoseptimo Augusti primi, & vigesimoquarto, Septemb. 3. & B vigesimoprimo Octobr. 3. & vigesimosecundo Nouemb. 5. & vigesimooctauo Decembr. 7. & vigesimosecundo, vnde acceperit nescio.

Suspicor tamen, Aegyptios proscæuis, & ne fastis habuisse etiam dies illos, quibus tot plagis a Moyse percussi, & quo Pharao cum exercitu mari demersus. Nã singulis gentibus insignes clade aliqua dies, postea semper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, alijsque docuit Alexan. ab C Alexand.

Ad Gal. 4. ver. 10.

Exempla plura harum superstitionum suggerunt Patres, illa Diui Pauli verba, (*Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos Timeo vos, ne frustra laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambrosius, dies obseruant, qui dicunt vt puta, crastino proficiscendum non est, post crastinũ enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt mẽses, qui cursu Lunæ perscrutantur, dicen- D tes vt puta, septima Luna instrumenta cõfici non debent. nona Luna seruum, emptum vt puta, domum ducere non oportet, & per hæc facilius solent aduersa prouenire. Tempora vero sic obseruant, cũ dicunt: Hodie veris initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Et talia iter aiuntum, Posterum est domum egredi non licet.

Posterum, significat aduersum, & præposterum, quasi elapsa commoditate se- E rũ, Annos sic colunt, cum dicunt Kalẽdis Ianuarijs nouus est annus. quasi nõ quotidie anni impleantur, sed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis. hac superstitione vtuntur, quæ longe debet esse a seruis Dei, si enim Dei, si enim Deus ex toto corde diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido, neque suspicio, harum rerum. Prospera enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit.] D. August.

Eos enim inculpat, qui dicunt, nõ proficiscar, quia prosperus dies est, aut quia Luna sic fertur, vel proficiscar, vt prospere cedat, quia ita se habet positio siderũ. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem, vel agam, quia suscepit mensem. Non plantem hoc anno vineam, quia bisextus. quæ ad verbum comm. suo in seruit. D. Anselmus.

Epist. n. 9. c. 7. Lege posterus.

Idem August. *sic alibi*, sicut obseruãt, qui certis diebus, siue mensibus volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora, & alio rursus loco, plena sunt conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt. Iam vero ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiusmodi aliquid operum, diebus, quos Aegyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.

d. c. 79.

In d. c. 4. ad Gal.

Hactenus Patres, quorum adscripsi verba, quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus seriem, Apostolus loqueretur de superstitioso dierum mensium, & annorum cultu Iudæorum, quos Galatæ Iudaizantes haud dubie imitantur, vt optime cum Græcis D. Hieronym. & Primasius arbitrati: fieri tamen potest, vt aliquid etiam paganismis simul irrepserit, vt vidi in Francia, tempore Catharinę Mediceæ, quando inter aulicas matronas, adeo hæc vigebant, vt nihil inconsultis astrologis (quos *Barones suos* nuncupabant) conari auderent. Quæro. si quis dies infortunatus, vnde? ex astrorũ respondent influxu, & positura? verum hæc est alia, atque alia singulis annis, nec eadem illo eodem die. fuse hoc physicis rationibus refellit Ciruellus dicta parte tertia, capitulo sexto, qui potest consuli.

Ad hanc superstitionem diariam referendi quoque sunt, qui certis diebus olera scopis tangunt, ne ciniphes erucæ, campe, vel alia insecta noceant: item qui nolunt vngues præscindere die Veneris. vel vere dies Sabbathi, cum interea non abstineant in honorem Deiparæ ceteris operibus seruilibus: qui credunt maiorẽ inesse vim aquæ benedictæ Dominicis post quatuor tempora, quam alijs ad speciales

ciales quosdam effectus:item qui oua, quæ gallinę pariunt die Parasceues, toto asseruant anno, quia credunt ea vim habere ad extinguenda incendia, si in ignē inijciantur. cedo enim, vis hæc naturalisne? vnde? a die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid absurdius? nulla matri prærogatiua, tum præcipua competit: nihil diei, cœlestes orbes, tum vel sidera singulare influunt. Vis illa, supernaturalis ergo, cur non idem competit enixis die Anastasis, vel Natalis Domini? speciali, inquient, priuilegio. dic sodes, vnde nosti? cui & quando concessum? constat experientia, dicent. Sed illa fallax, & vnde certus es, non ex pacto effectum nasci? Deuotio persuasit, dicat alius. Non bona deuotio; quæ cum scandalo coniuncta, quæ merito suspecta, quę anilis, quæ singularis, quę nullo Ecclesiæ, vel traditionis munita suffragio.

Faciunt in his partibus multi. Sed in ijsdem partibus multi pietatis, & rerum fidei morumque imperiti, multi curiosi, multi superstitiosi. Lege Martin. de Arles tractat. de superstitione.

SECTIO VII.

Nono loco sunt obseruantiæ vanæ in malis depellendis, & morbis sanandis variæ, vt si quis faciat oblationem ex bonis eleemosyna impetratis, credēs ea maioris efficaciæ ad effectum consequēdum: qui putat crucem ex eleemosynis emptam, vel factam, vel sanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt sanctis ceram, vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui mergunt imagines in aquam, pro pluuia obtinenda: qui faciunt quasdam ligaturas, ne lac vaccis subtrahatur: qui per annulum desponsationis meiunt, vt liberentur maleficio: qui pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curādis, ad porcorum lintrem, seu obbam collum applicant. In nomine patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoscendum a quo sancto sit sanitas impetranda, adhibitis alijs definitis ritibus: qui stramen bipenni diuidunt, vt sanentur manuum, vel digitorum tumores: qui pro quibusdam pecudum morbis ignes struunt ex peculiaribus lignis, & in eum

A animalia impellunt, vel in orbem circūducunt, & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerunt, qui S. Lupi libū pinsunt hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore, & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi; postea, in B. Lupi honorem, librum dant in eleemosynam primo mēdico non ex proposito, sed ignaro, & fortuito, occurrenti, sic arbitrantur armenta

B gregesque sola in pascuis, a lupis inuadi non posse. frequens est, in pagis prope Thenas, & Louanium. Superstitio se prodit in eo (vt cætera mittam) quod fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad custodiam pecoris, vel ad honorē Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes, ac pecora a clade, & tabe, vel vt ea inferant pecoribus aliorum. leg. Burchardum d. cap. 19. vers. fecisti ligaturas. Aut pertinet opinio

C Silesiorum, morauorum, & vicinarum gentium putantium fascinationibus resistere fasciolas, vel tæniolas rubeas, alligatas equorum frenis vel epiphijs. vetusta superstitione eadem de causa, apud Græcos, & Romanos pueri puellæque fasciolis russeis præcingebantur Apulei. Miles. libro 2. Chrysost. in homil. XII. 1. ad Corinth. & alij, apud Martin. Roman. lib. 1. sing. cap. 3. & lib. 2. c. 23.

Huc referendæ sunt innumeræ oratio

D num formæ, quibus vulgo vulnera sanātur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibidem. v. collegisti; *Collegisti herbas medicinales, cum alijs incantationibus, cū Symbolo, & Dominica oratione*. Corrige audacter. quā cum Symbolo & dom. orat.) *id est, cum credo in Deum, & Pater noster cantando. Si aliter fecisti, decem dies in pane, & aqua pœniteat.*] Est, & alia in vsu inter Hispanos milites, qua quidam salu-

E tatores, vt ferunt, sancte viuentes, & omnes gratis curantes; cum sola impositione linteorum, & certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hispanica, sed reddam Latine ad verbum.

Per Christum, & cum Christo, & in Christo, est tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti omnis honor, & gloria, per omnia sæcula sæculorum. Oremus, salutaribus præceptis moniti, & diui-

diuina institutione formari, audemus dicere. Pater noster, qui es in cœlis, &c. Amen Iesus, Potentia, Patris sapientia Filij, virtus Spiritus sancti sanet hoc vulnus ob omni malo. Amen IESVS. Domine mi IESV Christe, credo quod nocte Iouis Sancti in cœna, postquam lauisti pedes tuorum sanctorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis, dicens, accipite & comedite, hoc est enim corpus meum, similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite, & bibite, quia hic est meus sanguis noui testamẽti, qui pro multis, effundetur in remissionem peccatorum. hoc quotiescunque feceritis. facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi IESV Christe, vt per hac sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ Passionis tuæ, sanetur hoc vulnus, & malum istud. Amen IESVS. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. IESVS.

De hac formula mota fuit Ipris anno superiore quæstio, maxime quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiss. Episcopus Iprẽsis Simonius, & consiliarij eius, totam curationem hanc iudicarunt superstitiosam, & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur. Multis hæc damnatio dura visa, sed immerito. Nã hic effectus totius exspectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula sic assidue, & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri, ad miracula edenda, non sunt vsi certis, & quasi conceptis verborum formulis, sed modo sic modo aliter prout Spiritus sanctus suggerebat. Tertio sanctitas huius, non satis probata: fit enim plerumque, vt malefici præclare specie externa, sanctitatem mentiantur: neque in hac re milites satis idonei iudices, quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata grauia non produnt. Quarto, qui donum sanationũ à Deo acceperunt, illi nunquam accipiũt cum conditione, vt talibus, vel talibus vtantur verbis, sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quinto, nõ licet priuatis comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ, nec Ecclesiasticus vsus approbauit, qualis est ista: quæ licentiose abutitur, & deprauat multa sacrosancti Missæ sacrificij verba, etiã ipsius Canonis, Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta nõ fuit, (quod non est permittendum) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis, non ad vulnerum corporis consolidationem, sed ad panis ac vini transubstantiationẽ, à Saluatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est. Ecclesiam, & Catholicos eius filios, tanta semper in veneratione hæc sacrosancta consecrationis verba habuisse, vt nefas ducerent illis vti, nisi quando in Missæ sacrificio, vel quando in Ecclesia, vel scholis, aut disputationibus ijs necessario vtendum: contra Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtũtur libentius, aut frequentius ad sua sacrilegia nefanda, quam & ipsa Venerabili Eucharistia, & ijs quæ ad illam pertinent. Hæc mihi nunc contra hanc & similes formas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quisquam nitatur auctoritate cuiusdam Canonistæ, qui vixit anno 1454. nomine Felix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus, sed de heresi tantum non damnatus, quare & Ioan. Baleo, & similibus tantopere commendatus: hic Malleolus, integro libello. *duorum tractatuum de exorcismis*, se patronum præbet huiusmodi precationum, & medicamentorum. plurima huius opuscula circum feruntur, sed in plerisque multa sunt temeraria, erronea, & scandalosa. quare maturo, & sapienti consilio Ecclesia Romana eius nomẽ, inter primæ classis prohibitos scriptores quorum cuncta scripta sint vetita, retulit. ideo Catholicis eius auctoritas profligata plane censenda, sed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus singulas breuiter, vult licitam esse curationem per huiusmodi verba (dicam Latine, tum vt omnes intelligant, tũ ne quis vtatur, si eo, quo pronuncianda sunt verba, idiomate, & rythmo proponerentur.) *Si Sancta Maria virgo puerum Iesum vere peperit liberetur animal hac Passione, In nomine Patris, &c* Et illud, *Christus fuit natus, Christus fuit amissus,*

Chri-

Christus fuit inuentus, ipse benedicat, & consignet hæc vulnera, in nomine, &c. Et illam, *Ego adiuro vos vermes, per omnipotentem Deum, vt ista ciuitas, vel domus sit vobis tam detestabilis, quam Deo est vir ille, qui falsam sententiam protulit, et iustam nouit, in nomine Patris, &c.*]& dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiā proficere, contra lumbrices, & vermes, qui animalium viscera corrodunt. Fatetur suę sententiæ contrarium esse quendam, qui scripsit de superstitionibus (*intellige Martin. de Arles.*) & Ioan. in summ. Confess. & Anno Domini 1405. lectorem ordinis Augustiniani coactum reuocare Heidelbergę articulum, quo dixerat posse huiusmodi formulis sine peccato aliquem vti, & nominatim secunda illa coactum, inquam, hoc reuocare, ad mādatum Domini Episcopi Spirensis, & peritorum studij Heidelbergensis, tāquam erroneum, & polliceri, se de cætero non amplius talia verba prolaturum. His non obstantibus contrarium ipse cēset. Probat primo quia pium est, & meritorium sanare morbos, non hominum modo, sed & brutorum, vt probantur multi Sancti fecisse. Respon. hoc facere. citra omnem superstitionis suspicionem, & sic facere est pium ac meritorium: formulas vero hasce superstitiosas esse, & merito suspectas.

Secundo, licet benedicere animalibus in nomine Domini. Resp. licet, si nihil addas superstitiosi dicti vel facti.

Tertio, licet illa maledicere, seu coniurare, & communicare, & exorcisare, vt fecit Sancti Vvilhelmus Lausanensis episcopus qui ab Anguillis lęsus omnes anguillas suæ ditionis maledictione expulit, & relegauit. sicut & Beat. Pruminius insulam Sancti Marci prope Constantiā, venenosis coinquinatam vermibus, totaliter suis precibus mundauit. Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quę veneno suo inficiebant Salmones, & alios pisces exorcismos ex sacris Scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soliti sunt etiam in Heluetia, contra valde noxiū genus vermium quod vocant, *Iuger*, instituere iudiciarium processum, sicut fit contra facinorosos, sicut, & Constantienses, & Curienses faciunt, contra vermes alios nuncupatos, *Lauff Kaffer*, *Resp.* Exorcis-

A mos, & Ecclesiasticas depulsiones animalium probari, quos publicus Ecclesiæ vsus recepit, & approbauit, non quoscunque priuati comminiscuntur. Hodie in ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent possunt, & vti tuto proprijs diœcesium. quæ à sedi Romana approbatæ: immo sine peccato vti illis possunt, etiamsi non sint expresse approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis, & pijs

B in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ se ferant, & ijs licite, quoque vsus in Aethiopia Franc. Aluarez Lusitanus contra locustas. narrat ipse in Histor. Aethiop. cap. vt sane in formula ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanensis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari, nisi forte citatio illa, & procuratorium piscium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ omnia videntur vana, & superflua, quod idem dicendū, de publica pra-

C xi Constantiensi, & Curiensi. Tertia vero illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de origine prima eius quicquam constat, in exorcismis autem non recipiendas quasuis pro arbitrio exorcisantis preces, sed certas, & ab Ecclesia pręscriptas docent Concil. Carthaginen. 4. can. 7. & Ioan. Micrologus lib. de obseruat. Eccles. c. 7. Quod factum deniq. Guilhelmi, & Pruminij, similia legimus de S. Patricio, & alijs, sed aliud non probant,

D quam licere sacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere, quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis confictas in vsum inducere, id non probatur, quod nego. Sane Apostoli, & Sancti absque alia verborum additione dæmones expellebant, & morbos sanabant in solo Christi nomine sic D.D. Petrus ac Paulus. D. Ioan. D. Thom. D. And. DD. Iudas, & Simon, & D. Hilarion fecere. *Act. 3. v. 6. & ca. 16. v. 15.*

E Quarto addit, pro argumento, ex legēda S. Blasij, cum benedictione solitū munire animalia imbecilibra contra grandiora, item quod qui porcos castrant, eos D. Antonio commendant, & si porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illū non esse impunitum. Respon. hæc nihil ad rem pertinere, nihil enim hic verborum superstitiosorum intercedit. De D. Blasio in vulgatis legendis multa narrantur, *Prochorus in vita Ioan. Abdias l. ... 10 & 12. hist. Apos. D. Hier. in eius vita.*

tur quæ nulla nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, nescio nisi hoc ex hac ortum consuetudine fuerit, sed quod huius consuetudinis initium, rursus ignoro. Deuotioni populorum puræ, & innoxiæ, sanctorum caritatem sæpenumero sumere, & applaudere videmus. Nimirum recte Ambrosius, Prospere, dixit potest cedere quicquid simpliciter sub Dei fit deuotione.

Colos. 3. v. 17. Quinto ex sacra scriptura sic argumentatur, Paulus dicit, omnia quæcumque facitis, in nomine Domini nostri IESV Christi facite, qui omnia dicit, nullum actum (saltem bonum) excipit. Respond. eum sumere pro certo, quod est in controuersia, hunc actum animalis cum talibus verbis curari esse bonum. Nec dicit Apost. licita esse quæcunque in nomine Iesu facimus, sed quæcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

Sexto, tempestatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, est actus bonus, ergo etiam superstitiosa formula licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex l. eorũ. C. de malef. & auctoritate Azon. in sum. & Arch. Resp. & legem illam, & auctores eam sequentes manifeste errare contra fidem, vt docebo fuse lib. 6.

Septimo, quoad primam formulam, excusat illam; Quia. Si particula mea non est dubitatiua seu coniecturalis, causalis, significans idem, quod, *quia vere*. Quemadmodum, in illo: *si tu dicas eos cognosce.* item *si in inferno nulla est redemptio, sane terribilis est recordatio*. Resp. etiamsi ita sumas formulam esse superstitiosam, quia vel illud additur, vt causa sanationis, vel vt signum, si vt signum non est signũ ad hoc à Deo vel Ecclesia institutum ergo à priuato, & tum merito suspicamur pactum cũ dæmone. quia cum Deo nemo sic paciscitur, nec licet nobis Deo signum præscribere, vel dare. Si vt causa, vel quatenus aerem verba verberant, & sunt talis sonus (quod est ridiculum) vel quatenus ipsa verba vim physicam habẽt (quod æque absurdum) vel quatenus habent vim moralem, quæro an hæc sit ex opere operato, an ex opere operantis? nõ illud, quia non sunt Sacramenta. si istud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamsi alijs vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim cõtra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra institutas ab Ecclesia formas exorcismorum; Quia Deus Ecclesiam in his dirigit, & sponsæ suæ votis fauet: adeo vt Ecclesiæ preces huiusmodi, vt nominis Christi, quod inuocatur, & inseritur, vt causa simul, & vt signum operentur, eo modo quo, & signum crucis formatum pronunciatumque.

Octauo contendit licere aliquando dæmonum, vti ministerio, & eos ad hoc inuocare, quia D. Theod. Episcopus Sedunensis ingentem campanam à Leone Pont. sibi donatam, à Roma Sedunum vsque per dæmones portari curauit. *Tyreus lib. de dæmoniac. p. vlt.* Cõfirmat, quia generales hæ propositiones sunt reijciendæ, omnibus nobis iniuriã, & damna, & molestias pertinaciter inferentibus est ignoscendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, cum dicit mentiri. veritati enim consonum esse non parci quibusdam, sed oportere puniri: Item, de vsuris generalem facientes prohibitionis detestationem errare, cum in multis contractus vsurarũ videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas superstitiosas esse licitas, eos quoque errare. *Resp.* me mirari audaciam vel ignorantiam hominis audaciam quod fabellas nobis pro historijs obtrudat, quarum nullũ refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidẽ) sed si accidit, speciali Dei reuelantis permissione hoc ab Episcopo illo factum, alioqui nec omnia semper sanctorum alias virorum facta imitanda, immo nec necessario semper probanda. Confirmationis primum membrũ prorsus vel calumniosum est. vel absurdum. calumniosum, si vim præcepti Dominici remissione iniuriæ intellexit, absurdum, si sic intellexit, vt ex argumento videtur intellexisse. Dominus enim rancorem, iram, vlciscendi studium, & animi perturbationẽ prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit, eam in hoc sæculo retribuit per iudices; vicarios suos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ prosecutionem. Secũdum membrum de vsuris erroneum est. numquam enim vsurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Postea conatur probare, formulam

ratione versus, seu rythmi superstitiosam nō esse. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non solet Ecclesias exorcismos versibus ligare hoc non carere aliqua suspicionis causa.

Decimo vult etiam ratione rituum, & gesticulationum variarum quibus vtuntur rustici, & alij huiusmodi medentes, non posse dici formulas superstitiosas. *Respon.* ritus omnes, & gestus absonos, quos Ecclesia non recipit, nec verbū Dei, scriptum, vel non scriptum, approbat, censeri merito vanæ obseruantiæ species, & propterea fugiēdos, tamquam superstitiosos. Addit etiam certe parum piam dicti sui multiplicem confirmationē. prima est, Christus Dominus, cæcum sanauit spuēs in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. D. Marcus eodem modo sutorem sanauit in manu sinistra læsum. 3. Helisæus miros gestus fecit, vt puerum suscitaret. 4. D. Hieronymus per signum crucis leonis pedem sanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus, & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Ecclesia fuissent exorbitantes: *Respon.* ex his ineptissime inferri, ad ritus illos à muliercculis, & rusticis priuata auctoritate receptos. Christi Domini ritus fuit maxime mysticus, & significatiuus, vt Sancti Patres ostendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicę. De Diuo Marco illa narratio, mera nænia est. Diu. Hieronymus Ecclesiastico remedio, & proprio Christianismi signo fuit vsus. Sacerdotes, qui alios ritus seruant, quā Ecclesia præscribit, peccant: qui eos tantum seruant qui sunt in ritualibus, nihil faciūt, quod non Ecclesiastico vsu à plusquam mille annis receptum sit, vt docet Bellarminus tom. 2. *agens de baptismi ceremonijs.* Plenum vero impietatis est, nec à blasphemia alienū cęremonias Ecclesiæ, & actiones Christi atq; Prophetarū comparare maleficiorum actionibus. & ex illis has velle deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimo coniectorē agit; *fortassis* inquit; *est arcanū Dei, quod sancti viri per reuelationē receperunt. Sicut olim per hoc verbū Ananizapta reseruatum, tentum, & portatū contra pestilētiam fideliter credentes securitatem perceperunt.* *Resp.* non quod possem, omne *fortassis affirmatiuū*

A *solui per fortassis negatiuum*; sed quamdiu de tali reuelatione non est vlla probatio, tutiorem partem eligendam vt abstineatur; deinde ipsorum esse qui defendunt non conijcere, sed probare reuelationē: denique illud ipsum quod addit, de *Ananisapta*, cuius exemplo conatur intentū probare: esse non tantum vanum, sed etiā mere magicum, & ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim inter magica reliqua periammata solitum, vt contra pe-

B stes, & febres pestilentes, in quo tres versiculi debebant certo describi modo;

Anani sapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

Quibus quid potest dici ineprius? nam illud *Anani sapta* nihil prorsus significat, & ponitur tamen versu tertio, vt Dei nomen, & petitur ab eo, vt ferentis misereatur. vnde patet sic occulte dæmonem inuocari, qui hoc sibi nomen vel signū constituerit. Deinde quod ait fideliter creden-

C tes tantum sanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorū verborum: quod & ipsum est impium. Si vero licet de significatione conijcere, suspicor vocem esse ex Chaldæo vel Hebræo cōfictam. Si velis deducere ex חנני Hanneni, miserere mei, & Sophet שפוט. vides misericordiā vt à iudice peti, sed non à Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא secretis MeKubalim mysterijs significat mentē cui innatæ primæ notiones: in cuius me-

D dio dicunt sedere angelum, quem vocāt, *anim*, qui rei veritatem homini aperit & indicat. vnde, & ענן *ana* nomen idoli, & illis *anani* diuinatio. *Saphat* vero denotat eum iudicare שפט *anani sapia* igitur quasi *anani sapai* significat dæmonem illum, diuinationi qui præest, & dijudica atque indicat morbi causam atque remedium. semper. n. malefici priusquā sanēt, sententiam ferunt, maleficio morbū illatum fuisse. Atque hoc arbitror arcanum

E illud magnum, quod Malleolus indicare voluit vel debuit. Sane magicæ voces pleræque ex Hebræo sumptæ. Non me latet cabalistarum deductio literaria, scrupulose si non superstitiose ex Guarino proposita à Martino de Arles libr. de superstition. qui supponunt *Ananizapta* significare malam mortem (qua quæso lingua?) & qualibet littera repræsentari vnam dictionem, vt A. sit Antidotum, N.

Na-

Nazareni, A. Auferat. N. Necem, I. Intoxicationis, S. Sanctificet, A. Alimenta, P. Pocula, T. Trinitas, A. Alma. & sic significari, quod mors Christi, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortẽ (hoc est diabolum) ferire. &c. Quæ, quis non videt esse gerras Siculas? Nec vero infœlici illi Fœlici suffragatur, quod.

Duodecimo subdit experienter (*vtar eius verbis, ne quis me fingere quid quam putet*) videtur, & ab Ecclesia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborũ serpentes tollunt (pro vt Apostoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducũt, imo leprosos sanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui proprietatibus verborum exorcismis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud serpentes operatur. *Respons.* Primo falsum esse quod dicit ab Apostolis serpentes sublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iussione, in nomine Iesu, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt causæ ac signo, suam opem atque effectum pollicitus fuit. falsum est secundo ab Ecclesia incantatores serpentum, qui commentitijs huiusmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiant permitti, vt docui iam sæpe, & ostendam ex professo libr. 6. Tertio falsũ est, alijs formis, potentioribus vtentes effectum non consequi. consequũti. n. eũ sunt sancti viri signo crucis inuocato nomine Dominico, & similibus Ecclesiasticis remedijs. Quod si loquatur de formis commentitijs atque priuatis hæc ipsa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodest vna, quia legem illam Diabolus tulit; non prodest altera, quia eam non præscripsit.

Marci vlt. tim. vers. 18.

Decimotertio, sic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, si seruent præscriptam ab ipso verborum formam conficit Eucharisticum sacramentum, per bonos vero, si formulam non seruẽt, non conficit. ergo etiam Deus per malos seu maleficos, si verba concepta seruent, tribuit sanitatem, per bonos non tribuit si non seruent. Consequentia probatur. quia, teste D. Gregorio, miracula minora probatur per maiora. Sed illud de Eucharistia est maius, istud de curatione morbi est minus. ergo istud bene probatur per illud. *Equidem miror* Christiani alicuius tantam esse posse impudentiam, vt sacratiss. rei mentione sic abutatur, & talem instituat comparationem. nimirũ magiæ sectatorum hoc proprium est, nõ catholicorum votum verorum: Ad argumentum negatur consequentia: nec vrget probatio, quia præsupponit falsum, nempe miraculosam, & non prodigiosam, hoc est à Deo, non à dæmone causam in casu proposito: quod à nobis impugnatur. Transubstantiationis miraculum de fide est. miraculum fit. quia Christus hanc, & non aliam formam verborum instituit. Sanatio hæc nullo argumẽto idoneo probatur à Deo esse, quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba de duobus veris miraculis sunt.

Decimo quarto insistit probationi experientiæ parum attendens experientiã tantum ostendere, quid factum sit, sed non docere quod curatio sit à Deo, vel etiam quod sit licita. nam non quicquid corpori prodest, id licitum est, vt constat, alioqui & nimio potu ad vomitum & nequioribus alijs vti liceret, & medici talia suadentes, excusarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret. vt impius Paracelsus censuit, & non nimis obscure Malleolus videtur concedere, quæ cuncta sunt impia.

Decimo quinto, quæ in his formis cõtinentur, cuncta sunt ex S. S. desumpta. ergo licita, & sancta. *Resp.* nihil hac illatione frigidius. peccatum enim hic est in abusu applicationis. eo quod verba sacra applicantur, ad ea quæ Spiritus Sanctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, satyra, pasquil. & huiusmodi, S. S. verba deflectũt. Confirmat arg. suum; quia non reprehẽderetur, qui cum signo crucis simpliciter diceret sanare in nomine Christi. ergo nec ille, qui paulo plus rituũ, & verborũ bonorum adhibet. *Resp.* rursus consequẽtiam claudicare. quia prior ille Ecclesiasticam & Euãgelicam formam sequitur: posterior voluntariam suam commentitiam. Deinde, & prior ille hoc faciens temere, potest peccare delicto tentantis Deum.

Decimosexto, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad solũ creden-

credentium iussum: neque distinxit, si hic vel illa forma vsi fuerint, sed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam restringere neque distinguere debemus. *Resp.* Christū Dominum fidelibus eam potestatem tribuisse, qui fide firmi, in nomine ipsius, ad fidei confirmationē ista faceret, quando salus animarum hoc deposceret, vt patet ex serie contextus Diui Marci. Et sic Christus Dominus miracula sua edidit. Velle autem miracula edere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, sanentur ægritudine corporali, hoc Christus nec iussit, nec approbauit, nec solet concurrere ad huiusmodi. formam, quoque simplicē nobis reliquit, manus impositionem, & simplicem in nomine eius cum benedictione iussionem, vel precationem. Hāc Christi licentiam nec restringimus, nec distinguimus, sed arcemus ab ea superstitiosas additiones, & ampliationes.

d.a.vlt.

Vltimo sic argumentatur: in dubijs benignior interpretatio facienda, sed hic res dubia est, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit; eam rusticus iste hoc faciens habet bonam. ergo non est damnandus à nobis. *Resp.* An hæ formulæ sint licitæ necne, stricte loquendo dubium non esse. primo quia non sunt sufficientes rationes, neque argumenta satis idonea, vt ijs intellectus sanus, ac bene dispositus moueatur ad credendum, has formulas esse bonas ac licitas. hoc tamen necessarium esse, vt dicatur dubium, constat. deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiusmodi, præter *Pater noster*, & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Ecclesiam introducta specialiter de huiusmodi formulis: sed dubium non potest dici id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo casus speciatim exceptus. ergo istud, hic non potest dici dubium. Denique hic non sunt Doctorum sententiæ pro parte affirmatiua: dubium enim nō dicitur, nisi sint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones. Verum ergo dubium hic non potest esse de re, vtrum per se sit licita, nec ne? sed tantum de persona, vtrum peccauerit faciēdo, quod putabat, licitum, necne? quæ duo sunt omnino diuersa. fieri enim potest, vt peccē

Aragon. et a † ad 2. D. Tb. 2 dib. co. ar. 4.

Barto. in l. quoties D. si quis cautio. Cuman. consi. 154. in fin. Socin. consi. 115. col. 3 volu. 1. Corn. cō. sil. 71. lit. 2. par. 1.

A faciendo rem licitam, & fieri potest, vt nō pecem, faciendo rem illicitam. Quare etiā aliud est iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet spectare bonum hominis, quod consistit in eo, vt quis bonus censeatur: ideo in dubio, ne homini fiat iniuria teneor potius iudicare, quod non deliquerit. Sed quando quæritur de ipsa re, quia rei non interest qualis existimetur, bona an mala, ideo non accommodandum est in dubijs iudiB cium bono rei, sed bono ipsius iudicantis, hoc est ei quod vtilius est iudicanti bonū autem iudicātis est, non decipi intellectu, & intellectus bonum est veritas, nempe sic rem intelligere, vt reuera est: quare hoc iudicium est confirmandum ipsi rei, quoad fieri potest. & de re iudicandum, non vt expediat personæ facientis cuius hic ratio non habetur; sed pro vt natura, & conditiones rei postulant. qua in re D. Thomæ ceteri assentiūtur: Accedit, quod C quæstio hæc de re, pertinet ad communem animarum salutem, quę pauciorum superstitiosorum fauori præferenda est. quando vero disceptatur de animæ periculo, tum non quod lenius videatur in quosdam, sed quod reuera sit animæ tutius, id sequendum, vt communiter docent DD. Ad argumentum itaque breuiter respondeo, ex maiore bene inferri, de peccato ipsius vtentis, quando vere dubium est, peccauerit necne, vt puta de ruD stico dubium fuisse, de monacho vero professore Theologiæ non puto, tenebatur enim scire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium idest: & si foret, non sequenda nisi pars negatiua, quæ tutior: & proinde vere benignior in animas.

Guid. Papa sing. 217.

sic intellige Specul. de arbitr. §. 8. vers. sed quia si arbiter. Caie. Sot. Aragon. in d. ar. 4.

Panor. in c. iuuenis de spons. Ang. Sil. Tab. & alii in verb. Dubium.

Alia quædam postea accumulat, quæ prætermitto, quod sint nō minus inepta, quam frigida, & ridicula, vt pote meræ fabellæ, de Moyse Virgilio, &c.

E Potuisset fortius argumentari ex lib. 4. C. de malefic. & Mathem. vbi Constantinus Imper. scribit, *Nullis criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis, grandinisque lapidatione quaterentur: quibus, non cuiusquam salus, aut æstimatio læderetur, quorum proficerent actus.* Il

Re-

Responderi solet, Constantinum adhuc rudem rerum fidei superstitiosa ad finem bonum remedia permisisse, ita Anto. Cōtus, & alij, & addunt quidam posteriorē legis partem, ex libro βασιλικῶν tāquam inquam reiectam. Mihi non videtur in lege quicquam iniqui contineri. Nam Cōstantinus remedia superstitiosa non approbat, nec etiam licita esse pronunciat, sed dumtaxat decidit in foro ciuili non esse puniendos, nec se verissimis legibus (scilicet contra maleficos latis) vindicandos, qui maleficia, vel alias calamitates superstitiosis modis depellerent certe æquissimum est, non eandem subire conditionem eos, qui contra salutem hominum, aut pudicitiam moliūtur, & eos qui *innocenter* (sic loquitur) ista remedia adhiberent ad maleficia dissoluenda. Si perpendas, ista Accursij, & Bartoli mēs fuit. Nihil ergo Constantini sanctio pugnat cum iure canonico, quo ista prohibentur. c. illud & c. qui fine 26. q. 1. cum simil. quibus, & peccare docetur, & in consciētiæ foro pœnitentiam condignam imperandam. c. ex tuarum *de sortileg.* Semper remedia ista Christianis displicuerunt, sæpe, & Ethnicis: vt docuit præter alios, in quem hoc anno 1606. indicante, & præbēte viro Nob. D. Ioanne de Herrera incidi Annæus Robert. li. 1. rerum Iudicat. c. 5. cuius docte, & breuiter dicta, nihil vetat adscribere.

l. de morbo sacro.

Hipocrates veneficos quosdam,] & irridet & execratur, qui se profitebantur orationibus, & certis quibusdam sacrificijs sanaturos morbum, quem illi sacrum, nos comitialem vocamus. Galenus fraudes huiusmodi reijcit, tanquam fraudes aniles, & præstigiaturas Aegyptiorum, & Babyloniorum, atque in Pamphylum quendam inuehitur, qui in herbarum collectione imprecationes quasdam admurmurare solitus erat Alexander ψευδόμαντις, à Luciano videtur, qui grassante pestilentia versum hūc foribus inscribi iubebat, tanquā certissimū aduersus vim pestilētiæ remedium, φοῖβος ἀκερσεκόμης λοιμοῦ νεφέλην ἀπερύκει. D. Th. curationes morborum per verba aliter fieri non posse credidit, quā virtute dæmonum: eosq; qui verbis, & characteribus morbos curāt, vel alia q̄piam miranda præter naturam agunt, asserit fœdus habere cum malo dæmone,

Galenus περὶ ἁπλῶν φαρμάκων, Lucia. in Alex. seu. ψευδόμ. 2.2. q. 96. art. 2.

A vel expressum, vel tacitum. Magia multā habet cum medicina affinitatē. Plinius, Natam primum è medicina nemo dubitat (*inquit*) ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctoremque quam medicinē. Ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus, & postea subdit: Itaque cum extraordinariæ istæ seu fraudes, & imposturæ, seu etiam morborum curationes,

Pli. li. 28. cap. 1.

B non remedijs naturalibus constent, sed à dæmone procedant, reijciendæ sunt, nec inquirendum an prosint necne. Sub Antonino Caracalla damnati sunt, qui remedia quartanis tertianisque collo appensa gestabant. Sub Imperatore Constantino si qui remedia quartanæ vel doloris alterius (collo gestaret siue per monumentū transiuisse vespere maleuolorum argueretur indicis: ille (*inquit Ammianus Marcillinus*) vt veneficus, sepulchrorumque

Sapren. in Caracal a.

C horrores, & errantium ibidem animarū ludibria colligens vana pronūciatus reus capitis inebriat. Vlpianus incantationes, quantum vis in morborū curatione proficiant, reijcit, & damnat. Imperatoriæ cōstitutiones remedia eiusmodi inhibent, & interdicunt. Diuus Augustinus ab Ecclesiæ vnione illos excludit, qui in collectionibus herbarum carmina dicūt, eosque qui characteres ægrotis ad sanādos eos apponunt. Inter veteres Caroli Magni

l. 19 in fi. l. 1. §. medicos D. de var. et extraor. crim. eorum. C. de malef. Matt. ca. admoneant can. non obseruetis 6. q. 7. can. nec mirū. 26. q. 1. c. illud 6. q. 2.

D sanctiones hæc vna est: vt à clericis, vel laicis phylacteria, vel falsæ inscriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus aut alijs pestib. adiuuari putant, *Concilij Turonensis sub Carolo magno habiti.* Admoneat Sacerdotes Catholicos populos, vt nouerint magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre, non animalibus languentibus claudicantibusve, vel etiam moribundis quicquam

Cap. Caroli Magni. 6. q. 27.

E mederi, non ligaturas ossium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Constantinus Imper. cum videret multos dæmonem Cilicium venerari quem etiam quia plerosque ægrotos sanabat, ἰατρὸν καὶ σωτῆρα solebant appellare, dæmonis illius templū diruit penitusque subuertit,

Eusebius li. 3. vitæ Constantini.

vt notũ cuique faceret, non ab huiuſmodi dæmonib. ſed a vero, & omnipotenti Dei opẽ implorandã, & petenda morborũ remedia. Neque .n. vel medicinæ intuitu, vel morborum curationis gratiã omittẽdæ ſunt, pietatis regulę, aut violãda Chriſtianæ Eccleſiæ præcepta. Sic ille, optime, & veriſſime, & ſententiam hanc ſecuta Pariſienſis curia decreto ſuo confirmauit. Quæ ex S. S. probationi adduxit intermedia prætermiſi, quia locorum illorum interpretatio verior, & aptior alio tendit.

SECTIO IX.

EX his infertur deciſio de multis formulis, quas non prætermittã plane, vt de ijs poſſint lectores, quando de facto inciderint, iudicare; nec aſcribã integras, ne curioſi, & impij queant abuti: ſed adſcribam tantum initium, ac finem, omiſſis medijs, & circunſtantijs, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes ſunt hic in Eburonibus.

1. ad equos ſanandos. interrogant cuius coloris ſit? ſi dicas, ſpadicem. clamant, Spadix, ſi laboras tali, vel tali morbo tam vere ſaneris, quam Ioſeph, & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante, &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum ſtoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit; idque trium horarum ſpacio.

4 pro quouis morborum genere, funiculo lineo brachium circumdare, in nomine Dei, &c. & ad nomen ſancti cui morbus tuus ſacer. funiculus contrahetur, & fiet breuior, &c.

5. dicto, conſummatum eſt, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio verſic. ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis ſanandum, inijcere phialæ vitreæ aquã limpida plenæ, nouem hordei grana, &c.

7. filium per chriſma trahere: aut terream imaginem, ſub altaris pala abſcondere.

8. tempore miſſæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio paſſionis verſiculum ſimul dicere.

9. cum ęgroto ante febris acceſſionem manus lauare, & interea certum ex pſalmis verſum ſubmurmurare; vel laborantis manu prehenſa dicere, Aeque facilis tibi hæc febris ſit, atque, &c.

10. recipe tres panes miſſales, & in vno ſcribe, qualis eſt pater, & in altero, &c. in 3. &c. & dare has hoſtias febricitanti, &c.

Vndecima ducere ægrotum feria ſexta (idque continuis tribus diebus) ante ſolis ortum, verſus orientem, & eo expãſis ad ſolem manibus in crucifixi morem ſtante, dicere, Hodie dies illa eſt qua Dominus Deus ad crucem acceſſit, &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas, & ternas ſalutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani: Guſtate, & videte, quod bonus eſt Dominus inſcriptum certæ ſuppellectili &c

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathũ inſtillare profluentis ſanguinis definito numero guttas, & inter vnam quamque legere pater noſter &c. & propinare patienti. eumque certa interrogare; *vel* frõti eius certum verſiculum cruore illo inſcribere; *vel* in ſanguine ſiſtendo, dicere, Sanguis mane in te, &c. ſanguis mane fixus, &c. & ter repetere. *Item*, in ſanguine Adæ orta eſt mors, ✠ &c. ó ✠ ſanguis, vt fluxum tuum, vt cohibeas. *Item illud*, Chriſtus natus eſt in Bethleem, & paſſus, &c. & hæc dicentem tenere innominatũ digitum in vulnere, & facere certas ſuper vulnere cũ eo cruces, & dicere quinque pater, & ſemel Symbolum, &c. *Item*, certum verſiculum ſolum dicere ex Paſſione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chunrat, cara, ſarite, &c.

Decimaquarta tribus diebus ante ſolis ortum ſuper equo dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti exorciſo te vermem per Deum patrem, &c. † vt nec carnem, nec oſſa huius equi edas, &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. eãdem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, inſuſurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniendum furẽ, in cryſtallo crucem facere cum oleo oliuæ, & ſub cruce ſcribere, S. Helena, & puero caſto, atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & poſt tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Conſt. &c. Amen. & cũ

A angelus (*intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare, quæ quis voluerit *Item* ad furem deprehendendum, Accede fluentem aquam, inde, quod suspectos habes tot numero lapillos collige, domum refer, fac ignescant in foco, defode sublimen, &c. Imponantur scutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item* leguntur septem Psalmi cum Letanijs; hinc sequitur oratio terribilis in Deum patrem, &c. hinc exorcismus B in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculos tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypressiuo, & dicitur certus ex Psalmis versiculus sic furi oculum putant excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abscindunt, dicẽtes: Ego te ramũ huius ætatis resẽco, &c. in mensa sternitur tegumentum additis C his verbis, &c. quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorcismo, seu anathemate, quod blasphemè vocant S. Aldeberti, cuius initium est, ex auctoritate Dei omnipotentis, &c. & finitur, Amen dicãt omnes: Postea cantabitur, Media vita in morte sumus, &c. Quam prorsus suspicor esse illius Adelberti hæretici, qui se sanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zacharia: cuius Historiam, & Magicam quandam impiam orationem inuenies in vita S. Bonifacij D Apostoli Germaniæ lib. 2. apud Surium mense Iunio. Alij legunt Psal. 108. iuxta certam distributionem.

Decimasexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei mensuras, & consistens contra solem ante eius ortum exprime nomen læsi, & matris eius, & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, sed diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nomina horum angelorum inscribenda laminæ, E &c. vicesima die mensis sanabitur.

Decimaseptima, item ferre inscripta nomina trium Regum, cum certis tribus versiculis: vel verba plane incognita, & absurda, vt illa veterum *Danata darios*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*, &c. vel illa pani inscripta, *Irioni, khiriori*, &c. vel istud: *Hax, pax, max*, &c. contra morsus canum rabidorum: Item contra dolores dentium: *Strigiles Falcesq;* &c. vel aliud: *Galbes*, &c. *Galdes*, &c. *item Gibel, Got*, &c. Et in piscium captura, illud Geoponici Constantini *Iac Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius: & Cariachirus, à Galenoderisi l. *Simpli*. in illo Constantini est ab vsus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formam vincere, & de collo suspendere, vel thoraci lignũ rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed sunt innumera huiusmodi commẽta quæ ex prædictis diiudicari poterũt, & nos alia quædam lib. 6. profligabimus, quæ propria Paracelsistarum. Aliæ quædam superstitiones in exposit. 1. præcepti apud Beezium leguntur. cap. 5. Alij (inquit) *promittunt sic: vis, vt maritus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare tercum ceree ardenti: & tunc quãdiu portabis illos super caput tuum tamdiu exardescet in amorem tui.* Alia suadet sic *accipe hæc sancta verba scripta, & consue vestimentis viri tui, & non poterit accidi, vel subitanea morte mori*, vel, *fac scribi litteras infra Euangelium talis festi, & suspẽde illas ad collum viri tui, & non poterit submergi si pertransit mare.* vel sic, *si vis habere maritum ad voluntatem tuã, quære clauos ferreos antiquos* (*vulgariter* hoefnagelen) *de quibus inuentis debet formari annulus sexta feria infra missam: postea super lege Euang.* (quoddam certum,) *& diu quotidie Pater noster, tunc si annulum in digito portaueris; habebis maritum pro tuo desiderio infra annum. Item si sponsa debet habere bonam fortunam, oportet, quod in nuptijs ingrediatur domum sub duobus euaginatis gladijs positis ad modum crucis S. Andreæ. Item ne Alf vel mare equitet mulierem in puerperio tacentem, vel ne infans rapiatur* (à strigibus) *debet poni cultellus, vel corrigia super lectum.* hactenus ille contentus tantum posuisse quantum ad fugiendas agnitas superstitiones pertinebat formulas verborum, quas præterea adhibent, prudenter prætermisit.

Nuper duas hic in Brabantia nõ infrequentes deprehendi, Prima, vt sciant an æger moriturus, salem ignaro in manum imponunt, & attendunt liquescat sal, nec

ne?

ne? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera est: si quis febri laboret, iubet prorsus nudum se soli exorienti opponere, ac simul certo numero Dominicas orationes, & salutationes angelicas recitare. Sic liberandum. crebro etiam virgines id faciunt. tanto sanitatis corporeæ, quam verecundiæ maiori cura: quo nisi Asmodeo auctore? vult cum veste pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori posset aliquid physiologicum subesse: Sed id adeo incertum, & obscurum, vt non iniuria suspectum censeatur. Nunc ista sufficiant exempla, plura sum daturus libro sexto, cap. 2, sect. 1. qu. 1. & ex opere Martini de Arles *de superstitione*, quod exstat in iuris Oceano, peti possunt: apud quem inuenies egregie confutatam quandam vanam obseruantiam, quæ simul est superstitio, & Dei tentatio, & sacrilegium, & blasphemia qua Nauarre rustici vtebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrãdam: cuius dicta moneo, vt notes, quia rustici accolæ Rheni solent idem facere cum statua (si commemini) B. Vrbani. Fuit pene me libellus M. S. Leuini Crucij Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditorium exorcistæ*, qui vir certe nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientia preditus plurima congessit remedia contra maleficas noxas, quarum ple- A raque etsi manifestæ superstitionis nequeant reuinci, expedit tamen propter clarum periculum, & procliuẽ abusum, ijs prorsus abstinere. Quapropter oro, & hortor omnes ad quos liber ille, quod sciam nondum editus, peruenerit (scio vero quosdam illic traditis incaute admodum vti aliquando) ne temere vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi prius solicite, cum pro, & erudito & prudente aliquo Theologo, rem contulerint, & is secura omnia declararit. B

Formidandum quoddam in huiusmodi negotijs exemplum Gerson narrauit: suo tempore Principem quendam fuisse, cui cum suaderetur, vt peteret consilium à sapientibus, quos sciebat esse tales, & sibi beneuolos. *Vtrum licita essent superstitiones quas exorcebat, & credebat? Respondit, cur inquirerem à talibus, etenim scio quod disconsulerent mihi: Ego tamen sic agere, & sic credere penitus disposui, nec omittam. Et in hac infœlicitate positus, & præuentus morte repentina, destiti vellet, nellet: nunc agnoscens in inferno, quoniam* Dominus odit obseruantes vanitates superuacue. *Et contra,* Beatus est vir cuius est Dominus spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Sic ille tractat. de obseruat. dierum superstitiosa. C

Finis Libri Tertij.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

Liber Quartus.

QVI EST;

DE DIVINATIONE.

Vnt quędam nomina, quæ cum late sumuntur, solent cōfundi, vt *diuinatio*, *vaticinium*, *prænotio*, *prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & sic si modo, pro his omnibus, in titulo posui vnicum nomen diuinationis. Si pressius sumatur, discrimen aliquod agnosco. *prænotio*, & *prædictio*, cętera quatuor semper cōplectūtur: sed *prædictio* ordinē ad alium actumque denotat extrinsecū; *prænotio*, intrinsecam tantū cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi, & prophetiæ cōmune nomen est, sed ad *Oraculum* tamē, quod viua fit hominis voce, restringi consueuit, cum *diuinatio* vlterius porrigatur. De *Prophetia* D. Hierony. notat, semper a sacris literis in bonam partem accipi, patet hoc verum esse, quando loquūtur absolute nā si pseudo prophetas quoque hoc nomine honorent, distrahentem quampiam particulā adijciunt (vt prophetæ *stulti*, *Baal Samariæ*, *luconum*, &c.) vel loquuntur per ironiam non obscurā, petitam ab existimatione, atque opinione populi, qui pro talibus eos habebat sicut, & *idola*, nūcupat *Deos*: atque adeo semper aliquid additur in cōtextu, quod non sinat ignorari pseudoprophetas fuisse. *Diuinatio* nunquam in Biblijs sumitur de prophetico lumine. Nam illud Salamonis, *Diuinatio in labijs regis, in iudicio errabit os eius*; nihil ad prophetiæ donum pertinet, sed ad sagacitatem in occultis, & perplexis iudiciorū latebris, circa facti ambigua, eruendis, necessariam iudici, est. n. quædam sicut in medicis causis, sic & in iudiciarij diuinatio metaphorica, qua, quæ præterita sunt, & quorum veritas ignoratur, solerti discussione conijciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium restituit. vt fuit in Danielis inquisitione, qua senum perfidia detecta, Susannam vitæ, honori, marito restituit. vt in iudicio Ariopharnis Tracum Regis, quod huiusmodi traditur, Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno cōtendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu cōtendere, vt, qui patris cor trāsfixisset, in regnum succederet. primogenitus guttur, secundus mediū pectus corde illæso trāsfixit. Super erat minimo spes regni. vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset professus, iaculari detrectauit. Huic Thrax regnū adiudicauit, quia naturę propensione, se, & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset. An hāc historiam voluebat animo Alphonsus primus Neap. rex, cum similem protulit sententiam? vel naturali sagacitate id potuit, quę in eo mirifica fuit. Nam adhuc pene puero cum in Aragonia, vtriusque Sicilię regna susciperet, accidit, vt cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatē ex Hispaniēsi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex se natum, deerant in re clam pa-

in cap. 3. Michæ.

Iere. 23. v. 13. Ose. 8 v. 7 Exod. 12. v 12. & c. 8. v 11. Dan 11. v 8. Deut. 13. Ierem. 23 v. 25. c. 28 ... c. 14

3. Reg. 3. Dan. 13.

Diodor. Sicul. li. 20.

patrari solita probationes. quid ageret? belle se expediuit. iubet sub hasta partum vendi, vincitur dominus licitatione. ergo ne (secum) filios meus in seruitutem me viuo: quin potius fateor, quod res est. & eece paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. subsequitur lingua confessionem oculorum. sic patri filium, matri debitam ex libertatem asseruit. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit, vt Tiberium habuit Theodoricus. Rex Gotthorum. Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori. pacta se filium prius domo exturbaturam. cum conaretur, resistere filius, & Regem adire ambo. filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna à matre eijci dicere. contra mulier filium non agnoscere, suppositũ esse. Suspecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ò mulier, *inquit Rex*, potes, si me audis, & hac te molestia expedire, & melius coniugium inire, quin tu iuuenem hunc, qui filium se dicit tuum, maritum accipe. minor est ætate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinata iussione, primum conticesit: mox se colligit, & multa prætexere negationi, parum coherentia, vel apta, vt depræhensam facile intelligeret rex. Fingit ergo se pęnam addere, nisi consentiret. quod restabat infelici, vt scelus fugiat horrendum, filium agnouit. Coram Carolo Magno pater, & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad cõfessionem criminis perduci poterant: cõdemnat Imper. vtrumque ad suspendiũ. Tum pater, victus amore filij se reum, filium vero sceleris expertem profitetur. Minoris momenti, non minoris industriæ fuit Friderici III. iudicium. ad eum cum rusticus venisset, & quæstus esset, iugalium equorum alterum in caupona sibi furto ereptum: Ambigeum Imperator sibi iudicari iussit. cum hoc rusticus negaret se facere posse, qui hominem non nosset miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cum tot in hac vrbe sint equites, equi tam pauci. Equa, ò Cæsar, subdit rusticus; est altera, quæ militibus paruo vsui. Igitur age, inquit Imp. equam inscende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: subtractus equus in aliquo stabulo latitat, & cum iugalis odo

Ant. Pãnorm. li. 2. de gest. Alfonsi. Sueton. in Tibor.

Ioã. Magnus lib. hist. Got. cap. 29.

Andr. Barbat. in c. præsent. de probat.

A rem senserit, statim hinnitum tollet. Paruit rusticus, atque vt Cacum mugitus bouis, sic hinnitus equi tunc furem prodidit. Nec subticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantij Iudæus Christiano certam auri summam mutuam dederat, vti constituta die præter sortem, vsuræ loco, duas carnis eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit Christianus, fænus negat. aditur Solymanus, vt rem decidat. B ille Iudæum animo detestatus, nouaculam adferri iubet, & Iudæo potestatem facit, qua velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exscindicat; ea lege, vt omnino duas tantum, si minus plusue exciderit, capite luiturum. Non ausus Iudæus hanc aleam subire, Christianum absoluit. De huiusmodi ergo; *labiorum regis diuinatione*, Salomon loquebatur. sicut enim cor regis, sic, & eiusdem labia in manu Dei sunt. ambo C Deus æqualiter dirigit, & quibus suas in terris vices delegauit, eos supra cæteros sæpe mortales magna solertia, & prudentia dotat. *Diuinatio*, ergo illic, *pro coniectatione*, posita *Coniectatio*, namque, procedit ex consideratione causarum signorumve, siue hæc sint cum vera prudentia coniuncta, siue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita est. *Diuinationis*, nomen, nos deinceps restringemus, D ad illicitam tantum: hæc à coniectatione differt; quia non procedit per signa, vel argumenta, vt facit coniectatio. *prænotio*, deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt membra corporis, tres sunt futurę; Diuina prænotio, quę manat à Deo, & vocabitur, *prophetia*, ad hanc pertinent quædam miraculosa, seu diuina ostenta, & prodigia, futurum solita certo, & ordinario prænunciare, vt qđ post obitum B. Beatricis Atestinæ per lonE gum temporis spacium obseruatum est, quod quoties aliquid noui familiæ Atestinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in sacello eius pręgrãdis strepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more supinum iacebat, in alterũ latus reuolutũ reperiebatur. Scardeonus lib. 2. antiq. Patauinar. class. 6. fol 120. alia de campanis quibusdam retuli, infr. c. 3. q. 1. & de alijs multis c. 2. qu. 7. sect. 2.

Aeneas Siluius li. 2. de rebus ab Alphõso gestis.

Corrozetus de dictis et factis, memorabilibus.

Dæmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito, vel expresso cum dæmonibus, & dicitur, diuinatio, & naturali, quæ sumitur ex lignis, vel causis naturalibus, quam vocabimus, *præsagium*, vel *coniunctionẽ*, strictè sumptis vocabulis.

CAPVT I.

De diuina prænotione, seu prophetia.

QVAESTIO I.

De natura, & nomine prophetiæ.

1. Par. 15 v. 3 & 5. 1. Reg. 10 vers. 11. ad tit. 1. vers. 12.

IN S.S. *prophetæ*, nomen, & *prophetando*, verbum, sex ferme modis solet accipi, primo, pro eo, quod est canere, vel psallere certis diuinas laudes modis, vel instrumentis, Sic legimus prophetasse Idithum; & Hemam, & sic quidam illud accipiunt. *Num, & Saul inter Prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus, ac poetis, sic Epimenidem Apostolus appellat Cretensium prophetam. 3. pro phanaticis, qui arreptitiorum more mente ab alienati, insolita inepta, insipientique effutiunt. sic dicitur Saul domi suæ, à malo agitatus spiritu, prophetasse, & Sacerdotes Baal dicũtur etiam prophetasse. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant se veros fuisse Prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetasse, quia latronis cadauer contactu viuificauit. 5. qui res sublimes, diuinas, & ab hominum cognitione remotas, & Scripturæ sacræ arcana interpretantur, & docent. Sic sumpsit Diuus Paulus, quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ, sic, & Aaron; eo, quod Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyses à Deo acceperat, vocatur propheta. Sic sumpsit Philo Iudæus, cum prophetam definit; Dei oracula intus dictantis, interpretem. Et huc pertinet etiam alia significatio, quando sumitur pro veris Dei cultoribus, & viris religiosis, vt volunt sumi, 3. Reg. 18. versiculo quarto, Abulens. & Caietan. sexto, pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationem accepta, hominibus enunciat. Nos nunc de hac vltima specie tantum loquimur.

1. Reg. 18. & 3. Reg. 18. 29.

Eccl. 48. vers. 14.

1. Cor. 14 vers. 5. Exod. 7. vers. 1. li. de præmijs, & pœnis.

Not. hæc Perer. in Ge. c. 20. disp. 2.

Nomen hoc prophetiæ Græce, à præfando προφημι (deduxerunt; Hebræis, *Nibba*, vnde *Nabi*, prophetes, radice verbi incerta. potest enim esse, *Nub* (hoc est loqui) & significaret *Nabi*, loquentem; potest esse *Ban* (intelligere) & significaret intelligentem, nimirum perfectissime, vt qui res oculis fidelibus subiectas cognoscũt. Vnde & Prophetæ dicti sunt, *videntes*. Hæc de nomine suffecerint, de re videamus.

נבא נביא נוב בן

1. Reg. 9 v. 9.

Cassiodori, communius recepta definitio, concisior est, quam vt per illam cõmode rei natura intelligatur,

præfat. in Psalm.

Dic explicatius (Prophetia, est diuina inspiratio, rerum à nobis procul distantium euenta, immobili veritate, & maxima cum certitudine prænoscens atque denuncians,) Explicemus singula definitionis membra, *Diuina*, dixi, contra Artephium, & Rogerium Baconem, qui Prophetiam tribuunt astrorũ influẽtijs, contra Aristotelem, & peripateticos, qui corporis humoribus, contra Moysem Aegyptium, Auicennam, & Algazelem qui naturali industriæ studioque adscribunt. hi cuncti falluntur; quia omnis prophetia, Spiritus sancti donum est nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus, & Paulus contestantur. Vnde Beatus Hier. infert, solos veros Prophetas, Dei Spiritu locutos nec alios prophetarum nomen mereri, quam qui Spiritus sancti luce collustrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla dispositio naturalis, vel humana absolute requiritur, potest enim Deus ipsam simul cum lumine dispositionem infundere. Sed qui amat omnia suauiter dirigere, vt plurimum se rerum naturis accomodat, quoad ipsi placet. Alb. Magnus li. 3. de somno, & vigil. tract. 1. cap. 5. Quare cum aptissima sit dispositio, qua mens à sensibilibus motionibus, & rerum humanarum soluitur curis, videmus eam Prophetas aliquãdo comparasse sibi, vt Helizeum impij Regis Israel aspectu forte ad zelum & indignationem nonnihil commotum, musices suauitate. Quæ tamẽ dispositio, plane per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius causa vllo modo dici meretur. Naturalis vero prænotionis vel dæmoniacæ, causa per accidens, est corporea dispositio, quæ à sensuum vsu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato, & Aristoteles dixerunt,

2. Petr. 1. v. 20. Ro. 12. v. 6. 1. Cor. 12. ver. 10. in Dan.

D. Th. 2. 2. qu. 171. art. 3.

4. Reg. 3.

xerunt, frequentiorem esse diuinationē in fatuis, attonitis, & furentibus, quam in mentis sanæ hominibus, in dormientib. quam vigilantibus, in mortis vicinis, quā vita vitali longum adhuc fruituris, in atra biliarijs, qua sanguineis. minus enim sensibus intenti illi omnes, & melancholici insuper vigilantes quasi somniant.

Vide Valesiū de sacra philos. ca. 30.

2. Dixi, inspiratio, late sumpta voce, pro quouis influxu instinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquādo largitur angelis bonis, qui prædicant alijs, vt de Sodomorum euersione didicimus, & de posteris Ismahelis, de Samsone, de Tobiæ, vxore, de Christo Domino, & eius præcursore, vel vt visiones explicent hominibus. Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tū viris, tum fœminis, maxime probis, & sanctis, vt Eliæ, Esaiæ, Deboræ, Oldæ, & quamplurimis alijs quorum laus est in sacris Historijs, interdum tamen, & malis atque improbis, nonnullis Gentilibus, ac fortasse Sibyllis, & Balaam, & Caiphę cōfert autem aliquando ignaris se prophetare, vt dicto Caiphæ, & iuxta D. Ambrosium, Abrahamo, cum dixit; *postquam adorauerimus reuertemur ad vos*, sed tūc improprie vocari prophetiam, censuit D. Augustinus: aliquando vero id accidit gnaris se à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt Sauli iuxta quorūdam interpretationem; sed sæpius sponte Spiritum Dei recipientibus; tūcque ea ratione prophetia potest vocari voluntaria, quia influxum Dei nō inuiti recipiūt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipsis sed quando Deo lubet, recipiunt; & quia non qua mensura ipsi volunt, sed qua Deus, & quia non, quam volunt ipsi diu, sed tantisper dum Deo videatur, vt de extasi lib. 2. diximus, quæ sic etiam voluntaria, nec aliter.

Gen. 19. Gen. 21. Iud 13. Tob. 6. Luc. 2. Mar. vlt. Luc. 1. Dan. 8. et 9. & in Apoc. sæpe.

Num. 22. & 23. vide S. August. tra. 59. in Io. clementē Prom. li. 8. const. c. 1. Ioa. 11. versic 51. libr. 1. de Abra. c. 8. li. 12. sup. Ge. ad lit. ca. 1. Reg. 11. ver. 6.

Inspirationum alia quoque differentia petitur inde, quod interdum ei nullū colloquium accedit, sed nuda tantum fit pręceptione aut ostensione, vt in plerisque veteris testamenti prophetijs cernitur interdum Dialogismus aliquis prophetæ, ac Spiritus sancti accedit.

vt Exod. 3. & 4. 1. Reg. 3. Iere. 1. Da. 10 Ion. 4. Abac. 2.

Illuminationis, seu inspirationis huius duas ponunt Theologi species, *imaginariam, & intellectualem*. *Imaginariam* siue *sensibilem* vocant, non, quia nō pertingat ad intellectum (talis enim improprie vocaretur prophetica inspiratio,) sed quia primario fit per sensibilem siue imaginariam repræsentationem, ex qua mētis contemptio nascitur eique quasi commensuratur. *Intellectualem*, appellant eā quæ non ducit originem à sensu, vel imaginatione, sed oritur immediate per lumen infusum intellectui, & per species intellectuales, de nouo inditas; vel præexistentes sed diuina virtute ad naturalē aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit 1. quando intellectus sic eleuatur, vt sine operatione phantasiæ cognoscat: quod raro ex speciali priuilegio conceditur. 2. quando phantasia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primū à phantasia moto, sed phantasia ipsa mota, & applicata ab intellectu, vt secum operetur, & concurrat. Vide Franc. Suarem. 3. part. quæst. 8. artic. 1. disput. 9. sect. 2.

Solet, vt plurimum Deus mediatore Angelo prophetiam inspirare; primo reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini, quod iussus; idque, vel in assumpto se corpore ostendens, vel apparitione tantum spirituali speciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus sanctus homini vult psignificari. sic Moysi, *in manu mediatoris* data lex. q. sic Zachariæ, & in Zacharia Angelus Domini loquebatur. sic in Apo. Christus Angelo, Angelus Ioanni, Ioānes alijs manifestat; quę pater Christo, vt homini, ab initio cōceptionis reuelauerat. quod suauitati diuinę gubernationis, vti solitæ medijs, est accommodatissimum. Et sic censuere grauissimi Sancti; de facto tantum solitū Deum prophetiam per angelos inspirare. Non tamen negandum posse Deum, si velit, ipsum immediate sic in mētes hominum influere, quod nec Damascen. nec alij illi Patres negarunt; & affirmarunt D. Hier. & D. Gregor. & recentior Turrecremata. quin etiam D. Hieron. qui priorem modum concedit, posteriorem hunc aliquando à Deo vsurpatum contendit. Scio Deum posse, si velit; an fecerit, nescio, nec multum refert scire. Non caret etiam difficultate prior ille

Act. 7. v. 38. & Ga. 3. ver. 19. Luc. 1. v. 9 capit 1. in princ. D. Th. 22 q. 171 a. 2 D. Dion. Areopag. Cæl. Hie. cap. 4. D. Aug. li. 3 de Trin. & videtur Dam. lib 2. Orthod. fid. Hier. præfat in Es. & in c. 6. D. Greg. li. 1. Moral. Turrecrem. in prologo Reuel. S. Brigitæ. c. 4. in Ezech. 1. et 3 ind. præfat. & capit. 6.

influxus, qui fit mediante angelo; cum nec Angelus spirituale illud lumen creare nec ipse in human. intellectum queat illabi. Quin etiam si ne sensuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo posse, negat Scotus, sed affirmant Albertus, & Henricus de Hassia; modo negare, modo concedere videtur D. Thom. sic tamen, vt, quādo huiusmodi lumen intellectui sine sensibili apparitione, vel specie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui solus illud creare potest, immediate fateatur immitti, quod accurate, ex horum Scholasticorum, sententia, docuit Franc. Picus lib. 2. de Præu. cap. 3.

Dixit tertiò. *rerum a nobis procul distantium* huiusmodi res sunt. 1. quæ natura sua longe distant ab humana cognitione, vt abstrusiora Dei consilia mysteria fidei, & similes res diuinæ. (hoc sensu Christus Dominus prædicitur futurus Propheta; *Profetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apostolus cum dono linguarum comparat) 2. etiā res, quæ sunt à cognitione nostra remote, & ratione modi cognoscendi, quando, quod enunciatur, non nisi supernaturali lumine potest cognosci: veluti cū Helizeus rescivit, quæ cum Naamo Iesi pactus fuerat, & B. Petrus, quod inter Ananiam, & Saphiram conuenerat. 3. deniq; sunt alia longe distantia ratione temporis, quod, vel iam vsque adeo obliuione obliteratum est, vt nonnisi diuina reuelatione sciri queat; quo pacto Moysem de mundi creatione prophetasse scribit D. Gregor. super Ezechiel. vel quia, tempus adhuc futurum, & euentus contingens, ideoque soli Deo liquidò notus, iuxta illud; *Annunciate, quæ ventura sunt, & scimus, quia dij estis vos*. Et hæc est vocis, *prophetiæ*, frequentior: adeo, vt propria locutione, hi soli Prophetæ nuncupentur. qui futura contingentia prædicunt. generaliter tamen loquendo, cæteri, quoque Prophetę vocantur. futurorum contingentium cognitio soli Deo reseruata est, quia ad perfectam cognitionem, necesse est rem cognosci tamquam præsentem: soli autem Deo, vt præterita, & præsentia, sic etiam futura, semper ante oculos versantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta simul cognoscuntur: solus autem Deus æternus est. ideo cum Deus hoc futurorum contingētium lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque consequitur, cum homine communicat. Quo sensu Hier. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes* fieri.

Deut. 18. vers. 15.

1. Cor. 14. v. 13.4.

4. Reg. 5. Act. 5.

Isa. 51. v. 13.

Vide Euseb. lib. demonstr. Euāgel. cap. 1. Iren. li. 2. cont. hær. ca. 37. D. Greg. in

princ. Ezec et D. Th. de verit. q. 12. & sic intelligendus Delgadus li. 1. de auc. sacr. scriptu. ca. 8. libr. compendij Reuel. quod post eius mortem vulgauit Hier. Beniuenius Florent.

Dixi, quarto, *immobili veritate*, hoc intelligendum est de prophetia absoluta, quam vocant, *prophetiam scientiæ*, siue, *præscientiæ*, cuius euentus semper prædictioni respondet: quia tunc res considerantur, prout in ipso Deo existunt, & ab eo solo dependent, qui solus est immutabilis. Non vero, hæc particula definitionis procedit in *prophetia comminationis*, siue, consilij; quatenus hæc est conditionata, & in ea res considerantur, vt à causis secundis dependent, quæ sunt mutabiles. prophetia ista conditionata, in se quidem est mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate in Dei tamen prescientia, etiam hæc immutabilis est, quod cum Prophetæ probe norint, & comminationis suæ naturam cum Dei voluntate comparent; sequitur eos ne tum quidē fallit, vel fallere, quando, quod prædixere non euenit; vt Ionæ cum Niniuitis, Esaiæ cum Ezechia contigit. hanc distinctionē non Patres modo, sed, & Scriptura sacra clarissime confirmat.

Iustin. q. 36. ad Orthod. Chrysost. hom. 1 in Matth. Greg. li. 16. Moral. cap. 2. & 6.

4. Reg. 20. Is. 38. Ier. 1. ad verbor. 6. Ezec. 8. v. 21.

Dixi quinto, *maxima cum certitudine*. quia quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide, ac veritate reuelationis certiores reddi; vt aperte agnoscant, & firmissime credant, Deum esse reuelationis siue visionis auctoritatem, & queant, nescio quo (vt ait D. Greg.) intimo sapore discernere, se nec humanis somnijs, nec diaboli fraude illudi; sed certo certius sciant, hoc sibi lumen Dei dono concessum (quod de matre sua B. Augustinus prodidit: de se vero passim profitetur B. Angela de Fulgino c. 19. 21. 27. 28. & alibi,) & adeo clare cernant futura, ijsque præbeant assensum; vt æque facile sint negaturi prima, & receptissima notissimaque scientiarum principia, quod de Sauonarola ille dictitabat, & de quodā suo familiari, quem non nominat, Pi-

li. 4. dial. cap. 48.

lib. 6. confess.

cus

In d. compendio. Reuel. cus affirmat; quem ego Hieronymum A
hunc fuiſſe opinor: ſed, quod verius certiuſque, tales fuiſſe omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, cęteriſque prædicatoribus, ac doctoribus naſcentis Eccleſiæ factas, merito cenſuit Thomas *Anglicus*, illo in Geneſim cōmentario, qui mēdaciter doctori; *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. *cap.2.* Idē nonnulli putant impoſturæ genus accidiſſe Commentarijs, in Apocal. & in Epiſt. Canonicas. Sed; quicquid ſit de hoc B
auctore; Lumen iſtud cælitus cum veris reuelationibus infundi ſolitum, Theologi contemplatiui, ſeu myſtici varijs nominibus appellant; *ſoporem internum, intimam inſpirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illuſtrationem, ſenſum nimis ſenſibilem; abſconditum manna, donum diſcretionis ſpirituum.* Adhuc controuertitur an hoc lumen ſit idem cum lumine fidei, an quid diuerſum ab eo, eique ſuperadditum? poſte- C
rius verius Pico videtur, *d.cap.3.* & mihi quoque formali ſaltem diſtinctione, fortaſſis idē eſt re, & nouam nactum materiam, eo ſe extendit; ac porrigit nouo quodam modo, ſed nolo ſubtiliora hæc, & minutiora nunc diſcutere: vide ſi lubet Delgadum lib. 1. cap. nemo.) ſiue re idem ſit, ſiue diuerſum; quando hoc ſimul datur, tunc grauiter peccat, qui huiuſmodi reuelationi fidem non præbet. Sic Za- D
Luc.1. charias exemplum, linguæ vſu priuatus; & in Regum Hiſtoria, qui iubentem Prophetam non ſauciauit, & qui propter inobedientiam diſcerptus fuit à leone. *3.Reg. 0 verſ.36.*

Dixi ſexto, *prænoſcens*, quia prophetiā definio, quæ maximo germana, cui proprium, vt, quod prenunciat, id ſciat ſe pro fari; iuxta illud Danielis. *reuelatum eſt Danieli verbum verum, intellexitque ſermonem, intelligentiam enim opus eſt in viſione.* neceſſarium ergo eſt intelligere; ſed, & alijs nunciare; quare. *cap. 10. v. 1. in cuius expoſitione extrema ſupra modū ridiculus eſt Caluinus.*

Dixi ſeptimo, *atque denuncians;* nam prophetiæ donum datur ad Eccleſiæ vtilitatem, vt quæ, Deo inſpirante, ſancti cognouerint, ea cæteris annuncient. Illud denique quæri conſueuit, Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat reuocari? Communis ſentētia eadem eſt, quæ D. Thomæ, ad patibilem qualitatem re- *d.art.2.*
duci, quia ſit impreſſio quædam ſubitaria, ſimilis affectioni tranſeunti, & facile recedenti, non enim prophetis ſemper adeſt ſæpe illos deſerit. Haud inepte cōpares verſantibus in tenebricoſo loco; qui, candelæ lumine illato, circumſtantia cernere incipiunt; eodem elato, rurſus illis occæcantur omnia. Vnde Michæas; *cum ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt,* *c.7. ver.8.* & Beatus Petrus, *Habemus propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco.* *2.c.1. ver. 17.* Habet tamen hoc lumen adeo multa communia cum ſupernaturalibus habitibus, vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare, melius reduci ad habitum, *libr. 7. de fato. c.14* apud illum inuenietis argumenta, quibus communem ſententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

QVAESTIO II.

Quæ ſint ſpecies Prophetiæ.

DVo quaſi ſuprema, *genera prophetiæ,* in SS. inuenio, vnū, *per Sacerdotes,* alterum, *per Prophetas,* ſæpe quidē, qui prophetæ, ijdem & Sacerdotes erāt, ſed aliter futura prædicebant, quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetæ. Res eſt non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ, modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem, *Ephod.* dupliciter vnum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus, vt puero Samueli, alterum, *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt *ſuperhumerale*, auro, & trium colorum varietate or- E
natiſſimum; Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epimidem, & diploidē; huic aureis cathenulis appenſum erat, *Rationale*, ſeu *Pectorale* vtroque enim nomine vtūtur Latini; Hebrei, *choſen*, vocāt, iuxta pūcta quæ nūc habemus, nam Ioſephus alijs vſus fortaſſis cū vocat, *Eſſen*, Græci eodem teſte, λόγιον, Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta. *1. Reg.2 et eo loco notat Angelmus. deſcribitur. Exo. 28.* חשן חשן

Phi-

Philonem, & Hieronymum inuenias, A λογεῖον, sed mēdose, pertineret enim potius ad locum consulendi, rectius alibi apud eosdem, λόγιον. quasi dicas oraculū, sic enim ab Hesychio, λόγια, explicantur, μαντεύματα, & apud Plutarchū, *In Sylla*, vates vocantur, λόγιοι. ? Sed cur λόγιον? Si Greca Iosephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum, *Pectorale*, quia pectori appensum, *Rationale*, quia more animalis ratione præditi B ratiocinabatur, hac ipsa de causa, *Iudicij*, elogio addito, illud cohonestabant, vocātes, *rationale iudicij, & iudicium filiorū Israel, & iudicium Vrim*, in Hæbreo quidem fonte. Rationem reddit Iarrhius quia supra Vrim inscripta vocula, *Mispbath*, sed hoc somnium est recutiti. potius crediderim, quia sacra Scriptura consueuit, id quod quisque facere debet, siue cuiusque officium, vocare, *iudicium*: Sacerdos autem, rationali indutus propone C bat Deo hominum dubia, desideria, & negotia, & per rationale, non tantum Deus propitiabatur, sed etiam significabat hominib. quid fieri vellet, & quis rei successus futurus esset, vt non male Abenezra. Huc sane facit, ipsū nomen *Vrim, & Thomum* de cuius etiā significatione & vsu videndum, Scripsere quidem multi, sed optes merito distinctiora, & clariora, vt rei dignitas postulabat. cæteris melius egere Tostatus, Lipomanus, Franc. D Ribera, & Nic. Serarius, Agendum accurate de tribus; nomine, re, vsu,

d. c. 28. v. 15. & 30 Num. 27. v. 21.

Pro. 1 v. 3 & 1. v. 9.

Tostat. & Lipon. in Exo. c. 28. Rib. in l. 3. de tē plo. ca. 12. Serarius, Thesib. de Iosua. Sacerdot. תמים *&* אורים אור

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia, & Thumaia* Hebræi, *Vrim, & Thummim Vrim*, significat illuminationes, seu lumina, à radice *vr*, Græci vertunt, τὰ δῆλα, δήλωσιν φωτισμοὺς φωτίζοντας, noster, *doctrinam*, cum agit de rationali, cum vero de ipso Sacerdote, *eruditum. Thummim*, significat perfectiones à *thamam*, perficere: Greci nuncu- E pant, ἀλήθειαν, τελειώσεις, & τελείους, noster vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymice, *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res visa postulare.

Serarius, Thesib. de Iosua. Sacerdotibus. תמים *&* אורים אור

Sed quid rei ista nomina, *Vrim*, & *Thummim*? quidam negant se scire puto ex scriptura tamen id colligi posse. Alij censent diuersum quid fuisse in rationali à XII. lapidibus: sed dissentiunt inter se.

D. Aug. in Exod. q. 117 Dauid Kimichi in li. radicum, Caiet. in

fuerunt, qui putarint. XIII. lapidem fuisse (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuersitate prosperi, vel aduersi successus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Augustinus fabulosam vocauit, nec de Iosephi sententia locutus. Abenezra nescio quas astrolabij figuras comminiscitur: quem multis rationibus luculenter Tostatus refellit. Salomon Iarrhius, & Eugubinus censent, fuisse nomen ineffabile rationali inscriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipsa hæc verba (*Verim*, & *Thummim*) rationali insculpta fuisse, alij laminas quasdam lucentes, & quisque, quod somniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Tostatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipsis lapidibus. XII. diuersæ rei fuisse.

Esod. Pagni. et al.

d. q. 117.

in d. c. 28. q. 12.

Primo, quia censeo hæc ipsorum lapidū fuisse nomina, sicut ijdem lapides etiam alibi vocantur, *Soham*, & *Milluim*, lapides candorum, seu pel luciditatum, & plenitudinum, vel vocantur dumtaxat, *Miluim*, vt videtur noster interpres intellexisse: qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis supra humerum,) *& gemmas ad ornandum Ephod.* (sic vertens *Millvim*, de his XII. lapidibus) obscurius LXX. qui *Soham*. vertūt, σαρδίους. nam sardius vnus ex XII. Secundo, quia, si quid aliud fuissent, certe Moses, qui cuncta, quæ in λογίῳ, inerant, tā accurate perscripsit, & appendit, aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidisset: Respondet Iarrius, idcirco hæc prætermissa quia, vel Deus, ipse, vel Moses, in monte Sinai, Vrim ad Thummim fuerat fabricatus. Apage sis, fabulator: hoc tu de capite tuo. si verum foret, hoc ipsum nobis S. S. tradidisset: sicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, posteriores a Mose perscriptas.

Esod. - 5. vers. 7.

Obijciunt, postquam Deus Mosi iussit ponere in rationali XII. illos lapides, mox, vt de re plane alia, alio loco, dicitur: *pones autē in rationali iudicij doctrinā: & veritatem &c.* Respondeo hoc dici, vt breuem quandam anacephalæosin, & explicationem cūctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiserat. q. d. iussi, vt tales, & tales gemmas rationali inseferes, cape nunc iussionis illius causam. idcir-

Esod. 28. vers. 17.

vers. 30.

idcirco iussit, vt hæ, gemmæ tibi sint, *Vrim*; & *Thummim*, hoc est manifestatio, & veritas rerum futurarum. Hoc.n. breuiter, ait: id, quod in rationali pones, hoc tibi futurũ doctrina, & veritas. Nec vllam hic video obscuritatem in hac repetitione, nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, sed, & celebrato. Dicitur autem rectissime Moses, *ponere in rationali Vlim & Thummim*, quia lapides illos per Beseleelem curauit ex Dei præscripto inseri rationali. Nisi forte censent, ipsum per se Moisem intexuisse illa verba, & non per textorum magisteriũ, ac manus. Quod si *ponere*, tum per illos dicendum Moses; certe, & nunc nostra in sententia. Deinde sciant aduersarij, eãdem vim esse phrasis huius, *lapides milluim, & milluim*, simplicitem, item, *lapides vrim, ac thummim, & vrim, ac thummim*. simpliciter. vtrobique enim ijdem lapides significantur, sed illic additur vox *lapidum*, quia de gẽmis dumtaxat, qua gemmæ erant, agebatur: hic vero omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, non qua lapides, sed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ est, si Metonymice oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculũ fundentibus? Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ sunt locutiones? Quid tenebricosi. *pones, &c.* pro: pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomẽ est, *Vrim, & Thummim?* Nec opus fuit exprimere modum alium, quã seriem ipsam gemmarũ satis expressam. Illi potius exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter singulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dexteram, an ad sinistram? n demonstratiuum, cur potius demonstret hanc texturam, quam lapidum miraculum? imrno hoc potius, q d. admirãdos illos lapides, *Vrim, & Thummim*. Auctorum, qui nobis obijciuntur, auctoritas magna foret, si, vel inter se cõuenirent, vel rem discussissent diligentius. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiscũ pugnet, nihil habet, quod faueat aduersarijs, tantumdem, vtitur solummodo loquendi sacræ Scripturæ. D. Aug. quæst. 117. ambigue loquitur, & quid esse potuerit indicat, professus id nesciri D. Greg. p. 2. past. cap. 1. nihil omnino dicit, præter verba scripturæ, & mysticam expositio-

A nem. Rabanus. lib. vlt. in Exod. per, siue illud, rem soluit. Radulfus, lib. 6. in Leuit. asserit dumtaxat fieri potuisse, vt inscriberentur hæc verba. Rupert. in Exod. obiter, nec aliud, quam, *doctrina, & veritatis inscribitur illi*, Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certo censuisse; etsi de Philone etiam dicat quis, non inepte, texturã non vocasse vocum harum inscriptionẽ, sed lapidum insertionem, & has ipsas lapi-
B dum texturas, vocatas manifestationem, & veritatem & sic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et recte ex Iosepho, l. 3. ant. c. 9. Ribera noster hoc cum Lyrano, & alijs, collegit, quod diximus, quia licet Iosephus nomina *Vrim, & Thummim*, non nominet: vsũ tamen; & miraculum describens, satis aperte indicat, se prophetiam per *Vrim, & Thummim* ipsismet lapidibus tribuere.
C Scilicet ignorasset Iosephus hanc scripturam horum nominum: aut si sciuisset, tã pertinaci silentio inuoluisset.

Sic ergo statuo, *Vrim, & Thummim fuisse has ipsas gemmas*. XII. vt volunt Iosephus, Lyran. Tostat. Oleaster, & Ribera, Videtur enim hoc probabilius, tũ propter ea, quæ iam diximus: tum, quod in Leu. vbi Sacerdos vestitur, nulla fit horum XII. lapidum mentio, sine quibus *cap. 8. vers. 8.* nunquam Sacerdos rite vestitus fuisset,
D sed eorum loco, tantum fit mentio de *Vrim, & Thummim*: vt hinc appareat, talibus nominibus ipsos lapides imet significari. Qui quoniam splendidi, & micantes clarissima refulgebant luce, dicti sunt non solum splendidi, & lucẽtes, quod parum futurum, sed splendores, & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectissimi, integerrimi, & perfectissimi, dicti sunt, non perfecti, sed perfectiones, *Thummim*: ea
E emphasi, qua solent Hebræi. vt, & Latini, abstracta pro concretis vsurpare. quã Oleastrij sententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbius exagitari LXX. vero, & vulgatus dum interpretantur; *doctrinam, & veritatem*: maluerunt sua nobis versione vsum lapidum, quam vocis significationem exhibere: prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum

vero

vero ratio hæc fuit. *Vrim*, dictam, quia, vt lux quædam, tenebras ignorantiæ discutiebant fulgore suo: *Thummim*, vero, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque splendoris erat promissio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

In Cath. Lipomani. De *Vsu prophetiæ*, duo nobis sunt consideranda, modus interrogandi, & modus respondendi. *Interrogationem*, Hugo Victor. censet, per quasdam sortitiones solitam proponi. Quod vnde acceperit, aut q d illi suffragetur, nescio. Iarrhius, & Abenezra tradunt solitos codicillis inscribere quæsita, & hos rationali imponere; cuius rei cum in Sacra Scriptura nullum vestigium inueniatur, nihil vereor istud pro commento reijcere, communemque sententiam aliorum amplecti. *Iosephi, Lira Tost. Oleast.* Receptius enim, & verius puto, Sacerdotes, post debitas preces, viua voce proposuisse interrogata, indutos, cum alia vestimenta sacerdotalia, tum Ephod, & Rationale, seu monile gemmatum Ephodi appensum, de quo nūc agimus: quod vocabant, *applicare Ephod*, seu *consulere Dominum applicato Ephod*, vel simpliciter, *consulere Dominum*, quando de Sacerdote sermo, vel pro se, vel pro rege, sic enim rex per Sacerdotem cōsulebat Dominum: quem morem nobis SS. explicat per Esdram, si ad Hebræum fontem recurras: vbi enim nos habemus, *donec staret Sacerdos doctus, & eruditus*; *LXX.* vertere, *staret illuminationibus, & perfectionibus*, (nam, qui cum Gentilibus malunt: *initiationibus*: Latine quidem loquūtur, sed vim vocis Hebreæ, quam LXX. sunt optime interpretati, parum expresserunt) illic inquam Hebr. est: stet Sacerdos, *Leburim, vel Thummim*, & sensus est: donec sacerdos Dominum consulat indutus, *Vrim, & Thummim*. Et (quod erudite Ribera notauit,) vt collationem summæ dignitatis Pontificie designent sacræ litterę; dicunt, *Vrim, & Thummim* alicui collata. Sic enim Moses tribui Leuiticæ benedixit: *Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo.* vbi Hebr. est, *Vrim & Thummim* tui viro sancto tuo, & eodem sensu LXX. vertere, *Date leui manifestationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad litteram de eodem sacerdotali

1. Reg. 13 vers. 19. d. c. 23. v. 2. & 4. et ca. 22. v. 13. & 15 & ca. 28. ver. 6. 2. esdr. 7. v. 65.

Deut. 33 vers. 8.

A ornatu sunt accipienda: sed per hunc ornatum allegorice significatur perfectio, & doctrina, qua sacerdotem præditum esse oporteret. Tostat. ibi valde se torquet, & vertit in varias interpretationū formas; sed hæc, quam dixi simplicissima est.

Respondendi modum, arbitror duplicem fuisse. Cum enim has gēmas Deus inseri iusserit pectorali, vt per tam lucentes, perfectosque lapides, ipse lucis, perfe-
B ctionisque omnis auctor interrogaretur, & respondens tam Sacerdotes, quam principem, & populum spirituali sua luce illustraret, ac perficeret, euoluens inuoluta, explanans ambigua, & docens, quæ facienda, omittenda ve forent, & modo præscribens, quibus res inchoanda perficiendaque, satis apparet, responsiones interrogationibus accommodari debuisse: interrogationum vero quædam per affirmationem, negationemve nudam
C possunt expediri, quædam longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaque ad prius illud genus interrogationum, nūdo lapidum splendore, seu fulgore respōsum: & ex eo Sacerdotem colligere solitum, suaderet, an dissuaderet consulenti: quo sensu accipio Iosephi dicta, quem Tostatus, & Ribera merito sequuntur: nec est, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabulosum iudicasse: nam quid perstringat, paulo ante docui. Ad posterius ge-
D nus interrogationum, non respondebatur illo tantum splendore (nec enim commode hoc potuit,) sed longe aliter. audiebatur enim a Sacerdote interna quædā, vel externa quando cue locutio, seu oraculum, quod ipse postea interroganti manifestaret. Quamquam nec hic absurdū sit opinari, ad splendorem tunc lapidum accessisse sacerdoti lumen propheticum menti eius à Deo infusum. De hac quidem responsione prolixiore, petet ex Re-
E gum gestis, vbi præter responsionem ad interrogata, insuper Deus docuit modū prælij conserendi, & propter talem modum responsionis, puto genus hoc oraculi vocari consueuisse, *Responsionem per Sacerdotes.*

Vidi, qui contra Iosephi, quem sequor, sententiam, non vno ariete moliretur. 1. sibi displicere scribit, & suspectum esse singulare Iosephi testimonium. 2. quoniam

lib. 3. antiq. c. 9.

2. Reg. 5. vers. 23.

1. Reg. 16 28. ver. 6. vbi hebr. est vrim. 1. 2.

niam in eodem locò Iosephus duabus adhuc alijs in rebus labitur: hic quoque lapsum, tum, quia dicit hoc a Græcis λόγιον, vocatum, cum tamen LXX. sic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tum, quia dicit ducentis ante suos commentarios annis, hos splendores ob legis violationem exstinctos: cum tamen Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus testentur, diu ante huic oraculo finem impositum, scilicet iam inde à captiuitate Babylonica, quod à Iaddo responsum ferunt Alexandro Magno patenti, vt pro se Deum de belli Persici euentu consuleret. Denique, quia sequeretur ex hac Iosephi narratione, hoc oraculum tantum insueuisse de bello respondere, quod non est verum. item sequeretur solummodo consueuisse de illis quæstionibus, ad quas, per: *ita*, vel *non*, responderi posset. constat autem sæpe pluribus respondisse, & quidem interdum inopinata, & præter interrogagationem. His vir acutus, & egregie doctus conatur Iosephi fulgorem infuscare, sed leui manu fuligo potest amoueri.

d ver. 13.

Ad primum respondeo, licet id solus Iosephus dixisset; maximam eius in rebus ad Sacerdotium spectantibus, cum ipse Sacerdos fuerit, auctoritatem esse debere; preterea nullus alius superest illius æui Hebræus scriptor, qui talia discuture potuerit, præter Philonem, & Iosephum. Philo paucula huiusmodi attigit, allegorijs solis intentus; neque negauit. Iosephum ergo solum id affirmasse, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Iosephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græce tamen non Hebraice scripserunt, & cũ Græce scriberent, λόγιον dixerunt, & eos postea cuncti proselyti Græci in hac nomenclaturra secuti fuerunt, non aliam ob causam, nisi ob eã, quam Iosephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifestum est, eum loqui de Gręcis duntaxat illis qui Iudaico, ritus venerabãtur. Notum vero Iudæos, & Græcos sic distingui, vt Græcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaismum transierant. De oraculi quoque cessatione, merito Iosephi auctoritatem cunctis Thalmudicis, &

Act. 14. in princ. & passim in nouo Test.

sexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis sunt imperitissimi, præfero. De Iaddi quidem illo responso, quoad oraculorum cessationem, nec Latini, nec Græci Historici; qui res Alexandri scrupulose fermè sunt prosecuti, vel vno verbulo meminerunt. Iosephus vero, Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant, quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recensent, vnde satis colligatur, de oraculo per Vrim & Tumim nihil Alexandrum cogitasse: cuius illum quoque fuisse ignarum prorsus verisimile censeo: De Victoria vero contra Darium, à Deo docent per visum certiorẽ factum. Arbitror ergo Iosephum egisse de fulgore huiusmodi penitus semperque cessante. Nam per interualia, quin aliquando etiam prius cessauerit, vt Saulis, & postea quorundam Regum, post Dauidem, tempore; non est dubitandũ. Glycas quidem indicat, quidem Israelita Deum offenderant, non consueuisse illis Deum per Ephod respondere. Sic igitur suspicor, solitos Iudæos primo per Saçerdotes, applicato Ephod, Deum consulere: si hac via non succederet, recurrisse ad Prophetas etiam, qui Sacerdotes non essent, sic enim legas ipsos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetissam oraculi causa adijsse.

Q. Curt. Ruffus. Diodor. Sic Plut. Arian. Ioseph. li. 11. antiq. in fin. Zonar. to. 1. Glyc p. 2. annal.

pa. 1. Annal.

Patet ex 1. Re. 20. vers. 6. 4. Re. 22. v. 14.

Ad tertium dico, nihil eorum sequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Iosephus, vt rei, de qua frequentius agebatur: Fulgoris verò tantũ, prætermissa subsequente Sacerdotali manifestatione, meminit, quia manifestatio illa res solita; fulgor vero, res cæteris gentibus plane insolita, & inaudita erat, & ideo illam memoriæ statuerat commendare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim, & Thummim manifestatio, siue respõsio, prior illa, & exterior, tantum per fulgorem lapidis; & posterior quandoque etiã extrinseca, per Sacerdotem prophetiæ spiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id postea quærentibus manifestabat. Fortassis propter tot manifestationes concurrentes. Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δήλων hoc est, iudicium bis quidem manifestorum Sacerdoti, & tertio manifestandorum consulentibus. Eandẽ ob causam, *Vrim*, vocarunt illuminationem, &

Thum-

Thummim, veritatem, siue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere, vel potest vel vult; sed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc verissimum, & numeris omnibus erat absolutissimum. Sacerdotis quoq; officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nulla omissionis, dissimulationis, mutationis aut falsitatis alterius adhibita mixtione. A

Sic Phil. l. 3. de vita Mosis Orig. h. 6. in Leuit. Hier. in c. 3. Ose. et epis. 127. ad Fabiolam.

Hæc de re valde obscura, si non luculenter, haud certe prorsus indiligenter dicta sufficiant. B

SECTIO II.

De oraculis Prophetarum.

SVffecerint ista de *Oraculo per Sacerdotes*. Post Dauidis regnum, rarò per Sacerdotes Domino respondente, frequentius esse cœpit, *Oraculum per Prophetas*; quod diuidi potest in *visionem*, & *somnium*: sicut, & *oraculum per Sacerdotes*, diuidi potuit etiam, *in visionem fulgoris*, & *manifestationem verbis*: ideo quædam ex dicendis, *de visione*, *& verbo*, analogia quadam possent etiam accommodari prophetiæ, *Vrim*, *& Thummim*; vt non obesæ naris lectores facile animaduertent. C

Visionem, *& verbum* Græci Patres, & LXX. non rarò confundunt, vt, & ipsa Scriptura; cum visionem dicit auditā, verbum verò visum vel ostensum. vt cū Isaias dicit. *Audi cœlum*, *quia Dominus locutus est*; & tamen initio vocaret, *visionem*: & cum Zacharias; & Ezechiel dixissent; se verbum Domini explicaturos, subdunt visionem, differunt tamen. Nam D

Isai. 2. et 3. et Amos 1. Isai. c. 1. vterq. c. 1. vide etiam Abdia. 1.

Visio, Græcis, ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis, *roe*; est prophetia, qua mens spirituali oculo cernit obiectum propheticum ipsi cęlesti lumine repræsentatum. differt, *à verbo*, quia verbum sæpe contingit sine visione, & visio sine verbo: differt, *à somnio*, quia visio sæpe offertur vigilanti. crebro quoque vsurpatur more Hebræorum pro concreto, seu pro re visa; sic Moses rubum vocat visionem: sic Prophetæ dicuntur videre visiones. Tales consueuerunt esse frequētius Sanctorum virorum reuelationes; E

רוה

Exo. 3. 3. Ezech. 1. Ioel. 3. cū similibus

quæ quibusdam sæculis crebræ admodū leguntur, vt vno sæculo duodecimo fere, Orni solitarij; quam Geruasius Presbyter descripsit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgensis, Ioannis de Plinio Ioachimi Siculi, Simonis Stochij Carmelitæ, Ioannes Bridlyngton. & aliorum.

Verbum siue (vt mauult Cyprian.) sermo Græcis, λόγιον; Hebræis *Dabar*; est prophetia, qua Spiritus Sanctus, mentali quadam locutione prophetam occulta docet, vt cum Esaiæ dixit; *Sume tibi librum*, & iterum; *vade dic Ezechiæ*, *&c.* Locutio ista fiebat, vel voce formata in aere, & audita, vt Abrahamo, ne filium necaret; vel verbis in ore Prophetæ positis, vt Balaamo, & hæc Aramæis proprie dicta; *Mal Ki*, Hebr. מלאכות *Malchuth* (hoc est consilium) quasi dicas regem prophetiarum; siue prophetiæ speciem præcipuam, nihil enim consilio est vtilius. Visioni, & verbo hoc commune fuit, quod vel de lætis, & faustis erant, & in nouo Testamento tunc vocantur, *Euangelium*; in veteri nomina visionis, aut verbi retinent: vel erant de infaustis, ac tristibus rebus, minarum, & luctus annunciæ, regibus, ac popu'is exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiusmodi prophetiam, *Massa* à verbo, *Nasa* leuare, tollere, portare, assumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid proprie in sacra Scriptura significet, *Massa*? Olim Aquila vertit, ἅρμα non accipiens pro curru (vt apud profanos) sed pro pondere, seu onere, vt noster optimè transtulit. Calamitas enim, cui impendet, eū Æthna grauius premit: & in quem talis prophetica sententia ferebatur, hic metu, atque tristitia oppressus, quasi caput nequibat erigere. sic explico, & amplector Diui Hieronymi sententiam, *in Nahum* Quid ni amplectar? semper (si attendas) vocabulum pro aduersa, numquam pro secunda denunciatione inuenias vsurpatum; & perspicue Hebræum nomen, Onus, seu Pondus significat, & in Psal. 27. Græca versio φόρτιον, habet, hoc est, pondus.

דבר ca. 8. v. 1. c. 38. v. 5.

Gene. 22. v. 11. Nu. 22. et 23.

Exo. 23. vers. 5. 4. Reg 9. v. 25. Ps. 2. v. 5.

Sic nonnulli putant à Ioanne vocari, βάρος, hoc est, vt noster vertit, pondus: sed,

Apo. 2. in fin. v. 24.

ſed, ni fallor, ipſi falluntur: non enim il- A
lic ſermo eſt de prophetia, ſed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt rectè Primaſius, & Haymon ſenſere. Nec longe abit Spiritus ſanctus, cum onus, vſurpat pro ipſo populo, cui tale quidpiam minere denunciatum iuit: quia talem populum Deus diu laborauit ſuſtinens, tandemque humeris ſuis, quaſi onus moleſtiſſimum, excutit; dum eum abijcit, cum ſuo, quaſi fauore, & peculiari defenſione deſtituit. LXX. Theodo- B
tion, & Symmach. ſolent vertere, λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω, deducta, donum & munus ſignificat. quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum ſanè in propoſito: immo hic idem eſt onus, & munus.

Iere. 23. v. 3.

D. Here. in Ierem. ca. 23. et F. uori in Lexic.

Nam prophetica comminatio infortunij, & ſupplicij inſtantis, præclarum, & precioſum eſt Dei donum. quia quos Deus diligit, caſtigat, & quos caſtigat, C
prius, vt reſipiſcant, minas proponit illis, & vt ſolent fugare malentes, quam lædere; lapidem manu leuat, & oſtentat, priuſquam iaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα primario ſignificat leuationem, ſiue aſſumptionem, ſecundario donum; eo, quod dum datur, à donante leuatur, & traditur, à donatario vero aſſumitur. Vnde Theoni, & alijs Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα, nominatur illa propoſitio, quæ demonſtratio- D
ne, vel argumento inſerta, & non probata, aſſumitur ab alio, & vt, qui inſeruit illam probet, poſtulatur. Sic cum interpretes iſti in SS. λῆμμα, vſurparunt; pro reipſa acceperunt, quæ aſſumitur ſiue eleuatur, idque conſentaneè idiotiſmo Hebræorum; quibus Propheta dicitur, quaſi aſſumere, & leuare ipſum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum; quibus impijs breui imminentem diuinam iram comminatur: huc E
enim pertinent illæ paſſim occurrentes phraſes, *aſſumere luctum, aſſumere planctum, aſſumere parabolam*. Cauendum itaque, ne cum Græcis recentioribus. τῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fuſe dicta videbuntur: is ſi, quam ſe viri egregij in his torſerint, conſiderare dignabitur; non diffido illum æqui, bonique,

Theoph. in Habac. et N. hũ. Io. Pet. Oliuer. l. de Prophetiac. de Lemmate, A-

hanc noſtram diligentiam conſulturum.

Hæ duæ ſpecies, *viſio, & verbum*, aliquando iunctæ ſunt cum *raptu*, ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ, ſimul fuere in raptu Beati Pauli, ad tertium vſque cœlum, vbi vidit, & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortaſſis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit, quæ vocatur, *iad*, hoc eſt, prophetia non leniter, ſed violenter influens. Quando igitur ecſtaſis accedit, tunc tenenda Patrũ doctrina: Prophetas non fuiſſe, ſic mente captos, vel attonitos, vt non probe ſcirent, quid prædicerent. Polycronius in Ezech. cap. 3. *Quemadmodum diuini, & incantatores ad demẽtiam vſque procedunt, dæmone ſtuporem illis ingenerãte ita à contrario Prophetis ſenſus afficitur, dum anima ſpiritus efficacia colluſtratur*. hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hæretici Montaniſtæ, & vates Gentilium, vt ex Beato Paulo, ſibi viſus colligere Theophylact. initio commentar. in 1. ad Corinth. cap. 12. Immerito valde ab Oliuerio reprehenditur auctor, *de ſpiritu, & anima* (exſtat inter opera Auguſtini) quod ſcripſerit. B. Ioannem in ecſtaſi Apocalypſin ſcripſiſſe.

rias Mota. Pralu diis in prophei. minor. Frãc. Ribeta in Nahum.

Ezech. 1. v. 3. et c. 8. v. 1. et 3.

Iuſt. ad monit. ad Gent. circa fin. & qu. 2. ad Ortod. Epipha. (qui fuit hære. Montaniſtarum. vqua eſt. 86. Hier præfat. in Eſai. Chryſo. in pſ. 44. & ho. 29. in epiſt. ad Cor. Aug. lib. 1. contra Acad. c. 7

Nam ecſtaſis duplex eſt, vna diuina, alia diabolica: vt inſinuat Tertullianus his verbis; *Ecſtaſis hoc operatur de ſuo proprio, vt ſic nobis ſapientia imagines inſerat, vt & errorũ.*] Sapientiæ ſcilicet, ac veritatis diuina errorum, & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumpſit, pro mentis attonitę ab alienatione, & animi quadam impotentia; qualis erat in Pſeudoprophetis illis; ſed more patrum, & recto, pro raptu, ſiue pro abſtractione tantum a terrenis, & ſenſuum corporeorum functione; nec voluit ſic conſtitutum Euangeliſtam ſcripſiſſe; ſed, quæ, dum in tali ecſtaſi conſtitutus, viderat, ea poſtmodum inſcriptum redegiſſet, vt mittam Diui Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioan. fuit, quod teſtatur cum dicit, *in ſe ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum, & abſortum in ecſtaſi, vt rectiſſime Haymon fuit interpretatus breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andreas Cæſarienſis,

l. de anima.

πνεύματι ἀγιωτευομένων κατοχιον, quod vocabulũ, sic afflatũ Spiritu sancto significat, vt totus ab eo correptus mente seu spiritu, & occupatus solida possessione fuerit nam affectio animi cessaticorum, κατοχή vocata, quia sensibus corporeis ad tempus quasi priuãtur: vnde & morbos quidam ita nominatus, qui corporis sensu motuque priuat, qui & κατάληψις nostri medici, *congelationem*, appellant. Idem significari puto, quando Prophetæ dicunt, *factam super se manum Domini*, item, *eleuauit me spiritus*, aut *eduxit me manus Domini in spiritu*. item, *cecidit super eum mentis excessus*, vbi Græce est, ἔκστασις Perperam Thedoret. & Theophylact. cum Lemma, confundunt cum huiusmodi raptu, hoc est, *Ian*, cum *Massa*.

Gal. l. 13. Terapeut, et l. 4. de locis affec. Aethio. e Aegynet. li. 4. Reg. 3. v. 11. Ezec. 11. v. 1. et ca. 40. v. 1. Acto. 10. v. 10. in Nahũ.

Tertia species erat, *somnium*, dormiẽtibus tanto medio simulacro, siue phantasmate, contingens: Hebræi vocant, *chalom*, Græci, ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura sunt somnians, ipse quid somniet non intelligit, tunc eius respectũ nõ erit prophetia, sed respectu tantùm illius erit prophetia, cui Deus significationem somnij reuelabit. quare Ioseph Propheta, & non Pharao, vel eius serui; Daniel Propheta, & non Nabuchodonosor, somnians autem ipse demum annumerabitur Prophetis, quandò cum somnio simul intelligentiam somnij percepit, vt Daniel in altero superbi Regis somnio. De his somnijs propheticis tria sunt consideranda, modus, causa, & gradus, seu dignitas.

Isa. 29. v. 7. חלם *Gen. 40. et 41. Dan. 1. et 4. Dan. 6. 2.*

Modus multiplex est, vt accurate noster Pererius explicauit. quædam immittuntur cum pauore, & horrore somniãtis, quædam pacifice, secundo quædam non intellecta, quędam simul intellecta, vt dixi tertio, quædam clara, & sine inuolucris, vt Ioseph, trium Magorum, & Beati Pauli: quædam obscura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis, & seruorum eius, & Nabuchodonosori. quarto, in quibusdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem, interdum Angelus bonus, vt Beatum Ioseph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedon. quinto, aliquando somnia correspondẽt antecedentibus cogitationibus, & sic initium sumunt ex causa animali; vt primũ somnium Beati Ioseph, & primum Regis illius Babylonij, quandoq; vero nulla præcedit cogitatio, vt in somnio secundo Beato Ioseph accidit. hanc differentiam notauit Beatus Gregorius. sexto, nonnunquam nihil petenti Deus somnium inopinato immittit, vt fit plerumque; & accidit in prædictis SS. exemplis, nonnunquam vero petẽtibus reuelationem eamque sperantibus, vt Danieli. consuefactos enim Hebræos huiusmodi desideria sua Deo proponere; & ab eo petere, vt per somnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifestius est ex S. S. quam vt quis debeat dubitare.

q. 1. de obseruat somnior. Gen. 15. v. 1. Da. 2. v. 1. Gen. 28. v. 12. Matt. 1. v. 20. et c. 2. 12. 13. et 20. Ac. 16. ver. 9. ad. Gene. 40. & 41. Dan. et 4. Reg. 3. sup. cit. loc in lit. N.

Matt. 2. li. 6. Mor. c. 13. Dan. 2. v. 12.

Soliti id ipsum Gentiles facere in templo Serapidis, seu Plutonis, vt discerent qua ratione à morbis liberarẽtur, vel ad resolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edesius, & apud poetam Rex Latinus, & in tẽplo Æsculapij Apollonius: & Spartani magistratus in templo Pasiphaes, tale fuit templum Amphiarai, & Galliæ apud montem Garganum, & huiusmodi templa vocabantur, *Psychomantea*, Conatus ad hoc crimen Apostata Iulianus, per calumiam, detorquere Vigilias Christianorum ad sepulchra Martyrum: sed retulit illum valide B. Cyrillus, Iudæos nonnunquam eo superstitionis delapsos, vt ad captanda somnia in Gentilium templis incubarent, docet Esai. propheta: *qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres, qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt.*] Vbi LXX. vt solent, paraphrastice addiderunt, *propter insomnia*, δι' ἐνύπνια, causam incubationis explicantes. D. Hieroym. *In delubris*, inquit, *idolorum dormiens, vbi stratis pellibus hostiarum incubare soliti erant, vt somnijs futura cognoscerent. Quod in fano Aesculapij vsque hodie error celebrat Ethnicorum, multorumque aliorum.*] Idem Cyrillus, ibi in Comment. confirmat.

1. Reg. 28 v. 6. et 5. Aristop. in Pluto Eunapius in Edesio. Aen. 7. Philost. in eius vita. Cic. 1. Tuscul. et 1. de diuin. Paula. in Boeot. Strabo li. 6. lib. 10 in Iulian. c. 65. v. 4.

Causæ somniorum efficientes alio loco explicabuntur: nunc de diuinorum somniorum finali causa (vt vocant) agimus duntaxat: quæ ex Spiritu Sancto multiplex desumitur. i. vt quis à mala absterreatur, sicut factum Abimelech Regi Geraræ, & Labano: hanc insinuat

B. Iob,

Gen 20. Gen. 31. cap. 4. 3. 6. 7. 5. 14. B. Iob, *in hororre* (inquiens) *visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me &c.* & alibi, *terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties*: 2. vt consuletur afflictos, & mestos perfundat lætitia, quod de se asserit B. Angela de Fulgino, capit. 16. Iudic. 7. v. 13. 2. Mach. 15. Mat. 1. & 2. 3. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem, & Iudam eiusque exercitum. 4. vt moueat, vel doceat quid agendum fugiendumve, vt B. Ioseph. & tres c. 33. v. 15 Magos, hanc causam Iobus significat his verbis, *per somnium aperuit aures res virorũ, & erudiens eos instruit disciplina, vt aduertat hominem ab his quæ facit, &c.* 5. vt spiritum prophetiæ, vel quod aliud spirituale donum simul largiatur: quo pertinent iuxta nonnul- Num. 13. v. 6. los ista Mosis, *si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod spiritum prophetiæ, vel visione, vel somnio, collaturus sit: potius crediderim agere, de ijs, quibus iam dato prophetiæ spiritu significat se postea cum eorum nullo tam familiariter, quam cum Mose acturum, cum hoc ore ad os, cum illis dumtaxar per c. 2. v. 28. visionem, & somnia. Melius huc facit istud Ioelis: *senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestra visiones videbunt*, præcesserat enim, *effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri.* sic donum 3. Reg. 3. Add. c. 3. 9. 12. Gen. 37. Esth. 11. Gene. 18. Dan. 7. Gene 15. Gene. 41. Dan. 2. & 4. sapiẽtiæ & prudẽtię in somnis datum Salomoni, ex probabiliore sentẽtia Tostati: sic promissio obuenturæ dignitatis, Ioseph. & Mardochæo. 6. ad reuelationẽ diuini alicuius mysterij, vel magnarum Reipub. aut Imperij vicissitudinem, vt Israelis, Aegypti, & Nabuchodonosor. Ad hæc capita reduci possunt multa somnia diuina, quorum in Historijs Sanctorum fit mentio, vt illa Africana apud Victorem Vticens. de persecut. Vandalic. 2. oblata Eusebio Episcopo Cartaginens. & quæ post obitum Sidonij visio oblata pincernæ apud Gregor. Turonens. lib. 2. hist. Franc, cap. 23. & inter alia vnum mimi, in vita Simeoni Sali, apud Metaphr. aliud sacrilego Traiectensi oblatum sæpius, apud Sur. tom. 4. in vita Sancti Frederici. aliud oblatum monacho Cluniacensi Beatæ Virginis, tempore Sanct. Odonis, apud Ioannem Monachum, lib. 3. vitæ D. Odonis, cap. 9. cuius occasione B. Virgo cœpit vocari, *Misericordiæ Mater.* Aliud Bertæ matri Sancti Suiberti, apud Beatum Marcellinum, capit. 1. vitæ Suiberti. aliud S. Abramio confessori, apud Metaphrast. in eius vita. aliud Henrico Imper. apud Rupertum, in vita Sancti Hereberti cap. 26. aliud S. Lutgero apud Monachos Vvertinens. eius vitæ capit. 11. & 16. aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem, in eius vita, aliud Hartmanno Tuitiensi apud Conradum, in vita S. Vvolphemi. aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum, in vita S. Basilei Episcop. & Martyr. & alia innumera.

De gradibus, seu dignitate prophetiæ multa variaque congessere Moses Ægyptius, & Francisc. Picus, sed minutiora, quàm vtiliora: idcirco, illis omissis, tantum dico, quod ex ijs omnibus intellectualis reuelatio quæ fit sine cooperatione phantasiæ: præstantissima est, si secundum se, & præcisæ sumatur: altera vero in qua phantasia ab intellectu excitata concurrit est præstãtior extensiue, quia primam, & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per se sumpta, & comparata cum imaginaria perfectior est, sed si imaginariam addideris ad intellectualem, tum extensiue simul ambę perfectiores erũt, quam seorsim sola intellectualis. ita P. Franc. Soarez ad 3. par. q. 30. artic. 1. disput. 9. sect. 2. cui Episcopum Guadixiensem Horoseum lib. 1. de vera, & falsa proph. cap. 3. *in Ducto re dubitentium. de pran. l. 2. c pen. & vlt.*

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia, siue diuina reuelatio discernenda sit, à diuinatione, siue diabolica reuelatione?

NOn minus necessaria, quàm ardua est huius quæstionis accurrata pertractatio, propter quotidianas, etiam spiritualium personarum illusiones; quæstus Synesius ànte sex sæcula multos tum temporis priuatos, & Sacerdotes sin-

finxisse somnia, pro reuelationibus, πλαττόμενοι τίνας ὀνείρους ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν ἀποκαλύψεις. Epist. 54. in ea decidenda sequar vestigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem versandum accurrerunt. præcipui fuere Beatus Vincētius Ferrerius, tract. de vita spirituali capit. 11. & 12. Ioan. Gerson, tract. de probat. spirituum, & alibi passim. Cardinalis Turrecremata, in præfat. Defensorij reuelatio. B. Brigittæ, Henr. de Firmaria, libro de quatuor instinctibus. Ægyd. Carlerius, par. 1. Sportæ fragment. in princ. Hierony. de Ferraria, in Compend. reuelat. Ioan. Franciscus Picus, libro vlt. de prænotion. Riba de neyra, libro de tribulatione cap. 15. Delgatus di. libr. 1. de auctor. Sacr. script. cap. 11. & noster Franc. Ribera, libro 1. vitæ de Iesu cap. 2. à quo citatur opus Ioan. de Horosco, de vera, & falsa prophetia: quem nancisci tandem datum anno 1605. Pinciæ, liber est variæ eruditionis, & iudicij probi, sed Hispanice tantum scriptus, editus Segouiæ lectu dignissimus. & alij, & quidam alij recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud istos antiquiores. Possunt omnia reduci ad tria capita: de eo qui iudicat, de persona cui facta reuelatio, de ipsa reuelatione, & eius circumstantijs: de singulis videamus.

SECTIO I.

De necessarijs iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi est priore casu. Vtroque oportet sit persona spiritualis: & deuota. *Nam animalis homo non percipit ea, quæ spiritus sunt.* Oportet itaque eum, qui recte sit iudicaturus, primo *donum discretionis*, à Deo petere: vt queat sincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoscere, & hæc discretio, conceditur aliquando à Deo immediate simul cum ipso lumine prophetico, vt dictum est, aliquando seorsim, idque vel ad priuatam accipientis instructionem, vel ad aliorum quoque, & totius Ecclesiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo consequitur, vt in se, & de se sciat probare spiritus, & etiam sciat illos de alijs, & in alijs discernere. Potest autem hic considerari, quasi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsa reuelatione propria infunditur, illi, cui facta reuelatio: *qui modus* (vt ait Gerson) *fit per inspirationem intimam, seu internum saporem, siue per experimentalem quandam dulcedinem, siue per illustrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*

Hic modus rarus est, & paucis concessus: & quibus concessus non est, illi non possunt, suo iudicio, in proprijs reuelationibus stare: quibus vero concessus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non possunt, ad discernendas aliorum reuelationes, quia sicut, *nemo nouit quæ sunt spiritus, nisi spiritus*, ipsemet: sic nemo cognoscit infallibili certitudine, per experimentalem hunc sensum, ea quæ in alieno sunt animo. *Alter*, modus qui datur maxime in ordine ad alios, ille nititur etiam, seu confirmatur experimentis varijs, tum sui, tum aliorum: & solet à Deo concedi maxime illis, quibus officij, & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile sibi persuadere, se donum istud à Deo accepisse: ideoque ad preces cōtinuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. *Tertius*, enim est modus discernendi spiritus, quem vocant, *doctrinalem* per diligentem, & piam sacræ scripturæ tractationem: quæ regulas præbet falsos prophetas à veris discernendi: lectio quoque sanctorum Patrum, & Historiæ Ecclesiasticæ multum confert, vt, illusiones, & reuelationes, signis, ac notis peculiaribus queant dijudicari: his si adiungatur obseruatio virorum spiritualium, & experientia, & in ambiguis obscurisque consulantur viri docti, & pij, & in via spiritus longe progressi, in militia vero contra dæmonum astus exercitati veteranique: sperandum esse posse deceptiones sic sentiri, & vitari. Plane ad hunc vltimum iudicij ferendi modum, non sufficit sola doctrina, sed accedat oportet ad illam experientia propria, vt quis sit, & doctus, & contem-

templatiuus, vt & Scripturam, & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, *& in semetipso sexpertus sit variam* (ait Gerson) *affectionum spiritualium pugnam, tamquam ascenderit nunc in cælos, nunc descenderit in abyssos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nã qui nauigant mare hoc mysticum diuersarum affectionum, quasi collidentium se fluctuum, enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Ad hæc autem nulla magis necessaria dispositio reperitur, quam solidæ humilitatis, vt enim docet Moyses apud Cassianum, *solis humilibus à Deo hæc cognitio datur*. Denique non est iudicium præcipitandum, sed res Deo diligenter prius commendanda, & multiplex scrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc sacræ litteræ. Narrat Ioseph Iacobo patri sua somnia; increpat eum pater, sed rem tacitus considerat. Apparet Angelus, Iosue filio Nun, forma viri armati: ille disquirit interrogatione, quis esset, nec adorat incognitum. Audit Samuel vocantem Deum, nec respondet Domino, sed accurrit ad Heli, donec monitus fuisset ab Heli Sacerdote, quomodo se gerere deberet. Helias discernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus se manifestaret. Salutat Virginem sacratissimam Gabriel Archangelus: illa priusquam responderet: *cogitat, qualis esset illa salutatio*: non id leuiter, sed διελογίζετο, mature, & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa salutatio illusoria esset, & à Deo, an à dæmone, vt optime Euthymius. Hoc imitatus D. Ambrosius, cum illi corpora Sanctorum Martyrum Prothasij, & Geruasij reuelata, hoc Episcop. Cyprius, cum Diuus Barnabas illi se manifestauit, hoc cæteri sancti, vt vidimus, lib. 2. quæst. 6. Si hoc illa mulier Carthaginensis fecisset, quæ causa fuit schismatis maximi, non tam turpiter delusa fuisset, nec tot malorum Africæ occasionem præbuisset. Sane quamdiu res dubia est, longe [illegible]tius censetur, potius eam pia cum humilitate repudiare, quam cupide, & confidenter recipere, aut assentiri.

Gen. 37. v. 11.

Iosue 5. v. 13.

1. Reg. 3. v. 9.

Luc. 1. v. 2.

Vid. Opt. Mileu. li. 1. de Parmenia.

A Obijciat forte aliquis, apud Cæsarium legimus, multos precibus à Deo reuelationes, visionesque, & postulasse, & obtinuisse, si petere licet, cur non, & oblatas amplecti statim atque recipere? *Respondeo*, multa fieri a multis non imitanda, immo nec probanda, maxime ab hominibus incompertæ sanctitatis. Nam si quis, de quo constaret sanctum esse, id in casu aliquo peculiari, & necessario peteret, (quod B olim sancte factum a B. Ephrem, docet Amphilochius, in vita D. Basil. & a S. Mauro, docet, *in eius vita*, Faustus, apud Surium in Ianuar. & a S. Herebertodocet Rupertus, eius vitæ capit. 13. apud Surium mense Martio.) vt non auderem damnare, sic non verere cęteris suadere, ne idem sibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valde spirituales semper huiusmodi desideria ac petitiones improbasse: C quia nasci solent ex occulta superbia, ęstimatione, & amore sui: quo cupiant manifestam alijs suam sanctitatem, vel saltem ex curiositate vana, vt optime tradidit S. Vincentius superius laudatus: & ideo Deus solet permittere tales decipi, & impingere, vt de se ipsa testatur, mulier singularis prudentiæ, & sanctimoniæ B. Catharina Bononiensis. Deinde quia in talibus non consistit sanctitas, neque perfectio Christia- D na, nec ista nos Deo faciunt gratiores, aut proximo vere vtiliores. Denique quia huiusmodi auersari, non est ianuã Deo præcludere; sed, per custodiam sui, & humilitatem, & castum timorem, Spiritum Sanctum allicere, qui amat quiescere super humiles ac timoratos, quæ cuncta diligenter ac serio tradita fuere à nostri ordinis viro, Franc. Aria. prius nos docuit D. Augustinus conatum hoc dæmonem sibi persua- E dere, vti signum aliquod a Deo peteret; se vero id detractasse, gnarum quam multos hæc curiositas perdidisset, Ideo alibi monet his abstineamus, & quod intra nos est, Dei regnum, in ijs quæ videntur, non quæramus post Augustinum idem monemur à Gersone; cuius similibus magna sane auctoritas est, his verbis.

Enarrantur exempla sanctorum Patrum.]

Id. de vita, & erroribus suis.

Libro de orat. mentali.

D. Aug l. 10. conf. & lib. de vera religione. & Caruello p. 3. de sui perfit. c. 11.

trum.] qui curiositatem huiusmodi visionum, vel miraculorũ in tanquã *perniciosissimã, fallacissimamq; refugerunt. A quasi se Augustinus liberatũ,* in suis confessionibus, *gloriatur in Domino.* Quã propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis esse determinat, totoq; conatu repellendam, nunc orationib. nunc increpationibus, seu flagellationes propriæ mentis, & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret superbiæ, quæsiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres mẽses Dæmoniacâ vexaretur obsessione. Alter sanctorum Patrum, dum sibi dæmon trãsfiguratur in Christum, diceret, ego sum Christus te personaliter visitans, quia dignus es: confestim clausit oculos vtraque manu vociferans, Nolo hic Christũ videre, satis est ipsum in gloria si videro: statimq; disparuit. Alter sub alijs verbis similẽ seruauit in huiusmodi illusione humilitatẽ: Vide, inquit, ad quem missus sis. Ego certe talis non sum, quod dignus sim hic videre Christum. Alterum quia nolebat intrare templum dicens; Sibi satis esse, quod oculis corporeis aspexisset Christũ, colligauerunt cathenis, soluere ieiunium, carnibus vesci, vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore compresso, sanatus est. Pro cautela postea subdit idem, vt non modo suspensum teneatur iudicium, *sed reuerenter quoq; cum Apostolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator sum, quia vilis sum, quia visionibus tuis indignus sum, quas hic neque quæro, neq; accepto, sed repello. Sic in alio, non in hoc sæculo visio tua tota merces mea, Domine Deus. & sufficit. Quid à me de visionib. tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potius alium, quem missurus es: & me meus spiritus humili tegat, obscuroque loco.*] D. Bonauenturæ, quem citat locus est, lib. de profectu religios. c. 19. vbi etiam addit desiderio reuelationum multos lapsos in grauissimos errores. Prudenter itaque B. Virgo Coleta ipsi etiam Deo multa ei secreta reuelare volenti, respondit. *Domine Deus, sufficit mihi te solũ cognoscere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *sic Stephanus Iuliacus eius vita cap. 5.* hæc sane optimè dicantur in proprijs visioni-

A bus: in alienis approbandis, credendisue, ipsis confessarijs, alijsq; iudicibus hãc Gerson præscribit regulam: Caue ergo (inquit) quisquis eris auditor, aut consultor, vt non applaudas tali personæ, & non laudes eam, non mireris, quasi sanctam, dignamque reuelationibus, atque miraculis. Obsiste potius, increpa dure, sperne eam, cuius sic exaltatum est cor, elati sunt oculi, vt ambulet in magnis, & mirabilibus super se: vt di-
B gna sibi videatur quæ non humano more operetur salutem suam, per doctrinã scilicet Scripturarũ, & sanctorum, cum dictamine rationis naturalis, nisi consilium habere præsumat, & putet, ne dum ab Angelis sed a Deo, ne dum semel in necessitatibus, sed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus, talem admone, non sublime sapere, sed sapere ad sobrietatem: quoniam verissimè ait, qui dixit, superbia meretur ludi.
C Et eo dignius, quo instar Pharisæi latentem, hæ retentemque ossibus superbiã, sicut nec Phisicus febrilem calorem, superbus attendit. Quid enim facilius quã se vilissimum peccatorem dicere, sed veraciter; simpliciterque ita sentire ex intimis, hoc diuini muneris est, non humani solius exercitij.] Hoc vltimum addidit, quia solent personæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem se peccatores, & indignos esse; sed, vel aper-
D te increpationes huiusmodi ægre ferre, & sic detegitur interna superbia, & cognoscitur illusio: vel saltem ex duobus vnum prætexunt. nam vel dicunt se idcirco alieno iudicio nõ credere, quia de suo certi sint per reuelationem intimam, & secretam: vel sane non audere se visionem reijcere, quia si fortassis visio à Deo esset, hoc foret Spiritui sancto resistere, & lemen gratiæ eius in crepundijs suis extinguere. Vtrique dicto idem il-
E le Cancellarius Pasiriensis optimè occurrit. Primo quidem; Deum nunquã esse Deũ diuisionis: ideo si ab ipso sit illa certitudo, nunquã per alterius iudicium cõtrarium eum impugnabit: sed potius illi, quem vel vt superiorem, vel vt consiliarium saltem, humiliter consuluerint, idem inspiraturum, atque in mentem missurum. Nec enim patitur Deus sperantes in se, & timentes, & quod in se

est

est facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei, qui vidit reuelationem, hæc ipsa certitudo, quam prætexit, de superbia, & pertinacia esse suspecta: & tutior pars eligenda est. Nam sibi credendo, & innitendo, potest peccare, superiori credendo, peccare non potest; sed certo certius per animi, submissionem & obedientiam mereri. Quod ad alteram ait: *sed profecto Spiritus Sanctus, qui se dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, se subtrahet, intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito suo deducet victor super excelsa animam hanc, in oculis suis vilem, & absque vlla ruga fictionis, humilem, & simplicem.*] Hactenus ille. Sane hæc humilitas Deo tam grata est, quam quod gratissimum: Dæmoni tam odiosa, vt eam non ferat, sed vt plurimum statim diffugiat. Non audes forte respuere? cogita decipi te posse, & interea comperendina, & consule prodentiores te. D. Cyprianus, & alij sancti reuelationes magni fecerunt: sed eas tantum, quas à Deo esse sciebant. Olim quoque visiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis necessariæ: hodie quo minus necessariæ; hoc infrequentiores sunt, & suspectiores habendæ, vt non immerito debeant, & à magistratu Ecclesiastico discuti, & à priuatis vitari, qui prætextu vel fictarum; (quod hypocrisis proprium) vel habitarum (quo illusorium esse consueuit) reuelationum, de alijs (maximè illorum à Deo non commissis curæ) personis; in earum, (vt plurium mulierculaturum,) familiaritatem, & sollicitudinē sese ingerunt; vt & auorum memoria Begardi & Lolardi, in Belgio, & nostra, Illuminati faciebant in Hispania, & hodie etiam alij quidam factitant, suo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De persona eius, cui facta reuelatio.

QVo ad, *personam Prophetæ*, seu videntis visiones, multa sint consideranda. *Primo fides* illius, an sit sincere Catholica, quare non est credendum reuelationibus Dæmonicolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante, & explicante Basina, quæ viuente adhuc marito ei nupserat, & saga erat; qua ingenium posteritatis eius declaratum Francisci Historici putant, (lege Gaguinum lib. 1.) vel hæreticorum. Nam initio Ecclesiæ Cherinthus falsas reuelationes finxit, & eas Apostolorum nominibus insigniuit, vt Caius, & Dionysius Alexandrinus tradidere: tales prophetiæ sectatorum Marci Magi: tales prophetissarum, & ipsiusmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Eusebius: tales Archonticorum Martiades, & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant, *Reuelationes Prophetarum*: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Faustum, agens D. Augustinus; talis Iuliani Apostatæ, quam narrat epist. ad Oribasium, de arbuscula, tales, quibus Donatistæ Generosum conati decipere, & quibus vtebatur Vincentius Donatista, tales, quibus illusi Messaliani gloriabantur, tales fuere nostris temporibus Munzeri, & Anabaptistarum, tales Campani, tales Iusti Velsij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Græcij, qui suspendio sceleris pœnas luere duo maritus, & vxor; qui pœnes se solos Ecclesiam remansisse incolumem pertinacissimè iactabant, ideo communes liberos pater baptizabat, mater patrini more spondebat. hi mundum hoc anno periturum prædicebant: sed morte mundi interitum præuenere. Plurimos huiusmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinius Magus scelestissimus: verum enim, frustra renitentibus Pontico Virunpio, & Lelando, est hoc de illo testimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendacissimi Buccanani. Sane Magum fuisse, gesta eius à Galfrido Monumethense tradita conuincunt. Caue hunc qui vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Thelesini (qui, & ipse vates) discipulo; qui Astronomiæ, & Phisicæ, vt magister, valde peritus, multa fertur

Euf. li. 3. c. 22. & l. 7. cap. 10. Iren. l. 1. c. 8. & 9

li. 5. c. 15. 16. 17. & 8.

Epipha. hæres. 40.

D. Aug. epist. 165. & l. 3. de anim. origin. c. 11. Theod. l. 4. hæ. fab.

prædixiſſe; & videtur alijs Prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sanſoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum diſtinctionem notàrunt Anglicarum rerum Scriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrẽſis, Falſæ fidei Pſeudoprophetæ fuere ibidem, Ioannes Ballus anno 1390. teſte VValdeno, *in faſciculo Zizaniarum*: & Pagani ante Chriſtum natum, *Eubages*, vocati; ex quorum ſecta, quidam Aquila, & alius Perdix, teſte Chriſtophoro Mylæo. Nec diſſimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ conuellũt; vt ridiculæ prothetiæ illæ Marioni Aduocati Pariſienſis de Societate Ieſu, refutatæ valde à Renato des Fons. in libro contra le Playdoyer de Marion. cap. 5. & 6. nam Marionus iſte, vt Arnaldo genero ſuo complaceret, & cum eo atque Paſquerio ac Dolero, quadrigam Calumniatorum, & Sycophantarum noſtri temporis impudentiſſimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas coram Senatu Ampliſſimo, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tam diſſitis prouincijs, tot ſæcula; Patræcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Aezonenſes; inter συκυρυς, ϑυρουμνυς, ἰφυλεγκλκλήμονας cenſeri, & digito oſtentarier.

2. *Num ſint perſonis arreptitiæ:* nam harum reuelationibus vel prophetijs nihil credendum, deluſos à quadam multos, ſcribit Firmianus, ad B. Cyprian. hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falſas: quia ſponte incipiebat vaticinari; ſed inuitus, furoreque, & amentia correptus, pergebat. Tales fuere prophetiæ monialium Quercetenſium anno 1491. de quibus ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus; Eodem (inquit) anno, circa feſtum Cathedræ (terribile dictu) cœperũt dæmones habitare, & poſſidere monaſterium dominarum Quercentesium: quas annis quattuor, & menſibus totidem miſerabiliter vexauerunt. Vidiſſes eas crebro, velut canes per àgros diſcurrere, inſtar

Extat inter Cypr. Epiſt. n. 75.

Euſeb. d. cap. 16.

Chron. lib. 10.

A auium, volare per aera, ſicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, ſecreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Deniq; quoties Domin. Henricus Cameracenſis Epiſcopus, aut Dominus Aegidius Nettelet, Decanus eiuſdem Eccleſiæ, viri virtutum, àd exorciſmum earum accederet: En inquiunt, cornutus ille nunc in via eſt, vt in nobis comminetur, venit. Poſt multa remedia, vndecunque collata, earum nomina
B delata Romam, ab Alexandrò VI. lecta fuerunt in cœna Domini ſub diuino ſacrificio, ſed nihil profuit. Ioanna potiere, quæ malorum dicitur dediſſe principium, à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cępit, qui accuſabat eam in monaſterio CCCC. XXXIV. vicibus indignè communicaſſe: ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus verbis illius. Ipſa Cameracum adducta, quadragenaria
C maior, in carcere perijt, circa Feſtũ Martini. Cęteræ poſt annos 4. menſe Iunio liberatæ ſunt. Eandem Hiſtoriam narrat, etſi paulò aliter Ioan. Molinetus Valecenenſis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quæ lib. 6. referam, eà mihi optima fide ex M. S. Codice deſcribi curàuit Clariſs. I. C. & Senator ſpectatę iuſtitiæ, Petrus Oranus Leodicenſis. Tales omnino diuinationes Indorũ; qui ſumpto cohobę ſemine externantur, & mox
D ceſſante furore vaticinantur, de quibus Pet. Chieza. par. 2. hiſtor. Paruat. c. 27. tales Libuſſæ Bohemæ apud Dubrauium, lib. 2. Boiem. hiſtor.

3. *Num fidei ſinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtuteſque commendent, an vero vitia, & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent.* Ideo non credendum ſuperbis, ambitioſis, impatientibus, carnalibus, ebrioſis, iram fouentibus, odia exercentibus, diſſidia ſerenti-
E bus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradẽtibus nec etiã hypocritis, qui ſingularia quædã affectatæ deuotionis, & penitentiæ ſigna, per ſuperiores Eccleſiaſticos non approbata, oſtentant. Confirmantur hæc, vnius ex primis patribus, Appollonij ſententia, qui prophetias Montaniſtarum falſitatis hinc arguebat: tum quod Maximilla, & Quintilla maritos ſuos deſeruerant:

tum

rum quod erant pecuniæ cupidæ, fænus exercentes, tesseris, & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes: tum quod lasciuæ: deditæ pigmentis, cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. Gerson etiam sic scribit: *Habet prætereа quælibet passio profundata suam læsionem, suam ætatem, suum (vt Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelopytis, & iracundis, in inuidis, & auaris*, Vnde Poeta,

Eus.li. 5. cap. 17.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.] Nimirum hi sunt mane, quos quemque pari Poeta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido*. Solent animi cuiusque vitia varijs signis deprehendi; ex familiaribus, & amicis quibus sunt notiores: ex actionibus, & opinionibus eorum: vt si a Deo sese de quibusque actionibus præsumant erudiri: si consilia, & indicia spernant aliorum: si foris Curios simulant, & intus viuant Bacchanalia: si mulierculas peccatis onustas circumducant: si se in officia concionandi, confessiones excipiendi, & alia huiusmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerbiensis pseudoheremita) sine legitima vocatione, ac missione: si in alijs suis actionibus, moribus, exercitijs vani sint, præcipites, imprudentes indiscreti, maxime in oratione mentali, v. g. si adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cum sint, præcipitent se per vnitiuam, aut statim ac orare incipiunt, sine præparatione idonea, præsumunt se habere tantum passiue, nihilque sua ex parte conantes, influxum diuinum expectent. Nam si quod aliud, hoc sane est illud in quod temeritatis saxum impingentes, plerique spirituales, per illusiones periculosas, & hæreses fœdissimas, Begardorum, Beginarum. Dulcinistarum, Lollardorum, Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo sunt huiusmodi illusorum scopuli, vnus est opinionum iuxta falsarum atque erronearum crudelitas, & superba contumacia: & interdum fœdissima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læsio, non in mulier-

A culis tantum, sed etiam in viris, alias nec leuibus, nec insipientibus], sed dulci hoc, & venenato ociosæ: contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quære, & merito, remotæ,) & infructuosæ ipsorum corporeorum sensuum titillatorij influxus, poculo ebrijs. Quo in genere longum foret plane recentia eorum qui, ab indiscretis, & indoctis magistris, in hanc foueam

B præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recensere: neque id expedit, superstitibus etiam num tam cæcis, quā cæcorum ductoribus. Cæteros vtinam vel sero faciant, istorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciaque aliorum, modum procedendi ipsorum aut dicta minus probantium, vel illis non credentium: ægre, & impatienter ferunt: qui demum contenti non fo-

C rent, huiusmodi carere reuelationibus, & illas potius alijs concedi: sed in his nimium sibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitiose amat illudere. Prudenter D. Leo: *Nouit diabolus, cui ingerat illecebras gulæ, cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, cui exhibeat escam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quem mœrore conturbet*

serm. de circumc.

D *quem errore seducat, & causas quærit nocendi, vbi quemque studiosius viderit occupari.*] Idem confirmat, *in vita Moysis*, Gregorius Nissenus. Præ cæteris apti sunt deludi: qui natura sunt tenaces sententiæ suæ, seque solos putant sapere, reliquos despuunt vt fungos: talis ille, qui se in puteum præcipitauit, apud Cassianum: talis postea Franc. Ioannes de Rupescissa, ante trecentos annos, talis nostro tempore

E Franciscus de Cruce in Peruuia, de quo postea.

Consideranda corporis constitutio. Nā si valetudo parum firma, si præferat redundantiam bilis atræ, si habitu corporis inedia, vel insomnia plus æquo deformatus, si sit cerebro læso, vel nimis apprehensiuus, aut imaginationis turbidæ, & æquo vehementioris: quia tales, vt dici solet, etiam vigilantes

tes putant se videre, audire, gustare, A quæ nec gustu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facile imponit, quia falsarum rerum imaginibus obseruantibus tenaciter adhærent, & assentiuntur. Hoc solet epilepticis contingere, vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis superioribus non satis cauti fuere: qui sic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fęminæ historiam narrabo ex Gersone, lib. 5. sect. 16. in B fine.

5. Addit Gerson, *referre, qualis sit & fuerit persona, qualiter erudita, quibus assueta, cum quibus conuersata, quibus delectata: pauper sit: an diues? in diuitibus timendam superbiam, & ambitionem, in pauperibus vero fictionem.*] Sed hæc obseruatio est petita à valde remotis, & incertis. Melior est sequens.

6. *Nec ætatis, nec sexus differentia negligenda est*. Nam si casca sit, & ca- C duca ætas, delirij periculum est, si puerilis, leuitatis, & morbi imaginosi, quia humidiore, quam par est, sunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare, & per eos, vt aptiores sui conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: sed & hodie factitant, in crystallomantia; & in hydromantia. De fæmineo sexu, constant hunc esse suspectiorem: sed de eo separatim agetur, sequenti se- D ctione.

Notat hoc Ioã. Nider. in præcept. c. 11. q. de diuin.

7. Considerare oporret, *virum sit in spirituali exercitatione persona veterana, an vero nouitia tantum*: an alias eam diabolus sic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falsa fuerint. Si tyro, valde verenda fraus, *quia* (vt inquit Gerson) *nouitius feruor cito fallitur, si caruerit regente, præsertim in adolescentibus, & fœminis, qua-* E *rum est ardor nimis auidus, varius, effrenis, ideoque suspectus.*] Hoc indicio Francisc. Picus primo detexit falsitatem cuiusdam reuelationis visionisque, post, & alia indicia accesserunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Christi Domini, cæpit suadere.

libr. 9. de pran. c. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non sanctarum.

SExus ratio est habenda, vt dixi, quia, si cætera sint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia sexus iste imbecillior, naturales vel dæmoniacas suggestiones, plurimum habet pro diuinis: multa quoque sibi somnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ vult somniat*: abundat passionibus admodum acribus, & vehementibus, quare quod à passione natum, id à veritate profectũ putat, sunt etiam fęminæ naturæ humidioris, & viscosioris: humidum vero facile commouetur, & varias figuras recipit, ægrius autẽ, ac serius à motu cessat, Ideo mulieres citius imaginantur, sed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cumque illæ minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant, procliuius est dæmoni eas similitudine falsa, & apparente, decipere. Ideo inuenies in sacris litteris paucas Dei prophetides Marias duas, Annas duas, Deboram, Oldam, & vnam atque alteram alias, prophetas vero plurimos. Contra apud infideles Idolorum prophetas paucissimos, mulieres innumeras, vt prudenter notat Horozeus libro 1. de vera, & falsa Prophetia capit. 23. In earum moribus præcipuè consideranda, præter lasciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ sint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebrosæ: quæque se in docendi, prædicandi ve in Ecclesias aut Sacramentorum administratione (absque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apostoli ingerant. Nam quæ sunt huiusmodi, non se ipsas dumtaxat fallunt, sed, & viros eruditos tandem, si nimis illis creduli, in præceps trahere consueuerunt. Testis est, sui temporis doctissimus, Tertullianus, qui dum visionibus mulierculàrum (vt illi de animæ quantitate ac colore) confidit, immemor eorum quæ doctissime, & verissime contra has ipsas scripserat, in absurdissimos errores delapsus

lapsus

lapsus fuit. Sed ætas nostra præbuit in Peruuia illustrius adhuc exemplum, quod P. Iosephi à Costa verbis adscribam.

Fuit in hoc Peruensi regno vir magni pro illo tempore æstimatus,] doctus Theologus, ac Theologiæ professor, idemque Catholicus ac pius diu habitus, ac pene tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuspiam, quæ se edoceri ab angelo magna quædam mysteria iactabat, quæque extra se interdum rapiebatur, aut rapi simulabat, velut altera olim Philumene aut Maximilla Montani, ita deuinctus est, vt illam de summis Theologiæ quęstionibus sæpe consuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam, & Deo valde chara prædicaret, satis alioqui sordidam, & perexiguo sensu præditam, nisi ad instruenda mendacia. Igitur, siue à Diabolo corriperetur (quod facilius est credere) cum eiusmodi ecstasim pateretur, siue callide eam fabulā simularet (quod nonnulli viri prudentes existimarunt) ille Theologus: quod a muliercula magna, & mira de se audiret, ac multò grandiora futura conciperet, libenter ei se discipulum addixit, cuius patrem spiritualem agebat. Quid multa? eo abductus est homo, vt miracula facere tentaret, & fieri sibi persuaderet: cum miraculi vestigium ne tenue quidem extaret. Ob hæc, & quod propositiones aliquot ab illa prophetissa accepisset, à sensu Catholicæ Ecclesiæ alienas, à sanctissimæ inquisitionis iudicibus, toto hoc regno stupente, comprehensus est. Ibi per quinquennium fere auditus, toleratus, examinatus; ac tandem patefactus est homo omnium superbissimus, ac insanissimus. Cum enim Angelum sibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet, disceret, ac deinde summa Dei ipsius familiaritate, & immediato colloquio se potitum, pertinacissime dissereret, in eas nugas delatus est, quas, nisi ab homine prorsus mentis emotæ dici, nullo modo sibi quisquam persuadeat. Erat vero ille tam integro sensu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non sit. Itaque, & serio affirmabat se, & Regem futurum,

A & Pontificem summum sede Apostolica ad hæc regna translata; concessam quoque sibi sanctitatē super omnes Angelos, & choros cælestes, atque Apostolos omnes, quin etiam oblatam sibi a Deo vnionem hypostaticam, sed ab ipso non esse admissam. Datum quoque se redemptorem orbis, quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus solum quoad sufficientiam fuisset. Omnem statum Ecclesiasticum abrogandum: leges

B vero alias se editurum faciles, & apertas, secundū quas cœlibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum cōcederetur, cōfessioni necessitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia sentiens non insaniret. Denique diu euolutis gestis illius, & plusquam centū, & decem propositionibus hæreticis, aut a sana doctrina Ecclesiæ alienis cōdemnatis, iussi sumus, vt habet de more sa-

C crum illud tribunal cum homine disputare, si forte ad mentem, & fidem hominem reuocare possemus. Conuenimus autem cum ipsis Iudicibus, & Episcopo Quitensi, tres alij. Eo introductus homo ea libertate, & facundia perditissimam suam causam defendit, vt ego in hodiernum diem etiam stupeam, eo adigi posse mentis humanæ superbiam. Professus est doctrinā suam non posse monstrari, nisi diuina scriptura, & miraculis, quod es-

D set superior omni humana ratione. Scriptura autem testimonijs longe se apertius, atque efficacius probasse, quā probauerit Paulus Iesum Christū fuisse verum Messiā. Miracula autem se perpetrasse plurima, eaq. tanta, vt Christi resurrectio non fuerit maius. Nā & se verissime esse mortuū, & resurrexisse, atq; id euidentissime (aiebat ille) esse ostensum. Scripturas vero proferebat memoriter (cum nullū librū haberet, atque ipso etiam Breuiario

E spoliatus esset) ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, ex alijs locis, tot & tam longas, vt vel memoria esset admirationi. Eas vero, ita ad sua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis, vel rideret, vel fleret. Postremo si miraculis rem agere nobis placeret se libenter ea statim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos insanos putare videretur, vel ipse insanire. Nam, & per reue-

reuelationem sibi innotuisse iactabat, Serenissimum Ioannem Austriæ bello nauali à Turca esse superatum, & regnum Hispaniæ a Philippo inuictissimo, iam pene amissum, & concilium Romæ habitum, vt de Gregorio deponendo, & alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt, quoniam erant nobis certis nuncijs nota, sciremus ei, non nisi diuinitus innotuisse. Et cum essent omnia adeo falsa, vt amplius esse non possent, ab illo tamen asserebantur, vt notissima nobis. Denique cum nihil profecissemus per duos dies differendo, & ad publicum spectaculum esset cum cęteris, vt in Hispaniâ fieri solet, delatus, intuebatur semper in cœlum, ignem in inquisitores, & omnes grassaturum cęlitus exspectans, vt illi erat pollicitus Diabolus, atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum vere, & Regem & Pontificem, & Redemptorem, & legislatorem: ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres.] Hactenus P. Iosephus. En fructus incautæ cōuersationis cum mulierculis, prætextu confessionum, & nimiæ facilitatis in credendis, primò quæ ad laudem propriam, mox etiam quæ ad cæteros, & publicum Ecclesiæ statum, denique ad fidei mysteria morumque doctrinam ex superbia occulta suique amore nata credulitas, ex hac hæresis, & vanissima quædam diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cæcitate. Sic igitur vilissima fæmella virum eruditione, & sapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis imposuit, & in Belgio non multi elapsi sunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religiosa quædam credita energumena, & adducta ad superiorem eiusdem ordinis, vt exorcisaretur; dum res in longum abit, & illa vocibus diuersis successiue loqui incipit: quarum vna tenuior se Deum Christumque Dominum nostrum fingebat, alia dæmonem crassior imitabatur: hac multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinentia. ita creditum, a quibus minime decuit, in illa modo Iesum, modo Diabolum loqui. sic periculi plena, & fallaciæ res eo progressa, vt muliercula solemni ritu, quasi per

De qua P. Ribadeneyra li. 5. Par. nostri Ignatii c. 10 & Horrezeus d. l. 1. c. 24.

A eam Christo loquente, hostiam incruētam, prolatis verbis canonis consecrare auderet, & (proh dolor) pij, sed vel indocti, vel incauti, consecratas exsecratas potius dicere deberem (ab hac Sacerdotissa, sed non secundum ordinem Melchisedech) azimas panis eulogias acciperent, & tamquam verum Domini corpus allatis, & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant imposturæ indi-
B cia: tum quod erat energumena tum quod auderet Sacerdotale, ac virile officium vsurpare. Sed Domine libera nos a similibus: homines sumus, decipi possumus. Propter huiusmodi similiaque pericula Gerson addit: *Hoc præcipue considerandum, qualiter cum suis confessoribus, & instructoribus tales mulierculæ conuersentur. Si collocutionibus intendunt continuis, sub obtentu nunc crebrę confessionis, nunc longę narra-*
C *tionis visionum suarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite, nominatim Augustino, & Domino Bonauenturę, vix est altera pestis, vel efficacior ad nocendum, vel insanabilior.*] quæ monitio aureis digna litteris est, quot enim hinc lapsus stellarum de cælo? quot qui spiritu cœperant, carne consumantur? P. Leloyherus addit regulam aliam, plus tribuen-
D dum reuelationibus virginum, quam viduarum, & viduarum, quàm coniugatarum, fateor hoc verum, cæteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideo & plures legimus virginum reuelationes, & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor distractius, adhuc quam cor viduæ, si paris non sint sanctimoniæ: plus credendum coniugatæ sanctæ, quàm viduæ lasciuienti: plus viduis,
E quæ verè viduæ sunt, quàm virginibus anxiè coniugium optantibus, vagis, aut parum recollectis.

Simlerus Leloyherus & aliј.

l. 4. de spect. c. pen.

Comm in Ge... Decad... Peregri... quæst... 3.

SECTIO IV.

De prophetiis, seu reuelationibus virginum, seu mulierum, quæ canonizatæ, & notæ sanctitatis.

FVere multæ huiusmodi, quarũ extant reuelationes, vt S. Angelæ filię Regis Bohemiæ, virginis ordinis Carmelitarum, quæ scripsit librum reuelationum ante annos 400. B. Birgittæ Sueticæ Virginis, cuius exstant libri multi reuelationum quas, qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini, falluntur: nisi & ista forte reuelationes ediderit, quod non arbitror, hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua post annum 1370. excessit è viuis. Hac etiam longe antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque suas collegit, claruit S. Hildegardis in Germanio anno 1180. cuius & aliæ supersunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugiensis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Cistercienfis Anglus, vir doctus, & pius: quem vt nullum sanctorum virulentiæ maledicentiæque fœtidi oris sui Balæus immunem esse noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquam legi scurrilius, mendacius, aut magis blasphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morionij, & scelerosissimo Apostatæ detractam. Hac recentior, tempore Gregor. XI. circa annum 1360. quo tempore S. Brigita viuebat, fuit S. Catharina Senensis, & ipsa reuelationibus illustris de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Brigittæ, quæ plurimas scripsit, & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

Simlerus Lelcyber & alij.

Henricus de Hassia, & Sybillanus, ambo Catholici, ambo religiosi, sed (vt verum dicam) nonnihil audaces, volunt D. Brigittæ & similium reuelationes, nõ debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam a Spiritu sancto editas. Qui si hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiusq. veritate, item de editis a Spiritu sancto dictante, vt credendum SS. editam sane verum

Commẽ. in Gen. Decad. 1. Peregrin. quæstion. 9.3.

A dicerent, sed puto neminem paulo prudẽtiorem tale quid vnquam opinatum. Argumenta quoque illorum, cum longe tendant vlterius, indicant eos longe aliud voluisse, scilicet loqui de certitudine humana, seu morali, & de dictamine Spiritus Sancti, in diuinis reuelationibus ordinario, quod sane, nimis multũ, de auctoritate; & opinione Sanctarum Christi sponsarum, est decerpere. Sic illi argumentantur. Primo, quia quæ B prædixerunt, possent aliunde prædici, vt ex industria solo lumine fidei, & doctrinæ confortata. Secundo, quia potuerunt ex illusione dæmonum nasci, Deo hoc merito permittente, eo quod etiam sine culpa præsumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt concionari, & docere. Tertio, quia potuerunt præuenire ex phantasia nimis debilitata, & ex errore quodam mentis. Quarto quoniam in illarum dictis quædam occurrunt mi- C nus, secundum communem Theologorum sententiam, cõsentanea rationi, & veritati. Quinto, quia prophetica illarum doctrina superuacua, & parum Ecclesiæ videtur necessaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent a debita sanctis mulieribus, earumque dictis exhibendæ reuerentia. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ assertiones, tueor; sed vt reuerentia dignas, & a cœlesti lumine collustratis D mentibus prolatas, venerabiles defendo & quamdiu ab Ecclesia, vt piæ approbantur, nonnisi temere reijci posse contendo. Ad primum argumentum respondeo plurima in his contineri, quæ, cum tot annis prius prædicta fuerint, non nisi à Deo potuerunt reuelari. Ad secundum, quod Episcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium, in docendo, & exhortando permiserint, & ideo ni- E hil illas indebitum vsurpasse, quare nec causa fuit vlla, cui sponsas suas Christus, tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi, & rideri pateretur. Ad tertium respondeo, nullum delirij, vel aberrationis a mẽte sana signum vnquam in illis deprehensum fuisse, quare non minus hæc coniectura, quam præcedentes, vanitatis, & malitiæ plena censenda.

Ad

Ad quartum negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei sinceritati palam repugnet, vel cum ea consistere nequeat. Si quid forte communiori Scholasticorum sententiæ impugnat, non ideo confestim damnandum vt erroneum, cum pie, & prudenter intellectum, suis quoq; probatis auctoribus, & rationibus non àbsurdis stabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius Tertius Hildegardis, Bonifacius, vero nonus Brigitiæ, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum, & Cardinalium Concilio, atque examine, non permisissent, ad Ecclesiæ vtilitatem, in vulgus edi.

Ad quintum dico solere Deum, sæpe quædam permittere, immo & facere, quæ nobis videntur Ecclesiæ nō admodum necessaria, vel idcirco, vt maioris suæ munificentiæ nobis sint signa, & famulos amicósque suos amplius honoret. Præt. quis consiliarius Dei fuit, aut quis mentis eius abyssum sic penetrauit, vt pronunciet aliquid ab eo factum superuacuè.

Ioannes Francisc. Picus aliud argumentum molestius adfert in medium, quod sane imprimis remouendum. Harum Sanctarum reuelationes contradictorias esse, quare alteram earum necessario falsitatis conuinci. D. quidem Catharinam Senensem, vt sibi reuelatum, prodidisse, Deiparam cū originali peccato conceptam fuisse: contra B. Brigittam, huius istam maculæ aspersione libe ram àb initio conceptionis extitisse. *Respondeo*, me talem contradictionem non fateri, D. Brigittæ reuelationem agnoscere, & quod illa asseruit credere. Quod attinet ad D. Catherinæ Senensis prætensam reuelationem, sunt qui respondeant, eam deceptam, & falsam reuelationem pro vera habuisse. Sed hoc in Sanctam parum honeste dicitur. Alij volunt huiusmodi reuelationem post obitum Sanctæ Catherinæ, præpostero, & pertinaci quodam zelo confictam à defensoribus illius sententiæ: ad infirmandam reuelationum contrariarum fidem. confirmat hunc conatum similitudo attentatorū Bernæ apud Heluetios, priusquam ad heresim ea ciuitas deflecteret (nempe anno 1509.)

Per. Lelbyher. libr. 4. de spect.

Sic amb. Catarinus eiusdem ordinis. lib. 3. proimma

vt testatur ea de re editus auctoritate publica Historiæ libellus, è quo id alij Chronographi tradiderunt. cur; inquiunt illi; quod eodem in genere semel patratum deprehenditur, non, & alias factum credatur, concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indicijs? Neque hoc ordini toto, sed paucis quibusdam foret falsi crimen impingere. Extat libellus historiæ olim excusus, quem legi Moguntiæ in bibliotheca societatis amplissima rem compendio complexus fuit Frater Nicolaus Baselius in additione ad chronicon Naucleri, qui eo vixit tempore fol. 1006. his verbis.

culat. excep. circa princ. & Fr Suar. in q. 7 disput. 3. sect. 5. ad ditio. Euseb. e prima additiones ad Naucle rum. c. semel malus, de reg. iur p. r. Summ. Theolog. tit. 8. c. 3.

Eodem anno (1509.) *pridie Kalend. Iunij.* apud Bernam in Heluetia quatuor Sancti Dominici conuentus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior, & custos capti, per torturam examinati, degradati, ad ignem condemnati, miserabiliter sunt combusti, propter quasdam dolosas, falsas, impias, & diabolicas machinationes, quas in odiū immaculatissimæ Virginis Mariæ conceptionis occasionaliter excogitarunt. Nam quendam simplicem idiotum superstitiosis quibusdam incantaminibus, diaboli arte dementarunt, ac plurima, tam in Sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento, quam sculptis imaginibus tentauerunt, quemadmodum facta eorundem in lucem arte calcographiæ sunt impressa, ideo præsentibus eorundem confessata superfluum duxi, Tandem vero ad instantiam Bernensium, Haimo Lausanensis Episcopus, loci ordinarius, inquisitionem contra eos fecit, quo adstante vna cum Matthæo VValesiano Episcopo, Achilles Castel. Episcopus, & Apostolicæ sedis Legatus, ad hoc à Papa Iulio specialiter missus, ab omni gradu, & priuilegio clericali depositus XXIII. die mensis Maij, potestati tradidit seculari atq; de hinc vltima die eiusdem mensis, igne (vt hæretici) sunt incinerati præsentibus ibid. multis hominū millib. Sic Nicolaus Monachus Hirsaugiensis, *hæreticos* vocans; non quia negarant Beatā Virginem sine originali peccato conceptam, sed quia contendebant pertinaciter contrarium fide tenendum, & quia Magicis præstigijs vsi fuerant,

rant, & multa contra fidei Catholicę sinceritatem dixerant, fecerantque, vt in libello illo continetur. Fieri tamen potest, vt Basilius fultus auctoritate Concilij Basileensis habuerit articulũ de conceptione immaculata pro articulo fidei: sed pro libera vtriusque partis defensione; iam Sixtus 4. decretum ediderat, & propterea sane, si idcirco hæreticos censuit, valde a vero aberrasse; veruntamen arbitror, solummodo quo ad pęnam hæreticis eos comparasse. Quicquid de opinione Basilij sit, Mihi probabilius videtur, neque hoc ab ordine falsò confictum, neq; a D. Catharina, vt reuelationem, proditum: non ab ordine, qui cũ sit sanctissimus tale crimen in se non admisisset, nõn a Sancta proditum, vt reuelationem: quia nec F. Raimund. nec vllus confessariorum cæterorum, vel familiariorum B. Catharin. qui diligentissimæ cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerũt, & posteritati collectas emisere, vllã huius reuelationis mentionẽ fecerũt: nec etiã in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obijciuntur, primo dictũ Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter asserit. 2. locus quidam ex opusculis illius Sanctæ. Ad 1. respondeo S. Antoninum scribere tantũ si quis obijciat hanç reuelationem S. Brigittæ, sciendum alias sanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuisse: Sed Antoninus dictum suũ non confirmat vllius auctoris testimonio, vt solet, nec etiam ipsemet, vbi de vita B. Catharinæ egit vllam inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Cõfessarij B. illius, sicut dictum est. ideo non magnifacio hoc dictum Antonini. quo, ad solutionem argumenti, pro tempore vsus, eo quod Ioan. de Neapoli alia solutio, quã ibi refert, ei merito nimis impudens videbatur. Ad 2. respondeo, optare me locum ex scriptis eius adduci. Nec enim inuenio, nisi fortè id colligant, ex illis verbis, quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi sic legitur; *Tu scis Domine, quia ista est veritas*, quem locum, frustra quærenti, Ioan. DecKerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ professione collega meus mihi ostendit; De quo verbo potest esse non iniusta suspicio, hoc additum ab illis

A qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario simile dictum B. Brigittæ volebant refutare; præcesserant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suspicionem facit, quod sine his verbis tota oratio perfecta est, & quod si voluisset B. Catharina hæc verba addere, nõ fuisset ei necesse, ponere illud, subiunxit; quod immediate his verbis videmus a B librario præponi: accedit quod orationum eius alia nulla sic terminatur. Quare, vel illa hoc non addidit, vel si addidit, non addidit, vt sibi a Deo reuelatum, sed vt opinionem suam, quam cum plerisque sui ordinis omnino veram, & certã, humanis tantum rationibus, & persuasionibus inducta, putabat. Potuit autem sancta illa, hac in re, qua de Theologica quæstione: naturali, non diuino lumine præeunte, disserebat, errare, quod C humanum est. Sane fallacem esse argumentationem, qua eo loco vtitur, nemo prudens Theologus dubitauerit extrema enim sumit, medium conceptionis ipsius tempus transilit: quasi concludas, nec ante hoc tempus, nec post hoc tempus aliquid fuisse, vel futurum, & inde inferas, ergo nec nunc quidem hoc esse tempore. Fuere quidam olim Dd. qui censuerunt, posito, quod, B. Virgo in Adamo peccauit, & Christi Domini re- D demptione indiguit, consequi, vt non potuerit ipso momento cõceptionis sanctificari, sed qui rem melius examinarunt, illi multis contrarium docuere, ex quorum dictis cum clare colligatur, Deum hoc non absolute tantum, & simpliciter facere potuisse, sed etiam, stante illa hypothesi: non intelligo quo pacto, fuerit a Deo reuelatum, *Non potuisse Deum animam Beatæ Virginis Mariæ infundere, nisi in materiam pu-* E *tridam*? Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat decisioni Sixti IV. Pij V. & Concilij Tridentini? nam si hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus sciebat, *qui veritas esset* atque hoc Beatæ Catharinæ reuelarat: certe illi reuelauit implicite, contra sentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Ecclesia, vt pium, &

Sic Hal. 3. pa. q. 9. memb. 2. Rich. in 3. d. 3. ar. 1. Capr. ferrar. & alij. Bona. d. 3. pa. 1. 1. a. q. 1. Ant. d. c. 2. Palud. in d. 3. q. 1. a. 1. Caiet. Opusc. de concep. ca. 3. Suarez, & Valentia d. qu. 27.

pro-

probabile, credi, sine originali peccato conceptam de facto fuisse? si hoc probabile credit, certe nequit Deus reuelasse, hoc à se fieri non potuisse. Absit ergo, vt credamus illa in oratione diuinam reuelationem contineri: Absit vt credamus B. Catharinam, humillimam, sanctissimam, & circumspectissimam Dei sponsam, talia præfacte, & parum solide dicta, tam graui Dei testimonio confirmare voluisse, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelationum hic pugna est, vbi vnica inuenitur B. Brigittæ reuelatio, quam non ipsa tantum, idque pluribus locis, vt videas cõstantiam, sed & alii sancti confirmarunt. Vnus Marsil. Theologus grauis & neutrius Ordinis, Dominicani, neque Franciscani, tres reuelationes diuersorum recensuit, & eas addit fuisse graues, & miraculis confirmatas. Quoad ceteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ sibi prima facie videntur, si quis illas eodem modo discutiat, & circumstantias sedulo conferat, non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari posse, vel earum alteram non esse reuelatione, sed ex opinione peculiari, putantis id verissimum esse, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

l. 1. reuel. c. 9. l. 6. c. 49 & ca. 55. In 2. qu. 20. & in 3. q. 4.

SECTIO V.

De indicijs à natura ipsius reuelationis petitis.

SVppono, si lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc parum referre vigilantine, an dormienti visio cõtigerit: si desit hoc lumen, tunc semper plus vigilantis reuelationi, quam (vt Varro vocat) somnoriæ deferendum. Hoc supposito.

Considerandum primo, *qualis sit illa reuelatio*, vt an sit sapiens visio, nempe conformis sapientiæ, quæ de cœlo est, talis autem futura (teste Gersone) si habeat illa a D. Iacobo requisita, *cap vt sit pudica, modesta, suasibilis bonis consentiens, plena misericordiæ, & fructibus bonis, rem indicans, sine simulatione.*] Si (vt hoc fusius explicem) instiget ad aliquid, quòd exemplis Christi, & Sanctorum magis assimilet, si hominem intrinsece demissiorem reddat, quam sine reuelatione fuisset, si mitiorem, mansuetiorem, recollectiorem, & a sæcularibus, & extrarijs curis abstractiorem, si inuitat ad simplicitatem, vnionem, & (vt sic loquar) intimitatem cordis: si id, ad quod instigat, pluribus virtutibus sit ornatum, & præstantioribus, quam eius omissio, vel factum contrarium: si ad quod inuitat, si simpliciter, & intime bonum, non aliqua dumtaxat ex parte: denique si incipientem ad peccati detestationem, & præteritæ vitæ confusionem excitat, proficientem per boni desiderii inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora charismata promouet, perfectum vero implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclare scriptum a Ioanne Salisber. libro secundo, cap. 17. Sed cum hæc a spiritibus circa homines fiant, eam solã rerum imaginẽ fidelis anima non aspernatur, quæ innocentiam relinquit incolumem. Quod si materiam vitijs afferat, libidinem forte accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitũ, aut quidquid huiusmodi est, ad subuersionem animæ, proculdubio aut caro, aut spiritus malignus immittit.] Perite duos falsarum reuelationum fontes memorat, *carnem, & dæmonem*, sed mox minus perite, & vere, quæ de Lamijs dicitur, omnia falsa pronũciat, quod fuit a nobis alibi refutatum, supra lib. 2. Dæmoniacæ reuelationes censendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad scurrilia, & carnalia, vel inuida, & detractoria, & immodesta incitant, quæ hominem reddunt auersum a Christi, & Sanctorum imitatione, reddunt gaudentem nouis, & singularibus inuentis suis. *Vt enim optime D. Bernar.* ait. *se transfigurat malignus ille spiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat, sed & tunc quoque, si diligenter aduertimus, nunquam nisi amaritudinis, & discordiæ semina spargit. Suadet enim nonnullis singularia ieiunia quædam, vnde ceteris scandalizentur, non quia diligit ieiunium sed quia scandalo delectatur.*] Item si suadeat aliqua contra canones, vel constitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum, hoc indicio

c. 3. v. 17.

Serm. de vtil. verbi Dom.

dicio B. Simeon Monachus Treuirensis eum deprehendit. narratur historia ab Euervvino Abbate: *in verticem montis Sinai iussu superiorum cum missus fuisset, ibi habitaturus: nocturnis horis illi specie Angelica dæmon apparuit. & vt missam celebret hortatur. Ipse nec plane dormiens, nec perfecte vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere: contra inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec docere sanctū locum ministerio tali diutius priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto sibi consortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuūt, alba induunt, de stola vtrimque altercantur: hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad se reuersus,* virtute orationis, & signo Crucis *inimicum repellit, seque delusum ingemiscit.*] Deprehensa quoque illusio ex attētata similis fere superbiæ audacia, &, quia modestiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Premonstratensis. Rem totam narrabo verbis scriptoris illius Beat. Nortberto coæui.

Apud Sur. 1. Iunij.

Inter nos (Præmonstratenses religiosos) *fallax ille spiritus*:] quosdam considerans idiotas, & sua illos quondam recognoscens fuisse vasculo, in quibus suæ quieti, & voluptati indulgere consueuisset: ita illos falsa suæ illusionis sapientia repleuit, vt qui prius in libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando maiora, & stupenda prædicerent, Danielis denique vnus ex eis prophetiam se scire asserebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor, & septem, & decem cornibus, & regibus Propheta scribendo, inducit, & de Antichristo. In quibus iam simpliciores quosque attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem, & Venerabilem Abbatem Simonem Sancti Nicolai, in errorem induxisset. Iam enim eo vsq; progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in capitulo, sermonem facere auderet. Et qui vidit, & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signū eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat, sed ad veritatem quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, haud quaquam procedere nequam valebit. porro cum ab auditoribus veritatis, & dulcedinis fallax ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, vt est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit, vt quia manifestæ operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet, auerteret a contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius minister, subita quadam, & grauissima infirmitate corripitur, &, qui prius de visibilibus responsa dabat, iam in cœlum os suum, ad inuisibilia, & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Cōcurrunt fratres, vt consuetum est ad inungendum eum concurrunt ad ea quæ dicebat audienda: De se quidem magna, sed de pluribus circumstantibus asserebat maiora. De se quod eadem vespera aut futurus esset cum angelis in cœlo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs vero singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando, & augurando dicebat: Hunc cum nuper in Ecclesia ad superiora raperer, vidi ad æternitatem vocatū: istum iam, &c. Subiungit varia de alijs. Vide hic gradus superbiæ, primū idiotas sibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos scripturam interpretari. Tertio etiam coram maioribus differere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potius humiliter agnoscenda. Quarto facit eos Pseudoprophetas, de se magna loquentes, nec de alijs minora, vt superbia pluribus affricaretur. Subjcit postea de alio idem facientes, & has omnes dæmonis machinationes dissipatas, statim vt religiosi, fraudem subolfacientes, respondere, se nec hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Nortbertus reuerteretur. hæc enim responsio, humilis obedientiæ virtute, dæmonem vicit. Nec efficacius fere vllum extat remedium. dabo aliud exemplum verbis Franc. Bencij. ex annuis litteris nostrorum Prouinciæ Mediolan. annis 1590.

Surius 6. Iunij c. 27.

In

In oppido quodam suburbano prope Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitatur, omnes fere virgines infimæque conditionis, eæ præsertim quæ sunt voto virginitatis obstrictæ. mirum, has quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet: varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honestis. assimulat modo personam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrent, ipsiusmet Christi crucifixi, hortantis ad impia: quin, & vrsum, B leonem, serpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno haustu: minacem etiam militem cum sclopo parato, & instructo, iam iamque extrusuro pernicialem glandem cũ flamma tonitruque nisi extorqueat assensum. Sed simplicitas virginum vincit omnem astutiam. Deo nixa, Magna omnino earum fides, eoque clypeo ignea nequissimi tela exstinxere. E plurimis narrationes duæ reponentur. Ex C earum numero quædam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infestam a diabolo insidiante, stratum deserit, & hieme licet media, ac tempestate per frigida, in nudo pauimento, nuda cubat. cũ cresceret nihilo secius flamma (vt magnum incendium aqua ingesta) clam cubilo egressa in hortum secedit, ibique magni æmulatione Francisci, quem eadem factitasse acceperat, corpus proiecit D in aggerem niuium, tamdiuque peruolutauit, obstrepente licet dæmone (qui ab ea vescebatur) & dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore restinxerit. Alteri item dæmon noctu se ostendit imagine B. Vrsulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginũ comitatu, atque ita locutus est, videt Deus amatque tuum istud studium tuendæ pudicitiæ: sed quoniam difficile admodum est in paterna domo in tanto E strepitu occursantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cœnobium sacrarum virginum, omissis curis omnibus ipsius numini studiose famulantium. Hic virguncula, Deo aspirante, cum verens diaboli insidias, dexteram duxisset manum à capite in pectus, moxq; à sinistra produxisset in dexteram, vt efformaret *crucem*, se talibus visis, tantoque honore indignissimam esse profitetur. Neque vero vobis habeo magnam fidem timeo, & in speciosis consilijs fictos dolos, quod si Dei legatione fungimini has *Sanctorũ reliquias* (habebat reliquias ad alligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerunt in genua larue venerabundæ, & tanto magis vrgent, vt maturet perfectionem. At illa, mihi nõ licet quicquam grauius statuere mei patris spiritualis iniussu, neque ad eum adire decet nocte intempesta: conuenite vos illum, & exponite mandatũ Dei, vbi diluxerit, ego accedam, & vtar consilio illius. Hoc responso, dæmones abiecta omni simulatione, in suas se tenebras abdiderũt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua solum bellarent, gratesque agẽtem suppliciter Deo, contumelias, & probra certatim ingerentes.] Hactenus Bencius; quid hac virgine sapientius? sed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui se pudicitiæ Zona colligarat. Impudicitia statim prodit dæmonem: sic enim ab calamistris, & procaci vultu, & curiosa discursatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptijs agnouit. Et lasciua forma, & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dũstanus, & ignita forcipe arrepto eius naso lepide irrisit teste Osberto Cantuariensi. Addam singularis cautelæ exẽplum, quo docemur, nihil tutius esse, quam timere suum sequi iudicium, aut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiducia recedere. Genebaldus Laudunensis Episcopus per incautam cum vxore, quam deseruerat familiaritatem, ex bono principio ortam tandem, quæ humana fragilitas est, cum ea corpus miscuerat; sed postea ad cor reuersus, & D. Rhemigio Remensi cõfessus in angustissimum locum instar sepulchri reclusus fuerat, vbi cum septem annis pœnitentiam asperrimam egisset.

Vid. Sur. 7. Iunij tomo 3.

Sur. 19. Maii.

Septimo (inquit Hincmarus in D. Remigij vita.)

apud Surius 13. Ianuar.

Anno in vigilia Cœnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & seipsum defleret, circa mediam noctẽ Angelus Domini, cum magna

magna venit luce, ad eum in oratorium, vbi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde exauditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij: suscepit quoque Dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est peccatum tuum, surge, & hinc egredere, facque ministerij Episcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus suis. Genebaldus autem, nimio terrore perculsus, respondere nihil potuit. Tūc Angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus est, sed gauderet in misericordia Domini sibi collata. Qui animatus, dixit ad Angelum: nō possum hinc egredi: quia Dominus, & Pater meus Remigius clauem huius ostij secum habet, quod & sigillo suo signauit. Et Angelus ad eum; vt non dubites (inquit) me à Domino missum; sicut patet tibi cœlum, sic & ostium istud patebit. Et statim, saluo sigillo ac cera ostium illud apertum est.] Ecce tibi veræ visionis indicia: prius perturbatio, mox consolatio, & verum ac apertum miraculum sigilli, ac certæ integritas non tamen censuit vir sanctus obedientiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modum crucis se iactans in limine, dixit, *Etiam si ipse Dominus Iesus Christus dignatus fuerit ad me venire peccatorem: hic non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in ista reclusione constituit. Et statim Angelus Domini recessit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per Angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifestauit, eumque Laudunum proficisci iubet, & Genebaldum Episcopali sede restituere, quod & factum ab eo cōfestim. Contra D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux, si dæmonis suggestiones, quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad secularia reuocabatur, initio diiudicatas repressisset, non se sic Lucensibus ad bellum ducem obtrusisset, nec cæcitate percussus fuisset: sed illum deceptio cautiorem reddidit postea, vt facilè secundæ reuelationis falsitatem contemneret. Prudentissimus senex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas, quibus eum dęmon, *Sanctum & Beatum* prędicabat, contrario humilitatis actu statim profligabat. Vah? quam contraria fuit illa Gandensis virgo, nostris temporibus, misella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat; sed vel non satis exercitatum nacta fuerat confessarium, vel si nacta, ei sua secreta spiritualia non pandebat, vel bene monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paulatim varijs reuelationibus eam diabolus superbię spiritu inflauit. tandem persuasit meritis reliquis parem esse Deiparę Virgini: deesse fęcunditatem iunctam virginitati illibatę: si pergat, id quoque consecuturam. ò vafrum commentum, & muliebri ingenio accommodatum? iam illa se confessionis indignam non esse putabatur: itaque per annos aliquot eam intermittens, non abstinebat tamen à sacra synaxi. Quid multa? semel dum in templo versatur, & communionem exspectat ardentiusque beneficium illud reliquum postulat: audit, bono sis animo, dilecta, exorasse te scito. concessa tibi fęcunditatis cum castimonia prerogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commiscuerat enim se cum dęmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domum reuersa, sentit vterum tumescere: iusto post partus tempore adueniente, pium quendam, & prudentem adit ciuem, bene notum, narrat rem totam; petitque vt in domus eius penetralibus sibi liceat parere, & stipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen sustinens virginem domo excludere: veritus, ne grassari iam incipientibus Sectarijs, materiam res vulgata pręberet blasphemijs hęreticorum dicterijs atque lędorijs, eam suscipit, & adhibita obstetrice fida partum exspectat. Misera doloribus vehementer torquebatur, tandem magnam pro prole humana horridorum, & villosorum, fędissimorumque vermium copiam effudit vtero, quorum tam dirus erat aspectus, vt omnes exhorrescerent, tam teter odor, vt fętore fermè exanimarentur. Sic demum misella se delusam intellexit, & superbię suę fructū, à superborum Principe retulisse, quem oportebat. Sic mulier decepta, sed & viros ille dolosus coluber supplantauit. Apud Gregor. Turonensem leguntur hęc de S. Friardo, & socio eius Secūdello.

Sanctus Friardus cum Secundello, Diacono in supradicta insula stetit immobilis:] habebat tamen vterque eorum propriam

Vid. Sur. ... Insuf tomo 3.

Sur. 19 Mai.

Theobal. in eius vita c. ... apud Sur. Februar. ibi. c. 19.

Re apud Surius 1 Ianuar.

Sim. Metaphr ex Ephrem. apud Sur. Martii 16.

priam cellulam, sed procul inter se positam. Cumque strenue in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem continuo deprecaris iam enim sanctus es, & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adscripsi: egredere nunc ab hac insula, & vades fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus discessit ab insula, nec socio nunciauit, tamen cum infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Reuersus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vanagloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta quæ gesserat simpliciter pandit. At senex obstupescēs, suspiransque ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audio à tentatore delusus es: vade, age pœnitentiam, ne vltra tibi præualeant eius doli.] Ecce vides lapsum, primo quia occulta ex superbia credidit se sanctum, & ex hoc frontispicio non cognouit dolosam machinam. 2. quia descivit à bono proposito manendi in illa insula. 3. quia clam habuit magistrum consilia sua, & obedire illi neglexit. Vide nunc, vt victus vicerit, fretus *humilitate, obedientia, & oratione*. Sequitur apud Gregor. Turonens.

Li. de vita Patrũ c. 10. citat Surius 1. August.

Quod ille (Secundellus) *intelligens,*] & perisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se Dominum deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cum ipse per Prophetā dicat; Nolo mortē peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.

Orantibus autem illis:] aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens, nonne præceperam tibi, eo quod oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres? Et ille, In veritate comperi, quod seductor sis, neque te Deū credo, cuius te speciem mētiris habere. Tamen, si Christus es, crucem tuam, quā reliquisti ipsam ostēde, & credam tibi. Cumque non ostēderet, *Diacono crucem in os eius facien-te, confusus euanuit.*] Et ecce tibi consi-

A lium, quod in similibus dubijs potes adhibere, petere vt se cruce consignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. Diuæ Matronæ similiter dæmon, apparens in forma speciosæ mulieris, suasit vt relicto deserto vrbem peteret, minus pudori eius periculum ibi fore: sed beata statim insidias, ex austerioris vitæ dissuasione, intellexit inimici. Simeon Metaphrast. in eius vita mense Nouem. Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obsessis pulsurus, ijsque

B aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, in nos quoniam accepisti potestatem*, nihil iussit, sed perseuerauit in oratione, donec à Deo compulsi recesserunt. Causam quærentibus, cur non statim iussisset, prudentissime respondit; *Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, nihil aliud agebant, quam quod vanægloriæ laqueis me conabantur implicare.*] Cuius documenti vtilitas non in exorcismis modo, sed & in reuelationibus cūctis maxima est. quia

C maximum in his vanæ gloriæ periculum vt de Secundello vidimus. Ipse quoque Spiritus sanctus mirabili quadam visione se B. Angelæ Fulginati insinuans, cum eā collaudasset, & ipsa ideo rem suspectam haberet, quod sic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo signo probæ reuelationis ei assignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior, & acrior omnium peccatorum præteritorum memoriam occurreret, &c. ne conata quidem,

Sim. Metaphr. in eius uita 29. Dece.

D vllum vanæ gloriæ locum dare posset. Narrat hoc ipsa fuse capit. 19. & idem alias quoque se expertam scribit capit. 21. 22. & 29. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem esse dæmonis fraudes: aliquando suadet quod optimum est, tunc periculum subest superbiæ: ideo tunc valde cauenda hæc pestis. Aliquando suadet, quod bonum est: sed tunc considerare oportet, num hoc bonum sit maioris boni impedimentum: si

E posterius hoc obseruasset B. Iordanes Prædicatorij ordinis magister Generalis, non illi diabolus aliquoties hac techna imposuisset: semel quidem: vt ad concionandum eum redderet in idoneum ac debilem, specie boni exempli præbendi, & austerioris vitæ, impulit, ea relinquere, quæ corpusculo illius erant necessaria, & eum ad maximam virium infirmitatem redegit. Sed & alias iterum terumq; eum,

hoc

Leander Albert. lib. 4. de vir. ill. & eiusdē vita c. 22.

Sim. Metaphr. in eius vita 9. Decemb.

...ie prætextu decepit. quæ Historia, quia religiosis vtilis futura, digna est pluribus locis legi. sic ergo scribit Leander Albertus, de illo febribus acutissimis laborante.

Forte cum venerando patre,] erat quidam cœnobij cuiusdam præsidens quem Priorem appellant, ordinis nostri, vir discretus, solers, prouidus, litteris callens, & moribus compositus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum ignorans, & sciens eū in ægrotatione sibi ipsi rigidissimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico se subijcere, si pristina nancisci cupiat sospitatem. Quapropter licet sis nostræ religionis præfectus, & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te subdas, & obedias necesse est. Quod si feceris, haud vereor, quin breui incolumis hinc exeas. Annuit venerandus Pater humiliter, præter ergo ordinis nostri consuetudinem super plumas ægroto quiescenti (sic enim Prior prudens iusserat) nocte diabolus, formam præ se ferens angelicam apparuit, dicēs, veluti admirabundus. Est ne hic Iordanes, fama, & opinione apud omnes tam præclarus? præfectus, & patet tam insignis Prædicatorum ordinis? Essem anceps, nisi ante hac te diu nouissem. O quam vilis, & impudens factus es, qui veluti vnus de dominis terræ, in strato plumis, & sericis ornato quiescis? O infœlix, quale ordini tuo, & fratribus exemplum præbes? sed non est tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendum me misit. Surge igitur è grabato terræque protinus supplex inhæreas, statimque diabolo eua nescente perteritus Iordanes in terram corruit, & sic iacens, postquam illuxit, à Priore, & fratribus inuenitur. Quem Prior seuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in strato præparato decumbere. Sequente nocte iterum diabolus pristina forma assumpta adstitit, & durius quam antea redarguit velut sibi inobedientem, moxque in solum ipsum desilire præcepit. Quem cum mane eius diei Prior iterato super solum iacere conspexisset, apprimè indignatus, dixit: miror tuam simplicitatem, ne dicam inscitiam, qui non solum in corporis, sed, & animæ præiudicium contra obedientiam

A hoc facere præsumpseris. Ego enim Deum cœli, terræque Dominum testor, quod noluissem pro toto terrarum orbe, sic grauiter contra Deum, & ordinem deliquisse: & hæc dicens, in fletu maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipse lachrymans procidit ad pedes eius narrans ei visiones, sed magis illusiones: & qualiter, vt conijcere poterat diabolum illum fuisse, qui in Angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior vero captus admiratione, ac quadam commiseratione illius, aliquantulum lenitus, iussit ipsum stratum ascendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, sicque humores indurati fuerant, vt vix spiritum ad quiescendum haberet. Tertia nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt conspexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) ait: O nequissime generis humani hostis, ò impudice canis, ò immunda bellua quomodo meam ausus es simplicitatem deludere, ceu zelum, qualemcūque erga ordinem præ te ferens? Et ego quidem, nisi hoc omnipotentis Dei dispensatio permisisset, sapientius aduertissem, quod multo melior est obedientia, quam stultorum victimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit.] En Sanctus vir deceptus inani specie boni resipuit *solido obedientiæ bono* se muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli forma in faciem expuit: nam hoc etiam viri spirituales commendant, quādo visio suspecta est: & noui hominem, cui hoc optime cessit. Concludendum hoc caput testimonio B. Meinulphi Diaconi, & confessoris, qui ipse apparēs hanc regulam docuit, visiones veras esse, quæ ad pietatem, & religionē duces forent. Historiam, ex Gobelino Persona, verbotenus accipe.

B

C

D

E *Non longe ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit,*] hortās eum, vt mundo, & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni se conferat militiam. At ille visionem illam non alio quam illusionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accōmodans, iterū eum, vt prius admonuit. Sed cum neque sic quicquam de vita rectius instituenda cogitaret, tertio ei apparuit, atque ad eū;

Neſcis miſer, neſcis, quã immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam, qui tibi auctor & ſuaſor eſt, vt neque mittenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certe cum tu male viuendo pl ne deſipias, neque ab hac ſtultitia ſponte recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel ſic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (ſtulte) tibi pateris miſere, & pernicioſe illudi, qui veram reuelationem pro phantaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquam fidelium ambigit illam viſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatem, & religionem inuitet: quod ſi quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. ſed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum eſt. Itaque plane efficiam, vt viſionem quam tu intelligere diſſimulas, reipſa veriſſimam eſſe certo experiaris. His dictis, ille expergiſcitur: ſentit à mento barbam omnem auulſam, fugit procul ab oculis ſomnus omnis, &c.] addit quo pacto viſionis obtemperarit.

in vita S. Meinulphi apud Sur. 5. oc.

Secunda conſideratio eſt, *quod quando in viſione, vel reuelatione ſuadentur aliqua pia bona, recteque tum diligenter perpendendum eſt, num ſimul aliqua ſuadeantur, impia, vana & inutilia*. Multarum huiuſmodi paſſim occurrunt exempla: ego contentus ſum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus egregie confirmat hoc dictum cum ita ſcribit.

li. 1. vitæ B. Mar. Oegniar-cenſ. c. 9.

Quidam ex amicis eius (B. Mariæ Oegniacenæ) præcipuis à dæmonio meridiano perambulante in tenebris aliquando tanto periculoſius quanto ſubtilius infeſtabatur. Callidus enim hoſtis, transfigurans ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat, nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona cum fraudulenter adhortans, vt prius tanquam antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata, poſt occultius venenum inſtillaret, & mellita lingua blanditer exerta, poſtmodum dentem infigeret, & ad extremum caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret. cum enim iam illi fides, ceu veraci haberetur, tum inſtar ſophiſtæ, & impoſtoris, veris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis quandam vmbram inſidioſe prætexens. Tandem ſuis machinis eo perduxit fratrem illum, vt res eius peſſimum exitum fuerint habituræ, ſi non ancilla Chriſti, reuelante Spiritu ſancto, callidi veteratoris fraudes didiciſſet. Cum autem diceret homini, reuelationes illas nõ eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille è diuerſo, non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obijceret; Cum tot beneficia præſtiterit mihi ſpiritus ille, tot vera, & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad ſolita orationis arma confugiens. (*Ea bonum remedium, bonum ſcutum*) pedes Domini rigat lacrymis, cęlum præcibus inſtanter pulſat, nec facit finem; donec impius ille impoſtor, cum multo gemitu, & pudore ipſi nocte in cellula ſua oranti adſtaret: quem illa commentitio prȩditum ſplendore intuẽs: Quiſnam es tu, inquit, aut qui vocaris? Ille ſuperbo, vt erat vultu illam toruis oculis viciſſim aſpiciens; Ego ſum, ait, quem tu maledicta precibus tuis compuliſti venire ad te, quæ meum mihi amicum per vim auferre conaris. *Somnium* autem ego vocor. Multis enim præſertim religioſis, in ſomnis, inſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus animis efferuntur, dignoſque ſe putant, qui diuinis, & angelicis fruantur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abſtuliſti, iam erã à bono propoſito retractatus. Et id ſane euentus rei docuit, ſed oua aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.] Quibus verbis, nobis ſimul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtendum, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliam dæmonis illuſionẽ deprehendit, & diſpulit. ſic & B. Gutlacus inſidias immoderata ſuadẽtis ieiunia, intellexit, & cauit. ſic ſpecie iuuandarum animarũ diabolus perſuaſit S. Elphego, vt ex carcere, ſe deducentem, deducentemque ſequererur, exemplo B. Petri angelũ ſequentis ſuaſit, & perſuaſit in angeli ſpecie: ſed eductum cõfeſſorem in via deſeruit. ille fraudem intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, ſe iterum obtulit, ac coronam meruit. Sic eodem prętextu conatus cuidã Monacho ſuadere, vt cellã deſereret, deceptus fuit à B. Arſenio. Quare dili-

Pet. Ranzanus li. 1. vitæ B. Vincent. c. 11

Sur. in eius uita Apr. 11.

Oſbernus Cant. in eius vita.

diligenter notanda, fideliter retinenda est A doctrina eiusdem B. Arsenij, qua, velut in speculo, simulachra pugnæ dæmoniacę, & capita insidiarū præcipua, nobis, apud Metaphrastem, proposuit spectanda. Et quia huius capitis res ista, & in primis vtilis ideo verbotenus exhibebo.

Hoc quoque vos non lateat,] ò fratres, quod noster inimicus diabolus, multis, & varijs vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt verbi causa, suggerens, hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt gratam, & benignam exceptionē; B efficit, vt simul comedant, & compotēt: causa autem est bonum caritatis. deinde sis paullatim susurrans, & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deinde, ad facietatem libidinis, nos polluit, & voluptatibus. Alijs rursus submittēs in animum eleemosynam, & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ & in furorem C impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquam escam porrigens, efficit, vt silentium, & quietem reliquant, tanquam rem inutilem, & vt, cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, & nonnunquam etiam cum mulieribus incaute hoc faciant, persuadet, tāquam qui iam eo peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos & seruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens molestiam, & vt à D nullo capiantur vitio insidiose procurans extulit in superbiam, & sic nullo negocio præcipitauit. Nonnunquam autem faciēs vt à bellando abstineant, & maxime ij, qui ad suscipienda exercitationis certamina se paulo ante exuerant; decipit efficiēs vt essent securi, & de nulla re solliciti. Ex quo factum est, vt cum eos iniecerit in socordiam, & vt labores negligerent effecerit: repente illos inuaderet, tanquam expugnatu faciles, & inermes: & sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & sæpe etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rursus, cum vt sibi siderent, persuasisset, vt qui iam ad maiorem peruenissent mensuram; suggessit, vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumque & bellorum annunciationes, quibus cum nondum recte sua vitia abluissent, primum quidem recordationem, & informationem eorum, quæ audiuerant, immisit, nō absque animi perturbatione. Deinde vero etiam misere impulit ad carnis contaminationē.] His enumeratis, subdit propter tot stratagematum multiplices noxas, nobis multa Nostri Custodia, & Sobrietate, Vigilantia quoque, & ad bonum Attentione, opus esse. Nonnulla his addi possunt ex Io. Horozeo lib. I. de vera, & falsa prophetia c. 15.

Tertia consideratio est Gersonis, *considerandum, an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis sine reuelatione potuerit assequi:* tunc enim suspectam esse debere, vt superuacuam, & minime necessariam. Quod si fuerit de rebus, quę & humanam intelligentiam, & dęmonis scientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quam desursum, missa fuisse reuelatio. Sed an res huiusmodi sint, difficile est statim iudicare, quia non potest nisi successu temporis, quando euentus prædictionis declarat veritatem, vel diligenti discussione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, sit ne diuinæ tantū res illa cognitionis, an ēt dęmonis, aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolę laborarūt, ipsiusmet cōfessione.

Quarta consideratio, videndum an *nō tam sit desumpta ex sacris literis* (tunc n. suspecta haberetur) *quam illis consentanea omni ex parte, & constans, congruaque Sanctorum hominum doctrinæ, & exemplis, nihil falsi & erronei admixti habens, totaque pertinens ad salutem hominū, & Dei gloriam.* Diuinę nāque reuelationis hęc illustria sunt documēta. Nam iuxta glos. in Matt. c. 17. suspecta est omnis reuelatio quā nō videmus per omnia cōuenire cū lege, prophetis & Euangelio.

Quinta consideratio est, *utrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur:* nam si nec aliæ certæ res dubiæ E manent. potest enim Diabolus, vt semel sic sæpius, vt vni sic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa supersunt in Ecclesiasticis historicis vestigia. talis illa admiranda B. Hermani Stenfeldensis, qui & Ioseph vocatus, eo quod B. V. Maria ab angelo paranympho in somnis ei visa desponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clarissimo, cuius iucūda descriptio in Beati illius vita

Simon Metaph. in Arse.

li. de proba. spir.

Pet. Ranzanus li. 1. vita B. Vincentij c. 11

Sur. in eius vita Apr. 11

Obseruauit Cant. in eius vita.

vita continetur, talis alia Eutychij Patriarchę, apud Eustathiũ in eius vita. talis alia B. Gulielmi Roscildensis, apud Suriũ April. 6. talis alia S. Adalberti sub mortem ei oblata, & à Leone explicata, apud eundem. XXIII. mensis eiusdem, tales multę eius quem paulo ante laudaui B. Meinulphi, tales multę apud Petrum Venerabilem in libris Miraculorum. Validior censenda confirmatio per alios, quam per eumdem, item per incognitos, quam notos, per viros, quam fęminas.

apud Sur. 8. Apr. 20. 7.

Apud Sur. 5. Octo. li. 1 ca. 3. & 27.

Sexta consideratio, *si pugnantes sint diuersę de eadem re reuelationes, vt plurimum ambę suspectę sunt habendę: interdum tamen sic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare*: ideo non statim rejciendę omnes, sed illis, re mature deliberata, credendum, nō quę priores sunt; (fieri enim solet, vt cum dęmon conatus fuerit illudere per falsam, Deus alia vera immissa nebulam illam, lucis superuẽtu, disijciat) sed quas plures, ac probatiores sanctitate, prudentia, & sacra doctrina cõfirmant, & quarum auctoribus minus causę fuit talia confingendi v. g. in reuelationibus de Immaculata cõceptione Deiparę Virginis Mariæ, quando paria sunt reliqua momenta circunstantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (si quæ sunt) ante controuersiam eadem de re natam, & post natam controuersiam, ijs quas habuerunt, qui nec instituti; cuius D. Thom. nec alterius cuius Doctor subtilis fuere: hi enim ab effectu liberiores: & hac sane ex parte reuelatio D. Brigittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catharinæ Senensi.

SECTIO VI.

De indicijs petitis à reuelationum circumstantijs.

DVo præcedentia indicia quasi mixta sunt partim ex ipsa reuelatione, partim extrinsecus petita: sequitur nunc, vt quæ in circumstantijs obseruatu necessaria indagemus.

Primo occurrit, *illud à fine petitũ* quid mouerit hominem, vt hanc reuelationẽ alijs indicaret, propalaretque: Nam curiositas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum; si propria, an spiritualis, aut carnalis, si aliorum, paucorumne, multorum, an omnium? Et in hac ipsa causæ inuestigatione perpendendus finis, non tantum proximus, & apertus, sed occultus etiam, & remotus. *Potest enim* (Gerson ait) *finis proximus apparere bonus & salubris, & deuotus ad ædificationem aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex schandalũ, dum non respondebunt vltima primis, v. l. alias falsum fictumque deprehendetur in personis fuisse, reputatis, magnæ sanctitatis, vt docuit ætas nostra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenis, Io. Huss. & similium.*] Ideo Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, a se amoliri Elisæũ, ne videret eum rapi igneo curru in cælum. (4. *Reg.* 2.) Prudẽter Arsenius sibi factas reuelationes nunquam, nisi aliorum posceret vtilitas, narrabat, & tum narrabat quasi alteri accidissent, vt Simeon Metaphr. obseruauit: B. quoque Hildegardis vix superiorum iussu induci potuit, nec inducta fuit, donec Euge. III. Pontif. eam ad reuelationes suas scribẽdum animauit. Idem fuit sensus B. Libuinæ, cui cum Christus Dominus vigilanti apparens: quinque vulnerum suorum signa luculenter impressa reliquisset, & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non posse, timeretque concursum & applausum hominum, sic Deum deprecata scribitur. *Maneat obsecro Domine hoc dignationis sacramentum inter me, & te: sufficit enim gratia tua.*] Noli dubitare gratam sponsæ humilitatem, & custodiam fuisse. magno enim miraculo confestim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamẽ, & liuore perpetuo permanentẽ. Eadẽ virgo alio tempore meritò quẽdam solitum reuelationes suas narrare, & (quod facile accidit) narrationis calore quædam de suo adijcere, idcirco pœnis purgatorij addictum vidit.

in eius vita.

Theodori Abbas li. 1. vita Hildegard. c. 4.

Io. Brugmanus, in vita S. Libuuiæ. p. 2. cap. 8.

Idem Brugma. p. 3. ca. 2.

Secundo, *discutiendæ cogitationes, quę reuelationem subsecutę, vel pręcesserunt*, nam ex pręcedentium imaginatione posset nasci phantastica illusio. Ad malis cogitationibus fluctuãtem animum Spiritus sanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen semper bonam, & piam cogitationem vera reuelatio, & diuina subsequitur: in ipso namque orationis feruore, plerisque; Diabolus conatus

irre-

irrepere. Ad veram reuelationem semper sequuntur bona desideria, & effectus boni: ad illusoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen a diabolo in maius malum diriguntur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recensuisset visiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens magis magisque se humiliabat regno Dei propior fiebat, sponso cœlesti feruentius inhærebat.*] Hic profecto genuinus est effectus verarum reuelationum; qui huic contrarij sunt, aperte docent illusoriam fuisse, quę præcesserat.

Hucbal. in vita S. Aldegund. c. 2

Tertio notatum à quibusdam, *vtilissimum* quoque esse, ne decipiamus *ipsi visioni, seu reuelationi signum crucis opponere, seque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinam, efficacem sane, & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Osualdum Episcopum cum, dæmonis irrisis, & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma speciosa Angeli se ostentasset, *crucis signo* se muniuisse; eo quod sciret Angelum lucis id non moleste ferre, angelum vero tenebrarum illo in fugam compulsum iri. *Quod & factū est, Nam (verba sunt Brauon. S.) simul atque signum illud malignus tentator vidit, instar fumi ab oculis eius euanuit.*

Sen. Brauon. in vita S. Osualdi Vuigorniens. c.

Quarto videndum *quomodo se Spiritus ipse ingesserit. Nam proficientibus* (vt admonet P. noster Ignatius) *Spiritus malus se dure implacide, & violenter, quasi cum strepitu quodā, vt imber in saxa decidens, infundit, bonus vero iisdem leniter, placide, & suauiter, sicut aqua irrorat spongiam. Illis vero qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.*

in li. exercit. de dignosc. spi.

Quinto *aduertendum, an quæ initio mentem lætitia demulserat, ea sit postea in horrorem, & mœrorem versa: item num qui cœpit a principio sensim horror amotus non fuerit, sed constans permanserit.* duæ enim sunt hæ reuelationum falsarū notæ *Sin autem initio quidem humo perturbetur & horroris aliquid persentiscat, sed post modum, hac molestia, & anxietate animi detersa, dulcedine quadam interna perfundatur signum esse diuinę cōsolationis*, vt nos B. Anton. docuit & notāt in 1. cap. Luc. Theoph. & Beda, & Hierony in c. 28. Matth. Cur rei naturalis esse

Guilhel. Parisiens. 2. p. prin. de vniuerso p. 1 cap. 152. u

A causa videtur, antipathia, quę est homini cum dæmone homicida, & sympathia, quę homini cum angelis intercedit. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quę vigebat temporibus B. Petri Cluniacen. à qua ipsemet non erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuissent, non diu superuiuere. fortassis orta opinio inde, quod nonnullis dæmones in mortuorum specie cum apparuissent, illi, ex horrore, &

lib. 1. de mirac. 11

B vitę mortisque antipathia, morbo cōtracto, mox decesserant. Ceterum documētum illud D. Antonij, est accipiendum, de vera interna dulcedine, quę famem, ac desiderium virtutum adfert, & adauget, præcipue caritatis, & humilitatis, quā limitationem merito B. Catharina Senensis adiecit.

Quod confirmat attestatio B. Angeli Fulginatis, sibi ex visione in animo mansisse vehementius desiderium, cruciatus

C omnes, & iniurias pro Deo sustinendi. Obijciat quis forte posse Dæmonem, quem initio attulerit horrorem præsentia sua, (vt solet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia simili specie terrifica) eum mox cum lætitia, & suauitate sensus, verborumque blanditijs commutare. *Respon.* nos agere de apparitione, quę non ratione formæ, sub qua comparet, sed ratione duntaxat præsentię apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert.

D Nam quando ratione formę terrificę, opus non est alio ferme indicio, si sit enim mōnstrifica forma, certum est dæmoniacam esse: si sit humana, tunc aliæ circunstantię considerandæ, de quibus li. 2 quęst. 26. sect. 3. non indiligenter egi. Huc si lubet, licet recurras.

Sexto considerandum, *num reuelationes veris miraculis astruantur*, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint; vt illa Nobili matronę facta, cui reuelatum,

E S. Vinvvalocum ei, quam amiserat, oculorum claritatem, redditurū. Mox enim vt Sanctum adijt, visum amissum recuperauit. Mira vero, & prodigia, nōn satis idoneè reuelationem confirmant, quia potest ea dæmon efficere. Etsi tamen miracula defuerint non tamen ex hoc solo capite censenda reuelatio falsa fuisse. B. Præcursor Christi propheta fuit, & plus, quam propheta, miracu-

Sur. in vita S. Vvinvvalo 1. 3. Mart.

lum tamen nullum fecit.

Septima regula est, *quod si, cum reuelatio fuerit absolute aliquod, & non sub conditione, prædicens* (prophetiam vocat absolutam, & indepedentem,) *& postea cõtrarium euenit,* vel *non euenit, quicquid prænunciatum fuit, falsa reuelatio, & non de cœlis est.* Probatio (*inquit Gerson*) spirituũ respicit, nedum personam, quæ visiones patitur, sed visionum qualitates, si verę sint, per omnia, etiam vsque ad minimam propositionem, quoniam in spiritu veritatis falsitas non est: in spiritu autem mendacij mille quinque sunt vię apertę, vt in vnica latenti falsitate decipiat. Ideo Christus dęmoniacos, & Paulus Pythonissam prohibuerunt à testimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chrys. num. 19. in Matth. Ex hoc indicio probantur verę fuisse reuelationes Catharinę Raconisię, quas recenset Ioan. Franciscus Picus, & Margaritę Rauennatis apud Hyeronim, Rubeum, & B. Aloysij Bertrandi de Societate nostra. & P. Francesco Borgia, vt ex illius vita retulit Thomas Bosius hinc etiam probantur diuinę fuisse reuelationes Ioanne illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis. *Lapucelle Ienne*, quæ Carolum Septimum Frãcorum Regem in regnum, vnde Angelorum fuerat armis deiectus, restituit, circiter annũ 1428. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniustitia, sæpe ab illa victi profligatique Angli, cum in pugna viuam cœpissent, flammis feralibus, quasi maleficam, cõbusserunt: sed postmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis tertius causæ cognitionem Archiepiscopo Rhemensi Ioanni, & Guilhelmo Parisiensi delegauit: hi vero innumeris testibus omni exceptione maioribus de innocentia, modestia, castitate, & religione Ioannæ auditis, eius innocentiam, & sententiæ illius iniustitiam, declararunt: iudicij acta Parisijs asseruari, eam in vrbe natus Papyrius Masson. testatur, idque apud Victorinos canonicos Regularis iuxta Belleforestum in vita Caroli VII. fol. 345. fauent eiusdem innocentiæ non Frãci modo scriptores (quos vt suspectos Britanni reijciunt) sed & alienigenæ Itali, Græcique: sed & Belga Meierus, parum alias in Francos benignus, et Hispanus

ei us vita. Hist. Rauennatis an. 1510. lib. 6. de Notis Ecclef. c. 2.

A Mariana de rebus Hispan. libro vicesimo extremo. Philippus Bergomensis ait, tum duos adhuc ex iniquis Iannæ iudicibus fuisse superstites citatos, & legitime conuictos, damnatosque & combustos: duorum vero aliorum iudicium mortuorum ossa, effossa, & similiter concremata fuisse: & iussum Rothomagi, vbi virgo fuerat combusta, templum construi, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiscat per sententiam fuerant, ibidem ad
B Dei honorem; & defunctæ propitiationem, sacrificium quotidianum institui. sic honor immeritæ detractus, tandem vix vicesimo post mortem anno, iudicio Põtificio, restitutus. Prudenter itaque Polidorus Virgilius, licet Angelorum Stipendiarius, libr. 23. Hist. Anglor. non ausus fuit Ioannam damnare, sed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potius suffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforest. à fol. 387. vbi
C sententiam iudicium delegatorum refert fol. 393. Hoc lapide veritatis Lydio deprehensę leues & fictæ reuelationes olim quidem Montanistarum, & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupescissa, & nostro tempore monialis Lusitanæ, quæ forte adhuc in viuis, & Francisci de cruce in Peruuia. Ideo, mea quidem sententia, incassum, quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrariensis tueri, Apo
D stolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Ecclesiæ reformatione, de Turcarum & maurorum conuersione, de Florentinorum fœlicitate, quæ mox adimplenda, & astantium multi erant visuri antequam moreretur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas absolutas & immutabiles prophetias esse? attamen nihil horum ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum ferme annos contraria contigerunt. Quare ex par-
E tium studio, & Alexandri VI. atque mediceorum odio factum, vt non considleranter Historici nonnulli defensionem Sauonarolæ susceperunt, vel damnationis iustitiam in dubium vocarint. Profecto sicut euentus eius prophetias coarguit, sic contumacia in suoi ordinis præfectum, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniusta nihilominus metuenda est) excommunicationis, & aliæ similes actio-

citat Th. Bosius li. 8 de No. Ecclef. c. vlt. cui adde. Phil. Bergoma. de clar. mulier. c. 157 li. 16. Annal. Flã.

Epipha. hære. 48. & Euse. li. 5. c. 15. Mariana, li. 19. c 3. Petr. Leloyh. lib. 2. de spect.

Iosephus a Const. lib. 2. de temp. nouiss.

Sabellic. Enne. ad 10. lib. 9. Arn. Ferron. lib. 2 rerũ Frãciar. & alii.

actiones, illusionis diabolicę, &c. quę subsequi solet arrogantiam, obstinationis, grauia & vrgentia sunt argumenta. Legite Raphael. Volaterranum, quem vera scripsisse patet ex illis ipsis quæ Francisc. Guicciard. quamuis in Sauonarolæ defensionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis pie & cordate faciunt, qui pro sedis Apostolicæ iudicio quam pro priuati hominis existimatione, induunt arma litteraria, camisque decertant? Neque id magis clarissimi ordinis, qui vt astrum in hoc militantis Ecclesiæ cœlo lucet, splendori obfuerit, quam Angelorum choris Luciferi factio, vel Apostolico cætui Iudas impius. Et ne hæretici se immunes harum iactent illusionum: quid quæso aliud est liber ille manuscriptus Iacobi Brocardi Caluinistæ *reuelationum, ad Elizabetam Angliæ Reginã, & prefatio in Genesim,* aliaque nonnulla eiusdẽ opuscula, nisi farrago quædam dęmoniacarum reuelationum, quarũ pręcipuam de an. 1580. iam tempus mendacij conuicit? Contra prudenter ex subsecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuisse comprobauit, lib. 1. de schismate Anglicano: sane vitæ sanctitas, martyrij laurea, & clarissimorum Synmartyrum Roffensis, & mori contestatio, locum dubitationi relinquũt nullum. Quam dissimilis in eadem insulanata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia sic Sanderus scribit.

li. 5. Geograp. sub fin. lib. 3. rerũ Italicarum, Pet. Ribadeneyra li. 2. de trib. c. 20.

Heretici, inquietum. [& turbulentum genus hominum, ad commouẽdum Lõdinensem populũ seditioni tum & heresi valde deditũ, inauditum adinuenerũt stratagema. Induxerunt quippe quandã puellam octodecim annos natam, hæresi simul & pretio corruptam, in eam improbam simulationem, vt se permitteret in abdito inter duos muros cuiusdã domus angulo ad tẽpus concludi, & per fistulam ad id aptatam eas voces edere, quas istius strophę artifices sibi suggererent. Nomẽ puellæ Elizabetha Crofta erat, doli autor Dracus quidam. Ita ergo illa instructa, & in loco ad fraudem accomodato collocata, mirabiles emittit cõtinuo ex antro suo voces, easque tam sonoras, vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndique ciues, quid sit inquirunt mirantur voces

A non mortalis hominis, sed angeli esse clamabant. vrbi ac reipub. iste Spiritus cõminatur miseriam, ærumnas, mala omnia, si nuptias cum Hispano, aut communionem cũ Papa Romano admittant. multa item contra sanctũ sacrificium, & reliquã fidem Catholicam, quasi oracula, fundebat: erant ex conspiratoribus, qui data opera se turbis adstantibus semper ingesserant, qui huius Spiritus propheticas, & obscuriores sententias, ad religionis euersionem, &
B seditionem mouendam interpretabantur. magistratus autem ad multitudinem compescendam, & quid rei sit lustrandũ accedit, *fraus* difficillime apparuit: sed tandem, initio consilio de diffodiendo muro, & vicinis, & parietibus vnde voces reddi conijciebant, misera puella prodijt, ac examinata quorũ suasu & consilio hoc fecerit, cõfessa est statim, se à quibusdam seditiosis sectarijs, & ab eo imprimis, quem nominauimus Draco,
C ad istã nequitiam inductã fuisse.] Hæc ille liber. 2. Quid autem necesse mũzeri, Lutheri & similium pseudoprophetias memorare? de hoc septimo indicio discernẽdi legge Ioann. Horozeum d. libr. capit. 16.

Denique *a modo etiam reuelationis iudicium formandum,* quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, scandalosum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adest, res
D omnino periculi plena remanet, quantũuis multa veræ fidei, ac virtutibus solidis consentanea adsint. Nam nec verarum reuelationum vnus esse modus, vel certus cõsueuit, nec vnus alio certior aut consuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino, *has spirituales illustrationes & eleuationes aliter solitas ipsi accidere vna vice, & aliter alia: ita quod semper ibi nouitas contingit, & hoc est totum inenarrabile. Reuelationes enim, & visiones sunt alte-*
E *rius modi vna vice, & alterius alia.*] Sic illa capit. 56. in fine. Sane toto opere diuersos, quos experta, modos describit pręsertim duos insignes, quibus se Christus Dominus præsentem eius animæ solitus exhibere. inuenies eos cap. 27. Claudatur hęc de reuelationibus disquisitio canone Conc. Lateranensis sub Leone X. sess. 11. cuius hæc sunt verba.

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut species præcedens vera, sic ista falsa. ideo illam Coniectationi præposui, quę quasi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio?

ESse aliquam constat, vel Cicer. teste cuius de ea duo libri supersunt. *Videtur nihil aliud esse, quam significatio occultorum ex pactis conuentis cum dæmone.*] *Significatio*, inquam, quia non perficitur sola mentis intellectione, siue cognitione, sed signis quoque, & verbis exterioribus vtitur, qua in re differt à sententia, per vanam obseruantiam acquisita. Est autem tam præteritorum, & præsentium, quam futurorum, dummodo illa sint occulta, hoc est procul remota ab humana cognitione Ideo malui dicere, *occultorum*, quam *futurorum*, Nam prophetia, & diuinatio in materia conueniunt. Quę de pacto cum dęmone additur, illa separant diuinationem, à prophetia, & à naturali coniectatione. hęc enim nascitur, ex disciplina, & obseruatione humana: illa vero desuper à Deo infunditur. Cumque quanta est diuinatio, dependeat ab ope dęmonis, qui *æmulatur diuinitatem furando diuinationem*, vnde, & dicta diuinatio quasi diuini atus imitatio: sequitur diuinationem non posse progredi vlterius, quam dęmonis cognitio pertingit, sequitur etiam, nec arte, nec natura diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuersis instrumentis. Qui pactum expressum habent cum dęmone, quia nouerunt gratius illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerumque; Sacrificium interponunt, ara statuta precibus nuncupatis, accenso thure, vestibus fere, quales sunt nostrorum Sacerdotum. Neque tamen hoc semper faciunt, sed ommittunt aliquando, vel quia tẽporis angustia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. sunt enim plures, & diuersę, vt post docebo. Qui tacitum pactum habent, ijs

Vide quia hoc sit sup. c. 1. q....

fuse Grillan. q. 5. n. 1.

A variis vtuntur obseruationibus, pro natura sceleris: non quidem sacrificantes, sed tamen quę faciunt, & dicunt, referentes, gnari, vel ignari, in honorem dęmonis.

QVAESTIO II.

Quæ occulta possit dęmon reuelare?

QVædam non omnia possunt, quia nō B omnia norunt: quę communis est Orthodozorum sententia, post Tertullian. & Originem, nempe D. Augustini, Eusebij, Anselmi, Rabani, Damasceni, D. Thomę. Adscribam solius verba Marci Historici, qui postquam narrauit mendaces responsiones idolis Veneris, subdit ista. *Tales enim sunt dęmones, vt qui decipiant, & nihil veri dicant. Neque enim possunt aliquid certo pręscire: sed ex verisimilibus prę se ferunt se pręscire, apud eos* C *qui eis seruiunt. Quomodo enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiā accidit in hominibus, vt sępe quędam prędicant futura, de re quæ euentura.*] Quę valde obscure dicta, sic intelligenda, vt vera sint: malle dęmones mentiri, sed posse, si velint, verum aliquando dicere, atque adeo dicere solere, vt tamen hac ipsa veritate decipiāt. Nonnulla quoque, quę D creatam scientiam non superant, scientifice posse prędicere, iuxta illa, quę mox dicendā.

Primo nequit *dęmon certo prędicere, ea quæ sunt omnino libere futura*: vt sunt, primo quæ dependent absolute a voluntate Dei, cuiusmodi sunt supernatu. alia mysteria, nec non gubernationes, & mutationes regnorum, ac rerumpub. quia corda Principum sunt in manu Dei, qui solus illa commutat, vt lubet. Secundo ea E quę dependent ex arbitrij humani libertate, vt quid cras sim facturus, vel cogitaturus. Tertio quę sunt omnino, & proprie futura contingentia, quam diu illa non habent causam certam, & determinatam.

Secundo, *ex istis quæ certo non nouit, potest dęmon multa probabiliter tantum, & coniecturam faciens prędicere.* Summa, n. diuturna obseruatione sibi experien-

Tert. Apolo c. 21. Orig Periarch. li. 4 Euseb. libr. 5. de prapar. c. 10. Aug. li. de diuin. dem. & 2. Retract. ca. 30. Damas. li. 2. de fide c. 4. Ansel. de casu diaboli c. 21. Raban. in c. sciendū, 6. q. 4. D. Th. in tr. q. 16. q. de dam & p. 1. q. 56. Marcus, in vita S. Porphyrij. Gazæ Episc. Tert. & Ori. sup. Aug. li. 2 de Gen. ad lit. c. 17. & Ans sup. Eus. d. c. 10. Aug. de diuin. dæm. c. 5. & 6. Damas. li. 2 de fid. c. 4

sapientiam comparauit, & pollet angelico ingenij acumine, & optime nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeat, hominum voluntatem, mediante appetitu sensitiuo inclinare, nouit omnium hominum temperamenta affectuique, nouit quid ex his, & illis sequi soleat. Vnde contingit, vt sæpe ad amussim prædicat, quid quando homines sint facturi, vel etiam quod Deus hunc vel illum populū sit puniturus, quod talis exercitus gladio, fame, pestilitate affligetur, quod talis a tali sit occidendus, quod Princeps de solio exturbandus. nam, & hoc ex diligentia, & fide coniuratorum, socordia, & incuria cauendi, vel pellendi, potest colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Basilacius Isaacio excæcationem, & de solio deiectionem, quæ mox consecuta, prædixit. Degebat iste vates prope Radhestum: habebatur à vulgo propheta.

Nicetas Choniat. lib. 3.

Ceterum (ait Nicetas) nihil veri aut perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia, & perplexa fundebat: & quamuis sæpe ridicula quædam admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarum, & remigium attrahebat. Nam mulierum ad se venientium mammis contrectatis & talis exploratis, obscura promebat oracula, & suas diuinationes discursationibus, & insanis gestib. peragebat. Adstabant ei quoque cognitæ aniculæ vecordes, & insanæ, quæ consultoribus explicabant, quid illi Basilacij gestus rerum futurarum designarent, & taciturnitatem, vt sapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, vt dixi, vates vulgo habebatur, & futura prædicere putabatur, à mulierculis, præsertim, quibus turbes quæstiones, & deformes vetitum implexiones pro ludo, & ioco, cordi erant. Cordatis vero hominibus, ineptus histrio, & vetus silicernium videbatur. Erant etiam, qui eum Pythonico Spiritu esse præditum haud obscure iudicarent: quorum ego iudicijs maxime assentior. Rectissime nam, & obscœna illa disquisitio, & discursationes, verbaque perplexa cuncta Satanicum fanaticum fuisse conuincunt. Vt & ea quæ sequuntur.

Imperatorem enim ad se venientem, neque, vt tanta potentia præditum excepit: neque salutationi eius, quæ erat *Salue* A *Pater Basilaci*, respondit, neq; tacito nutu capitis gratias egit, sed huc atque illuc, instar pulli equini, aut hominis furiosi saltans, accedentibus maledixit, nec ipsi quidem Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione, quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoriæ cellæ pariete, depicta erat oculis erasis etiam pileū de capite illius auferre studebat. Quæ cum fecisset. Imperator eo, vt deliro, de- B specto, discessit.] vaticinium mox euentus comprobauit, quem poterat quiuis sagaci prudentia præuidere, cum & Alexius diligentissime in fratris perniciem tenderet, & Isaacius, inopportuna securitate, omnes delatores arceret, atque repelleret, adeo, vt velle perire videretur.

Tertio *potest Diabolus certo prædicere quæcumque dependent à causis necessarijs, quæ quidem ab alijs naturalibus causis nequeunt impediri*, vt sunt motus cœ- C lorum, eclypses coniunctiones astrorū, & eiusmodi: *quæ vero non necessario, sed vt plurimum duntaxat eueniunt, eo quod possint ab alijs causis naturalibus impediri*, vt imbres, pluuias, nimbos, tempestatesque sonantes, & alia de hoc genere *illa per coniecturas cognoscit & probabiliter prædicat tantum. Certo quoque potest prædicere, ea quæ nobis se permittente Deo facturum*. Sicut v.g. si Deo permittente ipse pestilitatis alicuius auctor, & illatot D fuit, vt mali cessatura certo die, nouit pestem cessaturam idque certius adhuc, si ex pacto, ad certi signi alicubi reconditi, vel condicti sublationem morbus desinet: poterit certo finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famaguitanus, qui congregata in foro concione populi, prædixit se intra horæ spacium moriturum, & contestim se mortuo luem desituram: quod & factum huic dæmoni id manifestarat, refert historiam Villamontius libr. E 2. peregrin. ca. 7. Item quæ intellexit per reuelationem: siue illa contineatur in sacris litteris, siue aliter dæmoni fuerint à Deo manifestata. Hoc pacto tam multa olim maligni spiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Christi ortu & miraculis, de idololatriæ euersione, & similibus; vt eū Hermetē ijdem Spiritus docuerūt Aegyptiorum superstitionem abolendam, cum Apollo se cedere Hebræo puero

pro-

Aug. l. 8. de ciuit. Dei c. 23 li. 3. de perenni philo. c. 14.

pronunciauit, & alia quæ accurate congesta à Steucho Eugubino. Hæc quo ad futura.

Quarto, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoria tenere quæ, vel aliena relatione, accepit, vel ipsa corã gesta fuere*: tunc enim actus cognitionis cognoscentis rem, vt præsentem, sui speciẽ in mente dæmonis impressam reliquit.

Quinto, *de præsentibus res obscura nõ est, nam quæcumque actu exteriore prodita sunt*, vt secreta furta, res perditæ, thesauri olim defossi, metalla subterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, *dæmonibus nota sunt*, de solis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoscat? Experientia sæpe probauit illum non esse mendacem indicem, sed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. OcKam censuerint, sed placet communior sententia Alberti Magni Alex. de Hales, D. Thom. D. Bonauent. Richardi; & Ariminens. virtute sua naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes spontaneas hominis, sine alicuius manifestatione posse cognoscere.] quia hoc Deo proprium. Quo argumento Sãcti Patres Ambr. & alij probant Christi, & Spiritus sancti diuinitatẽ, ex cogitationum secretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc fassi, cogitationes hasce, soli diuinæ naturæ perspectas, cæteros latere. Verum si cogitationes vultus, vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinseco signo produntur peritius, & solertius, quam exercitatissimi medici, ex huiusmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt, (vt docent August. & Cassian.) Potest etiam *veterator* adeo vehementer phantasmatibus immissis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo suggestum fuit: ita fit, vt videatur diuinare, quæ homo cogitat.] hoc accidit in Albigeriana visione, de qua ex Augustino Cardanus ita Scotus Parmẽsis anno 1579. Traiecti ad mosam hanc cogitationum scientiam aucupabatur, dicebat enim cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. scilicet dæmon importunissimam statim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem, & anno

3. Reg. 8. vers. 29. Act. 1. v. 24. D. Amb. in Luc. c. 5. D. Hieronim. in Mat. c. 9. D. Chry. ho. 0. in Matt. B. Chrys. l. 2 in io. D. Aug. lib. de scientia dæm. Anast. q. 27. ad Antioch. Didymus de Spiritu Sancto Xenoph. l. 4. de dictis & fac. Socr. Apollon. Tyan. in Orat. ad Domit. Julian. Apost. apud Amian. li. 25. Paunius apud... el. li. 14. D. Aug. d. c.

A 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impostor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philistratum lib. 1.

Notandæ sexto circa hæc fraudes aliquæ Diaboli. Nam cum est ignarus rei futuræ, tum, si coram prudentioribus & doctioribus agat, exili sono, ambigue, vel perplexe, & obscure adeo respondet, vt vix intelligatur. exempla vetera suppeditant varij, recentius vnum Grillandus, B idemque fieri ab eo solere testatur Psellus lib. de Nat. dæm. Si res ipsi sit cũ ignaris, & simplicibus, fucum non facile deprehensuris, audacter, & palam mentitur. Caussa tam ambigue respõdendi est, vt quomodocunque res accidat vel laudem consequatur, si pro consultoris voto, sin contra, queat prætexere ignorantiam, atque stuporem interrogantis, qui mentem responsi non intellexerit. Ecce Cræso respondet.

C *Perdet Cræsus Halin transgressus, maxima regna.*

Si vicisset Cyrum hoc volebam dixisset; te copias omnes hostiles depopulaturum. Vincitur Cræsus, hoc ait volebam, te amissurum regna amplissima, cor mẽtem meam non assecutus? Simile responsum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius sibi infœlici prælio dospondit. lege Gaguinum lib. 7. Histor. Franc. & Bernard. D Girard. lib. 10. Annal. Solent interdum etiam diuina oracula ambigua esse, sed non in contrarias partes, vt dæmonum. v. g. illud redditum Henr. I. Imper. Ratisponæ, quãdo dormienti S. Vvolphgangus apparuit, & dixit ad spice diligenter characteres in muro, qui est apud tumultum, meum exaratos. vidit ille, nec aliud legit quam Post sex dubium non quid aliud quam sex; Sed quid illo, sex significaretur; an moriturus post sex dies, menses, E annos. itaque quod certum, & tutũ amplexus, quasi post sex dies moriturus eleemosynis vacare, ijs elapsis, idem facere per semestre; ne forte menses indicati. denique putant sexennium prædij: toto illo se ad mortem parauit: quo elapso, fit imperator. hoc ergo prædictum; & non mortem intellexit. Quam vtilis fuit æquiuocatio ista? (rem narrat Auctor vitæ S. Vvolphigangi apud Surium 31. Octobr. tom.

5. Cassian. col. 7. c. 16 Gerson. tom. 2. de examin. doctr. li. 5 in fine. l. 8. de variet. rer.

tom. 5.) huc discrimen: diaboli oracula contrarios sensus patiuntur, & noxia sunt ambiguitatis; Dei diuersos, sed adferunt vtilitatem animæ, hoc est verum.

Septimo *sciendum*, dæmones, qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus gerun tur, ea tam celeriter denunciare posse, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur. Sic Apollonius, cum Ephesi esset, exclamauit, vt præsens spectaculo, Romæ interfici Domitianum. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius. aliud de Chariberto Aimoinus, aliud sui temporis Grillandus. plura æui huius Nicol. Remigius.

Philost. in vita Apol. lib. 15. Noct. Artic numer. 18. 1. lib. 3. Anal. ca. 21. qu. 6. num. 8. Lib. 3. de monolat. cap. 10.

De his qui volet plura legat Griland. quęst. 6. attic. num. 3. Michael. Medinam, lib. 2. de tecta in Deum fide cap. 1. Binsfeldium, in rubr. C. de malef. & mathemat. Notab. 10. Horozeum c. 14. lib. 1. de vera, & falsa prophetia.

QVAESTIO III.

Quomodo dignoscatur diuinatio a prophetia, & coniectatione.

QVando pactum adest expressum ni nil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obseruari; nempe proportio rei, cognoscendæ, & causæ per quam cognitio quæritur; natura quoque qua prædita est cognitio quæsita, & intentio, quam habet qui quærit.

Primo, si talis, *sit illa proportio, vt sufficienter vnum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria, neque damnanda hæc inquisitio.* Proportio autem huiusmodi triplex est, vna, qualis effectus ad suã causam, sic cognoscitur eclypsis ex cœli motu: alia qualis causæ ad suum effectum, sic ex fumo ignis cognoscitur: tertia, qualis diuersorum effectuum cum causa communi, cui vterque effectus connectitur, & sic originis ratione etiam sibi quodammodo proportionantur; sic, quia quæ causa est arcus cœlestis, eadem quoque causa est serenitatis, recte serenitatem ex arcu cęlesti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum trium queat vnum ex altero cognosci; censenda inuestigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundo quoad ipsam cognitionem, siue modum cognoscendi, considera Num quæratur cognitio certa, & infallibilis, vel saltem firmior, quam par sit sperari, considerata humani arbitrij, & aliarum similium causarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum censebitur. Hinc vehementissima suspicio nascitur contra astrologos, onirocriticos similes, qui de huiusmodi futuris contingentibus aliquid absolute asserunt, etiamsi dicant, se velle id probabiliter tantum affirmare. Contra ex eodem capite excusandi astrologi, onirocritæ, & similes: qui reuera non nisi, vt probabiliter, & indefinite, circa humanos euentus, quędam conijciunt, ex impressionibus cœlestibus, & corporeis affectionibus quas homines vt plurimum qua sponte sequi solent.

Sixt. 5. in Bulla cõtr. astrol. &c.

Tertio, attendendum, *velitne quis serio quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex medijs istis solis non a Deo, illam expectet. nam & tunc præsumitur tacitum pactum subesse.* Ex hoc capite a superstitione diuinatoria excusabitur, 1. qui ioci tantum causa huic diuinationi vacaret, sciens eam inutilem esse: quemadmodum nemo superstitiosum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ smaragdum, vel in simiæ tergo caudam quæreret, sciens se illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura sua inefficacem esse, per hanc tamen, a Deo cognitionem expectaret precibus, & desiderijs petitam, sic in S. S. excusantur sortes consultoriæ, de furto Acham, & de causa tempestatis, & de Ionatha, iuxta dictum sapientis, sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur, sic etiam excusandi, qui in graui causa, & ar duo negotio, cum aliud non suppetat remedium, signum a Deo petiere ex cælo, vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem, siue actionem humanam, præter intentionem dictam vel factam, vt seruus Abrahæ; & Ionathas fecerunt. Et hæc veriora sunt, quam quæ nimis rigida Niderius posuit in Præcept. 1. cap. 9. litter. D. in fine.

Caiet. 2. 2. q. 95. ar. 5. & 6.

Iosue 7. Ioan. 1. 1. Reg. 1. Prou. 16 ver. vlt.

D. Th. d. q. 93 ar. 9 Gen. 24. & 1. Regum 14.

QVAE-

QVAESTIO IV.

Quale peccatum sit deuinatio?

IN prima, illicita est, & superstitiosa, & sapiens hæresim, quando quæritur cognitio rerum ipsi dæmoni incognitarum. Illicita superstitiosa, & manifeste hæretica; quando dæmoni cultus latriæ, vel duliæ exhibetur, vel imagines, vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumve sacrarum abusus accedit. Illicita tantum, & non superstitiosa, quando quæritur cognitio, quæ dæmonis scire non superat.

Secundo sciendum, quod explicitum pactum semper sit mortiferum, siue voce, siue facto dæmon inuocetur, nec inter fideles vllos videtur locus esse ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam cæteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit sententiam verissimam libro secundo, Carmin. c.15.

pen. con. &c. inp. direct. Inquisit. de quo nos plura li. seq.

Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi.
Angit præscius ducti quos terminus æui;
Cum tamen eductas inferni sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis.
Ad consulta parat vanis responsa figuris:
Ne vero multis dicamus singula verbis.
Præsenti illusus damnabitur ille perenni.
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.

Sint exemplo Saul consulens Pithonissam in Endor; & vxor Ieroboami consulens Beelzebub Deum Accorint. (1. Regum. cap. 28. & 4. Regum cap. 1.) Natura quoque sua lethalis est Diuinatio coniuncta tantum implicitæ, siue tacitæ inuocationi, seu quod idem est pacto, sed fit veniabilis. 1. propter ignorantiam; si illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc est, nec affectata, nec nimis crassa, vel supina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinarie non excuset, eo quod hæc est vsurpatio cognitionis Deo reseruatę quæ per se admodũ grauis, etiamsi a materia abstraha-

A tur: tamen quãdo claris indicijs constaret animũ, & intentionem plane caruisse superstitione, (v. g. quia non, tam cognitionem adipisci voluit, quam tali obseruatiũcula sic se per iocum oblectare) peccatũ fieret veniale vanitatis: possetq; nonnumquam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis esset, & adeo decenter, & opportune adhiberetur, vt ad virtutẽ Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valentia quem in hac qu. sum

B secutus. *2.2. disp. q.1. p.4.*

QVAESTIO V.

Quotuplex sit diuinatio.

EX D. Augustini, & D. Thomæ doctrina, diuinationis omnis fundamẽtum est implicitum, vel explicitum pactũ cum dæmone. Implicitum censetur, quã do quis quærit, cognitionem soli Deo re

C seruatam, aliunde quam ex Deo, idque medij indebitis, hoc est a diuina prouidentia ad hoc minime institutis. Nam hoc ipso quod quis ad has vanitates, & insanias falsas respicit, vult profecto a dæmone edoceri; qui huiusmodi curiositatum auctor est, & earum functionibus se lubentissime permiscet. Explicitum pactum, seu inuocatio duplex est. nam vel fit expressis, & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per il-

Aug. l. 2. de doctr. Christ. c. 22. & 23 D. Th. 2.2. q.95. a.2.

D licitas, formulas a dæmone institutas; vel fit ipso facto, & actione; quando quis facit illud, quod nouit dęmonẽ, pro signo, seu tessera suæ opis, & efficentiæ constituisse.

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland.) reducunt ad Necromantiam: implicitas, ad Sortilegium, & augurium, nimis laxe, & impropriè his vocibus vtentes, quarum pressior est significatio, nec satis omnes species (quæ pene innume-

E ræ) comprehendens: de quibus iam materia, & ordo me vocant sigillatim agere. Diuidam in quo quasi capita omnes, quas inuenio species, priore complectar eas in quibus clare cognoscitur pactum expressum: posteriore cæteras.

QVAE-

QVAESTIO VI.

De speciebus diuinationis in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius summa quasi genera sunt duo, *Oraculum*, seu *Dæmonomantia*, & *Mangania*. In his multa coniectatio propheticuncula, iuxta illud verum mendacisjoraculum; Πολλοὶ θριοβόλοι παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες, multi calculorum coniectores, pauci vero vaticini.

Oracula vaticinia χρησμοὶ, μαντεύματα, *Dæmonomantiæ*, hæc omnia possunt pro ijsdem sumi; nam commune omnibus est, quod ijs Theomantiam, veram, siue prophetiam, Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus responsa, vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula; Iouis Dodonæi, quod a posteris Dodanim institutum; qui Magi fuere, & quercus consecrarunt, & pelues pulsari instituerunt, quæ species diuinandi, diu sane viguit: item Iouis Ammonis, quod Hebræum vocabulum significat veracem iuxta vnam Etimologiam. nam iuxta aliam potes cũ Iosepho, fortem, interpretari. Nam mediæ litteræ geminatio potius ad pronuntiationem, quam significatum, pertinet. Græcis, ἄμμος, harena, Aegyptijs Hammon Sol, quo nihil ocularius, nihil fortius, secundum Gentiles. Item Iouis Trophonij, de quo exstat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni: item Apollinis: Delphici, Clarij, Delij, Smynthæi, & innumera alia; Veneris etiam Gazenxis, paucis noti. Horum causam physicam reddi posse multi censuerunt, non veteres tantum, sed & recentiores viri eruditi; plerisque visum est peculiarem quandam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur similitudine petita ab illis quos, atrabilis exagitat, quos, inquiunt, non modo sibi ignota fari solere, sed linguis etiam loqui quas, dum sani erant, nullo modo sciuissent, Verum hoc, quod de linguarum locutione, addunt, atræ bili tanquam causæ efficienti, nequit adscribi, quia dependet a consideratione. Præterea sanatur, hoc est Christiana philosophia, hac in re con-

Dial. tro phonius. Vide Theodoret. li. 10. de curan. Græc. affection. Cælium Calcagn. li. de oracul. Iul. Siren. l. 9 de fato. Leloyer. lib. 4. de spect. Marcus in vita S. Porphyrionis Gazæsis Episcop. Iamblic. li. de myster. Plutarch. li. de defec. oraculi. Pomponat. li. de incant. Aponens. in sect. 30. probl. Le

A sentit Psello; quem illi iniuria reprehendunt; qui Psellus, & cum eo Codronchus, & Fernelius insignis medicus, censuit effectus tales adscribendos dæmoni adsistenti, vel obsidenti hominem, specũ statuamve; per accidens, tantum fieri, vt dæmon hæc, quam illa loca, vbi talis nõ est exhalatio, velut accommodatiora instituto suo deligat, & sicut libentius obsidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamentis corpore
B cesset vaticinatio, hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deserit, in quibus non inuenit amplius amicas sibi dispositiones. Quod vero prisca cessarint oracula, non tam tribuendum vaporis, seu exhalationi illi deficienti, quã virtuti Saluatoris nostri Iesu; qui superueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vasa extorsit. Iamblichus ipse sibi contrarius, vaticinia, nec ab arte, nec a natura, nec a ratione, nec ab alia quapiam causa manare
C censuit, sed diuinitus tantum cõcedi, hoc est a dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraq; per maleficas fundebat, tales enim fuere illæ fœminæ, quæ dictę, Dodonides columbæ, vt docuit Pausanias in Arcadic. sic dictæ, quia Thessali (teste Seruio in Bucoli,) tam vaticinatrices, quam columbas, vocant, πελειάδες. Tales Gallinaceæ (sic dictæ mulieres antistites Gallici numinis, in Sena Britannici maris insula) quæ magici carminis vi
D tempestates ciebant, seque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & sanabant quæ alijs insanabilia. tales Pythia, Delphis, vt ex descriptione Oraculi a plurimis tradita patet: talis fatidica Brãchidarum, quod oraculum ab Iamblicho descriptum. Magi etiam fuere, vates Colophonij, & Trophonij & Seractini, de quibus Pausan. in Achaic, & Strabo, Geograph. lib. 5. legẽdi. Talis Francia Pythonissa, quæ Meroueum decepit de quo Greg. Turon. hist.
E Franc. lib 5. c. 14. Tales omnes, Pythonici qui & ventriloqui, dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις, (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes, & alij) & στερνομάντεις, eo quod aliquando sub pectore infra cutẽ se dæmon ostentet, & per pectus loqui videatur (talem se vidisse scribit Cælius Rhodiginus) vocantur etiam pythones, scia-

uit. Lem lib. 2. de occult. nat. 2. Sireniusj supra & alij. Fernel. lib. 1. de abdit. rerũ caus. 1. Codrõc. lib. 2. de morb. malef. ca. 8. li. de myster. c. 21. & 26. Natalis Come. li. 6. Mytholo. c. 10. Pompon. Mela. l. 3 & Cal. li. 13. antiq. c. 33. Her. xenophon. Strabon. &c. li. de myste. Aegypt.

Orig. l. 7. contra Cels. b. 3 (in. ad cor. ca. 12. & Oecume. in ca. 16. actor. li. 8. c. 10.

aſciſcitando, συνθανεσθαι, & δρέκλοι, a quodam Eurycle ſic obſeſſo; iuxta Suidã, & Ariſtoph. vel ab ipſo dæmone obſidente, quem Euryclen vocat Plutarch. ventriloquum nobis deſcribit ipſe Apollo, apud Euſebium de demonſtrat. lib. 5, ex Porphyrio mago, fluxum quendam ex Phœbi radijs deſcendentem aeris puri ſubſtridulo flatu occultatum, delinitũ cantibus, & infandis verbis (vides dæmonem aerium magica formula adiuratum deſcendere,) cecidiſſe circa caput inculpati receptoris (magi qui ſe ex ritu purgarat) terminum velamentorum (vittas indicat quibus caput redimitum:) mollẽ vero impleſſe tunicam, aſſultim per ventrem citato motu recurrentem, & tandẽ in humanam vocem, per fiſtulam erupiſſe (quod ambiguum, an de ſummo, an de imo gutture dicat, nam illi per vtrumque loqui ſoliti) verſus ſunt:

Ρεῦμα τὸ φοιβείης ἀπονεύμενον ὑψόθεν αἴγλης.
Πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ κεκαλυμμενον ἠέρος ἁγνοῦ,
Θελγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀρρήτοις ἔπεσι.
Κάππεσιν ἀμφὶ καρήνων ἀμωμήτοιο δοχῆος
Τερπαλέον ὑμένων. μαλακὸν δ' ἐνέπλησε χιτῶνα,
Αμβολάδην διὰ γαστρὸς ἀνεσσύμενον παλίνορσον.
Αὐλοῦ δ' ἐκ βροτέοιο φίλην ἐτεκνώσατο φωνήν.

Talem fuiſſe Saulis Phytoniſſam, 1. Reg. 19. teſtatur flauius Ioſephus libro 6. antiq. cap. 15. talis Brabantus impoſtor, nobilis, de quo Ioan. Brodæus lib. 8. miſcellan. c. 19. Huc pertinent quibus dæmon ex arca reſpondet. operæpretiũ puto adſcribere, quod duo recentiores ſcriptores Germani de hac re commemorarunt: fuiſſe in Miſnia ruſticum quendam hunc domum retuliſſe pecuniam veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe: cũque alio obiuiſſet, ſus domeſtica, vt vorax, & multiuolum eſt animal, in veſicã incidit, & vt vidit deuorauit. Ruſticus rediens, quam non inueniebat, ab vxore depoſcit. negat mulier vidiſſe ſe, quid agat? adit ſtolidus vetulam prope degentem, quam pro veratrice habebant iubet A muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec a linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum, dæmonem ſciſcitatur de fure, his verbis arcam introſpiciens: *Quidam N. pecuniam ſuam domum reuerſus talis amiſit die quem ais furatum?* reſpondit veterator ex arca (nouo ſuo tripode) *ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum ſacerdote amaſio eam abligurirét, clam ſuſtuliſſe*, reſpondet illa B ruſtico, quod a dęmone iuſſa, tacet de ſue. Sed ruſticus cuncta ſciebat, nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim, ac leniter illam fuerat ſubſecutus, & ante oſtium cubiculi ſubſtiterat, vt quid malefica moliretur, accurate perrimam obſeruaret; Reuerſus domum vxori, & amicis cuncta narrat: ex eorum conſilio ſuem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calumniatricem, & dæmonis partiarium. magiſtratus portentum flammis expiauit. C Vocantur etiam huiuſmodi, a dæmone afflati, vocantur, fanatici, etiam a Iuriſconſultis, Græcis, ἔνθεοι, ἐνθαστικοὶ, ἐνθουσιάσαι, differunt ab arreptitijs, & obſeſſis, ſola vaticinatione. Lib. 1. D. ædil. edic. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Muſæus, Atticus, Tyreſias, Soſipatra, apud Eunapium, in vita Aedeſij. Montaniſtæ apud Epiphan. hæreſ. 85. & alij apud Lactan. lib. 4. inſtitu. cap. 25. Ruffinum, lib. 2. Eccleſ. hiſt. capite quarto, & Oecumen. ad D capit. Actor. 12. & communiore conſenſu, Sybillæ, quarum nomen non eſt improbabilẽ deductum a Kibel recepit, acceptauit, vnde, Kabala, ſignificat doctrinam cęlitus traditione acceptam. Eſer. 4. Sane Sybillarũ antiquiſſima Sambethe, Noachi filia fuit. נבי Tales etiam ſunt ἐκστατικοί, qui a dæmone extra ſe rapti motu ſenſuque priuati, & mira putantes interea ſeſe adipiſcere, quæ futura poſtmodum, enunciant. E Omnes huiuſmodi phanatici, ſiue vates idolorum, ventriloqui, Exſtatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura, & contra hos Saul pęnam mortis ſanxerat, vel potius à Moyſe ſancitam fuerat executus. Leu. 20. v. vltim. Deut. 18. v. 11. 1. Reg. 28.

SECTIO II.

De Magania modis varijs, & primo de Necromantia.

ALterum diuinationis caput vocatur, γοητεια, siue μαγγάνεια, cuius plurimi sunt modi.

Præcipuus est, ille quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare, θεουργίαν rem pessimam honesti nominis pallio tegentes, vt accurate docuit Petrus Leloyherius; alijs melius dicitur, ψυχομαντεια, ψυχαγωγεια. ψυχοπομπεια, sepulcrale, carmine, vocat Apuleius, communiter dicimus Græca denominatione Necromantiam, hanc Gentiles certis locis (quæ putabant esse inferni ostia, vt in occiduo Galliæ littoræ, vt apud Tesprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant: quibus se putant manes elicere. describitur accurate a nostris poetis, Horatius Satyr. 8.

lib.4. de spect.c.1. vide August.l.10 de Ciuit. Dei, c.9.

Claud.in Ruffin.

...Carminibus quæ versant, atque venenis
Humanos animos, has nullo perdere possum.
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os quin ossa legant, herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram.
Vnguibus & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in fossam diffusus, vt inde
Maneis elicerent, animas responsa daturas.
Lanea, et effigies erat altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat seruilibus, vtque
Iam peritura, modis Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonem, &c.

Melindenses etiam hodie agnum diuellum, teste Castaneda li.1. Hist. Indice c.31. ego puto ritum fœderis feriendi esse.

A Seneca, *in Oepido*, canit in nemore obscuro densitate arborum Tiresiam hanc magicen peregisse, vt Laium euocaret;

Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus: præstitit 1. noctem locus.
Tunc 2. fossa tellus & 3. super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse 4. funesto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6. palla perfundit pedes:
B *Squallente cultu mœstus ingreditur senex:*
Mortifera canam 7. tactus astringit comam,
Nigro bibentes vellere, 8 atque atræ boues.
Retrotrahuntur 9 flamma prædatur 10 dapes,
Viuumque 11 trepidat igne ferali pecus,
Vocat inde 12 Maneis, teq; qui Maneis 13 regis,
C *Et obsidentem 14 claustra lethalis lacus:*
Carmenque magicum voluit, & rapid 15 minax
Decantat ore, quicquid, aut placat leues
Aut cogit 16 vmbras. irrigat sanguis 17 focos,
Solidasque 18 pecudes vrit, & multo specum 19
Saturat cruore libat, & 20 niueum insuper
D *Lactis liquorem, fundit, & Bacchum 21. manu*
Læua 22. canitque rursus, 23 & terram intuens 24.
Grauiore Maneis voce, & attonita 25 ciet.

Ascripsi notulas numerarias vt intelligatis, totidem his versibus ritualia exprimi, accuratissime, vt solet poeta iste; de quibus qui plura volet, adeat Aduersa-
E ria, & Commentaria nostra, quæ iam edita superioribus annis. Statius, tamen addidit numerum ararum hostiarũque, & alia quædam, hoc ipsum Tiresiæ elicium describens copiosissime, sed parũ clare: addam lucis aliquid adscribendo quod illorum erat officium, qui commentarios pollitici. Primo itaque significat Tiresium solitum huic duntaxat diuinationi, neglectis alijs, vacare:

Consulit ille Deos non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisque sequentibus astra;
Thurea, nec supra volitante altaria fumo.

Subdit solitum dumtaxat Maneis elicere; idque, tum facturum, prius Thebanum regem, qui se consuluerat, rite purificasse, & communiuisse, ne quid illi noxæ a Manibus inferretur. Sed primus versiculus, mendosus est, & forte præcedens aliquis intercidit.

Tam penitus duræ, quam mortis limites manes
Elicitos patuisse referret.... mox;
... parat ante aucem, 26. circumque bidentum
Visceribus laceris, & odori sulfuris aura,
Graminibusque nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, descripta silua veteri, & tenebrosa, & horrenda, & Hecatę sacra, & spectris infesta:

Hic senior vates (Stygijs accommoda quippe
Terra sacris multoque placent sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes armentaque sisti
Atra monet....
Tum fera 27. cærulis intexit cornua sertis,
Ipse manu 28. tractans, notaque in limini 29. siluæ.
Principio largos nouies 30. tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31. verni
Lactis, & Actæos 32. imbres suadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit arida tellus.
Trunca 34. dehinc nemora aduoluit, mæstisque sacerdos
Tres Hecatæ 35. totidemque satis 36. Acheronte nefastis
Virginibus iubet esse focos. tibi rector 37. Auerni.

Male meus sod. odoris cærulea, corona vocant ursę ruginea nam color hic Diti sacer. Imbres Actæi, melis liquor quam tum) versus, iste nō pēdet a pręcedēti declarat fusionis modū Trūcane mora arbores decapitatas quod hic solemne. Acherōte sata sunt Eumenides, aræ respondētur Hecatæ tres Eumenidibus sed ha, nō in foliabu mi es tamen vnica Plutonum fos-

A *Quamquam infossus 38. humo, superat tamen in auras*
Pineus: hunc iuxta 39. cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri frondes, atque omne cupressus
Intexit 40. prolata latus, iamque ardua ferro
Signati 31. capita, & frigum libamine 32. puro
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba. 45 Manto
B *Exceptum pateris 44 prælibat sanguinem & omnes*
Ter circum 45 acta pyras, sacri de more parentis
Semineces fibias 46. & adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas moratur frondibus. 47. atris
Subiectare faces, atque ipse sonantia, 48. flammis.
C *Virgulta, & tristes crepuisse, vt sensit acer nos.*

sa, sed super illas etiā alias eminens. simi is paulo has demissior Proserpinę. Cupressum prolatam vocet, q̄ in funere aliennis ambusta. prælibabat virgo sanguinē quē Maneis bibituri, Secūdus n. iste sanguis, primus effūdebatur quādiu terra imbiberet. posterior Manium potus, ac deliciæ.

Tiresias.... Cuius mox subit carmen Magicum prius (nam, & Papinius duo ponit) quo inuocantur Infernus, *seu*, Tartarus Pluto, Proserpina, Hecate, Tisiphone, & iubentur Cadmeę gentis Manes libere pati exire, cæteros manere,

Tartareæ sedes, & formidabile regnum
D *Mortis inexpletæ, tuque o sæuissime fratrum;*
Cui seruire dati Manes, æternaq; sontum
Supplicia atq; imi famulatur regia mundi:
Siluite pulsanti loca muta, & inane seuere
Persephones, vulgusque caua sub nocte repostum
Elicite & plene redeat Styge porticor alno,
E *Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto*
In lucem remeare modus. tu separe cętu
Elysios Perseia pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi;
Angue ter excusso, & flagrāti prenia taxo
Tisiphone dux pāde diē. nec lucis egentes
Cer-

Cerberus occursus captum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem secunda, & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tiresias, nondum aduenientibus vmbris:
Testor (ait) Diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Læuaq; 49. conuulsæ dedimus carchesia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. cassusne sacerdos
Audior? an rabido iubeat, si Thessala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor? si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mixtos Cælique Erebique sub vnum
Funestare Deos libet, aut exsanguia ferro
Ora sequi, aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
Spernite, ne monco, & nobis sæuire facultas.
Scimus enim, & quicquid dici, fierique timetis.
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræa vererer;
Et triplicis mundi summum quem scire nefastum est,
Illum sed taceo. prohibet tranquilla senectus.
Iamque ego vos auide, &c.

Ecce tibi Magorũ in dæmones iaci solita minas: de quibus diximus ex Anebone Aegypt. Triplicis &c.) Demogorgonẽ designat.

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: singula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos, *Necromantiæ* modos: vnũ per sacrificium, & incantationem solam, quo vtebatur Tiresias; alium Thessalicũ, adhibitis funestioribus ritibus, ossibus, fibrisque mortuorum, & alijs rebus plane feralibus, quem Lucanus describit, lib. 6. agẽs de Erichto excitante animã defuncti militis Romani: primum itaq; illic inter cadauera, nutãs animo quod caperet.

A 1 *Electum tandem traiectum gutture 2. corpus*
Ducit, & inserto laqueis feralibus, vnco
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,
Victorum, motisque caui: quem tristis erichio.
Damnat at sacris, alta sub rupe locatur.

Vt illic in sua specu, quam nemus tenebrosum magis inumbrabat, vbi nulla B vnquam a sole lux, cadauer habuit; assumpsit habitum artis suæ præceptis congruentem.

Discolor 4. & vario furialis cultus amictu
Induitur, vultusque 5. operitur crine soluto,
Et coma vipereis substringitur horrida 6. sertis.

Pro; decolor hoc est.

Tum opus aggreditur, & adhibet in-C strumenta solita, quibus corpus viuificari videatur.

Pectora tunc primum feruenti 7. sanguine supplet
Vulneribus luxata nouis, taboque medullas 8
Abluit, & virus longe 9. Lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit natura sinistro.
D *Miscetur non spuma canum, 10. quibus vnda timori est;*
Viscera non 11. lyncis, non diræ 12. nodus hyenæ
Defuit & cerui pasti serpẽte 13. medulla;
Non puppim 14. retinens Euro tendente rudenteis
In medijs echneis aquis, oculique 15. draconum,
Quæque 16. sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
E *Non Arabum 17. volucer serpens, innataque 18. rubris*
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ;
Aut viuentis adhuc 19. Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis 20. Eoa positi phœnicis in ara.
Quo postquam viles, & habenteis nomina pestes
Contulit, infando 21. saturatas carmine frondes,

Virus.) Spumã quam vocant Lunæ de qua Cõmem. in Senecam porro cũcta quæ hic recensẽtur, habẽtur, vt venena magica, veterum libris cõmemorata.

Et, quibus os dirum 22 nascentibus in-
spuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa
veneni.

Post herbas, incantatio sequitur duplex, primum vlulatu (sicut Horatij Sagana) & incondito ferarum sono; deinde concepto, ac solemni Carmine. Hodie quoque murmur, verbis præmittunt.

B

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior her-
bis
Excantare Deos, confudit 23 murmura
primum
Dissona, & humanæ multum discordia
linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusque
luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna
queruntur,
Quod strident vlulantque feræ, quod sibi
lat anguis,
Exprimit, & planctus illæsæ cantibus (Corrige cautibus)
vnde
Siluarumq; sonum, fractæ tonitrua nobis
Tot rerum vox vna fuit: mox cætera can
tu
Explicat Aemonio, penetratque in Tar-
tara lingua.

Duo mox subduntur carmina, prius quoque (vt superiora illa Tiresiæ) deprecatorium, posterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elysij, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charon, & obsecratio additur, commemoratis suis meritis, ac cultu illis assiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ.

Exaudite preces, si vos satis ore nefando,
Pollutoque voco, si nunquam hæc carmina
fibris
Humanis 24. ieiuna cano: si pectora 25.
plena,
Sæpe dedi, & laui calido 26 profecta ce-
rebro:
Si quis, 27. qui vestris caput, extaque lan- (Vulgo male legitur profecta.)
cibus infans
Imposuit, victurus erat. parete precanti.

Demum, cum vmbra, iam apparens suum cadauer subire vereretur, ac detrectaret, quod illa iusserat;

A

. . . . Miratur Erichto
Has fatis licuisse moras, irataque Mor-
ti,
Verberat immotum viuo serpente 28. ca-
dauer,
Perque cauas terræ, quas egit carmine 29
rimas
Manibus illatrat, regnique silentia rum
pit:

Idque minis illis magorum veterum, quas Porphyriusmet irrisit commemoratus; quas apud alium neminem tam diserte expressas inuenio: sunt autem sequentes:

Tisiphone, vocisque meæ secura Megera
Non agitis, sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? tam vos ego nomine
vero
Eliciam; Stygiasque canes in luce super-
na

C

Destituam per busta sequar, per funera, (In Zoroastrum illud, qui dæmones vocat tellurus canet, vt doctrina.)
cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus
vrnis.
Teque Dis, ad quos alio procedere vultu
Victa soles, Hecate, pallenti tabida forma
Ostendam, faciemq; Erebi mutare veta-
bo,
Eloquar immenso, quæ te sub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mu
stum

D

Regem noctis ames, quæ te contagia pas-
sim
Nolueris reuocare Ceres. Tibi, pessime (Hæc imitatus Cl. Claudianus. Minatur Demogorgonem quod imitatus fuit Statius versibus citatis.)
Mundi
Arbiter; inmittam ruptis Titana cauer
nis,
Et subito feriere die. paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra
vocato
Non concussa tremit, qui Gorgona cernit
apertam,

E

Verberibusque suis trepidam castigat E-
rinnym:
Inspectata tenet vobis qui Tartara cuius
Estis vos superi, Stygias qui peierat vn-
das?

Neque hæc tantum, sed postquam vmbram in corpus suum impulit, illam quoque adfata, eique pollicita est immunitatem à magicis de cætero cantibus.

. . . Dic

.. Dic(inquit Thessala) magna
Quod iubeo mercede mihi, nam vera locutum
Immunem 30. toto mundi præstabimus æuo
Artibus Aemonijs, tali tua membra sepulcro,
Talibus exurum Stygio cum carmine siluis.
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum, nec verba, nec herba.
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes
A me morte data.....
Addidit, & carmen, quo 31. quicquid consulit, Vmbram
Scire datur.

Denique cum cadauer respondisset, non potuit, sine venia Erichtus vmbra discedere, concedit ergo redeundi facultatem.

....Sic postquam fata peregit.
Stat vultu mæstus tacito, mortemque reposcit,
Carminibus magicis opus est, herbisque cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata.
Consumpto iam iure, semel. 32. tum robore multo
Extruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accensa iuuenem positum relinquit Erichio,
Tandem possa mori....

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica resuscitari, sed de vmbra, vt de anima locutus poeta, metaphorice vitam mortemque vsurpauit. Sunt autem, & in his versibus triginta duæ notatæ obseruãtiæ Magicæ in hac specie diuinationis. Huic secundæ speciei; quatenus iniurij sunt in vita functos; vel deportationis, vel mortis pęnã statuta in viliores; & posteriore iure, in vtriusq; speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur, Tertullianus arcanum detegit, cum docet, non vmbras defunctorum; sed earũ loco dæmones apparere, dæmones ope-

l. 3. §. aduersus. D. de sepulcr. viola, l. qui sepulc. C. eod.

A rati sub obtentu animarum: *item*, omnẽ in corporalem corporum exhibitionem præstigias esse. Exempla dæmonum qui apparentes mentiti se esse animas defunctorum, noua, & vetera. Crespetus, libro de odio Satanæ discur. 12. è fol. 192. in fine refert. Prior illa Tiresiæ, in qua nudũ simulachrum seu idolum animæ exhibebatur, & sola perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια, proprie dicebatur: posterior vero, in qua Diabolus sępe, cum cadauer B nõ aderat, totius humani compositi figuram simulabat; v.g. cum quis Achillis habitum staturamque corporis videre volebat; ordinarie numquam sine sanguinis effusione obtinebat, ideoque Apollon. Tyanęus vt se peritiorẽ alijs offenderet, negabat se sanguinem libasse; vocabatur stricte, νεκυομάντεια siue, νεκρομάντια; Glycas disputãs de verbo, κληδονίζεσθαι, scribit eam vocem quosdã accipere pro obseruatione omniũ, alios vero pro euo- C catione. *Nam κληδόνα, vocari Geniorũ per excantationes certas attractationem, & è sublimi deductionem: deducta voce à κλῶ, quod idem sit cum καλῶ, euoco.*] Idem alibi non obscurum exemplũ nobis proposuit Santabareni illius Pseudomanachi: qui Basilio Imperatori filiũ vita functum, sic ostendisse fertur, ac si viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt specie maginaria Constatinus eques patri, in quadã silua, obuiam fieret, quem vbi visus fuis- D set Imperator, & complexus, & osculatus esse, mox euanescentem ex oculis amisit.*] fefellit Imper. sed non Leonem Philosophum Iuniorem Basilij filium; qui Santabarenum, non pro sancto, sed pro venefico; vt erat, semper habuit: vsus hac Apion Grammaticus cum vmbram Homeri suscitauit, Cicerone teste 1. Tusculana, & Plin. lib. 30. c. 2. In ea se iactat Empedocles apud Laertiũ, & Plinium. Sacræ Scripturæ videtur hanc diuinationem voca- E re, *diuinationem per Pythonem*, vsurpantes nimirum Pythonem, pro dęmone ex terrę profundo specu aduenięte, & respõdente. Periculi plena res, tum ipsi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aspectuique subtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus; tum ipsis qui curiose consulunt, qui nõnunquam de mente [a]balienantur, & male pereunt, vt Rex quidam nostris temporibus. Quis etiam nescit in-

l. multi. C. de malef. et mathemat. lib. de anima.

Philostr. lib. 4.

Par. 2. Anal.

Par. 4. fol. 415.

1. Reg. 28 vers. 7. 8.

Lib. 4. de prænot. cap. 9. N. libr. 2. & Damon. c. 3.

infelicem exitum Heliogabali, huic superstitioni addictissimi? vtrisque consultori, & consulenti, pęna mortis lege veteri infligebatur. Non desunt. qui de his intelligant illud Regis Hymnographi; *comederunt sacrificia mortuorum*, & illud Isaię, *num requiret pro viuis à mortuis?* Hęc de Necromantia sufficiant, de qua ingeniosum opus exstat Stepha. Forcatuli I.C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paulum, & alios introducit sua ipsomet responsa explicantes.

Xiphilli na ī eius vir. Deu. 18. v. 11. iuncto. Leuit. 10 v. 6. et 27 Psal. 105 v. 8. c. 8. v. 19.

SECTIO III.

De Hydromantia.

DE hac quoque seorsim dicam, quia nulla fęcundior imposturis. Iamblichus meminit ὑδρομαντίας, seu diuinationis per aquam, quę traditur Andronico Imperat. in pretio fuisse, hic enim eum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odijs ac malis se videret obsessum; ad futura per noxiorum dęmonum cultum noscenda se conuertit; seque totum (inquit Choniates) permisit ijs, qui futura ex aquis, quasi per caliginem conijciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra solarium radiorum, consectātur. Ac ipse quidem ijs nocturnis sacris interesse noluit, metu famę, vt arbitror: sed illud Hagiochristophoritę Stephano mādat. Is Sethо adhibito, qui ab ineunte ętate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Imperat iussu amiserat, certo ritu percunctatur: quis post Andronicum sit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Isaacij litteras exhibuit, sed ordine conuerso. Si pro Is. idque, secunda responsione addit fore *intra exaltationem crucis*: atque ita plane accidit postea; intra illud tempus, iussu Isaacij Angeli, occiso Andronico. Modū illius diuinationis Niceta addit se ignorare, nec scire velle, ad fugam tamen superstitionis scire, non est inutile. Inuenio species eius varias, vna fiebat per annullum de filo suspensum in aqua, & vasculi latera constitutis ictibus pulsantem: alia coniectis in aquam statiuam tribus lapilis, & obseruatis giris, qui trifariam inuicem implex, circa lapillos diffundebatur: 3. ex agitatione varia pelagi, quam olim Siculi, & Eubocenses, hodie multi nautę notant. Hinc Christianorum quorundam Orientalium nota superstitio; qui quotannis mare quasi animatum baptizant. Alio longe pertinet, quod Princeps. Venetorum annulo in mare iacto quotanis Adriaticum sibi despondet. Dominationis indicium non magię argumētum est. Fit in memoriam naualis Victorię, qua duce Sebastiano, Ziano vicere filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro III. Pontifici; qui Venetias profugerat. Tum.n. Ziano Pontifex annulū de manu sua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate mea hoc annulo fretu, Oceanum tibi subijcies, & quotannis tibi posterisque eo die, quo hanc victoriam, pro Ecclesia defensione obtinuisti, despondebis mare: vt sciant omnes, maris tibi dominiū concessum, quia sedis Apostolicæ tuendæ curam, & studium fideliter suscepisti. Sit hoc tibi, quasi pignus benedictionis, & secundæ sortis in futurum* [Narrat Villamōtius lib. 1. Peregrinat. suę cap. 23. Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.] 4. ex aquę colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, sic tradit Varro belli mithridatici euētum, multis versib: pręsignificatum fuisse. Adhid olim fontes quidam fuere particulares, vnde, & πηγομάντει, vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuisse crateres Palicorum in Sicilia: talis in Aegypto cisterna in templo phaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus; & vt mittā Iunonis paludem apud Laconię Epidamnum, Apollinisque Thryxei oraculum, prope Cyrneas ad Lycum, in fonte templo proximo, videtur huc referenda celtarum veterum, hoc est Germanorum, superstitio; qui recens natos Rheno fluminі commendabant, ea mente, si spurij forent absorbendos, si legitimi innoxios supernataturos, iuxta illud Dlaudiani:

Nicetus Choniates anna. li. 2.

lib. 5. Satur. c. 19. in vita Aurelia.

Pausa in Achac.

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus, comment. in Tragęd. Senecę.

Quinto statuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obseruabatur,

tur,

tur, num aqua sponte efferuescens effunderetur. Sextus modus est Fessanus; ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiscent, & sic in aqua tanquam in speculo, mira cernere se opinantur. Septimum indicat Clemens Alexandr. cum scribit mulieres Germanas, solitas sonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere. Denique non sunt alieni ab Hydromantia, qui hodie adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos trium suspectorum nomina totidem pillulis inscribunt, & eas in aquam coniiciunt: hijsque multo sunt sceleratiores, qui ad hoc aqua lustrali abutuntur. Ceterum tempore S. Bernardini Senensis supererāt adhuc vestigia, πηγομάντειας. Nam qui eius vitam composuit, ei cōtemporaneus scriptor, de Aretio agens ista prodidit, extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus, Solebant eo ciues Aretini, & alij circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, responsa petens ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id vero animaduertēs Bernardus, verus Christianæ religionis cultor, & amator aduersus hunc dæmonum cultum fortissime sese erexit: & primo quidem concione ad populum habita, & absoluta, magnopere omnium cō firmatis animis, hortatus est eos sequi se, ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem, prorsusque abolendam. Mox vero arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem, cumque ad fanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus cœpit contundere, euertitque aram, & fontem lapidibus penitus obturauit. Fit mentio etiam in Concilio Antisiodorensi, tomo. 2. Concilio.

Ioa. Leo. li.3 desc. Africa.

lib.1. stromat.

Vita c.40

SECTIO IV.

De alijs manganiæ generibus.

PRimo loco obuia, λεκανομάντειας, de qua Psellus, cap. vlt. & Nicetas, lib. 2. Cedrenus ex testatur vsum Ioannem Magum Theophili Imper. præceptorem Curopalates Ioānem Patriarchā Iconomachum vocat, Glycas vero scribit, par. Annal. 2. verum Alexandri patrem, Aegypti Regem Nectinabum, Magiæ peritissimum, hac cognouisse; Aegyptum in hostium venturam potestatem: hodie ea Turcæ vtuntur. nam in peluim aqua plenam iniiciunt cum varijs characteribus pretiosos lapides auri argentique laminas: tum responsum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricosas similiter aqua plenas: & inspectante puro puero, vel prægnante muliere: responsi loco, certę figuræ, & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quęsitarum figuras in speculis exhibet politis: in vsu fuit D. Iuliano Imper. qui imperium emit, de quo ista Spartianus: fuit præterea in Iuliano hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odium populi deliniri, vel militum arma compesci. Nam, & quasdam non cōuenientes Romanis sacris hostias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt, & ea quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantādo, vertice respicere dicuntur, Iulianus fecit: Tuncque puer vidisse dicitur, & aduentum Seueri, & Iuliani decessionem.] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pausanias agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cæreris ædem, fontem esse, qui à templo lapideo pariete secluditur.

Ibi oraculum maximè veridicum fuisse cognoui.] ex eo non rerum omnium, sed morborum tantum euenta prædicebantur. Speculum (ait) tenui suspensum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omnino non mergatur, sed imo ambitu summam aquam contingat. Deinde vbi odores adoleuerint, & rite Deum precati fuerint, inspiciunt in speculum, & ex eius imaginibus periturusne an victurus is æger sit, de quo consuluerunt, diuināt. Neque latius omnino huius aquæ diuinatio patet.] Sed, & de Pythagora recentiores memorant, solitū speculo concauo inscribere litteras humano sanguine temperatas, & speculum Lunæ opponere, sicque diuinare.

4. Non dissimilis præcedenti, κρυσταλλομάντεια; nisi quod hæc in cristalli frustis fiat annulo inclusis, vel vasculo alteri,

Spartianus in Iuliano.

In Achai

Cælius li.6.cap.2 Leloyer. libr.4. de spect.

teri, vel etiã nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit se dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530. ferunt in cristallo thesauros vidisse, a dæmone ostentatos: quos cum postea quodã ante vrbem loco effossos quæreret, adhibito familiari vno spectatore, & iam in specu arcam vidissent, atque ad eam cubantem atrum canem; magus specum ingreditur arcam aperturus, canemq; ab acturus, sed Cerberi offam secum non attulerat: itaque ille cacumen speluncæ quassauit, & miserum ruina obruit; qua & specus terra oppleta. Vir quidam; patrum memoria Græcarum literarum Latinarumque peritus, & fœlix si illotis manibus fidei mysteria contrectare non præsumpsisset, eruditum commentarium, in Germania, edidit, *de dæmonum natura*, eorumque libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixi, ex eo petita est, verbis ipsius sequens narratio.

Consulti, aliqui,] de rebus (ait) ignotis, in cristallis conspiciunt ea manifesto, de quibus quæsitum fuit. Et postea. Fuisse aiebat sibi notum vnum ex præcipua familia Norimbergæ. Eum quodã tempore venisse ad se, & attulisse in serico panniculo inuolutam gemmam cristallinam, figura rotundam, & dixisse donatam sibi illã fuisse a quodam ignoto, qui se ante multos annos de hospitio compellasset, forte in forum conuentum, quemque ipse in domum suam adduxisset, & triduo habuisset, secum. Fuisse autem ab illo discedente, & relinquẽte munus hoc, ad significationem grati animi, edoctum se cristalli vsum talem, si qua de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore. n. vt de apparentibus puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atq; affirmarat hic, se nulla vnquam in re fuisse deceptũ, & mirabilia de puerorum indicijs resciuisse: cũ cæterorum nemo quisquã aliud, quam nitidam, & puram gemmã intuendo videret. Quodam tamen tempore, cũ grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero illi quoque species in cristallo oblatas. Primo autem omnium formam viri sese exhibere solitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuisse, de quibus interro-

A gatum esset, cætera: explicatisque cunctis, illam rursus viri figuram discessisse, & euanuisse reliqua. Discedentem autẽ eam, quam diximus, figuram viri, risam sępe vrbem perambulare, & ingredi tẽpla. Fuerat autem fama passim dissipata de illis indicijs, vt negantibus aut dissimulantibus suum delictum aliquod, vulgo minarentur: se relaturos de eo ad illũ se in cristallo ostendentem virunculum. Quinetiam compertũ est, fuisse a doctis

B quibusdam, de dubitationibus suis in litterarum studijs aliquando nescio quid propositum, & in cristallo lectum. Sed his, & alijs huiusmodi compluribus commemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquãdo ad se venisse cum tali oratione: arbitrari se tẽpus esse, vt a cristalli tali vsu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso nõ leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauissimos, se diu sane perpessum esse: itaq; se decreuisse deinceps

C nihil cum illo experimento velle negotij habere, & tradere nunc ipsi quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sępe demonstrasset, neque nesciret qui rumores in ciuitate percrebuissent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuisset. Tum Spenglerus collaudato eo, accepisse se aiebat cristallum, & in minutissimas partes contudisse, & vna cum serica inuolucro in latrinam abiecisse. Bene profecto bene, nec aptius potuit, vtinam sic oẽs hęc; & similia superstitionis

D arma aboleret. Nec verendũ quidquam est cuiquã, ne forte se dęmon vlciscatur. impune hoc omnibus, qui cũ fide fecere. Burdigalæ adnouatus quidã paredrinm habebat in phiala vitrea: eo mortuo, hęredes nec phialã retinere volebant, nec frãgere audebãt: consiliũ petituri, adiere colleg. IESV, patres iussere phialã deferri ad se; corã ipsis se terrę illaturos. attulere, sed orarũt ne corã ipsis frangerent: immania

E se metuere visa recedentib. ergo illis, in accensum tũ forte clibanũ magna vi phialã coniecere, & nihil aliud, quã ex vtriusque elementi conflictu breuẽ stridorẽ audiuere. Mihi ipsi cum anno 1578. iudicis adhuc ministerium obirem, inter rei cuiusdam Licentiati annotatas a fisco chartas: pręter libellũ Magicis plenũ characteribus oblata simul capsula, sandapilę more efformata, & in ea virunculus mãdragoreus,

goreus, ater, & situ pædoreque obsitus, largo capillitio, sed imberbis: hunc, vulgo putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mire efficacem: accepi librum, capsam, & fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui abruptis auulsisque brachijs. dictitabant qui aderant, magnum mihi, & domui periculum imminere: risi, & abire qui metuerent, iussi: adeuntibus in focum qui aderat, conieci: nec aliud quam vstæ radicis, nidorem percepi.

5. Loco succedit, δακτυλομάντεια, quę diuinat annulis ad certam cœli posituram constructis vel incantatis, & super tripodem ad certa verba motis: descripsit Ammianus lib. 29. cuius verba dabimus. sect. 3. questio. 7. vel annulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis; quo (teste Herodoto) fretus candaulem interemit. tales duo illi phocensium tyranni, de quo Clemens Stromateus; qui sonitu sponte edito eum commouebant de commodo rerum gerendarum tempore: qui tamen insidias conspirantium sic euadere nequiuit: Fuit huiusmodi annulus exitio cuidam Hieronymo Cancellario Mediolanensi: vt & alteri, qui cum eum in ignem proiecisset, sed mente non bona, statim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc æuo, alium emerat aureis viginti: promiserat venditor, semper, dum gestaret, aleæ, & chartarum lusum fore lucrosum. ita, ludit primo, procedit non infeliciter: redit ad fritillum, sed magna cum nummorum iactura. Sic se delusum videns, quem emi non oportuerat, annulum confringi iussit.

6. Occurrit, ὀνυμάντια siue, ὀνυχομάντεια, in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguem illinebant, & vngue solem versus obuerso, certum quid submurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlterius progressum malum. Queuedum quendam Veteranum militem Hispanū noui, bello, & armis, quam pietate clariorem, qui; quo tempore Dux Medinæ Cęli ex Gallæcia soluebat, Belgium petens; Bruxellis, non vni in vngue suo classem è portu Corunnę soluentem, & paulò post procellis vehementer afflictam, velut in speculo clare ostendebat. Hic ille, qui vulnera quoque solis verbis sanabat aliorum sua sic sanare ipse, vel alijs sananda permittere detrectabat.

A 7. Quidam putant esse, ἀηρομάντειαν, illam Aristophanicam, in *Nubibus*. Sed ista, si tonitru, fulmen, oscines, & alia similia considerat, pertinet ad augurium, si planetarum adspectus fœlices aduersosq; ad astrologiam: si quædam aereorum spectrorum insolita visa, vt equitum, &c. ad στρατοσκοπίαν, referenda sola huc spectat, quæ ex aere coniurato dabat oracula, de qua Pictorius, de magia ca. 10. Cardani Aeromantia de qua ibi agit, potius
B Hydromantia dicenda est.

8. Dici potest, φαρμάκεια; qua vtuntur incantatores, ἐπῳδοί, qui diuinant freti solo dęmonis commercio; præter incantationem nihil adhibentes: vt Fessę faciūt quædam mulierculę tribades; & nonnullæ Aegyptiæ siue Zingalæ; de quibus postea, totam Europam percursantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim; *in Apulei asino*, quidam Diophanes. *Vide Io. Leonē in descript. Afri. l. 3.*

9. Est, κοσκινομάντεια quæ vsurpata
C veteribus (vnde, & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant, & eleuabant, & præmissis verbis conceptis, subijciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse, reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur; vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non
D potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum, fecit in cōsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoscus libr. 2. de vera, & falsa prophetia modum furti concipiendi Ch, probandi) per lancem, & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabula. cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisi-
E milius quam quod post Zatium Alpinum Franc. Balouinus in libro 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexand. Genial. dier. libro 6. capit. 10. Scripsit de μυτραγύρταις prætextu religionis furantibus. *Theocrito, Luciano. Polluci.*

10. Ad eundem vsum erat, ἀξινομάντεια: qua securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem

dem securi imponebant, vt Plinius refert. libro 36. capit. 19. Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo, habes apud Suidam ex Aristophane.

Gregor. li. 7. epist. 7. & in Dial. li. 3 ca. 26. & 28. & ho. 1.

11. Erat, κεφαλαιονομάντεια: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse. volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. Vehementer suspicor prius illud de Arcadio pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hincque factum vt Apion, & reliqui Aegyptij, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

12. Κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomẽ suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: ex oculo quoque excusso, hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem, & Christum item exorcismus in furem. in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aeneus triangularis, cõditionibus certis consecratus, incutiturque maleo cypreßino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur prodetur. Rostochij quidam pecuniam in quodam loco seposuit. cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum cõuenit, ab eoque petijt, vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri diabolica opera vsus est, oculum amisit.] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri moliebatur? subdit; *Gustronij quidam cochleum argenteũ amiserat: cũ autẽ furẽ ex oculo quoque excusso cognoscere cupere, fabrum adijt ab eoq. petijt, vt sua arte magica furẽ oculo priuaret, quod & factũ est, & statim filiolus illius, qui cochleum in quendã angulum coniecerat, oculum amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorum historijs, in ijs quę de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomantiam vocare possumus. Narrant sequentia de Rege Holata Outina, cum exercitu subsistere iusso, senem magum centum, & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium foret pronunciare iussisse.

Tum magus locum in medio exercitus parauit,] & conspectu Outignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus, & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humũ tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadratem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanã effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momẽto in pristinum statum redijt, lassus tamẽ admodum, & quasi attonitus; deinde circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum espectarent.]

Claudat seriem Salisberiensis, lib. 1. de nugis curialium c. 11. scribens; *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubijs doceantur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De mãganiæ speciebus in quibus, vel nõ est explicitum pactũ vel latens admodũ est.

HAec implicitam habentia pactionẽ reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinã, Augurium,* & *Sortes.* de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haurispicina siue Ariolatione.

A*Riolatio* latissima significatione omnem complectitur diuinationẽ: sed hic

hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cũ scribit; Arioli vocati propterea, quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt.] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano, & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerunt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictam ab obseruandis horis, melius alij, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nunc vtrumque nomen media quadam, & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπίᾳ veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificijs Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, non tamen semper pactum explicitum: hodie fieri potest, vt neutrum interueniat.

li.8. Etymol.c.9. li. de magor. præstig. ca.1. 26.q.3.

Haruspicum, seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus in Esai.c.47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attractabatur. dum vinum ei infundebatur. possumus vocare victimariam, θυτικὴν siue θυματικήν: quæ omnia, si quis volet exemplis confirmata, is adeat Bern. Brissonij, crudeli certe, & indigna morte absumpti viri, Formularum lib. 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa:

Appellite aris candidum 1 tergo bouem.
Curuoque nunquam 2 colla depressum iugo.
Opima 3 sanctas victima ante aras 4 stetis.
. . . Huc propere 5 admoue
Et sparge 6 salsa colla taurorum mola.
Placidone vultu sacra, 7 & admotas manus
Patiuntur? . . . . .
Vnone terram, ac vulnere afflicti petunt?
Vtrum citatus 9 vulnere angusto micat.
An lentus alias irrigat plagas cruor.

Secunda vero fuit *extispicina*, qua motum, & singula mactatæ hostiæ membra rimabantur, iecur maxime, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία: hanc vbertim rident Lucianus, & Arnobius, describit noster ille eadem Tragedia:

li. de sac. libr. contra gent.

Ede certas viscerum nobis notas.

A *MAN. Genitor, quid hoc est? non 1 leui motu, vt solent,*
Agitata trepidant exta, sed totas manus
Quatiunt, nouisque prosilit 2 venis cruor,
Cor marcet ægrum 3 penitus, ac mersum 4 latet,
Liuentque 5 venæ, magna pars 6 fibris abest,
Et felle nigro 7 tabidum 8 spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita 9. paribus bina consurgunt toris:
B *Sed vtrumque casum 10 tenuis abscondit caput*
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hostile 11 valido robore insurgit latus,
Septemque 12 venas tendit: has omnes retro
Prohibens reuerti limes 13 obliquus secat,
Mutatus 14 ordo est, sed nil propria iacet,
C *Sed acta retro cuncta. &c.*

Fuit autem non quorumuis, sed certorum animalium inspectio. Iuuenal. Satir.6.

Spondet Amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Testamentum ingens, calida pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruspex:
D *Pectora pullorum rimatur, & extra catelli,*
Interdum pueri. . . .

Sed ex secti matri viuenti, vt ex nefarijs Iuliani Apostatæ magicis docemur.

Tertia est πυροσκοπία, & πυρομάντεια: in hac aliquando pix trita in ignem spargebatur, aliquando tedæ pice illitę accendebantur, & certis characteribus signabantur, & si flamma tædarum in vnum coibat, prosperum: si lambens, & diuisa E comparebat, infelicem; si tricuspis assurgebat, gloriosum euentum: si varie dispersa, in ægro mortem, in sano morbum: si crepitans, infortunium: si subito extincta ingens periculum ominabantur. aliquando hostiam in ignem conijciebant, & dumtaxat considerabatur flamma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod prosperum: an vero diuideretur, quod aduersum. quis ignis color, splen-

splendor, ascensus, strepitus: an cito victimam comprehenderet, an exstingueretur, & similia, quidam putant auctorem huius fuisse Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vsa Tanaquil, teste Valerio maximo. de irac. idem Tragicus:

lib.1.c.6. *TIR. Quid flamma? largas iamne 1 comprendit dapes?*
MAN. Subito refulsit lumen 2 subito occidit.
TIR. Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus stetit,
Rectusque purum verticem 4 cœlo tulit,
Et summam 5 in auras fusus explicuit comam?
An latera 6 circum serpit incertus viæ,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. Non vna facies 8 mobilis flammæ fuit:
Imbrifera quales implicat varios sibi.
Iris colores; partæ quæ magna poli.
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisve sit dubi es color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus vltimum in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Discedit. . . . .
Immungit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

Vtuntur hodie Lituani. nam ægris si vmbra, corpore igni opposito, aduersa cadat: certam spem recuperandæ valetudinis concipiunt: sin auersa ceciderint: conclamant, & pro deposito ægrum habent. An ab hoc vitio immunes Germani? qui in succêsione pirarum, quas pie in honorem B. Ioan. accedunt, veteri idololatriæ Chaldeorum, & Aegyptiorum in sacrum morem commutata: peccant dum ad crepitum, summum, flamæ modum, & similia attendunt: item quia definitis vicibus circumuire, vel transiliri debere putant. sunt enim ista, vt recte censuit Vvimpina, reliquiæ veteris paganicæ lustrationis & traductionis per ignem, quam ex sacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos congeram.

Amanias li.3. de nar.

lib. de diuin. ca.2.

Quin etiam (ait) liberos suos per ignẽ traiecit. Quid autem istud verbum sibi, quæso vult? Iosephus tradit Achazum quendam suorum filiorum Baali solido sacrificio concremasse. Verum Theodoritus aliter sentit: arbitror, inquit, hisce verbis significari speciem quandam erroris, qui ad nostra vsque tempora durauit. Videmus enim semel in anno rogos accendi, quibus inijciantur pueri quidam & viri. Quinetiam infantes ab ipsis matribus per naturam transportantur, quæ res videtur esse quasi quædam auerruncatio, & lustratio.] Sic Glycas.

2. Anna. fol. 269.

Quarta est nubila *καπνομάντεια*, fumi obseruatrix, eaque duplex. nam vel grana sesami, vel pauperis nigri in ardentes prunas iacebant, & inde surgentem fumum notabant: vel sine huiusmodi granis, solum obseruabant sacrificij fumum, & interdum fumum rogi. Hoc pertinet illud Nasonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis, & Etheoclis, *Card. li. de vera Sapient.*

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensa separat ira pyra.

De fumo illud Papinij est lib. 10. Thebaid. vbi postquam pyromantiam Tiresiæ descripserat, addit eum ore fumum fatidicum hausisse.

Ille coronatos iam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iste fumus est. nam quis credat flammam hausisse Tiresiã, & superuixisse? Vsos etiam Capnomantiæ Iudæos, & considerasse an fumus, qui ex victimarum sacrificio ascendebat, rectus ascenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophil. in Oseæ cap. 4. Pictorius li. de magia, ca. 11. quosdam Papinij versus de morte menecei huc retulit, qui perspicue ad Pyromantiam pertinent. Non aliam speciem, sed genus quoddam ipsius Capnomantiæ putarim fuisse *Thurifumiam* illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius.

Thurea nec supravolitante altaria fumo.

Hoc verum de ista: sed alia longe, de qua Dion.

Quinta est proprie dicta *λιβανομάντεια*, quam proponit Dionius Cassius agens de Nymphæo prope Apolloniam, ibi & oraculum (*inquit*) editur, idque hoc modo. Thure accepto, precibusque eius *li.41. hist. August.*

rei

rei ergo, quam volunt, factis, ipsum thus. A vt secum eas preces deferat, ad ignē proijciunt: tum si ratum futurum votum, ab igni thus è vestigio corripitur, ac si thus extra ignem forte deciderit, accurrens ignis id abripit, & consumit: sin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus, & si in ipsam flammam conijciatur, recedit ab ea, atque effugit, ita vtramque partem ignis futura prædicit; morte nuptijsque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud consulere.] B

Card. lib. de vera Sapient.

Sexta est τεφραμάντεια, siue σποδονομάντεια, qua diuinabāt olim ex cineribus sacrificiorum videtur hoc factum in ara Apollinis Ismenij, & ideo Sophocles in Oed. Tyr. vocasse cinerem diuinatoriū, μαντείαν σποδὸν forta ssis tale, quid etiam obseruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moschus vocauit, κόνιν ἦραν, vbi ex Pausania docui quondam, per κόνιν, significari τέφραν, per puluerem cineres sicut, & in Herc. Oetæ sumitur. C

in Adu. ad Senec. Medea v. 81.

Et cineres patrio puluere sordidos,

Hodie viget quoddam superstitionis huius vestigium, cum res, de qua diuinādum, digito, bacilloue cineri inscribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad literas, quæ in cinere agitato apparent. Item cum iubent aliquem tres personas cogitare, quibuscum matrimoniū optet, vel speret contrahere, tum tres ducunt sulcos in cinere, illi autem iubetur D singulis personis suum sulcum deligere, tum auersus stare ne sulcos videat. quos interea alter tamdiu forcipe ostendit, donec eorum vnus ab illo ter diligatur, & quam ille sulcus destinabat, ea spondetur ipsi vxor futura, posset hoc vltimum ad sortem diuinatoriam reduci.

Septima est ὑδρομάντεια, & οἰνομάντεια, qua considerabant colorem vtriusque laticis in sacrificio fusi Aeneid. 4.

(Vidit thuricremis cum dona imponeret aris E
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusaque in obscœnum se vertere vina cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.

Ariolationem ergo hic alij agnoscunt, ego potius diras, seu omen, vt in illis Thyestæ,

lib. 3. de ... Augusti

Vernæ capiti fluxere rosæ,
Pingui madidus crinis amomo,
Inter subitos stetit horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus,
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item,
Sed quod hoc? non vult manus
Parere: crescit pondus, & dextram grauat.
Admodus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis sunt, sed sub augurijs comprehensæ, seu auspicijs, de quibus sect. seq. Persis diuinationem ex vino tribuit Alexand. Neapolit. libr. 5. cap. 13.

Octaua forma ducitur, ab edulibus varijs, vt κριθομάντεια ἀλφιτομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balsam. in 6. Syn. quæ in Trullo. mulieres quædam (*inquit*) cum ordeo ea, quæ ab alijs ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κριθριαι quæ Ecclesijs, & sanctis imaginibus assidentes, & se ex ijs futura discere prædicantes, non secus ac Pythonissæ futura prædicunt. Alia posset videri ab Horatio significata lib. 1. epist. ad Fuscum.

Vtque sacerdotis fugitiuus liba recuso.

Nam in m.s. vetusto Sancti Laurentij Leodiensis eo loco adnotatum: Cum in seruis suspicio furti habetur, ad sacerdotē ducuntur, qui crustam panis carmine infectam, dat singulis: quę cum hæserit gutturi, manifesti furti reum asserit.] Sic ibi legitur, quod non tam explicando carmini, quam notandæ superstitionis priscę causa volui adscribere. In Antisiodoriēsi concilio can. 4. sic legitur: non licet sortilegos, vel auguria respicere, nec ad characteres, nec ad sortes, quas sanctorum vocant, vel quas de ligno, aut de pane faciūt aspicere, sed quæcumque homo facere vult omnia in nomine Domini faciat.] Item aliam puto quæ in sacrificijs (quam Theocrit. describit in Pharmaceui.) obseruabat molas & libamenta, & pręcipue triticum, hordeum, far, & ex eo tosto fresoque factam farinam, & ea mox subsecutam Victimæ conspersionem. Seneca:

Et sparge salsa colla taurorum mola:
Qua de re ex Dionys. Halycarnas. Suida, & alijs multa ibi in Comment. notaui: χυρομάντεια perficiebatur caseo, ἰχθυομάντεια piscibus, quæ antiquissima: nam vsi illa Polydamas bello Troiano, & Tiresias Thebanus: apud Lycios à piscibus viuis non vno loco petebatur, sed in Dina fossa, & in fonte Apollinis apud Miras & apud Syrrhum vicum ᾠοθυτικὴ seu ᾠομάτεια ex signis quę in ouis apparebat, qua Orpheum vsum vult Suidas: de eadem nonnulla Leonibus libr. 3. var. histor. capit. 13. huc referenda præstigiosa illius nuperi impostoris scedulam in ignē coniectam, in quodam ad latorum ouorum illæsam ostentantis. Huc non est referenda superstitiosa expiatio Isiacorum per oua, de qua Iuuenal. Sat 6.

In Oed. v. 334. & 335.

Cæl. li. 7. ca. 19. & Plin. li. 9. ca. 16. & li. 32. c. ... Plut. lib. de indust. animal.

Nona est κηρομάντεια qua vtuntur hodie quoque Turcæ: cum ceram liquant, & aquæ guttatim instillant, & figuras inde ortas obseruant. Alsaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cum aliquis ęgrotat tot cereos æqualis ponderis incendūt, quot Sanctos morbi immissores autumant, & cuique cereo suum sanctum appropriāt, cuius cereus primus cōsumptus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læsoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viscera. Vsus ea Heliogabalus, monstrum non homo: vsus etiam Iulianes Apostata, qui grauidarum aluos exsecabat, vt Antiochiæ & Carris deprehensum: vsus & teste Ammiano libro. 29. quidam Pollentianus, vsæ & Arlunæ Scythicæ, vt est libr. 1. Annal. Boior. à quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus libro 8. histor. Polon. vsi, & Lusitani veteres apud Strabonem libro 3. Hæc ad extispicinam commode reduceretur: vt, & ad hanc, sacrificium filiorum in Topheth, vbi igne absumebantur in honorem Molochi in Sacra Scriptura.

Cedren. in Anna. & Theod. li. 3. c. 21. & 22.

4. Reg. 16 v. 6. Exe. 20. v. 31.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combustione, prosperum signum, si obstreperet cum fragore, infelix, si iuxta Propertium, taceret *exstincto laurus: adusta foco* de hac multa, & ita, vt nescias, quis à quo acceperit, Parrhasius, ac Rhodiginus. vaticinabantur autem præmansis lauri folijs, testibus Lycophro, & Hesiodo; vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Constantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

Duodecima potest esse βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, saluiæ, myricæ, ficus, & aliorum simplicium folijs ramulisue, consignatis nomine quærentium, & quæstione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quæstio, sed oraculi carmen erat inscriptum. συκομάντεια ficus folia postulabat. De diuinatione per tamaricem seu myricam, ex Nicandri Scholiaste, sic Cęlius Rhodiginus.

Ian. Parrha. in Claudiani li. 2. de rap. Proserp Cal. Rhod. li. 5. antiqui. c. 7. & 2. antiq. lect. c. 29.

Appollo myrica vates sanxit prænunciare mortalibus futura,] propterea insignem fruticem hunc Nicander μάντιν vocat, id est vatem. Quin & magiritem Scythæ myricines vaticinantur ligno. Sed, & in Lesbo Apollo myricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque est cognominatus. Et Archæus prodit quandoque in somnis visum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquissimam esse plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id est tamarice, vt interpretatur Dioscorides: sicut apud medos magi.]

Decimatertia ὀμφαλομάντεια, obstetricum propria: quæ per nodulus vmbilico, & secundinis adhærentes conijciunt, quoties puerpera sit postmodum paritura.

Decimaquarta nouitia quoque est, ex eadem obstetricia schola, superstitio, ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in vtero materno tribus membranis inuoluitur: quarum prima dicitur χορίον seu secundinæ: alia vero à farciminis forma ἀλλαντοειδὴς, tertia à mollice ἀμνίον. hæ duæ posteriores aliquando cum fœtu sic erumpunt, vt facies, ac caput infantis quasi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (*den helm*) hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & causidici Romani multa pecunia inuolucrum istud emebant, se illo ad causæ victoriam iuuari multum arbitrantes. Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομάντεια, de cuius vanitate legendus Leuinius Ziricæus. Sed, & Iouius, ne

Lāprid. in vita Diadumeni. li. 2. de occult. nat. mira. c 8.

ne quid superstitionis omitteret, nimis huiusmodi vanitatibus, pro Episcopo, deditus, in Ferdinandi Daualli natiuitate (li. 1. Piscarij) huiusmodi pelle inuolutum ex vtero prodiisse considerauit.

Decimaquinta est æque ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim* cuius Rabbini mentionem à Mose factam comminiscuntur, nempe volunt fuisse animal quoddam, nomine *Iedua* ידוא humana forma, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo instar cucurbitæ humo adhærescebat, & quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depascebatur: capi à venatoribus non posse, nisi sagitta funis præscindatur: tunc statim expirare per eius ossa, certo ritu in ore gestata, vaticinandi donum nactos homines indeque artolos dictos *Iddegonim*. tales isti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui, & terræ cum suo: *Iddahbonim* ידעני affigantur, & cum eo conuiuentur. Nisi humanam illi formam attribuerent, possemus suspicari, eos allusisse ad Plant. animal quoddam agni specie, quod nasci ferunt, sic terræ cohęrens, & vicina sibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina depasci, & pabuli post defectum marcescere, in vicina Moschouię Tartaria: de quo Sigismundus *in Moscouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & plenius ex professo Andr. Libauius p. 2. singul. disp. de agno Scythico.

Moses Sarsonis F. in præceptum Negatiuum 8. Deut. 18 & Leui. 19.

Decimasexta est λιθομάντεια: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: sed ritus eius mihi non satis perspectus. Huc spectat Caldęorum lapis Mizoris, de quo ita Zoroaster. Ηνίκα δερχέμενον δαίμονα προσγειον ἀθρήσῃς Θύε λίθον μνίζουριν ἐπαυδῶν.

Quando conspexeris dęmonem terrestrem (tibi responsum expetenti) accedere, incantans sacrifica lapidem mnizurim. vbi Psell. in Scholijs rem aperit: Dęmones (ait) circa terram volitantes natura sua sunt mendaces. Quod si ex his verum aliquem sermonem audire cupias, aram appara, & sacrifica lapidem MNISVRIM, Habet enim hic lapis vim aduocandi maiorem dęmonem, qui occulta ratione materiali genio applicatus, rerum inquisitarum veritatem insusurrat, quam ille porro homini interrogā-

A ti profert. Indicat enim nomen ipsum, quo in aduocatione vtendum est, vna cum lapidis sacrificatione.] Hęc Psellus, cui similia Nicephorus ad librum Synesij de insomnijs. fuit hęc vanissima superstitio, putantium non omnes dęmones ęquè mendaces, sed aliquos veraces, deinde, & illud erroneum quosdam esse materiates, ἀφεγγέος ὕλης ἀναπλώμενος, materia tenebrosa plenos, vt loquitur. Hic ergo magicus ritus Chaldęorum. Non desunt, qui putent Iudęis in vsu fuisse lapides quosdam Diuinatores, & eos pro-

B hiberi à Mose Leuitic. 26. ver. 1. nam vbi noster vertit, *Lapidem insignem*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alij *Lapidem speculationis*. Sed illi nugantur cum suis, quos nimis libenter sequuntur Rabbini. nam *eben MasKith* vocat lapidem pictura, vel artificio aliquo sic ornatum, vt aspectu suo homines capiat, & alliciat ad honorandum: ideo

C enim additur, non quidem, vt diuines per illum, sed, *vt incurues te ei*, hoc est, vt adores illum. Non vos celabo, quid aliquādo mihi de hoc loco in mentem venerit, antequam editionem Romanam viderem. Suspicabar nostrum interpretem primo scripsisse, *Lapidem in signum*, inde cum alia verba transposuissent, *in signum lapidem*, factum denique *insignem Lapidem*. confirmat coniecturā versio LXX. in qua diserte scriptum: λίθον σκοπὸν

D *lapidem signum*. Et fuit illa veterum superstitio: qui mercurios ponebant in vijs, vel alios Deos, *vios*, siue *viales*, itinerum indices, & signa. prohibeat ergo legislator, non lapides indices viarum poni, sed poni, huiusmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quę de radice שכה SaKah, prolixe hic Oleaster adferat, sed erobare nequeo, quod vulgatum interpretem tam facile deserat, imo, & de versione loci Iob aperte igno-

E rātię accuset. Etiamsi vera significatio foret, operire, dicere possem: quę picta sunt, coloribus esse contecta, & operta. Posset quis ad hanc speciem referre quorumdā superstitionem, qui vt somnia ipsis contingant futuri, pręnuncia, gestant amethistum gemmam.

Decimaseptima occurrit ῥαβδομάντεια, quę multiplex fuit, de qua sic Cælius Rhodiginus d. c. 29. scribit.

Virga

Virga in rebus diuinis eximij cuiusdã vsus fuisse veteribus, ex plerisque coniectare licet. Nam, qui Persicos ritus diligẽtius animaduersos litteris mandarunt illorum magos, qui sacrificijs præficiuntur carnes super myrto, & lauro positas tradunt subtilibus virgis adurere, mox, oleũ lacte melleque commixtum conspergere, ac comprecari, fasciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio surrecta stabat ara, vbi inexstinctus seruaretur ignis, fierentque itidem comprecationes, non sine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque, vbi vaticini traduntur plures, salignis virgis diuinatio concipitur, quas dissoluunt, ac separatim singulis humi constratis vaticinantur, interim virgas comprehendẽtes, componentesque. Narees vero, quos esse Androgynos putat Herodotus, tiliam scindentes trifariam, digitosque implicãdo, ac resoluendo præcinunt futura.] *&* *postea*, Etenim in plerisque locis virga (vt diximus) præsagiunt, quod in primo compositionis, tertiæ Dion quoque cõfirmat. Quæ ille de Persis Magis, ab Herodoto libro 1. & Strabone libro 15. mutuatus, quæ de Scythis, & Enarijs. Herodoti libro 4. Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuisse, colligitur ex Historijs Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum dumtaxat caput. quædam enim explicitam continebat inuocationem, nempe quæ conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, sponte sua, in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad sortes pertinet, quando regnum, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: sic Aaroni prærogatiua Sacerdotij, virgula contingit florente, sic & Beatam Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Iosepho spõsam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria sors permissa. Aliquando ad ariolationem nostram (quam auspicium vocauit Tacitus) referenda: vt illa Persarum, & Scytharũ, Germanorum quoque, quam Tacitus descri bit libro de moribus Germanor. qua de re nos postea plura Sect. 3. Aliquando ad omnia, vt illa, de qua sic Crantzius libr. 4. Metropol. c. 19 & 29.

li. 1. rerũ Neapol.

Memorant Annales Henrici III. Imper. fabulã de Hildebrando puero, quod

A cũ filius esset fabri lignarij, ex sarmẽtis ordine cõpositis, inscius ipse has litteras conseruarit: quibus astans homo litteratus legerit ex ea compositione scindularũ: *Dominabor à mari ad mare.* Vnde coniectans diuinum aliquid in puero, suaesrit parenti, vt eum litteris traderet. Traditus profecit, & in Cancellariam Regis peruenit, & Scriniarius euasit. Somnio admonitus Imper. de eodem, quod cornua videretur habere, quibus filium suum cõtereret, hominem in vincula coniecit: sed

B ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacense monasterium petijt. Indeque profecit primum in Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouissime in Gregorium VII.] Hæc ex Annalibus illis Grantzius, quæ nescio cur fabulam vocet.

Decima octaua est λαμπαδομάντεια, quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendũt, sicque se res perditas confidunt inuenturos. Alia est vetus

C superstitio *Lucernaria*, de qua Propertius libro 4.

Sed neque suppletis constabat flamma lucernis.

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petronius in Satyra, *Lucerna humore defecta, tenue, & extremum lumen spargebat:*] hæc magis videtur ad hominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem,

D & licium; quem Sex. Pompeius describit, dubium mihi: puto potius non pertinere, quicquid Acron prodiderit. vide sub quęstio. 6. sect. 4. vers. 9.

Decima nona vocatur ὀμφαλομάντεια nempe duplex diuinatio, qua virginitatẽ puellæ explorabant 1. per funiculum, quę res etiam hodie in vsu prauo: & videtur olim eo respexisse Catullus in nuptijs Pelei, & Thetidis.

Non illam nutrix, orienti luce reuisens,

E *Hesterno poterit filum circumdare collo.*

2. Quod, auctore Guil. Parisiense, solitum in Britannia redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui, quæue sumpsit, nisi virgo sit, statim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur, vt arcana naturæ, vereor ne prorsus sint magica, certè

p. vlt. de vni. c. 22.

sunt

sunt illicita, & famæ restitutioni ob- A noxia.

Sunt & aliæ mille nocendi artes, & nomina mille, quæ vtinam, vt mihi, sic cæteris ignotæ, & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi, & Canonistæ. vide Euseb. lib. 4. Præpar. Euang. capit. si quis 26. q. 5. Ioannem Salisberiensem, lib. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medin. lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium Ebro 9. de Fato cap. 15. & 16.

SECTIO II.

De augurio, & auspicio.

AVgurium, vel dependet à natura, vt nautarum, agricolarum, &c. de quo postea (est enim commendatione dignum vtpote naturalis coniectatio) vel hominum industria atque artificio institutum, rebus futuris, nō necessarijs, C sed voluntarijs conijciendis inseruiens: de quo nunc agimus, quod ipsemet Cicer. vanitatis, & ineptiæ condemnauit, longe hac in re prudentior, quam Plato in Phædro, vel Xenophon, in Cyriped. Quod vero, & Aristoteles meminit augurij, ille vel populari ex sententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præsensionem auium, qua pluuias tempestatesque instantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Christia- D nis dubitare non licet, totam Augurum disciplinam, incertam, & illicitam esse: qua, quod abstineret Dei populus, etiā ab ariolo laudatur: quam sciunt omnes damnatā à Mose, ac Prophetis, & a iuris Canonici auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam sciunt pacti cum dæmone damnarià B. Augustin. sciunt à recta Philosophia, valde alienam.

l. 2. de diuinat. l. 9. de Histo. anim. c. 31. & alib. Nu. 23 v. 23. Leui. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10. Eccl. 34. ver. 5. Ier. 7. v. 9. c. illud c. sex & illud 26. q. 2. c. si quis Epis. c. aliquanti. c. si quis clericus ca. augurijs 26. q. 5. l. 2. de do. Christia. c. 24. docent hoc Cic. d. li. & Frāc. Pic. l. 6. de pran. c. 4.

Auspicij vero, siue Augurij vocem E nunc eo extendimus, vt etiam omnia comprehendat: sicut & Græci sumpserūt, ὀρνιθεῖαν, οἰωνιστικὴν, οἰωνομάντειαν, ὀρνιθοσκοπίαν, pro obseruatione cunctarū rerū subito, & inopinato, & insolito, accidentium, instituta ad cognititione in futurorum, vel occultorum.] Sic acceptum, reduci potest ad species quinque, primum ex cœlo, secundum ex auium volatu, vel garritu; tertium ex tripudio pullorum, quartum ex quadrupedibus, quintum ex diris, & portentis: & horum omnium communis diuisio est, quod eorum quædam sunt Oblatiua, quæ non poscuntur; quædam Imperatiuā, quæ veniunt optata, & quæsita.

1. Ergo genus è cœlo captato ab auguribus prospectu, & cœli regione designata (templum vocabant) expectabat B auspicium, nempe tonitru vel fulmem, siue fulgetrum: quorum alia bruta, quæ nulla ratione naturæ nitebantur, sed erāt vana prorsus, alia Fatidica: & hæc rursus, vel pestifera, vel consiliaria, vel auxiliaria, vel huiusmodi nugacissima, de quibus multa Plinius, & Seneca, quæ sanè eruditè refellit Vvimpina, lib. de diuinat. capit. 3. 4. & 10.

Pet. Sancti floribus Montepesulan l. hist. rep. memorab fol. 240. Varro li. 6. de lingua latina. Pli. li. 2. c. 51. & 54. & l. 28. c. 2. Senec. in Natural. quæstionib.

2. Ab auibus petebatur, vnde dictum augurium; quasi auigurium. Auium aliæ oscines, quæ cantu, seu garritu; aliæ Præpetes, quæ volatu putabantur prædicere, & & harum rursus variæ differentiæ, *funebres, cliuiæ, arculæ, volscræ, remores, inebræ*, & aliæ multæ. Stultitia hæc refellitur bene ab eodem Vvimpina lib. eod. c. 12.

Seru. l. 2. Aeneid. Festus in voce Oscines Gell. li. 6. ca. 6. Plin. l. 10 ca. 13. & 18.

3. De pullorum tripudio sumebatur. Duo a pullarijs pulli in cauea seruabantur. primo diluculo, imperato de more silentio, plus aut offa, cauea reclusa, pullis obijciebatur: si negligerent cibum, sinistrum auspicium erat; si auide depascerentur, ita vt aliqua ex rostro deciderēt, & terram ferirent, dicebatur. *Solistimum tripudium*, & habebatur secundū. *pauere* veteribus, idem quod ferire: inde dictum primo terripauium, deinde terripudium, denique *tripudium*. Idem & *Somniuium* vocatum a sono, quem plus edebat cadendo. Nugacissimū sane commentum, cuius, tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudij, & Lucij Iunij bello Punico 1. & Flaminij bello Punico 2.

de his Cicer. de diuina. Festus in Puls, & in Oscinū Polybius l. 1. & Valer. Max. l. 1. c. 4. Liu. l. 2.

4. Ex *quadrupedibus*, sumpta, teste Sext. Pompeio vocabant *auspicia pedestria*; vt apud Germanos ex equorū fremitu, propriū gentis (ait Tacit.) equorum quoque presagia, ac monitus experiri, publice aluntur ijsdem, nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti,

l. de morib. Ger.

contecti, quos pressos sacro curru sacerdos, at rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusque ac fremitus obseruant. nec vlli auspicio maior fides.] Durasse eam superstitionem diu postea, etsi paulum diuersa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noster Lipsius *in comment.* admonuit. De Lupino auspicio, Plinius, & alij valde multa, & prorsus contraria tradiderant, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello; de capra, asino, leone, vulpe, cane, mustela, ariete, & alijs; quæ Alexander nullis auctoribus firmarat, vir idem, supra modum diligens, accuratæ comprobauit.

ad Alex. ab Alex. li.5.c.30.

5. Sunt *Omina*: quæ pertinere ad auguria vel vnus ostendit Claudianus sequentibus versibus;

Nullusque dies non triste minatur.
Augurium, quoties flauentia serta comarum
Sponte cadunt? quoties exsudat ab ubere sanguis,
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniussaque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.
Tympana si qualiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres, & exempla prebet omnium seu Diratum, & quod vocauit *augurium*, postea vocat *omina*. Hæc solent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infusum namq; pateræ eius vinum nec semel, sed iterum, ac tertio, in sanguinem versum est. Qua de re consulti Magi monuerunt, vt ab incepto desisteret.*] Sed de omnibus plura diximus lib. 3, vbi de vana obseruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia, & ostenta, & monstra, quatenus quis vanam quandam ex his instituit diuinationem, quam veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena est Christiana obseruatio monitorum quorundam mirabilium; quæ quibusdam Deus largitur. Duo exempla referam infra cap. 3. q. 2. & alibi aliud: familiæ Estensis B. Beatricis apud Scardeonum, tale quod de monte Vesuuio, & moriturorum impiorum, & damnandorum mox aliquorum prædictione, Pet. Damian. epist. ad B. Dominic. Loricat. supra agens de Pandulfo Capuano, his verbis; *quandocunque in illis partibus reprob. diues moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur, & tamquam sulphureæ resinæ congeries ex ipso Vesuuio protinus fluit, vt torrentem faciat, atque decurrente impetu in mare descendat.*] miraculo ignis, addam aliud humanum. Herodotus lib. 8. scribit, quando Amphiensibus sinistri aliquid publice euenturum, solitam sacerdoti Mineruæ subito promissam enasci barbam. Sed redeo ad inanima. De familia Seruiliorum scribit Plinius nummum illis fuisse æreum; quem auro, & argento cibarent, qui ad futuros familię prosperos euentus crescebat, ad infœlices minuabatur, lege Plinium lib. 2. c. 65. De sanguinis admiranda in Gallia pluuia, quæ incidens supra carnem hominis, aut supra lapidem non poterat ablui, cadens vero supra lignum facile eluebatur; auctor ex Fulberto Carnutensi est Baronius Annal. X. I. anno Christi 1017. De fonte Glomuzezi narrat Dietmarius, qui quando lætus pace, & annona annus subsecuturus tritico, auena, & glande refertum se ostentat, quando pestis iminet cinerib. quando bellum, sanguine plenus fluit. quod idem Erasmus Stella, & Petr. Albinus *in Chronico Misnensi* asserunt. Albi in Germania fons est dictus *Dungerbrun*, qui quando decrescit grauem annonã, quando exarescit diram famem portendit. In monasterijs non raro accidit, vt religiosi morituri, in templis vbi sedilia sua habent trunco capite adspiciuntur. Quibusdam etiam nobilium familijs quædam notata, est quæ certissima suorum mortis indicia habet, si fons quadam natura sua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur. alteri signum est, si terra quædã arci ipsorum vicina in voraginem subsidit. In Bohemia spectrum femineum vestitu lugubri apparere solet in arce quadam illustris familiæ, antequam vna ex coniugibus Dominorum illorum è vita decedat.

li.1.c.7. de Xerxe.

cedat.

cedat. ita ex alijs; vt certa refert Phil. Camerar. operæ succeſſiuæ c.73. vide ſupra in princip. lib. & d. q. 2. *Monſtra* ſunt naturæ valde aberrantis à conſueta norma inanimantium productione ludibria. *Oſtenta* vero, & *prodigia* vocamus, varias, & terribiles, atque inſolitas in aere, aut alijs elementis apparitiones, ac ſonos, vel affectus, vt pluuias ſanguinis, acies in cœlo viſas, & ſimilia, quibus pleni Iulij Obſequentis, & Lycoſthenis libri, & Ioſephus lib.7. de bello, cap. 44. & egregiè Vvimpina lib. de ſignis. certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit conceſſa Danieli: non licet ea curioſe obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicendos: recte tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictã denunciant, vel ab inſtanti facinore, ac vitæ prauitate homines ijs deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuera enim idcirco illa ſolent à Deo oſtendi. Plura de his pete à D. Auguſt. lib. 21. de ciuit. Dei, ca. 28. & qui hos portentorum obſeruatores egregiè confutant Picus, Vvimpina, Medina, & Sirenius.

ar. c. 2. vſque ad 27. c. 5.

Picus l.6 de pran. c.6. vvimpin. ſupr. c.17. Medi. l.2. de rect. fid. c. . Siren. d. li. 9. ca. 19. & 20.

Vlt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius, & Dicer. & Arnobius meminère, quidam ad oſtenta referunt, cum Cælio Calcagnino, alij ad Geomantiam, alij cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Anxinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege ſi placet Antoniũ Valtrinum Comm. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partem dixi eſſe *Sortes*. Sors olim dicta *Phur*, vt patet ex lib. Eſther capit. 9. verſ. 26. quam plerique Perſicam vel Suſianum vocem eſſe volunt. aſſentior potius D. Hieronymo Hebræam eſſe. & deduci ab Hebræo פור phur, cadere, ſeu labi (etiam iuxta Furſter.) quia ſortes in vrnam coniectæ labuntur, vnde, & feſtum Hebræis *Phurim*, nõ *Phruim*. Ioſephus in hac voce mendoſus eſt, vel more Græco detorſit. Sors autem, teſte D. Thoma, triplex eſt, diuinatoria, conſultoria, & diuiſoria.

22. q. 95. artic. 8.

A *Diuinatoria* vocari poteſt κληρομάντεια: quæ ex genere ſuo prohibita, D. Greg. lib. 7. ep. 66. lib. 9. epiſt. 47. in Decretal. c. 1. de ſortileg. D. Tho. d. art. 8. & talis fuit ſortitio Ionæ 1. vt ibi poſt Lyran. & Feram optime Franc. Ribera. quę & ipſa multiplex eſt. vna, eadem cum oraculo, vt fuere ſortes Deliæ, Lycię; Antiates, Præneſtinæ & ſimiles: ſic accepit Seneca. in Troadib.

Poſt fata demum ſortis incaſta fides.

B & in Oedipo.

Sortes Phebi exitus.

Cæteræ ſortes p'eręque nomen à materia ſortiuntur: vt ſunt παλομάντεια, πεττιμάντεια, ἀστραγαλομαντεία, quæ bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum, vel in vrnam conijciebantur.

3. His ſimilis fuit κυβομάντεια, ſiue aleatoria, vt apud Propertium.

C *Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos,*
Damnoſi ſemper ſubſilere canes.

Huic deditì valde Auguſtus, & Tiberius Impp. teſte Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiuſmodi ſorte teſte Pauſamia Græci, apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teſte Suetonio, in Tiberio.

4. παλομάντεια, quam dixi, ſeu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germa-
D nis; ſortium conſuetudo ſimplex, *ait*, virgam fructifera arbori deciſam in ſurculos amputant: eoſque notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temere, ac fortuito ſpargunt. mox, ſi publice conſulatur, Sacerdotis ciuitatis, ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus Deos, cœlumque ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante notam interpretatur, &c. frequen-
E tiſſima quoque Sinis, hodie eſt fere ſimilis, quædam diuinatio duorum lignorum æqualium quam deſcribit fuſe Gunzalus Mendozius libro 2. hiſtor. Chinenſ. capit. 4. nec non Philippinenſium, ſeu Luſanorum in India, teſte Martino Ignatio Itinerarij capit. 8. In ſacris litteris inuenio nonnullas huic pertinentes, vt eſt illa ſagittarum de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua

li. de moribus German.

Oseas, & secundum nonnullos Moses. A
c.21.v.21 Ezechielis verba sunt: Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas. interrogauit idola, exta consulit. Ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalem] Diuinationem hanc varie explicant. orta diuersitate, quia non conueniunt: de significatione verbi *KoKol* קלקל quod D. Hierony. vertit, *commiscuit*, LXX. vero *fecit ebullire, & virgam* pro *sagittis*, ἀναβράσαι ῥάβδον, quod tamen Polychronius docet dictum phrasi Hebræa pro B misit, seu iecit sagittas. ἀντὶ τι φυλαβέλη γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο. κῷ ο ἑβραῖον. D. Hieronym. in Commentar. explicat modum diuinationis: stabit in ipso compito, & ritu gentis suæ oraculum consulet, vt mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorum, vt videat, cuius sagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare, hanc autem C Græci βελομαντείαν siue ῥαβδομαντείαν nominant.] & addi postea. LXX. hic non tam sensu, quam verbis à vulgata dissentire. Nam illud ἀναβράσαι, seu ebullire, nihil aliud est, quam velociter exire, seu ascendere. Sed alij putant eo significari genus alterum diuinationis: nempe commixtas sagittas in aerem fortiter iecisse, & in quam partem caderent, dextram an sinistram, versus Rabbath, an versus Hierusalem D obseruasse: sic R. Ioseph. & (vt videtur) Chaldæus Paraphrastes, eamque interpretationem optime tam nostra, quam Græca versio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam significat læuigare, & pollire, ideo exponunt, tersit, seu poliuit sagittas. volunt enim significari genus diuinationis Catoptromanticum: quo augures in splendenti cuspide, velut in crystallo, vel vngue, futura inspiciebant: sed cum hoc E sit recentiorum commentum, præstat Diuus Hieronymus & LXX. illos sequi.

Alter locus est Deu. 8. v. 11. Vechober chaber. וחובר חבר quod noster vertit *incantator*: recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant, speciem ξυλομαντείας qua per frustra lignorum iterū coeuntia diuinabatur. Sed nostram versionem confirmant LXX. φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδὴν, *veneficus incantans incantationem*: & recte, incantatores enim, à *Chabar* חבר, quod significat, se sociare, vocantur *Chabarim*, quasi dicas socij, nempe dæmonum, quibus se pacto, seu fœdere inito coniungunt. Lōge ergo clarius vertit noster vulgarus, quam recentiores, isti: & bene Pagnius retinuerat versionem LXX. interpp.

Tertius locus est Oseæ 4. v. 12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annunciauit ei,] non constat, de quo genere hoc dictū. apud Hebræos, R. Moses Samsonis F. in explicatione præcepti Negatiui. 52. commemorat huiusmodi rituum: decorticabant bacillum ligneum vno tantum ex latere, tum in aerem proijciebant, si fortuito casu, primo iactu apparuisset, superior pars decorticata, at secundo iactu, superior pars adhuc vestita, prosperum successum augurabantur: sin è contra primum pars vestita, infelicem: si vtroque iactu vestitum, vel nudatum latus superius fuisset, mixtum euentum sibi pollicebatur: & hoc ab Osea putant significari. D. Hieronymus autem vult, de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομάντειαν, quod illic βελομάντειαν pro ijsdem enim ista accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Osea*, sed aliter explicat ipsum ritum.

Virgas (inquit) duas statuentes, carmina, & incantationes quasdam submurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione, aut effectu, cadentibus: considerabant, quonam vtraque earum caderet, antrorsumne, an retrorsum, ad dexteram, vel sinistram. Sicque tandem responsa dabant insipientibus, virgarum casu pro signis vsi. Eundem ad modum Nabucdonosor vaticinabatur, vt IezeKiel habet.] His adde, quæ dicta supr. sect. 1. superst. 17. & scito etiam in Antissiodorensi consilio mentionem fieri sortium de ligno prohibitionem can. 4

5. *Species* est *Geomantia*, cuius laboriosa industria mentitur artem, nam sexdecim figurarum in solo, vel abaco mina τεχνικὰ dispungit, ex sedecim add

diuersitis

diuersis punctorum coordinationibus, quæ nomina singulis suis astris putant respondere. hoc olim Hali, & famosus Magus Oliuerius Malmes burius, libro edito, & postea Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmensis, & Gaspar Peucerus Lutheri sectator: quorum libri prohibiti; sunt complexi scriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter prosecutum, cum verissime fateatur, toti illi disquisitioni nullam prorsus rationem, nullam veri speciem subesse. Archimagus quoq; Cornelius suam diuersam ab illa aliorum, Geomantiam, æque fallacem, & mendacem, posteriore scripto fuit testatus. Picus de hac cecinit.

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam: Hanc descripsit Pictorius in Epitome de Magia cap. 8. Quanta ergo dementia est his vacare, quæ à suis damnatur auctoribus? Ex pijs scriptoribus, & catholicis ærudite refutarũt sæpe iam citati Franc. Picus lib. 6. de Prænotion. c. 3. & qui, toto clam opere ex Pico plurima, Conr. Vvimpina lib. de diuinit. cap. 5. & Iul. Sirenius lib. 9. de Fato cap. 38.

6. Vocant στοιχειομάντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri, vel Virgilij, & attento primo, qui obuius inspiciẽti, versu. Sortes Virgilianas, vel Prænestinas vocabant. Sic Socrates mortis suę diem coniecit: Sic Claudius, Traianus Alexander, Macrinus, Gordianus, iunior, & alij Impp. tempus regni, vel vitæ, vel alia, qua de re Suetonius in Tiberio, Spartianus in Adriano, Lampridius in Alexandro, & alij in horum vitis. quædam Lipsius lib. 2. Elector. cap. 12. Iudæos quoque solitos in quauis ferme re inchoanda, sic ex sacris Biblijs apertis sortiri, docet ex Thalmudicis Iosephus, Stephanus in libro 1. Machab. cap. 3. num. 48. Huic vanitati Gentilium deinde successit apud Christianos, apertio Veteris, aut noui testamenti: quam insigni blasphemia vocant Sortes Apostolorum, seu Sanctorum: hac vsi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum: & Romanus Diogenes, apud Cuspinianum: & Andronicus senior apud Gregoram libro 8. & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonensem libro 4. histor. capit. 16. & 20. & B. Theodora Alexandrina, nondum bene cathechizata, apud Simeonem Metaphrast. 11. Septemb. Merouens apud Gregor. Turonens. Histor. Franc. lib. 5. capit. 14. vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturæ Sacræ super Sancti Martini sepulchro, &c. sigillatim singuli aperiuntur. vsus hac denique Gundulphus, apud Ranulphum libro 7. Polychronici cap. 6. & sui laudator facinoris Hiernoym. Cardanus, de varietate lib. 14. Damnata fuit hæc superstitio non vno Concilio Ecclesiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Ephesiorum notas magicis verbis iunctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volũt Crœsum è rogo liberatum. sed hæc pertinent ad quæst. 6. Et ne quis obijciat, vel D. August. in Confess. vel Gregor. Turonens. factum, lib. 5. Histor. Franc. cap. 47. & seq. Nam sancti tunc librum aperiebant, non vt de futuris, certiores redderentur, sed vt consolatoriũ aliquid, vel exhortatorium in sacra pagina reperirent, vt testatur ipsemet Gregor. & sic solent hodie multi pij viri cum tentatur, aperire libellum illum aureum Thomæ de Kemptis *de contemptu mundi*, eo quod semper aliquid in eo occurrat, quo roborari se, & confirmari sentiunt. quod sane expers est superstitionis: Aug. etiam diuina monitione ad hoc inductus fuit, vide lib. 9. Confess. capite vltimo. Sunt qui velint duas exceptiones esse, ab hac regula, videlicet. Primo, si quis id faciat graui necessitate compulsus, ad terminandam grauem litem, vel anceps consilium, & citant D. Augustinum. Epist. 180. ad Honorat. & lib. 1. de doct. Christiana cap. 28. Secundo si debita cum reuerentia, precibus ad Deum fusis, adhibeantur; vt vult Beda in cap. 1. Actorũ. In primis admiserim has conditiones, non separatim sumptas, sed cõiunctim: & ideo pro vna tantum. Nam puto simul requiri, & materiæ necessitatem, & recursum ad Deum: nec Patres alterum excludere, sed supponere; cum alterum tantum expresserunt. Vt Augustinus, qui grauitatem materiæ solius considerauit. nam de egregie propter

c. aliquanti & c. si quis clericos. 16. q. 5. Anti siod. cõc. can. 4. vide Enstath. in Homer.

periculum mortis deferendo agebat, & A & ideo sortitionem fieri inter pastores, qui fugere, & qui manere deberent, volebant. de Epist. 108. sub fin. Beda vero vtrumque diserte exquirit. Nec leuis causa fuit D. Francisco, sua & proximorũ salus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæve preces præcesserant, cum sorte consultoria vsus, nec deerat ad hoc excitans diuina reuelatio.

Narrat D. Bonauẽtura vitæ illius cap. 13. è quo D. Anton. 3. par. sum. histor. tit. B 24. §7. sed carptim, & mutilate desumpsit, sed ille his verbis.

Immissum est eius menti per diuinum oraculum,] quod in apertione libri Euãgelici aperiretur ei à Christo quod Deo in ipso, & de ipso maxime foret acceptum. Oratione itaque cum multa deuotione præmissa, sacrum Euangeliorũ librum de altari sumptum, in sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum vtique Deo deuotum, & sanctũ. C Sane cum in trina libri apertione semper passio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actionibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus, & doloribus Passionis, antequam ex hoc mundo transiret, &c.] Idem statuo de facto S. Danielis Stylitæ, apud Metaphrastem: & in vita S. Huberti Leodiẽs. Episcopi apud Surium tom. 6. Duo ergo illa concurrant necesse est, vt licite D quis vtatur hac sorte: reuelatio vera si accesserit, vel sola illa præcesserit, nihil neque timendum, neque accusandum. In B. Matthiæ sortione omnia adfuisse, & præterea morem diligendi suis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, satis clare docet Beda in capite primo Actorum. Si ergo, vel reuelatio, vel aliæ duæ causæ simul, sine reuelatione, mouerunt Archidiaconũ Batoniensem, vt experiretur, quod ait Epist. 30. E post triplicem eiusdem somnij de amico recursum: quam ego facile, crediderim diuinam visionem: *& curiositatis humanæ* (sine affectu curiositatis) *sortibus, & reuolutione Psalterij, visionis euentum diligentius exploraret: & oculis eius primũ se versus ille obtulit: Moyses, & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* sane censuerim, cũ Ioan. Buzeo nostro,

A Blesensem excusari posse, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli censendam.

Longe alia quædam est sors Apostolorum licita plane non vetita, de qua sic Cæsarius lib. 8. Mirac. cap. 56.

Consuetudo est maxime prouinciæ nostræ matronis.], vt tali cum sorte specialem sibi Apostolum eligant, in XII. Calendis, XII. Apostolorum nomina singula in singulis scribuntur, quæ à Sa- B cerdote benedictæ altari simul imponuntur: accedens vero fœmina, cuius nomẽ per candelã extrahit, illi plus cæteris honoris, & obsequij impendit.] Quin & in Hispania sic Ferdinando Cortezio sortienti, Beatum Petrum Apostolorum Principem Romanæ, seu vere Apostolicæ Ecclesiæ petram secundam (nam prima Iesus) obuenisse inuenio Historia Mexicana Franc. Lopez de Gomaræ, cap. 21. decebat Euangelium illic planta- C turo, rigatorem fauere, quo rigante numquam non incrementum dat Christus Iesus.

Septimo loco venit *Ludus*, qui describitur in Ἀδεκαίδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Pastorum*: qui duo noxie per Franciam, & Germaniam multis solemnes, ad cognitionem matrimonij futuri, opum, dignatum, liberorum, & cet.

Neque prætermittere hoc loco pos- D sum, vel debeo indiscussum periculosum quoddam dictum And. Cæsalpini lib. de inuestigat. dæmon. cap. 12. vbi sic ait: *Sunt qui conscriptos de bonæ, & malæ fortuna libros consulunt fortuito in libelli periculum incidentes, in qua explicatur, quod quæritur,* (loquitur de libris, quales dixi) *sed hæc, vt plurimum apud eos quibus dæmon cooperatur.*]. An ergo dæmon futurorum huiusmodi præscius, vt sciat talia, quæ saltem, quoad E media, a libero ordinarie arbitrio dependent, ad certum, & verum euentum dirigere? nullus hoc veræ Theologiæ peritus concesserit. Debebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc sæpius vera videri, propter dæmonis in coniiciendo solertiam: non vero scribere, vt plurimum vera si dæmon cooperetur, nisi cum explicatione, quare tum potius, quam alias.

Octa-

Octauo, venit ἀλεκτρυομαντεία quando definitus locus in partes æquales describitur, & vnicuique singulæ alphabeti litteræ inscribuntur; deinde singulis litteris granum frumenti imponitur: postea ad hoc enutritus oscen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primum grana depascitur, v. g. litterarum: P. E. T. tunc creditur notari Petrus Petronius, Perrucius, & quorum simili modo nomen inchoatur. Sic deceptus Valens Imper. de successore quærentibus philosophis, & quia Gallinaceus absumpserat, grana notata Θ. E. Ω. Λ. omnes occidi iussit Theodoros, Theodosios, Theodatos, Theodulos, & tamen illi Magnus Theodosius in Imperio successit. Hoc cum Zonara quidam volunt factum per ἀλεκτρυομαντείαν, sed aperte Socrates dicit factũ per νευομαντείαν, Sozomenus, per oraculum ex tripodis machina laurea. quem Nicephorus sequitur. Cassiodorus autem cum Socrate sentit, sed per errorem, vult ipsemet Valentem opera dæmonis vsum inquisiuisse de successore. Zonaras vero vult hoc factum ab Iamblicho, & Libonios; sed hos omnes falli ex eorum temporũ scriptore Ammiano pater, qui reos quidem quæsiti vaticinij nominat Fidustiũ, Irenæum, Bergamium, Hilarium, & hos quidem conuenisse alios vaticinandi peritos, (quos non nominat, & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iam latera fodicati. Construximus (magnifici Iudices) ad cortinæ similitudinem Delphicæ, diris auspicijs. de laureis virgulis, infaustam hanc mensulam, quam videtis, & imprecationibus carminum secretorum, choragijsque multis, ac diuturnis ritualiter consecratam mouimus tandẽ. Mouendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndique lance rotunda purè superposita, ex diuersis metallicis materijs fabrefacta; cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles formæ perite incisæ dijungebantur spatijs examinate dimensis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis soccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans, litato conceptus carminibus numine præscitionum auctore ceremoniali scientia superstitit, cortinulas, pensulum annulum librans ex carpathio filo, per quam tenui mysticis disciplinis initiatum; qui per interualla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim, heros efficit vertus interrogationibus consonos, ad numeros, & modos pene conclusos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur; assiliens annulus duas perstrinxerat syllabas, & cũ adiectione litteræ postrema, exclamauit quidam præsentiũ, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quæsijssent, quid ipsismet impenderet, dixisse versus. qui responsi; quibus & ipsis capitalis sententia, & Principi exustio denunciabatur, quæ cuncta sic euenere. Nam, & Thoedosius successit, & hi capite mulctati, & Valens viuus a Gothis igne cõsumptus fuit. Adeo vt suspicer, hæc omnia per Diabolum, Deo reuelante, ad tot scelerum vindictam fuisse reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Societatem, & Cassiodorum, & Zonaram incomperta sibi, & parum vera narrasse.

Zonaras t. 3. in Valen. Socr. l. 4. c. 15. Suzomẽ. l. 6. ca. 35. Niceph. l. 11. c. 45 Cassiod. li. 7. Tripart. c. 55 Ammiã. lib. 26.

Nonum genus est ὀνομαντεία, quæ petitur ex homine consulentis per elementa nominis diuersimode collocatà, & quasi per anagrammatismum faustũ quid. vel contrarium indicãtia. hoc fuit Pythagoricum comentum, v. g. si, *Ioannes Magnus*, resoluas in, *agnus animose*. hac putant ab Apollonio Romæ puella, quæ nuptiarum die mortua, suscitatam. (Philostrat. lib. 4.)

Decimum dicebatur ἀριθμομαντεία, quæ fuit duplex, vna Græcorum valorem litterarum considerantium, & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille superatum. Altera fuit Chaldeorum, qui alphabetum distribuunt in tres decades quibusdam litteris repetitis, & nomina petentium resoluta commutant in numeros, & singulos nume-

Terentius Maurus citatus a nobis (vbi de hac re dixi plura) Opinationibus in Acti Lastyanastes.

ros suis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidunt in duas partes: in quandam δεμανθείαν blasphemijs refertam, & ἀριθμάτειαν, hanc vanissimam, quam lege refutantem Tegnium libro de vero studio Christiano, & melius Ciruelus in Paradoxis quæstionibus earum vltima, quæ est de Cabala Iudæorum, & a qua non abit longe Platonius Arithmeticum vaticinium, reprehensum ab Aristotele lib. 6. Polit. Sane Apostolus, & Euangelista Diu. Ioan. in Apocalyp. nomen Antichristi per numerum 666. significauit, capitulo 13. vt illi Deo fuerat reuelatum, sed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo frustra fortassis desudarunt. qui multa volet, legat Riberam in Apocalyp. Sanderum de Antichristo, Feuardentiũ in Iræneum, & fusissimè disserentem Raimundum de Antichristo. a. cap. 20. vsque ad 25. qui Arithmantiæ tamen non nihil amplius, quam par erat, detulit, ex Platonicorum commentis. Locus ille Apostoli non confirmat Arithmantiam; sed duntaxat numerum inuolucris arithmeticis prophetiàm contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inspirante. Ipsis vero numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum est.

Lib.8. de repub l.

XI. Potest esse quod Pythagoræ tribuit Plinius considerandum in nominibus proprijs vocalium numerum; parem esse prosperum; imparem vero orbitatis claudicationisve iudicium. Circumfertur de his, & similibus nugis, liber, *Alchrindinæ* superstitiosus plane, & flammis dignissimus; quem fingunt fuisse discipulum Aristotelis. Huc, & ad præcedentem speciem communiter referenda est illa circularis figura, in cuius media inter semilunas a rea, varij numeri arithmetici; in proximo circulo, in scripta verba, *vita bona fortuna, mala fortuna, mors morbus sanitas*, in sequenti. nomina planetarum cum certis numeris: in 3. alphabetum Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri, qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam si Georg. Pictorius non exhibuisset, vsumque non explicasset, fecisset, longe consultius.

Fortassis etiam gentilibus in vsu fuit aliud quoddã Onomantiæ genus, quando ex ipso nominis significatione omen capiebant, vt aliquid futurum diuinabãt, vt alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos fecisse in nomine Astyanactis, & Augustũ in nomine Niconis, de quo lege sup. lib. 3. p. 2. q. 4. sect. 4. Huc retulerim, quod refert Brudentius, sic a tyranno irrisum B. Hippolitum martyrem.

Ille supinata residens ceruice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetque iugales,
I[illegible]reatq; fer[illegible] dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Ausonio proditum veteribus diuinationis species erat, *nomen componere, quod sit.*

Fortunæ morum, vel necis iudicium.

Quæ, quam sint vana docuit etiam Ioan. Brodæus libro septimo, Miscellan. cap. 5.

Ab hàc superstitione non sunt immunes, qui ex nominibus, sic parentum arbitratu impositis, fortunas hominum, & euentus futuros autumant dependere, indeque quid futurum sit ratiocinantur. Expertes sunt culpæ, qui sedula diligentia quædam per Angelos, vel homines sanctos prophetico spiritu imposita nomina, cum eorum, quibus imposita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & ostendunt illa cum rebus consentire, quod olim facere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noe, cæteris: de quibus lege D. Isidori, lib. 7. Origin. cap. 6. ad hoc præit nobis Angelus in Euangelica Historia Matth. 1. versic. 21. Luc. 1. vers. 13. & 14. & ipsemet Iesus Simoni nomen, Cephas, imponẽs, Ioan. 1. versic 42. collato cum Matt. 16. versic. 18. Aliquid simile P. Nicolaus Serarius, in Machab. præloq. 1. vbi de hac re; notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod sane potuit Propheticæ a patre inditum fuisse præuidente

ingens

ingens animi robur, & cor, quod Iudæ futurum Sanctorum vero nomina liberis imponere, vt illorum potissimum patrocinio se suaque commendent, & mores imitentur pium, & religiosum est, & eadem ex causa consuetudo Pontificũ Romanorum, ab aliquot iam sæculis nomen pristinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Lib. 8. de scri. Afr.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens scriptor, quandam, *ὀρνιθομάντειαν*, sortiariam recenset: in capsula abaculi forma constructa quasdam aliauiculas, ad has venire, qui consilium quærunt, & obolum offerre: auiculam stipem accipere, inq; capsullam inferre rostro: deinde egredi, & responsum in chartula referre consultori. Hæc sufficiant de his superstitiosis sortibus partim diuinatorijs, partim consultorijs.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

NOtandæ sequentes conclusiones. Quo ad sortem diuinatoriam, & auguria cætera.

Primo graue peccatum est inquirere occultas culpas per haruspicia, vel auguria, vel sortes diuinatorias. nam hæc non possunt; ita sciri, sine dæmonis auxilio. quare quidam qui per astrolabium conatus fuerat furem occultum nosse, etiam sine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris ministerio fuit per annum suspensus; idque ex gratia, & dispensatione: quia secundum ius commune debuisset in perpetuum suspendi.

Cap. 2. de sortileg.

Secundo æque mortale peccatum est auguriis, vel sortibus conari prædicere futura contingentia: ideoq; in clericos lata excommunicationis sententia.

C. si quis Episcop. 26. q. 5. D. Th. d. q. 95. art. 6. & 7. d. cap. si quis Episc. cum seqq.

Tertio quamuis non sit peccatum mortale huiusmodi obseruare, nisi quando quis illis fidem adhibet, semper tamen maxime periculosum est, secundum illa dirigere actiones suas, etiam si quis illa minime credat, ratio, quia iustissime Deus solet permittere, vt tales male pereant: Diabolus etiam per huiusmodi sępe in maiora pertrahit, & in magnis

A serijs decipit: &, vt minimum, per hæc homo pessimum habitum, acquirit, proxime disponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hic illic sparsim ostensum, quam perniciosum esse solitum sit consulere dæmonicolas. Addam nunc ex Adamo Cronicographo, de Olaph Rege Noruegiæ, his cum inuasisset Daniam fretus responsis dæmonũ, classe victus, ipse se in mare præcipitauit,
B vxor vero fame, & inedia misere perijt. *omnes* (ait) *affirmant peritum auguriorum, obseruatorem sortium, & in auium prognosticis omnem suã spem reposuisse, & artis magicæ studio deditus, omnes quibus illa redundat patria maleficos, habuit domesticos, eorumque deceptus errore periit.*] Sic Adam lib. 2. cap. 28. ex Chronico Cadomensi de decepto Odone Baiocensi, Episcopi, pro Pontificio Maximo carcerem perpetuum nacto
C narrat Baronius tom. 11. Annal. anno 1084. Habes exemplum, *Ex Chronic. Scotorum* aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipsum, a quo Rex cæsus.

Ad diuinos missum.] vt de victoria, de vita Regis, ac regno eius percontaretur: responsum a quadam anu accepisse; Regem non diu victurum, nec periculum ei ab hoste, sed a familiaribus instare. Cum ille vrgeret *A quo*? anum,
D *A te*, subiecisse, Ille mulierem exsecratus, cum domum rediret subijt animum illa cogitatio, nec responsum celari posse, nec edere tutum esse: ne se apud Regem hominem prauum, & suo timore indulgentem, suspectum redderet. Itaq; tutius est tyrannũ, cum multorum gratia interficere, quam cum grauissimo capitis proprij discrimine, incolumẽ seruare. Statim vbi domum redijt, impetrato ad responsa diuinorum expromenda secre-
E to: cæso Rege, duodecimũ imperij annum ingresso, patriam seruitio, & se periculo exemit.] Narrat Buccananus, lib. 4 fol. 35. Sed cur fabulam magis cõcinne fictam, quam verisimilem vocet, non intelligo. Etsi enim anus illa, immo dæmon ipse, hoc citra reuelationem scire non potuerunt: tamen malitia dæmonis sic Deus vsus fuit. Nam illa erant ingeniosissimè instituta ad hoc, vti mi-

les

A les iste; cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod siue illi prospere, siue male cessisset, vel tyranni, vel aggressoris, seu consultoris nece animum homicida pasceret. Nonne similes æstus animi, simile tyrannicidium in Azaele Syron. li. 4. Reg. capit. 8. nobis S. S. suppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ sortes regnum spondentes exitium pepererе. nam occisus a Macbeto, seu a Maccabæo; cui etiam ipsi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt, persuaserant inuictum fore, dum nec silua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fæmina geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon similibus vaticinijs faceret; cum iam vincendum necandumque ab hoste fortiore, infestissimoque perspiceret, persuasit, vt milites ramis prægrandibus prælatis siluæ speciem præberent, & percussorem ei immisit MacKduffum, qui non natus, sed cæsus ex matris vtero. Multis hæc describit Boetus; pro fabula Milesia, vel nimio ex Atellanis ridet ille alter, sed hæc dæmonis mores mire exprimunt: nec continet quidquam, quod fieri non possit, aut quod fieri non soleat, de siluarum stratagemate Olaus, & alij similia: de pseudoraculis dæmonum plenæ sunt historiæ.

Buc. li. 7. in princ. & Hect. Boe. l. 12. ant. med.

4. *Idem hodie dicendum de sorte consultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum, vel iudicandum*, nam & hæc sub anathemate prohibita, probitur, quia non licet huiusmodi, nisi a Deo, inquirere: Deus autem non vult nos suam voluntatem per sortes indagare, sed petere illam a doctrina Ecclesiæ, Sacra Scriptura, superioribus nostris, ac alijs doctis, ac pijs viris. *Mortale autem est, quando aliquid superstitiosi adhibetur, vel sorti certo creditur: si vero vtrumque deesset, & sine superstitione vlla, simpliciter, quis sorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum sorti credens, foret peccatum Veniabile.*

Can. sortes 26. q. 5.

CAPVT III.

De coniectatione.

HVc vsque sermo fuit, de prænotione prorsus licita, de qua est c. 1. vel de prorsus illicita, de qua fuit ca. 2. Nunc sequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita est: quam vocamus *Coniectationem* B hæc, vel est Physica, seu Naturalis, vel Politica, seu ciuilis, quæ *sortis* nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex astris.

IN naturalis coniectationis classem refero, quæcumque caussis naturalibus vere innituntur, vel saltem eas non improbabiliter omnino prætexunt: cuiusC modi sunt agricolarum, pastorum, nautarum, architectorum, medicorum, physiognomorum, chiromantarum, astrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc sigillatim nobis est differendum.

Quoad coniectationem, siue iudiciariam ex astris mathesim, duæ possunt eius species constitui, prior licita, posterior illicita. Prima species est *astronomia*, quæ nititur vniuersalibus, veris, & in-D commutabilibus principijs, & scientiam consequitur futurorum astris suæ velut reuolutionis annorum, cursus siderum, distinctionis eorum item naturæ solis, & planetarum, eclypsium, stationum, retrogradationum, aspectuum, coniunctionum, oppositionum, & similium, quo in genere quædam iā prodierunt vtilia, & maiora exspectantur, Tichonis Brahei, Nobilis Dani. Altera est, *Astrologia*, tam dissimilis priori, quā E pellex coniugi iustæ: quæ nititur principijs communibus, variabilibusque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non necessariorum, sed contingentium: quasi ab astris necessitudine aliqua dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi*, deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teste Diodoro Siculo, l. 2. Bibliot. eo quod Chaldæa natio in hoc genere antestabat.

Sane

Sane ideo receptum postea, vt simpliciter, *Chaldaus*, Astrologum significarit, sicut *Arabs*, latronem, *& Chananaus*, mercatorem, sic vsurpat Daniel, prophetiæ suæ 2. vers. 2. Iuuenalis, Satyr. 6. & Gellius, lib. 1. noct. Atticar. c. 9.

Astrologiæ huius partes sunt quatuor, prima versatur circa, Reuolutiones, & prædicit totius anni bello, paceque vicissitudines, aeris salubritatem annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secunda continet, Magisterium Natiuitatum, docens quid sigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur, Electionum, quæ docet quid in singulis rebus consulto, & vtiliter faciendum, quid omittendum quando ædificandũ, quando mihi nauigandum, equitandumve quando egrediendum manendumve domi, denique quando & quibus locis singula facienda, vt feliciter cedant, hac se mirabiliter iactabat, meus olim in Mathesi Doctor. Ioan. Stadius: ipsi tamen, si demas, quæ per imposturam aliquando consequebatur, omnia pessime, & infelicissime cedebant 4. est, *imaginum sculpendarum*, plane præstigiosa, & a nobis, libro primo, satis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, sed quo longius abit quæque a communibus illis astronomiæ canonibus, & ad particulares singulares singularesque euentus propius accedit, eo a scientia, & certitudine longius recedit, & mendacio vanitatique sese arctius adiungit. Vnde.

Sit 1. conclus. *Astronomus non recedens a suis vniuersalibus, commensuratis immediatisque principiis potest iuxta canones artis suæ certo prædicere, etiam multis antequam eueniat annis vniuersales illos artis suæ euentus, nisi tamen, vel supputatio, vel instrumenta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgo circumferuntur. Hanc conclusionem neminem puto negaturũ, quia sicut se habet res ad esse, sic ad cognosci: euentus isti necessarij sunt, & certi: poterunt igitur certo cognosci. Iuxta eandem rationem, poterit, ex Lunæ, & Solis vario colore, & alijs phænomenis, astronomus: ventorum, pluuiarum, serenitatis, & huiusmodi vicissitudinis tempestatum euentus probabiliter prædicere: ratio, quia vt plurimum hæc accidũt, aliquando tamen ob peculiares aliquas causas impediuntur. Huc spectant Arati, Ciceronis Hesiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

2. Conclusio, *Astrologiæ species illa prima non est superstitiosa, si tantum profitetur opinionem cum formidine oppositi*: verbi gratia, minantur astra annonæ caritatem, forte futura durior annona: metuo ne fit, &c. *Secunda vero non est superstitiosa, si tantum profitetur suspicionem*, verbi gratia, suspicio est hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoscopus illi talia portendit, &c. *Tertia pars denique non est superstitiosa, si tantum dicat se æstimare, quod res bene sit cessura, & reuera animo suo non plus tribuat, quam verbis præ se fert*, (quod in omnibus his tribus notandum) fuse hæc docet Conrad. Vuimpina li. de Faro, & alio opere de superstitione li 2. c. 7. ratio, quia propter consideratos euentus similes, ad similem astrorum positura sæpe subsecutos, licet nobis æstimare, suspicari, & metuere similia, neque vllum peccatum in hac obseruationis cautione versatur: quæ est portio quædam prudentiæ, & ideo secundum se est bona.

Tertia conclusio. *Astrologia vllo istorum trium modorum vlterius tendens, & prædicens aliquid, vt certo euenturum, mere illicita est, & superstitiosa: totaque huiusmodi diuinatio incerta est, ac vana, nec artis, aut scientiæ digna nomine.*]

Notãdum ex Caietano solere hic incurri tria peccata Mortalia, secundum tres modos excedendi. Primo quando Christianæ fidei mysteria stellis subijciũtur, & deducuntur ex astrorum influxu, vel situ. qua in re peccauit etiã Petr. Haliacensis, qui diluuium Noe, natiuitatem Iesu, religionis fideique mutationes, & alia huiusmodi supernaturalia arcana astrorum disciplinæ subiecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponensis, Machiauellus, & Paulus Iouius. Italique complures in eumdem scopulum impegerunt: quos perfidiæ reos merito peregit Ioan. Picus Mirandulæ Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia mysteria a libero Dei decreto dependebant solo: Deus autem, vt constituit, sic etiam

In sum. ver. astrorum obseruatio.

L. 12. hist.

L. 1 cōtr Astrolog. c. 5. & lib. 5. a c. 1 ...

etiam potest cælorum cursus immutare, ideoque Christiana religio cœlis superior est censenda. Confessio enim, eius super cælum & terram.

Psa. 148. v. 14.

Secundum peccatum est, quando futura contingentia, ex astris censent certo præsciri posse, hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam si certo præsciri possent, hoc foret, quia actiones illæ ab astris, & non ab arbitrij libertate penderent, sicque desinerent esse futura cõtingentia. Contradictoria, itaque sunt certo aliquid huiusmodi prædici, & tamen huiusmodi libera, siue contingentia esse.

Tertio peccatur, quando interrogationes, & electiones cœlestibus hisce corporibus subijciuntur, vt certæ cuidam causæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ, actionibusque suis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam, repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat sic obseruari, repugnat nostræ mentis, & consilij dignitati, qua cunctis rebus corporeis sumus præstantiores, & sublimiores.

In duo hæc posteriora peccata incidunt, quotquot plusquam oportet huic astrologiæ tribuunt, vt veteres Chaldæi, & qui in libris iuris vocantur Mathematici, ac Planetarij, & ex recentioribus, ideo cauendi, Iul. Gauticus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus, & Nostradamus, contra quos omnes est præcedens tertia conclusio.

Quæ probari potest ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus isti non existant necessario, & certo, non possunt certo, & necessario præsciri. Deinde quia hi effectus non continentur in astrorum potestate, quibus etiam, nec Deus, nec humanum arbitrium subsunt. Et aliæ plures rationes peti possunt ex bulla Sixti Quinti contra astrologos, & ex doctissimo, prolixoque opere Ioa. Pici contra Astrologos.

Auctoritatis probatio, suas habet classes. 1. probatur Scripturæ Sacræ testimonij, quæ docet rerum futurarum præscientiam solius esse Dei, & eam pror-

Esai. 41. v. 23.

A sus adimit homini, monet ne quis discat astrologiam, vel ab astris sibi timeat, & has esse vanas leges infidelium: ne sequamur vanitates philosophorum, κατὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, *secundùm elementa vniuersi*, quod de astrologia Diu. Athanasius accepit: ridet augures, & ostendit a scientia sua Babylonios, & Chaldæos fuisse deceptos, illudque ipsis studium inutile, & noxium fuisse. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipse

Eccl. 8. v. 7. & c. 20 v. 14. Ierem. 10 v. 2. D. Paul. ad Col. 2. v. 8.

Esai. 47. ve. 10. & 13.

B Deus: *Ego sum Dominus irritta faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens, sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Ex his locis patet errasse Salisberiensem cum libro 1. cap. 11. scribit, *viguit autem ista scientia, & forte eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciauit stella de cœlo, magosque non reprobos, premitias fidei ad eum adorandum nouo, & inaudito*

Esai. 44. v. 25.

C *ducatu perduxit, exinde vero penitus interdicta est.*] Immo, vt semper mala fuit, sic semper interdicta iure diuino fuit.

2. Quia concilia, & canones PP. grauissimis pænis præstitutis, eam damnãt: longum foret verba adscribere: loca indicabo, ca. illud, cap. illos, cap. sed & illud, 26. q. 2. cap. igitur, 26. q. 3. cap. non licet, 26. q. 5. c. 2. de sortileg. Concilij Tridentini Index lib. damnator. Reg. 6. &

D plenissime Sixtus V. P. M. Bulla sua contra astrologos. Equidem lego apud Epiphanium, olim Aquilam Ponticum ex Ecclesia pulsum, eo quod his studijs nollet abstinere.

Libro de Põder. & mensu.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, lib. 2. C. de Malefic. & mathem. l. Mathematicos, C. de Episcop. aud. quibus, & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio, sed alibi etiam morte plectuntur, libro 5. C. de

E malef. & mathemat.

4. Vt omittam Origenem, & Eusebium, lib. 6. de Præp. Euang. cap. 9. damnant communiter Patres orthodoxi, Basilius homil. in Genes. 6. & sermo. in Princip. Prouerb. D. Chrysost. in cap. 2. Matth. D. Ambros. lib. 4 Hexam. capit. 4. D. August. libro 2. de Genes. ad litter. cap. 17. & libro 2. de doctr. Christ. a cap. 21. & lib. 5. de ciuit. Dei, aliquot primis capi-

capitibus, & homil. in Psal. 61. D. Greg. homil. de Epiphania. Ioan. Salisberiensis lib. 2. Polycratici, capitulo 19. & 24. & 26.

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, vt D. Thom. 2. 2. q. 95. artic. 5. S. Bonau. in Centiloquio. D. Antonin. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 6. Petr. de Tarentasia, Richard. Palud. Gabr. Mai. in 4. sent. Guilh. Parisiens. tract. de legibus ad longum. tum recentiores, vt opere doctissimo, & vberrimo, Phænix æui sui, Ioan. Picus Mir. & eius nepos contra Bellãcinum patrui libros defendens, Ioann. Franc. Picus, lib. 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. 9. de Fato. cap. 29. qui tamen postea cap. 36. & 37. qui videtur aliquantulum plus æquo tribuere astrologis, item Ciruelus. Darocensis Theologus. Philosophus, & Mathematicus bonus lib. de superstit. p. 2. ca. 3. Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum Fide c. 2. & noster Bened. Pererius lib. integro de diuinat. astrolog.

6. Damnant communiter Iurisconsulti, tam canonistæ, quam Legistæ, Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de sortil. Turrecremata in d. cap. illos, & in summa de Eccles. Alberi. Rosatus in voce, Sortilegus, Troilus, Maluetius tractat. de sortibus par. 1. Bal. Salycet. & alij scribentes in ll. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de sortileg. q. 3. num. 8. & 9. num. 13. cum seqq. & q. 11. num. 16. Pet. Leloyherius lib. 3. de spectr. capit. 9. Ioan. Horoscus Episc. Guadixiensis lib. 2. de vera, & falsa prophetia c. 29.

7. Damnant huius artis peritus, ex ipsa experientia, & praxi horoscopocum, viginti schematibus, & exemplis allatis Sixtus ab Hemminga Frisius recenti opere: astrologiæ refutatæ.

8. Damnant Philosophi, & Medici, ex veteribus optime Bardesanes Syrus, & Diogenianus, apud Eusebium, d. li. 6. capit. 6. & 7. & plures alij apud Ioann. Stobæũ Sermo 78. ex Neotericis, Georgius Trapezuntius libro cur astrologorum iudicia, vt plurimum sint falsa? & Francisc. Vales. libro Sacræ philosohiæ cap. 31. Nec omittendum dictum prudens medici cuiusdam Iudæi: qui cum Petro Castellæ Regi (cui sæuitia morum, & innoxium sanguis. vxoris fratrũ, Episcoporum, Principum, Nobilium, plebeiorumque innumerorum, Crudedelis, nomen peperit) eo quod Iudæus illi ex Horoscopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixisset, rebus postea desperatis quærenti, & qui vaticinij fides constaret? respondisse fertur: cœlo rigente, si quis in balneo lauet, sudaturum nihilominus. astris studia vitæ moresq; plus posse significans auctor Ioan. Mariana, libro 17. de rebus Hispan. cap. 14.

9. Damnat ipsemet vanitatẽ cunctarum studiosissimus sectator, & coryphæus, Henricus Cornelius, scribens, *hanc artem nihil esse aliud, quam superstitiosorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis vsum de rebus incertis scientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gracia decipiant imperitos, & ipsi simul decipiantur.*] Hæc ille malus libro malo bonum perhibens testimonium arti non bonæ.

10. Damnant Historici, vt Tacitus, cuius illud præclarissimum exstat lib. 17. de mathematicis, *genus hominum infidum petentibus, sperantibus fallax, quod in ciuitate nostra vetabitur semper, & retinebitur.*]

11. Damnant poetæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuenalis Satyr. 6. vt Ennius, cuius illa sunt egregia.

Non habeo denique nauci Marsum augurem,
Non vicanos haruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium,
Non enim sunt ij, aut arte diuini, aut scientia.
Sed superstitiosi vates, impudentesque arioli.
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his dragmam petunt:
De his diuitijs sibi deducãt drachmam reddant cætera.

Apud

Apud Laertiū, ab anu domestica merito ridetur Thales; in quem Gabriæ festiuum exstat epigramma; lusere, & alij, in Anthologię libro secundo sed præ cęteris illud Leonidæ placet quo astrologiæ matrem, dixit audaciam, obstetricem stultitiam, & ridet mœchæ maritum, iactantem se gnarum probri alieni, & infortunij, domesticum dedecus cum ignoraret. Lusit in eundem martyr Morus;

Astra tibi æthereo pandunt, sese omnia vati,
Omnibus, & quæ sint fata futura monent:
Omnibus ast vxor, quod se tua publicat, id te
Astra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ sequuntur pari sale, ac lepore condita.

Sed non desunt astrologis quędam argumenta. *Objiciunt primo*, illud Gen. 1. vers. 14. de luminaribus cæli: *Et sint in signa, & tempora, & dies & annos.*] Vnde quidam, etiam ex numero Theologorum, colligunt astra, etsi non sint causæ, certa tamen esse signa futurorum omnium, quod nō Plotino tantum, & Porphyrio; sed & Origeni & Eusebio, & ipsi Augustino tribuitur a Iulio Sirenio; qui hoc tenet, & confirmat ex Isaiæ verbis: *complicabuntur sicut liber cœli*; vbi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eo quod tanquam in libro, sic in cœlo, cuius stellæ sint characteres, futura legantur signata.

d. cap. 36. & 37.
c. 34. v. 4.

Respondeo, astra non esse certa signa futurorum omnium. Nam illa Originis sententia refertur quidem ab Eusebio, sed non approbatur ab eo; a D. Augustino autem expresse, & clarè refellitur. sub initium libri 5. de ciuit. Dei, nec vero sibi contrarius est Augustinus, vel Origeni fauet, in l. 2. contra Manichæos c. 21. Nā hoc, c. 21. per corpora celestia, non intelligit orbes cœlestes, sed beatorum corpora gloriosa, vt contextus manifestat. Locus autem Esaię nihil ad rem facit, quia similitudo desumpta ex more Hebręorum: qui libros sacros in vnico folio, siue ob longa membrana scribebant, & eam instar telę textorio radio circum uoluę, circa cylindrum, vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Huic ergo petita comparatione; sicut quando cœlum creatum primo apparuit, dicitur extensum fuisse, sicut membranaceus huiusmodi liber; quando spectandus, euoluitur, & exponitur. Psalm. 103. vers. 2. Extendens celū sicut pellem: sic Propheta, agens de mundi fine, ac cœlorum dissolutione, comparat eam libro illi complicato; siue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit auctor Quæstion. Orthodoxor. Respons. 90. quod clare explicuit B. Ioannes in Apocalyp. cœlum recessit, sicut liber inuolutus. Quo loco Andræas Cęsariensis consuetudinem quoque illam Hebræorum obseruauit: ex quo cum desumpta sint ad verbum ferè, quæ loco illo scribit Arethas Cæsariens. & locus eius in versione Latina sit mutilus, rectè sibi consulet, qui ex Andræa locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moysis in Genesi reuertar, dico illic agi de signis in vniuersum, siue qualibuscunque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe astronomicis, vniuersalibus, denotantibus diuersitates anni tempestatum, diei, noctisque vel etiam politicis, & forensibus, vel quandoque miraculosis: non vero agitur de astrologicis; quæ vanissima sunt, nec signi nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius, d. operis cap. 4.

c. 6. v. 14.

De quibus Psal. 135. ar. v. 7.

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, cap. 5. vers. 20. *De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine, & cursu suo, aduersus Sisarā pugnauerūt.*] Quo inquiunt, pacto pugnauerunt; nisi quoniam Iudæis faustus. Sisaræ vero infaustus ille cursus astrorum, & siderū statio? si ergo Sisara perijt propter hunc ordinem siderum ipsi aduersum: potuit etiam hoc ipsum per astrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Respondeo*, ex antiquitat. Iosephi vere huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuisse, aquæ etiam, & grādinis multū oculis Chananæorum offusum, & sic arma bellica ipsi vsui esse non potuisse. Quod auxilium cum cœlitus fuerit

fuerit missum, ait S. S. *de cœlo dimicatum*. missum vero fuit per angelos defensores populi Israelitici, quorum Princeps est Michael. Hi dicuntur in ordine, & cursu suo fuisse auxilio Israelitis, propter ordinem militiæ, seu hierarchię, in qua quisque suum ordinem, & stationem seruabat; item propter continuam operationem, & instantiam custodię cuique commissæ, in qua fideliter vnusquisque Angelus perseuerabat: quã vocat cursum; & sic eo loco stellarum nomẽ Angelis tribui voluere Vatablus, Vales, & alij, idque confirmant ex illo B. Ioannis: *vbi cauda draconis traxit tertiam stellarum partem*. Sed nec Hebræum nomen positum in Cantico Debore, *Haccochabim*, aliud quam stellas, seu sidera significat. nec apud D. Ioan. per stellas Angeli, sed viri Sancti ex veriore expositione sunt intelligendi, sicut, & apud Danielem cum ait, *Et magnificatum est vsq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas*. Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio est, quã video placuisse Caietano, sic aerem cæteraq; elementa, & tempus ipsum fauisse populo Dei, vt ipse quoque stellæ solitæ imbres ciere, censeantur contra Sisaram pro Israele pugnasse. Denique nec consequentia argumenti valet.

Tertio, obijciunt illud Dauidis: *firmamento annũciat opera manuum eius*, hoc est, aiunt, prænunciat ea, quæ Deus facturus est. *Respond.* non illum esse sensum, sed hunc; pulchritudinem cælestis huius, & visibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuisibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuisse firmamenti esse architectum; vt patres plerique exponunt, nec dissentiunt Rabbini, & Vatablus. Nam de Apostolis, haud dubie est allegorica interpretatio.

Quarto, obijciunt ex Historijs, sæpe has prædictiones esse veras, vt præter cæteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex stemate, seu genitura adduxit Augusto, imperium. 2. Thrasylli, qui mortem sibi instare, miranti Tiberio dixit, quam secreto Tiberius ei, re cum nullo communicata moliebatur. 3. Ascletarionis, de quo ista Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Asceltarionem mathematicum) *delatum, nec inficiantem iactasse seque prouidisset ex arte, sciscitatus est* (Domitianus) *quis ipsum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui laceraretur a canibus, interfici quidem sine mora, sed coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperauit. Quod cum fieret, euenit, vt repentina tempestate deiecto funere, semiustum cadauer discerperent canes.*] 4. Est eorum, quibus summæ dignitates, vel imperia vel Pontificatus ab astrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna iactato, & Athenaidi; quæ postea vxor Theodosij Iunioris: Imperium Rodolph. Habspurgio: Pontificatus, Leoni 10. Hadr. 6. & Marc. 11. His omnibus.

Respondeo, Quando astrologi verum dicunt, tum multo diligentius esse cauendos. quia satis clarum hoc signum foret, eos pactum cum dæmone iniuisse, vt ait D. Augustin. & de Trasyllo Dion indicat, cum scribit solitum affirmare; quæ nuncia lõginquis e regionib. adferuntur. Ideoque Iurisconsulti in tituli rubrica, *Maleficos* cum *mathematicis*, iungunt, quia vt plurimum mathematici etiam sunt malefici, vt explicat optime Dion lib. 49. cum dicit pulsos vrbe Agrippa, τοὺς ἀστρολόγους, καὶ τοὺς γόητας: vnde patet mathematicos dictos ipsos astrologos, & sic mathematici in illa rubrica, & passim in iure alibi, pro solis astrologis; seu genethliacis ponuntur: quo sensu etiam Historici vocabulum accipiunt: & sic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum, libro 7. de offic. Proconsul. quod Pythæus conseruatum edidit bono reipub. Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem Sat. 6. Nemo mathematicus genium indemnatus habebit, & Sat. 14. Nota mathematicis Genesis tuæ. Nunquam tamen quando prohibebatur ea superstitio, legitimam coniectationem Astronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorũ comprehendit, quorum scientiam Philosophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, astrologos etiam ignaros, & nescientes verum prædicere,

Procop. in Iudic.

Apoc. 12. v. 3.

Iud. v. 20. Orig. tra. 30. in Matt. Greg. l. 32. mor. c. 11. Daniel. 8. v. 10. sic explicat Andr. Cæsar in Apoc. c. 12.

Psal. 18. v. 2.

D. Hier. & Euth. hic D. Ambros. 12. Hexã. cap. 4. Suet. in Octauio c. 94.

Dionys. lib. 55.

Eunap. in vita Aedesii. Zonar. & alii. Cuspinia. in Cæsarib. Iouius in Leo. d. l. 3. idẽ in Hadriano 6. Garimb. l. 4. & Onuf. Panu. l. 2. de

Genes. ad lit. in fin. & l. 5. de ciuit. Dei c. 7. C. de math. & malefic.

Sue. Tac. Ammianus, cæteri. Collatione Mosa. & Rom. leg. tit. 15.

in pœnam audientium: sicut, & permisit aliquando sortes oraculorum esse veras, & ariolum Balam propbetizare; & huc lubens refero illud Ascletarionis, quod in pœnam, & terrorem Domitiani permissum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. Augustin. qui rectissime addit, non quia vera sit prædictio, idcirco minus esse superstitiosam, vel sacrilegam, vel ideo magis licere prædictionibus talibus fidem dare. sed semper retinendum illud Dei præceptum; Etiamsi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis. Denique quod de somnijs dixit Aristotelis, hic quoque verissimum; huiusmodi diuinationem, nonnisi ex accidente fore veram. sicut enim qui assiduè iacit aleam, vel talos figit. is aliquando senio nes, aliquando Venerem iacit, inuenitque: sic cum isti centies mentiantur, quid mirandum, si ter verum dicant? sane si mendacia notarentur, mille forent, pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeo tamen: quin veris longe plura. Quis nescit Hebræos illos, qui Leoni Isauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Arabia pulsos fuisse, cum Zitam Principem in infelicem iconoclastiam perpulissent? Quis de Pancratio non legit; eum, & Constantino Irenes filio Imper. cladis maximæ, & sibi ipsi necis causam fuisse: Quis Constantin Stethati nescit amentiam, qui, & sibi, & Alexio Branæ, stulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps sui temporis Astrologorũ. Quis nescit, qua hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichristi, vel excidij mundi, prædixerunt? Mitto Petri Leonij Spoletani insignis medici inanẽ huius Mathesis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occasionem, & sibi ipsi præbuit præcipitationis in puteum. Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos curam Aegypti Rege vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Comnenum Imper. cui magno stetit, nimis addictum esse huic insaniæ: quæ illum, & classe maxima nudauit, & posteritati semper ridendum propinauit. Mitto Ioann-Galeacij ducis Mediolanensis factum, qui cum ei

Docet D. Aug. l. 4. & 7. Cõfess. Nume. 23. et 24. lib. 2. de doct. Chrysost. 22. & 23.

Deut. 13.

Zon. t. 3.

Pau. Diacon. li. 23. rerum Romanarũ.

Nicetas lib. 1.

Vide cõment. nostrũ in Senec. Oct. v. 386.

Iouius in Elog.

A astrologus quidam mortem immaturã, planæ prædiceret, sibi ipsi vero longam vitam polliceretur, hominis ridens stoliditatem, statim strangulari eum iussit. Mitto mendacium duplex Petri de mõte Illicino in Concilio Constantiensi, quod Aeneas Siluius narrauit. Addam duntaxat duorum Principum diuersa iudicia, & mores. Alphonsus Aragonum Rex sapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, solos astrologos à curia sua arcebat; prudenter censens, sibi nihil opus eorum industria, eo quod sidera stultos regere, sapiẽtes astris censeret imperare. Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouic. Sfortiam, versutum potius, quam prudentẽ, & perfidũ quam æqui boniq; amantem Principem, Alfonso dissimilimum, impendiosum quendam astrologum, artis imperitissimum aluisse, in quem plus centum auri magna talenta profuderit. C *Astrologus pro tanta mercede tẽpus vnicuique negotio inchoando præscribebat, adeo ridiculi: vt Princeps cogeretur tempestatibus maximis equum conscendere, & cũ aulico comitatu ac stipatoribus alio migrare per medios imbres, per cænum, & lutum, non secus ac si hostium manus fugeret, Tam fælici euentu, vt regno tandem à Gallorum Rege spoliatus, captus, in carcerem compactus colapho cæsus, in clathrata ferrea mortuus fuerit; verum fortunæ vtriusque ludibrium.*] Ioan. XXI. Pontif. Max. (qui ante Pet. Hispanus auctor Summularum) medicus, philosophus, astrologus, ex stellarum situ, & positura longã sibi vitam in Põtificatu pollicitus coram familiaribus suis: quarto post mense, Pontificatus octauo, subito corruente testudine recentis ædificij, Viterbij oppressus interijt, auctoribus Valerio, & Stella; *in vitis Pontificum*. Sed quis Astrologorum se Alphonso Sapiẽti, (hoc illi nomen vanitas ista tribuit) præferat? Quæ laudi maiori, & veriori fraudi fuit? vtar Marianæ nostri verbis: *Emanuel sane patruus, suo, & aliorum procerum nomine, Alphonsum publica sententia in conuentu pronunciata regno priuauit, ea calamitate dignum, quod diuinæ Prouidẽtiæ opera, & humani corporis fabricam insigni linguæ procacitate.*

Vide Nicetam Chon. li. 2. 5. & 7. Correzetus l. facto dicto rumque Memor. l. 4. de Alfonso.

Sylu. d. l. 4.

Card. in Ptolom. de astror. iud. li. 1. text. 14.

A *re, ingenijque confidentia, accusare ausus fuerit. uti vulgo hominum opinio est, ab antiquo ducta per manus. Vocis stoliditatem numen iustissime vindicauit.*] Vanæ sapientiæ persuasio, huc insipientiæ perduxerat.] *Id forte astra memorant portendisse eius artis non ignaro, si ars est; & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus semper accusabitur* (verum dictum, & Tacito vsurpatum) *& semper tamen patronos habebit. Ex eo feruntsuspicacem esse redditum, & ex metu crude-*

B *lem, &c.*] Cernis, quo illum hęc vanitas pręcipitarit, & fecit vt alia sapiens, sibi ipsi toto vitę decursu (notatum id) desiperet, pessimeque semper consuleret. Aegyptios deditos aiunt huic vanitati, maxime Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, possumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandrinæ solitos astrologos vectigal pendere, βλακεννόμιον nuncupatum, quoniam eos non nisi fatui homines consulerent, quos Græci,

C βλακὰς, vocant: ducta Metaphora ab inutili pisce, quem ne canes quidem velint attingere.

Concl. 4. *Si non superstitiosi; certe noxij infirmis illi medici sunt, qui secundum lunæ, & aliorum planetarũ in signis Zodiaci stationes, de morbis iudicant, v.g. quæ cuique euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum: necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obseruant, & dies considerant vulneris, & stellas eis præsidentes* (quas

D vocãt, Centel, Neus, Dibergibel, Lachadiel, Sapisla, Elebra, & simil. *& inde prænunciant vulnus esse lethale, vel sanabile.* Hæc omnia fuse describit Cõrad. VVimpina. tales etiam videtur illi astrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarũ sectione, aut cucurbitulis corpus sit euacuandum. Merito suspecta sunt hæc omnia, quia stellarũ non est tanta vis in hæc inferiora, & si qua talis vis foret, ea posset, & soleret aliarum particularium

E causarum concursu plane impediri. Imo, & sola materiæ indispositio, lunæ, & astrorum omnium actiones euariare facit, teste Galeno, cui Auicenna consentit. quare obseruationes, & effectus huiusmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longe magis dependent ex materiæ dispositione, concoctione, & status morbi temporibus ac symptomatibus, quam ex syderibus: quæ est vera sententia Hippocratis, & Celsi. Longius etiam aberrant isti Astroiatri, quia præcipue attendũt ad quosdam lunæ imaginarios angulos, aspectus, & conformationes: paruifaciẽtes vel contemnentes potius, quomodo ad cœli vel siderum influxus recipiendos materia disposita fuerit, & quę periodi temporum, quæve concoctiones, & crises sint morborum. Hos ergo merito maxime Galenus contempsit, Augustin. Niphus risit, & multis eorum patefactis erroribus Ioannes Langius impugnauit, & Marsilius Ficinus, qui iunior ista defenderat, eadem postea fatetur se scripsisse, non vt probaret, sed vt cum Plotino astrologorum ineptias rideret.

Concl. 5. *Pars illa interrogationũ, quæ res occultas inuestigat, vt furta, thesauros, virginitatem, &c. plane vetita, & perniciosa est omni iure.*] Prohibent sacræ litteræ, Leuitic. 19. vers. 31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini vt polluamini per eos. Deuter. 18. v. 10. & 11. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut diuinos, & quærat a mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Iure Ecclesiastico prohibetur hoc cap. 1. & cap. ex tuarum, de sortileg. Iure ciuili plurimis rescriptis. l. item apud Labeonem §. si quis astrologus. D. de iniur. lib. 2. & l. nemo aruspex, C. de malef. & mathem. libr. 1. C. de thes. libro 10. Tolerantur hi sæpe in rebus publ. sed exemplo pessimo, & publico malo.

In margine: *l. 3. c. 8. et 9.* — *lib. 2. de dieb. Criticis.* — *li. 4. Fen. 2. tr. 2. c. 1* — *Hippocr. passim et Celsi. li. 4. cap. 4.* — *l. 12. Therapeu. libr. 5. de diebus. Critic.* — *Epi. 35. l. de vita cęlitus cõseruanda li. 12. epi. ad Politianũ, et Picum.*

QVAESTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Astris, & cœlis proximum, de quo certo constet elementum est aer satis valde enim probabile est ignis Spherã propriam esse nullam, quę sententia valde antiqua est, & à recentioribus quibusdam strenue defenditur, videtur hęc mẽs Ausonij in Gripho Ternarij.

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In media regione aeris varię valde sunt impressiones meteorologicę. Exhalationum copia gignit magnos, & paruos ignes, diuersissime configuratos, pro exhalationum ipsarum forma diuersa: vt modo videantur flammę, modo columnę, modo lanceę, modo stellę saltantes vel discurrentes, descendentes, vel ascendentes, aliquando vero, & cometę multiplices, de quibus non est nunc tempus agendi. quibus omnibus commune est magnam temporis siccitatem denotare: signa quoque esse ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maxime cometis conuenit, qui si frequentes fuerint, etiam presignificant sterilitatem, famem ac pestem: eo quod vis cometę omnem vaporum, & exhalationum humiditatem absumit: vnde cōsequenter mortem minantur biliosis, & qui ardentioris sunt naturę, quales plerique Principum, & Magnatum, eadem siccitatis causa, ad bella quoque, & seditiones inclinant. Cætera quæ his astrologi, & Squarcialupus addunt, vana sunt, & fallacia, quæ dixi, naturæ consentanea videntur. Fit tamen non raro vt cometarum causa fit, supernaturalis dumtaxat Dei dispositio, vt quando fœlicem aliquem euentum portendunt, quod sæpenumero accidisse allatis Historiarum exemplis olim, teste Origine, libro. 1. contra Celsum, docuit Cheremon lib. de Cometis, qui si exstaret, fortassis deprehēderetur nata hæc inde opinio, quod quæ vni regioni seu regno fœlicia fuere cūm aliorum clade cōiuncta erant. Vel sane causa est Dei dispositio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte Regum aut Principum, vt ad pœnitentiam, & morum emendationem recurramus. Tunc autem cometæ pertinent ad ostenta (de quibus actū) & Dei caritatem nobis egregie commēdant, non ferientis nisi nos prius admonuerit, idcirco videmus crinitas stellas in eam partem comam diffundere, cui minantur, mirificum huiusmodi commotionis signum, narrat Gobelinus Persona nempe in Monasterio BodKensi, quod

Damas. 2. de fide orthod. ca. 7. Bonaue. in 2. d. 14. q. vltim.

In vita B. Meinul. mens. Octob.

A B. Meinulphus confessor exædificauit, quoddam miraculum ordinarium contigisse talibus ostentis annumerandū: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum aeneum bene sonorum in eodem monasterio reuerenter obseruatur. Nam quoties aliqua ex eius monasterii sororibus breuis erat abitura e vita, absque vllo humano ministerio, per se fortem reddebat sonum.* Rideat hæreticus, vt lubet: sed alia duo similia accipiat, etiamsi non lubet. Scribit B Leonard. Vairus, *In Celtiberię oppido Volilla campanam esse, quam vocant incolę*, campanam miraculorum, hanc per aliquot menses priusquam resp. Christiana aliquid aduersi patiatur, ex seipsa nemine pulsante, sonare solitam, cuius rei (sic ait) testimonium per publicos tabelliones hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant suis litteris. Accedat, & aliud è Gallis, quoniam Hispaniam a te- C stimonio arcent aduersarij. Eodem Vairo teste, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, situm est nobile monasterium S. Mauricij: Viuarium illic visitur, in quo iuxta numerum monachorum pisces ponuntur. Illorum si quis ægrotet, pisciculus quoque semiuiuus cernitur supernatare, quod si monachus è vita migraturus sit, paucis ante diebus piscis moritur. Hoc ita se Vairus accepisse, D scribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, singulari bonarum artium patrono, teste oculato, tum ab alijs fide dignis, vt rem locis illis notam atque omni fide contestatam.

lib. 2. de fascino. c. 14.

Porro cū exhalatio quoque sit vēti materia, & ventorū, ideo præcipuę qualitates sint, caliditas, & siccitas, facile intelligitur, cur ex ijs, & sanitatis corporū, & fertilitatis anni probabilia signa queant desumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat.

E Secundo non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ, & ipsa suas adferunt probabiles prenotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, post quendā Gerardū, docet Conrad. Vimpina, nec sua rustica prognostica desunt pluuijs communibus nec prodigiosis pluuijs, siue naturalia tempestatis anni, siue supernaturalia iræ diuinæ comminatoria. Anno superiore 1600. die 18. Febr. prope Arequipam, ex illis qui multi in Peruana sunt montes igniuomi (vul-

Vide Senec. lib. 5. Nat. quæst. 10. Pli. l. 2. ar. ca. 40. & ibi Milichiū. Canli. 1. de var. ie. c. 1. & 8. Valesi. de sec. phil. c. 50. lib. de signis cap. 5. de quibus Plin. sup. ca. 50. & 58. & ibi Milich.

(*vulcanos vocant*) vnus eorum *Guyana putina*, principio candidam nubem visus pecorarijs è longinquo eructare, quam consecuta est procella fragminum ingentium quasi auulsorum à rupib. sed ignitorum, hæc paulum spacij progressa comminuebantur in minores lapides, & paulatim centesimo ferme passu à cratere cinerem. Vbi saxa decidebant, cũcta reuulsa, diruta, comminuta, interempta, vbi lapides, pauci mortales euasere vel iumẽta. fors Hispanus iter faciebat eques; cum vim grandinis lapillaceæ non ferret, descendit, & se sub equo locat, sed equus nõ valebat subsistere præ victuum. herus videns nec tutum, nec quietum sibi sub iumento refugium, ephippium aufert, equum deserit, capiti sellam imponit, sic ægre euasit cranifragium. torrentes, & fluuij, ac fontes nonnulli penitus exaruere, alijs lapsus facultas interclusa, cineris multitudine, idque per leucas plus trecentas. Arequipæ primum ortę clara luce tenebræ integrum fere mensem durarunt. Interea initio cęlum fulminibus vium dehiscere, & audiri tonitrua, flammeiq; globi instar artilleriæ bellicæ acieb. hinc inde dispositis mutuo explosæ vicissim huc illuc discurrere, ingens globus semel decidit, & à templo in proximum ambitũ, inde in viam publicam patente porta erupit, & subito disparuit relicto sulphureo nidore, terræ motus iugis fuit; adeo, vt multæ domus conciderent, reliquæ quasi tripudiarent nutantes. Nec cessauit interea puluere terram albam, instar cinerũ, seu calcis tritæ, vt nemo per plateas incederet, quin mox digiti spissitudine cooperiretur domus, quæ minimum tectæ essent crassitudine semipedali, sic pleræque sub onere gemebundæ subsiderunt, malum durabat, luce per interualla potius ostentante se, quam diem præbente Mense fere exacta cessatio fuit, & nonnulla intermissio, vt nostri, qui illic degunt perscripsere: sed adhuc metus manebat grauiorũ. Magnam morum in melius tum timor expressit commutationem, omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeo vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pęnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum accessit. Sed nec Satanas neglexit occasionem. Nam cum Indi pagani viciniores flammis, solita super-

A stitione Magos accessissent, & simul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac sacrificijs procurarent, magos, & viciniores quosque flammæ consumpserunt; cęteri omnes male multari, desperabundi pars suspendio, pars aliter sibi mortem consciuerunt. Hæc narrata litteris P. Ioan. Ruizij de Alarcon scriptis Arequiæ Martij xv. anno superiore, quarũ hoc anno Martio mense exemplar Hispanice prescriptum legi, vnde hanc epitomẽ excerpsi. Vix quidquam simile lectum, vel

B auditum. Idem de grandine, & glacie dicendum, (quæ specie non differunt, & Pisidas in κοσμουργίᾳ poetice non philosophice contra Aristotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni, roris, & pruinæ multitudo sterilitatem potius, pręnotant. Nebula descendens serenitatem, ascendens imbres indicat. Tonitru, & ecnephias sunt indicia pluuiæ subsecuturę alij vero sonitus in aere audiri cõsueti, magis pertinent ad prodigia. Fulmen, & pręster, quid pronuncient, VVimpina te docebit.

Valesi. cu. 50 de sac. philos.

C Tertio maris tumor, venti: fluuiorum insolitæ eluuiones, pestis annuncia sunt: terræ motus quoque idem designant, testibus Ammiano, Procopio, & alijs.

Vt 2. Machab. d. cap. 5.

Quarto, quoad impressiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ,) naturalium prę sensionũ prognostica censeri possunt vt & hiatus, & quæ foueę, & fenestræ vocantur: necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui est nomen, sunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis superabundantis, & vincentis obstantia, vel interdum luminis victi, ac profligati.

D

Vid. Vuimpinam d. cap. 5.

5. (Vt ad terrestria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognostica colliguntur, vt *teste Tullio*,

Vid. Sen. li. 1. Nat. q. Plin. l. 2. a c. 78. Cõtarẽt. libr. 2. de element. Pernum. li. 3. Phy. & Card. lib. 4. de subtil. Vĩ de Panegyr. nostram de Nat. Dei para virginis.

E *Lentiscus, triplici solita grãde scere fœtu,*
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

Amygdalorum copia indicat messis abundantiam. Trifolium inhorrescit, & folia contra tempestatem surrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines, & pappi, populnei volitantes per aerem, aut aquis innatantes, tempestatẽ prænunciãt.

Si rosę violæve sub autumnum iterum florum floreant. pestilitas imminet Burdigalæ . quæ pestim illam magnam præcessit hyems, aliquas in horto nostro rosas protulit, quas, & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum a superstitione, quod qui dam tradidere: sub autumnum duas, vel tres glandes legendas, tum cultro scindēdas, trium aliquod in his solere reperiri, muscam, vermem, vel araneum, muscam denotare discidia eo anno futura, vt vermem fertilitatem aranea mortalitatem denotari.

Sexto, animantes etiam quædam nobis prænunciant, vt,

Cana pulex fugiens e vasti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas.

Vt, & a credula matutinis instans vocibus:

Fuscaque nonnunquam cursans per littora cornix,
Si tamen,

Demersit caput, & fluctum ceruice recepit.

Ipsi quoque alumni dulcis aquai ranunculi,

Mollipedesq. boues spectantes lumina cęli

libr. 1. de diu. lib. 1 Georg. Et quæ talia ex Arato Tullius, & ex Hesiodo Virgil. Quod contemptius musculo, vel passerculo? tamen domos illi ruituras; hi aeris contagionem fuga præueniūt quorum etiam causas Francisc. Picus inuestigat.

d. li. 3. c. 3 cū seqq. Ex obseruatione huiusmodi Phænomenorum, emersere canones pręnotionum, quibus vtuntur nautæ, pastores, & agricolę, de quibus non contemnēdum opus exstat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum rusticarum.* illa quidē ipsa animalia præsagij sui sunt ignara, sed impetum quendam naturalem solummodo sentiunt, mouente phantasia per humores concitata ad petendum quæ commodo, & fugiendum, quæ noxæ sunt futura. Quod sigillatim idem Picus ostēdit, de ciconijs, cypselis, mergis delphine, cæteris longum nimis, & lentum foret mihi singulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præsagia.

QVAESTIO III.

De coniectatione medicorum.

Egimus de quadam falsa, & illegitima, imo ludibriosa; nunc de vera, seria, & gnesia dicendum, hanc medicorū, σημειωτικὴν, veteres, recentioresque Doctores integris tractationibus sunt prosecuti; quos legere poterunt qui plenos sitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuersim posse statui. *d. q. 1. cō dus. 4.* *Pilip. l. de Prognos. & in eū cōme. Galeni, Ari. sępe. in Prob. Celsum li. 2. de Medi. & harū sequētes vestigi Fra. Picū d. l. 3. c. 7. Vimpin. li. de gnis ca. 8. & a c. 13. vsq. ad 21. Io. Guinth. Andernac cetet et noræ medicine comm. 1. Dial. 7.*

Signa proba sunt, quæ naturalibus principijs, & veris experientijs comprobātur: cætera sunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam sanam integramque valetudinem testātur; quędam degenerantem, vel iam affectam; quædā succumbentem, & iam victam, quædam se recolligentem, & victricem: quædam denique sunt ambigua, etiam ipsis magistris. Nec vlla, tam certa, quin fallant aliquando, ideo vetus sermo verus, prędstare a sexaginta medicis, quam a scabinis sex damnari, & morti addici.

QVAESTIO IV.

De prænotione Physiognomica.

Physiognomus ex pilorū, & mēbrorū corporis colore, habitudine, & proportione; de tēperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat se scire: præcipue frontem considerat faciemque quia hæc solet esse speculum virtutū intellectualium, & tum vocatur hæc μετωποσκοπία. Huius mentio, apud Iuuenalē, *Sat. 6.* cum scribit fronte vati a muliere prębendā. Arist. & Polemon confundunt cū, *Chiromantia*, quæ proprie manuū considerat lineamēta, quasi quoddā virtutum actiuarum speculū: ac si considerat ēt reliqua mēbra totiusq; corporis habitum, *Physiognomica*, vocatur.

Hanc Physiognom. veteres medici Hippocrates, & Galenus diligenter excoluerūt, vt & Arist. integro libro & qui exstat Polemon Athenien. lib. de Naturę signis: quorum scripta laudantur eo, quod na-

naturæ vestigia calcarunt. Sed recentiores Barthol. Cocles, in Anast. Physiogn. Luc. Gauricus, & alij fere plura miscent superstitiosa, præter vnum fortè Petr. Motium; cuius librum, *de multiplici temperamento, & cognoscendis hominibus* laudat Michael medina: quia primo complexionis modum, deinde medico, & philosophico ratiocinio propensiones, & ingenia gentium, prouinciarum, & singulorū hominum describit: methodus hæc vera, & recta, sed scriptorem illum nōdum potui nasci. Visus mihi non infœliciter Conrad. VVimpina Galeni, & Aristotelis ferè omnia in compendium redegisse.

l.2.parę Chri.c.2.

lib de signis c. 8. 9. & 10.

Artis fundamenta varia sunt, primum petitur a quadam cum animantibus similitudine, v.g. qui paruis sunt oculis inuidi censentur, quia simiæ tales; qui magnis, stupidi; sicut boues, & asini ratio est; quia cum Deus auctor naturæ gnarus esset, qua quodque animal indole dotasset, singulis etiam ea addidit instrumenta, quæ huic indoli forent, quam aptissima, ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis, ac fugacibus, vt lepori, & ceruo, artus celeri fugę necessarios; fortibus araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbum, dorsi, humerorumq; robur, vt camelo, boui, equo, & reliquis veterinarijs. Idcirco quasi ex signo, & a posteriori, (vt loquuntur scholę) animantium indolem ex ipsis instrumentis corporeis, quibus a natura sunt prędita, colligunt.

Secundum fundamentum a moribus gentium, atque prouinciarum desumitur; quę cum certo sint corporis habitu, vt plurimum quoque ingenijs, moribusque discrepat, v.g. physiognomi definiunt fuscos, stupidos ac pertinaces esse quoniam Aethiopes sunt huiusmodi.

Tertium a sexu, v.g quia mulieres candida, vt plurimum, & molli sunt cute, eædemque sunt pauidę, ac leues: ideo candidos, & molli cute, moribus obnoxios ijsdem censent. Huius secundi, & tertij fundamenti ratio ducitur a complexione, cū enim eadem temperies simul causa sit cutis huiusmodi, & morum huiusmodi; ratiocinantur, in quocunque cutis sit talis, talem esse temperiem, quare ab eodem, eiusdem temperiei ratione, similes mores expectandos.

Quarto rimantur affectus animi, a motu membrorum, & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes sunt iracundi, quoniam irati fixis & immotis oculis intuentur.*] Sed ratiocinabatur Salomon dicens; *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Esaias; *agnitio vultus eorum respondit eis*, hoc est, vultus exterior eorum, secreta cordis patefecit. sic argumentatur Martialis (quem vetusta exemplaria, nescio cur vocent Martialem Cocum.]

Prouerb. 6.v.12.

Esai.3.v. 9.

li.12.Epi. 54.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Matthiam Coruinum Hungarię Regem haud illaudatum Principem, nimis deditum diuinationi, adeo vt nihil nisi cō sultis astrologis folc ret suscipere, tam studiose accepimus, huic vacasse physiognomicę diuinationi, vt ex primo aspectu lineamentorum faciei, de temperamento, & moribus hominum solertissime iudicaret: ita, vt magię speciem ęmulis prębuerit.

Bōfinius l.8. Hūg. histor. de cad.4. Ioachim. Cureus in Anna. Siles.

Quintum fundamentum petūt ex collatione signorum cum signis, & ex quibusdam alia colligunt, v. g. inuidiam ex iracundia, cui tristitia, & animi prauitas sit adiuncta.

Sit conclusio, *Physiognomica consistēs intra cancellos naturalis Philosophiæ, licita est, & habet aliquid probabilitatis.*]

Probatur primo, quia positorum fundamentorum aliqua sunt probabilia, quędam minus, quędam amplius.

2. Probatur ex sacris litteris, in quibus, *virorum robustorum facies dicuntur similes faciei leonum.* Item quod, *in facie prudentis lucet sapientia, oculi stultorum in finibus terræ*, & alibi; *sapientia hominis lucet in vultu eius.* item; *cor hominis immutat faciem illius*, & quę iam citata.

ca.paral. 12.ver.8. Prou.17. v. 4. Eccles.8. vers.1. c.13.v.31 Pro.6.v. 12. Esa.3. v.9.

3. Ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptum, quando plures de aliquo crimine sunt accusati, & capti, primum quęstioni subijci debere illum, qui facie deformior; quoniam credendus sit animo quoque prauior.

4. Probatur sententia Philosopho-

rum. Pythagoras enim ad huius disciplinæ regulas, discipulos, vel admittebat, vel repudiabat. Socrat. hac indicina deprehendit Platonem fore qualis postea laudatus. maximi hanc fecere Plato, Aristoteles, & Sext. Philosophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accurate tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduersarium mire lacessiuit. Velleius Paterculus, veteres ea multum vsos testatur.

Bal. in l. 2. n. 5. C. quorum appel. nō recip. patris de Syndicatu, Hippol. Marsil. & alii Siren. li. 9. de Fa. 10. c. 39. In Tim. Orat. pro Roscio Comed. lib. 2. hist.

Dixi non *certitudinis*, sed *probabilitatis*: quia solent quidem corporis dispositiones affectionibus animi preire, quod integro libello Galenus demõstrauit, sed præire, non trahendo, vel cogendo, verũ leuiter, & assidue inclinando: ita vt bona consuetudine, & freno rationis, haud difficulter illa propensio superetur. Quod de se testari Socratem non puduit, cum Zopyrus Physiognomus ex lineamẽtis corporis eius, bardum, stupidum & mulierosum illum iudicasset. sic intelligendus Cassius medicus, cum quæsijsset, cur prodigiosæ formæ homines, plerunque etiam emota sint mente? respondet, *quia corpori consentit anima, ut anima corpus.*]

Cic. li. de fato. Alex. Aphrodis. li. 4. de fato. Pror. bl. 51.

Vnde sequitur 1. longe certius iudiciũ ferri de brutis, quam de hominibus: quia bruta, propensione sola trahuntur, homo propensionem arbitrij habenis moderatur. sequitur 2. quod physiognomo non licet iudicare, de facto, siue de actuali hominis vita, scilicet hunc esse talem, sed de pronitate tantum, ac inclinatione, vt optime censuit proclus, v. g. talem propendere, & inclinari in auaritiam, mulieres vinum, &c. 3. sequitur, non posse hanc facultatem iudicare, de donis diuinis, & gratuitis, quia Deus hęc distribuit cuique prout vult, nec de extrinsecis plane homini, vt morte violenta, opibus, honoribus, & cæteris fortunæ bonis malisve, nec de nuptijs, statu vitæ, & alijs negotijs quorũ electio est mere voluntaria; talibus nugis plenus est liber *de neuis* melamphi. Ratio est, quia nihil istorum dependet a corporis habitu, vel constitutione. permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes istorum euentu comprobẽtur, sed simul eos sinit falli, in ijs, quæ magis ipsis necessaria. scribit Paulus Iouius in Elogijs, de Antiocho Tiberto Cesenate, qua Physiognomus excellens suo tempore habebatur eum *Guidoni Balneo prædixisse, quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo itẽ Malatesta Ariminensium tyranno, quod ex patria pelleretur, & exul in extrema egestate periturus esset. Paulo post Pandulfus Guidonem ob spectatam uirtutem, & suspectam obtruncat; Antiochum ipsum custodiæ mancipat, euentum præsagij expectaturus. Antiochus custodis arcis filiam, ita flexit, ut resti ab ea impetrata in fossam demitteretur, sed compedum sonitu proditus, & a fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exsul & egens ab omnibus desertus, in hospitali diuersorio senex perijt.*] sic dum alijs cauit, sibi non cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam conijci. quid enim inexspectatum, aut mirandũ, si familiaris tyrãno vir fortis, ob suspicionem, ab eo necetur? quid verisimilius, quam tyrannum inuisum, vel necari, si sit audax, vel compelli in fugam, si timidus, & semel pulsum ad egestatem redigi? His poterunt adijci nonnulla ex Horozco li. 2. de vera, & falsa Propheta cap. 8. & 9.

In Alci. Plat.

QVÆSTIO V.

De Chiromantia.

CHiromantiam diuidunt in physicam, & Astrologicam.

Conclus. 1. *Physica Chiromantia licita est, & physiognomiæ pars, & ideo de illa idem, quod de hac iudicium.)*

Ratio est, quia per lineas, & partes manus, considerat ipsam corporis temperiẽ, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propensiones hanc probat artem Aristoteles lib. 1. Histor. animal. ca. 5. & 30. ac 34. problem. sect. 10. & prolixe eam exsequitur. Conrad. VVimpina libro de signis capit. 10. 11. & 12. incautè vero Petr. primodamus; dum inter duas has species non distinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, Academiæ Franciæ parte 2. die primo, cap. 4.

Conclus. 2. *Chiromantia astrologica prorsus vana, & illicita, scientiæ nomen non meretur.)* Scientiam esse nititur probare Anton. Verderius. nam loqui illum de hac etiã, non de physica tantum patet, tum quia coniungit cum astrologia, & vtram-

li. 7. var. lect. ca. 6.

vtrāmque scientiam contendit esse; tum quia in responsione penultimæ obiectionis dicit harum manus linearum significationem ab astris infallibiliter dirigi, &c. quæ sine Ecclesiasticam mererentur cēsuram: quia Papa Sixtus V. edita contra astrologos, & Chiromanticos bulla, definiuit neutram esse scientiam, & vtrosq; pariter damnans, grauibus subiecit penis cuius doctissimi, & maximi Pontificis sententia præponderat omni contra sententium temeritati: tum etiam quia in Cathalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromantiam docent, aperte sunt annumerati prohibita est ergo.

Sac. phil. c. 32. Vanam esse, docet optime Franc. Valesius doctiss. medicus, meritissimo illam detestans, primum namque laborant vesania mathematicorum de astrorum influentijs, quam improbauimus supra q. 1. Addunt de suo, quod stultius est, hanc areolam esse Iouis, illam Mercurij tertiam Veneris, atque ita porro. Supperaddunt tertio tales areolas lineas hæc prænotare: alias illud; quorum nihil ratione, vel auctoritate confirmant, sed nudo suo delirio, & prætextæ experientiæ postulāt nos manus dare. Cumque, tam inania sint artis huius principia, fuere tamen semper, qui hoc quoque mendaciū paruuli diligerent. Olim prosa oratione chiromantiam tradidit Helenus Syracusius libro, quem nominat χειροσκοπικὸν οἰώρισμα *mans inspectorum augurium* carmine vero cōprehendit Eumolpus quidam. vtriusque meminere Pollux, & Suidas. Recētiores scripsere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius a Carthusiano nominis eiusdē) Ioan. Taisnerus Athensis, Antonius, Germisonus, Bartolomæus Cocles, Michael Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus, Scyp, Andreas Tricassius, Michael Scot s, Ioa. TeuKesberg, & alij: quorum libri scatent superstitiosis. Ars ista palmam manus primo in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas singulos, lineis altra quædam preficit: horum denique astrorum, atque planetarum vulgo creditos effectus ipsis areolis, aclineis manus ascribit, vt breuiter Vvimpina ostendit, addens se horum non approbatorem

Sup. c. 11 sed narratorē esse nudum: suo iudicio cūcta nænias esse detestatur hos, & impugnat vehementius antiquus scriptor Ioā. Salisberiensis lib. 2. Polycratici cap. 27.

Contra hos librarum illud Iuuenalis Sat. 6.

. . . frontemque manumque
Præbebit vati crebrum popisma roganti.

Quorum prius ad metoscopum, posterius ad chiromantem referendum bene Britannicus obseruauit. Solent hanc vanitatem profiteri vxores (si vxores) ex illa colluuie, quæ totam peruagatur Europā; Vulgo *Zingaros*, seu *Aegyptios* nuncupāt de quibus multa collegit Crespetis libr. 1. de odio Satanæ discur. 12 fol. 176 cū seq. Sed hi scriptoribus Germanis, quā Gallis, vel Italis notiores, ideo hos audiamus. cōditionē eorum, & originem sedulo perquisiuit, extra res fidei, non despicabilis Sed. Munsterus lib 3. cosmagraph. f. 267. cum ageretur (*inquit*) annos post Christum natū. 1417. primum per Germaniā apparere ceperūt homines nigredine deformes, excocti sole, immundi veste; & vsu rerū omnium fedi, furtis imprimis intenti: præsertim feminæ illius gentis. nam viris ex furto feminarum victus est. Tartaros, aut Gentiles vulgus, vocat in Italia Cainos appellant. Ducem, comites, milites inter se honorant veste præstantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt, sed vbi venentur, nisi furtim non habent. Equos sepe mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Feminæ cum strato, & paruulis iumento inuehuntur. Litteras circūferunt Sigismundi Regis, & aliquorum Principū, vt trāsitus illis per vrbes, & prouincias, & incolumis permittatur innoxiusque. Ferunt ipsi ex iniuncta sibi penitentia mundum peregrinantes circuire, atque ex minore Aegypto primum emigrasse. Sed fabellæ sunt. Hominum genus, quod vsu cōpertum est in peregrinatione natum ocio deditum, nullā agnoscens patriam, ita circuit prouincias, furto (vt diximus) feminarū victitans, canino ritu degit: nulla religionis cura, etiāsi inter Christianos paruulos suos baptizari curet; in diē viuit, ex prouincia demigrat in prouinciā: per aliquot annorum interualla redit, sed multas in partes scinditur, vt non ijdem in eundem facile redeat, nisi per longa interualla locum. Recipiuntur passim,

& viros, & fœminas volentes in cunctis prouincijs, qui se illorum miscent contubernio. Colluuies hominum mirabilis omnium perita linguarum, rusticę plebi grauis imminens: vbi foris illa laborat in agris, hi spolijs inuigilãt casellarum. Anus eorum chiromantię, & diuinationi intendunt, atque interim quo quærentibus dãt respõsa: quot pueros, maritos, aut vxores sint habituri miro astu, & agilitate crumenas quærentium rimantur, & euacuant.] hæc de illorum moribus verissima. Vnde sępe animum subit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibusdam prouincijs hoc genus flagitij a Principibus toleretur: nõ sine maximo scandalo, & damno rusticorum. Nam scelerum impunitatem permittit, qui sceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certe, & alios. Si horum chiromantia, & maleficia reliqua tolerãtur: non id est niti contra diuinæ legis, & Ecclesiasticorum canonum auctoritatem? Notoria sunt flagitia, quæ Munsterus memorat, & ijsdem plane verbis Alber. krantzius lib. 11. Sazoniæ cap. 2. vt alter ab altero, vel ambo a tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia: nam si quis illis ex sacco, vel capsa vnicum nummũ largiatur, omnes nummi, qui in eadem capsa, vel sacco inerant, migrasse quo vnicus ille, non raro deprehenduntur, quod apertum maleficium est. Quo ad diuinationes illas, nequeunt excusari a superstitione, aut hęresi (si sic sentiunt) aut impostura scandalosa. Quod alios passim recipiant, ex nationibus, per quas transeunt, id nullo pacto illis concedere deberent respub. sed tales, qui se ijs aggregant, & ipsos receptatores, condignis pęnis coercere. Nam contrarium est otiosos, & vagabundos fouere in reip. perniciem, quod vel stolidum, vel improbum plane. Notæ sunt contra otiosos leges Aegyptiæ, & Atticæ apud Athęneum lib. 4. & Pierium li. 34. Notũ hodie, vbi iustitia viget, magistratus solere in tales inquirere, vnde victitet, nam nemo de vento præsumitur viuere (l. fi. de alim. pupil. præsta) & merito semper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comædia retulit Athæneus lib. 6.

Est optime hic statutum apud Corinthios:
Si quempiam obsonare semper splendide
A *Videmus, hunc rogamus: vnde viuat &*
Quid faciat operis? si facultates habet.
Vt reditus harum soluere expensas queat:
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea, quæ possidet:
Probibemus huic ea ne faciat in posterum
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui:
Si sumptuose viuit, is qui nihil habet.
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules?
B *Nec enim licet vitam absque malo degere.*
Talem, scias; sed est necesse, aut noctibus
Abigere predam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam; aut perfidum
Prebere testem. Nos genus hoc mortalium
C *Eijcimus ex hac vrbe, velut purgamina.*

Cingaros credo tolerassent, quos non præsumptio est, sed res docet, clependo, harpagando, furelis, maleficijs viuere.

Verum excusant illos Patroni, calamitosum esse genus hominum, miseratione dignum. cur? Et Aegypto oriundi, luunt maiorum a fide Christiana apostasiam, & pœnitentiam obeunt, septennalem lo-
D cis incertis vagationem. Summa defensionis hæc est. Quam diluunt alij: quem dixi, Sebastianus: Sunt anni (*inquit*) plus, minusve viginti sex ab hoc tempore, quando ego Munsterus ista scribo, quod Heidelbergæ agens istius gentis primoribus me adiunges vix extorsi litteras quasdam, quas gloriabantur se habere ab Imperatoribus. at illæ mihi ostensę erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ a
E Sigismundo Imperatore impetratum; in quo mẽtio fiebat quomodo maiores eorũ in minori Aegypto, olim ad aliquos annos, obiecto Christianismo ad Gẽtilitatis errorem relapsi fuissent, & resipiscentibus eis pęnitentia iniuncta, quod tot annis ex singulis eorum familijs aliquot per orbẽ peregre proficiscerentur, diluerentque in exilio perfidiæ suo crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiusce suæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non

cessat

cessat circumuagari, furari, mentiri, augu- A rare, & diuinare.] Cur si pęnitentiæ termi nus effluxit, pęnitentiam adhuc prętexũt? verum falsum etiam, quod de Aegypto iactant. Nam interrogati, nec sciunt quidem, quid Aegyptus, aut vbi minor, vel maior. Vnde ergo emerserunt? Mira varietas est sententiarum. Quidam *Cincalos* dictos putant, quasi ἀνεζίυς penatium expertes, & mendicos. Sane γ & κ commutantur facillime & Menãder in Thaide quendam ait, προχοτέρον λεβείδος καὶ B κιγκάλυ, mendiciorem leberide, & fincalo. Leberis significat spolium serpentinum: *Cinclus* auem cui etiam nomen, σεισοπύγις: si candæ demas ornatum valde implumis: inde rustici egenos, & errones, *cinclos* dixere, vt ex Aeliano, & Suida docet Adagiographus chiliad. 2. cent. 2. hæc sententia placuit Piero Valeriano libr. 25. Hieroglyphicor. Sed ad rem non facit. Polydorus Assyrios, & Cilices putat: Volaterranus Vxios è Persia: hoc est C ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipteners*, Galli *Egyptiens*, Hispani *Gittanes*, Itali *Cingaros*, vel *Cianos* vocant: Germani superiores, *Zigeuners* quæ omnes voces ab *Aegyptio* deductæ, & hęc vltima quasi *Chusener* a Chus Chami filio patre Aegyptiorum, & Aethiopum, Hi quia vident tempus pęnitentiæ præfixum effluxisse: nunc duo quædam commiscũtur: vnum est se non posse ad patriam redire interceptus itineribus: cogantur ergo diuidi, & certæ alicui nationi ascribi, & legi- D bus ibi receptis viuere, vel pellantur. Alterum est, etiam post illud septennium, sibi ex patrijs sedibus subinde necessariam esse migrationem, si secus fecerint, & non quotannis mandras, vel hordas suas (id est hominum multitudinem vtriusque sexus) exulatum miserint calamitatem, & sterilitatem omnibus certo præstam esse. Digna hæc causa, inquam sedulo inquiratur, quod si fiat statim apparebit impostura. Quæ vel vbi hæc gens, quæ quotannis tantopere multiplicatur? hæc quidem in peregrinatione sua, nisi adultos vndecumque colligeret: cito interiret. Deinde satis isti ostendunt falsum fuisse primum illud de iniuncta pœnitentia. Quod de fonte horum verisimilius comperi, est quod in *Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perscriptum fol.

826. libro 7. Eadem tempestate furacissimum illud genus hominum colluuies, atque sentina variarum gentium: quæ in confinio Imperij Turcarum, atque Hungariæ habitant *Zigenos* appellamus) rege Zinkelone, nostras peragrare cœpere regiones, furto, rapina diuinationibus, impune prorsus victum quæritant. Ex Aegypto se esse mentiuntur, extorresque domo a superis cogi se, maiorum delicta, qui Deiparam Virginem cum puero Ie- B su hospitio excipere recusarint, septem annorum exilio expiare impudentissime configunt. Experimentis cognoui eos vti venedica lingua, & proditores, atque exploratores esse. Cum alij, tum imprimis Maximilianus Imper. Cęs. Augusl. & Albert. pares Principium nostrorum publicis edictis testantur, adeo tamẽ vana superstitio hominum mentes, velut lethargus inuasit, vt eos violari nefas putent, atque grassari, furari, & imponere C impune passim sinant.]

Tria hinc collige, primum originem Sacluos esse ex ditione Vvinden: sane, quod peculiare ipsis idioma, in Sclauonicum vergere significat Auentinus: loquens de natiuo. Scio namque præterea fictitium quoddam habere ipsis solis notum, quod Hispani vocant *Ziriguenca*: Germani teste Munstero, Rotv velsch hoc est Rubrum Barbarismum. Norunt interea cuncta fere Europę idioma- D ta; & apud Germanos Germanice, apud Gallos Gallice apud Italos Italice, &c. loquuntur, quod necessarium ad finem explorandi. Secundo vides hos septennem illam priorum pęnitentiam, iam ad singulos posterorum porrigere, vt prætextus sit vagãdi. Tertio compertos Principibus prudentissimis de proditione, merito damnatos, sed quadam imprudentiũ superstitione foueri. Dicam quod rẽ valde confirmat: cum adhuc in Hispania an- E no 1584. versaret Legione, magna tũ multitudo istorum per pagos illos inundarat: festum corporis Domini tũ celebrabatur petierũt aditũ in ciuitatẽ, vt (honoris causa) pręsultarẽt, quod illic consuetũ fecere, sed a meridie pp furacitatẽ fęminarũ ort' tumultus, fugere in suburbia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitũ magnifica est habitatio; & hospitale) se conglobarũt, & iustitię administros militari vi repulerũt. mox tamen,

men, nescio quo pacto, dissimulata omnia. Huic hordæ comes erat; sic appellant in turba multi recepti Hispani, etiam ex Graiales. Villabraxima, & pagis nonnullis Castellæ. Comes, tam perite Castellanũ idioma loquebatur; quam si Toleti natus. Sciebat omnes Hispanię aditus terrestres. (*Tuertos* vocant) omnes regionum anfractus, & difficultates, quid roboris esset cuique ciuitati, qui præcipuit in quaque, & quę cuique opes. Nihil fere ad rempubl. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret, nec clam hoc, sed gloriabatur. Quo, aut cui rei hæc curiosa exploratio? Nõne compescenda vagabundorum hęc curiositas, etiã si solum peregrini, & inculpatæ vitæ? Bene tibi, bene sit Maxime Carole, qui in constitutionibus Comitiorum habitorum Augustæ Vindelicorum anno 1549. c. 26. hanc fecem mortaliũ, hos errones periculosissimos, *Zyngemeros*, seu præstigiatores Teutonica terra excedere veluti exploratores, & proditores Christianæ Ecclesiæ missos a Turcis sanciuisti. commemorat hanc constitut. Pet. Greg. lib. 34. Syntagm. iur. vniuers. ca. 16. num. vl. inuehitur in eosdem crespetus d. loco, & (cui meliorem opto religionem) Philipp. camerarius I.C. opere horar. succisiuarum cap. 17.

Sed obijciuntur nobis duo, vnum S.S. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates sunt duæ: prima est Exod. 13. ver. 9. Et erit quasi signũ in manu tua. Respon. hoc explicari sequẽtibus verbis, *& quasi monumentum ante oculos tuos*. loquitur enim de solemnitate azymorũ: cuius celebrationem vult Hebræis esse signum memoriale liberationis ex Aegypto: sumit autem metaphorã a more hominum, qui quando volũt alicuius rei recordari, solent digito annulũ indere, vel filum alligare: quia cum manum sępe ante oculos eleuemus fit, vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuisceremur.

2. Iob 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum signat, vt norint omnes opera sua*, Depinxit ergo Deus in manu singulorum, vnde queant prænoscere, quid dicturi, facturi, passuriue sint.

Respond. Cum Olympiodoro, & Philippo presbytero ibi, verbis istis significari, hanc temporis vicissitudinem, de qua loquitur, serenitate, & procellis niuium, imbrium a Deo contemperatã, vt & Dei fortitudo fiat manifesta, & homo videns se, tã facili negotio a Deo quauis tẽpestate impediri a proposito manumq; suam sic quasi quibusdam vinculis astringi, & ab opere arceri, recognoscat se, sine Dei adiutorio posse nihil, suamq. confiteatur imbecillitatem. fauet huic expositioni versio LXX. quæ habet; *vt cognoscat omnis homo imbecillitatem suã*; nec non Hebræus contextus, in quo ad verbũ, sic; *in manu* (siue in vehemẽtia) *omnes obsignabit, ad sciendum omnes homines opus eius*. vbi ex more Hebręorũ, *V iad* ביד noster vertit, *in manu*, pro in vehementi, atq; admirabili signo. sicut Isaias, & Ezechiel *Iad* posuere pro visione prophetica nõ vulgari: sicut, & Moses *manũ Dei* vsurpauit, pro potẽtia, & magnitudine Dei. Lege longe aliã explicationem loci Iob, apud Franc. Valesium: quæ quamuis ingeniosa sit, cũ præcedentibus verbis non cohæret.

2. Reg. 3. v. 15. Es. 8. ver. 11. Ezech. 1. v. 3. & c. 33. v. 2. & ca. 37. vers. 1. Exod. 14 vers. 31.

3. Certant exẽplis prędictionum, quas euẽtus roborauit. Bartholomęus Cocles ille, qui tot chiromantię libros edidit, Antiochi Cęlenatis de quo, q. pręcedẽti scripsi, discipulus, Lucę Gaurico astrologo fuit auctor fugę, vt, qui instabat, cruciatũ violentũ euaderet. Gauricus [sic] contemnẽs monita: eo quod Io. Bentiuolũ Bonon. tyrannide deficiendum in Ephemeridibus prædixisset: iussu violenti Principis, ex alta trocalea suspenso fune quinquies quassatus, & astrologiæ suæ iactatæ, & chiromã[n]tiæ contẽptu pęnas dedit. Alexand. Medici Gręcus quidã ex manus inspectione prędixit mortem, & signa edidit percussoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vulticulo buxeo, suspensa taciturnitate, cęteris insociabilem, quę in vnum Laurẽtium, qui & percussor, omnia conueniebant. Sed idem ille Cocles, prędixerat Copono cuidam, eũ breui scelesto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurum, vt exul in acie cęderetur. Hermes igitur fatali metu percussus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum sibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles discrimen nesciebat. Ideo sęcreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritissime ambabus manibus regebat, semper armatus. Verũ à Copono baiuli personato, dum sefę ostij, calculo inie-

iniecto, præpeditæ, clauem insereret, ad acta in occipitium securi, interfectus est: nullam aliam patrati facinoris causam, adferente Copono, quam quod ipse Cocles breui homicidam futurum asseruisset. Vnus ista omnia narrat Iouius, nec vsquequaque indubitatæ fidei Historicus, nec satis a superstitiosis, & gentilium, ne dicam opinionibus, saltem locutionibus, alienus; cui vt ea contigisse concedamus, idem tamen, quod astrologis talia iactantibus, cum D. Augustino respondendum. vide supra quæst. 1. respons. ad 4. obiectionem. vt digitus manus, sic chiromantiæ pars quædam est, diuinatio ex vnguibus: non illa de qua superius actum cap. 2. qu. 6. Sect. 4. num. 6. Sed alia nouitia, vt suspicor ab aniculis ad colum inuenta. hæc conijcit ex maculis albis atrisue in vngue apparentibus, & singulis digitis suos canones attribuit, alios mulieribus, alios viris destinatos, nec valetudinis prosperæ, vel aduersæ notas prodens; (quod aliquo tenus tolerandum foret) sed excurrit ad fortuitos effectus ab alienæ voluntatis arbitrio libero dependentes, quod temeritatis, & vereor ne superstitiosæ sit impietatis. Exstat tamen (si Deo placet) hæc menia artis in opere de Physiognomia Hispanico cuiusdam Hieronymi Cortesij, si vt nugas edidit, minus male: Sed minus caute. cautius nugari in minus periculosis alijs, nam nugandi copiosa vbiq; materia.

In elogiis.

1. Reg. 3. v. 15. Esd. 8. vers. 11. Ezech. 1. v. 3. & c. 13. v. 2. & ca. 17. vers. 1. Exod. 14. vers. 31.

QVAESTIO VI.

De coniectatione ex somnijs.

GRæci vocant ὀνειρομαντείαν, de qua Senariorum libellus a Iurnio Hornano editus habetur. Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reipubl. iactura omnes libri interierunt, præter vnũ Artemidorum Daldianum, delirum senem, qui libris quinque cũcta ab alijs tradita complexus fuit. Breuior est Astrampsichus Græce, & Latine his annis editus: sed æque nugax, vt & alius ille Arabs, qui Græce barbarizans vna cum Artemidoro in lucem prodijt in Gallia. Hodie in pretio habent Apomasaris Arabica Apotelesmata, ex recẽtioribus Conra. Vimpina vellem ne tam multa sint antidoto

Inter animaduers. lib. 1. c. 18.

Lib. de diuinat. c. 14. & lib. de insomniis, per decem capita.

De quo Alex. ab Alex. lib.

A congessisset Auorum quoque memoria, hanc in Italia vanissime profitebatur artem Iunianus Maius: cuius exstant epistolæ, & libelli quidam Grammatici. Ex insomnis prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptistarum parẽs vnus. Brasileenses Indi in expeditione somnia obseruant, si se hostium carnes torrere somniarint prosperum somnium cẽsent, & victoriam spondent, sin contra suas, ab hostibus vinci metuunt. Ioann. Sta-B dius lib. 2. Hist. Brasileens. c. 27. Legi, cũ vtilitate tantum illi de hac materia videntur qui cum D. Thoma, & Antonino, quibus liceat attendere, quæ, & quibus interpretari permissum sit, expenderunt hos imitabor.

Macrobius, libr. 1. de somn. Scipion. quem sequitur Salisber. lib. . somnia diuidit, in ἐνύπνιον φάντασμα ὄνειρον ὅραμα χρηματισμὸν *insomnium, spectrum, somnium visum, & oraculum*: sed Artemido-C rus ea quinque ad duo reuocauit, *insomnium*, nempe, & *somnium*: sub insomnio spectrum, sub somnio, comprehendit visum, & oraculum, quoniam hæc illud cõsequuntur. Gentiles consentiunt species primas, insomnium, & spectrum, ἀσημάντους esse, nihilque significare vel præmonere. *Somnium* igitur stricte sumptum, vt opponitur insomnio, definiunt, motum, aut figmentum animę multiforme, futurorum bonorum, vel malorum signi-D ficatiuum. Huius vero prædictionis fundamentum statuunt experientiam, & quandam proportionis similitudinẽ rei somniatę ad euentum. Experientiam vocant, si vnus, vel plures cum hoc vel illud somniassent, talem, vel talem postea fortunam sunt experti. similitudinem vero illam proportionis longe quoque putidius inuestigant. Primo ex quodam more, ac consuetudine: v. g. radici caput honestum, & religiosum est monachis, quia E moribus ipsorum, & regulis id consentaneum. ergo si monachus id somniet sibi accidere, prosperum erit somnium Sin vero id somniet aliquis coniugatus, præsagium dicent esse infaustum: quia coniugatis dedecorosum, sic raso vertice incedere 2. ex vocabuli significatione, veluti audit quis, vel legit Serapidis nomẽ, morietur; quia Serapis idem qui Pluton. & Orcus. 3. ex rei significatu Gieroglyphico,

1. cap. 11. D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 6. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 67. Turrecre mat. in c. non obser uatis 26. q. 7. Mich. Med. d. c. 2. Vales supr. c. 32. Pirenius. d. l. 9. c. 25. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 10. qu. 2. Salisberiensis li. 2. c. 17.

phico, vt si quis sibi visus sit cathena ad templum alligari: fiet Sacerdos,& illi tẽplo seruiet æternum. 4. à fabulosis narrationibus, veluti visus est sibi aliquis vagus in Isthymo filiolum suum quærere? peribit filius mersione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione astronomica, vel physica, longe petita, veluti somniauit se Lumen à Luna petere? cæcus fiet, quia Luna proprio caret lumine. item videtur quis in somnis manus vrsę habere? damnatus ad bestias,& ad palum deligatus, ab vrso deuorabitur. cur? quia vrsus intra speluncam latitans ori manum inserit,& veluti adedens exsurgit, indeque sumit nutrimentum. Hæc artis sunt fundamenta, quam ingeniosa, tam puerilia: mireque ridiculus in his est Artemidorus, quia quod vni aliquando casu accidit, in consequentiam trahit, & canones conflat stuppeos, quibus mere fortuiti casus ad similes euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primo, nihil huiusmodi Oniropolicis libris deferendum, meritoque damnari eos, qui ad huiusmodi scripta animum adijciunt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami,& Salomonis,& libellum somnialem, qui Danielis Prophetæ nomine falso circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani. Apparet 2. superstitiosum esse consilium Synesij: quo suadet, vt quisque sibi suis ex somnijs, cum eorum, quæ postea perpessus collatione, artem quandam coniectandi conficiat, quod inutile studium, vanumque commentum accurate iam pridem Franc. Picus confutauit.

c. c. cap. nõ obseruetis lib de somnijs.

Sit tamen 1. Conclus. *Quædam somnia verum euentum prænunciant, quædã nullum, vel illusorium. quare etiam quædam licet obseruare, quædam non licet.*

Lib. 6. de prænot. cap. 8.

Conclus. hæc egregie confirmatur à Prudentio *in Hymno ante somnium*, his versibus:

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectusque feriatum
Rigat plancę somno;
Liber vagat per curas
Rapido vigore sensus,
Variasque per figuras
Quæ sunt operta cernit:
Quia mens soluta curis;
Cui est origo cęlum,
Purusque fons ab æthra,
Iners iacere nescit
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror.
Nunc splendor interreat
Qui dat futura nosse:
Plerumque dissipatis
Mendax imago veris
Animos pauore mœstos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc incerta: non æque quod subdit, etsi plerumque contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species videt tremendas.

Verum conclusio multis repugnat. nam est cõtra Xenophontem Colophonium, & Epicuræos qui cuncta somnia volebant contemni: est contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & similes, qui si somnium sit, necessario quoque aliquid volunt significare (vt ex eorum supra posita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino negligi, vel præteriti, Vtrumque extremum condemnat S. S. Stoicorum dum ait *vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri. tu vero Deum time.* Item; *somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic, & qui attendit ad visa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum somniorum, & interpretationem, passim suppeditat. Rectius ergo Homerus, & Virgilius commenti sunt fabulam, de duplici porta somniorum, per eburneam falsa, per corneam emitti vera; vt indicarent quędam vera,& significatiua, quædam falsa, & inania ducenda.

Lib. de diuinat. per insomn. in Sympos. lib. de insomn.

Lib. 8. Moral. c. 13. et l. 4. Dialog. c. 48.

Exod. 5. v. 6. Eccl. 34. v. 1.

Sup. c. 10. Iliad. 2. Aeneid. 6.

2. Con-

2. Concl. *Tam certa sunt somnia, quã eorum certa causa, si hęc effectum certũ certo producit, etiam somniorum prędictio certa, si probabiliter, probabilis, si fortuito, fortuita, & fallax.*

Explicatione hæc tantum indigent. Synesius prædicto commentario commini scitur Spiritum quendam phantasticum, quem vult esse animæ vehiculum, auctorem, & fabrum omnium somniorum, quod Platonicum figmentum est, fabulis æquale poetarum Porphyrius duas causas agnoscit vnam, dæmones bonos malosque, quam nos admittimus esse causã quorundam somniorum, aliam notiones quasdam, quas animus ex alia vita secum allatas in corpus intulerit: quod est à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduenit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas secum creatas species, secum attulit. Aristoteles negat vlla a Deo immitti somnia, quod S.S. prorsus repugnat. Contra Plato, cũcta somnia dæmonibus ascribit, quod rectæ Philosophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates, vera somnia, partim Deo, partim naturalibus causis adscribit. Rem acu tetigisset, si tertium membrum addidisset, non prætermissum a D. Gregor. qui rectissime somnia tribus auctoribus adscripsit, Deo, Naturæ, Dæm. vnde posteriores Theologi ea diuiserunt, *in diuina Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas est de Naturalibus.

Lib. de diuinat. per insomn. in Sympos lib. de insomn.

Libr. 8. Moral. c. 13. et l. 4. Dialog. c. 48.

Naturalia proficiscuntur vel a causa intrinseca somniãti, vel a causa illi extrinseca. *Intrinseca* nascuntur, quædam potissimum ab anima, & tunc dicitur *causa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis*: quędam potissimum a corpore, & vocatur *causa corporalis*, & ab alijs stricte loquendo, *naturalis*. *Intrinseca causa animalis* est, quando somnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valde fuit intenta, iuxta illud Salomonis.

Eccles. 5. v. 2.

Multas curas sequuntur somnia de hac causa, Attius;

Rex, quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæque agunt vigilantes: agitantque, ea si cui in somnis accidant.

Minus mirum est) Idem censuere. Lucretius, & plurimi, quos alibi citaui: nũc non repetam. Diuus Gregor. Nyssenus acutissime scripsit, huiusmodi somnia similia censenda cithara, cuius fides cessante manus impulsu, ad huc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

In Cõmi et aduer. in Seneca Octauiã. lib. de nominis opificio.

Corporalis intrinseca. causa nascitur a præsenti dispositione ac temperamento corporis, quod vèl inedia exhaustum, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominante ægrescit, vel alio interiore vitio laborat. Ex his causis, vel pacata vel turbida, vel multiformiter varia somnia nascuntur. Quibus sanguis est copiosior, rosas somniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choreas, complexus aerem, volatum, & læta omnia, Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, submersiones, onera grauãtia, tardam, & impeditam a noxijs fugam. Colerici colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos caliginem, tenebras, vagationes per loca sola, nocturnas oberrationes, tetra spectui, mortes, tristiaque cuncta. Quibus vesica humore plena: somniant de lacubus, fluuijs, imbribus, & somniando nonnunquam impluunt ipsi in sauanas. Quibus dominã tur sinceri purique succi putant in somnis voluntari se inter odoratos suauesque flosculos contra in sordidis, cęno, cloacis, cadaueribus versari sese, quorum in corpore humores fętidi putridique coaceruantur. Quibus viscido humore affectæ obstructæque sunt partes cerebri posteriores, illi, comprimi ac suffocari sibi videntur in somnis ἐφιάλτην. Græci, Latini *Incubum* morbum, Hispani, *lapesadilla*, Galli, *lacoque mare.* vocant.

Naturalis extrinseca somniorum causa est, quando dormientis imaginatio ab agente extrinseco mouetur. huiuscemodi agens est duplex, alterum est aer ambiẽs, alterum impressio siue influxus corporum cęlestium. Sicut enim corpora cęlestia suo in materiam corpoream influxu varias formas lapidum metallorum, plantarumque gignunt: sic influendo in phantasiam: quæ organis corporeis est immersa, posse a cœlestibus corporibus produci species imaginabiles, effectui a corporibus illis cęlicis promananti conformes, non est negandum. De his.

Sit 3. concl. *Somniorũ ex naturalibus causis deriuatorũ, eatenus licita est obseruatio,*

uatio, & interpretatio, quatenus causę naturales effectibus causæ suæ coniunctis sunt adæquatæ.)

In hac conclusione medici. Hippocrates, & Galenus, & Theologi consentiũt, eaque deducitur ex iam dictis. Indiget vero tantum explicatione. Quando causa est *intrinseca, & animalis*, possumus, & somnium obseruare, vt in posterum studia vitámque nostram melius, & securius instituamus. Est, quem lectio vel cogitatio diurna, fędis illusionibus tempore nocturno, inquinet? excludat quanta potest cura similes cogitationes. Tertitant alium crebra somnia, & in pusillanimitatem, desperationem, vel quod aliud adigunt vitium? causas debet somniorũ inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contra somnijs alius vrgetur in bonum vt religionem, cælibatum, pęnitentiam? probet iste, num hæc, vt videtur, a Deo sint. Somniorum huiusmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenij solertia; cognitione studiorum, morum, & propensionum, quæ sunt in singulis.

Libro de præsag. quæ ex somn. ducuns.

Quando causa *intrinseca est corporalis* potest quis instantes morbos metuere seque præmunire. Scribit Galenus, quendam cum somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum extitisse. Eadem caussa tam vehemens quandoque est; & accelerata, vt quando quis somniat aliquid sibi accidere, id reuera tunc illi accidat. exemplum cornelij Ruffini petere licet a Plinio secundo.

li. 7. Nat. hist. c. 50.

Quando *naturalis* causa est *extrinseca*, tunc videndum an effectus sui principium aliquod in nobis habeat, vt si somnianti ipsi agendum, vel patiendum aliquid sit ab illa causa, exempli gratia, si somniem me iterum Romam, vel conflicturum.) an vero euentus principium somnianti sit prorsus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinseca rursus in duplici genere sunt, quædam non adeo sunt a somniãte remota, quin possit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. possum hodie pati a caussis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici, & herniosi, quædam tam procul remota sunt a somniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non possum hic pati a caussis futuri hic imbris post biennium, propter temporis distantiam, nec futuri statim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec a caussis, propter quas modernæ reginæ Anglorum successor ad soliũ euehendus: quia causæ huiusmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinsecas causas, quæ in nos possunt operari probabilitatis aliquid præbere ad huiusmodi somniorum interpretationem, iuxta probatorũ medicorum, & philosophorum morem, similitudines in somnis visas inter se comparantium, & quæ quarum rerum sint similitudines, & ex quibus causis proficiscantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis est, & minuta. Extrinsecorum vero, quæ in nos agere nequeunt, penitus incerta, & fallax est obseruatio si quando respondeat euentui, id a casu fit, vel ab intelligentia quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium. *eum peccare qui ex naturalibus somnijs etiam intrinsecis, futura contingentia diuinat, vel quæcunque ab arbitrij manãt libertate siue somniantis, siue alterius, multoque magis, qui de ijs quę sunt gratię dari à Deo gratis solitę.* ratio est, quia hæc non depẽdent à causis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

Diabolica somnia sunt quæ mali spiritus insidiose dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas, vt libidinem, iram, odium, desperationem; vel ad occultorum aut futurorum significationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minime curãda somnia, & illud sapientis: *multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in eis.* De hoc genere fuerunt lectisternia gentilium in fano Serapidis, Aesculapij, Podalyrij, & aliorum, quibus incumbantes somnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Aeneid. de quibus iam egi. Minus notum illud quod de Venere Gazæa scribit Marcus Historicus testis oculatus; *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphodos (hoc est quadriuium) stabat statua marmorea, & dicebant eã esse Veneris. erat autem supra aram marmoream: statua vero effigies erat nudæ mulie-*

Eccles. 34 v. 7.

Sup. c. 1. q. 1. sect. 2. in vita S. Porphirij Episcopi, mẽsis Feb.

lieris, quæ palam ostentabat verenda sua, statuam autem in honore habebãt omnes ciues maxime vero mulieres lucernas accendentes; & thure suffientes. Dicebant enim eam in somnis respondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se inuicem mentientes. Sæpe vero iussit à dæmone contrahere matrimoniũ, tantum abfuit, vt id recte eius procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut male cohabitarent, &c. addit enim de mendacibus responsis plura, & de statuæ *ad signum crucis* erectione, dæmonisque fuga. Huiusmodi sunt somnia Anabaptistica, & fuere olim Enthusiastarum; & admiranda quædam Gentilium, quæ ad naturales causas vel nullo modo, vel ægre possunt referri notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit somnium Epithelis Messenij de anu liberanda per humi effossionẽ inter myrtum, & similacem. tale Aedesij philosophi apud Eunapium, tale matris Attilæ, de filio: tale Ptolomæi apud Tacitum, tale Nestorij Atheniensis apud Zozimum, & Iuliani Apostatæ apud eundẽ, & Ammianum, & multa alia apud Valerium Maximum, sed omnibus admirabilius quod de Odati, & Zariadre refert ex Charete Mithylenæo. Athenæus.

Pausan. in Messedia: *In eius vita.* *Ant. Bonfin. rer. Hungar. libr. 3. de c. 1. lib. hist. lib. 4 Annali. 21. lib. 1. c. 7 li. 13. Dypnos. c. 13.*

Tale meo iudicio fuit nostris temporibus somnium Lud. Borbonij Principis Condæi, qui Hucnotorum hæreticorũ, & perduellium, contra Regem Christianissimum Carolum IX. copias ductabat, si vera sunt quæ de illo Richardus Dinotus scripsit, nam vt de alienis dubitem facit, quod cum bis mei meminerit, *in Historia tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non sponte) veritatis cum iniuria id factum, video deceptum in meis, & alienis quibusdam, quorum testis oculatus fui, decipi potuisse credo etiã in reliquis, hæc dubitandi causa. Sed his lib. 2. de bello Gallicano acturus de prælio prope Druidatum vrbem commisso.

Cum Condæani (inquit) *sub signis starent aduentum hostium,*] & prælium expectantes, inter duas acies duo lepores exciti sunt, qui innumeris sclospetorum glandibus petiti intacti in diuersa abierunt, Prognosticon crastinæ pugnæ, in qua hostiles acies inter se congressæ, cãpum prælij vacuum reliquerunt in diuersa abeũtes. (primum hoc ad omnia pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuisse.

Pridie eius dies quiddam non minus prodigiosum ipsi Condæo accidit,] quod futuram etiam pugnam prænunciare visum est. Cum ad riuum quendam per quem ille cum equitatu transibat multus populus congregatus esset, vt transeuntes equites spectaret: ecce anus in mediã aquam se conijcit, Condæumque arrepta illius ocrea sistit, atque eum attente respiciens hæc verba protulit, Princeps vade, tu patieris: sed Deus est tecum. (Quis adeo obesæ naris, cui non suboleat Satanæ commentum, vt in hæresi Cinglianã, pro qua tuenda hoc bellum gerebatur, miser, & comites confirmarentur: Erat hæc vel de eodem grege, vel fluminearum Nympharum vna, hoc est cacodæmon. Certe bonus Spiritus non diceret, cum hæretico ad hæresim propagandam esse Deum. Sed pergit Calumnista.) Narrabat etiam ipse præterita nocte somnium habuisse, quo sibi videbatur ter diuersis temporibus in prælium descendisse, penes ipsum victoriam stetisse tribus præcipuis hostibus cæsis: sed post lethale vulnus accepisse. (Et somnium, forsan à pincerna narratum? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideo nõ tam Prophetam, quam narratorem. *Hoc condæi somnium fatidicum fuisse postea tempus ostendit. Nam in Druidico prælio Sanctandreanus Marescalius occubuit, Guisanus Dux in obsidione Aureliarum, Comestabilis in pugna Sandionysiana lethaliter vulneratus est, Condæus post in Bassacensi prælio trucidatus.* Pulchre. nam inter Poltrotum, & Guisium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cũ scelestissimus latro Guisium schlopo inopinus traiecit, quod se factum auctore Condæus nunquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale somnium à Condæo militari stratagemate cõfictum ad suos animandos, & de tribus victorijs certos securosque reddendos? dices euentus respondit. adit Aristotelem, docebit a casu hæc fieri posse, & quia facile est accomodare visis euenta, cum præteriere. Huc pertinet quod Blesensis scribit: *Non ignoramus,* inquit Apostolus, *astutias Satanæ. Mentibus hominum phantasticas illusiones*

ſiones immitens, nunc auium volatu, nūc incurſu hominum, nūc ferarum ſomnijſque aut alijs modis promittit ſcientiam futurorum: & ſic rerum euentus lætos infauſtosue denunciat: vt quietem cordium vana curioſitate ſolicitet, atque ad aliquid paulatim de fidei ſinceritate incruſtet, & paulo poſt, *verumtamen vt fidem habeā ſomnijs, nulla me ſomnia indicent. Non inficior quin anima frequēter ex reliquijs cogitationis, vel ex innata ſibi perſpicacia,* ſignificat præſagium illud, & ſolers quod ex præſtantia ſpiritualis naturæ naſcitur, ſed valde imperfectum, cum homo poſt euentum vt plurimum, collatione ſomnij, & contingentium facta deprehendit) *quaſdam futurorum præfiguret imagines: ſed crebro decipitur. Nam ſicut per experientiam didici, ex ea viſione, quæ mihi gaudium quandoque nunciauerat, poſtea contrarium reportaui. Somnia itaque ne cures amice cariſſime.*] Sic ille epiſt. 65. editionis optimæ Baſeianæ.

De his ſit 4. Concl. *Dæmoniaca ſomnia obſeruare, vt fraudē dæmonis caueas licet, ad occultorum ſcientiam, vel euentus futuros, nec licet, nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ ſalutare eſt, & aliquando neceſſarium. poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Item quia non poteſt horum interpretatio, citra miraculum, haberi, niſi ex pacto cum dæmone; quod prorſus illicitū. Nec etiam hoc expedire poteſt. quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa & ſuperſtitioſa eſt; futurorum vero contingentium, non niſi fallax, vtpote ipſi Diabolo incerta. vide Saliſberienſem, d. cap. 17.

Leuit. 19. verſ. 26. Deut. 18. verſ. 10.

Diuina inſomnia nobis a Deo, mediātibus bonis angelis, ſuggeruntur, quorū iam cauſæ, & modi ſunt explicati: exempla, qui volet, ea paſſim reperiet, vt Theodoſij Imper. Arnobij Rhetoris Mauricij Imp. & Bardægi, & fortaſſis tale fuit Alexand. Magni de ſanitate reſtituenda Ptolomæo, & de Caſtrioto matris apud Barletium li. 1. & multa apud Fulgoſium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit.

Supra cap. 2. q. 2. in fine Theodoret. li. 5. hiſt. c. 6. et 7. apud Hiera. in Chron. Euſeb. apud Glicam p. 4. Annal. apud eundem Glycam. D.

Concl. 5. *Diuinorum ſomniorum obſeruatio licita eſt: ſed interpretatio ſolis cōuenit illis, quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia im-

A mittuntur a Deo, vt ea obſeruemus, eaq; nos doceant, moneant, corrigant. poſterior pars probatur verbis Danielis: *Myſterium quod Rex interrogat ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi: ſed eſt Deus in cælo, reuelans myſteria qui indicauit tibi, &c.* & poſtea, *Mihi quoque non in ſapientia, quæ eſt in me, plus quam in cunctis viuentibus, ſacramētum hoc reuelatum eſt: ſed vt interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paulus quoq;, *quæ* B *Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.* Sic Hildebrandus interpretatus eſt ſomnium Petri Damiani, de quo quidam ſomniarat cum excæcatum; non id, ſed amiſſurum amicum qui illi tam carus quā oculi. Narrat ipſe Petrus agens de B. Dominico Loricato.

Aug. lib. de cura pro mort. Diodor. Sicul. lib. 17. cap. 2. v. 27. verſ. 30. 1. Cor. 2. ver. 11.

Diſcernere Dæmoniaca à diuinis ſomnijs pertinet maxime ad confeſſarios, & qui medicinam faciūt animarum, qui diſcretionis ſpirituum dono præditi ſunt. C pendet hoc iudicium à cauſis, & circumſtantijs reliquis, ad eum modum, quo viſa, & reuelationes expendendas docui. In ſumma hoc obſeruandum, ſi conſtet neque ex animali, neque ex corporali cauſa ſomnium fuiſſe natum, dubitetur vero vtrum ſit à Deo, vel à diabolo, tutiſſimū fore; ſi, vt à diabolo immiſſum, caueas, & contemnas. probatur hæc regula, tum ex Sapiente Syracide, qui docet extrinſeca ſomnia eſſe contemnenda, quæ non cō- D ſtat a Deo immiſſa. Nā iſte eſt ſenſus horum verborum. *Niſi ab altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne des inſomnijs cor tuū.* Secundo probatur ratione, quia curioſa ſomniorum obſeruatio, ad hoc diſcrimē agnoſcendum eſt ſuperuacua, quia Deus ſolet, quando ſomnium mittit, ſimul hominem certum reddere, hoc ſomnium à ſe profectum, & cælitus immiſſum fuiſſe. Tertio docetur experientia. nam eos qui curioſe ad ſomnia attenderunt, ſomnio- E rum interpretatio ſubſecuta, in grauiſſimas calamitates: & interitum præcipites egit, vt Agamenonē Homericum in Iliade. Cyrum Perſarum Regem, Xerxem Onomarcū, Antigonum, & Pompeium.

lib. 2. q. 6. & hoc libr. 4. cap. 1. q. 3.

Eccleſ. 34. ver. 7.

Sabel. l. 6. Ennea. 2. Herodot. libr. 7. Diod. Sicul. li. 16. Plut. De metrio. et in Pomp.

Atque hic de ſomnijs finem facerem, niſi veniret in memoriam frequens illa, & [illegible] mihi gratiſſima cum V. CL. Iuſto Lipſio familiaritas, cum Louanij degerē: quæ, quam tunc grata, & iucūda mihi fre-

frequens de rebus, quæ & illum, & me decebant, hoc est litterarijs, moribusque formandis, c ollocutio; tam nunc molesta est, acerbaque priuatio. Incidit quadam die, de somniorum vaticinijs sermo. Tum ille retulit fuisse Bruxellæ sutoris, cuiusdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat varijs, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Barbanti, *de Koyroe*,) agendum in crucem, Requesenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, cōcilium supremum Regis vim passurum, & plerosque carceri mancipandos consiliarios: & similia non pauca. Hanc se non semel vidisse, & audiuisse. Solitam dicere in somnis, sibi spiritum quendam se ingerere, specie diffusi corporis cādidi, cuius nequiret lineamenta discernere: ab eo se doceri omnia: cumque appareret, semper se tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui sibi videretur. hunc cogere postea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet alijs, quæ in somnijs edocta, nec finere quietam, dum iussa peragat. Fuisse mulierculam satis alioqui contemptibilem, & simplicem, non quidem diffamatam: sed nec compertæ sanctitatis. Varia subit animum de hac re cogitatio. Quam certum hęc somnia supernaturalia fuisse, tam mihi dubium: Vtrum diuina, vtrū dæmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minus, quam viris contingere, nec obstare, vel vtilitas, vel paupertas personarum. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potius suspicer ab atro, quam ab candido spiritu ista profecta. Primum illa species deffusi candoris, informis semper; & continuum adferrens horrorem, non cumulatum sequenti mentis lætitia, & tranquillitate, indicium facit non obscurum auctoris sui candorem mentientis. Sextus suspectus, & conditio nihil commendās, quam nec sanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia signa huiusmodi comitabantur. At lucrū illi nullum hinc, vel quæstus, sed sæpe verbera, conuitia fere semper. Sic solet sagis accidere, & suis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus e-

A rant; sed eorum cognitio in publicum parum erat necessaria. quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore frustra etiā prædicebantur, à sola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuisset. Non consueuit autem Deus, quę prę-sciri, & præcaueri vult: sic, nuda à persuasionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prædicebat, huiusmodi e- B rant, vt non dico dęmonis, sed etiam humanæ prudentiæ, & coniecturæ subiacerent. Spellij supplicium. quia sciebat dæmon, eum iam reum esse, & propter crebras accusationes occultarum delationū serio, & sedulo in eius actiones, vitamque inquiri. Ludouici Requesenij morbus anthrax erat in corpore simul obeso, & admodum bilioso: quis eum seruatum fore non præuideret? iudicant medici, ex indicijs externis, non queat Aesculapius C ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium status, iam diu coquebantur: Hesij audaciam, & conatus non ignorabat, qui stimulabat: ex consiliarijs qui inuisi, qui magis, qui minus, tenebat Sathan omnia, videbat coniuratos vigilare, alios vel non credere, vel cōtemnere, vel stupere: quid futurum, & quæ ex similibus (vt dicunt Dialectici) præmissis consequentia, non erat magnæ, neque supernaturalis sagacitatis odorari. Sed saluo hæc meliore D iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, siue de sortibus.

POliticam sortem voco, quæ iure, ac legibus probis aliquando recepta: vt est *sors diuisoria sortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permissæ, nūc E vero damnatæ variæ quædam *vulgares purgationes*, de quibus singulis agendum.

QVAESTIO I.

De diuisoria sorte.

D*Iuisoria sorte* Romani olim in iudicibus legendis, prouincijsque

sortiendis vtebantur, nec non in familiæ herciscũdæ, militaribus, alijsque negotijs. Iudicum illam sortitionem, Romani ab Atheniensibus accepere, vbi iam olim Areopago iudices, coniectis in vrnam varijs litteris, sortiebantur; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cum de augurio, quod ex littera M. ipsi obtingente cęperat Dionysius, ageret, *in Apophtemg.* aperte docuit. Sed de gentilium sortitione, ceteris plura, & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit Addam, quæ I. C. & Theologi censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant; si de hæreditate, & bonis diuidendis, si de optione pluribus relicta, de seruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat sortiri Episcopum, vel aliã quamuis dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum. In cæteris ergo dignitatibus, & officijs actionibus, pœnis, rebusque alijs, diuisoria sors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non est, vt patet ex capite primo 26. quæst. 2. qui canon de hac diuisoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. Augustino: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones. Primo debet euentus à Deo exspectari, & non à casu, vel fortuna, vel astris. quare, & Deus inuocandus iuxta illud; *in manu tua sortes meę.* Si quis certo euentum exspectaret ab astris, vel fato (sun pro vt sumunt Stoici, & Astrologi) mortaliter peccaret, si à casu, vel fortuna fortunam non vt gentiles, nam tunc esset mortale, & tale idololatricum, sed vt Christiani sumunt philosophi, accipiendo in re graui foret, veniale; in re leui vix esset peccatum 2. debet adhiberi simplex sors sine vlla superstitione, vel abusu rerum sacrarum, aut Scripturæ sanctæ; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adsit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur, a qua iure nitantur. alias enim esset iniusta sortitio: & quidem grauior, si de bono publico ageretur. verbi gratia si de officijs publicis digni, & indigni sortes mitterent. Sors enim posset indigno fauere, cum damno reipubl. & iniuria dignorum 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt auferantur lites discordiæ, querelæ, inuidiæ; quod nos docuit Salomon. *Contradictiones (inquit) comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.* quare si aliter concordia posset iniri, res sorti nõ esset committenda: sin aliter nequit discordia sopiri, bonum pacis sortem permittit seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures sunt rei, sorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero seruãdum, vt sit par sortientium reatus, alioqui iniqua est sortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempestatis licet sortiri ex omnium consensu, quis nauí eijciatur: & tempore pestilitatis sortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat, eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemosyna, potest sortitione res decidi.

Porro ne quem fallant, quæ in Spiritus sanctus leget de sortibus rectissime post D. Hieronym. & Bedam monuit Gratianus, ea nihil ad nostra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque instituerat, qua in sortitione vterentur, eamque sorti pręmitterent; quæ qualis fuerit; non satis constat, videtur fuisse quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc instituta, vt colligitur ex Leuitico: vbi de capri emissarij sortione, sic legitur; *duos hircos stare facient coram Domino in ostio tabernaculi testimonij: mittensque super vtrumque sortem, vnam domino, & alteram capro emissario, cuius exierit sors domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinẽ.*] & D. Lucas de sortitione Apostolatus ita scribit; postquam narrauit duos ab Apostolis coram Deo statutos, Barsabam, & Mathiam. Et orantes dixerunt: *Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum ministerij huius Apostolatus, de quo prævaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam.*] Primum igitur statuebantur sortituri coram Deo, mox oratio fundebatur, tertio sortes singulis

Marginal notes (left): de qua & Asconio Sigõ. li. de iudic. ca. 12. ex Luciano Demosthene et Sch. Aristoph. de ne igon li. aere pu. ath. li. 2. Animad. c. li. 14. D. de iudic. lib. 2 C. quando, et quibus quarta l. 10. l. 3. C. de legat. Mynsin. 4. obseru. 37. li. 47. C. de Ep. & a. fin. de sortil. in Psal. 30. concl. 2. prope fi. D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors. d. Ps. 30. Viae Veracruziã 2. Physic. specul. 5. Sot. & Toler in eũd. Phy: li. D. Augu epist. 119 ad Ianu. c. 3. 26. q. 2.

Marginal notes (right): ca. 2 & 4 26. q. 2. Pr. 18. v. 18. D. Aug. epis. 70. ad Honorat. & li. 7. de doctr. Chr. c. 8. arg. l. 3 C. commun. de legat. d. c. 2. & d. c. 4. c. 18. v. 6 Act v. 24.

Margin letters: A B C D E

gulis dabantur, eæ miscebantur, in sinu, vrna, vel alio vase cuius sors exibat, super eum cadere dicebatur. Certe missas aliquando in sinum, testatur Salomon; *Sortes mittuntur in sinu, sed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem sinu continebant: vnde & calix in Sacra Scriptura sæpe significat sortem, vt secũdum nõnullos, his verbis, *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.* Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abrogatione, etiam hæc sortitionis cærimonia cessauit. Vnde Venerab. Beda obseruat Apostolos ante Spiritum Sanctum acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonias vsos fuisse, post Spiritum vero Sanctum, acceptum non amplius sortem adhibuisse, sed sola vsos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: sic enim leguntur elegisse Septem Diaconos, & Presbyteros. Sane cum Saluator, qui fallere non potest, nec falli cuncta promittant orantibus, stultum, & absurdum est, relicta oratione, quæ promissionem habet: confugere ad sortem, cui se ad futurum Deus, in Nouo testamento non repromisit. Nonnulla de sortibus etiam Io. Arboreus li. 13. & commentat. in Ca. 1. Prouerb.

Prou. 16. v. vlt. — *Ps. 15. v. 16.* — *in cap. 1. Actor.* — *Act. 6 et c. 14. v. 22 Mat. 7. v 7. Ioa. 14. v. 13.*

QVAESTIO II.

De contractu sortis, siue Loteriæ.

Est in vsu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant *Lotheriam.* iste vel priuatim fit, vel publice. priuatim, pro arbitrio cuiusque, quando aliquis equum, vel quid simile statuto pretio (v.g. pro Laureis) exponit sortiendum cui obtingat, & deinde in hanc summam plures symbolam quisque conferũt & aleam iaciunt, quis equum sit habitaturus. vel etiam priuatim plures annulli, libri, specula, vel alia suppellex proponitur, inter familiares eodẽ modo collatis symbolis (quæ vocantur, *Lota*) sortienda, vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*, quidam vocãt *ludumollæ*: opinor propter vrnam seu ollam, in quem sortes iaciuntur.

Publice vero cum instituitur, opus est Principis, vel Reip. consensu. suntque hoc in contractu, siue publice side priuatim fiat multa consideranda, vt iustitia contractus, & perfectio illibata maneat.

Conclus. 1. *hunc contractum esse licitum.* hanc probat bene Briard, quod sit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus: Nõ naturali, quia celebrari sic potest, vt nulla in eo interueniat iniquitas si seruentur conditiones mox dicendæ. 2. Quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. Quia secundum se, nihil est aliud, quã sors quædam diuisoria, instituta ex beneplacito cõcertantium siue consortientium. Quod diuino iure nõ sit prohibitus, probatur, quia nec per S. Scripturam, nec per vllam traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expresse egerit. Et fallitur Conrad. putans prohiberi legibus, quæ vetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici non potest de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Castellæ prohibita sit iure nouo) ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur; sed quia perdentes in ludo aleæ solent blasphemare, & etiam solent homines suas opes omnes breui tẽpore sic consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris. Nam si in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certe nunquam, nec pro parua summa liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per se malum, Nunc vero videmus iura permittere lusum aleæ pro re modica, seu causa conuiuij: & sententia est magis consona rationi, & legibus, hoc interdictum solummodo pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ ideoque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala, sed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita prohibitam vero, propter geminum, blasphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cum subsit, nullum in hoc raffæ contractu, crediderim, sicut Briard. defendit posterius genus sortis in vrnam coniectæ, à ratione similitudinis; eodem modo defendendum prius illud per aleam. Præterea quæ ad iustitiam vnius, eadem ad alterius

Quodli. 5 — *de contr. tr. 3. q. 71 concl. 2.* — *l. fi. C. de rel. et sũ. fun. Pal. in 4. d. 15 q. 3. art. 5 Sil verb. ludus §. 4. 4. quod in conuiuio. D. de alcat.* — *hoc volũt Ang. sup & Briar. sup et videtur esse g. os. in c. Episco. ver. deseruiens, 35. d.*

rius iustitiam sufficient:& sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiam licebit in altero.

Notandum vero in hoc cōtractu duos contractus virtute misceri: primum, respectu eius qui iocale, vel suppellectilem exponit, & est vera quædam, sed implicita venditio; qua pro tali summa pecunię ipse, omnibus illis qui summam simul cōficiunt vendit rem illam; puta equum, quinque sortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum vero respectu emptorum inter se, sic enim est contractus quidam sortis diuisoriæ, censentur enim sic inter se conuenire, vt cui sors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx cedat, ceteri vero dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiā contractus vtriusque, quam vt tota summa simul adæquet, non excedat valorem mercis, & ipsi ementes omnes æqualiter subijciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitum vero hoc esse probat Franc. Garcias, quia reuera contractus iste in diem recidit, quò omnes iste sortientes inita societate simul rem, vel res illas, quæ sorti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se conuenire de sorte diuisoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitum esse nemo vnquam negauerit.

lib. 3. de contract. c. 20.

2. Concl. *conditiones ad iustitiam lucri, in hoc contractu considerandæ sunt pro ratione personarum, quæ hic adsunt variæ.*] Hanc asserit, & optime explicat Fran. Garcias, & illum nullo adito sequitur Lud. Lopesius.

de contractus 1. c. 13.

Notant quinque personarum genera in hoc contractu lucrari posse. Primo dominos mercis, seu venditores, his licitum est tantum accipere pro mercibus quantum possent lucratio, alio quouis contractu licite illas distrahentes. Quod tantum possint accipere, probatur, quia quoad ipsos intercedit cum, sortientibus contractus venditionis. venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipsæ merces. Si ergo amplius acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri vltra mercis pretium

A id non cederet domino, seu venditori mercis; sed pauperibus, vel officialibus, seu ministris, licitus foret excessus, vt patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio solet contingere, in publicis sortionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus, vel Communitatibus, vt hoc pacto se liberent ære alieno: tunc enim solet Princeps dans licentiam, considerata publica necessitate, pretium sortis aliquando paulo liberalius statuere: neque fit iniuria sortientibus, B qui hoc sciunt. Cauenda vero fraus venditorum, ne sortitionem facere morentur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando simul facienda sortitio, aliquas merces prius patiantur sortem subire. Pro quo sciendum, ordinario certam diem pręfigi, qua simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primum pro- C ponuntur omnes partes, siue suppellex sortienda tota; & statuitur singularum sortium pretium, v. g. quinque stuferi: tum statim singularis volentium sortiri sortitio instituitur, quo quisque confert ordine. verbi gratia venio & offero decem, stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim, si venit statim alius, qui adfert quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodque mihi, vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculosus D est, nec deberet à principibus permitti, quia multis fraudibus est obnoxius. Nam primo, cum non intercedant in sorte ducenda solemnitates, quæ solent in altero genere, facilius est, vt fiat aliqua collusio. 2. non potest constare facile de æqualitate pretij: tum quod si certum tempus præfigatur fieri potest, vt tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur; fieri potest, vt venditor nimis diu hanc exercens sortitio- E nem, longe accipiat vltra pretium mercium. Nec sufficit dicere fieri etiam posse, vt infra hoc accipiat, & sic communem aleam subire. *Respon.* enim, non debere vllum fortunæ periculum, hic interuenire inter emptorem, & venditorem, quia ipsorum ad inuicem respectu, est contractus venditionis, sed inter ipsos tantum emptores, respectu enim ipsorū mutuo, est contractus sortis: Denique cum

cum sic merces subtrahantur, quæ sortito contigerunt, semper vilior sit tota merx, & ideo iniustum est durare idem singularum sortium pretium. Si dicas semper alias æque bonas merces sufficiablatis: neque hoc est satis credibile, neque sufficit. nam nimis diuturna permittitur, sic licentia venditori, hunc exercendi contractum. Longe itaque tutius est, & securius tum Reipub. tum priuatis, hoc secundo genere relicto, prius tantum exercere.

Secundo poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes. quia poterit, qui vnam sorte drachmam contulit. mille accipere. nam quicquid illi citra fraudem sors, obtulit, id potest auferre, & retinere, ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, vt quisque auferat, quod illi sors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbolas colligit, vt multis potest frustrari, sic multis potest lucrari: qui paucas, paucis, & lucrari, & pauci iacturam potest facere. Cauenda hic collusio sortientium, & eorum qui sortes extrahunt, leguntque. Quod si quis per huiusmodi collusionem, aliquid fuerit consecutus tā ipse, quam collusores tenentur ipsam rem illam restituere, non domino priori, siue venditori sortis (quia iam illam ipse vendidit) sed consortientibus qui emerūt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter socios sortionis iterum sorti subijciendū: vel si res exstet, ipsamet. In hac vero sortitione an sit admittendus fraudator? certe si fraudem non adhibuisset, sors illa ipsi non aduenisset; & pœnam peccati sui æquum est eum sustinere: tamen quia fieri potuit, vt alia sors ęque bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata sortitione, ideo mihi res dubia est, nec auderem eum arcere.

Tertio ministri, & officiati, qui adsistunt sortioni, tum in scedulis scribendis, tum in sortibus extrahendis, tum ne quid fraudis, vel doli committatur illi: licite stipendium aliquod pro labore suo recipiunt, ita tamen si nec plures, quam necesse sit ministri huiusmodi adhibeantur, nec æquo amplius stipendium ferant, nec diutius quam necesse foret, rem extrahant. Quæ vera, tam respectu venditoris, quam, emptorum: scilicet si nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem sic extrahi. vel nollent tot ministros adesse. Nam si consentiant, non video cur minus hic operetur consensus emptorum, quando ipsorum expensis ministri adsunt: quam venditoris, quando ipsi expensæ soluendæ. Neque mihi hoc satis perpendisse videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quando ministri à venditore sunt alendi. Si quæras à quo ordinarie alendi? cum lucrum ipsius sortitionis, hoc est, quod sortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impensæ ministrorum fiant ratione ipsius sortitionis, hoc est, ratione secundi contractus virtualis, non ratione primi: sequitur impensas eorum esse debere, inter quos lucrum ipsum partiendum est, & inter quos celebratur secundus contractus, quæ est communis sententia. Sed Alcocerius vnum excipit casum, quando scilicet venditor aliter sine impensis in proxenetas, aut institores, non potuisset illas merces distrahere: cum enim ipse tunc per sortitionis compendium euitet illas impensas, æquum videatur, earum loco, subire partem impensarum sortitionis; Nihilominus Garcias, & Lopezius contendunt etiam hoc casu, rationi illi communi locum esse: quia ad venditorem iam sortitio illa nihil pertinet. Aequior tamen (vt puto) est sententia Alcoceri, quia commodum illud, quod percepit venditor, reuera dependet, & prouenit virtute ipsius sortitionis, nec sine sortitione illud consecutus fuisset: & sic quo hoc negotium non debet considerari venditor expers commodi ex sortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor soleat hæc omnia subire, & omnes expensas facere, non tantū factas in taxatione, & valore mercium constituendo, sed etiam factas in ipsa sortitione: verum in ipsa taxatione sortium (verbi gratia) summæ totalis, ad quā numerus, & valor sortium pertingere possit habetur ratio probabilis omnium istarū impensarum: & sic Domini in se totū solent recipere. Alioqui si emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina p. 2. de iust. dis. 509. nempe. id à principio publicandum esse.

Alcocer. de ludo c. 49. Garcia d. ca. 20. Lopez d. c. 23.

Quinto licite deducitur, & accipitur ex tota summa pretij emptionis, illa quantitas pecuniæ, quæ assignata fuit à Principe ad opera pia, vel eleemosynas: siue illa deducatur à portione venditoris seu pretio, siue à lucro, quod cedit sortientibus, siue ab vtroque: præsertim si ab initio hoc promulgetur.

Pia enim, & religiosa est consuetudo, qua Princeps, vel Respub. talem licētiam contractus sortiarij concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriam facit cōtrahentibus, non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus qui hac conditione pecunias suas sorti subijciunt. Quod de causa pia dictum, idem tenendum, de publica necessitate, quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis, vel Reipubl. si tamen vere talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitatis, vel communitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitate illius Ciuitatis, sic etiam posset taxare liberalius summam pretij. Sic bene Garcias.

Vltimo *potest, is qui merx aliqua cessit, quid symbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere, & retinere.*

Intellige quandocunque acceperit dūmodo nō sit res ex numero illarum, quæ iam expositæ sortitioni: quod si ex earum numero sit, non potest eam accipere, postquam aliqui iam symbolas contulerunt. statim enim, vt contulerunt, in hāc mercem ipsis ius fuit acquisitum. sic fit, vt venditor alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. hæc ratio satis indicat, hoc intelligendum, quando instituta iam sortitione, vel acceptis symbolis, fit promissio. Si enim promissio facta foret, vt solet, ante symbolarum collationem; hoc est initio quando sortis diuisoriæ. Siue Lotheriæ fit publicatio, tum enim sæpe additur, qui primam symbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot symbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet, tunc isti omnia, etiam post inchoatas sortes acquirerent, quæ ipsis promissa fuerunt ante sortitionem, & antequam res ipsa venderetur: & tunc sortientes in hanc conditionem cōsensisse sunt censendi. Sic intelligendi

A Garcias, Lopezius, & sufficiant ista de hoc contractu. *Lotheriæ.* de quo vide Molin. de loco, & P. Zaa in Aphoris. verba venditio, num. 15.

QVAESTIO III.

De purgatione Canonica.

C*Anonica purgatio* dicitur, quæ regulis Ecclesiastici iuris consentanea
B est, quæ duplex est, vna *per iusiurandum*, in qua nihil est sortis: hanc soli improbāt hæretici, qui contendunt nunquam licere, iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi potest Alf. à Castro, Cochlæus contra Anabaptistas, & Gregor. Valencia. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Tributiensi, sicque testatur Cromerus libr. 19. histor. Polon. se Sophiani Reginam de stupro accusatam, suo & septem honestarum ac nobi-
C lium feminarum iureiurando purgasse. Probatur vero quoad presbyteros, & Episcopos, constitutione Gregorij Magni, qui varios Episcopos, sic se iussit purgare. idem statuere Alexander, Innocentius, & Leo Pontifices, idem sancitum in Concil. Agathensi, & Ilerdensi: id ipsi fecere Sixtus, & Leo III. & Pellagius PPn.

l. 10. verbo. iuramentum hær. 1. 2. . disp. 6. q. 7. pūct. 3. c. si quis presby. 2. q. 4.

c. presbyter cū 4. seq. d. q. 4. ca. super causa. d. q. 4. c. quoties ibi. ca. omnibus ibid. c. si legitimi ibid. c. presbyter si a plebe ibi. c. mandastis ibid. ca. auditum ibi.

Altera purgatio est *per venerabilis Sacramenti Eucharistici sumptionem*, hanc
D Catholici contendimus esse licitam, quādo iungitur ab Ecclesiastico iudice competente. In veteribus Germaniæ cōcilijs, hæc purgatio fuit probata. statutum enim illis, si furtum in monasterio committatur tunc fratres se ita expurgēt. missa celebretur, in eorum præsentia, & ea expleta *omnes in hæc verba communicentur; Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem.* Item, *si Episcopo, aut presbytero aliquod maleficium imputatum sit, pro singulis*
E *missam celebrare debet, & communicare: & de singulis imputatis se, innocentem ostendere. Quod si non fecerit quinquēnio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur.* Nec desunt exēpla Pontificum optimorū qui hanc purgationem exegerūt Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non steterat, sed adulteram iterū in thalami partem reduxerat, profectus Romam absolui petit à Pontifice Hadriano, dicēs se

Sigib. in Chron. c. sæpe cōtingit ibi. c. si Episcopo ibi.

se promissis Nicalao factis stetisse, *Pontifex pro comprobatione innocentia* (ait Sigisbertus) *ad examinationem corporis, & sanguinis Domini tam regē quam optimates regni inuitauit illi nihil Deum veriti corpus Domini nostri, temere, & perperam acceperunt:* sed rege in itinere Placentiæ statim moriente, & omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imperat. Henricus, sed tamen simile sacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad similem sacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifi. tam Sancto, quam malis cunctis inuiso, tam religioso, quam hæreticis semper odioso. Narrat historiam Lambertus Schafnaburgensis his verbis.

anno 870

Anno 1077

Ita absoluto eo (Nempe Henrico Imp.) excommunicatione, Papa missarum solemnia celebrauit, confectaque sacra oblatione, Regem cū cętera, quę frequens aderat, multitudine ad altare euocauit; præferensq; manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi, quibus me insimulabas sedem Apostolicam per simoniacā hæresim occupasse, & alijs quibusdam tā ante episcopatum, quam post acceptum episcopatum, criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scit à canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneorū certe testium ad stipulatione crimen refellere queam; eorum scilicet, qui omnē vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrime nouerūt, & eorum qui meæ ad episcopatum promotionis, auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quam diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferā; ecce corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentię meæ, vt omnipotens Deus, suo me hodie iudicio, vel absoluat obiecti criminis suspicione, si innocens sum; vel subitanea interimat morte, si reus. Hęc & alia, vt solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iudicem, & innocentia assertorem adesse precabatur partem Dominici corporis accepit, & comedit. Qua liberrime absumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ eius cōgratulatus, aliquamdiu ac-

A clamasset, tandem impetrato silentio, cōuersus ad regem. Fac ergo fili, inquit, si placet, quod me facere vidisti. Principes Theutonici regni, suis in dies accusationis aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminū impingentes; pro quibus nō modo ab omni rerum publicarum administratione, sed ab Ecclesiastica etiam communione, & ab omnimoda vitæ sæcularis conuersatione, vsque ad extramum spiritum te suspendi oportere existimant. petunt etiam magnopere diem & locum statui audientiamq; prestari canonice discuciendis, quam aduersum te adferant accusationibus. Et nosti optime humana plerumq; vacillare iudicia & in publicis disceptationibus nonnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingenijs, & dicēdi copia, & suauitate falsitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nullis eloquentię nixa adminiculis contemnitur. Cū ergo tibi bene consultū cupiū pro eo, quod in calamitatibus tuis supplex Apostolicę sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si te innocētem nosti & existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationi impeti, libera cōpendiose, & ecclesiam Dei scandalo, & teipsum longę concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici corporis: vt comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os aduersum te iniqua garrientium: & me deinceps causę tuę aduocato, & innocentię tuę vehemētissimo assertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi restituatur omnes quibus iam diu respublica diuexatur bellorum ciuiliū tempestates in perpetuum sopiantur. Ad hęc ille inopinata re attonitus, estuare, tergiuersari, &c.) Sequitur quo pacto experimentū hoc innocentię suę facere detrectarit. (Vidisti) lector indici huius formulam, vidisti causas. Hæ nonne veræ; quod Deus fidelissimus veritatis sic testis: quod in humanis disceptationibus fallacię sit locus; diuinā vero disquisitionem nec falli posse nec fallere? In formula quid nisi pium, quid nisi consentaneum sacris litteris, preceptisq; diuinis? verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Ecclesię, cōcordiam iustitiamq; sanciendū, scandala schismataque tollenda instituta, & perac-

Hotomã Caluinista Cõm. de Feud. commodata. Quid igitur leguleius vilis summis Ecclesię antistibus obstrepit? quid rana conatur in elephantum intumescere? cur hanc vocat. *furiosæ explorationis speciem?* cur Episcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exsecrationem, sic & perniciem conuertatur, quod ad salutẽ institutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Christus mendax, qui hoc aperte professus? Nonne eius sunt ista?

Ioa.16.v.56. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me, & ego in Saluatore, putabor tantum saluus, & non ero? Quid

vers. 57. illa? *Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem; & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Falsa promissio, si viuere putatur duntaxat. Quid denique illud clarissimum? *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt.*

vers. 58. *Qui manducat hunc panem viuet in aeternum.* viuet, plane, viuet, ad salutemque veram, & perfectam hoc institutum non putatur fuisse tantum, sed scitur; sed fide creditur. Nonne dixerat veritas; *Hic est*

vers. 59. *panis de cælo descendens; vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi; si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.*] Credat non esse salutem, qui non credit sub panis specie esse carnem. Nos carnẽ credimus salutem credimus; non tamen omni sumenti.

Sumunt boni, sumunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vitæ, vel interitus.
Mors est malis, vita bonis.
Vide paris sumptionis,
Quam sit dispar exitus.

Sed D. Thomæ non credit tabulæ: an nec Apostolo? *quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne; reus erit corporis, & sanguinis Domini: Probet autem seipsum, & sic de pane illo, edat, & de calice, bibat. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit non dijudicãs corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecillos, & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.*] Igitur indigne sumentibus, pernicies semper, & exsecratio fuit, non institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate, qui quod ad salutem eorum datum, in mortem malum abuti. Institutum initio ad vitam æternam digne sumentium, sic sume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exsecrationem cõuertet nullus voluit, nullus potuit. Ac qui sumit in testem innocentiæ, cum sit nocens, digne sumit? ò iuris Sacerdote dignum iudicium: sed eo, qui iustitiam nobis Deam, pro habitu, seu virtute iustitiæ, definiens nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo sancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei testimonium optimum, & certissimum est, illud addacatur, & dubium tollat. Si reus es, noli eum testem aduocare; si innocens es aduoca. Proba teipsum prius, dijudica, reus es? caue accedas damnationem mãducabis. & exitium adferet tibi sacrilega audacia: abstine, moneo, & edico. At, nil conscire tibi, nulla te mortali culpa pallescere, postquam conscientiæ arcana scrutatus es, deprehendis; adesdum securus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obijt, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falsi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocẽtes vero necauit. Absoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium, Absoluit, in Morinis virum nobilẽ. Et kimbaldum de Borban quem Comitẽ vocat Cantipratensis, hic lecto affixus intellexit à Nepote (filium alij contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hęredem nemo accusare, multo minus punire audebat. Quid facere æger? iustitiã negligat? gladium illi in vindictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus carnifex futurus sanguinis mei; sed iustus vltor, sed iustitiæ defensor in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? successore carebo. prouidebit Dominus, cui seruio, cuius gloriæ affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscõdit sub ceruicali, vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita, & mãdata daturus. Venit adolescens, quinto post die, placatum sperans auunculum.

Commẽt. in Insti. Instit.

Acce-

Accedit postulantis capiti aurem admouet. Ille pro osculo, pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec videt exhalasse. Hanc accipe victimam iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo, & visceribus meis doloris magnitudo obseruās lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paulo post vires cernēs deficere, obit exomologesim: tecet de cæde nepotis: quæ in ore omniū recens. Quærit Episcopus silentij causam. si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo peniteat? respondit Burbathus, se iustam credere: & quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinacia detestata (sic putabat) redit ad tēplum, De via reuocat æger. tum ait redeūti. Vt, patet, quam diuersa Dei sint, & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo, & accurati artificij picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuica domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulterij accusatum. Sic sæpe nocentes, & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus penis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imper. perfidia apud Choniatam. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat. d. 2.

Cātipra. li. 2. ca. 36 p. 6. Fulgos. li. 1. c. 6. sed melius Cæsarius, li. 9. cap. 38. Grātzi. l. 4. Saxō. c. 43 Adā l. 3. ca. 31. & Chro. Hirsaugiense. Cyprian. ser. de lapsis Greg. Turonēs. l. 1. de gl. mar. c. 88 Pet. Cluuia. li. 1. de mira. c. 2. 25. 35 Cæs. lib. 9 ex ēpl. ca. 58. 60. 64. Sur. in uita S. Godefridi, l. 3. c. 12. li. 1. Annal. in fine uitæ Man Conneni

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

INsortium Politicarum numero cēseri possunt miræ quędam iudicatiæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ, vel innocentię decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo

A ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadam vsurpatione, & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: plerasque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet ijs Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde *& exploratoriæ probationes*, Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

B Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta, aut in ignem intraret, de quo postea.

de qua est epist. D. Hier.

SECTIO I.

C
De prouocatione ad diuinum iudicium.

SAepe fit, vt qui se iniuria affici ab alijs putant, nec hominum præsidium, vel auxilium superesse cernunt, ad Deum cōfugiant, non quidem malis, vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tēpus, interdum nullo tempore addito iubent: D *citationem ad comparendum corā Deo iudice* vocant, de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, necne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem, & quiritantem, ob iniuriam: Dico primo, si citta odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliā vitiosam affectionem, per iniustitiam E appressus quis, hoc faciat, bono fine, puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno; aut vt resipiscat, & terrore perculsus, pœniteat, desinatque ab oppressione, & concussione miserorū (*licita est talis citatio.*) fatetur Feuardent. se talem non audere damnare, equidem cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exem-

Extremo c. 13. Est.

exempla Sāctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahę *Iudicet Dominus inter te, & me*, Sic Dauid ad Saulem, *Iudicet Dominus inter me, & te, & vlciscatur me Dominus ex te* & Zacharias filius Ioiadę, cum iussu Ioas regis; interficeretur, similia protulit: *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum quorū prophetia vim habuit imprecationis, & citationis, vt illę priores duę; quæ ambę exitio persecutorum paulo post fuere comprobatę. Nunne Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* malum magnum pro multis malis, quę illi ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hęreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitijs, & calumnijs laceraret, sic vultum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi, Ita namque scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus: *cum sic ille* (Agrestius) *friuola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ, & scientię insignis, respōdit. In horum pręsentia Sacerdotum te ego; eius discipulus, & successor, cuius tu disciplinam, & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra pręsentis anni circulum disceptaturum inuito, vt iusti iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*) Sic e vul is euentum citationis? post aliquam media, sequenti capite subijcit Ionas: *Sed cū ille* (Agrestius) *sępius sibi datum pœnitētię locum non agnosceret, vi B. Eustachij sententia, ad diuinum iudicium ipsum vocantis prę ualeret, ante triginta dierum circulum, priusquam vertenti anni meta cōpleretur, à seruo suo, quem ipse redemerat. securi percussus interijt*) Accedat, & aliud tempore legis gratię. Gualcherus Burgēsis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit, moriens iussit, credo ad exēplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicem appello.* Legit elogium Clemens & iniurię quam intulerat, memoria expauisse ferunt addunt alij, non diu post obijsse: sed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabulosum puto.

Gen. 16. v. 5.
1. Reg. 24. v. 14.
1. Par. 24. v. 23. li.
Mach. 7. v. 17. & 19.
2. Tim. 4. v. 15.
Apoca. 6. v. 10.
Vita S. Eustach. seu Eustasij c. 6. mense Martio.
Raphael. Volater. i antropol. lib. 21.

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ętatis illius scriptorem doctum, eruditum, & veracem, his verbis:

Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est,) & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Prępositi, causa deuotionis, & religionis intrauit, quod vt audiuit Prępositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cęnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, seculari induit. Abbas ergo monasterij, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totum clerum pro tātis iniurijs interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatem potius duris verbis impeteret, flexis Abbas genibus cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (o Pręposite) in terra habere non possum & ideo contra te Deum summum iudicē interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiam pro meritis accepturus. Ad hoc Pręsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atque spreuit, & repulit exprobatū. Quid plura? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Prępositus, quęsiuit à circumstātibus, quid hoc esset? moxque quidam ingrediens respondit, Abbatem D. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationem fieri tam solemnem. Ideo ergo recordatus Prępositus quadragesimum diē esse, qua se citatum audierat ab Abbate, consternatus animo, dixit suis, cito videte quid faciam? mortuus ego sum, comparere me hodie summi iudicis aspectibus oportebit. Nec mora. post verba hęc cū balneum egredi festinaret, in adinstantiū manibus cum diro eiulatu, & vocibus exspirauit: ibi proculdubio respondere compulsus vbi causarum strepitus cessant, iurisperitorum aduocatio conticescet, vbi nec preces, nec precium liberabunt.] Hactenus Thom. Cantipratensis [sic] alias Crabantinus in libr. Apum. Cestrensis etiam libro 7. tradit Innocentium quartum à

Rob.

Rob. Grosseteſt dicto Lincolnienſi, famigerato illa ætate Philoſopho, quem excõmunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus eſt Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem: VENI MISER AD IVDICIVM. repertumque ſequenti die Papã in lectulo examinatum, ac liuidam in eius latere cruentamq; plagam, ac ſi feſte percuſſus fuiſſet, & id accidiſſe anno 1253. cui conſentiunt Mattheus Pariſius, Ioan. Burienſis, & alij Britãnici ſcriptores: quorum hoc commentum puto ab hæreticis vel ſchiſmaticis eorum operibus fortaſſis inſertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum ſcribit Naucletus parum Pontificibus addictus Chironic. fol. 2. generat. 42. & non meminit talis citationis, vt nec Platina, (nec reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius, Cygnolus Monachus Bozanienſis, ſed perfidus hæreticus: nec alter hæreticus Mutius in Chornic. Germanorũ; nec ex Catholicis, quod ſciam gentium aliarũ quiſquam, nõ Onuphius, nec Maſſonus, nec Ricordanus, nec Epiſcop. Nebienſis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accurate de morte, & anno mortis eius conſentiunt, & omnes fatentur eruditione iuſtitia, ſanctitate Innoc. IV. excelluiſſe. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocent. IV. Britannis, vt ad Arturi rotundam menſam ſuauiter eam fruatur Balæus, non tam ingenioſus, quã impius ſimilium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculoſum eſt hominibus non comperte ſanctitatis has citationes imitari.*) Nam facile fallit amor proprius, & perſuadet nos iniuriam perpeſſos, cum non ſimus: facile etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula ſe immiſcet, vt veritatem non videamus.

Dico 3. *Lethaliter peccant, qui ſcienter iniuſte alios citant.* probatur quia nocent iniuſte, & grauiter. ſic enim ſugillant eos, quos citant, vt oppreſſores Innocentiæ: minus etiam conſtãtes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis poſſint in morbum incidere, & mori. Quod fortaſſis aliquando contigit.

Quoad eos vero qui citantur, exiſtimo duas regulas poſſe ſtatui. *Prima eſt, ſi cõſtet eos iniuſte iudicaſſe, nec vllum eſſe dubium de ſententia aut facti, propter quod citantur, æquitate: tunc poſſe huiuſmodi citationem ab illis contemni.*) ratio eſt, quia iuſto iudici præmium a Deo, cuius vicem fungitur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba:

Qui cum Tarentum obſidens maleficum quendam ſeditioſumque.) (inquit Iouius) militem ad ſupplicium duci iuſſiſſet: illeque multum reluctatus ſe iniquiſſime damnare vociferaretur, & proinde Conſaluum ad dicendam cauſam, ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit, Gonſaluus, feſtinaque confiſus optimo iudici, & cauſam inſtrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportune reſpondeat Alfonſus frater, qui nuper, ex Serra vermegia, in cęlum contendit. Tum enim Gonſaluo, nunciatum fuerat, fratrem a Mauris circumuẽtum, dignam forti pioque duce mortem oppetiiſſe. Sic ille merite nebulonem iniuſte prouocantem contempſit. *In vita Gõſalui.*

Altera regula ſit, *Quando iudex aliquã animi perturbationem ſenſit: quę ad damnandum, vel mouit omnino, vel ad citius damnandum mouit: vel etiam non vſque adeo certa eſt ſententia iuſtitia, vt non ſuperſit probabilis contrarij metus: tunc male facit iudex, ſi contemnat huiuſmodi citationem recte facit, ſi diligentius iterum omnia momenta, & quęcumque ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in cuſtodia ſeruet vt vel retractetur prior ſententia, vel maturiore conſilio confirmetur.*) probatur hæc concluſio. (quæ Feuardentij quoque fuit.) tum quia iudices non poſſunt nimis circumſpecte procedere in re tanti momenti, cum non hominis, ſed Dei iudicium iudicent: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis, & probatis, eos tẽpus poſtmodum ſæpe docet fuiſſe prorſus innoxios, non opus eſt exempla proferre: ſunt ad manum non pauca, nec obſcura, tum denique quia ſæpiſſime accidit tales citationes non eſſe irritas. Scribunt Hiſtorici Hiſpanorum Ferdinandus III. Regem, iuſſiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altiſſima præcipitari: *2. Para. 9. v. 6. & 7.*

ri, illos constanter crimen negasse, quod quia videbant se frustra facere, tandem ad diuinum tribunal prouocasse, regiq; denunciasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, sisteret: Ferdinandum postea ipso die tricesimo satis subita morte abreptũ. Germania sola multa præbet exempla. Menuercum Paderbronens. Episc. graui contumelia Corbiensis quidam monachus affecerat: cui Episcopus REDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus flocipendens risit Episcopum. Ecce, moritur, antistes: & nihil mali sentiens ante monachus, in ipsa hora mortis Episcopi expirauit. Paucis annis postea Henricus Moguntin. (vel secundum alios Vvormaciẽsis) Episc. falso, & per calumniam Arnoldi accusatus, & per præuaricationẽ Cardinalium duorum a Pontifice Eugenio. III. ad causę cognitionem delegatorum, depositus ipso Alnoldo suffecto, fuit: sed ad iustum iudicem Deum interposita appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obiere subito. alter digitos proprios arrodens: alter in latrinis, Arij morte. Tempore Henrici quarti, Burchardus Halbestadiensis Episcopus, & Meginherus Abbas Herfeldens. de iurib. Ecclesiarum litigantes inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repente ex hoc sæculo migrarunt. Sic olim ex Auentino lib. 4. scripseram; sed commentum inueni additum ab Auentino quod inuicem citarint. solus Meginherus Episcopum citauit, qui solus iniuria fuerat affectus, vt patet ex eius ætatis scriptore Lamberto Schasfnaburgens. quem vide, & ab Auentino caue. In vicina Germaniæ Gothia memorabile accidit illud Ioãnis Tursonis, de quo sic scribit Olaus, *quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus, en morior iniuste*, inquit, *teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt respõdeas cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miser carnificis manu obtrũcatus fuerat, cum etiam iudex de equo corruit exanimis*) Liguriæ pars notę Italię. ibi Genuensium triremes aduersus piratas emisse biremem Gotholanam accepere; & in Siculorum Gotholanorumque contẽptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miser ille diu

Ritius l. 1. de Regibus Hispa. Mariana in Hispan. Annal. l. 15. c. 11.

Crantzius l. 4. Metrop. c. 4.

Cõradus in Chro. Mogunt.

Lib. 14. Hist. Aquilon. c. 20.

A frustra quæstus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere, præcipuãque mortis suæ causam esse trierarchum Genuensem, iussit vt se ille intra sextum mẽsem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio suis conditio Ligus tempore mortuus fuit. Armoricis Frãciscus Dux præfuit: is summa crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio sustulit, sed vicissim fratris citatione intra annum de
B medio sublatus, principatum cũ vita amisit. vix est quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementẽ V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni spacio concesso, coram tribunal illud supremum cittasse: addit Fulgosus intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multo post Philippum quoq; interijsse. Hoc alij ex calculo temporis
C conantur refellere. Sed idem, confirmat Christianus Massæus, & Meierus qui Papam, & Regem eodem anno 1314. tradunt obijsse; illum 20. April. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in Concilio Viennensi, tertia Aprilis condemnati; sed non omnes eodem Anno comprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt Neapolitanus ille; scilicet anno 13 3. cumque 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur
D non immerito eodem anno obijsse, quo citati fuere: imo Gaguinus, & Aemilius mortuum volunt regem Anno 1313. quẽ constat Pontifici superuixisse.

Fulgos. l. 1. c. 6. Aeneas Syluius Europea hist. c. 43.

d. c. 6.

Meierus l. 2. Ann. & li. 17. Chron. M sse. cõsentit. Onuphr. in P.P. Roman. Hist.

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio ista; quotiescumque criminis
E notitia seu probatio obscura; vel actor reum prouocabat; Vel reus ipse offerebat se, aut suo loco alium, inuentionem quidã Mantinæis tribuunt, alij volunt antiquiorem esse. constat etiam Palæstinis in vsu fuisse, ex Goliæ prouocatione, quem Dauid superauit. Fuit maxime in vsu post Barbarorum in Italiã irruptionem apud Lõgobardos, & apud Germanos, & Frãcos, & etiam Hispanos, non ex homici-

Alciat. de singula. certa c. 2.

Lege longob. tit. qualiter se quisq. defend. deb. titu. de purga rei tit. de

dij

homicidio liberi hominis Lamber. Schaffnaburg. sæpe. docet Guido Papa decis. 92. Hotoma. li. 3. obseruat. c. 15. Charondas decis. 607. tit. 4 par. 7. & passim Manian. in Hist. Hispan. l. antiqu. & l. vlt. libr. 2. l. Lomb. ti. 54. l. mẽtio. d. tit. 54. d. l. vltim. & li. 5. leg. Francic. tit. 4. Olaus li. 1. cap. 20. Saxo. l. 5.

dij tantum causa (iux. c. vni. §. si quis hominem §. si quis alium. de pace Cõstant.) sed, & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momẽti causam, vt post Bald. communiter DD. censuere. Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex hoc iure. D. de iust. & iur. Iulius Ferret. consil. 6. de duello in prin. & cons. 9. nu. 6. cons. 11. nu. 3. & 4. & Menchaca lib. 1. illustr. qq. cap. 49.

Et sane in iusiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola; sed prius apud Francos iã Carolus Magnus hoc statuerat, quoad causas criminales, postea ad ciuiles quoque extensum, vt & apud Moschos, & Danos, olim in vsu. Ritus duelli possunt colligi tum ex Annal. Boiorum libro quarto, tum ex Ticinensis Histor. Bern. Sacci. lib. 9. Sed in moribus, & armorum genere præsertim, non idem obseruatum apud singulas nationes, plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fustibus, postea receptum, vt rei sit optio, & ius armorum præscribendorum. In celebri illo duello Cambronensi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina seruata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verba quidam se finxerat sincero animo Christianis sacris baptismo initiari. suscepit ex fonte Comes & Guilh. filiolum nominauit, & apparitorem Curiæ Montensis esse iussit. Non diu post, homo impius ingressus ædem monasterij Cambronensis, actus furijs, blasphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde sanguinis statim riui manarunt, videre faber asciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius faber ascia caput findere Iudæo parabat; sed a monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatẽ Ioannem de Montibus, is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta elusit. Sic dimissus: quadriennio postea ab angelo apparente, quidam senex nomine Ioannes Frander, Estinnensis, & septennio iam ex paralysi clinicus iubetur Iudæum accusare, & duello prouocare. Bis moni-

A tus, Parochi iussu senex rem adhuc differebat. Tertium illi ipsa Virgo quinque illis plagis consauciata se videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus spe ac fide senex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viso, accedit Comitem, accusat recutitum, dies, pugnæ dicitur arma rudes fustes, & scuta lignea supersunt hodie. Iudæus vesco corpore, ferox viribus tibiales fascias tintinnabulis cinxerat, & sic senem ridebat. B Sed iuuit athletam suum Deus tam impar commissus, æger sanum, debilis fortem, senex iuuenem prostrauit, & horrende blasphemantem, conuictum, sed non pœnitentẽ: comes iussit caudę equinę alligatum trahi ad patibulũ, & capite deorsum, duobus ad altera molossis eum rabide laniantib. appensum subdito igne sũmo interire. (*narrat fuse Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine cõscriptis.*) Hispani semper militaria arma retinuere; vt ex cunctis eorũ Annalibus C patet. Duellorũ tum inter Principes pro regno, vt inter Corben, & Orsuan Hispanos apud Liuium, & Edmundũ Anglũ, & Canutum Danum Reges apud Polydorum Hundingum, & Roheum Danię reges apud Crantzium, Petrum Aragonium, & Carolum Andegauẽsem apud Antonium, & pro principibus inter priuatos, vt Charellum, & accusatorẽ reginæ Gondibergæ; pueri quoque pro vxore D Henrici tertij contra gigantem; & Burchardi contra Conradum iactantem se cum regis nepte concubuisse, anno 950. apud continuatorem Regionis, item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando disceptatum vtrum in successionibus auorũ essent nepotes cum patruis, vt patrem suum repræsentãtes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant. Mira sæpe in his accidere. duo tantum narrabo. Vnũ ex fide Dubrauij; Radislaus, E Curimensis Princeps Mistibogij, filius, per iniurie inuaserat Boæmiæ fines, coactus a suis tandem optimus rex VVenceslaus, militem collegit. cum iam dimicaturæ essent acies.

Si aliter,] exclamat VVẽceslaus, nisi prælio res cõponi nequit, cur non potius sine insontiũ sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decernimus? Nulla fit mora, loriculam super cilicinam vestem indutus,

Liuius l. 28. & Plutar. in vita Scipionis Polydorus virgil. lib. 7. hist. Anglor. Crantzius l. 1. c. 21. et 22 Daniæ D. Anto. p. 3. titu. 20. c. 4. §. 8. hist. suma, & Ricius li. 3. hist. Neapol Froissar. chro. l. 1. Paul. Dia hist. Longob. li. 4. c. 16. Nauclerus gen. 35. VVitichindus lib. 2. Vincentius. l. 24. speculi c. 70. libr. 5. Hist. Bohem.

tus, paruoque censiculo succinctus Vvenceslaus in arenam prodit: at Radislaus cataphractus, hastatusque cum ingenti machera se infert. Vvenceslaus signo crucis frontem pingens subito angelos vidit; atque hanc vocem, velut ab homine promptam, audit: Ne feri. & repente Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ proposcit, seque potestati victoris permisit. Alleuans prostratum Vvenceslaus monuit, data venia, & dignitate ei restituta; vt contumaciam in obsequium debitum verteret, ne post grauius ab irato numine plecteretur. Hic Deus miraculo iustitiam causæ declarauit; quando miraculo Deus non fauet, fieri solet, vt vel maneat dubia res; vel iustam fouens causam succumbat. Prius in pugna duorum Hispanorum Nobilium accidit tempore Alfonsi Regis; qui Petri Regis Castellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accusauit: hic illum sceleris grauioris vicissim recriminatione pulsauit. cum ventum esset ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu solis ad occasum pugnarunt, multisque se vulneribus affecerunt, & dubia prorsus: nec in vnum, alterumue inclinante victoria, vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos esse voluit, Narrat fuse Pet. Mexia. Sic etiam dubia mansit Zamorensium causa, quos proditionis accusabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonsalij filij: quorum cum duos iam Ordonius occidisset, tertioque vulnus lethale inflixisset; saucius cadens equo habenas aberrante gladio præscribit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ septa, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa, non victus, propria virtute. Iudices sibi N L. pronunciarunt. Mariana lib. 8. Histor. Hispan. Multos, quorum causa iusta erat in monomachia sæpe succubuisse docent post Pont, Innocentij III. rescriptum, ca. 2. de purgatione vulgari, & Regis Rhotharij lib. 1 lege Longobard. tit. de monomachia. etiam Ioann. Baptista Susius, & Vrrea Hispanus.

Silu. variar. lect. p. 2. c. 10.

Vt vt est, repugnat omni iuri, quæ est communis DD. sententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores scriptores non pauci, nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. c. 1. §. 3. vers. duellum prohibere. & tract. de duello in præfat. Menchaca li. 1. illustr. qq. cap. 12. & cap. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion, tit. D. vers. duellum. Petrinus Bellus p. 19. de re militari tit. 2. a nu. 128. Iulius Ferretus consil. 1. num. 3. & 6. consil. 2. num. 4. cum seqq. consil. 8. num. 4. consil. 20. nu. 10. & idem sæpe. in tract. de duello. Alciat. lib. 5. respons. cons. de duello. Quod repugnet iuri naturæ, docent optime Susius, d. opere, & Anton. Bernard. Mirandulanus libro suo contra Posseuinum de expugnatione singular. certã. & Petrus Messia par. 4. var. lect. capit. 9. Quod iuri ciuili: probant communiter DD, ex l. 1. C. de gladiator. lib. 11. quamuis ea lex hoc non conuincat, sufficit tamen, quod nulla Romanorum lege sit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque iuri naturæ repugnet, constat omnẽ consuetudinem in contrarium inualidam esse, vt recte Canones dicunt. Quod iure diuino, & sacris litteris prohibitũ sit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere. Apertior est probatio iuris Ecclesiastici seu diuini positiui. Nam, & olim hoc canones prohibuere, & apertissime Concilium Tridentinũ cuius hec sunt verba.

Li. de iniustitia duelli, l. de duello.

Cap. 2. de cleric. pugn. in duello alciat. d. responso de duello. et DD citari Petr. Matt. in Notis ad Bullam. Gregor. 13. mox laudandam Tamen reuera loca il la scriptura parũ vrgẽt pro teruos. c. toto titu. ferme de purgatio vulgari. tit. de cleric. purgante in duello. c. monomachiam. 2. q. 4.

Detestabilis duellorum vsus fabricante diabolo.] introductus vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Princeps, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos cõcesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione, & dominio ciuitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur: & si feudalia sint directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta sacros canones puniri debeant, &, si in ipso conflictu decesserint, perpetuo ca-

careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiã, qui consilium in causa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacumq; ratione ad id quem quam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur, non obstante, quocunque priuilegio, seu praua cõsuetudine, etiam immemorabili. Damnarat eũdem abusum sub excommunicationis pœna, quoad subditos tantum Romanę sedis, Iulius II. anno 1508. mense Aprilis, & rationes addiderat damnationis bene multas, & graues, primo quia hoc fiat humani generis inimico instigante. 2. quia hinc hominũ mortes repentinę, & animarum perditiones, & noua inter adstantes amicos pugnantium odia, & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum, & corporum periculum, generisque humani iacturam perniciosum exemplum, & scandalum plurimor. m. 3. quia Christus docuit Deum non esse tentandum. 4. quia hominem homini insidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiusmodi purgationes vulgares a religionis nostræ pietate damnatur. 6. quia cruenta huiusmodi spectacula a canonibus Pontificum, & imperialibus legibus sunt prohibita. Denique Gregor. XIII. laudatissimus Pontifex ad omnes Christianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt, & Concilij Tridentini patres eã extenderant; & quod illi de solemni, siue publico duello sanciuerant, hoc ipse prudentissime ad priuatas, & non solemnes duellationes, propter easdem causas, quæ in ijs quoque cernebantur, porro producẽdum sibi censuit anno 1582. nona Decembr. his verbis.

Bulla qua recipi ad tollendum detestabilem.

Crescente hominum malitia facinorosi non desinunt,] qui quod publice prohibitũ est, priuatim exsequi non dubitent, dum sic pœnas prædictas eludere se posse arbitrantur. Nos ad hęc euertenda plenius euidentiusque prouidendum esse rati considerantesque duellum priuatum, nõ minus cruentum, & animæ, & corpori noxium esse quã quod publice perpetratur, auctoritate Apostolica statuimus. 1.) illos qui ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini socijue ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nul-

A læ ve prouocatoriæ litteræ, aut denũciationis chartulæ præcesserint, censuris, & pęnis omnibus a dicto concilio propositis teneri, perinde ac si publico, & cõsueto abusu singulare certamẽ iniuissent (2.) volentes etiam locorum dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quãtum in se fuerit nõ prohibuerint, (3.) omnesq; illud fieri mandãtes, instigãtes, consiliũ vel fauorẽ dãtes, equos, arma, pecuniã, cõmeatum, & alia subsi-

B dia scienter subministrantes, aut (4.) ex composito spectatores, vel socios quouis modo se præbentes eisdem cẽsuris, & pęnis subiacere, etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit quominus illa committatur. Non obstãtibus, &c.) Ex quibus sane apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicationẽ, nulli reseruatam, incidant. Videor autem mihi ex

C verbis vtriusque prohibitionis quædam colligere non inutilia obseruatu. Primo illos quoquo incidere, qui dicunt, *Veni ad talem locum: ego te illic expectatio:* nam isti certum tempus constituunt, illud ipsum præsens; sicut crastinum, qui dicunt cras tali hora, &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia sunt extra curam Ecclesiæ, tum quia Cõcilium expresse dicit; *inter Christianos* 3. non pro-

D hiberi iustum bellum gerẽtes Principes, quam possunt causam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendam, hoc enim tunc in belli locum succedit: Nõ tamen liceret illis animi causa, vel gloriæ solius ad ostendendum robur a.iiũ facere; sicut olim fecerũt Ioab & Abner: nam vox *ludere* illic significat prolusionem pugnæ. Instituebatur enim hoc, vt arbitror, quasi diuinatoriũ quoddam victoriæ præiudicium, quo Germa-

2. Reg. 2. v. 15.

li. de moribus German.

E nos olim vti solitos Cornel. Tacitus testatur; Quæ ipsa diuinatio, est prohibita; Et sicut pro sola gloria humana bellum non licet suscipere, sic nec duellum licet permittere. 4. Quoad consulentes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos duntaxat incidere, qui suadent affirmatiuam, non vero, qui duellum dissuadent, & ad hoc consiliũ conscriberent, vel darent, hi enim nõ peccant, 5. quoad spectatores; non incide-

re,

re, qui illac transeuntes obiter aspicerent certamen, vel subsisterēt ad dirimendū; immo nec illos, qui ex instituto eos fuissent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non steterit, &c.* ipsos, scilicet spectatores, & socios, &c. vnde 6. Infertur, eos qui comitarentur, vel sociarent, incursos etiamsi non sit pugnatum; quando conati sunt efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant, non impediuerunt ipsi, sed maluissent pugnā conferri. Hæc saluo rectius sentientium iudicio, de re quotidiana. Quidam asserūt etiam a Sāctissimo Domino nostro Clement. VII. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nancisci. Habes in compendio bullarum nuper Venetijs edito.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HAec triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum, hoc est vomeres, seu lateres, seu conticulas. vel chirothecas candentes. Innocentia probabatur. si illæsus, quis abiret: sin, nocens habebatur, hanc inuenio aliquando sponte susceptam aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie, apud Iaponios, vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisij Froes scripta anno 1595. narrat illustre miraculum, quod accidit Omuræ, in hanc sententiam.

Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti,] & quia hoc crimē seuerissime castigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ spe mulctetur, nec tamen possunt hunc Christianum vere conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt importune compellunt, vt ritu ipsis consueto iuramentum edat, qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus deposito, imponeret ferrum candens, manumque constringendo, in suum caput vindictam, & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus forte amburatur, aiunt experientia probatum, eum noxæ esse reum, si vero a læsione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cum igitur hic Christianus in has angustias adductus esset, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat vitæ discrimen addeundum, innocentię suæ confisus dixit: fas sibi non esse, vtpote Christiano, per falsum Deum Chamis iurare, sed tantum per verum. Consentiunt gentiles, vt per suum Deum iuret. Ille ergo signo crucis in folio expresso, ferroque candenti imposito, quia id facere cogebatur, magna animi præfidentia ferrum manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus, nec folium amburitur. Itaque non solum solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falso illi impingebant. Hactenus epistola Latine edita Moguntiæ anno 1598. plane vetus hæc purgatio, & celeberrima fuit. Sed in Frācia tantum licita in caussis sæcularibus, vt colligi tur ex epistol. Iuonis. 91 & 251. Inuenio ferrum istud ignitum vocatum. *Iudicium*: quod nomen arbitror commune fuisse instrumentis omnibus harum vulgarium probationum. Petrus de Loyheyr. formulam nobis proponit ex S. Mauritij Andegauensis archiuis istam: Nos tamen sufficienter muniti denarrationem, & discutionem istius caussæ nostræ sæpius in audientia omnium illic adstantium offerebamus, & paratos nos semper esse ad omnem iustitiam, preferebamus: cum ecce quidam de hominibus quos Belaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte sua surrexit, nobis nescientibus, & iustitia nullatenus dictante, & non per consilium nostrum, qui sponte sua se Iudicium portaturum manu sua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus suus dixerat sibi, & quæ vere partitio illa facta fuerat de antecessoribus suis, inter canonicos S. Mauritij, & antecessores illius Berlaij, sicut in chartis nostris continebatur. Et sicut Tetbaldus obtulit, sic paratus fuit, & per manum suam in Ecclesia S. Dionysij apud Duadum, videntibus multis, tam de parte nostra, quam de parte Domini Berlaij (quorum nomina subternotata sunt) iudicium portauit. Post iudicium portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæsus & sanus omnino apparuit. Viderunt autem vel

Lib. 2. de spect. c. 7.

vel Iudicium portari, vel manu tertia die de more regardari, fere vniuersi homines, & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaij testes Iudicij portati, & hominis, Deo miserante, saluati, & liberati. Vbi cernis solitos causam addere, quæ illos moueret, siue id exprimere, quod probare per Iudicij lationem volebant: vides etiam clericos protestantes, vt irregularitatem, & censuras euaderent incurrendas: si hominem ipsi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors subsecuta fuisset. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata a Barbaris Italia, & Galijs latæ: apud Radeuicum fit mentio legis militaris, qua seruus non deprehensus in furto, sed accusatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio se expurgare. Leges Francicæ, & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accusatum se expurgare. Slaui postquam veram amplexi sunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare desierunt: recepto vsu, examinandi per Sacerdotes suspecti, adhibito ferro vel vomere candenti. In Flandriam quoque hanc legem, Philippus Comes tulit. anno 1164. Si quis vulnus in nocte acceptum alij imputauerit, si Scabinis dignum videtur, ferro candenti se excusabit accusatus, si aufugerit, manum perdet. Item: si fur vocatus accusatus fuerit ferro candenti se excusabit, si culpabilis permanserit, suspendetur. In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa species vel pondus præscriptum, vt ex varietate Iudiciorum patet. vt plurimũ Francica consuetudine vsos puto in ferri consecratione siue imprecatione, quæ fuit talis.

L. 1. verũ Fri. c. 26.

Lombar. l. 1. ti. 11. de parric. Francica lex. l. 4. c. 56. Helmol. Hist. Slauorũ ca. 84. Meier. in Chron. c. Flandr.

Deus iudex iustus,] qui auctor res pacis, & iudicas æquitatem, te suppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iustam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam benedicere, & sanctificare digneris, ita vt si innocens (de prænominata causa, vnde purgatio quærenda est) hoc ignitum in manus acceperit illæsus appareat, & si culpabilis atque reus iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarãdum, quatenus iustitiæ non dominetur iniquitas, sub datur falsitas æquitati. Per Dominũ nostrum. In *Antigona*, Sophoclis, custodes corporis Polynicis, accusati neglig&etilde;tis custodiæ paratos se dicunt innocentiam suam comprobare, & ferri candentis contrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

Annal. Boior. li. 4.

καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburiensi docemur hanc probationem in Germania non fuisse nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum cõtestatio sufficiebat: sed ignobilium. Verum historiæ testantur etiam nobiles eam sæpe subiuisse, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter, Conrad. Marpurgius inquisitor Apostolicus, si accusati de hæresi, negabant, iudicio ferri candentis experiebatur, & si amburebantur, eos porro committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum, si factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. Prohibuerat, vt postea dicemus. Caroli Tertij Imper. vxor Richarda fuit insimulata adulterij, sed candenti ferro crimen diluit, sic Kunigundem Henrici II. vxorem se expurgasse constat: in eo tamen dissentiunt historici, quod quidam velint eam calcasse pedibus nudis, alij vomeres sex manibus tulisse. Quare nisi dicas eam successiue manibus tulisse, & pedibus calcasse: Cranzium a seipso dissentire necesse esse. Nonnullos alios se iuuene Georg. Pachymeres massam candentem manibus innocuis gestasse commemorat. Emmam quoque Angliæ Reginam nudis pedibus super ignitos vomeres ad contestandam pudicitiam ambulasse scribit Polydor. Anglor. histor. libro 8. Plus est, quod scribit Saxo Danus l. in Rugia ad fidem conuersa, matronam quandam per iniuriam a coniuge adulterij insimulatam: *Cum purgandæ infamiæ gratia manum admouisset candenti laminæ: subito ferrum, quod erat exceptura, perinde, atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, sublime se extulit, penduloque motu*

c. Nobilis 2. q. 4.

Trithe. in Chro. cap. 22.

Annal. Boior. d. lib. 4.

Fulgos. l. 8. c. 1. & Cranz. l. 4. Saxo. c. 32. Cran. li. 4. Metropol. c. 5. iunct. d. c. 32.

Li. 14. hist. Danor.

gradientis feminæ incessum comitans, cum ante aram iactandum esset, inter religiosam adstantium admirationem proprio impulsu humi decidit.]Exempli vero memorabilis, & fidei coniugalis specimen, nobis duo coniuges, Mutinenses Comites, æterna dignum historia, Othone tertio imperante, exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, cõscientia nulla: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinensem in amplexus trahere conata, repulsam vertit in furorem, & odio eius, quem impotenter amarat inflammata, crimen suum in innocentem regessit. Nec latuit dolus Comitem. Hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius, cessit honor amori: quia Cæsaris honorem vitæ suæ præponebat. Coniugi tamen suæ, mulieri prudẽtissimæ, &, quod rarum forti, conatus Augustæ, responsum suum: calumnias illius, periculum suum aperuit, decretumque sibi dixit, mille mortes oppetere potius acerbissimas, quam tantum Imperatoris sui, de incontinentia, & perfidia Augustæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam se, si quid de ipsa bene vnquam meruerit, obtestari; virili constantia sexus, & coniugij oblita, sententiam, quæ impendebat, mortis ignominiosæ, vt perferret: se necato coniugis animũ, & memoriam resumeret, & animo imperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Non diu post Comes culpam Augustæ, suo capite, luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Conuentu, deinde Imperiali, apud Roncalias instituto, quo die viduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram consessu ex lege Imperatorem ad tallonis pœnam vocauit, eo quod maritum suum iniuste de medio sustulisset. Otho admirabundus: At tu quonam pacto, inquit, viri tui, quam iactas innocentiam comprobabis, Candenti, inquam illa, lamina, adfertur Othonis iussu ferrum bene ignitum; ad latum vidua sine noxa cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeo vt se quidem supplicij dignum profiteretur, sed moram posceret aliquam subeundi. Triplex vadimonium differo, (illa respondit) reginæ supplicio solum posco, cuius nefaria calumnia me marito, te fidissimo milite, rempublic. ciue strenuo spoliauit. Cunctis æquissimum visa petere. Augustus eam collaudat, & pro dilatis sibi vadimonijs, quatuor in Hetruria castris donat: Augustam vero, quæ Veneris igne male arserat, carnificis manu in rogum coniectam, iustis flammis absumi iussit. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum Regis terras, nepotibus suis per nefas eripere conanti; Germani primo deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cum illæsi Germani redissent, nec ab ambitioso Rege, quidquam æqui bonive impetrare valerent, sumptis armis illum re infecta, multis amissis, vltra Rhenum iterum compulerunt. His fuit, contra, idem Iudicium duodecim vomerum, interfectores Christiani Comitis di Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in totam misit. In Saxoniæ quoque oppido VVittenbergo, excitati publici incendij crimen, impactum fuit cuidam: ille, & iureiurando, & Iudicio se innocentem probauit, cum enim longo itinere ferrum candens manu tetulisset, illudque illæsus in terram deiecisset: ecce tibi ferrum ex omniũ oculis ugit, sed eo ferme anno exacto, quum quidam alius qui incendij conscius erat, silicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrũ in arena abditum prodit. manumq; valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illium recognoscunt, & reum ad iudicem abripiunt, qui quæstione admota verum exculpsit, & cruribus fractis noxium rotæ imposuit.

Gothifr. Viterb. in Chronic. Cranz. l. 4 Sax. c. 26.

Paulus Aemyl. Annal. Francor. li. 3. Alb. Cranz. l. 7 Metr. c. 14.

Aliud aque mirandum, apud Cæsarium, lib. 10. miraculor. cap. 35. his verbis descriptum reperitur: Referre solet Dominus Bernardus de Lippia, quandoq; Abbas, nouisse se piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accusari timens, statim ad Sacerdotem veniens, magis, vt post patuit, timore pœnæ, quam amore iustitiæ peccatum confessus est, consilium quæsiuit, & inuenit: si habes (inquit Sacerdos),

cerdos) firmum propositum, nunquã peccandi, cum illa, candens ferrum secure poteris portare, ipsumq; peccatum negare. Spero autem, quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factũ est cunctis stupentibus quibus factum innotuerat.] Læsus tum ab igne non fuit, sed cum postea peccati iterandi in recidiuam voluntatem incidisset, & gloriaretur se non magis adustum fuisse a ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquamq; manu hauriret: candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum adussit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam pessimo hypocrita, qui peregrinationis pallio scelera contigebat, is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hospitis a quo benigne habitus ædes incendio absumpserat, bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Territus dominus multos detulit, de quibus suspicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæsi se expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit post aliquod tempus pseudoniator ille, tertio humane excipitur, videt ferrum, rogat, Cui vsui, Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vsus vteris, ne iaceat otiosum? Simul manu comprehendit, sed illud repente incanduit, & manum valide adussit, ille cum eiulatu abijcit. Hospes admiratione perculsus, merito suspicatur hunc bis exustarum ædium reum, ergo comprehensum sistit iudici, iudex eculeo, fassus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda sunt Dei iudicia.

Verum quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immo memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam Epist. 74. agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulterij militem, cuius manus inusta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum, cum examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes sæpe damnatos. Præterea cum talis examinatio sit in Deum tentatio, non est mirum si diuino iudicio* A *deseritur, cum incaute, & sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur.* Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum, quando priuata auctoritate susciperetur. tunc etiam illicitam credidit, vt docet aperte Epistol. 254. quando fit, sine consilio, vt ait, & non præcedente iudiciaria accusatione; licitam vero esse volebat, quando præcedente ordinaria accusatione omnino humana desunt testimonia, nec aliud ad veri indagationem, B quis habet, quod faciat, & hoc casu se iudicem illa vsurum aperte profitetur Epist. 251.

Sed aperte Canonibus Iuo repugnat, illis ipsis quos citat, qui absolute asserunt tali inuestigatione abstinendum, & delicta tantum ex confessione rei, & assertione testium punienda, nec de multis præsumendum iudicium, sed ea Deo iudici relinquenda. Sed obijcies argumentum Iuonis a simili: Iurare omnino prohibitum lege: tamen a C D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadẽ ex causa, & exigente incredulitate humana posse fieri. Respondeo dissimilẽ esse causam. Nam iusiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit imò vetus disertè præscripsit. Sed omnes superstitiosas adinuentiones, vt per se malas, diuina lex semper prohibuit? tales autẽ esse has purgationes Stephanus Pont. D clarissimè definiuit, vt seq. q. ostendemus. Illud etiam miror Iuonem Epistol. 91. in causis Ecclesiasticis eam non recipere, quasi in laicis causis, seu sæcularibus non eadem subsit tẽtationis Dei, vna ex parte periculum, & prætensa illa veri indagandi necessitas, non æque in Ecclesiasticis occurrat: plane hæsitanti similior, & dubitant hac in re, quam docenti, aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

E Aliud ergo adscribam ex eadẽ, è qua pleraq; reliqua, admirandorum fœcunda Cranzij vrna; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus postea vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furta, rapinasq; propendere: idcirco seueras de his leges tulit quarũ metu pollicens sibi securitatem omnium, iussit rusticos intrepide rusticani operis instrumenta in agris relinquere. Quidã ex agricolis do-

mum reuersus, ab importuna vxore rogatus, cur instrumenta non apportaret ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro instrumenta subduxit, & abscondit, vt maritum redderet cautiorem, reuersus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert ille ad Ducem, vocatus a Duce rusticus, precium accepit amissorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare.

Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes rustici subiissent scrutinium. Tum Dux, versus ad Episcopum, Deus inquit, Christianorum, si est conscius secretorum, cur furem non prodit? Episcopus necdum bene firmatum in religione non corripuit, sed causam prætendit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinis villas. Nec sic quisquam repertus est.

Vocatus a Duce rusticus, an cui indicarit, rem in agro esse, rogatus; ille nemini, præterquam vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas; inquit, vxorem furacem esse, an non? Ille sciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo, aut non puniuisti, aut non indicasti? ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate legem sanxit.) Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore Leouigildi, ad probationem ignis prouocantis, cum enim verbis, & rationibus nihil proficeret. *Est* (inquit) *digito meo annulos aureus: ego eum in ignem iacio, in candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersusq; ad hæreticũ ait, si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistente, ait, Immensa Trinitas Deus, si quid indignum te credo, ostende: certe si recta est fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia saua. Et ablatum ab igne annulum diutissime palma sustinuit, & nihil est nocitus.*] Hæc Gregorius, lib. de gloria confess. cap. 14. verbotenus. Sed hic contestatio fidei sinceræ fuit, nõ iudiciaria inquisitio. Verum enimuero

L. 2. Norueg. c. 27.

A non immerito hæc expurgatio semper bonorum, & Deum timentium consciẽtias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cũ Regi Eduardo persuasisset, vt Emman matrem adigeret, ob suspicionem stupri cũ Aduino Vintoniẽsi Episcopo commissi, ad hunc se modũ expurgaret, & ea igne maneret illæsa more correptum incontinentem ex Anglia fugisse, ibique animi mœrore breui contabuisse.

B Non dissimile fuit iudicium per prunas, quas, vel in sinum conijciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriam seruaret, & monasterio alicui cõmendaret, nihil veritus fuit eam secũ abducere, & propterea in omniũ irrisionem, & execrationem incidit, quas; cũ meretrice consuesceret; narrat Leontius, eum cũ ægrotasset, & mortem pręsentiret propinquitatem, coram pluri-
C mis iussisse adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisse carbones, & infudisse in sinum, & omnibus audientibus dixisse; *Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum, is mihi fuerit testis fidelis, quod quomodo meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ, &c.*] Iudicium idẽ in Gallia subiuit B. Briccius D. Martini in Turonensi
D sede successor. Hunc enim populus reũ peragebat stupri cum muliere religiosæ professionis commissi, quæ linteamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri, & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret? respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuina, sed plebs dæmonis operæ adscribebat, Pru-
E nis itaque candentibus bitrum implet Briccius, & tota defert vrbe illæsus: sic se a libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furẽtibus persuasit, sed ab Episcopatu fuit deturbatus. Haraldus etiam Hybernus, se Magni Regis Noruegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat filium probauit incedens nudis pedibus super ardentes

Polydor Virg. l. 8. Hist. Angl.

In vita B. Ioan. Eleemosynarii mẽse Iun.

Greg Turo. l. 2. histo. c. 1. & beili exẽp. l. 10. c. 2

pru-

Fulg. & Marul. & alij. Saxo lib. Dan. hist. 13. Crãzius l.5. Nor.c.6. Marullus lib.1. exempl. c.4.

Zonaras t.3. & Cedrenus.

Vide Villegam in disp. hac de repost Hispanicas eius sanctorũ vitas.

prunas. Nec humano in corpore tantũ hæc exploratio obtinuit, sed alijs quoque in rebus. Nam Eulalium monachũ fiscella palmea in ignem iniecta, & illæsa permanens, suspicione criminis absoluit. Roffis vero fidei Catholicæ veritatẽ, missus ad eos a Basilio Imp. Episcopus persuasit; cum ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tãdem igne exstincto integer, nec vllo afflatus ardore fuisset repertus. De Missa D. Isidori, siue, vt vocant Mozarabum, memorant non dissimilia Toletani Annales. Qua de re, ita Ioan. Mariana; Cummuni consensu de Gotthica precium ratione antiquanda actũ. Tentatum id quidem aliquoties erat neq; tamen successerat, & post nonnulla. Visum est cõtrouersiam ignis iudicio permittere: sic eius sæculi mores erant rudes, & agrestes, neque satis expensi ad Christianæ pietatis regulam. rogo in platea accenso liber vterque Romanus, & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus, quidem continuo ex igne prosilijt, id populus victoriam interpretabatur, nam liberaliter sub flammis, & igne diu permanens, illæsus inuentus est. Rege arbitrio, nihilominus populo persuasum, vtramq; præcandi rationem superis placere, quando vterque liber ex incendio euasisset incolumis, &c.] lib.9. c.18. de rebus Hispan.

Qui pyram ingressi probandæ innocentiæ causa, multos inuenio. Nam & Sophocles, vt dixi agnoscit morem. *Petrus Massilensis presbyter, suspectus de hæresi, Antiochia ipso die Parasceues, Sacrosanctam Christi Domini lanceam manu gestans, nudus corpore, per coaceruatorum late lignorum strumenta ardentem, medios q; ignes illesus euasit.*] Poppo Danus presbyter, in fidei Christianæ probationem, vestem prius cera copiosa illeuit, eamque indutus, in medio populi circo, sic se in flammam intulit, & persistit sine vllo doloris sensu (quod sancte affirmabat) donec vestis tota corpori circumfusa, intacta flãmis cute, in fauillas redigeretur. eo permoti miraculo Dani duelli purgatione sublata, ignis purgationem introduxerunt, fortassis etiam eos mouit iteratum

Paul. emyl. Hist. Frãc. l.4.

Cranz. l. 3. metropol. c.43. Saxo Hist. Dan. lib. 10.

A aliud eiusdem Popponis factum, nam alio tempore, cum verba Danis persuadendis vt Christiani serio fierent, non satis haberent efficacitatis, percunctatus est; *Quid si ad candentis ferri tactũ manus eius cernerent intactas, essent ne consensuri credituriq;? cunctis suclamantib. Velle: in chirotheca formam iussit ferrumq; cudit, idq; ignitum adferri. Rubebat igne ferrũ ille tamẽ interpidus manum immisit ad cubitum, deportauitque ad locum constitutum, Ibi cum ad pedes Regis Suenonis proiecisset, victa manus dedit coniecio, sponte subiens lauacrum regenerationi.* A Theodoro Lectore historia refertur huiusmodi tempore: Martiani duos Episcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio verbis disputasse de fidei dogmate controuerso, deinde Catholicum, conditionem concertatori proposuisse, vt vanis disceptationibus prætermissis, rogum ignis secum ingrederetur, & fidei suæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teste: denique Ariani m... detrectasse ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingressumque ex ipso rogo multis disseruisse, & nec minimum vstulatum egressum fuisse. Vera narratio, sed res non sub Martiano, verum sub Anastasio accidit, vt melius a Cedreno, & Nicephoro, lib.15. capit.23. proditum. Iactabat Sauanarola se hoc iudicium subiturum, cum ad rem ventum substituit alium pro se, neq; hoc detrectabat Minorita accusator, sed hoc tantum, ne ille Sacrosanctam secum Eucharistiam deferret, quod reuera diffidentiæ non obscurum erat signum. Fulgos. auctor est a Ioanne Gualberto Petrum Archiepiscopum Florentinũ, prouocatione ad iudicium pyræ accensæ, Simoniæ condemnatum. Sed verius est id a Petro Albanensi Eiscopo factũ, qui propterea, *Igneus*, fuit vocatus teste Vrspergensi, *in Chronic.* prius tamen, quã ille Episcopus adhuc crearetur. rem totam adscribam, ex vita ipsius Gualberti, vt creditur a Blasio Melancsio fide integerrima conscripta, is postquam narrauit sæpe a D. Ioãnis Gualberti monach. Petrum illum Flor. accusatum simoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, subdit tandem.

Saxo d. l. 10. VVitichindus l.3. Cranz. l.4. Dan. c.24. L... Col... lectan.

Confer cũ quæ scripsit Guicciard. li. 3. & Volat. in Anthrop. cũ his quæ Philip. Comin. li. 8. hist. c. 19. qui tempore illo vixit L.8. ca.1. eadẽ fere modenarratur ex S. Attone Pistoriensi a Cas. Bar. K.1. Anæl anno Christi 1063.

Præfigitur itaque locus,] & dies, quo istud fieri debebat, vt si qui velint, possint coram intueri. Locus præfixus est in Monasterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Cistercienfium est. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor, & dimidium. inter vtrasque verò strues semita interesset longitudine brachij, prunis ardentibus constrata, per quam vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies, & hora, inuitatur Episcopus Petrus a suis, vt accedat visurus tantæ rei experimẽtum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur, altercatione. At ille prorsus renuit. imò si qui charum eum haberent, eos eo accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quisquam e fratribus per ignem illæsus transeat. se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque sunt Litaniæ, & aliæ preces a monachis, sacrificium solemniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis, & monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thuribulum, thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur a cunctis Dominus Iesus Christus, & Sanctissima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto deponit casulam, crucemque manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoque dicebatur. Litanijs absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis, & sponsionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce, quã manu gestabat S. Ioanne interim coram adstante, & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in sublime ascendente, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter ignorum incensas strues. Sed prius quam ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus est: Domine Iesu lux

A vera omnium in te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentin. Episcopus, pecunia Florẽtinam sedem occupauit: tu æterni Patris Filius tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs conserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, neque vestimentis vllo adustionis
B vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, a populo retinetur, quippe iam perspicue rei veritatem edocto.]

Vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis, & quomodo diuina sapientia varios, ac multiplices, quasi ludos edat, vt admirationem, ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum, & in aere pendet,
C sequiturque manus innocentis vnius, fugit alium, & candentia seruata multis post mensibus inuenit reum, ac punit. Popponi chiroteca est ferrea ignita, quod foret ex leni corio suauibus imbuta pigmentis: circa corpus positas idem adurit vestes, corpore illæso, edax vis flammæ; sed in Abbatem Petrum (qui postea Episcopus Albanansis) vt simonia detegatur, ne hoc quidem valet, sed Babylonium renouat spectaculum. Idẽ
D contigit S. Bonifacio; qui simili miraculo ad Tyranni petitionem; per medias ignis strues, illæsus ambulauit, & sic Tyrannus, cum Russorum magna multitudine, impulsus, vt Christiano lauacro ablueretur. lege Petrum Damiani in vita S. Romualdi cap. 29. & 30. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidere. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quam remota ab eorum mente vera fides. Duas historias narrat Cæsarius
E Cisterciens.

In Cameraco (inquit) *ciuitate Episcopali infra hoc quinquennium plures hæretici comprehensi sunt*,] qui omnes timore mortis suam perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negante per candens ferrum examinaret, adustos hæreticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes, qui cum traherentur ad

pœnam,

pœnam, vnus ex eis vir nobilis sangui-
ne, reseruatur a clerico ad vitam, si forte illum quoquomodo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatem redeas, ne per mortem temporalem, mortem incurras æternã. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse. Si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non tenuerem confiteri. Cui cum ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram, vocauit Sacerdotem, confessus est homo errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionẽ. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox, vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri cępit, & ipsa cõbustura in manu pęnitentis paulatim minui, quæ in tantum, eo aspiciente, decreuit, in quantum confessio profecit. Medietate confessionis peractæ media pars plagæ est sanata, vt autem confessionem totam compleuit, & virtus ipsa confessionis, combusturam, tam in colore, quam in dolore deleuit, & manus pristinam sanitatem recepit. Vocatus est vir a iudice ad ignem, ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quod in examinatione combustus sit. Tunc clericus, ostendens manum eius sanissimam, liberauit eum a pęnis, cæteris igne consumptis. Hæc cum audisset magister Conradus, respondit Abbati. Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidisse. Decem hæretici in eadem ciuitate, scilicet Argentina, quæ & Strasburg comprehensi sunt, qui cum negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, sententia incendij sunt dãnati. Die statuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus, vni illorum dicebat: Miser damnatus es, age, vel nunc pęnitentiam, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cum ille diceret: considero quidem me errasse, sed timeo pœnitentiam tantæ necessitatis, minus acceptam esse Deo: Respondit, ex corde tantum confitere. A Deus est misericors, & pœnitentiam suscipiet. Mirares, mox enim, vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenã recepit sanitatem. Tardante eo in cõfessione, cum a iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudice respondit. Non iustum est, vt homo innocens damnetur iniuste. In cuius manu, dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idem homo vxorem non longe a ciuitate manentẽ, B horum quę dicta sunt, prorsus ignaram, ad quam cum venisset gaudens, dixisset q; Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis, & animæ causam ei exponens: respondit illa; Quid fecisti, ò miserrime? quid egisti? vt propter momentaneum dolorem recessisti a fide tua sana, & sancta? magis debueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendijs subijcere, quam à tam probata fide semel recedere. Sed, quem nõ C seducat vox serpentina? Immemor illebeneficij sibi diuinitus collati immemor, tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit, & errorem pristinum resumpsit. Deus vero non immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine manum plagauit vtriusque. Renouatum est incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exstitit resumpti erroris, consors facta est rediuiui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt ossa maD nuum penetraret, & cum vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi sunt, in ciuitatem reducti sunt simulque in ignem nondum plene exstinctum missi, & in cinerẽ redacti.] Quid hoc quæso rei? an hæresi flamma, quod vmbra corporis adeone hæresi debita flammarum exustio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris, & E errorem redeuntem ardor inseparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque stupendo plane euentu Deus comprobauit, & arreptitio vsus carnifice in heretico puniẽdo? stet in ore duorum testiũ veritas, hi sunt Bern. Luxemburgius, in Catalogo. heret. lit. E. & illo vetustior Thomas Brabantinus, cuius adscribam verba: *Erat circa Cameracum quidã hæreticus astu*

tus valde, qui metuens inquiri, & comburi a fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant, finxit se arreptum a dæmone, & ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aspera, obsessos curare potentē ligatus ab amicis deductus est, vt in eo non hæresim propalatam, sed furiam putarent. Et vt audiuit quidam clericus obsessura dæmone, & ligatus, quod Eligius Boogris (sic enim vocabatur ligatus) nempe hæreticus ille, vt patet ex Bernardo) *poneretur in loco, subsequente nocte idem clericus obsessus diuino nutu solutus est, & aggregans mattas, & stramina, atque Ecclesiæ scamna super ligatum hæreticum (* Eligium) *cumulauit. Ludum autem, & furias credens ille dissimulat, quoadusque clericus ignem de lampade sumens comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti custodes, cum ignem exstinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem casu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hæreticum in igne combussit. Nec mora diuino exacto iudicio clericus a dæmone liberatus, & plene sospes apparuit.*] Sic ille Boni vniuersalis lib. 2. cap. vlt.

Plane miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo nō iniuria sublata fuit, quia miracula poscere non necessaria, Deum est tentare. Sed quis vetuit? constat vetuisse Fridericum II. lib. 2. Neap. constit. cap. 31. Ex Decreto etiam Gratiani, videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris, facinus hoc Gratiani est, vel inscitia scriptorum. Nihil tale Gregorius rescripsit. lege totam illam epistolam ad Brunichildam Reginam Franciæ, quæ superest, videbis purpureæ chlamydi assutum stramineum limbum, quam nec Iuo Carnotensis agnouit, nec antiquior Gratiano, quod sciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Moguntinum Archiepiscopum scribens: *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa ad inuentione non est præsumendum. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publica delicta, habito præocu-*

C. Nemnā 2. q. 5.

L. 1. registri, ep. 8.

Part. 5. decreti post medium.

A *lis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare. Occulta vero, & incognita sunt illi relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum.*] Quibus verbis subdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera (quæ hic nominantur, sed & quælibet similia inhibita videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio, quam pontifex addit, quæ procedere intelligatur. Quod aperte dictum, versic. vlt. d. cap. Mennem, B vbi legimus. *Vulgarem denique, ac nulla canonica sanctione fulcitam legem, feruentis scilicet aquæ, siue frigidæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino facta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.*] Quæ sane vltima verba indicant duorum alterum, vel si Gregorius ista C scripsit quod non puto, ipsius hodie registrum mutilum exstare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidisse, in quo nempe, tam magna pars epistolæ illius desideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius rescripti portio esset, id Gratianum confudisse cum Gregorij verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum; quem huic præfixerat rescripto secundo, to- D tum interijsse, sicque librarios de duobus vnum fecisse, desumpta enim hæc vltima verba sunt ex epist. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Episcop. & subiungenda videntur in fine, cap. super causa, ead. 2. quæst. 5. prohibitum, ergo hoc ab Alexand. II. sed & prohibitum quoque iterum Apostolica auctoritate ab Honorio III. qui diserte testatur ferri ferri candentis iudicium, penitus esse interdictū, vtpote in quo Deus E tentari videtur, & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium subire compellebant, per censuras Ecclesiasticas cogi eo abstinere. Fusius hæc paululum prosequi visum quia postmodum sequenti sectione ijs vtendum erit contra Nouicios quosdam, aquæ frigidæ, defensores.

C. consuluisti 2. q.

C. a in li. namque in fine 2. q. 4.

c. dilecti filii de vulg. purg.

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

Lombar. l. 1. tit. 10 Speculi Saxo. l. 1. ar. 39. Legis Frisonum, tit. 3. & tit. 14. c. nobilis 2. q. 4. Nu. 5. v. 14. cuius ritũ ex hebræo contextu facilius colligas, quam ex Latino, videndi quoque Cyr. li. 4. de ador. & Thed. in Nu. q. 10. & Ioseph li. 3. ant. c. 19. Phil. l. de spec. leg. Xistus Senens. l. 2. ver. zelotypia.

Fiebat adhibita, vel calida, vel frigida, de calida, seu feruente constat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Frisiorum, & irrepsisse per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyses introduxerat, apud Iudæos, sed hæc feruens suasu diaboli introducta, illud vero poculũ herbarum amaricantium a Deo fuit institutum, qui solus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mẽtiri, & veritatem, sic se indicaturum promisit Moysi: qualis spõsio, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & præpostera imitatione, per abusum, fuit introducta.

Nam quod B. Hieronymus, 1. Reg. ca. 6. memorat his verbis hauseruntque aquam. & effuderunt in conspectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eandem aquam maledicta congesta sint; & sicut in lege mulier zelotypa hausta aqua probatur, ita & idolatræ hac aqua probata sunt: Hi videlicet qui se idola coluisse penitus denegabãt. Tradunt etiam, quod quicumq; idolatra hanc aquam gustasset, labia eius, ita sibi adhærerẽt, vt nequaquam ea ab inuicem idolatra separare posset. Hoc indicio idololatra deprehendebatur, & interficiebatur. Quod, & sequentia demonstrant in eo, quod ait:* Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphat *Iudicare in hoc loco idololatras, secundũ legem morti tradere intelligendum est. Dicunt etiã, quod Moyses hoc modo idololatras, qui sibi vitulum fecerant, probauerit, quando arripuit vitulum, & combussit, & contritum, vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel.*] Totum hoc, quia nititur sola Iudæorum affirmatione, nec D. Hieron. affirmat; libertatem nobis relinquit credulitatis. possem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factũ a Moyse, de aquæ frigidæ proba, qua isti vtuntur, nulla nec reuelationes, nec testimonia, aut indicia sunt diuinæ

A iussionis. Quare iure optimo canones eam sustulere nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter perstrinxi vt hic fusius, & clarius narrarem verbis Caroli Sigonij, & Aimoini. *d. c. Mennã in fin. & d. c. cõsuluisti. Almoin. l. 5. Hist. Franc. c. 34. & Sigonius l. 5. Regni Italiæ.*

Ludouico Germaniæ Rege Francofurti mortuo.] Carolus Caluus Imperator, & Franciæ Rex, propere Aquas, Coloniamq; contendit, vt Lotharingiã, quæ fratris, & filij eius Lotharij fuerat, occuparet Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, &
B Carolũ cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit, ira incensus, quod paternum regnum inuadere esset ausus, Frãcofordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetrasset, decem homines
C cum aqua calida, totidemq; cũ frigida, decemque alios cum ferro candente misit, iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentata, cum detrimentum nullum cœpissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.

Sed quomodo, *tentarunt*? sane iniecta manu in feruentem, & non adusta,
D docet ritualis adhiberi solita oratio huhuiusmodi.

Deus iudex iustus.] fortis, & patiens, qui es auctor, & amator iustitiæ qui iudicas æquitatem, iudica Domine, quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum saluasti, & per eius Passionem genus humanum redemisti,
E tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui tres pueros, idest, Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminũ igneum seruasti: tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquã feruentem manũ mittat, sicut tres pueros supradictos de caminos ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti, ita Domine manũ illius saluam, & illæsam perducas. *Annales Boiot. l. 4*

At

At si quis culpabilis, vel incrassante Diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere: tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifestetur, & anima illius per pœnitentiam saluetur.]

Non igitur ore bibebant, sed manum immittebant. Docet hoc etiam historia, quam narrat Gregorius Turonens. de Diacono Catholico, cum presbytero Ariano disputante, & ad fidei veritatem comprobandam, sic prouocante, *Factis rei veritas approbetur, succendatur igni aeneus, & in feruenti aqua annulus alicuius proijciatur, qui vero eum sustulerit ex vnda feruenti, ille iustitiam consequi comprobetur.*] Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia qu dam tentatus, vnguentis quibusdam brachium manumque illinit. hæreticus negat periculum subire; cum Catholicus brachium exsereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum, exclamat aduersarium magicis præsidijs confidere, non fidei, oritur altercatio.

His itaque litigantibus superuenit Diaconus alius ab vrbe Rauenna,] Hyacinthus nomine, sciscitansque quę esset hęc altercatio, vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è vestimentis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem, qui iniectus fuerat, erat valde leuis, ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quam vento ferri posset, vel palea. Quem diu multumque quæsitum infra vnius horæ spacium reperit, accendebatur interea vehementer focus ille sub dolio, quo validius feruens, non facile posset assequi annulus a manu quærentis: extractusque tandem. Nihil Diaconus sensit in carne sua, sed potius protestatur in imo esse frigidum ęneum, in summitate vero calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valde confusus inijcit manum audax in æneo, dicens: Præstabit mihi hoc fides mea: iniecta manu, protinus vsque ad ossium internodia omnis caro liquefacta defluxit, & sic altercatio finem accepit.] Hæc ille l. 1. de glor. mar. cap. 81.

Exactiores duas formulas, quàm sit illa Auentini, post primam huius operis

A editionem nactus sum, si duæ, & non vna potius. Eam quæ plenior est mihi suppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris bene meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellensis, quam in Hispania ex codice quodam Bibliothecæ regis, litteris Gotthicis ante sexcentos, vt minimum annos exarato, diligenter exscripserat. De altera me monuit vir Generosus Marcus Velserus, omnis antiquæ, & nouæ historiæ callentissimus, quam Iuretus ex Cod. M. S. cum Notis in epistol. Iuonis vulgauit,

B quæ in fine adscribitur cuidam D. Eugenio, his verbis; *Hoc Iudicium autem petente Domino Ludouico Impe. constituit B. Eugenius, præcipiens, vt omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Christianus, qui infra eius imperium est* * *hoc iudicium defendat: innocentes, & examinentur nocentes, neque periurio perdant suas animas malum consentientes.* Quæ verba non mendosa modo,

C sed & mutila valde. Suspectum etiam hoc totum nec enim credo Ludouicum sanciuisse, quidquam tale, cum in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio disertè prohibeatur. Deinde qui iste Sanct. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non est quod suspicere: licet formula videatur eadem cum ea, qua Visigotthi sunt vsi: Iureti etiam formulæ desunt

D a iquot primæ orationes, & alia nonnulla, quæ exstabant in illa Gotthica, ideo eam hic tibi exhibebo, ascriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS vel benedictiones aquæ calidæ, in qua manus ad iudicium Dei mittitur.

E *Cum homines vis mittere ad comprobationem iudicij aquæ calidæ, Primum fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia, & prostratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.*

Prima Oratio.

Auxiliare Domine quærentibus misericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce supplicibus vt qui no-

nostris meritis flagellamur, tua miseratione saluemur. Per.

Secunda Oratio.

QVæsumus Omnipotens Deus afflicti populi lacrymas respice, & iram tuæ indignationis auerte, vt qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

DEus qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusque custodi, vt & ab omnibus aduersitatibus muniamur in corpore, & a prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis surgatur pariter, & coram hominibus illis cantet presbyter Missam, & faciat eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad communionem venerint; antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem, & Filium, & S. S. & per vestram Christianitatem, quam suscepistis, & per vnigenitum Dei Filium, quem Redemptorem creditis, & per S. Trinitatem & per S. Euangelium, & per reliquias, quæ in ista sancta Ecclesia sunt reconditæ, vt non præsumatis vllo modo ad istam San. Communionem accedere, nec sumendo communicare, si hoc, vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scitis, seu qui hoc egit nostis.

Si autem tacuerint, & nullum inde professionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more solito: postea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare; dicat, Sacerdos:

Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi, sit vobis ad comprobationem hodie.

Expleta Missa descendat Sacerdos ad locum destinatum, vbi ipsum examen peragatur. Deferat secum librum Euangeliorum, & Crucem, & Canat modicam Litaniam, & cum compleuerit ipsam Litaniam exocizet, & benedicat aquam ipsam antequam feruescat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filii eius, Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & contrarietatem eius, & ipsum inimicum, ne valeat contendere iustitiam Dei vllo modo, nec manifestationem eius, ipso præstante, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

Fanti. cõtemnere, vel contaminare, quod etiam infra est.

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filii eius Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & omnem phantasmam diaboli, vt si hic homo manum suam in te miserit, & innocens exstiterit de huius culpa, vel vnde accusatus est, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et si, quod absit; culpabilis est, & præsumptuosas in te manum mittere ausus fuerit eiusdem Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur, vt omnis homo timeat, & contremiscat nomen sanctam gloriæ Domini nostri, qui viuit, & regnat Deus per omnia sæcula.

al. omne phastas. al. missurus est innocens vnde reputatur, pietas Dei liberet. Inn. Præsumptuose. al. al. omnipoten. virtus super eum hoc.

ORATIO.

DOmine Iesu Christe, qui es Iudex iustus, fortis, & patiens, & multum misericors, per quem facta sunt omnia Deus Deorum, & Dominus dominantium, qui propter nos homines & nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex Virgine Maria Carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam mundum in Cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolũ in tenebris exterioribus conligasti, & omnes iustos, qui pro originali peccato ibidem detenti erant, magna potentia tua exinde liberasti: tu Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cœli arce super hanc creaturam aquæ, quam nos igne feruescere, atque calescere præsumimus, vt rectum iudiciũ per eam super hunc hominem

Al. detinebatur.

Quæ bighe f. a. c. viaetur, qui. al.

Al. comprobet, ac manifestet. Suplices al.

minem (nomine illo) comprobes, ac A manifestes. Te Domine suppliciter deprecamur, qui in Cana Galileæ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, & tres pueros Sidrach Misach, & Abdenago, de camino ignis ardentis inlæsos eduxisti, Susanam de falso crimine liberasti, cœco nato oculos aperuisti, Lazarum quatriduanum a monumento suscitasti, & Petrum mari mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hanc orationem, sed tuum ve- B rum, & sanctum iudicium coram omnibus manifestare digneris, vt si iste homo pro hac reputationis causa (videlicet illud, vel illud) ad præsens modo manum suam in hanc aquam igne feruentem miserit, & culpabilis ex hac reputationis causa non est, hoc ei præstare digneris, vt nulla læsio, nulla malitia in eadem manu appareat, per quam fine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos indigni, & C peccatores famuli tui suppliciter exoramus, vt secundum verum, & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputationis causa (I L) si per aliquod maleficium diabolo instigante, aut cupiditate, vel superbia, incitante culpabilis est in facto, vel in consensu, & huius probationis iudicium subuertere, aut violare voluerit malo confisus ingenio, manum in hanc D aquam præsumptuosus ausus fuerit mittere, tua pietas hoc declaret, vt in manu eius dignosci queat, quod iniste egit, & ipse deinceps per veram confessionē pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat, vt iudicium tuum sanctum, & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

Al. mari deest. Al. in hac oratione. Al. hominib. in hoc manibus dig. Al ex hac causa, furto, videlicet, vel homic. aut adulterio, vel luxuria aut pro qualibet causa culpa modo ad præsens manū. Vel macula al. Famuli tui: al. Al. sanctum. Al. reputatus. Est nota criminis valens illud. al. facto, Hoc comprob. iud. al. Volans: al. Puto dispergendum ingenio. Al. taliter hoc declarare dignetur Vt, & ipse al. Reliqua hac sursus desunt in Iureti mss.

Item alius exorcismus.

TE autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum viuum, per Deum sanctum, qui te in principio separauit ab eo arida. Adiuro te per Deum viuum, qui te de fonte Paradisi manauit, & in quatuor fluminibus exire iussit, & totam terram rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galilææ sua potentia conuertit in vinum, qui super te suis sanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen imposuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Nahamam Syrum sua lepra mundauit: dicens, Aqua sancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas sordes, & mundas peccata. Adoro te per Deū viuum, vt munda exhibeas, nec in te aliqua phantasia retineas, sed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inuestigandum, & comprobandum omnem veritatem, vt isti, qui in te manum miserit, si veritatē habuerit, nullam læsionem in te accipiat, & si mendacium habet, & iustitiā appareat manus eius igne combusta, vt cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

Pant. manare. Pant. rigare. Pant. vel temun dam exhibeas, nec in te aliquam phantasiam, vel supra.

Post hæc exuat eum vestimentis suis, & induat eum, vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est, indumento de exorcista, aut de Diacono, & faciat eos, vel eum osculari Euangelium, & Crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa, & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examen det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuique dicat.

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponatur igne subter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calescere cœperit.

Pant. ligna ego ignes.

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor, & creator clemens, & misericors, & iudicas æquitatem, tu iudica, qui iussisti rectum iudicium facere, & respicis super E terram, & facis eam tremere. Tu Deus Omnipotens, qui per Aduentum vnigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per eius passionem genus humanum subuenisti, & saluasti: tu hanc aquam feruentem sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, sub Rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace saluasti, & in-

læsos.

læſos per Angelum tuum eduxiſti. Tu clementiſſime Dominator præſta, vt ſi quis innocens ab huius culpa, vel cauſa ſui reputationis, homicidij, adulterij, latrocini fuerit, & in hanc aquam manum miſerit, ſaluam & in læſam inde educas, qui tres pueros ſupràdictos, & Suſannam de falſo crimine liberaſti. Ita Domine Omnipotens, ſi culpabilis fuerit, & incraſſante Diabolo cor obduratum; manum in huius tui elementi feruentis miſerit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifeſtetur, & anima per pœnitentiam ſaluetur, & ſi ex hoc ſcelere culpabilis fuerit, & per alicuius maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hanc peccati ſui culpam occultare voluerit, vel tuam iuſtitiã contaminare, vel violare ſe facere poſſe crediderit magnifica tua dextera hoc malum euacuet. & omnium rei veritatem demonſtret, Per te clementiſſime Pater qui viuis, & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

For. culpa, vel cauſa ſua reputatione, vel quod valde ſuſpicor, h. e aliquoties reputatio ſcripta probarbara voce reptationis, a voce reptat accuſare, ſeu prouocare quod adhuc hodie Hiſpani retinẽt Pãt. cenſet deeſſe vocũlam, creaturã, forſ etiam paulò ante deeſt alia obduratã habuerit.

Pant. putat deeſſe vocul ã ingeniũ, vt ſup.

Pant. omnem.

A L I A.

OREmus. *Deus qui Beatam Suſannã de falſo crimine liberaſti. Deus qui Beatam Teclam de eſpectaculis liberaſti, Deus, qui ſanctum Danielem de lacu leonum liberaſti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuiſti, tu libera innocentes, & conſigna factores. Per Dominum noſtrum.*

Et qui manum mittit in aquàm, ad ipſum examen dicat orationem Dominicam, & ſignet ſe ſignaculo crucis, & feſtine deponatur ipſa aqua feruens deſuper iuxta ignem, & iudex perpendat ipſam lapidem in ligatam ad menſuram. N. infra ipſam aquam more ſolito. Et ſic inde extrahat eam in nomine Domini ipſe, qui intrat ad examen iudicij. Poſtea cum magna diligentia, ſic fiat inuoluta manus ſub ſigillo iudicis ſignata, vſque in die tertio, quo viſa ſit viris idoneis, & æſtimata.

Fort propellat eã lapidi alligatã ad menſ. vt ſic expreſſa ſit ac certa mẽſura lapidis deprimentis, ſeu detinẽtis manum, & funiculi, aquo lapis depen debat mihi hac ſẽtẽtia pēr lucet.

En formulam totam, & ritualia, in quibus multa, propter quæ merito Sedes Apoſtolicæ prohibuit. Quod hoc in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia ſi præſtigio aliquo manus læſa, vel illæſa, interea, euaneſcentẽ præſtigio rei veritatem appariturам, credebant.

Quoad frigidam puto illàm eodem modo in vſu probationis verſatam, videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum ſeruabat ab aduſtione innoxiam, ignis actione prohibita, ſic in frigida, aliquando nocentis manũ amburebat, cõtrariam aquæ actionẽ tribuens, frigiditate naturali in ſupra naturalẽ ardorem cõmutata. Ad hanc me coniecturam ducit ſcriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; *Interim ad quendam veniunt fontem (* Gangulphus videlicet, vxorq; *) vbi his vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te coniux paſſim feruntur feda, & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certo non conſtat, venene an falſo illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falſos de ſe rumores ſparſos, ait, nec ſe vnquã alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: diuina, inquit, prouidentia, quã nihil fugit, vt ſe res habeat, iam certus declarabit indicis. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur immitte manum, & e fundo lapillum extrahe, & ſi quidem a culpa es aliena, nihil mali patieris ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa Beati viri, ſicut alios omnes, ita hos quoque ſermones vecordiæ aſcribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, ſimulatq; lapillum ſecum retrahere conata eſt, mẽbris fere omnibus obrigeſcit, & in digitis, & brachio, quouſque aqua pertigit, abſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud miſera illa, niſi repentinum interitum expectat.*] Confirmat idem Sigibertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quẽ miraculoſe ex Campania VVarenas Gangulphus traſtulerat. conuictam adulterij vxorem deſeruit, nec diu poſt vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis mergerentur; confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis, quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quam toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio, quod leges Alſaticæ habebant, vt plebeij, & minoris teſtimonij ruſtici,

Niſi dicas ipſo lapide inuoluto exploraſſe, quam ferueus eſſet aqua.

Apud Sur. 11. Maij.

ci, aquæ frigidæ, se iudicio expurgarent.

Rhg. German. l.2.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur; si emergeret tertio, vt innocentem absoluebant, vt docet Abbas in capitulo licet in si extra ne cleric. vel monachi, &c. Afflictus ad Constituit. Regni Neapolit libro 2. tit. 31. vbi eam cõsuetudinem merito Fider. II. Imperat. ridet, quam etiam Lotharius Imper. iam ante prohibuerat in Legibus Longobard. statuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos, & commissarios imperij vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib. l. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quisquis ille, apud Gratianum, & inualidam iudicauit Lucius his verbis; *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: a sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, suam innocentiam purgauisse, & episcopum suis eum literis absoluisse. Quia vero peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem, quam præstitit sufficere non putantes: mandamus, &c.*] admittit accusationem de nouo, & præscribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem iudicium peregrinum, quia alienum a canonibus, & more iudiciorum ab Ecclesia recepto. Et quia solebat aqua huiusmodi, per clericos benedici, ideo ad ipsam probationem hoc pacto tollendam; dum non inuenirentur clerici ad hoc munus: sanxit in concil. Generali Innocent. III ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis, aut frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat. capit. sententiam sanguinis ne cleri, vel monachi sæcul. &c.

l.2.tit.54

d. c. Mennam in fi

c. ex tuarum, de purgar. canon.

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum collationibus formulæ editæ a Iureto.

INCIPIT EXORCISMVM Aquæ Frigidæ.

Cvm hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comproba- A tionem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis cantet presbyter missam, & fac eos ad ipsam missam offerre, cum autẽ ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos, cum adiuratione ista, & dicat.

Adiuro vos * homines per Patrem, & Filium, & S. S. & per * Christianitatem quam suscepistis, & per S. Trinitatem, B quam * docuistis, & per istas sanctas reliquias, vel sanctam venerationem, quæ in ista Ecclesia sunt, vt non præsumatis accedere ad hoc sanctum altare, nec istã sacram communionem accipere vllo modo, si hanc causam vestræ reputationis (hoc est illa, vel illa) fecistis, aut consensistis, aut scitis quis hoc egit.

Si autem tacuerint, * aut nullam professionem, inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more solito communi- C cet. postea vero communicet illos, qui in aquam mittendi sunt.

Cum autem communicat, dicat sacerdos * ad altare, * Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit vobis ad probationem hodie. *

Expleta missa * accipiat Sacerdos crucem, & Euangelium, & incensum, & pergant ad locum destinatum, cum aspersione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cum venerint ad ipsum lo- D cum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cum autem dederit vnicuique dicat. *

** al. omn.*

** al vnigenitum Dei filiũ & p. s. T. q. s.*

** al deest docuistis sed additur et per sanctum Euangelium & per sanctas reliquiasque in ista Ecclesia sũt vt non præsum. vllo modo communicare, ne que accedere ad altare, si hoc fecistis, aut consensistis qui hoc egerint.*

** al. nullus hoc dixerit.*

** al. ante.*

** add. al. ad laudẽ & gloriã nominis sui & ad Ecclesiæ suæ vtilitatem.*

** al. expl. mis. faciat aquam benedictam ipse Sacerdos, & pergat ad locum vbi omnes probantur. Cum autem venerit ad ipsum locum det illis hominibus bibere de aqua benedicta.*

** al. litaniam facien. omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua benedicta, & cum dederit.*

* In lib. Iureti magna hic in seqq. est confusio, & vt supra quædam inani- E ter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam posse explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

Postea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.

Nota in seqq. mutilum esse nostrum exemplar Gotthicum, supplendum ex m.s. Iureti: quare ex vtroque concinnabo, quasi vnam formulam, Iure-

** al. Hæc aqua fiat tibi ad probationem hodie. Per Dominũ nostrum Iesum Christũ, qui est verus iudex & iustus*

** quia segrega-*

tiana

tiana tamen lectione in marginem A relata, ne confundam.

Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotẽtis, qui te in principio creauit, *& te iussit ministram humanis necessitatibus, qui etiam iussit te segregari ab aquis superioribus. Adiuro* te per ineffabile nomen Domini, videlicet Iesum Christum filium Dei viui, sub cuius pedibus elementum se calcabile præbuit: qui etiam baptizari se in te elemento aquarum voluit. Adiuro etiam te per Spi- B ritum Sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit.* Adiuro te per sanctam, & indiuiduam Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum diuisum est, & populus Israel siccis vestigijs transire fecit: ad cuius etiam inuocationem Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, super te natare fecit, Vt nullo modo suscipias hos homines, nomine I. L. illo si in aliquo sunt culpabiles, de hoc quod illis objciunt, scilicet, aut C per opera, aut per consensum, aut per vllum ingenium, sed facias eum supernatare super te, & nulla possit contra te facere aliqua causa maleficiorum; nullaque præstigia dæmonum concinnari, vt inuestigatio Dei, vel manifestatio possit occultari. Adiurata autem. Per nomen Dei Christi precipimus tibi, vt nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura seruit: quem Cherubin collaudant, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Do- D minus Deus exercituum: qui etiam regnas, & dominaris per infinita sæculorum sæcula, Amen.

nit ab aquis superiorib. & ius de fer. hu. nec al. * *te etiã per inuisibile & ineff. abile nom ẽ Christi Iesu filij Dei omnipotentis sub cuius p. calcabilem præbuisti qui etiã in te baptizari dignatus est.* * *al. qui te inuisibile sanctificatione sacrarum, ad animarũ purgationem inenarrabile restituit ac ramentum. Per quem olim populus Israeliticus pedibus strã iuit, & ex aqua ferrum quod ca ceciderat Heliseus diuina virtute contra naturã natantem in suo manubrio redire fecit, vt n. m. s. hunc ho. l in al. vulg. est ex hoc q. 1. obiicitur scil. aut opere, aut consensu, seu conscientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini nostri Iesu Christi reiice ex te, et fac illum natare super te quatenus cognoscant fideles Christi nullum præstigium diuinæ virtuti posse resistere, quod non detectum fiat, et omnibus manifestum. Adiuro etiam, te per virtutem eiusdem Domini nostri Iesu Christi, vt ad laudem illius, cui omnis creatura E seruit, et cui cælestis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. et vt nobis adiurantibus, et eius misericordiam obsecrantibus obedias. Qui regnat, et dominatur per 1. s. s.*

In Gotthico exemplari immediate sequitur alia oratio: sed rectius exemplar Gallicum titulum interserit.

** al. Adiuro te, et ante flor per patrẽ & filiũ & S. sanctum, & per san*

Hominis coniuratio.

Adiuro * te homo N. per inuocationem Domini nostri Iesu Christi, per omnes Angelos, & Archãgelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicij, & per viginti quatuor Seniores, qui quotidie laudant, & per quatuor Euãgelistas Marcum, & Matthæum, Lucam, & Ioannem, & per duodecim Apostolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes sanctos Dei Martyres per sanctos Confessores, & sanctas Virgines, per Principatus, & Potestates, per Dominationes, & virtutes cælorum, per Cherubin, & Seraphin, per omnia cœlestia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros. Sidrach, Misach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Christi nomine passi sunt, & per S. Mariam matrem Domini nostri Iesu Christi, & per populum sanctum Dei, & per illum baptismum, qui te regenerauit per manus sacerdotis. Adiuro te * vt si de hoc furtum, aut homicidium, aut adulterium aliquod fecisti, aut consentaneum exinde fuisti, & sic habes cor incrassatum, & induratum, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficiũ euacuari, vel euertere te posse facere credideris, si culpabilis es euanescat cor tuum, & non suscipiat te aqua ista, neque vllum malũ possit * inimicus contra hoc elementum præualere, sed manifestetur, vel declaretur Dei virtus in isto loco per inuocationẽ Domini nostri Iesu Christi. Propter hoc obnixe te deprecamur Domine fac signum tale in homine isto, vt si culpabilis est reputationis causa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas, & nulla tenus eum recipiat aqua ista. Hoc autem fac Domine ad laudem, & gloriam tuam, per inuocationem nominis tu, vt omnes cognoscant, quia tu es Deus noster benedictus, & laudabilis. Per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

ctam & indiuiduã Trinitatem, & per omnes Ang. & Arch. & per omnes Principatus, & Potestates Dominationis quoque, & virtutes, & per Dei sedilia. Cherub. et Seraphi. et per diem tremendum iudicij Dei, necnon, et viginti quatuor seniores qui quotidie laudant Deum, et per quatuor Euãgelistas, et per sanctos Apostolos quoque Martyres, et confessores, nec non per sanctam Dei Genitricem Mariam omnesq. virgines, et per cũctum populũ sanctum Dei vel per sanctum baptismũ in quo renatus es. Si tu hoc malũ fecisti, e. quo culparis, vel assensum aut baiulasti, aut in domum tuam recipisti, aut inde conscius, aut consentaneus exstitisti coram omnibus dicto. Quod si arte toto studente celare disposueris, et culpabilis exinde eris, euanescat cor tuum incrassatum, et induratum, et non suscipiat te aqua incredulum et seductum, vt dicat populus.

quia

*quia Deus noster iudex est, cuius potestas in sæcula sæculorum, Amen. Hæc forma verbis breuior, & succinctior est, sensus tamen conuenit cum Gotthica. * sequ. mutila, & mendosa * inimici Panti.*

*() d. in al. * al. sanctũ Euc. & sanctã cr. & sanctificatis omnibus aqua benedicta, cũ timore, & reuerentia Dei filius de eius clementia, proijciat in aquam. Et nihil amplius habet cod. Iureti.*

Post coniurationem autem, aquæ exuat eos vestimẽtis suis, [& induat eos vestimentis de exorcista, & alliget in eis singulariter sinus rectæ consuetudinis,] faciatque eos osculari * Euangelium, & crucem, & post hæc aspergat super vnũquemq; ex ipsis de ista aqua benedicta, & dicat adiurationem sequentem, & proijciat eos statim singulariter in ipsam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neque illi antea comedant, neque ipsi qui eos mittant.

Sequitur exorcismus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, qui regnat cũ Patre, & S. S. vt fias aqua exorcizata ad effugandam, & euacuandam omnem potestatem, & omne phantasma diaboli, vt si iste homo descẽderit in istam aquam, & innocens est de huius reputationis causa, pietas Dei omnipotentis liberet eũ, & recipiat eum tuũ elementum. Et si culpabilis est, & præsumptuosus in istam aquam descenderit non eum recipiat, sed declarari dignetur virtus tua in eum, vt omnis homo timeat, & contremiscat nomen gloriæ tuæ sanctum. Per cuncta sæcula seculorum, Amen. Domine libera innocentes, & consigna factores, Amen.

Habes (Lector) ritum vniuersum huius probationis per aquam frigidam, qui olim in vsu, & quẽ canones Pontificij vetant, non propter verba, vel solemnia ritualia, quæ pleraq; pia, etsi non desint aliqui in his nequi, sed propter ipsam rem, & quia hæc a vulgo paulatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices merito damnabant hanc Dei temerariã tentationem, & miraculi quasi Iudaicam postulationem. Et obseruatione dignum est obtinuisse paulatim vbiq; Pontificiam prohibitionem, primum quoad reliqua crimina: deinde post Diui Bernardi tempora etiam quoad hæresim: abusum, denique hæsisse in solo crimine Maleficij, seu Magiæ: ita tamen hæsisse in hoc crimine, vt sine vlla Dei inuocatione, sine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum Iudices hac proba abutantur quibusdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maxime VVestphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depositione suspectas habent: eas statim absque vlteriore inquisitione capiunt, captasque extra vrbem deducunt, & in aquam frigidam, ita conijciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata, & si supernatat, veneficas vehementius suspicantur, & idcirco duriori subijciunt quæstioni: sin submerguntur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis, seu potius probæ, hactenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probe constitit, illicitam esse sed Nouatores, qui à Romana Ecclesia desciuerunt, mire degladiati. Licitam esse mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philosophus, Marpurgensis: illicitam contra ostenderunt prolixe, non VVierus solum, & Bodinus, sed insuper libellis ex professo, Ioannes Euuichius; Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus, & ex I. C. Oldendorpius, Horomann. Ioann. Borcholt Venatorius, & alij quos citat, & sequitur Godelman. libro 3. de Lamijs, capitulo 4. quos ego, vt eiusdem sectæ homines non magni facio, sed hæreticos hæretico Scribonio obijcio, vt saltem intelligant Nouatores: hanc esse suorum communem opinionem, a qua in iudicijs, non tam merè deberent recedere. Posteà prodijt libellus cuiusdam Iureconsulti: qui, ex Catholicis vnus, & solus, hucusque (quod sciam) scriptis hunc iudicum abusum defendere conaretur. Res magni est momenti, & proinde diligenter, non obiter tractanda, & disquirenda veritas, non verborum copia, sed rationum momenti, sit ergo.

Excusus liber Coloniæ apud Gymnicũ anno 1568. Defensio probæ aquæ frigidæ, &c.

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aquæ frigidæ, qua strigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio, & rationes Adolphi Scribonij.

VVIlh. Adolphus Scribonius, huius sententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defensor, conatur eam stabilire rationib. partim physicis, partim hyperphysicis, ad physicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, sagarum pondus super aquas sustinente, ad Theologiam vero, quod de odio, & antipathia aquæ, ac sagarum. Sed vt hoc cōmodius intelligatur, accipite dicta illius, vt sunt a Richio repræsentata, cui & alij ea referētes, hac in re, consentiunt: non ea contraho, etsi possim facile, ne quis me calumniari suspicetur. Dicit ergo ille, hāc supernatationem Sagarum prouenire ex Satanica leuitate, vt causa efficiente. Satanam enim esse natura leuissimum, vtpote plus de aere, quam de aqua participantem, & ideo posse illas sustētare super aquis; duobus modis, vel se supponēdo sagis, & eas quasi dorso eleuādo, vel etiam se ijs vniēdo, & toti illarum corpori, occupatione, & possessione quadam, infundendo: non quidam hypostatica vnione, aut mixtione physica intrinsece coadunando; sed leuitate sibi connata illis quodammodo, per præsentiam suam, data & quasi communicatā. *cacodæmon, ergo* (inquit) *substantialiter in sagis diffusus, eas retinet, quantum, scilicet ad ipsum spiritum, qui sine sua essentia eas inhabitat, non quantum ad substantiam partium corporis sagarum. Leuitas ergo ea non est, quæ a forma corporis immediate prouenit, sed aduentitia, externa & aliunde accepta.* Hæc ille, vt obscure, sic sane mendose. Obscurissime: quia, vel hoc tantum voluit; sagas a dæmone sustentari, prærogatiua leuitatis, quæ ex aerea natura in eo vim habet aquis emergendi, idque subingresso corpus dæmone, vt solet subingredi energumenas; tuncque illas emergere more

(l.4 n.129 Godelm. d. ca.4. et Binsfel. de cōfes. malefi. p. 2. conc. 7. dub. 1.)

A vtrium inflatorum: vel, si hoc non voluit, certe falsitatem sententiæ non intellectæ his inuolucris verborum perperam coaggeratorum contexit, & obruit. Mendose vero, quia vterq; modus ille supponit dæmonem aereum habere corpus, quod alibi refutatum. igneum potius haberet, & sic ab aqua extingueretur, vel aquam, excalefaceret & ebullire cogeret: quæ ambo experiētiæ, & rectæ rationi repugnāt.

Illa etiam secum pugnant: cacodæmonem substantialiter in sagis diffundi: & B spiritum sine sua essentia eas inhabitare. Quis etiam credat sagas omnes esse a dęmone possessas, vt sunt arreptitij, seu energumeni, & vt fuere Gergezenorū sues? hoc ipsæ sagæ negant, & experientia refellit. Si obsidet, quomodo apparet fores illas accedens? an duobus, tum est in locis? an vero exit, & redit, cum lubet? posset credo, sed sic facere non credo. Deinde si hoc facit eius leuitas: cur cęteri energumeni non æque leues, cur subsidunt in C aquis? cur mersi porcorum illi gregis; quia noluit eos sustinere? iam, ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, sed voluntas hoc operatur. Hoc verum est, & eo redit res, cum addit Scribonius: Satanam, vt Dei lictorem eas sustinere, & quia lictori non licet pręscriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec sontes mergere, nec insontes sustentare dęmō queat: ne insontes periclitentur, euadant sontes impuni- D tæ. Sed hoc iam ad hyperphysicam refugium est, de quo statim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas, & leuitas proprietates sunt rerum corporatarum: quare non magis conueniūt dęmoni, quam animæ rationali. Sed audio, nescio quam spiritualem leuitatem. Si quia dęmon spirituali leuitate pręditus est, hoc potest: certe & anima poterit, quę ipsa quoque spiritualis tota, & proinde leuis tota, & tota in toto corpore, & in E singulis corporis partibus substantialiterque diffusa, non inhabitat modo, sed informat etiam. Hoc vero non posse animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingressi. Si animę leuitas hoc non potest: ratio clamat, nec dęmonem corpus ingressum posse, ratione suę leuitatis, si sustinet, sustinere: quia corporea illa mole potentior eam loco potest mouere, vt dictum libro secundo.

Confugit tandem Scribon. ad Dei voluntatem, & prædestinationem. Quid, si, *inquit*, dicerem Deũ ipsum sagarũ, quas scilicet vere reas nouit, corpora singulari quadam, & specifica leuitate induere qua in superficie aquarum ferantur? inde, certe non sequeretur, Deum ab operibus creationis non cessasse. Ita enim prædisponere potuit, vt si quæ sagæ futuræ sint, speciali quodam modo in aquis nequaquam submergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium esse dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expresse significatum est in sacris literis? minime.] Nos vero illud fatemur Deum posse cum lubet. dubitamus, an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluisse? multa habemus argumenta, quæ noluisse, & nolle doceãt. ideo petimus probari, quã affirmant, Dei voluntatem, & experiẽtiam, quam adducunt testem, vt fallacem non semel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo sunt saltantis, sed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

Addit, Aquam ipsam sagas in se ferre non posse. cur putas? quia (inquit) Deus Opt. Max. suo prudentissimo, iustissimoque iudicio ab omnibus inde sæculis elementum aquæ prædestinauit salutari hominis lauacro, vt qui a peccatis abluendi essent, & Christi Ecclesiæ initiandi, huius baptismate vterentur, & per hoc mediũ noui homines facti, quasi per ianuam in Christi regnũ ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidem, inquam Vatiniano quodam odio eas accusat, & reijcit, vt si maxime pro viribus tentent, non tamen submergi possint.] Ecce iam, lector, non a dæmone petitam causam efficientem, sed ab aquæ natura. Quia insitum illi odium in maleficas. insitum autem ab auctore naturę, qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præscia statuerat aquas fore salutis nostræ instrumentum, itaque inseuit odium aquis, illarum, quæ salutis, & suæ, & aliorũ osores, & vexatrices. Sic. n. mox explicat.

Et quodnam (ait) *est illud odium?* aquę Deo placuerunt quibus vsurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptismate Christo Dei filio nomina nostra primũ damus, & eius albo incorporamur adeoq; in ciuitatem Dei, vt germani ciues recipimur: ideoque omnes, qui salui modo fieri volunt, sacræ huic aquæ baptismali immergi, ac purgari oportet at sagæ spreto isto diuino lauacro: toti Trinitati, Deo Patri, Filio, & S. S. scientes volẽtes renunciant, & nihili Dei, & creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apostatæ omnium aliorum fiũt pessimę. Cũ autem hoc scelere in toto mundo nullũ scelestius vnquã definiri, aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si sagæ non submerguntur aquis, id fieri ob peculiarem istam antipathiam videlicet quod elementũ aquę nolit illas intra alueum suũ recipere, sed omnino respuat, & omnibus modis fugiat: hunc scilicet in finẽ, vt peccatrices eiusmodi manifestentur. Nam & creaturę inanimatæ seruiunt prędicationi, & glorię nominis diuini, vt scilicet cęli, ita quoque elemẽta enarrant gloriam Dei, tũ alias, tũ in hoc, si peccatum, & iniustitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptismate est sacramẽtum, est signum, est sigillũ initi inter Deũ, & hominem baptizatum noui fœderis. Quid ni igitur eodem modo, signum, aut indicium esse possit, dissoluti illius, & fracti iterum fœderis? Et hanc rationem, siue causam facillime dixerim esse verissimam, vt si alię nullę admittendę esse videantur, vna tamen hęc recipienda sit.] Hactenus ille: in cuius verbis quędam sunt verissima, sed non apte allata ad id probãdum, de quo ambigebatur. in quibus facile agnoscas spiritum illũ, qui scripturę testimonijs gaudet abuti, & semper summa vi adnisus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquę prerogatiuas, regenerationis ratione illi competentes agnoscimus, Catholici. Sed quid si dicerem cum Princip. Nouatorum quorum summam puto Marpurgi esse auctoritatem: prerogatiuam hanc aquę singularem non esse: nonne corrueret huius antipathię fundamentum? At ecce Lutherus, cum ab eo quęsitum fuisset: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cereuisia? principio quidem inopinata forte perculsus interrogatione, hęsitãs, dixit: id diuino iudicio committendum: recollecto post spiritu, & illo suo afflatu enteo subiunxit: quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minime

nime ineptam baptismi materiam. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiseri oraculum, satis certo credidit, num elementum hoc aquæ necessariam baptismo materiam præberet: hoc enim si Christo Domino affirmanti, & Apostolis magistrum sequentibus, credidisset; nūquam quæstiones illas: an hic, vel ille liquor, sit naturalis, & vera aqua, otiosas vocasset, cum ijs, de necessitate aquę ad baptismū, siue de necessaria sacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit, qui apertissimam Christi Domini locutionem Ioann. 3. allegorico sensu accepit: & per aquam, intelligi voluit, non elementum illud aquæ, sed ipsum Spiritum sanctum, qui dicatur aqua, eo quod animos nostros abluat: quia sine baptismo saluari hominem posse putauit, atque ita præiuit, clarumque signum Anabaptistis sustulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Caluini deliria detestamur, viderit Scribonius tamen, quid illis sit responsurus, si hæc sua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimeram. Habemus Catholici, Deo laus habemus arietes fortiores. Miramur interea, & Caluini strophas, atque tropos, & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, vt enim de hoc nunc loquar cum, & lacte, & iusculo carnium, siue herbarū, & vino, & similibus liquidis ablui possimus, negari non posset illa balnei vsum præbere posse, & quo quidque ad abstergendum aptius: hoc etiam efficaciorem baptismo materiam præbiturum. an ergo id, quod Hebræi vocant. *aquam pedum?* pax auribus quæso, & naribus sit, sordet, fętetque Luthero soli, eiusque delirium hoc proterue tueti, tale lauacrum, tale balneum contingat, sed ea lege, vt, pro honesta strigilecula, illi scopæ taxeæ, quibus strigmenta deradantur, & amurca nitro condita, pro ceromate, adhibeātur; sicque stringatur toto enixe corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil augiæ stabulis dignius inuenietur.

In collo qui. con uiuia. ca. 17.

Io. 3. v. 5. Act 8. v. 36. et Ac. 10 v. 47. Eph. 5. v. 26.

Examen Cōc. Tricā. 2. ses. 7.

Vide infra sec. 3.

Quid ais Scriboni Vatinianum aquæ in sagas odium est; an ergo aqua prædita ratione? ideo enim irasci belluas, & odisse negant Philosophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo, & quale in plantis cernimus,

A sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & alijs elementis nullus cernitur nisi quædam ad locum suum, quoniam is ad eorum conseruationem putatur facere, propensio. Si sagas odit aqua, cæteros amet, vnde hoc probabis? fateris video naturalem hunc amorem non esse vllum, nec odium sane, sed vis supernaturalem hunc affectum esse. quæro, an eius sibi conscium elementum aquę, an ignarum? non dices conscium. Quid enim B absurdius? quia nec sensu quidem præditum, quanto minus cognitione? & hoc necessarium foret, vt sagas a cæteris discerneret; sed non discernis etiam, cum & hæreticos alios, & hypocritas, sic Diui Bernardi tempore, expuerit. Eius verba postea recitabo ex sermo. 66. In Cat. Ignarum, est ergo, & sic mouetur a Deo. Nouone motu quoties saga aquis inijcitur? non hoc satis explicat, & videtur velle semper hoc operari decretum Dei, ab C eo tempore, quo Deus aquæ elementum creauit, & ex hoc Dei decreto semel sancito, vim hanc aquas accepisse. sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semē producēdi, lege illa primitiua, qua iusse Gene. 1. *Germinet herbam terra virentem, & facientem semen, &c.* Nihil dubito, si hanc legem Deus ab initio posuisset aquis, hanc illis in perpetuum vim cōpetituram. Sed, vt hoc credam a Deo factum, necesse sit alias adferri probatio- D nes, vel ex scripturis, vel ecclesiastica traditione. in re tanti momenti solis niti coniecturis; hoc vero, nec sobriæ, nec sanæ mentis est, vel sapientiæ. Omnes nos salutari lauacro ablui necesse est, vt salui simus: quid tum? nemo hoc Catholicorū negat: negant nonnulli Nouatores. Huic sacro baptismati, totique sacratissimę Trinitati sagæ renunciant; hoc quoque fatemur, & ideo cunctis supplicijs dignissimas, & scelus earum atrocissimū profite- E mur, quid inde consequitur; Odere, idcirco illas aquæ, & exspuunt onus molestū, credo, vt aquæ viuæ cadauera, sed fors hoc propter aquæ, & aeris copiam, quæ in cadauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur; non supernatarent. Verum audio hoc fieri, quia sagas aqua prodere mauult, quam celare crimen, & sic quasi præconem agit. scio creaturas omnes laudare Deum, & gloriam Dei enarrare, sed

hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam, nō quo Pharizæi, id a cæco nato exigebant, sed sua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam ipsis Deus tribuit, opificis, & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias, & potentiam hominibus annunciant. Illa vero confessio, & indicatio, & vt ita dicam præconium, siue manis accusatio, quam confingit Scribonius; sacris litteris, concilijs, Patribus, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita; quare, nec verosimilis, nec credibilis, nec tuta, scilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est initi cum Deo fęderis: hoc scimus, & credimus dicentis. Deo signum, vt credamus eandem esse fęderis violati, postulas? da simile testimonium, & credemns. Das nullum? non credimus istud qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribuimus nostram, sed quatenus ad aquam accessit forma baptismalis. salubriter illa abluit, quando verbum accessit ad elementum: tunc enim factum est Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum nec sacramentum, nec sigillum agnosco, tūc dicam aquæ laudem Dei, & gloriam nobis annunciari per terram, per aerem, per ignem, & quæram cur non hæc aquæ sagas prodant? cur illis aer spiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non subsidit terra, & medias haurit, vt sic prodantur? cur non aer illas solo allidit, & vicissim resultu, vt pilas, terra in aerem repercutit? cur ignis illis communem se cum cęteris præbet creaturis? Equidem si odio sunt vlli elemento, igni erunt odio, nam ignem illæ piæ ceteris elementis odere & mutua solet esse antiphatiæ ratio. Sunt, & alia plura, de quibus sequenti Sectione.

SECTIO II.

Excussa sententia, & ratione I. C. cuiusdam Catholici.

I.C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictū Scribonij de Diabolo sagas sustentante reijcit, censet enim nullum hic esse factum, nullum ministe-

A rium, neque operam vilam dæmonis, sed Dei omnipotentis solius per suos ministeriales angelos bonos, id exsequētis. Qua in re, quam minus securam sit ingressus viam mox ostendetur; illud autem ab eo consulte fuit additum his verbis: *licet sæpe holitor sit opportuna locutus, tamen multum intererit* Dauusne loquatur ad hæros: *ideo ne scientiæ, vel sensuum altitudine potius, quam exercitij Christianæque charitatis pondere hæc scripsisse videar:* e.vlt.nu. 238. Sup. nu. 239.

B *totum dependere me a sanctæ matris Ecclesiæ auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in vllo aduersetur, determinate, multo minus obstinate, defendere velle.*] Salutarem profecto clausulam exosculor & hanc illi mentem gratulor, speroque futurum, vt, cum Ecclesiæ sententiā Canonibus priscis luculenter expressam viderit, cum rationum suarum, & imbecillitatem, & communis sententiæ vim, atque momenta diligentius perpendit, libe

C raritque: sese illi sit adiuncturus. prudentis sane est, communem potius Theologorum, & Iurisconsultorum Catholicorum sequi orbitam, quā recentiū, & Nouatorum ratiunculas; prima specie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti.

Maiorq; apud sinceri iudicij homines auctoritas, est traditæ a summis Pontificibus praxis, & doctissimorum totius Europæ virorum scriptis consignatæ, quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionē

D sequentium, periculosæ experientiæ, & vsurpationis. Ego nihil in hac tractatione scientiæ exquisitioris, vel sensuum altitudinis profiteor, sed tamen studium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitia scribendi, spondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipsum ab omnibus ferme dissentientem benigne ferre: non ęgre laturum, si soli ipsi non consentiam, vt cum tot viris clarissimis, & doctis-

E simis conspirem, & sentiam.

In primis quod supponit plerosque Iudices hac hodie vti proba; id scio verum non esse, nisi fortassis de sola loquatur Germania. Nam in Italia, Hispaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc vtuntur. In Francia, & Belgio, vel nulli omnino, vel adeo pauci, vt eorum ratio habenda non sit: ijque nō nisi indoctiores, & rurales iudices. In ipsa

ſa Germania, doctiores quique hunc v-ſum improbare cœperunt, & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo, & anxietate, metuque erroris id faciunt, vt patet ex epiſtola VVeſtphalorum ad Godelmannum miſſa, & eius operibus inſerta. Plerique etiã, vt I.C. illi Germani quos citaui quæſt. 4. ſect. vlt. teſtantur, iam paulatim in deſuetudinem multis in locis eã abire. Hoc ergo ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius, hac proba pleroſque hodie iudices vti. Hoc præmiſſo.

Sententia ſcriptoris illius (vt eam non minus fide, quam compendioſe totã ante oculos proponam) in ſumma hæc eſt: *Quando indicia ſufficientia ad comprehenſionem adſunt, tunc comprehendi debere*, (quod certum eſt) *quando vero cõtra incarceratum vehementiores præſumptiones (etiam ſpecies facti) accederent, tales, vt communiter ad torturam ſufficientes eſſe poſſent, tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubijciendos, ſed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam; nõ ad reum per hanc conuincendum, ſed præparandam, & muniẽdam torturæ viam, & monumentum faciendum tanto confidentius:*] Conſidera (*lector*) iuxta hanc ſententiã duo, primum concedere auctorem ad pœnam, ſiue ſupplicium inferendũ nõ eſſe adhibendam hanc probam, ſed tantum ad torturã. Deinde quoad torturam, ea non vtendum iudicibus ad ſupplemẽtum quando deſunt ſufficientia ordinario iure indicia, ſed tantum ad confortationẽ præcedentium iudiciorum, alioqui ſatis validorum ad torturam, idque dumtaxat, vt iudex ſic confidentius poſſit ad torturã procedere. Ex quibus patet primo, quam exigua ſit & quam non neceſſaria ad iudiciariam inquiſitionem hæc proba. ſolum enim prodeſſet ad torturam, idque non niſi quando iam ad torturam ſunt indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia, iam non neceſſitas res eſt, ſed abundatioris tantum cautelę, & quaſi curioſitatis. Rurſus, ſi certum a Deo miſſum ſignum eſt; cur non, vt ad torturam, ſic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodẽ modo? verbi gratia, vt cõfidentius iudex condemnet. Immo maior videretur eſſe neceſſitas huius probæ, quando teſtimonijs conuicta ſufficienter ſaga, torturam

Sic ille num. 24.

A tolerantia eluſit, quam in caſu, quo probam aduerſarius requirit, adeo, vt niſi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius ea vtendum videretur.

Illud etiam non capio, quod ſubdit, *pleraſque e leuioribus indicijs comprehẽſas vbi generali inquiſitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia ſuperuenirent aut ante, aut poſt aquæ probam; purgatione canonica indicta, ac eiuratione ſolemni præmiſſa, per ipſos dimiſſas eſſe. &* B *reſtitutas* (ſic aiunt nu. 28.) bene quod dimiſerint: non bene, quod probam tunc inſtituerint. Nam ſi tantum erant indicia ad capturam ſufficientia: ius illis nõ erat, (ex ipſorummet ſententia) cogendi ad hanc probam, tunc enim dumtaxat aſſerunt probe huic eſſe locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ preſumptiones accederent, & inſurgerent, quæ communiter ad torturam ſufficerent, vt dictum ab ipſis nu. 24. De- C inde ſi hæc legitima probæ ſpecies eſt, ad canonicam purgationem veniendũ minime fuit, cedo enim vel mergebantur, vel non. ſi mergebantur? cur, vt innoxias non ſoluis? cur adigis ad vlteriora? nonne ſat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certe conditio hæc vulgarium huiuſmodi purgationum ſemper fuit, vt quibus euentus fauiſſet; ei ſe iudex fauitorem exhiberet: abſolueretq; quem, vel aqua, vel ignis abſoluiſſet. Si ſupernatabãt, quod D adhuc teſtimonijs egebatis? certe non niſi, quia probę veſtrę in omnẽ partẽ incertitudinẽ noueratis. non ergo hæc Dei miraculum eſt, ſi incerta, ſi dubia. Vos ipſi præiudicio veſtro cauſam preuaricamini.

Sed addunt experimenta innocẽtium quorundam, qui, cum vellent probare ſponte ſua, mergebantur, ſicque faſſi ſunt cognatos affineſque ſuos, quos videbant immerſabiles, vere culpæ reos eſſe, immo, & ipſi ſe accuſatores, ac vindices præ- E buerunt. Vnumque narrant exemplũ his verbis. Ediuerſo contigit vetulam quandam ſtipite arundineo nixam (quæ ante complures annos maleficij, vna cum marito, & ſorore, inſimulata, & comprehẽſa, his ſupplicio abſumptis; illam quod, & leuiores tum contra ſe quam contra ceteras præſumptiones militarent, pariterque grauida, & partui proxima eſſet, in exiliũ fuerat relegata; vbi contra identidem

nu. 29. & 30.

geminatum, ac sub pena Magistratus interdictum, prouinciæ, ac habitationi suæ se intulisset) comprehensam, ac aquæ ad submergendum hoc nu. 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tanta potentia aquis se se sæpius, interdum, & vsque ad humerus videndam extulisse, & quasi ebulijsse, & prosiluisse, vt demergente, & obtrudente eam sæpius conto carnifice, sub aquis vix contineri potuerit: exstititq; tum multorũ sermo, ipsam nisi tanta vehementia conto, per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detẽta, facili, & quidem celeriori negotio, quam homini esset possibile, enataturam, ac euasurã fuisse.] Num. 31. Hanc scriptor, hoc indicio fretus, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuisse potius, quam submergendam. Ego hic rursus hæreo. si comburenda: ergo vult indicium sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni: qua ad torturã Num. 4. dumtaxat eo vtendum censuit; Item, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere, & mergere; nõ igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos bonos exsequitur, & sagas arces, ac repellit ab aquis, vt postea dicet ipse nu. 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? si angeli expellebant, qui fieri potuit, vt cõto carnifex, angelis contra nitentibus, eam potuerit Nu. 32. 33. 34. submergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tũ multa scriptor ille meditaretur circa hanc facti speciem, sed paucis poterat concludere. hic effectus a vi naturali non manat, nec a Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret: restat, vt vis enatandi extrinseca sit, & ab illo, qui hominum gaudet interitu, ac deceptione: cuius tamen conatus omnes a ministris iustitiæ Deus, vt plurimum, patitur superari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentus stare, & sagam vndis expellentem, video vinci a conto carnificis qui id fieri potest? certe digitus Dei hic est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc, & consimilia verissima meditatus fuisset, non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi, & exhauriet. nu. 35. cũ seqq. *Iudices indicijs, quæ ad torturam de iure sufficiunt præcedentibus, posse in supplementum plenioris, & legitimæ probationem, sine conscientiæ læsione, ita facere, vt dilucido, & stricte lictori mandato, sufficienti interuallo interiecto, apparere ipsis, ac omnibus circumstantibus de natatione, vel submersione delatæ, sufficienter possit.*] addit, & alias cautelas circa modum primo hoc interuallum vnum essere debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum, & temperatum, debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fucus, indiligentia, vel implicatio absit. Cautela hæc bona est, si res ipsa licita forent. Solent enim omnes mergendi, & natandi imperiti, sed & periti, dum merguntur: ante quam aquis præfocentur, aliquoties supra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum potest natura hominis conseruationem. diligenter, itaque videndum, ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ ascribatur, vel miraculo. Ideo suspicor addi ab auctore, iudicem omni cura perspicere debere: quid naturæ, quid miraculoso indicio sit tribuendum. Sed frustra sunt cautelæ omnes, nec vlla humana prudentia vnquam poterit sanctum efficere, quod quia illicitum est, vitandum erat. Neque nunc disputamus, quid iudici faciendum, vt hoc indicium exerceat caute, & circumspecte? sed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod postea numero 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentũ, nisi vehementissima, & plusquam ad torturam sufficientia præcesserint indicia, id pugnat cum ijs, quæ numero 24. & numero 35. dixit, sufficere præsumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter sufficerent, si sufficiunt, quæ ad torturam sufficiunt, cur nunc requirit, plusquam sufficientia? si præcesserunt plusquam sufficiẽtia, quid hac opus proba? sicut enim ad condemnationem, vbi reus legitime conuictus, vel, ipsa facti notorietate, res luce meridiana clarior est: hæc proba foret superflua; Sic etiam, ad torturam superflua erit, quando sufficiẽtia ad eam habentur indicia. Nec enim superfluę inquisitiones iudicibus permissæ sunt, vt docebitur lib. sequen.

Quod addit numero 39. discrimen esse inter maleficos, & alios criminosos; & in maleficis, propter difficultatem probandi,

di, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus cæteris non admittatur: ſed in ijs canonicæ, & ordinariæ purgationes ſufficiant. item, peculiare eſſe hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alij veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationem eſſe documentum innocentiæ: tamen in ſolo crimine maleficij contrarium notandum. id, vt gratis dicitur, gratis poſſet negari, & ex dictis D. Bernardus ſermon. 66. in Cantic. in fin. vbi idem hęreſi, & hypocriſi tribuitur; falſum apparet.

Nobis nunc tamen, id eſt, minime negligendum. ex eo enim pellucere poteſt vanitas, vel probæ, vel defenſionis eius. Etenim ſi hæc proba ad condamnationem inſtitueretur poſt torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit, inde naſcitur, quod ſagæ plerumque tormenta eludant per ſomnum, vel indolentiam: ante tormenta vero, ad iudicia, quæ pro tormentis ſufficiant, longe plura inuenias momenta contra ſagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi ſunt ſagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quam iſta quæ dixi: in quibus vnicus dumtaxat eſt conſcius, & ſecreta thalami quærũtur, quodque dici ſolet, etiam ſoli, & aſtris reliquis ea occuluntur. Cum itaque velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat pręmitti: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare ius introducat. Cæterum, quod a cæteris criminibus nõ modo hoc excipit, ſed etiam contrariam illi quãdam ab extrinſeco conditionem appingit, ſcilicet et ſi criminoſi alij iuſte accuſati merguntur, tamen in hoc crimine ſagas mergi non poſſe. hoc certe, ſi ratione criminis fieret; conſequeretur eas mergendas, quando de alio crimine (puta furti) accuſatæ iuxta ritum illum veterem, de quo Panorm. eg t, à quis inijcerentur, ſi noxię forent, quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat: contra, ſed illam quã narrauit num. 30. patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentia conti deprimentis, & tamen ſagam fuiſſe dixit, &

A damnatam dixit, quia exilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnaſſent, vbi moris eſt ad rogũ mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas, certe iam ſequitur, hanc ſupernatationem non eſſe introductam, duntaxat a Deo ad dirigendum iudicem in eius criminis iudicio, de quo diſceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an eſſet rea maleficij ſed an eſ-
B ſet rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur, tunc hac proba iudex. Nam dum de furto quærit, ſi non mergitur (quia ſaga) certe abſoluet eam quæ vere furti rea ſit quia non demerſa, & ideo a furto immunis cenſenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid ſi enim nulla concurrerint alia, eo quod etſi ſaga ſit, nulla tamen de ipſa ſuſpicio habebatur? certe iudicis officium erit dimittere, quam miraculo
C Deus ſagam eſſe docuit. Si non dimittit, iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot ſe ſtimulos conſcientiæ inijciant, qui has Nouitatum ſuperſtitiones, vulgariaque ſequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus ſuam probam defendit, & ſingulis ordine reſpondere conabor, habentur eius capitulo ſecundo & toto poſtea capitulo 4. vbi excurſionẽ vnam prolixiſſimam addit, qua narrat,
D & deſcribit Dei prouidentiam ſuauiſſime omnia regentem, & mortalibus optime, ne dęmon illos decipiat, prouidentem, & per Angelos cuſtodes etiam ſingulorum elementorum omnium ſatagentẽ. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquæ præeſt elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa, & probata, nihil tamen nos ea premerent. Eſto enim Deus impedit, ne dæmon nos
E opprimat, vt vult, & poſſet. ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices, & magiſtratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergo ne ſemper, & omnes? vbi Achabore deceptos Pſeudoprophetarũ? vbi Suſanna falſo crimine dãnata? Quod denique dicit, nu. 223. pauciorum miraculorũ hodie cauſam eſſe, fidei conſtantiã, & teporem; ea quidẽ vna eſt, ſed melior alia quia ſtabilita iam ſemel fide,

minor est, vel nulla necessitas eorum. Et quod nu. 226. addit opera omnium rerũ creatarum, siue bona, siue mala Deo esse attribuenda, id nisi sane explicetur, catholicum non est. nam culpæ mala, seu opera, quibus peccãt homines, Deo qua mala sunt, tribus fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum, & non morali sensisse.

Primum argumentũ eius, pro hac proba, est, inter alia multa, id quoque a iudicis arbitrio pendere, vt probationibus ijs pro arbitrio vti possit, quas adhibendas iudicat, & ijs credat, quantum ijs probatum existimet, vt Hadrianus Imperator censuit. *Respond.* Probationes iudicis eatenus esse arbitrarias, vt ijs ex legum præscriptio, sic vtatur, vt nullas assumat, quæ iure prohibitæ sunt, qualis est ista, de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere, vel putet, vel putare debeat, qualẽ istã esse postea ostendam. hoc sane, quod de arbitraria iudicis licentia in criminalibus sæpe iactitur, suis cancellis, & Iurisperitorum sanctionibus, postea lib. seq. includã, & licentiosam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandamque docebo.

libr. 3. §. eiusdem D. de testibus.

Secundum argumentum præsupponit, iure Canonico non prohibitam esse hãc purgationem in crimine maleficij, quia ius canonicum non dicit expresse, non licere in hoc crimine hac proba vti, & quæ expresse prohibita non sunt, illa stare non prohibentur. tum quia crescente delicto modus pœnæ, & tormentorum debet crescere. Ex hoc fundamento, sic argumentatur. Hoc crimen quotidie augescere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita, quod probat multis DD. dictis generalibus. *Respond.* Fundamentum præsuppositum esse vanum, falsumque. Quia sic posset probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiã duellum indici a Principe posse. Nam nec duellum in maleficij crimine indici, est iure prohibitum, expresse facta mentione maleficij, sic posset de ferri candẽtis proba hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiusmodi non esse faciẽdam; satis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici posse. Sicut ergo duellum

Arg. 1. nec non 28. §. quod eis in verb. sed si leges non prohibeant. D. ex quibus cau mai. in integ. li. relegati. D. de pœn.

A fieri non potest ad probationem maleficij, idcirco duntaxat; quia duellũ fieri generaliter prohibitũ fuit: non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solẽt leges purgationem aliquam prohibentes addere vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine, sed simpliciter vetant ea vti: quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet, qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari, qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicẽ probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine: quia nullum est crimẽ, in quo prohibitionis ratio æque non militet, ea enim hic est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis, vt ipsimet Canones indicant, citati superiore quęstione sectio. 3. in fine, & sectione 4. ex quibus diserte, & annullantur tales purgationes aquę frigidę, & prohibentur litigantes eas pręstare, & iudices prohibentur postulare: Et Doctores omnes, tã Theologi, quã Iurisconsulti ad vnũ, hanc accepere, vt generalem prohibitionem; neque putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hũc vsque diem, vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cęteris criminibus. Generaliter, & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iurisperitiq; D. Tho. in 2. 2. quęst. 95. art. 8. in add. 3. & ibi Caieta. D. Anton. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. parte de confess. maleficor. quęst. 1. post vlt. concl. Pet. Tyręus lib. de dęmoniac. edition. 2. Petr. Greg. libr. 48. Syntagm. c. 19. Abbas in c. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. 2. Constit. Regni, tit. 31. Turrecrema. in d. c. consuluisti. Abb. & Ancaran. in ca. fina. de purgat. vulg. (vbi bene loquitur) And. Alciat. in Compend. Iudiciarij processus. Iudoc. Damhauderius in practic. crim. c. 43. Nau. c. 11. Manual. 39. Nicol. Remig. li. 3. Dęmonolat. ca. 9. Andr. Gail. li. 2. de pace publica c. 7. nu. 24. (vbi sicut, & Ancharan. expresse addit, esse Mortale peccatũ) IC. Althuz. admonit. ad Iudic. idẽ tenuere Ioachimũ a Beust, Borcholt. Vena-

c. Mennã in fi. 2 q. 5. iunct. ca. in lib. nãq in fi. 2. q. 5. & in ca. consuluisti 2. q. 5. ca. ex tuarũ de purgatio. Can. c. sententiã sanguinis. Ne clerici, vel mon. sac.

Venatorius, & alij citati a Goldemanno dicto capitulo quarto, numero 23. & numero 27 qui addit hanc, communem Docto. sententiam, approbari, quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarū Germanię. Sane cum Canonis, sic expresse loquantur, & generatim ab omnibus DD. intelligantur (nec enim, vel vnum Theologum Catholicum, vel vnū Iurisconsultum pro se adducunt aduersarij. Cuiacius enim Feudis tantum meminit moris prisci, non vero eum laudat, vel probat) nonne ab Academiarum, & Doctorum rocedere communi cōsensu, canonum innixo, & menti, & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium, & inconsultum est admodum? frustra igitur sibi hoc effugio blandiūtur. satis enim expressa est prohibitio canonū. Quia negatio malignantis est naturę, & vniuersim destruit, quicquid eam subsequitur. Modus pœnę augescit, cum delicto; quando legibus ille modus non aduersatur: hunc aduersari, iam palam est. Hac vite fracta, cedo alteram.

Tertium argumētum simile est sequētibus, quę omnia multum habent verborum, sed parum stringūt, reducam analytice ad sua enthymemata, vel syllogismos sic enim vis ratiocinationum optime intelligitur & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti summa hęc est. Iudices possunt, & debent eam adhibere pœnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipsi alijque exemplo territi efficacius a delicto deterrebuntur: huiusmodi quo ad maleficas, sunt ignis, & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potissimum vtendum. *Respon.* primo si quid hoc argumentum valeret probaret etiam de ferro candenti, de quo tamē id, nec ipse aduersarius asserit, quod si asserit: nonne Dd. omnibus Canonibus, & alijs quoque manifeste, se opponit, quod cuius modestię sit, ipse viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tā tum, sed & in homicidis, & in alijs criminibus, quod tamen aduersarius in alijs ne gat. Ignis enim tormentum maxime me tuendum est, tam latroni, quam Lamiæ. Pręterea quęro, cur aquam magis metuant Lamię, quam fidiculas, & eculeum quia (inquiet) illi queunt resistere, huic non queunt. Sed cur huic nequeūt. Deus (inquit) non permittit. Vnde nosti? experientia. sic semper principium petitur.

d.c. Mennā in fin. d.c. cōsului sti, d.c. ex tuarū d.c. sentētiam, & c. fina. de purgat. vulg.

Secundo respondeo. Maiorem absolute falsam esse; si sit propositio vniuersalis, adhiberi enim non possunt a iudicibus pęnę, quibus iura, vel legitimæ consuetudines non suffragantur: hęc vero aquæ frigidę vsurpatio Dei tentatrix est, & iuri aduersatur, ac proinde vsus eius corrupte la est, non consuetudo. Si negat vniuersalem esse propositionem: corruit syllogismus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandum vti debent iudices modo, qui magis fauet vtilitatis, publicę, talis est hęc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conseruationem publicę vtilitati; ad salutem, ac reconciliationem humani generis, omniumq; terrę fructuum prouentum.

Respond. Minorē falsam esse: probationem vero eius supponere, quod erat probandum. Non enim quęritur, an maleficas, quę verę maleficę sunt, & quas esse iudici constat, puniendę? item, an iudex modis legitimis quibuslibet vti possit? cōstat enim affirmatiua horum pars, sed quęritur, an iste modus sit legitimus & in hoc fallitur scriptor ille, quia putat, vt actus aliquis sit legitimus, & bonus; sufficere, si per eum quis ad bonum finem tendit, Nonne bonum, ęgro sanitatē conferre, sane si finem spectes? sed si per maleficium conferas, vel vt per fornicationem, aut aliud peccatum eo tēdat, actus erit malus, & lethalis cur? nonne ad finē bonum tendebat? ita, sed per medium nō bonum. Idem hic assero bonum ad finē tendere iudices hos, sed peccare, quia per mala media, nempe superstitionem, & tentationem Dei. Pręterea hoc quoq; argumentum laborat vitio, quo pręcedens dum plus probat, quam intendit; nihil probat ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem, & tamen hoc ei non licet.

Quintò, constat experientia sagas probam aquę maxime vereri, & detestari, eo quod sciant se sic detegendas: verisimile, ergo est illas tali indicio conuictas, nō ausuras subire eculeū, vel saltem in eo nō negaturas, quod ante in aquis coram omnibus palam fecerunt. *Respond.* consequen-

sequentiam hanc nihil valere. Deinde, si hanc maxime detestantur, quomodo solent se illæ huic probæ offerre, tam frequẽter? Item vnde sciunt certo, se sic detegẽdas? nisi quia pacti sibi talis consciæ sunt. Si pacti consciæ; sit hoc igitur dæmonis opera quod aduersarius negat. Denique potius crediderim, illas tunc libentius eculeum subituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, sic enim cassum redditu- ræ conatum illum improbi iudicis.

Sexto. Indicia depositionis, & denunciationis sociorum & complicum, incerta sunt, & fallacia: ergo potest iudex ad eorum robur hanc probam adijcere. Anteced. probatur, tum quia malefici potentiores solent se laruis obtegere: tum quia Diabolus potest innocentium vultus in conuentibus exhibere; tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij sunt. *Respond.* Primo, nec conuentus esse imaginarios, & incertos omnes. contrarium docui, supra libro 2. nec omnes semper laruati intersunt. vt etiam illic docui nec diabolus a Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, eodem li 2. sic falsum antecedens. Sed si illud concederem, & nunc pro confesso haberem; inde tamen non sequeretur illatio illa. Possunt enim illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quibus agetur lib. sequenti,) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præstaret reum nocentem absolui, quam ex prohibitis indiciis, & illegitima probatione condemnari, teste Stephano Pontifice. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari probatione.

Ind. ca consuluisti.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentem, non dicã calumniose, certe non omnino candide detortum & contextum est; quibus, vir ille, & doctus, & pius, iudices ad puniendum maleficium istud hortatur, & probat in hoc crimine plus deferendum testimonio complicum, quam in ceteris criminibus: ex his concludit aduersarius hãc ergo probam recipiendam: quia hæc proba est certior illis testimonijs.

Respon. nec esse certiorem, sed incertiorem; quia nullus homo, tam mendax, quam Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur, nec ad rem pertinere certior sit,

A nec ne. Ratio enim dissimilis valde est harum probationum, testimoniorũ probatio diuino, naturali, & positiuo iure nititur: proba hæc, vt iam sæpe dictum, sed seq. sectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum, teste Binsfeldio, indicium homicidij ex cadauere sanguinante coram occisore petitum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis super-

B natantibus.

Respondeo, quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse; sed esto, sit adscribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis, non probas. Ego, qui nego, discrimen dabo. Nulla in sanguinis illa missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil miscetur superstitiosi: non quæritur illic a DEO signum, & proinde, nec Deus tentatur, quæ omnia reperiri in proba frigidę

C docebit sequens sectio.

Nonum argumentum, ait inconuincibile esse; si diligenter aduertatur: aduerte igitur quęso (*Lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porrigamus. Sed quid hoc? an montes parturiuere? certe nihil hic reperio a num. 65. vsque nu. 70. quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices a maleficijs, in ijs, quæ ad iudiciũ eiusque ordinem pertinent, nec lædi, nec impediri possunt Dæmon ab initio mun-

D di semper omnia conatus fuit, & conatur ne maleficij puniãtur, & vt amasios suos eripiat iudicibus, ideoq; persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illusarum mentium esse somnia: sicque consecutus diu fuit, vt impunitate, & contemptu iudicium, mire numerus cresceret reorum. Eadem ex causa, tam maleficæ, quam dæmon summopere vellent lædere, & exterminare omnes iudices, quod nequeant, fit, quia Deus non finit; cuius potestas est infinita,

E dæmonis finita, si ergo tantopere Deus potestatem suam ostendit in defensione, & tutela iudicium in hoc crimine; quare non idẽ plane volet, & operabitur Deus, *circa executionem huius aquatilis probæ, quæ quasi index est, & minister ad huius maleficialis hæreseos veritatem retegendam ac agnoscendam?*] Sic enim ille cõcludit, ex præmissis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam osten-

dit

dit tuendis iudicibus contra dæmonum, A & maleficiorum insidias, vult igitur eã, ostendere, quoque in crimine eorum detegendo.

Respond. Quid si negem consequentiam, & dicam argumentum a pure particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo, & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri, ne lædantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur.

Respond. numquam illos falli, quando B vsi sunt modis, & medijs a iure comprobatis. Non enim fallitur iudex, qui nocẽtem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam falli, solius Dei est, neque hoc iudicijs humanis competit. Preterea mult. crimina sæpe Deus vult in sequenti sæculo in solidum puniri, ideo ea permittit hic latere. At reipub. melius consultum si deprehendantur: sane sed an Deus semper, quod singulis rebuspub. vtilius, id facere C tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reipub. honori diuino cedere; hunc sæpe, exposcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nonne eodẽ argumento, idem de furibus probem, & sicarijs? Deus potentiam suam ostendit in Iudicibus, & ministris alijs iustitiæ tuẽdis, vt exiguo numero aliquando, & plures, & ferociores comprehendant, eorũque vitent gladius: ergo etiã volent hanc D prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimẽto procedunt, vel læsione iudicium, aut ministrorum iustitię, vt docui libro tertio. Ecce, quam leui manu, & breui falcicula, stupeus arietis, tam inuicti funis discissus, machinam exarmauit.

Decimum, sors consultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba est quædam sors consul- E toria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ; nam non fit in electionibus Ecclesiasticis, sed fit in rebus Spiritualibus, & ad animæ salutem pertinentibus, & fit cum reuerentia, & ex necessitate, defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Respondeo*, Hanc sortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam; nam cõsultoria sors quærit, quid agendum, vel iudicandum sit, hocque de futuro: diuinatoria, quid euenturum sit, vel quid factum latens. In hac proba vero non quæritur de futuro, neque de eo, quid faciendum; sed tantum de præterito, siue de culpa, & commisso non aperto. Diuinatoria, igitur hæc sors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ sortes diuinatoriæ. Immo, & cõsultoriæ sortes hodie prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria, & iure Ecclesiastico vel S.S. non approbata media inuestigare. Vide quæ dixi supra capite secundo quæstione 7. sectione 4. Neque hic ad sunt quatuor illæ conditiones, nam deest necessitas.

Text. in c. sortes. 26. q. 5. Vt docui sup sect. 1 p. 2. q. 2.

Vndecimum, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti, absque Mortali ad tollendum maleficium remedijs vanis, & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant, & desit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc est destruere opera diaboli, quod est laudabile. Hubertinus, & Goffredus putãt maleficia posse per eandem artem destrui, per quam facta sunt. Imper. etiam, in l. eorum, C. de malefic. & mathemat. permittit maleficia, quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad salutem hominũ, &c. Cum igitur in hac proba desit pactũ omne, desit etiam maleficium: licebit iudici ea vti, etiamsi aliquid superstitiosi admisceretur. *Respondeo*, imprimis hic non agi de maleficij destructione, sed tãtum de probatione malefícij commissi, & proinde hic opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hic non abesse. Imperat. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum toleranter loqui, non vero approbatiue) iniquam esse, & diuino iuri contrariã; quia ius diuinum omne maleficiũ prohibuit, nec enim facienda sunt mala, vt eueniãt bona. Hubertini vero Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos li. 6. copiose refutaturi sumus; quę sane, quo ad destructionem maleficij per maleficium, est erronea; quo ad destructionem per superstitiosa tantum media, temeraria est, vt minimum, quia superstitio semper est in vitio, & peccato, nec vnquam licite dicenda. Nec Scot. aliud dixit, in 4. d. 34. q. vnic. vbi hæc tractat. quam licere maleficia, signum tolendo, destruere quod

Art: pa- ris. 5. et 6.

vide D. Tho. 2. 2. q. 95. & quæ diximus.

lib.1.c.. & d at. Paris. 5. tex. Leu. 19. & 20. & c. ad moneat. 26.q.2.c. nec mitū 26. qu. 5.

quod vero superstitiosis, & vanis vti remedijs liceat, Scot. non dicit, sed de hac re dicentur alias plura lib.6.

Duodecimum, est omnia, quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum, ita iudicanda, vt si intentio bona sit, & doli expers, peccato vacua sit actio, quia peccata nō sunt, si voluntaria non sunt: ideo si iudex putans hoc sibi licere, bona intētione, & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum, vel paruum est peccatum. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teste Menochio, duplex arbitriū habent; vnum astrictum, & ligatum: alterum liberum, & plenum; quod dici potest, *concessio ab homine, vel lege facta, qua possit iudex semoto iure, æquitate, & ratione, sed proprio ductus appetitu, a dolo tamen alieno, quod placuerit statuere*. Confirmatur. 3. tum quia alioqui facile sagæ, sine hoc probæ genere, iudicia eludent, & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri, tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid statuendi, & sic molestijs, & scrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus a numero 82. vsque ad 91. concludit, *vix vllum, vel neglectæ legis, canonisve, vel temeratæ religionis piaculum pertimescendum esse illi iudici, qui proprio ductus appetitu, a dolo tamen alieno, ac pleno illo arbitrio vtitur, cognoscendæ per hanc probam veritatis*.

De arbit. iud. q. 6.

Respond. Plurima hic occurrunt discutienda, quorum iam pars explicata, pars fusius explicabitur libro seq. Imprimis illa regula, vt sic Theologicæ doctrinæ cōsentanea, sane est intelligenda: quæ a sola intentione peccati petit rationem. Nā cum peccatū sit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ; illud, quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi potest, & peccatum tamen esse, vt accidere certum est, quando vincibilis ignorantia est, tunc enim bonam intentionem, non prorsus excusare eum, qui facit, quod scire debuit, sibi non licere; certius est, quam vt probari nunc a me debeat.

D. Greg. li.26. Moral.c.16. D. Th. 1.2.qu.76. Act. 3. v. 17.

Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili fit caret omni peccato; quia

Vid. D. Tho. & ibi Med.

A censetur omnino inuoluntarium: vincibilis solummodo minuit peccatum, affectata vero auget, efficit enim, vt sit peccatum ex malitia, considerandum, itaq; qualiter ignoret iudex, sibi hac proba vti non licere. Si hoc scire, & discere expresse noluit, tunc ignorantiam directe affectauit; si vero aduertens, vel facile potēs aduertere; se discere posse, ac teneri, occasionem tamen discendi oblatam neglexit; indirecte tunc laborat ignorantia B affectata, & sicut prior est expresse reus ob peccatum malitiæ: sic posterior implicite, & interpretatiue eodem recidit, totiesq; sic peccabit, quoties, vel directe, vel indirecte, quando se discendi iterum occasio obtulit, discere, vel expresse noluit, vel neglexit.

1.2.q.74. art. 5. & de q. 76. artic. 2. Scho. in 2. d. 22. Valenc. disp.2. q. 3. punc. 6 et q. 5.

Quæ in iudicibus locum habent, quia hoc addiscere tenentur: eo ipso enim, quod iudices sunt, tenentur scire, quæ officium iudicandi exigit: tenentur, quod C qui rudiores sunt, consilium petere a doctis, & pijs viris, quare cum hoc negligunt, a supina ignorantia excusari non possunt, cum tam facili negotio, consulēdo Academicas Facultates, hoc queant discere. Quod si tamen aliquis contenderet rem hanc esse difficilem cognitu; (quæ mea quidem sententia facilis est cognitu quia sufficienter a summis Pontificibus decisa) & iudex adhibuisset aliquam diligentiam ad sciendum, non taD men omnem quam adhibere poterat, & ratione difficultatis rei, & status sui, tenebatur; adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autē quis diligentiam sufficientem dicendus adhibuisse, hoc alterius, & prolixæ disputationis est, Nobilis sufficit illud fundamentum subuertisse, quo supponebatur ab aduersario, solam intentionem bonā sufficere, ne quis peccet faciendo, quod E facere non oportuit. Ad Confest. 1.

Bar. Med n. 1.2. q.94. a.2.

Respond. eam esse falsam. Quia etiam falli in ijs, quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, potest esse Mortale; si quis fallatur propter ignorantiam rerū quas sub M. tenebatur scire; vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum spectant, & graue continent præiudicium, vt in nostro casu: cumque omnis error voluntarius quarumcumque rerum, semper

Videantur Vict. in Relig. de Indis nu.9. Vega. lib.6. in Conc. Trid. ca. 18. Sot. in 4.d.5. ar. 2. q. vnic. Bannes 2.2.q. 10. art.2. dubio. 10. Vale. supra pun. 1. Angl. in 2. dist. q.2. ar.2.

per sit peccatum ex communiore, & veriore sententia, contra Durandum, sequitur, quo error periculosior fuerit, & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detrimenti est maximi, quia fouet superstitionem, tentat Deum, & proximo grauissimam infert iniuriam. *Ad 2. Respond* Iudices, qui tali arbitrio libero, & pleno vtuntur, non iudices esse, sed tyrannos, vtpote quibus in corde illud:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potius, quam cognoscunt; ideoque regnat potius, quam iudicant. Vlline vnquam ab illo homine, vel a lege facta hæc, tam laxa concessio, vt ipsi liceat solo vacare dolo; cæterum, se ponere ius æquitatem, & rationem: proprium vero sequi appetitum; & sic quodcumque placuerit in iudicio statuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hanc ne licentiam tribui ab hominibus Christianis? qui ius, & æquitatem remouet, nonne iustitiam tollit; quæ omnis, vel benigna æquitate, vel rigido iure fulcitur? ęquum bonumque naturalis est iuris; hoc tollis, si ab ęquo bonoque, & iure simul iudicem permittis abire. Non hominis, sed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Israelis, vere dicebat: hominis est arbitrium sequi rationis, quæ nos a belluis discriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui quod contra legis prescriptum sæpe nituntur: ideo iudices nolebat humanum sequi iudicium, sed diuinum: quia iudicandi leges acceperant a Deo Iudæi, ideo qui secundum illas iudicabat, memor erat se Dei iudicare iudicium, Aduersarij ne hominis, quidem iudicium amplectuntur, sed belluarum: hominis est rationem nunquam semouere, belluarum est appetitum sequi, qui ergo iudici, semota ratione proprio duci appetitu, permittunt; nonne bestiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contemptis iudicat, a DEO iudicabitur. Princeps es, & legis condendę habes auctoritatem? iustis quas tulisti legibus, pare, non metu pœnæ, quam præfixisti (hanc nemo a te expo-

A sc..et) sed metu legis diuinę, metu legis naturæ, amore honestatis, & decolis, & laudis. Nullus est Princeps, qui Dei lege, aut iure naturæ absoluatur, aut hoc ius, hanc æquitatem possit, sine peccato, transgregi iudicando. Principe iudices inferiores, supremi quidem illi, & qui Principis immediate gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; possunt verborum proprietatem extensione, vel restrictione labefactare: alij his inferiores,

B & à quibus ordinaria solet appellatio, saltem in ciuilibus, esse, illi verbis etiam legis astringuntur; si cōtra ea iudicant, peccare censendi, ex communi Theolog. sētentia. Notari digna sunt illa D. Augustini; *In istis temporalibus legibus, quamquam de ijs homines iudicent, cum eas instituerunt: cum tamen fuerint instituta, & firmata, non licebit iudicibus de ijs iudicare, sed secundum easdem.*] D. Gregor. etiam scribit, à iudicibus iura diuina

C humanaq; reuoluenda, & cum reuoluerint, secundum id quod illis constitutum est, iudicandum; & addit exemplum Moysis, qui querelas populi semper ad Domini tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos instituens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino sententiam proferamus.*] Hoc tenebantur sequi præcepto Dei iudices Isdraelis, qui iudicare iubentur, iuxta

D legem eis à Deo per Moysem datam, immo, & Regi ipsi eadem necessitas incūbebat. Sane apud Romanos testatur Asconius solitos iudices iusiurandum in leges præstare, quod illis solemni formula præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculosius semper iudicatum, quam si affectui indulgere iudex permittatur; appetitus vero se motus à ratione, nihilo passione, & effectu melior est. Absit ergo à Deum timentiū mentibus, absit à Chri-

E stianis subselijs, talis arbitrij plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur, ad 3. Conf. Respon. Præstare sagas centum nocentes absolui, quam vt per talem probationem innocēs vna mulier condēnetur, vel periclitetur, prę stare eas absolui sine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quam cū peccato, & superstitione veritate deprehendere, & crimen punire. Quid tibi (o iudex) proderit si prouinciā cri-

D. Th. 2. 2. qu. 69. Med. 2. 2. q. 6. ar. 5. & ibi. Bann. et Aragon. et Sot. I. tē Caietan. in sum. verbor. iud. Nauar. Man. ca. 25. num. 5. et 13. l. de vera rel. c. 23. c summo pere 11. qu. 3. Deu. 17. vers. 10. d. ca. 17. vers. 19.

criminosis liberaris, animæ tuæ dispendium facias? quid tibi prodest bene consulere alijs, si tibi per peccatum male consuleris? At illa deterior fiet dimissa, tibi nō nocebit, sed sibi, consequentur illam Nemesis sua. De scrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt vbi non erat timor*. Eximatur semel hic error ex eorum mentibus: erronea conscientia cescabit doceantur temere superstitionem, doceantur quam graue peccatū sit Deū tentare. Doceantur mortale peccatum esse, non obedire Ecclesiæ, quæ vniuersim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex causis cur canonicis, & ciuilibus medijs veritatem non assequantur, præcipuam esse credo, quod huic superstitiosæ probationi confidant, ceteris, hoc est iustitiæ & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illud?

Nau. supr. nu. 15. in fi. v. 6. pract. moral. 10. 1.

Vlt. *argumentum*, petitur ex verbis D. Bernardi, in Cant. cant. ser. 66. in fin. ex cuius narratione colligūnt, hunc morem miraculosum, & apud veterem Ecclesiā in more positum. *Sed Respond.* verba D. Bernardi hoc nō probare, & D. Bernard. post Lōgobardorum, & Barbarorum in Italiam, & Gallias irruptiones, ac impena diu vixisse, nempe post annum 1100. Vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quam ante Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernardi Lucius 3. & mox post Bernardum Honorius. 3. damnarent. Sed B. Bernard. hanc consuetudinem probat, nec laudat nec Ecclesiasticum morem, sed quorundam tantū priuatorum fuisse docet: notandum quoque illos hæreticos de quibus loquitur, fuisse Apostolicos, & pauperes de Lugduno. & de Barulo dictos, verba Bernardi hæc sunt; *Probatum est, mori magis eligunt, quam conuerti. Plerumque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæsiti fidem, cum de quibus suspecti videbātur, omnia prorsus suo more negarent, examinati iudicio aquæ, mēdaces inuenti. Cumque iam negare non possent quippe deprehensi aqua eos non recipiente arrepto, vt dicitur freno dentibus, tam misere, quam libere impietatem non confessi, sed professi sunt, palam pietatem astruentes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus parati inferre, qui adstabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis suæ ipsius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, sed factum nō suademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuisse, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum, & petitus. & obseruatissimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat, de præcipiti nec illis illata, & hanc damnare; non iudicium aquæ.

Respond. D. Bernardum necessario de vtroque intelligendum. Nam si exameo illud licitum erat, etiam licita mors ex illo subsecuta. Nam post culpam, ita deprehensam, solebant statim supplicio tradi. Deinde Diuus Bernardus non approbat illud examen, sed solummodo narrat, quid vulgo factum, quando adhuc in causa hæresis vigebat hæc probatio de facto. Principibus dissimulantibus, nec satis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie pleriq; ignorabant. Respondi argumentis scriptoris illius Catholici, & excepti hastas eius amentatas: nunc vicissim, communis, & veræ sententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur, & probatur vera sententia Negatiua.

EGi de ijs, qui ignari sunt prohibitionis Canonum: de alijs sit Conclus. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, proba hac aquæ frigidæ in maleficij crimine vtuntur.*] In conclusione hac suppono prohibitam esse probam, quod probatum a nobis supra. Nec valet Solutio aduersarij, non esse mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, est vniuersalis, ideoque præcepta negatiua semper, vbique, & omnes ligāt. vt docēt quotquot Decalogum explicāt, ideo qui dicit, *Non licere vti proba aquæ frigidæ*; intelligendus est de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neque hactenus, quod sciam, vllus, hanc limitationem canonum illorum somniauit, vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur, nec modernus iste scriptor tantæ adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hacte-

Sect. praeced. in resp. ad 2 arg.

nus

nus sententiam sit admittenda, cum nec vera sit. Nam canones illi de furto, immo, & homicidio loquuntur, quod graue crimen est. *Concl.* communis est, vt superius probauimus.

Probatur primo. *Quia peccatum est factum, vel concupitum cōtra legem æternam*, vt ait D. Augustinus, siue vt ait D. Ambrosius, *Peccatum est legis diuinæ præuaricatio, & cęlestium inobedientia mandatorum*. Inter cætera autem legis diuinæ, siue æternæ mandata est, vt oues pastorem suũ audiant, & Ecclesiæ capiti obediant; constatque Catholicis omnibus, ad hoc visibile caput Ecclesiæ, pertinere decisionem rerum fidei, & eorum, quæ a fide dependent. Horum ex numero est iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; siue quid superstitiosum sit, quid non sit. Cum itaque Pontifex Romanus, visibile caput Ecclesię (fremant hæretici, vt lubet) declararit probã, seu purgationem aquæ frigidę superstitiosam esse; illi non credere, & contrarium contendere; est non audire Ecclesiam, & proinde peccare, dignumque se præbere, vt habeatur, sicut Ethnicus, & publicanus & proinde est incidere in cęlestium præuaricationem mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ, & feruentis esse rationem; quia generaliter ibi subdit pro ratione. *Quod Sanctorum patrum documento sancitum non est superstitiosa ad inuentione non est præsumendum*. Igitur Stephano Papæ idcirco hę probationes superstitiosæ quia non repertæ in canonibus, non sancitæ sanctorum patrum documēto, sed ab hominibus vulgo præsumptę. Promant aduersarij vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans, & videbuntur non penitus auctoritate veterum destituti. Solus Iuo videtur quodam casu ferrum candens probasse, sed aduersarij ferri candentis probationem æque, atque ego improbant, & Iuonis rationem Supra sectione confutaui. Prætrea Pontifex alios aquæ frigidæ, & feruentis simul mentionem faciens, vtramque vocat *popularem inuētionem*, vtramque dicit factam, *fabricante*, inuidia. (diabolo hominum saluti inuidente) vtramque æqualiter detestatur.

Li. 2. cōt. Faust. D. Th. 1. 2. q. 71. art. 6. Schol. in 2. d. 35. de Paradiso c. 8.

c. consuluisti 2. quæst. 4.

Sect. præced. in 1. respon. ad 2 arg.

ca. Mennan. in fi. 2. q. 5.

A Aquæ etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat. *peregrinum iudicium*, (nempe alienum ab Ecclesiæ moribus,) & declarat inualidum. Sed & Innoc. III. iudicauit eãdem esse aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & proferri candentis prohibitionem. Est ergo summorum PP. iudicio hæc proba, *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudiciũ, fabricatio inuidiæ, superstitiosa adinuentio, destituta patrum documento*, Canonibus improbata. Quędam adfert aduersarius, a nu. 156. vt
B probet diuersam esse rationem aliarum probationum, quæ prohibitæ. 1. (ait) illæ subibantur sponte, & vltronea oblatione: hæc a iudice iniungitur. Hoc ipse vidit non esse verum: nam ex d. cap. Mennã, & c. vlt. de purgat. vulga. patet etiam solitas iniungi a iudice alias, & exempla superius allata docent etiam aquæ probam sponte susceptam. Ideo dicit 2. adustionē naturalibus remedijs posse per dæmonē
C impediri, & ideo hanc probam esse incertam. Quasi vero non possit etiam, vel ipse sustentare in aquis maleficã, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. ad fert ex malleo maleficar. quod si duellũ alicubi petum permitti, multo magis posse probam ferri candentis: item etiamsi peccent duellatores, iudices tamen excusari posse.

Respond. hæc omnia iam ostēsum euidenter esse falsa. vltimo dicit experien-
D tiam huic fauere probationi, (quod nec semper verum, & etiam olim illis alijs fauebat) & propter Sacram. Baptismi hãc aquæ esse prærogatiuam; quod est gratis conijcere, & somniare vigilantem, & declinare post Scriboniũ. Confir. hæc probatio, quia Diuinatoria sors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quædam species sortis diuinatoriæ, vt docui sect. præced. ergo est superstitiosa. Maior est omnium Doctorum, & cer-
E ta: quia diuinatio est vna species superstitionis. Minor probatur. ratione D. Thomæ, quia ordinantur ad iudicanda occulta Dei scientiæ, & iudicio reseruata, pręsupponit enim contraria sententia, nisi per aquam frigidam non posse crimina deprehendi: At si aliter, quam per vulgares purgationes, inuestigari nequeat Stephanus V. Papa definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominũ.

c. ex tuarũ de purgat. cano.

ca. sententiam sanguinis ne cler. vel monach.

2. 2. q. 95. ar. 8. ad 3.

d. cap. consuluisti.

Et

Et sane temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiæ licet iudicare, sed ei tantum, qui corda, & renes scrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco insinuasset aduersarius, cap. 1. certe capit. 3. suo loco non dissoluit. non enim de secretis illis prouidētiæ diuinæ, & maiestatis gloriæve Dei agitur in argumento; sed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle soluere num. 173. dicendo, diuersam esse rationem priuatorum sic occulta inquirentium, & iudicum, nam iudices faciunt, vt Vicarij Dei, & ex officio priuati ex mera curiositate. Hæc respōsio euertitur, eo quod canones diserte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quoad magistratus, quam quoad priuatos prohibent, d. cap. consuluisti. d. cap. tuarum. d. c. Mennam. d. cap. vlt. & sane æqualis vbique est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu hæc sunt minus ferenda, minus excusatione digna. Confirmat. 2. hęc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, & communiter Canonistæ sentiunt: sed aquæ frigidę proba est vulgaris probatio; vt patet, quia non est canonica, neque legalis, ergo est prohibita. Dicent forte, eam esse miraculosam. Sed tunc contra eos procederet argum. sequens.

2. *Probatur concl.* Tentatio Dei est peccatum repugnans religioni, & primo prę cepto Decalogi; sed qui vtitur huiusmodi probatione tentat Deum; ergo hæc probatio est peccatum repugnans religioni. Mai probatur, ex cōmuni sententia DD. Minor vero, probatur auctoritate Honorij Pontific. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari, & quod ille de vna specie asseruit, de cæteris quoque vulgaribus probationibus communis DD. schola intellexit, eadem enim in omnibus est ratio, quia vel potest illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adest necessitas, & ideo miraculum petitur a DEO citra necessitatem, quæ est aperta DEI tentatio, vel si non potest sciri alijs medijs illud peccatum, tunc iudex est iniustus, qui de quibus iudicare non potest, eo quod diuino throno sunt reseruata, iudicium vsurpat. Sed, si bene considerent sententiam contra sentientis scriptoris; semper hic adest Dei tentatio. Et enim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, nisi habeat sufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quam torturæ hāc probam tuetur. vide quæ de hac re dixi pręced. sect. in princ. Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, quia significa, & miracula sæpe legimus in S.S. petita, ab Abrahamo, eius seruo, Gedeone, cęteris. *Resp* cum Alexand. de Hales, hæc non facta ad imitationem posterorum, sed in significationem, & figuram futuri, iuxta illud Apostoli, 1. Corinth. 10. vers. 11. omnia hæc in figura contingebant illis. Quod figuram non recognosas; dico, speciali Spiritus sancti instinctu vel iussione seu reuelatione ea fecisse; nec aliter licere à Deo signum petere, iuxta D. Thom. aut magna, & euidenti vtilitate, vel necessitate id exigente, v. g. ad gentis alicuius conuersionem certo inde subsecuturam, vt Apostoli, & alij Sancti fecerunt. In nostro vero casu quia Deus satis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, necessitas ista cessat: vt supponit Stephanus Pontifex. Quid attinet ad Achaz: ille per Esaiam reprehensus fuit, eo quod Dei signum oblatum respuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæso?

3. *Probatur conclusio*, quia hic non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iussione sua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiscue cōtingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt constat? quia maxime hæc proba viget inter hæreticos: sed heretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipsorum non fieri. *Respon.* nulla illos vnquam facere ad confirmationem fidei: tam ordinaria vero, & continua eos facere ad aliam rem probādam; id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hic non esse necessitatem idoneam, ostensum est. 3, vera miracula Deus alijs miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo si sagas non demergi foret verum miraculum, nūnquam hoc alijs miraculis euerteretur. Sed legimus ali-

2. 2. q. 97. Sūmi. Ar. rū in verbo Tentatio Dei, vel Tēta re Deum. Nau. ca. 11. n. 3. et seq. Gale VV. ... ca. vl. de pur. vul.

D. Tho. d. ar. 8. ad 3. et sum mistę, et Nau. Petrus Ancha. in d. ca. vlt. et Binsfel. d. q. Alexan. de Hal. p. 3. q. 45. mē. 3. Valē. 2. 2. dis. 6. q. 14. prin. 1. Turrecr. ad 2. q. 4. in princ. n. 3. et c. consului sti. ea q. nu. 2. et 3. d. 2. 2. q. 278. ar. 1.

aliquando per miraculum hanc immersabilem Magorum vim sustulisse; adeo, vt de facto sagæ aquis demersę, & absortæ fuerint. Ergo illa vis immersabilis non est miraculosa. Quod subsumpsi; id probatur ex Histor. miraculorum quam Cæsarius collegit; vbi, libro 9. narrat, maleficos quosdam, qui, freti maleficijs, supra flumen ambulabant, proiecta in flumen sacra Eucharistia, statim demersos fuisse. Si dicas illud, nec in iudicio, nec à iudicibus actum: Inferre possum, igitur hæc virtus immersabilitatis non est à Deo tributa maleficis, pro signo certo criminis comprobandi. Nam hi vere malefici fuere, & tamen demersi sunt, vi sacris panis Eucharistici. Ergo miraculose demersi, miraculo posteriore destructum prius miraculum foret, etiamsi coram iudicibus eorum iussu id actum fuisset. Nam vis miraculi non restringitur ad iudicum præsentiam. Vrgeo quarto, miracula Dei nūquam fallunt, sed sunt certissima, & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Respond.* hoc fieri fraude, & dolo carnificis, vel quia non bene aduortunt iudices, & fidem non habent, nec satis confidunt Deo; quod tamē erat necessarium ad miraculi patrationem. *Sed contra* si fit saga (secundum vos) mergi non potest vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis ministerialibus possunt resistere: Et tamen, numero 31. fassi estis eam quæ malefica erat, vi à carnifice demersam, tibi ergo ipsi respondeas. Item Godelmannus ex litteris cuiusdam Nobilis Borussi, sex sagas diuersis vicibus, cū vere constaret esse reas, in aquam gelidā colligatis artibus proiectas, submersas fuisse scribit: & de pluribus hoc idem affirmat Ioann. Althusius. Confirmat sagas aquis submergi posse, & solere Dubrauius Episcop. Olomucensis, lib. 8. Histor. Bohem. agens de Vratislao Rege.

Nu. 122.

libr. 3. de lamiis c. 4. nu. 35.

Admonit ad iudicem.

Idem Vratislaus Gerardo Præsuli,] ac fratri suo auxilio fuit in abolendis tollendisque magorum portentis, artibusque maleficis, quas tunc multi viri mulieresque nimis licenter exercebant, mentes hominum fascino turbantes, boumque, & pecudum lac, segetemque alienam pellicientes atque ipsa interdum elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudens vulgus à sincera in Deū fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obiam ire, quam per censuram Ecclesiasticam licebat; eam illi non pluris quam plumbeum gladium æstimabant. Ergo non ferrum tantum, sed ignē quoque, & aquam Vratislaus maleficis admonuit, aliosque securi feriri, alios flammis exuri, sagas nonnullas aquis submergi iussit. Atque hac animaduersione in auctores amplius centum distracta, reliquos desinere artem vetitam, damnatamque metu similis pęnæ coegit.]

Audis submersas aquis sagas Boemię, vbi tum miraculi vis, quam prætendunt. Effugium vnum video, ad inquisitionem à Deo subueniri, non ad simplicium, quasi non illa ad hoc dirigatur, quasi diploma de illa his nostris aquarijs vllum sit peculiare. Quod etiam additur; de iudicū parua seu modica fide; plane impertinens est, illa enim dictis scripturę locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationem edenda erant, non quę ad Iudicum inquisitiones, & notitiam pertinebant. Matth. 17. vers. 20. Marc. 9. vers. 23. & 24. Quod autem de Scæuæ filijs Actor. 19. Adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactum interuenire, quia cum nec naturali hoc vi contingat, nec miraculosa Dei operatione; restat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidem expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, libri sui capit. 3. à numero 91. & quod dicit esse pactum implicitum cum DEO, id iam probatum est esse explicitam Dei tentationem.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum intercessisse dæmoni, vt dæmon ad tale signum proderet occultum, & latens crimen, nempe vt, quæ sagæ essent, eas sustineret, ne mergerentur, postea (vt contingit in omnibus huiuscemodi rebus) alij iudices hoc edocti, vt illius primi pacti, idem obtinuerunt, atque ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum vero hoc implicitum intercedere patet, quia superstitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet Beat. August. (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. August. loco illo, & seqq. cc. & deprehendes hic, & superstitionē, &

libr. 2. de doc. Chr. ca. 20. 22. & 23 & docui 5.2. q. 5.

& pactum implicitum versari, quia effectus nec est causæ naturali adæquatus: nec talis, vt a DEO debeat merito per miraculum exspectari. Cum ipsis sagis non intercedere quo ad hoc vllum dæmonis pactum non male sentit, nec inualide probat ille scriptor a num.97. Nam in illo exemplo quod ibi narrat clarissime id cernitur, referam eius verbis;

Quemadmodum hac adhuc æstate in præfectura Linnensi] Diocęseos inferioris Coloniensis, accidisse dicitur, quod vetula quædam videns duas mulierculas aqua tentatas non subsedisse. ipsa ad præfectum loci accurrens, & interpellans, eousque tam ipsum quam cæteros ministros iustitiæ præsentes permouet, volens ac accerrime instans, vt & ipsa aquis tentaretur, se licet apud populum suspecta admodum sit de hac maleficiali hæresi, iam tamen innocētiam suam per hoc coram populo testatam facere indignamque hac suspicione publice se eximere, velle. Annuit importune efflagitanti pręfectus, & cæteri: sed hanc in aquam proiectam euidentius supernatasse, neque vt demergeretur vel fundum peteret (quamuis id studiose suo motu super aquas tentans) efficere vlla ratione potuisse dicitur. Extracta ecquid carnifex suorum membrorum ipsa esset, interrogatur, potuisse insimulatam hoc effugisse periculum, donec producto accusatore necessitas adesset huic tentamini. Tandem confluentibus iudicis contra eandem compluribus, ipsa ante torturam quærentibus respondit, amasium suum sibi suasisse, vt hoc aquæ periculum subiret: se illam liberaturum. & in ipsis aquis, famam, vitamque eius adseruaturum esse. Hac confessione sponte prolata incineranda eadem fuisset, nisi se ipsam in carcere pridie suspendio suffocasset.] Cernitis in hoc exēplo, tacitum pactum quod operatum in tribus mulierculis. & quoad tertiam præualuit pacto expresso cum tertia inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel saltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem isti non sunt secuti scriptoris illius sententiam, quia non sufficientia habentes indicia, ad solas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem processerunt; atque ideo ex duplici capite grauiter peccarunt: Primo quod vsi illicita probatione. Secundo quod præcipitanter ea vsi. Sed hinc colligo scriptorem ab alijs iudicibus; qui similiter praxi illa vtuntur dissentire; dum ipse vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam sufficientia: illi vero putant, à proba cum aliqua diffamatione posse incipi. Qua in re fortassis loquuntur magis cōsentanee praxi ordinariæ illi, sed reprobæ. Quinto probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur suos martyres; qui sunt hæretici, & inter hos sagæ, ideo sicut Deus plerisque suis Martyribus miraculose concessit; vt aquis mergi non possent, in veræ fidei confirmationem: sic diabolus præstigioso miraculo conatur persuadere hominibus etiam suos Martyres esse immersabiles: & hoc pacto duo consequi conatur. Primo, vt illa Christi miracula falsa reputentur. Secundo vt saltem ipse æqualem, cum Deo potestatem habere videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pseudomartyres sui quibus sic persuadet se eos seruaturum in igne, sicut seruauit in aquis. Confirm. hęc ratio, quia si aliqua saga, sic iniecta in aquis vere pęniteret, & animo eiuraret, statim mergeretur: quia pactum cessarte.

4. *Probatur*, nostra Conclus. Non obedire in spiritualibus (cuiusmodi est id de quo agimus) Pontifici maximo, est non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* Sed non obedire voci, & iussioni Dei, est graue peccatū: ergo vti hac proba est grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatū initio huius sectionis. Min. probatur verbis Samuelis, *nunquid vult Dominus holocausta, & victimas* (quasi dic. nunquid magis gaudet Deus cæde, & supplicio nocentium? nam & hi vocātur à prophetis hostiæ, & victimæ, vt docui alio loco) *& non potius, vt obediatur vocis Domini?* (vt non tendatis, ô iudices, contra Dei prohibitionem) *Melior est enim obedientia, quam victimæ: & auscultare magis, quam offerre adipem arietum.*] Suauior est Deo odor obedientię, & humilis sensus vestri submissio, quam nidor adustarum ex vetitis probationibus lamiarum, puras manus vestras, & mentes amat Deus submissas præceptis. 1. Reg. 15. v. 22.

vica-

vicarij sui; non rogos, non pyras non missas miserarum contra canonum præcepta examinatarum, damnatarumq;] *quoniam quasi peccatum est ariolandi, repugnare quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.*] Quid accommodatius ad probãdum, hanc probam canonico iure vetitã; ad ariolationem sortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de sagis, aut hac probatione locutum, non ita desipimus: sed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratam, & ariolationi similem esse, hinc inferius, cum hæc sit inobedientia valde similis illi Saulis inobedientiæ, vt ostendi: idẽ quod illa mereri nomẽ & in eandem classem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduersario visum, sed non depulsum, lege, quæ scripsit, à nu. 123. vsque ad 127. & videbis me verum dicere. Quæ mox sequuntur de dæmonũ potestate in corporibus deferendis, & similibus, ad rem nihil pertinent Nam conari negare, vim dęmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis. & sustinendis in aqua, id sane foret in Philosophiam, quod solecismus in Priscianum, egimus de his lib. 2. vbi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non posse; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breuiter, sed solide docuerat, ideo contra illum, qui hic miraculum nullum agnoscit (vt nec ego) tota illa disputatio, & λογομαχία, à nu. 128 vsque 149. & quæ porro subduntur; à Deo talem potestatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea plane non probantur satis. Cogit me aduersarius hic extra chorum nonnihil, vt eum subsequar. Multis enim conatur hic suadere dęmonem hoc in aquæ elemẽto non posse: quia dæmon est ex elemento aeris compactus, non aquæ; sed facilius in inuicem operantur, & possunt, quæ sunt ex eodem elemento compacta: ergo facilius dęmon operatur in aere, quam in aqua, ergo non quia potest corpora sustinere in aere, ideo potest in aqua. *Respond.* hoc tantum probare posset, quod difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat nam maior argumenti, dæmonem esse compactum ex corpore aereo; est erronea: vel saltem prorsus temeraria, & ideo moneo scriptorem, vt retractet, & legat

A quæ Scholastici ea de re, vel quæ ex illis, & ex PP. optime Molina, & Valentia. Nec ad rem pertinent, quibus fuse agit, vt ostendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus ostendisse. Non enim sequitur alia non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit. Priscos martyres idcirco diuina virtute supernatasse; id iam nos docuimus sententiam nostram roborare. Sed neque est verum nullos martyres Christi submer-

B sione necari potuisse. Legat Surium, legat Baronij Martyrol. & Annales, inueniet complures aquis suffocatos nolo immorari; quia hoc est, τὸ πάρεργον.

5. *Probatur* Conclus. quia Iudex sine causa sufficiente, & prægnante recedens à communi sententia Iuris interpretum; perperã iudicat, & proinde peccat, vt & Doctor consulens sine idoneo fundamẽto contra illam His addimus Corollaria, quæ sequuntur ex prædictis, primum iudicem; qui hac proba fuerit vsus, posse

C conueniri actione vt possunt, iniuste aliquem carceri mancipatunt. 2. Si, cum nõ adsint alia sufficientia indicia ad torturã, propter adminiculum huius probationis vulgaris reum subdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiamsi reus in tortura non fateatur, quia iniuriam fecit indebite torquendo, vt indicij à iure improbati. Quod si reos tormentorum vi confiteatur; con-

D fessio erit nulla, quia vi extorta: & iudiciũ ex ea subsecutum nullum, & sententia irrita. Et per consequens Iudex talem supplicio mortis afficiens; homicidij reus est coram Deo, quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret. Nam si casu aliquo fieret, vt laboraret ignorantia inuincibili (quod vix puto posse hodie contingere) immunis esset à peccato in foro poli: si la-

E borat vincibili, pro magnitudine, & probabilitate ignorantiæ decresceret peccatum. Hanc puto, & veram, & securam de hac aquæ frigidæ purgatione sententiam.

in 1. p. q. 55. li. 1. de offic. quæst. c. 1. ca. ne innitaris 5. & ibi. Abb. & DD de Constit fu se Ias. in auth No uissima nu. 22. C. de inoff. tes. Ant. Maria Gorat. in tract. de Commu. DD opi. l. 3. Insp. 1. & l. nec magistrat. 32. de iniur. Zirch cõmun. opi. Cen. 5. cõcl. 30. Godel. supr. n. 30. & ea senten-tiã sãguenis, et de c extunrũ. l. pen. D. de q. est cõm. DD. tes. Vtuio, et Cl. quoe sequitur Binsfel. sup et dicã de hac re ii seq.

QVAESTIO VI.

De quibusdam alijs vulgaribus probis.

QVædam est probatio per pondera, & lancem, nam in eadem Germania appedunt sagas, & aiunt eas vltra certum podus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non posse quātumuis sint proceræ, vel obesæ, hoc etiam RecKius damnat, lib. de proba. aquæ frigidæ a num. 41. Ego idem de illo dicendum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto dæmoniaco, superstitiosum esse, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expresse non prohibetur, quia est inuentum plane recens.

l. 3. fol. 62 2. Est quoddam sortis, seu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Constitut. Caroli Magni, vbi iubentur litigantes, *cruce*, aut *scuto*, & *fuste*, decertare, & in Capitulari, vbi habes, *campo, vel cruce contendant*. Ex his locis crucem fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior, sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquam eis manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sane illis locis cruci, campus hoc est duellum opponitur, & in testamento Caroli Magni apud Nauclerum. *Si accusator contendere voluerit de ipso periuro stent ad crucem.*] *Cruce*, ergo *contendere*, non aliud quam, *ad crucem stare*, *Stare* vero *ad Crucem*, quid sit nescio. nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Frisones superstitiose exercebāt, vt docet lex eorum 14. *Sortes tales esse debent, duo tali de virga pracisi, quos tenos vocant: quorum vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur; & lana munda inuoluit, super altare, seu reliquias mittuntur; & presbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnum de ipsis sortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, si illi septem qui de homicidio commisso iurauerunt, verum iurasse nt, euidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus est sustulit, tunc vnusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est, tenum, de virga, & signet signo suo, vt eum tam ille, quam cæteri qui circumstant, cognoscere possint, & obuoluantur lana munda, & altari, seu reliquijs imponantur, & presbyter si adfuerit, si vero non, vt superius puer innocens, vnumquemque illorum sigillatim de altari tollat, & ei qui sortem suam esse cognouerit rogat, cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidij compositionem persoluere tenetur, cæteris, quorum sortes prius leuata sunt, absolutis.*) Sic ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce*, non foret aliud, quam sic iudicio crucis contendere; & *stare ad crucem*, foret, conuenire cum aduersario, vt stent ambo crucis iudicio, quod forte verius.

3. Huc pertinet sortitio illa quatuor Cōstantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murgziphlo superato; quam, Bonifacius Comes Montisferati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pro numero candidatorum quatuor calices ordine collocarentur: quorum vnus solus hostiam sacram contineret, cæteris vacuis; eosq; totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiusque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigisset Christi Domini corpus, & sanguinem continēs. Sed merito post, illis pactio ista displicuit, & ius designādi quem vellet, communibus suffragijs in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, in fine Annal.

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, vt ex earū recuperatione cognoscerent, sibi delicta sua dimissa à Deo, hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorensi, de quo Marincus Siculus lib. 5. rer. Hispan. & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, & Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgosus, libro 6. capitulo 9.

Finis Libri Quarti.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

Liber Quintus.

De officio Iudicum contra maleficos, siue de processu iudiciario in crimine magiæ.

Ere Comicus. *Numquam ita quisquã bene subducta ratione ad vitam fuit. Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui; Aliquid semper moneat, vt quod.*

Nunquam te facturũ putabas: id post facis tamen. quis credidisset me, post annorum viginti felix a Tribunalibus ad Religiosam vitã transfugium, ad hanc Masuri rubricã rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus pelleat, non vt Quæsitor sedeã, vel vt Quadruplator aures præbeã: sed, vt iudicibus consulam, quibus ex librorum confusa congerie, aut vsu nimis arbitrariorum hodie iudiciorum ista minus libuit, vel licuit ad crimẽ de quo nũc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deest, nec voluntas fateor de fontibus ista hausuros non difficulter: haut scio tamen an ea methodo, & ad consciẽtiæ securitatem directione. Certe confessarius, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane pervia non inutilis opera mea fuerit: quorum potissimũ gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi.

Sequar ipsum iudicij ordinẽ, qui ordinarius: & rem in sectiones partiar, & legam, & vestigia eorum, quos ęquius me, A lius, & prudentius de latrunculatorijs hisce locutus arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios pręcipue Prosperum Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum. *uide Bar. Tegeum pract. cr. p. 1. nu 1. & Tib. Decianũ tr. cr. p. 1. l. 1. c. 1. et li. 3. c. 3.*

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo, & processus ordinarius.

B Constat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differẽtiam aliquam statui, quæ tamẽ nostro instituto parũ idonea est, ideo, vt solent etiã alij Doctores ista pro ijsdem nunc sumo, & præsuppono sortilegij, siue maleficij crimen esse publicũ, mixti fori, & commune: de quo, si à laico cõmittatur, vterq; iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus, & laicus: item esse crimen nominatũ, siue ordinariũ: eo sensu, vt habeat nomen certum, & C etiam penã certam iure pręfinitam: esse tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo sensu, quod in eo quædam obtinent peculiaria, & quod sub generali legis dispositione continetur, vt crimen lęsæ Maiestatis, aut hæresis: ad quod constat maleficium pertinere, quę est sententia Doctores communis verissima: esse quoq; crimen enormissimum, grauissimum atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantię criminum enormissimo- *vide DD in li. 1. C. si adu. de lict. & Blanchũ in pract. cri §. visis indic. uide DD in l. vlt. C. de accus. Prosperum Far. praxi cri. q. 18 nu. 60. ex communi sententia iuxta Clarum pra. crim. §. 1. Villal. et Soarez in The. com. opin. pr. cri. d. 9 18. a n. 63*

morum, apostasiæ, hæresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij: immo, & parricidij: sæpe, & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio pensare grauitatem delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimum; sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantijs delicti, quas optime explicat Prosper Farinacius: hic vero concurrunt non paucæ, primo, quod delictum est mali exempli, & cuius noxa, & cancer serpit, attestante experientia. Secundo solet nocturno committi tempore, quando minus sibi homines cauere possunt. Tertio committitur clàm, & proditoriæ; siue per industriam insidiosam: cuiusmodi homicidia sunt grauiora. Quarto solent lædere eos, quibus sunt coniunctissimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque. Quinto peccant ex consuetudine quadam delinquendi: immo quasi assidue: nam semper malum aliquod machinantur, Diabolo incessanter eas stimulante, & quotidianum pensum exigente, adeo, vt vel poculum vnum, vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cogantur, vt testantur Remigius, & alij: Sexto quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempe incendij: Septimo quia delictum hoc committunt animo plane deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensate*, quod indicat perseuerantiam complacentiam in crimine.

c. disciplina; c. nãque. c. vera iustitia, ca licet 45. d. c. rex. c. regũ 22. q. 5. l. respiciendũ; l. hodie D. de pœn. §. oportet Auth. de iudic. de causis de off. dele. scilicet de pœn.

Secundo sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa: tamen, sine grauissima causa non licet iudici pœnam a lege statutam excedere: (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quam seueritas, vt varij canones, & leges docent) nec etiam illi licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi: hanc esse Diui Thomæ sententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam bene probat Farinacius. pract. crimin. quæst. 17. num. 5, qui nu. 7. etiam docet, ex sufficienti caussa posse iudices pœnas à legibus indictas non solum minuere; sed etiam pro suo arbitrio augere: & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie, iuxta facti, & personarum quali-

A. tatem; ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quoad pœnas consuetudine, vel statuto introductas: & quando iudices iurarunt statuta obseruare: & quoad pœnas omnes tam principales, quam accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam enim non potest iudex pœnam augere, vel minuere, nisi consulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem B. reuerso, potest sententia mitigari, & puto hoc obtinere etiam maleficio, & praxis docet. sæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari, vel decollari) vt factum annis superioribus Stabuleti, in caussa Ioannes de Vaulx.

c. vt commissi. §. necnõ, de hære. in 6.

Intelligendum secundo, de iudicibus ordinarijs, & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico ordinarijs, quia delegatis hoc non licet: nisi ex cau- C. sa delegatis principium, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitrium: dico maioribus: quia minoribus magistratibus, id non permittitur; nisi cõsulto principe; vel nisi caussa, quæ mouet sit intrinseca, & cohærens delicto. Dico non prohibitis: quia si statutum expresse id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiue ad iudicem dirigerentur, vel statuto alio caueretur, verba statutorum, vt iacent, seu ad litteram accipienda non li- D. ceret pœnam mutare Dico quando id nõ vergit in præiudicium partis; quia quãdo pœna est applicanda parti læsæ, vel denunciantis, &c. non potest de hac pœna iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur: vt, licet ex caussa iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorẽ: tamen non possit mutare, in aliam mortis, vel corporis pœnam (vt puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis, E. vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnam carceris, exilij; pecuniariam, aut similes, de facto tamen, & consuetudine plerisq; in locis contrariũ constat obtinere, vt etiã in alias corporis afflictiuas, & quascumque mitiores pœnas, ex causa, commutare soleant. Secuti in his sumus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio d.q. 17.

In

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices, iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis:
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apostolicam sedem appellare.
Neque codicillos Cæsaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis.
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis.
Idem erit Dominus, iudex, auctor testis.

His suppositis ad quæstionem respondetur, nō arctari in hoc crimine iudicem ad priscas sollemnitates; neque ad ordinē illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuisse scribit Paulus Iurif. Cōsult. sed tamen teneri sequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est: eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis, siue exceptis, iura communia, & particularia locorum præscribunt, quem qui turbet, aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent. licebit tamen iudici recedere a communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando, quatenus peculiaria quędam hoc crimē exigit, de quibus postea, atque ita censeo conciliandas contrarias quorumdam Iuristarum sententias, non satis distincte loquentium.

lib. 8. D. de pub. iudic. lib. 16. C. de p.

Boini in Damo no. li. 1. et Godelm. de Lamiis l. 3.

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

Inquisitionem voco (vt solent I. C.) delicti informationem iudicis officio, & auctoritate factam; ea vel est genera-
A lis, quando iudex in genere quærit quis sit delicti commissi auctor vel socius, vel specialis, quando inquirit in personam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accusationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida sit inquisitio specialis (nam, vt generalis sit valida, sufficit commissum esse crimen tale, quod sine socijs committi non soleat) docet Farinacius (qui optime hanc materiam prosequitur) requiri sequentia; primo, vt in genere saltem con-
B stet delictum esse commissum, quod intellige quod ea peccata, quę in actum, & perniciem externam eruperunt, debent enim constare segetes corruptas, infantem occisum, &c. quoad peccata vero intellectus, vt hæresim, vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo, & huiusmodi difficillimę indagationis, nō solum potest inquiri contra eas, licet non constet de cor-
C pore delicti, sed etiam sunt condemnandæ, si dumtaxat dicant se ad conuentum delatas, vt bene Arnald. Albert. de agnoscen. assert. Cathol. & hęret. quæst. 25. & Farinac. quæst. 2. num. 26.

Iul. Clar. Pract. cri mi. qu. 3. Dā. hau. tit. de inquisi. c. 8.

Prac. cri. q. 1. cum seqq.

Secundo, vt pręcedat aliqua saltem accusatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius est, sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est. reputatur enim inquisitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis potest
D ex mero iudicis officio citra accusationem vllam institui; semper tamen necesse est, vt adsint alia aliqua loco accusationis, vt puta denunciatio, fama, vel inditia, de quibus statim.

Tertio requiritur quo ad formam, vt inquisitio sit certa, specifica, & clara, ita continens delicti qualitates, & circumstantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obscuritatem non tollatur reo defensio, ideo debet in ea explicari lo-
E cus, & tempus scilicet non dies nisi citra calumniā, ex iusta causa, id reus petat, & iudex diē sciat) sed annus, ac mensis commissi delicti, ex sententia veriore, & communiore, quoad inquisitionem specialē, nam quo ad generalem verius est, hanc expressionem loci, & temporis nō requiri, in speciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus, quæ temporis momento committuntur, non vero ijs, quę suc-

c. forus, §. iudiciū, de ver. sign. Clar. d. q. 3. Menoc. cons. 160. Gomez. variar. reso. tom. 3. de delict. 1. num. 49. Cla. d. q. 3. §. sed certe Decia. cons. 18. et alij Li. libellorū, D. accusa. Vu pellus resp. cri. 1. Bosuius de inq. n. 75 Menoch. cōsil. 100. Osasc. cōs. 64. et 66. Decia. cōs. 18

A ſucceſsiuo tractu, in quibus locus, & tempus non poteſt, ita deſignari, vt ſunt crimen læſę Maieſt. hęreſis, & ſimilia, &c. ideo idem de crimine magiæ dicendum, hanc additionem in eius inquiſitionem non eſſe neceſſariam. Quod ſi aliquæ qualitates expreſſæ in inquiſitione non probarentur, tunc ſi additæ fuerint clauſulæ, de omnibus, & ſingulis, vel, ſe non adſtringens, vel: meliori omni modo, vel crimen ſit non iterabile, (vt homicidium in eandem perſonam) vel conſtet ex cōfeſsione rei de crimine, vel quando qualitas illa vere delictum non aggrauabat, nec alterabat: his caſibus reus, adhuc eſſet condemnādus: alias foret abſoluēdus.

Menoch. conſi.100. Decia.d. conſ.18.

B Quarto requiritur præcedere indicia ipſam inquiſitionem, quę ſententia communior, & ęqua eſt contraria vero quorundam, eſt periculoſa, & iniqua prorſus: etiamſi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquiſitio ex mandato Principis, fieret: niſi tamen Princeps, non ad partis C poſtulationem, ſed motu proprio mandaſſet contra aliquem inquiri, & aſſereret eum deliquiſſe, idque ad ſuam notitiam perueniſſe. Qua tamen in re cauendum valde Principibus, ne facile talia mandata dent: faciliſsime enim circumuenitur a delatoribus Principum bonitas, atque credulitas, eosque ſępe ex nimis credulis facit crudeles, quę vero ſint legitima indicia mox videbo.

Tibe. Deciani conſ.18.n. 5. in 1. vol. Vt poſt Angel. Plot. Aymo. Rui. Cl. Cephal. Rolād. a Valle, Maſcar. & alios docet Proſp. Far. q. nu. 89.

D Quinto requiritur diffamatio, ſeu fama non ab accuſatoribus rei, ſed ab alijs quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa iſtud quintum requiſitum, an ſemper neceſſarium ſit famam precedere, etiam quando alia ſuppetunt indicia. Nam Dd. videntur nimis generaliter loqui, & conſuetudo eorum dictis parum conſentanea videtur. Putarim poſſe illos conciliari, vt dicamus ſi ſint alia indicia ſufficientia, & legitima, E non opus eſſe diffamatione, in ſpeciali quidem inquiſitione: ſi deſint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquiſitione ſpeciali. Sed ſi incipiatur ab inquiſitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur neceſſarium, vt pręcedat diffamatio: ſicut ſolet practicari, (teſte Claro:) quia commiſſo aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a ſpeciali contra aliquem inquiſitione incipientes, ſed a generali informatione, & inquiſitione, quis illud delictum commiſerit? ſi negent, an ſciant aliquem diffamatum de delicto illo commiſſo? & ſi aliquem huiuſmodi teſtes nominent, tunc contra hunc ſpecialem inſtituunt inquiſitionem, ſi aliqua adſint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quę indicia ſunt loco diffamationis.) ſi ſufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus: ſi capi non poteſt, monetur, & citatur ad comparendum, & ſe expurgandum: ſi non comparet, in contumaciam bannitur, quæ omnia eſſe praxi recepta, & iuri rationique conſentanea docet optime Proſper Farinac. Et ſic poſſet iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquiſitionem, non attenta diffamatione in caſu quidem propoſito.

Sic intelligendi Dd. communiter loquētes quos refert Far q.1.n.5. maxime Rolādus a Valle conſil.57 vol.4. Cl. reprehendēs. Pra. cr. q.6. v. preterea ſcias.

De opere q.9. circa fin.

Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis quærelam, atque accuſationem: quę eſt communis ſententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet, tum accuſationem ſupplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus.

Debet autem hęc fama primo eſſe orta a fide dignis, & non maleuolis perſonis, vel futilibus. debet eſſe vehemens, & quaſi procedens ex ore partis populi maioris: debet de ea conſtare per teſtes, ſaltem duos omni exceptione maiores particulariter ſuper fama receptos, & examinatos. Hęc certa ſunt ordinarie in criminibus cęteris. Nam in hęreſi, &c. lęſę maieſtatis crimine, quidam limitant, & famam dicunt non requiri, ſed reuera exiſtimo, etiam in his criminibus, idē obtinere, vt fama requiratur, niſi eius loco adſint indicia, & præſumptiones, quod ſatis aperte indicat Simancas, a Proſpero in aliam citatus ſententiam, idem ergo cenſuerim de crimine Magię. Super infamia autem inquiri poteſt ad ſolam denunciationem viri probi, & cum reperta fuerit infamia, tunc poteſt procedi ad inquiſitionem de crimine.

d. q. 6. v. ſed certe ex quotalis poſtulatio.

Vid. Proſp. Farin. ſup, n. 1.. in prax. hære. tit. 22. de inquiſ. ord. n. 6. & 7

Sexto requiritur, vt is, contra quem inſtituitur inquiſitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi abſolutus, vel a Principe gratiam delicti obtinuerit, vel etiam de illo non fue-

Duēnas reg. ..8. & Clar. ſup.

fuerit condemnatus pęna condigna delicto, & non leuiore. idemque dicendum etiam si absolutus esset a iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis, si sit tamen diffinitiue absolutus, & non dumtaxat, (vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicij. Limita hæc primo: nisi qualitas, quę in secunda accusatione, vel inquisitione de nouo additur diuersificet delictum (verbi gratia, ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimen Magiæ,) nam in hoc, si fuit punitus a iudice sæculari non poterit iterum puniri a iudice Ecclesiastico; nisi iudex sæcularis minorem imposuisset pęnam, quam par erat, & quam iudex Ecclesiasticus potuisset imponere.

Gomes. tom. 3. de delic. c. 2. num. 27. Foll. praxi crimi. Can. c. 35 nu. 8.

Si vero ante fuit damnatus a iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pęna condigna delicto, vt potest sæcularis iudex, ideo semper in his poterit iterum conueniri, & damnari abs sæculari iudice; quæ verissima, etiam quando loquimur de pęna ordinaria, & principaliter ad puniendum delictum irrogata.

¶. felicis, § per hoc de pęn. in .optime hoc docet Gomes. d. c. 1. n. 40. et post plurimos Farin. qu. 4. an. 7.

Tertio nisi collusio, & præuaricatio accusatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iterato poterit inquiri.

Quarto si fuerit absolutus, vel condemnatus probabiliter, & verisimiliter ignorante eo, qui suam, vel suorum prosequitur iniuriam, quod procedit dumtaxat si sit graue crimen, & magna causa.

Quinto nisi sit absolutus, non diffinitiue, sed ab obseruatione tantum iudicij, vel relaxatus sub fideiussione de repræsentando, vel si purgauit indicia per torturam. his enim casibus poterit, superuenientibus nouis probationibus, aut indicijs, iterum in ius duci, id tamen intra tempus a iure ad hoc, vel consuetudine præstitutum, & iure quidem ciuili non distinguitur inter eundem, & alium accusatorem; ius vero Canonicum, id alteri permittit, veteri vero, siue eidem accusatori hoc non permittit.

vid. Prosp. d. qu. 4. prosp. nu. 26.

Quæri solet etiam de transactione, quando illa impediat nouam inquisitionem, vel processum? breuiter ex eodem Prospero respondetur. Si remissio delicti

vid. Prosp. supra nu. 30.

A publici sit habita per transactionem (suppono licitam) cum parte: poterit non ab illa, sed ab alio auctore, iterum impeti iudicio (quia sententia facit ius, quoad omnes, non autem transactio) multoq; magis a fisco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem processum prosequi, vel iterum de nouo procedere (aliud. n. est ius partis læsæ, aliud ius reip. lęsę) & in criminibus attrocibus hęc trāsactio nihil debet diminuere de pęnæ ordinariæ grauitate.

Supr. a nu. 31. & qu. 5. per totam.

B Cæterum si transactio, vel compositio facta fuisset cum ipso fisco, vel iudice, tūc quia pecunia soluta successit in locum pęnę: non posset iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimode de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel ex probatione iudiciaria: tunc enim non valeret ista per iudicem laicum facta compositio, & esset omnino illicita iudici, si sit facta post sententiam, dico *constaret*, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quando reus exciperet de nullitate processus, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedendi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *si sit facta post sententiam*: quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: si ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex nō peccat. 2. limitatio est, si reus primum hoc delictum commiserit, poterit iudex sic componere: non vero si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum, vel alia patrare. tamen si de facto ante sententiam iudex, cum tali facinoroso componeret: verisimilius est valituram compositionem: licet ipsetum peccaret. 3. limitatio, dummodo prius, cum parte inierit reus concordiam alioqui hanc præcedens concordiam cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus, & euidens, non tacitus tantum, vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed bene respectu fisci transigentis, 4. limitatio, si hæc transactio

A ctio foret inita in criminibus, super quibus transigi non potest, vt sunt læsæ Maiestatis diuinæ, & humanæ, raptus virginum, & similia. super quibus, vt valeat transactio consulendus primo est ipse Princeps: & his criminibus annumero sortilegium hæreticale. 5. limita fore inualidam compositionem reo, si iudicis fraus, dolus, collusio, aut corruptela interuenisset: vel si metu eam à reo extorsisset.

B Quoad gratiam delicti factam à Principe, Prosper fuse admodum, sed in hanc sententiam: differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem nō extinguere crimen, sed tantum iudicij instantiam, ideo transacta lætitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra 30. dies potest accusator de nouo accusare: & ideo hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam vero Principis fieri C cum causa, & crimen exstinguere, quare si princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauissima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carcerotos quoque, & condemnatos.

q. 6. per to. et Oddo. Perusinus optime l. 2. de restit. de integ. q. 91. et seqq.

Sit regula. *Semel a Principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab D vllo iudice molestari.* Hæc facultas gratiā criminis faciendi competit Principibus superiorem non recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura: item Baronibus, & feudatarijs, si fuerit illis in inuestitura expræssa concessa: quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij: non puto hanc potestatem accipere, nisi cætera regalia iura ijs concedantur: & sic practicatur in Frācia, & Hispania, vbi hoc ius soli Regi est re- E seruatum. Nō tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Nō potest enim nisi prius parti læsæ sit satisfactum. Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri: ideo licet in foro externo non sit, qui absolutam, hanc Principis potestatem impedire possit, in conscientiæ tamen foro hoc faciens peccat, nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem rei-

apud Prosperū, et ipsemet sup nu 8 Prosp. late a n. 18 maxime n. 25 post D. Th. 2. 2. q. 67. a. 4 et Plu. mox citād. n. 55 opt. hoc docēt Bapt. Plotus vol. 2 cons. cri. vari. cōf. 73. a n. 46 Plaza in epit. de dict. c. 10.

publ. maximam, quod cum de assassinis etiam DD. concedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius sit Principi. Rarius tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ superat: rarissime quoque legimus bonos Principes hac vsos potestare. Carolus V. Imper. Agrippę pœnam mortis non indulsit, sed cum is effugisset, exilium irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triscalino, vt socios proderet, vitam. & libertatem permisit, non sine bonorum offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiam concessisset, licet illa foret nulla, tamen deberet reus illa vsus a iudice absolui, & relaxari, ne sub fidei publicæ prætextu decipiatur, & sic practicari in Italia, & Hispania docent grauiss. scriptores, apud Prosperum Farinac. qui illos sequitur. quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionem. nam sic semel apprehensus, & tunc relaxatus, deberet cōmune fieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem, & pœnæ obnoxium: quod si negligeret posset à iudice capi, & puniri. Tunc enim vnica illa ratio praxis huius plane cessaret neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clare proponant, an quoad primam tantum apprehensionem, an quoad seqq. quoque loquantur, & publice intersit delicta puniri, omnino arbitror conscientijs indicum, quod dico tutissimum fore. Hoc de sexto requisito.

Flo. sup. los Lud. Deci. Lucen. 15. Lud. Peguer. decis. crim. num. 11.

Bos. Cla. Vulpel. Ludo. Peguer. Farinac n. 27. q. 6.

Septimo requiritur in hac inquisitione, quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente; quem cōstat in hac materia esse tam Ecclesiasticum, quam sæcularem iudicem, item fidei inquisitores: quibusdā tamen casibus quos bene Simancas ponit Imprimis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicā abnegare, vel saltem ea dicere, & perpetrare, quæ sapiunt heresim, ideo ab Innocent. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificibus, hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum. De sortilegijs proprie dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere nisi sor-

In prax. Inquisi. c. 11. et c. 8. Sil l. 3. de Strigim, et dæmo. admi. c. 11. Picus li. 3. Dia. Strix. Bullas horū edidit simul Binsfel. in tertia edit. libri de cōfes. malef. Bulla Iulij II. meminit Picus supr. c. accusatus, §. sane de hæret. in 6. c 1. 26 q. §. c. illud 26. q. 2. d. §. sane Halens. p. 2. q. 184.

sortilegia hæresim saperent manifeste: videlicet si quid impium,& hæresim præ se ferens admisceretur, vel si crederet sortilegus aliquid diuini in esse sorti. Idem dicendum de coniectoribus suspectis reliquis, qui facile in infidelitatem incidunt vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certo scire, vel abutuntur sacramentalibus. In cæteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt: nisi quando sapiunt aperte hæresim: vt baptizare scienter iam baptizatum, vel baptizare imaginem: quoad superstitiosos vero magos: quia (vt ait Cyprianus *libro de duplici martyrio*) *qui magicis artibus vtuntur, tacite Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus*: vixque fiat, vt non vel hæreticum quid credant, vel hæresim sapiens faciant; ideo vix vnquam incidet vsus talis, quin contra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quoscunque iudices compellere, vt ad se mittant acta contra hæreticos huiusmodi magos facta. In omni vero iudice illud commune hic quoque est, vt reus debeat esse subditus iurisdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis, vel etiam ratione conuersationis per decem annos in aliquo loco, & non minoris spacij, idque de delictis tantum commissis alibi durante hoc decem annorum spacio: quia tam longa conuersatio domicilij effectu rationem habet, operari tamen hoc non potest, quoad delicta prius commissa. Sunt, & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostra materia minus considerandæ sunt, quia vix vnquam, vt dixit Sortiariæ nostræ carent hæresi: hæretici vero coram pluribus iudicibus ac diuersis iudicijs possunt conueniri, & vbicunque locorum reperiantur, possunt à loci iudice puniri ex communi sententia praxi recepta: habet enim hæresis crimen causam in se continuam, & successiuam, & ideo vbicunque hæreticus versatur ibi delinquere censetur: quæ ratio in sortiarijs efficacissima est, quę vix pedem, sine loci damno, & nouo crimine vspiam figunt.

Octauo requiritur in sortilegijs, & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus vt intra 20. annum à crimine desito, inquisitio instituatur: nam spacio 20. annorum reus præscribit ex communiore, & veriore sententia: sed quando maleficium vel sortilegium coniunctum est cum hęresi, nulla temporis præscriptio reum potest iuuare, immo, & post mortem, heresis, poterit inquisitio institui: immo etiam quandocunque tam graue est maleficiū vel sortilegia superstitio, vt exceptum, vel enorme crimen censeri debeat, poterit quandiu viuit reus inquisitione pulsari, & quando fuerunt apostatæ vel hæretici, tunc etiam pęna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab heredibus est luenda; vt puto; vsque ad annum quadragesimum, nec minori tempore præscriberent, hæredes, quantumuis in crimine læsæ maiestatis humanæ quinquennio pręscriberent. Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, siue à delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pęnæ diminutionem de ipso delinquente sumendam: ratio est, quia in his criminibus, nulla pręscriptio potest reo suffragari, vt bene Farinac. dicta quæst. 12. num. 90.

Nono requiritur, secundum ius commune, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula ista fallit in criminibus exceptis; immo de consuetudine, etiam in alijs criminibus potest formare inquisitio contra præsentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non.

SECTIO III.

De indicijs optimis, ex quibus, iudex in hoc crimine tuto potest procedere.

Constat eo clariora, & verisimiliora, & propinquiora requiri indicia, quo actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad cōdemnationem, quam ad torturam, ad torturam, quam ad capturam, ad capturam, quam ad inquisitionem. hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno tractat. de indic. 2. parte quæst. 6. numero quarto; & Bosio titul. de inquisit. numero 61. quod etsi improbetur alijs, tamen reuera est consentaneū plane rationi, nec video cur corruptela vo-

Glo. & DD. in c. accusatus, §. sane de hæret. in 6. Old. cōs. 210.

ca præsidentes c. vt officiū §. denique; c. vt commissi de hære. in 6. c. cū Bertoldus de re iud. l. 1. C. vbi de crimi. agi opor. ca. si diligent. de foro cōp. vide Cou. pra. qq. c. 11. n. 3. Bossius de foro cōp. num. 72. Farinac. q. 7. nu. 5. & seqq. c. per hoc 1. §. debe. in 6. Gabr. l. 2. ti. de iud. concl. 1. num. 19. Duen. reg. 378. Nouel reg. 200. Arna. in tract. de

agn. asse. Cath. & haret. q. 25. Penn. in direct. inquis. schol. 45 post multos, Fari. q. 7. ti. 9. vide Farin. q. 10. in pri. & q. 1. lim. 8. vide Fari. d. q. 10 nu. 29. & 37. Marsi. in l. qui falsā, §. 1. n. 1. D. ad l. Corne. de fals. Carrer. trac. de homi. §. 28. n. 7. post Peregrinū de iure fisci. li. 4. Farinac. d. q. 10. n. 76. cap. 2. de præscr. in 6. l. 2. C. de apostolat. vide Gomez. 3. p. de delict. ca. 1. n. 8. Far. q. 25. nu. 159. post Cla. Fari. q. 1. nu. 6. & nu. 1.

Claro q. 20. nu. 3. Rol. & Valle. & a. qs.

vo-

vocari debeat, docet hoc bene Farinac. dicta quæst. 1. numero 47.

Constat secundo quod indicia quædam sunt leuia, quædam grauia, quędam grauissima, & leuia, suspicionem gignunt tantum, vel ad summum simplicem præsumptionem; grauia vero, gignunt, aliquid vltra simplicem præsumptionem, minus tamen semiplena probatione; grauissima vero gignunt semiplenam probationem; vt minimum.

Cla. sup. nu. 1.

Constat tertio quæ sint læuia, quæ grauia, quæ grauissima, hoc ordinarie pědere a iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, personarum, & rerum circumstantijs trutinitatis quæ indicia ad quid sufficiant; quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ.

Conrad. Lā cel. in pract. de inq. n. 33. Farina. 8 n. 45. Farin. supr. Binsfel. in l. ul. C de male.

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, sed puta duntaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus: in qua si vocati, & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio: sine indicijs vero vllis, non liceret incipere a speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum, si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus. nam hic defectus non inualidat, nisi reus opponat.

Clar. q. 5 vēr. sciās etiam.

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittendam reo inquisitionem, siue ad eum citandum prò delicto, necessaria sunt indicia grauia. Quoad capturam, si fiat tantum, ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio: sufficiunt leuia indicia, si vero fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. An torturam mea sententia sufficiunt indicia plusquam grauia, & arbitror a Claro grauia vocari, quæ communiter grauissima: sanè vt docet Farinacius ea deberent esse indicia, tam vrgentia, & certa, & luce meridiana clariora, vt iudex sit, quasi certus de delinquente, & vt nihil aliud ipsi desit, quam rei confessio, quod intelligendum non in genere probationis, sed in genere indicij; hoc

Fr. Becc. cōs. 70. n. 26. l. 2. Io. Mar. mōticell. pr. cri. reg. 1. Fari sup. n. 49. Cl. nu. 2. & 3. Farin. n. 38 Osa scus cōsi. 64. nu. 5.

q. 16. n. 3.

A est, quę sint apta ad plenè persuadendum animum iudicis, non tamen ad plenè probandum. stat enim iudicem esse persuasum de culpa rei, & reum esse noxium etiamsi hoc non plenè probatum, quia deest confessio rei, vel aliqua alia probatio, quando ergo iudex sic putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturā, sed si haberet plenas probationes tūc deberet procedere ad cōdemnationem.

l. fi. l. aditos, C. de prob. l. qui sen. C. de pen. l. fin. C de cust. reor.

B Hæc indicia volunt Doctores debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota (verbi gratia, quod testes deponant de ipso delicto, vel de visu) sed intelligendi sunt, quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatū alijs indicijs. ordinarie enim debent indicia remota, grauia probata esse per duos testes, etiam in crimine hæresis, nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores: ad inquirendum vero sufficerent

Cl. q. 22. in pr. Fa. q. 37 n. 13 & seqq. Gomes l. 3. de deli. c. 13. n. 18 & 19.

C non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia, hæc remota (de quibus tantum agimus) testes debent isti esse non singulares, sed contestes, siquidem indicia sint plane remota: si vero sint non multum remota: sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficient. maxime quando hæc testimonia, omnia sub eodem crimine, quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid pe-

vide Farin. n. 36.

D nentem sui ianuæ limine: & equos postea mortuos, alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proijcientem puluerem, & subsecutam tempestatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideo hæc singularitas adminiculatur potius, quam obsit, Alexand. consil. 13. lib. 7. Gomes. 10. 3. cap. 12. nu. 12. Minsing. obseru. 100. centur. 2. Andr. Gail. libro 2. obser. 66. optime loquitur hac de re Simancas in prax. tit. 35. 4. numero 34.

E Proxima indicia etiam requirūt duos testes, quando non sunt immediate de ipso delicto, sed de adminiculis proximis: sed si sint de ipso delicto, ad torturam sufficit vnus exceptione maior. Farinac. optime nu. 41. qui etiam seqq. numeris multa ponit dignissima obseruatu.

Sed nūc veniamus ad singula indicia. Primum ergo est, Indicium per testes.

Sufficit

Sufficit autem in hoc crimine vnus testis, ad inquisitionem particularem instituendam, etiamsi sit alias inhabilis: sed si sit testis legitimus, & exceptione maior est sufficiens ad torturam, iuxta Clarum, quęst. 21. num. 2. cuius dictum nimis indistincte vsurpat Godelman. lib. 3. capite 3. num. 13. tu explica. iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. Indicium est Nominatio Socij Criminis: hoc etiam indistincte ponit I. C. ille Francofurt. more suo; sed accurate punctum istud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet, poterit legere: vt & Prosperum Farinacium insignem I. C. Sciendum communem esse DD. sententiam, maleficos, & mathematicos de consocijs interrogari, & torqueri posse: & quod & iure ciuili cautum, & omnium praxi receptum est: immo, & iudicem teneri interrogare, & reum in conscientia teneri denunciare socios; quos nescit, immo præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine: est sententia Theologorum. Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iustitiam, quia non occurrit, & impedit mala reipublic. & priuatis inde imminentia, quæ tenentur impedire: & idcirco tam priuatis; quam reipubl. eum teneri ad restitutionem omnium damnatorum inde redundantium, vult communem esse sententiam Theologorum (vt est) Binsfeldius: qui addit ex Soto, & Nauarro, teneri etiam confessarium huiusmodi reos admonere, vt socios non correctos denuncient, quod si nolint facere, non debere eos absoluere, si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquem ex socijs esse conuersum, neque periculum esse, ne ad vomitum redierit, vel sit rediturus: tunc non posset illum nominare, nec non confessarius, volentem talem nominare posset absoluere.

Binfeld. de cōfes. malef. memb. 4. Farinac. de indic. et tort. q. 43. l. fin. C. de malef. vide Fari. d. q. 43. n. 67. D. Th. 2. 2. q. 70. artic. 1. ad 2. Caiet. to. 1. tractat. 31. resp. 5. ad Cherub. et ad dict. art. 1. Castr. Sot. Angl. Nauar. citati à Binsfel. supr. fol. 284. cum seq.

Sed quædam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab vno complice, de hac enim hac sectio. disputo: non de facta à pluribus, de qua res est certior) sunt explicatius tradenda. fuse docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denunciant; frustra enim adstringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantam, & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam præsumptionem contra socios, si sequentia concurrant. Nempe si non sit defectus in persona, qui eleuet fidem. huiusmodi autem defectus raro contingit. Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices: ideo minus fidei meretur eorum testimonium, quam virorum bonorum: admittuntur tamen ad denunciationem, & testimonium, quia vix possunt alij haberi, & malefici non solent hoc crimen nisi coram complicibus committere, & solis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, est iuris positiui: ideo lex potest in eo dispensare ex iusta causa, vt fecit. debet tamen iuxta nonnullos, hæc complicis denunciatio esse facta in tortura, eo quod cum sint infames parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc sententiam quæ tamen communior videtur, Simancas, & ait eius auctores sine lege, & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet capit. illi 5. quęst. 5. & hoc satis colligitur ex Carolina constitutione, quæ in imperio seruanda est. Nec Simancæ opinio alibi locum habere potest, nisi forte, vt ex dicto socij extra torturam procedatur ad inquisitionem: nunquam, vt ad torturā: immo non sufficeret, si reus statim, ac tortura depositus erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suæ depositionis: nec sufficeret prima tortura, in qua reus suum delictum confessus est, sic Clarus, §. vltim. quæst. 45. Antequam vero specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illius in tortura, in qua suum crimen fassus, factæ, debet eandem depositionem sponte ratificare, non secus, ac ipsam principalem delicti confessionem, Marsil. §. diligenter, num. 153. Carrer. de indic. & tort §. octauum indicium, n. 17. & 22. postea poterit corā nominato, ad cōfirmationem suæ confessionis: & vt socios magis afficiat, & vt defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum subdi torturæ sed admodum leui. Sic post Boer. Boss. Vulpel. Clarum, Farinacius quæst. 43. num. 139. qui testatur, sic Romæ practicari. Itē requiritur, vt nominator nihil iræ, vel ran-

est communis DD. in l. fin. C. de accus. et c. 1. de conf.

Camillus Campegius, ad Zach de hær. c. 9 Menoch. de arbit. casu 474. num. 50. Mascar. de proba. vol. 3. concl. 1311. no 38. Annot. in Zachez c. 2.

A

rancoris habeat, vel odij cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere, & cuærere: nam inimici nominatio nullam fidem faceret, ita sane si sit grauis inimicitia. tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege, vel statuto posset tolli. Minorennium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora, & plura accedant indicia: fœminarum, propter sexus infirmitatem, & leuitatem, plures denuntiationes sunt necessariæ, quam virorum,

Gigas de crim. læs. maiest. c. 7 num. 6. Grãma. cons. 38. nu 3. Ancha. in c. pastor. de re iud. Barb de test. n. 42 Ph. Frãc. & aliĩ. vide Cl. §. fi. q. 24.

B

puta: exempl. grat. trium, vel quatuor pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes, & liberos. Secundo requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit veneficum *de socio* aliquo in indiuiduo, sed in genere, *de socijs*, non de hoc, vel illo: quia hoc foret suggerere, non inquirere, & hoc cauet Carolina constitutio: sed alij DD. volunt hoc procedere,

est cõmunis, vide Binsfel. l. 1. mẽb. in princ. sic post. Gome. & Vuesem Godelm.

C

quando non concurrunt alia indicia, vel præsumptiones contra singularem personam; nam si aliqua indicia, vel indicium, aut præsumptio contra personam in specie, siue in singulari concurrerent: tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem: vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc, vel illa fecistis? quod tamen explicandum ex Farinacio. scilicet duobus casibus tantum, etiam in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de consocijs.

plurimos citat, et sequitur Bins. sup in cõcl. 1.

D

Nempe quando reus dicit se cum socijs deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Item quando contra certam personam adest præsumptio legitima, & valde clara, siue indicia tam manifesta; vt vere per illa dicantur constare ipsum esse delinquentem. Sic (ait Farinac.) vide seruari à iustis, & bonæ conscientiæ iudicibus, d. quæst. 43. num. 133. Tertio requiritur ex parte criminis,

E

vt nominans diligenter sit interrogatus de omnibus circumstantijs: *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* nec enim aliter posset procedere ad inquisitionem, & torturam ex tali nominatione, est omnium, & d. Carolinæ. Quarto requiritur, vt inquirat à vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata, vel suspecta habita, sic Constitutio Carolina: & sane est ex adminiculis necessarijs, vt post docebo. Quinto, vt reus in sua nominatione non vacillet, aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali tortura, vt docui, & statuit constitutio Carolina. nam deponens varius non modo ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium præbet, vt ex communiore sententia receptum; & merito. quia deponens varius periurio non absimilis est. Sexto requiritur, vt nominans iusiurandum præstiterit se vera fateri, & vere nominare, qua in re tuta, & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrõtatione cum nominato: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli, quos merito refellunt Men. Clar. & Far.

Far. sup. 187. et se. Mars. in prac. d. §. diligenter a nu. 62. Mar. sup. Ant. Gomez. to. 3. c. 2. num. 18. Blanch. et alii. vide Farin. supr. nu. 44. et Lud. Peguer. decis. crim. 5. nu. 28. et 34.

Ad torturam denunciati, seu nominati ab vno complice sufficient hæ conditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & DD. hoc negantes loquuntur de criminibus non exceptis, ideo si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi obseruatur: idẽque obtinet quoad alia indicia, & præsumptiones adminiculantes. Putant quidem DD. etiam sine vllis adminiculis alijs ad torturam, sufficere nominationem vnius socij, ita Gomez & Blanchus, ex male intellecto Salyceto, sed eos optime refellunt Menoch. d. cas. 474 numero 46 Bertaz. in consilio 34. numero 8. & 25. fol. 2 Farinacius supra numero 9 iunctis num. 147. & 155. ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna, & vrgentia, vt bene monuit Mascardus libro 3. de probat. conclus. 131. numero 14 iuncto numero 35. quæ cum vno solo complice. Non nullam harum conditionum me exigere; si sint nominationis plurium complicum: & quando tantum est vnius, requirere aliquarum istarum, non omnes, non auderem facia alia vsurpare: quam à iure suggesta, & bene commemorata per Farinacium. 1. Si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valde

Bald. l. quoniã liberi n. 2. C. de test. Grã. cons. 1. et consil. 35. Nat. cons. 298. v. Post Boe. Pap. Bos. et alios Cl. § fi q 1 et Farin. supr. nu. 41. Men. de arbit. iud. cas. 474. bene Binsfel. sup. cons. 6.

nu. 163

de grauem, quia tunc habet plusquam semiplenam probationem, non tamen facit iste testis plenam tunc probationem vt male putarunt multi recentiores secuti Calcaneum, hoc temere affirmantem. nam potest dici plene probatum, vel reus conuictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. Si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimum duo: hi enim faciunt præsumptionem aliquam. 3. Si accedat inimicitia grauis nominari cum occiso, vel damnificato. 4. Si accedat fama contra nominatum. Sed hoc indiget explicatione. Nam fama vehemens; si fuerit orta à personis honestis, & fide dignis: sola sine alijs adminiculis facit indicium ad torturam: vehemens autem censetur, non ex numero testium (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis. nam si causæ, seu coniecturæ vnde orta: sunt verisimiles, graues, & vrgentes: censebitur esse vehemens, secus si non orta sit nisi ex leuibus friuolis, & non probabilibus, neque tum sufficerent ad torturam. si non sit vehemens fama: tum si non est orta a personis honestis, & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) scio variatum sententijs: existimo tamen si fama orta sit post incarnationem, vel accusationem, famam non adminiculari, vt bene Farinacius docuit: sed si orta fuisset ante accusationem, & incarcerationem, probabilius puto (saltem, vbi non viget Carolina constitutio, quæ repugnat) famam huiusmodi adminiculaturam: vix enim potest in hoc crimine famæ initium ab alijs, quam complicibus, oriri: & sic intelligo atque recipio sententiam Binsfeldij, in l. fin. C. de malefic. indicio. 6. & hoc obtinere in omni re turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, alea, lenocinio, & simil. fatetur Farinacius d. quæstio. 47. num. 160. Quæ autem requirantur, vt dicatur vere esse fama, post videbimus. 5. Si accedat, cum dicto socij criminis fuga nominati ob metum non iustum, vel suspicionem non vehementem; inquisitionis contra eum formandæ; ante accusationem formatam; vel antequam ad actum indicij aliquem sit processum, coram iudice non

Consf. 100. nume. 4. Aym. Crauet. consi. 178 et Tiber. Decian. consi. 18. Menoch. d. cas. 475. Ceph. cõsilio 140. Ioa. Maria Montice reg. cr. 4. et 5. Cl. §. fin. q. 22. Cel. Gra pet. Mõt. sup. T. b. Decia d consi. 18. li. 1.

egregie Fari. hoc doces q. 47. an 28

An. Gail. l. 2 obser. 100. nu Mynsfe. cen. 5 ob ser. 98.

A inclementi, aut solito procedere non temere, neque præcipitanter: his enim casibus, si iudicium deserat, neque citatus compareat, vel absentiæ iustas causas adferat: vehemens oritur suspicio: sicut etiam quando seruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus, & sine effractione aufugit: nam si indebite carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fuisset, non tamen fuga hæc enim facere, pro confesso haberi. Sed de fuga mox

B plura. 6. Si accedat stricta amicitia, & assidua conuersatio nominat cum nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præsumptionem participationis in crimine. 7. Si accedat secreta collocutio nominati, & nominantis, ante crimen commissum habita: verbi gratia, antequam segetes destruerentur, puer necaretur, &c. 8. Si accedat superstitio nominati: vt si vsurpauerit res, facta, vel verba, quæ sapiant incantationem: exempla sunt, si

C artem magicam alios docere sit conatus, si olla cum vnguentis magicis, vel cum buffonibus, vel alia instrumenta huius perfidiæ in ædibus eius sint reperta: maxime si libenter magicus in domo eius repertus sit, cui superior potestatem habens, & in bonum finem id non concesserit: item si quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit subsecutus, maxime si qui minatus consueuit minas exequi, sed necesse est quędam

D hic concurrere, vt dicam postea. Item si nominatus inueniatur in stabulo, aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium postea subsecutum fuit. Item si quis feram vulnerasset, & in eodem membro mox vulnerata inueniatur persona, de hoc crimine infamata: vt in Lycanthropis sæpe accidit, & nuper hic in Belgio mihi retulit euenisse quiddam permirum Nob. & spectatæ fidei vir, Vanderburchtius

E Decanus Ecclesiæ Mechliniensis. Municeps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepũt multæ aues ex obscænis, corui, & picæ, in arbore prope viam. Sclopum collimat, & displodit: visus sibi vnam certo ictu percussisse, & decidisse de ramo, reperit solã ferream clauem de cingulo muliebri delapsam, capit, & domum rediens narrat amico, & num nerit clauem: quærit? respondet

Con. nar. resol c. 2. Rolan. a Valle con sil. 7. nu. 47. tom 1 Sic. sent. comm ex plic. Far. q. 43. nu. 147. & n. 177. & hãc etiã probat bene Binsf. sup. ind. 5 Fari. a n. 176. Carolina const. 2. 44 ibid. Lud. Rösing 323. Meno. & aliĩ quos sequitur Bins. ind 8. bene adaens hoc indicium esse vehementissimũe: em plures iu ciatas d fert Bap. Zilletus consi cri. 79. Binsf. indic. 4.

spondet alter se nosse, clauem vicinę domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuā clausam, inserunt in seram clauem recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias, ingressi Matrem famil. inueniunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certissimum, versabatur anno 1587. Calceti, (quando fælicibus auspicijs Sereniss. Archiducis Alberti vi expugnatum, a *Catholici Regis*, militibus tenebatur) apud Pontem Nuleti duo signa VValonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses, tum hostes, tuebantur, sub vesperam sudo cœlo Procubitores duo vident nubem sub nigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorū, quos nulli videbant. tum alter audacior: quid hoc rei est: satin securi? Si videtur, librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur socius. cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, bene obeso corpore, & media ætate, femur traiecta duplici vulnere capta, se mentis impotem simulabat: nec fere aliud adloquentibus referebat, quam: *Hostesne, an fœderati*? quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere sese. maneant increduli, quia nec oculatis, quos possem plurimos adducere, credēt: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiuerunt: & quosdam interrogauerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideo non vera, vere illi, & recte. An audeant profiteri se, quæ in domestico conclaui gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minus gesta. Capiant, & alia quæ alij oculati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciarijs Sacramento Veritatis adacti professi fuere. verbis ipsis Nicolai Remigij Quæsitoris proponam.

Est Girumcuriæ (inquit) *in Vogesorum prouincia castellum satis firmum*, [e cuius summa arce cum tegularum aliquot ordines fulmine essent deiecti, Sebastiana Picarda non multo post (nempe X. Kalen. Nouembr. 1580.) in eo pago sortilegij rea forte, & id apud iudicem professa est dæmonis, suaque simul opera esse patratum. Cum enim (inquit) è nube vna in illam proruissemus, eo consilio, vt funditus eam euerteremus, non fuit A tamen in nostra potestate id ex se: sed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus, vt esset, quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur, Cuninus quidam nomine, magistratum in D. Clementis fano Roncaij, vbi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cęlumq; iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat, sed dum ad eam se B instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eā, quæ septima loco adhuc stabat, totam seu vnguibus laceratam, ac discerptam. Cum iam multo magis properaret, amissis etiam præ festinatione pileo, ac instrumentis ijs, quæ tum manibus gestabat, ecce, de integro audito fulminis fragore, illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat hærere mulier, quam (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerarat. C Eam igitur consideratius intuens, cognouit è vicinia esse vetulam, quam illico sic cœpit verbis increpare: Tune pessima ea es Margareta VVarina: ad quam quātum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit? vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa: Ignosce mihi hoc quæso, ac cælatum habe, quod nunc vides? faxo, si hoc ita de me pro merueris, vt nunquam a me tibi, tuisque vel minima oriatur iniu- D ria. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio, quod iure iurando apud Quęstorem sanctissime firmauit: sed etiam ipsius VVarinæ agnitione, & extra tormenta sæpius repetita, & in ipso vitę vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quęstionibus capitalibus, eorumq; qui eas exercuerunt fida renunciatione compertū habeo. Coorta enim magno fragore, toni- E tribusq; tēpestate, qui armenta, reliquosq; pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quę est in Vogesorum præfectura, pertinet) se, vt in operto essent in proximas siluas abdiderant: ecce vero illis ex improuiso visi sunt duo rustici, summis arborum, quæ proxime stabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoq; animis consternati, vt facile indicarent illuc

non consilio, sed casu atque in auspicato aliquo impetu eo deuenisse. Tum autem vestitus fœditas atque deprauatio, quasi per lutum, sentesque omnes fuissent raptati suspicionem adaugebat, eo loci a magistello suo eiectos detrusosque fuisse, postquam is eos hac atque illac more suo traxisset. Confirmabatur, & id eo magis, quod cum illic tanto temporis spacio consedissent: quantum satis esset ad probandam asserandamq; oculorum fidem. momento tamen, aduertentéque nemine dilapsi apparere desijssent. Tandem, & dubitationem omnem amouit, quæ non longo post tempore subsecuta est illorũ ea de re spontanea, atque armentariorum verbis confirmata confessio, cum ad interrogata ex vinculis responderent. Est etiam villa, quæ se Bellimonte Vitellium contendentibus sinistrorsum ostendit, ibi in summum tectum cum fortè, & ijsdem è procellosa nube præcipites decidissent, magnaque difficultate Rotanrius (id erat alteri nomen) efficeretur, quem admodum ex tam arduo loco se incolumes possunt in terram demittere (nam, & earum rerum adhuc erat rudis, & insolens, hæcque illi ad infanas huiusmodi vimbrorum molitiones periclitata primum fuerat abitio) Amantius, qui a prima pubertate in dæmonis seruitutem à parentib. abductus maturè se ijs assuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es stulte, nam nos habet sua potestate ad difficiliora habiles atque idoneos Magister, hoc etiam negotium facile ac fine vllo negotio expediet. Nec dictũ res diutius morata est. Nam subito turbine vna correpti, sine vlla noxa in terram sunt depositi. Ipsa totâ sic contremiscente domo, vt a fundamentis reuelli videretur. Hocq; ipsi diuersi totidem tamen verbis recensuerunt. Imo, & cum villaticis commissi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni, inter eos liberè ac constanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis societas coniunxerat, eosdẽ mortuos flamma iudicis condemnatione absumpsit. Hucusque Remig. Idem l.3.c.12. cũ hanc d. vectionẽ multis exemplis egregiè ad struxisset, sic concludit. *Quid nostris temporib. vulgatius, quam sunt tum frequentes; & assi-* A *duæ sagarum, decare assertiones: tũ ijs consentanea hominum testimonia: qui, non per somniũ, qui magicis artib. auersos sensus; sed oculis suis vidisse se illas nubibus excussas, vel summis arboribus ac tecti perplexas hærere, vel humi attonitas tacere constanti sermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, sed in iure sacramẽto sanctissimo rogati atque adacti. vt in superiore disputatione non semel est demonstratũ.*] B nonne similia accedere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sagam illam Erasmi *in Epistolis*? nonne in Batauia, quoad incaute curiosum illum adolescẽtem Ronssei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heruesia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo iudicium satis firmatum. *Vide l. 2. q. 16.*

Pergo ad alia. His annumero ossa, vel testas locis plane alienis corporis eorum; quos oderunt insertas; vel quid simile C patratum præter naturam; vt mirificũ illud quod Valfracuriæ anno 1589. contigisse refert Remigius, de Iana Blasia; eam cum quẽ vlcisci volebat, Claudiũ Girardum inuitasset, vt vnà secũ ad focum pauxillulum sedere non dedignaretur, atque ex pomis, quæ recens ibi cocta videbat, sibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non semel recusasset, causans sibi nõ esse diutius ibi mo- D rando ocium, & omnino nullum eius cibi quem offerebat tum esse desiderium: ex pomis illis vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhæsit, vt alteram ei excutiẽdo statim admouere cogeretur. verum dum id facit, vt æque sic conglutinantur, vt in vnum coaluisse viderentur, medij pomi ardore interim sic increbrescente, vt res illi parum ab esse ab insania. Inclamat igitur obuios quosq, obtestans, vt sui misererescerent. Adferre E quisq; pro se ei malo quod poterat remedium, hic aquam restinguendo ardori, ille instrumenta dirimendis separandisq, manibus; sed cum nihil horum quidquam prodesset, & iam palam esset id illi mala aliqua arte confectum esse negotium, ex vicinis accurrens consideratior vnus monuit, vti eo reduceretur, vbi illum id malum primum inuasisset. Quod cum factum esset, cœpit bona illa Bla-

sia, ceu ridiculum quid cõtigisset. hominem ludibrio habere, nihilominusque a superiore brachio ad manum vsq; quod intererat tãtisper demulcere, dum id pomum illi excideret: quo facto confestim sedatus est dolor cœperuntque ei manus libere, vt ante facere officium.

Quibus indicijs anumeratim, aliud satis frequens; & quod accidit anno isto 1599. in Brabantiæ oppido primario, cum maleficiatæ clarè, & sæpius obuersatur figura (suppono esse alias mente sanam, nec imaginoso morbo laborantẽ) seu species ipsius maleficæ, ei minantis, vel eam vexantis. Quanquam hoc indicium solum non sit tam efficax, quã præcedens. Item quam foret, si vnus testis exceptione maior deponat se vidisse sagam propinantẽ equo, qui mox mortuus, potionem, aut si duo testes legitimi deponant nominatum exercuisse actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi solet ad maleficium dirigi, v. g. quod stans in aqua, retro tergum aquam proiecerit in aërem, vel quod, ante exortam mox grandinem, visus sit lapidem ferire bacillo, vel flores de varijs arboribus lectos in olam conijcere, vel virga aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulo post mortuũ. hæc ait Binsfeld. esse indicia vrgentissima, quorum vnumquodque per se sufficiat ad torturam, quanto (si hoc verum, de quo dubito) certius est sufficere, quando accidit ad nominationẽ complicis? 9. Si, cum capiuntur, aliqua dicunt, vel faciunt, quibus significent se sibi timere a morte, actum esse de se neque se viuas manus iudicum euasuras. 10. Confessio extraiudicialis rei sitiue accusati, duobus probata testibus: nisi error probetur, ita Binsfeld. Sed hoc verum est tantum in confessione huiusmodi speciali de certo facto; non de generali, vt de incantatione tantum vel magia: item de facta, seriò non ioco, nec non de verisimili atque possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

Indic. 8.

Carolina a. c. 44.

Indic. 9. ex cõmuni vt ait sententia.

Hæc sunt indicia maxime verisimilia; & legitima, quando, quæ ad naturã, atque plenitudinem eorum requisita sunt, concurrunt, & hæc haud dubiè nõ tantum faciunt cum nominatione complicis concurrentia semiplenam proba-A tionem: adeo vt sic semper vnum istorum indiciorum cum nominatione tali, talem requisiuimus, sufficiat ad torturã: sed etiam ex multorum sententia, quædam ex his sola sufficiunt, quod tamen non libenter practicarem: sed semper vellem vnum ex vrgentissimis, cum alio leuiore, vel plura semper leuiora concurrere.

Conditiones autem requisitæ, vt vnũ ex his cum denunciatione complicis ad B torturam sufficiat etiam in exceptis, sunt sequentes, additæ ijs, quas superius iam posuimus suis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeo verisimilis sit, vt vltra adminicula illa, iudex ex ipso quoq; testium numero, & qualitate deponentium, & persona eorum, contra quos deponitur, & alijs facti circumstantijs, quasi certo credat nominantem non mentiri. 2. quod socius crimi-C nis socios nominans non patiatur, nisi hunc vnum defectum: nam si plures habeat, etiamsi tantum duos (v. g. quod non tantum, sit infamis, & criminosus sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc ne in exceptis quidem facerent indicium ad inquisitionẽ specialem, nedum ad torturam: etiamsi in tortura suam nominationẽ cõfirmasset, quia hæc vnicum supplet defectum tantum, quod procedit, multo fortius in nominante socio criminis inimico; per-D iuro, vel vario, & sibi contrario. 3. secundum quosdam nominatio vnius contra eum, qui est bonæ famæ, & existimationis non valebit cum adminiculis, ad torturam, sed valebit, cum bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria, ideò considerandum potius, quot, & quanta sint ista indicia adminiculantia, vt si non superent bonam illam famam tum vera sit hæc communis Dd. limitatio, si illam superent, non debeat E propterea nominatus torturam euadere, 4. si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio sponte ad nullam iudicis interrogationem, a reo facta, quia hæc, ne iudicij quidem vim tum haeret, sed si adsint alia adminicula, vult omnino Farinac. eam æquè valere ad torturam, ac valeret si ad interrogationem iudicis emanasset; & sic intelligendam communem Dd. dicen-

c. in fidei fauorem de hæret. in 6 plurimos citat Far q. 43 num. 177. post Mar. Carrer. Boer. & alios Far. sup num. 178. Bur. cons. 69. & consil. 275. Bon. cons. Kirch. ou. Mascar. qui ostẽstantur esse communem. Vide Farin a nu. 179.

Bene docet Farin. p. 47.

Far. q. 43 n. 188.

Sup. nig

dicentium, si reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et sane hæc distinctio, quæ etiam Claro placuit, & Peguero; quoad inquisitionem, non minus æqua videtur in foro conscientiæ, quoad torturam. in foro externo, quia durat præsumptio, quod testis, vltrò se offerens examini suspectus est, ideo tutius illic iudex faceret sequendo communem. Porro quoad duplicem casum, quem addit Farin. num. 192. scilicet procedere illam communem primo, quādo quis nec carceratus, nec a iudice requisitus sponte iudicem addit, & reuelat crimen complicis, secundo, quando quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa a iudice ratione hac, quia 1. casu tunc præsumitur denunciator, siue accusator, secūdo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidē, quia vtrumq; fundatur in præsumptione iuris, potius quam in facti veritate: putarem in conscientiæ foro, vbi veritas tantum attenditur posse iudicē hac nominatione, re bene perpensa vti ad inquirendum saltem: nam ad torquendum, non censeo. Sciendū 5. non prodesse adminicula, quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitime peracta, seu decreta, puta sine præcedentib. indicijs. Farin. post alios nu. 193. & seq. Deniq; non valeret dictū socij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, si potuit veritas actu, vel habitu aliter haberi, quidam putant: sed eos merito refellit Menochius cas. 474. num. 62. quem sequitur Farinaccius numero 195. dict. quæst. 43. Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ, & minarum.

Cla. p. 21 Pegue. de dec. crim. 5. n. 30.

Quartum indicium est Famę Indiciū, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse a viris, nisi sit de re melius vel æquè perspecta fœminis, hoc est; quando factū amplius, vel æquè fœminas tangit; verbi gratia, de maleficio aborsus, vel sterilitatis, vel infanticidio, & simil. ideo in strigarum delictis potest fama originem ducere à fœminis æquè, ac viris. Item debet esse fama solida non leuis, non vaga, aut varia decrescens, aut contraria; sed constans crescens, & vniformis, ac eadem

Far. c. 27. n. 261.

A in toto populo: alias quādo famæ sunt contrariæ, si simul sunt ortæ, & testes vtrinq; sint partes: vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuā, bona malam, & censetur negatiua, etiā quando testes aliqui dicunt, se nihil scire quia per hoc satis indicant non fuisse famam in toto populo. Si famæ simul nō sint ortæ, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causa; tunc enim prior non

Post Rol. consil. 3. vol. 1. Mascar. de prob. & al. Fari. n. 163.

B tolleretur. 3. debet famā orta fuisse tempore delicti commissi, vel statim post, non ex longo interuallo, nedum post accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem: nisi tamen causa, ex qua fama sumpsit originem, superuenerit post longum interuallum, accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem, quia tunc quandocunque superuenerit famæ causa, validum indicium fama præbebit. ratio est, quia non potuit

C ante initium sumere, cum effectus causa sit posterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet esse fama in loco delicti commissi, nec sufficit si sit alibi, locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam latius, protenditur, vel vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia 5. Debet fama, nec esse procurata, nec affectata ratio, quia hæc non est fama, sed hypocrisis & fictio. 6. Debet fama hæc

D mala per bonam famam non fuisse deleta. magna enim sunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam. testes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala. Fama bona in genere tollit malam in genere, & in specie est communis, & vera, quando mala in specie non est adiuta alio indicio: tunc enim puto tantum, illam

E debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari, & Bossi coniunctis prout illa posuit Farinaccius, num. 197. & sequent. tollit etiam omnem aliam delicti præsumptionem, & indicium: adeo vt reum torquendum ex indicijs legitimis specificis præcedentibus eripiat torturæ: secundum nonnullos, quorum sententiam a quibusdam communis vocatur: attamen contraria est multorum

vid Farin. n. 165. Carer tr. de ind. et tort. n. 12 & 17. Foler. prac. crimin. vers. dentur capitul. quod sufoc. vxor n. 8. post. Bar. Alex. Saly. Bos. et Mars. Far. n. 78. Bald. & Sali in l. ea quidē C. de accu. recte cōt. Bar. Fole sup. n. 3. post Bald. et Mascar. l. 2. de probat. conc. 748 n. 8. Pegu de cis. crim. 17. nu. 13. Hector. Aem. tract. de testib verbo testis bonā vel malam n. 7. & 9. Aem. su- pr. n. 14. & seq. Burs. consil. 315. vol. 3.

 melius

Ab Armo no solilo- q. 37. & Burs. cōs. 166. vo. Vulpell. cons. 105. Ludouic. Peguer. dec. crim. 17. nu. 1. Vulpell. cons. 10. n. 4. Meen da cōs. cr. 88. n. 77. lt. post alios. Hector Aemil. supr. n. 17. Clarus q. 60. ve. frequens ēt. de ind. & tort trac. 1. c. 2. n. 5. Far. 197. Masc. de prob li. 2. conc. 831. n. 10. Masc su. Fran. Personalis d. indic. & tort. n. 56. Gason. d. c. 2. n. Clar. qu. 21. ve. fama sola. Far. 2. n. 22. Pers. & ab eoal lega. sup. n. 55. et 56. d. q. 47. n. 206. q. 5.

melius rem discutientium, & praxi, & rationi magis consentanea, vt dumtaxat bona hæc fama quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium, minuat, & debilitet indicia, non vero plane tollat, idque adhuc solummodo si indicia leuia, & qualia, qualia, non vero si sint particularia, aut grauia, & ideo adhuc posse tunc reum torqueri, sed tamen (vt aliquid etiam bona fama operetur) debebit leuius torqueri, quæ videtur sententia Casoni, & Farinacius B addit hanc esse veritatem, & secundum eam indistincte semper se vidisse iudicari. Plura etiam idē de mala fama (a nume. 186. vsque ad fin. q. 47.) quæ sic breuiter cape commodiori ordine, & clarius tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præsumptionem, dummodo mala fama sit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur, & si accedant alia adminicula sufficiet ad torturam, si- C ue sit persona vilis, siue non, & siue sit delictum difficilis probationis siue non nam Dd. qui quoad personam vilem, & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodē delicti genere, sæui nimis sunt, & adferunt non admodum consentanea iuri, quare Farinacius eos merito reprehendit; ideo nec in maleficijs quidem putarim iudicem absoluendum, qui hanc cru D delitatem amplecteretur.

Famam exacte probare quam necessariam, tam rarum est in iudicijs: adeo vt Grammat. Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam pulicam legitime fuisse probatam, quod, & Iulius Clarus, & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerūt.

Vide Far. nu. 67.

quare cum in nostra materia, plerumque contra sagas, & striges ex famæ in- E dicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga supellex libraria, vel

Masc sup conc. 749. Hip. Rim. cōs 59. vol. 1. ca. qualiter, & quando de ac cusat.

ocium ingentia illa volumina Farinacij, Bossij, Mascandi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior, sed vt minimum duo esse debent spectate, integræ, & optimæ opiniones ac fidei: atque idipsum, quod sint tales, articulandum, & probandum in processu, iuri cōmuni magis consentaneum est; quando agitur ad inquisitionem particularē vel torturam, immo non bene faciunt iudices, qui communiter hoc solent prętermittere, licet aliquos pro se habeant DD. reuera enim fundamentum istorum quod vnusquisque præsumatur idoneus, & omni exceptione maior testis in re tanti momenti, leuiusculum est. 2. *requiritur*, vt etiam non interrogari testes de fama exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse a multis, vel publice, vel ita esse publicam famam, nisi, & causas, & illa alia adderent: quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publice dici: de quo statim amplius 3. *requiritur*, vt testis sciat saltem rudi Minerua describere (non enim opus est exacta definitione, quam vis iuristæ, & aduocati possunt dare) quid sit fama, de qua deponit, saltem sic, vt appareat iudici eum satis intelligere: quare reijci deberet, qui diceret se nescire, vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publice dicitur, vel quod per iustum aut illum dicitur sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esse, si ex præcedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama. 4. *requiritur*, vt spec fice deponat de famam illis ipsis articulis, in quibus fama est articulata, nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de fama præced omnium, &c. 5. *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, a quibus fama est orta, & quidem probabilius est ideo obtinere, etiāsi interrogati de hoc non forent, & quod nominati isti debeant esse alij, quam contestes, nec sufficeret dicere, se audiuisse a maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, a quibus nec vllos posset nominare. nam si aliquos nominaret, & diceret se reliquorum non tenere nomina hoc sufficeret: immo si fama foret orta ex probabilibus coniecturis, & causis, hoc quintum requisitum cessaret. 6. *requiritur*, vt dicant testes, se audiuisse a maiori parte populi, vel ita dici a maiori populi parte,

Vid. Far. à n. 111. Opt. Sim. de har c. 65 post n. 37 Vulp. cons. 30 n. 11. Clar. § fi q. 6. n. 18. Rol. cons. 52. vol. 1 Natta cons 473. Viuius in l. c mu. cpin. Mascar. sup. d. cōs. 749. n. 36 Mascar. sup. concl. 752.

Multis Fari. au. 228. vsq. 236. Bar. in l. demi nore §. plurium D. de que Fra. Hercul. de ne gati 312. in fin. Bar. sup. n. 20. Bal. in c. praeterea nu. 19. de testibus. Cla. sup. q. 6 v. 15. Cepe. Tolos. decis. 380. n. 9. Salyc. in l. ea quidem nu. 19. C. de accusat.

parte, (si addant illius ciuitatis. vel etiã si id non addant, quia satis hoc intelligitur) a maiori (inquam) parte populi id publice dicentis, vel priuatim: nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem. non sufficeret si dicant, se audisse a mille personis, vel a diuersis personis, vel a multis personis, vel a pluribus, & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem partem populi. Sed quid si dicant se ita audiuisse publice dici, vel ita esse publicam vocem, seu famam? tunc distinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat an habendam semiplenam probationem (v. g. ad torturam) hoc sufficeret, quando testes simul adducerent causas, & coniecturas verisimiles, vnde orta esset fama: in ciuilibus vero hoc non sufficeret, &c. sic conciliat Bald. & Bartol. contrarias opiniones Prosper. Farinacius supra nu. 259. cum seqq. *Septimo requirunt* nonnulli plures hos testes non esse singulares, sed verius est, hoc non requiri, & famam siue bonam siue malam posse probari per testes singulares, dummodo non sint contestes in specie famae irrogatae. 8. *fama* probatur per decem testes, etiamsi non sint vniformes, dummodo causas, & auctores famae bene exprimant, & alias sint testes habiles: tamen non sufficient ad torturam, nisi concurrant alia adminicula. 9. *probari* potest fama etiam per scripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & instrumenta antiqua, &c. alias scripturas authenticas, scripturae autem non possunt esse pauciores duabus, immo saltem tres, &c. debent habere originem a diuersis personis. Haec de probatione famae in specie.

Fuse Far. n. 238.

De quib. § fin. d. q. 6. n. 14.

Far. sup. n. 265. et 304.

Bona fama inspecie probandae haec est regula, quod vnusquisque praesumitur in suo artificio vel statu (etiamsi carnifex foret) bonus, donec probetur malus, maxime si sit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel si sit nobilis, & diues, vel bene educatus, & ideo etiam quis praesumitur bonae famae: nisi tamen adesset sceleris aliqua praesumptio specialis,

Vid. Pro. Far. sup. an. 67. Majcar. sup. conc. 751. et sons. 911. Vid. Far. an. 277.

A quia haec excludit praesumptionem generalem. Fallit etiam regula illa, quando agitur de praeiudicio tertij, tunc enim huiusmodi bona fama est probanda, item quando haec praesumptio bonae famae redundaret in praeiudicium eius pro quo praesumitur (de quo vide Medoch. libro 5. de praesumpt. 1. a num. 20.) item fallit in eo, qui alias fuit malus, malaeque famae, item in eo, qui dat operam rei malae siue illicitae. *Ad probationem famae bonae, vel malae in genere*, B requiruntur eadem, quae ad probationem eius in specie: vnde valet argumentum a fama in specie, ad famam in genere.

Quintum est Indicium Fugae. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam, vel accusationem porrectam, contra fugientem gignit ordinarie suspicionem, & praesumptionem non leuem doli, & delicti commis- C si: non tamen sola, sine adminiculo alio, facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint, & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra cõplicem inculpatum, hoc est contra quẽ non sunt alia indicia. fugientem autem intelligo, etiam illum, qui occulte latitat in ciuitate, aut loco vbi habitat, D eum quoque quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia, & insolita, puta per saltus, aut nemora, quae non sunt in transitu: vel si inuentus in delicto, aut praeparatione, clamore populi fugatus fuit: quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili, & verisimi- E li causa, ad opinandum, quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus. Quod si metuit subito, & est improuiso se conijciendum in carcerem: antequam capiatur: fugiens, vel se occultans non praebet fugat indicium idoneum ad torturam, multo minus, si iam captus ex manibus satellitum, & ministrorum iustitiae se eripiat, quantumuis iuridica, & legitima fit

vid. Pros. Fari. qu. 48. per tot. et Clarum n. 21

Masca. de prob. multis l. 1. concl. 819. et concl. 531.

Vid. Far n. 12.

captura, quod diligenter notandum. A *Hoc contra Carr. & Foile. bene Farinac. à nu. 14. docuit.* contra multos: & verissimum est, quando, quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, vel sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maxime obtinet in ijs, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægre possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes: *Epist. 2.* vel quib. admodum verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel professionem.

Sponte dicitur redijsse: qui, cum possit iterum fugere, permittit se capi, vel citatus comparet. B Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeo potens, vt fugam plane expurget, cetera vero indicia omnia debiliter, deo si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam, non poterit torquere, ex plurimorum DD. sententia, vel non poterit nisi leuius multo torquere, iuxt. Farinac. num. 55. Reg. 2. est post accusationem, vel inquisitionem fuga in criminalibus causis, C quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam: etiam si accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionẽ operantur, & non postquam fuit inquisitio cœpta, quia post inquisitionem cœptam fuga non præbet vllum indicium: *Bart. & communiter omnes. Peguer. deci. cr. 4. nu. 37. Clarus q. 21. n. 3. Far. n. 27.* & ideo alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum.

Quod si alia indicia sint multa, & vrgentia, ac grauia, illa vim suam habebunt, non vero huic, quod nullum est, D adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamsi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus sit se male tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima caussarũ criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus, & fugæ caussa, quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indiciũ E præbere Reg. 4. *Farin. 47.* Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non sufficit ad condemnandum pœna corporali, vel ordinaria: si vero esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore, & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ, & extraordinariæ: *Farinac. nu. 69.* Reg. 5. Causa probabilis fugæ probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de causa probabili: etiamsi præsumi aliunde possit eum non propter hanc causam sed propter delictum discessisse, verbi gratia, dicit quis se discessisse: quia timebat accusari, vel incarcerari: si constet hæc comminata, vel præparata fuisse, statur iuramento, quod ob eam causam discesserit. Sextum est Indicium Minarum. circa quod nota differre iactãtia m a minis. *Far. n. 44. & seqq.* Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere, &c. Si vellet: minari vero, qui dicit se velle facere, siue se facturum. Hæc duo perperam nonnulli confundunt: etiam in alijs rebus. Sit cõclusio, quoad minarum indicium, quando damnum, vel delictum est subsecutum, communis sententia est siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam, quando minans, vel iactans est persona potens, malæ vitæ, & solita minas exsequi: intellige si sit dubium, quis de ictum commiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ. ratio est, quia in hoc casu, idem est animus iactantis, & minantis. hoc verũ in foro externo, quia talis illic præsumitur *Argumentum C. quod metu caus. Farin. qu. 50. n. 7. & 9. Rè ille Clar. qu. 21. n 37. Piguer. decis. cri. 17. nu. 11.* in interno tamen foro, puto inter minas, & iactantiam distinguendum confessario, & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe est peccatum eius, qui iactitauit, vel minatus cum desiderio exsequendi, & exsecutus: immo duplex est peccatum.

Similiter in foro externo idem est, si quis expresse, vel tacitè, siue ænigmatice minetur occidere, aut vulnerare. *Far. n. 8.* (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, &c.) sed in foro interno in æquiuoca, seu obscura locutione scrutanda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ, & solito exsequi: locum habet quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nã si accederent alia, tunc ex solis minis, & mox subsecuto delicto posset subijci torturæ etiam non solitus exsequi.

Hæc limitanda, primo si offensus haberet alios etiam inimicos præter minantem, tum enim debet iudex esse valde circumspectus, & considerare an *Menoch. de præsump. li. 1. qu. 89. nu. 62. Farina. num. 10.*

suffi-

sufficientes sint minæ, & an forte alius A inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij.

Vid. Far. nu. 18.

Secundo limit. quando delictum non esset subsecutum incontinenti, sed ex interuallo: hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio; qui considerare debet qualitatem personarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti cõmittendi. nam si statim non habuit, & fecit statim, ac eam nactus est, interuallum B nihil eleuat indicium.

Vid Far. num. 14.

Tertio fallit, quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas, si sint ambiguæ, & quæ possunt significare vindictam legitimam, siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciscar solues, pœnitebit te, non sic abibit, & talia) quod certe verum est, si minator solitus sit via iuris se vlcisci: verum si consueuit se vindicare via facti, (vt solent sortiarij) in his iudex potius debet sequi sen- C tentiam Parid. de Puteo volentis etiam, tum fore indicium ad torturam. 4. minæ debent fuisse specificæ, seu de eodẽ, quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina, (vt recte Farinac.) tantum est admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa specie, & subsequitur delictum plane alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neq; est præparatio, seu gradus quidam ad D illud, (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & secutum est domus incendium.) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (v. g. dolebit tibi caput, faciam ne hic intres, ne loquaris; &c.) & delictum illa generali significatione continetur; vel si delictum plus nocuit, vel minus, quam minatum fuit, sed effectus tamen est, quid ordinatum ad minas: tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidẽ- E di prolatæ inueniatur tantum vulneratus, vel è contra: quia vulnera nequeũt ad certam mensuram dari.) 5. limit. procedere regulam quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo sedato, & post interuallum a prætensa iniuria: sic, vt queant dici processisse ex anima deliberato: non ex calore iracundiæ. 6. limitat. vt minæ sint

Osasc. cōs. 64. n. 55.

Far. n. 22

vt bene Natta cons. 41. nu. 2.

Far. an. 4.

Far. nu. 7.

absolute, Nam si fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam si tu, adhuc transieris hac, &c.) tunc nihil operantur, nisi sufficienter probata conditione in minis apposita. 7. debent minæ apparere, hoc est, probari per duos testes efficaciter; quos oportet saltem esse concordes in qualitate minarum, licet discordent in loco, & tempore: alias si essent omnino singulares, vel esset vnicus tantum testis, minæ non facerent indicium ad torturam, sed tantum ad faciendam inquisitionem generalem sufficerẽt. 8. ad torturam sufficerent minæ hominis soliti exsequi, cum causa præexistente minarum, vtpote honor læsus, odium, vtilitas, aut quid simile, quod si ad consuetudinem exsequendi, & causam accederent alia adminicula præsumptionem (vtpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum sufficere tales minas censet Farinac. post multos, quos allegat; non quidem ad pœnam ordinariã, sed extraordinariam, & pecuniariã non corporalem, quod fateor, quando concurrunt minæ inimicitiæ, delictum, & consuetudo exsequendi; idque facilius in excepto, & occulto difficilisque probationis crimine nostro sortilegij admiserim, quam in alijs: tamen semper propenderem in sententiam negãtium vnquam in vllo crimine licere ex huiusmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

Far. n. 21

Far. d. nu. 40.

viden. 30 36. & 39.

Frãc. Casum. de indic. tra. 7. c. 1 n. 17. Diaz. reg. 570. Ant. Gom. to. 3. c. 12 n. 15 Sarm. Episc. Geennens. li. 1. Select. c. 1 t. sicut dĩ gnũ §. dũ etiam de hom. cap. qui potest, &c. quãta de sent. excommun. ca non in inferẽda 23. q. 3. cũ sim. Gam dic. tit. de presump- tio. & in d. in dub nu. 24. Men. de arb. cas. 355. numer. 7. quos sic interpr.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus, & minus certis.

PRimum est, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: si tenebatur non lege tãtum caritatis (qua omnes homines tenentur) sed etiam lege iustitiæ, vt puta ratione officij, tunc puto vrgentem præsumptionem occultæ societatis induci, & talem non prohibentem esse plectendum pœnam saltem extraordinaria, quando aliqua adhuc adminicula accedunt: intellige primo posse torqueri; &, si post torturam necessaria reliqua adsint ad condemnationem iuxta dicta paulò ante in fine præcedentis sectionis etiam posse pro-

cedi. Quod notandum est procuratoribus, & aduocatis fisci, & similibus officiatis iustitiæ. Sed, si quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto istud indicium sufficere ad torturam, si alia nulla coniectura concurrit, maximè si postea non associauit se sic delinquenti. Et hæc limitant DD. quidam in crimine læsæ Maiestatis, quos sequitur Iul. Clar. & non est dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur, sicut, & serui qui non defenderunt Dominum occisum. In foro conscientiæ, neque hos seruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læsæ Maiestatis, putarim ad restitutionem damnorum teneri. Hinc patet indicium & præsumptionem induci contra iudices: qui omittunt, vel negligunt maleficos punire, ad quod tenẽtur ratione officij, vt dixi. vt & belli dux ratione militum, & prælatus, subditorũ. quæ est communis sententia, argumen. c. qui potest, 23. q. 3. ca. negligeret, 2. qu. 7. Simanc. in praxi titol. 15. Capic. decis. 130. nu. 67. Piaza epit. de lict. c. 28. nu. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide treg. & pac. qu. 138. nu. 41. & hi omnes, quia iure ad hoc tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenentur: neque obstat Couar. & Medin. citati loquuntur enim de ijs, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad seruos Domini occisi aliud est, quia licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumptionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

sic intelligo sententiam cõmunem, quam seq. Anto. Gomes. d. li. 3. tit. de homil. n. 4. et in tit. de la s. maiest. n. 8. Clar. §. fi. q. 87. n. 3. et Far. q. 5 r. n. 6. lib. 1. §. sed et in eo D. ad Syllan. sic bene Clar. sup. post Ioã. Med. et Cou. ibi citatos.

2. Est, quando quis patrocinatur spõte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit: non esse credendum ijs, quæ de illis certo narrantur, & ea omnia vana esse, & delira aliaque huiusmodi, sicut fecere Vvierus hæreticus, & nostris temporibus quidã Calidius Loseus Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viueret fuit eo nomine suspectus insinceræ fidei, & Burxellæ incarceratus; & Treuiris expulsus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Coloniæ (quod hic inserendum duxi, vt, si forte infælix iste partus postumus, cum noxa publica, lucem aspexerit: vel scripta exemplaria,

A vt solent opera tenebrarum, clam distribuantur, sibi quisque caueat. ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiã, coactusque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & merito, sic enim natura comparatum est, vt quæ quisque libenter, & proterue defendit, ea non fugiat, neque se illis facilè abstineat: à quibus vero se abstinet ea non multum laboret, cum inuidia & mole-
B stia, tueri. Deinde vt plurimum tales postea deprehenduntur occultæ societatis rei. Estque hæc persuasio diligenter vitanda. cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis iudicibus. Vvierus, si credimus Crespeto discur. 3. de odio Satanæ, hanc defensionem suscepit, quia ob Magiæ crimẽ pœna mortis verebatur. Ex Iaquerij flagello Fascinariorum, constat per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum cona-
C tum persuadere mortalibus Iaquerij verba sunt: *non immerito creditur, quod dæmones, qui hæresim, & sectam abominabilem fascinariorum erexerunt, induxerunt assertores ad credendum, & pertinaciter asseuerandum: quod ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu dæmonum, non sunt nisi illusiones dormiẽtium. hoc autem luce clarius patet ex processu facto cuidam magistro in Theologia*] addit Monstreletus par. 3. Chronic. eũ fuisse Priorem S. Germani in loco, quem vo-
D cant Galli en l'haye: & ante fuisse monachum ordinis D. Augustini, & prius etiam aliorum ordinum. vnde hominis inconstantiam facilè notes.] *Super huiusmodi hæresi & secta deprehenso, qui sponte confessus fuit, & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipse cum pluribus alijs complicibus realiter, & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos vidit, & coluit apparentem, quandoque in forma homi-*
E *nis, quandoque in forma hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamque virginem & crucem. Prædictus autem Magister vocatus Mag. Guilhelmus Adeline anno Domini 1453. die duodecima mensis Septembr.* [Monstrelet. vocatus Guilielm. Edelin, & dicit hãc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in cæteris conueniunt, de loco, de anno, de con-

confessione, de pœna,] *in capella Episcopali Ebroicensi iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terram prostratus, exhibuit quandam schedulam continentem sua commissa contra fidem in dicta hæresi, & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipsa autem schedula continebat inter cætera, quod quando ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserebat, quod ipse Mag. Guilhel. bene posset si vellet, augumentare eiusdem dæmonis dominatū, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prædicare, quod eiusmodi secta non erat nisi illusio, & quod hoc prædicaret ad contentandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipse Magister Guilhelm. Hunc Mag. Guilhelmum ego, qui hæc scribo noui, & frequentissime vidi antequam esset de hoc crimine suspectus.*] hæc Iaquer. flagelli hæreticor. fascinar. ca. 4. Nostris temporibus summa ope, & vi Doctor Vlaet. vnus ex Principis Electoris Treuirici Consiliarijs, hoc idem contendebat; sed ei se fortiter eruditè conscripta confutatione erroris. Petr. Binsfeldius opposuit, edita Disputatione de Confess. Maleficar. Captus ille Vlaetius, crimen tandem, fraudemque confessus, vt & Edelinus; flammis feralibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione, l. vni. C. de priuat. carceribus, &c. error. 84. d. & docent Pet. Loyherius lib. 2. de spectris fol. 526. Ludouicus Richeaumus noster, in libro trium Discursuum, Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Crespet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere, quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs fastu, & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligere velle: vanitatis, non grauitatis est, inscitiæ non sapientiæ, scurrarum non iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, Episcopi 26. quæst. 5. niti, & verba vrgere, non sententiam: nec ad ipsa quidem verba satis attendere, totamque canonis seriem: sed frustulatim eum discerpere, nec explicationem Theologorū, & Canonistarum doctissimorum admittere. nec iudicium suum communi om-

A nium Europæ Catholicorum sæcularis, & Ecclesiastici fori Tribunalium praxi, rerumque iudicatarum auctoritati submittere, sed vnum malle V Vierum, alterum, reprobæ religionis hominem, sequi, & cum scandalo audientium publice ista iactare, quid aliud est, quam Tribunalia omnia Catholicæ inscitiæ, iniustitiæ, credulitatis damnare? quam maleficis, & eorum sceleri habenas permittere ad nocendum? quam reipubl. & hu-
B mano generi toti, & Deo Optimo Maximo tali conniuentia, patrocinioque teterrimæ apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferre? vide d. sup. lib. 2. q. 16. & dicenda infr. hoc eod. libr. 5. sect. 16. litt. V V. Vbi c. episc. fusissimè explicabo.

3. Est, cum sortiarij, vt plurimum etiam sint hęretici: eos qui scienter defendunt ipsos, & errores eorum esse ipsis deteriores, proque socijs habendos, qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi
C non sunt, vt tales: nisi sua defensione iudicis officium impediant. Qui scientes esse sortiarios, non defendunt errorem, sed personam tantū: illi se valde suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi, vt & aduocati, & notarij: illi, si scienter, & sponte in iudicio patrocinantur, venia non petita, vel ad hoc a iudice non deputati; hi, si instrumenta scienter illis confecerint. Quod si iudi-
D ces, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint; primo sunt excommunicandi, & post pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, vt regijs Hispanię, & Sicilię constitutionibus iustissimè cauetur. fallit hęc 3. regula, quando sortiarij non sunt hęretici.

4. Quod de defensoribus dictū, idem de fautoribus obtinet, qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant.

E 5. Maiorē etiam pręsumptionem de se prębent occultatores, siue receptatores, eorum: si scienter hoc fecerint, vel non vi coacti. Quod si contra occultatorem occurrat alia pręterea pręsumptio, cogitur ipse vim, vel ignorātiam probare, vt si sit amicus, vel consanguineus, neque hic cognatio excusat a pęna in totum, sed tamen causa est lenioris multo punitionis: maxime si sit valde arcta neces-

C. qui alior. 24. q. 3. c. qui consentit 11. q. 3. c. accusatus, §. vlt. de hæret in 6. c. excommunicamus §. credentes de hære Brun. li. 5. de hæres. ca. 13. Simanc. in pract. ti. 14. ca. si aduersus, de hær. 2 Para. 9. v. 1. Turrecrem. sum. de Eccles. 2. p. lib. 4. c. 21. L. & 2. de recept. Bar. in d. l. 1. tex. in li. 1. C. de receptat. Cū oporteat de accusat. l. si vicinis, C. de nupt. c. leg. 23. q. 8. c. infidelis 28. q. 1. L. vlt. de recept. cum simpl.

Deut. 13. & 17. Plato, l. 10. de legibus D. Leo homil. 4 de collect. et hom. 4 de ieiun. D. Thom. et Caiet. 2. 2 q. 33. artic. 7. Bernard. Areualus li. de frater correct. conclus. 6. propos. 6. Alf. a Castr. li. 2. de iust. hær. punit. ca. 25. Sot. li. de var. regul secre. memb. 2. q. 4 & li. 5 de iust. & iu. qu. 5. a. 1. Can. lib. 1. de lo. Theol. c. 9. D Banez 2. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Simanc. sup. c. 23. Est cõmunis sentẽtia citatorũ, et prætereà Do. in 4. d. 19

necessitudo, vt coniugum, filiorum, fratrum. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium est iunctum cum hæresi.

6. Tenentur omnes, si maleficium sit coniunctum cum hæresi, maleficium denunciare (quod extra cognouerint) & iudicibus indicare; &, qui hoc non faceret merito præsumitur socius, argumento fautorum, ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc casu præmitti correctio fraterna?* si constaret maleficium non esse coniunctum cum hæresi, nemo dubitat esse correctionis fraternæ seruãdum ordinem, sed quia hoc est de plane raro contingentibus, quoad striges, & sortiarias, & veros magos dæmoniacos; ideo quoad hos omnino cẽseo hac in re idem dicendum, quod de hæreticis, de quibus Dd. sollite disputãrunt. *Imprimis*, si hæreticus est dogmatista: protinus debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuina Deuteron. capit 13. & 17. ratio. quia nulla moraliter spes suppetit tales admonitione corrigendos, & iuxta Diuum paulum; *mali homines, & seductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.* (2. Timoth. 3) vnde consequitur, quotiescunque probabiliter constat non redituros admonitione ad sanam mentem, statim denunciandos. quia periculum est, ne sermo eorum, vt cancer serpat. quare commune bonum præferendum est vnius priuatæ famæ, & cum talis iudicio suo plusquam iudicio Ecclesiç tribuat, stultum sit sperare, quod priuati hominis admonitionem auscultaturus, & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos constat malitia errare: nam hi solent esse pertinaces. huiusmodi ergo tenetur quisque sub mortali deferre.

Secundo si constat aliquẽm ex ignorantia errare, & certum sit moraliter, siue firmiter creditur post admonitionem emendandus, & correctio profutura: tunc præmittenda est admonitio fraterna. *Tertio*, si dubium sit vtrum correctio profutura, necne, & vtrum ex malitia, an ex ignorantia peccet: hoc est si dubitetur probabiliter de eius pertinacia: tunc res est dubia, quidam censent, tunc prius legitimum admonendum,

Est Dur. d. 19. et citatorum cõmunis.

A quam denuntiandum, & legitime admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis: ita vt teneatur illi credere. nam non est dicendus admonitionem contempsisse, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc sententia est valde æqua. Resp. tamen videtur vtilior sententia contraria, nempe hoc casu deferendũ Ecclesiæ, argumenta pro sententia hæc B sunt. tum, quia in re dubia non est resp. Christiana in discrimen adducenda, semper enim subest periculum moræ, & subuersionis aliorum, & lege naturæ bonum commune particulari præponẽdum, tum quia si reus ille non erat bonæ famæ, parum refert eam iuste lædi? si vero erat, hoc ipso magis nocere reipubl. potuisset, cuius bonum præferendum eius existimationi. tum quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iustissime C delatus fuit, aut errabat ignorantia, & tunc iudices, vel eum non comprehendent, vel comprehensum absoluẽt, & vtroque casu salua eius fama. Ex his infero *in Magia crimine* (quia lamiæ semper sunt valde pertinaces, & vix fieri potest, vt ex ignorantia peccent, & semper mora est damnosa alijs) *ideo semper sub Mortali vnumquemque teneri confestim eas denunciare, etiamsi cum hæresi non sit coniunctum earum cri-* D *men, & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem, acceptum indicium contra se, saltem ad inquisitionem etiam specialem præbere,* quod miror Dd. non obseruasse. Opinor omisisse, quia comprehendebant sub crimine hæresis, vt Sancta Inquisitio facit in Hispania. Deinde sagæ reuelandæ sunt, quia delictum earum non censetur commissum, sed committen- E dum, & damna in pendent proximo, & reipub. ideo in conscientia quis non potest tacere; hoc enim in genere Doctores communiter de conscientiæ foro recipiunt in quouis crimine committendo: Peccabit, ergo hoc non faciens, sed contra charitatẽ, non contra iustitiam, idq; omittendo non committẽdo, ideo non tenebitur ad restitutionem, ad damna & interesse partis, nisi sit talis, qui ex iuris præscripto reuelare tenebatur.

ann. sup.

Sic post Areu. & So. (quos citat) Simanc. n. 12.

NOTA.

Fuse Pet. Flaza Episco de delic. c. 2 n. 17 Ant. Gomez. d. t. 3. tit. de homi n. 4

7. In-

7. Indicium sumitur ex mendacio rei, quod semper sufficit ad inquirendum: non vero sufficit ad torturam, nisi sit adiutum alijs præsumptionibus. Intellige mendacium facere indicium, si concurrant sequentia, nempe si sit circa qualitates, & circumstantias substantiales, siue proximas delicti (vt circa tempus, vel locum delicti) non circa remotas, (vt locum originis rei:) & circa ea, quæ si vere dixisset, reo præiudicassent in hac causa; & reus non habet pro se vllum indicium innocentiæ, vt puta vnum testem, bonam famam, vel quid simile, & mendacium euidenter est probatum.

& Ant. de fals. maie. n. 9. Menoch. sup. cas. 355. n. Post Mend. & Couar. bene Clarus d. qu. 87. & Farina. sup. n. 25. Sot. quē refert, & sequitur Meno. sup. n. 3. melius loquēs Petr. Nau. de rest. l. 2. c. 2. nu. 11. & 17. Post in nu. ferè Far. q. 52 n. 6. & 8. Angel. de malef. in ver. fama publ. 105. & est Marsil. Bart. & aliorum commun. vide Far. nu. 25. 31. & 36 Cephal. conm. 64 l. 2. Personal. de in dic. et tortur n. 86. Farinac. n. 33.

8. Est rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates, & circumstant, proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediate rei defensionem respiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine, & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura, & ad nouam quando post præcedentem contingit: dummodo præcedens tortura facta sit ex indicijs legitimis, & dummodo præcedentia indicia non sint satis per torturam expurgata, nam si forent expurgata sufficienter, non posset amplius interrogari super delicto, non noceret etiam variatio, si nata esset ex obliuione, vel alia causa probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim causis deest doli omnis suspicio.

NOTA.

9. Est vacillatio, & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidās, timens, vel pallens, vel sudans præ angustia timoris, & notarius illud indicium scripsit: tunc volunt hoc esse idoneum iudicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alij. fundamentum huius sententiæ est, quia oculus, & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris literis, & prophanis scriptoribus probat Simancas: sed adhuc existimo istud indicium non esse sufficiens cum variatione, quia nimis est fallax, & dubium, & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus potentiam aduersariorum, aut iudicium asperitatem, quamuis innocentissimi sint; adeo, vt plerumque

De hære. q. 65. n. 31 & seq. & Binsfeld indic. 20.

A nesciant præ perturbatione, quid dicant, vt bene Nouell. Paris, & alij apud Farinac.

10. Si cum instrumento magicæ noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallensque, in quo loco inuentus est aliquis læsus vel res maleficiata: hoc indicium omnino puto esse propinquum, & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido, & pallido cum gladio cruento, & B ex domo vbi occisus inuentus: immo communiorem, & veriorem sententiā esse volunt hoc sufficere ad condemnationem, maxime si alia accedant indicia. Sed quicquid hi dicant, ego sequor Gandin. Boer. & Ioan. Andr. cōtrarium volentes, nempe nec sic quidem esse sufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non esse verum de domo habente duo ostia & tamen putare verum de via C publica vel agro: cuius haud dubie plures sunt loci egrediendi, & ingrediendi. Facilius autem admiserim sententiā illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, non vero in ordinaria, vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam, quoad pecuniariam, quia Farinacius, cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, sed tantum posse si velit: semper sim auctor: ex hoc indicione procedat ad vllam condemnatio- D nem.

Nouel. reg. 4. Paris de Put. de tortura, c. 5 Farin. supr. n. 48 Clarus q. 21. 38. Vide Farin. 50. & 55. cum seqq. Far. et alij n. 52. et 54. idem 61. Vid. Far. nu. 63. et 64. Confer n. 55. cum nu. 64. nume. 68.

11. Est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaq; stricta, & continua, sed hoc indicium est valde generale, & remotum, tendens potius ad diffamationem, quam vt per se sit indicium. egemus de illo præced. sectione.

12. Si commisso maleficio quis confestim veniat ad curiam, vt sollicite inquiri, & procedi de auctore criminis, E cum hoc ad eum non pertineat sollicitare. hæc enim ingestio, & sedulitas suspectum facit, & sæpe exemplis hoc deprehensum, sed hoc etiam est leue, & debet bonis præsumptionibus alijs robora ri, vt sufficiat ad torturam. Quod multo magis tenendum de illo, qui sponte cum non tenetur malefactorem denunciat, nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tarde denunciat, hic præbet

Narrant Mars. in pract. crim. nu. 150 § dilegenter no uel. in pr. & crim. post princ. nu. 110. ari. er. tract. de indic. & 15. ind. Ant. Gomez. p. 3. c. 13. n. 4. Via. Far. nu. 94.

præbet suspicionem contra se taciturnitate sua.

13. Si inuentus fuerit veneficio occisus, vel læsus aliquis in hospitio, seu domo, posset esse indicium contra hospitem, seu dominum domus, argumento eorum, quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius, nam delictum in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo, qui poterunt torqueri tanquam testes, si non probatur eos in domo, tum non fuisse, idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei principales autē, alijs præsumptionibus concurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ, ac famæ, tunc enim non poterunt torturæ subijci, vt rei principales, nisi si tacuerint, & cælauerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab alijs, quam in domo existentibus; hoc autem difficulter potest constare, & in eo facile iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro, quod narrat Farinac. num. 111.) quare non facile hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles, & de crimine simili suspectæ. Vide Farinac. a num. 98. vsque ad nu. 119. qui nu. 120. bene addit hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

Paris su-p.c.3. nu. 14. Noue. sup. num. 102. et 108. Foller. in pr act.cri. et alij.

14. Adhuc leuis indicium est, si mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc supicio est de domino, & inquilinis domus illius; hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valde contiguus domui, & dominus, vel domestici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famæ in similibus, vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. Farin. a num. 120. Sic memini processum Madriti an. 1573. contra quandam famosam meretricem prope cuius domum repertus asininus pullus excerebratus: quæ confessa in tormentis se vsam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium missa.

15. Est indicium viciniæ, quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos, quæ idem operatur, quod præcedens, & etiam eliditur, si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, a quibus potuit occidi. Farin. a num. 127.

16. Si quis tempore maleficij, vel in- A continenti post inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valde, & quasi contiguo cum armis, seu instrumentis maleficij; tunc etiam si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subijci torturæ, sine alijs adminiculis: quia tunc est indicium valde propinquum, si vero sit inuentus, sine instrumentis, tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones, vide Farinac. a nume- B ro 133.

17. Est quando quis frequentat locū, vel viam, vbi maleficium commissum, vel visus est immediate, ante in illo loco, vel via ambulare, tunc si iste malæ famæ in similibus, poteri statim subdi torturæ, si sit bonæ famæ, non nisi accedentibus alijs præiudicijs. Intellige de eo, qui alias non erat solitus locum, vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac transeun- C di, vt quia volebat accedere domum suam, Ecclesiam, vel quid aliud. Farin. a num. 138.

18. Desumitur ex illo Cassi, Cui Bono. nam præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitam tantum, vel leuem, & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem a reo maxime si sit pronus in illam causam (vt in amorem, vel odium) & dummodo appareat alium D neminem hanc causam habuisse, & hæc causa sit in specie iudicialiter probata, neque hæc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama, aut aliud indicium accesserit. Farinac. num. 144. cum seqq. ex Casono optime de hoc loquente, lib. de Indic. tract. 2. c. 1. & c. 3.

19. Acclamatio, aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiēs, seu exiens ex domo visus; nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, posterius delin- E quentem, & vnum iuuatur ab alio, vt sufficiat ad torturam, est indicium remotum, & per duos testes legitime probandum; Farinac. a nu. 157.

20. Ex communi opinione Doctorū, & iudicum, si cadauer positum coram reo sanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de

l.1.q.4.c.3.v.6.cadaue. & de eius causa alias à me disputatum hoc eodem opere. Ego istud indicium nunquam existimarem sufficere ad torturam, quicquid graues, Dd. quidam in contrarium dixerint. Moueor quia verè est indicium remotū, & quasi prodigiosum: de cuius causa non constat, & incertissimum, quod nullo iure, vel causa iuridicè probata nobis constat, & tortura maximi est præiudicij, quare nisi accedant fama, minæ, inimicitiæ vel simile adminiculum, nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum, affirmauit. Far. nu. 156. post Anton. Gomez. fusè & prudēter hoc discutientem d. tom. 3. c. 13. à n. 15. & Marsil. in pract. §. diligenter num. 181. Masc. & alios.

post Angel. & Parid. Boer. deci. 166. Bianc. de indi. ad l. fi. D. deq. num. 408. Carer. de ind. Ind. 27. nu. 2. Nou. reg. 184. Men. de arb. cas. 270. nu. 16. & de præsu. li. 1. q. 89. n. 128. & alij.

21 Sumunt quidam ex mala physiognomia, & malo nomine, item si oculos in terram defigant: de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorum; sed hæc meo iudicio prorsus est inanis præsumptio, quando nomen impositum puero à parentibus; si impositum viro, aut adolescenti à moribus, vt solent malefici nomina inuicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum esse malum hominem in genere, non vero ad probandum speciale delictum aliquod, nisi ipsum nomen delictum illud significaret, sed tamen ad torturam solum hoc non sufficeret. Quoad oculorum in terram defixionē; hoc leuius adhuc est, potest enim ex pudore oriri: nec est proprium vnius in specie delicti, ac ne in genere quidem delicti sufficiens argumentum. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum est, quod non aduertunt duo I. C. hæretici, his nimium tribuentes, vt fortassis etiam Martin. de Arles. nec obstat quod directorum inquisitorum, in 3. part. in cap. de signis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoscuntur, & magi hæreticantes. scribit, eos communius habere toruum visum, & obliquum, ex visione, & apparitione, & collocutione malorum spirituum: nō enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quędam ad dignoscendum personas, in quas formanda inquisitio: & hæc ponit tantum, vt præambu-

vide Menoch. um. de præsu. li. 1. q. 89. Far. a nu. 165.

Bodin. in dæmono. & Godel. l. 3. cap. 3. Marti. de Arle. de superst. a n. 100.

A la quædam indicia ipsorum iudiciorum ad torturam.

22 Æquè leue indiciū est, si quis natus sit ex mala patria, & in qua multi tales criminosi, hinc enim nimis generalem suspicionē gigni patet, vt opt. docet Simancas. idem censeo de parentibus, quanquam sit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculū ab his, quam à patria, & faueat suspicioni experientia, maximè quando mater est B malefica, & magis adhuc si etiam auia fuit, hoc, vt certum admisere Godelm. & Bodin. sed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, nisi iuuetur vehementibus præsumptionibus alijs, Catholici, & prudentiores scriptores magis vrgeret hac in re conuersatio, & educatio, cū tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem suspicionem, puto enim, si à talibus parētibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni suspicionem ad inqui- C rendum, quando non est bonæ famæ reus: si aliud indicium præterea accedet, posse torqueri.

23. Si quis inimicorū obiectione, vel amicorū admonitione insimulatus taceat, & quasi contēnat silentioq; eludat, quidā putant idoneum indiciū; quos citat Binsfeld sed merito eos non sequitur, est enim leue, & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialem inquisitionem.

D 24. Si quis consueuerit scelerat iuramenta, vel blasphemias, vel obscœnassima verba proferre, aut dæmonem sæpe nominare, seque, aliosq; illi frequenter deuouere; v. g. do te dæmoni, auferat te diabolus, &c. si quis alia grauissima scelera specie differentia à Sortillegio committat, eum sortilegij suspectum censet Binsfeld. indict. 11. eo quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectos esse de hæresi. Sed obserua hoc in- E dicium ad malam famam reduci, & duntaxat solum sufficere ad inquirendum, ad torquendum non, nisi præsumptiones aliæ adminiculentur.

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas, nam censent DD. quidē eas flere nō posse, si velint, & ideo hoc indicium ponunt Spreng. Grill. Bodin. Sed hoc merito alii inane, & friuolum signum repugnāt; nam si loquuntur de lacry-

Inst. cath. c. 50. n. 8. & 9.

d. c. 3. Bod. l. vlt. c. 4.

Cyrill in sum. cri. ru. 29. de q. §. 1. n. 1. & Siman. sup. d. ca. 50. nu. 10. & 11. Far. q. 47. nu. 279. Binsfeld. indi. 16.

Indic. 16.

Vt post Carrer. et Sim. Menoch. li. 5. de præs. præf. c. & li. 1. q. 12. Cast. l. 1. de iusta hær. pun. c. 10. Godelm. et Binsf.

lacrymis ex pœnitentia, vel deuotione, illæ non sunt spontaneæ, sed a Deo, cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum doloris, fieri potest, vt sit talis quarundam constitutio corporis: noui pueros, quos citius flagris discidisses, quam vel vnam lacrymulam excossisses: è cōtra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocant, aiunt vberum flere quandocunque lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

26. Si vagæ sint, sæpe habitationem, & domicilium mutantes: maximè post diffamationem, vel complices captos: hoc indicium est bonum indicium, sed commune omnibus criminosis, vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia: fallit si sit bonæ famæ, quia hęc illud purgat: item si migrandi iustam causam probet.

Binsfeld indic. 18.

27. Si singularitatem quandam præ se ferāt impietatis, vel religiositatis ostentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitum, &c. sic Binsfeld. vt verum tamen fatear hoc indicium valde lubricum, & leue est, hypocrisim potius probans; sortilegium vero non nisi remotissimè.

Indic. 17.

28. Quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chrismatis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrumque merito improbat Binsfeldius; nam quo ad eradicationem illam, ridiculum hoc est, chrisma enim nihil visibile, vel sensibile relinquit in vertice vncti. quoad stigma non omnibus illud inurit, sed ijs tantum, quibus diffidit eos constantes fore, vt iam alij obseruarunt; pręcipuis non inurit: aliquando etiam delet cum capti sunt; & quando non delet, id relinquit. vt hanc superstitionem indicum foueat, & sic nonnunquam innocentes plectantur. nec enim facile verum signum dignoscas a macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorū enim corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labijs sub axillis in humeris, in sede ima; fœminis etiam in mammis, vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium stigma est insensibile, vt docet experientia. Et si aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quem non sentiāt. Quamobrem Michaelius, Pneumalog. schol. 5. monet Iudices cum acu, vel pugiunculo iubent stigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt striges non aduertant, solere enim illas cum aduertere fingere, se vehementer stimulatione hac cruciari. Plerumque etiam alijs ex causis sunt cicatricosæ, quia sic in suos non rarò dæmon sæuit, vt os totum lacerum ac dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant vestigia, vt de Rosa Gerardina testatur Remigius c. 13. Quanquam ex his ipsis cicatricib. aliud rursus, sed incertum nascitur indicium.

Indic. 14.

Danæus. Bodin. Godelm.

29. Longè certius indiciū est sequens; In Hallo villa Diœcesis Traiectensis, fœmina quædam misera, die quadam pedes suo pelui imponens, & extra illam retrorsum saltans, sic ait: hic salto de potestate Dei, in potestatem Diaboli: quā Diabolus mox rapiens, & in aera sustollens multis, qui aderant in villa, siue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum transtulit, ita vt vsque in hodiernum diem nusquam compareat. sic Cæsar lib. 11 cap. 60. & præcedenti capite, apertè indicauit hanc magicis artib. instituisse. Sane huiusmodi dictum factumue, indicium vrgentissimum & proximum putarim. Hæc de indicijs, quędam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denuntiatione, & testibus.

QVid operetur denūciatio siue testimonium complicis ostensum lucu lenter Sect. 3. Nunc tantum addenda breuiter quædā de denunciatione, & testimonio aliorum, qui teneantur denūciare, & testari, iam vidimus Sect. supe riore. Nunc addo praxi receptum, per regulam, qua leges dicuntur spectare ea, quæ frequentius contingunt, vt quæ in hæresis crimine testimonia probationesque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum; ratio, quia Lamiæ semper suspectæ sunt de hæresi & raro hæc suspicio fallit: semper enim earum facta ferè sapiunt hæresim manifestam.

Plura Caroli. 1. de iusta hær. puni. c. 1. & Simanc. in prax. tit. 11. Sprē. Sil. Sipn. laquer alij.

2. Re-

2. Receptio testium debet ab ipsimet iudicibus, seu inquisitorib. fieri, nec est deleganda, nisi magna ex causa, & prudenti, ac probo viro. reci possunt etiam ante litis contestationem, & etiam ratificatio testimoniorum fieri poterit extra tempus præstitutum ad probandum, si iusta, & probabilis aliqua causa id exegerit; semper autem erit ratihabitio testium adhibenda, etiamsi reus se habere illos pro ratificatis profitetur. Publicatio quoque testimoniorum reo præbenda est, vt contra queat excipere; nomina testium verò non sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet varijs ex causis testi, & negotia fidei sic retardarentur, metu perculsis testibus: consultum tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, numquos habeat inimicos, & testes suspectos in genere quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium, & rei in hac materia non vtendum, nisi magna ex causa, & omni periculo cessante; vt cessat quando complices deposuerunt. Et possunt testes super ijsdem articulis etiam prorsus contrarijs, facta iam publicatione, audiri. post multos Siman. supra num. 4.

Hodie cõtrariũ in prax. obtinere scio, vide Gail. l. 1. obseruat. 9. n. 10. bene post alios Siman. t. 35. n. 7. ex quo deinceps addemus, & aliac. quoniam frequenter & sunt, & alii, vt lite non cõtest. c. vl. de hæret. in 6. DD. ind. c. quoniam frequent. & c. de test. sic statuit Innoc. 6. vide Direc. inq. fol. 52 Simã sup. n. 17.

3. Possunt in hac causa a iudicibus maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiam quilibet consanguinei, compelli, vt se coram ipsis sistant, & testimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum. Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames alias personæ: vt complices (de quibus actum) excommunicati, & similes; non vt plena eis fides, sicut alijs non famosis, sed quanta prudenti iudici videbitur circumstantijs consideratis, præbeatur, valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipsomet reo dicit audiuisse, non qui ex alijs sic intelligendus D. Chrysost. hom. 35. in Genes. cum negat ex auditu iudicandum, nec exceptio in hac causa contra testes admittitur, nisi quæ testem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, conjuratio, subornatio: cæteræ tantum eleuant fidem, non tollunt. Sed isti testes inhabiles, infames, & non integri, tũ demum admittendi, quãdo alij haberi nequeunt, vt in crimine isto ex natura rei, & actus, vt plurimum contingit. Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc perperam faciant,) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos, semper excommunicationem; denique inducta mulcta, & captis pignoribus, l. si quando, C. de testibus c. 1. 2. & vlt. de testibus cog. Franc. Viuius in comm. opin. verbo testis citatus. Et cogi potest etiam qui iurauit se non reuelaturum. cap. intimauit. de testib. & dic. ca. vlt. Viuius lib. 2. verb. confessionem.

Glo. ca. 1. de test. co g. Rom. not. 401. Ias. in le. ad egregias. D. de iure iur. Aim. cons. 220. n. in fidei & ibi D D. de hæ. in 6. . on dilalu. de hæ. q. 125. Corras. l. 5. miscell. ca. 0. Siman. bene sup. n. 20. & 2. sequent.

Post plur. Ant. Gabr. l. 1. cõm. concl. rub. de rest. conc. 9. vide optime loquẽtem. Binsfeld. p. de com. malef. tertia edit. à fo. 320.

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamium, & cõplicum, non est procedendum iudici ex his solis ad condemnationem; scio contrarium communius teneri, & in praxi obtinere; saltem vt pœna puniatur extraordinaria, argumentum eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicum, ex multiplicatis indicijs debilibus resultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valde debile est; nec in rigore verum, nunquam enim quæ natura sua sunt dubia possunt rem facere indubitatam; sicut nec multa venialia peccata vnum mortale: nec multa ægra vnum sanum, nec multa non alba vnum album, nec multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumptionem. Præterea quis neget; quãuis ratum id sit, fieri tamen nonnunquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quam ad verum? Esto sic probatio criminis admodum laboriosa, progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem insontis extendis; nonne durus, & sæuus meritò dicare? sit crimen atrox natura: quid tum, si reuera non commisit? sic aliqui noxij elabentur, præstat decem elabi, quàm vnum innoxium condemnari: si tortus fuit innoxius, potest ei solatij aliquid impendi: si damnatus, & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud, & receptum, etsi ad torquendũ minora probationum adminicula sufficiant; ad dam-

Vid. Bin. ad hoc fusè allegãtem memb. r. . con clu. 7. fol. 356. et ad d. Anton. Gom. t 3. c. 12. n. 18. Aymon. cons. 178. Decis. cõs. 18. l. 1. Lud. Peg. de cis crim. 17. nu. 41. vide sup. sect. 3. lit L. vbi doctum quibus cõcurrẽtib. vale aut ad torturã.

damnandum necessaria esse luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipsi fatentur DD. quibus Bodinus, & alij contra sentientes sententiam suam confirmãt; Marsil. pract. crim. §. diligenter, num. 3. Chassaneus supra Consid. Burg. rub. 1. §. 5. nu. 123. Ant. Gabr. d. concl. 7. nu. 7. Iul. Clar. q. 21 nu. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burdegalens. & Parisiensib. Blanch. de iudic. nu. 384. Monticella reg. crim. 4. num. 6. Osasc. consl. 65. lib. 1. Farinacius q. 43. num. 39. 52. & 73. Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

5. Si testes isti complices, postquã aliquam, in tortura, & concurrentib. cæteris necessarijs, denunciarũt, & confessionem denominationemque hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante sententiam: postea post sententiam, in loco supplicij, more instante, innocentiam denominatorum à se protestati iudici populoque fuerint; vel ipsis denuciatis coram omnibus dixerint, se illos habere pro probis, & inculpatis, sententia receptior est, iudici parum curandum esse huiusmodi palinodiam, tum quia raro sub mortem æque sibi mente constant, vt ante illud tempus, quando confessio ratificatur, tum quia solent importunitate eorum, qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute, vehementer rei sollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto, tum quia hæc recãtatio non est facta adhibitis solemnitatibus, quæ adfuere primæ cõfessioni, ideo prævalet prior. tum quia ista est extra iudicialis, prior iudicialis. Confessio quidem non perseuerans habetur pro nulla: sed demum, quando reuocatur ante sententiam latam, non postea. Moriens præsumitur memor salutis; quando est animo imperturbato, & sibi bene præsens: nec tamen omnes morituri, maxime fortiarij, sunt Sancti. quare hæc præsumptio leuior est, quam quia nititur prior confessio, his argumentis hoc tenuere nonnulli. qui vero in terminis contrarium scripserit scio nullum. Confirmant, qui docent rectissime, dictũ morientis non esse idoneum testimonium, vt alius torturæ subijciatur, nec in homicidio; nec iudice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine;

Godelm. li. 3. c. 9. n. 25. Binsfeld. sup. fol. 309. l. si quis in graui. §. si quis

nec in alijs vllis, ex communi, & in praxi recepta sententia. Cauendum ergo iudici, ne post denominationem factam, & lata iam sententia vnquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, nisi vt reum molestent, frustra quidam, sijs non reuocet: si reuocet, damnosum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacrosanctum, & indubitatum esse deceret; & ipsi quoque reo, qui falsum dixisse, vel falsitati consensisse sese in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur. Sexto. Quando malefici isti complices, suos produnt, & postea ex interuallo variant, idem seruandum, quod in causa hæresis solet seruari; est enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis. In hæresi res non est certa, nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideo si primo testimonio hæresis reuelatur, standum primo, si posteriore reuelatur, standũ posteriori; etiamsi alterum iuramento foret confirmatum. ratio est, fauor fidei, & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Christianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præsumatur hæreticus quantum, ad cõdemnationem pœnitentiæ in foro Ecclesiæ imponendæ, pro vtilitate animæ. In primis obseruo forum Ecclesię duplex esse, vnum publicum, vt est inquisitorum: aliud priuatum, & secretũ, vt est pœnitentiariorum seu confessorũ, quoad secundum facile admiserim hanc sententiam tot DD. nullum enim hæc præsumptio damnum, immo, & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum, quia res est maximi præiudicij, & solent inquisitores vel brachio sæculari tradere, vel alia etiã corporis afflictiua pęna, cum publica ignominia, reum afficere, valde hæsitare me fateor. Sane nec Iac. Simancas Episc. Pacensis, & postea Zamorensis, hoc simpliciter admittit, cuius hac sunt verba, de hac testimonij correctione loquentis; *nec audiendi sunt, qui putant eo dũtaxat casu id accipiendũ esse: cũ posterius testimoniũ* (scilicet, reuelans, quando primum non reuelabat) *est contra reum in fauorem fidei. Nã licet eam speciẽ de expresserit,* mens

moriens ad Syll. Barth. et al. add. §. si quis moriens. Hippol. Marsyl. in prat. §. restat. in prin. Anto. Gome. sup. c. 13. n. 17 Iul. Clar. dis. q. 21. n. 17. docui supra init. questionis huius. et vult Binsfeld. d. memb. 2. fol. 315. ex text. et glos. in c. accusat. §. licet. de hær. in 6. Feli. in c. cum in tua colla. 2. de test. Cou. li. 2. var. resol. cap. 13 Repertor. inquisitor. verbo, testes. Menoch. de arb. casu 108. quos refert. et seq. Binsf. fol. 314. post gl. et Ioan. de Im. Squilacẽsis de fide Cath. ca. 34. Ioseph Masc. de probat. li. conc. 495. n. 8. q. citat plurimos. d. c. 30. n. 6.

mens tamen legislatoris aliud proculdubio vult, æqualitas enim iustitiæ seruanda est inter accusatorem, & reum, quin etiã reis fauorabiliores esse debemus, & ad ab soluendum, quam ad condemnandum proniores.] Quid ergo dicemus? Vtique censeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æque probabilius nitatur coniecturis ac rationibus priori potius standum, siue reuelet, siue non. Nam fauor fidei ad tam magnũ præ iudicium rei porrigi non debet. Si vtrunque confirmatum sit iureiurando, sed vnum iudiciali, alterum spontaneo, & extraiudiciali, standum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius semper coram iudice solemniter perhibetur, posterius vel raro nunquam; semper tum standum erit priori, accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iam declarat se periurum, qui prius falsum iurarit. priore quoque testimonio iam ius quæsitum, quod idem testis non potest auferre: posterius denique semper laborat suspicione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit. Vno tantum casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando apparet manifestis indicijs testẽ non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimonium correxisse. Quod vero idem Simancas putat maiorem præsumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriens illud pro exoneratione suæ conscientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præsumitur pietate, vel salutis suę immemor esse, ex D. Chrysosto. homil. 5. in 2. ad Timot. Roman, Igneo, & Marf. id iam supra docui non procedere, quando ijs quæ iurauit, contradicit post sentẽtiam latam; in tali etiã hæc præsumptio cesset.

d c.accu. §. licet li. ab inten. de pœnis l. Alia. de act. et obl. l. fauorabiliores de reg. iur.

Orat. contra Phormio rem.

Sic ex d. §. licet, et Cou. sup. et Curtio Sen. cõsi. 69. Sim. n. 3. & 5.

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

A*Ccusatio*, quæ aliquando sequitur incarcerationem, aliquando pręcedit solemnior est, quam *denunciatio*, est enim maleficij alicuius apud iudicem, ad vindictam publicam solemniter facta delatio; sed in praxi *querela*, successit in

A locum accusationis quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentem, nemine querelam proponente (quod in non multis locis est, plerisque enim potest iudex ex officio in quocumque delicto procedere, & ideo in plerisq; locis *inquisitio*, successit in locum accusationis) vbi contra querelam omnia possunt obijci, quæ contra accusationem.

Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia est
B crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur, & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriã; admittitur mulier admittuntur infames, & criminosi, & etiam socius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris natu
C ralis. Quo ad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos excludere Clarus, quęst. 14. num. 16. & Farinac. supra numero 32. verius tamen est, eos non excludi in hoc crimine sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. numer. 56. vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quo pacto. n. cõplices ad
D mittantur, qui fere omnes sunt excõmunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dici tũc, sed Deo; cuius directe cã agitur, quãdo fides defenditur.

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indicijs, & argumentis suspicionum, & idonee cauere de dãno resarciẽdo, si succumbat, & incarcerari donec caueat. Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calumniati, & iure communi, ac constitutione Pij V. ad pę
E nam talionis; plerisque in locis ex iure consuetudinario, pęna arbitria, pecuniaria, vel corporali. vide Farina. d. quæst. 16.

Far. q. 12. in princ. Far. sup. n. 6. Farin. a n. 12. et seqq. Cl. q. 14.

vide Farin n. 40. et Cl. nu. 17. d. q. 14.

Constit. Caroli. c. 12. et 14. et 2. C de exhi. reis l. 9. C. de his qui accu. Angl. de malefi. v. ad querelã. Far. oftẽdit esse communem q. 16. num. 8.

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamen

cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, & iudici offerre; vt explicanda l. vlt. C. de malef. iuxta Binsfeld. nam si lex illa generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium, quia maleficus merito se defenderet, & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendēdi, addo preterea requiri, vt vel sortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis contra Goffredum, & Alberic. docet Simanca. vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus, alias, qui non habens merum imperium, & non existens in maiori magistratu caperet, & incarceraret, iniuste faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis, quare etiam possunt detineri in compedibus, manici, cippis. possunt pro pœna teneri in carcere obscuro, & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati de crimine mortem merente. Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post iudicia legitima, ex æquiore sententia: legitima vero ad capturam esse eadem quę sunt ad instituendam inquisitionem generalem, videtur velle Menoch. libro 1. de præsumpt. quæstio 88. numero 1. de quo hæsito. immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices compererint plusquam semiplenis probationibus reos vrgeri. ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verum hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta reipub. quam priuatim misericors in reos, tam publice noxia, & in commune vergens periculum. Nam semiplenæ probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminibus minus reip. noxijs sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in commune perniciosius, hoc leuioribus iudex indicijs fretus potest ad capiendum procedere. Sed & personarum habenda est ratio, vt facilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Forte opinionum diuersitas quam Pacensis Episcop. hac in re inueniebat, in præceps eum egit, nam si

Arg. l. non est singulis. de reg. iur. l. ait. prat. § si d. bitore qua in fra. cred. Sim. pra. si 5. n. 5. Far. q. 27. n. 34. Vide Fari. q. 27. n. 6. Far. sup. n. 10. & hoc factū in causa Doctoris Ede lint. Farin. n. 104. Lāc. Corr. de offi. prato. in cau. cr. tit. de cap. Myn. sing. cēt. 5. obs. 69. Ant. Gomes. d. to. 3. ca. 8. & opt. Fari. n. 112. vsque 117. Sim. d. to. 35. nu. 2.

A octo enumeratis a Farnacio, addas aliam Gomesij, & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermissis *primum statuo*, iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius, sed id intelligo, quando de actu extrinseco, & damno dato agitur. *deinde statuo*, iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cum quibus indicijs, capere reum debeat: verumtamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc
B suum arbitrium moderari considerata criminis, & personarum qualitate, quare ad simplicem querelam, siue delationem numquam sim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem personarum, se iudex accingat; nisi delator summarie probet reum esse suspectum de fuga, & idonee caueat per fideiussores; aut, si persona sit locuples, se, suaque obliget, pro refusione impensarum, damnorum, & interesse, casu quo querelam suam non
C probaret his enim concurrentibus. Castrens. Bald. & aliorum veterum sententia recipi poterit, alias certe nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio, seu indicium ab ipso infirmo periculose laborante; (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum esse maleficio læsum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficij, Petrus nomi-
D nat Ioannem, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio, praxis est, quia talis infirmus adhuc sensibus, & iudicio integer animo imperturbato, præsumitur merito salutis suæ memor, & huiusmodi infirmitas habetur pro quadam specie torturæ, ideo iste torto comparatur: nec dici potest spōtaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimenta, quæ recensuimus contra nominationem sortiarij in vltimo supplicio deponentis. Optarem tamen
E hoc casu hanc nominationem infirmi nudam non esse, sed ornatam causis opinionis, siue suspicionis, cur illum credat auctorem. Denique notandum, quod socij vnius denunciatio, indicium sufficiens præbeat ad capturam, si aliud indicium accedat. Sic post multos Menoch. libr. 2. de arbitr. iudic. cent. 474. nu. 25. Mascard. volum. 5. de probat. concl. 1311. num. 10. & 11.

d. q. 27. n. 114 d. to. 3. ca. 8. v. 1.

Arg. l. 1. D de cu. reo. Cl. q. 28. nu. 2. Kirchou Centu. 4. concl. 30. bonaco. in comm. opin. & ali.

Vide Fari. sup. n. 110. & 128.

Grauet. Roland. Masiar. & alii apud Fa. num. 25.

Porro

A Porro ad solam informationem extraiudicialem in scripta non redactã, siue quæ non sit in actis, & apud acta, quicquid nonnulli censuerint, non arbitror capere licere: nisi duæ saltem à Claro requisitæ conditiones concurrant, scilicet vt delictum sit enorme (quale est crimen maleficorum) & periculum sit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum semper fere sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt viles personæ procliues in fugam; B vix accidit, vt iudici non liceat post nudam huiusmodi extraiudicialem informationem, vel post querelam, qualem diximus, incarcerare. Prosper Farinac. addit tertiam conditionem, vt iudex securus sit; quod post captum reum venient testes depositurі: sed cum Salyc. Claro, & Cauense, quos ille citat puto priores duas sufficere. Illud optime idem Prosper admonuit. *malefacere iudices illos, qui lucri causa multos penes se habent exploratores, & ad simplicem vnius illorum relationem reos in carcerem compingunt, hec enim practica damnabilis est* (inquit) *nec in iudicijs per principes toleranda.* C

q. 28 nu. 3. in fin.

Supra n. 131.

Quoad personas nobiles, & honestiores genere, vel dignitate; etiam coniuges respectu maritorum; eas sub fideiussoria, immo, & iuratoria cautione relaxandas censuit Godelman. & multos citauit, sed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis, & expresse de nostro crimine. D Deinde nec in genere, quando venit infligenda pœna mortis, id verum est in alijs, criminibus si rei alias ex carcere fugerint vel si delictum sit notorium, vel in flagranti crimine sint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel saltem valde dubitet, & vtroque casu cautio illa non admittitur, nisi finito processu, & completo. Denique certum est non cogi iudicem dimittere, sed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpensis circumstantijs omnibus dependere. E nec facilis esse debet in nostro crimine; quod, sicut hæresis, omni priuilegio, & dignitate reum penitus spoliat. Nunquam sane dimittere sub iuratoria cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iusiurandum seruent:) sub fideiussoria vero; non nisi vrgentibus grauissimis caussis, & quando fideiussores se, vt custodes obligarent, quo casu multo melius prospicitur reipub. quam si vt fideiussores tantum: quę cautela à Soarez accepta placuit Menochio eam explicanti.

Sup. n. 14

vide Farin. hac ene pro ancè, q. 3. 2 n. 4

De arbi. cas. 303. num. 37.

Capi sortiarios, seu maleficos etiam in Ecclesia posse, puto ex multiplici capite, tum quia crimen est atrocissimum; tum quia sunt sacrilegi, tum quia blasphemi, tum quia venefici, & homicidę deliberati, & proditorij, tum quia sunt, vt plurimum hæretici, & apostatæ; nam nullis istorum suffragatur immunitas loci sacri, ne ibi quidem vbi viget; & in casu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requisito Episcopo reum extrahi per iudicem sæcularem posse: alij tamen volunt ab Episcopo veniam peti. prior opinio de iure verior, & receptior, erat ante Bullam Gregorij XIV. optimi, & laudatissimi pontificis, qua expresse cautum, *ne liceat sæcularibus iudicibus, sine Episcopi licentia aliquem ex Ecclesia extrahere, etiam in casu alias permisso, nisi forte Episcopus talem licentiam dare recusauerit: & tunc reos sic extractos debere ad carceres Ecclesiasticos conduci vt illic detineantur, donec per Episcopum, vel ab eo deputatum cognitum fuerit, an crimen sit tale vt gaudere non debeant immunitate Ecclesiastica.*] Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi posset extrahi casu dicto: sed modeste, & cauendo tumultum, & offensionem personarum Ecclesiasticarum, & dummodo postea, cõperto, quod non debuerint extrahi, statim Ecclesię restituantur: & in ijsdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt si reus nondum sit extractus, ad Ecclesiasticum iudicem, si iam extractus, ad sæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, necne.

vide Farin. late scribente, q. 28.

Cou. l. 2. var. reso. c. 20. n. 18 Cl. q. 30. n. 20. post Gui. Pap. Boer. Remig. & alios.

Indebite carcerati malefici, etiãsi carcerem effregerint, propter talem fugam, nec puniendi erunt, neque pro confessis habendi, neque ad carcerem redire tenẽtur, etiam si redire iurauerint: neque tenebuntur ad penam conuentionalem ipsi, vel fideiussores, si quos dederunt: neq; ad torturam propter huiusmodi fugam rapi possunt (vt possent si carcer fuisset iustus) etiam si animo non reuertendi fugissent. Sed an in foro conscientiæ peccet fugiẽs ex iusto carcere, quæstio est difficilis, ne-

Vu pe. respon. 130 n. ... Far. sup. n. 76. sic post Roland. M in fin. & Couar. l. va. res. c. .n. 7. et 11 quidã notant, & bene Far. q. 30 num. 70. Farin. a n. 85. l. 1. var. resp. c. 2 nu. . & 14. & Bruno a Sole in qq l. g. 7. 30. nu. 24

que hic tractanda. Peccare censet Farin. A numer. 90. cum Couar. sed non peccare censuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canonistis, & ex recentioribus Lopezius, Instruct. capit. 66. immo, & teneri fugere, si tuto possit voluit Victor. relect. de homic. Breuiter nihil hic peculiare est, quoad sortiarias, ideo de hac quęstione in genere tam pro sortiarijs, quam reliquis; si vis, leg. Cou. sup. Sot. ad 2.2. q. 69. arg. 4. Nau. Man. c. 25. Vict. d. reli. Lopez dict. c. 66. Binsf. in Enchir. & Brunor. sup. B

In ipsa captiuitate quædam sunt iudici obseruanda, primo, vt statim perquirantur omnes areæ, & anguli domus accurate; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres, & alia instrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. Sic Petr. Gregor. lib. 13. de reipub. capit. 30. superstitiosum autem est, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt sublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant, credo verentur isti ne sint de genere Antæi Libici, cui contacta terra vires de nouo sufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis vestem, & induere eas sola quadam interula; quæ vno die neta, texta, & consueta: superstitiosum ne foret, sed vtile eas omnibus suis vestibus, spoliare, & alijs vestire, ea gratia, ne quid lateret in vestibus maleficij. Sane hæ diligenter excutiendæ, & scrutandæ. Valde etiam mihi suspectum, quod quidam graues auctores scribunt; admonendos iudices ne patiantur se à maleficis tangi super nudam iuncturam manuum, & brachiorum, cur quæso? si ne veneno inficiant, certe possunt etiam infici alijs partibus tactis, ne fascinent? deme venenum & partium istarum nulla erit fascinatio, simile est, quod addunt ijdem producendas ante iudicem maleficas tergo aduersas, quia putant, si iudices ante alios, maleficæ aduenientes adspexerint, eos fascinari visu, & fieri mitiores, ac faciliores ad absoluendum, nonne hæ sunt næniæ pueriles? quid virium habet aspectus maleficæ, eo quod primo, vel secundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærens; maleficæ cognitioni iudicum addictæ, statim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem asserunt auctores: & fascinant nihilominus modis prædictis, an, quod fascinant ante cęptam cognitionem post captiuitatem, post cæptam vero cognitionem non amplius? ostendant diuersitatis huius causam, si nos credere sibi postulant. Deinde communior est rumor, statim atque incarceratæ sunt nocere eas amplius non posse. Nec defuere qui solicite causam, quærentes, tandem duas reddidere homines non Catholici. Primam quod commode illic venena sua habere non possint, quasi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeat illa ab eo accipere nisi per manum commentariensis, vt illi falso supponunt. Secundam, quod libere cum suo magistello communicare non audent; & maxime metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quasi nesciant nocturni temporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeant occulte dęmone, etiam alijs præsentibus alloqui, surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsa experientia, nam constat à Satana illas vehementer sæpe incarceribus affligi; (vt de nonnullis testatus Remigius li. 1. capit. 13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commisceri, & posse grandine agros lædere: cumque hęc damna inferant per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi significare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno cIɔ. Iɔ. XCVII. cum Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quęsitores, Oranus, & alij in via plana subito currus deiectus fuit, & mirifice per medium confractus, omnibus tamen illæsis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt, cum Stabuleti in carcere inuisissent Ioann. illum del Vaulx, cuius causa eo profecti fuerant; is statim illis, bene (ait) in vita expalluistis; nec satis vobis omnia prospere successerunt. Et dissimilantibus illis, casum narrauit, addiditque se id à suo dæmone accepisse, damnum tamen ab alio quodam dęmone illatum, iniussu suo; voluisse dęmonem amplius nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis, posse per dæmonem nocere, si Deus permittat: raro Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. Plura videte sup. libr. 3. par. 1. q. 3.

Spremg. i malleo pa. 3. qq. 15. et Gr. sup. nu. 4

Danaeu. de Sorti. c. 4. Gode. d. c. 4. li. 3 nu. 17.

Exemplū uide inf. lib. 5. sect. 10. in fine.

Vtilior

A Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel fontes velox pœna consumat, vel innoxij reperti liberentur maturius: & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus sibi necem queant inferre: & eadem de causa, ne diu solæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis consilium illas inducere. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. quæst. 9. scribit quosdam iudices sæpe expertos, an solita iunctione Magi capti, per dæmonem efferrentur, & nullum vmquam sortilegia tum effectũ sortitia. Vnde multos tenuisse, quod captæ à dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus mauult illas in professione sua statim mori, secundo quia Deus non permittit demones exercere potentiam suam, ne id fiat in scandalum ipsorum iudicum, & Dei ignominiam, nam videretur plus posse diabolus in suis ministris strigibus, quam Deus in suis, qui sunt Iudices, quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur quia Pompeiopoli existens Inquisitor permisit cuidam malefico capto, vt se inungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aerem. Cum Legione in Hispania degerem legi litteras ad doctorem quendam Canonicum datas; quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri cõtra iudiciariam potestatem præualuisse? Suaderem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experientijs; in quibus plus est curiositatis, quam pietatis. Punitæ morte Iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi: quod idem ex Siluestro Prierate Crespetus narrauit, lib. 1. de odio Satanæ discur. 15. Posterior autem illa D. Thom. ratio quanti sit momenti dictum iam, lib. 3. par. 1. q. 5.

Aut. hodie de custod reorũ Nic. Remig. l. 3. dæmonolat ca. 6. 7. & 8.

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

DE hac sufficiunt iam à nobis dicta, sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosper. Farinac. q. 12. & 16. Clar. §. fina. q. 12. cum mul. seq.

SECTIO IX.

De tortura.

AD hanc iam diximus, quæ sufficiant indicia? supr. sect. 3. & sect. 4. Nunc videndum nobis qualis esse debeat? quãdo iteranda? decernendave? & quæ hac in re superstitiosa sint vitanda?

Quoad primum, secundumque sunt B enim valde commista, quæ de ijs dici possunt, scienda sunt sequentia. Imprimis poterit iudex instituere interrogationes ad formulam illam à Grillando traditam; *Quid sit illa professio quam faciunt cum dæmone, & quibus modo ab ordine ad illam accedant, & quibus cæremonijs, & solemnitatibus in ea vtantur: Ad quid se obligent dæmoni? sub qua forma verborum fiat ipsa obligatio? quæ sint ab eis seruanda, & ad quæ teneantur? quæ præmia* C *habeant, & quæ habere sperent ab earum Principe Dæmone? ex quibus rebus simplicibus, vel mixtis componant vnguenta, quibus liniant corpora sua dum vadũt ad ludos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando accessuræ sunt ad ludos prædictos? sitne verum quod vadant corporaliter, vel illa sit illusio siue visio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? casu quo accedunt corporaliter, an ambulent* D *pedibus proprijs, vel aliter deferantur & quomodo, & per quem? Item quomodo, & qualiter celebrent sacrificia, offerant preces, & munera dæmoni? Item quæ sint illis præcipua obseruantia in dicta professione?* Et alia huiusmodi, quæ iudici ex præcedenti inquisitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: postea poterit interrogare de singulis, *num hæc, & quando, & cum quibus, & c fecerint?* In his vtile erit à leuioribus, quæ facilius con- E fitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare. Sprenger. par. 3. mallei quæst. 14. & 15.

q. 7. nu. 7.

Abstinendũ iudici tormentis, si possit abstinendo veritas haberi, *quæstio n. res fragilis est, & periculosa, & quæ sepe veritatem fallit,* sæpe fit vt innocens pro incerto scelere certissimas luat pœnas, frequenter tamen cogitur iudex quæstionẽ adhi-

bere, *cum qui se negant crimine quo accusantur teneri, torquentur, vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur,* teste B. Cyprian. & est Theolog sententia communis.

l. 1. §. quæstioni. D. de quæst. Arist. 1. in Reth. ad Alex. de quæst. D. Aug. l. 19. de ciuit. Dei. Cyprian. ad Demetrian. Io. Maio. in 4. d. 15. q. 2. Sylue. Tab. et alii verbo Inquisitio. de his et seq. vide Prosp. Farin. q. 38.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, sed debet illud moderari prudentia, & æquitate. Primo, vt præcedant indicia sufficientia, de quibus egimus, Sectione 1. Secundo, vt constet prius de corpore delicti, quod ibidem probauimus. Tertio, vt reo sit data indiciorum copia, & processus contra ipsum iam formati, & tempus ad se defendendum sufficiens. Quarto, vt reus nec sit confessus, nec conuictus. Quinto, vt per interlocutoriam reum iam damnarit ad quæstionem, expressis in sententia causis, cur & reus non appellarit, aut friuole, & calumniose appellarit. appellationi enim non friuolæ, aut calumniosæ deferendum est: adeo vt contra eam tortus, & confessus nequeat condemnari. Si constet iudici friuolam, vel calumniosam esse, potest eam contemnere: poterit autem credere talem esse, quando in processu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino sibi concesso non sufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura supersedere. Sexto, debet iudex postquam reus cibum, vel potum sumpsit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel sex horis, à quæstione abstinere. Septimo, debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate personarum, etiam qualitatem, & grauitatem tormentorum remittere, vel acuere. Modus autem, & gradus torturæ recte proponit Farinacius. debet etiam iudex, licet istud delictum sit atrocissimum, eum modum, & diuturnitatem quæstionis in eo seruare, vt corpus rei maneat, vel illæsum, vel modice læsum, saluum innocentiæ, vel supplicio: illæsum dico, quoad ad carnis lacerationem, aut ossium, vel neruorum fracturam, nam quoad discompaginationem, siue disiunctionem iuncturarum, & ossium non immoderatam, vix in tormentis ea potest euitari. Hic merito cunctis sequenda foret (extra tormentum insomniæ) Pauli III. Bulla LVIII. quæ vetat reum in tortura vltra horæ spacium detineri.

Sup. nu. 34.

Habetur in Bullario Magno parte 1.

A Debet etiam iudex abstinere nouis, & in sua prouincia inusitatis torquendi modis; Sed vtatur solitis in hoc crimine; vt tormento funis, tenutoris, & affusione aquę frigidæ in tergum appensi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes inserto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo, & tutissimo, quando non additur simul membrorum extensio, hoc optime nobis descripserunt Flamin. Cart. & Farinac. & eo B potissimum vtendum quoad mulieres; maxime honestiores, vt sunt moniales, &c. hæc in inferenda quauis tortura.

Carta. l. 4. prax. cri. c. 2. nu. 7. et 8. Far. sup. n. 71. et Mars. in l. 1. D. de quæs.

Quoad iterationem quæstionis, seruandum primo, ne vnquam etiam vrgentissimis indicijs superuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamsi varius sit in confessione: quod si semper constanter negauerit, non posset vltra duas vices torqueri, licet contrarium seruetur in praxi. secundo, non est repetenda C eodem die quæstio; sed vnus saltem dies inter singulas est interijciendus, vt terror ille, & dolor resideat, tertio, nunquam est iteranda; nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora: & nisi reus sit adeo fortis, ac robustus, vt animo, & corpore in priore tortura perdurauerit: item nisi priores torturæ nimis lenes, & insufficientes fuerint; quod dijudicare pendet à iudicis arbitrio, quarto, si reus in tormentis con- D fessus, sequenti die non vult ad banchum (quod aiunt) confessionem suam ratificare extra torturam, dicatque se dolore tormentorum falso fuisse confessum, poterit absque nouis indicijs, de nouo subdi quæstioni, vt perseueret. Si tunc reus in secunda quæstione pergit negare, primam confessionem expurgat, & est dimittendus, nec poterit tertio torqueri: nisi tamen prima tortura fuisset insufficiens, & indicia valde vrgerent, tunc ad tertiam posset E deueniri. Quod si in tertia adhuc negat, omnino dimittatur: si in tertia sicut in prima iterum confitetur, & post torturam ratificet quæstionem omnino est puniendus: si tertia in tortura iterum confitetur, sed post torturam negat; non poterit quarto torqueri, sed est absoluendus, quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum istud solum ad quæstionem non sufficit, estque tandem finis aliquis quæstio-

sic intellige Simanc. et quos alleg. prax. c. 5. n. 42. Maior in 4. d. 15. q. 22. et Simanc. sup. num. 19.

Sic Siman. sup. n. 43. et in suis pr. Milleus, Clem. Dambou. et Carrar. hæc est mens et Sim. sup. nu. 16. et Fran. Pegna in direc. inquisitor. 3. p. com. 39.

ſtionibus imponendus. Sic Simanc. ſupra num. 43. & alij illi ſupracitati, & præterea Boſſ. Bianc. Carer. & Farinac. eos ſequens ſup. numer. 99. & 105. vide Marſil. in repetitione l. repetit. D. de quæſtio. Et quod tunc ſimpliciter, & abſolute dimittendus liber volunt Eymeri, in 3. part. director. & Pegna d. comment. 31. Anto. Gomez d. capit. 13 num. 28. ſoluens argumenta contraria. Damhaud. in praxi. crimin. cap. 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de malef. C. quæſt. 1. concluſ. 16. Eſtque non illepidum, quod narrat Marſil. habuiſe ſe Mediolani quendam inſignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditoribus poſt torturam cuncta iterum negabat tandem rogatus quare ſic faceret, renidens reſpondit; quia melius iudice millies torqueri in brachijs, quam ſemel in gula, quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint ſua in loca reponere, & coaptare oſſa brachiorum, nec vnum inuenies, qui norit reaptare gulam & ſimilibus ſibi illudentem Hippolyt. Marſil. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum cenſeo dimittendum abſolute, & ſimpliciter; ſiue fideiuſſoribus, idque ex receptiore ſententia, neque cauſam indeciſam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reũ ſufficienter purgata; vel etiamſi veriſimiliter exſpectarentur indicia noua, & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, poſſet reus dimitti data fideiuſſione de ſe repræſentando, cum iterum à iudice accerſetur, & tunc, cum iſta indicia noua ſuperuenerint, reus iterum examinatur, hæc dimiſſio tunc non eſt abſoluta, ſed ſtantibus tantum rebus, prout tunc ſe habebant. Vt bene poſt Boer. & Carauitam, Clar. q. 62. & Damhaud. ſup. Praxis vero illa, quam Sprenger. ponit, p. 3. Mallei, q. 14. vt damnetur non ad torturam iterandam, ſed ad eandem alio die continuandam, & hoc poſſe fieri non ortis nouis iudicijs, mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiuſmodi verborum captiunculis ſæuitiam intendere, quid prodeſt vocare continuationem, quæ reuera eſt iteratio? quam durum etiam eſt, per continuatos dies quæſtionem exercere? abſint à pijs iudicibus huiuſcemodi commenta. Quod dixi, ſe-

A cunda, vel tertia vicè iterari tormenta poſſe; id procedit, quando reus duntaxat cauſatur dolore quæſtionis, ſe victum fuiſse: ſed ſi contenderet erroneam fuiſſe confeſsionem, & ſeparatum probare ſuum errorem, & adſint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non poſset iterum ſubijci quæſtioni, ſed debet ei ſpacium tribui probandi erroris, interea latius haberi, & admitti ad eam aduocati, ac procuratores, vt poſsit cum ijs conferre. Hæc de reo non conuicto.

B Cæterum ſi reus ſit conuictus, conſultius eſt iudici non ſubijcere eum quæſtioni, quia tortura ſolet indicia præcedentia purgare, immo & plenas probationes; & ideo reus etiam conuictus in tortura, & poſt eam conſtanter perſiſtens, foret liberandus, vt ex communi DD. ſententia docet Farinac. Et licet multi grauiſsimi iuris interpp. exiſtiment, adhuc huiuſmodi poſse condemnari, & ſic Pariſienſis Curia, teſte Paponio, aliquoties iudicarit; cõtrarium tamen, quod dixi, communius, & verius eſse, cum Cartario cenſuit Farinacius, ſaltem quoad pœnam ordinariam, vt ea infligi non poſsit: extraordinariam non corporalem fatetur infligi poſſe, quando conuictus tantum fuit præſumptionibus vrgentiſsimis; quod ſi conuictus fuerit plenis probationibus, tunc poſſe infligi pęnam corporalem extraordinariam, etiam triremium? Sunt tamen alij caſus, quibus tortura reum cõuictum non eriperet punitioni ordinariæ. Primo ſi non detur ſuper delicto, de quo quis fuit confeſsus, vel conuictus; ſed ad notitiam aliorum delictorum. Secundo quando datur tantum pro habenda vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. Tertio quando irrogatur ad habendos complices, fautores, receptatores, & alios participes. Quarto ſi iudex decernit eam cum proteſtatione, id ſe facere ſine præiudicio probatorum, & reuera hæc proteſtatio non appareat contraria facto, vt appareret, ſi reus interrogaretur ſuper principali delicto, etiam oretenus, & non ſcribente notario. Sed vtrum iudex poſsit reum teſtibus plene conuictũ torquere? Nauar. in Man. cap. 18 num. 59. reſpondet iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. niſi conſtet calumnioſam, ac friuo-

Boſſius tit. de tor. n. 19. Foller. et Fr. Perſonalis apud Far. n. 102. q. 4. n. 26. et q. 40. n. 2. Marſil. ſing. 108. Gra. con. 12. nu. 24 et deciſ. 8 nu. 3. 4. et 7. Couar. pra. qq. c. 3. poſt n 5. Ant. Gomez. c. 13. poſt num. 0. Rem. Fol le. et alii.

uolam fore appellationem. In illis locis vbi necessaria est rei confessio, non habet locum Nauar. sententia: vbi non est necessaria, procedit quoad tormēta ad hoc instituta, vt delictum illud, de quo conuictus est, fateatur; non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictū aggrauantes, de quibus non est plene conuictus.

Quoad personas torquendas crimen istud est exceptum, ideo priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimode tamen. Nam qui sunt priuilegiati ratione dignitatis, vel ordinis; illi plane spoliantur, etiam clerici, & monachi etiam non infamati; mitius tamen sunt torquendi isti, quam alij, vt docet Simācas. Quoad eos, qui sunt excepti ratione ætatis: puto si sint minores annis XIV. tantum esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi. sed mitius, quam maiores: senes vero, pro cuiusque viribus minus tamen acriter, quam viri. Idem de cæteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterunt moderatius, dummodo absit mortis omne periculum; excipiendæ semper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quod honestatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio, maxime si virgines, aut sanctimoniales sint.

d. tit. 52. a nu. 23.

est cōmunior, vt patet ex hac Portio. n. 99. Simanc. sup. c. 21. & 22. Farin. q. 41. nu. 103.

Quoad tertium dubium, sciēdum multos maleficos contumacissime tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue, *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium tradunt componi ex corde, vel alijs membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentij hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt scriptores plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat Binsfeld. etenim multiplex est causa huius silentij. vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt; etiam si sentiant; vel quia nec sentiunt, nec

Sprenge. mal. malef. p. 3. q. 14. & 15. & ex eo alij. Eyme. p. 3. Direc. inquis. et ibi. Pena cōm. 39. Gril. de tortur. q. 4. n. 12. Damau. & alii. in d. l. 7. q 2. conc. 15

A loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmon causis mere naturalibus, vt medicamentis sopotiferis, & similibus) vel sane, quia licet sentiant, & loqui possint, robusti tamen, atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum, interrogationesque omnes contemnunt. Vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia; quibus fit, vt vel B dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur. de qua re actum superius, libro 2. quæstione 21. Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati, & extensi laxat, aliquādo vero ea, quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipse alio auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant, tollit, aut aliquid medium densum, & solidum; quod simul facit ne adstantibus sit cōspicuum; interC ponit, Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit; & aliud substituit; quæ cuncta cum DEVS permittit, illi facillima sunt. rarius tamen hanc superpositionem corporis alterius contingere puto: frequentius auersionem illam siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel plane id factum de Lycantropo illo Vvestphalico annis superioribus de quo vt ex ore, *Sereniss. Electoris Ernesti, Ba-* D *uariæ Ducis,* Carolus Billheus Vir. Clar. mihi narrauit, ista ferebantur: hominem vicies (*en iudicium clemens arbitrium, quo se porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) sæuæ quæstioni subditum, nihil fassum, sed renidenti, ridentique similem cuncta supplicia pertulisse, tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse, & ipsum quidem purum putum vinum propinasse, bibisseque, reo vero exhibuisse potionem illam E alteram, sic imposuisse, ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantē; & inter cætera, lustrorum aliquot Lycantropiam; & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hęc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dęmone, eumq; sibi pollicitū, hanc indolentiam cū taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia, quæ carnifex ipsi infligeret, in se illum suscepturum. (*hoc scilicet, vt dixi,*

ad-

aduersionis, & interpositionis modo. stultus enim sit, qui existimet ipsum antoprosopos dæmonem torqueri potuisse) mox vero, vt illud (nescio quid) bibisset, dæmonem abscessisse, vel inuitum, vel pacti contemptorem, ideo se nolle amplius torqueri, malle sponte profiteri. Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præclusis illi interius faucibus, & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat; interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces interrogationesque nõ exaudiant rei; quorum omnium exempla suggerit Nicol. Remigius. Aliquando duntaxat prope adsistit, & dehortatur à confessione, adhortaturq; vt breuia hęc tormenta, spe vitæ præsentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; dæmum addit minus, & intẽtat seuiora, si quid promant. Denique solet illis membranulas, & alia instrumenta magica, varijs notata characteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (vt ait Sprenger. supra quęstione 15.) maleficiantur quantumcunque remotas. *Prout malefica quædam in Ispruch se iactare solebat, quod vbi ad minus filum ex vestimentis, alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quantumcumque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset.*) Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

lib. 3. Dæmunola. c. 8. & 9.

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa rite, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id si in ipsa quęstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormenti censendum; si post quæstionem, adhuc æstuante corpore, idem arbitror? si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto, & malefice, non intelligo; minus si ante quæstionem, vt plerique solent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, siue ante quæstionem, siue in quæstione, si sic directe ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne superstitiosi, sin indirecte, quod obsessas credant, vel dæmonem prope adsistere, & ideo piacularem hanc vndam propinant, vel inspergunt; non ausim damnare. Probem magis. Ca-

A tholicis enim constat, fugando dæmoni efficacem hac lympham. quare fortassis etiam suadendum, vt citra superstitionem circumcirca equuleum aspergatur locus, & sit in loco quæstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quędam hac in re à Sprengero, & socijs tradita. *Primum* suadent reum diligenter induci verbis, & rationibus, spe dubia addita, quod forte non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem non celet, & B Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis est. Nam mediato frequens (*vt aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informatio proborum virorum, solent disponere ad veritatem eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatę fuerunt, vt in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem Diaboli, dicerent; faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur.] C

p. 3. Mallei q. 14.

Secundo vt dum ministri se parant ad torquendum, alij interea exspolient reũ; (*si sit mulier, exspolianda fuerat à mulieribus alijs, antequam ad carcerem ducatur*) ne quid in vestimentis (vt iam dixi) lateat maleficij.

Tertio debent capilli capitis, & barbæ abradi, immo, & per totum corpus etiam in partibus secretioribus: si feminæ sint à fęminis, si viri à viris: & sic cauebitur in- D honestas, & inuerecundia, propter quam Inquisitores Germanici, Sprengerus, & socij non ausi fuerunt hoc vti remedio, vt ipsimet profitentur, addentes alibi hoc in vsu esse. Tamen (inquiunt) in alijs regnis inquisitores talem per totum corpus abrasutam fieri mandant. *Vnde, & Cumanus inquisitor nobis insinuauit: quod anno elapso, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandasset omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu, & E comitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Austriæ versus Mediolanum.* Et hoc remedium multum prodesse, inter alios duobus exemplis lectu dignissimis, sed propter prolixitatem, nunc à me omittendis: quorum ipse testis oculatus, & iudex fuit, cõfirmat Iud. Damhauderius. In hac tõsione illud moneo obseruandum si fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus insper-

d. pa. 3. q. 15.

prax. cri. c. 37. n. 21

insperfum, rite id fieri: eademque de causa putarem, ne qua vnctio subesset, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: sed si tonsio fieret ex opinione, quod per eam tol ur corporis, & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, (in quo totum id diuina virtute contingebat) & etiam documento Apollonij Tyanæij: putarim serio hoc esse Magicum, & superstitiosum.

Philost. l.7 & 8. Nic. Remig. l. 3 c.93.

Addunt, & quartam cautelam, si inuestigare (*inquit addo verba ne quid viris magnis videar affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, an lachrimare coram eo queat stando, aut tormẽtis exponendo. *Hoc enim ipsum pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeo compertum est; quod etiamsi ad lachrymandum coniurationibus hortetur, et compellatur si malefica exsistit, hoc ipsum scilicet lachrymas emittere. non potest: dabit quidem flebiles voces, & exsputo genas & oculos linire, ac si fleret, attentabit: super quo à circumstantibus caute aduertendum eri t. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis vel consimilis in sententia practicari à iudice potest, seu presbytero, manum super caput delati, seu delatæ ponendo: Coniuro te per amarissimas lachrymas à nostro Saluatore Domino, &c.*] Quis miretur sub ea tempora hæreses inualuisse, quando huiusmodi: quæ nec Scripturæ sacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine introductæ sunt formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam ante docui indicium istud lachrymarum prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubie experientia, superstitiosis alijs explorationibus quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impij, sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere mere arbitrarias, & fallaci duntaxat experientiæ: non satis pium, neque religiosum, est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio, etiam quam addunt est bona: scilicet hoc cõtingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum est Spiritus sancti: & Diabolo displicet, ideo illam conatur impedire. Age enim, si oratio illa efficax ad donum à Spiritu Sãcto impœnitenti, & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum interrogantis latrũculatoris: (quod quis credat?) sane Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: si non est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat: cur fictæ lachrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi cõmenta; ab Ecclesia non approbata, via sternitur similibus superstitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebre ingenium cũ lubet elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

Mall. Malef. d. qu. 3. q. 15.

Quintam Insuper addunt ijdem scriptores, *Tonsis capillis capitis, cum calice, aut scipho aqua benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & innocatione Sanctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho tricies in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus.* Cetera transire possunt, cauendum, ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho, vtrũque enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: sed hoc merito improbant, & de hoc postea agetur copiose libro sequenti. cap. 2. quæst. 2. Obijcitur factum præsulis Ratisponensis: Quod dum quidam hæretici propria cõfessione conuicti, vt impœnitentes, & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit, vt in rogo illæsi persisterent: proijciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium & præces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciant hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertũ inter carnem, & cutem. inuẽto, & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem visum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit, an Necromãticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causa tam graui, & populo necessaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, sed causarum, ac gestorum pondera, libranda suscepimus.

Septimam ergo hinc efficiunt, deuotas ad Deum orationes iunctis ieiunijs, & bonis operibus; immo, & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascunque infestationes cælitum auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Iosaphat *Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidē non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.*

2. Paral. 20. v. 12.

Spreng. d. p. 3. qu. 1. Pet. Greg. lib. 13 de re publ. cap. 30. nu. 5.

Octauo loco addunt quædam, mihi quidem non parum suspecta, nempe, quoad diem, *vt infra missarum sollemnia, & sacratioribus diebus, maxime sextis ferijs, quousque sit compulsus pro expectatione Saluatoris nostri, malefica interrogentur item si sal, aut aliæ res benedictæ cum septem verbis, quæ Christus protulit in cruce, in schedula conscriptis, simul colligatis, collo malefici alligentur, longitudo Christi benedicta super nudum corpus & extra circumcingantur.* Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) salem benedictum, &c. probo, dum desit irreuerentiæ periculum. & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidisse. de verbis certis scripturę, quid sentiam iam dixi libro 1. quæst. de periaptis. De longitudinis Christi Domini mēsura, quid illa operari idonea, nouit Deus: sane cum benedici illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Ecclesiæ tribuēdum. in ipsa etiam circumdatione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoque non immerito. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, vt patet ex l. prouinciarum. C. de ferijs, ideo quod iure receptum, vt in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torquere, sed ad Dei honorem (vt addunt DD.) id ego certe ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquuntur (ex l. nemo C. de Episc. audien. Bald. Spec. & alij quos sequitur Clarus §. fin. q. 64. nu. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. quæst. 1. concl. 18.) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nūquam aliquem pœna sanguinis afficere vide illum quæstio. 97. v. 6. idque in Dei honorem; non video cur, cessante illo periculo, non sit idem dicendum, de tortura.

Nono adijciunt in ipsa quæstione, legenda dicta testium, submissis nominibus dicendo: *Ecce conuicta es per testes, &c.* Hoc non satis intelligo. Nam si velit duntaxat nomina testium taceri, parū ad rem. hoc enim etiam extra quæstionem seruandum, de quo superius. si summissa, voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sane hoc superstitiosum est.

Decimo monent interrogandum reū, an velit subire iudicium ferri candentis, & annuat, cognosci verum esse maleficum: profecto id fallax est in primis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimo monent *eos, qui nihil in tormentis confessi; de carcere pęnoso, ad bene munitam, sed minus incōmodam mansionem transferendos, nullo tamen modo relaxandos sub iuratoria, vel fideiussoria cautione: quia si nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, sed semper deteriores efficiuntur.* In primis posset casus occurrere, in quo sic sint relaxandi ad meliorē custodiam: iudici tamen tum vehementer cauendum, ne alijs sint noxæ suo exēplo, vel verbis. Deinde potest etiam contingere, vt locus sit cautioni fideiussoriæ, vt superius dictum. Nec satis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non est abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio dare potuit intellectum.

Aliæ, quæ Sprengerus addit, mox cōmemorabimus loco suo. Nūc ponamus XII. *quidam* ex Frācofurtensi I.C. quod addo, vt videtur, quia mere superstitiosū. Quidam (ait) ne dolores sentiant solent hoc versus pronunciare.

li. 2. de lamijs c. 10 nu. 39.

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.

Dismas & Gestas, &c.

Quis non hæc rideat, scilicet iam vis etiam in Hexametris pedibus: subiungit, & quædam ex Psalmis. Et homo religiosus non audet hæc pronunciare superstitiosa, vt facit merito sequentia Grillandi, nem-

de quæst. 4. nu. 14.

nempe ad eruenda veritatem iudici pronuncianda esse verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem*. Nonne hic ipsa Psalmi verba detorquentur? cur ergo vim arcessit à verbis Prophetæ? Item quis illa pronunciabit? Iudex? qui hoc ad reum? reus? primum quid si nolit? deinde certe inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De alijs medijs veritatem perscrutandi.

MAioris momenti quæstio est, liceatne iudici dolo falsis promissis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v. g. si fingat eum ab alijs etiam cōplicibus denunciatum, si promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest. Homo præcipitis ingenij, & noua ac periculosa amātis Io. Bod. hæc omnia iudici permittit. In primis dum asserit licere mentiri, hoc hodie hæreticum est, fide enim tenendum, mēdacium (quod nomen huiusmodi mercatur) esse rem simpliciter, & per se malam, ideoque adeo illicitum, vt nec Pontifex dispensatione bonam facere possit: quæ est sententia non D. Augustini modo, & Thomæ, vt negatur Bodinus: sed hodie communis Catholicorum, qui illam sacris Scripturæ locis optime confirmant. Fuit id sententia Bodini M. Marulus lib. 4. de Instit. bene viuendi capitulo 4. Sed errore animaduerso, eius interpres Gallicus plane contrariam Marulo sententiam tribuit: & multas paginas, quæ non sunt Maruli, Marulo inseruit, dictorum ipsorum Maruli confutationem pro Maruli dictis continentes; quam bono exemplo, & prudenter ipse viderit. Argumenta Bodini ex sacris litteris facile soluuntur, & nos in tractatu de Mendacio soluimus omnia.

l. 4. dæmonum c. 1. D. Aug. lib. cont. mend. ep. ad Hier. & in Ps. 5. Ambr. in c. cauete 12. q. 5. Greg. Isidor. Innocent. & alijs apud Gratian. d. q. 22. D. Tho. 2. 2. q. 100. artic. 1. Alfons. a Cast. l. 10 ẽ ver. mēdacium, & alii. Ps. 5. v. 7. sap. 1. vers. 11. Eccl. 7. v. 14. Ephes. 4. 25. Apoc. 21. ver. 8. super dis. Ps 5. & l. 2. cōtra. Lan. cap. 34. bene hoc docēt ex D. Tho.

Sed nota aliud esse dicere aliquid falsum, aliud occultare aliquid verum (vt notat D. August.) veluti cum vtimur, non mendacio, sed æquiuocatione: prius illud non licet cuiquam, maxime iudici: qui in hac re grauissima & in iudicio sciēter mentiens, haud dubie peccaret mortaliter. posterius vero istud sępe licet. prius pertinet ad dolum malum, quia est contra legem, diuinam, & humanam: posterius pertinet ad dolum bonum, quia nec iure diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ executionem. his positis sit prima conclus. *Poterit iudex vti æquiuocatione, & verbis subdolis* (citra mendacium) *& ambigua promissione liberationis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat*. Est communis opinio Dd. apud Couarru. & Plazam. Dissentit quidem ab hac Iul. Clar. sed non distinxit mendacium à sermone æquiuoco: immo aperte loquitur de eo, qui expresse impunitatem promisit, quæ sane promissio ad Bodini casum pertinet, nec mirum est si Paris de Puteo, & Dyn. dissuaserint tali promissione vti. Sane fateor iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi, & liberandi potestatem, & hoc facere intendat. Quo ad inferiorem iudicem maxime hęc quęstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum siue cum mēdacio coniunctum qui nec supremo iudici permissus. Objicitur à quibusdam promissio est iuris naturalis, & eo iure obligat? quare, & hosti, & reo seruanda. Respondeo quando de re possibili est: ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum, si vero non habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti cōtraria proferens. 2. Resp. ista locum non habere in nostra conclusione: in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id necessario significabant, imputet sibi reus, quod nō subtilius sensum verborum ambiguorū discusserit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui sagæ pertinaciter cuncta negāti, dixit: si veritatem luculenter profiteretur, se illi de publico, vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibum, & potum necessarium prębiturum, & curaturam ei domum nouam exstrui. *domum* intelligēs ligneam fascium straminumque, in qua erat comburenda. Alia suggerit Sprengerus veluti si honestius habeatur reus soli-

Caietan. Nau. Couar. Binsfeld p. 3. dub. 3. Hadrian. Quodlibet demēdac. de quo multa dix. Com. in l. cō tractu de reg. iuris lib. 1. var. reso. c. 2. in fi. et Plaza l. 1. delic. c. 3. nu. 1. in fi. d. q. fin. li. 5 sa ver. 7.

d. q. 1 fi.

to,

A to, & finantur, ad eum intrare viri honesti, & non suspecti, qui frequenter colloquantur de varijs rebus etiam impertinẽtibus. & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam, & se esse velle mediatores: *& postea subintret iudex, & promittat facere gratiam; subintelligendo sibi vel reipubl. in cuius conseruationem totum quod fit, est gratiosum.*] Posset etiã B iudex dicere, se illi optime consulturum, & cõfessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparandam. hoc enim veriss. de vita æterna, quæ vera vita est. idem Sprengerus paulo ante tradiderat sententias tres alias huc pertinentes.

d.q. 14.

Scilicet posse illi securitatem vitæ promittit, quando iudex intenderet eam, vel exilio punire, vel carcere perpetuo, hæc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandam post aliquod temporis spacium: refellere debuit, C quia reuera mendacium continet promissio huiusmodi. Tertiam ponit dicentiũ, posse iudicem secure vitam promittere, & postea, se à sententia referenda exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc reijcit, sed est omnino similis secundę, & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideo penitus cauenda. fortassis tutius est; quod alibi posuit, nempe, vt petenti gratiam reo, respondeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, amplius se facturum quam ipse petat, & similia verba generalia.

d.c.15.

2. Conclusio, *si iudex dolo malo huiusmodi per mendacium confessionem extorseri; non potest ex sola hac confessione reũ damnare: nisi reus postea comperta fraude, de nouo id fateatur sponte: vel alia satis prægnantia indicia, & argumenta accedant: vel saltem fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.* E hęc est verior sententia Imolæ, Decij, & aliorum; quos sequitur Couar. bene addens, quando nec retractat nec expresse ratificat confessionem, nec alia satis prægrantia accedunt indicia: mitius, & extraordinaria pœna affici debere si accedant illa indicia, posse plecti ordinaria. Si obijcias promissionem hanc cõtra rempubl. esse factam, & ideo non prodesse deber

d.c. 8.

reo, ad pęnæ diminutionem. Respondet Couarr. tunc iudicem non debere seruare promissionem, quando via ordinaria, & recto plane tramite cognouit delictũ: non quando dolose illud, & via illicita, expiscatus fuit.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset: putarẽ non esse opus noua ratificatione, saltem in foro exteriore: immo nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animum rei decipere: & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat supra nu. 8. nec etiam Menoch. de arbitr. cas. 164.

3. Concl. *Si tamen iudex putans id sibi licere; si dolo malo criminis confessionem à reo elicuerit, & fraude contra reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pęnam condemnet; non auderem iudicem de mortali peccato accusare.*] hæc concl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam; sed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confessione condemnando. de hoc enim peccato valde probabilis ei suppetit excusatio, cum id ei licere, immo, & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmat sẽtentia, adeo vt communiorem censuerit D Alciat. & communem saltem fateantur Plaza, & Clar.

Archid. in ca. vellem. 22. q. 2. Gini in l. præsenti. C. de his qui ad Eccles. confug. Fel. in ca. adferre. de præsumptien. et Cotta in Memor.

Addidi, nec retractat: quia si reus expresse retractaret, nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tunc certe nõ auderem iudicem à mortali culpa liberũ asserere. Nam illa communis Felini & aliorum (vt recte Couar. quem sequitur Menoc.) intelligẽda, quando reus cognita fraude expresse confirmat suam confessionem, vel saltem tacite, non retractando. nam tunc illam ratificasse censendus: & hęc distinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tort. v sequitur quæstio quotid.*

Alciat. in l natura. D. de verbor. sign. Plaza. li. 1. delict. c. 37. Cla. sup. nu. 9.

Couar. d. c. 2. Men. de arbitr. cas. 396. d. q. 15.

Inquisitores Germaniæ docent adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter singula inuestiget. si qua etiam instrumenta, vt vnguẽ-

ta,

ta, pixides, buffones, presegmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & querat quid his egerit, cur ea seruarit, & cap. 2. complices quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mutuo de facinoribus suis conferre, edere, ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes, & verba accipientes: etiam, si opus. Notarium publicum: si desint complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes; qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tum quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad recedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint similiter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes.

Tertio quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actum hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiamsi in mediam noctē deberet proferre, & prandium cenamue differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes, & interruptiones, illos frequentius ad vomitum redire, & non aperte veritatem quam inceperant detegere.

Quarto si predicta deficerent omnia, tunc si fieri posset, deducēdos ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodie māncipandos: tum castellanum fingere se cogitare longum iter, & diu abfuturum: interea vt, aliqui familiares, vel mulieres honeste mulierem; viri, si vir sit, virum visitent: promittant ei (non, vt ait Sprenge.) quod velint eam omnino permittere libere abire: sed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum supra de iudice in genere) multa, & illecebrosa, dummodo se informent de certis, que scire cupiunt, experimentis.

Et aduertas (inquiunt) *Iudex*, quod sæpissime per talem modum falsæ fuerunt, & conuictæ. Et nouissime in diœcesi Argentinensi prope oppidum Schlet stat, & castrum Konigeheym malefica detenta millis tormentis, & quesitionibus deduci poterat ad fatendum sue cri-

A mina: tandem modo supradicto per Castellanum seruato, licet presens erat in castro, ipsum tamē malefica æstimabat abesse: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod dolose cum ea agerent proponeret: tandem interroganti, de quibus informari vellet vnus dixit super grandinem excitandam, alter super carnalia facta. B Tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella plena aqua apparata, malefica sibi iniunxisset, vt digito paululum aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset? subito locum, quem explorator nominauerat, scilicet siluam adiacentem castro, tanta tempestas, & grando repleuit, sicut a multis annis visum non fuerat, hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primo in mendaci promissione. Vt enim iudici non licet C per se mentiri sic nec licet alios ad mentiendum inducere.

Secundo peccatum fuit in eo, quod nimis longe exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere; etsi licebat examinare, quomodo soleant operari. & sic intellige quod de informatione dictum: nēpe de verbali per modum docentis, non de reali per modum facto ostendentis, & exemplum præbentis, vides hic iam captas posse ex condicto cū dæmone quædam D operari.

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex est, vna spontanea, altera violenta. *spontaneam* voco, quando parati sunt rei; alios nondum captos societatis arguere, & conuincere, hanc nunquā iudex permittat, nisi præcesserint indicia talia, vt propterea citari possint: & iā citati, si non bene dissoluant obiectiones rei constanter eos accusantis, queant in E carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentiam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter se dissentiunt: tunc debent primo seorsim, postea simul de hoc dissidio interrogari. quod si subdole competiat persistere, nec alia est via inueniendæ veritatis: solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri de hac praxi vide Ludou. Damhaud. prax. crim. 47.

SE-

SECTIO XI.

De Confessionibus.

IN rite confessos non aliud iudicis officium est quam condemnandi. iuxta illud Christi Domini; *Ex ore tuo te iudico.* & illud Iurisconsulti, confessus pro iudicato est. quia quodammodo sua sententia damnatur. Intellige si confessio sit clara, certa, verisimilis, cōstans, & legitima, B nam obscura. & dubia in fauorem interpretanda confitentis, parum idonea est ad iudicandū. Verisimilis etiam sit oportet, quia inuerisimilis nunquam sufficit ad condemnandum. Inuerisimilis autem est, quæ de re est impossibili, aut omnino falsa: quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno: sed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicunt notorie falsa, & impossibilia, C quę vera & possibilia nos esse docuimus supra libr. 2. Legitima etiam sit oportet; hoc est non præsumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (nisi ex contumacia, quæ liquidissimam inducit probationem) nec contra quam colorate aliqua objiciantur: nec quando est incidenter tantum facta vel metu tormentorum, vel extra iudicium vel in figura tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo: erit autem bona in casu Lamiarum, & hæreticorum, etiamsi D non constet de corpore delicti. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si grauiter tortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriæ minę de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt, & torturæ inassueti. Item vt sit legitima, necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus indicijs præcedentibus: nam talis esset nulla, & inualida, etiamsi millies forret ratificata. idem, E si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere. idē si extorta per Iudicem pendente appellatione à sententia torturæ. idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpius ratificetur. idem si emanarit ab eo cui, denegata defensio, vel copia indiciorum. idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure tor-

Luc. 19. l. 1. et 2. D. de confess. Farinac. q. 50. nu. 20. Farinac. q. 43. nu. 21 g o. in c. fi. de cōfess. in 6. gl. ss. li. 1. C de confess. Farin. q. 11. nu 97 q. 30. nu. 16. Farinac. q. 11. nu. 3. Farin d. q. 21. nu. 34. et qu. 53. n. 16.

Farin. q. 2. nu. 25. Farin. q. 37. n. 46. 57. et 103 cum seq. Farin. d. 4. 37. nu. 110. Far. q. 38 n. 7. Farinac. sup. n. 17. Farin. q. 47. nu 8. Farin. q. 39. nu. 8. Farin. q. 41. nu 95 vid. Far. q. 19. an. 31 vsqu ad 40. vbi bene Bossiū refellit. et

A queri non debeat. confessio autem conuicto per legitimam quoque torturam, adhuc condemnationem dandus est terminus ad se defendendum. etiam nō petenti ex æquiore, & receptiore sententiá. Falluntilta in eo, qui à natura mutus simul, & surdus foret: qui non potest, ex sua confessione signis declarata, condemnari: quare frustra torqueretur, sed damnari dumtaxat potest ex testium depositione, ac probatione. Denique quæ- B ri potest, an qui confessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimum, quia pręsumptio ei contraria est, puniendum nihilominus constat, etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius el. datur. Quod si res dubia sit poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat vt bene post Lan- C franci, & Bossium, asserit Simanc. prax. hæret. tit. 20. num. 0.

nu. 90. cū seq maxime n. 99. vbi indistincte quoad omnes personas hoc tenendū ostendit. Anto. Gomez. p. 3. c. 1. n. 69. Gri. Ca. et alii quos sequitur. Farin. q. 41. n. 90 l. si non conuicii. C. de iniur. cum simil. cap. 1. de pręsump. c. contra Christianos de hæred. in 6. Bar. in l. inter omnes §. recte de furt.

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in alijs speciebus hæresis, etiam in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est, quando iudicium tantum nititur suspicionibus. Sumimus hic D abiurationem pro execratione, seu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc, quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indicijs procedens: oritur ex diuersis causis nō ęque vrgentibus, fit vt quædam suspicio sit leuis, seu modica, quæ etiam potest vocari temeraria iuxta Menochium: alia vehemens seu verisimilis, alia violenta. Et sic diuidendo, leuis oritur ex indicijs admodum leuibus, quæ absolute dubium re- E linquunt iudicis animum, & hęc proprie dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum verisimilitudinis, adeo vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam: hæc suspicio magis proprie vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valde fortibus, & adeo efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent, & faciant

c. acusat. in prin. de hær. in 6. lib. 1. de præsu. q. 7. art. 46. maxime nu. 59. et habes in d. c. accusatus, §. illo vero et ibi Archid.

faciant eum plane vni parti assentiri. hæc proprie vocatur *præsumptio, iudicium, sententia*, de hac est, c. cum contun acia, cap. cum accusatus. de hæret. in 6. ca. quorundam d. 34. Iudicis autem arbitrio permittitur qualitatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facile credendo. Exempla huiusmodi suspicionum ponit Sprengerus, vt si quis deuiet à communi consuetudine, viuendi, si conuenticulis secretis maxime nocturnis intersit, aut cum suspectis familiaritates secretas habeat, dicit leuem oriri: Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem: si quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciscendo, adorando, sacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediendo, &c. vel si penes eos instrumenta maleficij sint reperta, huiusmodi violentam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici, abiuratio etiam specialis hæresis, de qua leuiter suspecti: & si talis qui sic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapsus. Si vero ex grauibus suspicionibus abiurasset (nam, & huic abiuratio indicitur) tunc censeretur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi, & in specie de illa de qua vehementer suspectus fuit & tales fuere abiurationes Theodoreti, & Ibę in Concilio Chalcedonensi act. 8. si vero detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à vere malefico, & tanquam à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti; quando crimen fatentur, & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanā mentem: ad penitentiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi: quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impęnitētes; debent præterea cum abiuratione generali omnium hæresium, & diserta, atque clara, errorum de quibus sunt suspecti, canere pallinodiam, & contraria asserere, & iurare se nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione munito, cōfirmare: quæ cuncta ab Apostolorum tēporibus recepta fuere, vt ostendit Simancas sup. num. 8. & 10. & hæc abiuratio ho

Sic post Menoch. d. loco bene differentem Far. q. 36 anu 178 p. 3. q. 9.

c. accusatus. in pr. sup. d. ca. accusatus vbi videtur errare Anchar. vt bene norat Siman. c. 53 n. 5. et recte idem Spren. d. q. 19. c. literis. §. quocir. c. de præsū. Simāc. et Sprenge. supra vt ex Canonibus adductis per eum Sprenge. sup. et ex variis conc. Sim. sup. nu. 6. et nu. 13. Leo Epi. 75 cap. si quis epi. 3. q. 7. ca. ad abolendum de hæret.

A die coram clero, & populo fit nec potest priuatim admitti, nisi ex magna causa I. Quid si qui tantum vrgetur suspicione vehementi seu verisimili, detrectet abiurare? videtur Simancas sup. num 13. velle eum posse tanquam contumacem, & impenitentem tradi brachio sæculari, ex c. ad abolendam de hæretic. Sed (vt ait Spreng. supra.) dictum cap. §. in præsenti vera, videtur tantum loqui. non de suspectis vehementer, sed de manifeste deprehensis, contra quos constat rigidius esse

B procedendum. contra hunc igitur Episcopus procedet per excommunicationem, & si in ea per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porro quando maleficum Ecclesia recepit ad penitentiam: laicus iudex posset illum apprehēdere, propter damna temporalia varijs illata, & propterea condigno supplicio efficere: nec teneretur Ecclesiasticus iudex impedire; quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum Sic Sprēg.

C Sed de hoc plura mox sectio. de absolutione. De abiuratione facienda ab ijs, qui confessi, & falsi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit, adscribam tātum historiam rei gestę, versam ex gallica narratione Enguerrani Monstreletti Chron. p. 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quę incidit in vigil. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publice in theatrum adductus, citatus voce

D præconis, & condemnatus fuit sententia iudicis ad perpetuum carcerem Episcopi dictæ ciuitatis, Magister Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germaniten l'Haye, prius Ordinis D. Augustini & aliarum Sacrarum familiarum religiosus: qui tentatione, & suggestione hostis Tartarei ei se manciparat ea lege, vt concupiscentijs eius profanis & mundanis satisfaceret, & pręcipue, vt frueretur Nobilis cuiusdam Equestris familiæ matronæ

E amplexibus quam ardebat: qua gratia, se obstrinxit ea seruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotiescunque dicto inimico collibuisset: quo loco soliti erant conuentus suos agere: & duntaxat inscenso baculo cum scopis cōfestim eo transferebatur. Confessus fuit idem Magister Guilhelmus sponte sua, se homagium exhibuisse inimico se offerēti præsentem in specie arietis, eique osculū

sub

sub caudâ ore impressisse; & multis, variisque annis postea in damnato hoc instituto vitæ perstitisse. Intereà omnibus in rebus, quæ à dæmone postulasset, illum fautentem auxiliaremque habuisse: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore, vis omnis hostilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis sententiam iussus est Mag. Guilhelmus in lacum, seu fossam recludi, pane, & aqua deinceps alendus. In theatro verò Inquisitor fidei, voce alta, & diserta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter, & vtiliter populum concionibus iuuisset, & instituisset, cum Apostolico ritu per totam prouinciam fidem, & legem CHRISTI IESV promulgaret: quo miser postea decidisset, aliaque multa idonea cum ad pœnitentiam seriam inducere. Intereà catamidiatus, seu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo spectandus erat propositus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquisitoris, idē Guilhelmus, sciens se grauissime peccasse, & sceleribus atrocissimis Deum offendisse; gemere, & flere, & alta voce veniam à Deo, Episcopo, & iustitia petere, (*addit Iaquerius, quod in terram prostratus exhibuit, quandam schedulam continentem sua facinora commissa contra fidem in dicta hæresi, & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem*) & commendauit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam: vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ commiserat.] hactenus Monstreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam *in c. Ego Berengarius de cōsecr. dist.* 2. aliam *sess.* 19. *Conc. Constantiēsis*, aliam *apud Turrecremam lib. 4 de Eccles. p. 2 c.* 22. aliam *apud Alf. à Castro libro* 1. *de iust. hær. punit. c. vlt.* alias *apud Sprenger. d. p.* 3. distinctas pro quolibet suspicionis gradu q. 23. 24. 25.

Iaq. flagel. Fascinat. c. 4.

SECTIO XIII.

De Purgatione Canonica.

Rainer. Godofr. Siluer. Purgat.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ ostensio, secundum sacros Canones facta; ac hanc etiam reo deferendam leui tantum suspicione laboranti voluit Sprenger. census *suspicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis suspicione laborant; quæ etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, saltem modus loquendi, Simancæ, volentis non esse deueniēdum ad hanc purgationem, nisi cū reus publica laborat infamia, & simul crimen plene probari nequit; ea tantum ratione, quia si crimen plene probetur, damnari; si infamia non laboret publica, absolui debeat. contra enim quis inferat: si infamia publica laboret, torquendum (iuxta alibi dicta) si crimen plene nequit probari, tunc propter infamiam, vel suspicionem debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de infamia assentior Simancæ, hanc sufficere ad expurgationem, quando crimē amplius probari nequit: & accusator deficit in probatione, vt bene Clar. *q. 63. nu.* 4. Non assentio, si omnem suspicionem excludat. Sed bene est, quod postea etiam vehementem suspicionem admittit, & totum id, quando facienda purgatio, quando non, iudicis recte arbitrio permittit, habito personæ, & circūstantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas personarum, an eiusdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris? Viles personæ non sunt onerandæ purgatione Canonica, nisi illæ sponte se offerāt, & dicant se posse inuenire idoneos, qui expurgent, & tum possent mediocres etiamsi non plane boni, admitti. Qui, cum vilis persona non sit (nam vilis potius esset torquendus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit; statim potest, vt contumax, & cōuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro cōuicto habetur, vt bene Siman. quē vide recte prosequentem hanc materiā *toto illo capit.* 54. cui adde Clarum supra, & Menoc. *lib.* 2. *de arbitr. iud. cas.* 274. De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de sortilegijs iudiciarijs lib.* 3. formulam sententiæ purgationis habes apud Sprēg. *q.* 21. vbi etiam ritus omnes, & materiam bene discutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quę dixi *supr.* 3.

d. q. 19 ex c. excommunicamus.
1. in pra. de hæret.
In praxi tit. 54. n. 3.
Nu. 5. ex Decio.
Simanc. sup. nu. 8.

SECTIO XIV.

De Absolutione.

ABsolutio impendenda, quando vel reus, obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauit: nonnunquam id ab accusatione tota, nonnunquam ab instantia iudicij, nonunquam sub fideiussione prout iudicij videbitur iustius, & commodius, *Absolutio* igitur alia, est *diffinitiua*, alia *ab obseruatione iudicij*. *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine: siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquã innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione, seu instantia iudicij* dicitur absolui, qui absoluitur non tanquam innocens, sed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vtputa propter iudicij nullitatem, probationum ue defectum, & rebus ita stantibus, vt tunc stabant. & hæc habetur, etiã pro definitiua: eatenus, vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: immo etsi oriantur, non poterit repeti, nisi intra certum tempus, ad accusandum institutum, nempe decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur, sitne definitiua, an tantum à iudicij obseruatione: recurrendum, ad acta: si habetur, *absoluimus ab obseruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *stantibus rebus prout stant*, aut similia, seu æquiualentia verba: tantum censetur absolutus ab instantia iudicij. Si habetur, *reum absoluendum, vti innocentem, non culpabilem*, & huiusmodi verba, alia adsint: censendus absolutus definitiue. Si vero, res ex actorum verbis, non colligitur, v. g. si tantũ diceretur *absoluimus reũ*) tunc legenda diligenter acta, & videndũ: an constet ex actis duntaxat crimen, non fuisse probatum, non vero crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruantia: si constet vel omnino non commissum crimen, vel nõ commissum à reo (v. g. qui suum *alibi* bene docuit) tum habenda vt definitiua. Si exactis adhuc res manet ambigua: tunc communior sententia, & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione ab instantia, quod communi praxi receptum in fauorem reipubl. vt crimina puniantur: qui A fauor præponderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamẽtum opinionis receptæ, & generalis consuetudinis (exceptis locis paucissimis) qua licet iuri communi scripto magis consentaneum sit, actore non probante reũ diffinitiue absolui: tamen consuetudine, & praxi iudiciorum maluit, vt casu non probati criminis, sententia feratur tãtum absolutoria ab obseruatione iudicij, vt post Couar. & alios optime deducit Prosper B Farinacius. Et sic intellige, quæ scribit indistincte Sprenger. Nam quando deprehensus est vere innocẽs reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & mortaliter peccaret, inferens in sententia eum duntaxat absolui ab instantia iudicij: immo tenetur diffinitiue absoluere, alioqui reus tunc potest à tali sententia appellare: nec contraria consuetudo foret æqua, vel toleranda. Si tamen reus non appellaret: in foro quidem externo censeretur sententiam approbasse: C in foro tamen interno non auderem iudicem excusare. Non enim, quia alter vel ignarus est, vel incurius iuris sui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam superueniens ratificatio tollit, præcedens iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quæ velim diligenter, à iudicibus notari, pro intellectu eorum, quæ de hac re traduntur à Doctoribus nostris, & praxi vulgata. Hæc intelligenda, de absolutione in eodem foro. D Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua plane reum liberat. Nam absolutus, in foro poli, seu conscientiæ, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen nostrum, est mixti fori, si absolutus in curia sæculari non fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pœnam quam infligat maiorem, eãque, reus merebatur, poterit, eam infligere. Contra quoque nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica poterit seuerius, E etiam ad mortem, damnare iudex secularis. Neque tunc censetur bis pro eodem crimen puniri, sed vtraque punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiant; parum hic necessaria est distinctio Marantæ. Sed hæc sufficiant: formulam absolutionis pete à Sprengero d. q. 20.

Simanc. in pract. cap. 51.

Clarus. §. fin. qu. 57. & 62. Farin. q. 4. nu. 24.

Supr. nu. 23 & 28. a q. 5. q. 2

Grillan. tract. de re ax. carcerat. tit. de absol. inno. q. 2. Couar. l. 1. var. resolut. ca. 1. num. 8. & li. 2. c. 10. Cla. & Far. supr. et quos plu. illi cit ãt.

Optime post alios Farinac. sup. n. 10.

tit. de inquisi. nu. 100. post Bartol. & Pars.

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione: siue quæ hæreticalia, quæ non?

POst absolutionem, tractandum de condemnatione, sed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hęc necessario sectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper cum hæresi coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, in quibus pactum solummodo tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Gril'ar. de sortileg. qu. 10 nu. 1. 2. 6. 10. 19. Clarus. §. heresis vers. successiuè q. 10. et alij communiter.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicādum ea, quę vel facere, vel scire non potest.* hoc est certum, quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quę neque scire neque facere potest: sed Deo sunt reseruata. Dixi hęretica non hęreticalia. nam hæreticale significat tam quod sapit hæresim, quam quod hęreticū est: & quia has duas significationes multi non bene distinxerunt, ideo etiam errarunt in hac materia. prima ergo hæc non tantum sapiunt hæresim, vt illi volunt: sed vere sunt hæretica facta, non dico sunt hæreses, (nam hæ ab intellectu pendent & heresis est intellectus error) sed dico facta heretica, sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiam factum est hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, sed quasi materialiter, quia est materia circa, quam intellectus aberrans versatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum sufficit id, quod facit esse huiusmodi, vt si quis rem ita se habere pertinaciter contenderet, is vere hereticus esset. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum est hæreticum, quia qui tenet posse rebaptizari, est hæreticus. ad factum sapiens hæresim sufficit: vt qui hoc assereret fieri posse, quod facit, eius propositio vere diceretur propositio hæresim sapere, non tamen vere diceretur esse propositio hæretica. v. g. si quis sacramentalia misceret vsibus profanis, circa pactum expressum,

Clar. Farin. & alij. 1. C.

A vel inuocationē expressam dęmonis: faceret factum sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere, seu licere, hęc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionem controuersiæ inter Barbat. & alios Iurisconsultos, de ijs, qui dæmonem inuocant ad cognoscendum, seu faciendum ea, quæ ipse facere, vel cognoscere potest, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Bar-

B bat. censuit, horum cognitionem pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestam. Sed a ij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hęc non pertinere ad inquisitorum cognitionem, neq; esse hęreticalia, & in hac re inueniuntur Parisiensi apud Paponum aresta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus, & Pegna. In primis, pertinere etiam ad Inquisitiores cognitionem, dubitari nequit, cū crimen sit mix-

C tum. Deinde non esse crimen hæreticū (nisi quid aliud accedat) nec sapiens manifestam hæresim, id quoque puto, si desit dæmonis inuocatio expressa: sapere tamen hæresim non manifestam crediderim, quando consulitur dæmon siue maleficus diuinator de rebus amissis: licet. n. demon norit, ipsum tamen consuleret sapit hæresim, occultam saltem. idem dicēdum in philtris, quibus Magici characteres, & superstitiosa alia pactum occultum

D habentia, admiscentur: sed quo ad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra superstitionem exhibita, putarim ea non sapere hæresim: quare, & iudicem diligenter inspicere, & considerare hæc debere. Illud non dubito hæresim saltem sapere, nisi potius verè hæretici sint, Magos illos, qui credunt quod solent iactare se vnitos spiritui, siue præditos spiritu quodam excellenti, seu potenti, cuius efficacitate possint cogitationes aliorum sci-

E re (quod soli Deo reseruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, necessitate, aliaque imitanda, supra hominum communem potentiam facere. Quos etsi negēt, necesse est vel illa non posse præstare, & tantum fingere, vel si credunt ista, & faciunt, vere Magos esse, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his sapienter scriptū à Cardinali Cusano. lib. 3.

consil. 55. lib. 1. Oldrad. Cons. 210 Tiraq. de pen. caus. 4. n. 3. Gemin. cōs. 54. Albe. rubr. de heret. Afflict. sup. constit. Neapol. Clarus §. heresi. n. 25. & Farin. q. 20. Papon. li. 22. t. t. 3. art. 1. & 2. Pegna. in direct. q. 2. commem. 67. opin. Apol. 4. contra Ponzinni ca. vlt. bene id probās

lib.3. de docta ignorantia c.11. non illam phantastica (*nempe vnio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam spirituum influentialium sibi coniecturalium, quibusdam operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam magi semper exigunt*) adscendere dicunt: vt in virtute spirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc est per promissam eis fidelitatem, & patientiam*) plura, & singularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut scientijs harmonicis, apparentijs transmutationum, manifestatione occultorum, & similibus efficiant. Manifestum est enim in his omnibus seductionem esse, & recessum à via, & veritate. Propter quod tales ad fædera, & pacta vnitatis, cum malignis spiritibus taliter astringuntur. vt id quod sub fide credunt, opere ostendant in thurificationibus, & adorationibus, Deo tantum debitis; quæ spiritibus, quasi potentibus implere petita, & de vocalibus, istis mediantibus, magna cum obseruantia, & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando per fidem (*intellige* (per) *non, vt causam poni, sed poni pro* (iuxta) *nam error, esset credere, quod fiducia illa magorum sit efficax*) ipsa caduca petita, vniri sic spiritui; cui etiam, à Christo æternaliter diuisi, in supplicijs adhærebūt.] *hactenus ille*. Quādo autem dubium est, sintne hæresim sapientia, neque sortilegia, non pertinet ad inquisitorem iudicare, aut cognoscere, sintne talia vel non; (verum hoc pertinet ad Theologos qualificatores:) sed postquam constat ea sapere hæresim dubitatur vero tantum, an sapiant manifestam, possunt de illa qualitate cognoscere, & pronunciare se iudices esse, Qualitatem vero horum factorum puto desumendā à circunstantijs, & actibus, seu rebus, quę admiscentur.

Pegna d. com. 67. in fine vbi dicit hanc veram, & com. esse sententiā. Post alios Grill. q. 10. n. 81.

2. Axio. *Quæcumque fiunt sortilegia à sortilegijs habentibus pactum expressum, sunt respectu operantis sapientia hæresim. etiā circa res, quas dæmon cognoscere, vel facere potest, respectu vero operis dumtaxat, si sint circa res, quas dæmon cognoscere, nec facere potest.*] ratio, quia primo casu, propter fœdus illud, operans est hæreticus: secundo casu tunc tantum factum ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum,

Dico tertio. *Si quis sortilegio Deum abnegent, vel adhibeant sortilegio hostias sacras, vel aliud Sacramentū aut etiam Sacramētalia, immo vel reliquias, vel agnos Dei, vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas, & sacratas: vehementer sunt suspecti de hæresi.*] ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, &, si nolint respondere, possunt desuper torqueri, & si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

Eymeric. d. q. & ibi Pena comm. 67. Alf. à Cast. li. 1. de iustis. hær. pun.

Dico quarto, *si qui baptizent imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipse vel hæretici sunt, si putant formam vel materiam baptismi aliam esse posse, ab ea quam Christus instituit: vel sunt vehementer suspecti etiamsi negent se hoc credere.* quia tales actus natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hęresis manifesta. Nec inuenio Grillan. q. 3. nu. 6. cōtrarium sensisse, vt illi Farinac. impingit. Idem dicendum se consecratione, & baptismo librorum. Nam Magi libros suos, vt vim energiticam accipiant (*sic falluntur*) curant Benedici per Sacerdotem aliquem, habentem stolam in collo, & aquā benedicta cum aspergillo ex herba hypericontis eos aspergentem, simulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea* alia manu sacerdos tenet cereum benedictū, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus quorum vltimo in modū crucis fascia ligat librum, & recludit in loco puro, & abdito. hoc fassi magi Mātēsés Paris. 1586. mense Nouembr. teste Crespeto disc. 12.

Bern. Cumman. in Lu. inquisitio. ver. sacramētis abuti. Ioan. à Roias tract. de hæret. p. 2. assert. 12. nu. 267. Far. d. q. 20. n. 85. in 2. editione sup. Grill. q. 10. n. 16. Penna super Spin. apo. 4. Farin. n. 85.

Dico 5. *si ad res, quas potest dæmon facere, vel cognoscere, sciendas, vel efficiendas, misceantur res non sacræ, v. g. hostia non consecrata: etiamsi super eam Sacerdos missam dicat, probabile est nō esse sortilegium hæreticale, quando fit a non habent expressum pactum.* Putarem tamēn distinguendum. nā si iste bene sentiat de prudētia corporis Dominici, & transubstantiatione, & non præbuit hanc hostiā populo adorandam, sed vere aliam, quā eleuauit, consecrauit: hanc vero accessorie tantum super altare ad magicos effectus posuit: erit tantum suspectus de hæresi: si vero illā alia credidit, tunc aperte foret hæreticus, si vero reuera, nec cre-

Oldrad. consil. 10. col. 3. Grilland. qu. 10. nu. 13. & q. 11. nu. 19. & 20. Farinac. n. 84.

crediditista vim aliquam ad effectū magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinē puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet. nā quādiu non constat, mihi quidem videatur de hæresi merito maxime suspectus.

Dico 6. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum sacrificij vel adorationis sapit res manifestam hæresim; quando per modum imperij, non raro idem dicendum.* verbi gratia primo si admisceantur res sacræ d. 2. inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus, 3. si putet hoc non esse peccatum vel saltem non graue. 4. si petat, quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animam defuncti repræsentare, arbitrij libertatem cogere ad amandum, &c. vel quæ nescit, vt futura contingentia, vel quæ scit contingenter, ea petit doceri certò, & infallibiliter. 5. si petat, quæ potest dæmon, sed credat eum ea posse etiam Deo non permittente, vel petat reuelari præsentia, aut præterita, omnino infallibiliter. Immo si rem recta reputemus via, quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modo per viam obsecrationis, sed etiam per viam imperij aliquid dæmonibus student obtinere, vnde sapiunt hæresim. illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarum, & alijs circumstantijs esse trutinandum.

DD sup. cit. vers. dico tertio.

Bernar. Basinus tr. de artib. mag. conc. 1. et seq. Spineus d. apolog. 4. & Simā. Cat. insr 21. n. 13. & Penit. vbi supra commēt. 6ª. lit O. v. Pennā supr. Eichar. cōc. 112. 10. Altbūzius admoni. ad Iud. God. tr. de lā.

SECTIO XVI.

De pena & supplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandum principio, quosdam I.C. nimis credulos. Vviero medico, & hæretico, magnam vim facere in distinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, strigis, Lamiæ*, quasi vero hoc iudiciū ex nominibus, non gestis ac facinoribus, sit decidendum. constet iudici de re, nomina contemnat, quæ rebus subduntur, non res nominibus, & sic, qui de hac materia veteres, nouitijque scripsere rebus ipsis nomina posthabuere, quod ego hoc tractatu feci, pro iisdem sumens *veneficos maleficos incantatores sagas, striges, Lamias* itaque hac putida diligentia pretermissa, facta nunc perpendamus.

A Quoad peccata sortilegij, quę heresim non sapiunt, in pęna vtrumque ius, ciuile, & Canonicum ea conueniunt, quod iudicis arbitrio permittatur: debere tamen iudicem arbitrio sic vti vt canonibus legibusque se accommodet, nec eorum præscriptum transiliat temere, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarum, animus delinquentis, scandalum inde exortum, similiave suadeant pęnam intendere vel minuere, quod idem in mandantibus, & consulentibus obseruādum, communiter receptum videtur. Solent autem iure canonico sortilegi non hęreticales (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quemcumque finem ea fecerint in foro pęnitentiali puniri pęnitentia XL. dierum, sed cum hodie omnes pęnitentiæ confessario sint liberæ, poterit moderari. In foro fori, si publicum crimen, olim imponebatur publica pœnitentia, quam si detrectarent, vel non complerēt à communione fidelium arcebantur, hodie sublata illa publica pęnitentia, Laicus non hæretica, nec heresim sapientia conficiens, pro prima vice erit excōmunicandus si monitus perseuerat, & est vilis persona, publice est fusticandus, vel mitra chartacea dehonestandus; si honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus: consequitur autem infamia hoc crimen, etiamsi nihil horum illi iudex infligeret. Hæc certum est procedere; quādo ad malum finem: sed quid si ad bonum? idem in laicis, & clericis tum obtinet: adhuc esse puniendos, etiamsi verba sacra admisceantur, vel cruces, &c. si sint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficaciæ ad finem illum bonum, & tunc pœna est arbitraria

Quoad clericos; conficiens non hæreticalia, in simplicitate cordis, & zelo bono (v. g. pro inueniendis bonis Ecclesiæ subtractis) suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum, & vltra iudicis arbitrio, secundum facti turpitudinem, & criminis qualitatem; si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monasterium perpetuo detruderetur: immo, & infamis effectus, tonsurari solet & in modū stulti decaluari, vestibus, an-

Abb. c. 8. de sortil. Gril sup. q. 1. Mer. de arbit. cas. 388. n. 11. Farin. q. 20. num. 94. text. & DD. c. 1. de sortil. Grill. d. q. 11. n. 2. 6. & 9. Menoch. supr. nu. 6. & 7. c. pro dilectione, et seq. de cōsecr. d. 2. Silu. v. superstitio. q. vlt. c. si quis Episcopus c. aliquanti 26. q. 5. c contra dolorū d. q. 5 Rom. sing. 160. Gril. d. q. 1. n. 4. et 10. Men. sup. n. 18. c. 3. 2. q. 8 c. īfamis 6. quæ. 1. Gril. q. 1. nu. 9. 2. n. 4. et 5. & q. 11. n. 8. 14. 15 23. 24. & 27. q. 14. n. 3. q. 17. n. 4 & 5. & Fari. sup 96. c. 2 de sort. Gril. d. q. 14. n. 3 c. siquis ep. 26. q. 5. post Gri. Mē. Bar. Far. sup. num. 92.

te,& retro resciſſis,& decurtatis, & mox degradari,hoc eſt perpetuo ab altaris administratione remoueri. Et quia hac in re multa,& varia (proh dolor)ſunt Eccleſiaſticorum delicta, etiam parochorum (ad quod Epiſcopos, & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædã ex Grilland. & Farinaceo, iudicibus Romanæ curiæ, ſubiungam pro clariore dictorum intelligentia.

Sacerdotes qui cauſa vindictæ ſeu doloris aras ſpoliant, aut luminaria conſueta exſtinguunt, vel quid ſimile faciunt, nocendi gratia ijs, quorum quaſi in funus hoc impediunt officij; honore,& dignitate priuantur, & infames efficiuntur: ſi vero ex inimicitia miſſas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moortmiſſe*) vt is pro quo ſacrificium offerunt celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum, vna cum eo qui Sacerdotem conſuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciũtur: niſi tamen ſponte de præmiſſis corã Epiſcopo vel Metropolitano ſe culpabiles detulerint, & de ipſis condignam peregerint pœnitentiam, vt bene Grilland. *ex d.c. quicunque*, fallitur tamen Grillandus, dum putat hæc ſortilegia non ſapere hæreſim: omnino enim ſapiunt, quia eſt hæreſis putare hæc habere effectum huiuſmodi, ideo hæc pertinere cenſeo ad hæreticalia: ſicut, & imaginum crucis, B. Mariæ, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo, vel iracundia: nam quod Grilland ait non ſapere hæc hæreſim, falſum id eſſe ſciunt, quotquot iconoclaſterum furores norunt,& execrantur.

o. quiſq. 2 q. 8. c. de benedict. 3. q. 1. c. admonere. ant. 26. q. 7. Foller. in pract. crim. c. n. 49. Far. q. 19. nu. 49. c. quicunque. 26. qu. 5. et Diaz. pract. crim. Can. c. 35 Men. ſupra n. 15. Gril. qu. 10 n. 12. et qu. 11. num. 17. d. nu. 12. et ſeq.

Sacerdos celebrans ſuper rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad ſortilegia; vt ſunt hoſtia non conſecrata, circumſcripta certis notis, & litteris ſanguineis, ducto ſanguine ex annulari digito: item cuticula, qua infantis caput naſcentis, eſt inuolutum; panis incoctus, ſiue maſſa cruda, vel coactus in placentam; vel lapis, vulgo dictus, *calamita*; beneficijs eſt priuandus, & in carcerem detrudendus: idem dicendum ſi ſit abuſus vaſis aut veſtibus ſacris; verbis gratia, altaris palla, callice, patina, purificatorio, tabernaculo Euchariſtiæ, aut reliquarum,

Diaz. ſu prac. 9. Grill. qu. 14. Men. ſup. n. 12. Far. ſup. 107.

A lapide ſacrato vel eius fruſtro, corporali manipulo, ſtola, alba, velis ſanctuarij,&c. proponat huiuſmodi ſibi exemplum Regis Baltaſaris; qui tamen non abutebatur ad ſortilegium, ſed ad vſum domeſticum profanum, quod minus erat.

Grill. qu. 16. et poſt cum Menoc. et Farinac. Dan. 5.

Sacerdos, qui in Solemni miſſæ ſacrificio, preces, quę non tendunt ad Dei cultum,& ſalutem animæ, ſed potius tendũt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius veſanum amorem fuſe deſcribit Grilland.) B eodem modo puniri debet, quo præcedentes.

q. 16. nu. 7. Grill. Menoch. Farinac. ſupra.

Omnibus autem communes pœnæ ſunt ſequentes: qui conſulunt diuinatores, vel remedia (illic ita videlicet) petunt à maleficis, in eaſdem incidunt Eccleſiaſticas pœnas, in quas & ipſi male fici, aut diuinatores: præterea ſunt ipſo facto excommunicati, excommunicatione tamẽ nulli reſeruata,& ſi ſint clerici, poſſunt deponi, tam vero clerici, quam laici, de- C bebant olim quinquennalem ſubire pœnitentiam. Iure autem ciuili, eandem diſcentes, ac docentes incurrunt pœnam: qui Magos in domum ſuam vocant, cauſa artis exercendæ, priuati bonis debent in inſulam deportari: qui Magos conſulunt gladij pœnæ ſubduntur: ex Carolina ſanctione,& conſuetudine imperij, etiãſi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus, aut remedijs vſi fuerint, exilio, vel aliter infra mortem damnantur, D arbitrio iudicis. De amatoria præbentibus, dictum libro 3. part. 1. quæſt. 3. ſect. 2. in fin.

cap. 1. 26. q. 5. ca. 2. et 3. 26 q. 5. le 8. C. de mathem. et malef. l. 3. d. tit. l. 5. eo. tit. Carol. cõſtit. c 109 Gode. l. 3. de lami. c. 1 1 n. 31. Kirch. cõſil. 12. numero 9.

Incantatores Serpentum, ſi præcantatione ſi à dumtaxat implorant ſimpliciter, & deuote auxilium Dei, abſque alia ſuperſtitione; vt culpæ, ita etiam expertes ſunt: ſi vero Diabolum inuocant expreſſe, vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant iſta diſcerni, aduertendum ad ver- E ba ipſa, admodum, ritum, & ordinem incantationis: quia ſi in eis inſunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina, aut characteres, ſiue alia, quæ conducũt per ſe ad effectum intentum, tota res Diabolica, & ſuperſtitioſa debet cenſeri. Dicendum idem in cæteris remedijs contra maleficia.

Summa cõf. quã cit. et ſeq. Grill. qu. 11. n 28. et Farin. ſupr. nu. 100.

Quoad aſtrologos iudiciarios, chiromanticos,& huiuſmodi diuinatores, ſi tan-

tum prædicant euentum, vt possibilem præsumptiue, & inclinatiue, non sunt puniendi, vt sortilegi; si vero prędicant, vt infallibilem, vel necessarium sunt hæretici sortilegi, & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

Berbe. in Viat. iur. rub. 8. n. 5. & 6. Grill. q. 11. n. 16. & 12. q. 3. q. nu. 13. & 14. Farin. supr. n. 112. vi de bullã de abor su Sixti V. e. senten tiam san guinis.

Qui præbent poculum naturale abortus, vt venefici puniendi; non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant. Quando Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam; non potest eum tradere brachio sæculari, nec etiam potest acta iudicialia, seu copiam processus eius vllo pacto cũ iudice sæculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem.

Ne cleric. vel monac. Anchar. in cap. ea quæ de reg. iuris in 6. q. 4. Fari. sup. n. 105. Simancas. prax. ca. 59. n. vlt. de his tribus fusc. Siman prax ca. 59. cum seq. Alf. a Castro l. 2. de iu. hæret. punit. ca. 7. Grill d. q. 1. n. 169. Menoch. sup. nu. 4. Farin. q. 20. nu. 87

Dumtaxat enim quibusdã casibus sortilegi hæreticales possunt tradi brachio sæculari. 1. si fuerint Doctores, & seductores, nisi sponte sua Ecclesiam redierint, & hęreses abiurarint, seque contra illas strenuos prębuerint. 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter. Quod Farinacius, d. num. 105. extendit etiam ad sortilegos, qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt. quod iure ciuili morte luendum est; vt nonnisi aliquó trium dictorum concurrentium possint degradari, & curiæ sæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, hęc eadem sect. litt. Y Y. Et quando accessit ad hęresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas cõdemnationis quoad istos singulos, pete ex Sprengero, p. 3. mallei.

Quando sunt Sortilegi hæretici, aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos: receptum est vtroque iure, quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à sæculari etiã magistratu solẽt virgis cędi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiã pecuniaria, iuxta personæ, & criminis qualitatem.

Post alios Clar. §. hæresis. nu. vlt. Menoch. supr. & Far. sup. li. 1. C. de mal. et

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœnæ legis corneliæ, & cõburendum sortilegum, communis est sẽtentia. Quoad Necromanticos, & cæteros magos atque maleficos; solas Lamias excipientes, idem fatentur patroni

A Lamiarum. Sed Lamias nostras, non esse eximendas numero cęterorum Magorum, communis est sententia Theologorum, & Iuristarum, vt mox docebo. Fundamenta Godell. & aliorum sunt. 1. Lamiæ fatentur impossibilia; nempe se volasse ad cõuentus, libidinem cum dęmone explesse, tempestates excitasse, & huiusmodi. Respõd. lib. 2. ostendimus hæc dæmoni non esse impossibilia, & ideo fidem habendam earum confessionibus

mat. Beiber. d. rubr. de sor. n. 2. et 8. Dahoud. in praxi. crim tit. de hom. per sortileg. c. 73. Ponzin. Fich. Godelm. et alij.

B censent Catholici communiter. 2. Lamiarum peccata sunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quam facti, vel executionis ideo ab Ecclesia puniri non deberent, nec à iudicibus alijs. Resp. falsum præsupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt constat. 3. Pœnam minuere deberent, ætas senectutis, & sexus fragilitas. Resp. senectutem non esse idoneam causam

Iul. Clarus, §. fi. q. 92. n. 2. korch. et alij quos sequitur vel inuitus Godelm. l. 3. c. vlt. nu. 35. §. fi. q. 60 nu. 6.

C minuendæ pœnæ in attrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat recte Iul. Clarus. deinde falsum supponũt, solos senes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falsum supponunt, solas mulierculas sic delinquere: quamquam nec in hæresi nec in similibus atrocioribus sexus excusat. 4. Lamiæ debent censeri similes dormirentibus, confitentur enim crimina commissa in mentis excessu, vel sopore. Respond. multa sagas immo fere omnia vigilantes committere, & propter

D hæc puniendas; vt propter pacta cum dęmone, coitum cum eodem, infanticidia, segetum, & iumẽtorum damna, &c. immo, & quæ in somnis gererent, culpa non carent, quia & ante somnum ea præmeditantur, & post somnium ea rata habent, & sibi illis complacent.

5. *Argumentum*, pacta huiusmodi sũt sunt imaginationes delusarum mẽtium. Venerius quoque coitus cum dæmone, est rei impossibilis fictio. Quæ de tempe-

Simanc. in prax. c. 11. n. 4.

E statibus, & damnis datis narrantur eorũ excedunt potestatem: quæ de translatione corporali dicunt, sunt nugæ meræ. Respond. imprimis credendum contra seipsos ipsorum cõfessioni, sicut & alijs reis, deinde iam conformes omnium esse testificationes, & tam confirmatas experiẽtia omnium populorum, & sæculorum, *vt id negare, nihil sit, nisi insanire*, vt be-

libr.1. de stigmat. & dem. ad mirã. c.1. d.cõmun. 68. lit. 1. de pacto q. 4. de tẽpestatibus & dãnis q. 11. de cõcubitu qu. 15. de translatione local. q. 16. li.2.

ne dictum à Syluestro, *quibus*, vt ait Pen A na *nemo* (*nisi sensu carca*) *queat contradicere*, & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc ausit negare, is audeat negare meridie lucere solem, & bis sex esse duodecim* Et singula nos, li. 1. cõprobauimus. Nunc dumtaxat auctores ea confirmãtes citabo. PACTVM istud agnoscunt & habent pro certo, tum. THEOLOGI, vt post Cyprian. libr. de duplici martyrio. & D. August in capite illud 26 quæstio. 2. tenent D Tho. 2.2. q. B 95. & 96. Alex. Halens. p. 2 q. 184. Albert. Mag. in 2. d. 7. art. vlt. Petrus de Tarantasia, (qui postea fuit Innocen. V.) ibidem, Petrus de Bonauentura, ibidem. Guido. Carmelita. in speciali quæst. quam de hac re composuit iussu Papę Ioan. 22. Scot. in 4. d. 34. Gabr. in 2. d 8. quæst. 2. artic. 4. S. Antonin 2. part. titul. 12. Guilhelm. Parisiensis in tractat. de fide, & legibus, Syluest Tabie. Angl. Armill. Grafius, in versic. superstitio, & versic. maleficium. Ger- C son. in 1. part. Trilogio Theologisatæ Astrologiæ, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus, in qq. à Maximiliano Cæsare propositis; Franc. Victoria, relect. de Magia, Alfons. à Castro, li primo, de iusta hæret. punit cap. 15. Eymericus, direct. inquisit. cap. 43 & ibi Penna, commem. 68. Bernard. Commens. *in disputatione post Lucernam Inquisitorum*, Sprengerus *in Malleo*. Niderius *in formicario*, Hollenus, *in Perceptorio*, Bali- D nus, *libro de Magicis*, Bartolo Spinæus, *contra Ponzinibium*, Syluest. Pieras, libr. de strigimag. & dæmon. admiran. Franc. Picus, Dialogo strix, Iaquerius, in flagello hæret. Ioseph. Angl. in 2. quæst. de Magia. & nouissime Sebast. Michaelis, *in Pneumalogia*, Crespetus *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. part. 1. de confess. maleficar. prælud. numer 7. Cardinal. Toletus, libro 4. summ. instructio. Sacerdot. capit. de magica. 15. Idem est E Iuristis asseruere, Grilland. libr. 2. de sortileg. quæstio. 3. Martin. de Arles, tractat. de superstit. à numer. 85. post veteres Ioan. Andreæ, in capit. accusatus §. sane de hæretic. in 6. Archidiac. Ioann. Monac. Guilhelmum. *de monte Lauduno*, & Bartholomæum Raymundi, ibid. & satis fatetur Oldrad, consil. 210. item Turrecremata in cap. illud 26. quæstio. 2.

A Berber. in viatorio iuris titul. de sortileg. Simancas in pract. capit. 11. & in Institut. Catholo. Damhaud. in practat. crim. Nauarr. in Manual. cap 11. num. 25. & in ca. numquid Coin. de pœn. d. 2. Menoch. de arbitr. iudic. cas. 388. Farina. prax. crim. q. 20. Florimund. de Remundis, de Antichristo cap. 7. nu. 5. Nic. Remig. opere de dęmonolatr. Quodque caput, est expresse hoc docet Ioan. 22. in sua extrauag. super specula.

B Et quia contra hæreticos agimus etiã, ex ipsis hoc accurate docent, Lamb. Danæus, Dialog. de sortiarijs, Ioa. Bodi. li. de dęmonom. Thomas Erastus, *in Furnio*. Georg. Pictorius in Resolu. an sagę ignis mulcta damnandæ. Hotom. cons 98.

De Venerio coitu *succuborum & incuborum*, hoc tenent cum Inn. 8. Põt. in bulla de hac re edita, & plurimis S. Patribus Alex. de Hal. 1. par. q. 78. D. Tho. D. Bon. Scot. Dur. Gab. Dionys. Cartus. in 2 d. 8. C Guill. Paris. de vniuerso p. vlt. ca. 2. Abulens in 6. Genes. q. 6. & in 7. Exodo. q. 12. Alons. à Castro, sup. c. 16. Caiet. in 2. 2. q. 99. art. 3. Sixtus Senens. li. 5. sanct. biblioth. anno 73. Barthol. Med. 1. 2. q. 72. artic. 2. Spren. Nide. Syluest. Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Cresper. Tolet. Angl. Binsfel. Commens. Iaquerius, sup. citati, & Vlricus Molitor, in Dialog. cum Sigismundo cap. 5. & 6.

Ex iuristis, Marti. de Arles supr. Grill. D lib 2. q. 7. Simanc. & Remig. sup. & locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti quinque hæretici; & ipsemet Lutherus, *in Conuiuialibus*, vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis solis inquisitoribus, & Papatui addictis, vt ille loquitur.

De Grandine tempest. &c. huiusmodi quæ probãtur omnino à Theologis, arg. c. 1. Iob, vbi, D. Th. & Cart. idem docuere Patres, in c. nec mirũ, 26. q. 5. D. Aug. E lib. 8. de ciuitat. Dei c. 19. Isidor. lib. 8. Etymol. c. 9. Inno. in bulla sua ad Inquisit. D. Th & cæteri Scholiast. in 2. d. 7. & 8. Castr Sil. Spineus, Hollenus, Sprenger. Michael. Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alij citati. *Ex Iuristis*. consentiunt, Siman. Menoc. & Damhauder. & Remig. & Comens. citati; Azo: Godofre. Bart. Angl. Bal. Saly. in l. 4. C. de male. vbi tex. aperte hoc confirmat. Bonifacius de

Vita-

Vitalinis trac. de malef. ca. de sortileg. Ioa. ab Anan. in capit. 1. de sortileg. Grilland. libr. 2. q. 6. Francisc. Baldouin. Iacob, Requardus, & alij ad ll. XII. tab. Petr. Gregor. lib. 34. Syntag. Iuris vniuersi cap. 11. & cap. 13. Petr. Matth. in 7. Decretal. titul. de malef. & incantat. Nec non tres, illi heretici quos nominaui, & Lutherus Archihæreticus.

De Translatione Corporali eam per demones fieri posse, & solere ex patribus docent Clemens, libr. 6. Constitut. Apostol. capi. 9. Arnob. libr. 2. cont. gent. Egesip. libr. 3. de excid. Hieron. Cyri. Gierosf. Catechesf. 6. Maximus Taurin. sermon. de Natali Apostol. Ephip. l. 1. contra hær. 30. Geor. libr. 1. Dial. cap. 4. Et alia exempla suggerit Ioann. Cæsepius Monachus Cistercienfis, libr. 5. cap. 27. 34. 56. & quæ his addunt Bart. Spinæus, contra Ponzinib. Grillandus, Castrius Remig. & Binsfel. à me citati.

Est ista communis sententia Theolo. & Iurist. S. Thom. Scot. Dur. Caie. Siuest. Angl. Victor. Castrij, Sprengerij, Niderij, Iaquerij, Michaelis, Crespeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guill. Parif. Binsfeldij, & aliorum citatorum: Turrecr. in capit. Episcopi 26. quæstio. 5. Grill. de sortileg. quæstio. 7. Pennæ supr. dic. commun. 68 vbi citat Commenf. & Albert. de agnoscend. cath. assertion. quæst. 24. nume 24. & vocat hanc sententiam communem Theolog. & veram, vt est reuera. Nec ei repugnat Nauar. cap. 11. Manual. numer. 38. nam voluit solummodo negare: eas vehi, cum illis circumstantijs, quæ exprimuntur in d. capit. Episcopi. Ratum ergo maneat, quintum hoc argumentum plane falsis præsuppositis niti. Mire tamen circa hanc delusionem Lamiarum pertinaces sunt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occasionem ex d. capit. Episcopi (de quo nos mox copiose, & luculenter differemus.) Quia delusas Herodianas illas canon asserit: sic ratiocinantur: *si illæ delusæ, ergo, & nostræ striges*. At quia homines, alias nec inepti, nec insulse stolidi, animaduertunt non satis valide inferri. *Ergo saltem* (inquiunt) *possunt etiam deludi*. Vnde igitur cum aliqua in iure sistitur, iudici constabit eam non delusam, quæ potuit? Ne quid dissimulem, in vobis ipsorummet

A argumentationem, ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellensis in Brabantia, poetica arte, sed pietate clariore, cui cum illis quotidianæ valitatiunculæ pro veritate, præscriptam: *Manifestum est*] (inquiunt) Doctores, de materia sagarum scribentes, ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe illudantur, ac decipiantur: ita vt per imaginationem cogitent, & credant certe, se perpetrasse, ac

B fecisse veraciter, ea quę tantum in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt. Non satis tuto ergo agere iudices, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue per vim extortis, fidem adhibentes, easque pro sufficientibus habentes, probationibus, miseras illas, ac forte insontes supplicijs tradunt, quę, cum deceptę sunt negare non possunt, ea, quorum se re, vera reas putant. Quamobrem cuiuis iu-

C dici merito scrupulus nascatur. Quia confessio in hac re pro sufficienti probatione haberi non debeat, cum fieri posit, vt ex errore deceptę mentis procedat confessio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoscere: Vtrum in indiuiduo reus rea ve, quę ei offertur, sit per imaginationem delusa, vel vere commiserit quę fatetur.

En Rhodus en saltus, qui nō agnoscat argumentum Vvieri, cuius venenum Calidius Looseus, in Alemannia, haustum,

D & eiuratum, in Belgium, præsertim Bruxellam diffudit, vt antidotum propinem tam periculose potis, primum nebula ratiocinationis, seu vaporis noxij exhalatio, remouenda. Nempe pretexitur prętensio scrupuli ex confessione falsa, & erronea, quam contendunt esse quando ex nuda confessione proceditur. Quis vnquam asseruit (non ego quidem vsquam) soli standum confessioni? censui semper, & profi-

E teor in hoc crimine, ex nuda, & sola confessione rei procedi non posse, cum Bald. & Angel in libr. 1. C. de confess. quia ex tali non videtur satis iudici constare certo posse de crimine quod tamen necessarium, est ad condemnandum, ex sententia communiore. argum. libr. 1. §. item illud, & ibi Bartol. D. ad Syllanian. Sed contendo paralogismum latere in hac solius nudę confessionis nuncupatio-

tione: Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, esse necesse prius disquirere, quid vocem nudam confessionem. Si de confessione legitima, & rite facta loquuntur, in qua, & adfuere indicia(alioquin nulla foret,) & reliqua de quibus disserui, supr. lib. 5. section. 11. certum, est ac manifestum eos allucinari. Nam leges humanæ talem cō fessum habent pro iudicato: & in Euangelio Paterfamilias seruulum nequeam, *ex ore eius* (hoc est ex confessione) iudicat, & ex tali confessione indicijs fulta, quæ ad torturam per se sufficerent, reum damnari posse, non est dubitandum vt merito censuit post alios Daniel Mollerus, part. 4. Constitutio. Saxonicar. sect. 2. numer. 13. & hoc in terminis, de crimine, & confessione strigum accurate probat Arnald. Albertinus, de agnoscen. assertion. hæret. quæstion. 25. quem legem iubet. Si de non rite facta (verbi gratia destituta indicijs, improbabili, vel impossibili) loquuntur: illis assentior: sed nego hoc in casu proposito locum habere. Nā quæ Lamiæ confitentur, nō sunt impossibilia, nec improbabilia peritis humanæ, & diuinæ philosophiæ, sed admirabilia tantum. Probatum id à me toto lib. 2 Disquisit. Magicar. Nec vnquam iudices probi ex tali nuda confessione procedūt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam, aut inquisitionem (vide dicta supr. section. 2. vers. Quarto requiritur) semper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius, aliquando imbecillius, sufficienter tamē confessio astruitur: quæ indicia qualia esse debeant docui, supr. section. 3. & 4. per tot. & nō possunt particulatim, nisi specie facti in particulari proposita, explicari. Cur ergo metuunt stare confessioni sic legitimæ factæ? In foro poli standum, est confessioni proponentis in exomologesi peccata sua etiam absque vllis indicijs, cur non in foro fori cum indicijs? si Dei vicarius illic peccatum non metuit, cur hic vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pęnæ maior est dolor, quam æternæ, aut primæ mortis grauius periculum, vel damnum, quam secundæ? Quid? quod in sacramentali confessione tenetur Iudex stare rei confessioni: adeo, vt si dicat se talia patrasse, non possit confessarius illum reijcere, sine peccati mortis

A reatu, quasi illusum, ex hoc quidem solo (quod prætexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat, sed tenetur ei, & absolutionem, & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, sola fretus coniectura quia deludi solent, potest strigum iuridicæ confessioni fidem derogare. Quod inde etiam stabilitur, si malefici se conspirasse in reipubl. vel principis perniciem faterentur: illusionis capite nullus iudex auderet eos

B absoluere, vel dimittere: sed censeret se obligatum ad reorum condemnationē procedere, vt reorum lęsæ Maiestat. Et si hanc publicam iniuriam negligeret, ipse à superioribus iudicibus in ius vocaretur, ac ille ipse fisci procurator (tam somnolentus, vel contemptor diuinæ iniuriæ) nactum se spongiam crederet succi plenam, quam aueret exprimere: Cur ergo segniori esse liceat in Dei iniuria, quæ perspicue in maius Ecclesiæ, & naturæ

C damnum vergit? Denique si in furtis, latrocinijs, sacrilegijs, adulterijs, homicidijs, falsæ monetæ, Sodomiæ, &c. criminibus stari potest legitimæ confessioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum plane est aliam exigi certitudinem, quā quæ iuxta criminis naturam potest haberi, si cuiusquam autem, certe huius criminis ea est natura, vt de eo ferme iudici aliunde nequeat constare, quam ex indicijs, præsumptionibus, & reorum confes-

D sione, eo quod clam committatur, & sæpe nulla post se sceleris vestigia relinquat. quare hic potissimum locus est sententiæ, volentium solam legitimam, quæ verisimilis sit reorum confessionem in talibus delictis ad condemnationem sufficere, quam admittit Godelmannus, lib. 3. de Lamijs cap. 10. num 47. & tenet Mollerus, d. sectio 2. à num. 11. atque ita prius deciderat Iul. Clar. §. fin. lib. 5. recept. sentent. quæst. 55. quomòdo autem dicatur

E constare de delicto. Nonne sunt hæreticis annumerandi isti fœderati partiarij dęmoniorum? sane id communius receptū docent Grill. quæst. 20. num. 10. de sortileg. & Clarus, d. quæst. 55. versic. potest etiam, & seq. vers. 1. quos sequitur Moller. & supr. Quis autem neget ad hæreseos condemnationem sufficere legitimam confessionem, nam si qui à grauissimis iuris interpretibus temere velit dissentire?

sentire? Bald. in l. si quis non dicam rap. A C. de Episcop. & cleric. Felino in capit. auditis extr. de præscript Arelatensi in tractat. de hæret. Notab. 2. Quamobrem censeo non tantum iudices secure posse stare tali confessioni, sed etiã teneri sub culpa lethalis peccati. Quia cum iudex ex officio, & secundum leges reum damnare tenetur: si non damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reipubl. & scandalum mali exempli plerisque gignitur, ad damna inde prouenientia tenetur B resarcienda, vt docebo in fine huius sectiõn. 16. Nec diffiteri quis potest striges esse noxia reip. & conari quam plurimos possunt in societatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari: secundum leges vero tales à iudicibus legitime captas, tortas, confessas puniri morte debere. Constat ergo iudices hoc facere nolentes læthaliter peccare in Deum, & remp. & quod hinc cõsequitur tales Iudices in hoc proposito C manentes absolui in foro cõscientiæ nullatenus posse: quod accurate perpendendum est eorum confessarijs. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vmquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundum allegata, & probata sententiam tulisset? Dumtaxat quidã excipiunt, si priuatim certo sciret reum esse innocẽtem, quod ipsum tamen multorum grauium Theologorum, & communior Iu- D ristarum sentẽtia non admittit, nisi in eo, qui legibus superior est, negat in subsellij inferioris iudicibus, sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est. Nemo enim aduersariorum affirmare audet certo se scrire illas delausas &c. esse innocentes, præter Vvierum, Ponzinibium Leoosẽu & similes, quorũ iam explosus est error, obstinatione, & impudentia, & inscitia plenus, sed dicunt dumtaxat sæpe illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem du- E bitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non constat delusam esse, teneri iudicem legitimẹ rearum confessioni stare. Quæro, si nosset non esse delusam, nonne damnaret? si damnaret, quam sciret non delusam: cur non teneatur etiam falsam damnare, quã nescit delusam? semper sane præsumenda est nõ delusa, donec delusa fuisse probetur, quia legitima confessio, vera esse præsumitur contendenti delusam, probatio incumbit: non probanti, merito obijcitur, neminem, qui alias mente constet, stultum, vel delusum præsumi, nisi probetur. Videte in quem scopulum isti impingunt, dum scrupulum timent. Scrupulorum proprium est facere, vt timeas, vbi non est timendum, &c. contemnas vbi merito sit trepidandum, sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare, inanem culpã, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambros. lib. 2. de Paradiso) *Christus infunditur; vbi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur, Impium est* (scribit Cassiod. lib. 9. varior. in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.* Hæc de scrupulo pretenso. Nunc de ipsa delusione manum conferamus.

Primum dicunt: *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe piantur, ac illudantur: ita vt per imaginationem credant, ac cogitent certo se perpetrasse, ac fecisse veraciter, ea quæ in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt.*] Siste gradum. Bonam horum Doctorum partem non oscitanter perlegi, & nego ad vnum omnes hac de re idem sentire, quoad id, quod de facto contingit: sed tantum conueniunt, quoad id, quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, vt mulierculæ decipiantur: immo, & viri, nam ne sexus, quidem melior purus ab hac contagione: sed vtrum reipsa sæpe decipiantur: itẽ vtrum hæc deceptio in cunctis, quę fatentur, an in quibusdam tantum locum habeat: non idem sentiunt, nec scribunt. Põzinibius, V Vierus, & simil. videntur velle semper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alij, videntur velle tantum deludi, quoad pleraque: & quidem quoad hæc semper: quorum omnium iam explosæ sententiæ indignæ sunt, quibus refellendis iterum calamus desudet. Communis Theologorum, Philosophorum, Iurista-rum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunalium, & fere omnium secularium subselliorum sententia est, illusionem hãc in paucis admodum rebus, seu facti speciebus, nempe delatione ad conuentus, trans-

transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissime in his ipsis contingere, sic præter cæteros diserte scribunt Iaquerius, Comensis, Sprenger, Michaelius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaque disputatores isti, primo cum asserunt omnes in hac delusione conuenire: secundo cum quod de quorumdam casuum, seu visionum confessione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertio dum, quod rarissime contingere, immo quod tantum contingere posse multi dicunt, id ipsi sic interpretantur: quasi crebrum esse, vel frequentius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius, quidem non esse: cur non potius, quod frequentius esse solitum amplectuntur: & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confessionem veram, quam falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundum Theophrastum) sic, & iudici oculus mẽtis ab eo, quod semel, aut bis accidit, ad id, quod sæpius consueuit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum ex tali præmissa propositione inferunt: *Non satis ergo tuto iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro sufficientibus, ad damnationem probationibus habent.*] Errant, inquam sic argumentantes. 1. quia videntur velle subindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmissa tamen particulari propositione, eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, sæpè decipiuntur; ergo iudex nunquam earũ, confessioni tuto credat. Nego consequentiam, quæ vt valeret, semper decipi eas foret necesse; nunc nec sępè, sed rarissimè decipi deprehenduntur. Sæpius ergo erraret iudex non credens, quam credens. Quod si tantum hoc volunt, aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquando iudex rapi potest in errorem. Verum id quidem, sed & illud verum; sæpissimè, & ferè sit (ferè) semper compotes mentis sunt, & erroris vacuæ, & verum est, quod confitentur, ergo iudex confessionem illam sequens sæpissimè, & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deducetur. Amplius dico, quamuis deduceretur; si confessio legitima fuerit, ad-

A dicens confessam supplicio legitimo, nihil peccabit, sed error expers est culpæ. functus enim est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam cõscientiam, immo, & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea si quid ista ratio valeret in similibus valeret; in quibus tamen nemo iudiciorum vel legum peritus vllatenus eam admiserit: Quàm sæpè tormentorum acerbitas falsam in proprium ca-

B put reorum confessionem extorquet? ergone iudex, qui ex confessione per quæstionis cruciatum expressa, sed alias legitima, reum damnauit, non securè procedet? sæpè fit, vt multi testes pecunia corrupti in vnum testimonium conspirent, nec occurrat contra illos exceptio, vel depulsio sufficiens, & tamen reus vere sit innocens: ergo testimonio legitimo testium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij

C adferunt. Quia quod ad iudicem attinet, qui decipitur, parum, vel nihil attinet, qua ex causa decipiatur, si peccaturus idcirco, quod sine sua culpa deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæstione, vel testimonio, vel ex rei spontanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus æquè iudiciorum solemnia cuncta rite obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuertendum omnium publicorum iudiciorum ordinem, & rationem sufficere debent; valebit illa argu-

D mentatio: si non sufficiunt, inualidus est, & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoque est ratio fascinationis, & ceterorum criminum. Nam etiam quod alia crimina reos à dęmonibus deludi posse constat; vt quoad homicidium, vim publicam adulterium monetariam, &c. si faciat dæmon, vt quis putet à se factum, vel alij videantur videre se Petrum

E facientem, quod alius fecit: Nemo tamẽ in alijs criminibus ad reorum liberationẽ à pœna iuris vnquam hoc colore vti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatẽ non prospexerit. Quot somniantibus illusiones contingũt, quas homines putant sibi vigilantibus oblatas? quot in somnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli sibi vidẽtur designare? Quid si ergo somniet v.g. Petrus,

se-

se Paulum capitalem inimicum gladio traijcere,& Paulus gladio traiectus reperiatur:capiatur Petrus,& putans se, quod tantum somniauit, reuera patrasse: & ideo sponte aut in tormẽtis homicidium à se commissum fateatur,quod alius com miserat: quæro, quid iudex faciat?absoluet? non licet legitimè confessum, damnabit?innocens est reipsa. Innocens peribit:& tamen iustè,ac tutò fuerit à iudice dãnatus. Idem sibi responsum existiment isti,qui causam tam friuolam quærunt, in B tam immanis iniuriæ Deo,& reipub. illatæ dissimulatione. Verum hęc de argumẽti forma,& validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipsam,& inquirere stat, an aliqua regula tradi possit, qua iudici constet;an vera sic confessio Strigum,an vana,& illusoria? Prius quædam sunt fundamenta pręiacienda,vt firmior sit ardua structura.

Notandum imprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando somno depressis ac- C cidere,vt quæ Tostat.Olaus,& Baptista à Porta de quibusdam narrant: aliquando certo, & perspicue vigilantibus.Nam certum est auguria, & reliqua maleficia, de quibus S. S. non vno loco egit à vigilantibus acta, vt à Magis Aegypti, Exod. 8. Pythonissa Saulis, 1. Reg. 28. maleficis Manassis, 2. Paralipomen.capitul.33.Balaam ariolus vigilans imprecari solitus, Numer.22.Sæpe etiam, quod vnus somniauit, hoc alter vere patrauit, vt Iudic. D 7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irruens vere fecit. Vnde fit, vt possit, quod vni sagæ somnianti, hoc alter vigilanti vere contigisse: quare non possumus ex huiusmodi narrationibus,quę particulares sunt,vniuersim colligere semper verè, aut semper falsò hæc contingere.

Notandum secundo solere hominem deludi, vel imaginarie tantum, seu interna imaginatione,quando in rei inanem E similitudinem cogitatio tendit,quasi in rem veram sensibus obiectam,vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquã habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper concurrunt circumstantiæ aliquæ ex quibus pateat, delictum earum imaginarium non fuisse, vt cum effectus resultat in alio,quam in ipsa strige, puta in ægris in maleficiato, &c. Vel deluditur

A homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obijcitur,mutato forte medio,& alijs speciebus ad oculum deductis, quam reuera obiectum præfert,vt cum videtur esse lupus, vel cattus,qui homo est. At ista deceptio locum habet in præstigiosis metamorphosibus, quando striges sibi, vel alijs videntur transformatæ; sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c.

Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est,& qualis apparet;sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem;vt quando diabolus corpus aereum assumit ad similitudinem viri, vel fœminæ,vel hirci,& talis apparet strigi. Tunc tantum deluditur strix, si putet esse verum hominem, vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potissima est ex parte obiecti; ex parte vero videntis non est deceptio in sensu exteriore sed in opinione;quia vnum putat pro alio si tamen huic viro succuba fit mulier, vel hunc hircum adoret,vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non est deceptio, quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifestum in hac materia duplicem considerandam,& distinguendam illusionem vnam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnam quando fallitur opinio,& cum ea simul sensus exterior; alteram quando sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio quo sensu deluditur; quando per præstigium videntur sibi sagę equitare in hirco viro, & ab eo deferri ad conuentum:quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore,& proprio semine concurrere:quãdo putant se transformatas in cattos, & sibi vel alijs tales videntur. Et certum est eiusmodi delusionem solam eas à pœna Sodomæ vel homicidij patrati non liberare, non magis quam similis delusio excusabat illas,de quibus in d.cap.Episcopi. Fieri potest, vt sic hodie multæ illarũ sint delusæ aliquando: sed tunc iudex debet attendere ad factum,an sic equitarint,an se dæmoni cõmiscuerint, an puerũ strigauerint,an ea fecerint, quæ ad transformationem vel strigiportium Diabolus docuit.

Sola

Sola opinio decipitur, quando putant A dæmonem esse Numen, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem vel omniscium, vel largiturum illis beatitudinem, &c. hęc deceptio non excusat à pęna, vt nec hereticos reliquos, quare, περιεργὸν est, quod strigum rudiores, & idiotę sic decipiantur.

Sensus solus decipitur cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo obijcitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit non esse quale videtur, aut quale tactu, B gustu, olfactu, auditùve percipitur, veluti quando striges non nesciunt se rem habere cum ipso dęmone, equitare super dęmonem, non mutari in cattum; sed hęc sibi videri tantum, &c. Et talis delusio opinionis, quę est in lamijs doctioribus, & minus reum imperitis, multo adhuc minus à pęna ordinaria prębet excusationem: quia hic ex earum parte est malitia formalis, & perfecta.

Restat ergo difficultatem totam ver- C sari in delusione, quę est ex parte rei, siue facti. Quin nec ipsa est simplex, aut vniusmodi. Nam aliquando existimant sibi vigilantibus accidere, quod verè in somnis tantum accidit: hęc delusio non magis excusat à pęna, quàm à peccato, verbi gratia, putat vna se delatam ad conuentum, quę mansit in loco sopita, prius tamen verè fecit omnia, quę solent adhiberi ad strigiportium; vel putauit se cum dęmone vigilantem commisceri, cum tan- D tum sit somnians delusa, sed tamen dęmonis amplexus expetebat, & in nefariũ scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obstinatio perfida sibi in vigilia complacens. & ad hoc plane deliberata: sicut obtinet in hęretico, qui quam in somnijs accepisset propositionem hęreticam, eam vigilans postea approbaret, ac tueretur quem certo rogus maneret.

Aliquando putant se fecisse, quod dę- E mon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necem pecoribus & infantulis intulisse; quę tamen cuncta ex condicto ad signum pręstitutum diabolus patrauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signum pręfixum sustulerunt. Quid tum, (quęso) interest, per se, an per alium fecerint?

Quod si (quod rarissimum) nihil tale cenatas striges, nihil cooperatas apparuerit; & ęquè dubitetur, an per dęmonẽ hęc sint operatę, ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt indiuidui, ipsæ quoque conditiones circumstantiarum indiuiduæ sunt, & peculiares; nequit res vlla generali regula definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quædam obseruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei præditis altis allatura, nam quorum zelus est in loculis vel emortuus ijs quoniam in media luce amant cęcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclare (mea sententia) notatum fuit à Sebastian. Michaelio, *Pneumologiæ opera extremo*, nobis ad hanc veri inuestigationem, strenuum veritatis athletã, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitius inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse, libro 18. de ciuitate Dei capite 18. liber ille Michaelij Gallico scriptus, est idiomate, in gratiam nationum cæterarũ redigam fide optima in compendium, quę dicit. Prima regula quam tradit, *est iudicium desumendum ab effectu subsecuto*. Sic enim volẽs decidere, an quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, vere acciderit an pręstigiose? concludit Iphigeniam reipsa nec immolatam, nec in ferã fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablatę dæmonis dolo, ac furtel s suppositum, probat ab experimento subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis socios non fuisse cõuersos in aues, eo quod istæ aues Diomedeæ postea inter se mixtæ, (vt & Meleagrides) speciem suam cęterarum auium more propagauerint. Vnde colligit à dęmone socios Diomedis subito translatos alio, & has illis aues aliunde compulsas, fuisse subst tutas. E contra, patet vera fuisse Moysis in Aegypto miracula, quia Nili pisces vere mortui reperti, & locusta vineas, ac messes vere perdidit. Vere quoque patientiæ exemplari Iobo dęmonem damna dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum, & seruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum postea viuens, vel integrum repertum. Cõfirmat hanc regulam D. Thomas cum

cen-

censet prestigias, & illusiones diaboli, diu durare non posse: cũ nõ sint, non naturæ, seu substantiæ subsistentis; sed quædam dumtaxat accidentia, quę Dialectici communia vocant, quorum est proprium alterationе naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ striges fatentur, plerisque veritatem à parte rei subesse, non nudam illusionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à se necatos, à parentibus præfocati, vel exsucti reperiuntur. Exhumatio corporum, sepulchri religione violata, probatur; quia cadauera sepulchris eruta non inuenta in locis suis, frustum vestimentorum, quod dicebant, se dæmoni pro arrabone dedisse, re ipsa repertum abesse à vestis parte, quam illæ narrabant. Homines, & iumenta maleficiis læsi, & interdum ab illis liberati sunt vbique, ad manum.

Secunda regula est, *Attendendum an quæ asserunt, sint dæmoni possibilia.* sic.n. Diuus Augustinus ibidem ostendit non fuisse socios Diomedis in aues vere, & essentiali transformatione mutatos; quia specifica mutatio essentiæ vnius in aliam superat creaturæ potestatem Sed dicit factum subtractione, & suppositione illa, quam memorauimus, quia hoc, Diuina permissione, difficile non est dæmoni. Hanc regulam secutus est D. Thomas 1. part. quæstio. 114. art. 4. ad 2. cum scribit, si agatur de resurrectione mortuorum, aut similium rerum supernaturalium, & eæ dæmonibus tribuantur, credendum fuisse dumtaxat illusiones. Nã licet Deus vniuersali sua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus; malis spiritibus: numquã tamen vtitur ijs, ad opera vere miraculosa, quæ sibi, & bonis Angelis beatisque reseruauit: & quia diaboli donorum supernaturalium non sunt capaces Hic regula vsi fuere veteres Christiani in discernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitijs Simonis Magi, testibus Clemente, libro 3. recognition. & Irenæo, lib. 2. capit. 57. Secundum hãc quoque regulam credendum est confessioni strigum, quia, quæ fatentur non superant vim dæmonis vt ostendi toto libr. 2. nec quicquam eorum repugnat, immo consentanea sunt omnia S.S. & Patrum doctrinæ. Quare, vt ex hoc indicio res decidatur, opus est

A viro in S S. & Patrum in lectione, & philosophia solide versato: qui sit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul. li. de anima,) dæmones soli nouere Christiani.

Tertiam D. Augustin. regulam petit *ex multitudine testium, & conformi similitudine narrationum*: quia vniuersorum vnanimis vbique consensus excludit omnem deceptionis, aut somnij suspicionẽ. hoc argumento vtitur d. lib. 18. ca. 18. Sic

B in causa strigum ex distantissimis regionibus hodie idem testantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Siluester, Spina, & alij*: Hispaniæ *Ciruelus, Castrius, Simancas, Tostatus*: Galliæ, *Iaquerius, Michaelius, Crespetus*: Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingię, *Remigius, Gregoriusque*: Treueris, *Binsfeldius*. denique alij innumeri. Ipsæ quoque striges cum idem quod dicunt in Hispania, dicant in Italia, &, quod in

C Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia, &, quod vno anno, id alio semper iam ab annis plusquam octoginta continuis in eculeo, & extra quęstiones libere profiteantur, idque tam apposite, vt mulierculæ, & pueri litterarum alioquin rudes videantur legisse, intellexisse, & memoriæ mandasse, quæcumque viri docti de his rebus scripto per Europã totam varijs linguis tradiderunt, nonne hic consensus vniuersalis plus satis con-

D uincit, hæc ijs non accidisse in somnis? nã si hæc somniarunt, quo pacto sic semper omnes idem somniarunt eodem sibi euenisse modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuersa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuersa somnia, hic idem somniant omnino, diuites splendidi, & Iro pauperiores egentioresque, famelici, & dapsi-

E liter habiti: viri fæminæque, anus, & pueri, biliosi & flegmatici, sanguinei, & melancholici. ergone omnes istos tam diuersæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio atque alio, simili semper ciborum vsos, quantitate, & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem semper somnia fuerunt? Dicent forrassis hæc illis somnia, non à naturali causa, sed à dæmone immissa, & ideo tã similia existere. Humanum igitur, ista na-

turam

turam superant, & à dęmonibus, ista procurantur. Et quęro, cur non igitur concedant hæc à dæmone fieri vere, & non per somnium illusione, sed vigilantibus, ad talia hos mali artifices abuti, cum id illis, sit æque expeditum, neque S. Scripturæ, nec Patrum sententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dęmonem hęc somniantibus tantum hominibus, vbique omnibus, adeo conformiter effingere. Id probatur, quia hæc ab vno, & eodem dæmone, simul eodem tempore non fiunt. nam vnus simul pluribus locis, sibi adęquatis, esse nequit, vel operari, vt docent Iust. Martyr. quæstio. 40. ad orthod. & Didym. libr. 1. de Spiritu S. Deberent ergo, tot esse ferme somniorum immissores dęmones, quot sunt sortiarij, & sortiarię sic somniãtes, & illis constitutis, diebus non vacare alteri rei, quam somnijs effingendis. Magnus, hic consensus, magna discordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conspirare. Fateor, sed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per somnium velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere, ideo palam magistelli, & concubini esse malunt, & vere hanc Dei imaginem non imaginarie tantum deturpare, incæstareque. Longe quoque facilius, est dęmoni corpora, loco mouere, & transferre, cibum potumque ministrare, corpus assumere, vel effingere, quam imagines, simulachra, & phantasmata, tam variarum rerum dormientium sensui interiori immittere, & imprimere, quia strigum phantasię eodem tempore non sunt eodem modo dispositę, nec semper omnes omnium, quę repręsentanda conditiones animo, ante conceperunt, maxime prima qua hęc experiuntur vice, nec potest diabolus quas, vult species in phantasia imprimere, vt docet B. Tho. 1. par. q. 111. arti. 3. ad 2. His trib. D. Aug. canonibus examinatorijs vltimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula, & certissima videtur, *casu occurrente circumstantias omnes diligentissime debere perpendi: nam hinc clare dignoscetur, an circa factum confitens fuerit delusus.*

Nam in re adeo occulta, & ardue probationis, non est moderati, aut sensati hominis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti, esse delusum confitentem, incumbit probatio, non vero negãti: quia hic pro se habet presumptionem. tũ quia in similibus, nempe, exceptis criminibus, hoc receptum, est à saniore iurisprudentium parte, vt admittantur probationes alias minus sufficientes. verbi gratia infamium, & complicum depositiones, & testimonia. sic post gloss. Salic. Alexandr. Gand. & alios docent Clarus libr. 5. §. fin. q. 21. & Binsfeld. membr. 2. de confess. malef. concl. 5. Idem quo plures circumstantiæ concurrent, fiet rei euidentior: quando autem aliquæ desunt, si adsunt aliæ, hæ quæ adsunt non eneruantur idcirco. nam in his circumstantijs eadem ratio est, quæ testium. Sicut enim maioris momenti sunt duo testes affirmantes, quam decem negantes se vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duæ circumstantiæ præsentes, ad veritatem confessionis adstruendam, quam absentia, vel defectus decem aliarum ad eneruandam, confessionem. Nam ex eo, quod non est nihil positiuum potest inferri. Hoc posito videamus de singulis circumstantijs.

Quoad circumstantiam. *Quis*, seu personæ confitentis, cõsiderandum an alias sibi mente constet, & ad rem opposite loquatur: an det scientiæ suæ, vel facti non improbabiles rationes: an dicat se discernere nosse inter illusiones in somnis, & res ipsas quæ vigilanti acciderunt, quod asserebat Ioan. de Vaulx, & Inquisitores Germani testantur, esse modos dignoscendi. Minimum, vero refert an sint idiotæ. nam idiotæ quoad sensuum externorum functiones tam pollent, quam qui docti sunt. Aetas etiam non multum, ad rem pertinet, nisi si nondum essent doli capaces, quoad peccatum, vel etiã præ senio delirarent. Nec maioris momenti, est conditio paupertatis, vel diuitiarum, nam etsi pauperes facilius in hæc scelera pertrahantur, pertracti tamen non magis obnoxij sunt delusioni, quam diuites, & nobiles. Idem de sexu iudicium. De energumenis (nam fortassis aliquæ sagæ simul, sunt energumenæ) censuerim, quãdo talis aliqua, ex bonis fundamentis iudici suspicio est, tunc eas curarem primo exor-

exorcizari, & facta exorcizatione, eodẽ loco eius confessionem haberem quo cęterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum ęque memores, sunt postea, atque alij, quæ vero faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum postea non meminerunt. Igitur quandocumque in iudicio rerum actarum probe memores sunt, & circumstantias, cæteras idoneè recensent, putandæ sunt non illusæ, nec excusandæ à criminum pœnis, quę confitentur, se patrasse interea dum ratione recta vtebantur? Raro tamen crediderim energumenas esse, quæ sagæ sunt, saltem post possessionẽ à dæmone nõ esse factas sagas, sed vel iam ante sagas fuisse, vel quæ vere sunt sagæ, propter assiduam dæmonis assistentiam, & maximã in eas potestatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam, & crudelitatem potissimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumstantia (*Quid*) comprobat confessionem, quando delictum, quod confitentur, dæmoni, seu per dæmonem homini, non est impossibile, nec viro sapienti, & erudito incredibile, quantumuis stupendum sit, & admirabile, horrendum, aut execrandum. Nam talia solent ab eis patrari, & quo regnum Antichristi vicinius, hoc Satanæ potestas maior concedetur, & charitate magis, ac magis refrigescente, clarius, atque clarius mysterium iniquitatis incipiet reuelari, & operari.

Vtrum vero aliquid sit incredibile vel impossibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philosophiam prope coniunxerint: nudi vero litteratores, Iuristæ, vel Medici, non sunt idonei iudices, multoque minus homines quidam Lucianij, & Athei, seu politici nostri trochi, pietatis, publicæ salutis, & Catholicæ religionis negligentissimi, ambitionis vero, & diuitiarum vnde quaque aggregandarum studiosissimi.

Quid vero adeo abominabile fateri possunt, quod non factum alias compeperiamus? Incæstus, Sodomiæ, parricidia, fidei apostasiæ, sacrilegia, nostris temporibus, nonne ludus? Antropophagiam horrent animi, sed possem singularium ferre nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala consuetudo: Iudæos, Italos, Hispanos aliquando adegit durissimum famis telum, non minus efficax odij magnitudo plane belluina superioribus annis Angræ quendam Lusitanum N. Pilatos tria Castellanorum corda trepidantia vorare adegit. vt narrat Histor. *de las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ò Belgica mea hæresis auertit!) nautam? sed nolo meis verbis, carmine volo cognoscas Lector Nobilis Norvvici:

Leg Rob. Dinothũ l. de bello religionis in Francia.

Lugdunum *cingit* Batauorum *miles Iberus,*
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus est gladijs, ferroque rigentibus armis,
Sola pro Batauo belligerentur aquæ.
Iacturam pecoris Batauus, quam fecit & agri,
Hispano decies sanguine Ibere lues,
Mercator sapiens tamen haud mercabitur vna.
Hispani generis corpora mille boui.
Macra caro est nuper cum cor gustasset Iberi
Respuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comesse potuit, qui in tam immani facinore ludere: sed Dinothus tamen dissentit, nam ait hunc Lestrigonem abiecisse, sed tamen alium arrosum id Delitum transtulisse, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, lib. 5. Historiæ Gallicæ, persuasam plebem Catholicam fuisse, pueros ab vberibus matrum per Hucnossios, seu Caluinistas anelli, verubus infigi, & instar hædinæ, aut aprugnæ mandi peratide consueuisse. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quamuis genius sectæ non abhorret. tamque crudelia tetri illius belli ciuilis facinora fuere à Caluinianis perpetrata, vt ea posteritas numquam sit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium sagæ profiteatur, quod non sit exemplis cõtestatũ. Puto me hoc opere toto singulorũ criminum multiplicia memorasse: & reperiri, quę vnam in personam omnia cõcurrant. scripsit ad me ex nostris, vir fide dignus, Gaspar Rhey. Ann. 1600. in hæc verba: Hic Monachij 27. Nouemb. mater, filiaque duo viri puerque duodenuis

dennis (erat hic ex reliquijs eorum, qui non multo ante hoc tempus itidem hic flammis cremati, aut stipitibus induti) atroci prorsus supplicio affecti fuerunt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superos, & inferos polluerunt. vis verbo dicam, quicquid scelerum in libris, quos de magia inscribis, admiserunt isti. hoc ex ore Iudicis iurati: qui in veneficos hosce, & quæstionibus egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligentissime, perlegit) præsens audiui. Itaque sexies B vrbem intra vsti sunt ferro, ac laminis, extra perfractis ante brachijs à rota in rogo vstulati sunt viui. Non ergo attendendum iudici, vt credat immane magis, vel minus sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantumcumque sit, an quod à se patratum fatentur, id vere patratum fuerit, verbi gratia dicit se commouisse tempestatem, & grandinem præcipitasse in agrum Titij vicini sui: videat an vere tum ager ille oborta C procella fuerit grandinatus. Dicit sese stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & vere puellus nullo apparente morbo cõtabuit, fortassis etiam cicatrix paruula, in pectusculo, vel gutture puerulí inuenta. Dicit se necasse vaccas, aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quæ ibidem reperta: aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis causa apparet alia. Dicit se adolescentula 10. vel 11. annor. cum solo dæmone D consuesse, quæ per inspectionem fœminarum peritarum deuirginata inuenitur. Nec vere peccatum strigum vllum est difficilioris probationis, aut suspectius de delusione, quam nefanda cum dæmonibus Venus. Remigius tamen indicia duo suggerit, si post tam nefario concubitu defuncta præ lassitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut si substrata lintea largo cruore sint perfusa, quæ duo sagæ duæ in actis confessæ fuerunt. E lege illum lib. 1. cap. 6. Sanè hæc sunt indicia clara, quibus saga queat cognoscere se non somniasse. Immò quoad viros etiam, censent laque. & alij, nunquam, sic deludi quoad concubitum, quin discernere queant, an vigilantes id fecerint, licet enim initium in somnis potuerit contingere, in ipsa tamen patratione necessario volunt hominem expergiscere, atque id

A aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiusmodi imaginationibus inter dormiendum commaculatur. Et hęc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat, quemquam coire nescientem*, ait D. Hierony. Traditione in Genes. qui non refellit, vt nec Rupertus; & idem tenent Liran. Tost. & Oleastrius in capit. 19. Genes. agentes de ebrij Loth incæstu; scio D. Iren. li. 4. c. 51. & D. Chrysost. hom. 44. in Gen. Theodoret. Ambr. & alios voluisse, hæc omnia prorsus ignaro, nec sentiente Loth facta; quod naturaliter fieri posse, etiam Caietan. & Perer. noster censuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem soporari posse, vt ne in decisione, quidem seminis dormire desinat. Posset itaque dæmon sic sagis illudere, fateor. Verum causam non video, cur id in diabolicis hisce mancipijs fieri suspicemur; quæ (vt narrat Spreng.) non raro repertæ sunt in agris clara luce supinæ, & crissantes, & postea visus teter vapor, ab earum corpore, se sursum eleuare: quem illæ in actis suum incubum fuisse confitebantur. Item quando affirmant, se ad conuentum delatas, vel iter pedibus confecisse, & visæ sunt, ab alijs agnitæ: & complices asserunt se simul ad fuisse, & in reliquis circumstantijs conueniunt. Quando post reditum à conuentu, aliquot diebus ægri, vt multi apud Remig. & Binsfeld. quando reperta vasa conuiuantium, vt à lanione Camerarij: quando inuentæ nudæ, magris à cursu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando post multum denique tempus, ac laborem domum redière, vt Presbyter Pici, & Nobil. ille Lochiensis Bodini: quando quassatis membris fæmmeæ ex nube in terram deiecti, vt iuuenis Batauus Ronssei: aut in arborem, vt Margareta, & armentarij Remigiani, Denique quando se aiunt cattum, vel quod aliud animal induisse, & vestigia patrati, sub tali larua criminis apparent, vt sanguis pueri exsucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in instrigum corpore, qua parte schema ferinum côulceratum fuerat, vt cattus eiusdem Spinei, & bufo apud Ipras Flandriæ. Denique hæc circumstantia (*quid*) innumera indicia iudici queat præbere, sed notanda dumtaxat, quæ rem ipsam, de-

qua

qua quæritur, concernunt, verbi gratia vel delationem, vel concubitum. Nam si hæc verisimilia, parum attinet, etiamsi parerga, quædam admisceantur minus verisimilia: ideo enim solet diabolus falsa veris assuere, vt ne veris quidem fides cõstet, quod in confessione Mantensium Necromanticorum ex Grespeto alias ostendi: item in exemplis quibusdam Remig. adductis. Denique in hac circumstantia, quæ omnium præcipua est, audiat Iudex prudens prudenter monentē B Plutarchum: *Quodammodo Philosophiã tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob causam aliquid fiat ratione tractare: quod vero id fiat, ex Historia est sumendum li. 5. Symposiac. c. 7.* Itaque narrationi reorum stare oportet, quæ tot Historijs est comprobata. Hanc incredulitatis aduersariorum ex inscitia natam pertinaciam iampridē veteres damnauerunt. Apul. li. 1. de asino asserit hominibus multa euenire vsu mi- C ra, & planè vera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionys. Halicarnass. lib. 5. antiquit. docet hoc vnicuique insitum à natura, vt ex proprijs ea, quæ de alijs dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile sit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem senior (locus excidit) *quemadmodum* (ait) *multa fieri non posse priusquam facta sunt, iudicatur ita multa quoque, quæ antiquitus facta sunt, quia nos ea non vidimus, neque rationem assequimur, ex ijs esse, quæ fieri non potuerint iudicamus. Quæ certe summa insipientia est.*]

Tertia circumstantia est *Cur?* vt pote si habuit causam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta insatiabilem libidinem, pusillanimitatem, desperationem, desiderium vindictæ, curiositatem, egestatem subitam aut valde grauem, & huiusmodi; quibus impelli consueuisse: Theophili, Edelini, & aliorum exempla declarant.

Quarto, *Quomodo*: non est magno vsui, quia parum refert an modum ignorent: sufficit, quid ex parte sua fecerint; & quibus vsę sint instrumentis, occulta sunt plerumque Satanæ stratagemata, & media naturalia. Sat erit si indicent, quibus vsæ, pulueres, vnguina, decermina mortuorum, buffones illæ, &c. maxime si ista A compareant apud illas, vel visa, vel reperta, quibus asserunt locis. Modus etiam operandi sedulo distinguendus est ab ipsa rerum adhibitarum efficacitate. quamuis enim quod saga se dicit adhibuisse, hoc fit secundum se inutile ad effectum producendum: sufficiet, si pro signo esse queat. nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia, & operatione ipsius diaboli ad signum operantis: vt patet in trāsuectionibus, & procellis cienstis, similibusque.

Quinta *Quibus auxilijs?* hoc est, an ope dęmonis, & cum quibus complicibus. hoc indicium frequentissimum, & optimum est: quia fatentur complices se simul fecisse. Videtur autem incredibile omnes eodem modo circa singulas circumstantias delusas fuisse. quamuis enim tam facile foret dęmonibus decem decipere, quam vnum: tamen non est censendus Deus hoc ęquè permittere. Ne omnis ratio probandi tale delicta occulta iudicibus adimatur: hoc. n. dissentaneum est prouidentię diuinę.

Sexta est, *Vbi?* quę minimi momenti est, nam possunt ęque deludi vno loco atque alio, Deo permittente.

Septima circumstantia (*Quando*) non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio possunt die, quantum interdiu, tantum noctu: & quouis tempore decipi à dæmone possunt. Adminiculantur tamen hæ duæ vltimæ reliquis circū- D stantijs ad earum confirmationem, cum testes conueniunt in loco, & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famosus, aut tempus solemne (hoc est dies ordinarij) quibus earum scelerosa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) potest in conuentu innocens repræsentari, adeo vt multi testes postea deponant eum se illic vidisse. Respondi alias, vel Deum id nunquam passum: vel si passus fuit aliquando eos infa- E mari: nunquam tamen passus est, eos damnari. sed mox eorum innocentiam in lucem protulit, vt in illo ipso facto B. Germani, quod aduersarij vrgent: & certius probatur ex D. Athanasij iudicio, qui falso accusabatur brachium Arsenij ad vsus magicos abscidisse. Demū si quid huiusmodi argumentum valeret in adulterijs, homicidijs, & alijs etiam valeret. Nā posset etiam diabolus in latronum cauer-

nis, & lustris libidinosorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B. Siluano narrant accidisse, ęquali historia fide, qua illi de B. Germano memorant, & de Santarenēsi monacho habes inferius lib. 6. c. 2. sect. 3. q. 3. AA. Si concedunt æquè in alijs criminibus, hoc locum obtinere: næ illi quam fidum sceleratis patrocinium, tam infidā reipubl. & Deo nauant operā: nihil enim accommodatius fit ad criminosos omnes supplicijs eripiendos. Si negāt in alijs peccatis idem locum habere: doceāt, cur in solo crimine fascini dęmon hoc possit, & non in alijs. Sat scio nunquam idoneè docebunt.

Sextum arg. est, malefici non sunt occidēdi, propter abnegationem fidei: quia omnes homines, dum mortaliter peccāt: fidem abnegant, & dęmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Conf. B. Petrus ter Christum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Respon.* Peccatores recedere à Deo per inobedientiam tantum: & ideo impropriè dicuntur propterea infideles, & fidem negare; sed malefici, seu lamiæ recedunt à Deo per expressam abnegationem Dei, & fidei, quod est *Apostasia*, propriè dictæ infidelitatis species, constituens peccatum vnum specifice à cæteris mortalibus peccatis distinctum. vt optimè deducit Binsfeld. in l. 7. C. de malef. in resp. ad 1. argum. Quo ad B. Petrum ille tantum peccauit contra præceptum confessionis fidei, fidem vero nequaquam amisit. malefici fidem corde, & ore abijciunt. idque sponte, nullo vrgente metu. Petrum statim pęnituit; sagæ manent in sua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Francisc. Soarem. tom. 2. in 3. p. D. Thom.

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & sinit maleficos viuere, ergo non debet eos homo occidere. *Resp.* ridiculum esse, quod inferunt. sic enim sequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod esse hæresim certam docent Castr. & alij Catholici scriptores. Nonne magistratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorum*? Ex his apparet, quam ridicula sint argumenta aduersariorum. Sit ergo.

Rom. 13. 1. Petr. 2. vide Ori. homi. 20. in Num.

Conclusio, *Lamiæ occidendæ etiamsi* A *hominem nullum veneno necassent, etiāsi segetibus, & animantibus non nocuissent: etiamsi necromanticæ non forent, eo ipso tantum, quod dæmoni fœderatæ, quod conuentui interesse solitæ, & quæ ibi exercentur præstare.*]

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. vers. 19. *Maleficos non patieris viuere*, quo loco vox Latina est admodum latè patens, nec restringenda ad solos venenarios, vt nec Græca, nec Hebræa, B quod quia fuse probaui, hic nō repettam. idem statuitur Leuit. XX. vers. vlt.

lib. 1. c. 2. de voce Mechassephim.

2. Probatur iure humano, lege Ecclesiastica. cap. peruenit. c. contra idolorum. 26. quæst. 5. Extrauag. varijs, vna Ioann. 22. super specula, alia Innocen. VIII. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand. VI. incip. cum accepimus; alia Leonis X. incip. Honestis petētium votis; alia Had. VI. incip. Dudum vti nobis.] & lege sæculi, scripta quidem l. multi, l. nemo, l. C nullus, l. etsi, C. de malefic. & mathe. non scripta vero, consuetudine fere Vniuersali Europæ, iudicum Ecclesiasticorū, qui solent brachio sæculari eos tradere: & iudicum sæcularium, vt patet ex scriptoribus, qui res criminales prosecuti sunt nationum omnium: *Italorum*, Blanci, Carerij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Bossij, & aliorum. ex *Hispania*, Bernar. Diaz. Placæ: Auiles, Auendanni, Couar. Gregorij, Lop. *ex Gallijs*; Fabri, Millei, Mi D chaelij. Iaquerij, Berberij, Remigi, *ex inferiore Germania*, Damhauderij: *ex superiore*, Althusij, Godelman. Fricardi, Molleri, & ipsorum patronorum Lamiacorum; qui dum queruntur, & improbant, contestantur consuetudinem hanc inualuisse. Hæc PP. rescripta, hanc Impp. sanctionem, hanc Europæ generalem consuetudinem, hæc decreta cunctorum tribunalium accusare mendacij, hoc est contendere falsum supposuisse, & asse- E ruisse: quod nomen, quod supplicium meretur.

vt docēt oēs, qui de Inquisitorum, tribunali egere, Lucerna Inquisit. directoriū Inquisi. illud Comensis, hoc vero Eumerici: Viatorium inquis. Ber ber. Spre. in malleo Iaque. in flagello Simāc. in praxi Al fons. a Castr. de iust. hær. punit. li. 1. c. 16.

3. Probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnæ grauitas: grauitas autem criminis petenda à personę offensę dignitate, & ab ipso offensionis modo. Offenditur à Lamijs Deus Op. Max. & Deipara, & omnes cœlites, & vniuersa Ecclesia, genusque humanum, & animata, inanimataq; omnia: nam Deo, &

su-

superis maledicunt, & blasphemant: cæteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idque modis contumeliæ, & crudelitatis plenissimis. primo interuenit *idololatria*, grauior quam Israelitarum, illi vitulum aureum adorabant, coram eo bibebant, saltabant, canebant: hi coram dæmone ipso, cui se deuouent, cui sacrificant, cui fidelitatis, & obedientiæ sacramentis addicunt: coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdissimeque multa operantur. Secundo *consulunt ipsum dæmonem* frequenter, quod ipsum morte dignissimum, ex lege Dei. Tertio *offerunt filios, & filias suas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui semen suum offerunt Moloch. Quarto eadem lege necari iubetur, *qui cum iumento coierit*: item qui adulterium commiserit: item qui cum sexus eiusdem homine *Sodomiam commiserit* longe detestabilior est spurcities Magorum; quia, cum sint coniugati, adhuc versantur in continuo, quasi concubinatu cum dæmonibus, & sic non tantum contra sexum, neque tantum extra speciem peccant, sed etiam extra genus: quod detestabilius est, & pess. omnium carnalium peccatorum. Nec ociosum est, quod cum diuina lex dixisset, *maleficos non patieris viuere*. subiungat immediate: *Qui cum iumento coierit, moriatur, Qui immolat Dijs occidetur*, nimirum, vt hæc connexa, & comitari solita sese, indicentur. Sexto interuenit in eorum crimine atrocissima *blasphemia, & maledictum in Deum*: quæ diuina quoque lex morte sanciuit vindicanda. Septimo accedunt in vno *crimine, & alia multa*: quibus à legibus humanis iustissime mors decreta supplicium: apostasia à vero Deo: exercere ritus, & sacrificia Diaboli fœdius, quam vlli olim pagani: transfugium à Deo ad hostem dæmonem, cum Deo Sacramentum militiæ in baptismo dixerint: rebaptizatio quoque, & chrismatis, seu confirmationis conata abrasio: crimen læsæ Maiestatis diuinæ apertissimum ex ipsa Professione, & pacto, seu fœdere solo, vt ex formula, & ritu ipso constat, nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale. Cum itaque tum multa concurrãt in vno crimine, quorum singula morte dignissima: videtur communi iudicio carere: qui

Exod. 32 annum. 5. — Leui. 20. v.6. — d.cap.20. v.2. d.c.20.v. 15.d.c.20 v.10. d c. 20. v.13. Exod. 22 v.18. Leui. 24. ve.15.& 16.idē in authē.vt nō luxu. contra nat. Boe. dec. 31.c. 1.de apo-sta.et ibi DD.l.2. & 3. C. de apost. li 1.& 2. l. nemo veneran-tis, C. de pag.l.de-sertorē §. is qui ad hostes.D de re.mi. l. si quis aliquid ex metal lo.§. trãf fuga. D. de pœn. l.ersi ex-cepta. C. de har. iuncti. l. quisquis C.ad leg. Iu maie. l.vlti.C. Theod. f. de maie.

A communem hanc pestem non censet igne gladioque abolendam: & suspicionem occulti consensus atque conspirationis merito præbet: qui se Dei & hominum coniuratos hostes defendere, atque tueri velle profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. Prima ne criminosi viuendo damna inferant proximis, & reip. constat autem maleficos etiamsi non occiderent B veneno: tamen plurima damna inferre: vt enim cetera mittam, cum eorum peccatũ sit in vno multiplex quædam colluuies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorum: Deus grauissime semper offenditur, & ad clades toti reipubl. inferendas prouocatur maxime: vt his infelicissimis temporibus experimur quibus huius sectæ (quæ iam ceteris longius proserpsit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati preponderant, plusque illa possunt C ad irritendum, quam hæc ad Deum placandum. Secunda causa est, vt etiamsi alijs non nocerent facto, ne noceant exemplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum sermones atque opera cancris instar serpere. quare tollendæ de medio, vt *stulto pereunte, sapiens astutior fiat*. Tertia ne si diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem: fiant deteriores. cumque salutis pars sit, minus D affligi: optime illis ad salutem consulit æternam, qui mature flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conscium peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri. quod singulari Dei contingit clementia, quæ pœnas tantis sceleribus debitas vult bre- E uiore, & leniore hic supplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamsi nullum occiderint animal: consequens eas adhuc merito morte plecti: & hos iudices clementes potius, quam crudeles in eas existere, consequens etiam impios, & crudeles in remp. & quasi parricidas patriæ esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissi-

mulatione, conniuentia, aut aliter fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ subtrahunt.

Obijcitur ex Constitut. Carolina locus: *artic. 109.* cuius hæc sententia est: si alicui damnum maleficio, siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si vero nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate, & qualitate.] *Respon.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem, & quantitatē, vt si fœderatæ fuerint cum dæmone: si in conuentibus, ea quæ fieri solent, fecerint; morte plectendæ sunt. Dumtaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos semper igne puniendos: ceteros si venenarij non sint, aliquādo ignis, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiusmodi non esse, quod mortem mereatur: quod hactenus illi ostendere nequiuerunt, & Binsfeld. Guillan. Sprenger. Alfons. à Castro, & alij citati, nosque etiam non obscure contrarium demonstrauimus. Quid quæso absurdius, qui vaccam, vel equum occiderit interfici: qui à fide Christiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressa professione, & cum eo fœdissime coierit, & ei sacrificauerit. &c. cū morte non affici: estne hoc penas criminibus commensurare? Visum mihi, vnde hęc omnia luculenter probari queant, inserere huic loco exemplar sententiæ latæ Auinioni, Anno 15 82. vt refertur à Sebastiano Michaelis, in Pneumalogia.

Visis processibus coram N. N. N. &c. contra nobis constitutos reos, accusatos, & delatos: quibus tam per vestram, & quorumlibet vestrum relationē, ac propriam confessionem iudicialiter coram nobis factam, atque sæpius repetitam iuramēto vestro medio: quam per testium depositiones eorumque accusationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis, & processu resultantes, nobis legitime constitit, & constat, quod vos, & vestrum quemlibet, Deum nostrum omnium Creatorem, & Opificem, vnum, & Trinum abnegastis: & immitem Diabolum, hostem antiquum humani generis, coluistis vosque illi perpetuo deuouistis: & sacratissimo Baptismati, & his, qui in eo fuerant susceptores leuantes, & propa-

Apostasia ō summa.

A rentes, vestræque parti Paradisi, & æternæ hæreditatis, quam pro vobis, & toto genere humano Dominus noster Iesus Christus sua morte acquisiuit, coram prę fato cacodæmone, in humana specie existente, abrenunciastis: infundente ipso rugiente diabolo denuo aquam, quam accepistis, vestro vero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis imposito, sicque aliud commenticium nomen vobis imponi fictitio baptismate passi fuistis, &

B accepistis: atque in pignus fidei dæmoni datę vestimentorum vestiorum fragmētum, & particulam illi dedistis, & vt à libro vitæ vos deleri: & obliterari pater mendacij curaret, signa vestra propria, manu ipso mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortisque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato apposuistis: & vt ad tantam perfidiam, & impietatem vos maiori vinculo deuinceret, notam, vel stigma cuilibet vestrum,

Transfugium.

C veluti rei suæ propriæ, inussit: & illius mādantis, & iussis iureiurando, super circulo (quod diuinitatis symbolum est) in terrā sculpto (quæ scabellum pedum Dei est). per vos, & quemlibet vestrum præstito, vos obstrinxistis signo Dominico, & cruce conculcato: & illi parendo, adminiculo baculi, quodam nefandissimo vnguento ab ipso Diabolo vobis præscripto illiti, cruribus, & positi per aera ad locum constitutum, intēpesta nocte, hora commo-

Sacrilegium.

l. sub crucibus positis. Ecce cōuentus & transportatio. Ecce idololatriā perfectā.

D da malefactoribus statisque diebus ab ipso tentatore portati, & translati fuistis: ibique in communi synagoga plurimorū maleficorum sortilegorum, & hæreticorum fascinariorum, cultorumque dęmonum, accenso igne tetro, post multas iubilationes, saltationes, comessationes, cōpotationes, & ludos in honorem ipsius præsidentis Beelzebub Principis dæmoniorum, in formam, & speciem fœdissimi & nigerrimi hirci immutati, vt Deum, re

E & verbis adorastis: & ad illum complicatis genibus supplices accessistis, & candelas piceas accensas obtulistis, & illius fętidissimum ac turpissimum annū (proh pudor) summa cum reuerentia ore sacrilego deosculati estis: illum q; sub veri Dei nomine inuocastis: illiusque auxilium, & pro vindicta in omnes, vobis, vel inferis [illegible], vel petita denegantes, exercenda efflagitastis, atque ab ipso edocti vindictas, male-

Finis necare maleficiis humano generi, Maleficia & crudelitates.

Sepulchrorum violatio. *Antropophagia.* maleficia, fascinationes tum in humanas crearas, tum etiam in animalia exercuistis, atque homicidia infantium quamplurima commisistis, imprecationes, ablactationes, tabes, & alios grauissimos morbos, ope iam dicti Sathanæ immisistis: infantesque per vos, nonnullis etiam scientibus tantum, & annuentibus arte iam dicta malefica oppressos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cemiterio sepultos noctu, & clam exhumastis, atque in synagogam prædictam, fascinariorum collegium, portastis: denique dæmoniorum Principi in solio sedenti obtulistis, detracta, & vobis conseruata pinguedine, capite, manibus, & pedibus abscissis, truncumque decoqui, & elixari, & interdum assari curastis, iubenteque ac mandante præfato Patre vestro comedistis, & damnabiliter deuorastis: mala denique malis addendo, vos viri cum succubis, vos mulieres cum incubis fornicati *Sodomia* estis, Sodomiam veram, & nefandissimũ crimen misere cum illis tactu frigidissimo exercuistis; & quod etiam detestabi- *Sacrilegium.* lissimum est, augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, per vos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptum, iam dicti Serpentis à Paradiso eiecti præcepto, in ore retinuistis: illudque in terram nefarie expuistis, vt cum maiori omnis contumeliæ impietatis, & contemptus specie Deum nostrum verum, & Sanctum dehonestaretis, ipsum vero diabolum, eiusque gloriam, honorem, triumphum, & regnum promoueritis, atque omni honore laudibus dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, decoraretis, & honestaretis. Quæ omnia grauissima, *Sententia condemnationis tenor.* horrendissima, ac nefandissima sunt, directe in Omnipotentis Dei omniũ Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob causam nos F. Florius Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ fidei in tota ista Legatione Auinionensi Inquisitor generalis: Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam de Theologorum, & Iurisperitorum consilio, more maiorum, in his ferimus scriptis, Iesu Christi Domini nostri, ac B. Mariæ virginis nominibus pie inuocatis dicimus, declaramus, pronuntiamus, diffinitiue sententiamus; vos omnes supra nominatos, & vestrum quemlibet fuisse; & esse veros Apostatas, idolatras, Sãctissimæ fidei desertores, Dei omnipotentis abnegatores, & contemptores, Sodomiticos, & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, sortilegos, maleficos, sacrilegos, hæreticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, dæmonumque cultores, Sathanicæ, diabolicæ, atque infernalis disciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, & omniũ malorum, facinorum, & delictorum conuictos fuisse. Ideo vos omnes, vestrumq; quemlibet, tanquam Satanæ membra, hac nostra sententia, Curiæ sæculari remittimus, realiter & in effectu condignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.]

Habes hic epitomem scelerum, quæ fascinarij isti soliti committere, quam alibi, accuratius comprehensam: habes, & exemplum damnationis Ecclesiasticæ, quo illa pacto Curiæ sæculari, reos puniẽdos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

Maius opus quando tradendi sunt Clerici: quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio: præmissa regradatione, seu vocant, degradatione spoliandos. Quæritur autem, quid si moniales sint, vel monachi laici: nullo in clericorum gradu constituti: an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem, seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputium, fœminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestisque laica illis inijciatur, & ordine, cui se addixerant, eiecti, spoliatique omni religiosorum priuilegio, fortisque Laicæ effectis declarentur, sicque Curiæ sæculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinariorum causis multorum criminum quædam quasi colluuies, & sentina reperitur: quorum non eadem qualitas est, quæri solet propter, quæ liceat, vel expediat hanc Clericorum, vel Monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis proprie dicta, hoc est

error in fide pertinax reperitur: sequenda decreta canonum de hæreticis, quæ proposui supra. *hac eadem sectione littera TT.*

Quid iudici in ceteris criminibus, quæ hæresim comitantur, vt plurimum, & quæ subiungam: facere expediat: id quia dependet à circumstantijs personarum, loci, temporis, &c. prudentiæ, & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in genere: honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam: & ita demum, si hæc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio, non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur: hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina, his maiora id facere liceat: quod sane, à plerisque interpretibus receptum, & æquitate valde consonum, post Bald. Ancharan. & Abbat. frustra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (sic voco, quæ non tam enormia) etiam non exspectata incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendum: vt docent, post alios, Guilh. Benedictus in c. Raynutius: Bernar. Dias de Lugo, Episcop. Calagurritanus Pract. criminal. Canon. ca. 90. & Felicianus Episcop. Schalensis lib. de depositione, & degrad. capit. 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum, sic iudicatarum, in Italia, Hispania, Francia, Belgio. dissentiunt tamen in ea duntaxat, quod incidente casu Felicianus censet, prius consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, ca. cum non ab homine, de iudic. hoc rectissime censent, cum Anchar. Abba. Felino, & alijs, citati DD. recipiendum in criminib. leuioribus, & reipub. parum noxijs: non vero in enormibus, & reip. periculosissimis. (vide Diazium. supra cap. 3. & 90. Felician. cap. 12. & 14.) quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis arg. capit. quam sit, de excess. Prælator.

A Crimina autem huiusmodi valde enormia, & hac seueritate digna in fascinariorum facinoribus, præter ipsam hæresim, mihi videntur saltem tria occurrere.

Primò est *Apostasia* à Deo, & professione Christiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præstitum homagium, siue accedat idololatria, (quæ per se sufficit) siue non accedat. quia hoc crimen, secundum se, gra-

B uius est hæresi proprie dicta, & punitur non tantum pœnis omnibus hæreticorum: sed eo acrius, quod qui hæretico locus pœnitentiæ permittitur, is Apostatæ iure ciuili diserte denegatur.

c. 1 et ibi Inno. Hostiens. & alii de Apostata tex. et gl. in l. 3. C. de Apost.

Secundo loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum succubis, & incubis dæmonibus: propter Sodomiam vero tradendum brachio sæculari clericum criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maxi-

C mus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus*: de qua consule Nauar. ca. 27. Manu. nu 246. & superioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reuerendiss. Episcop. Attrebatensis.

Tertio loco *homicidium*, quod in nostro casu multis ex capitibus est enorme, & qualificatum. Primo quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig libr. 2. cap. 1.) & horum similitudine, quando mona-

D chi, vel monachæ necant suos collegas, vel consorores. Secundo nondum baptizatos, & animum perdunt cum corpore. Tertio quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. Quarto si veneno necant. Quinto quando necant proditorie ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigēt probatione, cætera clarissima sunt. Quartum, & quintum itaque probo, quia deterius est hominem veneno, quam gla-

E dio occidere: ideo Romam venena etiā aduersus hostem detestabantur, vt Cornel. Tacitus, & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij semper aggrauat: estque maior, ac dolosior proditio quoties cauendi aut prohibendi minor occasio, vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnem nocendi occasionem intenti: quorum nec insidias cauere,

text. in l. 1. C. de malef. et math. et ibi de Fr. Balduin. ad 4. l. inst. tit. de pub. iud. §. L. Corn. de sica. ver. eadē leg. et venefi. l. 3. D. ad L. Corn. de sicar. & ideo hoc crimē morte nō extinguitur. l. huius D. de iure fisci.

re, nec vim (si Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia, aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales, & maxime diuturnos, atque acerbissimos cruciatus excarnificatos necāt, & vt plurimum (quo, quid grauius) de mentis simul recto deiectos statu, in deliria, miserādumque furorem præcipitant, cumque sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, qua solet grauitate, & copia verborum, rationumque perpendit, &c. idcirco iustum Moysis Zelum validius commendauit, quod maleficis, nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas statuerit: adeo vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non contaminaturus, sed Deo sanctificaturus, vel alter Phinees, videatur. Addit vocem à Legislatore Exodi, capit. 22. vbi lex illa perscripta, positam campi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur: &c. eos ad duo reducit capita, qui dicuntur *οἱ μάγοι, καὶ φαρμακευταί*: & postea explicat, quos duplici nomine complecti voluerit, nempe, qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, *φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισίν*. quæ pro iisdem sumi sæpe solere satis indicat Hesychij lexicum, vbi habes, *ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες*, sed de hoc alias plura dicta nobis fuere.

li. de spe. cial. legi. circa me.

li. 1. ca. 3. lit. D.

DD. communiter admittunt veneni mali nomine etiam magicos susurros, & incantationes, siue formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes comprehendi. quia per damnum ex verbis talibus, & venenis, iuxta illud Tragici de Medæa: qui postquam genus omne lethalium graminum & Serpentum commemorasset, ab ea vsurpatum, subdit.

vide Gri. li. de sor. q. 12. & Pet. Bin. in li. 1. C. de malef.

Addit venenis verba non istis minus. Metuenda.

Sane ratione pacti, & dæmonis sic vocati, damna inferentis. Nonne Iustinian. Imper. lege Cornelia de sicarijs perinde illos teneri sanxit: qui susurris, vt qui venenis occidere? Quid quæso hic susurri aliud, quam verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum, qui venenis datis nocuissent, sed & quicunque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur, & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmauit libro de legibus XI. ferè extremo: *ἐὰν καταδέσεσιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἤ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι*. Incantationū itaque, & susurrorum nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici vsurparint, genus comprehendi: qui negaret, neminem legi, nec audiui.

d. vers. ea dem lex de publ. iud.

Vnde nihil dubitam huc referre, formulas illas deuouendi, seu diras imprecationes, quibus maxime varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactum olim manciparat N. Louanij semper vtebatur: *Per illud ius, & imperium, quod in me tibi permisi* (dæmonem alloquebatur) *postulo, vt quantum polles, potesque tali, vel tali* (nomen exprimebat) *noceas*. Vbi notandum inprimis hac forma contineri, &c. exprimi primo complacentiam, siue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio, & noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè, vt dæmon, quantum poterit noceat: quare, & illud peti, vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo si constaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intulisse: debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantum de morbis, & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacunque meliore via poterit, iuridice inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est, an aliquis ex ijs, quibus diras imprecata est, morte violēta, dęmonis eius opera, sit sublatus. Si vero prætera in eadem familia, vbi degit (verbi gratia in eodem monasterio superior, vel confrater) aliquis non sine suspicione maleficæ noxæ, & maxime illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit: cæcum putē, qui locum quæstioni idoneæ hic superesse non videat: cum indicium hoc illa cōfessione, & infamia personę clara confirmatum, plane propinquum sit censendum. Ad pęnam tali infligendam; si de morte

norte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur: etsi leuior sententia sit quorumdam, leuiori quam mortis supplicio afficiendam: tamen quãdo in multos tam improbo, & propinquo conatu reus grassatus fuit: etiamsi mors nulla foret subsecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iustius videntur complures Doctores summæ auctoritatis censuisse. Quam sententiam equidem opinor, in ijs, qui non sunt vsi ad nocendum veneno aliquo, aut instrumento naturali, sed immediata ope opera diaboli, longe apertiorem, & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto, vitalis conuẽtionis initæ homines perdunt plane similes sunt malitia homicidis, quos vulgo vocant *assassinos*, quorum homicidium pro valde enormi & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia subsellia, vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum suffragium iubet omnino actu degradari, etiamsi conatum improbũ mors subsecuta non fuerit, si modo per ipsos non steterit, quominus interficeretur.

Vt post Bertach Carr. & alios Cl. l.5.§. homicidiũ. num. 14. Ang. & Salyc. in l.1.C. de malefic. Cou. in Cle si furiosus, p. 2. circa pr. Men. de arbit. iud. cas. 360.

Longius etiam hac in re plurimi I.C. progrediuntur, adeo vt censeant, clericum, qui assassino mandauit occidere quempiam, a iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino, posse, & ipsum mandatorem ab eodem iudice capi, & sine vlla degradatione supplicio affici: quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum, securius tamen arbitror iudici sæculari, prius degradationem hoc casu opperiri, & vigere Ecclesiasticum forum, quatenus iustè, & honestè poterit, ad hoc faciendum. Cæterum similitudinem assassinatus maximam in hoc maleficorum conatu inesse, quia docui lib. 2. q. 4. litt. B. non arbitror mihi nunc probandum; quid interest precio conducam sicarium, qui meum inimicum ex insidijs interficiat: an ad hoc vi pacti conuenti a dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia est, anima ei pacta, & promissa.

Docent hoc non inaccurate rei: Ita Diui & Angeli contraria sententia Diazius sup c.91. & Felic. d.cap.14. Patet ex cita.a Boer. q. 96. Lupo de liber. Eccl. q. 9. & Arn. Albertin in repu. cap. quoniã de her in 6. quos sequuntur Diaz. & Feli. epi.

Verum dicat aliquis, quid igitur respõdes canoni, c. cum non ab homine, de iudic. breuiter: Resp. sequi me cum multis grauiss. I.C. quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran. & Abbatem: qui censuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homi-

A cidio: non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quæ nos initio proposuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur *quolibet istorum triũ casuum, multoque magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfecte patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos, sortiarios, maleficos, incantatores, siue quocunque alio appelles nomine, posse à iudice Ecclesiastico, quamuis*

B *Monachi, quamuis Sacerdotes sint actu præmissa degradatione brachio sæculari puniendos tradi.*]

Si obijcias, quosdam docere, ex quibusdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non sufficere, sed duntaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligendum casu, quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit; hoc est, non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniun-

C ctam cum expresso pacto Apostatico. Nã de tali simplici diuinatione, vt sunt pleræque astrologorum, & similium, expresse canones illi loquuntur, nempe cap. nec mirum 26. q. 5. cap. si quis Episcopus 26. q. 5. Et ideo nostræ sententiæ nihil obstant. Cæterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expresse iubet alius Canon clericos degradari cap. admoneant in fin. 26. q. 7. Cuius loci

Fust. apud Abb. in cap. ad abolendã de hæret. quẽ seq. Felici. & Dia. ille c. 12. hic c. 0.

D duæ sunt explicationes, vna est, degradari poni pro curiæ sæculari tradi, vt per præcedens etiam quod subsequitur significetur. idcirco enim fere semper fit actualis degradatio quæ hoc nomen propriè meretur: alia est degradationem tantum poni pro depositione verbali, quæ propriè vocatur depositio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhæret, posterior æquitati. Sed suspicor in re non dissentire Abbatẽ,

Anto. de But. in c. at si clerici de iud.

Abb. in d. ca. admoneant.

E & Butrium. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incantatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij suis artibus esse sunt conati, actu degradandos, vt curiæ sæculari traderentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de

qui-

quibus Butrius sic acciperet Canonem, A & de quibus conclus. nostra fuit, curiæ sæculari tradi posse, sed contenderet canonem illum de his non egisse, sed de alijs, de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio, etsi minus propria, magis tamen consentanea videtur illi contextui. Sanè nobiscum sensisse Abbatem, & cũ Butrio, quoad enormes illos, quos dixi sortilegos, patet, quia Abb. solitus est distinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauissima. de grauibus tantum vult agi B in c. cum non ab homine. de iudic. de grauioribus in c. tuæ, de pœn. de grauissimis in cap. nouimus. de verb. signific. & cap. penult. de hæretic. Et inter grauissima collocat quæcunque sunt qualificata, & valde perniciosa reipubl. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum sanctiones: vt illa condignè vindicentur, & reipublic. consulatur, ac satisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Ecclesiasticus taliũ C reos degradet, & illico post curiæ seculari (vt fieri solet) tradat, iuxt. d. c. nouimus, & d. c. penult. si vero delicta minus atrocia, & minus perniciosa reipubl. sint tamẽ ex grauissimis: tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mãcipare, quæ suprema iuris Canonici pœna est, & in mortis locum successit. Quæ sanè Abbatis sententia meritò Diazio, & Feliciano supra citatis placuit. Et hæc puto posse, & debere iudi- D cem sequi.

Inc. tuæ de pœnis.

Bart. & pud Abb. in cap. ad abolendã de hæret. quẽ seq. Felin. & Dia. 1 ... c. 12 ... c. 0.

Cap. 3. de pœn. in nouc. in c. qualiter 2. de accu sat.

Anto. de Butrio. ... ci ...

Porrò si spes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indicia extarent (*caue tale putes quod reus secum petat clementer agi: melius indicium pœnitentia foret si diceret nulla sibi condigna supplicia posse irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenso graui supplicio conari satisfacere*) nec rei sunt relapsi nec scandalum timetur, nec magnum imminet reipubl. periculum ex hac clementia: E his concurrentibus semper, etiam in tribus illis, quæ dixi criminibus, æquius, lenius, & honestius Episcopo putarim, (nisi particulari causa in contrarium mouẽte) si reum huiusmodi post actualem degradationem, siue monachus, siue aliàs clericus sit (maximè si in ordine sacro constitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ carceres damnet. Sic factum Ebroici, Magistro Guilli. Edelino, sic factum Cameraci Ioannæ Potiere: sic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen causa Sodomia, & maleficium, cum Apostasia concurrebant: sed in omnibus pœnitentiæ signa erant clarissima, & scandali atque noxæ publicæ periculum abesse iudicabatur.

Abb. ind. ca. ... ...

Docui actas ex Monstreleto, & Iaquet docui ex Mateo et Moinero

Quoad ignis pœnam, ea quoque meritò recepta, & à maleficis aruspicibus (l. 3. C. de malef.) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos sortiarios, lamias extensa: quia sunt apostatæ, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam: quorum omnium hæc legitima pœna est. Et hæc pœna cœpit iam in Hispania a regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica sacra cantionesq; ignis supplicio coercuit (Ioan. Mariana de reb. Hispan. lib. 7. c. 3.), in Italia prius adhuc à temporibus D. Gregorij, quando Romæ Basilius quidam senator magus, qui vt pœnam effugeret, se Monachum esse velle fingerat flammis absumptus fuit (vide D. Gregor. li. 1. Diab. cap. 4.) hic Basilius vna cum Prætextato, qui ambo senatores, & viri illustres, fuere Magiæ conuicti: vt videas, hoc crimen semper non muliercularum tantum, & vilium, sed virorum etiam nobilium fuisse: quicquid VVierus, & similes ogganniant. Impœnitentes itaque viui comburendi, pœnitentes prius strangulandi. vide Couar. libr. 2. var. resol. cap. 10. num. 9. & Clarum d. §. fin. quæst. 99. num. 7. In Apostasia quoq; speciale, quod in foro externo illi pœnitẽtiæ locus non est. lib. 3. C. de Apost. Ad hanc autem pœnam ignis ex communi consuetudine sufficere fidei abnegationem, & fœdus cum dæmone, docent Bartol. consil. quod incipit, Mulier striga, de qua quæritur. in fin. & habetur tomo cõsil. crimin. Zileti. 1. & Mollerus ad constit. Saxa part. 4. sect. 2. num. 4.

Ioann. Andr. hostie. Abba. in c. ad abolendã de hær. et cap. 1. de apos. Dd. in l. nullus aruspex. C. de malef. Bertr. cõsil. 21. vol. 2. C. Brun. li. 3. de hæret c. 3. Couras lib. 3. Misce. c. 8. Almer. in Direct Comens. in Lucerna inquis. Sima. Pœnas, et alij. text. in d. §. transfuga cum sim. l. 10. §. Sodomia. n. 4. Dambaudin pra xi. crimin. et e s tom- nium. Cassiod. lib. 4. variar. episs. 22. et 23.

Vnum restat dignum quæstione. *V. Iudici liceat hanc legis pœnam consuetudine receptam minuere pro lubito suo?* decidenda hæc quæstio est ex traditis à D. Th. & eius interpp. 2. 2. quæst. 67. artic. 4. si adsit accusator, eo iuste inuito, non posse vllũ iudicem, ne supremum quidem pœnam debitam laxare: si vero iniuste inuitus esset, vt si valde vita rei foret reip. necessaria, tunc inferior iudex id non posset, sed

bene

bene supremus posset, quod tamen rarissime, & non nisi maxima ex causa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accusatore posset, superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reip. quod quia raro accidit, ideo etiam raro pœna relaxanda. Si iudex ex officio processit, minor non poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reip. id exigat, vna, & præcipua causa est lenien-dæ pęnæ pęnitentia voluntaria. Sane prudentes iudices semper censuerunt, spontaneam, & promptam confessionem, & iudicia pęnitentiæ, leuioris pęnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, causam idoneã esse. Stabuleri Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit: alijs locis, qui viui erant exurendi, strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini 1424.

D. Tho. 2.2.q. 67. art. 4. ad 3. & ibi. Caie. Sot. libr. 5. de iust. et iure. q. 4. ar. 4. post. D. Th. Aragon. et valenc. & Bart. Sadon.

Recitatus est Lugduni Galliæ coram clero processus cuiusdam mulieris delatę, & detentæ Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quã est domus Selionis ordinis Carthusiensis. hæc mulier sub pallio deuotionis, & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat.n. se esse vnam de quinque fęminabus missis à Deo compassiue, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iã sua collusione subdola deceperat in regione illa, quam plurimas simplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat vnusquisque: hoc enim secundum Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare, non autem ea, quæ futura sunt absolute, siue ea, quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriore motu, aut signo sese produnt. Habebat etiam supradicta mulier duos carbones in pede, qui iam afflixerant quotiescunque aliqua anima ad infernum descendisset. quotidie tres animas ab inferno liberauit: vnam, vel duas sine difficultate, aliã, seu alias cum pęna maiore, vt dicebat. Mentis quoque excussus, seu extaticos sępe habebat, in quibus mirabilia per reuelationem didicerat: eratque miræ abstinẽtiæ, singularissimæ etiam vitæ: plura vero alia de ea scribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Ecclesiæ suæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falsum

Sic corrig. vulgo male legitur, religione.

A detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur est addicta: quæ omnem veritatem confessa est, qualiter omnia prædicta cupiditatis occasione finxisset, vt se nutriret hoc modo, & paupertati suæ subueniret: aut forsan pro huiusmodi diabolo se miseram in familiam dedicauit. Inuenta est insuper morbum caducum habere, ac eundem sub extaticis excessibus, quos finxerat, palliare. de qua cum varia opinio esset, an tanquam B hæretica puniretur iudicatum est à doctis ad pęnitentiam eam admittendam, nec esse hæreticam: quia illa, quæ fecerat dimisit, nec obstinata permansit. ita Gerson. lib. de examinat. doctrinat. litt. O. in fine Hæretica non erat, quia in mente errorẽ nullum fouerat: fuga tamen, & malefica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illusione dæmonis apparuisse, quamquã, & humana vafrities quid simile carbonibus potuerit exhibere. C Ordinarie expedit reipubl. fontes puniri: ideo ordinarie peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & si quod malũ reipubl. inde proueniret ad iustitiam pertinens iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum restitutionem. Valen. & Aragon. supra, & est commun. sententia. Silu. & Caietan. in verb. Iudicum peccata, Nauar. in Manual. cap. 23. & alior. Quã ægre autem Deus ferat maleficos magos vere D idololatras Iesu, & Mariæ, hostes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi: in Anatolij cuiusdam, & sociorum Magorũ causa, multiplici miraculo Bizantij fuit ostensum, narrante rem multis Euagrio lib. 5. Histor. Ecclesi. cap. 19.

Qua de re in monitis 3. & 4. plura sum dicturus. Hic restat vt repræsentem quod sæpe pollicitus sum, Analyticum commẽtarium in cap. Episc. caus. 26. qu. 5. quem extorsit non necessitas, sed aduersariorũ E impudens peruicacia. Tribus §§. rem cõplectar. §. 1. de cap. Episcopi auctore, & auctoritate.

Quidam volunt esse concilij Aquileiẽs. cap. 1. ita Bodinus, & Danæus hæretici. Miror vnde hanc inscriptionem cap. Episcopi acceperint. Nã nulli libri, quos multos vidi, vel Iuonis, vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. forsan lectionem illam commenti, ne viderentur nimis impuden-

pudentes in solutione, quam adducunt? volunt enim nullam concilij illius auctoritatem fuisse, vtpote quod conciliabulũ non iusta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileiẽsi Syn. loquatur? An de priore? hęc fuit anno 381. tempore Damasi Papæ, & Gratiani Imperatoris: in qua Palladius, & Secundinus Ariani condemnati: cuius nulli alij canones extant, nisi actio vnica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorserant Prouinciale concilium fuit, sed semper pro iusto, & legitimo habitum: nec aliud fere in quo plures pro numero sanctitate conspicui, vt Valerian. Euseb. Bononiens. Ambros. Philastr. alij: quos eat Bodinus, & contendat ferreo ore in conciliabulum conuenisse Probet etiam ex hoc cõcilio canonem desumptum. Posterius aliud celebratum Aquileiæ ann. 698. sub Sergio Papa in quo Ecclesia Aquileiens. quæ relapsa in schismas occasione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Ecclesiæ, huius concilij meminire Paul. Diaconus lib. 5. hist. cap. 18. Baron. Annali, Octauo, sed canones nullos eius proferunt, nec quod sciam extãt. vnde ergo probat Bodinus esse huius cõcilij Canonem? cui etiam iniurius est, id vocans Conciliabulũ, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatũ. Dẽt Bodinus, & Danæus aliud cõcilium Aquileiense, quod conciliabulum fuit, ex quo canon ille sit desumptus.

Iaquerius, & alij citãt ex concilio Acquirensi: Sed mendosi codices eos in fraudẽ traxere Plerique scribunt. ex concil. Aquirensi. Non diffiteor fieri posse, vt ruditas illius sæculi causam præbuerit Gratiano sic scribendi, vt censet Anton. Augustinus lib. 1. de emend. Gratiani Dial. 5. in fine. vbi docet sic solitum aberrare in nominãdis Concilij; sed ille potius sęculi, quam Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Parisiense Burchardo, sed in Louaniẽs. Iuone, est, *Ancyrensi*: inde nata differentia quod veteres soliti C. & Q. confundere, vt in nomine Quirinij, & Cirinij, dissentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirensi, Anchyrensi, Anchyrani*. constat concilij verum nomen esse *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis Ἄγκυρα, & sic alibi vocat

A Gratian. c. Diaconi 8. & c. de Syracusanę. 13. dist. 28. cap. 32. presbyteros. dist. 50 cap. 6. si qui Episcopi. d. 92. cap. 40. si qua de reb. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. despõsatas 27. q. 2. Ancyra vrbs Galatiæ antiqua, & nobilis, vbi celebris ille lapis thesaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranique triumphi*: Straboni, & Ptolomæo Ἄγκυρα: Laonico corrupte Οὔγκυρα: hodie Bellonio, & Nigro *Anguori*. statim occiso Maximino cele- *Alij volũt 308.*
B bratum in ea concilium fuit, persecutione cessante, anno ferme 314. in quo multa de lapsis salubriter constituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes sancita, & contra contagiosam superstitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proserpentem: vt patet ex can. 23. seu (vt Balsamon) 24. qui relatus à Gratiano in d. c. qui diuinationes. Sed ex his canonibus Balsamon. 25. alij 24. tantum ponunt: nec inter eos noster habetur. Vnde igitur Gratianus eum descripsit? Inciderat in collectionem quandam sexdecim partialium librorum, in qua lib. 6. c. 6.
C & 7. adijciebantur duo canones concil. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ: priorem de homicidis serui alieni, posteriorem de sortilegis, & maleficis per Episcopos parochia expellendis: quem totum Gratianus descripsit, errorum, qui in codice collectio-
D nis erãt nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialiũ librorum descripserit, an vero collector ex Burchardo, non possum definire, quia collectionem illam non vidi.

Quid ergo, dicemusne hunc canonem esse concilij Ancyrani? communis hæc opinio est, non recentiorum modo, Turrecrematæ in d. cap. Episc. Tostati in Exod. & Matth. Iaquerij in Flagello, Alphonsi à Castro lib. 1. de iusta hæret. pu-
E nit. c. 16. Victorię relect. de Magia, Carranzæ in summa concilior. Simancæ in Cathol. instit. Spinæi q. de strigibus Siluestri de strigi mag. admir. Binsfeldij de Cõfess. malef. & Anton. Augustini in d. Dial. verum etiam antiquorum, vt Collectoris illius partialium sexdecim librorũ, Collectoris omnium conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obijciunt qui contra sentiunt, quod iste

iste canon nec in Græca concil. editione sola, nec in ea quam Balsamon interpretatus fuit: nec in Latinis versionibus, Cresconiana, vel Dionysiana (quam secutus Ioan. VVendelstinus) nec in Tigurina, nec in alia vila concil. Ancyrano inseratur Sed de multis, quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc vnum esse potuit: potuere etiam Burchardus, & alij veteres Latini plenius volumen nacti fuisse, quam Balsamon, aut alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis semper fuere corruptiores, & magis mutilati.

A

Nihilominus alij adhuc censent ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nam Beetzius *in Præceptorio*, ascripsit B. Gregorio, euidēti memoriæ lapsu. Alij volunt desumptum ex D. Augustini lib de spiritu, & anima. Sed liber hic non est Augustini, vt mox docebo: & auctor ille multe admodum hoc canone fuit vsus. Doctissimus denique Annal. Eccles. scriptor censuit à Damaso id statutum, to. 4. Annal. anno 382. sic scribens: *In actis autem Damasi Papæ in Ecclesia ecitari solitis, de quibus inferius erit mentio, habētur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hocne an priore incertū est, &c.* deinde *post quædam cōcilij decreta, ait: nec non etiam excommunicandos esse omnes, maleficijs, augurijs, sortilegijs, omnibusque alijs superstitionibus vacantes: qua sententia præsertim fœminas illas plectendas esse, quæ illusæ à dæmone se putant noctu super animalia ferri, atque vna cum Herodiade circumuagari, &c.* Atq; hoc censet confirmari, quia censet eadē ferme à S. Augustino decepta haberi de spiritu, & anima c. 28. nec non in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianū sub eodem titulo collocata 26. q. 1. c. 12. & constet ex Seuero Sulpitio vitæ S. Martin. c. 25. in occidente, & oriente maleficorum artes plurimum inualuisse, quod ex Ammiani lib. vlt. hist. vberius probetur: adeo, vt in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationum irrepserint, vt de Gerontio Diacono D. Ambrosij narrat Sozomenus lib. 8. hist. cap. 6.

His tamen argumentis nondum inducor, vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot alijs doctissimis viris contradicā, vel à communi me sententia patiar auelli. Maleficorū multitudo nō minor fuit Cōstantij & Iuliani temporibus, vt non paucioribus exemplis possem probare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano sub eodē titulo collocetur, vt ab appendice quoq; illa hoc perspicue nō pro Romano, sed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Augustin. totidem fere verbis legant, auget suspicionē Damasi nō esse hoc decretum de mulierculis, sed recentius: nam liber ille non est Augustini, sed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Augustin. subticuisset Damasi esse, piæ recordationis sanctionem. Nec quidquam obstat, ne credamus illa Damasi acta, in ijs saltem partibus, quæ in Ecclesia non recitantur (qualis est ista) esse mendosa: nec didici vnquā illa Damasi acta in Ecclesia olim integra recitari solita: sed sicut hodie videmus in Breuiarijs inseri, seu recitari non acta integra, sed Actorum partem. Pro Damaso roboris aliquid habet hoc vnum argumentū, quod horum actorum exstant Romæ complura exemplarium. s. quorum quatuor Illustrissimus Baronius vidisse testatur dicto tomo anno 427. Accedit illud Antonij Augustini Dialog. 14 de hoc. cap. episc. his verbis, Damaso in concil. Rom. ascribi vidi in libro quodam Michaelis Tomasij ex veteri libro in quo vita eiusdem Pontificis conscripta. Verum hæc opinio etiā patitur maiores difficultates, quas nostra. in primis enim in canonib. Conciliorum Romanorum, quæ duo sub Damaso habita, non reperitur. non in priore anni 373. quo damnati sectatores Apolinari. Nam illius Canones interciderunt, & eorū summa volunt Anathematismis Theodoreti comprehensam, qui nihil pertinēt ad d. cap. Episcop. Lege Theodoret. lib. 5. hist. c. 11. Nec reperitur iste canon in posteriore concil. sub Damaso Romæ habito. supersunt isti canones, & in ijs nullus est nostro consimilis. Præterea veterum scriptorum qui nostrum canonem exhibēt, nullus Damaso ascribit: nō Burchard. lib. 10. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. non auctor sexdecim partialium librorum: non collectores conciliorum, sed omnes consentiunt in Concil. Ancyrense. Multa etiam reperies ad verbum in lib. illo de spiritu, & anima: cuius auctor si ex Damasi ætus sum-

B

C

D

E

sumsisset, cur non meminisset; solitus, nō concilia, sed auctores etiam recentiores, & minoris nominis, quam Damasus, citare: vt Boetium c. 57. in fine: vt notes Augustinum esse non posse: & cap. 47. quædam dissentanea Augustino, consentanea Gennadio ponit. nec possidius in Indiculo operum Augustini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacens. ac Trithemis Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano ascribunt.

Quare magis vergit animus, *ut donec certiora habeamus eum Ancyrano concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædam inserta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris disputantis, nec certa, nec admodum solida: vt suo mox loco docebo: imo si ad mentem aduersariorum interpretemur, falsa, & absurda, prorsusque indigna tum Damaso. tum Ancyranis Patribus: Quæ nescio, vnde Burchardus descripserit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotēsis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratianus etiam de suo tertium limbum in extremo assuit. Nam rectissimè glossa Canonica tres in eo partes deprehendit. & secundam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendum*: Gratianus Burchardo, & Iuoni tertiam addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c.* post illa, *infidelis & pagano deterior*. In Gratiani ergo verbis tria sunt mēbra diuersorum scriptorum, in Burchardi, & Iuonis duo.

Primum est, *Vt Episcopi eorumq; ministri, &c.* Vsque, *& ideo à tali peste mundari debet sancta Ecclesia*: hoc totum reor Ancyrani concilij fuisse: additum forte ad ea, quæ habeamus in eiusdem Concilij can. pen. sancita, vide c. qui diuinationes, 26. quæst. 10. Mediæ partis, & secundæ reliqua, non arbitror esse concilij illius, quę pleraque continentur in Pseudo Augustini lib. de spiritu, & anima, sed valde mutilata, & truncata: quæ cuius sint nescio. Ex hoc libro verbis quibusdam mutatis, & fine atq; principio nonnullis additis, primus ille compilator tam illustri additamēto, ex suo ingenio, tam magno auctuario concilij Canonem adauxit. Nec nouum est Gratiano, & alijs cōpillatoribus canonum, cogere in vnum diuer-

A sos canones: nec nouum librarijs pręcedētis canonis verba cum præcedentis vel subsequentis canonis verbis confundere. leg. Anto. Aug. Dialog. 6. cum seqq.

Quæ, & quanta canonis istius auctoritas? nunc indagandum. Id ex præcedenti quæstione pendet communis enim sententia est, & indubitata, etsi Gratiani decretum à sede Apostolica sit receptum, ita tamen receptum esse: vt fides dictorum penes auctorem sit, & tanta sit co-

B rum canonum, quos in medium producit auctoritas, quanta est fontium vnde canones illi manarunt. Nec enim quisquā eorum, qui ius Ecclesiasticum vel à limine salutauit, potest ignorare, multa in Decreto haberi, q̄ postea Decretalibus. Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoque sunt à Gratiano per errorem inserta, quæ cum veritate pugnare deprehēduntur, quæ nihil nunc necesse est recensere. Notarunt

C ea viri docti, & Catholici D. Anton. Augustinus d. opere Dialogorum, & non vno loco Cæs. Baronius Analium Ecclesiasticorum tomis nouem. Quod vt Gratiani æuo concedendum, ita hoc nostro, nimis tenero, & acuto, diligēter animaduertendum: ne quis vel contemptu, vel in cōsideratione in præcipitium aliquod ruat. Quod ad ipsum vero hunc Canonem *Episcopi*, spectat, cum non sit nisi concilij particularis, seu Prouincialis, de

D cuius à Romano Pontifice approbatione non constant, & ideo errare potuit: non est auctoritatis tantæ, vt quæ per eum deciduntur certa fide sint credenda, nisi quatenus S. Scripturæ, & Ecclesiasticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Ecclesiæ sunt, quæ tradit, consentanea. Deinde longe minor est argumētorum seu rationum, quàm sanctionis seu decisionis auctoritas. Nec argumenta habenda pro definitis vel statutis ab ipso

E illo concilio. Equidem si bono sensu capiantur, & congrua interpretatione fulciantur, ne argumēta quidem illa reijcio. Nicol. Remigius vult hūc Canonem ex eo capite inualidum censeri, quod Marcellus Ancyranus Episcopus Sabellianismi (vt ait) meritò suspectus fuerit. [Sic ille lib. 1. Dæmonolat. c. 29.] Verum tamen hoc plane impertinens est. Nam tunc tēporis, quando hæc Synodus congregata,

non

non videtur adhuc in hæresin prolapsus, A nec ipse Concilio huic præsedit, sed Vitalis, Agricolaus, & Basilius Amasenus teste Balsamone. De ipsa quoque Marcelli hæresi rem plane obscuram esse patet, ex iis quæ post Seuerum, Epiphanium, & D. Hieron. more suo, diligenter Cardinalis Baronius adnotauit li. 3. Annal. Addit Remigius huius Concilij quoad istum canonem auctoritatē, Patrum: quos posterior ætas tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomę, Bonauenturæ, & aliorum sententijs B esse impugnatam. Sed (si accurate perpēdas, facile videbis Patres illos, de secta, cuius in d. c. Episcopi fit mentio, nec verbulum vnum locutos fuisse: solummodo asseruerunt, transuectionem esse possibilē (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in locum transferri) quod non decisioni Canonis, sed rationi eius tantū vni repugnare mox ostendemus. Ratio ergo hæc à Patribus istis reiecta merito, non ipse Canon. C

§. *Explicatio verborum, & sententia d. c. Episcopi.*

In Gratiani editione Romana, iussu Gregorij XIII. correcta, sic scribitur iste Canon, in principio.

Textus. *Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & a Diabolo inuentam sortilegam, & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent, & si aliquem virum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus,* Hæreticum hominem post primam, & secundā correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui huiusmodi est. *Subuersi sunt, et à Diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia quærūt, & ideo a tali peste debent mundari sancta Ecclesia.*] Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote satis clara, & certa.

Statuerant Ancyrani concil. Patres, alio canone, sortilegos quinquennali pęnitentiæ subijci: nunc isto canone sanciunt de ipso crimine magiæ, & sortilegij quid in genere existimēt, nempe pestem esse, & omnimodis eradicandā et pęnis infamibus, vt detonsione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessime Erasmus de factiosis expo- fuit seu contētiosis. vt, & Caluinus, & Hofman. hæretici. sed de vere ac propriè dictis hęreticis optimè D. Hieron. Ambros. Sedulius, Theophylact. Caietan. & cęteri Catholici, imò, & ex suspectis magnus Erasmi amicus Faber Stapulensis. Vnde recte elicio ex hoc quoq; Canone sortilegia, & magicas artes ad hęreticam prauitatem, & eius inquisitores pertinere, seruata tamen distinctione, quoad pęnam, sortilegi hæretici, & non hæretici, de qua disserui hoc cod. lib. sect. 2. & 15.

Ait *Diaboli suffragia,* hoc est auxilium, *quærere,* qua eum pro creatore, & opitulatore colunt, tanquam Deum, quæ est basis, & fundamentum totius c. Episc. Et in isto fundamento contrario, nempe vnū esse Deum, nec aliud præter eum numē, contra quam Gentiles credunt: ostendit cum Gentilibus eadem perfidiæ macula deformes esse quosdam Christianorum, de quibus subdit, parte secunda;

Illud etiam non est omittendum, quod quædam scelerata mulieres retro post Satanam conuersæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur se nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Textus. D

His verbis tota narratio criminis, & sectæ huius graphica descriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis. Apostasiæ, & infidelitatis ex delusione per dæmonem natæ. fuisse enim has mulierculas adeo sceleratas, vt Dianam Numen Gentilium, & fœminarum nequissimam Herodiadem, pro Deabus colere se faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Merito itaque *sceleratas* vocat, quæ à Deo recedentes, & à fidei puritate desciscentes Satanam sequuntur. Sequuntur autem Satanam, & post eum conuertuntur, quia (vt aiunt) Dei dominium deserebant, & Diaboli seruitio se mancipabant, eiusque iussionibus parebant, certis noctibus euocatæ, mentitas illas bestias conscendentes, & Dianam venatricem Pseudo numē Paganum, vel Herodiadem incestā, E

&

& innoxio Præcursoris Dominici sangui ne cruentam, comitari se, & colere credebant. Ex his omnibus certam fidem præstabant, & eadem animo comprobantes & fieri quæ credebant optantes: vt credulitate, sic voluntate peccabant. Hæc summa narrationis. Cui facile credent, qui sciunt quid Mantenses Magi nostris temporibus, de Sibylla Nursina, & alia prope Parisios degente, in Actis Iudicarijs sunt professi, quæ ex Crespeto præcedentibus libris commemoraui.

In nostra canonis narratione, notet Lector primò, in illo cursu seu pompa dæmoniaca adfuisse cursus Dominam seu Reginam, vt hodiernæ quoque sagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadē*: additur in libro illo de anima, & spiritu: *Minerua*, talis pompæ quoddam simulachrum legitur in narratione B. Antonini quam exhibui lib. 2. par. 1. q. 4. sectio. 8. vbi etiam Venus mulo vecta: an quia meretrici sterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina, docui Magicum Numen fuisse, hoc est, cacodæmonem. comment. in Senecæ Medæam vers. 7. 1 1. & 787. & Dominæ nomen illi peculiare fuisse: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia sub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculæ mater, & vtraque dignum vita exitum vitę inuenit, narrante rem Nicephoro libr. 1. histor. cap. 20. certum neutram ex inferno rediisse, neutram choreis illis adfuisse falsa ergo persuasio fuit muliercularum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent: falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui bestiarum formam assumpserant, falsa etiam, quod crederent veras bestias posse tam exiguo temporis spacio adeo dissitas prouincias pertransire. Quid mirum si triplici mendacio tinctam persuasionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, vt heresim verbis seq. damnauerit?

Textus. Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua perijssent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore Paganorum inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur.] Totus hic versi. deest Pseudo Augustino illi, sed habēt Iuo, & Burchard. nisi quod pleraq; legunt in singulari numero, item: *& in errore paganorum reuoluitur.*

Nunc, commemorata mulierculارum huiusmodi credulitate, quid in ea, & quale quam vitiosæ perfidiæ insit malum ostendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam*, *infidelitatem*, *falsam opinionem à recta fide deuiationem*, *& errorem paganorum*: quæ omnia sic connectit, vt vnum alterius sit ratio, & explicatio. nam (*&*) simul pro copula, & causali particula hic (vt alias sæpe) sumendum.

Cum dicit (*vtinam hæ solæ*, &c.) non lætatur de istarum interitu, sed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam sint in Ecclesiam, & remp. crudeles, qui in tales mulierculas seductas, & seductrices volunt clementes videri. Ait; *Perfidia*, quo nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, præstigias seu phantasmata. nam longum est discrimen inter illudi, & perfidum esse. Sæpe sanctissimis viris dæmon per phantasmata illudit, vt de B. Secundello, Iordano, & alijs docui libro 3. Disquisit. quorum tamen in mente animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est. Ipsum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illusione qua illusio est, sed de illusione qua est coniuncta cum perfidia, seu de mulierculaum deceptarum perfidia, qua talis, h. e. qua infidelitas est. Etenim illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intendebat, canon probaret: vt, peccati fonte, & causa cognita, peccatū iustius damnatum intelligeretur. Ait, *infidelitatis*) vt sciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat, *falsam opinionem*: cuius falsitas in eo, quod, & veras bestias, & illas Dian. & Herod. adesse, & numen esse opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defecisse: cuius dicti subdit rationem, quia de *errore Paganorum inuoluuntur*: quia quod Pagani sentiūt, videlicet plures vno

Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in vers. fine, ad manifestandum de quo errore Paganorum sit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valde obtusum pectus gestet, qui non quo sequentia tendant illico perspiciat. Sequitur.

Textus. *Quapropter Sacerdotes per Ecclesias,*] sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hęc omnino falsa esse: & non à diuino, sed à maligno spiritu, talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Nihil horum etiam apud Pseudo August. continetur: sed agnoscunt ea Burchar. & Iuo. apud quos tamē in q.l pro *fidelium*, est *infidelium*. quæ variatio reperitur etiā in Gratiani codicibus. res autem eodē recidit, *fideles* fuere ante perfidiā, infideles factę hac persuasione.

Nunc peritimore medici morbo ostēso medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores, & ductores animarum, vt pedo veritatis pestem ab ouibus, quas nondum scabies inuasit, sedulo arceant, docendo quę seq. versic. prescribentur.

Ait; Hæc *omnino* (siue vt Burc. & Iuo, omnimodis) *falsa esse*] quæ *hæc?* nempe quod de trāsuectione super veras bestias, & de comitatu Dianę, & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte, & vndequaque mendacia esse. *Phantasmata.*) sic vocat, nō imagines seu simulachra quæ obiecta fuerūt intellectui sola; sed simul ipsos circa hæc errores. Nam non tam quęritur an à bono ista spiritu, vel à malo immissa: quam an iste vere, an illusorie, & prestigiose tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem damnationem, & remedium. statim subdit decisioni rationes: quibus Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas huius perfidię grauitatem, & vanitatem populo queant persuadere. Huc enim perspicue omnia sequentia verba tendunt, vsque ad vers. *quisquis ergo aliquid. vbi* rursus definitio seu sanctio condemnatoria contra hosce hereticos iteratur. Rationes autem has desumit à causis ac modis illusionis ipsius, dicens:

Textus. *Si quidem ipse Satanas;*) qui trāsfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cuiuscunque mulierculę ceperit, & hāc sibi per infidelitatē subiugauerit, ilico trāsformat se in diuersarum species personarum atque similitudines, & mentem, quā captiuam tenet, in somnijs deludens: modo lęta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quęque deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo sed in corpore euenire opinatur. Melius somnis ex Bur. Iuo et l sendo Augusti.

Causam duplicem illusionis proponit deludentem, & delusam. Ex parte deludentis. quia hoc diabolo, qui vult deludere, non est difficile: Nam potest istis maiora. Modum vero quo deludere sit solitus ostendit, hęc eum in spiritu facere. Sed quia hoc potest duobus modis cōtingere, 1. ijs qui dormiunt, & nullatenus vigilant, 2. non plane dormientibus, sed semiuigilantibus quando eis obijciuntur simulachra aut plane prestigiosa, aut apparentia in corporibus per dęmonem formatis vel assumptis: ideo quęri solet de quo istorum duorum modorum canon nunc loquantur? Spin. contendit loqui de pesteriore tantum. Probat quia si de priore loqueretur, frustratoria esset ratio. nam postmodum expergefacti animaduerterent sibi dormientibus illa per visionem duntaxat imaginariam accidisse, quemadmodum id animaduertunt post exstasim qui rapti fuere. Atque ita fieret vt istę in perfidiam non laberentur per falsam credulitatē. Verum hęc argumentatio parū stringit. Cur non, & exstasis, & in somnis illusio adeo vehemens esse queat, vt postmodum homo credat se vigilantem ea corporeo sensu passum fuisse? Quare malo dicere, c. de vtroque modo intelligendum; ac solummodo excludi plenam, & omnis somni expertem vigiliam: quę interpretatio verbis contextus multo melius conuenit. Et quocunque modo, illud: *solus spiritus)* sumas, non docet semper id in solo spiritu fieri; nec vllum hic verbum reperias, quo id conuinci queat: tantummodo docet sic fieri solere; & cū ita fiat, adeo caute hunc impostorem irreper, vt tamen, quibus illusi, hi credant, & pertinaciter contendant; vere hęc sibi vigilantibus euenisse.

Qui transfigurat se) qui solet nonnunquam se transfigurare in Angelum lucis. sumptum à D. Paulo 2. Co. 11. ve. 14. qui vsus voce μετασχηματίζεται h. e. assumit

mit similitudinem,& quasi schema Angeli lucidi,& gloriosi:ne putes de ipsa specie seu forma essentiali mentionem fieri, sed de externo tantum splendore, quo *Angeli lucis* hoc est splendentis,& gloriosi, tenebrio iste lucifugus fulgorem,& claritatē imitatur,qua de re consuli potest D. Athanasius *in vita B. Antonij*. Est autem argumētum a maiore ad minus. Si aliquādo potest imitari, & exhibere ipse miser, & caliginosus speciem Angeli beati? cur non,& alias species viliores, & damnatorum, vt Dianæ, Herodiadis, &c. Hoc ergo facit primo, deinde postquā qualis apparet talis creditur esse à muliercula quapiam (nam cuiuscunque positum pro cuiusuis vel alicuius, quo pacto non crediderim locutum B. Damasum, sed potius Burchard. vel Gratianum) tum illam perducit ex errore in infidelitatem,& ex illusa facit infidelem, sc. persuadendo se, vt Numen credi, & coli. Postquam vero semel hac infidelitate mentem imbuerit: procliue est frequentius atque frequētius eam in somnis deludere. Hinc porro patet quæ sit causa ex parte delusorum, nēpe infidelitas propter quam Deus permittit sic eas deludi. Nisi enim crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi cōpetere, nunquam illas adorarent, vel si comitarentur. Nunc cum, vt Pagani, id credant: Deus permittit, sic illas à dæmone per insomnia, & imaginarias species deludi, vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cum mente cuiuscumque] non sic intelligas, quasi vocula, *cum* inferat hoc necessario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas vere transportare: sed tantum inferri id quod contingit; hoc est (vt loquuntur) *cum*, non habere vim inferendæ necessitatis antecedētis huius dicti ad consequēs sed contingentiæ seu possibilitatis tātummodo. Solum.n. vult probare, dæmoni possibile esse sic has deludere.

Species atque similitudines) coniūctio (*atque*) vim habet explicandi. nam ne de vera specie, seu essentiæ mutatione quis capiat, additur posterius, quasi dicat, species hoc est similitudines. (*Captiuam*) in infidelitate (*Perdeuia quaque deducit*) hoc est fingit se corporaliter eas per inuios calles,& varias semitas desertaque loca deducere. Nam si vere perdeuiā deduceret,

A iam sibi ipsi canon repugnaret, concedēs vigilantium animas saltem deduci, quod esset absurdius, nec enim mens à diabolo extra corpus suum potest deduci.

Cum solus spiritus hoc patitur) Burch. etiam, Imo,& Pseud. August. habent *patitur*, quod positū pro, *patitur*: sed restringitur ad sectam istarum muliercularum, de quibus est sermo. Nam istæ non poterant, nisi in somnis, talia perpeti, nec possibile erat Diabolo illa re ipsa exhibere
B (nempe Dianam, aut Herodiadem Numen, aut veras bestias tam celeriter se mouentes) quæ simulabat. Necessarium itaque fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde etiam patet, quam inepte hinc strigū patroni colligant, ne nunc quidem vnquam mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc est vere de loco in locū transferri, aut concūbere. Quin etiā de his ipsis Dianianis non affirmatur quid fieri possit, vel non possit, sed tātum
C quid de facto fieri soleat, vel non soleat. Subsequitur in Canone: *Quis.n. non in somnis & nocturnis visionib. extra se educitur & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat nocturnis vigilando? Quis vero tam stultus, & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo probat hæc muliercularum dicta ex mera illusione manasse, & videri illis facta, quæ
D nunquam facta fuerunt. Probatio huiusmodi est. Nemo est, cui non concurrente sola vi naturali, frequenter accidat multa videre somniantem, quæ putat se peruigilem videre: & ideo experrectus putat se non in somnis, sed in vigilia, hæc conspicatum. Quod si tantum naturalis causa passio puta precedens languor, vel quid simile: potest, polletque, quanto id facilius erit virtuti causæ superioris, qualis est potentia diabolica, quæ naturalibus il-
E lis, non liberis, causis abuti, cum vult. potest? Igitur dementis ac stupidi foret hominis contendere, huiusmodi non potuisse non corporaliter simul contingere. (Hinc subinfert tacite mulierculas istas fuisse delusas: quia quæ in spiritu tantum illis contingebant, ea sibi vigilantibus accidere corporeo sensu percepta contendebant.) sicut hebes foret, qui naturales somniorum delusiones verarum re-

terum ac factorum nomine cohonestaret: quia visus sibi vigilando ista perpetrare. Sensus ergo istorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in sole spiritu*, &c. pendet à superiore membro. Scilicet, *hæc omnia*, quæ nunquam vigilantes viderāt, sed viderant tantum cum dormiebant. Qui hunc sensum esse non videt, næ ille vigilans somniat, & oculis apertis nihil videt. Aduersarij autem nostri, sic interpretātur: In somnis homo sæpe videt, quæ nunquam viderat vigilans, ergo mulieres etiam istæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à se facta vel visa. Nonne vitium consecutionis vel pueri viderent. nempe falsum assumi, aut saltem id quod prius fuit probandum, mulieres istas tantum somniasse quæ fatebantur. Æquæ perperam exponunt quod sequitur, stultus, & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrātur, ergo stulti sunt, & hebetes, qui credūt ista mulieribus his simul in corpore accidisse, Quis n. non continuo excipiat, quin tu prior probas hæc in solo spiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori consulatur, necessarium est hæc sic coniunctim accipere, quæ in solo spiritu fiunt, ea simul in corpore contingere non posse, nō vero quæ in spiritu fiunt, etiam simul in spiritu, & corpore contingere non posse; hoc est ea quæ quis somniat simul somnianti reuera contingere non posse quo nihil foret absurdius.

Textus. Ezech. 3. & 11. Apo 1. et 4. 2. Co 12 Iuo sicut ipse sta sim inquit fuit in spiritu.

Cum Ezechiel Propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramētum in spiritu non in corpore vidit, & audiuit? Sicut ipse dicit: statim inquit, fui in spiritu, & Paulus non audet dicere se raptum in corpore.

Ecce S.S. exempla, quibus probat nōnunquam aliqua contingere homini in solo spiritu, & nō in corpore. hoc est imaginarie seu spiritualiter, & non re vera seu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluisse credendus est, nisi quis auctorem canonis supini stuporis velit accusare. Omnes enim norunt exempla particularia, non nisi de aliquibus, & non de cunctis probare ex particularibus, n. vniuersalis con-

A clusio non deducitur. Esto contigerint ista Ezechiel, Ioanni, Paulo in spiritu: ergone nihil alijs contigit in corpore? ergo quæ de Christo, & Habacuquo legimus, illis in solo spiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, non ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibus, Alciatus, Duarenus ac similes, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus necessario consequitur. In Pseudo Augustino aliter ista leguntur, nempe: *cum Ezechiel, & alij*
B *Prophetæ, Ioannes Euangelista etiam, & Apostoli in spiritu non in corpore visiones viderint.*] quibus verbis de Prophetis, & Apostolis videtur voluisse vniuersim id affirmare, vt consecutio efficacior redderetur. si hoc voluit, & non quod canon tantum, vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaso, vel D. Augustino in mentem venire potuisse? Nulli Prophetæ, nulline Apostoli vere, & corporaliter vllas visiones viderunt? Dor-
C miebat Princeps Apostolorum, quando excitatus Angelum vidit; & ab eo deductus ex carcere, solutis cathenis, liberatus fuit? Act. 12. v. 7. & 8. Somniabat Christus Dominus quando à Satana super templi pinnaculum, & supra montem excelsum translatus? Matth. 4. Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa translatus in Babylonem, & Daniel in somnis cibum comedit in leonum lacu? Daniel. 14. v. 35. Condemnent etiam isti Canonis An-
D cyrani suppletores, omnes illos Patres Doctissimos, & sanctissimos, qui corporali visione in specie aliqua visibili contēdunt ab Esaia cap. 6. Domini gloriam visam; D. Greg. Nissenum orat. 6. de beatitudin. D. Chrysostom. in d. c. 6. & hom. 4. de incomprehensib. Dei natura, & in Ioann. hom. 14. D. Cyrillum Alexandri. lib. 1. in Ioann. c. 22. & horum sequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. c. Ioann. Dam
E nent D. Irenæum lib. 4. c. 37. Chrys. d. ho. 14. & The. *In Dea Immutabiles*, sic accipientes illud Oseæ. 2. v. 10. *Visiones multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum.* Falsus ergo potius ille auctor negans vniuersim. Pressius noster de tribus tantū: de quibus tamē ipse hoc nō admodum certū vel necessarium. Ezechiel tantum asserit *assumpsit me spiritus* c. 3. v. 12. & 14. Item, *spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me*. cap. 11. v. 1. Sed non additur

diturimaginarie,an cum corpore,vt Abacuκum. Quid quod probabilior immo forte sola vera interpretatio est, spiritum illic vocari Angelum, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantē ab Angelo translatam de loco ad locum, nempe a fluuio Chobar in suburbia Babylonis vbi Iudæi de transmigratione degebant.d. vers.12.& vers 14. & postea inde Hierosolymam d.capit.11.v.1.quę interpretatio melior est, tum quia magis amica contextui:tum quia probata D.Hieronymo his verbis, *Transferturque propheta non, vt quidam existimant in spiritu, sed in corpore: quod,& de Abacuc, iuxta Theodotionem legimus.*]assentitur Theodoret.sed,& Polychronius, & alius Scholiastes Gręcus *in cathena:* quibus tutius assentiare, quam Rabbinizantibus: qui exponunt visum sibi vehementi vento rapi.

Apocalypsis scriptor B. Ioannes fatetur,se,*in spiritu fuisse*.c.1.v.10 nō etenim credendus est in somnis vidisse quæ narrat,sed vigil in exstasim raptus,atque ita illa,quę præsentia non erant,sed futura, corporaliter non vidit, sed in spiritu,vt recte Ambros. Haymon,& alij eo loco interpretantur. Quare non satis apte aduersarij ex hac D.Ioan.reuelatione colligūt, maleficis omnia quæ fatentur in somnis contingere, neque hoc canon ex isto B. Ioan.exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non contra nos,sed in seipsos, plus habet difficultatis. Verba sunt 2. Corint. 12. vers. 14. *Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (siue in corpore: nescio siue extra corpus, nescio. Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto testimonio non aliud potest canonis instituto accommodari: quam audaces nimium fuisse has mulierculas,quę non formidarent de suis visionibus certi aliquid definire: nempe se tunc certo corporalibus sensibus ea percepisse; cum tamen Apostolus,neutrā de sua visione partem audeat affirmare;sed dubius maneat an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verū hic (quæso Lector) attende primo, quam id pro aduersarijs nihil habeat

A momenti,Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri,an tū fuerit in corpore,an extra corpus?ita sane loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis constare, an, & ipsę tum, quando putabant se cum Diana equitate,fuerint in corpore. Hęc.n.tota vis argumenti est. Respondeo primum id non sequi. Non quia conferenda vllo modo sapientię vel solertiæ hæc vasa ad ignominiam cum vase electionis (absit talis blasphemia) sed quia res valde dissimilis B est habuerunt.n.istæ mulierculę, non solum vnde possent, sed vnde deberent intelligere, spiritum tantum, & imaginarie hæc se passas rei videlicet impossibilitatē, vt dixi: quam quia delusæ non intelligebant, nec veritatem docentibus auscultabant, merito canon eas damnauit. Apostolus autem nihil habuit, cur se deberet in alterutram partem resoluere. Contra solet nostri ęui strigibus accidere, quibus plurima suppetunt indicia, vnde queant, C & debeant intelligere se in facto non delusas,& corporaliter se,quę asserunt, egisse; quę hoc eodem libro, & hac sectione copiose sum prosecutus. Vnde iam cōstat nec ab illis Dianę comitib. ad nostras striges validum satis argumentū peti, quod fusius ostendā § sequenti; nec D. Pauli exemplū istud plus probare, quam nō semper visiones istas in corpore simul, & spiritu accidere. Attende secūdo eos,qui ex hoc v.14. colligunt id quod aduersarij no- D stri contendunt,cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus*,sic accipiendū, quasi neget se scire,an visio illi reipsa, & vera apparitione, an imaginaria tantum contigerit. Qui sensus est à canonis mente (nisi manifestum errorem canoni adscribas) plane alienus: sequeretur.n.nesciuisse B. Paulum an vere in tertium cęlum, & in Paradisum raptus fuerit, corpore, & anima simul sicut Abacuc in Babylonem: an vero secundum spiritum tantum, sic vt B. E Ioannes in Pathmos existens, quod dici nequit, quia B.Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra mansisse, & hoc tenebatur credere socijs, qui eum deduxerant, & Iudæ qui hospitio eum exceperat. Et hunc sensum accurate, & merito post D. Augustinum refellit D. Thomas, & ostendit esse sensum Iudaicum, à D. Hieronymo quoque explosum, veram autem sententiam verborum

B. Pauli esse, quod ignoret, non an in exstasi hoc sibi acciderit (quod satis sciebat & non fuisse corpus loco motum) sed an durante illa extasi, & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipso corpore separata: vel vtrum anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum sensuum functione. Sic ille 2.2.q. 175. art. 6. & de veritat. q. 6. art. 6. & in d. c. 12. quo loco etiam D. Chrys. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caiet. Catarinus. Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri animā D. Pauli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui persumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere; affingunt etiam canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri potuisse (secundum eorum interpretationem) alioqui non dubitasset, sed aperte pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset se rapi non potuisse. Quomodocunque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis, & B. Pauli exstases interpreteris, inde nec consequetur mulierculas illas nequiuisse à dæmone corporaliter transferri; quia à non esse factum, ad non posse fieri, inualidum est argumentum: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis contigerit, similiter, non aliter mulierculis illis contigisse: multo minus consequetur, sic semper & vbique omnibus contingere: sed duntaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginarie duntaxat contingere potuerunt. Sequitur in Canone.

Textus. *Omnibus itaque publice annunciādum est, quod talia, & his similia credit, fidem perdit.*]

Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarij, qui hæc verba ad omnes nostrarum strigum confessiones porrigunt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimodis. Primo, quia istud, *quia talia credit* referunt absurdissime ad proxime præcedentia: precessit autem proxime de Paulo, Ioanne, & Ezechiele.

A Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigisse illis, vt canon refert? manifesta quidem, hęc foret ipsius canonis contradictio, & (vt scholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volunt fidem perdere, qui non credit his tribus ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hęc illis non tantum imaginatione, sed etiam in corpore contigisse. Sed tunc iste sensus non apte cohæreret, cum præcedentibus: & dicendum fuisset,

B *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum. Nam etsi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum, non perderet idcirco fidem, sed temerarius tantum fuisset, qui asseret, quod Paulus se professus nescire. Qui diceret Ezechielē corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum sententiam loqueretur, sed fidem non perderet: quia probabiliorem veterum Patrum sententiam sequeretur: & alias canon Diuum Hiero-

C nymum Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios eo capite solo hæreticos pronuntiaret: quod non est ferendum. Non igitur hic versiculus, & decretum de hæresi pertinet ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inseruerūt: sed duntaxat ad præcedentem canonis sanctionem, qua sacerdotes iubebantur populum docere hæc istarum mulierculārum deliria (quæ sunt commemorata) esse omnino falsa, & nata ex diaboli delu-

D sione, & eos, qui mulierculārum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hæ mulierculæ Dianianæ de quibus canon agit. Hoc autem quod sequitur: *Et his similia*: non est referendum ad omnia, quę mulierculæ istæ credebant, sed ad quædā quæ credebant, & erant vere hæreticæ. Primo, aliquid esse Numinis præter verum Deum. Secundo, quod alteri quam

E vni Deo diuinum honorem liceat exhibere. Tertio, quod talia suadens, aut ad talia hominem deuehens sit bonus Spiritus. Quarto, quod nequeant eis talia contingere imaginarie, seu in solo spiritu. Quinto, quod possit vllus immediate, prę ter solum Deum, subito, vel sine rerum naturalium applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturæ, in aliam, commutare, vel vera creatione aliquid producere.

re. Nam hæc omnia eas credidisse partim expresse in canone habetur; partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc ergo talia, & similia, hoc est hæretica, istud est referendum. Non potest autem referri ad cetera, in quibus decipiebantur quidem, non vero idcirco fidem perdebant. verbi gratia primo, quod putabant de facto hæc sibi vigilantibus accidere. Nam hac in re delusæ tantum erant, non hæreticæ. secundo, quod putabant veris se bestijs vehi. tertio veras bestias posse tam cito tam longa terrarum spacia traijcere, & per aerem volare, sine spiritualis intelligentiæ opera: qui sunt errores contra philosophiam, & rectam rationem, non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur se conuenire, & discurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quę tantum erat delusio, & non hæresis. Si vero credidissent se dæmonum opera posse corporaliter deferri, etiam per aerem valde celeriter, successiue tamen, & congruo actiuitati demonis, & earum conditione tempore: id nec erat hæreticum, nec deceptio: sed dubia duntaxat quibusdam opinio, re autem vera probabilior, & tantum non de fide sententia. Igitur quod ad hanc translationem attinet, non deciditur, quid diabolus facere possit, sed quid facto cum istis mulierculis egerit.

Ex his iam perspicitis, quę hoc canone definiantur esse hæretica? nempe quinque illa à me commemorata; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Tostatus Episcopus Abulens. postea citandus, Cardinalis Turrecremata ad d. cap. Episcopi, Siluester Sacri Palatij Mag. & alij obseruarunt: & quidem 1. 2. & 3 aperte satis colligitur, ex ijs quæ iam in textu sunt explicata. Quintum vero fuit significatũ obscurius, quando dixit, *super quasdam bestias*: sed apertissime decidetur sequẽtibus canonis verbis. Equidem, Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu, cum agit de exẽplo reuelationis B. Ioannis. nam S.S. satis aperte docet eam mere spiritualem fuisse: & ideo ex S. S. satis aperte conuincitur, aliquam visionem mere spiritualem esse posse. Nunc pergit quintam illã probare.

Textus. *Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est, Omnia per ipsum facta sunt.*]

Pergit ostendere has mulierculas fidẽ perdidisse: Quasi dicat, Dixi has miseras fidem perdidisse: quia nulla est fides, nisi quæ recta fertur in Deum, vt in primum principium, & naturæ auctorem, ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiusmodi rectam fidem (hoc est erroneam, nec detortam aut diuisam ad alia Numina) *ille non est* DEI (vt legit Iuo, & Burchard.) hoc est non pertinet ad Deum: *sed est Diaboli*, cui se mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eum credit. Nam ad eum confugit, post eum conuersus: eo ipso, quod credit illum esse creatorem huiusmodi bestiarum, quibus per aera transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria est S.S. attestanti; quæcumque creata sunt, per Dominum nostrum, & non per bonos, vel malos angelos esse facta: & sine Deo factum esse nihil, quod factum est. Cum itaque tam diserte hoc veritas Euangelica profiteatur, merito concludit. Ioan. 1.

Textus. *Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut * aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, aut similitudinem: nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt: proculdubio infidelis, & pagano deterior.*] * Sic Iuo & Burch.

En capitis totius anacephalæosim, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & subindicat mulieres illas sceleratas, his omnibus assensum præbuisse. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles.

1. A suis numinibus, quæ plurima, & vanissima colebant: posse res aliquas de nouo fieri, seu creari, sic enim existimarunt à Neptuno equum. à Mineruaproductam oleam: quod esse hæreticum patet. quia creare est infinitæ potentiæ, & ideo soli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelij secundum Ioãnem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum & passiuorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis, siue mutationis, quædam ex subiecta materia, dæmonum industria, gigni queant, non est hæreticum: sed verissimum,

mum, vt docui libro 2. disquisitionum.

2. Credebant posse à Pseudotheis suis homines, & animantia in cęlum transfieri, seu Deificari (quod homines vocabāt, *Indigitari*) quod Canon noster dicit, *mutari in melius*. Sic illi cœlum Dijs, & Semideis Semonibus, Medioxumis, & Patellarijs implerunt: quin etiam, & aquilas, & canes, & coruos, & asinos hoc honore dignitati. quo nihil magis impium aut stolidius.

3. Credebant posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias verè transformari; hoc noster canon vocat *in deterius immutari*: quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis, & D. Augustini lib. 18. de Ciuitate Dei, redundāt: quod etiam est plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ consentaneam, à dæmonibus perduci: aut quæ perfecta sunt, ab ijsdem debilitari, aut viliora accidentarie (vt dici solet) reddi, ac effici posse: quod docet quotidiana experientia.

4. Putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spineus quæst. de strigibus cap. 27. post D. Thom. in lib. 12. Metaphys.

5. Censebant hæc fieri à bonis spiritibus, hoc est à Dijs suis: quos non credebant esse cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui censura notantur. Hæc ergo subindicat, omnia credidisse mulierculas illas. Primo posse à Diana, vel Herodiade, de nouo fieri, seu creari tales bestias. Secundo, Herodiadem, & Dianam factas Deas. Tertio, posse ab illis homines, in quas vellent, bestias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. Quarto, bestias hasce, quasi Deificatas, posse per aerem volare, & minimo tempore ingentia terrarum spacia permeare: quod eiusdem speciei bestiæ adhuc terrenæ non valerent. Quinto, hæc se obtinere beneficio bonorum spirituum (quales putabant Dianam, & Herodiadem) existimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem, hæc canonis vltima verba sint referenda.

Duo hic quæri possunt, primo cur hoc versiculo solum mentio facta, primi, & A secundi membri; hoc est creationis, & transformationis? secundo, cur dicatur *Pagano deteriore* qui credit idem, quod Paganus.

Ad 1. Respond. quia capitis huius intentio præcipua fuit, ostendere quod hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apostasiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dęmones transfugium. Nihil vero apertius B pręsupponit Deorum pluralitatem quam primus ille, & secundus error.

Ad 2. Respond. quia loquitur de ijs, qui semel baptismo illuminati fuerunt, & ab eo apostatarunt, vt patet ex cap. initio. Nam finis capitis ipsi principio respondet. quia tales derelicto creatore suo, Diaboli suffragia quærunt. Quod subsequitur in contextu.

Textus. *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria, &c.*

C Hæc iam sunt parerga, & constat verba esse Gratiani; nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pseudo Augustino: & eorum summa desumpta fuit ex c. 13. eiusdem. q. 5. quæ de alia specie facti agit.

Secutus sum in hac interpretatione præcipue Tosta. in capite 4. Matthęi Torquemadam, supra, & alios, quos recentiorum plerique sequuntur.

D III. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas striges pertineat, aut ad eas sit extendendus.*

Contendunt in Alciat. Ponxinibius, Duarenus, & Vvierus, & alij pauci nituntur argumentis hisce. Primo in c. Episcopi dicitur, eas nocturnis horis cum Diana, aut Herodiade super bestias equitasse: conuenisse statis temporibus, & in conuentu præsidi conuentus obtemperasse: quæ cuncta nostris Lamijs conueniant: E vt videtur sensisse Martinus Nauarrus. Secundo, in vers. omnibus dicitur, quod, qui talia, & his similia credunt, &c. Lamiæ, vero credunt his similia. Tertio, Lamiæ, credunt se transformari in cattos, canes anseres, & alia bruta; quod hic in vlt. vers. damnatur. Quarto, sic videtur canonem accepisse Burchardus. nam libro 19. cap. de arte Magica vers. vlt. hæc scribit: *credidisti vt aliqua fœmina sit, quæ*

*hoc facere possit. quod quædam a Diabolo deceptæ se affirmant necessario, & ex præcepto facere: id est cum dæmonum turba in similitudine mulierum * transformata (quam vulgaris stultitia HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere super bestias, & in eodem se consortio annumeratam esse? si particeps fuisti istius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus verbis videtur expresse respicere ad nostrum c. Episcopi, & illud sui temporis strigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illusæ: sed & Lamię similia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ sunt à dęmone delusę talia confiteri.

Verumtamen cōmũnis opinio Theologorum, & Iurisconsultorum est, *capitulum Episcopi, ad Lamias nostras non pertinere*, tenent hoc Abulens. Turrecremata, & alij mox citādi, & sic passim Romę, in Italia, Hispania, Gallia, Germania, fidei inquisitores à Sede Apostolica deputati, & confirmati, & Iudices sæculares, qui iustiores, & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obstante isto capitulo Lamiarum confessionibus credunt, & contra easdem ad mortis vsque supplicium procedunt. quod à me multis probatum, lib. 2. quęst. 16. & fusius libr. 5. hac sect. 16.

Dico igitur *sententiam extendentium hunc canonem ad Lamias nostras: primo Lamijs ipsis infructuosam esse: deinde perniciosam Ecclesiæ, & reipubl. tertio, periculosam assertoribus. quarto rationi, & veritati parum consentaneam.* Probo singula. Primo est *infructuosa Lamijs*. quia per eam non eripiuntur supplicio, nam adhuc ex d. c. Episcop. hæreseos cōuincerentur: quoniam cap. Episcopi tales mulierculas definiret esse infideles, & a Deo ad suffragia dæmonum desciscere. Et recte definit: quia licet delusæ fuissent in somnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius Flagelli fascinarior. cap. vlt) postquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea vere, & corporaliter à se gesta: ratificāt pactum, & cultum dæmoni exhibitum, & solicite sibi cauent ab ijs, quę in somnis dęmon prohibuit, & omnia sedulo exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur se illic commisisse, sacrilegia, Sodomiam, incæstus, infanticidia, idololatriam, &c. profitentur sæpe coram complicibus, etiam in iudicio se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ, & apostatæ censendæ, licet hæc nequam volũtas, & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim, & exercitium hæreticæ prauitatis sufficit, libere in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somniasset se audire aliquem docentem, vel concionantem, Non esse Purgatorium: postea vero vigilans putaret se vigilantem hæc audiuisse, & memor eorũ, quæ somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem, ac consensum præberet, & animo, dictisque eam foueret: talis dubio procul haberetur, & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (est comparatio Bernard. Cumani Lucernæ num. 9.) in somnis passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnij complacet sibi de tali actu propter delectationem, quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnij qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare nō potuit) mortale tamen adulterij peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutę, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte D. August. delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? l. quisquis, C ad leg. Iul. Maiest. l. si quis non dicam rapere, C. de Episcopi, & cler. l. vnic. C. si qua prędītus potest, l. 1. D de extraordin. crimin. l. . D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuus D. de verb. signific. Quis ignorat fautores, & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? l. 1. §. occisorum D. ad S. C. Syllan. l. vtrum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia, de publ. iudic. Denique patet in d. c. Episcopi. non obstante delusione hæreticas declarari. quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interritum traxisse* (quod est dog-

dogmantizantium) *a recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ, & à fide apostatantes. Quem igitur fructum ex hoc cap. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa reipub. & Ecclesiæ*, clarius probatur, quia strigum defensores conatur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, Vvieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quã Legistas quosdam, & tabulas has falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria, nec grauem mereri pœnam. Queruntur de hac re scriptores fere omnes. ex Protestantibus Mollerus comment. in consuetud. Saxon. & Bodinus in Dæmonoman. ex Catholicis viri Pij, & docti Remig. in dæmonolatr. Ludouic. Richiaume noster lib. trium discursuum. Pet. le Loyer libr. 2. de spectris. Crespetus libr. de odio Satanæ 1. discurs. 2. vbi testatur iam Francisci I. tempore in Francia delatum numerum maiorem cẽtum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conniuentia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat discurs. 8. multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit, & causam gliscentis malesse indicũ perfidiam, deceptorum Vvieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. vide illum à fol. 118. Sebastianus Michaelis Pneumalog fol. 53. & 55. scribit à Geneuensibus solummodo puniri magos, qui hominibus, vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blasphemias, Sodomiam, &c. & ideo hodie Geneuam esse scaturiginem viuam atheismi & idololatriæ. Hæc ille vicinus de vicinis suis potuit certo comperta habere. Conqueritur eadem de re Barthol. Spineus Sacri Palatij Magist. cum scriberet:

Potissimam labem, cur sic inualescat ista pestis esse, quorundam Iuristarũ persecutionem: quibus Principes Theologiæ imperiti facile credunt, quasi sapientibus, licet in huiusmodi satis rudes existant: vtpote Dei prouidentiam, Diaboli potestatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præsens articulus deducitur, ignorantes: & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propositum: eo quod puros actus humanos possunt regulare, leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos possunt bene cognoscere: sed solum præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacræ (inquam) Theologiæ, possunt pœnas determinare talibus conuenientes. Sic ille Apolog. 1. cap. 3. postea cap. 4. sic scribit. Hoc capitulum Episcopi male intellectum à iuristis, quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, est causa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris Canonici redactum esse, posse proprium sensum circa illud ita procedere, vt etiam Theologorum communi sensui se opponant, &c. Idem capit. 9. Adeoque nunc inualuit ista pestis: vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis omnes bono animo: Neque enim elabentur anni multi, quod superabitis CHRISTI fideles. quod optime diabolus obtinet suffragio diaboli, sibique similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicque scelestis his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirecte confirmant. Nisi enim præpedirentur patris Inquisitores horum molestijs: quorum sæpe Principes, tanquam sapientum persuasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio debita: ita eorũdem feruentium inquisitorum Zelo secta hæc esset penitus deleta, vel certe extra fines Christianorum penitus fugata.]

Et his omnibus antiquior vnus inquisitorum Nicol. Iaquerius Anno 1457. sic scriptum reliquit: *Quod quidem* c. Episcopi, *quidam incaute attendentes obstaculũ non modicum præstant exstirpationi sectæ & hæresis fascinariorum, vnde ipsa fauorem accipit, & incrementum.* Hactenus ille

ille flagelli fascinar. capit. 9. Verum quid opus è Gallijs, Italia, & Germania coacervare testimonia? Nonne in ipsa nostra Teuthonica Brabantia, quæ solebat ab hoc crimine satis esse pura, hoc scelus videmus gliscere, ex quo multorum in corda falsus d. capit. Episcopi sensus se penetrauit, maxime Iudicum, & causidicorũ quorundam, quibus temere vsurpata V vieri lectio. & incaute auditi sermones Loosei, & à quibus diuina iniuria, & Catholicæ religionis dehonestatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exspecto, & reexspecto, sed nihil video, nisi minas, & inanes iactantias, pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reserare. sinunt malum proserpere, immo fouent dum non prohibent, quinetiam prohibentes ipsi prohibent. quid negligere cum possis perdere peruersos, aliud quam fouere? *error, cui non resistitur approbatur: & veritas, quæ non defenditur opprimitur.* Hi domi nium tyrannicum dęmonis in Christi Ecclesiam confirmant horum opera salus reipubl. proditur. ab his de communi interitu priuata lucra comparantur: quibus volupe est in vtramque aurem dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet: & venenum apostasiæ, idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum sacrilegorum, & quotidianarum contra tenellam ętatulam, contra fruges, & alimoniam mortalium, contra patriæ totiusque generis humani salutem, machinationũ, per totum paulatim Christi corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Ecclesia quam pessime mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus, si quid quam videmus, impunitate striges fieri deteriores & pedetentim plures pluresq; sibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius esse, quã quod assidue diabolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc sane verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium salutem conseruari non posse.* Deus ipse per Esaiam satis aperte Babylonijs insinuat, se regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, sed ab ea grauissimas pœnas exacturum. [Venient (*inquit*) tibi (*Babylon*)

A hęc duo subito in die vna sterilitas, & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorũ, & propter duritiam incantatorum tuorũ vehementem. Sapientia tua, & scientia tua hęc decepit te, veniet super te malum & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare. Ista cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si forte quid prosit B tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te augures cęli, &c.] c. 47. v. 9. 10. 11. Confirmat B. Io. Chrysost. deplorans, quod ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars seruetur, & omnes fere sint æternę mortis periculo expositi: hęc Dei iram semper quidem prouocasse, se nunc multo magis, post tot tam ingentis beneuolentię, ac miserationis tam insignis indicia, postquam ille filium redemptioni C nostrę impendit. Lege illum homil. 10. in c. 3. epist. 1. ad Thimot. sub fin. Quid ergo fas sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinariorum defensores, & in Scabinatus, Consulum, Fiscalium, Parlamentorum, & in ipsa Principũ sacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos, & priora sęcula reuoluerent: statim deprehenderent, nulli vnquam Principi Reipub. Prouincię maleficia exitio non fuisse: quorum exem-D pla quędam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

Dixi tertio *hanc sententiam esse ipsis assertoribus valde periculosam*, probatur.

Primo quia, vt ex dictis Esaię verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi consciscunt, qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiarijs, ad diuinam iniuriam, & patrię perni-E ciem, & Ecclesię Catholicę pestem, adeo sedulam atque fidelem operam nauant, & Satanę regnum propagant, & Antichristi sunt metatores.

Secundo, quia dum non credunt assertioni Theologorum (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit: item quantum, vel quale, iudicare) nec stant Pontificum declarationi, aut communiori Ecclesię iudicio, sibi nequiter, et incaute fidũt pruden-

dentiæ sapientiæque: & præter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponunt in eos latæ. Qui Inquisitores in hæreticorum inuestigatione, & punitione impediunt.

Tertio, quia non immerito, se faciunt multorum criminum suspectos: in primis quod non sint alieni à crimine quod defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet. & de VViero testatur Cresperus, disc. 3. & docuere Leloyher. Richeaumus; & alij complures, & possem ipse quorundam nomina referre. Item quod causa negandi sit atheismus, eo quod non credant esse dæmones, vel quia non bene sentiunt, de diuina prouidentia, quam putant sinere, innoxios à dæmone infamari, repræsentari, & tandem supplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonē non posse corpora localiter transferre, nec tempestates ciere, nec morbos hominibus immittere, quæ contra fidem sunt, quia S.S. repugnat, vt docui lib. 2. Disquisit. quæst. 11. 12. & 16. & libro 3. quæst. 4. sect. 2. & quia sentiunt aliter quam Ecclesia. Nam caput Ecclesiæ, & (vt sic dicam) eius lingua seu os, est Pontifex Romanus Pōtificum vero Romanorum multi post d. cap. Episcopi adhortati sunt Inquisitores, vt contra striges, seu Lamias, sedulo, & seueriter procedant, & pestem hanc exterminent; & harum crimina, se non pro illusionibus, sed pro veris, ac nefandis excessibus habere manifeste profitentur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentij VI. ad Inquisitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquisitorem Cremonensem, Hadriani VI. ad Inquisitores Lombardię, & Clementis VII. ad Episcopum Bolensem, de strigibus Mirandulanis; quas bullas referunt, & scriptis suis inserunt Sprenger. in princ. mallei malefic. Spineus, quæst. de strigibus cap. 15. & Apolog. 1. capite 11. & integras ponit Pet. Binsfeldius, libro de confess. malefic. edit. vltima. Sic etiam sentiunt cuncta tribunalia Ecclesiastica Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sic semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruarunt: ergo hic est sensus, hoc iudicium Ecclesiæ; à quo dissentire non est cordis sincere Catholici, sed heresim sapit. Mihi quidē, qui Ecclesiam non audiūt aliquid definientem, pro Ethnicis sunt, & profa-

A nis 4. tales si à malitia, certe nequeunt excusari à stupore, ac stolida temeritate, ac præsumptione. Non à stupore & stoliditate; quia negāt posse fieri, quę recta Philosophia, & Theologia fieri posse conuincit (vt ostensum libr. 2. & 3.) Et quia negant facta, quæ vbique, & omnes fere se fieri vidisse, & esse expertos, homines fide dignissimi contestantur: quod sapientum iudicio desipere, ac insanire est: quia nihil velle credere, nisi quod proprijs ocu-

B lis adspexeris, signum est stoliditatis, vel proteruæ obstinationis; quæ qualis ipsa est, cæteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis est corde, qui cito credit, sed cordis nullius, & frontis ferreæ, qui communi virorum proborum, & sapientium assertioni non credit. Nec à præsumptione queunt excusari; quia ipsi ius vsurpant definiendi, an aliquid sit hęreticum, necne; quod non ad Iuristas, sed ad Theologos; non ad Parlamenta sub-

C sellia laicorum, sed ad Episcoporum conuentus, & Synodos pertinet: immò præferunt suam sententiam sententiæ Inquisitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cum isti censeant non esse illusoria, quæ striges confitentur: nostri aduersarij VVierani contendunt, deceptiones esse, & pro illusionibus habenda. Plane vltra crepidam sutores: & perinde faciunt, ac si lictores, & alij iudicum exsecutores, iudici dicerent eum male iu-

D dicasse, & se sententiæ opponerent. Nam in causa hereseos Iudices laici reuere tamtū sunt executores sentētiæ, per Ecclesiasticos iudices latæ. Quādo n. Ecclesia definiuit, v.g. qui negat transsubstantiationem panis in veram carnem, & sanguinem IESV CHRISTI in Eucharistia, hæreticus est, & pœnis hæreticorum plectendus. Tū iudex sæcularis tantū cognoscit, de facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare, partes iudicis sæcula-

E ris non sunt aliæ quam exsequi in hoc homine, quod Ecclesiæ decreto statutum: & tenetur credere, talem vere hęreticum esse. Sic quādo Ecclesia definit striges nostras, vt vere criminosas puniēdas; non licet laico magistratui, hanc sententiā eludere, dicendo, hanc, quæ fatetur, delusam: sed rite confitentem debet condemnare. Nec etiā effugiunt notā temeritatis, tum iisdē ex causis; tum quia, cum audi iuri-

stæ,

stæ, vel medici sint, tamen audent sibi arrogare declarationem determinationis conciliorum circa fidem; quæ auctoritas non competit nisi Prælatis Ecclesiarum, idque de consilio Theologorum; quibus Prælatis solis concessa facultas canones, fidei condendi. Aduersarij vero contendunt d. canonem Episcopi pertinere, ad striges nostras, & ideo illo Canone decidi, has deludi: Pontifices autem, quos nominaui declarāt illas non deludi, nam Iubent Inquisitoribus, vt in striges, tamquā verorum criminum, reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Episcopi antiquāt, nec vllus, eum Decreto tollendum iudicat: ergo satis declarant, se censuisse, nihil hunc canonem, ad striges pertinere, alioquin eum abrogassent. Eodem modo eum intelligunt. Inquisitores fidei, qui semper, ex doctissimorum Theologorum, & Canonistarum numero deliguntur. Nonne temerarium, est contra hos omnes, suo iudicio, in re tam graui, & adeo periculosa sibi, & reip. niti?

Vltimam denique conclusionis nostrę partem; *videlicet sententiam aduersariorum nec veritati, nec rectæ rationi, esse cōsentaneam*; probo quia veritati consentaneum, esse nequit, quod iudicio Ecclesiæ, & Pōtificum declarationi repugnat, vt facit sententia aduersariorum. Nā Ecclesia est columna veritatis, & Pontifex Romanus est lingua seu os Ecclesiæ, cui est promissum à veritate, *Non deficiet fides tua.* Quod vero veritati consentaneū non est, id rectæ rationi nequit esse consentaneum. Præterea, ex ipsis sectæ illarum Dianarum circumstantijs; non prorsus excæcatis; statim apparet, quam diuersa fuerit illarum secta, à nostrarum strigū secta. 1. illę credebant plures esse DEOS, Dianam, Herodiadem, &c. nostrę striges non nesciunt se Diabolum venerari, & ei debitum, vni DEO se honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorsus impossibilia, vt equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi, & cū Diana Dea, quæ nulla est, nostræ nihil ferme confitentur, nisi quod, citra miraculum, sit possibile. Si dicas Seuer. Sulpitius, lib. 1. de vita D. Martini, scribit, ei vmbram terram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuisse: sic ergo Herodias inde prodire. Respon. non recte id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falsi cultus destructionem: si vero inde Herodias prodijsset (quam illæ misellæ credebant esse veram Herodiadem) id foret ad falsi cultus confirmationem, quod Deus nunquam permitteret. 3. illæ credebant, quod cum Diana proficiscerentur: nostræ quod cū suo magistello, seu martinetto dæmone: in quo illæ fallebantur, nostræ non falluntur. 4. illę omnes putabant aliquid veri Numinis, & diuinitatis inesse creaturæ (nam in hac re disertè canonis decisio fundatur, dum ait; *quia huiusmodi mulieres aliquid Numinis, et diuinitatis extra vnum Deū arbitrantur*) nostræ striges, vix vllæ hac ignoratione, vel errore ducuntur. 5. nostræ expresse renunciant Deo, & professioni fidei, quam in baptismo ediderunt, offerunt dæmoni asseruatam eucharistiā: conculcant cruces, & alia multa faciunt & sacrilegia; quorum nihil illis alijs mulierculis impingitur. 6. misceri se carnaliter, cum dæmonibus fatentur: quod non aliæ. 7. nostræ conficiunt, & vtuntur maleficia; pecudes; hominesque, præsertim infantulos, necāt; & fruges procellis perdunt, quorum nihil, de alijs illis legitur. 8. nostræ conspirant cum Satana in humani generis perniciem: qua de re nihil est in d. cap. Episcopi. 9. nostrę baculo, vel olla, vel quo alio vtēsili inter tibias sumpto, per aerem vehuntur, & interdum pedib. iter conficiunt in itu ad conuentum, & reditu domum; secus ac illæ, quæ tantum super bestias, se dicebāt omnes equitare, has & similes alias differentias facile quilibet colliget, ex confessione illarum, in d. cap. Episcopi, & nostrarum strigum in actis iudiciarijs, vnde appareat sine iusta ratione aduersarios ad nostras d. c. porrigere. 10. argumentatur Bernard. Comens. in Lucerna inquisitorum c 4. tempore Conc. Ancyrani secta strigum, videtur nōdum nata fuisse; ac forrassis nec Gratiani tempore, qui anno demū. 1150. vel circiter. (Sic glos. c. cum post appellationem § forma vero. 2. qu. 6.) decretum compillauit. Nam prædicta secta strigum videtur pullulare cępisse, paulo plus quā à centum quinquaginta annis, vt ex Iaquerio, & antiquis Inquisitorum processibus apparet: idem asserit eo loco Franc. Pegna,

Pegna, in addition. Sane vetustiorem Ia- A
querio de strigibus in terminis, ac clare loquentem haud scio, an alium inuenias: ille autem nondum centumquinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto, capit. Episcopi, de tam diuersis, & tam diu post secuturis hæreticis egisset? nam easdem non esse illas mulierculas cum nostris; sed in multis multum discrepantes, iam ostensum.

Vnde etiam fit manifestum, veritati, ac rationi consentaneam esse sententiam B
contrariam eorum, qui d.c. Episcopi, volunt non pertinere, ad eas de quibus nũc agimus striges: quæ est plane communis Catholicorum sententia, imprimis eorũ quos citaui, Pontificum Romanorum, *Innocentij, Hadriani, Iulij & Clementis*; & Episcoporum, vel Cardinalium, Turrecrematæ in d. capit. Episcopi Alphons. Tostati, in Matth. capit. 4. quæst. 47. Simancæ Episcop. Zamorensis Catholich. institut. titul. 27. & fidei Catholi- C
cæ inquisitorum, Iquerij flag. Fascin. Sprengeri Mallei malefic. part. 2. Mideri in Præceptorio præcept. 1. cap. 11. qu. 4. Bernard. Comens. in Lucern. Inquisitor. & magistrorũ sacri Palatij, Siluestri Prieratis, de strimag. lib. 1. cap. 14. & lib. 2. capit. 1. & 4. Spinei, de strigibus cap. 1. cum seqq. & aliorum grauissimorum, tam Iurisconsultorum, quam Theologorum si non omnium, certe tot, ac tantorum, vt eorum comparatione aduersarij merito D
nulli censeantur, nonnullos nominabo.

Sic Ioan. Grassus consil. de strigibus.) Augustin. Botta de Sauilinno, de eadem rẽ alio consc. Bernard. Basinus relect. de artib. Magic. proposition. 9. Paulus Grilland. de sortileg. q. 7 & post accuratam disputationem Arnoldus Albertinus, de agnoscendis assertionibus hæret. quæst. 24. à num. 13. maxime num. 24. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregie ipsemet respondet. Franc. Pe- E
gna commenta. 68. in directorium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambrosium, de Vignate tract. de hæresi. quæst. 12. vbi etiam accurrate ostendit Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni non standum: Marquardus, de Susanis tract. de Iudeis, & alijs infidelibus cap. 13. num. 28. Ioan. Maior. in 2. cap. 14. quæst. 3. Bartol. Sibyllanus. 3. Decad. Mirabilium, cap. 7. quæst. 4. Franc. Victoria relect. de Magia quæst. 7. Alfon. à Castro lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 16. Sixtus Senens. lib. 1. bibliothe. Sanct. annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirens. de confession. malefic. in solutione argument. ad primum mihi fol. 347. Mikhaelius in Pneumalog. & Frãc. Picus lib. 3. dialog. strix & omnes quos citaui superius hac sectio. 16. lit. VV.

Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum.

Ad 1. dico quædam, esse similia mulierculis illis, cum nostris strigibus; sed in præcipuis, maxime, quæ sunt fundamenta, & bases, dicti capit. Episcopi, discrepare, immo nec in his, quæ ponit argumentum conueniunt, nam nostræ non tantũ noctu, vt illæ, sed etiam interdiu vadunt, ad cursum, nec vmquam cum Diana, vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi, nec semper equitant, nec Dianę, vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant pręsidem conuentus esse Satanam v. supr. versic. vltimam denique. Ideo hic non procedit argum. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniũt nostris strigibus, nec dispositio, quia nostræ non credunt totum, quod illæ assere bant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non vero credulitas, quod à dęmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione infidelium, vt dicti auctores optime ostendunt, maxime Albertin. d. loco num. 25. & ex hac extensione magnum contra philosophiam sacram, prophanamque absurdum sequeretur, vt doctum abunde. Nauarri auctoritati iam respondi, cum aliter intelligendum, vide lib. 2. q. 6. lit. A.

In 2 Obiectione supponitur minor falsa: nam falsum esse ostendi nostras striges credere similia his, quæ in d. cap. Episcopi damnantur.

Ad 3. Quoque resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confessionibus suis dicere, se alijs videri tales, ipsæ autem sciunt, se transformatas non esse. Quod si rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dęmone, quo ad hoc punctũ, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc cap. Episcopi, Illas, vt hære-

hæreticas debere damnari: vt recte censent Ambrosius, de Vignate, Albertinus, Pegna, & alij.

Ad 4. Resp. primo incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quæ illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præsentiam Herodiadis, aut Dianæ: nostræ vero circa sui demonis, tam vectoris, quā incubi, & Præsidis, in conuentu, non decipiuntur: sciunt n. ipsummet esse. Plereque etiam norunt discernere, quando id vigilantibus vere, & quando somniantibus, per imaginationem contingat. Deniq; notant loca personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus sui tam noxij, quam innoxij, in testimonijs conueniunt: quod delusionē omnem excludere satis vbertim ostensū. Nostræ quoque quoad transformationē, non credunt, se cum hominibus veris rē habere, sed cum dæmonibus in corpore formato, vel assumpto. Item sciunt distinguere, vel inter veros homines, qui choræis intersunt, & inter demones, illis permixtos. Ideo possumus negare Burchardum, de strigibus nostris loqui; quarum secta diu post adhuc ignota mansit. Secūdo dubium est quo pacto Burchar. accipiat illud; *necessario*. Nam si de necessitate absoluta, vt velint nolint cogantur, eo in bestijs aduolare; perspicuum, est eum de nostris non agere; quæ si nolint, eo nō deuehūtur, sed domi manent, sed postea pœnam aliquam absentiæ luunt. Si vero intelligit necessitatem conditionatam, v. g. debēt ire, si nolint affligi: male id adscribit infidelitati, nam res ita, se habet de facto. Si capit de necessitate morali, v. g. quod putent, se peccare non eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet, ad nostras, quæ sciunt se peccare eundo, nō vero remanendo. Et sane toto illo capite nihil proponit Burchardus, has sētire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iā à nobis demonstrata. Nec mirum hac in re illū errasse; qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odijque, vt ostensum, lib. 2. & 3.

Ad 5. argum. ex resp. ad 4. patet solutio.

Habent aduersarij plenam (nisi fallor) d. c. Episcopi, explicationem quam velim, eos perpendere, sine proteruia, aut

A peruicacia; quæ faciunt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc possunt, ad hæredes trasmitti, nec legi, nec retineri, sed sunt igni tradendi; Vt iure antiquo cautum, & in primitiua Ecclesia obseruari solitum, & B hoc renouatum edicti Pii IV. & Clementis VIII. Pontifice in regg. quas præfixerunt Indici, libr. prohibit. Reg. 9. Intellige præterquam, ab illis, quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum Pontificis Maxim. auctoritate fuerit concessa. Solis Pontificibus reseruatum est, hanc licentiam largiri, & quibus, ipsi hoc permiserunt; vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissarijs, pro tempore existentibus. C Episcopis, vero, eo solo, quod Episcopi sunt hæc licentia legendi libros prohibitos, non competit; vt docet Penna; & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis diserte responsum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria comburendi; sed potius deferend. ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus Bullæ cœnæ Domini; D & ab alijs impensa absolutio, nulla est, & inualida, sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæresi suspecti; si libri sint ab alijs compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plene conuincerentur, & damnari possent vt hæretici magi; si tamen faterentur à se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent; quod eos ab hæresis crimine tuere- E tur. vide de hac re bene loquentem Siman. in prax. à num. 4. tit. 39.

Idem, quod inquisitoribus fidei, quo ad librorum horum vsum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non vero DD. quia doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etsi in multis locis periculose Parochi, & DD. Hoc ius sibi vsurpent.

l. cetera D. fam. herci. l. math. C. de ep. audien.
Acto. 19. v. 19. cū seq. et D. aug. testatur in ps. LXI. in fi. Damian. de Barlaam & Ios. c. 32.
Eymeric. c. 43 n. 1. & Penna ibi in cō. litt. C.
Iul. 3. in bulla, cū meditatio cordis. Add. direc. inquisit. pa 2. c. 4. Cōment. 3 fol. 91.
Hæc omnia fuse docet post Sim. Cāpeg. & Zanchinum Pena d. cōment.
Arch. Io. Andr. d. c. filij de hære in 6. Ro. sing. 32. Carer. de hæres num. 25.

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

Consuetudo multis locis, est maleficis ad mortem damnatis denegare viati cum corporis Dominici; quę consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam illis locis; vbi post sententiã statim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pri die sententia fertur, & postridie reus interficitur etiam consuetudinem hanc admittit. Nauarus. Sed omnino putarim, tũc reis præbendam communionẽ, nisi quid aliud obstet: nempe dummodo Catholici sint, & vere peniteant, probatur hæc sententia iure Pontificio, & ciuili, & DD. auctoritate. probatur & ratione, quia consulendum, eius animæ, cuius corpus traditur, ad mortem: neque hoc est, dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus, eum inuisere, pro quo mori dignatus, fuit in cruce.

lib. 5. Cõsil. 16. ca. quæsitũ. 13. q. 2. c. super eo. de heret. in 6. Motu propr. Pij V. super hoc edito. Sãctione Crimin. Carolo V. art. 79. Gloss. & DD. in Cle. 1. de pœn. Turrecr. in d. c. quæsitum. Aufrer. de potest. Eccles. super laic. Iul. Clar. d. q. 99. n. 3. v. Binsf. mẽbr. 2. dub. 5. multosal legãtem. d. cõs. 16. Manual. c. 25.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus, non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro vt optime docet Nauarrus. & vt tantum temporis inter supplicium, & communem intercedat, vt species sacramentales, sint verisimiliter consumptæ, ad quod non dubito, cum Nauarro quatuor horas sufficere, confessio Sacramentalis nunquam reo, ne immediate quidem ante mortem, deneganda: contra vnctio extrema reis numquã concedenda. Semper autem cauendum, ne post Eucharistiam, vel confessionem quilibet reum inuisat, & inebrietur, vel alia fiant piam mortem, & seriam pœnitentiam impedientia: qua in re hic in Belgio, & Germania superiore multum, & frequenter peccatur.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum.

Nau. nu. 23. Clar. d num. 3. Comes. t. 3. c. 14. nu. 8. Clar. §. vlt. qu. 100. n. 1. Gomes. d. to. 1. c. 1. num. 80.

Sequenda in hoc regionis cõsuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ suntinterfecti. Quoad alios, qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primo huius (vt & heresis) excepti criminis naturam esse, vt morte non finiatur, sed contra mortuũ procedi in eo possit; & in locis, vbi bona confiscantur, potest etiam post mortem agi, ad bonorum confiscationem; sed vbi talis consuetudo nõ est, saltem ad memoriæ damnationem; & corpus sepultũ condemnatum, posset exhumari, & ossa comburi. Qui durante reatu sibi mortem consciuerunt; ij non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura, sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias contrariã, sententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire, illud suspendendo, vel cremando, quia crimina, & eorum, pœna morte extinguuntur, *Respondeo* hanc rationem locum nõ non habere, quando moriendo nouum crimen committitur, & ipsa mors crimẽ est: crimine enim nec crimen, nec criminis, pęna potest extingui. Hæc me causa impellit, vt à communi sententia, recedã. Deinde plerique censuerunt, & optime; in atrocioribus criminibus, rectius æquius esse adhuc cadauera puniri, cum grauissimo cum scelere, se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere, & consuetudo fere generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum necessarium exemplum. Eos autem consanguineos, & amicos, quis reis in carcere venenum vel laqueos, vel cultros suppeditant; vt violentas, sibi manus inferãt ad ignominiam euitandam, in quos merito DD. inuehuntur, non dubito teneri lege Cornelia de Sicarijs.

Gom. sup. et Clarus q. 51. nu. 14. Simanc. in prax. tit. 62. & tit. 56. c. placuit 23. qu. 5. & ibi gl. & DD. Vide Clarum d. §. fi. q. 51. n. 15. & Gomez. sup. nu. 71. & Menoc. de arb. iud. cas. 85. Late hæc ostẽdunt post igneum Francisc. Marcum, & alios ipsi Com. & Clarus locis ciatis Cou. li. 2. resol. c. 1. Simanc. d. tit. 62. Mars. sing. 150. Menoc. d. cas. 285. d. ca. placuit et c. 10. part. de sepult. Alberic. Angl. & aliquibus ... §. quoties D. de in ... neque hac in re prax. contrariam proferũt. DD. supe citat. se omnes volunt vnanimiter quoad ora iura seruari.

Si vero, non vi sibi illata, sed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam; in his ego prorsus sequerer communem illam sententiam; adeo vt si in talem, non legitissime confessum aut conuictum, iudex sæuiens, eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ; peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti possit. Poterit tamen iudex sinere corpus sepeliri, cum protestatione, & litem cœptam contra mortuum prosequi citatis, ad defensionem, ijs quorum interest; vt in hæresis crimine seruatur. Sed quot annorũ spacio currit lus contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem, non

Aegid. Bellamera. decis. 677. & 678. cum

non posse agi, post annum quadragesimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi posse, iuxta ius Canonicum; sed ciuile videtur quinquennij tantum spacium exigere; cui in foro ciuili standum.

seq. Alberti rubr. de hæ. Sim. d ti. 6. Brunus de hær. li. 5. c. 17. Sim. sup. nu. 7. ex c. vlt. de præsc. in 6. li. 2. C. de apo. & ita glos. in li. Manich. in verb. subire C. de hær. et est com. teste Comes. supr. num. 81. quē sequitur Cla. d. nu. 14.

APPENDIX I. ad liber V.

His addam, quæ ad me V. CL. Petrus Oranus scripsit 5. Kal. Decemb. 1599. & adiungam, ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ solius Parisiensis Curiæ iudicatis non immerito præferantur: quamquā nec Dureno (cuius in scholis, quam in subsellis, maior laus) satis credam hoc Parlamenti illius constans, esse iudicium, sed fors illū arresta aliqua decepere; quæ alijs ipsi non notis, fundamentis innitebantur. Oranrij verba sunt.

In Magicarum Disquisitionum Tomo primo, aduersus Alciatum nostrum, strenue decertasti depulsioneq; plena, atque solida, errorem notasti, & confutasti, demiror doctissimum Alciatum non tātum in Parergis, verum etiam in Recitationibus, ad Decretales Pontificum, in eo errore perstitisse, sic autem scribit.

In c. perniciosa. n. 56. de off. & potest ord. narii

In contingentia, facti vidi quamplurimum dubitari. Inquisitor pronūciauerat contra quandam mulierem, ac tradiderat Iudici sæculari, hic ad partis instantiam, vidit processum, in quo continebantur, quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria, & solum contra eam erant indicia quarumdam maleficarum, quæ dicebant, quod in quodam lusu nocturno cum dæmonibus viderant ipsam, mulierem ludentem, ac ducentem choreas, ipsa vero negauerat omnia, & fatebatur, se esse catholicam: fuit dictū, quod Iudex sæcularis, non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere, nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum nō esse hereticum, nec eius cognitionem, ad Inquisitorem spectare, neque enim est credendum, quod etiam ipsa vere fuis-

A set in lusu, nam quamuis credatur socijs criminis in tali delicto, attamen illud nō, est trahendum ad ea, quæ vere non vidētur, sed per illusionem dæmonum, præsertim, cum istæ participes criminis essent mulieres, quæ regulariter non admittūtur in causa sanguinis; hæc Alciatus.

Panorm. in c. 1. de sortil. per c. accusatus de hæret. in 6. c. Episcopi 26. q. 5. c. 3. de restam.

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, si quidem Pontifex Maxim. in accusatione etiam mulieres audiri rescripsit, non quaslibet, sed conscias,
B & participes eius criminis ac facinoris; & audiri, non tanquam accusatrices, sed tanquam testes. certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine comparatum, vsurpatum, atque receptum, vt eiusdem criminis, & facinoris socijs credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationem suam signauerint, & roborauerint.

in d. c. 3.

In l. repe. §. 1. de quæst. & in l. ul C de accus. & in ca. vl. 15. q. 5 lib. vlt. §. an aūt. C de bonis dorū qui ante sententiam, &c. Aemilia. de cla. 292.

Et quod traditur. Reum criminis non
C interrogari, de cōscientia aliorum; quod sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit: id intelligendum, est de confessis, non conuictis; hos enim aduersus conscios, socios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur: immo, & confessum interrogari in crimine læsæ Maiestatis in aperto est: tale autem crimen, est sortilegij, & magiæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenses sortilegas conuictas, nec confessas proscri-
D bendas, non damnandas capitis, vel ad rogum contendebant; ac ne quidem, si in flagranti crimine comprehensæ essent; sicque apud eos more maiorum vsurpatum: verum auctorante Principe iactatam consuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc. n. nec ius, admittit, altero contentum; vt vel confiteatur, vel conuicatur reus.

in l. d. Hadri. §. 1. de custodia reorū c. 1. de confessis. l. quis sētentiam. de pœn. li. 1. de Clem. c. 23. decl. 377. lib. 8. hist. Sueto. in vita Augu. c. 33.

Scio asperrimum, *crimen paricidium* (quod Seneca, & Quintilianus, *nefas*
E *vltimum*, vocant: eoque sensu in Regem adtentatum, *vltimum facinus*. Quintus Curtius appellat) non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum, etiam in conuictum, & manifesti paricidij Reum; nisi vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis; tamen nihilominus cōuictus, capitali pœna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens parri-

cidij pœna plecti, nisi confessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis, Reo aperuit, vt voluit Casaubonus; sed benigna interrogatione abnutiuum responsum elicere voluit; ne conuictus, non tamen confessus pœnam parricidij sustineret. tã horrendum facinus parricidij vix credidere patratum veteres; nisi si paricida se suo iudicio conuinceret.

in aquat. ad Suet. dict. c. 13.

Quod vero Alciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes, esse iudices, quod diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsę Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, sortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, spem in eos ac fiduciam posuerit, sacrificia, ac preces, eis obtulerit (quod vtique faciunt sortilegi, & venenarij) recte pro sua iurisdictione inquisitor inquirit, & ita post Oldradum, & Iasonem resoluit Conradus Brunus.

consil. 208. in l. huiusmodi de leg. 1. in tit. ad leg. Cornel. de Sicariis.

Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus, sic de sortilegis scribit: de aniculis horum, quæ volitare per aera, & nocturno tempore saltare, & choreas agere dicũtur, quæritur. Et solent plerique Quæstores in eas acerbius animaduertere: quam ius, & ratio postulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit, quædam esse quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluere, ac dimittere merito consueuit. Hæc ille.

lib. 5. rer. Iudicatarũ, tit. de malef. c. 12. edit. 2

In eandem sententiam ita quoque Petrus Erodius; nuper extitere apud Valenses, & Cenomanos vicinos nostrorum Andium, qui ex hoc maleficio dãmnati sunt, & quos in tormentis audio confessos, se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim initiari, cum Christianismum abiurare, & profiteri paganismum: deinde à tergo notari signis: postremo donari pulueribus, & medicamentis, quibus, & brutis, & hominibus officiant, itaque alios tale quid conficere, nonnullos vrinã sistere quosdam arceri à concubitu, an id effici possit, vt persuadere volũt hominibus intectis, videbimus prout, res incidet. durat in hodiernum diem hæc, seu magorum, seu sortilegorum perniciosa factio, nisi quod ea non amplius philosophorum, aut honestorum virorum sit, sed rusticorum, & idiotarum, quę res (inquit) vanitati vanitatem adiecit.

Idem alio loci à sanguine sortilegorũ, ex Ammiano Marcellino abstinendum contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nociua, multa insaniæ coniuncta, multa miseranda; & si hęc deliria humana aliquam pœnam merentur mitiorem, vult adhibendam; vt enim furiosus satis ipso furore puñitur, ita sortilegus vana indagine.

lib. 8. rerũ iudicatarũ tit. de malefi. c. 14. editione postrem. Nihil necesse, nã nõ probat quicamus sed Hippiã tãtũ agit, & cuius causã rei ignorat, cõtendit eam non fuisse.

In eundem errorem delatus Michael Montanus libro tertio, periculorum, seu, tentamentorum, Lipsius noster gustus, Auctor vero operis, *Essais* vocat, capite vndecimo, tit. des Boiteux. Curassem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria, sua haberet, à quo, si voles, legendum accipies.

Contra Matthæus Cognetus, Senator Regius, sortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanę inimicos omnimodo puniendos contendit, & dirius seueriusque in eos à Magistratu animaduertendum: quod & ipsum firmat doctissimus Theologus Claudius Espenceius; *magiam proscribere* (inquit) *sceptri magis est, quam styli*, & eo loci multa, de magis, præstigijs, & incantationibus.

en ses discours politiques c. 42.

in cõmentariis ad post rem Epist. D. Paul. ad Timoth. c. 3.

Quin etiam Francisc. Hotomanus in sortilegos animaduertendum consultus respondit. Et si forte non sit plene probatum delictum sortilegi, tamen sufficere publicam vocem, & famam in loco, vt possit quæstionibus subijci, quod omniũ impietatum, atque scelerum à Satana repertum scelus, & maxime abominãdum sit, propter expressam abiurationem, & renunciationem Christiane Religionis: deinde propter fidem & hominiũ, quod diabolo præstatur: & propter exitium, quod ista maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt: cuius rei causa leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant.

consil. 98.

in l. et si & in l. vlt. C. de malef.

Idem Hotomannus, in morbis curandis magam qua, de consulebatur nõ modo circulo, verum etiã certa, hac verborũ formula vsam fuisse refert, *d'ainsique Dieu*

consil. 99. num. 2.

Dieu a veu, & charitate à foy, & le pain n' a faim et l'a an n'a foif, & le feu n'a freid feu, en oyfisparte d'ic y dedans, quod magicum carmen (exorcismi formulam, impie Hotom.) Constitutionibus Imperatorum damnatum legimus, eos enim qui susurris, & carminibus istis vtuntur, quamquam pernegent, testibus tamen grauatos, eculeo dedendus, vngulisque sulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

d. cōs. 99. in l. nullus & in l. eorū. C. de malef.

B Quod vero Alciatus, Erodius, & alij; sortilegos ad sabbata proficisci, ferri per caminum, nigrum hominem, vel hircū adorare, tripudiare vna, atque vnguenta pulueres ve dari, quibus, aut transferantur, aut solo etiam flatu, alios tabe conficiant; deridicula, & insomnia esse putant, & ad sui dicti confirmationem, aduocant Decretum Patrum in Concilio Anczrano, solide abs te confutatum est, vt & hoc ipsum præstitit Sebastianus Michaelis C Theologiæ Doctor: neque adhibendam mage fidem Ioan. Baptistę Neapolitano, quam Apuleio Africano, vtrumq; enim fieri posse seipsa, & opinione, ideoque à particulari, ad vniuersale nullam, esse consequentiam.

in sua Pneum. in libelli eccl. ki. de magia. c. 26.

Ioannes de Vaux Stabulensis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) statos cō ditos dies; vbi nocte intempesta ad destinata loca sodalitas comparebat; quæ dæ D moni in forma hirci apparenti adorationes genibus submissis faciebat, ijsque in locis exstrui mensas epulis, & cibis bonis, beneque sapidis (neque enim inanes mē sas fuisse,) & primæ mensæ honoratiores vxoribus (quos *les braues hommes*, appellari referebat) accubuisse, primæ mensæ maiora subsellia, Belzebub, Astarot (hæc est Venus, & Ioannis ipsius succuba,) & Leuiatam occupasse secundis, & tertijs mensis interfuisse etiam plures E demones sine nomine, bibi ad sanitatem Belzebub, epulis exempta fumæ, mensisque remotis, in promiscuos concubitus, & amplexus rui, in recessu accipi à dæmone pulueres spargendos in aerea, ad fruges, vineas, & segetes inficiendas, & sparsis pulueribus ventorum turbines, & tempestates spurcissimas excitatas.

Non ignoro Senecam, hæc non probare, sic enim ille, *Apud nos in duodecim* A *tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantassit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus posse excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus, quorum nihil posse fieri tam palam est, vt huius, rei causa nullius philosophi Schola intranda sit:* sed hoc Senecæ dictum, vt erroneum conuicisti.

li. natu ralium. 4. cap. 7.

Florimundus, de Remundis refert apud Burdegalenses capitulum, generale, per sortilegos indici solere diebus Mercurij, & Veneris mensis cuiuslibet, ita enim confessos sortilegij criminis Reos. Sebastianus Michaelis in *Pneumalogia*, seu, *en son discours des Epirts, scholio septimo*, scribit, *les sorcieres estre transportez d'vn lieu en l'autre par Sathan pour le iour, & heures le Ieudy enuiron laminuict, auquel seulement ils sont transportez comme trestous ont conuenu, en cela & confesse. Peut estre*, (hanc rationem ille subijcit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & estre recognu au premier rang de la semaine. Car les Turcs celebrent le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chrestiens le Dimache, & quand à luy il s'est mis deuant tous puer auoir la premiere celebration.*

en son Antechri. c. 7. nu. 5.

Quod de Pasete, natura molli, sed magia omnes superante, ex Sudæ historicis refers, idipsum inter adagia sua Erasmus retulit, ad quem, cum quid emeret, & rei pretium venditori numerasset, nummus perpetuo redibat, idem carmine magico, conuiuium repente partibus omnibus instructū, ac sumptuosum exhibebat, quod statim si libuisset euanescebat: potuit cōuiuium fuisse verum non simulatū, fascinatum, & imaginarium; cuius rei fidem faciunt cōuiuia quibus adsidue Ioannes de Vaux interfuit, cuius confessio ab alijs quoque magicis, & sortilegis probata.

Tempore reuerendis. *Georgij Austraci Episcop. Leodicens* (bonæ memoriæ) magister Hugo Bourlettus chirurgus insignis, & a medicis laudatus, multū similia factitabat; vinaque extraria Roma, ex Hispania, & alijs ex locis reipsa in mensa omnibus demirantibus repræsentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horū actuū testes cōpertæ fidei, at illæ postea ad meliorem mentem reuersus, maleficijs abstinuit, & ex impio factus pius; quinque diebus singulis sacris operabatur. Reueren-

rendis. Cardinalis à Greosbeeck. eum in familiam suam recepit. obijt autem valde pie, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis; Constantinum Imperatorem ad Bassum Præfectum vrbi rescribentem, non vsum verbo, Coegisse: quod vero ais vsum verbo, deflexisse; ipse apud te dispice, anne, defixisse legendũ sit, ita enim Theodosianus Codex habet. defigere, sortilegorum verbum est; apud Ciceronem. Quæcumque Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, defixerit, (sic in melioribus Codicibus, & ita quoque Lãbinus) irrita infectaq; sunto. Plinius defigi diris deprecationibus, nemo non (inquit) metuit. Ouidius (abs te etiam laudatus) Deuouet absentes simulachraque cerea figit, & alibi; Sagaque Phœnicia defixit nomina cara. Quod ipsum non igno rauit Accursius noster in exemplo abs se posito, in figendo ceræ imaginem, & in glossis Philoxeni, defixiones Necromantiæ, leguntur.

in l. eorũ C. de malefic.

li. 7. de legibus. li. 8. Histori. c. 2.

Vnde apud Paulum I. C. minus recte legitur, Interficerent aut deficerent, legendum enim, vt enim, vt ex Codice, Vesontino Cuiacius noster restituit, defigerent: qui autem defixiones faciebant, curiosi, vocabantur, vnde apud Horatiũ, curiosus, pro malefico seu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius.

in l 6. in verbo nõ dubitauit. C de male. li. 5 sententiarum ad l. Corn. de sicar. §. 9. li. 10. obseruat. c. 22. & li. 27. ca. 17.

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane censeo, eius gesta, & stratagemata, non sub Carolo, sexto (vti scribis) sed sub Carolo septimo, contigerunt (cuius rei testes aduoca Paulum Aemilium. Monstreletum, Micquellum Girardum, & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinaram fortiter restituit; Angelos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngendum sacrandumque perduxit; illique, vt ratum firmumque Imperium more maiorum esset, effecit, Aurellanensem vrbem graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatæ à viragine, & virgine vrbis monimentum, ceterum dum in Compendij obsidione ex vrbe erupit, ab hostibus comprehensa, & Rothomagũ producta ad palum damnata, viua exusta est; non absque ęterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Franciâ profugere falso querebantur.

Admirandum sane est, quod de illa adfirmatur, pirum arborem, sub qua illa sedebat dum patris gregem minabat, ouesque ruri pascebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primo cęlesti voce monita est; neque cariem, neque vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grandineve, aut niue intingi.

Per Micquellum qui Aurelianæ vrbis ab Anglis obsidionẽ & Ioanna res gestas scripsit.

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum reperi, malũ sub qua maleficæ duxerant choreas, & saltatoriũ orbem versauerant, in quaque earum Aulœdus Tibicenve consederat, fęlicem ac frugiferam, factam infęlicem, ac infrugiferam, arborem vidi.

Redeo ad Ioannem, quam ab Angelis flammis feralibus quasi maleficam ambustam refers: an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populum. FERALIS PESTIS ABSVMAT?

Iacobus Reuardus, existimat per illa verba nihil aliud voluisse Constantinum, quam maleficos igne censumendos esse, se quia de Dijs manibus, quibus ferialia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideoque, ferali peste, potius quã igne, huiusmodi homines absumendos rescripserit? *quamquam (inquit) non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse. vnde apud Festum pestiferum fulgur, quo mors exiliumve significatur.*

In l. multi. C. de malef. lib. 5. variorum cap. 3.

Dionysius Gothofredus, ignis quoque supplicium intelligit, quod magi Dijs manibus consecrarentur: vt quemadmodum in ferialibus pecudes absumebantur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur, quos in carminibus suis inuocassent.

In notis ad dic. l. multi.

Ego vero, per hęc verba, *pestis feralis absumat,* intelligo maleficos, & præstigiatores bestijs obijciẽdos: quod ipsum Grecus interpres notauit, probarũt quoq; antiqui nostri iuris Interpretes, & maxime Odofredus; *magos* (ait) *feralis pestis absumat, quia sũt obijciẽdi feris bestijs lacerãdi.* sic quoq; notauit Cuiacius: *feralis* (inquit) *pestis absumat, i. bestijs obijciatur: & vt ego interpretor feralis pastus absumat.*

li. 60. basilikonti. 39. in d. l. multi.

in notis ad l. inuiti.

Mat-

Matthæus Coignetus vtitur hac interpretatione, *quella peste cruelle les puis esteindre, & consumer, & pour teles sorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royne Iesabel.*

d. cap. 42. Neronis tempore de Christianis tanquam sortilegis supplicium suptum legimus; & hi aut feris, aut canibus obijciebãtur, aut cruribus figebantur, aut flammabãtur, stãtibus ad palũ destinatis, vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix, aut vnguentũ in caput liquefiebat, ita vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sulcum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa;
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant.
Et latus medium sulcui deducit arenam.

(Ita legendum contendit Schaliger) non vero,

libr. 5. de emendatione temporũ c. de Roma sub Nerone incensa.

Et latum media sulcum deducit arena:

Hactenus Oranus.

In his, quod de Ioannæ æuo me monet amicus, verissimum, & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus alijs non video causam, cur sententiam mutem.

l. eorũ 4. C. de malef. Nam illud de Constantini rescripto *deflectendi*, voce vsum, non *cogendi*; verum est, nec facile hic admiserim correctionẽ illam, *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi, quos vidi, continẽt, *pudicos ad libidinem deflexisse animos*: tũ quia C. Theodosianus à Ioanne Tilio primum editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Harmenopolus, in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione, & exilio puniuntur*, tum quia *defixio magica*, deuotionis, & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta: nec satis Latine dicas, *animum defigi*, sed deflecti *in libidinem*.

l. 9 tit. 16 lib. 3. l. 6. Epit. tit. 10. φαρμάϰοις.

l. mult. 6. C. de malef. De *Ferali* flamma, cum scriberem, nulla mihi cogitatio fuit legis illius Constantini, cuius initium, *multi*, Sed, *ferales flammas*, funestas atque lethale nuncu-

A pabant. Vt Minucius, *ferialia ligna*, Symmachus, *ferialia commenta*; Saluianus, *peccatum feralissimum*; noster ille decus orchestræ, *ignem feralem, vatem feralem*; *locum feralem, saxum ferale, turbã feralem*; alij alia, quos olim laudaui; quæ vox à *Fera*; siue mortem siue Parcam, ita vocarunt. De Constantini tamen verbis, nondum mihi liquet quid ille per *pestem feralem*, potissimum supplicij vltimi indixerit, illud quidem quod adiungitur,

B fauet explicationi Græcorum; *quoniam naturæ peregrini sunt*, quasi dicat; quoniã alieni ab humanitate, ideo belluis cedeant. Sed ego, *ferale*, pro *ferino*, nondum reperi apud classicos scriptores, repugnat etiam syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac statarius. Ergo censeo potius, Constantinum eo loco duntaxat definiuisse, vt vltimo supplicio de medio tollantur quam pœnæ genus exprimere voluisse. Nec arbitror semper

C eadem morte damnatos. Facit Vlpianus, vt credam, libr. 7. de officio Proconsulis, sub titulo de Mathematicis, & vaticinatoribus; dum ait: *& vario puniti sunt ij, qui id exercuerunt, pro mensura scilicet, & consultationis.* Vt vides lacuna sub est, expleo; *& modo consultat.* quamquã Vlpianus de certo tam tum mathesis huius vetitæ genere id dicat, constat tamen non idem semper supplicium in alijs quoque generibus obtinuisse; vt nec in Christia-

D nos, qui non infrequentius à tyrannis exusti, quin & frequentius, quam feris obiecti. docent Tigillini tędæ, & Tertullianici, *Semaxij*. Cuperem doceri, Constantini tempore maleficos ferino pastu assumptos. nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis lib. 7. titul. de malefic. & Manichæis; inuenies à Diocletiano, & Maximiano eos addici, vt loquiuntur, *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodosiani legem,

E primam, quæ Iustinianæi tertia est: reperies haruspices, *concremandos*, ab ipso Constãtino ad Maximum rescribi. Quid ergo vetat quominus *feralem pestem* ita sumamus? Nam Accursij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis, non opinor fontica plane auctoritas: nec in Cuiacij verba iurarim libens, aut cuiuspiam alterius, hic quidem Ræuardo, & Gotofredo accedo procliuius, vt & Petr.

Aduersa in Herc. Furent. v. nu. 45.

Scio. l. vnic. C. de his qui par ferales angustias usurpari, sed quia funerea erat cuilei mansio mala, sic vocãtur.

In Mosaicarum, et Romanorũ legũ collatione quam Pithoeus ex m.s. edidit Harmeno. feralem pestem gen(us) dĩ pœnã interpretatur.

Fabro, qui idem asserit, Semestri. libro 2. cap. 7. Nam & apud Iul. Paulum, libro 5. sentent. cap. 23. quamuis magicæ artis cōscij iubeantur summo supplicio affici (hoc est bestijs obijci, vel in crucem agi) ipsi tamen Magi viui iubētur concremari. Sed res non tanti, vt plura putem verba commutanda.

Addam ex Gallicanarum Curiarum actis nonnulla, quæ nec in Francia quidem, Parlamenti Parisiensis illud iudiciū receptum passim, aut omni tempore, satis ostendant: describam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciarijs Episcopi Belluacensis, contra Iohannam Dueam vulgo vocatam, Iehanne la pucelle (*hæc acta exstant in Monasterio S. Victoris Canonicorum Regularium Parisijs) quæ fuse referunt, Bernard. du Girard in Annalibus Franciæ sub Carolo* VII *& Francis. Belleforestius in eiusdem Caroli* VII. *vita à fol. 345.*

Anno 1430. CVm prope Compendium potita esset hostium, Parisiensis Vniuersitas litteris publicis eam apud Henricum Angliæ regem accusauit sortilegij, & maleficij: causæ prætensæ fuere sequentes, quæ etsi falso prætexebantur, ostendunt tamē sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis. Promotor itaque fiscalis, quidam Guilhelmus de Estiuel'aut, vt in Actis, & in sententia Delegati Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet: vbi in articu. 4. dicitur arbor quędam fuisse apud Dompreum, vbi solitæ conuenire maleficæ, & misceri dæmonibus. *Que pres de Domprein y a vn grand, & vieux arbre, qu'on nōme l'Arbre charnime Fee de Bourlemont, et que apres de cest arbre y a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins espriis auecque lesquels se meslent de nuict les sorciers dansans & gambadans autour desdicts arbre, & fontaine.* Artic. 5. *que le susdicts arbre, & fontaines sont surnommez des Fees: Aussi luy demandoyent, si elle auoit cognoissance de ceux ou celles, qui certains iours de la sepmaine vont au Sabbat auec les Fees: Respondit, auoir ouy dire qu'on y alloit le Ieudy.* Artic. 6. *qu'elle alloit audict arbre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, à fin que estant lors seulle elle peut à son ayse danser, & caroler autour des lieux susdicts, ou elle faisoit plusieurs bouquets, & chapeaux des flurs & herbes plus soefues qu'elle trouuoit es enuirons, & encouronnoit ledit arbre en chantant certains vers, & disant quelques mots de sortilege: & y retournant l'endemain quoy que le soir elle y eust mis lesdicts chapelets, & guirlandes; si est ce qu'elle n'y trouuoit chose quelconque.* Artic. 7. *Qu'elle soulloit porter en son sein de la mandragore, esperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richesses, qu'en autres choses temporelles: comme si la mandragore auoit en soy telle efficace:* Articu. 19. *Auoir pris conseil des malins espriis, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit descouuerte certaine espee, qui estoit en l'Eglise de saincte Catherine du Fierbois* Articul. 20 *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dic quelques paroles sortileges sur son enseigne, & sur les guidons que portoyent les siens, disant que cela seruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes coniurations, à fin que par ce sort elle bien heurast leurs entreprises: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent ces drapeaux ainsi coniurez, ils ne pouroyent receuoir aucune deffaicte pars leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement à Compeigne lors qu'elle fust prise, de ce que le siens auoyent oublie d'aporter ses enseignes, & que pource elle estoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant d'arz defenduz, & soubs bon pretexte pretendēt authoriser leur peruersite, ont de coustume de consacrer les instrumens desquels ils s'aydent.* Articul. 36. *Que par quelque sort, & inuocation elle auoit faict paroistre quelque malings esprits au Roy, & Ducque de Baurbō pour les seduire.*) Propter hęc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioanna sortiariam fuisse, & maleficam, aperte docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione aliqua, sed vere à criminosis huiusmodi committi solita.

Sic vocatur in Bulla Calisti III. apud Belleforen. fol. 386. pag. 2. ibi. fol. 346. fol. 393.

Idem censuit Episcopus Ebroicensis in causa Guilhelmi Edelini, vt superius docui. Idem Inquisitio Auinionensis in causa plurimorum, quorum damnatio- li. 5. sect. 12.

nis

nis formulam suo loco exhibui paulo ante.

Idem est iudicium Parlamenti Burdegalensis, & fuit Consilij Atrebatẽsis, quo tempore adhuc Artesij ad Parisiensem curiam appellabant; vtriusque rei probationi clarissimæ sunt, quæ subiungam, Remundi, & Monstreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariss. Florimundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalensi, cuius libri hęc est Epithesis, & inscriptio, Antichrist. ca. 7. num. 5.

TOus ceux, qui ont laisse quelques marcques du temps, que l'Antichrist doit arriuer escriuent, que la sorcelerie sera lors espandue par tout, eust elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux siecle icy? les sellet tres de nostre Parcament en sonut toutes noircies. Il n'eny a pas assez pour les ouir. Noz Conciergeries en regorgent & ne se passe tour que noz iugemens n'en soyent ensangantez, & que nous ne reuenios tristes en noz maisons, espouuantez des choses hideuses, & effoyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyr si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'anee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin à remarquees dans sa Demonomanie; *voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommè Ieanne Bosdeau, adpellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Sallignac en Lymosin, qui l'auoit condamnee à la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee, & amenee à la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ. ou il fit auec vne verge de haus vn grande cerne, *marmotant quelques paroles, qu'illi soit dans vn liure noir. Sur quoy suruint, vn bouc grand, & cornu, tout noir, accompagne de deux femmes, & tout aussi tost vn homme habille en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italiẽ qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy fit faire le signe de la croix,* de la main gauche, *puis commanda à tous de le venir saluer. Ce qu'ils firent luy baisant le derier.*

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les autres alloyent allumer les leurs. Et lors qu'ils l'adroyent onietoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant de puis retrouuee au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouch l'ayant retiree part, la coucha dans le bois, & la cogneut charnellement, a quoy elle prennoit vn extreme deplaisir, souffoit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froi de que glace.

*T*ous les mercredis, & vendredis, *de chasque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elle s'estoit trouee vne infinite de fois, auec plus de soixante autres persones, tous lesquels portoyent, vne* chandelle noire, *qu'ils allumoyent a celle quelle bouc auoit entre ses cornes a laquelle il auoit donne le feu le tirant au dessoubs de sa queue. Apres cela tous se mettoyent en dance en rond, le dos tourne l'vn a l'autre. En ceste assemblee en disoit la messe a leur mode, tour nant le dos à l'autel. Celuy qui faisoit l'office; (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, esleuant vna tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'eleuation,* Maiystre, ayde nous. *On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire l'eau beniste le bouc pissoit dans vn trou à terre, & celuy faisoit l'office en arrousoit les assistans auec* vn asperges *noir.*

En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie: & chacun rendoit cõpte de ce qu'il auoit faict, les estats estoyent pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maledies auec charmes, faire per dre les fruicts de la terre & telles autres meschãcetez. ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueiliuse franchise, & naifuete: car poue vne femme rustique elle auoit bon esprit, persistant tousiours mesmes dãs le feu, auquel par arrest elle fust condẽnee. Beza, *n'estoit pas bien informe, lors qu'en sa chaire il taxa naugeres nostre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy, par ce disoit-il (& cecy tiens ie d'vn Gentilhome*

 me

me d'honeur, qui l'ouyt) que nous n'osions, condamner les sorcieres à la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.

Aliud ex libr. 2. Historiarum, de Enguerran de Monstrelet.

E*N ceste anee (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pais d'Artois, aduint vn terrible cas, et pitoyable, que l'onō moit* Vaudiosie, *ne sçay pourquoy, mais lō disoit que ce estoyent aucunes gens hommes, & femmes, qui de nuict se transpotoyent par virtu du diable des places, ou ils estoyent, & soudainement se trouuoyent eu aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es desers, la ou ils se trouuoyent en tres grand nombre hōmes, & femmes & trouuoyent illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyēt iamais le visage, & ce diable leurli soit ou disoit ses commandamens, & ordonnāces, & comment, & par quelle maniere ils le deuoyet adorer, & seruir, puis faisoit par chacum deux baiser son derriere, & puis il bailloit à chacum vn peu d'argent, & finablement leur administroit vins, & viādes en grand largesse, dont ils repaissoyent: & puis tout à coup chacun prenoit se chacune: & en ce point s'estaindroit lalumiere, & cognoissoyent l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soudainement, se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoyent partis premierement.*

Pour ceste folie furent prins, & emprisonnez plusieurs notables gens de la ditte Ville d'Arras, & autres moindre gēs femmes folieuses, & autres: & furent tellement gehinez, & si terriblement tormentez, que les vns confesserens le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est, & outre plus confesserēt auoir veu & cogneu en leur assomblee plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Baulliages, & de villes: voire tels selon commune renommee, que les examinateurs, & les Iuges leur nommoyent, & mettoyent en bouche, si que par force de peines, & de tormens ils les accusoyent; & disoyent que voiremēt il les y auoyēt veuz. Et les aucuns ainsi nommex, estoyent tantost apres prins, & emprisonnez, & mis a tortura, tant & si trenslonguement & par tant de fois que confesser le leur conuenoit,

A *& furent ceux-cy qui estoyent des moindres gens executez, & brulez inhumainement, aucums autres plus riches & plus puissans, se rachepterent par force d'argēt pour euiter les peines; & les hōtes que l'on leur fay soit. Et de tels y eust des plus grans qui furent preschez, & seduits pars les Examinateurs qui leur donnoyent à entendre & leur promettoyent s'ils confessoyent le cas, qu'ils ne perderoyent ne cors ne biēs. Tels y eust qui souffrirent en merueilleuse* B *patience, & constance les peines, & les tormens, mais ne voulerent rien confesser a leur preiudice trop pien donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux: qui les pouuoyent releuer, de leur peines, autres yeust qui se absenterent, & vuyderent du Pais, & prouuerent leur innocence, si qu'ilis demeurerent paisibiles. Et ne faict icy a taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusatiō fut vne chose controuuee par aucunes mauuaises personas, pour greuer, & distruire,* C *ou des honorer par ardeur de conuoitise aucunes notables persones, que ceux hayoyent de vieille haine: & que malicieusement ils firent prendre meschantes gens tout premierement, ausquels ils faisoyent par force de peine de tourmens, nomer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: lesquels ainsi accusez estoyent prins, & tormetez, comme dit est, qui fust polir voir au iugemet de toutes gens de* D *bien vne chose moult peruerse: & inhumaine augrand des honeur de ceux qui en furent notez, & au tresgrād per il des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient deshonnorer gens de bien: & à tant sin de ceste matiere.*

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Francis. Balduinus Atrebas. Comment. in tit. 18. lib. 4 Institu. Iustiniani, fol. 774. his verbis.

E *Sed quo grauius,*] & ab hominis ingenio magis alienum, est hoc malum, eo maior adhibenda, est cautio, ne quis eius, prætextu ab aduersarijs temere obruatur. Facile enim hic quiduis confingere potest ingeniosa simultas, vt & multitudinem credulam statim commoueat, & attonitos iudices irritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante

te annos sexaginta sensit infelix nostra patria, magno suo malo huiusce generis calumniet. Magna erat Valdensium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis prætextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita, vidit meras esse sycophantias, infelices reos liberauit, improbos sycophantas, cum iniquis iudicibus damnauit. Exstatque adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis Maij. anno. 1491.

Ita Franc. Balduinus, & fieri potest, vt in Attrebatensium iudicum processu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repererint: propter, quæ male iudicatum, rite vero prouocatum, sententiam emendantes, Patres Parisienses pronunciarint. Et ideo nō tam declararint Arresto suo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstionum timore, inania delusarum mentium esse (quæ declaratio temeritatis plenissima foret) quam Iudices illos, à quibus appellatum, improbe, & vi innocentiam oppressisse. De Vualdensium quidem secta quorum Albigenses, ex stirpe fruticarunt graues scriptores testantur, non immunem, à fascinariorum hæresi, & crimine pessimo illam fuisse, & nomen Gallicum fascinarijs commune confirmat. Sed Balduinus, ex Meiero, sumpserat, qui ex Monstreleto ferme verbotenus in hunc modum: Anno 1459.

Atrebati horrendum quid contigisse legimus.] Complures fuisse inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indicijs crematorum deprehensi; pars capti, & sæuissimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti. nonnulli solum verterunt, quidā vero adeo in pœnis constantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuisse referuntur quidam ex iudicibus adeo detestabiles, vt quosdam sibi inimicos indicari curauerint, tanquam conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuentibus, ex omni ordine statuq; mor-

A talium viros mulieresque inter fuisse, eosque ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adorasse, cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandataque iurasse. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos; inde exstincto omni lumine quemq; cū sibi proxime oblata promiscue cōcubuisse, siue ope diabolica in sua vnde exierant loca restitutos. *Nā semper ergo in hirco na.*

Hæc ille, arbitror in verbis vltimis negatiuā deesse, *non sine ope diaboli.* Sane ex

B Meiero patet nō opinionem conuelli de maleficiorum solitis sceleribus, sed iudicū istorum crudelitatem, & iniustitiam auaritiamq; damnari, atque hoc arresti Parisiensis esse fundamentū. Quæso nonne Pariense Parlamentum iniuste iudicasset nisi talium Iudicum, vel Tyrānorum potius decreta rescidisset? Nā de quæstione nostra, possintne perfici à Lamijs opera dęmonū ea, quæ solitæ sunt fateri? id nō à Iurisconsultis, sed à Theologi, nō à secu-

C laribus subsellijs, sed ab Ecclesiasticis Tribunalib. fuit decidendū. Habetis ea de re apud Io. Gersonē Paris. Cancellariū. almę Theologicæ Parisiorum facultatis articulos, eruditione, & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite, & aliud grauissimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta sup. sec. 4. indicio 2. Losei Gallidij qui librū in Lamiarum Patrocinium conscriptū, mille machinis conatus fuit in publicū pro-

D trudere, & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat, duxi pro antidoto Palinodiam eius adscribendam, cuius authenticum, & originale (vt vocant) exemplum, est penes pium, & honestissimum virum, I. V. Licent. Ioānem Baxium (cuius studium atque zelus contra nefariam hāc hæresim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum transsumptum fidi Notarij manu est huiusmodi.

E Ego *Cornelius Loseus Gallidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera, & falsa Magia*, sine scitu, & permissione superiorū huius loci, temere, & præsumptuose scriptos, à me communicatos, deinde ad imprimēdum Coloniam missos, in *Imperiali Monasterio S. Maximini prope Treuiros*, ex mandato Reuerend. ac Illustriss. Domini Nūcij Apostolici, Domini *Octauij Trica*

ricen-

ricensis Episcopi, arrestatus, atque detentus, cum certo sim informatus in supradictis libris, nec nō in Epistolis quibusdam meis, eadem de re ad clerum, & Senatū Treuirensem, aliosque clam missis ad impediendum executionem Iustitiæ, cōtra magos, & veneficas contineri multos articulos, qui non solum erronei sunt, & scandalosi, sed etiam suspecti de hæresi, crimenq; lęsæ Maiestatis sapiant, vtpote seditiosi, & temerarij, contra cōmunem Doctorum Theologorum sententiā, decisiones, ac bullas summorū Pontificum, contra praxim, & statuta legesq; magistratuum, ac iudiciorum, tum huius Archidiocesis Treuirensis, tum aliarum Prouinciarum, & Principatuum, idcirco eosdē articulos, prout ordine hic subnectuntur, reuoco, damno reijcio, & pro non dictis atque assertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reijcio ac improbo (quod sæpe scriptis verbisque pertinaciter apud multos asserui, quodq; tanquam huius disputationis meæ caput ac palmarium esse volui) nimirum phantasticam esse, & tamquam superstitionē vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum, & sagarum euectione siue translatione scribuntur, tum quod hereticam prauitatem prorsus subolear; tum quod seditionibus, hæc opinio admixta, proindeque læsæ Maiestatis crimen sapiat.

2. Nam (quod secundo loco reuoco) missis ad diuersos clam litteris, contra magistratum pertinaciter absque solidis rationibus diuulgaui, cursum magicum falsum esse, & imaginarium; asserendo insuper torturæ acerbitate miseras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura laniena sanguinem innoxium fundi, noua alchimia, ex humano sanguine aurum, & argentum elici.

3. Ex quibus, & id genus alijs, partim in vulgus, per priuata colloquia; partim diuersis ad vtrumque magistratum datis epistolis, superiores, ac Iudices apud subditos Tyrannidis notaui.

4 Et consequenter cum Reuerendissimus, & Illustrissimus Archiepiscopus, & Princeps Elector Treuir. non solum magos, & sagas in sua diœcesi supplicijs dignis affici sinat, sed etiam leges de ordine sumptibusque iudiciarijs maleficarum ediderit; inconsulta temeritate præfatum Electorem Treuirensem Tyrannidis tacite insimulaui.

5. Reuoco præterea, ac damno conclusiones hasce meas, nō esse maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempestates inducant, opera diaboli, & similia opera perpetrant, sed omnia esse somnia.

6. Adhæc magiam non dici maleficiū, nec magos maleficos, & locum *Exod. XXII.* (Maleficos Non Patieris Viuere) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum esse, nec existere posse inter dæmonem, & hominem.

8. Dæmones non assumere corpora.

9. Vitam *Hilario.* à *D. Hier.* scriptam non esse authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos posse tēpestates, pluuias grandinem, & c. ciere, & mera esse somnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus ad formam à materia separatam, posse videri ab homine.

13. Temerarium, esse adfirmare, quod quidquid dæmones possunt etiam magi possint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon superior inferiorem possit expellere, esse erroneam, & inferre iniuriam Christo. Luc. XI.

15. Pontifices in suis bullis non dicere, quod Magi, & Malefici talia opera (vt supradictum est) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dedisse facultatem inquirendi in maleficos, ne si contra fecisent, ficte magiæ insimularentur, quemadmodum antecessores eorum aliquot vere magiæ fuerunt insimulati.

Has oēs, & singulas assertiones, cum plurimis calūnijs, mendacijs, & sycophātijs, in magistratus tā seculares quā Ecclesiasticos, petulāter, & inuerecūde, falsoq; profusis, quibus scripta mea de magicis scatēt, expresse scienterq; condemno, reuoco, atque reijcio veniam de commissis à Deo, & superioribus obnixe petens, & sancte promittens, quod imposterū nihil horum docebo, promulgabo, defendam vel asserā, nec verbo, nec scriptis, per me, vel alios, quocumque locorum me venire, contigerit. Si contra fecero, subijcio me,

me, exinde prout ex nunc omnibus pœnis iuris contra relapsos hæreticos, refractarios, seditiosos, reos læsæ Maiestatis: iniuriosos sycophantas publice conuictos, necnon & in periuros statutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiscopi Treuirensis, quam aliorũ quorumcunque magistratuum, sub quibus me degere contigerit, quique de meo relapsu, & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meã præfatorum articulorum reuocationem propria manu subscripsi, in præsentia notarij & testium.

Sic subscriptum.

Cornelius Looseus Callidius.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hæc *in Imperiali Monasterijs S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stuba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendissimo, Reuerendis, Venerabilibus, & eximijs Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Episcopo Azotensi, Reuerendissimi Archiepiscopi Treuir. Domini nostri clementiss. in spiritualibus Ricario generali, & *Reinero* dicti Monasterij Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I. V. L. Curiæ Ecclesiasticæ Treuir. Officiali, *Georgio Helfensterio* SS. Theolog. Doct. A Ecclesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuir, Decano, & *Ioanne Golmano* I. V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Canonico, & curiæ Treuir. sigillifero, &c. *sub anno Domini 1592. more Treuir. die Lunæ 15. mensis Martij* in præsentia mei Notarij infrascripti, & honestorum *Nicolai Dolert*, & *Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis respectiue secretarij, & scribæ, testium, adhoc specialiter vocatorum, & rogatorum.

B *Subscriptum.*

Adamus Hac Tectonius, Notarius.

Et inferius.

Collatum cum suo originali repertum concordari, per me infrascriptum Secretarium oppidi Antuerpiensis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: postea tamen iterum Bruxellæ vice pastorem agens in Ecclesia S. Mariæ de Capella accusatus fuit de relapsu, & post diuturnum C carcerem dimissus, & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accusationem, denuo suspectus, morte præreptus, euasit, sed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Physiologiæ, & Theologiæ solidæ, non satis gnaros stoliditatis huius reliquit sectatores. Qui vtinam saperent: & quam temerarium atq; noxium sit, Ecclesiæ iudicio, vnius V vieri hæretici deliria præferre, tandem serio D intelligerent.

F I N I S.

MARTINI DEL RIO, SOCIETATIS IESV, &c.

APPENDIX II.

SEV RESPONSIO AD QVAESITA cuiusdam Serenissimi Principis.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA Striges, seu veneficos.

LECTORI S.

Cum anno 1602. casu occurrente, variæ in Principis Serenissimi supremo consilio quęstiones emersissent circa Veneficij probationem, & quæstiones: petita fuere variarum Academiarum Consilia, ad me quoque scriptum eadem de re. postquam responderam, missa mihi apographa eorum, quæ ab alijs rescripta fuerant. Quibus lectis censui paulò fusius rem totam, quæ Disquisitionum Magicarum mearum libro 5. multum lucis adlatura, de nouo examinandam, & accuratius sententiam meā, qua explicandam, qua confirmandam. Fruere, Lector, & Vale.

QVAESTIO I.

An denunciatio plurium per se sit iudicium sufficiens ad torturam, absque alijs indicijs, aut adminiculis.

Affirmatiuā tenui de complicium denunciatione (nam quoad denunciationes virorum aliàs proborum, qui participes criminis non sunt dubitari nec solet, nec debet.) de plurium inquam denunciatione complicum idem tenui lib. 5. Disquisit. Magicar. sect. 3. §. ad torturam. Sed quia nonnulli non recte mentem meam assecuti fuerint operepretium fuerit eā hoc loco paulò accuratius explicare, ne quis fallatur eorum, quibus tāti mea, vt legere non dedignantur. Hac de re, quæ discutitur, scripseram olim d. sect. 3. à vers. Secundum indicium est nominatio Socij, paulò vlterius, vsque ad vers. Quartum indicium est, pro instituta breuitate satis multa; pro desiderio, & capacitate lectorum, non satis forte dilucide quædam.

Explicatio sententiæ meæ.

Cr loci Disquisitionum Magic.

Non volui d. vers. ad torturam, differere de plurium complicum denunciationibus socios criminis nominantium; (quia de efficacia nominationis plurium censebam meritò dubitari non debere) sed duntaxat, volui decidere quæstionē de vnius complicis nominatione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videbam extrema hic periculosa: nam hinc quidā immane multum illi tribuūt, quo cum idcirco sententiam refutaui, *vers. Putant quidem* DD. Inde vero alij nimis multum detrahunt vnius complicis.

cis nominantis testimonio: cum tamen fieri queat, & soleat vt vnius nominantis denũciatio in nostro crimine talis sit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circũstantijs, meritò sibi persuadeat reum vehementer vrgeri, & propter summam di cti verisimilitudinem, cum verè inculpari: idcirco media tutiore incessi via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias secutus quædam collegi indicia, quibus concurrentibus, ex vnius complicis alios nominatis denunciatione Iudex tuta conscientia (qui scopus est libri illius quinti) possit nominatum quæstioni admouere. Hac autem in re hoc ordine sum progressus. Primo contra Simancæ, sententiam ostendi debere hanc denunciationem esse factam in tortura. *vers. Debet tamen iuxta nonnullos litt. I.* remoui etiam quædam alia impedientia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Postea *ad vers. ad torturam*, posui conditiones adminiculãtes, quarum si aliquæ, vel omnes accederent, & priorum requisitorum nihil desit: hoc est, absint impedientia illa, quę dixi omnia: crediderim omnino securã reddi torturam eius, qui ab vno solo cõplice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionum adminiculantium *d. vers. ad torturam*, nullam exigere volui, quando plures complices nominarunt eundem. Semper ex professo egi de vno cõplice Nominate. quare, quod in d. vers. fine posui in plurali *a complicibus* id tantum posui primo adminiculo vnius complicis, non vt de plurium denunciatione disputarem. Et semper aliàs vtor expressè singulari numero, præterquam *vers. sed quædam circa hanc rem*, vt scripsi *admittantur infames:* verum ita loquor non collectiuè de pluribus simul; sed de singulis diuisiue, nempe quod nullus sit adeo infamis, vt à denunciando in hoc crimine arceatur, quæ ratio allata, ad probandum complicis denunciationem hic aliquam fidem mereri. Nec decuit huc trahere quod postea *litt. N. versic. cõditiones autem in principio* monui, *adminicula debere, esse talia, vt iudex vltra illa adminicula, ex ipso quoque testium numero, & qualitate; deponentium, &c. credat nominantẽ non mentiri.* Illic enim vox, *nominantem*, & quod præcessit, *cum denunciatione complicis*, satis ostendunt,

b *Ex vnius complicis denunciatione, an possit vnquã procedi ad torturã.*

A adhuc manere me in casu vnius complicis, & agere de alijs testibus, si qui sint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requisiui ad condemnationem section. 5. versic. 4. & 5. plura quam ad torturam sect 3. ideo non oportet ab vno ad aliud argumentari. Hæc de sententia mea; hũc agere probemus illam, de ipsa difficultate definitiue procedendo.

*Dico primo non placet, nec satis tuta mi*B *hi videtur sententia multorum grauium scriptorum, volentium in criminibus exceptis, (vt vocant) in quibus reus de se confessus potest de socijs criminis interrogari* (inter quæ sine controuersia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. lib. 11. qu. 43. num. 67.) *sufficere, ad torturam, si nominatio sit facta ab vno complice, idque ob grauitatem, & immanitatem delicti.*

Concl. 1. vnius cõplicis nominatio non sufficit sola ad torturam.

C Ista conclusio, est contra multos. Pet. Cyn. Angel. in l. fi. C. de accus. Butr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confess. Gandin. in tit. de quæst. & tortur. num. 18. Bonifac. Vitalin. in Rubric. quæ indicia præcedere debeant sub num. 9. Guidon. de Susaria tractat. de indic. sub num. 42. Ambros. de Bononia tractat. de quæstion. num. 9. vbi affirmat sic se vidisse practicari. Antonin. Gomes. Hispan. tom. 3. de delictis. titu. de probat. numer. 18. Blanc tractat. de indic. num. 378. Placam de delict. capit. 13. nu. D 28. & Federic. Scotum consil. 10. nu. 28. & 31. lib. 2. vbi in occultis. Quorum rationes non valde vrgent. Nam licet hoc crimen sit exceptum, & in multis Regulę iuris in eo locũ non habeant, veluti quod infames admittantur aduersus huius criminis reos, l. famosi, D. ad l. Iul. Maiestat. cap. in fidei. de hæredit. in 6. cum sim. & quod Reus de se confessus potest de socijs interrogari. l. fi. C. de malef. cap. litteras de Præsumpt. cap. 1. de confess. cap. E nemini, 15. quæst. 3. contra regulam in l. repeti D. de quæstio. & l. fi. C. de accusat. & quod crimen sit attrocissimum: licet hæc vera sint, non tamen inde sequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eo vsque, & quantum vnusquisque volet rigorem contra, hos criminosos intendendum: vel inutilẽ fore de consortio sociorum interrogationem, licet ex vnius nominatione ad torturam

Licet sufficiat ad inquisitionem citationem, & capturã.

turam iudex non prosiliat: proderit enim ad inquisitionem formandam contra nominatum, & vt inquisitio nominato transmittatur, vt personaliter compareat, quæ communis est sententia Bald. in l. seruorum. C. de testib. & in l. 1. C. de summa Trinit. num. 5. Bossius tit. de inquisit. nu. 4. & 61. Clarus lib. 5. §. fin quæst. 21. nu. 2. Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 88. nu. 12. & 13. & præterea vt capi quoque reus possit. Salyc. in l. absentem. nume. 9. C. de accusat. Boer. decis. 319. nu. 4.

Probatur vero conclusio authoritate, & ratione. Auctoritate, clarissimarũ Academiarum Bononiensis Patauinæ, Friburgensis, & Ingolstadiensis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id responderunt. Ratione vero quia haud dubie communius receptum est ab interpretibus: ne in atrocissimis quidem delictis, absque legitimis indicijs iudici à tortura inchoandũ: & colligitur ex l. 1. in princ. D. de quæstion. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marsil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colu. 2. D. de quæstion. idem in Sing. 117. Hieron. Gygas de crimin. læs. Maiest. tit. quomodo, & per quos quæstion. 26. Clarus d. §. fin quæst. 64. num. 9. Mascard. conc. 1391. num. 4. de Probation. idem conclus. 1385. num. 4. & Farinac. lib. 2. quæst. 37. num. 79. & num. 89.

Legitimum vero indicium non est, vnica vnius complicis nominatio, qui est infamis: testis enim infamis alias in re inhabilis censetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis, vt indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu in l sicuti. C. de quæst. Bartol. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de quæstion. Bald. consil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dict. quæst. 37. num. 58. & quæst. 36. nu. 68. & 70. Vnde consequitur, à pari ratione reum infamem de seipso confessum, & de alijs interrogatum non facere fidẽ ad effectum torturæ, & ita communiter docent plerique. Glos. & Salycet. in d. l. fi. C. de accusat. Bart. in l. maritus, D. de qu. iuncta l. qui vtim. D. de pœn. Bald. dict. consil. 259. Aug. & Roma. in l. si certus D. ad Syllanian. Alex. consil 11. num. 5. lib. 1. & consil. 89. num. 12. libr. 3. consil. 124. ad fin. lib. 6. Cor. consil. 95. in fin. lib. 1. Socin. consil. 96. col. 4. lib. 3. Decius cõ-

A sil. 189. num. 10. versic. Secundo etiam. Marsil in § diligenter num. 60. & in l. 1. §. Diuus. numer. 5. D. de quæst. & consil. 74. num. 8. & 12. consil. 109. numer. 16. & 130. num. 42. & in singul. 209. Ruin. consil. 146 colum. 1. & consil. 147. num. 3. lib. 5. Paris. consil. 151. numer. 9. lib. 4. Boer. decis. 319. col. 1. & num. 3. Grammat. decis. 28. num. 12. & decis. 34. num. 37. & bene decis. 56. num. 1. & 2. & cons. 21. num. 6. consil. 66. num. 4. egregie Cra B uet. consil. 78. colum. 2. Rolandus à valle consil. 16. num. 17. & consil. 73. num. 20. lib. 1. Bertazzol. consil. 4. num. 11. & consil. 310. per totum. consil. 331. & 341. nu. 25. vbi secus concludit, quando ad vnius nominationem accedunt alia adminicula. Item Gigas d. tract. tit. quomodo, & per quos q. 7. num. 5. Carerius tit. de hæresi num. 118. Bossius de indic. num. 11. versic. 66. & 149. & 198. Clarus q. 21. nu. 9. Ioannes de Arnono soliloquio. 94. Me C noch. de arbitr. iudic. casu 474. num. 43. item Brun Cason. & alij. quos congerũt Mascard. concl. 1317. num. 52. & Farinac. q. 45. num 145. & 155. & prius nu. 27. & 75. Quæ sententia communis cum sit iuri, & rationi magis consentanea, meo iudicio, Iudici sequenda est, in vtroque foro, si quis tamen illam contrariam Cyni, & aliorum secutus esset, putarem eum Syndicatui nõ subiacere: facit enim tot Doctorum, quos secutus est, & citaui supra vers. ista conclusio est contra, vt D dici nequeat ex capite suo, vel temere fecisse aut processisse, qui grauium Doctorum, & quorumdam iudicum, praxim doctrinam que amplexus fuit, licet minus probabilem vel tutam.

Concl. 2. Sed quando reus, à pluribus complicibus debite interrogatis fuit denunciatus, etiam absque alijs indicijs, vel adminiculis, licet iudici procedere ad torturam in nostro crimine. Conclusio hæc E magnam difficultatem habet propter aduersantium multitudinem, & argumenta. Nam contra illam terrent magni hominis scriptores: non tantum loquentes de criminibus non exceptis, vt Grammat. consil. 21. post num. 10. Mart. Ant. Natta consil. 398. nume. 10. & Mascard. consil. 1317. nu. 18. pro quibus facit textus l. fi. C. de accusat. Verum etiam in exceptis, vt Marsil. consil. 79. numer. 13. &

Plurium nominatione sufficere multi negant.

cons.

consil.109.num. 10. in quibus si testes sint omnino inhabiles, numerus non supplet fidem, sic Petr. Ancha. consil. 246. In causa, Alex. in l. si quis ex argentarijs §. cogetur num. 1. D. de eden. Corn. consil. 333. col. 7. lib. 1. Felin. in c. testimonium nu. 5. de testib. Crauet. cons. 99. num. 10. & de antiq. temp. in 1. p. in §. quod libro officialis. num. 19. Vbi habet pro absurdo, quod plures testes omnia inhabiles, possint simul fieri habiles. quia nequit vllus dare alteri, quo ipse caret. Denique ne plures inhabiles testes ad torturam, vel quæstionem iungantur, videtur generaliter, quoad omnia crimina, statutum in d. § idem Cornelio. & volunt ibi Bart. & quoad plures nominantes alij, vt Roland. consil. 16. num. 18. & 23. lib. 1. Bursatus consil. 201. num. 61. Bertazzol. consil. 28. num. 3. consil. 116. num. 21. & 234. col. 1.

Nec desunt argumenta fortia pro hac parte: quibus tamen sufficiens solutio datur.

His argumentis quæ soluuntur singula. Primo inquiunt quotiescumque duæ sunt sententiæ contrariæ probabiles, res dubia manet: & tum præstat mitiorem partem sequi, qualis hic est negatiua, & præstat nocentem absoluere quam innocentem cōdemnare. l. absentem cum simil. D. de pœnis. Nec videtur Iudex satis tutus in cōscientia, si affirmatiuam sequatur: cum debeat securiorem sequi interpretationem cap. ad audientiam. & capit. significasti 2. de homic. Glos. & DD. ibid. Pro præmisso antecedente multa solent declamatorie à Sagarum patronis prolixe exaggerari. Sed pro horum, & similiū intelligentia, quædam mihi quoque hoc loco sunt copiosius dicenda: vt Iudicia hæc promoueantur, & facilitur, via executionis, & tenebræ veritati offusę dispellantur.

Plurium nominationē sufficere multi negant. Fateor imprimis rem dubiam, esse hoc sensu: quod non sit certa, nec affirmatiua, nec negatiua parti, sed nego casum dubium, eo sensu: quod iudici non satis tū possit verisimiliter constare, sufficiens indicium habere se, vt credat reum torqueri debere: quod sufficit, vt postea docebit. Quare, cum plurium nominatio in ordine ad torturam dubium sustulerit, & quandam certitudinem induxerit. Negandum nos hic in dubio versari. Dein nego mitiorem respectu reip. & boni publi-

A ci esse negatiuam, licet sit mitior respectu nominati, index vero debet potius cō siderare, quid reip. sit vtilius. Neque vero semper mitior, aut fauorabilior sententia Iudici sequenda est. fallit enim illa regula, si adsit signa, & indicia sufficientia, quæ suadeant sequi interpretationem in partem deteriorem, quod etiam in conscientiæ foro obtinet, vt Theologi docēt. lege S. Thom. 2. 2. quæst. 60. art. 4. & Domin. Sotum lib. 3. de Iust. q. 4. art. 5. Denique quid si dicamus, quod vtique verissi-

B mum: securiorem hic partem esse, si iudex præsumat potius veram esse denunciationem, quam si præsumat esse falsam. primo quia illud vtilius, est ipsi personæ denunciatæ: spes enim est fore, vt torta delictum cōfiteatur, & sic anima eius saluetur: Si vero non torqueatur, timendū, quod morietur sine confessione, & damnabitur. 2. quia vt plurimum docet, experientia in nominandis socijs sagas veritatem dicere, vt attestatur Binsfeld. tract.

C de confess. malef. memb. 2. concl. 1. rat. 10. Securius autem, est præsumere, quod frequentius accidit 3. quia constat eadē experientia, summo labore maleficas adigi ad has nominationes: quod signum est, dæmonem eas impedire, ne regnum suum, supplicio affectis subditis, diminuatur: & proinde denunciationes, esse veras, & id impulsu quodam Dei fieri, vt cōplices, dæmone inuito, nominent: sane

D prouidentiam Dei hic operari clarum est, quia vix vnquam permissum reperias innocentes nominari, quòd si nominati, mox eorum innocentia Deo sic disponē te palam fit: Binsfeld. d. loco. post 7. conclus. in solut. argumētorum. Quarto hoc est, longe vtilius reip. vt statim docebo: & licet non foret hoc securius, & probabilius, adhuc tuto posset iudex hanc sententiam amplecti.

E Quia quotiescunque sunt duæ sententiæ probabiles contrariæ, licet iudici alterutram sequi, nec tenetur sequi probabiliorem. maxime si iudicet alteram magis, tum profuturam reip. Sed in nostro casu ambæ sunt probabiles, & affirmatiua merito censetur reip. vtilior: ergo licet iudici eam sequi.

Maior quoad priorem partem negari non potest, quia tunc id prorsus arbitrarium, est iudici, & est communis sententia

tia casu istarum. quod posteriorem partem probo. quia quando parti non fit iniuria (quod hic suppono) iudex tenetur actiones suas ad reip. cuius minister est, vtilitatem dirigere. Nam salus reip. suprema lex est, *Cicero de legibus*. Minor vero sic ostenditur vera pro priore parte: sententia illa probabilis est, quæ nititur authoritate grauium Doctorum, vel probabilibus rationum momentis (vt omnes fatētur) sed vtraque pars his nititur, vt patet tota hac quæstione probabilis ergò vtraque. Negatiuam vero videri minus vtilē reipub. quam contrariam, probo: quia rei publ. hoc vtilissimum censendum, quod ad perniciosissimum crimen exstirpandū, & fontes detegendos viā sternit: hoc facit affirmans, impedit negās: quia negans præcludit iudicibus fere aditus omnes in secreta cubilia huius pestis penetrandi, cū tollet ferme cūcta, quæ ad hoc vsui, adminicula: contra affirmans suggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionem perueniat, vt patebit ex responsione fere sequentium omnium quæstionum.

Quinto hæc sententia tutior, est ipsi iudici, probo quia est, magis consentanea veræ clementiæ, & misericordiæ, quam altera. probo. quia licet semper, à volentibus reos debitis supplicijs eripere, prætēdatur prætextus misericordiæ, & clementiæ: hi tamen vt plurimum, falluntur, & fallunt, dum clementiam vocant priuatæ personæ causam causæ Dei, & reipub. præferre. Reuera tamen non est crudelis, qui vt multos ab vnius iniuria defendat, aciem gladij, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemens ille potius dicendus, & misericors. Nec vnquam crudelis est, qui remedijs permissis, licet in speciem durioribus, ægrum reipub. corpus sanaturus, putrida, & noxia membra præscindit. Iustior etiam, quia honori diuino, hæc sententia melius magisque consulit. nam ad Dei honorem apprime facit, vt homines fidei desertores, in Deū, & cęlites blasphemi, in totum genus humanum, & naturam iniurij, dæmonum partiarij, &c. deprehendantur, ac puniātur: quod consequitur pars aiens, negatiua saltem non consequitur. Denique tutior, est iudici, quia licet extremi iudicij comminationes contra sententium nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes sint omnibus iudicibus, merito magis formidādæ illis, qui nimis remissi, ac desides sunt in hoc crimine vindicando. Nam si vnius lamiæ innocentis cruor à iudice exposcetur: quod tot infantulorū innocentissimorum, quos partim post baptismum, partim ante baptismum solitæ necare: & his quidē cum temporali corporis æternam quoque vitam animæ eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni par-

B cant, tam multos necari permittunt, recte dixerim similes Altheæ Ouidianæ, quam ideo acute vocauit *Impietate piam*? sunt enim hi falsa pietate vere impij, timēt vbi non est timor, & dum sartaginem fugiūt in flammas ruunt. De hac re grauissime, sic olim Almæ vniuersitatis Ingolstadiensis facultas Theologica, & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatissimo Bauariæ Duci Guilhelmo responderunt. *In his casib. ius habet magistratus vt post-*

C *ponat priuatum damnum alicui bono cōmuni reipub. quod ordinarie sequitur, ex tali modo procedendi contra suspectos criminum. Quemadmodum eadem ratione non est curandum si forte contingat aliquando, vt secundum allegata, & probata condemnetur, is qui vere, est innocens. Nam plus interest reip. vt secundum allegata, & probata, quæ cum plurimum veritate nituntur, feratur sententia: quam vt numquam contingat condemnari aliquē*

D *innocentem. Quod adeo verum est, vt plerique Theologi, & Iuristæ consentiant, & recte: debere iudicem damnare eum qui secundū iuris ordinarium processum probatur reus, quamuis ipse iudex priuata sua scientia nosset illum esse innocentem, & falso delatum.*] Hactenus illi: quorum decisio mihi tam certa, quam quod certissimum, & mutato, vno atque altero verbulo, tota in nostra quæstione locum obtinet. si, *allegata, & probata*: mutemus in

E *sufficientia indicia*, quæ certe sunt allegationum, seu probationum quædam species. Quicquid autem sit de ratione illa, quam adiungunt, hoc est, sine illa opinio verior, & probabilior sit, quā contraria negatiua, quæ & ipsa à magnis Theologis, & Iuristis defenditur quod ad rē non facit: illud certum, est licet illa sententia communis verior non foret, adeo tamē probabilē, & receptam, esse sententiam, vt

vt Iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla conscientia, esse debeat. Cōtra non satis intelligo, quo pacto iudex in crimine, tam atroci, ac pernicioso reip. cum paria sint vtrimque momenta rationum, possit securo animo illam opinionem eligere, quæ probabilior non est, immo nec æque probabilis, & aperte habet adiunctam iustitiæ exequendę retardationem, & tantum non euidens periculum nocentissimos magos debitæ pęnæ eripiendi.

2. arg Carolinā cō stit. seq. qua hoc indiciū ignorat.

Secundo, conclusioni obijciunt, pro Germania, vbi de hac quæstione tum fuit compulsatio. Germanos Iudices oportet in imperio, ad Imperatorias constitutiones criminales, à Carolo V. conscriptas, velut ad Cynosuram vel regulam Lesbiā iudicia exercere: non tantum in modo pœnarum, sed etiam in iudicij ordine, & processu: quare nec licet illis alia indicia admittere, quam quæ in illis constitutionibus exprimuntur: nullo seruato discrimine exceptorum, vel non exceptorum, quia huius discriminis constitutio illa non meminit. argum l. semper in stipula. D. de reg. Iur. Hippolyt. de Marsil. consi. 24 nu. 21. & seq. Menochius Preses Mediol lib. 2. de arbitr. cent. 5. casu 474. num 42. Carolina vero constitutio inter cetera indicia maleficij, non ponit duorum, vel plurium denunciationem, vide illam artic. 44. Non est ergo in Germania curandum, hoc indicium, alijs destitutum. Resp.

In hoc argumento, hoc solum verum est, sequendam pro norma Germanis illam constitutionem, in ijs quæ illa cauet: cetera falsa. primo, non licere iudici alia indicia sequi, quam illic posita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia indicia commemorare, quæ sunt fere infinita: sed quædam ponere, eaque leuiora quam sit denuntiatio, quæ Iudici liceat sequi: quis nescit illum Vlpiani, leges non posse ita scribi, vt omnes casus qui quandoque inciderint comprahendant: & ideo illum, qui Iurisdictioni præest interpretatione, ad similia procedere, & ius dicere debere? l. neque ad. seqq. D. de legibus. Quare, quod ceteris legibus Imperatorum commune est, hæc Carolina, ex alijs iuris scripti, & consuetudinarij decretis interpretationem admittit: cū non appareat Carolum voluisse, per eam communia, vel particularia regionum iura tollere: contrarium potius colligitur, quoniam ipse Carolus in locis nonnullis illarum Constitutionum, se Iudicemque remittit, ad ius commune, & consilium Iureconsultorum: licet ergo in non expressis Iudici hæc sequi, maxime si confirmentur recepta in locis illis praxi, & decisionibus iudiciorum. Miratus autem sum vehementer quendam in causa consultum, rerū iudicatarū autoritati, de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eædem illæ duæ Bauaricæ Academię Facultates §. 7. scripti præfati asseruerunt.

Magistratui,] & iudici sæculari plurimum profuturum, si videant aliquot processus sagarum habitos in vicinis locis. Nam vt verisimile facinora sagarum vicinarum esse similia: sic etiam similiter fere procedendum, sic illi optime. Nec alia puto bonorum, & peritorum iudicum mens vnquam fuit, quam ceterorum acta iudicialia, res alibi, & in eodem quoque consistorio iudicatas, maxime facere, & (quando de errore non liquet) exacte sequi. Ideo tanti fiunt in Germania decisiones Cameræ Spirensis, in Francia Lucij, & Paponi Arresta, Neapoli decisiones Afflicti, & aliorum, per totam Ecclesiam decis. Romanæ, &c. Non facile Iudici prædecessorum vestigia deferenda, vel transferendi termini, quos maiores eius posuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sane si legibus exempla repugnent, quod non est in præsenti. Secundo falsum, quia illic non fit mentio discriminis inter excepta, & non excepta crimina; ideo iudici Germano discrimen hoc negligendum. Est argumentum nihil, & mere negatiuum. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam.

Tertio probant suam negatiuam sententiam, In criminalibus, vt reus condemnetur, debent probationes esse luce meridiana clariores l. sciant cuncti. C. de probation. &c. sciant. 2. quæst. 8. Bald. consil. 257. verba inquisitionis colum. 2. volu. 1. per text. in leg. si quis. C. ad leg. Iul. Maiest. ergo, & indicia, vt reus torqueri possit, quod tenent. Marsil. consi. 101. nume. 13. & Roland. consi. 16. num. 29. & 30. li. 1. Quis autem dicere ausit duorum, vel plurium complicum nominationem, esse

Indicia hoc non sunt satis clara.

indicium clarius luce meridiana? Resp. Non valere consequentiam, sicut nec à captura recte procedas, ad illationem, de quæstione. Etenim ad capturam seu incarcerationem leuiores, ad torquendum vrgentiores requiruntur, sed tamen non luce meridiana clariores sicuti, ad cōdemnandum, vt docent erudite Iul. Clarus d.§ fi.q.20.& Menoch.li.1.præsump. quæ 8 88.& 89.Farinac.d.q.37.sub num. 5. maxime in his atrocioribus, in quibus honor, substantia, & vita hominis periclitatur. gloss & Abb.in cap.litteras.de præsumpt.Gigas de læs.Maiest.tit.quomodo, & per quos q.29.Decian.in crimin.libr.7. c.45.num.1. clariorum ergo probationes requiret Iudex ad condemnandum: claræ sufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ à Iudicis pendet arbitrio: sic etiam decernere, quæ inditia sint sufficientia, ad torturam, & quæ non, & quæ probationes & præsumptiones validæ. legendus hac de re idem Menochius de arbitr. casu. 90.numero.9.& 270. numer.3.

Non valet arg.à condemnatione ad torturam.

Quartus aries negatiuæ sententiæ est, In cæteris criminibus sociorum nominationes non gignunt indicium ad torturā, Ioseph.Mascard.vol.3.de probat.concl. 1311.Menochius lib.2.de arbit.centur.5. cas.474. Ergo nec in exceptis. Eadem.n. est ratio in vtrisque, cum excepta tantum vocentur respectu pœnæ grauioris quam iudex in his atrocibus potest imponere: non vero respectu processus, & ordinis iudiciarij, quem nec in his licet iudici alterare, seu transgredi, sic docent Hippol. de Marsil.in praxi crim.§.diligenter.numer. 96.& consil.52.num. 16.& cons 24.colu. antepen.versic restat respōdere.Gramm. vol.34.col.fin.Bossius tract.de indic.ante torturam sub numer.78. Rolan. cons.12. num.72 li.3. Et licet concederetur, in his criminibus posse iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet restringi ad inquirendum, vt loquuntur Decian.consil. 18. nu.42 & Menoch d.cons.100. nu.66.& quo ad alia modicum damnum adferentia, non quoad torturam, cuius damnum est grauissimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reum sine indicijs torquere posse.l.1.§.1. maritus. D. de quæstion.Alb.in rubric.ad l.Iul.maiestat.

In exceptis criminibus non est nominatio socij sufficiens argumē. ad torturam.

A nume.3.vers. & tamen in isto casu Follerius in pract.crimin.vers. quod suffocauit num.58.Lud.Carrer.in 2 tractat. de indi. & tortura,§.circa quartum nume.78.Gabriel Zarana in additio. ad Mattesillani sing. 55. versicul.& hæc regula ampliatur.

Multa hoc argumentum inuoluit, quorum contrarium verius puto. Inprimis nego consequentiam à delictis cæteris ad excepta, ipsum enim nomen satis indicat peculiarem iudicis circa hæc
B potestatem. Nimirum quod in ijs possit Iudex transgredi statuta, & communes iuris regulas, & sequi æquitatem, ac conscientiam suam, prout rem postulare iudicat, iuxta doctrinam Baldi in l.quid ergo §.pœna grauior D.de his qui not. infam.communius receptam etiam ab ipso Marsilio in l.1.nume 23.D. de quæstion. Docent hoc Decian.d.num.42. Menoc. de arbit.quæst.84.nu. vlt.& d.consi.100.
C nu.51.Binsfeld.post præludia.conclus.6. vers.regulare, & iuridicum.quod expeditissimū est, quoad iudices supremos, qui instituta, vt inferiores quidam, non iurat. Sic ex Iasone, & alijs Baiardus addition. ad Clarum.§.1.numer. 14. Nec procedit hoc solummodo in Casibus iure communi quoad hęc crimina expressis, sed semper & quoad omnia iuris positiui decreta. Nam alioqui non forent crimina à iuris positiui regulis absolute excepta, vt
D sunt: & vix est vllum crimen, de quo non inuenias aliquid in iure speciale, & à communibus iuris regulis exceptum, & sic si quoad quædam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepto, vix vllum crimen foret, quod non diceretur exceptum; quo nihil absurdius. Hoc voluit quod dico, Farinac.quæstio: 78.num. 60. Quare ipsemet Mascardus inter illa distinguit, qui suam conclusionem cum ampliationibus limitat, vt locum non
E habeat in criminibus exceptis. Et quoad nostram quæstionem optimam rationem in quodam suo consilio insignis Academiæ Friburgen.Brisgoię anno 1601. reddidit his verbis: *quia quod socij criminis aduersus socium sufficiens indicium ad torturam non præstent, id operatur infamia, quæ iure positiuo testem repellit, non autem iure naturali inhabilem reddit Binsfel.d.conf.6.duobus 2.illat.6.* „ *Atqui* „

» *qui crimina excepta ad leges iuris positiui non exiguntur; sed ab ijs sunt exempta, concessumque iudici, vt exprobationibus iure naturali sufficientibus procedat: atqui iure naturali socius criminis à testimonio non repellitur. Hinc vnius socij testimonium aduersus socium in criminibus exceptis, in quibus socius, de socijs interrogari potest, indicium ad torturam præstare potest, iuxta Abbat. & Ioann. de Imola colum. 1. in ca. 1. de confess. & Anton. Gomes tom. 3. capit. 11. num. 18.*] Bona certe ratio diuersitatis, & quæ ostendit naturam, & libertatem criminalis iudicij in exceptis, non esse restringendam ad pœnæ excessum: in quo Mars, & sequaces valde halucinantur. Quam plurima id ostendunt, peculiaria etiam quoad procedendi ordinem; quorum pleraque sequentibus quæstionibus ostendentur, nunc suffecerit: 1o. quod socius de socio contra iuris regulas potest interrogari. glos. & DD. in l. fin. C. de accus. 2o. quod hic testes singulares plures socium denũciantes probant. Anchor. cons. 277. versi. non obstat secundum Ioan. Crottus trac. de testib. & Gigas postea citandi, idque quo ad torturam; vt tenent Bossius titul. de indicijs numer. 159. & Clarus d. quæstio 21. numero 9. vnde, & illud infertur, non esse veram limitationem quorumdam sententium hæc, licet in inquisitone, & similibus vera sint, in tortura tamẽ ea locum non habere. Longe verius est in criminibus exceptis (quale est Magiæ) etiam torturæ quantitatem. & qualitatem à iudicis arbitrio dependere l. 1. l. quæstionis modum. de quæst. post Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbitr. cas. 271. num. 2. item an, & quando iteranda quæstio. Bald. in l. 2. Codic. quod met. causa, Marsil. in d. l. quæstionis modum Menoch. cas. 272. numer. 4. tertio arbitrari, quæ indicia sint idonea ad torturam, post alios Menoch. ibidem cas. 270. numer. 3. denique vt procedat in hoc crimine, quo sibi modo procedendum putat. Sic ibi Menoch. casu 474. num. 34. referens ad hoc Bald. Salyc. Boer. aliosque. Atque ita lux illata ijs, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

ab vno inhabili ad plures *Quinta* ratio aduersariorum est, vnius testis inhabilis, & insufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indi-

A cium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neque plures. probatur est consequentia. quia inhabilitas, & insufficientia testium eorum multitudine nec tollitur, nec suppletur. Duo enim vel plura, quæ in sua specie sunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum, sicut nota nullitatis in numeris arithmeticis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquam per se efficient vllum ens numerabile. Est ratio Mascardi d. vol. 3. concl. 1311. num. 18. *quia; quod est in habile nõ potest aliud facere habile, &c.*

B Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamen sensui communi etiam idiotarum: quibus lumẽ rationis humanæ dictat plus credendum rumori, & assertioni multorum, quam vnius. Et, si non plus virium haberet duo quam vnus, certe etiam vnius dicto stare deberemus, cum tamen Saluator noster restrinxerit hanc credendi in iudiciarijs necessitatem ad ora duorum, vel triũ

C testium, Matth. 18. ver. 16. Ioan. 18. v. 17. etiam in mortis supplicio ingerendo, propter crimina, Deuter. 17. v. 6. Si dicas illic agi de testimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habilium testimonia possunt sufficere ad condemnationem, vbi vnius habilis testimonium nõ sufficeret: sic etiam ad suspicionem, ac verisimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quam vna vnius inhabilis.

D Deinde duplex potest considerari inhabilitas. vna quæ prorsus inhabilem facit, altera quæ tantum inhabiles secũdum quid: seu, quod ferme recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris positiui. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiũt: vt est cernere in infantibus, & amentibus, quoad testimonium ferẽdum isti similes sunt notæ Arithmeticæ indici nullitatis, quam *cifram* vel, *zero* vocãt: similes sunt

E candelis non accensis: inferas in aulã obscuram centum, nõ plus quam nulla, vel vna conlucabunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam, & imbecillam, si quod soli nequeunt, alijs similibus adiũcti interdum non nequeunt: similes vnitati Arithmeticæ, quæ sola non efficit numerum; sed si tres vnitates iungas, efficient ternarium. similes sunt felibtibus candelis accẽsis earũ, quod vna non potest im-

plere spacium luce sua poterunt plures implere. similes sunt guttis aquæ. quod vna nequit, plures exauant. De prioris ergo generis, seu de omnino, & ex naturæ defectu inhabilibus procedit argumentatio & intelligendi DD. contrarij Alex. Marsil. Felin. Mascard. & alij. Nam tales sunt furiosi, & infantes, quoad testimonij dictionem. Sed de generis posterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris positiui impedimentum inhabiles sunt, & ideo secundum quid tantum. Nam iure naturali, vel criminosissimis, qui nihil vnquam credendum asserat, mihi sit incredibilis, si nihil illis credendum, cur etiam positiuo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam, vt denuncient quæstionum cruciatu adiguntur? Inanis crudelitas foret, & cassa detestandaque sæuitia. Esto: plus argumentis quam testibus credatur, hoc nō in his solis infamibus obtinet. nec verum, nisi quando argumenta testimonijs præponderant, & non quia minus testibus, ergo nihil immo quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus secundum quid agimus, in quibus quilibet per se gignit in animo iudicis aliquam præsumptionem, licet talem qualem; plures vero idem asserentes simul iuncti fortius penetrant animum, & crudelitatem, adeo vt ex plurium dictis, & præsumptionibus, collectiue simul oriatur vnum indicium seu probatio, quæ iudici possit videri sufficiens ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenses d. anno, & etiam clarissima facultas iuris Patauina, in responsionibus ad eandem quæstionem nondum excussi, sed mensis Decembris initio anno 1601. datis, & aiunt hanc esse (vt est) doctrinam Bart. in d. § idem Cornelio, & de mente Nattæ consi. 298. numero 10. & sic resoluisse multas. Corne. in l. 1. Codic. de testam. numero 5. & cons. 42. colum. fin. lib. 1. cons. 172. num. 20. lib. 2. Crauet. cons. 9. num. 12. & 99. nume. 10. & ipsum Roland. à valle cons. 98. nu. 34. cum alijs citatis à Prospero Farin. q. 43. nume. 41. & fusius q. 62. num. 317. & 341.

Ne quis autem me mihi ipsi obijciat, quod lib. 5. Magica. disquisitio. sectio. 5. §. quarto quantumuis tenuerim cōtra multorum praxim, quantum vis multiplicentur depositiones infamium, & complicū

A nunquam iudici procedendum ex his solis ad condemnationem: vbi vtor argumento isto Mascardi, & multa produco, quæ cum sint imperfecta, nequeunt simul omnia vnum perfectum producere, verbi gratia, multa venialia, vnum mortale, multa ægra, vnum sanum, multa non alba, vnum album, multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri, quo igitur pacto nunc

B assero duas nominationes inuicem firmare, si non subordinatur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuersitate rationis cur aliud obtineat in depositione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturam. Singulæ in ordine ad condemnationem sunt plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum subordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam

C quia tales nunquam possunt gignere, neque ad hoc intelligendæ subordinari. Singulæ vero nostrę nominationes infamiū non sunt prorsus ineptæ, ad quæstionem, sed ad hanc singulæ tantum sunt infirmę, & secundum quid ineptæ, (vt dictum superius) quia tortura innititur tantum verisimilitudini, & opinioni, quam singulæ possunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atque ideo ad hunc finem censentur in vicem subordinari, & adminicula-

D ri. Et ista ratio confirmatur exemplis, à me positis, in quibus inest priuatio rei ad quam producendam deberent concurrere, vt in tepido est priuatio calidi potius, quam calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in ægro priuatio sanitatis: at veniale peccatū specie distinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de condemnatione, aliud nunc hic respondi de tortura: neque ista secum pugnant.

Sexto argumentatur propositio quæ asserit plurium complicum nominationem per se indicium sufficiens torturæ præbere, in hac fusa, & ampla extensione, plane noua est, nec vsquam recepta opinio vero, aut etiam lex non recepta neminem obligat. Menoch. libro. 2. præsumptio. 2. Nouitas etiam merito est suspecta: Confirmatur quia qui videntur illam tenere, varijs eam circumscribunt limitibus, quos habes apud Binsfel. d. concl. 6.

6 *Est noua opinio.*

E

O

cl. 6 Sed breuiter Respond. non esse notam, sed plures eam tenere, quos mox citabo: esse quoque in praxi fere vbique receptam iuxta Binsfeld. supra, & Friburgens. in suo consi. citato. Limites autem illi quibus circumscribitur nihil obstant generalitati assertionis: sunt enim conditiones, quarum plerasque non ipsi admittimus, & eas contineri in propositione nostra fatemur: nec sunt adminicula propriè dicta seu indicia alia, quæ nos exclusimus cum nonnullis circumstantijs de quibus postea.

Igitur sic vi via facta per hostes, & quę solent obijci, soluta manent. Restat, vt conclusionem nostram affirmatiuam stabiliamus, quæ.

Probatur conc. 2

Probatur 1. auctoritate tenentium etiam vnius socij dictum sufficere ad torturam, vt Ang. in pract. sua crimi. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suzar. tract. de indic. num. 71. Blanci, & aliorum, quos retuli supra conclus. 1. in princip. quorum sententia licet sit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione tenuerint. (2.) probatur illorum auctoritate, qui censuerunt pluriũ nominationes sufficere, ad condemnationem, vt Ant. Gomes. tom. 3. var. resol. rubr. de probat. delict. rub num. 18. & sic seruari in Cathalonia fatetur Lud. Pegue. Decis. crimin. 5. num. 18. quorum opinio licet communius reijciatur. testibus Bossio de indic. numer. 165. iuncta numer. 77. Marsil d. §. diligenter num. 6. Nicol. Boer. decis. Burdegal. 319. num. 4. Blanco de nidi. num. 384. Farinac. quæst. 43. numer. 39. & 40 & quæstio. 62. numero 73. tamen patet illos pro nostra conclus. stare. (3.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina scribentium Boerij decisio. 319. num. 17. vbi refert, sic bis fuisse seruatum in Parlamento Burdigalensi ob nominationem duorum, & trium reorum: & Curiæ Parisiensis hanc esse praxim testatur Paponius li. 22 tit. 13. artic. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quæst. 21. numer. 9. & num. 11. vbi memorat Thom. Gramma. super capitulis regni attestantem. Sic seruari in regno Neapolitano: idem senserũt Gigas d. tit. quomodo, & per quos. quęst. 8. Aymon. consi. 178. numer. 3. Roland. à valle cons. 16. num. 20. lib. 1. Bonacos. cõmun. opin. p. 1. vers. indicium faciunt Far. q. 43. nu. 37. Bertazz. consi. 225. nume. 20. Lanfranc. in praxi. nu. 72. capit. 8. Binsfeld. d. conclus. 6. Friburgenses, & Patauini, & Ingolstadienses DD. suprà fauet ergo praxis, & authoritas Iurisconsultorum.

1 Ab auctore.

2 Et prax.

3 Et ratione multiplici.

Confirmant plurimæ fortes, & appositæ rationes. vt argumentantur. Friburgici, si ad socij nominationem accedat præsumptio, seu coniectura, tunc denominatus potest torqueri, secundum omnes DD. atqui secundi socij inculpatio, est nouum signum, seu indicium gigens nouam coniecturã, seu præsumptionẽ. ergo tum reus poterit torqueri. Si respondeas esse quidem nouum, sed à priore non diuersum, nec diuersam vim probandi obtinere. Probatur habere diuersam, & aliud gignere adminiculum quam genuerit nominatio prior. Nam prior erat insufficiens, posterior vero ei addita, est sufficiens, quia probatio composita, ex duabus speciebus imperfectis, quę tamẽ eiusdem, sunt generis, formæ, & substantiæ hoc est, ex duobus indiuiduis eiusdem speciei infimæ in ordine, ad suum effectum plena est, & sufficiens. docet Meno. l. 1. de pręs. q. 39. nu. 3. & seq. per l. 5. C. quit in tutel. & hoc probatur inductione, similium partim physic. partim iuridicorum, Physica sunt: quę de vna, & pluribus candelis, de vna, & pluribus guttis lapidem cauantibus superius allata: item de pluribus gradibus frigoris, vel caloris cum intendentibus, & ad calidum, vel frigidum, vt octo perducentibus: de duobus pueris trabem ferentibus, de pluribus Actibus habitum gignentibus, quæ cuncta vni soli denegata, possent adduci.

Iuridica vero, quia in illis probationibus, quę ad vnius facti probationem tendunt, quæ non prosunt singula, multa iuuant, Bart. & eum secuti alij in d. libr. 1. §. idem Cornelio. plures testes singulares deponentes de subordinatis ad torturam sufficiunt, vt docebitur postea, qu & ad eandem sufficiunt pluria indicia etiam remota. Bart. & communiter in l. fin. D. de quæstio. Angelus Aretin. in ver. quod fama publica nu. 6. & ibi in addit. August. nu 52. Aegyon Boss. d. tit. de indic. nu. 71. Blancus deinde num. 150. & sequitur docens communem Farinac. d. q. 37. nu. 18. & 43. Item, si cum dicto socij contra no-

minatum adforet aliquod indicium, seu A adminiculum, veluti vnus testis de auditu, vnus de visu non integer, inimicitia nominati, fama, fuga, extemporanea conuersatio, secreta collocutio, aut similia: nominatio illa sufficeret, ad nominati torturam, quamuis hęc sit remota satis à facto: docet ex plurimis. Prosper Far. q. 43. nu. 163. vsque ad 177. cur non igitur multo magis, si ad nominationem ab vno reo factam, accedat nominatio eiusdem facta ab alio, vel ab alijs, cum isti non adferant adminiculum remotum, sed de ipso B facto, & super ipso facto? Nonne cum Iudex teneatur singulos interrogare, singulis tenetur aliquid credere? si singulis aliquid, cur non plus pluribus quam vni? cur credat aliquid primo magis quam secundo, vel tertio? Si dicas non operari secundum, quia est in eodem genere probationis cum primo, nempe in genere denunciationis: Cassa hæc euasio est, & falsa: si vera foret nec testis omni exceptione maior posset efficere certitudinem, ad condemnandum, cum sit in eodem probationis genere, nempe testimonij. Hinc C formatur alia ratio valida.

2. Vnus testis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inualidus est, nec sufficit, quia solummodo præbet probationem inidoneam ad condemnandum: si tamen alius illi similis testis adiungatur, ambo simul progignent probationem plenam ad condemnationem, & D sic duo isti testes de visu deponentes plene crimen probabunt, ad effectũ vt reus, ad pœnam ordinariam possit condemnari. Cur ergo similiter duorum complicum vnum tertium nominantium denũciationes, non facient indicium sufficiens ad torquendum, cur inquam quod non possunt seiunctim, non poterunt copulatiue? Sane sicut isti singuli sunt inhabiles in ordine, ad torturam, sic illi singuli sunt inhabiles in ordine, ad condemnandum. E Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis iudiciorum, sit regula testium fidem num. augeri, & num. supleri, quod in fide deficit? est tex. libr. 3. §. argumenta D. de testibus cum gloss. in verbo numerus, vnde id eliciunt Iacob. Butrig. & Florian. & Iob carmen §. fin. D. eod. Alex. consi. 47. col. 1. & consil. 78. lib. 2. & consil. 149. column. 2. libro. 5. Decius consil. 163. col. pen. Curt. Iun. consil. 168. numer. 17.

Fauet nostræ sententiæ, præterea ipsa experientia maxima facięda in similibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciationes vix vnquam, vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquã in hoc arcanissimo scelere veritatem, alia via posse deprehendi, cum vix probatio sceleris per alios quam per inhabiles, & complices facinoris possit haberi. Quare cum hic casus inciderit, vel necesse est inquisitionem iudiciariam, & processum fieri irritum, & inanem: vel permittẽdum iudici, vt pluribus talibus credat. Et ea de causa Iudicum arbitrij est decernere, an criminis probatio per alios, quam per cõplices haberi possit, vel non possit, iuxta DD. Plotum in l. si quando §. 2. nume. 8. C. vnde vi. Mascard. de probat. conclus. 1403. numero 4. volum 3. quos sequitur Baiard. ad Clarum, q. 24. num. 115. & recte iudicem in arbitraturum, si non attendat ad id quod absolute est impossibile, sed ad id quod in tali crimine communiter solet accidere, plusquam probabile est: ex sententia Alexand. cons. 112. volum. 2. & consilio 152. numer. 15. libr. 5. Zazij consi. 2. num. 60. volum. 2. Grammat. decis. 34. numer. 7. quam licet impugnet Rinald. iun. cons. 360. nume. 88. vol. 4. tamen eam multarum praxis regionum merito amplectitur, ne contra bonum publicum occultissima delicta maneant impunita. Sic Baiard. supra num. 114. 3

Vltimo probatur, quia idipsum obtinet in crimine hæresis (à quo ad Magiam est bonum argumentum, quia striges semper inuolutæ sunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina, quoad inquisitionem exæquasse) inuenio inquam de hæresi idem tradidisse Pennam ad 3. p. Directorij Inquisit. Appendice ad q. 61. sit. 4. 1.

Vltima conclusio. *Moderanda hæc opinio nostra, eam procedere si ex verisimilibus coniecturis, & num testium, vel ex qualitate deponentium, vel ex personis eorum contra quos deponunt, præsumantur nominantes falsum non dicere.* 4. Limitationes.

Hæc limitatio est Collegij Patauini illam dessumentium, ex d. c. in fidei, & c. accusatus, §. licet de hæret. in 6. & Francisc. Aretino in c. cum P. Manconella, e. t. de accu-

accusat.col.5.num.21.& 22.Marsi.cons. 24.num.13.Roland.consil.73.nume.25. libr. .Sprenger.in mall. quæst.4.& alijs. Et ad hæc capita reduci possunt conditiones aliæ requisitę à Binsfeld.l.3.de con clus.6.

Friburgensium limitationes sunt, 1.si in denunciatione constanter perseuerent.2. si pœnitentes ad iudicium accedant. 3.si cum contritione moriantur. 4. si nulla mendacij, aut odij, aut inimicitiarum sit suspicio. Ex his 1.& 4.certe. 2.& 3.non B æque,& postea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitia denunciantium contra denunciatos debeant plene probari per duos testes: vel sufficiat semiplena probatio per vnum testem, aut etiam præsumptio, ad elidendum indicium denunciationis.

a ADhanc quæstionem variatum responsis. Omnes concedunt odium, & inimicitiam valere ad elidendam denunciationis fidem, cap. repellantur, cap. meminimus, de accusatio.l.3.in princ. D. de testib.l.liberi, C.de inoffic.testa.etiam in exceptis criminibus, capit.per tuas, de Simon.c.cum P. vbi Abbas, de accusatio. Bar. in suis quæstionibus D.ad leg. Iulian. Maiesta.

Concedunt etiam, sicut actor suam D intentionem, debet plene probare, sic etiam reo exceptionem suam, in qua fungitur vice actoris plene probandum, l.1. D.de except.& ibi Castren.l.in exceptionibus, D. de probat. & ibi glos.l. quoties, & l.cum de indebito.§ fin.autem propar te ibi.l. matrem, de probat. Aret. in rubr. inst.de exception numer.24 Fuluius Pacianus de probat.vol.1.argum.66.& seq. Decius in ca.in præsentia, nu.50. de probat.& consil 534.num.9. Crauet.consil. E 201.num.29.& ex communi Dd.id probans Ios.Naschand.vol.2.de prob.concl. 685.num.1.& 2.

c Omnes etiam fatentur probationum varias esse species, quarum vna sit efficacior alia: 1.euidentia facti 2. confessio 3. instrumentum.4.testes.5.iusiurandum.6. præsumptio.7.quæstio.8. fama. Sic post Aristot. & Ciceronem Menoch. de præsumpt.libr.1.quæst.1 cum seq Mascard. libro 1.de probat.quæst.4. Sicut Dialectici duplicem agnoscūt probationem, vnā apodicticam, qua res per suam causam necessariam, vel causa per suum necessarium effectum cognoscitur, quæ est probatio demonstratiua: & aliam Topicam, seu Dialecticam, qua ex probabilius, seu verisimilibus aliquid confirmatur. illius apodicticæ vnus est gradus certitudinis. huius vero topicæ plures sunt, secundum probabilitatem maiorem, minorem ve probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iuridicis,& inter ipsas, & ferme in singulis varij sunt gradus firmitudinis, & verisimilitudinis. Nam vnus testis alio certior, vnum instrumentum alio perfectius, vna præsumptio est alia credibilior & firmior. Menoch.li.1.quęs. 29.& 30.de præsumptio.& quæst.44.nu. 8.& 9. vna est vrgentissima: qualis est, quæ vocatur iuris,& de iure, quæ resp.illi apodicticæ, vt patet ex allatis exemplis de Menoch. d.libr.1.quæstio.3. alia non conuincit, sed valde verisimilis est, vt præsumptio iuris, alia leuis, qualis est pręsumptio hominis.

Item constat non omnia hæc probationis genera omnibus causis conuenire. d quia quædam testibus, vel instrumentis directe probari non possunt, sed solis præsumptionibus fere, vt sunt mentale adulterium, simonia, hæresis, dolus, & similia, quæ habes apud Menochium dicta leg. 1.quæstione 58. quibus annumerandum e est odium, & inimicitia, quia latent in animo: ideo coniecturis inuestiganda, & probanda ex aliqua facta alicuius circumstantia, vnde inimicitia potuit oriri, desūptis, argum.l.dolum, C.de dolo.cap.2. de renunciat.in 6.Bald.consil.4. præmittēdum est, num.4 l.b 5.Abb.in capit.repellantur, num 2.de accusat.Mascard.libr 2. de probat.concl.898.nume.4.& 5 Denique inimicitiæ probationem fieri debere iuxta reg.text.in cap.in omni negotio, de testibus. & in l. vbi numerus D.eod. tradunt.Bald.& Maschard.ille in l errore, C. de testam.iste vbi supra conclus. 901. nu. 2. & inimicitiā capitalem difficilius probari, quam non capitalem constat. Item à iudicis arbitrio pendere vtrum sit inimicitia, nec ne, item quæ sit capitalis, quæ non, quæ grauis, quæ leuis: est commu-

nis sententia plurimorum, quos citant, & sequuntur Nullus trac. de test. num. 4. Cl. §. fin. quæst. 24. & ibi Baiardus, Menoch. libr. 2. de Arbitrar. casu 1. L. num. 3. Farinac. quæst. 49. num. 86. & quæst. 53 num. 57. quod iudicium moderari potest ex traditis per Viuium, & Mascar. quos retulit Baiard. d. loco, & alios apud Moncadam in addit. ad Crottum, de testibus in caus. crim. num. 169. Hinc infero conclus. sequentem.

Conclus. A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia in casu proposito, sit satis probata, necne. Probatur l. 3. §. ideo D. & §. eiusdem de testibus. §. Si vero talis aliquem, Authent. de instrument. fide, Menoch. lib. 1. de arbitr. quæst. 9.

Sciendum pro arbitrij huius directione, quod capitalis omnino testem repellat, & nominatorem etiam in exceptis, neque expurgatur hæc inhabilitas per torturam. quod repellat, probatur l. 3 in prin. D. de testibus, capit. cum oporteat, capit. meminimus, cum simil. de accusatio. authent. si dicatur, C. de testibus, & in corpore vnde sumitur: quod in exceptis quoque, & tortura, l. 1. §. præterea, D. de quæstio. & ibi Marsil. Gigas in tit. quomodo, & per quos quæst. 7. num. 6. Bertaz. in crimin. consil. 38 num. 15. & cons. 528. nu. 7. Menoch. de arbitr. casu 474. nu. 55. Farinac. q. 53. nu. 5. & 12.

Leuior inimicitia testimonium, & nominationem tantum eleuat, & debilitat Bald. in Authent. si dicatur in fine, C. de testibus. Iacobin. à S. Georg. in l. testium, D. eod. & alij apud Farinac. d quæstio. 53. nu. 54. Cum vero vtraque grauis, & leuis lateant in animo putarim vtramque eodem probationis genere probari posse, sed causas grauiores requiri, ad probationem plenam inimicitiæ capitalis, quam leuioris, causas capitalis has memorant Doctores 1. si quis alteri mouerit quæstionem status 2. quando intentata fuit, vel illata mors ipsorummet, vel parentum, vel amicorum personis, inter nominatum, & nominantem. 3. minæ necis ab eo, qui solet exequi 4. accusatio criminis capitalis, vt adulterij, hæresis, &c. 5. cõtrouersia de maiore saltem parte bonorum. Denique quæuis atrox iniuria inter illos Mascari vol. 2. de probat. condit. 898. Binsfel. d. conclus. 6. dub. 2. prope fin.

Ex quibus facile secernas causas grauis, & leuis inimicitiæ: quam quid interdum ex leuioribus causis oriri grauissima, & capitalia odia constet. iudex tamen, vt plurimum ad causas attendere debet, qui sufficit probare causas grauis odij, quamuis hanc inimicitiæ magnitudinem extrinsecis signis non ostenderit. Innoc. in c. cũ l. & A. de re iudica. in fin. per text. in cap. 2. cum seq. 3. quæst. 5. Bald. in l. præscriptione, num. 36. C. si contra ius. Rom. in rubr. de arbitrar. colum. 11. Gramma. decis. 33. num. 7. Marsil. d. l. 1. §. præterea, numer 3 Farinac. d. q. 53. nume. 21. Contra vbi inimicitiæ, magnitudo factis probata, vt conatu, vel illatione necis, aut grauis valde damni, aut atrocis iniuriæ: non putarim iudici valde laborandum de causæ inuestigatione. Vt enim vulgo dicitur, *Obras son amores*, his factis amor cognoscitur: si è contrario etiam factis clare animus hostilis manifestatur.

Verum si quod horum indiciorum signorum, factorum, vel causarum vnde præsumptio elicitur, vel quæ testes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non potest per præsumptionem, nec per vnum testem plene probari, sed opus est duorum testimonio, ad hoc iudici persuadendum, vt docet Menoch. de præsump. libro 1. quæst. 51. & cauetur in Carolina sanctione crimi. Ordinatione 23. & 30. Neque quoad hæc quæ diximus, distinguendum inter inimicitiam, & odium, quia vt quis repellatur, sufficit probare, quod sit valde odiosus nominans nominato, etiamsi non sit inimicus secundum multos. Ita Præpositus in cap. quod vero col. fin 3. quæst. 5 Gigas supra quæstio. 2. nu. 30. & plures apud Farinac. q. 49. num. 30. fateor tamen me reale discrimen inter magnum, odium, & capitalem inimicitiam non satis capere.

Igitur vt his positis quæstio satisfiat, *certum est, & in eo supponitur duorum testimonio has inimicitias plene probari. De vnius testimonio, crediderim illud non sufficere, cuiussuis dignitatis sit*, vt plene probet, & repellat nominantem, l. iurisiurandi, C. de testibus posse tamen facere semiplenam probationem, per notata in l. admonendi, D. de iureiurand. & in l. matribus, D. de quæstion. & etiam ad infringendum, seu elidendum indicium

ex nominatione natum. Sic Patauini Doctores. Si tamen in testimonio additæ, & probatæ fint causæ, species, & qualitates inimicitiæ. Iaf. in l. 1. C. de testam. numer. 9. & in l. Titiæ textores, col. 3. D. de leg. 1. Bald. in l. solum, C. de testibus, & in l. si quis testibus, ibi. in fin. Imola in cap. Raynutius de testam. Grammat. decis. 34. nu. 11. Farinac. quæst. 49. nu. 126. & sequent. Equidem sine adminiculis, duo mihi sufficerent testes ad probandam capitalem inimicitiam: cum vno, requirerem adminiculum aliquod, & hanc esse communem sententiam, affirmat Melchior Phalaez tractat. maioratum par. 1. quæst. 4. num. 5. facillime namque semper vnius testis inueniretur, qui de inimicitia hac deponeret: & sic reus cum præiudicio reip. semper liberaretur: quamuis enim Iudex, si velit, possit in criminibus exceptis leuiores inimicitias contemnere, tamen capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur testes omni exceptione alias maiores repellere. iuxta glos. communiter receptam, in cap. cum oporteat, de accusat. quam sequentibus, Clar. Menoc. Farinac. & alij supracitati.

Quod attinet ad præsumptionem, distinguere oportet. Nam præsumptio, quę dicitur iuris, & de iure plenam, & claram facit probationem, vt docet Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 36. nu. 1.

Præsumptio quoque iuris idem operatur, cum sit etiam ipsa vera, propria, & perfecta probatio, vt ostendit ex communi sententia idem Menoch. d. quęstio 36. à num. 3. maxime quando ex natura rei, aliæ à præsumptionibus, probationes haberi nequeunt, aut nulla legis præsumptio illi repugnat. Alciat. de præsumpt. 3 part. Menoch. supra dict. libr. 1. quæst. 38. Mascard. lib. de probat. quæst. 10. à nume. 34. vsque ad 47. ex l. Imperator, vbi Alexand. & Iason D. de legat. 1.

Præsumptio denique hominis, si sit vehemens, & vrgens constituet veram probationem, & legitimam, maxime si aliquod adminiculum accedat. Berous in rubrica de probat. numer. 42. Bald. in addit. ad specul. titul. de præsumpt. §. species. Menoch. dicto libro primo, quæstione 36. numero 14. Ratio est, quia præsumptio hominis plane subijcitur arbitrio iudicis: quare, si sit admodum vehemens, poterit iudicem mouere, vt illi fidem tribuat. Berous dicto numero 42. Menochius dicto libro quæst. 44. numero 8. & 9. Hęc de valde vehementi facile concesserim: de non vehementi, sine alijs adminiculis nequaquam. Semper enim adest præsumptio hominis, contra complicem in nostro crimine. quia striges sunt hostes humani generis, & vicissim sunt cunctorum odium: & sic semper odij exceptio præsumptione huiusmodi probata iudicum diligentiam, & iustitiæ rigorem, & criminis denuntiationem frustraretur, quod est magnopere iudici, ne fiat attendendum: Cum inimicitia, vt pote repugnans naturali iuri, nisi bene probetur nunquam sit præsumenda, l. in ratione, §. cum quidam, D. ad leg. Falcid. l. 1. C. de mandat. Princip. cap. cum in iure, de offic. delegat. Aymon. consil. 8. nu. 8. Mantua Benarid. consil. 24. numer. 13. consil. 52. num. 17.

QVAESTIO III.

An denunciantes debeant esse contriti, sicuti quidam volunt cum hoc iure non sit expressum, & sagæ rarissime pœniteant?

Satis obscure quæstio proponitur. Vel ergo quærunt, an eo tempore debeat esse contriti, quo denuntiant, an saltem antequam moriantur. Prius illud, quocumque modo capias contritionem, dicendum non est: quia contra praxim est, vt ante sententiam latam se parent ad cōfessionem: contra prudentiam quoque. Nam confessioni tali (loquimur de sacramentali) non satis fidendum iudici, quia vix fit, vt pœniteant nondum damnatæ: & eam exigere foret reos, satis ad perfidiam procliues sacrilegij, periculo exponere.

Post sententiam quoque hæc contritio, ad id quod dicimus, mihi præcise non videtur necessaria. Quod probo, vel enim loquuntur de contritione proprie sumpta, quatenus est pars vna prębuia pœnitentiæ: & nego de vnquam iudici constare posse: vel summunt pro attritione, & de hac, quoniam interna est, idem asserendum. Si dicas, potest iudici constare, de hac æque ac confessario, di-

cō

co ratione esse disparem: nam iudex in foro poli tenetur credere reo pro se loquẽti: iudex in foro fori credere non modo non tenetur: sed, ne facile credat, sibi plurimum cauere tenetur. Deinde si ille decipitur hac in re, damnum est solius decipientis: si iste, damnum est præterea iustitiæ, & republ. Vel denique contritionem sumunt pro actuali confessione sacramentali. Sed (quicquid dicant alij Domini respondentes) certum est, in praxi iudices ad illam attendere non solere: nam latroni contra socios creditur, etiãsi nolit confiteri: vt & hæretico impenitenti: & infideli, de Sodomia complicis, quę cuncta crimina, cum strigum crimine solent concurrere. Verum licet sit hoc in praxi nouum volunt saltem, in iure satis fundatum, & rationi valde consentaneum: de iure probant, ex cap. accusatus, §. licet de hæret. in 6. ibi, *si ex manifestis indicijs apparuerit, non ex leuitate animi aut odij fomite sed zelo Orthodoxa fidei, &c.* Verum respondeo illa aliunde apparere posse: nec confessionem illam satis manifestum signum ad hoc esse: cum ante sententiam soleat esse ficta, post eandem possit esse simulata ad pœnam mitiorem obtinendum: Deinde aliud est, *non videri motum, ex leuitate animi, &c.* in denunciando, aliud *debere esse contritum*. Non est igitur isto textu expressum, sed nec alio vllo: non quidem ex verbis, sed nec ex sententia, & interpretatione congrua. nam licet quæ ex sententia legis sunt, lege cauta censeantur, l. nominis. D. de verb. signific. l. neque leges, l. scire, cum sim. D. de leg. attamen non omnis legis extensio ex legis sententia est.

Probant ratione, prima fidei humanæ fundamẽtum est personæ integritas, quæ in non contritis abest. secunda quia nulla fides adhibenda personæ, quæ fidẽ Deo violauit tertia quia tales nõ contritæ sunt mancipia diaboli, qui mendax est. quarta quia dæmoni id vnice agit, vt carceratæ nullum denuntient: igitur si quæ persona aliam denuntiet: fortis est præsumptio, quod ex odio in genus humanum suggerat incarceratæ, vt innocentem denuntiet.

His argumentis nihil moueor. Ad primum dico, integritatem personæ posse intelligi, vel de sanctitate, & perfecta iustitia: vel de fama illibata. priore modo nego illam in iudicialibus esse fundamẽtum fidei: adminiculatur, vt magis credatur à iudice: sed absolute non requiritur. posteriore modo in iudicialibus criminũ non absolute requiritur, nam nec contritio reos tales facit: sed eatenus tantum, vt criminosis nõ credatur, si nihil adsit, quo expurgetur infamiæ vitium: hic vero expurgatum est per torturam, quæ facit illos credibiles, maxime si tempestiue non reuocent.

Ad secunda ratio, laborat vitio plus probationis. quia sequeretur nulla in re illis credendum. Idem respondetur ad tertia, & præterea etiam Diabolo mendaci exorcismis extorqueri veritatem: sic mancipijs eius tortura illam posse exculpi: & valet similitudo, quia exorcismus est quasi quæstio, qua dæmon torquetur. Quarti consequentia nihil valet. nam nõ quicquid conatur diabolus impedire, Deus permittit, vt possit. nec etiam prouidentia Dei facile sinit innocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præsumptionem esse fortem, vel bene fundatam.

Igitur si pęnitentiæ signa, etiam citra confessionem illis apparerent, bonum id foret, & optandum iudici: sed citra illam vix est, vt pęnitentię signa censeri debeãt: quare *simpliciter assero, sufficere Iudici, si alium de quam ex contritione (quomodocunque acceptam) possit verissimilis apparere denunciatio, & ideo talis ei videatur.* Certe super pęnitentię signis exterioribus an essent sufficientia, nec ne sem per aduocat. sine fine litigarent. Quare ista sententia noua mihi videtur satis noxia iudiciorum expeditione.

Fateor D. Binsfeld. li. 3. conclu. 6. istam conditionem posuisse, & me ex illo lib. 5. Disquisit. sect. 3. sed nec ratione, nec auctoritate hoc nouum dictum ille confirmat: quare suspicor & verisimile est, id cum eo sensu posuisse, quod equidem posui: nempe quod confessione sacramentali ante mortem accedente, aut tempore denunciationis accidentibus, signis exterioribus iudici verisimilibus ex animo pęnitere: multo firmior sit, & securior in praxi, sententia de recipienda complicium plurium, sine alijs indicijs denunciatione: non vero eo sensu: quod si deessent talia signa,

signa, vel confessio, vt non esse tutã sententiam credatur: quod in terminis nullũ vidi adhuc asserentem, contra receptam quam dixi, & notoriam praxim. Hæc de noua quæstione, nunc dicenda occurrebant.

QVAESTIO IV.

An ea, quæ de iure, & Constitutione Carolina Artic. 31. requiruntur in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

PAtauini, & Friburgenses responderũt non requiri; idem ego responderam. Sciendum moueri quæstionem propter artic. 31. & artic. 44. quorum tenor sequitur.

ARTIC. XXXI.

Rubrica:

Communia indicia quorum quodlibet solum ad torturam sufficiens est.

" SI vnus reus conuictus, qui in suo delicto auxiliatores habuit, aliquem in carcere denunciat, qui ei ad perpetrandum delictum commissum opem tulerit, etiã est suspicio contra denunciatum, si modo in huiusmodi denunciatione sequens circumstantiæ, & requisita obseruentur, & reperiantur.

" Primo quod denuncianti persona denunciata, in quæstione nominatim non fuerit proposita, adeoque de eiusmodi persona in specie non fuerit interrogatus, aut tortus denuncians, sed in genere interrogatus, quis eius in crimine fuerit auxiliator: denunciatum ex se cogitatione assecutus fuerit, & nominauerit.

" Secundo conuenit, quod ille denuncians omnino specifice interrogetur, qualiter quomodo, & quando eum denunciatus inuenerit, & qualem societatem cum eo habuerit, & in hoc debet denuncians interrogari de omnibus possibilibus, & necessarijs circumstantijs, quæ pro occasione, & qualitate cuiusque facti, omnium optime, ad sequentem inuestigationem veritatis conducere possunt, quæ hic omnes describi nequeunt, sed quilibet diligens, & discretus per se considerare potest.

" Tertio conuenit inquirere, an denuncians in singulari, inimicitia, maleuolentia, vel contrarietate cum denunciato cõsistat. Nam vbi talis inimicitia, maleuolẽtia, aut contrarietas notoria esset, vel inquirendo reperiretur: tunc denuncianti de eiusmodi denunciatione, contra denunciatum non esset credendum, nisi de hoc alias tam verisimiles, firmas causas, signa veritatis iudicet, quæ quoque in inuestigatione reperiantur, quæ firmum indicium faciant.

" Quarto vt persona denunciata adeo suspecta sit, quod denunciati criminis rea videri possit.

" Quinto denuncians in denunciatione constanter manere debeat.

Rubrica,

De Magia sufficientis indicia.

ARTIC. XLIV.

" SI quis si offerat alias Magiam docere, vel aliquem maleficare minetur: & illi, cui minatus est eiusmodi quid contingat, vel etiam singularem consuetudinem cũ Magis aut maleficis habeat: vel talibus suspectis rebus, gestibus, verbis & substantijs vtatur, quæ Magiam secum important, & illa persona de hoc alias sit diffamata, hoc præbet firmum indicium Magiæ, & sufficientem causam ad torturã. Hactenus sunt verba constitutionis criminalis sancitæ à Carolo V. Imp.

Hoc posito respondetur hanc constitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione vnius, vt in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio singularis legis non potest resolui in pluralẽm, quando plurium, & vnius diuersa est ratio, iuxta doctrinam Præsidis Nechliniẽsis in loco à vi numeri, Num. 1. & 8. diuersam vero rationem esse in nostro casu plurium, & vnius ostensum in respon. ad 1. quæstionem. Item primum requisitum d. art. 31. non habet locum in denunciatione a pluribus facta, quod probatur. Nõ debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium, aut præsumptio adest contra singularem personam sed potest fieri de illa specialis interrogatio,

tio, glos. & Doctores l. fin. de accusat. Brunus de indic. 1. parte, quæst. 6. num. 4. Bossius, de inquisit. num. 61. Menoch. Præses, de arbitr. Iud. l. 2. centur. 5. ca. 474. nu. 53. Binsfeld. memb. 2. concl. 1. vers. pro iudicibus annotandum. quando autem plures denunciant, post primam denunciationem, iam adest denunciatione primi indicium, seu præsumptio, hoc enim prior ille operatur: & ideo inter indicia ad inquisitionem, & interrogationem hanc sufficientia ponitur denunciatio vnius cōplicis. Idem Menoch. de præsumpt. lib. 1. præsum. 8. num. 2. & constat plus requiri, ad inquisitionem specialem, quam ad interrogationem specialem, quia illa est maioris præiudicij. Vnde, & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam: si in ea licet, magis licebit ad specialem interrogationem: sed ad capturā sufficere, non desunt qui velint, vt Lancellot. pract. crim. tit. de inquisit. num. 34.

Præterea nec 4. conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta, vt etiam doctum in resp. ad 1.

Ergo Carolina non potest extendi ad denunciatione plurium.

QVÆST. V.

An denunciationibus infamium, sit credendum in criminibus exceptis contra personas bonæ famæ?

PRoponitur quęstio generaliter: & supponit absolute, siue sint plures denunciantes siue vnius: atque in his terminis eam discutiemus, scilicet vtrum, vel pluribus talibus sit credendum? sic res magnam patitur difficultatem.

Plerique censuerunt contra constantem, & non vulgarem denunciati famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicum nominationem. idque ne sit in potestate, & arbitrio istorum tam infamium grauare, & denigrare bonum nomen, existimationem, personam hominū proborum. citantur pro hac sententia, Ruph. Cuman. cons. 136. ad 1. col. 4. Alexand. cons. 89. num. 13. lib. 3. Mart. cons. 74. num. 25. & in crimine nostro maleficij cons. 109. num. 27. Paris. consil. 151. numer. 13. lib. 4. Grammat. cons. 21. num. 8. cons. 35. num. 37. consil. 57. num. 11. consil. 58. num. 18. & consil. 66. num. 5. & Thelius Decis. 28. nu. 17. & 18. vbi post Andr. de Isernia, & alios ab eo allegatos, sic plene affirmat. Item Socin. Iun. consil. 39. num. 66. lib. 2. Roland. à Valle cons. 16. num. 24. & cons. 13. nu. 35. li. 1. Menoch. de arbitr. cas. 474. num. 42. Bertaz. consil. 59. num. 8. & consil. 61. num. 16. Vincēt. Onded. cons. 100. num. 40. lib. 1. hæc cōmuniter recepta sententia, valde probabilis est: quando bona fama tam constanter, & plene probata est, vt dubitare iudex non possit aut debeat communi eius loci hominum existimatione denunciatum, propter mores anteactæ vitæ haberi pro viro probo, & ab hoc crimine alieno. arg. l. de minore, §. plurimum, D. de quæstion. & hoc nisi alia adminicula cōcurrant pro denunciatione, quæ iudex magni merito faciat: tunc enim indiciū hoc denunciationis valde graue foret, & multi tenent bonam famam denunciati tollere indicia leuia, & grauia solum elidere. sic Paul. Merend. in crimin. varijs. consil. diuersorum consil. 88. num. 78. Vulpellus consil. 105. num. 6. & cons. 125. num. 26. Ex horum ergo sententia istud indicium, adhuc aliquid virium haberet, contra generalem probationem famæ bonę; saltem ad lenius torquendum: quia præsumptio nascens ex bona fama, est generalis, nascens autem ex plurium denūciatione est specialis. hoc volunt Alex. cons. 77. num. 9. lib. 1. Arnonus soliloq. 37. Binsfeld. concl. 6. dub. 3. illat. 6. d. lib. 2.

Alij censent, tum demum elidi indiciū hoc plurium per certam, & constantem bonæ famæ exceptionem quando ad bonam famam accedunt alia indicia ad exculpandum reum denunciatum: vel etiā reis denunciantibus plures defectus obijciuntur qui eorum personas, vel dicta debilitant: vt, quod sint viles personæ, aut alias alijs criminibus scelerosi. ratio eorū est, quia semper duplicata materia exceptionis plus debeat valere, ad augēdum, & detrahendum, vt duo vincula sanguinis, duæ improprietates duæ fictiones, duo indicia, duo actus geminati, & hoc in terminis, ad liberandum à tortura nominatos, annotarunt non pauci. Gigas, de crimin. læs. Maiestat. tit. quomodo, & per quos q. 7. num. 7. Grammat. consil. 1. Roland. à Valle, cons. 16. numer. 20. &

consil.

consil. 73. num. 24. lib. 1. Menoch. d. cas. 474. num. 74. Mascard. de probatio. conclusio. 1317. num. 41. Vincent. Onded. d. consil. 100. nu. 17. & seq. Farinac. quæst. 43. num. 179.

Concl. 1. Ex his iam patet, simpliciter loquendo plurium infamium denominationem cõtra bonæ famæ personas admitti, & posse valere ad torturam, v. g. si nihil illis obstet, nisi bona rei fama: siue si non sint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim supponit præfata opinio DD. & tenuere DD. Ingolstadienses in scripto suo an. 1590. & Friburgenses in consil. anni 1601. post Bossium, Clarum Binsfeld. & alios. probatur ratione 1. quod non admittatur vnius socij testimonium fit, quia bona fama prępõderat vnius nominationi; sed si adminiculũ accederet ad vnius denunciationem, bona fama non præpõderaret; igitur etiam non prępondera̲bit, quando ad vnum aliud quoque denominantis socij indicium accedere; cum denunciatio secunda præponderet alijs indicijs, est ratio Farinacij, Secundo. Iura, in exceptis criminibus admittentia infames ad testificandum, non distinguunt inter infames, & non infames denunciatos, ergo nec nos debemus distinguere. Confirmatur, quia si distingueretur, semper fere elidentur denunciationes, quia vt plurimum denunciantur personæ non diffamatæ, & in hoc crimine vix aliunde quã ex denunciationibus oritur initium diffamationis. Tum etiam quia hæc est indoles istius delicti, quod rarissime possint ab alijs denũciari, quam ab infamibus, quod quando accidit, infames admittendos docent Soz. in reg. 415. Menoch. de arbitr. q. 27. num. 7. Grammat. & alij, communẽ dicit Clarus §. fin. q. 24. num. 13. & q. 25. in princ. Denique non obstant huic sententiæ, Carolina art. 1. nec Mascardus aut alij quia loquuntur de denunciatione ab vno complici facta.

Igitur aliquando plurium sociorum testimonium non eliditur per bonam famã solam quantumuis certam, vt dictum aliquando vero eliditur, & mea quidem sententia à Iudicis arbitrio dependet iudica-

Concl. 1. re, quando elidat, quando non, quia à iudicis arbitraria pendet decidere in animo suo, quod nam certius in indiuiduo sit in iudicium bonæ famæ, an denunciationis

A plurium. Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abstincre à tortura, iuxt. Bartol. in l. 1. §. 1. D. de qu. Angel. de malef. in vers. quod fama publ. num. 34. Marsil. in §. diligenter nu. 190. Alex. consil. 180. num. 9. lib. 2. Grammat. voto. 3. num. 23. vbi etiam ad id adducit. Grammat. voto 3 num. 23. vbi etiam ad id adducit. Ioan. Andr. & Bald. sic etiam Farinac. q. 38. num. 110. Sin vero vrgentiores, & firmiores iudicet cõplicum de-

B nunciationes, procedat ad torturam, saltem leniorem. Dependet ergo res, à pondere indiciorum, vt præualeant grauiora, vt olim docui d. lib. 5 section. 3. vers conditiones autem, cum Prospero Farinac. d. operis quæstio. 47. *& est ad mentem Carolinæ*.

QVAESTIO VI.

C *An saltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciationes sint necessaria?*

SI non adsint alia adminicula, vt minimum requiruntur denũciationes duorum virorum vel plurium mulierum. Nã vnius non sufficere, maxime contra personam bonæ famæ, dictum satis, plurimi enim facienda vitæ præcedentis merita. lib. 3. §. sed si ex improuiso. & l. non om-

D nes §. à Barbaris. D. de re milit.

Dixi (*vt minimum*) quia saltem requirunrur duo, vel tres (vt dixi) nec pauciores vnquam suffecerint: non tamen semper isti duo vel tres suffecerint: si tanta sit vis bonæ famæ propter magnam personarum inæqualitatem (v. g. si Princeps denuncietur à suis subditis) vt duobus vel tribus ipsa adhuc bona fama prępônderet: tunc enim tot denunciationes requirerentur, quod possent præponderare.

E *Sic Pater* Valentia. tom. 3. in D. Thom. disp. 6. q. 13. puncto. 4 §. 3. versic. secunda regula, & Petr. Binsfeld, d. conclus. 6. Aliquando ergo sufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumstantia personarum.

QVAESTIO VII.

An vltra denunciationem plurium, denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, vt possit procedi ad inquisitionem specialem, & ad torturam?

a Non quæritur an ad inquirendum, vel torquendum sola fama sufficiat quod si quæreretur, optimæ quidam con sulti respondissent in exceptis criminibus solam famam sufficere ad citandum personaliter, & ad detrudendum in carcere, & proinde multo magis ad specialem inquisitionem. (in l. nullus, C. de exhib. reis Crauet. consil. 41. nu. 6. cum alijs adductis à Mascard. conclus. 754. nu. 19. ad torturam tamē quæ requirit indicia facto propinqua, grauia, verisimilia, & clara lib. 1. in princip. D. de quæst. 1. milites. C. eod. Bald. & alij relati à Farinacio quæst. 37. numero 3. non sufficeret sola fama, vt ex communi sententia, & praxi docet idem Farinacius quæst. 47. num. 4. præterquam in occultis criminibus, vbi ad torturam sufficit; receptum id docet Clarus d. §. fi. quæst. 21. versic. Fama sola Rimin. Iun. consil. 362. num. 3. aut si aliud indicium famæ adminicularetur. v. g. nominatio cōplicis confessi proprium crimen, ex Gandino, & alijs Farin. d. q. 47 num. 17.

Sed quæritur de necessitate istius diffamationis, primo quoad inquisitionem specialem, deinde quo ad torturam. Regula est iure certa.

b Inquisitionem specialem non præcedente fama nullam & inualidam haberi. text. in c. inquisitionis. c. qualiter, & quando d. 2. de accusat. c. licet Heli de Simon. & est cōmunis sententia, vt docent Aegid. Bossius tit. inquisit. num. 8. Iulius Clarus §. fin. q. 6. in princip. & Farinac. libro 1. q. 9. in princip. *Concl. 1.*

Sed communis quoque sententia est: hoc fallere in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis, ex c. excommunicamus, §. adijcimus. de sent. excommun. & in cæteris atrocibus, & exceptis, vt tenent Præpos. Alexandrin. in cap. 1. nu. 64. 2. quæst. 8. Gigas supra q. 9. num. 2. Cephal. consil. 304. num. 88. Decian. lib. 7. crimin. capit. 43. num. 8. Menoch. consil. 100. num. 64. Farinac. d. q. 9. nu. 14. & 15. Nauar. rubr. de iudic. num. 77. Valentia d. versic. Secūda regula, quod licet de iure verum non foret: tamen, quod de consuetudine, & vsu iudiciorum solemnitas diffamationis ab Aula recesserit multi attestantur. Clarus supra Bonacoss. lib. 1. commun. opin. verbo, Inquisitionem præcedere debet. Farinac. de loco nu. 21. sufficit ergo quoad inquirendum in nostro crimine excepto nominatio reorum, vt optimè post Bald. alij. Bald. in l. 1. C. de sum. Trinit. nu. 6. Marsil. consil. 12. num. 38. consil. 15. nu. 5. & 6. cons. 28. num. 16. Gramm. consilio 21. num. 7. Clarus §. fin. q. 21. num. 5. Hæc adeo certa puto, vt mirer quosdam consultos de inquisitione in hoc crimine contrarium, contra communem, & praxim, rescribere ausos fuisse.

c Quod attinet ad torturam, res est controuersa nonnihil: tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem d. sect. 3. num. 1. idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgensibus, & Ingolstadiensibus assero, cum Lanfranco in pract. crimin. cap. 8. Decian. d. consil. 8. nume. 42. Menoch. d. consil. 100. num. 64. Binsfeld. membr. 2. concl. 6. dub. 2. illat. 6. Valentia d. disput 6. quæst. 13. punct. 4. §. 3. versic. secunda regula. Nam si sine alijs adminiculis duorum nominationes valent contra personam bonæ famæ: certe non requiritur præcedens denunciationem diffamatio. Deinde cum hoc crimen sit occultissimum, & Lamiarum maxima vafrities, vis vnquam diffamatio præcedit denunciationem. Fama quoque est indicium remotum à facto, & persæpe vix populi vana, & fallax, etiam cum a personis honestis, & fide dignis orta, vt bene Farinac. dict. q. 37. nu. 26. & 46. *Concl. 1.*

Doctores etiam cum agunt de proprijs, & peculiaribus indicijs in crimine maleficij, aliquando vnum, aliquando plura ad torturam requisita recensent, nō tamen addunt famam debere concurrere cum illis, vel illa præcedere: sed potius contrarium insinuant. aliquando namq; docent famam seu diffamationem solam absque alijs adminiculis sufficere: aliquando alia indicia sola; vt videre licet apud Menochium lib. 1. præsumpt. 89. Binsfeld. & à me citatos vbi sup. Et ipse Carolus V. ponens

ponens indicia, quæ singula sufficiant ad A tortura, nullam diffamationis adijcit mentionem. patet ex Ordinatione 29. & seq. vsque ad 32. Nec obstat constitut. 44. vbi additur expresse, *& illa persona sit super hoc alias infamata*. Non inquã obstat. Nam conditio illa nõ ad omnia præcedentia indicia, sed ad proximum tantũ spectat: iuxta limitationem illam eruditã Menochij, quod quando determinabilia sunt inæqualia seu diuersæ rationis, tunc quę illis subiungitur ratio vel restrictio nõ B ad omnia, sed ad id quod proximè præcedit referenda est, vt illud limitet ac determinet. lib. 4. præsumption. 89. nu. 143.

d

e Nec obstat etiam c. inquisitioni de accusat. & inquisit. nam illud cap. vel procedit tantum de duobus vel pluribus extra iudicium denunciantibus maleficium. Mart. Azpilqueta rubr. de Iudic. nu. 78. vel si extendas ad denunciationes in iudicio intelligendum, cum alia indicia sufficientia desunt: tunc enim diffamatio saltem est necessaria: secus si adsint alia indicia proxima, & vrgentia.

QVAESTIO VIII.

An satis denunciari aliquem aut aliquam à pluribus, quod ipsam viderint in conuentu, & congregatione sagarum, in ordine ad torturam absque, eo quod damna fecerit?

QVi tenent negatiuam nituntur varijs fundamentis. nam eorum quidam totum hoc chorearum, & conuentuum negotium exsibilant, vt delirium: & re vera nihil tale accidere contendunt, quos puto me satis copiose refutasse l. 2. Disquis. Magic. q. 16. & plenius l. 5. sect. 16. post. lit. TT. in solutione quinti arg. in editione tertia Moguntiæ apud Albinum in folio. & ostendisse, vt plurimum non esse illusiones, & modos suggessisse Iudici, quibus discerna illusas à nõ illusis. Postea vidi quorundam DD. quoddã M.S. consilium, in quo conatur eleuare hoc genus indicij, sed argumentis, vt videbitis vix dignis refutatione: respondebo tamen hic, vt ipsimet videant, si hæc videbunt, fundamenti sui infirmitatem.

Primò, quia testis minus aptè extra sẽsum vel ex sensu rei depositæ deponens, probat. l. qui testatur. §. 1. D. de his quæ in test. delen. l. testium. C. eod. Blancus de indic. n. 4. & alij. sed istæ, quæ denunciãt se vidisse istas mulieres in choreis, & comessationibus, non deponunt per sensum aptum quia tunc illum non habebant. igitur nihil probant. *Resp.* transeat maior, etsi indiget interpretatione. Negatur minor. Quam illi sic probant, vtar eorum verbis: Pro constanti namque habemus, quod hæ striges, & lamiæ in actu, & raptu illo existẽtes, sensus suos cum operationibus naturalibus, & veris non habeant.] Quod pro constanti habetis, boni viri, hoc communiter ICti. & Theologi, pro falso habent, fatentur aliquando ita contingere, sed rarius longè. *vide dicta à me locis præfatis*: Videte etiam quam constanter id probetis, quod habetis pro constanti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod congregationes, istę in locis siluestribus, & palustribus C fiunt, vbi cibi, & epulæ sordidæ, infames, vt plurimũ berreæ apponuntur, nullum alimentum, sed nocumentum, afferẽtes supellectilia, vasa argentea, & alia denique omnia ibi existentia, vel non vera. sed solum apparentia; vel ea adeo subtili, & adeo fallaci materia fabricata, vt verè non consistant, & hinc ad simplicem Domini Nostri Iesu Christi nominationem euanescant.[hæc probant multorum testimonijs D quòd nihil necesse, quia non probant, quod illis probandum erat. Deinde addunt pro minore argumenti: & tamen praxis demonstrat, quod de amęnissimis locis, suauissimis cibis, & rebus pretiosissimis deponant atque testentur. Quod est argumentum efficax, & ineuitabile deficientis, vel saltem deprauati, & minus apti sensus.]

Respond. Hos argumentantes valde allucinari, quoniam, ab eo quod aliquando E contingere Grillãd. Remig. ego, & alij asserimus, ipsi inferunt vniuersalem, id semper contingere. cur si nobis credi poscũt, de ijs, quos deceptos diximus; non credunt de reliquis, quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio est, sequi tali in loco non fuisse corporaliter? Quasi non possit dæmon illas, & eos transferre, vt illic verè fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis, &

& cibos palatui, & similia obtrudere, more præstigiatorum, an quia puto, me in præstigiatoris ludo vidisse, quæ non vidi, sequitur me in ludo non fuisse? An non veram cladem gregibus dedit Aiax, quia Laertiadem, & Atriadas cædere se opinabatur? Sed euanescunt audito nomine Iesu. præstigiæ ergo fuere, non tamẽ ideo, non illic fuere striges, quæ præstigijs ibi delusæ. deinde potuit subitò, quæ vera, & solida erant, Diabolus oculis subtrahere, & sic euanuisse videantur. Sic ergo hoc

» argumentum sensus quoad quædam de-
» ficientis; & aliquando: quid inde? subdũt
» rationem Physiologicam. Totius corpo-
» ris compago, & sensuum harmonia pro
» sui conseruatione mediocritatem quan-
» dam requirit: ideo in tantum motus vio-
» lenti celebritate, vt est asportatio illa Dia-
» bolica, consistere non potest.]

Respond. Mediocritatem hanc non cõsistere in inuisibili: sed habere suam latitudinem, in vno maiorem, quam in alio. Diabolum vero, qui vires singulorum optimè perspectas habet, ijs motus velocitatem sic attemperare, vt præter fatigationem detrimenti nihil sentiant. An minus videt, audit, gustat, sentit, qui veredarijs currit, & fatigatur, quàm qui sensim pedibus ambulat? Addunt.

» Præterea spectra, quæ nocturnis tene-
» bris imaginationi perterritę sese offerunt,
» quoties illa supposita nox sit, vsque adeo
» vim omnem corpoream lædunt, vt vel à
» deferente deciderent homines, vel terro-
» re consternati perirent, vel in grauissimũ
» aliquem affectum inciderent, quod ex-
» periuntur, qui leuioribus occasionibus
» persępè ex solo terrore in grauissimos in-
» cidunt morbos. Quare si eo incolumes
» deferuntur, necesse est vi aliqua naturæ
» vires excedente suspendi animæ actio-
» nem in totum corpus, ita veluti cadauera
» sensus, ac mentis omnino expertia pro
» illo tempore sint, & hoc est, quod nouis-
» sime voluit Delrius dicta qu. 16. lib. 2. sub
» littera C. versi posset dæmon, ibi horum
» enim vnctione obstupefacit sensum, &
» miseris persuadet, &c.

Quæro cur non addunt, quid persuadeat, quod ego addidi, *persuadet vnguenti vim esse maximam*? an quia videri volebat me dicere, *persuadet illis quæ non sunt*? Certè miror me dici voluisse, quod

A tota illa q. 16. iam exactè refutaui, hoccine est bona fine consulere? Dico iterum nihil aliud me ibi asseruisse, nihil voluisse, quam caussam reddere, cur quod sine vnguine dæmon possit, cum eo malit. Terror nasci solet ex re incognita, nam notis non terremur vehementius, nec diutius. Sagæ sciunt, quæ vident dæmones esse, & ipsorum fieri opera, quibus etiam commiscentur, facillimum est illi, in aginatione nõ læsa, sed delusa, sensit nõ sub-

B lato, sed aliquantulum alterato, eas deterre, cætera quæ addũt mera, & inania verba sunt, nec me, nec alijs admittenda.

Pergũt, Alia, & 2 ratio huic valde pro- »
xima nos trahit, quod hæ personæ, vel »
vi venefici huius vnguenti, vel furore »
Diabolico ita diuina permittente manu, »
prorsus ebriæ, & furiosæ dicantur. Ab- »
bas Tritthem dict. quæstio. sexta, colum. »
tertia, cuius verba, cum propositæ rei ap- »
primè seruiant, referre placuit; *volunta-* »

C *tem habent* (inquit) *deprauatam, quæ* »
eas conuertit in furorem, quo mentem præ- »
occupante, mox dæmones se furentibus ap- »
plicant & effectum eorum, quæ ipsæ malefica »
petunt, Deo permittente. Dæmo- »
nes insanientibus præstant.) Simile voluit »
Picus de rerum prænot. capit. 5. in fine »
libro 1. dum inquit, *Necromantici fu-* »
runt, chiromantici delirant, Magi in- »
saniunt.] At iure probatum est, quod di- »
cta furiosi, & ebrij non considerentur. Spe- »

D culat. de testam. §. 1. num. 8. Bartol. de te- »
stibus ver. furiosi. Albert. de testib. nu. 32. »
Campeg. de testam. regul. 114. »

Respond. Argumentum æquiuocio vitio laborare. Nam in minori, I. C. illi furiosas vocant propriè sumpto vocabulo, quorum imaginatio læsa. In maiori Trithem. de voluntatis malitia loquitur, & furiosis vocabulum sumit impropriè, sicuti cum iratos dicimus furere. Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non vi-

E deat sic dici furere Necromanticos, & insanire Magos, sicut dicuntur chiromantici delirare? quis vnquam vllorum istorum habuit pro vere furioso; quem cathenis, non disputatione compescere solemus? Nonne illud, *voluntatem habent deprauatam*, satis indicat, de quo furore loquatur Trithemius? Furor ille, quẽ Barthol. & cæteri dicunt à testimonio arcere, non oritur à voluntatis deprauatione;

sed

sed ab imaginatione læsa natus, impedit sanam, & liberam voluntatis functionem.

3. Argu. d Tertium argumētum adhuc leuius est: Consideramus aiunt) quod hæ sagæ, & maleficæ, à tempore, & momento illo, quo liniuntur, & vnguntur, vel saltem à dæmone asportantur, vsque ad tempus, quo reuertuntur naturam dæmonis assumunt, vt inter ipsas vel dæmonem nulla, vel modica extet differentia, & quicquid ipsæ agunt, non ipsæ, sed dæmon operatur, quod probant verba Tritthemij modo relata, ibi, *illorum Dæmones se furentibus applicant*: quod etsi non eueniet per modum obsessionis, & quod dęmon sagam ingrediatur, ibique tanquam Dominus nauis operetur, euenit saltem, quod tamquam extrinsecus motæ, per immutationem phantasmatum plurima inania, & falsa ostendat, sensus ludificet, decipiat atque fascinet.)

Duo his verbis inuoluuntur quorum vnum nihil commune habet cum altero, etsi quasi ratio alterius adiungatur. Prius est, *eas tempore strigiportij, naturam dæmonum assumere, ita, vt inter illas, & hos vel nihil vel modicum intersit*. Hoc cum sit falsissimum, pernego. Quæso si eques ab equo abripiatur, & illo in equo hærente; sed equum regere non valente, equus segetes, calcet, & conterat: etsi vere calcatio equo sit adscribenda, tamen quis dicat equitem equi naturam assumere, &c. Nec ad rem facit, quod hunc inuitum portat equus: nam nec striges semper sponte conscendūt fictitium hircum. Vnde apparet, quæ ex Tritthemis secūdo loco ponitur, non probare quod præcessit sed tantum aliqua fieri ab ipso dæmone, quæ striges se putant facere. Quod non negamus, sed asserimus falsam esse illam assertionem generalem; *quicquid ipsæ agunt, non ipsæ sed dæmon operatur*. Quæ ab homine nullo pacto, aut vix fieri queunt, illa dæmonis operationi possunt adscribi: sed esse in conuentu, saltare, se ingurgitare, blasphemare, &c. fiunt instigāte dæmone, sed à strigibus patrātur. Et bene quod ipsimet hoc aduertentes sua cædunt vineta cum immediate subiungunt.

Est si quid vere, & per sensus operantur; quod in quibusdā actibus negari posse non videtur, vt in saltibus, & concubitu A cum dæmone, iuramentis, & obligationibus cum eodem ineundis, alijsque dæmoni vtilibus, & proficuis, totum hoc ipsi, tamquam instigatori, & Domino earū personarum iam facto, tribuēdum videtur iuxt. reg. l. & si amicis D. ad leg. Iul. de adulter. Abb. Tritthem. d. quæstio. 5. vbi (inquit) Dęmonem vti voluntate furentis maleficæ, sicut artifex instrumento, ad operandū Remi. d. c. 14. col. 10 quę dicūtur dæmonum ministerio, & opera fieri.

B *Respond*. Incauta Tritthemij verba videri hos allegantes in alterutrum præcipitasse. Vel enim voluerunt hoc sic tribui dęmoni, vt non mereantur propter ea facta punitionē lamiæ: vel vt absolute propterea negemus, eas id operatas. Vtrūq; est intolerabile. Posterius quidem, quia licet ille sit Dominus imperans, & suasor incitans, tamen in tripudio pedes mouet, & vult mouere lamia atque ita de cęteris actibus. Nec seruum latronem à pęna latrocinij liberat iussio sui Domini Idcirco, C & prius negandum. Deceptio suadentis, non impedit ne actio persuasi sit voluntaria. Putare autem quod Diabolus, sic eorum voluntati dominetur, & liberi, esse arbitrij, seu libere velle desinant, Catholicę fidei repugnat. Quapropter comparatio illa instrumenti fabrilis nec satis apta, nec satis propria est, artificis absolutum in terram dominium est, adeo vt cū ipse vult, terra idonea non possit non ferD rare: dęmonis in voluntatem lamię potestas nulla, nisi instingandi; sed semper illa potest cum Dei gratia, abnuere ac dissentire. Et quia hoc potest, quando Dæmoni cooperatur rea pęnæ fit, temporariæ, in altero sæculo æternæ. Denique quid hæc omnia faciebant, ad rhombum, nam etsi vera forent, non sequeretur sagis conuētibus, se interfuisse dicentes falsum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel sequentibus probatur. Sequitur enim.

E Et hac sola ratione, vel transmutationis, vel omnimo læ similitudinis & operationis, has dici existimamus lamias: quod est certi dæmonum generis nomē. Torquema. dic. Dialog. 3. fol. 4. in fin. Vel strigias nuncupari nomen paludem infernalem significans. Franc. Berna. Comens. de strigibus in princ. f

Vbi estis Etymologiarum studiosi? ac-

 cur-

currite. *Lamiæ dicuntur certi dæmones.* esto, nam idipsum alias probaui ex sacris litteris, & patribus, Comentar. in Traged. Senecæ, & in disquisit. Ideo illæ dictæ lamiæ propter trium causarum vnam, prima est, *transmutationis*. Sed eas transmutari in Dæmonem, id vero veræ fidei repugnat, & sanctionibus, abstinendum ergo ab hac ratione. 2. est, *omnimodæ similitudinis*. Hæc ratio sic indefinite posita æque falsa est, ac prior, debuerunt addere in malitia, aut quid simile, & adhuc negaretur hi, *omnimodæ*, 3. *& operatione*, hanc admitti posse censeo explicatam, instigatæ, & adiutæ à dæmone.

Strigiæ non vocantur, sed *Striges*, & *strigæ*, à vulgo, nec illud à palude, *strigiæ*, ridiculum commentum rei tam seriæ inferendum, dictæ ab obscæna volucri, *strige*, cui nomen à stridendo, vt docui alias ex Sereno, Ouidio, festo; quibus hac in re potius credere debuerunt, cum, & Simancas id clare posuerit, Cathol. institut. capit. 32. numer. 1. quem ipsi laudant.

5 Denique rationibus his maiori huiusmodi, *Lamiæ sunt dæmones, vel saltem Dæmoni similes.* Subiungunt hanc minorem; sed dæmonis testimonio nullo modo iudici credendum, ergo nec lamijs: hæc enim argumentatio tota latet in his verbis quæ subijciunt;

„ At impium esset nedum dicere, sed dubitare, an dicto dæmonis mediato, vel immediato, absolute, vel ad effectum inducendi aliquod indicium credatur, cum sit inimicus humanæ naturæ, author ac pater mendacij, ac demum iniustitia ipsa, quia nihil aliud esset, quam quod ministri iustitiæ super iniustitia se fundarent.

Respond. Quando creditur denunciationi sagarum, creditur, non dæmoni, sed ipsis mulieribus, quæ vel inuito illo, vi tormentorum, aut sponte sua veritati testimonium, & iustitiæ adiutorium exhibent.

4 Argumentum horum consulentium tale est in summa. Dubia probatio non attenditur, sed requiritur, quod pernecesse concludatur. capit. in præsentia de probationibus. Sed probatio petita à denunciatione lamiarum est plena dubiaq. *Respondeo*, sufficere, vt pro natura delicti verisimiliter concludat, vt alias ostendi sup. quæstio. 1. Et minor quoque falsa est, nec bene probatur duobus quibus probant. 1. est quia quod interfuerint conuentibus, non gignit nisi ex consequentia quadam præsumptionem sortilegij, & aliorum criminum: aliquando enim intersunt aliqui, nihil horum committentes. Secũdum est quia potest fieri, quod vel ipsæ deponentes delusæ realiter ibi non adfuerint: vel denuntiatarum absentium dæmon figuram ibi repræsentarent. Ad primum dico: nunc tantum queri, an sufficiat denũciatio ista ad hoc, vt iudex verisimiliter putet interfuisse, & idcirco eo fine torqueat, vt fateantur de illa præsentia: interrogatio de cæteris criminibus cõsequens est; quia vix vmquam fit, vt qui interfuit non sint criminibus illis ordinarijs irretiti, & ideo est de hoc præsumptio vrgentissima. Ad 2. dico vtrumque illud raro fieri, & posse iudici probabiliter constare v. deponens fuerit delusa, necne; de repræsentatione quoque innocentis, rarissime eueniunt similia exempla. Vtrumque docui d. sect. 16. docuit etiam posterius istud Binsfeld. & alij.

Quintum argumentum est istud: Quinto nos mouet authoritas aliquorum sic in specie tenentium, quod de dictis visis, & gestis in conuentibus istis Diabolicis nulla prorsus habeatur ratio. Prieras de Strigimag. lib. 3. capit. vlt. punct. 16 in fin. Simancas Cathol. instit. tit. 37. numer. 16. Bernard. Gomens. in Lucerna inquisitor. titul. de strigibus. sub nume. 13. versic. aduertas, Nouiss. Roman. de indicijs causarum ciuil. & criminal. capit. 82. nume. 10. & ita passim seruant tribunalia Italiæ potiss. vero sanctiss. inquisitionis, prout ministri tam vrbis, quam huius ciuitatis plene testantur.] 5

Respond. Authores allegatos non asserere, quod de dictis, visis, gestis in conuentibus nulla prorsus habeatur ratio: sed tantum sæpe falli, & deludi deponentes: eo quod ea putent dicta, visa, gesta in conuentibus, quæ reuera ab illis dicta, visa, gesta, non fuerunt. Refero me, vt dici solet, ad fidem libri. videbis (Lector) Simancam expresse docere aliquando, nec falli, nec deludi, sed vera deponere; & quæ dict. numero 5. dixerat ex Ponzinibij, & Alciati sententia, ea refellere numero 6. &

& addere quod asserimus de vero, & reali strigiportio, *id tam certissimis testimonijs, & tam euidenti rerum experientia comprobat, & cognitum esse, vt sit plane studium tenacius hoc inficiari*, quod vero in secunda editione postea addidit, tantum ea causa addere, vt sciamus minus credendum illis, de facto alieno, quã de proprio deponentib. item minus quãdo de nocturnis conuentibus accusant socios, quam quando eos accusant de criminibus clara luce, & extra conuentus illos phanaticos patratis, item minus fidei contra socios mereri, quando nihil aliud imputant, quam comessationes, & choreas illas nocturnas, quam quando illas simul, & alia facinora, puta infanticidia, messes grandinatas, &c. Quæ vt vera fateor: ita non video, quid faciat, ad vniuersalle, illud aduersariorum dictum (*nullam prorsus habẽdam horum rationẽ*) adstruẽdum. Quamuis etiam Simancas in ea, sententia fuisset: illius ne solius dictum, communi sententiæ, & praxi præponendum? Eadẽ plane mens, est Cumani, & Prieratis: quorsum enim tot exempla conuentuum adferrent, & tam diligenter, quæ in illis fiunt discuterent: nisi vellent, ea iudicibus esse nota, & ab illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet quia ipsorum prudentiæ, esse volebant considerare in casu occurrenti, quod vero similibus; delusam, esse deponentem, nec ne; iudicare. Quare cũ tam non bona fide scriptores istos allegarint, merito nõ credo quod de praxi Italiæ, & vrbis addunt. In vrbe & alijs locis Italiæ Iudex fuit Ghirlãdus, qui eorum rationem semper habuit: Sacri Palatij Magister fuit Spinæus; Itali Ananias, & Picus, & alij, & tamen omnes satis clare ostendunt, vel maxiam de his habendam rationem. Quod attinet, ad Nouæ Roman. de test. quis vel ipse cum Alciato, & Ponzinibio toties refutatis, vt tot Theologis, quorum constat hanc communem semper sententiã fuisse; tot Iureconsultis (& fallitur Simancas putans contrariam, esse Communiorem. Vide citatos à me d. quæst. *16.* & d. sect. *16.*) Tot philosophis, & medicis, tot probatissimis historijs vnus obijciatur?

Quanto solidius, licet breuiter Patauini DD. asserunt? Satis esse quoad effe- A ctum torturæ, vt nominatores dicant illam aut illas vidisse in conuentibus, & cõuenticalis sagarum; nec oportere probare de damnis alicui illatis. & citant Binsfeld. confess. malef. membr. 3. concl. 6. Dub. 2. & me d. sect. 16. Idem asserunt DD. Friburgẽses, propter alia multa crimina, quæ solent præcedere conuẽtus, vt apostasia, & blasphemiæ; & concomitari, vt idololatria, Sodomia, &c. quæ enumeraui, dic. sect. 16. litt. 20. & quæ nec minus; immo B magis, Iudici punienda sunt: quam damna agris, pecoribus, hominibus data.

Nimis enim audax ille consultor fuit, qui asseruit, se pro Theologico axiomate audere affirmare: Quod iudex sęcularis minus sollicitus esse debeat quando inculpatio, est de sagarum conuentibus, & choreis; quam quando, est de maleficijs venenarijs, seu damnosis proximorum rebus, aut corporibus.] Nullus enim Theologiæ peritorum hoc axioma pro C rato, aut securo accipiat, sed pro paradoxo, & periculoso. Tum quia ratio parum efficax est; qua id probat; nempe quia ex conuentibus illis, & choreis respub. directe damno non afficiatur, tum quia nihil vrget confirmatio, quod ideo sanctio Carolina in sollo illo maleficio noxio, seu venenario regi pęnam pręscripserit: incõuentuum vero, & ibi patratis criminibus sagarum liberam iudici pœnam reliquit, videlicet, vti sciat hęc sibi minus conside- D randa quoniam reipubl. minus sint perniciosa. Periculosa certe (vt dixi) opinio, nec vera, semper enim iudici maioris faciendus, est honor, & iniuria Dei, quam cuiusuis hominis: & magis læditur respubl. atroci iniuria Deo, quam hominibus illata. Quare de illa magis sollicitus, esse debet, & eam acerbius punire, diligẽtiusque conniti, ad exstirpationem criminũ, quæ directe lædunt maiestatem diuinã, quam quæ directe vergunt in hominum E iniuriam damnum ve. Iudex etiam sęcularis iniudicando non reipub. tantum, sed Dei vices gerit. Sæcularibus quoque iudicibus loquebatur Iosaphat Rex cum diceret. *Videte: quid faciatis non enim hominum exercens iudicium, sed Domini.* 2. Paralip. *19.6.* Non de homicidijs tantum, & veneficis, sed omni maleficio ac crimine sagarum capiendum illud; *Maleficos non patieris viuere.* Exodo. 22. 18.

vbi vocem Hebræā METASSEPHAN מכשפה non esse restringendam ad veneficum alias contra Vvierum Domi. In conuentibus dæmonem adorant, in ijsdem nefandissima quæque patrant, venena præparant clades hominum pecorumque calamitates frugum decernunt. Solius idololatriæ quanta iudici sollicitudo gerenda docet Deut. capit. 13. vers. 8. vbi expresse præcipitur: *Nec parcat ei oculus tuus, vt miserearis eius aut occultes eum, sed statim interficies*. Non scio vbi de vllo crimine, quod Reipublice directe noceat, sic loquatur sacra scripturæ. Nec sinit prudentia simus solliciti de riuulis auertendis, magis quam de fonte exhauriendo. Fontes malorum sunt isti conuentus, riuuli tantum illa veneficia, & damna data. Inanis ergo ratio est illa directo damno.

Tinniant aures horum consultorum, expauescant corda iudicium illis credulorum, ad illa iudici per prophetam commi nata Dei verbis: *Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo vsque in sempiternū. Nunc autem dicit Dominus, Absit hoc à me: sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobile Ecce dies veniunt: & præsidum brachium, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua.*] 1. Reg. 2 30. Cur iudici tam grauiter minatus? an quod veneno, vel ferro aliquos interemerat? an potius quia Deo illatam à filijs iniuriam satis vltus non erat? Scilicet minus Sacrilegæ sunt sagæ, quam filij Heli.

Sed obijcitur Carollina sanctio, & male obijcitur, ex arg. 109. Multiplici enim solutione sine negotio remouetur. Potest dici cum Friburgensibus, in d. sanctione nomen, *Zauberey*, accipi in generaliore, & latiore significatione, quatenus, & Magiam, & maleficium complectatur. Nā ex Germanicæ linguæ proprietate liquet, & magos, & maleficos, *Zauberer*. vocari. Ideo cum magi, & malefici stricte sum ptis vocabulis, valde differant, vt docet Binsf. in l. multi. 6. C. de malef. & mathe. in prin. & grauius sit delictum maleficorū, nihil mirandum, si distinctas vtrique crimini pęnas Imp. præfixerit. Vel cum Binsfeld. in l. 5. C. de malef. & mathemat.

A circa fin. conclus. 2. Imperatorem in hac constitutione non loqui de delicto Magiæ secundum totam eius latitudinem, qua comprehendit, vt species diuinatoriam, Amatoriam, & Maleficam seu veneficam, sed secundum vnam speciem, nempe tertiam, quatenus veneno grassātur; & hominibus iumentisq; nocent. l. 1. C. de malef. & mathem. Constituere itaque vt si veneno grassentur, & de facto hominem iumentumve necassint, comburi debere: si vero effectus, seu nocumētum hoc secutum non fuerit, tunc non ordinaria ignis extraordinaria pęna prudētis viri arbitrio puniendas. l. sunt quædam D. de extraord. crim. Vel denique vt olim respondi; illic Imper. non negare quin maleficæ, si cum dæmone fuerint fœderatæ, si in conuentibus consueta fecerint, morte plectendæ sint: sed sancire, si venenariæ sint, semper igne puniendas; si vero non sint venenariæ arbitrio iudicis puniendas, hoc est aliquando igne, aliquando alio supplicio. Nec. n. (vt volunt aduersarij) idcirco venenarijs rogū intentat; quod alios minus noxios censeret reipubl. (contrarium iam docui) vel quod in ritis detegendis minorem iudicis solicitudinem exigeret (quod de tam pio, & diuini honoris, & fidei vsque adeo Zeloso principe non est credibile: sed quoniam volebat cauere, ne iudices errarent existimantes in damnis per hoc crimen illatis, eodem arbitrandum modo, quo de cæteris criminibus damnificantibus, vel personarum occisarum qualitate pœnæ magnitudinem moderantur, vel etiam putarent tales noxios veneficos sicut cæteros homicidas decollandos: id inquam ne censerent, sed intelligerent quam atrox crimen, sit veneno, & ope dæmonis quem tollere, ideo huiusmodi reos omnes voluit vltrici incendio absumi. De cæteris criminibus à lamijs designari consuetis, id noluit exprimere, quia satis censuit iudicibus i.d persuasum, ipsa Germaniæ praxi, iam à Friderici, & Maximiliani primi temporibus recepta cui non est censendus voluisse tam clanculum, & obscure per confectionem quandam detrahere.

QVÆ-

QVAESTIO IX.

Quando fit talis denunciatio, quod hæc vel illa persona interfuerit conuentibus sagarum, an requiratur specificatio temporis, & loci, vel vtrum sufficiat generalis denunciatio plurium absque huiusmodi circumstantijs, ad inquisitionem, & torturam?

SIcut iure communi ordinaria in accusatione exprimi debet locus & tẽpus; non dies, sed mensis annusque: l. libellorũ D. de accusat. & ibi Bart. num. 2. sup. c. fi. §. libellorum 2. q. 8. quando factum semper non vna die certa punibile est, Bartho. vbi nu. 12. Sic etiam in particulari inquisitione, quia Iudex tunc vicem subit accusatoris: Bart. in l. 2. §. si publico nume. 12. D. de adulter. communiter receptus, iuxta Aretin. & Felin in c. qualiter §. debet de accusat. & totius mundi praxim iuxta Ang. in l. ea quidem num. 3. C. de accusat. Bossius tit. de inquisit. nu. 90. Cla. §. fi. q. 31. nu 11. & ideo, vt reus suas defensiones queat instruere, debet in inquisitione etiam diem exprimere; si reus id petat, quia forte vellet doce re se tum alibi fuisse; Barth. in l. is qui reus D. de publ. iudic. num. 2. & quãuis Imola contrarium senserit ibid tamen communiter doctrina Bart. obtinuit, Iaf. in. l. 2. §. si quis Ephesi D. de eo. quod certo loco. Bossius sup. num. 92. Gigas de crimin. læs. Maiest. tit. qualiter procedatur. q. 3. Clarus q. 12. nu. 6. & 9. Angelus, & August. in addit. ad Ang. in glos. de anno præsente num. 2. Mascard. concl. 512. num. 3. Farinac. q. 1. num. 20. Iam iudex tamen, quam accusator, si dicerent se diem ignorare, & id confirment Sacramento, excusabuntur, Clarus d. q. 12. nu. 9.

Immo tam necessarium est regulariter, vt in accusatione, & inquisitione speciali locus, annus ac mensis criminis inserantur, vt etiam parte non petente, ipso iure censeatur, inquisitio, aut accusatio nulla, vtpote deficiens in substantialibus: ita post Alexandr. & plurimos ex communi sententia Clarus d. numer. 6. & Farina. d. quæst. 1. numer. 11. & 15. Quæ vt certa sunt in criminibus non exceptis; ita mihi certum, est etiam in exceptis optime facturum iudicem, ad hoc, vt plenissime

A muneri suo satisfaciat; si factum, sit huiusmodi cuius annus, & mensis, ac locus à denominante exprimi non difficulter queat; si de his circumstantijs nominantem interroget, hoc tantum volui in disquisit. lib. 5. sect. 3. sub lit. L. vers. tertio requiritur, vt nominans diligenter, non vero, quod si in crimine Magiæ, maxime si plurium adsit nominatio, hæc interrogatio, & expressio loci ac temporis prætermissa fuerit, ideo inquisitionem nullam redderet.

B *Illis enim assentior*, vt & Friburgenses, qui asserunt in criminibus exceptis prædictio solemnia, quoad additionem loci, & temporis, non requiri gloss. in princ. verb. & instituendo Instit. de publ. Bald. c. 1. nu. 20. Quibus mod. Feud. amit. Ang. de maleficat. vers. falsario. nume. 37. vers. hæc est quædam inquisitio. Hippol. de Marsil. singul. 163. Ferrantes Garzareus inter cons. crim. vol. 1. conf. 125. Menoch. consil. 90.

C nu 88. & 91. lib. 1. Ziberius Decian. consi. 18. nu. 22. vol. 1. dixi d. li. 5 sect. 2. §. Tertio requiritur ad formam, & hoc voluit vnus pro parte aduersa consulentium in scripto cuius initium; Opere pretium videtur, hisce verbis: Necesse non est omnes huiusmodi circumstantias, à denunciatoribus indicari, præsertim quando huius rei impedimenta legitima adferuntur apparet, ex quibus iudicis animus moueri potest, vel quasi certo credat denunciantes vera dicere. *Quod & probat.* quia iudi-

D cis arbitrio (*ait*) relinquitur, vtrum indicia, ad torturam sint sufficientia.] Sunt, & aliæ rationes, pro hac decisione, quia quando idem crimen sæpius, ordinarie, quasi ex consuetudine patratur, locis maxime varijs, & vt plurimũ incertis, vel incognitis, aliquando etiã ornatu toto loci ficto & præstigijs instructo, vix potest circũstantia loci, & tẽporis certo exprimi; loci quidẽ propter patagiũ illud prestigiorũ;

E tẽporis propter actuum frequentiã: accedit quod in his cõuentibus sępe inebriantur, quod omnia fanatico ritu peragãtur; quibus rebus memoria facile perturbatur quoad locũ, & tempus, sed non tam facile quoad personas; quod docet quotidiana experientia. Vidimus enim quod ebriosi licet cõptores suos probe nouerint, & eorũ memores sint, temporis tamẽ, & loci, vbi symposium fuit, non recordentur. Sa-

ne quod frequentia, & iteratio actũ memoriam confundat, testatur Bossius, de opposit. contra test. numer. 40. & quod in his criminibus, quæ iterari, & frequentari solent, tempus, & locus non sint de substantia, & ideo prædictarum circumstantiarum omissio non vitiet depositionem: merito multi tenent. Felin. in ca. cum causam. num. 13. & seq. de test. Ioan. Crotus tractat. de test. par. 7. 14. Ioachim. Mynsing. cent. 2. obseruat. 20.

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis, aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (vt si quæras num aliquis sit concubinarius, vsurarius, &c.) tunc testes singulares in circumstantia loci, & temporis recipiuntur glos. in l. ob carnem. D. de testibus Couar. à Leyua lib. 3. resolut. capit. 3. num. 5. Mascahrd. de probation. volu. 2. conclus. 8. 6. cur non etiam testes generales seu de solo crimine tali (quale est strigarum crimen quoad conuentus) generaliter absque his circumstantijs deponẽtes admittantur in ordine ad torturam? Mascahrd. d. loco numero. 17. Si obijcias cum quibusdam l. 3. D. de accusat. & l. in causis, C. eod. Respondetur DD. ll. in criminibus exceptis locum non habere; vt patet de crimine falsi, l. vbi falsi C. ad leg. Cornel. de fals. tenent hoc Bald. in c. 1. in titu. quibus mod. feud. amit. ex d. glos. instituti de publ. iudic. in princ. Purpurat. in republ. l. edita. numero 54. C. de edend. Cephal. consil. 304. numero 115. Rimin. Iun. cons. 18. sub numer. 72. Farinac. quæstio. 1. numero 13. & alij supra citati vers. illis enim assentior. Et de crimine læsæ Maiestatis humanæ, extrauagan. ad reprimendum, ibi, super dicto crimine, & ibi Bartholom. Item Gigas post Salice. & Præposit. in d. titu. qualiter in crimin. læsæ Maiesta. proced. quæst. 10. Decian. consi. 18. num. 72. l. b. 1. & inde ducto argumento, de crimine læsæ Maiestatis diuinæ, vt est hæresis, Ang. in Authent. Quomodo oportet Episc. §. final. & Angelus Aretin. in prax. d. versi. hæc est quædam inquisitio. Vnde ad crimen Magiæ valida est consequentia, quod rarissime caret hæresi, aut Apostasia; & ipsa quoque crimen est successiuum, & ideo solemnitas expressionis temporis, & loci in eo non exigitur, ne quoad mensem quidem aut annum, vt bene Farinacius d. numero 17. cuius doctrina vera est, siue id Baltho. voluerit, in d. l. libellorum, numer. 10. 16. siue potius contrarium, vt non male quidam contendunt.

Obijcitur nostræ sententiæ constitutio Carolina artic. 31. condit. 2. Respondeo, eam iubere, vt interrogẽtur de omnibus circumstantijs necessarijs, & non nimis difficilibus (nam hæ pro impossibilibus habentur) denunciantibus: quales de cõuentibus videntur istæ. Nec enim credendus est optimus, & prudentiss. Imperator voluisse, iudicia retardare, denunciantes ad moraliter impossibilia, iudices vero ad superflua cogere, cum tanto reipubl. damno.

Difficilior obiectio est, non posse reis denunciatis defensionem tolli, quæ iuris naturalis est; ea autem in eo hic consistit, vt delati possint probare suum alibi (vt vocant) quod facere nequeunt, nisi locus & tempus conuentuum in quibus dicuntur visi, specificetur. *Respondeo*, in hoc nostro casu exceptionem istam friuolam iudicãdã, quod vt intelligatur, paulo fusius hoc argumentum, & solutio debent explicari. Qui contendunt defensionem hanc necessariam, quam vocant defensoriam negatiuæ probationem; vel loquuntur de defensione in genere, vel tantum de defensione iuris positiui. vtrouis modo loquantur, vitium est in ratiocinatione & capite: hoc vt liquido appareat, suppono, vt verissimum ex aurea Balde doctrina, defensionem iudicialem esse triplicem, vnam iuris naturalis, aliam iuris gentium, tertiam iuris positiui: seu, quod in idem recidit, duplicem vnam iuris diuini, alteram iuris humani; & illam quæ iuris diuini est, seu naturalis aut gentium, à nullo Principum seu hominum tolli posse; quæ iuris humani est seu positiui, ab illis tolli posse. qui hoc iure sunt superiores ac potiores. hæc fuse Bald. tractat. de statutis à nume. 75. Medices trac. de fortuitis casibus quæstion. 8. à num. 9. Zanchinus Hugolin. tra. de hær. in princ. & sic concilianda pugna DD. negantium defensionem reis adimi posse, & aientium id nonnunquam Principi licere.

Hoc posito, quod commune ac certum est tota dissentientium ratio in hoc Syllogismo concluditur.

Reis:

Reis non est tollenda defensio:
Sed probatio negatiuæ defensio:
Ergo reis tolli non potest.

ET SVBDVNT.

Tolleretur autem denunciatis negatiuæ probatio, si non esset necessaria expressio loci, & temporis in denunciatione ista:
Ergo non licet illas circumstantias omittere: & si sint omissæ, nullius pretij futura denunciatio.

Respondeo, vel nihil concludere contra nos vniuersam argumentationem, vel falsam esse maiorem, & falsum concludi ex vna præmissarum falsa. Nihil concludit, si maior est particularis, idem, quod, *Quædam defensio non est tollenda*: tunc enim negaretur probatio negatiua esse illa, quæ non sit tollenda, sed aliqua alia: & sic nihil in proposito concluderetur. Falsa autem foret maior si sit vniuersalis, significans, quod *Nulla defensio rei tolli possit*. Nam defensiones iuris positiui ex causa tolli possunt, & friuolæ omnes tolli debent.

Si responderant se maiorem restringere, ad omnes quæ sunt iuris diuini, seu naturalis, aut gentium, tunc negatur talis esse ista probatio negatiuæ: quia est iuris mere positiui, pertinet enim ad modum defensionis qui est huius iuris, licet ipsa defensio secundum se sit iuris diuini, ideo receptum, est axioma, modum defensionis, non modo per Principem, sed per statuta quoque ciuitatum tolli posse, Bald. & Medices supra Barbat. tractat. de Cardin. legato à latere par. 2. quæst. 4. nu. 3. Quintilianus Mendoz. tract. de inhibit. quæst. 71. num. 10. & Redoanus tract. de spolijs Eccles. quæst. 13. num. 10. & multis Farinacius, quæst. 39. num. 23. in fin. & quod ordinaria etiam potestate in criminalibus ex iusta causa ipsamet iuris positiui defensio à iudicibus tolli possit regulariter & id sæpe factum docent non pauci, Farinac. vbi sup. num. 24. & 144. & numer. 102. & 107. Franc. viuius vol. 2. comm. opinion. opinione 717. Menchaca capit. 36. Illustr. q & cum afflictio Baiardus addit. ad Clarum d. §. fin. quæst. 49. numer. 54. qua de re nihil affirmo, vel disputo, id tantum quod mihi sufficit, contendo iudices supremos, qui auctoritate Principis iudicant, tunc posse iuris positiui defensiones adimere, quando friuolæ sunt, tales autem censeri, quando tantum videntur vtiles protelando iudicio, ne tam cito lis ad exitum perducatur nec ad summam, seu liberationem reo sunt profuturæ. Huiusmodi, quæ reum non reuelarent, defensiones posse iudicem tollere, traditum ab Alex Bursato, & Bossio, leges apud Farin. d. quæst. 39. num. 77. & 78. num. vero 79. non reprehendit hanc illorum sententiam; sed quod ijdem iudicibus ad deceptionẽ reorum viam aperirent, dicendo reum interrogatum debere exprimere qua defensione vti vellet, vt sic iudex postea hoc prætextu exprimentem eluderet; id est, quod merito reprehendit. Etenim vir prudens doctusque ignorare minime potuit, defensiones, quæ reo non forent vtiles, esse friuolas & proinde iudici non curandas. Vitalis de Camban. tract. de clausulis num. 3. vers. nil nouari, ex l. vlt. de procurat. Hanc vero defensionem, quam aduersarijs contendunt tolli non posse, de hoc friuolarum numero probatur; primo quia cum negatiua, quæ non cadit sub cẽsum, sit plane improbabilis, adeo, vt reddat testem de falso suspectum, Curtius de testibus num. 53. Herculan. tract. de negatiua probanda nume. 154. ad seq. nos autẽ hic versemur in probatione intuita, contra quam negatiua non admittitur, nisi sit loco, & tempore coarctata: (Sic ex Baldo Casonus tract. de malefic. cap. 6 num. 6.) Quia non potest talis negatiua probari, nisi per contrariam intuitiuam probantem affirmatiue. quod illo tempore in alio tali vel loco illam personam viderint: Sic Herculan. sup. num. 152. 154. & 246. cum seq. inde consequitur in casu chorearum, & conuentus, in quo plerique inculpantes, nec loco nec tempore suam denũciationem coarctarunt, non posse probabilem, esse istam negatiuæ contrariæ probationem, quando denunciantes sunt mortui, & proinde non possunt illas circumstãtias addere, quibus contradicens negatiua, per contrarias circumstantias stabiliatur. Deinde versemur in crimine successiuo, in quo non sequitur. Petrus tali die non interfuit choreæ; ergo nec alijs diebus: nã depositio Petrus interfuit choreis gene-

ralior, est incusatis; quam vt possit tempore, hoc vel illo coarctari: nec contrarium magis videtur probari, quam si de hæresi accusatus, quia concionibus interesse visus fuit, probet se non esse hæreticum, quia tali, vel tali die ad hæreticorum concionem non accesserit; fieri enim potest quod alio tempore accesserit. Vide Menoch. d. consi. 100. numer. 92. Tertio in nostro casu, vt contra affirmantem intuitiuam consideratione digna, sit negatiua indirecta de visu, debeat ea huiusmodi B esse, in qua constet de negatiua deponentes illi loco semper præsentes fuisse, & vidisse, & audiuisse, & fieri non potuisse, vt visu, vel auditu fallerentur: Colligitur ex Mascard. volum. 2. de probat. conclus. 1091. numer. 9.) Quia necessarium, est vt ex negatiuæ indirectæ probatione non suspicio tantum, sed scientia gignatur, vt per illam affirmatiua directa de visu elidatur: tanta vero certitudo, in præsenti negotio nullo modo potest haberi. Nam C strigiportia, & conuenticula lamiarum fiunt nocturno tempore, cum familia tota atque adeo mariti in lecto iacentes eodem, dæmonis sæpe numero arte ac ope, somno profundissimo, & morti simillimo compositi tenentur, quo ergo pacto tales dormitantij de visu poterunt testari, & dicere se tota illa nocte vigilasse? casu id vix potest accidere: ex curiositate, nunquam, nisi præcedat suspicio, quam hic aduersarij abnuunt, si faterentur, hæc ipsa D foret pro indicio nouo iudici haud aspernando. Quarto solent lamiæ, cum exeunt ad conuentus domum suam fascinationibus implere, & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo supponere loco suo; quod multis exemplis confirmant Binsfeldius, & Remigius, & alij, & non infrequens, esse constat: quod si ipsi nonnumquam domi remaneant, compareant in conuentu per substitutum, vt faciebat Doctor Fleatenicis consiliarius Treuericus, E & propterea consequeretur, ego illam tali nocte vidi domi suæ: ergo non fuit visa in choreis: Immo potius quia in choreis visæ in substituto, seu repræsentata; merito iudex colligit, sed ad torturam debere procedere, nec negatiuas probationes tales sibi expectandas: cum non constet innocentes vllos solлere repræsentari.

Equidem habeo pro manifesto; quod A si probatio ista negatiuæ in hoc casu admitteretur, & complices de choreis semper in denunciatione, ad locum & tempus coarctarentur, idque vt substantiale denuntiationi necessarium iudicetur: fere omnem aditum obstrui quæsitoribus, ad veritatem inueniendam. Nam vix vlli complices poterunt satis certo illas circumstantias exprimere, & probare: neque per hoc eo magis iudices de innocentia denunciatorum fient certiores: cacodæmoni vero fuerit facillimum officijs, & fascinatorijs præstigijs, quandocunque ei collibebit, per delusos ijs testes, mancipia sua torturæ eripere, ad summam Dei Optim. Maxim. iniuriam, ad iustitiæ dedecus, & totius humani generis exitium.

QVAESTIO X.

An in hoc crimine, vel alijs exceptis, testes singulares in circumstantijs, dummodo concordent in effectu, substantia, & fine, admittantur, & an huiusmodi testes singulares, quando plures sunt faciant indicium, ad torturam?

DVæ sunt quæstionis partes: ad quarum resolutionem præmitto DD. sententias, adeo hac in materia fidei, quã merentur testes singulares, esse varias, vt vix sit operæ pretium eas recensere, legatur, Anton. Gabrielius lib. 1. commen. opi. titul. de testa. conclus. 2. & Ios. Mascard. d. volum. 2. conclus. 856. Gottus de test. par. 7. tit. de forma in test. exam. obseruat. nu. 132. Simanca. Cath. instit. tit. 64. num. 65. & seq.

Suppono, quod omnes concedunt, testem singularem dici duobus modis, primo stricte, proprie, ac absolute cum quo ad eundem actum, & personam nullus alius testis cõcurrit quoad effectum, substantiam, & finem, vt pote quia quod alij deponant non subordinatur, ad id quod alter deposuit, seu tendit ad alium effectũ, & finem. Secundo laxius, & minus proprie, & secundum quid vocari singularẽ, quia alij non conueniunt, cum eo in quibusdam circumstantijs, tamen conueniũt in substantia criminis, & tendunt, ad eundem effectum, & finem probandum.

Quoad primi generis singularitatem probabilior mihi videtur sententia, ad eõdem-

demnationem illos nō sufficere, ad probandum crimen aliquod in specie, vt vnum homicidium, vnum raptum, item aliquem fuisse in isto conuentu, &c. iuxta Clarum § fin.q.53.sub nu. 18. Felin. in c. licet 2. col.5.de test. Gigan. de crim. læsæ maiest.tit.quomodo,& per quos quęst.8. Minsi.cent.3.obseru.76. Valde quoque probabile est, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc esse communem multi censent, & defendūt post Salic. in l. testium numero 16. C. de test. Ioann. de Amicis, & alios apud Clar. & Pegnam sup.in vers. ego quantum. verbi gratia si deponant aliquem, esse vsurariū, hæreticum,&c. Et quod istam singularitatem strictam, & quoad omnia idem censeo quoad torturam.

De testibus vero secundi generis, inuenio controuerti quoad condemnationem, & esse qui negent istos sufficere etiam in exceptis, & atrocissimis: quod voluerunt multi citati,& probati à Claro, & Pegna supr. Ego tamen sequor contrariæ sententiæ defensores, nempe in criminibus huiusmodi quæ sunt iterabilia, testes de diuersis actibus deponentes, qui ad idem crimen probandum tendunt haberi pro singularibus, nō vt obstēt sed vt accumulent,& inuicem iuuent:& ideo non esse repellendos prætextu singularitatis istius impropriæ, hoc volunt in crimine per duellionis,& hæresis,& proinde Magiæ quoque argu. l. qui sententiam C. de pœnit. Doctores plures contrarijs, vt Iacob.Butrigarius,in l. Arriani C. de hæret. Salic.in l. quicunque C.eod. Ioan Anan. in c. 1.etiam eod.nu.7.Corn. conf.91. nu. 42.li.1.cons.34 col.1.cons.247.col. 6.li. 2. Horin.Iun.cons.99.li.2.Marsi. cōs.1. Aymon.cons.73.num 72.cons.78.numer.6. cons.167.nu.3. & de antiq.tempo. in 4.p. nu.157. Rimin.Iun. latissime cons.7. per totum.Item,Pet.Anchar.cōs.277. in dub. 2.Boss.in tit.de crim. lęsæ Maiest.nu. 117. Gigas in tract.de eo. vbi supr.quęst 8. Immo,& in crimine impudicitiæ,quod non est exceptum,idem volunt,Bald.cōs.207. vol.4.Alexand.cons.13. col. vlt. in 7. Alban.cons.25.Zazius cons.11.nume.15.li. 2.Bertazzol cons.20.nume.16. & multos accumulans Io.Maria Monticella. de testibus ti.impugnatio testis quia vnius col. A 5. Ratio est, quia Iudex ex qualitate personarum,& facti potest, si videatur, testibus singularibus credere.li.3.§.tu magis D.de testibus probationes enim iudicum causa fiunt.l.quingenta D.de probat ideo ab iudicum arbitrio dependet quæ sufficiant, quæ non, vt ijs fidem dent, vel negēt, Castren.in l. Lucius.de his qui noc.infam. & in l.admonēdi D.de iureiur.Seuer.ibi fol. 10 col.2. Marzell.cons.1.num.7.& in lib. 1 §.si quis vltro.num 40.D.de q. Socinus B Iun.cons.32.num.10. & cons. 10.& col. 4.lib.2.Blancus.de iud.num.367. Bossius eod.tit.num.23.Rimin. Iun.d.cons.7. nu. 15.Gabriel.de testibus concl.2. limit.2. Si ergo hęc procedunt in ordine ad condēnationem quoad pęnam saltem extraordinariam vt bene Couat.lib.3.resol.ca.3. nu. 3.& Simancas d.tit.64.nu.75. Quanto magis hoc tenendum, de his secundi generis testibus in ordine ad torturam, per text. & ibi.DD. in l.qui sententiam D. de C pęn.Grammat. decis.34.nu. 30. post Alexand. & alios quos refert item Gigas dic. titul.quomodo,& per quos q.25. Bertazzol.cons.213.num.7.& 8. Quia testes reiecti, eo quod non sufficiant ad condemnationem, solent sufficere ad torturam, Bart.in l.1.§.q. D.de q. cum alijs quos refert Gramm. sup.num.51. Quando deponunt de ipso facto, aut de indicijs propinquis,& non remotis à facto: nam, & remotis, non admittuntur nisi forte omni D exceptione maiores. Sic post alios Rimin.Iun.cons.361.num.32. & 33. & Farinac.d.q 37.num.18.& 19.& quæst. 56. num.73.& seq.

Sic igitur conclusio, qua vtrique quęsito respondetur. *Si testes in effectu, in fine, in specie hoc est in substantia criminis conueniant, & plures sint & hac in re fide digni admittentur, & fidem faciant ad torturam in hoc nostro crimine.* tenent Mascard.d.volum. 2. conclus. 856. Binsfel.d. E memb.2.conclus.6.dub.1.probatur, quia de crimine hęresis, quod in eo testes quo ad locum, & tempus singulares, sed de eadem spem hæresis deponentes recipiātur docet Simanc. vbi sup. Nonne sagę in diuersis locis,& diuersis temporibus conueniunt? quare non magis, *locus*, est de substantia criminis huius quam de substantia hæreseos. *Concl.* b

QVAE-

QVÆSTIO XL.

An in denunciatione plurium requiratur quod quilibet fecerit confessionem in tormentis: vel virum hoc solum procedat in denunnunciatione vnius?

PRæmittam quod certum videtur, Regulare, est testibus criminosis, & infamibus infamia iuris (tales autem sunt qui conuicti, & qui de se ipsis cōfessi, hoc est socij criminis) non credi nisi in tormētis. l. quoties C. de quæst. l. ob carmen. §. si ea conditio. D. test. §. si vero ignoti. in Authent. eo. Specul. in tit. de teste §. 1. nu. 28. Barth. in l. cunctos populos C. de sum. Trinit. num. 12. Bald. num. 15. Alberi. nu. 34. Salic. num. 18. Ias. in l. lectu. num. 67. & in 2. 46. Fulgos. cons. 173. in causa, colum. 1. post Oldrad. sic etiam Aretin. in c. 1. num. 40. de accusa. Ruin. cons. 146. col. 1. & cons. 147. li. 5. Arnon. solilog. 60. Marsil. in §. diligenter nume. 62. & in l. 1. § Diuus num. 5. D. de quæst. & cons. 78. num. 15. cons. 109. num 13. cons. 130. num. 40. Grammat. cons. 70. num. 10. Blancus tra. de indic. num. 381. Bossius eod. ti nu. 1) 1. Clarus §. fin. quæst. 31. num. 13. vbi docet sic seruari in Prætorijs Medidani. idem censent Rolandus à valle cons. 51. num. e. 30. & cons. 73. num. 22. Menoch. de arbit. cas. 474. sub num. 49. Vinc. Onded. cons. 10. num. 16. Mascar. concl. 1317. nu. 38. & Binsfeld. D. membr. 2. conclus. 5. vers. circa hanc concl. quoad infames, adductis plurimis Farin. quæst. 43. num. 132. & quæst. 56. & num. 5. & 57.

Quare requiri specialiter, vt reus in tortura nominet; & si extra torturam nominauerit, specialiter torqueri debere non confirmatione nominationis, vt docent Clarus quæst. 41. vers. cæterum si reus, & Farinacius, d. q. 43. num. 136. d. nume. 56. quia tortus præsumitur dicere veritatem, gloss. in l. edictum D. de quæst. Alberi. ibi. num. 2. multi apud Farinac. quæst. 43. nu. 15. & hæc procedere etiam, vbi plures sunt nominatores volūt DD. Patauini in suo cons. eo quod certum sit vnius solius nominationem non sufficere, ad torturam, & ideo de pluribus, hoc idem se asserere.

A Contra DD. Friburgenses in suo Responso, censent hoc dubio non carere: & rationem qua communis nititur non esse solidam. quia impedimentum infamiæ est iuris positiui, ideo quoad hoc in exceptis liber sit iudex; & propterea ad infamiam purgandam torturam non esse necessariam. Et propterea rectè à Simanca dictum communis opinionis assertores sine lege, & sine ratione loqui. De Carolina quoque constitutione verius id negasse Binsfeldium, quam ego affirmarint

B libro 5. disquisitio. sect. 3. in secundo indicio sub litt. L. vers. sed quędam circa hanc rem. fateor me illis occasionem reprehēdendi dedisse, cum scripsi, *expresse requirit*, debui enim & arbitror volui scribere, satis clare ex ea colligi. nam cum artic. 31. agens de denunciatione semper addit, *in quæstione proposita*, item *in interrogatus aut tortus*. supponere videtur quæstionē; Non obstat, quod ait, *in carcere*: nā hoc

C per sequentia est explicandum, & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certe in carcere nominat, & interrogatur. Sed quicquid sit de Carolina: & licet id ex d. c. illi qui 5. qu. 5. non satis probaretur quod communis vult, quia gloss. illum textum exponit de spontanea denunciatione extraiudiciali, hoc est de detractione seu diffamatione; tamen alijs adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defensores, vt ostensum § in princ. q.

D & quamuis non nitatur quis textu aperto legis tamen sit argumento probabili ex lege, vel eius ratione id deduxerit, non est dicendus sine lege loqui: immo licet falleretur in sua deductione, eo quod ratio legis illi non suffragaretur reuera, & aliorū interpretatio verior foret, in rigore tamē, qui legem adduxit, eo ipso quod adduxit, non debet dici sine lege loqui, quod com muni vsu loquendi, de illis vsurpatur, qui nullam legem laudant in dicti sui confir-

E mationem, & propterea Simancas de communi adeò tam grauium DD. sententia potuisset loqui modestius. Quid quod nec congrua ratio deest, quam postea dabo.

Illud fateor satis probabilem, & tutam esse sententiam negatiuam non requiri, vt omnes sint quæstione examinati, hanc dico satis probabilem, tum quia non est destituta suis defensoribus, vt Simancas ma-

magnæ authoritatis Episcopo, & Doctore, alijsque vt Binsfeldio, d. conclus. 5. qui putat sufficere si metus tormẽtorum adhibeatur, & recepta est praxi Curiarum Franciæ testibus Chassaneo ad cõsuetum Burgund. rub. 1. §. 5. vers. Al'arbitraige du iuge numero. 14. & Claro d. quæstio 21. numero. 11. qui addit hac in re loci consuetudinem sequendam, quod est verissimum.

b concl. *Ideo censeo vbi consuetudo circa hoc exstat ab eo iudicibus non recedendum:*
» *vbi consuetudo non exstat, posse iudicem*
» *tuta conscientia vtramuis quoad plures,*
» *partem sequi: quia* (vt alias dixi) *probatio*
» *num valor, & fides arbitrio iudicis est*
» *subiecta.* vide Menoch. de arb. iud. libr. 2.
* cent. 1. cas. 90. Binsfeld. d. concl. 5. vers. hic libet pro nostra materia.

Hoc tamen arbitrium sic moderandum, vt pro personarũ qualitate, & criminum, & alijs circumstantijs modo minus non tortis credat, ordinariè quoque teneatur plus tortis credere, quam spontaneis: immo nisi vrgeant illum circumstantiæ, non facile sit credulus nominationibus spõtaneorum etiam plurium. Vt in hac re tã timide loquar me mouet ista ratio, ab alijs non considerata. Præsumptio quod infamis sponte sua non sit dicturus veritatem, (in qua præsumptione fundatur communis opinio) licet sit iuris diuini (nam hoc iure de nullo præsumitur quod in re, maxime graui mendacium sit dicturus) est tamen plusquam iuris positiui, vt pote orta ex naturali quodam instinctu hominibus cunctis communis, quod mali nisi malo coacti officium suum non faciant, vel iustitiæ faueant, & ideo quasi est iuris gentium. Attamen quia ex eodem iure gentium videtur manare alia quoque præsumptio, quod in simili hominum genere (verbi gratia infamium) semper plus credendum sit, cæteris paribus, duobus vel tribus quam vni.

Prior præsumptio est pro communi opinione, posterior pro contraria quoad plures nominantes, ideo licet adhuc propendeam in communem, alteram tamen non reijcio.

QVAESTIO XII.

An mulier possit esse testis in criminalibus?

IN ciuilibus etiam grauibus (v.g. in matrimonio) mulierem cui nihil nisi sexus obstat, esse testem integram, & omni exceptione maiorem tradit Decius, consil. 342. col. 2. In criminalibus quoque, si ciuiliter ageretur etiam canonico iure illam testem esse posse multi censent. Decius in l. fœminæ num. 34. de reg. iur. Clarus §. fi. quæst. 24. num. 3. Farinac. quæst. 59. à nu. 1. item si ex officio de crimine inquiratur. Vide Farinac. sup. num. 9. Si vero non inquiratur ex officio, & agatur criminaliter Canonico iure mulierem repelli constat in criminibus non exceptis, cap. mulierem 33. quæst. 5. cap. forus §. testes, & vers. signifi gloss. in cap. tam literis. de testibus. Abb. Felin. & Decius in capit. quoniam de testibus. Marsil. cons. 22. nume. 1. cons. 59. num. 9. cons. 101 nume. 8. consil. 130. num. 34. Onded. cons. 100. num. 24. nisi crimen foret huiusmodi, vt eius veritas aliter quam mulieres haberi non posset. Sic post Mars. Alc. & Decian. Baiardus ad Clarum quæst. 24. nume. 9. In exceptis autem admitti illo iure, receptum, ex cap. tanta. de simon. vbi Anan. Aufrer. Crott. & Nepos in tract. de testibus Petr. Duennas regul. 315. Imol. & Boyck in d. cap. quoniam. Alex. cons. 11. num. 3. cum alijs apud Farinac. d. q. 59. nume. 10. & de crimine maleficij expresse, Bodin. libro 4. Dæmon. cap. . .

De iure ciuili, & in praxi curiarum sæcularium in omnibus criminalibus mulier si (aliud non obstet) recipitur ad si testimonium dicendum l. ex eo D. de testibus cap. ex eo. 15. quæst. 3. gloss. ibi. & in d. capit. forus § final. communem testatur Alex. cons. 11. num. 11. lib. 1. & consi. 115. col. pen. lib. 4. Socin. consi. 54. col. 2. libr. 3. Bonifac. vital. tit. de testam en. num. 35. & 37. Stephanus Aufrer. tractat. de testibus num. 69. Nepos ibid. numero 66. Crottus ibid. rubr. in caus. criminal. qui testam. admitt. num. 49. Gigas vbi supra. quemodo per quos quæst. 6. Clarus, § fin. quæst. 24. num. 2 Farinac. d. loco num. 17. de Italia. etiam in Ditionibus Ecclesiæ hanc pra-

ximobtinere testantur. Alex. conf 24 volum.2. Grammat. conf. 12. nu.7. Baiard. addition. ad Clarum quæst. 21. num. 20. & ad quæst. 24. num. 8. de Franciæ praxi satis locuples testis, quia de fidei re non agitur est præfatus Bodinus.

A Hæc indubitata de pluribus fœminis cō plicibus; nam si vnica esset, sociam criminis à nominatione repellendam putarē: quia tunc præter sexum alium patitur defectum, nempe infamiæ; infamem vero mulierem audiri non docemur, l. qui testamento, §. mulier D. de testam. vbi Barthol. & Imol. vel quia simul pauper, & vilis. Dec. consil. 310. num. 5. Ioan. de Amicis. conf. 87. num. 8. & 9. Paris. consil. 152. num. 17. in lib. 4. Grammat. conf. 26. nu. 23. & conf. 58. num. 10. Roland. conf. 24. num. 64. & seqq. lib. 1. Bertazzol. consil. 3. num. 6. Onded. conf. 100. numero 18. & multo magis si foret minor annis viginti. arg. l. in testimonium. D. de testib. Alex. consil. 64. colum. 1. num. 1. Bertazz. consil. 3. num. 5. Dixi, si vnica esset: nam numerus alios defectus potest supplere. supr. ad qu. 1.

B

C

QVAESTIO XIII.

An ad confessionem duarum mulierum procedi possit, siue ad torturam, siue ad condemnationem?

CVm omnes fateantur, & ratio maioris detrimenti dictet, plura requiri ad condemnationem, quam ad torturam, & non quæcumque ad istam sufficiunt, etiam ad illam sufficere; sunt ista duo dispicienda.

De tortura sunt qui absolute negent, & semper volunt à tribus, vel qualiter pro denunciantium qualitate factam nominationem, vt possit torqueri denunciata. Sic DD. Friburgenses, quibus obstat, axioma toties ab illis receptum: quę probationes sufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere. poterit ergo, quando iudicabit, se duarum denominatione, propter circumstantias personarum, &c. satis verisimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamē auctoritate, & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium, d. conclus. 6. dubio. 2. versic. septimum illatum. & me ipsum d. lib. 5. sect. 3. vers. secundū indicium. rationem hanc adferunt: viri testimonium plus ponderis habet, quam fœminæ ob sexus fragilitatem: at duorum virorum sociorum denunciatio requiritur, vt aduersus denunciatam personam ad quęstionem procedi possit: igitur duarum fœminarum nominationes ad hoc non sufficiunt, sed plurium requiruntur.

Negari non potest, quin hæc sentētia, & tutior sit, & rationi, maxime consentanea, si tamen iudex sibi censeret ad torturam deueniendum non ausim factū damnare: propter axioma præfatū, & quia DD. Patauini absolute asserunt, ex testatione duarum mulierum, quibus solus sexus obstat, iuste ad torturam procedi posse.

Ad me quod attinet, si probabiliter tales duæ denuncient, cum bonis circumstantijs, maxime scientiæ causa, & non sint contraria virorum testimonia, quæ semper pluris facienda, non vereret hoc sequendum dicere. Quod si viri vnius testimonium adesset, non dubitarem cum eo vnius mulieris bene munitam circūstantijs requisitis nominationem admittere ad torturam tantum. Solarum etiam trium fœminarum complicum denunciationem ad eandem sufficere posse cēseo. Nec tamen propterea pugno cum traditis d. vers. secundum: illic enim nolui tradere quid in rigore iudici permissum sit, sed exempli gratia numerum expressi, cū quo, vel scrupulosissimus iudex, queat esse secutus.

D Ad condemnationem nulli vnquam sim author ex duarum tantum muliercularum nominatione procedere, nisi præterea adessent alia sufficientia adminicula: & hoc non sufficere docent multi, vt Decius in l. fœminæ. nu. 35. de reg. iur. Riminal. Iun. consil. 217. num. 5. post Gandin. & alios Farinac. q. 59. num. 26. & 27. qui cum Riminal. concludit ad condemnationem pœnæ ordinariæ in criminalibus criminaliter intentatis, nec tres quidem fœminas sufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus ad d. q. 24. num. 7. Ratio est, quia fœminæ in criminalibus non habentur pro integris personis, & minoris fidei sunt quam viri, vtpote nō omni exceptione maiores d. c. forus. Alex. consil.

E

51.num.11.l.1. Cæpola in crim.conf. 32. num.2. Socin.conf.54. colu.2. lib.3. Aymon.conf.99.num.5. Anton.Gomez. tomo 3.resolut.c.12.num. 20. ideo numerus in illis supplet fidem. Innoc. in c.cum nuncius de test. Petrus Ancharan.libr. 3. quæst.51. num. 38. & multo citans Binsfeld.d.concl.6.in final.& Farinac.d.num. 26. summa namque fragilitas, & leuitas est huius sexus, iuxta illud, quod Ciceroni tribuitur.

Crede ratem ventis animam ne crede puellis.
Namque est feminea tutior aura fide.
Quid leuius pluma? puluis: quid puluere? ventus.
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

QVÆSTIO XIV.

An denunciationes fœminarum tum magis fidem faciant, quando non adsunt testimonia virorum in contrarium?

QVibusdam videtur non videri earũ fidem magis augeri, quandoquidẽ mulierum conditio spectanda sit.l.3.§. tu magis, & §. quæ argumenta D.de test. Alij vero, pro affirmatiua adeo exserte scribũt, vt negent se videre quid obstet. Quia quod in 13 quæstionis responsione dictũ denunciationibus fœminarum plurium, nempe triũ, vel quatuor in ordine ad torturam credi: id intelligendum, si nihil illis præter sexum obsit: obstat autem illis præter sexum multum per omnem modum, si in contrarium sint indicia, præsumptiones, aut testimonia siue virorum, siue fœminarum: adeo vt si essent vel viri, vel fœminæ, à quibus probabiliter exculparetur denunciatus: nec sex quidem fœminis vnam complicem denunciantibus, in ordine ad torturam credendum sit. Igitur plus fidei obtinet, nullis viris contrarium testantibus.

Quid si dicamus, secundum se intrinsece, & intensiue fidem tum non augeri: sed ab extrinseco tantum, & extensiue, quatenus omni obstaculo remoto ratio naturalis dictat, plus credendum fœminis hoc casu?

QVÆSTIO XV.

An plurium minorennium denunciatio faciat indicium ad torturam?

NOtandum primo non posse minorenes, ne in exceptis quidem criminibus testificari nisi sint eius ætatis, vt iã aliquomodo possint torqueri, iuxta Marsil.in l.de minore num.11.D.de quæst.& Carer.in praxi crimin. Notandum 2. minorennium varios esse gradus ætatis: nã nomen porrigitur vsque ad annum 25.

Dico primo *minorennis, qui habet annum ætatis vicesimum, in criminalibus omnibus, est testis idoneus.* argum. à contrario l.in testimonium D.de test. tenent glos. in l. inuiti D. eod. Spec. & ibi Ioan. Andr. tit. de testib §. nu. 34. communem, & practicatam esse, & qui contradixere inaduertenter locutus, scribit Farin.q.58. num.19.& 21.

Dico secundo *si sit minor viginti annis, sed iam est pubes, sunt varia doctorum sententiæ.* Concl.1.

Prima est, talem non esse idoneum testem in criminalibus, nisi in defectum aliorum testium, quando ex natura rei alij testes haberi non possunt, secus si ex accidẽti fiat, quod alij nequeant haberi. Sic post Host.& Bald. Alex. consil 64. nu.1. Specul.& ibi Ioan.Andr. d.loco. Ias.in l.1. C.de sum.Trin. num.50.& in l.fin. C. de indign. Marsil.consil.11.num. 5. & conf. 162.num.5. & conf 127.num.9.& multi alij relati à Farinac.d.q.59.num.10. Secũda sententia fuit Guidonis de Suzaria hoc verum esse in accusatore producente, nõ vero quando iudex ex officio procedit, præsertim in defectum probationum: tunc enim posse iudicem puberum minorennium testimonia recipere, seqq. hanc Alber.Florian.& Iacobin.à Sancto Georgio in d. l. in testimoniũ Angelus de Aretio in verb.comparuerunt num.13. Marsil.in l.de minore D.de quæst.numer.24. Blancus de indic.nu.349. & alij apud Farinac. supra numer.37. hæc sententia est verior, & receptior, quo ad crimina non excepta. nam in criminibus exceptis atrocibus, & occultis (quale est nostrum) quãdo desunt alia indicia indistincte verum Concl. 2.

puto

puto quod puberum testimonia recipiantur ad torturam. A quia tunc in his eorum persona habetur pro integra, & omni exceptione maiore, est praxi recepta sententia, suam tuetur ex d.l. de minore in prin. Alberi. in d.l. in testimonium. Ias. in l. fin. col. vlt. C. de indign. Gigas vbi sup. q. 12. & alij apud Farinac. supra numer. 22. 29. & 34.

c Concl. 3. *Si vero non sint puberes, sed pubertati proximi, tunc licet excludantur in alijs,* » *admittuntur tamen in criminibus exceptis.* B] Pubertati proximi sint necne, id pendet à iudicis arbitrio quia non idem omnibus est terminus pubertatis, nec eadem tempestiuitas. hoc communius recipi post Couarr. Duenas, & alios docet Iacob. Menoc. cas. 57. num. 44. de arbitr. iud. prior pars conclus. probatur l.3. §. leg. Iulia & l. in visti D. de tes. in §. sed nec pupillus. l. ex libero §. 1. D. de q. ratio quia impubes iurare nequit l. qui iurasse in prin. D. de iureiur. & l.4. D. de in litt. iur. nec po- C test torqueri in caput alterius d.l. ex libero §. 1. adeo vt eius testimonium, etiam non apponente parte, pro nullo sit habendũ. Ang. in §. 1. num. 3. Auth. de test. Mansil. in l. de minore num. 22. D. de quæstionibus. Nisi in casu mortis Domini occisi in domo, l. 1. § impuberi D. ad Syllan. aut si iudex ex officio suo dictum impuberis assumeret, quod licet, propter d. §. 1. negarint Alex. cons. 64. lib. 1. & Cagnol. in d. l. 2. §. item impuberes, contendunt tamen D Specula. & Ioa. Andr. d. tit. de testam. versic. item excipitur, quod est impubes nu. 34. Bald. Alberi. Florian. & Iacobin. in d.l. iniust. & in d.l. testimonium, quorum sententia, & in scholis, & in tribunalibus receptior est, teste Farin. supra nu. 37.

Posterior pars conc. de criminibus exceptis, est plane communis, & probatur ex l. de minore prin. D. de q. vbi late Marsil. Decius autem, & Cagnol. in l. 2. §. item Impp. D. de reg. iur. Gigas d. qu. 12. nu. 4. E SchenK de testibus num. 13. versic. nisi agatur. Farinac. supra 9. q. 58. numer. 22. quod introductum ob criminum horum atrocitatem, & tum ab his iuramentum exigi posset: & deberent, modicè tamen, torqueri, Farin. q. 41. nu. 102. & 103.

d Concl. 4. *Impuberes sed maiores nouem annis, quia iam doli capaces, si Iudicis animus, id fert, & censuerit sibi eos torquendos: torqueri poterunt, & ad denunciandum in criminibus exceptis recipi.*

Quod torqueri possint virga, ferula, vel tormento Sibyllorum id docet Farinac. q. 41. num. 16. quod hoc à iudicis arbitrio pendeat, Clarus d. q. 24. num. 16. Brun. de iudic. & tort. p. 2. q. 4. num. 16. Capic. decis. 136. num. 55. quod possint recipi, volunt, Bart. & Marsil. in d. l. de Minore D. de q. gl. in d. l. inuiti. Crottus tract. de testibus tit. in causis crimin. qui testes admit. num. 72. & ibi Moncada in addit. lit. Y. & num. 70. & Alberic. de testam. rubr. quando testes refellantur rat. defect. personæ nu. 20. & Gigas d. q. 12.

Si vero nondum inchoarunt annum nonum, nec torqueri vllo modo, nec admitti e Concl. 5. *vnquam poterunt, ad iurandum, aut denunciandum:* hoc receptius est, ita post Franc. Marcum Baiardus supra nu. 109. qui ad idem allegat Bolognin. & Foller. & Brunum, ad q. 64. num. 67. cum sequ. ratio, qui necdum satis intelligunt quid deponant, ideo iuriiurando, torturæ, & nominationi defectus naturalis resistit.

Quando minorennis admittitur ad deponendum in ordine torturam, non sufficiet vnius testimonium, sed requiritur saltem duorum. f Concl. 6. De hac re sententias refert, nec tamen decidit vtra verior, Baiardus ad d. quæst. 24. à num. 107. & citat Marsil. in pract. § diligenter nume. 8. loquentem in numero singulari; quod si bene citat. censeo, *impuberi* positũ indefinite. Aperte duos requirunt communiter, Alberic. in d. l. testimonium Grammat. consil. 45. num. 21. Moncada supra num. 70. ipse Mars. in l. infans colum. penult. vers. etiam illud dictum, D. ad leg. Corn. de sicar. & Boer. decis. 261. qui duo vltimi scribunt se sic practicasse, & intelligendi ambo de infantibus saltem doli capacibus, proba- g tur, primo concl. quia minoris testimonium in nostro proposito aliquid valet, & probat: ergo plurium plus valet, & probat, vt minimum ad semiplenam probationem: quæ ad torquendum sufficit. Deinde vnius testimonium si accedat aliud indicium valet ad torturam sed accedẽs secundi minorennis testimonium, nouũ indicium est. Dicitur in quæst. *ad torturã:* quia non sufficere duorum testimonia ad condemnationem, licet indicium faciant, putandum. Sic præcise glos. Bald.

& alij

& alij in d.l.inuiti specul. & Ioãnes Andr. supr.Bart.in d.l.de minore.& in d.l.ex lib. §.1.& in l.2.§.quo obseruari num.11.C. de iur.cal.Gloss.Barth.Bald.Salicet. Ang. Alex.& Ias.in l.fin.C.de indign.quod verum, quoad pœnam ordinariam: nam quoad extraordinariam possent sufficere, & sic admitto contrariam sententiam affirmatiuam, quæ fuit Alberic.in d.l. in testimonium. Marsil. in d.l.de minore, num.28.& in l.infans num.46. De sicar. & in §.diligenter sub num.81.Grammat. consil.45.numer.21. Farinac. supra numero 33.

QVAESTIO XVI.

An verisimilitudo denunciationis ab vno tantum facta, sit sufficiens adminiculum, vt procedi possit ad torturam.

a NOn puto quæstionem proponi de nominante cui duntaxat obstat singularitas quod sit vnus: nam talis, & si sit vnus est vnus omni maior exceptione, & proinde facit semiplenam probationem: ideo de hoc verisimiliter denunciante, non est dubitandum, esse sufficiens adminiculum. Sed quæstio procedit de singulari cui alij adsunt defectus, vtpote quia est minnorennis, infamis, &c.

Porro sicut inuerisimilitudo testimonij plurimum detrahit fidei ad vim eius infringendam. Nam vbi testantur in verisimilia, numerus non supplet fidem, Farinac. q.62.nu. 320. Mascard.de probat. concl.1358.num.13.nec iudex debet credere non verisimilia deponentibus, Innocent. in c.quia verisimile est de præsump. Marsil.in l.1.§.in criminibus.nu.35.D.de quæst.& in Rep.rub. de probat.nu.108. quia quod non est verisimile speciem habet falsitatis: adeo vt confessio non verisimilis non noceat confitenti. arg.tex. in l.1.§.Diuus seuerus, & in §. si quis vltro D. de q. Bald. in l.si quis in hoc genus C. de Episc.& cler.nu 3.Petrus Ancharan. cõs. 24. colu.1. Sic è contra magnam vim habet verisimilitudo, adeo vt potius credatur paucioribus verisimilia asserentibus, l. ob carmen § si testes. D. de test.c.in nostra est.de test.Curtius Iun.consil. 17.nu. 6.Socin.iun.cons.183.num.10. lib.2.multum prodest vt testium defectus suppleatur.Carolus Ruin.cons.149.nu.6. libr.3. Deci.consil.18.num.204.lib.1.Mascard. col.944.num.14.Farin.q.47.num.158.& magnum præstat ad torturam fundamẽtum.l.5.& l.milites.C. de quæst. non secus ac ea, quæ à communiter accidentibus vera sunt. Marsil.§.diligenter.nu.33. & in sing.1.ad fin.

Sed ista verisimilitudo: quia consideratur potissimum ad hoc, vt faciat fidem iudici: minorem vim obtinet, vbicumque magis restricta, & coarctata legibus est iudicis potestas. Inde fit, vt in hac quæstione primo distinguendum; inter crimina non excepta, & excepta.

In non exceptis, in quibus criminosi de socijs non interrogantur, DD.ad l.fin. C.de accus.& interrogati fidem non faciũt, verisimilitudo denunciationis factæ ab vno, nõ erit sufficiens adminiculũ ad torturam, sicut de infamibus testibus colligitur ex doctrina Baldi in l.1.num.5.C. de sum.Trin.& Castren.ibid.ante fin.

In exceptis vero, & priuilegiatis criminibus in quibus de socijs interrogatio fit, & infames non arcentur, poterit tam verisimilis esse nominatio, & tam bene circumstantijs vestita; vt iudicem quasi certum reddat à denunciato crimen commissum: & huiusmodi certitudinem communiter DD. dicunt ad torturam iudici sufficere.l.Clarum d. q.64.num.13. & in terminis de vno teste nõ omni exceptione maiore Meno.de arb.iu.qu. 84. nu.4. & huc faciunt tradita ab Ozasco Præside decis.79. & Bursato cons.201.vbi fuse scribit de hoc arbitrio iudici concesso præter ordi. iuris, circa torturam: hoc vt probabile tenent DD.Patauini.

Quoniam vero talis ac tanta verisimilitudo non solent inueniri in indicij remotis, sed in propinquis inciro facilius hoc iudici faciendum in his quam illis: propinqua seu proxima est, quæ oritur ex indicio propinquo, quod est immediatum delicto, v.g. si testis de ipso delicto commisso deponere dicens se Meuiam in cella clausa, in conuentu maleficarum vidisse. Remota vero, quę oritur ex indicio, coniectura, signa & præsumptione nõ necessario ipsi delicto maleficij coherente v.g. res verba opera, quæ sapiunt incantationem, vt quod voluit artem magicam aliquem

aliquem docere, quod damna minatus, quod cum maleficijs conuersatus, &c. In propinquis ergo indicijs hæc facilius vsu venit simpliciter si iudex sufficientem verisimilitudinem habere se putet: quia plurimum in his eius arbitrium pollet, non auderem condemnare hoc facientem: nec tamen ad id lubenter illum hortarer. Non pugnant ista cum traditis à me lib. 5. Disquis. Sect. 3. § ad torturam, illic enim locutus sum generaliter præscindendo à casu tantæ verisimilitudinis quanta supponitur in erotemate.

QVAESTIO XVII.

An malefici denuntiantes, impliciti etiam alijs criminibus, faciant indicium ad torturam maxime quando sunt plures.

VNa hæc quæstionum, in qua duæ sunt opiniones contrariæ, valde probabiles. Vna potius authoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenuere, quod etiam in criminibus exceptis (vt sunt maleficium, hæresis, sodomia, &c.) socij criminis qui plures defectus patiuntur, v. g. quia multis alijs criminibus implicati, etiamsi aliter veritas haberi non posset, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice possint. hoc tenent Alex. consil. 89 nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. consil. 118. volum. 1. Barbat. consil. 65. vol. 4. Marsil. sing. 118. & consil. 102. Gratus cons. 59. volum. 2. Grammat. cons. 38. & 45. numer. 22. & cons. 70. numero 8. & volum. 43. numero 8. Paris. consil. 2. num. 85. volum. 5. consil. 53. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crimin. læs. maiestat. titu. Quomodo, & per quos quæstion. 7. num. 7. Roland. cons. 16. numero 20. consil. 24. numero 6. cons. 73. numero 24. 27. & 28. libro 1. Siluan. consil. 81. numero 15. Bursat. cons. 79. lib. 1. cons. 192. lib. 2. cons. 65. cons. 70. & cons. 275. lib. 3. Cephal. consil. 65. 74. & 204. Ondeon. cons. 100. nu. 18. Rimin. Iun. cons. 113. 644. & 571. Iursin. cons. 81. nu. 65. Bertaz. cons. 3. num. 32. Aymo. cons. 6. numer. 54. Natta cons. 298. num. 6. Menoch. cas. 474. num. 54. Maschard. concl. 131. nume. 12. & 13. concl. 1317. num. 41. & 45. conclu. 1359. per totum. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver. testis inhabilis nu. 217. Patauini DD. hanc etiam probant, nisi excessus in numero defectum suppleat: sed plerique allegatorum non agnoscunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura potest supplere vnam inhabilitatem, & non plures. Secundo non posse numero istum defectum suppleri: quia quod est nullum non potest numero suppleri: hic vero istorum testimoniū non modo debilitatum est, sed prorsus annullatum, quia tales sunt prorsus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, sed tam densa nube testium perculsus, videtur admittere hanc sententiam esse veriorem iure scripto, sed in praxi non teneri, nam addit ad Clari q. 21. a nu. 128. postquam DD. multos nominauit & argumenta illa duo proposuit, hæc verba subdit: Sed quicquid sit de iure veritas est, quod consuetudo seruat, vt omnes testes cum tortura admittantur, etiamsi mille defectus paterentur. Alias raro socij criminis dictum fidem faceret, quia pauci sunt socij criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales testes, cum sint magis infames, maiori tortura sint afficiēdi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi seu consuetudine testatur Clarus, & eam approbat. quæst. 21. numero septimo, & §. falsum. numero quarto, vbi tamen requirit alicuius adminiculi accessionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe se fuisse subornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc suam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, vt d. numero septimo. Quæ est quoque sententia Bossij de eadem consuetudine attestantis titulo de indic. numero 156. circa fin. idem tenet Ioseph. Ludouic. Decis. Lucensi. 15. asserens se pluries ita practicasse, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, tamen (ait Baiard. falsum numer. 25.) *dicant quicquid velint ita seruatur, & sic vidi, & ego quoque practicaui.*] eandem sententiam tenent DD. Friburg. cū seq. tamē distinctione inter crimina, qui sunt ordinarie coniuncta, & quasi subordinata,

dinata, & ea quæ ab inuicem plane separati sunt, nec habent connexionem prioris generis esse cēsent cum maleficio crimina hæresis, læsæ Maiestatis diuinæ, apostasiæ Sodomiæ, patricidij, homicidij, &c. in his tenent affirmatiuam posterioris, cum maleficio videri periurium latrocinium, raptum, furtum, &c. & in his tenēt negatiuam. *Quoad priora res est multo euidentior: idem tamen teneo etiā quoad posteriora.* Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque, & DD. pro negatiua etiam prius membrū impugnant, & æque parum probant de his atque de illis.

b Concl.

Probatur ergo conclus. nostra affirmatiua indistincte, primo quia placuit Bossio Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subsellijs, & iudicijs exercitatissimi. 2. quia practicatur, vt dicunt ijdem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia lex criminosos, & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens inter eum, qui vno, vel pluribus criminibus, inuolutus, aut ratione criminum sæpius infamis notatus, non distinguit igitur, nec nos distinguere debemus. l. non distinguemus D. de recept. qui arbit. Deinde, quia malefici plurimis ijsque horrendis criminibus, vt plurimum sunt innodati: quod si alijs criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficij non impedit, quin testis socij contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Ceterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo, quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt, & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi, vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc, vt infami plurium criminum

A nihil omnino credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine infectis. Distinguendum itaque inter ea, quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciūt. Priora sic inhabilitant, & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri, & perfici, quando ex numero, aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo.

B Posteriora vero simpliciter, & omnino sic inhabilitant, & annullant, vt neque numero, nec tortura queant vnquam perfici, vel suppleri: probatur distinctio ex simili de testimonio minorem nium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra quæstio. 15. Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum, & non plures, negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit, nec plures. Si vero sit iuris

C positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis, vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est nam ex praxi, & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri, sed negantur isto iure huiusmodi denūciationes annullatæ: sunt tantū debilitatæ.

D

QVAESTIO XVIII.

An extraiudicialis reuocatio infirmet iudicialem denominationem adeo vt non faciat amplius indicium ad torturam?

E DE hac re Doctores certant, & adhuc sub iudice lis est: quæritur, Non tam de extraiudiciali facta priusquam reus est condemnatus, de hac enim constat eam potius causam præbere, vt iterum torqueatur: receptum est, si in prima quæstione maleficium confessus sit, vel aliquem denunciauerit: & nō vult sequenti die confessionem, vel denunciationē suam ratificare, dicatque se vi quæ- a

Tt stio-

stionis victum falsa dixisse: receptum, inquam talem absque nouis indicijs iterum equuleo imponi posse, vt in confessione perseueret. Lege Simãcam, & alios, quos sum secutus lib. 5. Disquisitio. sect. 99. vers. quoad iterationem. litt. FF. & statuitur in Carolina art. 57. constat etiam huiusmodi reuocationem non factam à certo mori, non esse attendendam. vt bene post Baldum Mars. consil. 79. vol. 3. & in pract. §. restat. num. 16. & 17.

Dubium potius est de reuocatione extraiudiciali post sententiam morti reo denunciatam, puta factam tempore confessionis vel Eucharistiæ. Nam tunc elidi præcedentem alterius nominationem tenent nonnulli, Mars. in d. §. restat. num. 12. Bursat. consil. 201. num. 148. & Farin. q. 46. numer. 70. Horum DD. pace puto tenendum esse contrarium: quia nec retractanti in ipso patibulo, si nolit, iudex credere tenetur, vt ostendam.

Si vero in via ad supplicium, vel in ipso supplicio reuocet confessionem suam de se, constat reuocatione contempta omnino adhuc puniendum, ex Carolina artic. 91. & DD. vt Maschar. de probatio vol. 1. conclusio 353. numero 29. Binsfeldius in l. 7. C. de malefic. & mathemat. quæstione vltima: quia delictum per torturam confessum, & ad bancum ratificatum, censetur legitime probatum.

Quod si in via vel in patibulo reuocet denunciationem de aliquo factam in tortura, & ad bancum iuris ratificatam, vel aliter fieri in patribus illis consueuit: tunc quidam volunt adeo elidi denunciationem iudicialem præcedentem, vt ex ea nullo modo reus torqueri possit. per text. in l. D. Marcus D. ad Syllan. tenent etiam in crimine hæresis, & in criminibus assassinij, veneni, & alijs occultis. Marsi. consil. 109. num. 31. & in pract. in §. restat ad fin. post Iserniam. Grammat. decis. 56. nu. 11. voto. 3. num. 15. voto 1. nume. 17. Decian. consi. 18. nu. . & fuit Farinac. sup. nu. 73. & hanc tutiorem vocat Pataulni. ratio, quia moriens præsumitur non mentiri, & facit indicium innocentiæ pro reo Bald. consi. 25. col. 2. vol. 1.

Aduerte, lector, huic rationi me ex Binsfeldio iam respondisse libro. 5. sect. 5. numero 5. quæ velim legas, nunc addo facere indicium innocentiæ pro reo, non

A nisi propter illam præsumptionem; quod moriens præsumitur non mentiri. Si magni facienda ista præsumptio, valere deberet ad exculpationem sui ipsius: ad quod iam ostendimus nihil valere: sed de se non præsumi verum dicere: vt nec de proximo, si iam moriturus aliquid in tertij præiudicium extraiudicialiter dicat, nec enim pro vero habetur l. si quis in §. si quis moriens D. ad Syllan. Angan. l. mater. C de calumniat. Alex. consi. 14. li. 3. Ias. in l. 1. C. commun. de legat. Cephal. consi.

B 276. numero 14. Menoch. consi. 39. num. 44. Farinac. q. 34. numero 3. post Boss. de indict. num. 188. Alciat. reg. 3. præsump. 4. nisi huic assertioni efficaces adessent cõiecturæ, Curt. cent. consi. 70. Crauet. consi. 6. num. 53. Igitur ista præsumptio per se valde leuis est. multi enim moriuntur haud multum de anima soliciti, vt quotidiana experientia docemur.

C Secunda opinio est, si fuit nuda inculpatio seu nominatio sine vllis adminiculis, hac reuocatione ipsorum denunciationem plane elidi, si adsint adminicula, non elidi, hæc videtur sententia esse Marsil. in d. §. restat in fi. Mascar. libr. 3. de probat. conclu. 1130. numero 14. Bursat. consil. 201. numero 14. lib. 2. Riminaldi Iun. consi. 420. num. 17. lib. 4. Si hæc sententia supponerent, in posteriori membro elidi ipsam denunciationem, sed manere integra illa adminicula foret eadem cum Fa-

D rinacij sententia supra numer. 73. sed tunc ad propositum non esset, nam hoc extra controuersiam est: in dubio nostro agitur de sola denunciatione iudiciali præscindendo ab adminiculis: & ea opponitur secundum se reuocationi extraiudiciali. Aliud ergo supponit ista sententia: nempe quod ista adminicula moraliter sic cum denunciatione concurrendo in illam influant, vt eam reddant longe validiorem, & efficaciorem ad per-

E suadendum, quam per se sola foret, quod concedo: neque id Farinacius aduertit, & ideo non ausus fuit illi simpliciter assentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, si adsint alia adminicula, denunciationem non elidi, verissimam iudico: sed quatenus vult elidi, si non adsint eam non sequor. versamur enim (vt dixi) in casu formalis comparationis inter denunciationem iudicialem, & reuocationem extraiudicia-

dicialem, & præscindimus ab alijs indi- A
cijs, & adminiculis, præsupponentes denunciationi nullum alium defectum accidere, quam quod sit reuocata, & constat denunciationem plurium validam esse posse ad torturam, etiamsi alia desint adminicula. Quo circa hæc opinio media licet præ se ferat æquitatem, parum tamen habet soliditatis.

C Concl. Sit concl. *Quandocunque post sententiã mortis, ac denunciatam, reus reuocat denunciationem suam: iudici arbitrarium* B *est, adhuc credere denunciationi, & cunctis perpensis statuere cur velit stare, inculpationi an exculpationi, & verissima est sententia tertia tenentium in rigore per huiusmodi reuocationem non tolli legitimam denunciationem.*

Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris, & Theologiæ Ingolstadiensis in scripto suo ad serenissimum, & omni virtutum genere laudatiss. Guilhelmũ Bauariæ ducẽ, anno 1590. & pro ea mul- C
ta adducit argumenta. Marsil. d. §. restat fere per totum, & Mascard. sup. numero 13. equidem non paucis eam infirmaui dict. sect. 5. nu. 5. nec muro.

Obseruo vtrimque esse præsumptionẽ pro reuocatione est præsumptio, quod non mentiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura eandem inducit, & fortior est ista, quia post ea ad bancum ratificata. Confirmatur, quia acceptasententia solent rei mente valde conturbari D
mortis quadam præoccupatione. Præterea hoc prætextu possent plurimi nocentes meritas pœnas euadere confessarijs aut alijs subornatis ad extorquendam morituro talem reuocationem, vel ad eã sponte confingendam idque prece, pretio, importunitate, vt fit. Et ideo nec graues iudices hac in re solent aut debent stare in dictis confessariorum: nec circumspecti confessarij solent in vulgus tales exculpationes spargere, gnari scandalum E
certum, fructum vero incertum fore. Denique non possum mihi persuadere plus fidei deferendum vlli huiusmodi reuocationi extraiudiciali, quam iudiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac semper militet iuris firma præsumptio.

QVAESTIO XIX.

Quando nihil inuenitur de instrumentis maleficij, an denunciatio plurium per hoc elidatur, ita, vt non amplius præbeat indicium ad torturam?

Licet inuentio instrumentorum sit signum, & efficax argumentum aduersus maleficos, sicut de monetarijs, & furibus certum est, Hippol. Marsil. in l. quis falsam D. de fals. numer. 14. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. numer. 6. & dicit constitutio Carolina Binsfeld. in l. fi. C. de malefic. & mathemat. *Tamen ex non inuentione non potest colligi* idoneum argumentum in contrarium, quia non ex sola inuentione instrumentorum crimen hoc probatur, sed ex alijs quoque multis, ideo, vt argumentum procedat deberet esse signum conuertibile, & proprium quarto modo.

Idcirco bene Ingolstadienses supra & Friburgenses responderunt negatiue: quibus assentior. sicut enim indicia possunt valere sine denunciatione, sic denunciatio sine indicijs, nam licet inuicem corroborent ab inuicem tamen non dependent, & separati possunt. Quam facile versipelles istæ possunt indicia perdere, abscondere, remouere?

QVAESTIO XX.

An leuiora indicia sufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

Si solas DD. sententias spectemus, ambigamus necesse est, adeo diuersa responderunt: saltem quoad loquendi modum. nam in re fortassis non tanta dissensio est. quid tenendum censeam satis explicui libro 5. disquisition. sect. 3.

Non quæritur *an liceat ex non legitimis, & insufficientibus indicijs procedere? sed an in hoc crimine indicia leuiora sufficientia censeantur?* & leuia hic vocamus, non secundum se, aut absolute loquẽdo: sed quæ comparatiue, seu relatiue, respectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, leuia videantur, & idcirco comparatione istorum sunt leuiora, quam in his requisita: non vero

quæ sint leuiora seu minus sufficientia, quam ius, aut natura criminis requirat.

Hoc posito, *Respondetur affirmatiue*. quia his criminibus magis expedit reipubl. leuiora admitti indicia, cum sint occultiora, & difficilioris probationis crimina, & digniora quę citius, & grauius puniantur. Idem responderunt Ingolstadienses, & Friburgenses DD. & etiam Patauini. a quibus optime Bald. in l. quicumque § 25. C. de fugitiu. seru. nu. 25. explicatur, vt seipsum explicat in l. nemo § nume. 3. D. de Episc. audiend. nempe quod in his iudex animosior, & promptior debeat esse ad torturam, quæ est sententia communis. Ias. in l. 4. § si ibi iudicium numero quarto. D. de condictio. ob turp. caus. Suzar. Marsil. Grammatic. Cason. Clar. Carrer. Conrad. Boss. Brunum, Ponticell. & alios referunt, & seqq. Roland. cons. 7. nu. 5. & 7. lib. 1 Osascus decis. 79. nume. 10. Tiberius Decis. d. cons. 18. num. 54. & Farinac. q. 37. num. 150. quia semper, in his difficilem habent probationem, leuiores probationes, etiam ad condemnandum sufficiunt. l. non omnis §. à barbaris D. de re militar. fuse Baptist. Plotus de in lit. iurar. §. 4. numero 22.

Vnde apparet satis temere quendam consulentem affirmasse, quodam de hac re discursu: quod æqualis solicitudo, & indagatio, & probatio in exceptis, & non receptis requiratur. *Fateor in vtrisque necessariam diligentiam iudici adhibendā: sed nego in vtrisque eodem modo, & termino hanc necessitatem circumscribi: nego in hac indagatione criminis excepti omnia illa censeri necessaria, quæ in non excepti criminis indagatione necessaria reputantur.* Ad torturam sufficit iudici habere indicia ex quibus fortiter opinetur denūciatum esse reum: poterit autem facilius id opinari in exceptis, quam in non exceptis: quia crimina illa solent esse occultiora. Præterea distinctio, quam adijt ille consulens inter forum fori, & forum poli: vt videlicet iudex in foro poli, (qui est confessarius) proclivior esse debeat ad credēdum pœnitentem esse ad finem culpæ: in foro fori iudicem debere procliuiorem esse ad credendum, quod reus immunis à delicto. Hęc inquam differentia est reijcienda, vt nulla. Nam in foro poli, quoad hanc credulitatem, nulla est differentia

A inter crimina excepta, & non excepta, grauia, & non grauia: quia in omnibus ęque, & simpliciter iudex tenetur credere reo ipsi pro se, aut contra se loquenti. In foro fori nunquam tenetur soli reo pro se dicenti credere: & hic excepta à non exceptis distinguuntur: & in quæstione agitur de credendo non ipsi reo, sed tertio illum denuncianti. Sed instat, quoad hoc inter excepta, & non excepta nullum adhuc esse discrimen: probant id aliquot tex

B tibus. nempe accusatus §. licet. &c. in fauorem fidei. de hære. in 7. Respondeo, quod d. §. licet, nec ad rem facit, nec si faceret ad rem, nobis, sed illis obesset.

Non facit ad rem, quia illic non agitur de leuitate indiciorum, sed de periuri testis admittenda reuocatione: nec in textu illo deciditur, vel ex eo potest colligi: quod in quauis reorum excepti criminis inculpatione, debeat apparere manifestis indicijs, quod tales zelo fidei moueantur.

C Repugnat autem tex. parti illum proferēti: quia disette probat, in crimine excepto, quoad iudiciarium ordinem contra communis iuris sancita procedi, & etiam periuri testimonium aliquando recipi (quod vnum pro nobis:) & quidem id receptum in fidei fauorem, vt facilius hæretici conuincantur, & pœnas luant (hoc alterum pro nobis.) Vnde merito intulerim, quod cum strigum crimen cum hęresi coniunctum sit, & in eius persecutione eadem

D obtineant: etiam in nostro casu vt striges facilius conuinci, & puniri queant: iudici in fidei fauorem permitti, non attendere ad ordinem iuris, quando de excepto crimine lis instituta.

Ex cap. in fidei fauorem, solummodo probatur: vt complices in causa hæresis ad fidei testimonium admittantur: debere illorum testimonium huiusmodi esse, & talibus ornatum circumstantijs, vt iudex credat præsumptiue eos non menti-

E ri. Verum hoc, quid nobis officit? Nec tantum requiritur certitudinis in testimonio ad torturam, quantum in testimonio ad conuincendum, quod est maioris præiudicij.

Itē nititur hoc probare, in omnibus criminibus ex quibusdā textibus generaliter loquentibus, vt l. absentem D. de pœn. vbi traditur, neminem ex suspicionibus esse damnandum: satius esse nocentis facinus re-

relinqui impunitum, quam innocentem damnari, quæ contra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando vllo ex suspicionibus: sed de torquendo ex indicijs valde mouentibus iudicem: nec vero innocẽs iudici censendus est, contra quẽ alia sunt indicia. Denique obijciunt l. respiciendum eod. tit. vbi nihil est, quod nobiscum pugnet. Non decet me denegantium parte suspicari, eos misericordię laudem ambire: nec illos decet suspicari, qui contra sentiunt, se veritatis gloriam aucupari. Deo ista iudicia finenda. Vtraque pars censet, se nec durius, nec remissius decernere, quam res postulat, vtraque iustis rationibus moueri se arbitratur. Quod tamen eodem loco sequitur, in leuioribus causis oportere, vt iudex sit ad lenitatem pronior, in grauioribus seueritatem legum aliquo temperamento benignitatis subsequi, hoc satis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrocissima sunt, quibus grauiores pœnæ sunt decretę, & in leuioribus, vt sunt non excepta, procedendum, sed licere iudicibus in illis seuerius quam in his procedere.

QVAESTIO XXI.

Quæ indicia leuiora sufficiant ad torturam.

OMnino teneo, *debere esse legitima, & sufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturã.* Licet enim multi DD. dixerint in atrocissimis permissum iudici iura transgredi, vt in his, ordo sit ordinem iuris non seruare. Innoc. in ca. 1. de constit. Bald. in l. obseruandum, num 10. D. de offic. Præs. & in l. & si seuerior, C. de infam. Mars. in l. 1. num 47. de q. Clar. in §. 1. ante, numer. 10. 11. Capic. decis. 31. Gram. deci. 36. nu. 2. & 3. Rolan. cons. 7. nu. 5. & infra. 1. Menoch. de arbit. q. 84. nu. 9. & cons. 110. nu. 66. Mascard. concl. 1385. nu. 13.

1 Hoc solummodo verum est, vbi constat de rei delicto, sed cum quæritur, an reus deliquerit, iura quidem dispensant circa nonnulla iure ordinario, & positiuo requisita in procedendo, & circa personas testium, vt responsum quæstionibus præcedentibus, sed vt absque legitimis indicijs pręcedentibus aliquis torqueatur

A nec vlla iurã, nec æquitas permittunt, vt bene Mars. doctrinam illam Innoc. moderatur, & explicat, quæ explicatio merito communiter recipitur. Marsi. in §. diligenter, nu. 157. & cons. 74. nu. 35. Gram. voto 34. num. 23. Person. tit. de indic. & tortu. nu. 24. Carre. tit. de indicijs, §. circa quartum, nu. 8. Rimin. Iun. cons. 361. nu. 32. 33. & 37. Farin. q. 37. num. 90.

Equidem nisi sic explices, iniustam cẽsuerim, & simpliciter negandã, vt negant B longe plures, gl. Cyn. Bal. Salic. in l. si quis, C. ad leg. Iul. Maiest. Alber. in rub. D. eod. num. 3. Afflict. in titul. quæ sint regalia in verb. & bona committentium nume. 44. Grammat. d. voto 34. ad fin. Angelus de Aretio, & in addi. August. in verb. che hai tradito la patria numer. 1. Marsi. d. §. diligenter numer. 175. & post Brunum, & Conrad. Clarus q. 64. ante nume. 10 Follerius in pract. crim. verbo, & quod suffocauit vxorem num. 58. & nu. 103. Cason C post tract. de indic. c. 5. sub rub. de nõ torquendo sine indicijs etiam in crimin. læs. Maiest. Gigas de eod. crimi. in tit. quomodo, & per quos quæst. 26. Roland. consil. 12. num. 33. libr. 3. Rimin. Iun. cons. 88. & 361. nu. 32. Osasch. deci. 79. nu. 14. Decia. in crim. l. 7. c. 46. Bertaz. cons. 61. col. 1. l. 1. Burs. cons. 166. nu. 33. & 201. nu. 41. Beccius cons. 67. nu. 14. Person. sup. numero. 14. Vincen. Ondedus consil. 100. num. 5. lib. 1. & num. 22. Carrer. sup. num. 7. Mascard. conclus. 1385. num. 4. Farinac. lib. 2. D quæst. 37. num. 79. num. 89. Concl. b.

Debent ergo adesse indicia sufficientia. sed quæ ista? Recte Barto. aduertit certam de his doctrinam tradi non posse, quem alij sequuntur. Bart. in l. fin. D. de q. & ibi plene Mars. & Blanc. de indic. & Clarus § fin. quæst. 64. numer. 1. ideo iudex potest arbitrari quæ sibi censeat sufficere. sic post multos Menoch. de arbitr. cas. 270. numer. 3. & cas. 474. numer. 1. & E numer. 47. dixi de hac re copiose d. libr. 5. sect. 3. & 4. quo me refero. Menochius. l. 1. de præsumpt. quæst. 44. à numer. 9. posuit quadraginta tria indicia ad torturam idonea. Bertazzin. consil. 213. numer. 8. vult duo indicia leuia sufficere ad torturam, quod intelligo etiamsi in iure non sint expressa, dummodo sint per duos testes probata, & sint verisimilia, & probabiliter concludat Bald. cons. 315. nu. 4. voll.

5. Item indicium aliqualiter animum iudicis, & in iure approbatum, sufficit. Bald. in l. cum citra C. de iur. dot. Crauet. consil. 6. num. 2. Simon de Pretis consil. 15. nu. 19. Bart. Baiardus ad Clarum quæstio. 64. numer. 56. quia plus debet operari in iudicis animo cæteris paribus indicium iure expressum, quam non expressum.

Tertio vnus testis integer, & (vt vocant) inuulnerabilis, de propria scientia per sensum corporis deponens. glos. Bald. Angel. Salic & alij in d. l. si quis. Angel. in l. tormentis C. de quæstio. Bald. cons. 259. num. 5 lib. 1. Marl. consi. 46. nume. 1. Andreas Siculus consi. 47. num. 6. & 7. libr. 1. Parif. consi. 151. nume. 3. lib. 4. & alij post quos Farinac. q. 37. numer. 56. cum seqq. Quod si integer non esset, aliquod aliud adminiculum requireretur. Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. num. 10 & 11. Clarus q. 21. num. 2. vel si desit adminiculum, non poterit deueniri, nisi ad leuem torturam, & non ad plenam, post alios Clarus quæstio. 64. num. 32. Farinac. supr. num. 64. Denique receptum, quod vnum indicium etiam remotum sufficiat ad torturã. (Ioann. And. ad Specul. in tit. de præsumptio. § species in maiore addit. Alexandr. & alij apud Clarum quæstio. 64. num. 14.) quam ego non libenter sequerer, nisi concurrente aliquo alio adminiculo, vt moderantur Clarus in quæst. 21. & Farinac. supra numero 47. vel in occultis ad quæstionem leuẽ, ordinaria minorem. Grammat. voto. 17. numer. 18. Clarus d. quæst. 21. colum. vlt.

Quando non sunt satis idonea indicia ad torturam, & iudex habet causas suspicandi reum esse culpabilem: consulunt latrunculatores, vt reus saltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. Bald. in l. 2. C. quorum appellat. numer. 5. Bossius tit. de indic. numero. 24. sed alij ad hoc requirunt qualem iudicis præsumptionem sic Franc. Person. titul. de tortur. numero. 77. & Farinac. monet ne terror iste verbalis admoneatur personis valde timidis, quæstio. 37. num. 102. & 103.

Si præsumptio iudicis esset bene fundata, posset verbis adiũgere facti aliquid, admouere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere, immo, & modicum eleuari, sine quassatione. Paul. Grilland. de indic. quæst. 4. in 2. & 3. gradu torturæ. Cotrad. titul. de negat. crimin. num. 41. Personal. sup. numer. 8. & Farinac. d. quæst. 37. numero. 105. Quanquam nec in his certa regula potest iudici præscribi. Cattar. in Pract. cap. 112. in fin. Farinac. quæst. 38. num. 33.

QVAESTIO XXII.

An iudex promptior, & facilior debeat esse ad torturam in atrocioribus, & occultis?

IVre certum est, vbi aliter veritas haberi non potest facilius concedi vt veniatur ad quæstionem l. D. Pius D. de quæst. & cum in hoc crimine strigium raro, vel nunquam aliter queat veritas haberi quia conueniunt de nocte & in locis desertis, & talia crimina sunt difficilis probationis. Menoch. de arbitr. casu 116. numero. 14. Camillus Campeg. In addition. ad Zanchin. cap. 9 verb. numer. quid poterit torqueri: Sequitur in hoc crimine vt in alijs occultis promptiorem ad torquendum debere esse iudicem. Idem in atrocioribus probatur, quia quo grauior morbus, hoc opus est remedio efficaciore & celeriore. Confirm. ex præcedentibus, quia si in his criminibus ad torquendum leuiora sufficiunt indicia, vt probatum quæst. 21. certe sequitur iudicem in his ad torquendum promptiorem, & faciliorem esse debere l. vbi, C. de fals. hoc tenent Bald. in l. nemo deinceps, C. de Episc. aud. nume. 3. Alex. consil. 62. nume. 5. lib. 3. Grammat. decis. 33. numer. 4. decis. 34. numer. 38. & cons. 33. numero. 17. Igneus in l. 1. § serui numer. 75. D. ad Syllan. Brunus de indic. 2. part. quæstio. 80. numer. 2. Abb. in cap. at si clerici in fine. princip. de iudic. Bossius, de indi. numero. 172. & 195. Clarus, quæst. 64. numero 6. qui vocat communem, & sane ibi in addit. Giarcharus lit. H. & Baiardus numero 19. multos allegant, idem defendit Bonf. dict. conclus. 6. versi. 6. & vnanimiter sic responderunt interrogati DD. Ingolstadienses Theologi, & Iurisperiti anno 1590. Patauini Bononiens. & Fribug. anno 1602. nec dubitandum hac de re puto.

QVAESTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuset?

IVre ordinario nobilitas, & dignitas à tortura excusat. l. edictum D. de quæst. l. milites eo. tit. Grammat. voto 1. Bossius de indic. nume. 102. vsque 114. excipiunt quidam, nisi in officio deliquerint, vt idem Boss. num. 16 & Clarus §. fina. quæst. 64. num. 16. sed exceptionem non approbat alij, cum Vulpello Farin. d. q. 41. num. 48. Haud scio tamen, an in iudicijs non magis obtineat rigidior illa.

Hoc scio in crimine maleficij, vt in cæteris exceptis, nec nobilitatem, nec dignitatem per se excusare à tormentis, textus sunt apertissimi, l. etsi excepta, C. malef. l. de minore in pr. D. de quæstion. l. Decuriones, C. eod. l. nullus, l. si quis alicui, C. ad leg. Iul. Maiest. l. proditores, D. de re milit. l. si quis Decurio, C. de fals. capit. in fidei. de hær. Marsil. d. l. edictum, Bossius, de indic. numero. 115. Damhauder. in pract. crimin. capit. 41. rubr. qui à tortura sint excusandi, num. 7. Gramma. voto 25. num. 5. Grilland de quæst. q. 4. Couar. l. 2. var. res. cap. 9 Binsfeld. in d. l. etsi excepta conclus. 7. Farin. q. 41. num. 100.

Leuius tamen torquendos docet Tiber. Decian. consil. 9. nume. 137. volum. 2. quod æquum est, vt & illud: contra tales exigi indicia clariora, quam contra alios, per tradita à Vulpello cons. 141. in princ. quem sequitur Buiard. ad d. Clari, q. 64. num. 63. Verumtamen etiam hæc duo ab arbitrio iudicis dependent: quia cum reatus omne priuilegium ademerit, iuxta Franc. Marcum decis. 709. part. 1. tantum licebit iudici, cum istis qui priuilegio sunt exuti in pœnam facinoris de quo suspecti merito videntur, quantum cum illis, qui nunquam priuilegio adiuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocibus maior debeat adhiberi tortura, quam in alijs criminibus.

SI cetera paria sint, & aliunde nihil obest, certum est in his acerrimam esse A torturam adhibendam, per l. vbi C. de fals. & l. edictum D. de quæstio Brun. de indi. & tortur. par. 2. quæst. 5. num. 52. Conrad. in practic. tit. de negat. crim. numer. 39. in fin. Nouiss. Roman. de test. quæst. 37. nu. 89. Sed quia in his certa regula tradi non potest, quia res pro personarum, indiciorum, & aliarum considerationum varietate iudici moderanda, vt docui lib. 5 disquisit. sectio. 9. vers. torturæ modus. ideo hoc totum prudentis iudicis arbitrio commissum censetur, vt torturam intẽdat, vel B remittat, prout in conscientia iudicabit, l. de minore §. tormenta. l. quæstionis, D. de quæst. Brunus sup. Clarus d. quæst. 64. num. 2. Foller. in verbo rei indurati, num. 16. Binsfeld. d. conclus. 5. Menoch. de arbitr. Iud. centur. 3. casu 271. Farinac. quæst. 38. numer. 33. vbi post numero 34. ponit varios torturæ gradus, qui possint iudicem dirigere. optimum puto sequi loci consuetudinem, vt bene Chartar. supra C num. 49.

QVAESTIO XXV.

Cum sagæ plerumque sint induratæ, & maleficio taciturnitatis munitæ, qualis tortura in hoc crimine maioris sit effectus.

QVia propter varia cõcurrentia temporis, loci personæ sæpe fit, vt quod D in vno efficax, in alio irritum inueniatur: immo quod vno die vehementer metuẽdum, & intolerandum, hoc eidem personæ alio tempore, aut magnifaciendum videatur: vix certi quid responderi queat: nisi quod ab experientia iudex in his directionem suam debeat mutuari. Scio profuisse, & bonum factum iudicio, si simul cum quæstione adhibeantur aliqua remedia Ecclesiastica, quibus dæmonis vires infringi solitæ. Syluest. in l. de Strigimag. E admir. commendat præmissam exorcizationem non quod possessas à dæmone sagas omnes sentiat: sed quia vel obsessæ, vel præsentia eius obfirmatæ sunt. Vtile quoque si torquendi collo appendantur sacræ reliquiæ, vel agni cerei effigies consecrata: item si aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aspergatur: & cum vtuntur tormento insomniæ, cerei benedicti instillatio inopinata. Verum hęc omnia

nia (vt dixi) ab vsu docentur: & cauendum ne sacris hisce remedijs superstitiosi aliquid ratione materiæ, temporis, aut numeri, immisceatur. Plurimum, & crebro veritati obstat mala iudicum, & quæsitorum dispositio quoad fidem, mores, aut intentionem. hinc enim fit, vt adeo multa Deus diabolo permittat, quæ contra Iudices bene dispositos, nec tam crebro, nec tam facile foret permissurus.

QVAESTIO XXVI.

Quoties possit eleuari reus, & quot possunt dari ictus, pro quolibet indicio?

NOn potest in his constitui certus modus, vel regula. iudex debet facere secundum arbitrium, & conscientiã suam: considerata qualitate delicti, personæ, & indiciorum. recte Marsil. in Pract. crimin. §. expeditam num. 85. Clarus dic. quæst. 64. num. 32. qui nonnulla de ictuũ, numero, Menoch. casu 271. & alij citati à Giacharo ad dicta quæst. 64. versicul. Iudicis arbitrium. Paris de Sindicat. versic. tortura ca. 4. numero primo, Boerius decis. 163. numero octauo, & decis. Lucens. 89. numer. 11.

In genere dici potest, regulariter reum ter eleuari, & dimitti posse Cason. de torment. capitul. 14. de consuetudine Italiæ solere, pro singulis indicijs tres ictus dari, scribit Marsil. in practica, §. occurrit colum. 2. versic. & potest poni, sequitur Ioseph. Cuman. de Sindicat. rubr. de tortur. numero. 20. Nouell. falla. 92. numero 28. mihi hoc durius semper visum. Nam & ipse Marsil. alibi consil. 8. num. 37. respõdit sufficienter tortum, qui habuit sex ictus chordæ, quod est vniuersum pro omnibus indicijs intelligendum: Crauetta vero tres ictus satis esse censuit. consil. 287. numero 6. nempe non pro singulis indicijs, sed omnibus ante habitis, & toto continuo tempore, quo reus in vna quæstione manet suspensus Grilland. tractat. de quæstio. §. 4. vide idum numero 9. Clarus libro 5. § fin. d. quęst. 64. numero 33. Farinac. libro 1. tit. 5. quæstio. 28. numero 47. & 54.

QVAESTIO XXVII.

Quamdiu reus possit teneri in chorda eleuatus ordinarie?

STatutum est quadam bulla Pauli III. Pontificis sapientissimi, non teneri vsque ad spacium horæ, in bullario 1. parte fol. 471. Si enim bene bullæ verba perpẽdas: prohibet reum in tortura teneri per longum temporis spacium, veluti vnius, aut plurium horarum. q. d. tale esse non modo plurium, sed vnius quoque integræ horæ, nisi legendum, vnius, & plurium, vt summum permittat ad vnam horam. & sic videntur intelligere Doctores, qui in atrocissimis permittunt vnam horam, aut paullo amplius. Foller. in verb. rei indurati numero 16. fol. 280. Flaminius Cartar. in pract. de interrogat. reor. libro 4. cap. 1. numer. 113. Farinac. quæst. 38 numer. 54. Grilland. supra numero 9. ego quoque d. libro 5. sect. 9. vers. torturæ modus.

QVAESTIO XXVIII.

Quid in vtroque ad summum fieri possit?

QVęstio procedit de numero ictuum eleuationum, & quantitate temporis.

In primis Deo ante oculos posito, & moderamine tali adhibito, vt præceps, & effrenata vitetur sæuitia, l. de minore, §. tormenta, D. de quæstion. l. nihil, C. eodem, debet iudex potius amplecti, quo ad res patietur, benignitatem quam atrocitatem, Aymon. consil. 287. Bertaz. consil. 315. num. 3. & videre, vt reus tortus saluus sit innocentiæ, vel supplicio, l. quæstionis modum, D. de q. vbi Bart. Alber. & Marsi. & Gandin. in tit. de quæst. nume. 5. & 10.

Deinde Patauini Doctores censet ad summum tribus diebus interpolatis, si sint indicia vrgentia, reum torqueri posse, & pro qualibet vice ter eleuari, cum tribus quassationibus, & ita fieri sub domino Sereniss. Reipub. Venetæ, & consuluisse Paulum de Castro consi. 199. visa inquisitione, numer. 5. libr. 2. & sequi Blanc, de iudic. numero. 14. Cason. d. capit. 14. Marsil. Nouel. & Clar. supra Cirill. de quæstio.

ſtio.§.11.num.5.Bonacoſi.commun.opinion.criminal.par.1.verſicul.torquendus debet habere, qui atteſtantur de communi Italiæ praxi. Vlterius ſi criminis grauitas exigat, & ſatis robuſtus ſit reus, poſſe reo eleuato, & ad tempus ſuſpenſo facere quaſſari funem, qui modus torquendi cẽſetur vehementior, quam per eleuationem cum dimiſſione, & ictibus. Burſat. poſt Carter. & alios conſilio 201.numer. 9.lib.2. Quando cum ictibus releuatur, & dimittitur, ad ſummum quatuor ictus, & vltimo ponderum grauiorum ad pedes appenſionem permittunt Friburgenſ. citantes Grilland.ſup.Foller.ſup.num.16.& Farinac.d.loco num.49.& 54.

QVAESTIO XXIX.

An non poſſit Iudex, cum videt reum eſſe induratum, aut ex alijs iuſtis cauſis, deſiſtere ab examine, & tortura & poſt aliquot dies eam repeteret?

POſſe reſponderem, cum id & ratio ſæpe dictitet, & iure nullo prohibeatur, interpretes approbent, idem reſponderunt Facultates, Bononienſ. Patauina, & Friburgenſ. probant auctoritate Bald.in l. 2. C.quod met.cau. Bartol.in l.vnius, §.1. D.de quæſtio.in 1.oppoſit. Marſ.in l.quæſtionis num.17.& in l.repet.num.4. & 10.d.tit. Afflict.in conſtit.Regni libr.1.tit. de clandeſtin.homic.num.55.& 56.Boer. deciſ.163.nume.10.Conrad.tit.de negat. crim.& tort.num.31. Anton. de Canario tractat.de quæſt.n.6.num.1.Nouiſs.Roman.d.quæſt.39.per totum, maxime numer.86.Cartar.vbi ſupra nume.180.Clarus quæſt.64.num.45.Menoch.caſu 272. num.4.Farinac.quæſt.38.nume.86.& 87. maxime quando iudicat indicia non ſatis purgata per torturam præcedentem, Marſil.in d.l. quæſtionis modum, nu.17. Auguſtin.addit.ad Angel.in verb.comparauerunt dicti inquiſit.in 1.addit. Menoc. caſu 273.aut ſi noua ſuper veniant indicia. Nouiſſ.Roman.num.90.vbi ſupra, & Doctores in d.l.vnius, §.1. Conſultum autem tunc iudici, vt curet referri in acta, quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & vt intercedat dies, & nox integra, & non repetat vltra tres vices, eſt communis in ſcholis, & iudicijs. A Nouiſſ.Rom.ſup.num.103.& 106. Clar. ſup.verſic.vlt.videndum.

Rationem optime deducunt Friburgenſes, & docẽt, quod ſiue induratio iſta ſit naturalis, ſiue arte dæmonis procurata (de quo multa Grilland.de quæſtio. & tort.quæſtio.4.num.12.Binsfeld.in leg.7. C.de malef. & mathem.quæſtio.1.concluſ.15.& ego d.ſectio.9.circa medi.) tamen ipſa, & ex ea naſcens taciturnitas eſt temporalis, & non perpetua: quia mutaB tur ex cauſis naturalibus, tam extrinſecis, quam intrinſecis, vt homo modo velit tacere; modo nolit, modo facilius poſſit, modo difficilius ſe contineat. Dæmon quoque non ſemper ſtrigibus adſiſtit, ſed aliquando deſerit, vel ſponte ſua, vel Dei iuſſu, vel non ferens Eccleſiaſtica remedia, quæ adhibentur, vt docui d.ſectio.9. verſ.quoad tertium dubium. Vnde etiam fit, vt iudex merito ſperet, eum qui tunc induratus tacet, alio tempora cuncta proC palaturum.

QVAESTIO XXX.

Quid ſentiendum ſit de effuſione aquæ frigidæ in tergum appenſi rei?

SI foret addita ratio dubitandi, melius aſſequerer dubij mentem. Ego illam inter torquendi modos iam alias memoraui, d.ſectio.9. nunc etiam reſpondeo, ſi D nihil admiſceatur ſuperſtitioſi (v.g.) circa modũ effuſionis, numerũ guttarum, conſtellationem, expectationẽ effectus prodigioſi, &c. Sed fit ſimpliciter & quia putatur plus doloris allatura; nec ſubſit metus periculi mortis, vel enormis læſionis: me nihil videre cauſæ, cur ea non ſit permittenda: cum modus, & qualitas torturę iudicis arbitrio ſubſint?

Cauendũ quidem iudicibus, ne in ſolitos modos quęſtionũ introducant, ne faE ciant litem ſuã, & pereunte reo in ſyndicatu puniãtur. Bal.li.1.C.de emend. ſeruan. Boſſ.de tortu.nu.40.Anto.Gom.to.3.var. reſol.tit.de tort.c.13.nu.5. Clar.ſupr.num. 35.Fari.d.q.38.nu.56. Sed quãdo ſunt indicia vrgentia, & crimẽ valde graue, tunc poſſe modum tormentorum excedi, volunt ijdem, Doct.Farina.quæſt.37.nu.84. & d.quęſt.38.num.64.Brun.de indic.par. 2.qu.5.numero 42. Corrad.vbi ſupra numero

mero 39. in fin. Grillan. sup. quæstio. 4. nu. 10. vers. Quintus, & vlt. Foller. in verb. rei indurati sub numero 17. Cartar. libr. 4. suæ praxis capit. 2. Quos intelligo, non de excessu iustitiæ, aut æquitatis, v. g. plusquam rei qualitas ferat (hoc inhumanum reputo) sed de excessu generis tormentorum, vt verbi gratia, cum ordinarie in illis locis adhibeatur tormentum funis: manibus rei post terga ligatis; quod est iure probatum, & in praxi receptissimum, l. nullius, C. ad leg. Iul. Maiestat. l. decuriones, B C. de pœnit. Franc. Brun. supra part. quæst. 2. num. 6. Vel si nequeat sic torqueri, appropinquatio ignis ad plantas, Clarus d. numero 35. Carrer. in sua pract. fol. 138. colum. 4. Farinac. d. quæstio. 38. à numero 62. Vel aliquod simile; liceat tunc cum pedes ferreos, vel baculum intra pedes ponere, vel deponere reum & refrigeratum iterum sublimem facere, vel vti instrumento stangetæ, seu taxillorum, vel ignis, vigilia, & similibus, memoratis à Fa- C rinac. dicta quæst. 38. Bruno d. quæst. 2. & Marsil. in d. l. 1.

Aquæ frigidæ effusionem in tergum, non esse insolitam patet ex eam non reprehendentibus, & in vsu fuisse testantibus. Marsil. d. l. 1. numero 27. Paride de sindicat. verb. tortura, quod incip. de teper. numero 5. Damhauderio in praxi criminal. supra fol. 109. numero 18. Farinac. dicta quæstio. 38. numero quinto, & 64. Foller. supra numero 10. Cartar. supra D numero 112. Notant tamen Farinac. & Paris, hoc tormentis genus ex crudelioribus esse, & proinde non nisi in atrocissimis criminibus recipiendum; & Bononienses illud non admittunt, nisi vbi est consuetudo, plura de hoc dixi loco supracitato. Doctores Friburgenses ostendunt suplicij genus esse, & seruile apud Septentrionales, ex Olao Magno, libro secundo, Descript. regnor. Aquilanar. cap. de pœna infidel. seruor. Postea erudire, & Philosophice ostendunt; cur aqua frigida ad tergum appensi rei affusa, cruciatum adferat parsque tormenti sit censenda, his verbis: „Tradũt philosophi, quod naturale sit cuiuis dolenti, siue homini siue bruto, quod calor & spiritus tempore doloris ad interiora, hoc est ad cor, se recipiant, sequeinteritus conseruent, & nocitura repellãt, sicut ciues tempore oppressionis, & obsi- A dionis retrahunt se ab exterioribus, & recurrunt quantum possunt ad interiora, vt docet D. Thom. 1. 2. quæst. 44. art. 1. A qui hinc est quod doloris, seu tristitiæ effectus sit, aggrauare animum ita, vt ad exteriora libere progredi non possit. D. Th. 1. 2. quæstione 37. articul. 2. Itaque quod aqua frigida in tergum suspensi effusa, cruciatum adferat id accidit; quod calor circa cor intensissimus diffundatur ad proximas corporis partes, hoc est in tergum; B cui calido aqua frigida affusa fortius agit, in contrarium resistere, hoc est in tergum calidum, sicut aqua calefacta magis patitur à frigido. D. Thom. d. quæstio. 37. arti. 1. Sicut, & glacies à solis calore citius, quam nix, liquefecit, quod glacies fortius, quam nix resistat: & manus frigida in aquam calidam imposita maximum dolorem percipiat. Spiritus ex ore appensi est calidissimus, redditque faciem, & linguam calidissimam: quo fit, quod a- C qua frigida effusa, linguæ cruciatum adferat: vel (quod probabilius est) dolor ideo intenditur, quia vt aqua calida, ita & frigida inimica est corpori, potissimũ autem neruis, & partibus neruosis. Et ita dunt anatomici neruos à capite per spinã dorsi, seu vertebram, in reliquas corporis partes diffundi: ideoque in tergo, seu fonti, & origini, hoc est capiti, seu cerebro, vicinis, maximam sentiendi vim habere, potissimum tempore torturæ, quo nerui D extenuantur, & extenduntur, quo fit, vt aqua frigida ad tergum suspensi rei effusa, ceu nouum cruciatus genus, dolorem augeat, & intendat.] Vnde patet mihi merito suspectum fuisse, si effunderetur ante appensionem, vel diu post depositionem corpore iam refrigerato, d. vers. vt his iudicet obuient.

QVAESTIO XXXI.

E *An & quando tortura ex primis indicijs repeti possit, maxime in hoc crimine, cum sagæ plerumque sint induratæ, & obstinatæ?*

Duo quæruntur, *An, & Quando.*

Qvoad prius nõ quæritur, de nouis indicijs, constat ex nouis vrgẽtioribus & diuersis repeti posse, licet sufficienter tortus priora cuncta purgauerit, l. repet.

D. de quæstio. l. vnius, §. 1. D. eod. quibus locis communiter Doctores id colligũt. vide Clarum supra verſ. vlt. videndum, & Farinac. quæst. 38. numero 77. cum sequenti.

Sed quæritur; an ex primi indicijs: hic illud quoque certum puto, quod si iudex dubius ſi, an habeat istam repetendi cauſam, debere in leniorem partem propendere, & à repetitione abstinere, l. si de interpretatione, l. ſi præſes, D. de pœn. Clarus supra verſic. hæc autem omnia, Farinac. supra numero 89. Item si reus non videatur ſatis robuſtus, vt corpus in tormenta durare poſſit, quia perſona debilis eſt, cauendum enim ne ſi repetat, enormiter lædatur, vel moriatur, text. in d. § primo, Gandin. de quæſtio. numero 4. & nu. 20. Guido de Suzar. in tract. de indic. num. 3. & 57. & Pariſ. ſupra num. 5. Farinac. ſup. num. 82. Contra certum quoque, ſi reus in quæſtione legitime confeſſus, reuocet poſtea extra tormenta ſuam confeſſionẽ ex iiſdem indiciis poſſe repeti. Nam aliqui ad manum eſſet, ſic ſe ſupplicio eripere. Bald. in l. bonæ fidei, numero quinto, C. de rebus cred. Marſil. in d. l. repetit. numero 11. & §. quoniam numero. Farin. num. 91. Binsfeld. in d. lib. 7. quæſt. 1. concluſ. 14. deinde lib. 5. ſect. 9. verſic. quoad iterationem.

Ceſſantibus his caſibus adhuc puto poſſe repeti, quando iudici videbitur, quia res ab arbitrio eius pendet: non quidem pro voluntate tantum, & cum ſibi videtur ſine ratione, quod merito damnat Farinac. ſupra num. 79. 80. & 81. Sed cum hac obſeruatione, vt non repetat ſi leuia tantum ſint indicia illa priora, quia hæc quauis tortura cenſenda ſunt expurgata, poſt Bart. Marſil. & alios in d. l. vnius, §. 1. & in numerus Farin. num. 72. & 79.

Quod ſi ſint indicia grauia, & vehemẽtia, & ea iudex arbitretur nondum ſatis purgata, poterit eam repetere, donec ſe expurget reus induratus, text. in d. l. vnius, §. 1. & ibi Bart. Angel. in pract. verb. quod fama publica, nu. 95. & ibi Auguſt. Marſil. in d. l. repeti. num. 6. & ro. Crauetta, conſil. 287. num. 6. Boſſ. tit. de tortura, num. 42. Clar. ſup. num. 45. Grillan. d. c. 4. num. 10. cum ſeqq. Binsfeld. ſupra concl. 12. Farinac. d. lib. 1. tit. 5. quæſt. 38. nu. 47. cum duobus ſeqq. & à num. 79. vſque 93.

A & ſolent ad hoc prudentes iudices à leuiore tortura inchoare, & poſtea repetere grauiorẽ, & acriorẽ, ex doctrina Bart. ſupra; & aliorum. Marſil. ſupra in d. l. repet. numero quarto, & in d. §. quoniam numero ſecundo. Farinac. d. quæſt. 38. numero 83. Si tamen inchoaſſet à grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum ſatis indicia expurgata, poſſet adhuc repeti. Hoc ordinarie obſeruandum, vt vltra tertiam vicem

B tortura non extendatur, Bertazzol. conſ. 320 lib. 2. dixi d. verſic. quoad iterationẽ: quia cenſetur ſe plane reus expurgaſse. Hæc quoad poſterius.

Porrò in noſtro crimine, propter cauſam in quæſtione poſitam, poterit iudex facilius, vſque ad tertiam venire.

QVAESTIO XXXII.

C *An iniure, & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?*

NOn ſcio quicquam iure ſcriptum, vt id receptũ ſit: ſed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati conſenaneum, deſumptum. id tenuit Caſtr. conſil. 199. numero 5. lib. 2. Blanc de indic. num. 14. Caſon. d. cap. 14. Marſil. in § occurrit, colum. 2. verſic.

D & poteſt poni. & conſil. 8. num. 37. & in d. l. repeti. num. 15. Clarus d. quæſt. 64. numero 32. Cirill. in ſumm. crim. §. 11. num. 5. Bonacoſ. commun. opin. criminal. par. 1. verſic. torquendus debet habere. Grãmat. conſil. 21. num. 7. & voc. 6 num. 17. Boſſius tit. de tortura, num 44. Carrer. tit. de indicijs, num. 194. & ſeq. Bertaz. conſ. 145. num. 2. Farinac. quæſt. 38 à num. 32. Binsfeld. d. concluſ. 14. probatur à ſimili. quia ſic tria onera tutelarum excuſant tu-

E torem, l. tria onera, D. de excuſat. tutor. itẽ repetitio de dando ad trinam reſtringitur, ne hæres nimium grauetur, l. fideicommiſſa, §. ſi quis decem, D. de leg. 3. nã teſte philoſopho tria ſunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Boſſius ſupra dicit ſe à nullis bonis iudicibus, ſed à ſolis carnificibus vidiſſe hũc numerum tranſgredi. Si tamen poſt tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua

indicia

indicia vrgentissima, putarem in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indicijs quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebuntur expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVAESTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita, vt inter singulas quæstiones dies vigintiquatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens resideat, & nouus metus, ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæstio. 38. num. 103. Nec vllius memini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Clarum sanctum videatur insinuare, quod commune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur a simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plus quam, tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carer. tractat. de indic. & tortura, fol. 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. Vide supra quæst. 24. & 25.

QVAESTIO XXXIV.

Quod si reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

RAtio dictat, & necessitas veritatis indagandæ ad iustitiæ administrationem exigit, de ijs quæ supersunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indicijs grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones, & examina consumpta de reliquis toties torquendus erit, donec examen de ijs fuerit perfectum, & absolutum. Ita Doctores Friburgenses, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis, aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto, aut quinto torqueri potest ad tegendum socios, quia ratione sociorum nunquam fuit tortus; Binsfeld. d. l. 7. conclus. 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret, probo: quia plus interest reipub. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis, nam, & noui criminis nouos, seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio, cur torqueri possit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter solemnitatem illam numeri, quæ est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVAESTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint: cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno, & eodem modo possit procedi, & casus, causæ, et genera tormentorum siue lege siue consuetudine nequeant determinari?

FOri consuetudo vim legis obtinet, Cyn. & Bald. in l. prima, ad fin. C. quæ sit longa consuetudo. Marsil. singul. 118. Afflict. decisione 135. numero tertio, & decisione 233. numero quinto, Felyn. in capitulo secundo, de rescript. ideo consuetudines locorum, vsus, & stylus curiarum sequendus iudicibus libro tertio, §. fin. D. de test. capitulo quam graui de crimin. fals. Bart. & alij in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat. Etiam in grauioribus, & atrocioribus. Clarus libro quinto, §. 1. numero 6. Menoch. de arbitr. cas. 474. numero 62. Malchard. conclus. 1317.

1317. numero 47. Farinac. quæstione 43. num. 144 Bursat. consil. 20. num. 67. & consil. 69. num. 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD. Patauini.

Sed DD. Friburgenses fatentur iudices a nouis, & inusitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & in hoc crimine consuetis, & solitis vti: (citant Binsfeld. Farinac. & alios) si tamen modus torturæ in prouincia receptus esset admodũ remissus, & pro criminis grauitate, & personæ qualitate non satis acerbus: tunc is qui est consuetudine generali, aut legum interpretatione in alijs prouincijs approbatus sequendus foret. Quemadmodum enim grassantibus delictis supplicia exacerbanda sunt. l. aut facta. §. fi. D. de pœnit. ita, & quæstionum modi lege aut consuetudine permissi, sunt intẽdendi. Vera hęc sunt, nec dubito ex iusta causa mutari posse, sed a quibus, an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in statuta iurant, sequor sententiam DD. Patauinorum: nec puto illos arbitratu suo consuetudines, & statuta, quibus subsunt, mutare, vel transgredi posse. occurrente necessitate, Principem consulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate suprema, nec iusiurandum illud præstant, quoniam astringuntur sola æquitate, & ordinationibus Principum (si quas habent sancitas) puto, non quidem prohibito statuta illa, & consuetudines transgredi posse (vix id fiat sine graui scandalo) sed posse prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia casus occurrentis. Simili distinctione aliqui DD. vtuntur in quæst. an iudex contra priuatam scientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum est plus debere licere supremis illis, quam infimis. in Germania sequendæ constit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVAESTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus a superiore modus torturæ præscribi possit?

SI quem præscribit iustus non est, nec legibus, nec rationi consentaneus, verbi gratia, vt debilem supra vires, vel robu- A stum sine vllis indicijs aut inauditum torqueat, & similia: nequit dubitari id nec ipsi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius diuinum, & naturale, cui Princeps subest, vetat vllum indebite lædi, ideo laudantur a DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus, & alij. Et hominem noui, qui anno 1587. Luxiburgi, maluit Præsu. Prætorio militar. dignitatem relinquere, quam torquere quendam de quo indicia sufficientia B non habebat. Quod asserui tenent Isern. in capitulo primo, de pact. tenen. Grammat. consilio 45. numero 35. & voto. 2. numero octauo, Clarus d. quæst. 64. numero 13. Roland. cõsilio 12. numero 47. l. 3. Farinac. quæst. 37. num. 74. & tunc sic tortus ex confessione sua damnari non posset, quia indebite extorta. Gigas d. titu. quomodo, & per quos quæstione 4. nu. 32. Anton. Gomes. d. tom. 3. rubr. de tortur. numero 25. Carrer. in 2. par. § circa se C xtum, num. 5. Bursat. consil. 201. num. 87. Farin. d. quæst. 38. num. 78. Iudex etiam sindicatui subiaceret. Lad. de Imol. consil. 184.

Sed si præscribant iusta, verbi gratia, tale, vel tale genus tormenti, vel modum, & temperamentum æquitati consentaneum, non dubito quin sibi subditis iudicibus possint præscribere. hoc de Principe diserte docent Bald. in consilio 427. numero 9. lib. 5. & Roman. cons. 451. & sic D toto tit. de quæstion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, text. in l. quæstionis modum D. de quæst. fuet ratio, quia inferiores isti iudices, vt plurimũ sunt idiotæ, simplices, & rudes; & indigẽt instructione: maxime in casu indiuiduo. In genere, & vt pro regula omnium casuum id fiat, vix arbitror expedire: nisi cũ addito, vt, si qua nascatur specialis causa dubitandi, superiorem consulant. Id dico propter varietatem circumstantiarum, E quæ in quæstionibus plurimi faciendæ.

QVAESTIO XXXVII.

An sit danda copia indiciorum, & processus informatiui, in criminibus atrocioribus exceptis, vel an sufficiat indicia a iudice reo proponi, eumq; incontinenti cum sui defensionibus audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?

CLarissimi DD. Patauini ad hanc quæstion. accuratè admodum, & doctè re-

responderunt, in hanc sententiam, iure A scripto decisum esse, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur. aut defensionis facultas eis tollatur, ex text. in leg. vnius. §. cognitiurum, D. de quæstionibus, & l. desertorem, §. si ad diem. D. de re milit. l. defensionis facultas. C. de iur. fisc. capitulo qualiter, & quando de accusat. clement. Pastoralis, de re iudic. vnde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud Clar. quæstione 49. Roland. consilio 12. num. 42. lib. 3. Riminal iun. consilio 98. nume- B ro 59. libro 1. & Farinac. quæstione 39. numero 1. Quod procedit etiam in crimine læsæ Maiestat. d. clementi. Pastoralis. Bosl. de indic. numero 78. Roland. supra numero 59. cum seqq. Osascus decis. 79. numero 12. Personal. tract. de indic. numero 22. & in crimine assassini, Carer. titul. de indic. & tortur. §. circa quintum, numero 15. Hieronym. Laurent. decis. Auinion. 15. & Sodomiæ, Farinac. supra num. 111. & parricidij, ac veneni, Gram- C mat. vot. 39. num. 2. & hæresis Bald. consilio 95. volum. 1. Boss. de indic. ante nu. 78. & tit. de hæret. numero 9. Paris. consil. 2. numero 155. libro quarto. Roland. dicto consilio 12 numero 61. Personal. d. numero 22. Vulpel. consilio 23. num. 3. denique in omnibus atrocioribus, & quantum enormibus. Marsil. §. diligenter. numero 157. Grammat. 34. in fin. Carer. sup. quæ est communis sententia iuxta Farinac. d. quæst. 39. num. 4. & nulli- D bi in iure contrarium reperiri affirmauit Ioan. Maria Monticella, regula crimina. 4. numero 3. & sane videtur esse iuris naturalis, & procederet etiam reus malę opinionis, & famæ argueretur, Farinac. ibid. numero 47. & subesset timor subornationis testium ad defensionem, propter rei potentiam vt plene post alios Farinac. numero 70. & id quamuis reus non adferat, quales defensiones velit instituere, idem numero 75. & si iudex ante datam E copiam iudiciorũ, & decretas defensiones vlterius procederet, & torqueret, cõfessio reum non premeret, foretq; processus totus nullus, per d. Clemẽt. pastoralis. Farinac. num. 84. Quæ iure ordinario certa putauerim; & propterea vbi non est alia consuetudo, vel Principis ordinatio, sic esse iudicibus obseruandum, vt securius procedant.

Sed quia in quibusdam prouincijs consuetudo est, vt indicia tantum reo proponantur, & reus incontinenti cum suis defensionibus audiatur, quam praxim aiũt in Bauariæ ducatu obseruari, & de Mediolanensi testatur Clarus, d. libro 5. § 1. numero 10. in fin. non ausim hanc praxim damnare, quàm etiam esse licitam tenent DD. Friburgenses, quando iudex intelligit subesse periculum, ne per talem communicationem debita processus expeditio frustretur, eo quod aduocati velint minutias (vt solent) discutere; vel, vt fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc sententia, quia fatentur, qui contra sentiunt Principem, & qui statuendi habet arbitrium sic ordinare posse, quia hoc non est omnino tollere defensionem, sed tantum immutare ordinem iuris positiui, & modũ defensionis, ac solemnia eius, quibus omnibus Princeps est superior. Afflict. decis. 39. numero quarto, & post alios Farinac. d. quæstione 39. num. 23. & 26. & sic seruari Venetijs in Decemuirũ tribunali, scribunt Gigas, in tit. quomodo, & qualiter quæst. 19. & Decianus libro 7. criminal. capit. 42. Fatentur ijdem licere iudici, si illi videatur defensiones in quibusdam restringere, veluti ne possit reus colloqui, nisi cum suis aduocatis & procuratoribus vel etiam non nisi præsente aliquo ministro publico. Iosephus Ludouicus commun. opin. conclus. 38. item restringere tempus ad faciendas defensiones, & decernere, quod loco copiæ exhibeantur aduocatis originalia indicia per eos videnda. Farinac. nu. 1. 2. cum seq.

b *Conclus.*

Vnde fit argumentum validum, si hæc de quibus quæritur, sunt tantum iuris positiui, quia ad solemnia, & modos defensionis spectant, quæ statuta sunt iure positiuo, & non ad defensionem simpliciter, quæ est iuris naturalis: item si quod detur in scripto, vel dicatur viua voce; &, quod breuior, vel prolixior terminus tempusque reo ad defensionem assignetur; sunt etiam iuris positiui, sanè cum consuetudo vim legis obtineat; poterunt per illã hæc omnia mutari; maximè quando illa fuit a Principe tolerata, vt in casu nostro.

Item cum iudex in his criminibus sit liber a regulis iuris positiui communis, vt

sæpè

sæpè dictum) non esse illi, quod proponitur, si expedire iudicet, illicitum. Denique reddant differentiæ rationem, cur, quod in thesi ponitur iudici non liceat, & quæ ipsi de modo mutando, & tempore restringendo concedunt, liceant? Non puto posse dari, nisi fortè quod hic maius præiudicium rei sit; quod negauerim.

QVAESTIO XXXVIII.

An sint concedendi aduocati in atrocioribus criminibus, cum soleant ex hoc rei magis indurari, & instigari ad negandum.

QVod non sint concedendi, videtur primò probari ratione, quia videntur iudicia retardari: Secundò quia etiam in causa hæresis videntur negari posse, quod Simancas admittit. Tertiò quia probatur claro textu in l. per omnes. 6. C. de defens. ciuitat. ex quo illud multis asserunt Barbat. tractat. de præstant. Cardin. 1. par. quæst. 9. allegans pro ea Baldum, Angel. in pract. versiculo vestem etiam cœlestem. numero 12. Marsil. in pract. §. diligenter, numero 164. Quarto hoc pertinet ad modum defensionis, vt per se, vel per alium: modus autem subest arbitr. iudicis, vt dictum, quæst. 37. Quintò ius scriptum in aliquibus criminibus reis aduocatos denegauit, vt in crimine læsæ Maiestatis diuinæ per hæresim, cap. fin. de hæret. in 6. & humanæ, l. quisquis, §. denique, C. ad leg. Iul. Maiestat. Bart. in extrauag. ad reprimendum in glos. sine strepitu. Gigas tit. qualiter in crimin. læsæ Maiestat. proced. quæst. 4. item furibus signibus, & grassationibus, seu latronibus viarum. l. per omnes. C. de defens. ciuit. Marsil. supr. & l. 1. nume. 20. de quæstion. Roland. cons. 1. num. 62. lib. 3. Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hæc opinio habere, sed re vera non est secura.

Omnino tenendum, etiam in exceptis criminibus non posse denegari reis aduocatum, nec ratio addita sufficit ad denegandum. Hanc vnanimiter tenuerunt in suis consilijs DD. Ingolstadienses anni 1590. & rursus anni 1601. Friburgenses, Patauini, & Bononienses, & est recepta

A praxi inquisitorum in heresi, cui nostrum crimen exæquatur, & communi DD. calculo, Sprenger part. 3. mallei malef. Clarus, §. hæres. n. 17. etiam si rei non petant. Eimericus in director. inquisit. tit. de defens. reor. & ibi in commun. Penna. Repertor. inquisit. in verb. aduocatus. Humbert. in praxi Iud. eod. verbo. Simanc. Cathol. instit. tit. 5. nu. 2. Boss. de indic. contra tortur. nu. 78. in fin. Roland. cons. 12. nu. 61. lib. 3. & alij passim.

B Item probatur ratione. Iure naturali cautum, vt qui per se nequit, possit se per aliū defendere; sagæ plerumque sunt illiteratæ, nec se norunt defendere, ergo debet per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defensio, quæ nulli tollenda. Cōfirmatur, quia iudex ex officio tenetur curare, vt indefensi defendantur. l. si non defendantur, D. de pœn.

Item est conforme Carolinæ constitutioni, art. 47. vbi addita ratio, quoniam C alij ex simplicitate, alij ex terrore nequeūt suas defensiones proponere, & art. 14. vetatur, ne ad carcerem aditus ijs precludatur, quorum opera ad defensionem suam rei vti cupiunt. Si dicas hoc statui in criminibus non exceptis contra, quoniam in ijs, quę iure naturali reis debita sunt nullum discrimen est exceptorum, & nō exceptorum criminum.

Ad argumenta in contrarium facilis est responsio. b

D Ad 1. negatur retardari, nam occurri potest huic retardationi primò si statuatur aduocatis, vt cum reo nunquam soli sint, sed semper cum eo agant præsente iudice, fiscali, vel notario, vt sic omnis subornatio, instigatio, & induratio ad negandum impediatur. Farin. d. q. 39. n. 14. & n. 112. & seqq. Item poterit cogi aduocatus, vt sub iuramento promittat, se reum ad negandum delictum non instituturum, aut subordinaturum, vt iubet Carolina constitu. ordinar. 88. & non vsurum nisi iustis E defensionibus, & cū reum viderint criminosum esse, se citaturum a defensione, Decian. in tract. crim. to. 1. li. 5. c. 37. Baiard. ad Clar. §. hæresis, n. 22. & clarissimè cautum Instruct. inquisitor. quas referūt Simanc. & Penna. sup. Deinde supponitur aduocatū fore virum probū, gnarum officij sui; qui nolint in officio suo delinquere; delinqueret autem si instrueret reum ad tacen-

tacendam veritatem, & non leuiter peccaret. Abbas, & alij in capit. 1. de test. cognit. D. Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 1. & 2. gloss. in ca. 1. de confess. in 6. Iason in leg. cum proponas 2. C. de pac. quod si iudex postea deprehendat aduocatum tricari, dolose procedere, vel aliquid frustratorie proponere, potest iterum exigere iusiurandum; immo si vehementer præsumat de dolo aduocati, potest illius propositionem reijcere, nec curare appellationem, & vltra procedere; Sic post Innoc. Host. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in capitulo de cautelis. vers. contra improbe petentes. Sane nunquam concessione aduocati, adeo iudicia retardabuntur, vt cum tanto reorum præiudicio ipsis negari possit, quod iure naturali debetur.

Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile est, eos denegari posse, nisi in casu mox dicendo in responsion. ad supra.

Ad 3. Argumen. respon. dupliciter primo DD. illos mihi videri niti illo textu nō bene intellecto. Textus enim agit de patrocinijs, hoc est defensionibus potentium ambitiosis, illegitimis, extraiudicialibus, & vel violentis, vel dolosis, qui tali patrocinio causa fuerunt, vt scelera citius, crebrius, audaciusque committerentur, quod illic in dict. l. per omnes, acute vidit Accurs. Non vero agit de patrocinijs aduocatorum, in iudicijs admitti solitis, nec argumentum ab illis ad istos posset procedere, nisi constaret istos dolose procedere, tunc autem eos etiam reijci posse dixi. Secundo Responsorium, vt infra ad supra.

In quarto argumento falsa est maior, quia istud non pertinet ad modum defensionis, sed directe pertinet ad defensionem ipsam, cui per accidens est, vt per se, vel per alium fiat. Ius enim naturale simpliciter vult non tolli defensionem, tolleretur autem illi nequit seipsum defendere, si per alium non sineretur. Non tolleretur autem, licet non sineretur se defendere scripto, cum possit verbo; vel non sineretur tridui spacio differre, qui potest statim. Vnde patet differentia casus propositi in quæstione 37. ab eo, qui proponitur in ista quæstione.

Ad 5. Respondetur, in criminibus istis A iure scripto tantum denegari aduocatos, quando notorium est reum esse hæreticum, rebellem, vel conspiratorem in Principem, assassinum, aut insignem furem, vel latronem, & huiusmodi, sed antequā constat esse talem, aduocatus conceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere testantur. DD. Mantua Benauid. singu. 15. Rolandus dicto consilio 12. num. 79. lib. 3. Iul. Clar. in § hæresis, numer. 17. Farinac. q. 39. num. 109. & 167.

B

QVAESTIO XXXIX.

An confrontatio sagarum, quæ ut plurimum pronæ sunt ad reuocandum, consulta videatur?

Parum mouet me, quod Sagæ pronæ sint ad reuocandum, nam nō omnes tales, & forte pauciores, neque de occultis istis nostrum est iudicare, cap. sicut est, C de Simon. capitulo erubescant, 32. quæst. 5. Constat ordinarie in huiusmodi, stylum curiæ sequendum, Menoch. cas. 474. Mascard. conclus. 1317. num. 47. Farinac. quæst. 43. nume. 144. Sed nec stylus vbiq; idem, nec iste a iure naturali, sed positiuo descendit: quemadmodum, & illud quod reus, qui de se confessus alios nominauit, debet in præsentia nominati cum iuramēto asserere, sic esse, alias nominatio non D operetur, Boer. decis. 319. nume. 4. Clarus quæst. 21. num. 12. versic. quæro nunquid, & Vulpell. conf. 30. numero 7. & consilio 83. num. 8. aut illud quod alijs magis arridet, vt relicto iuramento; reus de se confessus, & qui alium in quæstione nominauit, in ratificatione de se, & alijs, debeat iterum, leuiter tamen torqueri, & in præsentia nominati confirmare nominationem. Farinac. supra, siue illud, quod quādo in mutuis delationibus inter se dissen-E tiunt, vt postea simul de hoc dissidio interrogantur; inuicem redarguere permittantur: quæ omnia ex consuetudine potius, quam iure scripto manarunt, nec ordinarie imperatæ iudicibus sunt. Ideo (vt optime Bononienses inquiunt) quid circa has agendum prudens iudex arbitrabitur, si namque ex vna parte adsit qualitas, vel prærogatiua dignitatis, auctoritatis, vel imperij in aliam partem, vel vna iudi-

iudicio, & sermone prævaleat, adeo vt dubium esse possit ne contra veritatem vna trahat alteram in suam sententiam, nunquam confrontatio talis permittenda, si nihil istorum adesset, permittendam videri. Chart. d. lib. 3. c. 1. nu. 92. In facto igitur hoc consistit, & circumstantijs consideratis decidendum, Etiam in violenta, hoc est, quam inuitis iudex imperat, confrontatione: casus in quibus consulitur legite apud Clarum, q. 45. nu. 14. & ibi Baiardi in addit. & in ipsis casibus non admittenda, nisi præcedant considerationes exquisitissimæ, & causæ grauissimæ, vt de hæresis crimine docet Penna, ad 3. part. Directorij Inquisitio. comm. 23. nu. 101. vbi de hoc prudenter egit. Idem censeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernũt, quod vocatur, confrontatio ad cortinam, & minus habet periculi, de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controuers. crim. ab arb. 220. in confrontatione, spontanea, quando paratus est reus alios nondum captos societatis coarguere, & conuincere: puto aliud dicendum, vt scripsi, l. 5. sect. 10. circa fin. nempe hanc nunquam admittendã nisi præcesserint indicia talia, vt propterea nominati citari possint, & iam citati, si non apte obiectiones rei nominantis, & constanter accusantis, soluerint, queant in carcerem compingi. fieret enim alioquin iniuria talibus denunciatis, hoc seqq. DD. Friburgenses, & bene addunt, si socius in præsentia, & confrontatione suam nominationem retractet, tamquam testem varium, & inconstantẽ denuo torqueri posse. Farinac. sup. a nu. 161. vsque ad 150.

Conclus.

QVAESTIO XL.

An dictum Binsfeldij trium, vel quatuor feminarum pro vnius viri denunciatione exigi, debet obseruari in terris imperij.

Respondeo negatiue, tum quia priuati Doctoris dictum est, tum quia contrarium vbique praxis videtur recepisse. lege tradita superius ad quæst. 13.

QVAESTIO XLI.

Quid sentiendum de praxi Germaniæ quæ denunciationes de choreis, & sagarum conuentibus, hactenus pro veris, et sufficientibus, & non illusorijs accepit?

Non Germaniæ solius praxis est, sed Galliæ quoque, Hispaniæ, Italiæ, ac Belgij, & est optime fundata. Qui pro illusionibus habent, ipsi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis alijs delusi, & magna pars Vvieriana farina, non puræ fidei polline, sunt conspersi. lege, quæ de hac rescripsi, lib. 2. Disquisi. Mag. q. 16. & lib. 5. sect. 16. Vbi in vltima editione Moguntina anni 1603. fusissime, & neruosissime hoc confirmaui, & spero me Lectori veritatis amanti satisfecisse.

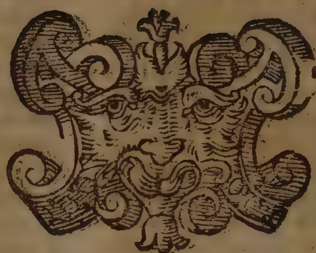
Consideratis, itaque cunctis, quæ & in d. libro 5. Disquisitionum, & in responsione hac quadragenaria scripsi, statuo Principem optime de repub. meriturum, & iustitiæ præclare consulturum, si in suo territorio præcise faceret statutum, quo primum caueret, ad quod denunciationes tortura in hoc crimine posset adhiberi, & licet duæ de iure sufficiant, tamẽ tres ad minimum requirendas, sine vlla distinctione virorum, & feminarum: secundo, quod nõ attendatur ad contritionem, nisi forte aliqua sit notorie incõtrita, eo quod nolit confiteri, aut Eucharistiam sumere. Tertio, quod non requirantur aliæ circũstantiæ, nisi quod sagæ carceratæ, seorsim tamen positæ, & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & N. presentes in tali congregatione nocturna sagarum: nullis admissis defensionibus, nisi quæ fundamentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus exceptis, iudici quo ad processum remissæ sint solemnitates iuris ciuilis.

Quarto cum de persona semel denunciata, possent alij socij interrogari in specie: eiusmodi autem interrogationes speciales admodum sunt periculosæ, quod duæ denunciationes debeant præcedere, vt in specie de persona denunciata, possit interrogari. Quæ eo magis placeret expresse statui, vt iudicis arbitrio, quam paucissima committentur.

Vu Hæc

Hæc, saluo meliore iudicio, mihi de his XL. quæstionibus videbantur Græcij Styriæ. IV. Octobr. 1602. nunc eadem auxi, & recensui Salmanticæ, XXIV. Iulij, 1604. Martinus del Rio Societatis IESV LL. licentiatus, & S. Theol. Doctor.

FINIS.

DISQVI-

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI;

Liber Sextus.

QVI EST DE OFFICIO CONFESSARII.

QVum duplicem personam gerat Confessarius, Iudicis, & Medici: facilè intelligitur vtriusque munere fungi debere. Iudicis quidem personam sustinet, quã do confessiones excipit, tantum: tũ enim Dei vices gerit in ligando, & absoluẽdo, Medici gerit non tum solummodo, sed etiam extra tribunal illud poli, quando cõsulitur, idque, vel à reis vel à læsis, vel à iustitię executoribus, & administris, vel denique ab alijs quibuslibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum. A B

CAPVT I.

De officio Confessarij, qua Iudex est.

AD Iudicem pertinet nosse delicta, & de illis in foro suo iudicare. vt ea conoscat Iudex, operæpretium fuerit principio hic, quasi in tabella, seu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque pręcedentibus libris peccata, seu delicta, noster Iudex debet animaduertere & explorare, vt, cum necesse, reum iuuet interrogando. C

SECTIO I.

EX primis, itaque, *libri Proloquio*, discet, licere, examinare hæreticos, an D sint etiam magi, seu malefici.

Ex 1. & 2. cap. discet discernere superstitionis & Magiæ species.

Ex cap. 3. discet.
- Qui libri ratione magię prohibiti sunt.
- *q.* 1. Quantum Astrologorum influxui citra errorem possit tribui.
- *q.* 2. Vitare errores malo Christianorum circa cõplexiones temperamentum.
- *q.* 3. Errores vitare circa vim imaginandi.
- *q.* 4. Quid sentiendum de sanatione per aspectum, cõtactum, vocem, de salutatoribus, de gentilibus S. Pauli & S. Catherinæ, & similibus circumforaneis, & de curationibus militaribus, &c. & quæ in hac re peccata interuenire soleant?

Ex cap. 4. discet. in.
- *Princ.* Quæ peccata occurrant in Magia naturali, & artificiali.
- *q.* 1. Peccata sigillorum & caracterum magicorum.
- *q.* 2. Magorum fraudes de Numeris, & quid tribuẽdum illis.
- *q.* 3. Quomodo peccetur credulitate, & vsu incantationum?

Ex cap. 5. discet. { q.4. Quæ amuleta, seu periapta licita, quæ non? Quæ in pirotechnia seu alchimia peccata reperiantur, & quo se pacto cum alchimicis cõfessarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? quæst. 3. & 4.

Ex libro Secundo discutitur de quibus Magi sint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causa quid sentiant? *vt habes q.* 2.

2. Quos habeant libros? *iuxta quæst.* 3.

3. Circa pactum, quas illi adhibuerint solemnitates? *iuxta quæst.* 4. *præcipue litera E.* & hic an sint rebaptizati, &c.

4. Circa effectus, an eos ediderint præstigiatorios? quia hoc est mendacium. *vide q.* 6. & 8.

5. An putauerint diabolum vera miracula facere posse? quia est error. *vide q* 7.

6. An imagines sacras inhonorarint, conspuendo, verberando, trahendo, mergendove? *vt q.* 11.

7. An alteri pauperiẽ fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunæ? *d. quæst.* 11. & 12.

8. An thesauros arte magica quæsierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dæmone expetierint? *d. quæst.* 12.

9. An incantarint animalia & quomodo? *quæst.* 13.

10. An cum bestijs rem habuerint? *Iuxta q.* 14.

11. An cum dæmone corpus miscuerint, & quomodo? *q.* 15.

12. An ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri solere narrantur? qu. 16. vbi & illud notandum aliquando non cũ dæmonibus sed exstincto lumine, promiscue cum quouis vel quauis oblatis proximis sibi concubuerint quod de Lamijs & maleficis Atrebatensibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de alijs alij.

13. Quoad lycanthropos: examinandi, an sibi dumtaxat tales videbantur, an etiam alijs? quia secundo casu adest semper pactum? *iuxta q.* 18.

14. An aliquibus vsi contra vulnera, ac tormenta? & quibus. q. 21.

A 15. An conati animas euocare, an conuenerint de apparendo post mortem? *vide q.* 26.

16. An finxerint spectra? *q.* 27.

17. An spectris cultum aliquem exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cũ illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia superflua cum his habuerint? *iuxta quæst.* 28.

18. An procurauerint spectrorum apparitionem? *q.* 29.

B 19. An exorcismis vetitis vsus? quę adhibuerit, & quam adhibitorum vim esse putarit? an habuerit dæmonem inclusum, vel includere sit conatus? an parendum habuerit, & sub quo pacto, quamdiu, ad quid, &c. *quæst.* 30.

Ex libro Tertio.

1. Interrogent, quæ sint instrumenta, quibus vsæ? nam grauius subest peccatum

C vnguentis: eo quod solet pręcedere antropofagia & infanticidium. *vide q.* 1.

2. An somnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an verò accesserit sepulcri violatio, & cadaueris iniuria? & quem in finem. *q.* 2.

3. Quibus philtris vsæ, an miscuerint sacramẽta, aut alias res sacratas, & quas? *q.* 3. *Sect.* 2.

4. An sic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læserint? *d. Sect.* 2.

D 5. An contra philtrum sint vsi remedijs illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex sua parte necessaria? *d. q.* 3. *Sect.* 3. item quæ consilia dare possit tali amore irretitis. *ibid.*

6. Ob quam causam philtrum præbuerit, cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret: vtraque, an ad libidinem illicitam? *quæst.* 3. *Sect.* 2. an odij vel obliuionis maleficio vsus? item an incendijs? *Sect. pen.*

E *& vlt.*

7. Quid existimarit de fascinatione, & an aliquam fascinarint: quibus vsi remedijs, vel antidotis contra fascinationem? *q.* 4. *Sect.* 1.

8. An cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cui sola remotione queat occurri? *d. q.* 1. *Sect.* 2.

9. *In Sect.* 3. Notet confessarius singula, vt norit distinguere in abortu, an nocuerint iam viuo, an ante animationem? item an sic distenderint pregnantem, vera, an simulata prægnatione? quia priore casu accedit prolis periculum, item quoties hæc facta? denique in 3. casu, an propter hanc desiccationem, fetus fame perierit, & quod, &c.

10. Attendat, qui homicidæ sint excommunicati? *Sect.* 4. Interroget an sagittariã exercuerit magus? an huiusmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum personarum interitum?

11. *Sect.* 5. *&* 6. quos animi, corporisue morbos intulerint?

12. *Sect.* 7. An aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

13. *Sect.* 8. An maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel sanãdum illud, aliquid superstitionis adhibuerint.

14. *Ex q.* 5. discet habere rationẽ personarum, quibus nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati crescit. nam cæteris paribus contra publicam personarum peccatur grauius, quam contra priuatam. atrocissimum quoque est omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex 6. *&* 7. discet ob quæ peccata maxime; quis tradatur maleficis puniendus? quibus etiam abstinendum sit ijs, qui cupiunt esse tuti, vel liberari à maleficijs.

Ex q. 8. Poterit confessarius proponere miseriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte posteriore, discere poterit.

1. Naturam vanæ obseruantiæ? *q.* 1. *&* 3.

2. Quando, & quale sit peccatum? *quæst.* 2.

3. Modos præcipuos vanæ obseruantiæ, & ex eorum similitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q.* 4. *Sect.* 1.

4. De precibus, & verbis sacræ Scripturæ de ieiunijs & alijs operibus bonis secundum se. *Sect.* 2.

5. De ligaturis, & periammatis. *Sect.* 3.

6. De obseruatione omnium. *Sect.* 4.

7. De strenis initio anni. *Sect.* 5.

8. Quando liceat obseruare dies, quando non. *Sect.* 6.

9. Quæ sint licita media sanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *Sect.* 7.

10. Fundamenta vanarum obseruationum quæ adhibentur ex S.S. &c. refutata. Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quæ habent pro pijs. *Sect.* 8.

De formula, si Deus incarnatus, &c.
Dæmonum ministerio an ad bonum liceat vti.
De rythmo, seu versu.
De ritibus & cærimonijs, quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior sequẽda sit interpretatio, tam de dubio personæ, quam rei.
} Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis positis, *in Sect.* 9. futurum ei non difficile, iudicium ferre: de cæteris, quæ sunt innumeræ, & in singulis locis diuersæ, sed in ipsa ratione formali superstitionis conueniunt.

Ex libro Quarto.

1. Discet naturam propheriæ, & quando sit peccatum Prophetæ, non credere inspirationi. *c.* 1. *q.* 1. *&* 2.

2. Quibus instructum esse oporteat ad dandum consilium in reuelationibus? qui abusus, & errata hic possint accidere ex parte confessarij: quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes, & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutanda intentione? *q.* 3.

3. Regula discet ad cognoscendum, quando peccent Astrologi, & similes diuinatores: quando sors, omen, vel signi petitio sit licita. *c.* 2. *q.* 3.

4. Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excusent, vel minuant peccatum. *q.* 4.

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q.* 6. *Sect.* 1.

6. In necromantia quibus vsæ medijs, seu instrumentis, quorum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *Sect.* 2.

Ex seqq. Sectionibus, discet species diuina-

uinationis cum pacto expresso. In specie quoque illarum vltima de oculi excussione, nota incidere in obligationem restituendi, ratione damni iniuste illati.

8. *In q.7.* Discet varias species pacti impliciti: ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus, ἄμυτον, de ferentibus amethystum, vt somnient, de offerentibus candelam S. Antonio, vt furem indicet, & in quibusdam potest accedere obligatio famæ restituendæ vt in Parthenomantia.

9. Quomodo liceat niti ominibus, prodigijs, & portentis? quando peccetur in huiusmodi obseruandis. *Sect.2.*

10. Quanto sit sors diuinatoria, & prohibita? maxime de illa quæ fit per inspectionem libri sacri. *Sect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est. *Sect.4.*

12 Discet peccata Astrologorum, Genethliacorum, & cæterorum iudiciariorum etiam Medicorum & Chirurgorũ? *cap.3. quæst.1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis, & mixtis insensibilibus, vt cometis, halonibus, &c. quæ non? *q.2.*

14. Quid liceat Medicis diuinare? *q.3.*

15. Quando peccent physiognomi? *quæst.4.*

16. Quale peccatum sit chiromantia? *quæst.5.*

17. Quæ somnia licet obseruare, & interpretationem quærere? *q.6.* In fine quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus sit licita? *cap.4. quæst.1.*

19. Quę peccata contingant in contractu sortis, quem vocant ollę seu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad Remp. vel Principem? *quæst.2.*

20. Quæ peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *quæst.3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus, interroget: tam subeundo, quam exigendo. Notet, quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium, quomodo in ea peccetur: item de duello publico, & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem censuræ illius hic addita. *Sect.1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarũ per ignem. *Sect.3.*

23. Peccata probationis aquæ frigidæ, vel feruentis? *Sect.4.*

24. Discet, cur, & quomodo peccet Iudex probatione illa vulgari, qua sagæ in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondendum nitentibus consuetudine, seu corruptela quorundam Iudicum? *quæst.5.*

25. Notet, quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quæ de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando Iudices prætexunt: vt sciat, quando bona intentio excusationem illis præbeat, quando verò non præbeat.

27. Item quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare Iudices, qui semota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem sequuntur: & quomodo omnis Iudex legi subiectus? *Sect.2. lit.I.*

29. Peccare quando canonibus, non obtemperant? *Sect.3.*

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens, vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. Sect.3.*

33. De peccato purgantis per pondere & lancem. *q.6.*

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibusdam alijs generibus, quę rariora? *ibid.*

Ex libro Quinto, discet.

1. Quando Iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo, vel augendo pęnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo Iudex peccet? *Sect.1.*

4. Quomodo peccet in inquisitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accusationis præcedentis. 3. in forma inquisitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionẽ. 8. quoad gratiã Principis. *Sect.2.*

5. Di-

5. Discet de indicijs, quæ vix præcipuo rum? 2. quod Iudex tenetur aliquando ad damnorum restitutionem, si non interrogauit de socijs. 3. quando propterea reo deneganda sit absolutio? 4. alia in hac re tam rei, quam Iudicis peccata. 5. peccata Iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficientium. 6. quomodo distinguẽ da iactantia à minis? 7. quod mens scrutanda in minantis æquiuoca locutione. *Sect.* 3.

6. *Sect.* 4. Docet vim minus certorum indiciorum, 2. quod ex non impedito damno Iudex teneatur restituere. 3. Peccari in sortiariorum, defensione, fauore, patrocinio, & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur restituere.

7. Discet multiplices abusus iudicum in receptione testium. *Sect.* 5.

8. Peccata accusatorum, & onus restituendi. *Sect.* 6.

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis. *Sect.* 7.

10. Multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate. *Sect.* 8.

11. Quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. *Sect.* 9.

12. Peccare Iudices, qui mendacio, dolove reum decipiunt. *Sect.* 10.

13. Quando Iudex peccet condemnãdo reum ex sua confessione. *Sect.* 11.

14. Quomodo discernendæ; suspicio, opinio, & præsumptio.

15. Cui possit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi possit? *Sect.* 12.

16. Varia, in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *Sect.* 13.

17. Quomodo Iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi, eo quòd cum deberet absolutè absoluere, tantum absoluit reum à iudicij instantia? *Sect.* 14.

18. Quomodo qualificanda sortilegia? item quæ sint hæreticalia, quæ non? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *Sect.* 15.

19. Quando Iudex peccet in pœnæ irrogatione? *Sect.* 16.

20. Peccata quædam propria Sacerdo-
A tum, & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando Iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem, & peccet? *ibi.*

22. Peccatum legentium, vel retinentium libros Magicos. *Sect.* 17.

23. An præbenda maleficis ad mortẽ damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Eucharistia præbenda sit obseruandum. *Sect.* 18.

24. Peccetne Iudex sepulturam denegando? *Sect.* 19.
B

25. Peccatum eorum, qui subministrãt instrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibid.*

SECTIO II.

De sigillo confessionis in hac materia.

HAnc sectionem addo, propter quorundam confessariorum simplicitatem, & quorundam Iudicum temeritatem, atque malitiam; qui, quantum possunt, conantur ex confessarijs, directè, indirectève; tum ante rei mortẽ, tum post eam, exsculpere; num reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco confessarios à Iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari; sitne iustè damnatus reus? necne? & religiosos quosdam, eo quod hanc iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione repressissẽt, imposterum ad reos audiendos vocari desijsse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine, etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & hæresis; vnde patet falsum & erroneum esse versiculum illum vulgarem? *Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.*
C (margin, beside line 2)
D (margin, beside "hanc iudicum")

Ciga. de crim. læs. Mai. li. 2 rubr. qui accus. possess. q. 18. Ant. Gabrielius li. 7. conclus. vlt. n. 17. Albert. de cognoscẽdi assert. Cathol. q. 25. Scoto, et Ric. in 4. dist. 21.

E
Notandum secundo, ex communi sententia, seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo, quia moriendo ius famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minus confessio esse cæpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in confessione; nunquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione; sed omnes tantum agere de qua-

quadam generali reuelatione delicti, sic facta, vt per eam nequeat ad personarum cognitionem deueniri. Notandū 4. aliud esse, si agatur de delicto committendo, aliud si de iam commisso.

Sic post Ang. Albert. Gigam. & Gabrielium docuit Farin. to. q. 51. nu. 110. Testibus Gomesio 3. p. c. 13 nu. 9. & Gabriel. sup. n. 16. Sic Menoc. li. 1. de presũpt. q 89. nu. 17. & Farinac. supr. nu. 115.

Quoad delictum commissum, in primis est sententia quorundam, quæ communis videtur Canonistarum, posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitētiæ; sed extra illud, sub promissione secreti, & sigilli confessionis accepit; immò, si in testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc sententia reijcitur ab alijs, volentibus veram esse de crimine cōmittendo, non de crimine commisso. probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: in rigore quidem, qui se obligat sub secreto tali æquè quoad cōmissa, & committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam, quoad crimen committendum; qui fauor boni publici cessat ordinariè quoad crimen commissum, ideo si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi, teneri tū quoque illud sic reuelari. fatentur Menoch. & Farinacius, doctiss. duo Iuriscōsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum nō est, id tale fiat: sed obligat solummodo more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentum reip. contra æquum, & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda, quādo quis non vult abstinere, aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuere nonnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari. hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si duntaxat locuti forent, de eo, qui specie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animum confitendi, sed vel cōsilij petendi tantum, vel decipiendi confessarium, aut pertrahendi in societatem criminis; tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seq. clauibus subijciendi, & absolutionem consequendi, & sic confessionis sigillo rem subijceret: sequenda omnino communis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis, & Theologis placuit, non esse tum licitum

Post Innocen. & Abbat. Gabriel. d. conclu. vlt. n. 7. Menoch. de arbitrar. caſ. 180. n. 21

A detegere, ne reipubl. quidem proditionem. Hanc sententiam limitant, primò quoad veram relationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos confitentes diligenter monere, vt abstineant, & obuient, tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio non reueletur. 2. limitant, si pœnitens habeat socios complices, & ipse quidem pœniteat, & emendationem spondeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per complices, ipso desistente, scelus committatur: tunc enim putant; vt occurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente. 3. limitant multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare, vt potest, sed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri sacerdotem ad sigillum, quæ putatur communior sententia Canonistarum. fundamētum eorum est, quia non putant hanc esse veram confessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia vera confessio est, si animum accedentis, & confitentis consideres, licet non sit perfecta confessio, & valida. Et ad hoc, vt quis sigilli secreto ligetur, nihil necesse est (quod bene docuit Nauarrus) confessionem esse perfectam & validam, si hoc enim requireretur, quanta quæso porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta: quib. sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si pœnitens animo accedat confitendi, seq. clauibus subijciendi, vt absolutionē consequatur, & cum hoc animo sincere peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, sitque dicendum, prætermittens sponte sua: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas, aut religio sacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, suaque arcana credidit confessario, vlla ex causa decipiatur, sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum, infirmiores tamen adhuc se putant, quam vt queant abstinere, & imaginaria quadam necessitate se trahi, raptarique ad perficiendum putāt; quod dolent tamen se non penitus abominari,

B C D E

D. Tho. Sot. Rich. & cōm. Theolog. vide Nauar. in c. sacerdos. nu. 110. & sequ. Farinac. multos citat Iuristas, sed videtur non satis rem assecutus. Ex D. Th. August. ad Ang. ver sicul. che hai tradita la tua pat ia. post n 18 Sic post alios quos allegant Angel. et Gigas sup. & Farin. supr. nu. 101. Vt Innocent. Abbas. Ant. et qui eos seq. Gab. & Menochio sup. Gig. sup. q. 18. August. ad Ang. supr. Bonacosa com mun. opin. vers. Sacerdos nō potest reuelare.

minari, & à Deo postulant vires, roburq. sibi ad hoc præstari, & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis, plerisque hodie exploditur; & miror Farinacium eam amplexum; cũ rectè D. Thom. paulò antè fuerit secutus.

Quoad 2. limitationem, simul & primam, dependent à quæstione 5. *Sacerdos possit vti aliquando scientia, ex confessione parta, saltem ad gubernationem, & mala imminentia aduertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus, se vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine: & nisi tollantur, domum comburẽdam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingredientur, egredienturque in magnam perniciem, aut periculum venturos. Qua in quęstione consentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere seruata circumscriptione, vt nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati confitẽtis quisquam deueniat. Sed probabilior est contraria sententia, & tutior, & magis consentanea religioni, ac reuerentię huic Sacramento debitæ; quàm tenuisse videtur Henricus Gandens. Tutiorem dixi, quia vt illa contraria practicetur sine periculo, tãta, & tam multiplici est opus circumspectione, vt difficile sit plerumque eam seruantẽ non incidere in sigilli violationem. 2. quia fauet ipsi Sacramento, cum inuitet ad illud ipsa silentij, & arcani necessitate, & securitate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij, decreto quodã, præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè caueant, ne notitia de peccatis in confessione habita ad exteriorem gubernationem vtantur. Quæ sanctio etsi liget, duntagat eos, ad quos scripta; satis tamen indicat Põtifici Maxim. magis probari eam sententiam, quæ vult ita prorsus se cõfessarios gerere, ac si in cõfessione nihil penitus audiuissent; sibique persuadere, nullatenus humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quam longissime distat. Cum tamen hæc prohibitio in isto casu sit iuris humani; & periculum à republica, vel proximis; cum citra damnum tuũ, & sigilli violationem queas, propulsare, sit iuris diuini; haud dubiè casus posset incidere; quo quis teneretur hac scientia ad malum, quemadmodũ diximus pro-

Citant multos Sotus de var. secr. tegendi membr. 3. q. 3. Nauar. in d. c. Sacerdos. nu. 144. & seq. d. 6. et est omniũ illorũ quos cit. lit. d. nu, §. 1. & præt. Card. Tolet in su. Casuũ, & Emanuel. Saa in Aphoris. quod lib. 8. qu. 29. & 31

A pulsandum, auertendumque vti, præsertim cum sententia illa communis sit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire; ne quis cum necessitas postulat, ad malum ingens impediendum, sententia probabili vtatur. Et hoc casu admitti posset prima illa limitatio; sed & 2. si per omnia prospiciatur, & caueatur sigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiusmodi extraordinarijs planè casibus agere voluisse; qui in religiosis congregationibus vix vnquam eue-
B niunt.

Vide D. Th. in addit. 3. q. 11. art. 1. ad 1. et 4.

Ex hac autem sententia illud sequitur; si Petrus Magus mihi confitens inter circumstantias peccati complicem indicarit; isque mox mihi quoque confiteatur, sed peccatum illud sibi cum Petro commune reticeat; non posse me hac scientia vti, ad illum de hoc peccato examinãdum; sed tantum posse me in genere inuestigare; num sit aliud, quod conscien-
C tiam eius grauet, & persistentem in silentio, teneri me simpliciter absoluere. Sequitur secundo. Non posse Sacerdotem ne metu quidem mortis proposito cuiquam hoc crimẽ reuelare, & posse eo casu dicere nescire sese, nec de tali peccato se quidquam audiuisse, quia reuera non scit, nec audiuit, vt homo, seu vt pars Reipubl. Immo si mente subintelligat, (scilicet, vt possim reuelare) posset dicere se hoc in confessione non audiuisse, vel reũ
D sibi hoc confessum nõ fuisse; & hæc omnia posset iuramento confirmare. Nec potest ad reuelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papa quidem; multò minus à quouis alio, vt fuse docent August, Berous, & Hieronym. Gigas. Quod si iudex inuenisset peccatum malefici scripto commendatum; vt id confiteretur; vel ab aliquo auscultante pęnitentem, vel à sacrilego Sacerdote sigilli violatore id intellexisset; non posset iudex his testibus, nec il-
E lis schedulæ, nec ipsi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere: immo etiamsi iam illum condemnasset testibus conuictum: & postea intelligeret totam delationem, vel accusationẽ ortam ex sigilli violatione, deberet damnatum absoluere, & dimittere.

c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. et ibi Nauar. à n. 13. & est cõmun. Nauar. Man. c. 8 n. 19. communem esse docẽt Gigas d. q. 18. n. 4. Gomes. de crim. c. 13. n. 9. Mascar. l. 1. de probat. in præfa. q. 5. nu. 51. Berous. q. 12. n. 2 Gigas d. q. 18. n. 5. Ant. Gomes. d. ist. nu. 9. Masc. d. operis. li. 2. concl. 377. nu. 1. & 3. Menoch l. 1. de præsũpt. q. 89. n. 26, & 27.

Duo denique sunt casus, soli, quibus liceat reuelare in confessione audita. *primus est*, quando pœnitens Sacerdoti licen-

Est communis, vide Sotum in 4. d. 18. q. 4. arc. 5. Scot in 4. dist. 18. & 11. In capit. Matthe-us, de Simonia et in c. significasti. de adulter. Fari. supra num. 111.

centiam reuelandi concessit, consentiunt in hac Theologi, & Iuristæ propter text. clarũ, *in cap. significasti. de adulter.* quia licet pęnitenti renuntiare iuri in fauorem suum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra cõfessionem, & rursus tunc reus narret suũ peccatum. Sed hoc non est necessarium, vt melius cæteri censent, nam si extra confessionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem sequentem. Deinde quid interest, dicatne in confessione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelandi: an post confessionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones sunt, 1. non sufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam, sed requiri explicitam, & expresŝã. 2. debere eam esse mere liberam & nullatenus coactam. 3. debere subesse causã iustam & magni momenti: vtputa boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco, vel ex causa leui reuelare, etiam habita permisione confitentis, sacrilegium foret.

Post Halensem, Scot. Duran. Gab. et Maior in 4. d. 1

Sacerdoti verò, dicenti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum; sed duntaxat, si & ipse bonæ sit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat.

Vide Mascard. de probatio. cõc. 1286. Vide Augustinũ de Ancona ad angel. vbi supra, & Farinac. supr.

Secundus casus est, si sacerdos idem aliunde seu alia via, extra confessionem, ante vel post eam, resciuerit: quem admittunt, in delictis committendis, Abbas & alij: sed idem in commissis cẽsent communiter Theologi, & ratio efficax id persuadet, nec enim per confessionem sacerdos amittit ius quod ante habebat: neque id, quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, confessio vergeret in damnum publicum, nã fraudibus patrocinaretur, & iudicia euerteret, verbi gratia, si quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commisisset, & postea vtrique confiteretur, iste enim tum nec deferri nec accusari à quoquam posset: quod, quam sit reip. perniciosum: nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, nisi in re grauissima: nam facile scandalũ sequeretur, si frequenter & in leuibus rebus ea vteretur: item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti se extra confessionem id resciuisse non credi, nisi id probet, &, si non probat, extra ordinem puniendum arbitrio iudicis, communiter censent Canonistæ: sed hoc arbitror de sacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ est, putarim sufficere iusiurandum probatione, si testes desint: cur enim nõ hic sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur?

D. Bona. d. 21. a. 2. q. 3. Pal. ibi. q. 3. a. 3. Sotus d. 18. q. 4. art. 6. Nau. in d. c. Sacerdos num. 161.

Nau. & alij quos sequuntur Mascardus sup n. 5. & 6. & Farin. supr. n. 108.

Denique extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violans sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretum, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monasterij cuiuspiam detrudendus est. *vide Conc. Later. c. 2. & c. omnis, de pen. & remiss. & Farin. pract. crim. q. 51 nu. 93.* aliquando tales iussi fuere à Pontificibus degradari & pœna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus *lib. de grad. c. 14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

PRæter ea quæ cõmunia sunt in hoc crimine & in cæteris, peculiariter obseruare oportet confessarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria: quædam ad præparationem animi: quædam ad obligationem restituendi: quædam ad absolutionem impartiendam.

Quo ad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta, *sect. 1.* his adde primò, quod quia sagæ vix vnquam faciunt integram confessionem, idque dæmoni promittũt: rogandę sunt de hac re, & sacrilegæ, seu mutilatæ confessiones omnes repetendæ: deinde vt tunc omnia prodant, inducẽdę bonis rationibus, vt velint: & interrogatorijs illis Sect. 1. iuuãdæ, vt possint. Interrogandæ quoque, an ex animo renunciarint fidei, nam tunc est apostasia, an aliquid animo crediderint cõtra fidẽ? tunc est hæresis. an abusæ rebus sacris? & est sacrilegium. an diabolum adorauerint, siue in specie aliqua visibilem: siue quem non videbant (vt testatur Meierus de sagis Atrebatiensibus anno 1459.) itẽ quamdiu in hoc crimine hæserint, an aliquando animo pœnituerint, &c. propter volitiones eiusdem criminis diuersas & earum

earum interpolationes. 3. interrogandæ sunt, an adhuc retineant libros, aut alia magica instrumenta: quia retentis illis absolui nequeunt. 4. vtrum alios talia docuerint, aut se duxerint: quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur, & si cõuerti noluerint, eos ad superiores, magistratum ve deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæresi tali recedãt, sibiq; in posterum caueant, &c. 5. videndum, vt occasiones relabendi euitentur, & tollantur, verbi gratia, si habitat, vel versatur inter maleficos, quando fieri potest, loci mutatio, & separatio iniũgenda. 6. interrogandæ diligenter de varietate confessionis iudiciariæ, hortandæ, si cuncta vera, quæ dixerunt? ne mutent, sed veritatẽ tueantur, si falsa, vt retractent: si quos innocentes (vt fit non raro), detulerint, eos exculpent: si quos noxios complices sciãt non emendatos, eos deferant Iudici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculum est.

Quod animi præparationem, magna in hoc crimine confessarijs se difficultas offert. In primis cauendum puto iudicibus, ne reis mortis sententiam per quos vis denuncient, deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortentur ad bonã, & seriam præparationem: docet autem in hoc maxime crimine, experientia, nõ expedire eos, qui confessarij sunt futuri, ante sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiant: vix enim verum fatentur, dum sibi timent à delatione: item docet eadẽ experientia, non esse vtile, immo sępius noxium esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim à tali nũcio vt plurimum abhorrent, vt raro postmodum rectas, & sinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæsitum aliquando: *An dum in tormẽtis reus versatur, liceat, vel expediat, quæstioni confessarium interesse:* scio id latrunculatores à sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi, an imprudentiores isti qui faciũt, nescio, abusus est certe, propter irregularitatis multa, quæ se hic ingerunt pericula, quæ

A ibi necessitas confessarij? immo quæ vtilitas? hortetur ad silentium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionẽ veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potius, & fugiat à tam acerbo, & ferali spectaculo sacerdos: seq. contaminari putet, si propior adsistat, & oculis hauriat hanc carnificinam. Et aperte id prohibitum in Concil. Antisiodorensi Canon. 33. *non licet Presbytero, nec Diacono ad trepalium, vbi rei torquentur stare.* vbi noua vox *trepalium*, vt puto de equuleo. Ni-
B hilominus fateor illud vtile futurum, si in vicino quopiam cubiculo fit, vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare posit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse cõfessarium necesse est, propter diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est vltimo vitę humanę actui. Hæc quæri audio: *num liceat à Iudice petere: vt, si reus viuus rogo tradendus sit exurendus, sacculus puluereus pectori ap-*
C *pendatur, accelerandæ mortis gratia, vel, cum appensus est, à carnifice, vt ignem illi admoueat: vel a iudice, vt strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitatis exuberare videtur potius, quam deesse, & opus meritorium puto, quodque non sacerdotem modo, sed & quemuis Prælatum deceat maxime.
D non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis accersitur, moriturus ille certo: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici, quem ordinarie duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsemet sæpè fassæ, *tunc diabolus* (verba sunt Grillandi) *nihil aliud sa-*
E *tagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, vt persistant in sententia & vsque in vitæ finem perseuerent.* Adducantur licet in supplicij locum, ignisq; e succendatur, se illarum corpora & laqueo, & flammis palã erepturum, facturumque, vt ex flammarum contractu nullum dolorem percipiant. Quod si mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore: migraturas ex huius vitæ miserijs absq; suppli- *De sortileg. qu. 9. nu. 2.*

supplicij sensu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur, illic eas dæmonibus similes fore: eodem robore, scientia, diuitijs, potentia, voluptate, quibus ipse dæmon ponitur, ac pollet, donandas. Sic mẽdax decipit. Alius error est, quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam cõsequi peccatorum, propter pactum secũ initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus se contaminarunt scelera nefandissima. Sic illas dũ vel desperatione deijcit, vel spe lactat & extollit, semper conatur obdurare: vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscãt, nihil pęniteat deliquisse. Hic in promptu Sacerdos habeat, & sacræ Scripturæ testimonia, & Patrum sententias, & exempla omnis æui: quibus clare demonstret vtroque dęmonem mentiri: serio conuersos nunquam à Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præstare posse, neque si posset velle. Grauitatẽ quoque criminis poterit proponere: ex circumstantijs hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidij, patricidij, rapinę, Sodomiæ, & sacrilegij. Impęnitẽtiæ vero istius signum idem Grilandus, maxime quoad mulieres, certũ esse dicit: si lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, suspirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipse cum alijs Iurisconsultis verissimam notam putat, qua constet eas non verè, sed fictè tantũ pœnitere, cuius rei, cum videat se rationem nullã naturalem idoneam reddere posse, confugit ad supernaturalem, vultq. id fieri à diuina prouidentia in pęnitentię fauorem. Censent itaque Grillandus, & socij: si saga lacrymetur, verè illam pęnitere ex animo, si non lacrymetur, fingere pęnitentiam. Nunquam Iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ, vel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus ait Grillandus se collegisse, fallax est & incerta, tum quia nonnunquã ipsa doloris magnitudo lachrymas deficcet, & plane tollat, iuxta illud orchestrę:

Sup. n. 3.

Senec. in Oed. ver. 57.

Fletuque acerbo funera, & questu carent:
Quin ista tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos, quodque in extremis solet,
Periere lacrimæ.

Solet ait, & verum est. Iam ex aduerso sæpè præ letitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem.

In Thyest.

Subditos fundunt.
Oculi fletus: nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lachrymas:
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumenta à Canonibus petita, quibus tantum probatur lacrymas esse signum pęnitentiæ, & nubis mæstæ animum obsidentis profluuium: lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui: quæ vt verissima sunt, ita minime probant: nullum pœnitere, nisi & lacrymetur, quidam sunt tam duro vultu, tã sicco cerebro, vt lacrymari nesciãt, etiam pueri: possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, non minus ad lacrymas faciles, quam illæ. Accedit quod I. C. isti non satis inter se concordes, dissident ab inuicem, quidam à seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indiciũ ipsius maleficij, nam maleficas esse, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum vere pœnitent lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficę esse desierunt: sicut adulter esse definit affectu, quem peccasse pęnitet. velum hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse, & post pœnitentiam hanc animi comprehendatur ea, quę veneficijs suis multos interemerat? hæ iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pęnituit: iuxta cæteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia quoad externum forũ adhuc est vere malefica, nam vt Grillandus hoc suum dictum stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiam animi declarandam: sic alij illi suum quoque firmant eadem diuina prouidentia, quam decet fauere iudicibus ad criminis commissi deprehensionem & vindictã, quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis esse nõ desijt) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere non queat, quam lacrymaturam Grilland. contendit. Planè confessario omnia huiusmodi indicia aspernenda, omnes huiusmodi coniecturæ fugiendæ sunt: eo quod pęnitenti pro se, & contra se loquenti, tenetur credere.

Deni-

Denique quis adeò fori huius interni inexpertus est, qui nesciat, sępè vbertim flere quosdam cõfitentes exiguo tactos dolore: & alios multò grauius affectos, & ictos profundius, nec vnam lacrymulam emittere?

Viget etiam tum reos metus duplex, alter verborum, & minarum à dæmone, à quo incarceratæ non raro affliguntur crudelissimè: alter humanę infamiæ: contra vtrumque rationibus, exemplisque armari à confessario illas oportet.

De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione*: considerandum, sitne damnum adhuc impendens; an verò iam fuerit illatum; si damnum adhuc pendet, vt si res adhuc sit plane integra, vel venenum, vel aliud maleficium nondum cęperit lędere, sed post aliquod tempus effectum suũ exsereret: non est reus absoluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotũ præbere: vel maleficium destruere: idque totum de consilio confessarij docti & prudentis: cui attendendum, ne occultũ crimen pandatur, & ne qua media illicita adhibeantur. Si verò aliqua iam damna fortunis, personisve fuerint, illum nõ absoluat confessarius, sine præuia satisfactione, aut (si eam nequit reus præstare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione, ita sanè quando quis adhuc liber, iurisque sui confitetur. Nam quando est damnatus ad mortem: in locis vbi bona non confiscantur sufficit cõfessarius hãc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredibus significari curet, si potest: tuncque officium magistratus fuerit, cogere hæredes ad satisfaciendum: immo & reus deberet hoc coram iudicibus declarare: velle se, vt de bonis suis, omnib. (quoad fieri poterit) satisfiat, qui damnũ acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur: officium confessarij erit, monere reum, vt iudicibus indicet se à fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, confessarius obeat munus, saltem monendo iudices, vel fiscum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam Reip. irrogatam, non propter iniuriam priuatorum.

A Et hæc eadem realis obligatio restituendi, migrat, ac quosuis bonorum successores: cum non pœna sit, sed debitũ. quare tenebuntur hæredes, quicunque fuerint, damna resarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibique sic satisfactum.

Cap. in liter. de raptor. et incẽd. & commu- nis testibus.

Quartò, *Quoad absolutionem*; quædã particularia occurrunt. Quærẽdum enim B an pactum habeant cum dæmone expressum, quid promiserint, & qua solemnitate, de his solemnitatibus, *lib. 2.* diximus permulta: quæ postquam scripsissẽ, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raemundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi: in quo ritus nonnulli, cęteris nefandiores, & magis sacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem scribit in hac curia an- C no 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adolescentulam, non incita forma, quæ sine tormentorum cruciatus sponte sua fatebatur: *se, teneriore adhuc ętate cũ foret, à quodam Italo corruptam, & post ea, quæ D. Ioannis Pręcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam ab ductam, illic Italum fagina virgula circulum in solo designasse, certaq; verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subito deinde hircum grandem plane* D *atrum astitisse, probè cornutum, comitatũ feminis duabus; & mox accessisse virum vestitu, ornatuq. sacerdotali. Hircũ quæsijsse ab Italo, quæ puella isthęc foret? respondisse hunc, eam à se adductam, vt hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, vt illa signũ crucis manu lęua efformaret, & quot aderãt, salutatorię venerationis officio fungentes, accederent propius fecere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hir-* E *ci cornua nigricolor candela teterrimum lumẽ prębebat: de hac, quas singuli manu tenebant, accenderunt, & cum hircum adorabant, stipem pecuniariam in peluim, quę aderat, inijciebant. Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam in eundẽ iterum locum reduxit. tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hoc signo desponsam seduxit hircus à*

turba,

Couar. l. 3. var. resol. cap. 3. Claro. §. fi. qu. 51. Nau. Manual. cap. 15. nu. 15. Binsf. de cõfes. malef. par. 2. pratud. 13.

Libr. de Antichristus. c. 7.

turba, & in vicinum nemus deductam, solo opressam, iniuit: quæ fœminæ commixtio (vt aiebat) mire ingrata & voluptatis planè expers fuit imò & cum sensu doloris acerbi, & horroris, ab semen hirci, quod glaciei instar frigidum experiebatur. Singulis quoque mense Mercurij & Veneris diebus semel, generale Capitulum (sic vocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quem conuentum ipsa infinitis vicibus accesserat, cum alijs plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente accendebant, quam hircus admotam postico, posteriore illo sub caudi no flatu accenderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus auspicabantur. Missæ quoque simulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, crux cui nulla intexta, vestiebatur: loco sacrificij incruenti, & sacræ hostiæ, eleuabat resegmen siue orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo eleuante clamabatur à præsentibus, vnanimi voce: Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem vero aquam sic conficiebant, scrobi in terram defossæ hircus imminebat: hac vnda, pura scilicet sacrificus & aspergillo atro circulos aspergebat. In hoc conuentu ministeria sortilegij singulis distribuebantur, et singuli rerum à se gestarum rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficijs, ligaminibus & remedijs magicis & perdendis, frugibus, similibusque criminibus.] Hactenus Raemundus. Sunt ergo similia scrutanda, vt de Sacrilegij, apostasiæ & idololatriæ genere constet: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente fecerint. verbi gratia, quod nõ sit vnus Deus: quod diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens: quod Iesus Christus nõ sit Saluator: quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeãt ad maleficiorum operationem, &c. de quibus actum toto opere. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresiæ, eiusque excommunicatione prius absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint, in conscientiæ foro hæretici non cẽsentur: sed absoluendi sicut ij, qui contra fidei duntaxat professionem, & per sacri-

A legia mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; verbi gratia, vtrum maleficiũ, vel veneficium (qualecumque id etiam abortionis vel philthri) præbitũ sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectũ voluit) vnde illius sit secuta mors, vel mutilatio (tum enim incurritur etiam B irregularitas:) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primum absoluere: si dubitat, vtẽdum absolutione conditionata. Sed quia non cuiuis Sacerdoti competitius absoluendi in quouis casu, ideo distinguendũ in confessione rei ab mortem damnati, & alterius, spontè confitentis, non condemnati. Etenim, cum ille censeatur in C articulo mortis (quoad hoc) positus à confessario poterit absolui à quibuslibet censuris, etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat. Secus est, quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nam quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari: veneficia, sortilegia, maleficia & incantationes, duntaxat tamen, secuto effectu, & quoad actus exteriores: Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus: sed illa bulla D extra Italiam vix innotuit, nec à maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valde probabili, quin etiam Ioan. Chappeauuille olim Penitentiariu, nunc Vicarius Leodiensis, scribit se a viri fide dignissimis accepisse, constitutionem hanc Sixti V. & in ea cõtenta, per successorem eius ad ius antiquum reuocatam & P. Saa in verbo *homicidium* testatur Greg. XIV. declarasse, pœnas bullæ illius duntaxat locũ E habere: quoad fœtum iam animatum, vnde colligitur plerasque illationes, quas Viualdus posuit in Sixtinæ bullæ explicationes, falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, graue dubium est: *an mendicantibus ordinibus virtute suorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoscumque & vnaecunque ad eos venientes absoluere à cunctis peccatis & censuris etiã Pontifici Max. reser-*

Cap. de cet. c. presbyterum c. audientiam, de homic.

Siluestr. ver. confess. 1. §. 7. Hadr. de cõfess. q. 3. Carrus de pænit. par. 5 Sotus in 4. d. 18 artic. 4. & Nau. c. 2. num. 9. c. pastoralis §. præterea. de off. ord. x. fures. de furt. Cõcil. Trid. Sect. 14. de pæn. c. 7. Ex receptiore sentẽtia Paludani apud Siluest. in verb. casus qu. 5. & Antonio p. 3. tit. 17. c. 1. Manual. c. 27. nu. 45. Lib de casibus reseruatis. c. q. 14

reseruatis, exceptis ijs, quæ in bulla Cænæ Domini continentur, an inquam, ijs liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus post Concilium Tridentinum? Negatiuã partẽ tuentur Felicianus Episcopus Scalensis, Viualdus, & recentior alius scriptor, nituntur his argumẽtis, I. Greg. 13. (vt testatur quibusdam epist. nepos eius Cardinal. S. Sixti) Borromæo, & Paleotto Cardinalibus de sententia congregationis Cardinalium, addere ad declarationem Concilij Tridentini respondit, hoc iam non posse Regulares virtute suorũ priuilegiorum: idque Borromæus, & Synodus Mediolanẽsis statuere, & excommunicationis pœna sanciuere. Secundò quia S.S. Dn. Nostr. Innocentius IX. & Clemens VIII. in suis Iubilæis concedũt casus Episcopis reseruatos: quo indicant, absque Iubilæo, alias non posse: hoc secũdum argumentum Viuald. putat conuincere: vt & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciunt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg. Veruntamen placet magis affirmatiua sententia, quam Viualdus tribuit Nauarro, Fumo: Henriq. & Bartol. Medinæ. tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat. de Ministerio Sacrament. ar. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quam quidam ponunt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excommunicatione latæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia casus Episcopales sunt minores casibus Põtificijs: cum ergo suos Pontif. concedat, multò magis concedere censendus est illos minores Confessoribus Pontif. x potest absoluere à reseruatis Episcopalibus: sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatem. Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis: tribuunt licentiam ei, quem isti elegerint, sic eos absoluendi etiam à casibus Episcopalibus: multo igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à Sede Apostolica concessa. Tertiò, quia nec Concil. Tridentinum: nec Gregorio. XIII. priuilegia hæc quoad omnes vbique religiosos aperte reuocarunt, quod

Tractat. de cẽsur. De absolutione; nu. 52. in 5. editione. Candelaaurei.

Borrom. in instr. Pastor. p. 153. editis Antuer. 1586. Cõc. Mediolan. 3 de pœnit. sacram. pag. 25. Nu. 27. 32. & 35

Cap. cui conceditur. de regul. iur. in 6. Gl. in c. 7. de pœn. t. in 5. arg. Clem. super Cathedram de sepul.

Viual. supra n. 37. et 53 post Naua. in Manua. 6. 27.

A erat necessarium. De Concil. Tridentino id fatetur Viualdus *num. 40. illud c. 7. sess. 14.* tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus, quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subijciuntur Sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Viuald. Bulla Pij IV. quæ Concil. Tridẽt. additur, non esse reuocatum hoc priuilegiũ, eo quod mare magnum duntaxat in hac bulla reuocatur, quo ad ea, in quibus re-

B pugnat statutis Sacrosancti huius Concilij: Concilium verò non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinarijs subijcere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quare non repugnat hoc priuilegium Concilij decretis, nec est à Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald. num. 44. ostenderat idem dicendum: nempè nusquam vlla bulla, vel motu proprio dicta priuilegia concessa per Pium V. religiosis videtur

C restringere: hæc de quibus agimus, in suo robore relinquit, cum ad *eam deinceps dispositionem, atque decisionem pro subiecta materia futurum esse, quæ sine ex iure veteri, siue ex dictis sacri Concilij decretis, siue alias ante dictarum litterarum, & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quã dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.*] cum ergo ante quo iure religiosi habeant facul-

D tatem ab omnibus his casibus absoluendi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit, & Greg. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequens est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Maxim. permissione, derogari non posse: cum inferiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma hoc eis

E non licere per bullas Alexand. IV. Sixti IV. & Leonis X. quarum verba retulit idem met Viuald. *sup. num. 46.* vbi vide.

Ad argumenta in contrariũ Respond. *Ad 1.* quidem rescripta illa fuisse personalia & in fauorem particularium personarum, nempe Prælatorum illorum optimè de Ecclesia meritorum; quibus hoc speciali priuilegio Pontifex concessit, vt in eorum diœcesibus, nempe Mediolanensi.

Viual. n. 37. post Nauarr. & Henriq.

Cle. Dudum, de sepultur. in quare uocatur & annullentur. Extrau. inter cũctas de priuileg. ess. 14. c. 5 Trid.

nensi & Bononiensi, religiosi à casibus A per ipsos reseruatis non possent absoluere. Quod si generaliter hoc Pontifex voluisset vbique seruari: nouum istud ius aliquo Motu proprio vel bulla declarasset. nec enim alioqui rectè satis conscientijs prouideretur eorum, qui merito id se & inuincibiliter ignorare dicerent: quod nō vt oportet euulgatum sit. Neque declarationes illæ Congregationis ligare possūt, quamdiu non publicantur, Deinde hæc peculiaris concessio cum vim habeat ex- B ceptionis, quoad ceteros magis cōfirmat quam enerunt regulam. Denique quoad Societatis IESV confessarios ipsemet Greg. XIII. anno 1583. die 10. Maij expresse declarauit; nō esse intentionis suæ, quod per talem Epistolam (*loquitur de illa Ipsa Nepotis sui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur*) sit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenus opus sit de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viuæ vocis oracula pag. 131.* C vnde sequitur illam Synodi Mediolan. constitutionem non obligasse quoad prædictos Patres. Imò & ad hominem quis ita posset argumentari. Si peculiare priuilegium concessum Borromæo trahendum est ad omnes Prælatos; ergo & peculiare priuilegium seu declaratio eiusdē Gregorij facta postmodum vni religioni mendicantium, extendenda est ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non est) desinant D ergo prædicti auctores velle, vt illam eorum extensionem recipiamus. *Ad 2. Respond.* valde perperam argumentari, qui sic argumentantur. Non enim id inferunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat: sed propter ceteros sacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi possunt: quibus hoc non aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3. Respond. in priori sanctione, quādo Papa negat se maiorem religiosis potestatem concedere quam parochis; tunc tantū loquitur de alijs rebus, non de pertinentibus ad Sacramentum Penitentiæ: E in posteriore tantum vetat Regulares, sine priuilegio absoluere ab excōmunicatione iuris reseruata. *lege Siluest. verbo excommunicat. 7, cas. 14. Tabien. excommunication. 5. cas. Caiet. eod. verbo, c. 64. Nauarr. cap. 27. nu. 161. & Cordub. cas. 24. fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæso vt mature perpendas, & cum perpenderis, tecū ipse diiudices, an Viualdus causam habuerit, cur à priore sua sententia, illis ipsis argumētis: quæ ascripsi, optime probata, recederet: quæ nec vno verbulo soluit: vt nec ille, recentior alius: quod faciēdum erat volenti, tam resolute concludere: [*non solum hinc sequi, religiosos virtute suorum priuilegiorum non posse absoluere à casibus Episcopo reseruatis, nisi hoc illis expresse conceditur: sed etiam haberi responsionem ad quæstionem, alias difficillimam & obscurissimam, vtrum priuilegia mendicantium, quoad facultates absoluendi in foro conscientiæ sit sublata per Concilium Tridentinum?*] Quibus verbis tacite voluit innuere fuisse reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille ascribere debuit, quo nitebatur: ipseque Viualdus, ad quem nos remittit, expresse satis docet ea reuocata non fuisse, nisi quoad hoc vltimum de casibus Episcopo reseruatis, de quo tamen ipse argumentis validissimis contrarium docuerat prius; quæ soluere non videtur ipsemet potuisse; sane neuter soluit.

CAPVT II.

De officio Confessarij; qua medicus est.

DEbet Medicus & morborum causas, & genera, & remedia nosse. Animi morbi sunt peccata: quorum genera & causas libri precedentes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remedijs vtendum. Ea sunt, vel licita vel illicita. Illicita propter periculum & superstitionem. Licita prorsus & citra controuersiam sunt omnia. Ecclesiastica seu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum illicita sunt dæmoniaca seu superstitiosa semper sunt illicita. de singulis disquisituri, ab his vltimis ordiamur.

SE-

SECTIO I.

De remedijs superstitiosis seu illicitis.

POssumus ista vocare dæmoniaca de quibus tria dicemus primò exempla quædam proponemus: secundò disputabimus, num à maleficis remedia peti possint, & an maleficia destruere liceat, & remouere?

QVÆSTIO I.

De exemplis superstitiosarum curationum siue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exempla *lib.3.Sect.5.Sect.6.& Sect.8. litt.C.* occurrũt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum primum refert Psellus, contra dæmonem terrestrem sacrificari debere lapidum μνιζουρίν prius excantatum: quem lapidem ingeniose Serarius noster, *commun. suo variæ & curiosæ lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepisse, quod sit fugans aduersarios seu pilosos (ita dęmones ab Isaia vocati) quasi *me nos Isarim*, vel *Zeirim*. Hoc sacrificium, plane idololatricum esse, nemo nõ videt: & tamen, vt dæmon per mendacium nõ decipiat, ex Zoroastræis decretis id pręcepit Psellus, nimis ille Mago suo credulus fuit & eo potius nomine ab Eugubino meruit reprehendi; quã quia dixit à Chaldæis quosdam bonos dæmonas credi: neque id satis expugnat Steuchus, eum lege *lib.8.Cosmopeiæ.c.28.* Quis ille lapis sit, fateor me ignorare. Zoroastris & Pselli verba dedi superius *lib.4. cap. 2. quæst. 7. sect.2.vers.decimasexta.* Secunda superstitio est, qua ligabãt Iudæi Thephilin (h. est frontales quasdam fasciolas seu resegmina membranacea) capiti, & manui læuæ, & valuis, quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant: ita vt eius pars tertia respiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne possent eis nocere. meminit Paraphrast. Chaldæus, *in Cant.c.8.vers.3.* his sacrilega verba quędam deprecatoria ex cap. 13. Exod. c.6. & 11. Deuter. inscribebant, & ea sic ad superstitionẽ detorquentes prophanabãt.

A Iubebãtur illi Totaphot portare. *d.c.6.v.9* quæ dictio significat specilla seu ocularia, vt notat Oleaster: & hinc homines vere insulsi & fatui carnaliter omnia intelligentes sua *Thephilim* sunt commenti: quorum vanitatem & superstitiosos ritus diligentissime ex sequitur Hieronym. Oleaster. *in c.13. Exo. post medium* lege, & cæcitatis miserorum miserere, & considera quam aptum illi nomen indiderint rei nugacissimæ cum Thaphael, radix vocis,

B insulsum, insipidum, ineptum, ac fatuum significet. Tertia superstitio exstat apud Eliam Germanum dignior adhuc, quæ à Regina Moria tauro donetur: *consuetudo* (scribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera cum creta vel carbone, scribamusque in singulis parietibus*, ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atq; in ostio interiori scribamus nomina trium angelorum*,

C SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH: *quemadmodum tradit ipsis ipsa Lilithea, cum vellent eam in mari suffocare.*] Sed tędet meminisse tam vanarum vanitatum, quibus scatent scripta recentiorum Apellarum. Nec minus superstitiosæ sunt *Abacadabra*, & aliæ verborum formulæ apud Serenum *cap.33.* Aurelianum *lib. chronic. capit.1.* Myrepsum *sect. 2. antido. 298. & 405. & 419. & sect. 12. passim* item Marcellum,

D Aetium, Collumellam, & alios gentiles. Recte, vereque Stephan. Clauerius, cui ob communem in Cl. Claudianum operam, volo, vt qui optime, doctis Miscellis suis, censuit tabulam illam Eagolismensem, cui septem vocales Græcæ septies ordine mutato inscriptæ amuletum magicum fuisse. Prudenter tamen à Grucero inter supposititia relatum: vt, quod inter legitima vetustatis monumenta, immo inter bonæ frugis inscriptiones legi nõ me-

E rebatur: nisi forte censeas omnia sigilla, & characteres magicos, quia veteris æui, & typis & luce donari debere, iustius stygiæ paludi immergantur. Vtinam ita fieret, nec quisquam, talibus hodie animum addiceret.

Nam nec ijs, qui baptismate tincti, fatis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incãtat.* multa apud Henricum Cornelium Agri-

colam. *lib. de Philosoph.* sed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombastum Paracelsum varijs eius operibus: quorum omnium libri prohibitæ per Ecclesiam sunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quedam Paracelsi dumtaxat, ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc homine neque pietatis, neq; mentis sanæ fuisse. Primò docet curationes morborum tam ὑπὲρ quam μετὰ φύσιν à demonibus per applicationem sigillorũ, imaginum, monstrophorum characterum, in designata celi constitutione, & certis metallis incisorum, & ægræ parti appensorum, petendas esse. Secundò contendit, nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus spiritus vel immundus, ægro opem ferant modo curetur æger: & abutitur illo testimonio sacræ Scripturæ, *salutem ex inimicis nostris.* Et de morbis hyperphysicis agens, sic scribit: *Qua ratione et quo modo morbis Magico artificio inflictis succurrendum sit, scitu est necessariũ omnibus medicis, qui perfecti cupiũt esse. De tali autem curatione nec Auicenna, nec Galenus scripserunt, aut sciuerunt quicquam. Non enim in Academijs omnis discitur ars, ideo oportet Medicum quandoque accedere vetulas, sagas, zigeneros, rusticos, & circumforaneos, die Zanbrecher & ex ipsis artem ipsam addiscere, qui plus sciunt de istis rebus, quam omnes accademiæ professores, & quamquã hæc rideant academiæ professores: tu vtere illis in forti imaginatione & experieris effectum.*] Hæc ille. sed si imaginatio hoc operatur: nonne præstat eam adhibere remedijs sumptis, quæ vel ars medicorum, vel vsus Ecclesiæ approbauit: sed audi quid respondeat; *Si quispiam* (ait) *supernaturali morbo, vel dolore per incantationẽ detineatur, illi nullum naturalem remedium proderit* (hoc plerumque verum esse docebo sect. seq.) *sed Magicum remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus est.*] hoc infert, quia nomo impius supernaturalia Ecclesiæ remedia repudiabat: quæ quia Catholici recipimus: non, quia nihil prosint physica remedia, ideo ad dæmoniaca confugere debemus. Subiungit: *tales curationes magicas minime contra Deum esse: quia illis non ad perniciem, sed ad salutem hominum vtimur, dicant ad hæc quicquid velint Theologi.*] os impurum, quasi non sit Theologorũ iudicare: quid contra Deũ, quid non contra Deum sit. sic agyrta nequissimus Fidei tribunal sibi vẽdicat. Sed postea dicebo, id non contra diuinas modo, sed etiam contra humanas esse leges.

L. de philosophia ad Athenien. lib. de occul. philos. li. de philos. magna et li. de caelesti medicina, & l. de morbo caduco. et alijs.

d. l. de morbo caduco.

A

Exempla huiusmodi superstitiosarum curationum sunt vetera quidem, quæ cõgerit Annæus Robertus lib. 1. rer. iudic. c. 5. charta Seruilij contra lippitudinem, *apud Plinium lib. 28. cap. 2.* Periapton Periclis. *Laertij in Bione*, annulus ferreus Tralliam contra colicam *lib. 9. in fine*, & alius Heliodori in histo. Aethiopica, item in cedula Eudoxia *apud Cedrenum pag. 274.* carmina & incantationes quibus sãguis sistitur, *Heliodor. lib. 9. hist. Aethyop. Froissartius to. 2. Annal. c. 65.* & aliarum ægritudinum, vt Salomonis *apud Ioseph. lib. 8. Ant. cap. 2.* Indorum, *Strabo lib. 15.* Tartarorum plutarch in *Symposio*, Græcorum *apud Platon. l. 4. de repub.* Romanorum, *Apuleius Apolo. 1.* Recentiora verò non pauciora colligi, primo curationes illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas se morbum magi putãt deriuare de quibus sic idem Paracelsus. *Fabricet Medicus ceream imaginem ad similitudinem patientis, et in nomine eius, aut conformet ceream particulam similẽ effectæ parti, idque indubitata fide & forti imaginatione, credat per illam sanitatẽ ægro restitui posse, ac tandem, additis Magicis precatiunculis ceream illam imaginem in ignem proijciat. At si forte ex doloris acerbitate, vel partis affectæ, vitę periculum metuatur; integram imaginem certis verbis admurmuratis, cõburat medicus, & liberatur ęger.*] Sed alio loco dissentit, & vult imaginem fieri ad formam, & similitudinem maleficæ, quę morbum induxit. Sed omnis hæc ars imaginũ non minus ad tollendos, quam ad inferendos morbos, diabolo inuẽta est auctore. Hãc superstitionem etiam ipse Plato damnauit *lib. 11. de legibus*, & est dissimilis illi, quã ex Astrologis Marsilius Ficinus obtrusit, de quo postea. Huc pertinet vsus ille phylacteriorum Iudaicorum, ad imaginem serpentis ænei Mosaici, de quibus legi potest Philastrius *in heresi. serpentes Mosaici*: cui tamen non assentior volenti talia fuisse philacteria Pharisæorũ, quę *Saluator noster* reprehendit: sed verior est.

B

C

L. de hyperphys. morb.

D

l. de vita longa.

E

est Diui Hieronymi explicatio. A

2. Eodem pertinet, quod, ad curandū pilorum, acicularum, spinarum & similiū corpori ingestorum maleficium: vult idē, non eximi illa per vulneris incisionem: sed materiam illam sponte prodeuntem, totam excipi, & in foramine facto Sambuci, vel quercus, orientem spectante imponi, & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis. clara hic quoque est superstitio: immo & Diaboli opera, per quem residuum materiæ statim fertur ad B idem foramen ex corpore, in quo latitabat.

l. de ocul. philos.

3. Talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehēsos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartam miris, varijsque characteribus cōsignatam, & additis nominibus dæmonum: *Bulfar: Nartim, Oleasar, Bilech, Mammon, Oriens, &c.* deformatam.

4. Talia erāt nomina Ephesia, per quæ dæmonijs obsessi liberabantur, teste Plu- C tarch. *in Symposiac.* Talia sunt conuitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philostratū lib. 2. & Petr. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infestis, p. 3. c. 56.* Mire sibi Lutherus placuit in congerendis fætidissimorum conuitiorum olenticetis, quibus dæmonum tentationes dispelli censuit, homo pari spurcitia, & vanitate, quib. ego chartam non conspurcabo: & miror quenquam sine nausea legere posse, *Symposia* D *cor eius c. 24. & 26.* vbi huiusmodi ferculis dignus conuiuator struices congerit patinarias. sed sicut iuramentis, & blasphemijs non abigitur, sed aduocatur potius dæmon, vt recte Cassian. probat exemplis nonnullis adductis *lib. 12. Inst. c. 20.* sic etiam scurrilibus, aut iracundis conuitijs & atrocibus maledictis eorū, qui passione ad id mouentur: & non charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio or- E dinis sacri, id faciunt. Nam legitimis, ac probis exorcistis licet dæmonem superbissimum sic vlcisci & diuexare, vt Mengus præscribit *exorci. 4.* & facit D. Antonius apud Athan. & Christiani primitiui apud Prudentium vbi.

Intonat antistes Domini: fuge callide serpens.
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi, fur corruptissime, vexas?

5. Tales sunt Hexagoni duo Paracelsi, inscripti, vnus *aaonai*, alter, *Iehoua*, vel *Tetragrammaton*: quibus certo modo præditis, omnem morbum magicum pelli iactat. item de characteribus *Auigarzitor, &c.* inscriptis nouæ membranæ ante solis ortum, & per N. dies renouatis, &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de Gabata, seu solea equi ferrea, fortuito in itinere inuenta, & ex ea, die Dominico, tridente fabricato, &c. & quæ huiusmodi accumulat nefarijs libris suis *de cœlesti medicina, & de characteribus.*

6 Talis curatio fuit illa, quam Grillandus descripsit, fuisse Iurisconsultum quendam in Sabinensi agro coniugatum, sed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magū consuluit, à quo iussus: vt ea nocte cum coniuge dormiret, sumpta quadam potione priusquam decumberet. Sedulo tantum caueret, ne nocte illa, vel vxor, vel ipse signo se crucis communirent: neve metuerent, si quid auribus, oculisve insoliti obseruaretur. Paruit caussidicus, & ad vnguem cunctis obseruatis: quinta circiter hora noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraque maxima: mox & adeo pauendi terræ motus, vt concussa domus ab imo nutaret, non secus ac arbor à ventis pene euulsa, succeßere hominum magni clamores & eiulatus. Cūque in eam partē maritus oculos coniecisset *videt in camera plusquam mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicem certantes, & vnguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnantes: & lacerantes alterius facies, ac vestimenta tota: inter quos vidit mulierem, quandam, quæ erat alterius oppidi vicina, & dicebatur, quod erat malefica. de qua ipse sponsus multum suspicabatur, ne ab ea maleficatus fuisset, quæ vltra omnes maioribus gemitibus, & vlulatibus cruciabatur, & crines, faciemq; suam totā vnguibus lacerauerat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod aliquantulum timuit à principio, dubitans, ne quid mali sibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magistri reassumpsit vires, vxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret. Postquam verò*

De sortileg. qu. 8. num. 16.

ita certauerant per mediam horam, vel circa, ingressus fuit magister in camera prędicta, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vna cum muliere statim disparuerunt, & abierunt penitus. magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humores tetigit manu perfricando aliquantulū, dicendo quod nō dubitaret amplius, quia iam liberatus erat.] post cuius discessum maritus cōnualuit, & deinceps liberis operam dare valuit. In hac narratione maleficus iste coegit mulierem illam, quod intulerat, maleficium tollere, immissis dæmonibus, qui sic eam specie pugnantium acerbissime cruciarent.

7. Superstitiosum est putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, *Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget, ac dissipet, quemadmodum & æs pulsatum, aut aliquid tale.*) Vnde colligas non nouam esse Iaponum superstitiosam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois *pag.* 246. *quando dæmon hominem inuasit, Iapones aiūt insilijsse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos, & prorsus peregrinos cum mille superstitionum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iusserant enim omnes canes Ozacanæ vrbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominę dictę ventri inclusam.*] Aeque superstitiosum, quod nonnulli arbitrantur vi Galli cantus quædam maleficia dissipari. non enim habet vim maiorem cantus oscinis huius, quam cuculi, vel corui. Ast obijciūtur exempla quædam quæ retulit Nicol. remigius, quibus probari videtur dæmonem ad galli cantum, striges quas vectabat deiecisse, vel conuentus sagarū hoc canore dissipatos. Idiotæ gentilium responderent, dæmonum noctu maximā esse potestatem, interdiu vim infringi, & debilitari. ideo noctis silentio nocere hos *lupos vespertinos*, quo *princeps tenebrarū* dominatur. ideo lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc est intempesta nocte, quæ mediam præcedit) vt plurimū mortalibus infestas esse solere, vt tradunt Aristomenes, & Telephrō, & Hierocli obijcit Eusebius; quo tempore etiam se spectra sæpius ostentare Plutac. Plinius & alij docuerunt. At Christianis hæc indigna responsio foret. Philosophi confugerent ad dissidium naturale gallinacei, cum leone & serpente: frustra, quia Diabolus duntaxat Metaphoricus est serpēs, ac leo. Si quid ergo veritatis huic experimēto subest: crediderim potius tenebriones istos galli cantum odisse, propter misterium aliquod ipsis odiosum. An quia quia diei prenuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaque peccatorum genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lāpade dispelluntur? an quia, Dominica resurrectione commeminit se triumphatum & collisum: quæ post noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad galli cantum, vt lapsus prædictus fuerat, inchoatæ, & electissimi sibi boli sic erepti? consideratione hæc digna videntur Ecclesiæ, quę cū B. Ambrosio concinit de Gallicinio.

lib. 1. Demonolat. cap. 14.

Apud Apuleium lib. 1. et 2. Ex Philo-

str. ali. & In Bruto l. 7. epist. Docu. fuisse commen. in Seneca Herc. Oeta. v. 123

In laudibus diei Domin.

Preco diei iam sonat,
Noctis profundę peruigil.
Hoc omnis errorum chorus]
Viam nocendi deserit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam causam)
Lapsis fides reuertitur,
Hoc ipso petra Ecclesia
Canente culpam diluit. (En aliam.)
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum prescij
Norunt repromissę spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

Prudentius quoque Hymno ad Galli cantum.

Ferunt vagantes demones
Latos tenebris noctium.
Gallo canente exterritos
Sparsim timere & cedere.
Inuisa iam vicinitas
Lucis salutis, Numinis,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente spes redit,
Iesu labentes respice,
Tu lux refulge sensibus,
Mentisque somnum discute,
Te nostra vox primum sonet,

Et

Et ora soluamus tibi.

En reliquas causas, quas proposui.

8. Tale puto, existimare, quod ablutio manuum matutina quidquam prosit ad maleficium illo die arcendum: falsoque id sagas illas Remigio persuasisse. Munditiam quidē dæmon detestatur; sed animæ, non corporis. Nonne hāc membris suis, luxuriæ, & nequitiæ mancipijs, & publicæ libinis victimis, vel nimiam vel superfluam commendat? cur mulierculas, & viros, quorum animi muliebres, ad tā putidū, & curiosum sic lauādi, sic comēdi sic leuigādi; pumicandi, poliendi studiū tā intense, & sedulo impelleret: si corporis mūditiā odisset? huc refero illud de immersione in aquā, quod narrat Arnulphus Lexouiēsis in epist. ad Papā Alex. his verbis: *vt miracula facere crederentur, & quibuslibet commentis secularium personarū frequentes inuitarent accessus, sanitatis remedia promittebant ei, quæ se incātatæ ab eis, nescio quibus carminibus aquæ, sepius sustineret immergi. Aegra itaque mulier aquæ glaciali frequenter immersa inter manus comprimentium monachorum cōgelata decessit, dum vim algoris ægritudo non sustinet, & profana religio naturam potius irritat ad perniciem, quam DEI misericordiam ad salutem.* vide Ant. Robertus lib. 1. rer. iudicat. cap. 5.

Lib. 1. de monolat. c. 1.

9. His annumero lotium humanū, quod prodesse putat Ananias, & exemplum de quodam Pherone suppeditat Herodotus: a dæmone Pheron rex excæcatus, quod spiculum iratus in Nilum flumen contorsisset: postquam vndecim annis sic luce caruisset; oraculum, quod in Buti vrbe cōsuluerat, fertur respondisse: visum ei redjturum, si oculos abluisset lotio mulieris, quæ à solo suo marito cognita fuisset. Expertum ergo primo loco propriæ coniugis vrinam, cum nihil amplius cerneret: cæterarum deinceps; tandem oculos recepisse. Ibique omnes mulieres illas, præter eam, cuius vrina salutaris fuerat, in vnam vrbem coegisse: quæ ἐρυθροβῶλος, rubra gleba dicta: & eas illic vna cum vrbe omnes concremasse: & medicam illam suam sibi matrimonio copulasse.) sic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales, de imbecilli quoque sexu, occasionem voluit prætermittere.

Lib. 4. de Natura demon. Lib. 2 seu in Euterpe.

A fuit in eadem superstitione Syracusanus iudex Pascasius: qui D. Luciam Martyrij corona mactauit. idcirco enim virginem lotio perfundi iussit, quod sagam putaret, & sic maleficam vim resistendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surij tomo.* Ne de hoc dubites, scias idem doceri à B. Althelmo *l. versifico, de laudibus virginitatis* (qui nōdū in lucem editus) *in martyrio SS. Chrysanthi & Dariæ*, qui est M. S. Leodij in B Abbatia S. Laurentij; his versibus:

Lotia tunc lictor crudelis spargere iussit,
Sacros humectans artus fœtore putēti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fanibasma fugabit.
Dum verna Domini sperat Necromātia fretum:
Sed putor Ambrosiam fragabat nectare suauem.

Et apertius idem in lib. prosaico eiusC dem tituli, qui editus typis: (*ed mili es magicis putantes præstigijs gestum, putentissimis illum perfundunt lotij odoribus, quibus cuncta arbitrantur Chaldæorum & Hierophantarum phantasmata, simulq; ariolorum magorum machinas euanescere.*) Scilicet, his perterratur, & fugetur, quē non pudet, pigetq; in fœtore cadauerum, & libidinum stercoribus volutari. Tamen & Salisberiensis id censuit *lib. 1. Polycratici c. 8. Quis* (ait) *libenter non viD deat, & rideat, cum præstigiatoris lotio perfusi ars deletur, & oculis, quos malitia sua præstrinxerat videndi facultas reparatur?*) Digni, qui credunt, non infundi tantum, sed perfundi. Aliquid dicerent, si hoc tribuerent superbiæ dæmonis, rei indignitatem non ferentis.

10. Tales sunt νεφελοδιῶκται, γητευταὶ, & φυλακτήριοι quos punit Synodus, Trullana *can. 61.* vbi Balsamon, primos illos exponit diuinatores ex nubibus, ego E etiam crediderim fuisse eos, qui nubes improbo ritu, ne nocerent, incantabant, & ideo persecutores nubium vocabantur. γητευτὰς, vocabant eos, qui exorcizabant morbos, & certis imprecationibus abigebant, illud optimè Balsamon φυλακτήριοι, *hoc est remediorum seu amuletorum præbitores dicuntur: qui fraude dæmonis eis, qui à se decipiuntur, vincula quædam ex sericis filis contexta*

quæ & πευγγλα dicuntur præbent: quæ aliquando quidem intus habẽt scripturas, aliquando verò falsa quędã alia quæcumq; inciderint. dicunt aũt hęc iuuare, ad omne malum vitandum si ex collis eorũ qui illa accipiunt perpetuò pendeant.) Mox exẽplum subdit, de τῶν ἀμυλ gestatoribus: *Præfectus quidam Hosij de re huiusmodi accusatus, manifestò deprehensus est in sinu ferens indumentũ infantis nuper nati: & dixit hoc sibi datũ fuisse, à quadã muliere, aduertendum eisq; os occludendum, qui contra illum dicere conarentur. Vnde et subiectus fuit* καθοσιώσει, *execratione.*

Isagog. de dæm. sub lunaribus.

11. Tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio en Abbate Spãhemensi; *subulcum quendam fuisse, qui in scipione suo vel baculo pastorali scedulam nomine D. Blasij inscriptam habebat cuius baculi vi, et potentia, porcos suos ab omni luporũ vi, & raptu tutos credebat, ac tantum scedulę numinis tribuebat, vt eũ porcos in agris solos pascẽdos abigeret. Tamẽ contingente quodã tempore, cum gregi pastor abesset: & quidã præteriens dęmonẽ custodire vidisset, illiq; dixisset, quid ipse hic custodiret, qui hominũ salutis persecutori foret pessimus? respõdit, porcos custodio. retulit alter cuius iussu: dæmon inquit, stulte pastoris confidentiæ. Nã scedulã quandã suo bacilio inclusit, cui diuinã ascribit virtutẽ, vel inde quod S. Blasij nomine est inscripta: & cã porcos suos à luporũ iniuria defendere contra legẽ suam, credit: mihi falsa superstitione inhærẽs: vbi cũ per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasij vice huc custodiendum contuli: vt enim semper libens Dei, & Sanctorũ vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stultũ hominẽ in sua vana confidẽtia extollã, ac roborẽ, ac eo perducã, vt talem scedulam pluris quam Deum faciat.*] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehenditur: non, quod S. Blasij deuotus esset cultor; & ei se, suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysterijs, latenter vult insinuatũ) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq. eorum nos committere pium & salutare est; quicquid hæretici garriant: verũ quia fiduciam in schedulã collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectẽsi tractu vltra Mosam, quibusdam in locis simili superstitione certis verbis admurmuratis, pedum à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculũ superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes: fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ, purificatæve contra cuncta maleficia eandem vim esse amianto lapidi: menstruoq. sanguine tactię postibus, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso: quis ista nõ rideat non nisi qui probet eam quam idẽ tradidit *lib.* 25. Mandragoræ effossionẽ aut Varronis *Sista, Pista, Rixa, Xista*, vel eiusdem ter repetitum *Anasagens.* vel, Pentagonos Antiochi, aut Constantini fictitios, veteres tamen & antique superstitionis, & innumera Marcelli Empirici *il libro Medicorius*, quædam etiam Vegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariã, quam ex Plotino, & Arabibus periculosè tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita cælius comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perindè ac inscitus, & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiã veneno imbutos, & duntaxat diceret, vescimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis, vt dignosci vix queant. sint illi noxij, à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapiẽtis conuiuæ tunc foret incœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ discrimẽ subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius, quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

Lib. 28. c. 8.
Lib 30. c. 10.
Lib. : o. c. 9.
Lib. 28. c. 7.
d. c. 10.

13. Annumerare licet quæ recentiora, contra visibiles, inuisibilesq. hostes, excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius primum de Cicorij radice, quã die S. Ioan. Baptistę paulo ante auroram, cum auro, & argento flexis genibus con-

Epitome de Magia c. 26. & 7.

contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremonijs ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de ijs, qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abijciunt, & si oua comederint, eorum testas, non nisi ter cultro perfossas in catinum proijciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocendi occasionẽ præbere: seruatum, credentes præcludere nocendi potestatem. Denique qui Sãmonici Sereni *Abacradraba* dictum ordine retrogrado minuentes de collo suspenderint: vel alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *libr. speculationis*.

14. Quicquid Remigius dicat, non puto sic dæmoni odio esse salem profanũ, vt ob eius aspersionem maleficium cogatur soluere: sed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat superstitionem. naturalis quoque vis salis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanandum, quare superstitiosa hæc curatio.

Li. 4. fol. 145. 15 Loci mutatio, quam Ananias suadet, vt & nominis mutatio, merito suspecta est. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult simul mutari, proprias vires, habere queat: non video: nec quisquam opinor, nisi per mendacem Cabbalistarum dioptram, Theologis Catholicis exsecrandam. In nominis mutatione quid est (quæso) efficientiæ naturalis: aut qui (quæso) angeli non ipsis hominibus, sed hominum nominibus sunt præpositi? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præsidentis? potest situs, & loci salubritas aliquid prodesse, vt & in cæteris morbis: potest imaginatio noxia deperdi, potest etiam prodesse loci mutatio, sicut & vestium, lecti, stragulorum, puluinarium, quando hisce maleficium inditum, insutum, vel aliter in eis absconditum: vt recte colligitur ex Tobiæ c. 7. vbi Raguel iubet sponsis aliud cubiculum præparari. sic Zachar. Vicecomes complem. artis exorcist. par. 1. doctr. vlt. nec alia ratione loci mutatio potest prodesse.

16. Clarioris superstitionis est, putare si quid præcario, vel furto de malefici domo acceperis, maleficium cessaturũ: idq; merito Remigius reprehendit. Nec. n. hoc aliud est quam maleficium, maleficio sanare: par dementia illorum, qui pro

Lib. 3. de menolat. c. 2.

A philtro vtuntur crepidis, lacinijs vestium, vel præsegminibus vnguium personæ, quam amant: vt docuere veteres scriptores.

17. Similis est vanitas existimantium, contra spectra prodesse canes, equos, vel stricti gladij vibrationẽ, ex doctrina Homeri *Odyss.* 7. & Virg. *Aeneid.* 6.

Tuq. inuade viam, vaginaque eripe ferrum.

Theocri in Pharmaceut. Lucian. in Dial. meretricijs, Melissa, & Bacchid. & Apuleus li. 2. de asino. Crinitus lib. 7. de honest. disc. c. 4. Ananias d. lib. 4. f. 155. Lambert. Hortens. in Virgil. 6. Aeneid.

Vbi perperam Lamb. Hortensius asB serit reipsa compertum ferri aciem dæmones formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in c. 3. Can. v.* 8. sed ridicula. Nulla. n. huic rei causa subest, nisi quod ictu, & vibratione aer dissipatur, & continuum illud cadaueris, vel corporis aerei assumpti, soluitur: quod ipsum nihilominus procliue sit dæmoni impedire ictu eluso per diuersionem, vel corporis alterius interiectionem. cur igitur hæc timeat? non certe magis, quã culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyreus d. p. 3. c. 57.* Duo ad C scribam exempla ex Cæsario de milite. prius est, qui in Meneuelt, quo viuus vti solebat perito indumento vestitu apparens, non potuit gladio fugari: quo cum cæderetur, non poterat spectrum vulnerari, talẽ ex se sonum emittens, ac si mollis lectus percuteretur. hic apparere desijt aqua dispersus, quæ caluo Dominico fuerat superfusa. *Sic ille, lib.* 12. *c.* 15. Cõcubi D na Sacerdotis cuiusdam nocte mortem subsequente, diu ante lucem Luna splendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti. primum miles & serui audiuere muliebrem vocem opem postulantẽ: mox videre mulierem rapidissimo cursu ad eos properantem. Mox miles de equo descendens, & gladio sibi circulum circũ ducens, fœminam bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quasi venatoris, terribiliter buccinantis,* E *nec non & latratus canum venaticorum præcedentium audiuntur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles audiis ab ea causis, equum seruo committens, tricas capillorum eius brachio suo sinistro circũligauit, dextera gladium tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, sine me currere, sine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius retinente misera se eripere summa vi conni-

xa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus insecutus cępit, equo suo illam iniiciens, ita vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero. sicq; capta inuito, sed vidente milite præda præteruehitur. Miles mane ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos ostendit, cumque minus ei crederent, aperto se pulcro, cadauer sine capillis, qui euulsi, inuenerunt. *sic ille lib.* 12.*c.* 20. quid hic gladij contra spectrum potuerunt? tantūdem, quantum monachus spectrum feriens apud Gaguinū, vt alias narraui *lib.*2. *q.*27. *Sect.*2. *lit. L.* Ex qua narratione vt & ista Cæsarij colligitur & alia, vereor, ne superstitio fuerit ex Magorū orta circulis coniuratorijs: nempe circumducendi circuli, & in spacio illo consistendi. Nā licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad spacium illud circuli restringere, quod improbum profecto. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæsarium *eodem lib.* 12.*c.* 12. de Sacerdote, qui spectris tota per iter nocte infestatus, circulum, circumcirca se ducebat ibi subsistens: & illis euanescentibus procedebat: mox iterum se ingerentibus nouum iterum circulum ducebat: sicque ad lucem vsque laborauit. Obseruabis ridiculam illam opinionem de armis apud Psellum *lib. de dæmonibus in fine: Dæmonicum corpus per totum se naturaliter sensuale, secundum partes singulas absq; medio videt, audit, tangit, patiturq. tangendo, & diuisum dolet, sicut corpora solida, sed hoc interest, quod corpora quidem solida diuisa cum sunt aut vix, aut nunquam restituuntur: corpus verò dæmonum, vbi secatur, mox in se item recreatur, atque coalescit, sicut aquæ aerisq partes quando aliquid incidit solidum, sed & dicto velocius dæmonicus spiritus in se reuertitur: dolet tamen interea dum diuiditur. quam ob rem aciem ferri metuit, idque animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela, & enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare.*] Hæc more suo sibi vindicat Rhodiginus *lib.* 2. *cap.* 8. & sic Pselli errorem suum facit. Quod de corporis discessione, & coalitione subita dicit, verissimum est, & experti duo in Hispania Nobiles, mihi non ignoti. Quorū

A vnus dum nocturno tempore vagatur, in spectrum incidit specie Aethyopis tetri mole Gigantæ à romphæam stringentis. hic, cui plus audaciæ quam pietatis erat, certa ficulnea munitus, impetum sustinuit, seque gerens animose vulnera pūctimque hosti ingerit. Sed aerem verberans, donec lassus concidit, & à vicinis, qui ad strepitum accurrerant, domū sublatus, multis post diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterū Sal-

B manticæ. Degebat ibi Theologiæ studiosus quidam, è prima nobilitate, qui pristinæ castimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus trāscensis in quoddam Sanctimonialium monasterium vsque ad Dormitoriū (vt vocant) se penetrarat. ibi permittēte Deo, priusquam ad celululam, quam animo præoccuparat, pedetentim perueniret, obijcit se illi spectrum, specie viri grauis, & honesti, prolixo capillitio, & barba, lo-

C rum ingens manu tenens, & nullo verbo facto, bubulam minitans insultationem, Venerat prope armatus miser ad incestū, scuto, gladioque: hunc stringit, illo se tegit. visus sibi non semel latus aduersarij, lorum subiens, haurire & brachia illi, lorumque rescindere: sed semper brachium corpori, lorum parti amputatæ subito iunctum apparebat. tandem lorarius decussatim illi in vtrumque humerum sic viuenti bouem mortuum (vt cum comico io-

D cer) impegit, vt in terram collapsus, vix trepidus se fuga eripuerit: & domum reuersus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis, sibi in pectore, & in tergo, ad quattuor digitorum latitudinem, notam contusionis rubore, liuoreque mixtæ impressam. tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore, qua si vermiculare nescio quid, quod grauissimum cruciatum adferebat, miser sensit sub cute, & (ne vanum visum putes) altero, ter-

E tioue post die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alterius honori consulatur. Norunt lasciui isti palumbi Dionæi, qui nocturnarum ad stupra discursationum vtrique fructus fuerit, & quam inanis ista de gladij rotatione contra vim dæmonum persuasio. Nā quod Erastus ex Ioann. Opotino narrat: qui Paracelsi amanuensis fuerat: solitum Para-

lib. 3. c... monol... cap. 5.

li 3. de ... monola... cap. 3.

In vita Paracelsi

Paracelsum noctu consurgere, & machæram suam Helueticham vtraque manu in hostem inuisibilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento: sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

18. Sit, quod putant aliqui, remedia, quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si ea non integra adhibeantur: hoc est, irrita fore, si prius tentatum fuerit à medico corporis, à confessario animæ, remedium. solemnis enim iste solet B esse magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius & nota dæmonum fallacia: qua vtitur primo: quia cum sit Zelotypus, veretur, ne sanatio, ipsi, adepta, alijs adscribatur. Secundo vt sic homines à diuinis, & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valde mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation muliercula medicæ circũforaneæ, hoc hanno 1597. hic Louanij, in cuius vno articulo hæc cõditio continebatur. Idcirco etiam suspecti C omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquam præscripta ab ipsis pharmaca hauserit.

lib. 3. dæmonolat. cap. 5.

19. Est, putare maleficam non posse maleficium suum tollere, priusquam libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. Potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud per dæmonem destruere, vt quilibet alius remouendo D signum, etiamsi adhuc carceribus contineatur.

20. Maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat: vel coniectis in bullientem ollam seleis, aut crinibus eius, vel a cubus, cogere, vt accurrat: magicæ nugæ sunt, & peccata grauissima. quia nituntur pacto cum dæmone inito.

21. Minis, verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficium tollant (cuius E rei exempla peti possunt à Remigio,) fieri potest vt liceat: si conditiones quædam adsint. Primò si certo sciatur auctor maleficij. Nam suspectos tantum, verberare aut alia efficere cõtumelia nec fas, nec iura sinunt. Secundò, si nihil superstitiosũ putetur adhibiturus. Tertiò, dum nõ existimetur morbum alium translaturus, quod fere semper facere consueuerunt,

Li 3. dæmonolat. cap. 3.

vt exemplo declarat Gregor. Turonensis. videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet, nisi cum æquali, vel maiori hominum damno, quo spectat narratio D. Gregorij Magni, de virgine obsessa: quæ cum opera magorum ab vno dæmone fuisset liberata, in vnius locum sex, vel septem dæmonum millia successere. Neque hoc poëtas latuit, ideo enim fortassis finxerunt, non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicaria nece. Vnde recte noster Tragicus: cum remisso ab inferis Theseo Pluto Hippolytum abripuisset, canit, alloquens Atticæ præsidem Deam:

lib. 8. Histor. Frãc. cap. 35.

lib. 1. Moral. c. 9.

Euripid. in Alcestid.

Casta nihil debes patruo rapaci.
Constat inferno numerus tyranno.

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficium censuit Salisberiensis *lib. 1. cap. 11. Horum* (ait) *malitia, etiam cum plurimum nocent alusicio leui dissoluitur: si videlicet, qui suspecti sunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen suũ inficientur: aut, si confessi fuerint, cogantur maleficium reuocare.*] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamen aliquis solummodo intendens signum destruere sic interrogaret, non auderem illum peccati, saltem mortalis, reum dicere.

23. Superstitiosa sunt, vt cum ad maleficium amoris tollendum, vtuntur maleficio odij. v. g. certo ritu consecrant, vel exsecrant potius columbam nigram, & diuisam per medium dant comedendam amantibus. Item si, vt odij maleficiũ tollant, vtantur amoris maleficio, v. g. Eucharistiam sacram in ore habentes osculantur eam, quam volunt in amorem inducere, vel labijs chrismate inunctis id faciant. Item si, vt sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in pulueres spargant per hortum, vel agrum. Quæ omnia sunt manifestè impia, & sacrilegia, & tamen hæc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chrismate, alterum Grillandus; cetera de Eucharistia, Cæsarius Eisterbacensis *lib. 9.*

24. Adde remedia iudiciarium superstitionum, de quibus *supra lib. 5 sect. 7. & 9.*

Vltimum notandum multa esse super-

stitiosa

stitiosa (vt varijs locis ostensum) remedia: quæ ponũt Sprengerus & ex eo Pet. Gregorius, de plumbo liquefacto in scutellam aqua plenam infundendo, &c.

Parte 2. mallei. c. 1. qu. 12. in 2. exẽplo.

Et hac de re Codronchus narrat historiam, ab auctoribus (vt ait) grauibus, & certis relatam, cuiusdam mercatoris; *qui cum in partibus Sueciæ extra quoddam castrum animi causa per quoddam pratũ duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conseruis à longe cognita, adhortatus est mercatorem, vt signo crucis se muniret, quoniam illius ditionis potentior venefica, quæ solo intuitu maleficia inferre sciret, ipsis obuiam veniret. Quod monitum ipse paruipendens, & ista nunquã sibi timorem incussisse asseuerãs, cum nondum fere illa protulisset verba in pede sinistro illatam læsionẽ expertus fuit: ita vt cum pedem è loco amouere non posset, & dolore lancinaretur, ad castrum equo fuerit deductus, vbi per triduum doloribus auctis, accersito quodam villico, qui huiusmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto & in aquam supra pedem proiecto: morbum ex maleficio ortum dixisse: quibusdam prolatis verbis, & tacto pede, per aliud triduũ curatus est.* sic ille lib. 2. de morbis venefi-cio. cap. 2. Modus explorandi solet hic esse, vas aqua plenum imponunt super locum affectum corporis, & plumbum liquatum huic vasi infundunt, interim verba quædam obmurmurantes, & in plumbo coagulato pro varia guttarum conformatione: iudicant primo, an sit maleficiũ malum, necne: deinde cuius generis maleficium sit. De qua re tota verissime idẽ Bapt. Codronchus *lib. 3. de morbis venefic. cap. 13.* ita pronunciat. *vt modus superstitiosus est. sic & dæmonem cooperari est credendum, quamuis non desint, qui existiment, à Saturno vim hanc plumbo esse inditam, vt maleficia prodat, quod tamen à veritate est alienum.*] Probare debebat. nunc supponunt tantum, & Planetæ vim tribuunt minime naturalem. Nã in hanc vel illam guttulas formam coagulari, pro natura morbi; mere & vere est opus non naturæ, sed intelligentiæ. Pergit Codrõchus: *Nec laudare possum aliud experimentum, quod à quodam didici. Vt ægrotus, cum decoctione verbenæ (vulgo herba sancti Ioannis dicitur) abluatur, in qua ablutione; si nihil reperiatur, vel decoctio non immutetur in colore, infirmũ veneficio non esse affectum: quod magna copia pilorum, & præcipue suorũ inueniatur, esse argumentum efficax, non solum venefícij, sed & grauissimi, minimeque curam recipientis: quod si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem & curationem admittere. Quod si decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, signum esse præsentiæ dæmonis: quod si ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis verò non percipit hunc etiam modum esse superstitiosum, cum illi pili virtute verbenæ, nec ablutionis elici vel procreari non possint.*) Sic ille *d. cap. 13.*

Libr. 13. de repub. c. 3. à n. 2

A

B

Addo coloris hanc mutationem etiam naturali humorum prædominio (vt aiũt) in morbis non maleficis, sed grauioribus, posse contingere. Idem *lib. 4. c. 2.* damnat tertium quedam modum his verbis; *alij columbum per medium scissum ventriculo ægrotantis apponunt, nonnulla verba obmurmurando. Qui modi, & alij consimiles manifeste magici sunt, cum prorsus virtute naturali careant.*] adde, nec subsit ratio cur miraculo res adscribatur? maxime cum certa verborum formula vtantur. Postmodum idem iustissime conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata sunt: vt multi Arabum sectores fecerunt: vt Michael Sauonarola in sua Practica, & quidam Bartholomæus, qui practicam & experimenta cum quibusdam introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicinæ scientia conspurgata remediorum vanitate sæpè coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ sunt, ac sæpe præstigiosæ, vt videantur per modicum spatium temporis sanare, & reuera non sanẽt.* Credatur Medico docto & pio (quantum ex libris eius colligo) in arte sua.

C

D

E

Et in his omnibus Notandum semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his cõparare, & semper animæ interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciã in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cælestibus curis ad cœnosa, terrenaque deducat, vel saltem à ferijs, & grauibus ad ludicra, & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam per-

pertrahit, vt recte obseruarunt D. Augustin. & D. Leo. Obsequitur mācipijs suis, vt firmius illa sibi deuinciat, & in peccato retineat.

D. August. lib. octoginta triū QQ. q. 79. D. Leo serm. 19. de Passio Dom.

Si Deus permittit, hoc modo sanati ægruum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit, sed impedit: tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatus ægros in desperationē adducere. Si malum vni equo auferat, trāsfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem in adolescentem. Si fortem magus in alium non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Demonomaniæ fuisse in Gallia, qui maleficio, quo Iesus erat curando magum accersiuit: ab hoc responsum, se morbo illū liberare nō posse nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum subducit, & cum eo aufugit: cum ergo magus nō posset in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosæ, idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissime à quartana vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet: illo vero respondente neminem sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo: tandem, cū hoc illi religio esset facere, magum dixisse: da mihi eam, annuente ægroto, ipsum conualuisse: magum verò febri oppressum interijsse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam plane futilibus & absurdis nonnunquam cooperetur. sic enim (vt narrat I. C. ille Francofurt.) cum vetula laborans ophtalmia studiosum quendā conuenisset, ab eoque petijsset, vt quæ in schedula, quam illi porrigebat, continebantur, sibi nō grauaretur exscribere: certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberandam: & studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens: eorum loco hæc verba scripsit in schedula, *diabolus huic vetulæ oculos eruat, &c.* simulque præclarum philacterium mulierculæ tradidit, quod cum de collo suspendisset, spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in

Lib. 3. capit...

Lib. 1. de lamijs, c. 8.

A superstitione sua obfirmare. Plura si vis; lege *li. 3. p. 2. q. 4. Sect. 9.* quibus addi quoque multa possunt ex Cardinalis Cusani excitationū lib. *2. in Sermone; Ibant Magi, quam viderant stellam, &c.* vt eorum, qui putabant contra sterilitatis maleficiū, vel odij inter coniuges prodesse, si quis nidum auium inueniens caperet ipsam cū pullis matrem: & ideo vult à Mose præceptum. *Deut. 22: ne mater cum pullis capiatur.* simili modo ad vitandas alias superstitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *præcepisse Mosem vasa cooperiri, propter* Domina abūdas. *sunt enim dæmones, quibus vetulæ offerunt esculenta & poculenta, quæ mundando domum non comedunt: imò seducunt. Prohibuit, ne vir indueret vestem mulieris, & è conuerso, propter idololatriam: quia mulieres vestes viriles, & arma in honore Martis induebant: et viri muliebres in honore Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in*

B

C *Carnisprivio.*] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis. *si res consecrata ad aliud, quam ad proprium vsum applicentur, est superstitio: vt aqua benedicta, quæ bibitur contra infirmitatem, vel spargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis.* (Nota hoc sanè intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo superstitioso id

D vere malum: sed eam adhibere, vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua, ad corroborationem fidei, mirabilia operari solito; item vt dæmonis maleficium, vel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo sect. *3.*) *& de lumine cerei Paschalis, & de aqua baptismatis* [de his idem censeo quod de aqua lustrali.] *Abstinere à capite animalium in honorem S. Apolloniæ, vel Blasij: vel*

E *vere capitum luminis consecrati* (hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta, seu candelis probo ritu benedictis errat.) *crux facta de lignis palmarum, balnea in vigilia Natiuitatis & Carnisprivij cōtra febres, & dentium dolorem; non comedere carne in die Natalis Domini, contra febres, vel ad honorandum sanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petendo eleemosynam,* (hæc omnia satis clara sunt)

sunt) *eundo ad Sanctum Valentinum cōtra morbum caducum, ponderando puerum cum siligine vel cera*, (in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundo se pia sunt, & licita) *portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates* (si non fiat; vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:) *in certis oblatis super altare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis S. Sebastiani* (hoc quoq; piū, si tantum fiat in honorem & commemorationem certis minis horum Sanctorū, sine fiducia in materia, forma numero, &c.) addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniugendis contra febres, de hostia non consecrata contra febres (*hec vere superstitiosa sūt,*) contra ictericiam de vrina; de pullis, &c.) puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVAESTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis.

LAtissime hæc quæstio patet, in qua multi multa scripsere, multi etiam periculose admodum errarunt.

Certum est, vt hodie, sic etiam olim fuisse, qui maleficia maleficijs tollerent. Nam cum Corybantes essent numero 52. crediti sunt maleficia inferre, alij verò XX. eadem amoliri. *Sic scholiast. Apolloni j lib. 1.*

Dico primo *falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonum finem*: nempe ad curandos morbos, vel ad repellendas tempestates, *vt Hostiens. in Summ. Azo in Summ. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. c. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorum, C. de malefic. Troilus Maluetius de sortibus, Grillan. de sortileg. & alij communiter.* dico falluntur, quia legem illam Constantini, qua nituntur recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constitut. 65. ad Stylianum de Incantatorum pœna*, vt recte aduerterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmannus, quam, quod Tribonianus, homo plane scelestus, prætermiserit, causam aliam non video, quā quia ab omni erat pietate, & vera religione alienus. ibi Leo grauissimis verbis negat quidpiam vere bonum his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebram, atque nassam esse *quæ illectos* (inquit) *in malorum omnium extremum vbi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore, ac Domino infaustis, dirisq; dæmonijs adhæreant efficere: & qui illas affectantur, hos, per externarum rerum lætam quandā speciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam interpugnandam meticulosis frequenter accidit, qui dum ictus interdū excipere manu nolunt, illis vel caput, vel ventrē exponunt. Sane vero si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituendæ, conseruandæve valetudinis, siue auertendæ à rebus fructiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarū pœnam subiēs vltimū supplicium sustineto.* Sed & Caroli V. cōstitutio hos arbitrio iudicis condigna pœna puniri iubet.

l. eorum, C. de malefic. & mai.

Dico secundo. *Diuina & positiua Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos cōsulere etiam in bonum finem.* Est cōmunis Theologorum sententia, & etiam Canonistarum. Probatur 1. ex sacra Scriptura. Deus, id prohibuit; *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, nec quid ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos, & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponā faciem meam contra eam, & interficiam illā de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deut. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atq; auguria, &c.* In nouo quoq; testamento vetat D. Paulus, quando iustā damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant cū mala facere, vt bona euenirēt: quo significat, graue peccatum esse mala facere in bonū finem: quod tamen prætexunt, qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempestatesque arcendas abutuntur. Secundo probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi Canones ostendunt, & presbyterum damnarunt, qui bono fine diuinationem fuerat expertus. Tertio probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus, citius mors hominis*

Altusius li. 1. Iurisprud. Ro. 5. Fichardus cons. 12. Laur. kirchouius to. 2. consil. 2. Mollerus constit. Saxon. p. 4. Sect. 2.

Ad Rom. 3. vers. 8.

c. qui sine Saluatore. 26. q. 1. c. admoneant. c. non obseruetis. 26. q. 7.

homini Christiano subeunda, quam vita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis, cum eis, (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quam iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis aut parere videantur, aut lædere; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos, & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse; quam facere. *Nec non ista D. Augustini*; cum ergo causæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum esse contrà Dei præceptū, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, cominante mortem persecutore (*idem est de morbo per maleficium immisso*) ibi eligat Deo dilecto emori, quam Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam.) Ex his.

Cap. ex tuarū de fortil. hom. 8. in epist. ad Colos. Serm. 19. de pass. Domini.

Tract. 51 in Ioan.

Infertur primò peccare iudices, qui cogunt malefica benedictione quadam ijs, quos læserunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula, qua ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis quam malefici, cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobiscum infidelibus, hæreticis, apostatisq; orationes in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtēperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valde quoque falli illos, qui existimant licere maleficijs sanitatem quærere, vel conferre, si id magistratus iubeat.

Infertur secundò veram esse decisionem *articuli Parisiensis* 5. Quod licitum est vti magicis artibus, vel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia secundum Apostolum nō sunt facienda mala, vt eueniant bona. *& decisio art* 6. Quod licitum sit, aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere: error. *& art.* 7. Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licite vtatur. error.)

Infertur tertiò impium, & hæreticum esse dictum Paracelsi, nihil referre, an Deus, an Diabolus, Angeli, vel immundi spiritus ægro ferant opem; modo morbus curetur.

Libr. de morb. caduco. & l. de hyperphys. morbis cur.

Infertur quartò periculosam esse, & erroneam, vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij, *precario non licere opem à maleficijs impetrare, sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, semper lethaliter peccare.*)

Lib. 3 dæmonolat. cap. 3.

Quorum vtrumque, falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare; aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eo recurrendum, sed res longe aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficū paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat, qui hunc, aliter, qui cogit illum. Secundò distinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter Theologi solent attendere.

Igitur primò falsa, & erronea est sententia Paracelsi, & similium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamē superstitiosas, & vanas: videntur hoc multi Canonistæ tenuisse, & nonnulli Theologi, & Legistæ. si superstitionis vocabulo hi DD. recte vsi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala, nec malum licet facere, vt bonum eueniat. docet hoc Syluest. *verbo maleficium, num.* 9. Rosella *verò* & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

Hostiens. & Goffr. quos sequitur Spreger. in Malleo & cū simpliciter referunt nec refellunt Petr. Gregor. supr. & Ricktus li. de probat. aqua frigida. v. impedimentum 15. n. 19.

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse; posse tamen per vana, quæ non sint illicita, sic Ioan. Friburgens. *in Summ. confessar.* & id sequitur Rosella, qui exemplum ponit, si maleficiati facerent celebrare tres missas de Domina, & postea omnino nudi operam darēt liberis quærendis, credentes maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi nō placet, tum quia rem ad certum numerū missarum restringere, id non caret superstitione, tum quia medium illud non modo vanum est, sed & inhonestum, & vix potest peccato carere: si tamen omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet;

foret; neque vis in numero poneretur, A neque fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ permissæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si *vana* remedia sumãt, pro omnino vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *cap. illud 26. quæst. 2.* si verò vana vocant indifferentia, tunc si quis adhiberet ea inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullũ foret peccatum; si non inuincibiliter, non B tamen affectate ignorans, foret tantum veniale: idem foret, si quis faceret credẽs, aut volens experiri, an per talia maleficiũ soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactum, quod maleficus cũ diabolo habebat de cessando quando hoc, vel illud fieret. *vide Silu. supra num. 9.*

Tertia sententia, quædam est Petr. Aureoli *in 2. d. 34. quæst. 2.* & Angeli *verb.* superstitio. §. *13.* licere à malefico parato pe C tere, vt maleficium maleficio tollat. exemplum huius rei suppeditat Ioannes Nider (*In epit. Formica lij. c. 3. in fine.*) *c. inquisitor* (inquit) *Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se, vel in suis ad maleficam sciscitãs malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat aquam: quousq; opere dæmonis in plũbo imago aliqua videretur: qua visa imagine; malefica D quæsiuit ab explorante in qua parte vis lædi maleficũ tuum, & in eodẽ vulnere eum agnoscere? cũque explorator locũ eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plũbo relucebat, fixurã, vel vulnus per cultrum posuit, et locũ vbi reum inueniret indicauit: nomen tamẽ nullatenus manifestante; sed experientia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plũbea.*] hæc ille. hoc ergo secundũ Aureolum liceret: & secundum Remigium E posset verberibus maleficus ad hoc faciẽdum adigi. Argumenta Aureoli sunt. Primò licitũ est ab vsurario parato vsuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato mortali constituto, Sacramenta petere; & deferre iusiurandum idololatriæ, quem scio per falsos Deos iuratum. ergo similiter in nostro casu petere à malefico parato, &c.

Secundò, non potest excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc, quod vnicum est vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc merito cẽsetur durissimum: potius ergò dicendũ, hoc vnico remedio vti licere.

Verum hæc argumenta nullius momẽti sunt. Eorum enim, quæ in primo ponũtur argumento planè dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos. n. potest conari conteri, etsi tempus habeat confiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter, idololatria potest per Deum verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur est intrinsece mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitũ, & teste Apostolo ad Roman. (*D. Tho. de malo 15. q. 4.*) *digni sunt morte non solum qui talia faciunt, sed & qui consentiunt facientibus.* In secundo argumento, falsò supponitur, alia remedia non superesse, supersunt. n. alia, de quibus postea; quod si non superessent, præstare millies, quam per peccatum semel sanari, nam bonum animę corporis bono præferendũ est, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc durũ videri debet scienti: quod *qui amat animam suam plusquam Deum, perdet eam, &c.*

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò, quia talis coactio inhonorat diabolum, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare, immo nec inhonorat diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat; quia non modo credit dæmonem posse hanc medelam afferre, sed etiam concurrit positiue ad actũ positiuum, dæmon verò pluris hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti, qui cogis maleficũ ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone iniit.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoste iniuste occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, æstu, violẽterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocen-

nocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino, naturalique cõsentanea: maleficium verò maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus, vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suam inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διαθυσιῶν, idest, per sacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus est pęnæ, quãdo malo adiguntur. *Resp.* querile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmijs, & blanditijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat postea, igitur puniri minime debent, qui vi, minisque matrem familias in thori violationem impulerint. Constantinus autem id tantum vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant. nam sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id verò, quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res aperte iniqua minus indiget noua legis coerctione. Quare Salycet. & Fulgos. mentem Imp. attendentes de quibus vis euocatoribus, & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda, quam vt significet Imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ & hospitij recepti in domos Gentilium, dæmonibus clanculum sacrificabant: quod ipse fieri prohibuerat alia lege. Nec tamen vllum sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur. potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

lib. 7. C. Theodos. de malef. & math.

Dico igitur tertiò, *sententia hæc Aureoli, Angeli, & similium est erronea, & causa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Theologorum, Aureolum, & Angelum ideo grauissime

A reprehendentium; *tenent quod aixi D. Thom. D. Bonau. Sco. Thom. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficiũ, q. 8. Armilla num. 2. Tabiena verb. impedimentum 12. nu. 9. Rosell. supr. Caietan. 1. 2. q. 78. ar. 4. Pet. Ledesm. ad 3. q. 58. artic. 2. q. 2. Alfons. à Castro lib. 1. de iustit. hæret. punit. cap. 15. Sprenger. p. 3. Malei. q. 16 Nider sup. Nauar. c. 11. numer. 29. Angl. q. de arte Magica art. 6. diffi. 2. Abulens. in cap. 19. Matth. q. 90. lit. O. Dom.*

B *Sot. in 4. d. 34. q. 1. art. 3. & 8. de iust. q. 3. artic. 2. Viguer. c. 16. §. 4. Mart. Ledesm. in 4. q. 60. art. 2. Brianson. q. 13. conc. 2. Orbel. q. 54. Vngarellus addit. ad Angel. d. §. 13. Henriq. lib. 2. de matrim. c. 8. num. 2. & num. 3. in fin.* Probatur, quia hoc sacræ literæ, Canones, ius Ciuile & SS. Patres improbant, vt ostensum fuit conclus. præced. Secundò, quia non licet consensum præbere in peccatũ alterius. Tertiò, quia licet sit paratus peccare: hoc tamen peccatum, & isto tempore, non faceret, nisi inductus. Quartò, quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit: sic, nec ad eum licite poterit induci. Nota magis peccare, qui cogit inuitum, quam qui orat paratum. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur: qui petit à parato, nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

C

Rom. 5. vlt. Vid. D. Tho. 2. 2. q. 78. a. 4. Turrecr. in c. mouerũ, 21. q. 1. Sot. lib. 4. de iust et iur. qu. 1. art. 5. Ca str. & ali sup.

Dico quartò, *haud dubie potest maleficus induci, vt per modum aliquem licitũ tollat maleficium.*] In hanc sententiam

D conueniunt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, caretque dubitatione. nam quidam DD. non satis clare loquuntur, etsi bene sentiant. Guido Briansonus *in collectario supra 4. sent. q. 13. concl. 3. Immo (ait) ego fortius dico, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes,*

E *non posset sanari, nisi ab illa persona, quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum sortilegum sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum quod mihi dedit. Et multotiens iustitia cogit tales, vt restituant sanitatem, quam abstulerunt. Immo si proprius*

prius

prius diabolus dedisset mihi talia, dicerē A *sibi, quod à me remoueret tale impedimentum, nullo tamen modo faciendo sibi homagium.)* Sed quod ait de Diabolo, id ego prorsus periculosum puto, & merito negauit Sotus *in q. d. 34. q.* 1. *art.* 3. Nam non possum petere, vt ab amico, quia cū eo inimicitias, indicente Christo gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum verò imperij, non possum iubere, quia mihi non subijcitur. Duntaxat B in Dei nomine, per exorcismi modū, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verum est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere. quid si etiam mortaliter mihi constet maleficum, etsi posit tolli sine maleficio, non tamen sublaturum nisi cū maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat. Potest huius rei exem- C plum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locum & modum maleficij, & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raro admodum, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipsomet maleficij auctore.

Pet. Ledesm. supra.

Hoc voluit haud dubie idem Ledesm. & Henriq. d. nu. 3. in fin.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, immo licet etiam illum minis, & leui-* D *bus verberibus cogere, vt maleficium tollat, quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse, siue quandocumque non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.)* est sententia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium citatorum in concil. 3. & Praterea Ioan. Bassel. Vorrilonis in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficiū. & in opusc. 12. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. art. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de ma-* E *lef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, inducere magum ad id, quod facere tenetur, & sine peccato, si velit, potest facere: non autem est consentire pacto quod dæmon habet cum mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat, sed ratio nostra, & communis sententia DD. de precibus idem conuincunt. de iussione exemplum habemus B. Theodori Archimandritæ, qui Theodorum Magum ad pœnitentiam adductum iussit, primū omnia peccata sua confiteri. Secundò si quos haberet libros maleficos in mediū proferre. Tertiò quoscunque homines, aut domos, aut animalia maleficijs suis obstrinxerat, dissoluere. Quartò non amplius ea in quemquam exercere, sed pœnitentiā agere. De verbere, & minis probatur quoad eos, quos constat maleficio læsisse. quia non tam infero iniuriam, quā illatam repello: & sicut crumenam meā possem furi extorquere, sic etiam possum mago, quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem sceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficę inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauius morbi.

Georg. in vita S. Theodori apud Surium mens. Aprilis.

Caietan. cautelam proponit, vt quis expresse protestetur, se nihil commune cum Diabolo habere velle. Hæc sanè prorsus necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) sine peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis, & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ, in eam ferociæ suę causam esse dæmonem, & ex maleficio natum discidium, addidisetque se nosse feminam, quæ iactiter se posse illos mutuo amore, & beneuolentia adeo connectere, vt non queant coniuges ardentius se amare: respondit Sancta mulier, *Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commēdo: si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quo dicis, non refragor.*] Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortasis absolute loquendo, non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolute (in casu conclusionis huius quintæ) petere, vt nocere desinat. quia res, quæ petitur bona, & iusta est, nempe non nocere proximo: & potest, ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionem. ideo quod de pecunia ab vsurario mutuanda dictum, ad hoc vim obtinet. Attamen semper vtilius erit, & tutius hāc pro-

Tom. 1. opusc. 12.

Drogo Cestellēsis in vita B. Godoleuæ 6. Iulii.

protestationem adijcere, maxime si petā, vt tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cassationē: sed quiddam actus positiui significat. quia malefici, vt plurimum sunt homines idiotæ, & aliam quā superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, vt petatur ab eo, quo remedio sit vsurus. si nolit dicere, non est vtendum eius opera: quia hoc ipso satis indicat se vsurum remedio illicito. Si verò indicet remedium: tūc si satis prudens es, & doctus, ipse cōsidera, & discerne, an sit licitum necne: si non es idoneus iudex, doctiores, & prudentiores consule: si dubitetur, an sit medium naturale, consulantur Medici: si verò, an sit diuinū, consulantur Theologi. In his etiam diuinis aduerte tunc præstare illa applicari à Sacerdote, quam à malefica. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potius operabitur per seruum suum, quam per Diaboli mancipium, si malefica dicit, nō profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur tolerāda praxis quorundā iudicum: qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quod sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citra maleficium liberare conarētur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Brianfonus *d. conclus. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis, & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem à naturali, vel diuina: & tunc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Pet. Ledesmi j sup. credidissetque dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed ante factum: semper vtendum puto consilio, & examine, quod dixi. Reuera enim qui nō examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimum, an illicitum. is non videtur facere: quod in se est, sed obijcere se temere periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam, & idiotam, & peccatricem animam.

QVAESTIO III.

An liceat malefici j signum destruere, vt diabolus nocere desinat?

NOta primo signa malefici vocari, ollas, ligamina, claustra, plumas, liberides, & similia: quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit, vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel sera clausa manserit: tamdiu talis persona sit maleficiata: aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt, vel exibunt, & huiusmodi: de quibus actum *lib. 3.* Porro de ligaminibus & ollis res notior est: de *sera* legi apud auctorem innominatum lib. pœnitentialis à Rectore, & Academia Coloniensi ante annos centum approbati, & excusi: *cap. 70. quod est de impotentia coeundi*: Parisiis (ait) *contigit, quod quædam sortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne posset cognoscere aliam, quam legitime superduxit. fecerat enim incantationem suam super clausam seram, quam in puteum quendam misit, clauem similiter in puteum alterum, & sic diabolo promouente vir ille factus est impotens cum vxore sua.* Quæritur ergo V. *liceat aperiendo claustrum, comburendo capillorum glomum, soluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo, quæ in illa habentur, aut similia remouendo, perdendoque maleficium destruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius, quod sciā in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire: sed nostris temporibus Ioan. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. sent.* docuit nullo modo licere. hoc haud dubie pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quam tamen prudenter, & vere, manifestum spero fore ex ijs, quæ hac quæstione d fferentur. multi ex eius discipulis, rem non multum discutientes, neque auctores alios curantes. Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt: neque in scholis tantum docuere, sed in concionibus adeo nonnunquam calide: vt contra sentientes damnare, & etiam pœnis Ecclesiasticis coerce-

re, sint conati: non modicam scrupulorũ carnificinam etiam pijs, & bonis inijcientes, hoc ergo diligentius res discutienda, quam cum superioribus annis docerem, ideo breuiter perstrinxi, quod tum nescirem aliquem ex doctoribus communem sententiam, quam amplectebar, & amplectot probare.

§. 1. Hesselij & discipulorum eius argumenta fuere. primò, cum signum amouetur, sanitas expectatur non à Deo, vel sanctis, per miraculum: nec ab humana voluntate, nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumẽtum cesset, miscet se pacto, quod malefico cum diabolo intercedit, quia diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat, signo remoto nocere desinat. ergo talis societatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. Amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus, & quando voluerit. quasi ab alio non pendeat: item quod sit fidelis, & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare, vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed qui amouet signum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico, vt signa tollat, vel vt sibi tollenda ostendat.

5. Qui amouet signa ostendit se maleficos, & dæmonem timere: sed S. S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantum res, quæ ponitur, vel amouetur est signum diaboli, sed & actio circa rem, vt positio eius ad nocendum, permanentia eius ad nocumenti perseuerantiam: amotio eius ad nocumenti cessationem, sicut non tantum aqua est Sacramentum Christi: sed & ablutio per aquã facta. ergo sicut qui ponit signum exercet Sacramentum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem aliter, non valet, nisi ex diaboli institutione.

7. Diabolus nunquam sponte cessabit à nocumento corporali, nisi vt grauius noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis, sẽper cupiẽs quã maxime nocere: ideo, iuxta D. Leonem *beneficiã eius cunctis sunt nocentiora vulneribus*: ergo per cessationem nocumenti, quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum, vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. Si licet signa maleficij amouere, vel ab ea implorare opẽ malefici: igitur quoties quis maleficium patitur, nec alius superest remedium, quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionẽ: sicut tenetur homo ægrotus licito, ac possibili remedio procurare, vt sanitati restituatur: peccaret enim sic sanitatem à Deo expectaret, vt interim Medici cõsilia reijceret. At qui nemo eorum, qui sunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominẽ aliquando ad amouendũ, vel destruendum maleficij signum ex conscientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradũt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhærente, reddantur insensibiles, ideoq; ad confessionem cogi non possint, quod videtur satis manifeste superstitiosum. Vnde Francisc. à Victoria *in relict. 1. x. de arte magica*: si (inquit) ad expulsionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus, aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang. *hoc genus dæmoniorum nõ eijcitur, nisi in oratione & ieiunio*. sensus. n. est non aliter rectè eijci. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionẽ.

11. Probatur ex eo quod Hieron commemorat *in vita S. Hilarionis*: ad quem cũ adducta esset puella a dæmone obsessa, & dæmon clamaret: se inuitum in puellã ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorũ coactũ: nec se posse eam relinquere, nisi prius ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hieron.) *aut solutis incantationibus recessisse dæmõ videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem*. igitur, ex Hieron. sententia, perquirere & tollere signum, vt nocumẽtum cesset, ad incantationẽ pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè con-

confugisset Hilarion: sed remedium facile ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, pręscribere debuisset: ne Deũ tentare videretur.

12. Apud gratian. *c. si per sortiarias* 33. *q.* 1. vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi, & destruendi signi: nec quisquã alius veterũ Ecclesiæ Patrũ reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respõdeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, non esse ab auctoritate negata, sed ab auctoritate negãte. quia cum remedium tollendi signi sit facile & cuique obuium, eius maxime mẽtio fieri debuisset, si licitum illud Concilia, & Patrum decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis: potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustra tolluntur signa, nisi pactum malefici, & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutius nec fortius, nec breuius, nec lenius hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrẽdum est ad Deũ, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum retuli: ne quis suspicetur me minus bona fide agere.

§. II. Nihilominus sit conclusio, *signa maleficij etiam spe cessationis morbi, seu mali licet quærere & inuenta remouere, & tollere.* dico, *spe cessationis*; quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptum, & deletionem Magiæ superstitionis, ipsiusq; Diaboli, licere malefici signa tollere, destruere, atque abolere: imò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat: sed negant, id licere ea spe, & intentione, vt nocumẽtum cesset. *Notandum primo*, quod omnes fatemur, signi ablatione nullam habere vim naturalem, neque supernaturalem mali auferendi, seu sanandi: sicut nec eius positio vim vllam huiusmodi habuit, ad malum inferendum. sed sicut, posito signo, dæmon fuit, qui nocumentum intulit; sic ablato signo dæmon est, qui malum

A aufert, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cum mago pactus fuit: non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarũ perniciem. *Notand.* 2. aliud esse vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam, quãdo ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictũ de vsurario *pręcedenti quęstione*, ipsius n. malitia mihi nocere nõ de-

B bet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperior verò, quotiescunque peto ab alio, id quod alias sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto, vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat: cooperor peccato: quando peto, vt id faciat, destruendo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficium: ego illi nõ cooperor, sed vtor tantũ eius peccato. Est do-

C ctrina Soti, & Pet. Ledesm. & aliorum mox citandorum. *Notand.* 3. Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio, qui nõ posuit. Si ab eo, qui posuit: vel ille inerat duo pacta cum dæmone, vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere: & sublato signo teneatur non nocere, nam hic vnum pactũ fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quãdo simpliciter conuenitur, vt signo

D permanente teneatur dæmon lædere: huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur non nocere, sed vt, si velit, possit non nocere. Quando duo sunt pacta, tunc consideranda est duplex, quæ potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cũ tollit, vult sibi seruari pactum illud secundũ, non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactum. Si verò maleficus ex pęnitẽtia pacti initi motus, vult pactum suum cũ dæmone initum cessare: & ideo, vt rescin-

E datur: tollit signum, quod est pacti vinculũ, & tollit non quatenus ablatio signi est signum secundi pacti: sed quatenus est destructio primi pacti, potest tollere, quia sic non confirmat secundum pactum, sed rescindit: Quod si sit alius, qui tollit, hic non fecit vllum pactum cum dæmone, nec potest dici confirmare, primum malefici pactum: quia illli non cooperatur. Sed si gnarus secundi pacti, quod maleficus fecit,

 illud

illud tollat, quia vult à malefico seruari secundum pactum: ille quantũ in se est pactum confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc nõ licet: si verò vel ignarus, vel gnarus, illud tollat duntaxat, vt maleficiũ destruat, vel, vt pactũ rescindatur, sperans dæmonem libere cessaturum à nocendo: nullo modo cooperatur pacto: nõ primo, quia iuxta illud non operatur: non secundo, quia illud non curat, sed vult facto suo destruere primũ. Denique si vnicum maleficus fecit pactũ, tunc tollendo signum, primum pactum destruitur, nec nouum initur: nec ipse maleficus vllo modo confirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius, tollens cooperatur. *Notan*. 4. si scãdalum sequatur, non posse tolli, quare sic ista peragenda, vt scandali occasio iusta detur nulla.

His positis *Probatur primo*, conclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt quæstione, illi ad vnũ omnes, ex quo ea quæstio discuti cepit, in hac cõclusione cõueniunt: eos aũt loqui, de eo, qui spe cessationis signum remouet, clare patet ex verbis & rationibus, quibus vtũtur. Ante tempora D. Thom. & ipsi D. Th. ac D. Bonau. & eorum præceptoribus, puto plane certum fuisse hoc licere: & ideo de hac re nihil expresse proditum: nisi quod maleficia sine maleficio tolli posse cẽsuerint: quod etiã Th. de Argentina *d*. 34. & Abul. *in* 19. *c*. *D*. *Matt*. *q*. 90. & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durãd. hoc nõ dixerit, parum refert: omisit, quia nõ habebat, quod ea in re contradiceret D. Th. ad cui contradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quem inuenio ex professo quæstionẽ discussisse, qui tempore D. Th. vixit, Durando prior, est Henricus Goethalzius, siue Gandẽsis, Archidiaconus Tornacensis, hic *Quodlibeto* 5. *q*. 33. vbi querit, *an liceat tollere tegulam maleficij signũ?* tandem resoluit his verbis; *licet autem perniciosum est operib. superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi cõmunicando operibus dæmonum. Catholicum tamẽ est destruere opus superstitiosum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et sic dico, quod licitum est maleficium deponere simpliciter, quemadmodum licitum est idolothytum in cloacum proijcere, & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce quod sub hac spe) nõ credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis esse) vt procedit prima obiectio: sed credendo contrarium, & quod fiat sola dæmonum actione, ex diuina permissione: qui non consueuerunt secundum pactionẽ suam maleficiatum vexare, nisi stãte illo maleficio.* Hæc ille: sequitur, eũ, more suo non nominans, Scotus, & ipse aliquot annis antiquior Durãdo, his verbis: *si per orationes Sanctorũ impediatur virtus dæmonis, bene fit: si tamen Deus illa nõ exaudiat, tunc si sciretur maleficiũ, & destrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius, quia ex pacto non assistit: nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quodærufatica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non. n. solum licet, sed est meritorium, destruere opera diaboli, nec in hoc est aliqua infidelitas: quia destruens non acquiescit operibus maligni s: sed credit dæmonẽ posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi.*] vides a Scoto hoc meritorium censeri, quem discipuli eius ad vnũ sequuntur, vt nominatim Ioan. de Bassollis ibidẽ *q*. 1. qui etiam expresse addit *meritorium esse, si fiat cum intentione curandi*: & sic etiam Ant. And. in 4. d. 34. in fin. sequitur Nicol. Vorillon. *ibid*. & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Briansonus. & Iosephus Angles, & Alph. à Castro *lib*. 1. *de iust hæret. puni. c*. 15. & Pelbert. Temesuar. *Rosarij p*. 4. *vers. matrimonium*, 5. §. 48. Est ẽt hæc sententia communis Thomistarũ, vt Caietan *tractat*. 12. *to*. 2. vbi ait: *duobus modis contingit maleficium à maleficis solui: primo per simplicem dissolutionem, seu destructionem maleficij prius facti, puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. & hoc absq; dubio licitũ est, nec est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentũ boni proximi sui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi: quo durante diabolus statuerat malum alterius continuare. Secundò per inuocationẽ dæmonum, seu aliud maleficiũ, & hoc proculdubio peccatum est mortale.*] *hæc ille*. vides Caiet. hoc definire, vt indubitatum. idẽ volunt. Siluest. *verb. maleficium. qu*. 7. & 8. Tabiena. *verb. impedimentũ* 12. *versic*. 9. Fumus *v. maleficium, nu*. 2. Domin. à Soto.

Anno 1290.

In 4. d. 34.

In 4. qu. 13. concl. 13. qu. de arte magica. ar. 6 difficul. 2 iunct. in 4. q. de impedimen. mart. artic. 2.

à Soto. in 4. d. 34. qu. 1. art. 3. vbi dicit *nos posse maleficum rogare, et ab eo pecuniam extorquere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas, aut alicubi asseruatas, illinc dimoueat: quia illud maleficium facere virtus est: & quicumq. sciret, vbi sunt posset illas inde subtrahere, &c.* idē asserit addens *meritoriū id esse* Bart. Ledesmius *de Sacramēto matrimonij difficult. 49.* & eiusdē instituti, ac nominis recentior Pet. Ledesm. *in 3. p. q. 58. art. 2. d. 2.* Henric. Hēriquez *li. 12. de Sacram. c. 8. nu. 3.* Cōsentiunt Nominales, *vt Gabriel. in 2. d. 8. q. 2. art. 4. & Aureolus in 4, d. 34.* Consentiūt ēt Sūmistæ vnanimiter *Siluest. Tabien. et Fumus sup. Ang. in ver. superest. §. 13. Rosella v. impedimentū v. 13. Caiet. in v. maleficium & Iacob de Graffijs in decis. aureis. c. de maleficio.* Quinetiam Franc. Zamarinus beneficiatus Lateranēs. Ecclesię, *in Thesauro Sacerdotali, quem, collegit secundum consuetudinem, acritus S. Eccles. Rom. p. 1. tit. de exorcismis c. 2. quod est de maleficijs,* hoc non tantū dicit licere, sed quasi necessarium, & rituale pręscribit, his verbis: *adiungo, quod illa ossa, et pennæ insertæ vna in alia: et multa, & quasi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur à dæmone deportata: sicut clare fuit deprehensū, sunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur Psalmus:* Exurgat. *Nec sequenda est illa superstitio, quam vulgus ponit, de mittēdis talibus rebus inuentis ad fluuiū currētem, &c.* sic ille fol. 180. col 4. consentit Zachar. Vicecomes par. 1. Complementi Artis exorcis. doctr. vlt. Idem noster Leonardus Lessius de iust. hanc quæstionē accurate pertractans, cuius scriptis adiutū me, hac in disputatione fateor, vt & Bellarmini. Consentiunt Iuristæ, non tantum, qui tenēt posse nos maleficijs in bonū finem vti: & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui: sed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrem. in d. c. mouet te Nauar. in Manual. c. 11. num. 29. & Pet. Binsf. in l. eorū, q. 5 C. de mal. f. & mathem.* Inquisitores quoque Germani. *Spreng. in malleo, et Nider. in Fornicario supracitati, & Io. Cappeauille Vicarius, & Inquisitor Leodiens. in tract. de casibus reseruatis.* Vnde patet hanc esse sententiam plane communem. Hispanorū, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumq; Theologorum quidē Scho-

A lasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, Thomistarum: ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, cæteri dignitatibus alijs, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit incredibile, tot academiarū præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse: & hodie quoque errare, tū in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis, tum in ipsa praxi quotidia-
B na, idque errore tam periculoso: sane non videntur carere temeritate, qui hos omnes inscitiæ, & erroris condemnare audent: & puniendos putant: quotquot, sola etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quod auctoritatem hanc rationes validissimę comitantur: quibus contrarię opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primum, hæc sententia exē-
C plis illis superiore capite narrati B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritę. & quodam, quod Illustr. Cardinalis ex Societate nostra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cū ante multos annos Louanij sententiam illam Hesselij solide, sed breuiter refelleret cuius dicta huic disputationi inserui. Cōcionator (*verbis eius vtar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini: in monte Policiano in XL. cū vellet concionari, loqui non potuit.*
D *accidit id secundo, & tertio. videns id non esse rem naturalem, in concione tan ū sibi vocē præcludi: votum vouit S. Agneti, quæ erat loci patrona: inuenitq; signa in suggestu, capillos inter se ligatos & similia. combussit ergo illa, & vox ei restituitur. concionē postea habuit.*] Quod si peccatum hoc fuisset, Deus à pio cōcionatore inuocatus, & voto solicitatus eū non sanasset: neque signa illi ostendisset, quæ tollere non licerет, his accedat simile æque contestatum.
E Anno 1589. *Genuæ adolescēs quidā pius, ex imprudenti aspectu, ita effuse in amorē mulieris, exarsit, vt diuinū excluserit: mittebantur vltro, citroq; munera, & furtiuæ litteræ, idq; trimestri spatio. Post quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirū certe, quā immundas sordes, & varias ante ora astantiū euomuerit: muliebres crines, ouiū villos, linum, bombycem, crinales acus, et sutorias, vnguium segmina, ossium fragmi-*

A *na, & ferramentorum, non paruo nume-*
ro, vna cum sanguine. Quidam è nostris
hortatur eum, ne amplius illigari se patia-
tur amore illo pestifero. Quærit deinde,
num quæ essent ab eo munera aut litteræ?
litteras acceptas aiebat, sed deinde, lace-
ratas: noster non credens, admonet fami-
liares: vt eius arculam scrutentur, &, si
quid sit amatorium, tollant. Ea res cum
ægro occulta voce quadam innotuisset, ar-
culæ clauem horrendis clamoribus postu-
B *lat, & acceptam eadem voce admonente,*
inieci: in os voraturus, nisi prohibitus fuis-
set: eam puluino supponit: oculorum vsum
amittit: admonet mater, vt doctus ma-
lo reddat clauem: eam cum quærens non
inueniret, furto ablatam credidit; tunc inci-
pit magis vociferari, nec tamen reperta in
toto lectulo diligenter excusso: vt tandem
cùm arcula esset reserata, binæ litteræ ama-
toriæ inuentæ, & igni traditæ sunt, quo fa-
cto restitutus est sensus videndi, & clauis nõ
C *sine admiratione: apparuit ante oculos quæ-*
rentis exposita. Melius interea habere cœ-
pit & corpore, & animo, et paulo post sanus
omnino factus est.) Hæc Franc. Bencij no-
stri verbis perscripta; & Romæ excusa in
anni illius litteris descripta. facile videt
hic vnusquisque signum maleficij litteras
fuisse; quod ne tolleretur, dæmonem co-
natum: eoque amoto & cremato, nocere
desijsse Sprẽgerus *p. 2. Mall. q. 1. c. 1.* nar-
rat historiam sequentem. *Comes quidam*
D *præclarus genere VVestrasiensis territorij*
in confinibus Argentinensis diœcesis iuuẽ-
culam simili genere præclaram duxit vxo-
rem: quam tamen post celebratas nuptias,
vsque ad tertium annum, carnaliter cogno-
scere non poterat maleficali impedimento,
vt rei probauit euentus, impeditus: anxius,
& quid ageret ignorans & sanctos Dei iu-
giter interpellans. Accidit, vt ad ciuitatẽ
Metensem, ob negotiorum quorũdam ex-
peditionem, applicaret: in qua, dum per vi-
E *cos & plateas seruis, & familia vallatus*
incederet, quãdam mulierem: quæ ante il-
los annos concubina sua fuerat obuiam ha-
buit: qua visa, dum super maleficia sibi il-
lata minime cogitaret: improuise eam blã-
de, ex antiqua contracta amicitia, allo-
quitur: & qualiter se haberet, vt valeret,
inuestigat. At illa cernens Comitis pietatẽ,
vice versa, de valetudine sui corporis, &
status, diligenter inuestigauit. quo respondẽ-

A *te quod bene, & prospere cuncta sibi succe-*
derent, illa attonita paulum siluit. & Co-
mes cernens illam attonitam, amplius ver-
bis blandis eam aggreditur. ad collationẽ
inuitando. At illa de statu vxoris interro-
gando simile responsum accipit quod bene
in omnibus se haberet. Tum illa anne pue-
ros etiam generasset, inquisiuit. Et Comes,
tres mihi (ait) *sunt pueri masculi, quoli-*
bet anno vnum genuit. Tum amplius il-
la stupefacta paululum siluit. Et Comes,

Hoc improbum quia mẽdacium.

B *rogo te carissima, cur tam diligenter inqui-*
ris? indica, nec enim dubito, quin meæ feli-
tati congratuleris. Tum illa, vere congra-
tulor, sed maledicatur illa vetula: quæ obtu-
lit se velle corpus vestrum maleficiare, vt
carnalem actum cum vxore vestra mini-
me haberetis. In cuius signum puteus, qui
est in medio curiæ vestræ, continet in fun-
do ollam, certas res maleficiales continen-
tem: quæ ea de causa ibidem posita fuit, vt
quamdiu ibidem contineretur, tamdiu co-
C *eundi impotentia vobis adesset: sed ecce om-*
nia vana sunt, de quibus gaudeo &c. Nec
Comes diu distulit, ad domum regressus,
puteum exhauriri fecit, ollam repetit, &
cuncta concremãdo, potentiam illam per-
ditam subito recuperauit.) Hæc ille. suffi-
cient hæc tria exempla certissima in di-
uersis maleficij generibus: & quod ad ter-
tium istud, posset quis suspicari continuas
ad Dei sanctos preces, vt hæc ei rei bene
gerẽdæ occasio fortuita offerretur, a Deo
D impetrasse: quamuis quæ hominum incõ-
sulta est calliditas, media illicita (*nem-*
pe mendacium) alijs locis (*æquiuocæ locu-*
tioni, & malefici signi remotioni) miscue-
rit. Si velis plura vide sup. lib. 3. *Par. 1. q. 4.*
Sect. 3. in princip. & Sect. 5. litt. C.

Aliud ponit exemplum Cæsalpinus *in*
disquisit. de Dæmonib. c. 17. quod alibi ex-
hibui. Sed plura Bapt. Codronchus, cuius
hæc sunt verba: *Vincentius Carrarius 2.*
p. de medico, & eius officio, meminit cuius-
E *dam suæ sororis, quæ maleficio affecta, in-*
uentis, ac crematis sæpe malefici signis ve-
neficis conualuit. Hieronym. Mengus scri-
bit quandam nobilissimam viduam vene-
ficio lethali ac insanabili morbo affectã:
cum ageret de extrema vnctione instru-
mentis, maleficis combustis, spiritualibusq;
remedijs adhibitis, quasi repente, omnibus
admirantibus recepisse sanitatẽ. Narrat
& quidam auctor de quodam presbytero:
qui

qui cum pessime maleficio affectus, pluri- A
mis mensibus lecto decubuisset, nec innu-
mera remedia à Medicis adhibita quic-
quam ei profuissent inuentis in lecto pluri-
mis signis veneficis, & combustis: quouis
mense luna reuoluta alia & alia diuersa
instrumenta reperiebantur, quibus semper
igne consumptis, Dei auxilio, & Ecclesia-
sticorum remediorum tandem pristinam
sanitatem adeptus est. Annis superioribus
Francisca filia mea, decem menses nata,
apud nutricem insigni macie est affecta, sæ- B
pe, ac sæpius magna suspiria edebat: et quā-
do defasciabatur semper plorabat, ægreq;
se ferebat defasciari præter puerorum mo-
rem, qui quamuis sint male affecti vel do-
lore aliquo detenti, cum fasciæ soluuntur,
quiescere, ac delectationem tum capere so-
lent. Nulla inuenta causa præternaturali
effectus, nutriceq; mutata, cum in deterius
laberetur, subijt suspicio vxori meæ, quod,
cum esset puella admodum venusta, inui-
dentiæ causa, vel odio cuiusdam vetulæ ve- C
neficio esse affectā. Quapropter culcitam
inquirens, nonnulla veneficij signa reperit:
ciceres namque grana coriandrorum, fru-
strum carbonis, et ossis defuncti, rem quā-
dam compactam mihi incognitam, quam
fieri ab his improbis feminis ex quibusdā
cum sanguine menstruo mixtis retulit qui-
dam peritus exorcista. Præterea quasdam
plumas ita quibusdam filis artificiose in-
sertas, vt pileo, vt tutoris est applicari faci-
le possent: quibus omnibus igne benedicto D
combustis, & adhibitis per triduum exor-
cismis, & alijs nonnullis remedijs sacris,
cœpit melius se habere, & carnem assume-
re: ita vt curatam fore existimaremus: ni-
hilominus transactis quibusdam diebus,
cum esset valde morosa, & multum plora-
ret, eodem lectulo denuo explorato, inuenta
sunt nonnulla alia instrumenta, quibus cre-
matis sanitati restitui visa est. Attamen
in plenilunio mensis, cum plorabunda no-
ctem totam insomnem duxisset, mane colo- E
re cinericeo fuit affecta, & ita mutata fa-
cie ab ea, quæ vesperi erat, vt esset res lacry-
mis magis, quam admiratione digna. Ex-
plorato denuo lectulo inuenta sunt frustula
duo nucis siccæ, & ossis alibi, nouem, vel de-
cem ossa piscium, quæ erant fabricata in-
star pectinum, quibus capita pectuntur, cū
quibusdam corollis mira arte ex varijs re-
bus paratus. Quibus igni traditis, mutata

A *domo, & pluribus alijs, & validioribus*
per exorcistam peritū adhibitis auxilijs,
Dei beneficio absque vllo remedio natura-
li conualuit.] Sic ille lib. 1. de morb. vene-
fic. cap. 8. Eo lubentibus verba adscripsi,
quod in ijs quædam notabilia. Primò re-
currere malum, de nouo signis positis, &
ideo de nouo sæpius, ac sæpius tollendū.
Secundò ignem benedici, quo res istæ
comburendæ, & simul adhiberi exorcis-
mos. Tertiò mutatio domus, quæ valde
B vtilis.

2. *Probatur*, conclusio communi pra-
xi cunctorum ferè vbique etiam bonæ
conscientiæ, & scientiæ; qui hoc modo
maleficiatos sanant; & forte alius modus
sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero, & Niderio quædam
exempla, *lib. 3.* retuli, vnum nunc addam,
de equo, sic mire magico maleficio cru-
ciato, & sola nodi solutione sanato, quod *Medica*
narrat, quadam epist. in signis medicus *venatio-*
C Balduinus Ronsseus. his verbis; *Iam ad* *nis epist.*
aliud digrediar, quod consulari huic viro *50.*
contigit. Is in suburbanum profectus, cere-
uisiariam quamdam tabernam prætere-
ctus, vidit aliquot multis nominibus sibi
addictos; statuit igitur eosdem admonere
debiti, atque ni persolutum curarent, in ius
vocaturum minatur: excusant alij moras,
alij quibus ingenium hominis mite prorsus
perspectum esset, rogabant aliquantulum
temporis concederet, atque inter hos proru-
D *pit quædam toruo vultu fixis in terrā ocu-*
lis; quæ, calcitrantem, cu insidebat equum
admirata, sicuti videbatur, rogat quonam
pergat, atque interim monet, ne quid nimis
equo suo confideret. Subridens ille, ecquid,
inquit, putas mihi incognitam equi huius
indefessam virtutem, qui eo ad decem, &
eo amplius milliaria citra vllam defatiga-
tionem vti consueuerim? Respondit illa ve-
reri tamen se, ne ferendo sit. Vir anilē sub-
esse fabulam suspicatus subdit equo calca-
E *ria, qui præter consuetudinem tam primū*
ad motum pigrior, progreditur quidem,
sed labascentibus quodam modo, ac titu-
bantibus pedibus. Admiratus igitur hanc
subitam equi debilitatem, domum redit,
equum manu pedetentim ducens, accirique
iubet ex tempore Veterinarium, is cum su-
dore madentem videret equum, rogat, nū-
quid defatigatus fuerit, vtrum post diu-
turnam quietem subito ex stimulatus ad-

A *cursum, & num à concitatiore cursu confestim biberit, & alia huiusmodi, quæ iumentis morborum origo esse solent: & cum nulla euidentem causam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat, vt suæ fidei committatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturũ officio, atq; omnem moturum lapidem, vt cognito tandem morbo, eidẽ auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarij fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur,* B *vbi equus doloris vehementia exagitatus, pedibus humum scalpens, protiuus in terrã deuoluitur crebra trahens suspiras. Veterinarius consilij pene inops, animo voluens, quot, quantisq; casibus morbosis impetantur equi, venit illi in mentem eosdẽ, aut propter emphraxim, vt vocant, aut quoties suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere periculis: experiundũ igitur censuit, num quod vitium in anno, aut vesica esset, manum ergo anumi ngerit, perscru*C*taturus, num quæ materia in eo contineretur, quæ huiuscemodi accidẽtia parere posset, consueuerunt namque equi, quibus durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet causa volutari, ac sudore perfundi: &, cum nihil tale reperisset, equi membrũ genitale, aut penem attrectare cæpit, quem manu eductũ, vidit arctissime, atque intricatissime colligatum esse: tentat igitur primum nodũ vn*D*guibus dissoluere, sed frustra, nexuum.n capita cum occulta essent, obliquisq; inuolucris varie inter sese abdita, ferro tantũ dissolui poterant. Erat autẽ nodus hic malefica arte, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus, in hoc Gordium superans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem patrem flexili connexus esset, ille etiam ex ipsa radice dura, & ad complicationẽ rebelli. Nodo igitur dissoluto prosilijt protinus equus, atq; per lotiũ maxima copia concreti sanguinis reiecta, conualuit quidem, verum ita vt ad pristi*E*num illum suum vigorem numquam redierit.*] Arbitror hanc maleficam, intempestiua in comporatione interpellatoris molestia in bilem prorupisse, & obmurmurato carmine, per dæmonem curasse, equi mẽbrum sic vinciri, idq; sentientem equũ ita calcitrasse: mox obscœnã illam prodijsse in publicum, & quæ narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllum erat naturale remedium aliud, quam si nodus ille dissecaretur, sic etiam in maleficio lactis furaculo, non aliud fere præsentaneum occurrit, quam si vtres coriaceos; in prata vel stabula missos, vbi armenta vaccarum degunt; deprehendas, & remoueas, dicessesque. Monet me series epistolæ illius Ronssei, vt adijciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem vtres illos emissitios, ad anatis similitudinẽ ex corio consutos, quos vulgus,* lite latas, *vocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam quantumuis eosdem hactenus, pro anili quadam fabula, atque meris nugis æstimauerim; Neo stadij tamen ad Lenum, quod nunc Lãdstrostum appellatur, fortuitus quidam euentus docuit rem esse nimisquam veram, & in hominum perniciem excogitatã: quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probe potus ex pratis in ciuitatem per Lenpontem sese volutantèm vtrem vnum obuium habẽs, nescio quid antea stomachatus, educto gladio medium dissecans, totam plateam lacte repleuerit; adeo vt facti rumor per totã ciuitatẽ dispersus, omnes quotquot essent ciues; rei nouitate obstupescentes ad spectaculum alliceret, atq; id ita factum esse multi fide digni ciues mihi retulere, qui suis oculis ea se vidisse testati sunt. Huc accedit, quod audiuimus* Godelam, *quondã,* KuKers, *palam confitentem, vtrem hunc emissitium à se consutũ, atq; emissum fuisse, ac non raro magnam lactis copiam ad se detulisse.*] Quis asseueret nõ licere tales vtres perdere, ne fructum vaccatũ perdãt armentarij? si vtrem perdere licet cur non & nodum illum soluere? si nodum, cur non & ollam sublimarem effodere.

3. *Probatur*, conclusio valida ratione, nulla in hac amotione illicita intercedunt; licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum: qui hic reperiuntur, hi actus vel sunt interni animi, vel externi verbi, & operis. Animi interni actus sunt tres, primus desiderij, vt sanitas reddatur, & cesset nocere dæmon: & ad hunc finem: vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo, & quia hæc pactio dependet à signo, cupere proinde ipsum signum tolli, ac destrui, proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanæ, quod videlicet opinor, seu credo probabiliter,

cum

cum sublatione signi pactum cessaturum, & cum pacto noxam, & sic noxa cessante sanitatem reddendam. Tertius est, spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficum, vt signum tollat; & nocere per dęmonem desinat. Operis externus actus est, ipsa signa tollere, & destruere. Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, liciti sunt, & superstitionis expertes. licita igitur, & superstitionis expers est, tota hæc amotio cum spe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de desiderio*: quia licitum, immo & meritorium est desiderare suam, & aliorum sanitatem: quare & desiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, est maleficij cessatio, ad cessationem, medium est causa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda cessare: ad hanc causam auferendam, medium est, infringere pactum, ex quo nocet, & quod, nisi fuisset cum malefico initum, non nocuisset, pacti istius duratio, commensurata est, dæmonis voluntate ipsius signi durationi. quare mediũ destructionis pacti, est destructio seu amotio signi: atque ita à primo ad vltimum, destructio signi, est medium necessarium sanitati recuperandæ. quare sicut licitum est sanitatem desiderare: sic & licitum est signi destructionem desiderare. Probatur etiã minor, *de opinione*. quia opinari cessaturum maleficium cessante pacti signo, nõ est illicitum, nec vanum, non illicitum, quia id fidei non repugnat, nec vlla lege prohibitum est, non est vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis, valde enim verisimile est dæmonem tum cessaturum: primò, quia ad nocendum impulsus fuit pacto, quod iam cessat. secundò, quia nihil superest, cur hac in re à malefico honoretur: tertiò, quia si promissis steterit, maleficum arctius sibi deuinciet: & plures alliciet. *De spe*, quoque probatur, quia hæc nihil est aliud, quam desiderium boni cum opinione euentus, quare quod merito opinor euenturum mihi bonum, id licite spero: si bonum sit ex rerum numero, quæ licite desiderantur. Ex his patet de actibus externis: nam quod licet cogitare, licet loqui, & quod

A licet concupiscere, id licet petere. quare si possum desiderare à mago sanitatem, & opinari me ab illo consecuturum, possum etiam ab eodem illam petere: & quia desidero consequi modo licito, possum petere sub tali modo, vt manifestum est. Denique quoad actum externum, res quoque aperta est, actus iste est amotio signi: sed in hac amotione nihil illicitum est, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum: ergo nec ex parte
B executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest: de quo non est quæstio; sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *ratione operis id fieri*, quia semper fit tacita quædam honoratio, seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur. opus illud amotionis signorum nec est dęmonis inuoca-
C tio, vel honoratio ex natura rei, vt per se patet: neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dęmonem honorare, vel eum inuocare: sed intẽdit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto: nec dęmonem inducere, vt illud pactum cum mago seruet, sed solũmodo intendit pactum illud nocendi re-
D scindere, & annihilare, neq; etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius, qui petit amoueri, quia iste nihil expresse, vel tacite cum dęmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinat damnũ dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcirco quod putet illis reb. vim inesse sic nocẽdi, sed quod existimet quãdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse: & pro-
E pter pactum cum mago initum nocere velle, & eadem ex causa signo sublato à nocendo desistere velle: quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices forte, dæmon idcirco nocere desinit, quia sic existimat se honorari. *Respõdeo*, etiamsi ille putaret se honorari, quãdiu, nec res talis est, quæ natura sua honorem tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo, qui remouet, parum refert:

nec

nec propterea dici quis potest dæmonem A honorare. Deinde nec verum est ideo dę monem cessare: potius cessat, vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas, vt dixi.

Probatur conclus. 4. Maleficus malefacit ponendo, ergo benefacit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum censetur inire cũ diabolo, propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra: res ipsa sine spe non includit pactum, verbi gratia, si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis: iste nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret à nocendo. nec spes ista, (vt probatum) per se superstitiosa, vel illicita est.

Probatur 5. Licet declinare à loco, vbi positum est signum spe euitandi malum: licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cum eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequentiã: eo quod fuga à loco noxio si naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret. signi autẽ amotio ad hoc naturaliter nullo modo sit ordinata, nihilo magis quam signi positio ad malum. Non, inquã, hoc satisfacit, quia ratiocinantur à naturali causa ad moralem, argumentum verò procedit de eadem causa in vtroque. ideo sic confirmo argumentum, si sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio. progredior, igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, vt quicumque limen illud calcauerit, moriatur: licebit mihi per aliã domus portam egredi, & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino. n. similes sunt hæ consecutiones, nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutẽ ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio, & fuga, naturalem ad causam: sic etiam se habent amotio, & fuga ad causam moralem, quale est signum. ideo si recte argumentamur à fuga causæ naturalis ad eius amotionem, etiam recte argumentamur a fuga causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ & amotionis. sicut enim fuga personam remouet à loco noxio, sic & motio rem remouet, ne personæ in loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea spe, & desiderio, ne hominibus amplius B noceant per diabolum, vt eius viua instrumenta: licet ergo signa quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta, & fictitia instrumenta moralia, sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, sunt quædam moralia instrumenta militiæ, sic huiusmodi signa sunt quædam quasi nequitię, & malitiæ diabolicæ instrumenta, non operantia, sed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum responsum est C ab ijs qui cõtra sentiunt. Nam quod vim argumenti, & similitudinis positam putant, in ratione tantum signi, & maleficos dicant non occidi, vt signa diaboli: hoc est, πάρεργον.

6. Posuit maleficus signum. quid est facturus? si tollit, secundum vos peccat: si non tollit, vere & grauius peccat. quia relinquendo, manet causa damni proximorum, perplexus ergo futurus est, quẽ contra religionem, iustitiamve peccare necesse. D *Respondent*, relinquere debere, & pœnitere, nec peccaturum relinquẽdo, quia relinquendo non est causa nocumenti, sed eius causa fuit ponendo illud, & paciscendo cum dæmone. Restare ergo illi, vt pęnitens Deum oret, reprimere dignetur diaboli potestatem. *Contra*: sicut peccauit causam dando, cum inciperet alius lædi: sic adhuc causam dando, cum pergat eum diabolus lædere: sicut positio, vel ligatio fuit causa inchoati damni: sic relictio ligaminis sine non amotio, causa est E cõtinuati damni. ergo sicut tenebatur impedire, vel tollere causam, ne damnum inciperet inferri, sic etiam tenetur, ne illud interius proserpat, vel diutius duret. Quod sane clarissimum est in maleficio, quod effectum habet sæpius renascentẽ: verbi gratia, maleficium sterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis, &c. 2. anno iterum nocebit forte pluribus. ergo si te-

ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiu illa inferentur, & tam de damnis annorū ſequentium, quam primi: ſi diuerſis actionibus ageretur de ſingulorum annorum damnis, ſed hoc, quia peccat contra iuſtitiam, & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat: quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere: probabile autem eſt illum tū tollere debere, vt proximi damnum impediat, quia communis hæc eſt ſententia, optimis fulta rationibus, vt oſtendimus.

7. Si duo Reges ſic inter ſe paciſcatur, vt columna, ſeu turricula quapiam ſtante erecta, ipſi ſibi mutuo auxilium ferant cōtra tertium Regem aliquem: ſi tertius iſte pacti gnarus, vt illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illam vel columnam deijciat, & demoliatur: non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fœdus; neque cum ipſis, vel eorum altero, qui fortaſſis illum ad nonuiſſet, pactum, vel ſocietatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt, cum malefico, vel dæmone propterea ſocietatem inire quia deſtruit ſignum, quod illi depacti, vt a nocēdo ceſſet dæmon. Nec quicquam habet veriſimilitudinis quod reſpondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis expectat. Nec enim vſquam vel apud Iuriſcōſ. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel ſocietatis ineūdæ formulam aut genus, deinde deſtruendo turriculam illam potius pactum prius inter duos initum ſoluitur, adimpleto termino: ſic etiam remoto ſigno pactum dęmonis & magi conditione ſublata expirat. ſoluit ergo iſte remouens pactum alienum, nec ipſe nouū init.

8. Si quis cum hoſte foret pactus, vt ſuſpenſa de muro flammula candida accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quiſpiam ciuium hoc reſciſcat: nonne tollere licebit, immo merebitur, ſi fecerit? quis, quæſo, illum proditoribus conſentire dicat? recte æſtimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non ſtabiliuiſſe neque approbaſſe, ſed abominatum ea reſcidiſſe. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui reſcindit pactum dæmonis, & malefici de olla in familiæ perniciem defoſſa: poterit illam tollere & tollendo cenſendus erit ab eorū pacto alienus: an cum ille non conſentiat proditioni, qui illam deſtruit: huic cenſendus conſentire maleficio, qui illud deſtruit?

Denique vt ſemel finiam (tædet enim tam multas ſoli faces admouere) licet omnes conatus ſimiles dæmonis impedire, ſi incantamentis aliquis dæmonem ad nocendū inuitaret, recte faceret, qui murmuranti os pugno obturaret. ſi per ſcripturam, & characteres id conaretur, laude dignus eſſet, qui diſſiparet, & conſcinderet membranulas, cur non idē iuris conceditur in ſignis poſitis, quæ ſimiliter dæmonem ad nocendum pelliciunt. ſicut ergo poſſum impedire, ne verbis, vel characteribus magus conſequatur effectum à dæmone, potero etiam ſigni alterius deſtructione id ipſum perficere.

§ III. Reſtat reſpondeamus obiectionibus, quæ quod multæ ſunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, eſſe prolixiores.

Ad 1. Reſpond. non fieri ſufficientem enumerationem partium, ſanitas enim expectatur a morali cauſa, nempe amotione ſigni, ſicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non expectatur a Deo, vel Sanctis, vel natura, vel proditoribus immediate, ſed à ſigni amotione. Sed vrgent, ſaltem mediate expectatur à proditoribus. ergo & ſanitas hic mediate expectatur à dæmone. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum, quia eſt perinde facere, ac ſi dicas: præſta quod promiſiſti, pactus es amoto ſigno te ceſſaturum eſſe: amoueo: teneris ceſſare. *Reſpond.* negando minorem, & eius probationem, immo perinde eſt facere, ac ſi diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum extinguo: ſignum, quod nocumento inferendo præſtituiſti comminuo, & perdo: non eſt, quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergant inſtare, ſaltem expectat mediate ſanitatem à dæmone. *Reſpond.* expectat, non à poſitiua aliqua dæmonis actione, ſed à priuatione actionis eius, ſiue a ceſſatione. non enim expectat, & vt dæmon aliquid faciat, ſed vt deſinat facere, ad faciendum allectabatur ſigno: ſperat illo ſublato, nō allectum amplius deſiturū nocere: vt amoto obiecto concupiſcibili, quis vt plurimum deſinit

finit concupiscere. Effectum ergo expectat priuatiuum; quem à dæmone nō est illicitum expectare, alioqui non liceret expectare dæmonis fugam ex obsesso, cessationem à tentatione, & similia, ad quæ pie vtimur aquę lustralis aspersione, reliquiarumque, & agni Dei gestatione. Duntaxat ergo illicitum est, expectare effectum priuatiuum à dæmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone, quod hic nullum est.

Ad 2. Negatur antecedens ad probationem eius dico; si maleficus vnicum fecerat pactū; tollens, miscet se destructioni illius pacti, non conseruationi, quia destruendo signum, facit, vt pactum cesset. si duo fecerat pacta, non immiscet se secundo, quia non petit, vt diabolus vi secūdi pacti desinat; sed destruendo primum pactum, virtualiter (vt dici solet) etiam destruit secundum, de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. Dico & antecedens, & probationem eius dissentire à vero, nam tollere signum, tantum est protestari, quod diabolus, qui Dei permissione, & non aliter, potest nocere, speretur non nociturus amplius, postquam causa ad nocendum alliciens (nempe signi positio) cessauerit: item quod aliquando stet pactis conuentis, non quia sit verax, aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad homines decipiendos, sicut solent decoctores minus debitum exsoluere, vt in grandiori summa creditori simplicitas abutantur.

Ad 4. Respond. Minorem falsam esse, non enim declinat ad Magos, vt Magi sunt; sed vt sunt homines gnari eius rei, quæ, vel adspectu vel auditu potuit resciri, & petitur ab ijs, non vt ex magica operentur arte: sed vt id faciant, quod quiuis rusticus, & idiota posset facere; saltem quod ipsi, sine vllo nouo cum dæmone pacto, possunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Potest ergo distingui maior, scriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos: non verò tanquam ad alios homines à quibus licitum auxilium quis expectat.

Ad 5. Respond. Aliter timeri Deum solum, aliter timeri creaturas. Deus solus timeri debet: vt omnipotēs & auctor omnium, & quem nemo potest impedire, A nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permissione nocere valēt, & quia malignę sunt, etiam interdum volunt: & sic Scriptura sacra non prohibet eas timeri, dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus, animantibusque potentior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sæpissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, B maritis Saræ, Achab Rege, & alijs. Nonne licet timere sicarios, latrones, calumniatores: nonne licet fugere à domo dæmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam sistet.

Ad 6. Negatur antecedens, impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum, non magis certè, quàm homicidij actio est homo, sicut enim homo erat ante occisionem; sic signum erat C ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi, nam nec ipsa acqua est Sacramentum; nec ipsa ablutio: sed Sacramentum fit, quando ad elementum, verbum cum actione accedit, ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramētum. *Dicas:* saltem est aliquid pacti. *Respond.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare: sic, nisi ponens vel tollens signum, intendat ex condicto ponere, vel tollere, nun- D quam positio, vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: sed quia sperat vel maleficum in alium sortem (vt vocant) translaturum, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc diabolus speraret; sæpè spes illum fal- E lit, & vnde compendium expectabat, dispendium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur, cessatio enim à nocendo beneficium non est diaboli, sed Dei, & hominis tollētis signum: sicut non est beneficium proditoris, quando ablato signo desistit à proditione peragenda: neque qui tollit vllo modo dici potest hoc beneficium à proditore expectare.

Ad 8. Concessa maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiũt; & quia hoc ex eorum doctrina sequebatur, ideo non dixerunt expresse. Neque enim putabant quemquam adeo moralium rerum fore rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum, qui posuit teneri signum, quod nouit, tollere; si nequit aliter damnum impedire: sicut, qui diabolo inuocato verbis, vel scriptis nocet, tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo perniciosa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere, sicut nõ est absoluendus, qui alicubi malleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est, sicut malleoli efficaciter sunt nocituri vi naturali; sic etiam signa hæc æquè efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum, qua vi damnum inferendum, sed an inferendũ? & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alterã, sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata vis, siue actiuitas diaboli, multo promptior, & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ; tenebitur secundò alius, qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

B

Ad 9. Respond. id, si fiat seruatis circumstantijs, quas requisiui, *sup. lib. 5.* nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter, & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dęmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cum pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10. *Argum.* Multis peccat. primò quod contradicit sententiæ, quam eo nituntur probare. Nã si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam amotionem vllam, vt eos sentire patet; ex argumento sequitur, duntaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dęmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci possent per amotionem, licita foret amotio, iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin

A verò dicam, se non contendere vniuersalem negationem; (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur nõ omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam, quod cæteris omnibus argumentis suis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentũ alijs omnibus, quia subuertit commune cæterorum fundamentum. Secundò sensus verborũ Christi non est, non aliter eijci, sed non aliter rectè reijci efficaciter. Nam Apostoli non quærebantur se vsos malis medijs, quod non est credendum; sed se eijcere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus, & hoc scire volebant; cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in ceteris. responsum illis, id accidisse, quod orationem, & ieiunium nõ adhibuissent, quæ talium dæmoniorum pessimorum, quorum inueterata possessio generi expellẽdo necessaria ipsis erãt.

C Tertiò dæmon non exit ad signi amotionem, nisi quando erant ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquã permittit; Quando autem propter hominis peccata Deus permisit opera malefici dęmonem ingredi; tunc licebit signum tollere, non secus, ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum, quam opus sit: imò & illud: (si valeret) nec exorcismis eijci licitè posse: si tantum ieiunio & oratione tales licet eijcere. Denique

D non potest nobis constare, an ex hoc genere si dæmon, an ex alio: ideo, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. Dico exemplum illud S. Hilarionis duntaxat probare, quod, qui Hilarioni sanctitate, & dolo miraculorum sũt similes: aut quando aliquod scandali, vel superstitionis arguendæ subest periculũ; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt est dæmonem oratione eijcere: non verò probat, quod eo pe-

E riculo cessante, aut quando quis non est certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) nõ liceat illi vti remedio, quod ad manum est, & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilario, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet, sed ne populo videretur ijs recessisse: imò neq; hoc simpliciter verebatur, sed alternatiuè; vel

hoc,

hoc, vel ne videretur ipse dictis diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo prius ablato: Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa signa obtinebant.

Ad 12. Respondeo verè hoc argumētum esse nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam si vel Hincmarus (cuius ille est Canon) vel alij Patres censuissent, hoc remedium esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsu sciebant frequentissimum: sed disertè prohibuissent, vt solēt similia. sic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens, & similes, erant in frequenti vsu: ideo expresse illas prohibuerunt, summaque se[mper] Ecclesiæ cura fuit, vsitatas superst[itio]nes nominatim damnare. Inter licita verè remedia nō meminerunt amonitio[nes q]uiā de remedijs Ecclesiasticis, & diuinis [a]gebant: istud autem est merè humanum remedium, & quod ipsa ratio, ac natura vnumquemque docet, nam & bruta norunt abijcere, & repellere, quæ noxia sibi nouere.

Ad 13. Respondeo diabolum signis non esse alligatum naturaliter, sed moraliter ex hypothesi, quod vult stare pactis conuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis, sæpe. n. immò ordinariè Deus permittit illū multa facere per maleficos, & signa malefica: quæ non permittit illum immediatè facere. Vnde non est absurdum existimare, quod quando Deus illum permisit, mediante signo nocere: non possit dæmon nocere signo destructo, quia Deus tum videtur permissionem suam sic limitasse. Non tamen hinc sequitur Deum habere pactum cum dæmone, sicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si ijs non resisteret cum filio suo rebellionem mouētibus, præsumptio, quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori nasceretur; reuera tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio duntaxat, & conniuentia probaretur.

Vict. relect. de Magia circa fin.

Ad vlt. Respond. Negatur consequentia, quia nemo scit, an Deus diabolo permiserit nocere post signum destructum: & quia possumus ex frequenti experientia colligere, vel Deum id ei non permisisse, vel saltem reliquisse eius arbitrio, vt adhuc noceat, vel cesset nocere, si velit: ideo possumus hoc experiri, & signum amouere. Recurrendum quidem ad Deum, sed non propterea prohibita sunt remedia humana. Porrò ex his patet, quod cum signum amotum est, vtile etiam, & licitum esse, illud comburere maximè igne benedicto, & in loco sacro: nam hæc loci & ignis circumstantia etiam dæmoni est odiosa, & metuenda. Addit Zachar. Vicecomes in actis exorcistæ complemento pag. 76. simul cum signo comburenda aliqua benedicta, vt ramos oliuarum, thus, hypericon, &c. quod mihi non probatur, vt superfluum, & de superstitione suspectum, cum sufficiat signi amolitio & destructio.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia, §. 1.

MVlta de his more suo Grillandus q. 2. *à num. 3.* in cuius sententia quid vitandum docebunt sequentia. Theologi quidam vim omnem adimunt naturalibus medicamentis: Medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædam memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Nō assentior ijs, qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones concedunt, vt videntur concedere Faius, Petr. Gregorius, & alij; sed ijs assentior, qui secundariam, & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum Medicorum, & Theologorum fuit: *vt Paris. libr. de vniuers. Dionys. Carthusiani in Tob. c. 8 Francisc. Victor. relict. de Magia qu. [?] 6. Zachariæ Vicecomitis d. operis part. 1. tract. de remedijs corporalibus. Lulli lib. 2. de quinta essent. Leuini Lemnij lib. 2 de occult. natur. mir. Francisc. Vales. c. 28. sacr. Philos. Bapt. Codroncki. Cæsalpini & aliorum mox citandorum*: nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni possit præualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla super terram potestas est, quæ cōparetur: qui fa-*

Faius in Energu. Pet. Gregor. i Synt. Frāc. Georg. in Problem.

ctus

ctus est, vt nullum timeat. teste sacra Scriptura. Sed concurrente naturali, agente causa supernaturali, Deo vel Angelo, agere res corporea potest in dæmonem, eumque pellere, & etiam cruciare: verum tũ agens primarium, & directum, est supernaturalis illa causa: secundarium verò, & indirectũ est, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis insita. Hoc ergo in sequentibus remedijs semper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adscribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. *Lapidibus, & herbis*, vim aliquam tribuit canon. *dæmonium*, 26. q. 7. Et sane de multis mox subiungam. radices varias commendat Ioseph. & in his *baaras*, sed modus euellendi, & alia quædam quæ addit suspectam rem reddunt, *lege lib. 8. Antiq. cap. 2. & lib. 7. belli Iudai. cap. 23. a Thapsia*, dæmones fugari scribit apostata fidei Amatus Lusitanus *in Dioscor. lib. 4.* Plinius dæmonum ludibrijs in quiete, *pæoniam*, commendat, sed *nigram lib. 25. cap. 4.* Veneficia depelli, *rhamni*, ramo ad valuas, & fenestras posito, vt fama celebre scribit Dioscorides, *lib. 1. cap. 110.* confirmat Bionis exemplum, *sed lauri additis folijs*, apud Illustrium, *in eius vita. Verbascum*, valde commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutibus herbar. capit. 71.* Ouidius lib. 6. Fastor.

Jobi 14. v. 24.

Spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Molyseu rutam agrestem, multi ad hoc commendant, *Homerus in Odyss. x. & ibi Didymus. Scholiast in Plutum Aristophanis, Plinius lib. 25. cap. 4.* Scyllam in limine ianuæ suspensam Dioscor. laudat. *lib. 2. cap. 168.* pellem capitis lupini affixam villę valuis, vel lupi rostrum Plinius, *lib. 20. cap. 9.* Alyssum in domo appensum idem, *lib. 13. cap. 4.* Alij (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Aristot. Problem. 34. Dioscor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbenam*, quam ideo herbam sanctam veteres dixere, *Dioscor. lib. 4. c. 56.* Herbæ Paridis semẽ non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius.* Antirhini seu Lychnis agriæ ad collum appensio, *Matthiolus lib. 4. cap. 129.* Artemisia, *auctor lib. simplicium 25. cap. 10.* Abrotanum, *Plinius lib. 21. cap. 2.* Mythridatium, Scordites, Centaurium, Sabina, palma Christi, Asteratticum, quæ & Bubonion, Aristolochia, tussilago, *Dioscoridi, & recentioribus*, & ijsdem saluia, anethum, marrubium, fęniculũ, chamæpytis, quæ & Iua, cyclaminum, allium, ruta capraria, & cupressus. Quinetiam in *humano sanguine*, vis aliqua naturalis indirectà inesse potest, vt menstruata muliere agros circumeunte noxia vermina necari censuere Dardani sectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus scribit, *Enead. muliebri, cap. 2.* si menstruo cruore domus alicuius postes inunguntur dæmoniacis Magorum artibus & insidijs aditum omnem præcludi: & apud Mich. Isselt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuisse locum, vbi nimbis, tonitruis, & tempestatibus dæmonia truculẽter grassabantur, nisi in lacum quendam innocentius infantulorum cruor à rusticis infunderetur. Posterius hoc aperte Satanicum: priori, aliquid physicum inesse potest, sed indirecte agens. Sed non iniucundum erit si adscribam, ex Balduini Ronsæi venatione nonnullasque vel carminis elegantia, vel raritate materiæ, quæ ant curiosum lectorem delectare, &, si naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo cecinit.*

Hist. continuatio nis Surij.

Plin. l. 20. cap. 9.

Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano depellit fascina dira.
Si prius exuccum fuerit: mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulsa
Tristia dicatur depellere fascina posse?
Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincula iugalia curat.
Et linit obductos vittis hoc unguine postes,
Ante venit sponsus quam optatæ ad limina sponsæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ
Instituere lusus festos, atque annua festa:
Quod lamijs, strigibusque feris quoque sustulit ansam
Turbandi nouiter nuptos noxamque fe-

ferendi,
Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidve cibis aliis dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo est homini, sic nos vesana libido
Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:
Sic Strix dira oculos, & totos fascinat umens
Artus, ac lento consumit corpora tabo.
Horrendum fascinus nimium, nil tale verentes,
Promeritosve homines violenta obtrudere morti,
Et spoliare bonis, sed magni rector olympi.
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere verenda
Fascina si gestet quisquam, tacitusue reseruet:
Stercora quæ reiicit violenta & morte perempta,
Ossaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxisse cruore
Interiora domus, murosque obducere rubro
Incrustamento, vel fel suspēdere tignis.
Luchenes timidos celeris dromadæ, & resecare
Conuenit, & siccos seruare cubilibus amplis,
Quod Stringibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustellæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamiis, Strigibusque ligatos.
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat vngula pardi.

Hæc de hyenasũt superstitiosa propter conditiones requisitas licet præscribat Plinius 28. cap. 8.

Idem Ronsseus, *epist.* 22. conatur ostēdere, cur asini siluestris, seu onagri, nec nō domesti, nulla nigredine aspersi, vngula

A ad effascinationem faciat: idque tribuit falaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur, contra hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præscribit Plinius, *d. c.* 8. item rubetæ officulum in potu additum, *lib.* 32. *cap.* 5. & Lentopodij radicem appensam Dioscorid. *lib.* 4. *c.* 126. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ cap. 58.

B *Præterea si forte premit strix atra puellos*
Virosa immulgēs exsertis vbera labris,
Allia præcepit tundi sententia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas.

Euonymus, *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam, &c.* docet confectionem electuarij ex argenti vim pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus multa de lapidibus differens, inter cætera, de Adamante.

In Dact lothica.

C *Et noctis lemures, & somnia vana repellit.*

Thetel. Iudæus, *lib. de sculptaris*, eandem vim tribuit, *Chrisolitho*, mulieris figura naturaliter formato: sed & Marbodeus, de eodem:

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertusus setis si traiiciatur aselli,
D *Dæmonas exterret, & eos agitare putatur.*
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid coralium?

Vmbras dæmoniacas, & Thessala monstra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
E *Vincit præstigias, & carmina dira resoluit.*

Cōtra maleficos omnes morbos, prodesse tradunt Dioscor. *lib.* 5. *cap.* 103. Plinius, *lib.* 25. *cap.* 10. & Mesue ad hoc laudat oleum quodam ex Gagāte, quod *sacrum*, vocant.

Quid iaspis?

Et, sicut perhibent, phantasmata noxia pellit,

Quid onyx.

Insom-

Insomnes lemures, & tristia cuncta repellit:

Sic vulgo legitur, sed sensum membranæ contrarium exhibent:

Insomno lemures, & tristia cuncta figurat.

Sane maleficam eius vim ipsemet indicat Marbodeus, *c. de* Sardio, cum scribit præsente Sardio Onycem nocere non posse, de Aetite, & smaragdo Codronchus idem probat. Georg. Villichius, de Cameleonte:

In παντόπλια

Cammeleontis hepar tostum nicromantica pellit

Appensum collo. De asino.

Infantum cunas pellis villosa defendit,

Horrificosque metus pellit, & ista simul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam pri num energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahat, ex Thrasyllo scribit Stobæus.

Marcellus Empir. *lib. de medicina c.* 20. potionem præscribit contra cuncta in cibo & potu sumpta maleficia: quæ ab illo peti potest: contra equorum fascinationes quasdam suffumigationes præscribit Renat. Vegetius, *lib. 3. Veterinariæ, c.* 74. Sane suffitibus dæmones expelli de corporibus, censuere Iudæi & Gentiles: *teste Iustino Mart. cont. Tryph. & Thargum Chal. Cantic. 4. versic. 6.* De hyperici suffitu id testantur Lullus, *lib. 1. de quinta essent.* & Mathiolus, *in Dioscor.* & factitant nostri exorcistæ teste Mengo *Flagel. dæmon. ex 3. 4. & 6.* & qui modos compositionesque describit Zacharias Vicecomes complementi artis exorcisticæ p. 1. cætera à reliquis, qui Aesculapidarum de gente, nos medicinam corporum non profitemur. Animarum medici vtinam simus, summi illius archiatri, qui viuificat mortuos idonea instrumenta. Theologis placuit, estque verissimum, corporeas res in naturam intellectualem, & immortalem, qualis est dæmonum, nihil posse, quare censent cum Angelo, lapides, herbas, particulas animantium, & alias medicinas directe, & proxime nihil in dæmones operari: indirecte tamen, & mediate iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt, vel auferunt dispositiones illas, quibus dæmon vsus fuit, ob naturalem habitum corporis

In verb. superstitio. q. 6.

A illius, quem vexat, vel saltém inuitatus, aut aditus ratione influxus astrorum, vt de Lunatico Euangelico Origenes, & Hieronymus censuere, vel ratione complexionis atrabilitariæ, & similium causarum. consideratio ista, dispositionum, vel amicarum, vel odiosarum dæmoni (odiosæ fuere in his duabus Iosephi, & Tobiæ narrationibus) magis consentanea est philosophiæ, quam quod Drusus opinatur dæmonem fugatum duntaxat ratione B symboli & significationis per hepar, & cor illud repræsentari, si dæmon duntaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addit malitiæ aliquid artificiosa commixtione, vel industria sibi nota & hominibus incognita, vel fractura & continui solutione, vel detorsione occulta: tunc posset fieri, vt totum maleficium naturalibus, quæ Medicorum ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor sententiam Richardi Mediauillani, qui censet C maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum superari posse. Si vero quid huiusmodi immiscuit (vt solet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuersitatis est, quia priore casu poterunt illæ dispositiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: posteriore possunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & sic etiam actio dæmonis priore casu in totũ tollitur, posteriore remittitur duntaxat, D & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiamsi vsus sit solis venenis naturalibus, solet nonnumquam, vt potest, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire quando Deus permittit: raro etiam Medici possunt coniicere, quibus medijs naturalibus ille ad nocendum sit vsus: ita fit, vt raro, immo vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitus tollantur. Hæc causa est, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio natu E ralibus remedijs tolli: sed communiter affirment à magis alio maleficio sanari. Et propter hanc disquisitionum alterationẽ canones permittunt energumenis lapides, vel herbas portare, absque incantatione, *c. vlt. 26. quæst. 27.* Propterea etiam in adhibendis naturalibus remedijs hoc obseruandum, vt consideretur, an contra dispositiones, quibus dæmon gaudet, & vti consueuit, in hominibus lædendis, vexandisque

Orig. in Matt. 17 tract. 3. Hier. c. 4.

In 2. d. 34 q. 8.

Sic Albertus Magn. in Luc. c. 9. Pan. Burgens. in Reg. 16 Peiberius. Guil. Paris. Aug. quos citans sequitur. Binsf. p. 1. Dub 3 Gre. q. 2 n. 4. & 5.

disque

disque, virium aliquid obtineant: quod si deprehendatur, (vt constat de peoniæ radice, ruta, & musica, & callyonimi piscis iecinore) tum iudicandum, ijs citra superstitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino in diligenter dicta *l. 2. q. 30. Sect. 3. §. 2.* Sed quia post priorem editionem quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibeo publicæ omnium vtilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinent ad morbi indagationem, vtrum sit maleficus necne? & vocatur hęc pars, *de signis, seu indicijs*: vel pertinet ad morbi sanationem, & nuncupatur propriè, *de remedijs*. ideo nobis de vtraque agendum.

§. 2. *De signis & indicijs malefici morbi.*

Priorem quæ ad indicia spectat, ex parte discutiunt exorcistæ quidam, sed plenius Medici. Exorcistarum indicia proponit liber sacerdotalis Sammarini. Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammarinus, *1. p. Sacerdotalis tract. de exorcismo*, sic scribit *c. 3. De signis quibus aliquis cognoscitur esse dæmoniacus, Legitur, quod si quis non potest continuare esum carnis hædinę per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus.*] Hæreo. nam hoc indicium probum ad epilepticorũ affectionem detegendam, nō verò energumenorũ; qui plerique epileptici non sunt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles, & dęmones membra eorum & corpus destruunt miserabiliter, & interficiũt, nisi cito eis subueniatur. Aliqui fingũt se esse fatuos & semper augentur. Sed discooperiuntur, & cognoscuntur. si nolunt dicere Psalmum*, Miserere mei Deus, & Qui habitat, *aut Euang. S. Ioan.* In principio erat verbum, *& similia sancta. Est etiam magnum signum, quando loquuntur sermonẽ alienum à patria sua, si non fuerunt extra patriam* (clarius diceret, quę ante morbũ non didicerant) *et quando personæ illiteratæ idiotæ loquuntur liberaliter, & congruẽter, aut etiam cantant musicaliter, aut quãdo dicunt aliquid, quod ipsæ nunquam discere sciuissent. Aliqui etiam dæmoniaci sunt muti, & stupidi. Aliud quoque signũ est, quod eis superueniant terrores: & cito recedunt. Potissimum autem, cognoscitur, quis esset dæmoniacus, si quando leguntur exorcismi, conturbatur: & hoc signum est præsentis Diaboli.*

Cætera signa etiam ante coniurationem seruiunt; hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem scribit, cap. 6. Quãdo sacerdos ponit manum super caput energumeni, tunc aliqui, *sentiunt sub manu rem frigidissimam tanquam glaciem. aliquibus descendit ventus per humeros, & renes, qui est frigidissimus. Aliquibus caput in immensum aggrauatur. Aliquibus cerebrum constringitur, e perforatur: sicut si gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput, & facies & aliquando tota persona, ac si esset vapor ignis. Aliquibus febris immensa cum dolore capitis euenit, & totum corpus extenuatur, & tangitur. Sed omnia ista accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus constringitur guttur, adeo, quod videntur strangulari, aliquibus ad orificium stomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac si essent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibusdam accidit vomitus magnus stomachi. Aliquibus maxima tortura in visceribus. Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibusdam constringitur cor, ac si intolerabiliter feriretur. Ostenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando, sicut piscis, aut in modum formicarum. Aliquando pertransit à capite vsque ad digitos pedum, sicut ventus, & è contra. Vltra ista signa, complura alia practicando videbis, quia diuersi dæmones faciunt.*

Quoad signa quo quis aliter dignoscitur esse maleficio læsus, hæc scribit *carit. 4. Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos constrictos & omnia eorum membra videntur ligata: & habent humeros desiccos. Duo autem potissima signa sunt, constrictio cordis, & oris stomachalis, & quando videtur eis, quod habent vnum bonum super stomachum. Aliqui habent puncturam in corde, tanquam si acubus esset punctum. Aliqui videntur sibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde, aut renibus: & videtur eis, quod talia membra à canibus lacerentur. Aliquibus videtur bolus in gutture ascendens, & descendens. Quibusdam ligata est vena generationis. Aliqui habent stomachum ita dispositum, quod emittunt per vomitum, quicquid comedunt*

dunt & bibunt (hoc signum leuissimum est, & nullum nisi alia accedant) Aliquibus per ventrem discurrit ventus frigidissimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus signum est ex indigestione cibi, & potissimum quando medicinæ applicatæ nihil prosunt infirmo. Aliquibus est circa collum continua pulsatio, quæ videtur tremorem inferre.

His plura ponit Zacharias Vicecomes in complemento exorcistæ parte prima, doctrina. scribam verba, in vsum pauperiorum libris carentium. Dæmoniaci simpliciter signa sunt. 1. linguam nigram, & tumidam multoties Dæmoniacus de ore multoties contra naturam profert: inflatur guttur, vel distringuitur angustè, ita vt videatur velle strangulari; sed tamen in suum pristinum statum redit. 2. plorant dæmoniaci, nescientes quid plorent. 3. cum ira, & contentione respondent interrogantibus. 4. quandoque etiam coacti, vt loquantur, nolunt loqui 5. claudunt dentes, & nolunt comedere. 6. homines odio prosequuntur. 7. Multa dicunt, ex quibus minimè dignoscitur, quid velint innuere. 8. opprimuntur sopore graui. 9. remanent tanquam sensibus destituti. 10. Seipsos pugnis percutiunt, & vestes lacerant, & capillos. 11. Terribiles habent oculos, & horribiles. 12. Terrore repentino afficiuntur, & confestim terror ille recedit. 13. Diuersorum animalium voces imitantur, & sic audiuntur rugitus leonum, balatus ouium, boum mugitus, latratus canum, porcorum grunitus, & similium. 14. Strident dentibus, & spumant, & signa alia ostendunt tanquam canes rabidi. 15. multoties exponunt se præcipitijs, 16. discurrit aliquando per eorum corpora igneus, vel glacialis vapor. 17. Sẽtiunt per corpus signa, tanquam formicas discurrentes, ranas saltantes, viperas serpentes, pisces natantes, muscas volantes, & similia. 18. varia præter naturam vident, & audiunt. 19. Sentiunt sub manu sacra capiti superposita; vel ex sacra lectione quid frigidissimum, vel calidissimum, vel graue. 20. Clamant cum aliquas Sanctorum reliquias capiti superponis, etiam occultè, & dicunt, auferte istas à me, quoniam malè olent, vel sunt nimis graues, aut efflant, aut circumuoluunt caput, aut ipsas reliquias proijcere student, aut contra ministrum, & astantes se

A iratos ostendunt, & similia. 21. Omnia spiritualia odio habent, à facie Sacerdotum, et præcipuè Exorcistarum fugiunt, in Ecclesiam ingredi nolunt: & si ingrediantur, ab ea statim fugere procurant: vel coronæ, vel spiritualium librorum tædet: cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maximè Crucifixi nolunt inspicere, nec deosculari: imò proijciunt, & in hæc omnia cõspuũt. 22. Sacra verba proferre negligunt, qualia sunt, Miserere mei Deus: B Qui habitat in adiutorio altissimi. Magnificat anima mea Dominũ. In principio erat Verbum, & similia. Et si ea pronunciauerint balbutire student, vel verba corrumpunt, tædium graue demõstrant, tandem ea perficere non possunt, ita vt palam se dæmoniacos ostendant. 23. Sentiunt in aliqua corporis sui parte dolorem, & si super eum signum sanctæ Crucis feceris, statim per corporis membra fugiet: sed si eidem dolori locum precisum assignaueris, C in ea corporis parte, in qua volueris, signo sanctæ Crucis, Crucis patientia, & perseuerantia annotabis. 24. Cum super dæmoniacos Euangelia, Passionem Iesu Christi, coniurationes, & similia legeris conturbabuntur, sensus occupabunt, intolerabiles etiam in illis anxietates, ac inflationes, vel guttas sudoris defluentes conspicies. Insuper stridores ad cœlum vsque mittent, prosternent se, ac similia facient. 25. Cum audieris idio- D tas, & ignaros litterarum, interpretari difficilia, aliorum manifestare secreta, pulsare, vel musicaliter canere, aliqua prædicere, loqui varijs linguis, & (vt verbo concludam) supernaturalia facere, absque dubio signum erit diabolicæ præsentiæ.] Animaduertendum tamen quod supradicta signa omnia possunt etiam concurrere in dæmoniaco maleficiato, & quædam, maximè priora in simpliciter maleficiato; de quo E mox quindecim signa idem Zacharias ponit.

Verum ista, & alia longe exactiùs collecta, & experientia comperta fuerunt à Codroncho, *lib. 3. de morborum venefic. capit. 13.* docet signa hæc, vel communia esse cunctis maleficijs, vel peculiaria quibusdam. Communia ducit à causa morbi, & à comitantibus morbus. Signa à causa tradit, vt si mor-

morbus cœperit, ex intensissimo alicuius amore, vel irrationali, seu iniquo in aliquem odio, si ex maledictis, vel minis alicuius malefici, si instrumenta maleficij sunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andræ. Cæsalpin. *de inuestigat. dæmon, cap.* 22. A concomitantibus morbum sunt paroxismi, & remedia iuuantia vel lędentia. & communia signa sunt; primò quod morbi maleficio illati ægerrimè cognoscuntur, ita vt Medici in ijs hæsitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remedijs ex arte adhibitis, morbus se non remittat, sed potius exasperetur, & augeatur. 3. quod more naturalium morborum, non crescat paulatim; sed frequenter statim ab initio, nullis peccantibus humoribus in causa existẽtibus cum grauissimis symptomatibus, & doloribus se morbus prodat. 4. quod valde inconstans sit morbus, & licet periodicorum naturam referat, ra ro tamen periodos seruet: & licet similis videatur naturalibus morbis, in multis tamẽ discrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauissimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdum ægri suspiria (quæ luctuosa vocant) absque manifesta causa emittunt. 7. aliquibus appetitus reijcitur, aliqui cibos reuomunt, & ventriculum ita male affectum habent, vt & sæpius astrictione laborent, vel etiam pondus in ipso quoddam, quin & rem aliquam per oesophagum modò ascendere, modò descendere percipiant, & si in superiorem partem delatum deglutire conentur, omnem operam ludãt, re ipsa mox sponte desiliente. 8. in regione cordis punctorium dolorem percipiunt. adeò vt ipsum aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa colum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli, seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & cito redeuntem; vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore, & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexibus deligatas. 14. morbi, quibus laborant veneficio læsi, sunt vt plurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam varia melancholica delria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur; membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiũt, aut talem circa totum corpus lassitudinẽ percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumque tota cutis, sed vt plurimum faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi, & transparentes, sicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam spectra; vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. Cognoscuntur experimentis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Aegrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione lenioris, vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores, & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore, seu tremore corripitur; si sit puer statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam linimenta sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, non esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quando dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nam quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Plerisque tamen horum prauæ sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpè melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locum mutante, quem prius infedit, res paulò clarius deprehendetur. primò, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundò, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertiò, si pũcturis quibusdam molestiam grauem infert. quartò, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quintò, si versicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sextò, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimò, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum nõ obsessi, sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauò, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi confertim per dorsum defusæ, & sursum, ac deorsum percurrentis. nonò certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquũtur, vel alios talia loquẽtes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quæstionibus disserunt: vel renũciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata, imaginationesve assistentium, vel eos conuicijs sine causa proscindunt: aut ita furijs agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari, vel coerceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis conquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere non posse, vtpote quibus mentis functio sit quasi ligata. Alij si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censentur signum esse indubitatum, & inseparabile, cum ægri arcentur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant si verò vi adigantur cæremonias Ecclesię peragere, vel diuinis officijs, ac potissimũ sanctissimo altaris Sacrificio, interesse, tunc vehemẽtius longe vexantur, & ijdẽ cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerum auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis, quod magnopere impediat. Sunt denique, qui propter incõtinentiam dęmoni omnino patẽt, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiũt, & patratores multorum facinorũ. Quinetiam sunt, qui sic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquã sibi ipsis manum inferant. 10. Prętermitto effectus, qui pro signis esse possunt: qui in S. S. habentur, vt cunctis notos, nempe quod aliquando ægri fiant lunatici, muti, surdi cæci, strideant dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se, & alios lacerent, habitent in sepulchris, projciantur in aquam, vel ignem, & alias grauissimas, & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum, vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias Sanctorum, vel Agnũ cereum benedictum, vel quid aliud sacratum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni magnum, & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere, & horrere incipit, & præ dolore multos motus inconditos edere, multaque inusitata, & dicere, & facere. Si dæmon caput petierit, grauabitur, & pungun tur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore, & calore quodam igneo perfunditur si oculos petijt, eos distorquet, si dorsum, conuulsiones membrorum, antrorsum, & retrorsum adducit, aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeo reddit, vt nulla vi allata flecti possint, aliquando velut mortui corruunt, ac si laborarent tertia epilepsiæ specie, aura quadã

in caput irruente, & ad imperium sacerdotis eleuantur, aura remeante, vnde discessit. Si fauces petat, adeo constringuntur, vt strangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, vt prope cor, aut pulmonem, anhelationes, palpitationes, ac syncopas excitat. Ad ventriculum si tendat, mouet singultus, ac vomitus, vt aliquando cibum assumere nequeant, vel assumptum continere: motum eiusdem rei ad instar paruæ pilæ circa os ventriculi, necnon rugitus, & alias voces absonas excitat, & circa præcordia tonsiones, vel flatus. Cognoscuntur etiam aliquando quibusdam suffitibus ex sulphure, aut alijs rebus fortis odoris (de quibus postea.) Sũt qui scribant eos odore rosarum adeo offendi, vt ne cogi quidem possint, iuxta rosarium transire. Interrogandi quoque sunt ægri, num illis dæmon ante obsessionem in aliqua forma se conspiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quasi semper primo apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte est defunctus, aut repræsentat aliquem suum consanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis. & si videtur quod subito disspareat, ingreditur tamen subito in eum, & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis, & obscuris. Aliqui etiam intrant per os, & nares in modum venti, aut per modũ vnius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale somnium immiserunt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon post eos currebat, qui euigilantes sunt inuenti cum talibus signis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.*] d. par. 2. de exorcism. in princip. & hæc eadem alijs verbis tradit Codronchus *d. loco*.

§. 3. Posteriorem partem, quæ *de remedijs est naturalibus* ab ijs petere cogor, quorum hæc professio est, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quædam prius communia contra omne maleficium proponit, postea ad peculiaria quædam descendit. Principio (vt eius dicta summatim comprehendã) docet quosdam præscribere vomitoria, balnea, linimenta, suffumigia, & similia. Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari nisi nonnulla obseruentur, quę exsequitur sigillatim. Nam de vomitorijs agens *lib. 4. cap. 4.* præ ceteris commendat florum genistæ drachmas duas in decocto quodam sumptas, vel seminis lathyris decem, duodecim ve grana à putaminibus delibrata, tusaque, & in ouo sorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vsque ad medietatem ferme, quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo differit *cap. 5.* & ostendit vsum eius non raro noxium esse, nec adhibendum, nisi seruatis seruandis, quæ illic exsequitur.

De suffumigatione agit *cap. 6.* & hanc docet non adhibendam, nisi caput, & corpus ante expurgatum fuerit: & non nisi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus est. laudat suffimentum Berenices, quod Aetius immundos spiritus ex quorundam sententia scribit arcere. *ser. 13. cap. 119.*

De linimentis differit *cap. 8.* & ea videtur habere pro tutiore remedio, quam suffitum, balnea, aut vomitoria. Denique cap. 9. disputat de simplicibus, ac nonnullis compositis medicamentis, sua facultate veneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipsa sectione iam recensuimus.

Circa hæc alexipharmaca non est contemnendum, quod Andr. Cæsalpinus *in Peripatetica inuestigat. dæmonum cap. vltim.* admonuit his verbis. *Quoniam quæ vehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, calorisque) corporis nostri sunt corruptiua, non minus, quam venena: ideo ea selegerunt medici aduersus veneficia, quæ aliquam partem haberent naturæ nostræ familiarem, quã corpora nostra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, amuleta, & alexipharmaca appellata, vt totius substantiæ proprietate id consecuta. plurima per experientiam inuenta, & longo vsu confirmata. Ex his autem ea maxime opportuna sunt censenda, quę spirituosam & multam efflant cuiusmodi vim, tum quia intimius penetrant, tum quia cum spiritib. conueniunt. Sic enim & permisceri, atq; eos alterare possunt aut pellere.*] in quibus verbis quædam inuolutius dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius substantiæ proprietate veneficio repugnant, nec etiã creden-

credendum quę magis spirituosa sunt, idcirco magis cum spiritibus (h. dæmonibus. nam de his loqui docens sequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potius argumento est pugnare cum spiritibus illis. Nec dæmonum ista expulsio directe fit physica operatione in ipsum spiritum agente, vt & ego iam ostendi, & de hac re disputans Bapt. Codronchus *d. lib. 4. cap. 9.* erudite explicuit, cuius summatim hæc est sententia: pharmaca huiusmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere contra maleficia, & ipsos dæmones, etiam vsque ad eorum expulsionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quattuor enim modos solere adferri. 1. etsi res sẽsibiles, vt fumus herbæ, &c. sua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen, ac leniorem posse reddere: ita vt si molestia, quæ à dæmone infertur, sit parua, ac læuis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intelligere, si noxa dumtaxat a causis naturalibus, quibus solis dæmon vsus, profluxerit*) non in dæmonem sed in dæmoniacum agendo, eo ipso, quod ex rebus illis adhibitis, opposita dispositio introducatur illi, quā dæmon expetit, aut indidit. (*sic Richard. de Mediauil. quodl. 3. q. 8.*) 2. quod quæcumque fiunt circa corpora obsessa, dæmones accipiunt, vt facta, & vergentia in ipsorum despectum, ac ludibrium, maxime si sint irrisiua, vel afflictiua, vt sunt flagra, item omnia fęda, & amara & similia. quare cum sint intolerantes iniuriæ, malum fugere, & à molestia inferenda desistere. 3. quod cum iste interdū sint signa recordatoria, & pœnarum, quas luunt, memoriam ingerant, ab ijs dęmones valde abhorrent, eaque vehementer detestantur: ideoque in fugam facile per hæc conuertuntur. verbi gratia, sulphur cum igne signum est carceris infernalis, ruta amari cruciatus Christi: thus in igne positum repræsentat orationes ex charitate taccensa nascentes. 4. modus, quem iudicat magis consentaneum veritati, est: quod res huiusmodi pie, ac religiose adhibitæ, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, in dæmones agunt, illosque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumque opera venefica destruunt; ac remouent. Quibusdam enim

A rebus, Deus dedit virtutem vt si pie adhibeantur, tanquam instrumentum diuinæ iustitiæ, dæmonum effectus, & opera venefica destruant, ac remoueant: quibusdā enim rebus Deus indidit vim, & qualitatem quandam moralem dæmones compellendi, & eijciendi, & energumenos iuuandi: quia consentaneum est iustitiæ diuinæ, pro infligenda malis spiritibus pœna, eos rerum sensibilium actioni subijcere: qua pęna, dempta pœna diuinæ visionis, nulla queat illis acerbior contingere.

B Debent tamen res istæ antequam adhibeantur benedici, & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI, Sanctorumque merita: ne quantum velint, hi spiritus in exitu, ac pulsione sua noceant obsessis. *Hact. ex Codroncho.*

Verum à me per epistolam rogatus Federic. Iametius, vir Musices, Poetices, & Medicinæ laude vnus hoc æuo clarissi-

C mus, in quem simul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati videantur: humanissime, & doctissime respondit, anno superiore M.DC. Cal. Augusti: è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc institutum nostrum faciunt, quæ ille longo vsu tanquam comprehensa habens, & è liquidissimis Medicinę fontibus hausta, paucisque theorematis explicata. deprompsit.

Remediorum naturalium, quæ deleteri-

D *rijs, & maleficijs obsistunt, duæ sunt differentiæ: alia enim manifestis qualitatibus id præstant, alia totius substantiæ proprietate, quæ neque ab eleementorum qualitatibus, neque ab illorum materia, sed à se vna vires adhipiscitur. Eorum porro, quæ totius substantiæ qualitate (nam de manifestis qualitatibus paulò post agemus) occul tis, et maleficos morbos oppugnant, alia cõmuni, alia peculiari dote vigent. Communi quidem (phragis Lemnia, Bolus Arme*

E *na, Lapis Bezoar, Dictamus, Theriace, Mithridatium, & cetera eiusdem generis Alexiteria: peculiari verò, quæcunq; sunt abs te toto illo peculiari capite* de remedijs naturalibus *plenè, & luculente descripta. Quibus adde, si placet, herbam Paridis, quam nonnullis Solanum tetraphillum appellant: quod ex eius caule medio quattuor folia erumpant decussatim digesta. Si enim huius herbæ semen in puluerem re-*

dactum, viginti continuis diebus, drachmę pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem, & insaniam, non solum ex morbi diuturnitate, & sęuitia, sed etiam ex maleficio, veneficioque contractam, discutit, auctore Matthiolo Dioscoridis interprete, Baptista Sardo, & Conrado Gesnero: qui in librum Galeni, vel (vt alij volunt) Dioscoridis, De paratu facilibus, Antidotum ex acinis herbæ Paridis, & alijs simplicibus medicamentis, à Moibano paratam, sibique ab eo missam commendat, aduersus omnia venena, & maleficia pręsentissimam. Aristolochiam rotunda ceteris venenis resistere, longam vero, aduersus angues, & veneficia drachmę pondere ex vino bibi, et illini, testis est Dioscorides. Recentiores medici tradunt huius siccę radice suffitam domum cacodęmonas fugare, & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioscorides asserit de verbenacæ specie altera, quam ἱερὰν βοτάνην hoc est, sacram herbam nominant. Ait enim, si aqua spargatur per triclinium, in qua sacra herba maduerit, lętiores conuiuas fieri, eamque sacram vocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum cõmendatur: quod à Plinio quoque refertur. Quid? quod & recentiorum plerique, verbenacæ decoctum peste laborantibus exhibent, iisque conferre credunt: quod Dodonæus tamen improbat, existimatq; hanc technam, hoc inuentum esse dæmonis, qui falsa pro veris, insolubria pro salutaribus, suo more supponat, & obtrudat. Iam verò Hypericon, quam nonnulli fugam dæmonum appellant, emplastri modo renibus admota frigidos, & maleficio deuinctos soluere dicitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspensam, mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit, teste Plinio & Dioscoride. Sãguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum, & gestatum: & lupi dexter oculus. Quin etiam radix Bryoniæ siccata, & collo appensa, & ricinus seu palma Christi à maleficis, & veneficis hominibus securos reddunt. Nec minus est ad id efficax argentum viuum appensum, vel gestatum, vel puluinari subiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, inclusus anulo, & gestatus maleficia tollit. Berillus & Magnes vxorem, & virum inter se conciliant. Corallium item odia domestica, & dissidia componit, veneratis poculis vinculisq; medetur, incantamenta, dirasque deprecationes amouet. Cuius rei testis est locupletissimus siue Orpheus, siue quis alius auctor est libelli de lapidibus, qui sub ipsius nomine circumfertur. Eodem auctore, & Galactites lapis collo subnexus fascinationes prohibet: & Gagates suffitu; ac nidore serpentes abigit. Quod Nicander, & Nicandrum secutus Dioscorides confirmant. Hinc Marbodæo fortassis occasio data est scribendi Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam Cacodæmon humani generis hostis infestus, serpens etiam in sacris litteris nuncupatur. Hæc igitur sunt, quæ peculiari, & occulta proprietate maleficis, & occultis affectibus resistunt, quẽadmodum & in manifestis morbis, pæonia comitiali morbo, hirundinum vstarũ cinis anginæ, calculo hircinus sanguis, colico dolori, cingulum e lupi intestino compactum, vulpeculæ pulmones asthmati, totius substantiæ dissidio & discordia, quam ἀντιπάθειαν nominant, aduersantur. Sed ea demum remedia vsurpanda erunt, si simplex, & solitarius morbus fuerit: hoc est, si cum occulta pernicies inuaserit, purũ fuerit corpus, & integre sanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine, quam πληθώραν vocant, vel humoris vitio, quæ κακοχυμία, dicitur vel obstructione, vel alia causa pręter naturam corpus laboret, non ante adferenda sunt remedia, quę totius substantiæ contrarietate maleficia profligant, quàm vitia illa summoueris ijs remedijs, quę manifestis qualitatibus, de quib. dictum est supra, morborum vim, & acrimoniam hebetant, & obtundunt. Siquidẽ pręsentibus his malis occultę medicamentorum facultates, quasi sepultę franguntur, & hebescunt: pręclusisque & impeditis vijs, quibus iter est ad affectam sedem, eo nõ possunt integris viribus peruenire. Quapropter hęc mala statim per initia tollenda sunt, neglectisque propemodum maleficij proprijs indicationibus vnicuique illorum conuenientibus remedijs mendicandum. Ac intemperiem quidẽ curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calefacientibus, humidam siccantibus, siccam humectantibus: seruata semper contrariorum lege: sicut in libris methodi medendi pręceptum est. Obstructionem verò expediemus detergentibus, incidentibus, & te-

nuan-

uantibus medicamentis: Humoris vitiosi exuperantiam, purgatione vacuabimus. Quod si plenitudinis signa apparuerint, nec quicquam eorum repugnet, quæ sunt in venæ sectione obseruanda sanguinem etiam per initia mittemus: nisi veneni suspicio adsit. Tunc enim nec ipso statim initio vena secanda erit. (alioquin venenũ in venas traheretur, a quibus omni studio arceri, atque excludi debet) sed post vomitus, & deiectiones, atque vbi nihil ipsius veneni in ventriculo, & intestinis reliquũ esse coniecerimus. Præterea reuellendis noxij humoribus, quos dæmon, vel maleficus homo in principes partes traduxerit, conuenient clysteres acres, & sudores prolecti balneis, æstuarijs, guaiacinæ, ebeni zarze Parillæ, vel Chinæ decocto. Deniq; si fractura, vel luxatione instrumentorum structura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quamprimum erit in naturalẽ formam, sedemque propriam reducendæ. His ita constitutis, & vt vniuscuiusque status conditioque feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarum proprietatum opem cõfugiendum. Hæc habui (Vir clar.) quæ de remedijs naturalib., quo modo mihi per mea occupatissima tempora licuit, dissererem, quæ si via, & ratione stabilita, confirmataq; fuerint, non mediocriter conferent ad integrã perfectãq; cuiusuis maleficij curationẽ. Hęc ex doctissim. viri epistola instituto nostro commodissima nolui lectoribus non communicare, quibus hoc, qualecunque opus nostrum, quam vtilissimum esse magnopere desidero.

Porrò quod illis addã non habeo, quæ ad amussim tam dedolata, & exasciata. Adscribam duntaxat de frequentissimo nostris temporibus maleficio paucula, ex eo, quem paulo priùs laudaui Codrócho, qui de curatione sterilitatis, & impotentiæ agens, præmittit quoddam spirituale, & sacrum remedium: deinde subdit phisica nonnulla. Prius ex Arabum schola desumptum, sed pium, ac Christianum. Nẽpe quod Isaac Arabs consuluit, vt coniuges peracta peccatorum suorum confessione sacratissimum Christi Corpus, diebus solemnioribus potissimum sumant reuerenter, & postea osculentur inuicem in osculo pacis, & sacerdos illis benedicat, & postquam exẽplo Tobiæ triduò sese à venere abstinuerint debitum coniugale per-

A soluant. Quod si occulto Dei iudicio, vel aliqua coniugum culpa, veneficium non soluatur, orationibus sedulis, ieiunijs, alijsque operibus pijs vacare debent, ad missam sæpius confugiant, peregrinentur, ac sanctissimæ Virginis, vel aliquorum Sanctorum limina visitent, frequenterque peccata Sacerdoti confiteantur, ac sacra vescantur Eucharistia, & exorcismis ab Ecclesia huic rei peculiariter dicatis religiose vtantur. Quoad naturalia prorsus

B remedia, sciendum scribit, si aliqua manifesta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduersus eam efficacibus, & benedictione munitis tuto, ac vtiliter vti posse. *Ideo* (inquit) *Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo sesamini mixtum, si ex eo vniuersum corpus liniatur, ligatos iuuare. Isaac scribit, quod si coniuges fel Zangarini piscis secũ habuerint in paropside iuniperi, & antequam somnum capiat, eo super carbone posito fumigentur, omnia*

C *veneficia euanescere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum succo hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplastri renibus appositum. Ioannes de Vigo ait, quod picus auis assata, vel elixata, habet virtutem soluendi maleficiatos. Alij cum Plinio volunt abrotonum oleo illitum, & cum vino sumptum non parum prodesse. Denique generalia remedia hic prosunt quoque fere omnia.*] quibus ego omnibus illud Isaaci Christianum moni-

D tum semper præmittendum censeo. Nam quanta sit vis, & vtilitas remediorum Ecclesiasticorum sequens sectio demonstrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionysius musicus Aegyptius prodiderat, Magiæ in rudes, & male moratos vim esse aliquam, in Philosophiæ studiosos nullam. Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celsum.* nam (vt scribit Maeragenes,

E Apollonij Thianæi magicis præstigijs, & ludibrijs multi Philosophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remedijs supernaturalibus, diuinis, seu Ecclesiasticis.

HAec sola carent omni peccato & periculo, & à Christo, vel Apostolis,

co-

eorumque successoribus fuere instituta: his ante omnia, vt vtantur homines, docendi, monendique sunt. Hæc animæ profunt semper, corpori nunquam nocent; sæpenumero à morbis, & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præseruant. Hæc sapientiores Medici, & Catholicè sentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Addit.* & Cornel. Gemma *in Cosmo crit.* Bapt. Codronchus *lib. de morb. venef.* Andr. Cæsalpinus *Disquis. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore veritatem promere, & ablegare hominem, ad hæc Ecclesiastica remedia, quibus ipse vapulet. *In valle quadam Cisalpina diœcesis Nouariensis destituebatur puella sensibus sed & vmbrarum spectris, quas sibi videre videbatur, reddebatur attonita, ac similis stupenti: versabatur in vltimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veteratrix, & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent. magni ad eam concursus hominum consilij gratia, & auxilij: & quanquam reclamarent nostri, & scelus ostenderent, tamen illius abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno filiam mittit, consulitque mulierculam de vmbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos versabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo millium, idem exponit, ac responsum veneficæ: vtramque adhibita peccatorum confessione, sacro se corpore Christi communire præcipiunt nostri: quo facto melius habuit adolescentula.*] Bẽ *cius litteris Prouinc. Mediol. Anni* 1591

Primum est remedium in hoc genere *Vera, & viua fides*, hoc est charitate Dei, & proximi vallata. hoc scutum nobis præfert, & præbet D. Paulus ad Ephesios scribens, hanc loricam, vt Thessalonicenses induant, vrget: hanc discipulis suis commendat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, diligentissimi aduersus dæmonẽ arma sunt, *vita sincera, & intemerata in Deum fides*. Ioan. Niderius ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. *habere fidem integram, & Dei præcepta in charitate seruare.* 2. *se signo crucis, & oratione munire.* 3. *ritus, & cæremonias Ecclesiæ colere.* 4. *publicam iustitiam bene exequi.* 5. *Christi passionem verbo; vel memoria ruminare.*] De alijs postea dicendum. de primo confirmat exemplo huiusmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, vt quendam inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, idest, dæmonem: qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum.*] Sic Cypriano Mago dæmon respondit, *se Christi fidem nitis nocere non posse*. In Beato Ambrosium Iustina Augustinum, quendam maleficum nomine. Innocentium immisit. hic postea palam fassus, delegasse se dæmones, qui Ambrosium interficerent, sed ne ad fores quidem domus, vbi manebat Episcopus accedere potuisse. eo quod ignis insuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atq; ita victas artes suas, quibus contra sanctum Dei Sacerdotem se aliquid efficere posse arbitrabatur. *Lege Paulinũ in vita D. Ambrosij.* alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *l. 15. de Eccles. Notis c. 1. vers. 5.* Sed sunt apud Patres alias magis accõmodata. Narrat Cassianus duos Philosophos magicis præstigijs, & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare: sed cum itrito labore nihil penitus præualerent: *eo profecerunt, ait, tales tãta eorum insidiæ, tanta magica arte quæsitæ, vt per hæc euidentissimè comprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem: quibus illæ tam sæuæ, tamque potentes vmbræ, quas existimabant solem, lunamque, si ad eas directæ fuissent, obducere potuisse: hunc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem de monasterio suo valuerint* perturbare* Epiphanius *in heresi Ebioneorum quæ est* 30. scribit conatus magorum, vt fœminam quãdam Christianam in amorem pellicerẽt, & tandem, quo pacto per crucis signum, & Christi fidem superarit mulier: & claudit narrationẽ hoc epiphonemate: *quod non valuit incantantis vis, vbi erat nomẽ Christi, & signaculum crucis.*] Cõfirmat experientia fide Christiana in Indiam, inuecta, dæmonum præstigia, spectra, oracula

Margin notes: *Ad Eph. 6. v. 16. 1. Thess. 5 v. 8.* — *In Epito. Formic. cap. 4.* — *Naziãn. orat. in Cyprian.* — * *Num legend. perturbare.*

A cula vel planè, vel magna ex parte vbique sublata. Et quid Indiam memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illa Cornel. Kempensis *lib. 3. de origin. & situ Frisię, cap. 31.* Circa tempora Lotharij Imperat. *erant passim in Frisia multa laruarũ infernalium spectra: quę in paruo quodam supereminentis colis supercilio, subterraneum habebant specum absque humana ope artificio pręstigioso exstructum, in quo residebant, quas antiqui vocabant, Albas Nymphas, siue vulgari gentis sermone* B VVitte VVyvven. *harum speciem adumbratam non veram fuisse constat: quę solebant nocturnos viatores, gregumque, & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus sępissimè in abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere: in quibus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam vagitus infantium auditi sunt, & prętereà etiam ingens fletus, & gemitus hominum, & quandoque Musarum concentus, & voces dubia aure col-* C *ligebantur. Qua de causa magna fiebat custodia pręgnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab istis Nymphis, infernalibus clam abriperentur. Quę omnes dęmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euangelium (erant enim tum Frisij Sabellij, & Arij erroribus dementati) euanuerunt, & in nihilum redactę sunt. Scripsit enim S. Odulphus cōtra eiusmodi illusiones dęmonum chartam de S. Trinitate, quam per Ecclesias: & Paro-* D *chias Frisię sacerdotibus misit, vt in populo frequenter publicè legeretur.*] chartæ exemplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obseruantia, & vitę innocentia,* quam sint efficax remedium, docere possunt D. Cyprian. ad Fortunatum *de exhortatione Martirij,* Lactantius *lib. 2. c. 16.* & Ambros. Ansbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

E Secundum est *legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus*: Vt pro nōdum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia, eos, quos constat nondum baptizatos à maleficij liberari, per baptismũ absolutè collatum: eos, quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptismum sub conditione idem consequi. dixi, probabiliter putamus nō baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non sufficit, ne ad conditionale quidem lauacrũ verbi gratia, tantum quia quis noctu somnians ambulat, vel maleficiatus est: hæc enim etiam baptizatis contingunt.

Vide Sotum in 4. d. 3. ar. 9.

De Baptismo, docet Ecclesiastica Historia: Tyridatem Armeniæ Regem, cũ Christianos Diocletiani tempore varijs cladibus, & damnis affecisset; & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine molestissimum fame enecandum misisset; Ripsimen verò virginem, recusantē illi obsequi, & socias eius Sanctimoniales plurimas, crudelissime necari iussisset: mox Dei vindictam consequutam. inuasit enim eum insania, qua plane dæmoniace furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus suas absumebat carnes, ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magistratus, & alij, in furorem redacti similia designabant & ipsi in sues conuersi vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt censet Metaphrastes: tandem baptismi lauacro abluti, corporis formam, & animę, mentisque sanitatem receperunt, ipso illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre: non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiastes Nicephori: sed alio, vt docet Metaphrastes: Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir censuit) fuerat illatum, sed Deo vindictam per Angelos malos exsequente. vnde patet, cum ea vis fuerit baptismi, in dæmones maleficiorum auctores, maiorem in ipsos maleficos, & eorũ opera futuram. Non est dissimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Bosium *Anno* (inquit) *millesimo ducentesimo nonagesimo octauo Rex Tartarorum Cassanus quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriā cepit & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petijt sibi vxorem filiam Regis Armenię, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantę deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum velut suũ voluerit agnoscere, quod monstrum videretur. Vocat ad consilium primarios: de ipsorum sententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum, vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier*

Villaneus l. 8. capit. 5. Bosius l. 1. de Notis Eccl. c. 16.

infœ-

infelicitatem suam deplorans, ad preces confugit: ignara consilij, petijt vt sibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui spectatæ fidei viri vna cum Rege, ne qua fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus est puer, adeo venustus, ac formosus apparuit, vt Rex, tanta res permotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, et maximũ Christianæ rei factum fuerit incrementum.] fusius idem narrat D. Antonius p. 2. histor. tit. 20. cap. 8. §. 9.

Veniamus ad recentiores narrationes æque certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hist. Peruanæ c. 18.* miraculi plenam de spectris victoriã huic Sacramento à Deo tributam describit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirsa, imperabat regulus, cui frater florenti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mire baptismum sitiebat: ea causa Christianos adire cupiebat: sed miris eum visis dæmones perterrefaciebant. Offerebant se soli videndos, olidarum auium specie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dęmones sæuire, accersiri Christianum in vicinia degentem iubet. venit ille non segniter, & intellecta reguli voluntate, crucis signum fronti eius impressit. hoc magis irritari hostes illi, & sæuiori specie se inferre. videbat solus Indus: Christianus nihil nisi saxa cadẽtia, & dæmonum sibila sentiebat. Aduenit tum commode eo loci Pacheus quidam Hispanus, & se socium addidit Christiano alteri in discrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementius, & exalbescebat metu, quin & per aerem raptabatur: id omnes videbant, & ipsum quidem querentem, gementemque illos vlulantes, sibilantesque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret: en tibi vas in aera efferri, & vino vacuum reddi: mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veste vultum? faciemque cooperire, ne horrenda illa spectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis vestibus, nihilominus cretam in os ingerebant, vt obstructo spiritu fauces præfocarent. Tandem Christiani, qui continue interea Deum orarant, statuere in vrbem Anzerman eum deducere, vt ibi salutari lauacro tingeretur. Dedere se comi-

A tes vię plures trecentis Indi: sed adeo pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non auderẽt. Venere simul omnes ad iter impeditum, & præfactum: ibi hostes humani generis nitebantur abripore in aerem, vt præcipitarent: sed ille valida voce Christianos orabat, vti suppetias venirent. accurrere, & in medium agmẽ suum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis suis alligauere: atque ita medium stipan-

B tes simul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermissis pro liberatione, & salute miseri precibus. Ne sic quidem omni molestia liberi processere. Sæpe illum terræ adflixere hostes: & in viæ cuiusdam accliui ascensu. vix manib. eleuare in aera volentium & necare nitẽtium extorserunt. Vt ventum Anzermã, in Pacheci domũ: Christiani, quodquod in oppido, conuenere: ibi omnes cernere crebro grãdine de tecto lapides deijci, &

C audire sibilantes, clamãtesque dæmones, solemne illud, quo soliti Indi Martem lacessere: Hu, Hu, Hu, ferociter & crebro celerrime ingeminatum. Mortem dæmones intentabant, nisi voluntatem baptismi abiiceret: contra Christiani Deum obsecrabant, ne dæmones permitteret, erepta corporis vita Indo, animæ vitam impedire. Gliscente deinde saxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia stramineum erat, Eucharistia non asseruabatur. Aiebãt

D nonnulli, se ante ingressum, nescio quos inambulantes audiuisse. Vbi templũ apertum & cum Indo ingressi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili specie, sed capite deorsum terram spectantes, pedibus surrectis: cumque Frater Ioannes ordinis B. Mariæ, pararet eum baptizare, non visi vlli Christianorum dæmones, in omniũ oculis, Indum eripiunt, sustollunt in altũ, & capite deorsum, vt ipsi erant, statuunt. Christiani tum fide freti, alta voce, IESV

E Christe adiuua nos, inclamantes, Indum extorquent retentantibus, &, iniecta collo eius sacra stola, aqua lustrali aspergunt. attamen adhuc in templo sibilla, fremitusque audiebantur: Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeo vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excusserint: & faciem ab ijs conspuebatur saliua fœtida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus sacris ve-

stibus

stibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix missam inchoarat, cessarũt sibila, fremitus, vlulatus, strepitus, desijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptismũ flagitat: quo percepto, fide robustior, & audacior factus; se iam Christianum asserit, experiri velle, quid hostes possent, Solum sinerent periculum facere. solum non ausi aggredi lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudiũ non capiens, *Christianus sum, Christianus sum*. vt vidit se immunem, & victorem, domum redijt: nec quicquam amplius molestiarum sensit, Tanta vis baptismi fuit.

In Bungo anno 1596. erat femina gentilis à dæmone obsessa. huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cum illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deseris? non abibis profecto inulta, dormienti itaque, nec sentiẽti, abscidit capillos, vno tantum capillorum flocco relicto. Illa verò cum summo mane deprehenderet sibi ademptum capillum, & arundini lecto oppositæ implexũ: calcar ea fraude sibi additũ putauit, vt citius aduolaret ad baptismi antidotum: quod & factum est: atque eo suscepto mãsit ab omnibus dæmonis molestijs immunis.) sic P. Lud. Frois in lit. Iapon. illius anni. Ex eodem sunt sequentia.

In Ciaz zurana insula Gentili adolescẽtulo octodecim annorum se crebro viscendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat detinens eum ibi biduo, vel triduo, atque impellens, vt se manibus sublatis adoraret, aliaq; scriptione indigna faceret. Adolescens miser, videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem profugium habuit ad Ecclesiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit, & didicit, baptismi Sacramento Christo deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.

Bungi circa annum *1549. quidam ancillam habebat dæmoni familiarem, Nã dæmon ad eam accedens vulpis figura singulis noctibus domo educebat. verum per baptismum suscepta fide, ab hoc spectro liberata est. Littera Iaponicæ illius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susceptione. cui rei firmandæ adijciã ex Rhenanæ prouinciæ gestis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue prestigijs infestæ. Narrabat ipse parochus, domesticique propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardentes præterea faces, easque plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat aura concluso, anhelitu vno restingui: lectos cubantibus; puluinos ceruicibus vi summa subtrahi: plerisque domesticorum sic precludi fauces, vt præfocari viderentur: denique multa & adspectu, et auditu tetra in ea domo fieri solita. Parochus tristis, consilijque inopes nostros adijt, commemoratisq; quas pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquem cuius presidio tueri se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotium, qui cum ieiunus sub vesperam eo se contulisset: vix intra limen pedem intulerat, cum ea ipsa, quæ audierat intuetur, ipso cum comite inspectante parieti est impacta scutella, tanta vi, tantoque impetu iaculantis, vt eos, qui aderant metu propemodũ examinarit. Pater omnes bono animo esse iussit, hortatusque parochum, vt ad expiandum animum se compararet: ipse super pelliceo, stolaque indutus in superiore ædium parte, vbi plerumque tumultuari assueuerat dæmon, ascendit. Hic vsitatis Ecclesiæ religionibus ad dæmones fugandos adhibitis, cum responsum daretur nullum, nemoque Sacerdotis voce prouocatus adesset, redit ad exhortãdos domesticos, precipueque ad hæresim abijciendum, expiandaque confessione peccata: tum lustratis rite sedibus, ad collegium non sine magno animorum fructu reuertitur. constat enim multos ab heresi restitutos, Ecclesiæ, & ædes illas omni superiori molestia, vt testatus est postea parochus, liberatas.*] fuit eodem tempore Monachij in Bauaria quidam adolescens Iudæus, XXII. natus annos, communi omnium gratulatione in ipsa Gymnasij aula baptizatus, *huic miras sæpe dæmon instruxit insidias: & quo magis vrgebat ille baptismum, eo hic impugnabat vehementius. nudum pene de nocte eiecit ex ædibus, interdum*

terdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eum visis, spectrisque terrere, vt de mente illa deijceret, consueuit. Vultus dæmonis adeo fœdi, vt negaret adolescens patrem sibi vllum videri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo baptismate lustrandus erat, quoniam eo demum die de victoria dæmonis agebatur, multo eum vehementius inuidus hostis exercuit: ita vt iste à pluribus quidem contineri loco posset. Vt autem vi baptismatis Christi membrū effectus est, continuo fractus, & debilitatus dæmon fuit.]

Non dissimilis vis est *Confirmationis*; testatur enim Lactantius gentilium sacra litare non potuisse, si assisteret Christianus aliquis sacro chrismate delibutus: & sic huius virtute Sacramenti dæmones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, vel consulti responsa reddere. Et narrat Prudentius ipsi apostatæ Iuliano id accidisse, & omnes magicas eius artes, sic irritas factas, vnius Bataui spiculatoris Chrismate signati præsentia:

Li.4.diu. inst.c.27.

Principibus tamen è cunctis non defuit vnus
Me puero, vt memini. & postea
Forte litans Hecaten placabat sanguine multo,
Cum subito exclamat, media inter sacra, sacerdos
Pallidus, en quid ago? maius, Rex optime, maius,
Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video longè dispergier vmbras.
Territa Persephone vertit vestigia retro,
Extinctis facibus, fractro fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina turbatos reuocat nulla hostia Maneis.

& postea causam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum genus hoc hominum tremit, infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & vnctus.
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & ex sanguis collabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit, equis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo:
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum fauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus;
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique obliti, supinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat Iesum

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianz.

Aliud accipe narratum à Cantipratēsi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Laudanensis Episcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cœcus quidam, qui vaccas totius villę in pascuis custodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca pascuis vberiora ducebat: & quod maioris erat prodigij colores, & statum singularum vaccarum specialiter discernebat. v.g. vt si vaccam coloris talis ab eo petiuisses, sine difficultate vaccam talem tibi apprehensam in cornibus obtulisset. Ad locum autem cum quidam Episcopus aduenisset, & de cęco audisset talia, & probasset, quęsiuit ex eo, si Confirmationis sacramentum ab Episcopo suscepisset. at ille: non inquit. Nec mora, Episcopus cęcum confirmauit, & mox ab eo vaccarum discretio est ablata: quoniā dęmonum operatione, & ministerio hoc fie-*

flebat.] lib.2. Apum cap.57.part.33. vides vim sacræ vnctionis in dijciendis Satanæ machinamentis?

De exomologesi & peccatorum confessione, breuiter hæc accipite. Circa annũ 1591. Pontimussi *puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulenta: compingitur in aulam parentum iussu à gymnasi abstractus: sed mobilitate ingenij, cũ recursaret desiderium vitę prioris, statuit inter lixas, calonesque versari potius in castris. iter ingresso atra viri species occurrit in serica veste, qui interrogans causam tristitię, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit pręmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. subijcit alter, da te mihi modo: nulla tibi cupiditas frustra erit. existimauit puer se in seruitium expeti: postulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promissis ingentibus, vt vel puero tanta iã vaniloquentia mira esset suspectare cœpit, num in figura hominis lateret cacodęmon. Mox cum tacitus totum eius corpus emetitur oculis, sinistrum pedem animaduertit cum bifida vngula, ac deformi: statim cohorruit, & (qui mos rectè institutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS signo armat frontem: eodemque punctò sęua species euanuit. Tertio post die ad suos reuertenti eadem imago se offert, & proditur pedis eadem nota. Quęrẽti, vtrũ captum esse consilium, respondit puer sibi domino opus non esse. rogatus, quo iret, vrbem nominauit. tum dęmon ante eius pedes crumenam iacit sonãtem, in qua triginta, quadragintave Flandrici nummi (ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos, veluti ab adulterantib. monetam: nam ęreos fuisse ignis ostendit) tum puluerem in linteo perniciale m tradit, cuicumque subdita morte tollendo. addit consilia ad turpes libidines, & admonita, ab* Piacularis *vsu* aquæ, *& ab adoratione*, consecratæ hostiæ *(quam contemptim placentulam appellabat) abstinendi: eam blasphemiam dum auersatur puer animo pio, simulque veretur, ne obtorto collo stranguletur à monstro, salutarem* crucem *imprimit pectori, statimque magno impetu allidituri ad terram: nec nisi post semi horam exsurgit: mox matri redditus, scholæq; &* sacra confessione *expiatus, è laqueo venãtium, metuque erepium se esse diuina ope*

A *gratulatur.*] *Bencius in litteris Prouinc. Franc.* Si quis malit vetusta: sic scribit Hector Boethus *lib.8. rerum Scoticarum*, Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum millesimum & quagringentesimum, *nauigantibus è Phortea æstuario in Flandriam negotiationis causa, tanta subhorta est ventorum vis, vt velis, malo, armamentisque ruptis, nauique fędè inter tumentes vndas iactata, certissimam mortẽ cuncti expectarent. Nauicularius tantã,*

B *tamque insolitam aeris inclementiam eo tẽporis demiratus (suberat enim solstitium ęstiuum) cum id non siderum: sed malorũ dęmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidij; magnis tribueret clamoribus, reddita est vox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, vt ipsa pereunte, quę*

C *tanti mali imminentis causam pręstitisset, cęteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantes fęminam iubentes nauiculario sacerdos, eius, atque cęterorum saluti consulendi causa, crimen iam palam fatentem, horrentem scelus, vehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pęnitentemque facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret Numinis fauorem adesset. crimina lacrymis, ac animi pęnitudine deleri. Tantam miserẽ-*

D *tis Dei clementiam esse erga mortales, vt altius vel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad maiorem lõge, quam vnquam ante habuissent gratiã: recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione: cum multis suspirijs, mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingentique sono flamma, fumo, atque fętore, sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cęlũ*, &c. Aut fine hoc quidem satis vetulum:

E audite Hincmarum Archiepiscopũ Themensem, qui his vtitur verbis: *si per sortiarias*, ait, *aut maleficas, occulto, sed nunquam iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo prąparante concubitus non sequitur: hortandi sunt, quibus ista eueniunt, vt, corde contrito, & spiritu humiliato, Deo et Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis*, &c. Beda quoque, illud Christi dæ-

monem interrogantis explicans: *Quod est nomen tibi?* sic scribit: *sed & nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiã dæmones eijcere norunt, solent dicere patiẽtes non aliter valere curari: nisi in quantũ sapere possunt, omne, quod ab immundis spiritibus visu, auditu gustu, tactu, & alio, quolibet corporis, vel animi sensu, vigilantes, dormientesve pertulerint, confitẽdo patenter exponant. Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiusdam sibi vicini presbyteri: quondam religiosam fœminã à dæmonio curare cœpisse, sed quãdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cæterisque, quæ oportebat, purificationum generibus effugasse.*] *Ioãnes Diaconus* tria narrat exempla eorum, qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi, pœna peccati se liberatos sensere: & eorum quidem vnum cum octies negasset, octies sic à dæmone renouata vexatione, tortum, non a demum vice, qua furtum fassus, percepta pœnitentia penitus fuisse redditum immunem. *Petrus Venerabilis*, Abbas Cluniacensis cum narrasset horendam monachi cuiusdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ lustralis aspersione tolli potuisse, grauiter, & vere subiungit: *sed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aspersione dæmonem non fugatum, agnoscat tabe interius latente, vnguẽta exterius adhibita nihil proficere posse. Tabem autẽ voco lethale peccatum quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius sacramẽmenti perceptio ei prodesse poterit.*] Hortatus illum ad confessionem omniũ peccatorum faciendam Abbas: postquam cõfessus, vexatio prorsus desijt. Cæsarius narrat, Bonnæ quendam Sacerdotem, pessimæ vitæ, laqueo eam abrupisse, eo mortuo concubinam pœnitentiæ desiderio, monasterium ingressam: sed Dei permissione, ab incubo dæmonem sæpius ad flagitium importunè sollicitatam: *crucis signo, & aquæ benedictæ aspersione* repulisse: sed cum redijsset: *Angelica salutatione* deuotè recitatã, longius veluti sagitta ictum fuisse: Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitæ maculis *confessione* expurgatis, abijt importunus procus nunquam rediturus. Eadem peracta Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in formicarij Epitoma*. Sed illustrius est, quod Auctor Anonymus, sed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit: eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiã ab nocturno dæmone grauissimè infestari, optimè consuluisse. *His auditis* (ait) *valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens secum semel Salutationem Angelicam (vt semper erat solita: cum de rebus spiritualibus consuleretur) saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumq; id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absque lineis indusijs cum omni humilitate continuis octo dieb. irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent septies Dominicã Orationem, & Angelicam Salutationem. Addebat verò se quoque, licet indignam ex commiseratione libenter pro ipsis Deũ rogaturam.* Fecerunt illæ, quod iussæ, & octauo die liberatæ fuerunt. *Surd. tom. 2. Mart. 22.*) vbi Nota Lector dierum cõtinuationem petitam, quia continuatã pœnitentia solet esse feruentior, quàm interrupta: numerum verò additum non fiducia numeri, sed vt fœminæ illæ certi aliquid per modum spontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus, *Confessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templum raptabat, liberauit. *Theodoricus de Appoldia lib. 6. vitæ D. Domin. c. 3.* Sic & S. Athanasia Abbatissa mulierẽ eripuit à vexatione mali dæmonis (*Metaph. 14. August.*) Sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato diram hanc pœnam S. Arnulphus Episcop Suessionensis depulit, vt eleganti stilo describit successor eius Lisiardus, *vitæ Arnulphi cap. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austria (nõdum anni sunt decem) *vir nobilis magno quodam & furori proximo amore destinebatur, vt nullum eius, neque humanis, neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere desijt, terrore diui-*

Cap. si per sortiarias. 33. q. 1.

In c. 8. Luc. col. 315.

Lib. 1. vitæ D. Gregorij cap. 11. & 13

Lib. 1. miraculorũ cap. 6.

Li. 3. mirac. c. 13. Theod. de Apod. lib. 6. vita D. Domin.

diuinitus incusso. Leuicula correptus fe- A
bri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante
se videre visus rhedam flammiferam, su-
biectumq. equum flagrantem igne: tũ rhe-
darius informe monstrum, tetrumque at-
que ipso (vtar verbo ipsius) malo dæmone
truculentius, quo nihil terribilius morta-
lium timori est. Quid cessas, inquit? quin
conscendis currum dignum pro meritis
tuis? horruit miser subito pauore defixus:
tamẽ recepto animo corripit gladium pro-
ximum lecto, vibratque, vt subueniatur B
interim magna voce domesticos inclamãs,
trepidi accurrunt famuli, domusque tota
soporre discusso: quin etiam exciti vicini
nonnulli, quærentes clamoris causam: de-
in prætexentes impositum fuisse auribus,
oculisq; formidini alleuandæ. Verum cum
fremeret adhuc esse in conspectu, nec fini-
retur metus, insinuaret se potius in pectora
aliorum, intempesta licet nocte, venitur
ad collegium: mittuntur duo, qui lustrali
aqua, crucis signo, & in cera consecrata C
imagine agni timorem tantisper leniunt,
dum affirmaret æger dæmonem abscessisse
in præsens minaci vultu, sæuaq; iræ mani-
festum: detectis deinde peccatis, turpi perin
de amore, quam tristi animum terrore li-
berauit.] Litteræ Austriæ 1591.

Eodem tempore in Bauaria, *mulier æ-*
rumnosa, leuitate naturæ, siue grauitate
ærumnæ, implorato dæmoni sese deuouit,
vt opem ferret: & tum quidem non sensit
præsentem, verum in potestatem vt rediјt D
ex mærore dedit pœnas iacti verbi, terro-
ribus non tantum pauida sed & verberi-
bus tunsa: vt etiam ab aditu nostri templi
prohiberetur, virgarum, quas sola ipsa cõ-
spicabatur intentum. Cum rem narrasset
matronæ cuidam adducta ad sacerdotem
nostrum, ab eoque Confessione purgata est,
omniq; molestia liberata, ceræa cælestis a-
gni imagine ad collum appensa. Idem re-
medium alteri fuit eodem morbo laboran
ti. Votum alia virginitatis, & monasticam E
vitam, cum incestis nuptijs mutarat, pro-
pinquorum impulsu, non impune, nempe
coniuncta est, cum viro nequam, neque de-
serebatur vmquam ab angore conscientiæ:
ita misere viuebat, cum afflictaretur ali-
quando his curis, & careret solatio, domo
egreditur: mox dæmonem cum ingenti ter-
rore conspicit, fugatq; Cruce obiecta, sed cõ
festim tamẽ, non secus ac furijs icta, quod-
uis facinus immane meditatur, intermica
bat in his tenebris aliquid lucis, confugien
ti ad preces vt ad exortum Solis nebula,
timor abscessit, subit cogitatio confessionis,
& recordatio fidei violatæ: nimirum hoc
seminarium mali, cum accessisset ad ædẽ,
multo magis cum perrumpere conaretur
ad Sacerdotem a confessionibus, retrahe-
batur quasi manu iniecta: donec tandem
aliorum auxilio exemploque & seipsam,
& malum dæmonem vicit.] Litteræ Ger-
man. super. in ijsdem & illud expressum,
in Vindelicis malefici quidam homo inge-
nij & audaciæ promptæ, multa de moritu-
ris, distantibus, quantumlibet locis, vatici-
nabatur, ludificãte diabolo; à quo cum sin-
gulis pene noctibus exerceretur, incitaba-
tur interdiu oblata specie augustiore, ad
grauiora flagitia. Fluctuabat miser, & iã
vulgo miserandus: sed, Deo aspirante, mise
riarum tandem perfugium in portu con-
fessionis inuenit.] Ibidem. Vide etiam di-
cta ex Gaufrido, *sup. tom. 2. par. 57. A*

De venerabilis, *Eucharistiæ perceptio-*
ne, reuerenti, ac debita, vetusti quoq; Pa-
tres id vnanimiter contestantur. Cassia-
nus de quodam à dæmone, nocturnis il-
lusionibus, grauiter infestato, meminit:
qui cum, Seniorum cõsilio, medicina hu-
ius salutaris remedij vsus fuisset: *ita omnis*
diabolicæ tentationis scena detecta est, vt
mox virtute Dominici corporis protegen-
te, illa præteritæ illusionis consuetudo cessa-
ret.] B. Prosper: Nostris quoque tempori-
bus (inquit) Aspere VI. Cos. *Carthagini cõ*
stituto hoc signum diabolicum, monstruo-
sumq;, quod illic accidit, quis illius patriæ
ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba
natione, ancillæ Dei habitum gestans, cum
in balneo lauans simulacrum quoddã Ve-
neris, impudice aspiceret, & seipsam, eiq. se
consimilans, domiciliũ se diabolo præbuit.
statim ille leo, qui rugiens circuit, quẽ quæ-
rebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius
occupans nullum cibũ, nullumq; potũ traij
ciens per septuaginta ferme dies, totidemq;
noctes, ieiunium sibi diabolus ex capto, pos
sessoq; vase exhibuit. Hoc monstrum parẽ-
tes puellæ, per tot dierum spacia auferri pos
se sperantes, dum iuge malum vlterius tole-
rare nõ possent, simul cum filia sese ingres-
serunt sacerdoti, quæ acta erãt fideliter in-
timantes. Hoc tantum puella fatebatur,
auem quandã noctis medio apparere, quæ

ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tūc fuerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij fędatam, nullo pallore, ſeu tabe, vel debilitate confectā: quin potius robuſtā ſucco viſcerū, moleq; mēbrorum. Cumq; incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito conſilio, in monaſterio puellarū, in quo reliquiæ S. Stephani ſitę ſunt, ſacerdos puellam ſimul, & præpoſito commendauit. Illic primo tantū die apparuiſſe illā auem aſſeruit, ſibiq; increpaſſe, quod neque fame, neque ſiti compulſa illū appeteret locum, quo ſibi accedere non liceret. Per duas ſane hebdomadas nihil cibi, vel poculi ſumēs in monaſterio manſit. Accidit autē, vt quintuſdecimus Dominicus illuceſceret dies, aſcendente nobiſcum Sacerdote, vt matutinum illic ſacrificium ſolito offerretur, puellam præpoſitus ad altare perduxit eo inceſſu, & habitu, quo ſolēt rubore perfuſæ ex epulis, poculiſque mulieres aduenire. Sed vt ſe illa proſtrauit altari, clamore fletus ſui cunctis aſtantibus gemitus lacrymaſque induxit, quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat, erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque ſacrificio, cum eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à ſacerdote perciperet, ſemi hora mandens traijcere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apoſtolus, Quæ conſonantia Chriſti ad Belial? *& iterum:* non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorū, non poteſtis menſę Domini participare, & menſæ dæmoniorum. *Manu igitur faciem eius ſuſtentante Sacerdote, ne Sanctum proijceret, à quodam Diacono ſuggeſtum eſt, vt calicem ſalutarē gutturi eius; Pontifex applicaret. Quod vt factum eſt, ſtatim vt locum illum, quem Diabolus obſederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore geſtabat, cum laude Redēptoris tranſgluiſſe puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei. quod poſt octoginta, & duos dies, diabolo expulſo, puella de poteſtate fuerit eruta inimici.*] Hactenus Proſpert. D. Bernard. aliam perſonam ſuper caput eius poſitā Euchariſtia liberauit ab eodē hoſte generis humani. Mediolani in Eccleſia S. Ambroſij adducta ad eū fuit mulier multis annis obſeſſa, ſicq; deformata, vt monſtrū, non femina, videretur. Conuerſus ad populū,

De dim. temp. c. 6. lib. 2. eius vita. c. 3.

A iuſſit omnes attentius orare: *Miſſamque iuſſa prope altare conſtituta femina teneri, auſpicatus, quoties de more ſacro ſalutarē hoſtiam ſignabat toties ad mulierem quoque conuerſus, eodem ſigno crucis eduo Spiritum nequā athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hoſtem aggreditur. Patenæ ſiquidem calicis ſacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus:* nunc, *inquit,* princeps mundi eij- B cietur foras. *Hoc illud corpus quod de corpore virginis ſumptū eſt quod in ſtipite crucis extēſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis aſcēdit in cœlum. In huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. Cumque eam inuitus deſerens, et manere vltra non valens atrocius affligaret, tam magnam iram, quam modicum tem- C pus habens: rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris rite compleuit, diffundendamque in populo pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax & ſalus integra reddita mulieri.*) Hactenus Guilhelm. Abbas, *d. lib. 2.* Ioan. autem Molinetus, *in Chron. Belgicis anni* 1490. deſcribens moleſtiſsimam multorum annorū vexationem, quā propter vnius (quæ diu dæmonis ſuccuba fuerat) Nonne peccatum, in innocentes virgines ſocias eius. D Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illa legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cum.n Decanus Cameratenſis, vir doctus, & probus vna cum alijs exorciſtis accederet, *peracta ſacra communione, viuificam hoſtiam, non ferens, ſubito dæmon exclamabat: Ah, ſatis probe armati acceditis; panemne illum ſumpſiſtis. Quem panem ais, improbe? infe- E rebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quam panis, maneto in hoc corpore obſeſſo ſin autē vt nos credimus, verū eſt corpus Ieſu Chriſti, Saluatoris noſtri, iubeo confeſtim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena, vt magno leuata faſce moleſtiæ confeſtim reſpirare, & alta voce Ieſum vocare cœpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dæmone expulſo libera-*

bera-

berabantur.) Hæc Molinetus scriptor eius temporis. Cui simile nostris tēporib. Lauduni in Belgica accidisse, tam notant Caluinistæ: quorum aderāt multa millia: quā fremunt & rumpuntur. *B. Auxentius Abbas*, discipulum habebat nomine Basiliū: hunc dæmones adeo male multarunt, vt pro exanimi, corpore toto saucius, & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas iussit eum surgere, & venerandum corpus, & viuificum sanguinem Domini nostri IESV Christi sumere, & statim reuerti in locum suum, abijt, nec amplius tentator eum aggressus.*] Superat omnem admirationē, quod de Guidone de Lacha memorat Bern. Luxemburgicus, *in Catalogo hæret. lit. G.* Hunc in Episcopatu Brixiensi ita simulasse sanctitatem, vt pro altero S. Ioan. Baptista à populo haberetur, sepultus itaq; fuit perhonorifice. Post mortem certis testimonijs inquisitores deprehenderūt hæreticum fuisse, quare de Consilio Episcopi, & aliorum prudētium assessorum, sententiam tulerunt, cadauer exhumandum, cōburendumque. Exhumatur adstante populo, & ossa proijciuntur in ignem, sed ecce tibi statim dæmones (qui, a nullis cernebantur) illa ex rogo eleuant, & in aere suspensa tenent. Inde nata populi indignatio, exclamant, occidantur Episcop. & Monach qui stimulati liuore sancti viri ossa comburere conati. Quid cessamus? Deus id sibi non placere demonstrat. Extimuit Episcopus: sed Inquisitores eum adhortati sunt, Ad missam celebrandam ipse se accingeret: Deū potius miraculum facturum, quam fidei causam sinat in periculo versari. Missa fuit de Beata Virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationem, dæmones in aere clamare cœperunt, *ô Guido de Lacha nos defendimus te, quātum potuimus: sed modo non plus possumus, quia adest maior nobis.* Confestim ossa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere.] Hic perpende primo dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriam tueatur, vt plures animas illaqueet. Secundò, vide potentiam præsentiæ Dominici corporis, & hostiæ in B. Mariæ Missa consecratæ. Tertiò fidem Fratrum non irritam, & studium Quæsitorum fidei tam præsenti à Deo ope cōfirmatum. *Petr. Martyr.* nauigationis

Liber exstat de Nicolaa Obry. obsid. & dæmonis per venerabilem Eucharistiā expulsione: olim non semel Parisijs, nunc hoc anno. 1598. Leodij apud Hontum editus testatur & Vains in Energumeno.

Sim Metaphrast. in vita S. Auxentij 24. Febr.

A Columbi texens Historiam, in Occidentali illo Indiarum tractu testatur, commune miraculum fuisse: quod si Eucharistiæ sacramentum per Christianos alicubi collocabatur, continuo dæmones obmutescebant. Ante annos ferme quadringentos vixit, *Cæsarius Cistenciensis*, eius hæc sunt verba: *Tempore illo, quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, quædā signa, atque portenta ostenderunt, quibus* Lib. 9. Mira. ca. 12.
B *& easdem hæreses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt, & non sunt submersi. Cernens hoc sacerdos quidam fides catholicus, & vitæ religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse, corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitq; in audientia omnium: adiuro te diabole per eum, quem in manibus porto ne in hoc flumine, ad huius populi subuer-*
C *sionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hæc verba illis super vndas fluminis ambulātibus, vt prius, sacerdos turbatus corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira CHRISTI potentia, mox enim vt elementum tetigit sacramentum, phantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbum descendentes in profundum sunt submersi, pixis verò cum Sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo*
D *quidem exultauit, sed de iactura sacramēti doluit: totam verò noctem in lacrymis et gemitu transigens, mane pixidem cum sacramento reperit super altare. Hæc nobis eo tempore relata sunt.*] Thomas Brabantinus, vulgo vocatus, a Cantiprato, eodē sæculo vixit anno 1231. *prædicante, inquit, in Themonia M. Conrado contra hæreticos, et ab eisdem felici morte perempto, hæreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Themoniam, ante multos annos accepi) se-*
E *ductus a dæmonibus, fratrem quendā Ordinis Prædicatorū ad hæresim inuitabat. Quem cum videret instantissime renitentem, dixit fratri: pertinax es valde in fide tua, nec tamen de hac nisi per scripta quædam, aliquid certius inspexisti, Credere autem si velles dictis meis Christum tibi, & Matrem eius, & Sanctos oculata fide monstrarem. Mox ille illusionem dæmo-*

num suspicatus, volens tamē probare quid esset: non immerito (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad effectum. Ganisus hereticus, diem fratri statuit. Frater vero pixidem cum Sacramento corporis CHRISTI clam secum sub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hereticus in specu cuiusdam montis in amplum valde palatium, quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, vbi in interiorem partem palatij peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo, in quibus sedebat rex fulgore corusco circumdatus, & iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima, & ex vtraq; parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarche, vel velut Apostoli, adstare per maxima multitudine Angelorū, & hi omnes luce siderea coruscantes: vt nihil minus quam demones putarētur. Hos, mox vt vidit hereticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo vehementer obstupuit, & mox ad eū conuersus hereticus, quare, inquit, Dei filium intuens non adoras? Pronus accedens adora, quem vides, et ab hore eius fidei nostre secreta suscipies. Tunc frater accedens propius extraxit pixidem, & obtulit regine in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus: quē si susceperis, te velut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinus voce totū illud phantasticum euanescit & annihilato fulgore, tantę tenebrę densuerunt, vt vix frater cum ductore suo ad montis exitum regredi potuerint. Conuersus ergo hereticus ad fidem rediit, & miram dæmonis astutiam stupefactus expauit.] Eadem alio tēpore eodem remedio patefacta fuit, & dissipata accipite, *Pici Mirandulani*, verbis; *Fuit in Alpibus Rhetijs sacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cū foret opus, ad ægrotum quendam graui oppressum morbo Eucharistiam deferre, cū longius ille abesset, videretque se non ita, vt oporteret, celeriter ad eū pedibus posse peruenire, ascendit equum, colloque Sanctissimum Christi corpus pixidi inclusum satis honorifice alligauit, iter suum quanto ocius accelerat. Cum nonnihil processisset, obuiū habuit quendam, qui, vt equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam stupendę ductus paruit: vix equo se dimiserat, cum sensit se*

Cantipr. li. 1. Apū c. 2?. li de Strigibus.

per aera vna cum comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui, ibi amplissima, & amenissima planicies erat arboribus vndique excelsissimis obsepta, rupibusq; horrendis circūcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiusuis generis, mensas lautis, ac diuersis ferculis instructas erat videre: audiebantur etiam concentus quilibet omni suauitate affluentes. denique aderant, que animos hominum iucundissimis delinimētis terere possent, & dulcedine perfusos intima demulcere solēt. Obstupefactus improuisa re simplex, bonusque Sacerdos, neque eloqui pre admiratione, aut hiscere audēs pene extra se positus, attonitusq; herebat. Tum socius, qui eum adduxerat, petijt ab eo velletne Reginam, que ibi aderat, supplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodā solio Regina adsidebat, effigie formosissima, regio cultu & ornamētis mirificis ornata. Accedebant ad eam prosternentes se humi cuncti, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi se prosternentes eam colebant: varia munera offerentes. Ad mentionē Reginæ homo, cum videret eā sic fulgentem, & ministris plurimis cinctā, putauit esse matrē Christi, celiq; & terrę Reginam, neque suspicabatur vllas pręstigias, dęmonūque spectra, alioquin eo nō appropinquasset. Reputans igitur secum, quid illi dono daret, existimauit nihil ei gratius, aut iucundius futurum in munus, quā filij corpus, accessit & ad pedes accidens in modum supplicis, arcula, in qua erat augustissimum Sacramentum, e collo detractū, in gremio mulieris illius posuit. Mira res, omnia continuo euanuere. Perculsus huiusmodi nouitate homo rudis, & pręstigijs irretitum se videns, & in horribus densissimis, & lustris destitutum conspiciens, opem diuinam implorare, vt e tantis ipsum anfractibus expediret, cumq; diu per loca inuia, siluasq; vastissimas errasset, vix tandem pastorem reperit, a quo in viam ductus didicit, se millia centū a loco abesse, quo eucharistiam deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rē totam detulit ad magistratus, contigit hoc imperante Maximiliano.] Hactenus Comes Mirandul. Quare propter hæc & similia innumera semper Catholici credidere, hoc viuificum corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, & noxas

noxas ab eo inferendas arcere, ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, ac se Panoplia munés contra horrēdam visionem, circa annum. 1370. *Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt post cōpletorium* (inquit Fr. Antonius Senensis) *refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura commissa, qui mox in ingressu uidet illum fratribus circunquaque refertū, & illi cappas habebant indutas, et tanquā hora foret collationis faciendæ, & illā exspectarent, sedebant. Accurit ille sine mora ad Priorem, & illud ei aperit. Prior fratrem delirum putat, vel somnia narrantē: attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit, & ille quoque turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorum consilio sacras vestes assumit, & sacrum Christi Corpus deferendo, toto conuentu comitante, se illuc confert, & ad illum sermone directo, qui honoratiore loco sedebat eos adiurat, vt aperiant, quinam sint, & ad quid venerint, & quid velint: & vt ad hæc respondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat in manibus. Vt tamen quando Prior coram illis comparuit cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt quidem, & in capita inclinauerunt, caputia tamen taliter demittentes, vt eum minimè viderent, & hoc facto iterum sederunt: ita iussi à Priore, vt responderent ad proposita, inclinarūt. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens dixit: quod ipsi omnes fuerant eiusdē Ordinis religiosi, & pro maiori parte Magistri, Priores Superiores, Baccalauri, Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis sententiam acceperant: quoniā ambitio multa, superbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, iussi fuerunt illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerent satis. Nam illi, quia minimè id præstiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in signum huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas apperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti, & incensi visi fuere, & tunc idem præcipuus manu in mensa signum dedit, & sic illa visio euanuit, & totius conuentus mansit timore cōsternatus.*] Vah quam timenda pestis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiā in cœtus se ingerit? Huic rei probandæ aliud testimonium, non minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex litteris cuiusdam fidei dignissimæ sacerdotis hoc anno Neapoli perscriptum in hæc verba, *Casu accidit, vt acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. N. Philosophiæ professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior, is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimoniæ laude præstantiss. qui sæpius hoc Sanctitatis titulo fuit superior, sibi coram rem ita narrasse, cū quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more accubuerint, transiuit per triclinium: vbi vidit pleraque lumina, & vocem audiuit hominis de superiore loco legentis, vidit plerosq; ministrantes, tandem qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam superest, velut cicatrix in mensa, perinde ac si igne tacta esset.*] Hæc visio confirmat præcedentē. Cæterum cum tam efficax sit sola præsentia; quid sumere, & [illegible] ei vniri? docet id D. Macharius, historiam narrat Palladius; tradens, vxorem cuiusdam Aegyptij maleficis carminibus sic affectā fuisse, vt adspicientibus equa videretur, cum tamen sermonis humani vsum retineret, adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonibus in misellam licuisse, eo quod multū temporis ab Eucharistiæ perceptione se abstinuisset, frequentius itaque in posterū ad Iesu corpus sumendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exēplo Leonardus Vairus; quod, defectu Codicis, nūc ascribere mihi nō licet.

Separari non debet ab hoc remedio, *Incruentum Missæ Sacrificium*; cuius oblationis eosdem effectus sæpè docuit experientia. *Vir Tribunitius* (inquit B. Augustinus) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Zubedi appellatum, vbi cum afflictione animalium, & seruorum suorum, domum suā spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente, presbyteros, vt aliquis illorum eo pergeret,*

In Chro. Ordinis Fr. Prædicat. in cōmun. fol. 199.

In Lausiaca c. 19.

Lib. 3. de fascino. c. vlt.

Lib. 2. de Ciu. Dei c. 8.

ret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus; obtulit ibi sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio. Deo protinus miserante cessauit.] Idem confirmat exemplũ illud Diui Bernardi paulò ante narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarentasij sup. *tomo 2. pag. 73.* & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandrita, qui precibus, & Sacræ Missæ oblatione multitudinem locustarum immẽsam, nebulæ instar Mazaniæ locum occupantem, interemit. Possent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla; sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ, se dum missam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas esse; ideoque se diutius ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicũtur, moras trahere.

Metaph. in April. in vita Theod. lib. 9. collat. c. 5. & alijs eod. lib.

De *oleo*, quoque *infirmorum*, per Episcopum benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuina institutione, dubitari nequit; cum etiam ad corporis sanitatem sit institutum: & quouis oleo à viris sanctis etiam non Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legimus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cum ageret de monialis cuiusdam obsessæ a varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto cæteris, sanatis, hęsitantis Sacerdoti ipsamet consilium dedisse, *si* (inquit) *oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento asperseris, sicq, me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quendam per spiritum in quadam longius posita ciuitate, quam nunquã corporalibus oculis vidi puellam quandã, calamitate laborantem taliter a sacerdote curatam. Fecit, vt illa suggesserat, statimque huius remedium, quod ante respuerat, accipere consensit.*] Hoc oleo S. Theodosius cænobiarcha brucos pellebat, morbos grauissimos S. Launomarus abigebat. Eucheria vxor Agapij veneficio attẽrata, cum ei roderentur intestina, adlata est ad S. Parthenium; qui triduo orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit; idemque hic ipse Sanctus beneficium, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dæmonis obsidiones, morboque ab eo illatos remedium. Nec minori successu vsi eodem contra serpentis ictum virulentum S. VVinvvalocus Abbas; &, qui manum pictoris à dæmones inflammatam sanauit; & qui energumenum ei sanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferocissimum liberauit; & hydropicæ, cæcoque sanitatem restituit, S. Eutychius Patriarcha: & contra virulentos morsus Sanct. Paternus Abricensis.

Marc. 6. v. 1. Iac. 5. v. 14. & ad abolẽdã extr. de hær. Cõc. Florentin in Decreto vnionis. Cõc. Tridẽti sess. 7. can. 1. & sess. 14. de extrema vnctione can. 1.

In Luc. c. 8. fol. 315

Metaph. in eius vita mense Ian. Surius Ian. 10. Metaph. 7. Febr.

Metaph. 14. Febr. Surius 5. Martij.

Contra dæmonis obsidentis ferociam nõ rarò præualuere prioris digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctitati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Aegydium Nitteletum Decanum Cameracensem, cum exorcizaret Quercetenses energumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere; & increpitare hostem: si vales, potesque digitos hos oleo sacro imbutos mordere, vel lædere, en illos tibi permitto: si nequis, os aperi, impero. Mox autẽ Energumenas visas liberari magna molestia, cœpisseque Decano parere, eique respondere ad quæsita.

Eustach. in eius vita April. anonymus in eius vita 16. Apr.

Tertium remedium est, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rarius, etiã ijs potest competere, qui vitæ sunt non probatæ, dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vlli tales hodie, saltem in his Europæis regionibus; vix vsu hic sit; olim frequens fuit. sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes sacræ historiæ: neque tũ quotquot dæmonia ejciebant, erãt præditi Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt constat, erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesia hic ordo, vt statim ostendetur. Sane olim SS. viri dæmones fugabant, & vincebant sola interdum præsentia sua, vt legimus de Beato Macario Alexandrino, apud Palladium & de Aegyptio apud Sozomenum, & de Sanct. Gutberto apud Bedam, & de Rustico apud Cassianum: vel verbis duntaxat, vt Beatus Basilius & Paphnutius, vel litteris vt de Sanct. Eugendo legitur, *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gregor. Nissenus; vel percussione, & verbere, vt Sanct. Paulus Simplex aut Palladium

Matth. 9. vers. 2. Marc. 9. & Luc. 10. ex meneo lib. 8. constit. ca. 3. Iust. Mar. dialog. cont. Tripho. Tertull. in Apoc. c. 32. Pallad. ca. 19. & 20. Sozo. li. 6. c. 20. Socr. li. 4. c. 7. Bed. in vit. S. Gutbert. c. 15. Cassiod. collat. 4. cap. 7. Rufin. li. 11. Eccl. histor. c. 4. & Amphil. in vita S. Basil.

dium, & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrsmarus, apud Ratherium. *in Surij, tomo 2.*

Li 6 histor. Eccl. cap. 35. lib 4. epistol. 7. Clem. epistol. ad Iac. Anaclet. epist. 3. Caius epist. ad Felicem Episcop. Conc Roman. sub Syl. can. 3. Antio. cane. 10. Carthagin. 4. canon. 4. & seq. cui inter fuit, et subscripsit D. Aug. Microlo. de obseruãtia Eccl. c. 7 Conc. Laodic. cap. 26. Pallad. 3 Lausia. c. 77. & 10 sep. lib. 8. antiq. c. 2 Lactant. di. 2. diu. instit. & Beda in c. 8 Luc. Pet. Gregor. to. 2. de rep. f. 315. Sprẽger par. 2 Maleq. 2 c. 6. Ananias li. 4. de nat. dæmon. a fol. 156. Sed copiosius et ordinarius P. Thyraus noster integro de dam. opere p. 3 Mengus in Fuste dæmonũ et Zacharias Vice

Quartum est, *Exorcismus Ecclesiasticus.* Nota hunc ordinem exorcistarum in Ecclesia iam ante 1300. annos seruatum fuisse. patet ex B. Ignatij Epistola ab Antioche, & Epistol. Cornel. Papæ ad Fabianum quam Eusebius conseruauit; & ex Firmilian. ad Cyprianum, & ex alijs Patribus, Consilijsq; , constat ijs, quib. in Ecclesiastic. Histor. constat aliquid. fuisse verò exorcismos, quibus vtebantur, certas orationes ab Ecclesia comprobatas, ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos; *per Christum Dominum, &c.* sicut cæteras orationes non finiri; *Per eum, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, &c.* cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quàm extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennam detrudentur. Fiebant autem initio exorcismi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; sed sub dio; sed hoc exoleuit, petebatur signum egressionis à dæmone, & nomen dæmonis, quæ duo adhuc hodiè retinẽtur; sed & cibos omnes, quibus maleficiati vescuntur, exorcizari vtile putabatur; formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alij: Nobis nõ vacat ista hic persequi, solum addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugacia ve misceant colloquia Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Coloniensi, *fratrem, verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi dæmones valde famosum. Hic cum in terminis conuentus Coloniensis dæmonem in obsesso corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco, In cloacã meam vadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventre purgare vellet, dæmon tam dire eum torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.*] Sancta res est dæmones eijcere, sanctè tractanda, sic fecere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficaciter vsi fuere. Vixit B. Vrsmarus Episcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius scriptis mãdauit: memorat autem memoria dignum, quod hic referã: Malbodiensis monasterij quandam monialem diabolus inuaserat, & vehementer laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi, quod cum factum fuisset, *ille non de sua, sed de Domini præsumens virtute, accepto libro, cœpit legere exorcismum super caput eius. De hinc benedicto oleo nares, oculosque, & os eius leniuit; & protinus immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcipit sibi aquam cum sale deferri, quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cum auctore suo Satana discessit.*] Audistis exorcismum ex libro lectum, & capiti impositum, vt fit hodie, audistis illitum oleũ sacrum, audistis salem, & aquam benedictam, & horum omnium audistis efficaciam. Sed & Adelinus Sagiensis Episcop. in energumene Osburgis liberatione, aquam benedictam, signum crucis, & preces, quæ solent *inquit ipsemet*, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauensis Episcop. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiãt de exorcismo. Si quæras cur non semper dæmon pellatur: res clara est, id peccatis vel obsessi, vel abiurãtis posse contingere, vel ob maiorem ipsius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod vere, & prudenter Tostatus monuit, non solere exorcismis omnes molestias, & vexationes quas dæmones inferunt hominibus repelli: sed solum illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesia ordinantur, vt sunt molestiæ, quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando: siue dũ interius manent, siue dum exterius obsident: *& illa* (inquit) *regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directe exorcismi, non curantur per exorcismos, nisi raro.*]

com. inest plemẽto artis exorcisticæ. April. 18 Sur. to. 2. Adelelin in uitaS. Oportunæ. 22. April. In vita S. Maurilij cap. 10.

Porrò quoniam Dei opera reuelare, & confiteri honorificum est; ideo his adhuc subiungam illustræ diuinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, plane recens; & vt is, cui accidit, ore pro-

prio fassus, res in facie Ecclesiæ hic Grætij gesta, narrationem nostri in collegio seruant propria manu ipsius subscriptam, & nunc cum hæc scriberem penes me habui.

Igitur anno 1600. die Martij 22. N. Prutenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ipsa Hebdomadæ sanctæ feria quarta, collegium nostrum (cuius impulsu, quove fine, incertum) cumque vno è nostris spectante, & audiente, in porticu inferiori collegij deambulans, arrogantius gesticularetur, & cum crebra capitis quassatione verba in Deum blasphema, & plena desperationis audacius euomeret: monetur iterũ, ac sæpius, sese vt habeat modestius, ac linguæ frenum inijciat: sed frustra, proficiebat enim in peius, & per omnia anxij, afflictique animi signa præbebat. Quamobrẽ accedens ad eum noster, quærit benigne, ecquid habeat? cui rei vacet? & cur adeo creber in Dei nomine irreuerenter vsurpando? Refert ille: Perij miser, diaboli pedicis sum irretitus; nec tamen quas promisit, & opto delicias sui datur. Quibus auditis noster, graue quidpiã subesse veritus, manu prehensum in collegium introducit, & blande rogitat, quid hoc rei sit, ne sibi grauetur aperire. Tum N. cum lacrymis ordine, tum quidem perturbato, sed sequenti die tranquillius, eo ipso, quem referam, narrare cœpit; se nobilibus ortum parentibus, & re ampla, educatum laute, ac delicate: & certis de causis (quas prudens reticeo) parentis gratia excidisse, & lare patrio profugere coactũ: & pecunia, quam discedens copiosam secum acceperat, absumpta, in extremam egestatem decidisse: tandem in via dæmonem cum vehementi vento ad se nocte quadam sub arbore iacentem accessisse: &, recensitis ijs ipsis, quæ patiebatur, quæque perpessurus esset incommodis, opem & auxiliũ, pristinamq; parentis gratiam promisisse; si modo se dato chirographo vellet ad paucula quædam obligare. Se quidẽ suggestionis, quam perniciosissimam sciret, ea vice nõ obtemperasse: dæmonem eodem, quo cum venerat vento, ac fragore recessisse: prædixisse tamen fore, vt eum aliquando non acceptæ conditionis pœniteret. Quæ cum non procul à Vvratislauia pone quendam pagum accidissent, inde se Vvratislauiam contulit: vbi breui

A victus incommodis, die quodam sub vesperam oppidum egressus, seipsum quod fidem dæmoni non dedisset coarguentẽ, defleuisse animo conditionem, quã exciderat, in quã inciderat, nulla sibi reliqua consilij, auxilijve spe affulgente. Nox erat intempesta, cum illi se dæmon gygantæa mole offert conspicuum, & insultans ait: Nonne verò dixeram futurum, meam vt opem supplex expeteres? Iure quidem tibi illam, vt indigno, possem quantumuis B supplici denegare: verum vt intelligas, quam tibi ex animo velim bene, en promitto auxilium, parentis gratiam pristinam, veteres delitias, iucunditatis annos solidos numero XII. quibus expletis plena mihi sit in corpus, animamque tuam potestas: tu vicissim stipulanti sponde, quę exigo: & nunc imprimis, Deum, Deique matrem, Cælites omnes, & fidem, quam docuere veteres eiura; insuper fidem da, mortalium te nemini hoc pactum mani- C festaturum, in nullum vnquam templum ingressurum, precarium codicem non lecturum, ac demum homines omnes, & eos potissimum, qui te ad pietatem incitare, hortarique vulnerint, odio implacabili prosecuturum: te vxorem non ducturum, sed concubinis pecunia conductis victurum. Cumque in tam perniciosam legem consensisset iuuenis, iamque sola superesset syngrapha proprio sanguine describenda; dæmon illi porrectam vl- D tro sinistram tanta vt compressit, vt sanguine è trium digitorum extremitatibus expresso, manum impleret, subministrauit etiam scriptioni materiam (nescio quam) pergameno moliorem, sed charta duriorem, & calamum: scribentique conceptis verbis præiuit, quæ sibi præstari vellet: & quæ se vicissim præstiturũ polliceretur. Conscripto traditoq; chirographo, miram se dicebat omnis generis instrumentorum harmoniam audiuisse, & E ad sonum obdormisse adeo pacato, & alto sopore, vt sequenti die, nullo per vias publicas prætereuntium strepitu percepto, in multam lucem sterterit, tandẽ euigilasse & illico patrati facinoris pœnituisse profectumq; Vvratislauia Olomutiũ, & inde Viennam, Viẽna Grætium, ibi diuertisse ad doctorem Venediger: ab eo se ad Dominum Strasbergerum directũ, & commendatum. Postremo venisse Mar-

purgum

purgum ad Doctorẽ Homelium. ibi exilij pertesum, se rursum indoluisse, quod pactum cum dæmone initum non custodisset, adfuisse sibi noctu denuo in lecto iacẽti dæmonem, ac de pacto renouando in hunc modum actum esse, vt nimirũ proprio sanguine nouum dæmoni chirographum conscriberet, ac in templo quodã nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Post paucos dies iterũ se facinus damnasse, manus sibi violẽtas desperatione actum inferre voluisse: tãdem suasu cuiusdam venire Grætium, vt quæreret remedium, statuisse. Pridie tamen quam Marpurgo discederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Grætij, prope Garlauu tuguriolum descripsit, in quo 30. Martij compareret: fore, vt tum fiat voti cõpos, & pristino statui ex pactis restituatur: caueret interim etiam atque etiam, ne Iesuitas adiret vnquam; alioquin grauissimas eum pœnas daturum.

A

Hæc omnia nostro iuuenis eo ipso narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad suũ in illo tuguriolo congressum: &, quãuis illo die à tali congressu fuerit à nostro deterritus, nihilominus postridie (quæ fuit die Veneris sancto) post meridiem, nemine censulto, assignatum sibi à dæmone locum infælix adijt. Adest dæmon, exprobrat perfidiam, quod contra suum præceptum nebulonibus Iesuitis adfuisset, petit tertio renouari pactum hac ratione, vt medium sinistræ manus digitum in pignus ei offerat. deinde recensitis ab adolescentia peccatis, ostendit animæ salutẽ esse desperatã allegatis è S.S. testimonijs, quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quæ omnium dæmonum nomina continebantur, & modus quemlibet pro arbitrio euocandi: nihil tamen horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho sancto, vbi rescitũ quod contigerat, maior iuuenis cura haberi cæpta, & cautũ, nẽ vnquam solus esset: & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commissa fuit, in rebus catholicæ fidei est institutus. Sub finem Aprilis sese ad confitendum generaliter præparauit. Quo die confessurus erat, visum vt in præsentia Patrum aliquod diabolo renunciaret, & male pacta bene rescinderet dum recitantur Litaniæ ad verba: *Pater de cœlis Deus*: corruit pene exanimis, hominem erigimus totis artubus contremiscentem. Ad gloriosum *Deiparentis* nome denuo corruisset, ni titubantẽ vtrimque sustinuissemus. Tandem facta ægre renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (destitutus enim erat viribus, & contremiscebat ita debilis, vt consistere nequiret) post meridiem ductus ad templum, vt confiteretur, recitatis de Nomine Iesu, & de Angelis Litanijs, cũ peccata recensere cæpisset, ei dæmon in aurem insusurrat: Huic nebuloni (confessario scilicet) ne credas, nisi velis ab eo improbe circumueniri. Totus maius impensus, tũ vt in fide cõfirmaretur, tum vt crebra cõfessione vniuersos cõscientiæ recessus perpurgaret. non fuit dies, quo pater designatus cum eo non ageret. optima iã sperari posse videbantur. Patiebatur tamẽ dæmonis insultus varios: nã & nocte quadã ter est ad spacium triũ passuum lectulo eiectus, absq; vlla tamen vllius membri læsione. Et alias se illi exhibuit dæmõ, & magnam præ se ferens beneuolentiam, suasit, Marpurgum vt rediret: quid hic sese affligeret? Miror (inquit) quod cum noris te damnatum esse non maiorem des operam, vt vitam hanc ducas hilariorem, reuertarisq; ad pristinas, quibus excidisti, fortunas. Pudet me tui, & miseret, quod meus cum sis, vitam hic ducas adeo acerbam. Et quoniam eo ipso tempore quidã studiosus obierat in domo pauperum (in qua etiam ipse degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totã noctem ad Deũ fundebant preces, subiunxit: se nec posse, nec velle manere diutius, viuis canibus inferius (*in valetudinario*) apud canẽ mortuum latrantibus. Quamobrem rogat etiam atque etiam, vt vel semel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua, quæ antea nunquam.

B

C

D

E

Die 28. Maij, Dominica S. Trinitatis, cum nostri Deo negotium assidue commendassent, aliaq; nonnulla pietatis exercitia. mortificationesq; in hunc finẽ Deo obtulissent, dispositus est ad sacram Synaxim. Et primum in multorum è nostris, & congregationis Sancti Spiritus præsentia, in templo S. Catharinæ, ex charta conceptis verbis dæmonem eiurauit, & pacta se rescindere nefarie contracta est protestatus, sed incredibili difficultate, dæmone sic sensus impediente, vt nec

legere,

legere, & ægre, tardeque præeuntem se- A qui posset. Fecit deinde professionem fidei Catholicæ iuxta formulam in Bulla Pij IV. relatam. Vbi ad hæc verba ventū est (*Ecclesiasticas traditiones, obseruationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector.* Et: *Septem esse vera, & propria sacramenta nouæ legis.* Et: *in sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, &c.* Et: *hæreses ab Ecclesia damnatas, ego pariter damno, &c.*) omnibus cor B poris viribus prorsus est destitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vsus in tantum, vt sibi aliquantulum restitutus diceret, vereri se, ne sibi eo loco sit moriē dum. Cum in illa esset sensuum ectasi, frustraque vrgeremus, vt quod corde credebat, exprimeret ore; credere videlicet se Christi in Eucharistia præsentiam: placuit illi venerabile sacramentum propius admouere: ad cuius præsentiam ita sibi restitutus est, vt, velut è graui somno experre- C ctus, diceret, & credere se, & experiri copiose Christi præsentis virtutem. Licet etiam diuersum euenerit, vt Eucharistia in altari collata, loqui posse, & audire, accedente verò sacerdote, tanquam iuueni sacramentum porrecturus esset, sensibus omnibus destitueretur, dentesque tanta vi comprimerentur, vt nulla ope reserari posse viderentur, & recedente rursum cum Eucharistia sacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat verò se inscium D eorum omnium, quæ illi in aurem inclamassemus solum animaduertisse veluti forcipe sibi os claudi; atque vt nihil relinqueretur intentatum, idem sacerdos relicta in altari Eucharistia, digitum consecratum ori imposuit; postmodum verò vbi Eucharistiam ori admouisset, & veluti sumendam obtulisset, tum demum inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aerem attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum vt quietū E esse fineret, & chirographa restitueret; ea tertiò ex ingenti fune dependentia in fastigio templi iuuenis solius repræsentauit obtutibus, cæteris nihil omnino tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præterquā quod & multæ ibi ad Deum pro salute eius preces fusæ, & maxima recuperandarum syngrapharum spes iuueni fuerit relicta.

Die 3. Iunij, iuuenis templum ingrediebatur, cum hostis inopinato vultum eius, quasi pallio diuerberauit, & simul manū sinistram miserum in modum dilacerauit, vt sanguis copiosus deflueret, nemine tamen, qui hæc inferret viso: sensit quoq; ibidem collum sibi ab aliquo torqueri, nihil tamen incommodi passus est; præterquam quod diebus sequentibus remanserint in manu cicatrices, cum maiore dolore, quam senserat, dum illi manus laceraretur. Eodem die multa fecerunt nostri, vt ad Dei gloriam, felicem res tota sortiretur exitum. Excitatus ea nocte ventus ingens, absque omni omnino pluuia, audi taque iuueni vox velut in vento miserabiliter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominica infra octauam corporis Christi, in eodem templo D. Catharinæ, post sacrum, & Litanias ad singulas sanctissimæ Trinitatis personas habitas, iussus ex charta detestari sua peccata, profiteri fidem, & coram Deo, Angelis, & hominibus protestari catholicum se esse, nunquam se de misericordia Dei diffisurum; fecit id aliquamdiu adiutus à nemine. Cum ei visus deficeret, prælegit alius, ipse tarde, ægre, & cunctanter verba efferebat, dæmone linguam impediente Ventum vt diceret, *Quapropter ò bone Iesu*, &c. nec legere id potuit, nec alius audire suggerentes. Adiuratur dæmon, eiq; virtute Dei præcipitur, ne iuueni in hoc opere sit impedimento. Exagitatur illico iuuenis, ac si foret obsessus, & inter hæc vnico velut momento linguam Germanicam didicit; quàm beneficio dæmonis loquebatur satis eleganter; natiuo retento idiomate. Hoc animaduerso aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur, *Te Deum laudamus*: Iubetur progredi, nequit dicere, *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. frustra. Accedit sacerdos cum Eucharistia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt missum faciat, &c. Tanta vi iuuenis attollitur in aera, vt decem, duodecimve è nostris vix eum retinerent. Ad crebram nominis Iesu, & Beatissimæ virginis Mariæ inuocationem dæmon fractus abscessit. Exclamat iuuenis idiomate suo; *Aufugit a me*. Quare illicò flectit genua lætus, & magna alacritate, altaq; voce progreditur: *Quapropter ò bone Iesu*, &c. Oratione finita his

ipsis verbis subdit; *Laus Deo, iā sum alius homo.* Præparat se ad communionem, dicit, *Confiteor*, &c. *Domine nō sum dignus*, &c. Occurrit peccatum confitendum, cōfitetur. Adiuratur dæmon, nō solum iuueni posthac negotium, ne facessat, sed chirographa vt restituat. Iterum confitetur. Demum tantæ debilitatis fuit, vt nec sedere posset, liber tamen iam ab omni dæmonis incursu. Nihilominus genua flectit, recitat, *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. & alta voce profitetur, *credere se totis animi viribus Christum in Eucharistia esse præsentem, & sperare se ipsum sibi propitium futurum.* sumit Eucharistiā magno animi sensu, flexis genib. aliquādiu agit gratias: & tantas illico vires recuperat, vt templo egressus, nullam sensisse debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonem non timeo & cōtemno ex animo: quod hactenus à me ipso, vt facerem vix impetrare poteram. Iam paratus sum senties pro fide Catholica sanguinem profundere: & multa subiunxit in commendationem charitatis nostrorum, qui de hominis nunquam visi saluté adeo essent solliciti: horum apud Lutheranos nihil esse, aliaque quæ verecundia non sinit referre.

Decima die Iunij ipso D. Barnabę Apostoli peruigilio, nostri domi se rursum contra inimicum armant, quibus modis nouit Societas. Iuuenis quoque, ne sibi deesset tota die cilicium gestat, & se sub vesperam sponte flagello acriter diuerberat. Ingens rursum tum eo vespere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante. XI. noctis adest inimicos alio, alia ve comitatus, & per cubiculum, in quo cum alijs tribus iuuenis cubabat, deambulans; Cernis (*inquit ad sociam. nam saga quæpiam existimatur*) vt iacet hic nequam? & rursum; ô si aliter rem meam instituissem, non esset hunc sortita finem. Ante octiduum penè me abegissent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commēdo, eum quantum licuerit assiduè diuexa; & conuersus ad iuuenem fremebundus. Perfide nebulo, homoq; leuissime & inconstantissime, nunquam fidem mihi seruasti, ô pectus ignobile, ac degener. Maiores tui malu issent cēties corporis, animæque facere iacturam, quam vel semel datam fidem violare. En tua habe, quæ mi- A hi dederas: ego vicissim, quod meum est reseruabo. Et hoc dicto, his, aut ter iuuene audiente strepitum fecit, velut cuiuspiam aliquid è charta eradentis. Et rursum sociæ, Pergam ad locum mihi constitutum, tu interim huius curam habeto. Rursumque iuueni: Et existimas, perdite nequam, fore meas manus, vt euadas? coactus nunc tibi tua restituo. Tu interim & Iesu tæ nebulones me posthac à stultus, confictisque cærimonijs vestris liberum B esse sinitote: quod enim tuū sit, nihil omnino habeo, licet plura longè posthac ex te sim accepturus. Fides enim, quam suscepisti iniqua est, & per Papas (quos vos velut sanctissimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) conficta. Quibus dictis, & manu frigidissima iuuenis collo sine omni læsione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil respondit, excepto hoc vnico; videlicet, vt abiret, habere se Deum propitium. Inter hæc C iuuenis ceteros in cubiculo altum dormiētes suscitare conabatur, eorum nomina inclamans, quorum vnus ægre vocem audit, prosilit in pedes, & ad alterius sani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è silice, sulphur accendit, sed priusquam candelæ admoueret, violenter ab aliquo extinguitur idque secundo; accendit tertiò, iamque candela lumen conceperat, cum simul, & semel materia sulphurata, candelaque restinguuntur. Tandem D venit homini, in mentem, vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit extingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis semel, ac iterū dixisset, se iuueni restituere omnia, quę ipsius essent, nihil tamen ab eo iuuenis recuperat. Componunt igitur se ad orationē, & qui lumen accenderat, ante imaginē B. Virginis Litanias recitat, post mediam circiter horam surgens videt humi iacere chartam sanguinulentam, attolit, eiq; porE rigit, cuius erat chirographum. Hic agnito suo chirographo gestu e lætitia, exosculari illud, & pectori admouere, & illico Deo omnes simul agunt gratias, & quatuor simul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus.* Et, ne fortè dæmon illud recuperare posset, signo Crucis muniunt aspergunt aqua benedicta, & corona B. Virginis circumligant.

Dominica mane vocatur Pater, cuius

curæ

curæ iuuenis erat commissus, ostendunt, A
& tradunt ei recuperatum chirographũ.
quod Marpurgi postremo conscripserat;
in eoque erasum è priori, cuius materiam
dæmon suppeditarat, sanguinem. Ne ta-
men doli mali quidpiam subesset, & for-
tè non omnia integre restituta essent, quæ
iuuenis erant in priori chirographo: iterũ
de more à nostris ad S. Catharinæ tem-
plum fusæ ad Deum preces, recitatæ Lita-
niæ; porrecta iuueni Eucharistia; adiura-
tus. & solicitatus dæmon, vt si quidpiam B
residuum esset, quod ad iuuenem spectа-
ret, illud Dei Omnipotentis virtute resti-
tueret. Sed quoniam iuuenis dicebat sibi
satis constare, quod omnia integrè essent
restituta, suumque animum esse per om-
nia quietissimũ; placuit nihil amplius at-
tentare. Quare actis diuinæ bonitati ob tã
grande beneficium acceptum gratijs, reci
tatoque, *Te Deum laudamus*, regredi-
mur læti vniuersi. Placuit tandẽ Serenis.
Principi Ferdinando Archiduci, & Reue C
rendissimo Secouiensi, vt series tota, &
processus pro concione populo propone-
retur; quod factũ est 18. Iunij à meridie,
& ipsum chirographum vna cum sangui-
ne, quo alterum descriptum erat, in tem-
plo nostro per Parochum Græciensem,
iussu Episcopi, in magno hominum con-
cursu, & frequentia combustum fuit. Hæc
historia rei gestæ verissima, in qua vides
(Lector, canæ fidei tenax) omnium fer-
mè, & singularum Catholicarum cæri- D
moniarum efficacitatem, de quibusdam,
alia subdamus.

Quintum remedium petitur *à miseri-
cordiæ operibus*, satisfactorijs ieiunio, elee
mosyna, & oratione: *Eleemosynas*, com-
mendat Canonum auctoritas, vt & duo
reliqua. *De ieiunio*, inuenio id præcepisse
cuidam comitissæ S. Auxentium Abba-
tem, & S. Procopius Monachus hoc vsus
sæpè victoriam contra dæmonem obti-
nuit, & alijs idem imperauit. Sed & Chri- E
sti Domini testimonio accedente. (*Mat-
thæ. 17. v. 20. Marci 9. v. 29.*) quid adden-
dum? *De oratione*, versus quidam anony
mi, sed veteris versificatoris reperitur; *Dę
mones aduersus magna est oratio virtus*,
& sunt de eadem sequentia exẽpla quæ-
dam, nostrorum hominum litteris certa
fide contestata. Anno 1549. *quidam vni-
cè nostris confessus, media circiter nocte,*

d. c. si per sortiarias. Metaph. eius vita Febr. 14. Nico Salius in eius vita. 4. Iulii. c. 1. & 5.

A *dum pęnam pro delictis sibi irrogatã per-
soluit repente vidit feles, muresque et alias
bestias colore atras, aspectuque terribiles
tam multas, vt totum occupare cubiculũ
viderentur: quo ille viso perterrefactus, ti-
mere cępit ne viuus à bestijs abriperetur.
Anxius & trepidus accurrit ad Domini
nostri imaginem, magna voce opem implo
rans: quare omnium animalium species su
bito euanuerunt, tanto cum impetu, strepi-
tu & fragore, vt domus ruere videretur.*]
B Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit,
quam iam à 100. annis dæmones infesta-
bant, & molestia in pastores, quasi hære-
ditaria transibat. Paterfamil. opes omnes
placandis idolis insumpserat. potius auctũ
ijs, quam cessauit malum. Triginta anno-
rum filium dæmon occupauit, ita vt nec
patrem, nec matrẽ agnosceret, nec quin-
decim diebus quicquam cibi sumeret: sub
horum finem Patrum Societatis vnus ad
eum accessit, iussitq; vt *D. Michaelem*,
C nominaret. *Dum diuũ nominat vehemen
ti tremore cœpit concuti, & varios motus
membrorum edere. ita vt circumstantibus
terrori fuerit. Inuocante verò Patre* Deũ
Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum,
*subitò à dęmone liber exstitit. Huius soror,
paucis post diebus molestijs dæmonis agita
ta est, qui e iam in ea loquebatur. Certis tẽ-
poribus Patris nostri concionibus auditis,
Christianam fidem suscipere voluit: cum
verò sacro fonti esset admouenda, conare-
D turque principio se sacro signo crucis muni
re, tremere vehementer ac concuti cępit.
Pater preces fundebat sollicitè ipsa verò sa
crum IESV nomẽ, & D. Michaelis pro-
ferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæ-
mon irritauit obstringendo os, & compri-
mendo. Tandem verò in cantum prorum-
pens exclamat: si idola Xacam & Ami-
dam sectarum Iaponensium auctores reij
cimus, nullũ superest, qui adorari debeat,
aliaque huc spectantia protulit, nec esse,
E quod in ijs reprehendere quisquam posset.
Quadam die innumeris Christianis præ-
sentibus Pater sacrum fecit, cui quoque in-
tererat dæmoniaca, quo finito, rogat, qui
valeret: optimè, ait, iussa verò D. Michae
lis nomen pronunciare, tremere, ac dentes
stringere cępit, & dæmon se velle exire di-
xit: sed quoniam iam à tot annis ea fami-
lia pro hospitio vteretur, non libenter mi-
grare, iubet iterum pater S. Michaelis*

nomen

nomen proferre. Respondit illa, id permolestum esse, & lachrymas fundens, & conquerens, quo, inquit, me vertam? Christiani itaque omnes in orationes corruunt, dumque lassis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deseruit: ipsa verò subito potum petijt. Admonita vt Iesum & Maria *inuocaret, tanta suauitate vtrumque protulit nomen, vt Angeli vocem videretur sibi audire.*] Anno 1588. Brunæ in Morauia, *mulier erat in Nosocomio acerrima diaboli oppugnatione sic oppressa. vt nunc aquis sibi vitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis, qui erant in valetudinario: post illam triennij vexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuisse D. ū, solutus primum linguæ nodus, deinde animæ, post sacram confessionem peractam, ostendit.*] Hector Boethius quoque Scotorum res describens, *lib. 8.* in Marrea regione testatur se ab ijs, qui conspexerant accepisse, quod eius verbis adscribam; *Puella natalibus altis, forma conspicua, complurium nobilium auuersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinem, quæ cum vterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mira pulchritudine frequētius secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: vnde venisset, quoue abijsset, nescire se, respondit. Parentes, tametsi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, consilio, quis esset, qui gnatæ expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio post die indice ancilla stupratorem adesse, reclusis foribus, accenso thedarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum mōstrum, figura supra humanam existimationē terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyus complures ad fœdum excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, sacræ disciplinæ non ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pauore terræ illisis, cum Christi Apostoli Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum,* Verbum caro factum est, *perduxisset, malum dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectū secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Fœmina periculo seruata, enixa est monstrum vndequaque*

A *fœdum aspectu, quale nusquam antea (vt ferūt) inter nostrates visum. Id obstetrices, ne obseruatum contumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyra ciuissime concremarunt.*] Idem paulo ante docuit dæmonem quoque succubam oratione fugatum. *In Gareotha (inquit) regione, vico quattuordecim vix passuū millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate, corā Aberdonensi Antistite questus est palam, sese à dæmone succuba (vt dicunt) gratissima*
B *omnium quas vidisset forma, multis antea mensibus infestatum eandem occlusis foribus noctu ad se ingredi, blandinijs in sui amplexus compellere: dubia luce abire sine strepitu penè, nullo se posse modo cum plures attentasset, à tanta, ac tam turpi vesania liberari. Iubet continuo optimus Episcopus adolescentem alio se conferre, & vt Christiana religione magis laudatis ieiunijs, & orationibus plus solito accommodaret animum: fore, vt pijs operibus intento*
C *victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti, salubre consiliū religiose exsecuto, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.*

In litteris Iaponicis anni 1569, ita scribitur, *Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erant ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ Orationis, & Salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpe repulerunt.*] De oratione vnum exem-
D plum accipite ex Menæo Græcorum V. Martij, in vita Canonis Isaurici: *Aiunt post ipsius è vita decessum ædes eius in templum versas, testasque illas, quibus malos genios incluserat, repertas quarum vnam cū resignassent, quod thesaurum ibi latere ob pondus arbitrarentur, statim fulminis instar erupisse dæmonas, vt omnes exanimati conciderent, & quicquid instauratū erat procumberet; nemoque omnino post occasum solem auderet ad locum illum ad-*
E *spirare. Sed non diuturne fuit hæc dæmonum tyrannis, quam per sancti viri preces, cum populus se ieiunijs, & vigilijs dedisset mox depulere.*] ita vertit Raderus. & sane de precum efficacitate notior res, in confesso est etiam hæreticis: sed qualis ista esse debeat, non æquè. In primis maxime salutarem esse communem Ecclesiæ orationem patrum testimonijs constat, Chrysostomi, Augustini, aliorumque, deinde *Tobiæ 6. & 8. Mat. 10. 20.*

D.Chryſ. hom. 3. de incomprehẽſio Dei Natura. Aug. li 2. de ciuit. Dei. c. 8. Theodor. li. 4. hiſt. Eccl. cap. 21. Sozo. li.6 c.28. Glycas p. 4. Annal. fol. 354. Eugyp. in vita S. Seuerini mẽſe Ianua. Metaph. in vita S. Auxẽtij Abba. Fran Iunium ferunt fuiſſe: ſed incerta fama.

inde & priuatam hominum Sanctorum, A vt confirmant Glycas, Eugyppius, & Metaphraſtes. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas, & efficacitas eſt, *ſymboli Apoſtolici, & orationis Dominicæ*, nõ modo ex Canonum præſcripto, ſed & veteris æui, noſtrique experientia, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis aſtruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. capit. 4.* Nec dubito proximam his facere, B *Salutationem Angelicam*, eiuſque iterationẽ illam ad orarios globulos, quam *Roſariũ* appellamus, cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus ſuum bimonſtrem partũ *ἀντιροſarium* obiecerit calumnias tamẽ, & apinas meras, ſub alieno nomine Ioan. Balæus pari & lepore & robore, ante annos iam decẽ deiieci: & quia Gelaſimus quidam lepide ſibi viſus ludere in noſtrorum hominum apud Indos roſaria, deſcribam quod Satyricus legat, rideat, ſi lubet. C In litteris Lud. Frois è Iaponia ſcriptis anno 1596. hæc narratio extat Moguntiæ his verbis Latine excuſa, fol. 179, *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum Gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat Gentilis, nullus verò Chriſtianus, niſi dictus nobilis, vir bonus, & religioſus. Accidit filiam ex improuiſo infirmari, & quidem intra ſex dies vſque ad mortem:* D *quidam aiebat à dæmone obſeſſam, propterea quod tam furioſos, & inſolitos geſtus ederet, vt ægre a duobus, vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus, & ſocer implorarunt opẽ Bonziorum, ſed ſuis illi ritibus, & nugis ſuperſtitioſis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verum quia feminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde diſiunctum. Is celerrime aduolat, inuenit filiam qui-* E *dem ſpirantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater illico mandat ſubmoueri omnes Bonzios, alioſque Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto roſario, ter Dominicam orationem, & ſalutationem Angelicam aggreditur pronunciare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores potius geſtus quam prius edit, vt à multis teneri vix poſſit. Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum* A *filiæ dicens: tu videre mihi dæmõ aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmõ: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præſtans, roſarium inijcit in eius collum, dicens: velis nolis, excedes. Tum dæmon, Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collum, & tunc receſſero. Reſpondit pater, minime tollam, immo funes quoſdã arripiens, minatus eſt ſe eum diuerberaturum, & ſic dæmon exceſſit, &c.*

En quid in Indijs roſaria per Ieſuitas B inducta. Subſannat tamen fallus poeta verboſiſſima Elegia contra Ieſuitas, quã ipſe Primũ Pariſijs, poſt Lugduni Batau. iuuenculus quidam *in Odæporico* edidit. Quod doctiſſimorum poetarum de Societate Ieſu edita teſtimonia, de geſtis in India, & perlatis ardore fidei, poſſent opponi nupero iſti poetæ? quem etſi mirer tam calide, Patris ſui, viri optimi, clariſſimi, laudatiſſimi Iuſtitię Sacerdotis, iudicium damnare, vt neſcio quibus placeat; miror C tamen minus, quia vox eſt, vt Ieſuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere poſſint. dicit ſolet lupum beneuolum eſſe canibus gregarijs non poſſe. fors etiam id à quodam inſito petulantis bilis vitio cacoethes natum. Quibus Archilochus iſte, ſeu Hipponax, pepercit? lege quę olim Cęſaroduni Turonum edita. Mittam quæ in Hiſpaniæ Regem, Sabaudiæ Ducem, & Mariam Stuardam laudatiſſimam fœminam & Scotiæ Reginam, fidei cauſa capi- D te truncatam, virulentiſſime, & calumnioſiſsime chartis illeuit. vide quid de ſua ipſe patria.

fol. 28 p. … fol. 9. p. 1 … fol. 23. & 24. fol. 4. p. 2 …

Muſarumque tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc ſpelunca, Cyclopum, arx Polyphemia,
Antæi latebræ, Antiphatæ teges,
Et Læſtrygonis antrum,
Bebrycisque Amyci ſpecus.

ò pium filium: quid de cunctis religio- E ſis ordinibus? ſic ait fol. 27 p. 2.

... ſcelera & examina mille
Monſtraque ſub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & ſibi ſumere nomen:
Denique proſtibulum, & ſpurcæ impietatis aſylum.
Noſtra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed

Sed dicat se forte malos tantum perstringere, Erasmi & commune maledicorum refugium hoc semper vnicum fuit. quid de ipsa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

... lumus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasque fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruū crocitatu, ranam coaxatu, Caluinistam verbis, agnoscas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberalissimus est conuiciator, nō vno symbolo contentus. primum p. 2. fol. 3. ore blasphemo euomit non in vnum, sed in multos, vt pestilens ructus latius diffundatur, sequentia.

Tu septifrontis cornua belluæ,
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener:
Huiusq; debellare sæcli
Monstra pijs inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuicium Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicos Princeps *huius sęculi monstra* vocat *inimica pijs*. qui pij isti? nonne hæretici quotannis in bulla Cęnæ Domini excommunicari soliti? sed pergit fol. 6. p. 1. linguam sacrilegam in Cęlum armare, dum canit:

Frustra pandet aperta
Cœli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum vocat, *Cęli vicarium*, qui vere talis, Dei gerens locum in terris: Petri successor. cetera de Indulgentijs, hęreticum cor poetæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol. 28. pag. 1.

... licet inuida contra
Bellua vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paulò ante cęli vicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironice abs te, hoc serio dictum. ò merito vtroque linguam eradicandam. Nō contentus in solum Pontificem Max. incurrisse, fœde maledicit, Purpurato Concilio, & toti Senetui Vrbis æternæ. nam subdit:

A *Romanumque apicem, pulsis tibi Romæ cinædis,*
Restituat, ciuesq; tuos, priscumque Senatum.

Quid tu sies nescio, Deus scit. Nullus vis probus talia viris talibus obijciat, scio. Optas etiam idololatriam, & Paganismum Romam reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitijs abstinebat. Quid his tam maledicis, tam virulentis queat

B adijci? vnum est, vt orbem fere totum, qui Catholicus, loligine sua perfundat *fol. 29.* vnico disticho. inuoluit:

Ad prædam acciti (nam sat Lotharingia non est
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remisisti de iniuria, qui ex *septifronti vaticana bellua* saltem hominē, licet improbum, nempe *prædonem* fecisti *Quirinalem*. Et cum hæc scripseris, cum

C hæc in lucē Turonis emiseris, audes oculos in cœlum tollere? putas te latere posse, vel tam scelerosos versiculos ætatem laturos speras? Qui parcas paruulę Societati: qui, talibus Principibus: qui vrbi æternæ: qui patriæ tuæ: qui fidei Catholicæ ritibus: qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, strende, spuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti est. non quisquam tibi respondebit,

D conuiciandi palmam retineto. Considerabunt Antistites Catholici (ceteros non moramur, quibus laus est displicere) quid, aut quantum tam virulentæ, tam impudēti calumniandi licentiæ sit credendū, quo camo, & fræno tales maxillæ coercendę, quibus petulantia tam noxia sit Ecclesiasticæ disciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes recte stant, nondumq; odio, inuidia, hæresi deuiarunt, credent potius Læuino Torrentio Episcopo Antuepiēsi

E *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib. 6.* poetis clarissimis, credent Frederico ametio, credent Iusto Lipsio (cui hac in re quoque te foret æquum crederet) crederent alijs viris eruditione, pietate, & sapiētia ornatissimis, quorum extant elogia tuis conuicijs contraria, quæ possem hic tuis opposita repræsentare: sed nec tua tanti, nec mei mi verecundia, nec defensoribus istis veritas eget. Quod ille

le dicebat in tragædia.

Virtus Vlyssis nota Danais est satis,
Nimisque Phrygibus:

Id tibi dictum puta. Danaos esse bonos, & Catholicos: Phrygas Caluinianos, & Atheos. Virtutem Dei, quæ se hominum nostrorum labore, studio, industria, per quattuor orbis plagas exeruit, (Deo sit laus, & gloria) tibi, tuique similibus inuidiosam potius, quam ignotam, aut imitatu facilem esse. Sed non vacat pluribus diem verbis conterere: vt ancho ras legam, monet me institutum, ad quod redeo.

De recitatione Aue Maria, & Salue Regina multa poteris (si lubet) exempla reperire apud Cantipratensem *lib. 2. Boni vniuersalis fere toto cap. 29.*

Non dissimile illi Fingino, apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichina, *quod ibidem fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum. Mos est operariorum illius ditionis C tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cœlo irrigare possint hortos, & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*haut dubie maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam, vocarunt veneficū, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum.*) Hoc verò anno cum rustici in Beatissimę Virginis confraternitatem adscripti essēt, D & anteactæ vitæ lapsus, erroresque cum dolore animi patefecissent, ac stato tempore ad excipiendam aquam necessariā reuersi, animaduerterent more suo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam sistentis, vt iterum veneficus adiretur*) non iam amplius ad magos, sed ad Ecclesiam confugere, certioremque ea de re fecerunt, senem quendam optimum Christianū, qui in Ecclesia Fu- E taiana solus diu omnium fidelium personam sustinuerat; eumque etiam, atque etiam rogarūt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret: se iam Magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re considerata secum in hunc modum est ratiocinatus Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur; si autem ob mea peccata non flu-

A xerit, multi in fide refrigescent, & pluris facient fraudes, & veneficia: Satanæ, quā ritus, & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendum, multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primum flex s genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarū* recitatio. Volunt nonnulli etiam à Clau- B diano Mamerto, hoc remedium institutum, cum Viennenses in Gallia horribiliter à dæmonibus diuexarentur. Vnde Mantuanus in 4. Fastorum.

Vrbs sedet ad Rhodanum, Galli dixere Viennam;
Quæ tulit aduersos casus pastore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arsit, & horrificis terrarum moticus arua.
Scissa dehiscebant, rimis penetrantibus vique
Ad stygios amnes, vbi sunt Iouis antra profunda.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines, & in vrbibus ipsis.
Casibus his perculsi omnes diuina coacti.
Quærere subsidia, & Diuos excire precando,
Hinc traxit Litanea ortum: transiuit in omnes
Religio similis paruo post tempore gentes.

Exstant Litaniarum varia genera, in libro; quem P. Thomas Salius collegit; sed plures longè in eo; qui Monachij excusus curante, *Serenissimo VVilhelmo Bauariæ Duce*; qui, hoc æuo Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis principalibus filio relictis, totum se pietatis studio addixit. rebus alijs sapientissimè gestis, hunc feliciter omnibus laudatissimum addens colophonem; gnatus, quid illud vnum porro necessarium, & quæ pars melior esset eligenda. Cæterum Litania olim tum contra cætera mala omnia, tum nomina-

minatim contra ludificationes, & vexationes dæmonum, semper vtilissima fuit, vt plurimis testimonijs, & argumẽtis egregia probauit ex nostris Nicol. Serrarius, erudita sua Disputatione de Litanijs, Herbipoli edita: cuius, etiam sunt illæ aliæ piæ, & eruditæ Litaniæ de Sacrosancta Trinitate, non semel iam excusæ. De hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus *part. 3. de locis infestis cap. 66.*

Vide Io. Diac. lib. 4. vita D. Greg. c. 9; et Sigisbert. ann. 858. Iac. Rabum lib. contra Marbac. c. 26. Eisingrinũ lib. de exorcismo Octingẽsi. Thyreum de dæmon. p. 3. num. 654. D. Iust. aduers. Triph. Orig. lib. 1. contra Cel. Tert. de corona militis ad scapulam et in apol. Cyprian. aduer. Demetria. D. Atha. de incarnat. verbi. Clim. gra. 20. Iesu nomine cæde inimicos: neq; enim in cœlo aut in terra potentiora sunt arma.

Sextum est inuocatio, deuota nominis *Saluatoris, Iesu*, vel *Christi*, vel *B. Deiparæ Virginis*, vel petita opitulatio ab *Angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docent vetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter tam frequenter, vt putidũ sit verba eorum hic coaceruare. Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt fastidium mihi lectoris cauendũ potius, quam quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib. 4. de natura dæmon. fol. 152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius vita Metaphras. aliud auctor vitæ S. Euphrasiæ virg. mẽse Martio, aliud de S. Theodoro Archymandrita Gregor. presbyter. 22. April. apud Surium, & apud eundem alia quinque vel sex tom. 4. pag. 154. & 513. tom. 5. pag. 827. & 892. to. 5. pag. 67: tom. 7. pag. 567. vide præterea Gretzerum lib. 3. de sancta Cruce cap. 27.* & egregium exemplum illud, quod superius lit. K. retuli de Musipotano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunensis, *in Sigillo Mariæ*, & nobilis cuiusdam Eburonici, de quo ex Cæsario egimus, *lib. 2.* & addi potest exemplum nobilis puellæ quod *ex Mori lib. 1. Dialog. c. 16.* narrat Bredẽbachius *lib. 2. cap. 27.* item quod narraui sup. *tom. 2. pag. 55. A.* De *Angeli custodis* opere testis est Origenes *lib. 6. contra Celsum vbi eius XXII. calumniam exagitat:* & de eadem satis clare Paulinus *in vita S. Ambrosij*, & de eadem ope satis clara, etsi non petita, capio miram narrationem Salisberiensis *lib. 2. polycra cap. 11.* his verbis, *Dum puer, vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui forte specula riam magicam exercebat, contigit, vt me, & paulo grandiusculum puerum, præmissis quibusdam maleficijs, pro pedibus suis*

A *sedentes ad specularię sacrilegium applicaret, vt in vnguib. sacro nescio oleo, an chrysmate delibutis, vel in extorso & leuigato corpore peluis, quod quærebat nostro manifestaretur indicio. Cum itaque prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem dæmonum videbantur, & præmissis adiurationibus, quas Deo auctore nescio socius meus se nescio, quas imagines tenues tamen, & nebulosas videre indicasset: ego quidem ad illud ita cœcus exstiti, vt nihil*
B *mihi appareret, nisi vnguis, & peluis, & cętera, quę antea nouerã. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis iudicatus sum, & quasi qui sacrilega hęc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerat, ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. sic mihi in ea ętate propitiatus est Dominus.]* vtique arbitror per Angelum custodem: sed addit.] *Cum verò paululum processissem, & flagitium hoc magis, & magis ex-*
C *horrui, & eo fortius confirmatus est horror meus, quod cum multos tunc nouerim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturę, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cętera incommoda taceam, quibus in conspectu meo à Domino, aut prostrati aut perturbati sunt, exceptis duobus, Sacerdote videlicet, quem præmisit, & Diacono quodam, qui specularioram videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicę, alter ad portum cellulę Clunia-*
D *censis sacris vestibus insigniti. Eosdem tamen prę cęteris in cõgregationibus suis aduersa plurima postmodũ perpessos esse misertus sum.* De implorata vero, & impetrata eiusdem custodis Angeli ope testis est S. Golanduch, cuius mentio apud eius aoętaneum Euagrium, sed quod adscribam, apud eum non habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephor. *Histor. lib. 18. cap. 25.* eam grauissimè va- *Lib. 6. c. 19.*
rijs Persicorum Magorum verberibus,
E cruciatibusque afflictam, semper absque vllo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanatam fuisse. Quæ ad vtrumque Angeli; nempe & Dei genitricis simul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Lusitaniæ traditione notissimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinando del Castillo memoriæ proditã. 1. *Histor. Gener. Ordin. Prędicator. lib. 2. c. 72.* vt ex

eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p. 3. vita. 173. Boncela municipium Conimbricense est, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Aegydius. hic, vix dum adolescens, industria, & fauore tres Canonicatus, & Prioratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus humaniorũ litterarum, & Philosophiæ, & Medicinæ, cui, quam sibi opportuniorem ad nequitiam rebatur, totum se dare, & Lutetiam eius addiscendę causa cum cogitaret, iter aggressus dæmonem obuium humana in specie habuit. Malus iste viæ comes, à noto sibi, sed ignotus, paulatim varia quærere. vt audiuit profectionis consiliũ, quin tu (inquit) me potius audis? scientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vsu præcipua ac dignitates, voluptatesque; ipsius etiam, quam sitis, medicinæ summa perfectio est. Necromãtiam dico. dixit, & persuasit, abducit Aegidium, & adducit in vastum specum, prope Toletanam ciuitatẽ. ibi occurrere læti, & excepere venientem viri, dæmonesque humana effigie. itur in specum; exigitur non secreti tantum, sed & ligiæ fidei, siue homagij perpetui Sacramentum. volẽs adigitur, & schedula proprio consignata cruore, promissum confirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginosa scientia imbuitur. post Lutetiam profectus, miros breui inter Hippocratis sectatores progressus facit, & Doctoratus lauream adeptus: gliscebant enormia magis magisque peccata: ruebat de scelere in scelus: ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ò Dei bonitatem, vi, quem lenitate nequiuerat, statuit trahere. Ecce tibi equitem hoplomachum, lanceam vibrantem, & intẽtantem misero, irato vultu, minaci voce clamantem, *vitam hanc, moresque desere, ad frugem reuertere.* Subditus Aegidiũ terror occupauit, sed, veloci motu, cũ terrore institutum pristinum displicere desit. ad volutabrum luti reuerso; post triduum idem ille eques iam terribilior non solum minatur, eadem verba repetens de mutãdo vitæ instituto, sed lanceam pectori infigit, & vulnus, etsi non graue, imponit. Fractus animo noster: *Dedo*, inquam *me, faciam Domine quicquid iusseris.* Saulum diceres in terram deiectum. Statuit seriò, se totum Deo dicare, & quo intus impelli se sentiebat (*vrgente, sic opinor, Angelo*

A *custode, qui apparuerat*) religiosæ alicuius institutæ familiæ se addicere. Hoc animo Lusitaniam repetens, dum per Pallentiã iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monasterium moliebantur, subit cupido cernendi operis. vidit viros sanctitate, & eruditione claros, quosdam etiam viribus, & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem subigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare, summa lætitia, & alacritate. Optat se illis iungere,
B petit instanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magna spe Sanctitatis futuræ excitata: post aliquot annos missus Santarenum in Lusitaniam, ibi crescebat oratione, & victoria sui. Vnus angebat scrupulus, quod penes dæmonem hæreret schedula illa obscæna, & intestabilis. Igitur ardentius Reginæ cœlorum se cõmendabat, mali huius remedium aliquod postulabat, non sine lacrymarum imbre, & continuo suspiriorum concentu. Quid,
C neget misericordiæ mater sic postulanti? Die quadam, cum in facello templi prolixius oraret, apparuit illi dæmon formidabili aspectu, deteriore vlulatu, conuicium facit, & præstitam fidem, acceptaque beneficia petulãter exprobrat. tandem, post multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta, *faxo* (inquit) *huius te monachismi, & violentię, quæ me tibi syngraphum hunc cogit restituere, nunquam satis pœniteat.* simul abijcit eum ad pedes Aegi-
D dij, & videri desijt. Aegidius chartulã accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dęmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus septennio postea vexauit. mitto vexationes alias. assumebat monachi cuiusdã, qui in eodem degebat monasterio similitudinem, & nihil non quod excogitari inter domesticos posset molestiæ, Aegidio inferebat. patiebatur hic, sed tandem dolens malitiam illam serpere, & fratrẽ, vt putabat, illum, Deum sic semper offen-
E dere, rem defert priori, & petit alio mitti, causamque aperit accersito fratre deprehensus calumniator, & insolens ab alijs, solitus ab Aegidio vinci desijt victori negocium facessere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibusque, sed & miraculis varijs, anno 1265. mundo denascitur, vt cœno nasceretur, sepultus Santareni, vt sanctus colitur. Habetis, & Deiparæ Virginis vno in exemplo ef-

ficacissimum contra dæmones præsidiũ, & (quæ dixi alijs locis) præterea de scholis Magicis Hispaniæ, de homagio præstando, & chirographo cruento, de repræsentandis innoxijs, de apparitione dæmonum, & etiam Angelorum. Ioannes Molinetus narrat Energumenarum illarum Quercetensium, de quibus egi nõ semel, possessores dæmones inter cætera quæstos; sibi à *Misericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, nec non ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris gestatrice. sic enim illos sacratis *Mariæ, Christophori, Catharinæ, & Barbaræ* nominibus abstinentes, ad Ecclesiasticam picturam allusisse apparet.

Li.2.q 1. sup. Li. q.4. li.2. q.12 num.5. li.2.q.27. sect. li.2.q.6 sect.3. Chron. Belgiæ, an. 1490.

Quid verò prohibet me *Patronæ* Virginis *Deiparæ* memoriam, & venerationem, alia quoque certissima narratione recolere, vt quam efficax semper eius inuocatio contra tartaream tyrannidẽ fuerit Lectores intelligant? Horatius Tursellinus Historiæ Lauretanæ scriptor, pari elogantia, & fide, rem gestam proponit: *gallum porro iuuenem Lauretanæ virginis tutela seruauit, quem in præcipitem locum libido insana prouexerat. Hic, vt erat proiectæ cupiditatis, audaciaque, in vetitas se effuderat voluptates. Expugnato multarũ matrum familias pudore, immodico cuiusdam mulieris amore flagrabat: qua cũ nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri statuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonẽ rogitat, vt se voti compotem faciat, ad omnia se descẽdere paratum ostendens, si eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iussu à Christo deficit; seque totum illi dedit, traditque super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo suam obstringit fidem: vsque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, vt potius est quod cuperat, fecit, vt fit, fastidium copia: & cælesti luce oborta, magnitudinem sceleris sui sera æstimatione perpendit. Ergo posteaquam animum curis anxium pœnitentia subijt, ad veniæ spem erectus, cælestem opem spectare, Deum, Deique parentẽ implorare cœpit. Inter hæc occurrit animo virgo Lauretana, eiusque ædis Sacerdotes amplissima facinorum expiandorũ authoritate præditi. Protinus Deo authore, ac duce Lauretum petit, haud dubius, quin inibi esset tantis malis remedium inuenturus. Nec sua illum frustrata spes. Lauretum vt venit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni exposita, consulit, ecqua sibi spes sit reliqua salutis. Ille primo sceleris atrocitate exterritus paulisper hæsit: deinde immanitate facinoris demonstrata: ita spem illi salutis ostendit, si precibus: ieiunijs, voluntariaque corporis vexatione Deum placare penitus insistat. Cum ille nihil omnino pœnarum recusaret, promisit Sacerdos, si imperata fecisset, se faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digressu hominem monet, vt per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligat, Beata Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam exposcat: se eodem triduo rem diuinam pro ipsius incolumitate facturum. Et vtrinque exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est ante absolutionem, chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem a se dimittit monitum, vt augustissimum sacellum ingressus precibus, lacrimisq; Deiparam vsque eo fatigaret, dum chirographũ à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, suæ salutis, securitatisque auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparæ Virginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lachrymans obnixe eam precatur, vt recepto illo nefario chirographo, saluti, incolumitatiq; suæ consultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat:* Monstra te esse matrem. Sumat per te preces, qui pro nobis natus tullit esse tuus. *Talia precatus subito chirographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde sacello egressus, lætitia exultans ad Sacerdotem accurrit. receptum Deiparæ beneficio scriptum ostẽdit. Id erat tot, tantisque in Christum, atq; in ipsum, qui scripserat, diris, & execrationibus refertum, vt facilem appareret, à sempiterno humani generis hoste dictatũ. Verumtamen tãtum vincum omni diabolica fraude potentior vis diuina dissoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate asseritur in libertatem filiorũ Dei: ne quisquam omnino, quamuis facinorosus, ac perditus, si modo ipse perire*

li.4.c.33.

nolit, de sua salute desperet, neu cuiquam A *in dubium veniat* Dei *clementia, quę vltro* Matrem *suam reis* Patronam *dederit ad salutem.*] Hoc exemplum gratius futurum spero, eo quod simul praxim quandam iuxta tutam, & facilem Confessarijs, pœnitentibusque proponat: cuius normā, ductumque in similibus admodum perplexis consultationibus imitari possint: quod libri huius secti institutum vel maxime flagitabat, à me non præteriti. Alia duo valde illustria refert Cæsar. miraculo B rum lib. 6. cap. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum præstigias remedium sit, nominis Mariæ deuota cum fide pronunciatio clarissime videtur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis Montis ferati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerant consecratę Beatæ Virgini, & eius imagine infinitæ cādelæ partim solo adspectu, *vt narratum Mirac.* 150. *fol.* 138. partim contactu, *vt miraculo* 172. *fol.* C 147. *& miracul.* 237. *fol.* 215. partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilij, vt *miraculo* 45. *fol.* 60. partim promissa ad hanc ædem sacram peregrinatione, vt *miraculo* 289. *fol.* 256. liberati habes illustria admodum miracula in hoc genere apud Lipsium lib. de B. Virgine Aspericollis Zichimensis, sed claudat hunc §. sanctus vir, & bonus poeta Prudentius de sacratissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens: Cathem. hym. 3. D

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat;
Sic coluber muliebre solum
Suspicit atque virum mulier.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem, E
Corporeisq; carens vitijs,
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis:
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis, atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virga venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidus lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos
Sedere lapsa columbat fugat.
Tu mihi Christi columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga trigidis ora premens.

Septimum, est *Signaculum sanctę crucis*, de cuius præconijs liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Cyprianum serm. de passione Christi, Origenem lib. 3. in Iob, Lactant. libr. 3. capit. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. Verbi,* (*vt ait*: signum crucis tollit omnem Magiam,) *D. Gregor Nazianzeno orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. homil. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matth. D. Cyril. Catach. 4. de Ascens. Nissenum in vita Thaumaturgi. Hieron. in vita S. Hilarionis. Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechumen. & sermo. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hist. cap. 5. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor lib. 2. Dialog c. 10. Ioa. Diaconum lib. 2 vita D. Gregor. cap. vlt. Slabrum li. 4 histor. c 5. ex quo Baronius Annal. tom. 11. anno 1027. Thomam Cātiprat. lib 2. cap. 57. a parte 34.* apud quos exstant memoria dignissimæ de hac re historiæ: nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo Crucis extinxit, habet Hincmarus *in eius vita.* aliud de Beato Vedasto, qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitæ eius, eodem dæmonibus præualuit signo, D. Auxentius, teste Metaphraste, vt & S. Albinus, teste

For-

A Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino, & Beat. Callupanus, teste D. Gregorio Turonensi, qui memoria dignā rem narrat, vt & de S. Niceta Theocteristus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili, & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus, & de Eutychio Patriarcha Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incen-

B dium exstinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus Archimandrita veneficium Theodori Magi vitauit, sæpe dęmones expulit, solitas frugū calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat, & signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere posset, teste Georgio eius discipulo. Eodem gladio vtebatur B. Godefr. teste Nicolao eius æquali,

C *c.13. eius vitæ*: & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum, cap. 5.* & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in No. v.*) qui & miras dæmonum præstigias, & vnico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Nouiomēsis suos his verbis: *Christiano nec auguria, nec alia qualibet figmenta possunt officere: quia vbi signum crucis cum timore, & fide Dei præcesserit, nihil ibi inimicus nocere poterit.* Fatentur

D hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphr. *mense Nouemb.* clamantes: *vere terribilis es, ô Nazarene, vere terribilis es, & vbique in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatem, si vbicumque duxerit aliquis, tu illic præuenis: sola crucis figura solo tuo nomine nos expellens.*] Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugādos dæmones, vbique *crucem, vt arma inexpugnabilia* (ait Metaphrastes) *inferebat*. Hoc in signo tā

E feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus, nec non S. Aichadrus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ: itē S. Nicetius Treuirensis, vt prodit Turonensis Gregorius: item ex consilio B. Nonni pęnitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos: item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vitæ illius cap. 11.* item S. Gallus Abbas, & confessor, teste VValafrido Strabo *lib. 1. vi-*

In vita Caluppani apud Sur. to. 2. li. 1. eius vitę c. 10. & lib. 2. cap. 7.

Refert S. Audoenus eius æqualis li. 2. vita Eligij c. 26.

Vita S. Maurilij c. 1 & 6. & 21.

Vitę patrum c. 17.

A *tæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadē enim Sanctorum omnium semper de hoc signo, ac trophæo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omnium experiētia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. VVulfranno misso, vt præstigiosum palatium Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonēsis, qui eo tempore vixit, & id se accepisse ex occulati testis Ouæ presbyterij Frisij ore scribit, *in vita S. Vulfranni, apud Surium*

B *mense Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kempensis *lib. 3. hist. Fris. cap. 11.* non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. script. prodita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas *p. 4. Annal. fol. 370.* & his addite quæ Thomas Bossius collegit, *lib. 2. de signis Eccles. cap. 8. & seq. & lib. 15. c. 1.* & Sprēgerus *cap. 1. qu 4. p. 2. mallei.* denique Societatis nostræ Iacob Gretzerus *lib. 3. de S. cruce c. 18. & 19. cum aliquot sequenti-*

C *bus*, & Pet. Thyræus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & lib. de locis infestis p. 3. cap. 68.* Sed vnum nolo pręterfluere, notatum a Frāc. Bencio litteris Mediolanens. *Ann. 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum nostram Societatem, idque vni è nostris aperuit. Indigne hoc tulit dęmon, seq; ad solita arma couertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infestis, vt adimerent somnium: surgit è lectulo miles Christi, & lectitandis piorū*

D *historijs noctes ducit insomnes. neque hoc tulit aduersarius, suspensam lucernam ad parietem sic deijcit, vt effuso oleo totum volumen fœde prolueret. ne que hoc satis. inter cęnandum inuadit immundo afflatu: hic à mensa statim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundē humi proiectus, et pro cibo corpori flagra ingerere: cum sic quoque cęco igne carperetur, nudatis pedibus terram institit binas horas, vel ternas, dum importunus calor deferuesceret: dein*

E *conijcit se in cubile fessus: visus in eodem strato videre mulierem & attingere eius comam manuum extentu: desilit repente attonitus, & ad lectulum conuersis luminibus nihil videt: donec bis, terue agnouit, timuit ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidisse testatus est: tandem eo res processit, vt miser iturus cubitum, brachia sibi, manusque arcte colligaret, indutis vinculis, ne in somno attrectarent quicquam*

manus errantes frustra. simul enim sopor & ligabat sensus breue ad tempus, & brachia soluebat. Sed nimirũ, quæ est Dei clementia, diaboli tentatio est infra hominũ facultatem: fugauit illum qui pro castitate pugnabat cum fortiter obstitisset. Rediit tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egressus aliquando sacerdos idem ex oppido, leuandi æstus iuxta lacum inambulat persoluens horarias preces Mariæ Virgini. Vix ducentos passus processerat, cum assecutus est eum vir quidam, cum rutila barba, & promissa, vesteque magni precij. insidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis, nullus illis regionibus: famuli erãt a pedibus duo: cum accessisset propius perhumaniter salutauit, nũquid ad Iubilate, *inquit, peruenisti? recitabat forte Sacerdos illum psalmum, & quod magis mirũ, ita pressa voce, vt exaudiret tantum se ipse. tum verò equitem inter, & sacerdotem sermo institutus, hoc ordine. Prior eques speciẽ rimantis, quę est animo tibi infixa cura? quę sollicitudo mœrentem exedit? at ille dissimulans, mihi bene est, ac bellè: frustra tibi huius rei quæstio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba difficile est, cui datum olim a Deo, vt introspiciam quid tacitis cogitationibus voluent homines, agitentque cum stetisset Sacerdos admiratione defixus, & stupens loquentis habitum, corpusque totum lustraret luminib: sumpto animo. Quod, si tibi ea est virtus, effare, quæ me angit molestia? si quid fortasse tu plus scis de rebus meis, quam ego ipse. Cui ille: Votum Societatis Iesuitarum: hic stimulus cor vellicat, hoc te quietũ esse non sinit. Sed tu alias res agas necesse est, ad illam tibi aditus non patebit: me vide. Suspicatus alter, ne aliqua ratione inaudiisset a nostris. Non certum satis votum illud fecerim, nec ne: sed vt ita sit, si certum est patribus me excludere, non abijciam animũ nec me discruciabo: neque enim vna est tãtum pie, ac sancte Deo inseruiendi via. recte istud quidem ait eques, mitte illam de pectore curam, est tibi ea indoles ingenij, is truncus corporis, & hæc super ea, voluntas, vt vel in ista quã nunc vteris ratione vitę, possis innocentiam tueri. quod, si me audis, aliam terram vide. vbi Deo viuas, & tibi, Arona relicta. iam me sequere, nec temere erit consultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione. non lacto inani-*

A *bus promissis. huc respice; hæc cum diceret crumenam pergrandem manu percutiebat crepãtem argento. egit gratias sacerdos, non possum ad præsens vti liberalitate tua, vt fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi, & subito interfatus eques, quæ isthæc fides, sine publica vlla sponsione, aut chirographo? Ante LIII. æris libræ (neque enim plures accepisti) addictum habebũt. Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed coniectura ducebatur ad suspi-*
B *cãdum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paulo fidentior, Tu verò quo iter intendis vbi habes? Pallantiæ respõdit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum). & qui ad nos appellit linter meus, ad vicinalem vsum paratus. agebatur ab vno, atque altero remige, vtroque pullato: aspicit sacerdos, & miratur nõ antea visum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu volles, si stat religiosam vitam complecti, vt in vnã*
C *admittaris insignem, & Sanctitate pręstãtem, curabo. Laudo egregiam humanitatẽ tuam, qua sponte vteris in hominem ignotum: sed habeo causas remittendi. Hæc sermonum vice cum paulum subsistere cogeretur Sacerdos Prai; Domine inquit, post paulò sequar, nec aliter fecit, ac dixit. Tũ salutare crucis signum in frõte exprimẽs, atque in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris, quis preces numerantur, manu prehendens pręcedentem*
D *subsequitur.*] desiere ad crucem subito apparere, eques, famuli, cymba, remigesq; Quis non miretur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctę Crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si nõ sis (Lector) præoccupatus, aut mente vana, nihil dubito, quin VVieri impudentiam, virulento, & tortuoso sermone conantis eleuare, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in me-
E moriæ sinum recondas. quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquando Sanctos hisce diuinis remedijs quædã alia adhibuisse, dicis tantum causa: vt miraculorum gratiam, hoc quasi naturalis remedij velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent, & humanam laudem effugerẽt, vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis signo folium pampini addere consueuisse.

Fortunatus lib. 1. vita S. Radegũd.

Octa-

A Octauum præbent *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*, de quibus illud, vt in cœlis, sic in terris verum; *nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*. fremant vt lubet Vigilantiani nostri, in eorum illos Principe D. Hieron. iam iugulauit, damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostom. damnauit Ambrosius, damnant Ecclesiastici Annales, damnāt gesta Sanctorum omnium, damnat, quæ errare non potest in B fidei rebus, Ecclesia Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apostoli sepulchrum in Sicilia plurimos energumenos liberari, adeo vt anno 1541. plusquam ducente fœminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculi cap. 2.* idem cernimus in Brabantiæ Gela ad S. Dympnæ sepulchrum, in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias Sancti Hermetis. scribit Turonensis puero- C rum ægrotum, cum hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis, pro vita morti mancipatum: aliū eadem lue laborantem, sumptis de sepulchro Sancti Martini pulueribus sanitati restitutum. (*d. cap. 45.*) idem narrat, Iustinianum magicis præstigijs ac laruis mire infestatum, supposuisse capiti frenum Constantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietem recepisse. (*de gloria Mart. lib. D 1. cap. 6.*) Georgius Monachus scribit oleo sanctarum reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à Beato Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro Sancti Hereberti Coloniensis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiensis. *cap. vlt. eius vitæ*: de sepulchro Lutgeri Monasteriensis Episcopus referunt Monachi VVesdenenses *lib. 3. vita eius cap. 6.* de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus; *lib. 4. vitæ* E *illius. cap. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandiensis *in eius vita*, de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita.* Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum in festinationes patiebatur, vt adijt sepulchrum Beato Godefridi omnia dæmonum phantasmata euanuerunt. Merito itaque S. Benno Misnensis Episcopus toto vitæ suæ tempore religiose reliquias sanctorum colens, eas tanquam cœlestem quendam thesaurum venerabatur. Merito Beato Ioannes Damascenus Sanctorum reliquias vocauit, *fontes salutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, suauissimumque vnguentum profluit.*] Merito tot olim & hodie ad eorum sepulchra institute fuerunt peregrinationes, & suspensæ tot corollæ, atque anathemata. Cauendum duntaxat, ne quas in hoc cultu Sanctissimo superstitiosas cærimonias misceamus, vt monet Syluestr. *verbo reliquia.* Sanctis enim odiosa superstitio grata religio. Testata id fuit Beata Glyceria martyre, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum suauissimum, & saluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere solebat: quadam verò die, cum Episcopus Perinthi inscienter argenteum quoddam Vasculum emisset, quod Magicis ministerijs impensum fuerat, continuo desijt sacri fluor vnguenti. *Re noua perculsus Antistes ad preces confugit, diuinoque impulsus spiritu vas nouum amouit, & antiquum reposuit, ac protinus vnguentum sicuti prius scaturire cœpit. Quo circa rem diligentius inquirēs, comperit vas illud nefandis rebus seruisse, quod simu atque ad Imperatoris aures peruenit, habita quæstione, tāti criminis reum, vti par erat, supplicio affici iussit.*) *Narratur à Nicephoro lib. 18. cap. 32.*

Nonum, in Ecclesia quoque vetustissimum, & miræ efficacitatis est, *aqua benedictione sacra & solemni ritu ad id instituta*; eaque duplex, vna baptismalis in vigilia Paschæ, & Pentecostes consecrari solita, quæ iure Canonico comprobatur: altera lustralis, singulis Dominicis initiò primi sacri consecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auerruncanda, iam in vsu ante Alexandri primi tempora, & semper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. Meminit *in vita Diui Gregorij Magni* Ioan. Diaconus monasterij, per eius aspersionem, à dæmonibus liberati: hodie miraculum istud apud Indos sæpe renouatur. Plura referunt alij exempla. de Iosepho quodam Epiphanius; scribit, cum adhuc ille Iudæus esset, insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutum:

D. Hier. cōtra Vigilantiū D. Naz. orat. de B. Cypr. circa fin. D. Chrys. in orat contra gētiles de S. Babila, & ho. 26. in 2. ad Cor. Amb. fermon. 77. et 91. Rufin. lib. hist. c. 25. Socrat. li. 3. c. 16. Euagr. li. 1 ca. 16. Sozomen l. 7. cap. 26. Niceph. li. 10. c. 8. Greg. Turon. lib. 2. de glor. mart. ca. 45. plures alios citat ex nostris Io. Gibbonus erud. Dispu. de Sāct. an. 319. excusa. Treuiris et Bosius li. 15 de signis Eccl. c. 7. 11. 12. & Thyr. p. 3 de dæmonia. c. 43. et adhuc accuratius p. 3. de locis infestis

ca. 67. Hī multos citant, quibus addo Teofrast. Abb. ser. de veneratione Sanctorum & serm. de Sanctor reliquiis Sur. to. 7. ex Anonymo coetaneo S. Godefr. Emserus c. 25. eius vita. Lib. 4. de orthod. fi. c. 1.

c. in Sabbato, & nec quenquam, de consecra. d. 4. Alex. I. ep. 1. Concil Nanetens. c. 5. Rhegino li. de disscipl. Eccles c. 210 Lib. 2. ep. de reb. Iapon. ep. 3.

tutum: de fœmina, quę magicis præstigijs in equam trasformata putabatur Pallad. testatur, cum Beato Macarius aquam benedixisset, superque caput eius precatus fudisset, fecisse; vt, quod erat, omnibus videntibus fæmina videretur. Apud Theodoretum Marcellus Episcopus Iouis Apameni fanum cum dirueret, atrum dæmonis spectrum flammæ vim ne materiam ligneam de pasceretur, impedire cernēs, aquam signaculo crucis muniuit (*h, benedixit*) & ea iussit flammam aspergi. contactum non ferens improbus ille aufugit, & aqua quasi oleo excitatus ignis, momēto temporis fanum consumpsit. Beatus Theodotus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta solebat repellere, etiā morbos à dæmonijs illatos, vt *à Phetino illo apud* Tantendiam, *qui obuius dæmoni in forma canis, solo illius hiatu in grauissimam ægritudinem inciderat: vt à* T*heodori cuiusdam tribuni domo, in quà homines, & animantia omnia à dęmonibus cruciabantur, & cum domestici pranderent, aut cœnarent, lapides super mensas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta serpentum, & murium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo, & Deum obsecrando traduxit, & aquam, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à spiritibus immūdis liberauit.*] Hactenus Georgius presbyter sępius iam citatus. Idem postea hoc quoque recenset illustre miraculū: *Apocomensis vici incolæ bouem occiderunt, vt carnibus eius vescerentur. Contigit autem vt omnes qui ex illis carnibus comederāt, in morbum inciderent & iacerent vt mortui, & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euasit ac fetidum. Qui igitur ex carne illa non gustarent, id, quod acciderat, viro sancto nunciauerunt. Qui respondit: exitium istud à phalange dæmonum, qui per lebetes pertransierant, prouenisse. Et cū eo tempore nō posset cum illis discedere. benedixit aquæ, quam per vnū è fratribus misit, vt periclitantes conspergeret, eisq; bibendam propinaret. Quo facto. cuncti tanquā è somno surrexerūt, præter vnum, qui mortuus est. Ioānes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non expectans* A *viri sancti benedictionem, accurit ad mulierem beneficam. & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animam egit.* S. Huberti Episcopus Leodiensis, veri dęmonomastygis habitaculum multiplices cateruæ dæmonum inuaserant: id animaduertens vir Dei, puero dixit; *Vade aqua, quæ Sacerdotali cōsecratione sale admixto benedicta, & ad effugandā inimici nequitiam orationis virtute impregnata est, liquorq; olei itidē* (en chrysma) *Apostolica* B *auctoritate benedictus huc deferatur: quorum aspergine, atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt amplius sua non audeat inferre machinamenta.* Hactenus Anonymus Diui Huberti discipulus, vel familiaris, scriptor vitæ illius S. Eligius Nouiomēsis Episcopus, quinquaginta amplius energumenos simul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius S. Audoenus. Sed & S. Laurentius Dunelmensis C in Britannia. & Sanctus Antoninus Archiepiscopus in Germania, & S. Maclouius in Gallijs, alijque quo apud Petrum Cluniacensem, sæpè dæmones hoc rore fugauerunt: nonne contumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni Caluinistæ, qui tam sacram vndam, vt hydrophobi, atq; lymphati auersantur? horum vnus è numero VVierus scribere fuit ausus, in Græcorum Ecclesia hanc aquæ benedictionem, vt superstitiosam damnari. quæro in qua? non veteri. quomodo Theodo D rus, Theodoretus, Palladius approbarēt? Agnoscit aquæ benedictionem D. Dyonysius Areopagit. *cap. de Eccles. hierarch.* & in Scholijs ad eum agnoscit Pachymer. *fol.* 118. An ergo in adhuc recentiore Schismatica? nihil miror hæretico tales placuisse duces. Sed accedant & certæ fidei quædam narrationes. *Rigæ anno.* 1583. *Ruthenus quidam, cum sæpius moneretur, vt cum Ecclesia Romana rediret in gratiam, semper autem obsurdesce* E *ret, sine pœnitentia decessit. Ex eo die varia se in eius domibus spectra domesticis offerebant, assidentibus auferebantur mensæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo pessulis, verum etiam sera pensili obfirmatæ. totis cardinibus euertebātur. è summis ædibus lapides ingentes iacebantur pice fedati, quos se tractasse perhibet sacerdos è nostris: quidam autem Polonus,* quem

Epipha. heres 10. Pallad. Lausiac. capit. 19. Theodor. li. 5. hist. cap. 21.

Vide Surium in vitis horum Sanctorū & Cluniacens li. 1. c. 7. & 14 & plura recensentē de vi aqua benedicta Gretzerum. li. 4. de Cruce cap. 36.

A *quem Pater idem se vidisse affirmat, adeo grauiter est vulneratus in vertice, vt dies aliquot iacuerit semiuiuus. in eadem domo cum multum straminis esse, id totum in minutissimas partes comminutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris, quæ non obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus sumpsisset Satanas, indicabant. ingressus in eas is, quem dixi, Sacerdos cũ comite altero, aqua benedicta, thureq; adhibitis expiauit: quo exorcismo oĩs tumultus dæmonũ conquieuit, id quod* B *multis deinde gratijs ædiũ Domini testati sũt, ita litteræ Collegij Rigensis illius anni.*

In Mexicana prouincia sedes etiam Pascuaræ Societas nostra posuit, ibi circa annum 1587. (*vt litteris prouinciæ illius accepimus*) erat *Indę feminæ puer, quem cunctis noctibus cum cubaret, eripi sibi à latere sentiebat, deinde reponi, quo raperetur ignara, ipse puer interea vitali spiritu in dies egesto lenta tabe properabat ad finem.* C *huic puero salutare fuit in ædem sacrã deduci, & lustrali aqua, adhibitis comprecationibus sacris, adspergi.*

Sequenti anno 88. *Viro cuidam Treuiris mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excipit pileo pedissequus, mox pileũ ouis expositis imponit capiti, & statim vsque adeo vexari cępit dolore, vt penè desiperet. confugit nescius quid ageret in ædem sacram, incensum caput immergit in vas promptum aquę lustralis, conualescit. maga comprehensa in quæstione dixit, oua sic* D *fuisse venenata, vt gustantibus interitum, extuberationem tangentibus essent paritura.] Litteræ Treuirensis anni 1588.*

Mussiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furijs, vt obsessa diceretur, recitatis à Sacerdote nostro Litanijs: infecta altera maleficijs, epota salutari aqua: alia vexata a maligno spiritu, appensa ad collum sacra cera cœlestis agni ad se rediere, mox & confessæ decessere è vita,* E *cum essent precibus intentę.] Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciscus Lopezius Gomara quoque testatur dæmonum ludibria, & apparitiones apud Indos tribus potissimum remedijs discuti, & pepelli solita efficacissime: venerabilis Sacramenti Eucharistiæ præsentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aspersione. idque non semel ipsos cacodæmones Indis confessos. *lege Hist. Mexicanę cap. 235.*

Decimum exhibent remedium res aliæ Catholico ritu solitæ benedici ad hũc effectum, vt cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnũ vna in facie impressum: de quorum effectibus liber exstat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cum consecrantur à Pontifice Maximo postulat ille à Deo, vt deuote gestantibus Deus tribuat, quæ breuiter his versibus complexus fuit Frusius noster:

Postulat in primis sacrati aspectus: vt agni.
Agnum ad cęlestem concita corda leuet:
Vtque salutiferæ memores, vitæque, necisque
Criminis, & vitij noxia vincla terant.
Hostis vt insidias Stygij, ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras:
Corporeos nobis morbos, casusque repelli,
Pręsertĩ horriferos, mortificosq; petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima sanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paulinus in Epistolis, & eo vsi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuariensis in Danis sanãdis (*auctor Osbernus in eius vita*) & S. VVolphelmus Abbas in morbidæ fęminæ curatione (*auctor Conradus eius discipulus in vita S. VVolphelmi*) & B. Hildegardus cum improbo amore nobilem puellam Treuirensem liberauit (*Theodoricus Abbas lib. 3. de vita S. Hildegardis c. 9.*) & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiusdam vxorem ex ipso mortis limine in vitam reduxit, vt narrat mense Decembris Metaphrastes. Sed ista satis multa, pijs, impijs nihil satis, vt credant, quiduis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum lib. 3. de S. Cruce cap. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Historia paucis nota: *Deprani fuit anno 1585. paterfamilias quidam, cuius in ædibus, varię dicebantur aliquot iam menses ex occulto voces exsistere. familiaris is erat dæmon,* qui

Vide Stepha. Duranti. l. 2. de ritib. Eccl. Cathol. c. 58.

qui varijs modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa prægrandia, nullius tamen capitis detrimento, vasa quoque domestica alte iaculans, non frangebat. cumque in his tectis fidibus caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, lasciuis cantibus prosequebatur testudinis sonum, aperteque dæmonem se esse iactabat. cumque ædium Dominus vna cum coniuge quoddam in oppidum ad sua negotia discederet, comitem sese dæmon adiunxit: cum autem ille malefactus aqua pluuia rediret, nequam spiritus anteuertit, sublatisque de via clamoribus, præmonere domesticos cœpit, ignem vt exstruerent, herum iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Verum cum ita se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus est dæmoni adductorum se Patrem de Societate, qui è suis cum sedibus exturbaret, ille verò, ne id faceret clamitare, minitarique inimicitias, & odium, & quamdiu Pater in ijsdem ædibus versaretur fore, vt sese conderet, & occultaret. Venit tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur. Pater ne imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore videbatur: accurreret, ad eum sibi proficiscendum non censuit. tantum monuit vt ipse, & tota eius familia ablutis generali confessione peccatis, cœlesti pane *se confirmarent, cauerentque ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonem cum hoste miscerent, neve ex eo, vt antea fecerat, occulta perquirerent, riderent potius, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex mendacij patre plane contemneret. Illi cum se facturos recepissent omnia, dedit eis pater ex consecrata* cera agni cœlesti simulacrum *quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maxime à dæmone vexabatur, insererent. Hic terrere dæmon cœpit clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore, vt ei obtorto collo animā eriperet. Sed illi patris monita, & consulta secuti, cum loquenti responsa non redderent, seseque inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facile se ab eius insidijs, molestijsque tutati sunt.*

In treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ; *quædā puerum octo circiter annos natum, suis præstigijs, ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita erat abducere, vbi per licentiam noctis, ac tenebrarum nefarijs lusibus indulgerent, hic sua quoque partes puero dabantur, vt dum illę choreas consertis manibus inter se ducerent, is earum saltationem tympano prosequeretur: nec modo ludorum erat chori q; spectator, sed sæpe etiam præstigiarum quibus illæ humanis corporibus vitijsque nocent. Hunc Archiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechismo, cuius erat plane rudis, imbueretur: cui cum sacerdos noster* effigiem cœlestis Agni, *de ceruicibus suspendisset, noctu adfuit dæmon grauiterq; puerum increpans, quod tam facile se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, abijcere? territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo quod iam metuebat amoto ad muros vrbis eū abripit, nigroque impositum hirco, ad impurissimas sagarum regiones momento transfert. Qui cum aliquamdiu inter veneficas lautasset, restituitur iterum in Palatium, fracta, implicitaque nodis resticula, vnde cera illa pendebat.*] Is puer Archiepiscopi, & Ciuitatis petitione in Collegio nostro inclusus, seruatusque, donec doceretur, quæ ad disciplinam Christianam necessaria, vt cum postea redisset in aulā Sacramentis religiose munitus à dæmonum laqueis eriperetur, quod & denique factum, etsi postea relapsum criminis post aliquod annos pœnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescens rusticus, sed peracri ingenio intra quintum decimum. Hic non semel accesserat ad feralem iocum, vbi permisti fœminis mares, & ætatis tenerę maioribus dæmone magistro epulabantur, noctis licentia discrimine pudoris extincto. *Ipse tamen nondum Deo, Deiparaque renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat, dæmone præeunte. Fælix tantum cerebrum cum sumpsisset in cibum, decrescente luna sentiebat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensem ingressus est vrbem, quam nunquam antea viderat, eo nimirum ducente ad supplicium, qui duxerat ad maleficium, vti fanaticus deductus est in ædes Principis vt, seorsim ab alijs certa in domus parte curatus à nostris, dæmonem excuteret. Sed cum ei nul-*

ti nulla a dæmone nocte daretur quies: coniuratisque à quibus diuerberabatur, vel cerea effigie sacri agni, quam ad collum habebat, auulsa. Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubiculo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ipso narrabantur, ita enim ipsimet Antistiti ille, cum exerceretur nostra confessario, fuit vnus è tua cohorte, qui gloriatus est quadam nocte (indicabat enim eam, quæ fuisset) dormienti tibi potionem pestiferam ingessisse, reperto ad te aditu ex occasione, agni Dei, quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in mensa, quod si paulò capacior fuisset calix, mortem non effugisses. Certe ipse Archiepiscopus dixit, se post illam noctem ita infirma fuisse valetudine, vt per aliquot dies decumbere cogeretur. Cum hæc dicēs in magna corona nobilium non faceret fidem, ad Prefectum Vrbis, quin & te, inquit, nostræ Lamiæ bis inuaserunt, sed ab ea pixidula, quam fers continenter, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid consecratum (Agnum Dei intelligebat) sunt à conatu repulsæ, de harum gestatione rerum confessus est Prefectus.

Alius à dæmone obsessus canem magis ringendo, & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic a Burgundia vsq; ad nos adductus, vique summa compulsus in templū, non prius desijt canem agere, quam agnus Dei, in collum insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, salutari animum confessione purgauit, idem amuletum, alteri fuit eodem morbo laboranti.] Ex litteris Germaniæ superioris, collegij Friburgensis, Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani: vt grauitati morborum medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis, sacratum planguncularum, vsus ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam inferis destinatum ob scelera commissa, furijsque agitatus inuocabat dæmonem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc persanauit vnus e nostris mollibus primo deliniuit verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donata, quam pie demitteret in pectus, bulla agni cœlestis. Corpus quidam, animamque diro animarum prædoni deuouerat, tempore præstituto: (hora fere instante, vt sæpe praua consilia, & nimium calida reputantur post factum) mæstus, atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore, Opem, exclamat, infelici, quem tu expedis, pater, auxiliare aliquod sacrum. Quærenti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, periens abeuntem, & hostili vultu minitans raptū ex condicto, ergo huic quoque simile remedium allatum est. Neque hæc sunt famæ incognita. Rusticus cum inaudisset Oenipontii agere viros, qui veneficia, & præstigias certis medicaminibus abigerēt, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersus diabolum, interrogatus, quid intelligeret nomine medicinæ; haut scio, respondit: nihil enim præter auditum habeo: sed istud quidquid est, diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam salutarem sensit adeo, vt paulò post vni e nostris ipsius oppidum iter facienti, cum propterea obsideretur à pluribus, septuaginta amplius fuerint despertiendæ.

Tum etiam è Turonensi collegio perscriptum: Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cum horrendo spectro, sono vocis, motuque corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacratæ agni imaginis, quam à nobis acceperat, est in pristinum restituta.]

Sub idem tempus Aueniont mulier maligno vexata spiritu, cui suaserat vnus è nostris, vt conueniret sacerdotem (dato interea parentibus cælesti agno, quem ignaræ insuerunt in vestem) cum consilium obliuiscitur, aut differt, à quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humana voce minantem præcipitium, nisi ceream imaginem abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnouit suasores mali. ergo magno animo negauit facturam, statimque conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.

Anno 1590. Treuiris acceptam adolescens iniuriam, cum insigni rerum iactura, à quibus minime debebat, ferebat iniquius, quam Christianum deceret: ita dolore atrox & mæroris immodicus, cū sub cre-

crepusculum solus obambulat, dæmonem haut occasionum ignarum, aut segnem, ob visum habuit: effigia viri nobilis, atro colore. exhorruit primum, sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, respondet quod erat: tū dæmon præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interuersa: proinde sequatur: compēsaturum omnia leui negotio. Cui adolescens. A notis mihi, & ab amicis imponitur, & habebo fidem ignoto, & quem nūc primum adspexi: bone Deus. Hoc extremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram cessit. postridie eadem hora idem agitanti, offert se mulier amœno cultu, orat breue spacium secreti recessus: abnegat iuuenis: instantē, repellit. Exin suadet illa, proferat è cubiculo gladium, et in aduersum parietem impingat: recusat principio: demum, nescius quid ageret (aut cura abstulerat mentem) morem gerit: inter feriēdum parietem, Deus bene vertat, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem abegit. Rediit & tertio (hærebat enim adhuc infixa animo sollicitudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollentem ætate, ac forma: in stuprum illicit lasciua voce, gestuq; nec se continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus subito domesticis, improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquente animo repertus: rogatus timoris causam, & clamoris, ne hiscere quidem: adeo iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amissa: igitur collocatur in lecto, ac refouetur, simulq; reuocatur animus asper su aquæ piacularis. postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu sacris mysteriis, consecrata cera, cæterisq; armis formidatis diabolo, instructus, ita perterrefecit aduersariū, ut apparere desierit.] *Bencius in litteris Rhenanis d. anni.* Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maxime quando per aliud gloriosius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesu, vel Mariæ. verissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra millesimum & quingentesimum nonagesimo primo: *vbi adeptio consecratæ ceræ cū imagine agni, multis præsens remedium in horrificis à diabolo monstris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, q. contemneret dæmon, palā apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellēs, retinaculo perrupto. abiectoque inuolucro*; Iesu & Maria *inuocata nomina saluti fuere.*] Idem in litter. Germaniæ Superior.

En vnū remediū.

En Secū-dū. Ter-tiū Quar-tum.

Anno 1589. mulier, quædam. quæ chirographo, quod proprio sanguine conscripserat, se dæmoni deuouerat; *cum resipisceret illud dæmon sæpius ostētaret, freta, diuini agni, præsidio, cuius imagine pectus muniera, cū reddi chirographū sibi iussisset, tandem vidit illud in cinerem, & fauillam conuersum ad pedes sibi abijci.*] Idē in litteris Coloniens. & Treuir. Collegij.

Vndecimum sunt *pia scripta, seu amuleta sacra* ad collum appensa, *vt symbolū Apostolicum*, Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat, &c.* vel psalmi alicuius particula; quo & olim vsi multi, & scribit Eman. Costa Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulsum. Sed vt hoc remedium sit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit: Prima est, vt pijs verbis nihil superstitiosū admisceatur, v.g. si fideret quis figuræ, colorive litterarum, vel modo scripturæ, vel materiæ membranæ, vel atramenti. secūda conditio, vt recta sit gerentis intentio, veluti si pius verborū sensus obseruetur, spes verò figatur in Deum, idque fiat, vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium, & sanum finem, effectusque a diuina potentia, sub eius beneplacito expectetur. Vide quæ diximus *lib. 1. q. de Periapis, & periammatis.* Duodecimum accedat, fidei datæ Deo præstatis pura seu *Votorum Persolutio.* Narrat M. Baronius Annal. Ecclesiast. to. 11. anno Christi 1004. ex M. S. codic. Cassinate: quendam Franconem Maringum (familia adhuc superest inter Mosellanos) promisisse Ioanni Canapario secum illo religiosum habitū suscepturos in SS. Bonifacij, & Alexij Romæ monasterio; sed promissi contempto rem à Deo luę anginaria percussum. Vicina morte delatum ad monasterium, petijsse instanter, vt in Monachum reciperetur, tandem obtinuisse. *Postquam igitur* (verba sunt auctoris libri) *hac acta sunt in monasterio, volens Deus ostendere, quantum intercessione horum Sanctorum flectatur ad misericordiam, & quam liberaliter liberet peccatores ad eos confugiētes: permisit cuneum equestrium armatorum mali-*

Cōment. rer. Ind.

2. 2. q. 96. art. 4.

cap. 4. lib. ... mirac. ... 13.

malignorum Spirituum per supradictam viam sacram visibiliter descẽdere, prædictum franconem requirentem quem iudiciaria definitione se seruum † vicisse gloriantes iactabat. Taliter enim alterando, ablatum perquirendo visi sunt venisse ad portam monasterij. Vbi non inuenientes eũ reuersi sunt tristes multa nefaria iactãtes in Sanctos. Qui dũ requisiti fuissent à vicinis monasterij, quid hoc esset, responsum: Franconem seruum eorum ablatum à Bonifacio, & Alexio, & mussitando adijciebant, remansisse per quod eum vincere putabant. Quod vbi Abbati et Fratribus ab audientibus nunciatum est, subtiliter perquirentes professionem regularem non illũ fecisse inuenerunt. Qua studiose facta anima illa carne soluta est. Ex quo datum intelligi; quod misericordissimus Deus, quẽ cuncta monastici Ordinis implere vermisit, meritis Sanctorum Bonifacij, & Alexij, quorum suffragium toto corde petierat ab omnibus insidijs inimicorum eripuit, ad laudẽ, & gloriam nominis sui. Amen.

† cor. vicisse.

Cõment. vit. Ind.

Vltimum accedat, *pulsatio Campanarum Ecclesiæ Catholicæ* (nã hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeo infestam, & inimicam esse: vt ab ijs excitatæ tempestates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortæ sedẽtur, & alio auertantur, vt rectè docuit Cõcil. Coloniense; & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petr. Abbas Cluniacens. *Cum aliquando* (inquit) *frater quidã, Ioannes nomine natione Italicus, irregularis disciplinæ seueritatem fastidiens, etiam fugere de monasterio cogitaret: ipse ei diabolus Abbatis specie assumpta se obtulit. Nam duobus dæmonibus in specie monachorum se comitantibus, fratri in quodam monasterij loco secreto soli residenti, multaq; secum voluenti, opportunum fallendi tempus se inuenisse credens apparuit, eiq; assidens dixit: Ego (frater) modo huc hospitandi causa diuerti: sed casu te conspiciens, agnoui multa te sollicitudine laborare, multosque in corde tuo cogitationum æstus versare. Quorum causa, licet quibusdam referentibus mihi ex parte nota sit: si tamen eã plenius indicaueris, potero forsitan vtile tibi dare consilium. Vnde, quis sis, & quare mæstus sis, amice quærenti expone. Cumq; frater ille ignoto, vt putabat, homini secreta cordis sui aperire formidaret, & se tantummodo natione Italicum esse respondisset: dæmon, qui monachus videbatur, adiũxit: & ego ipsius regionis abbas sum, & tibi benè in omnibus auxiliari possum. Noui enim, licet tu reticeas, quod Abbas Monasterij huius, & cæteri malè te tractant, neque vt dignum esset honorant, insuper multis sæpè iniurijs, vexãt. Vnde admoneo te, vt tibi consulas, & locum hunc omnimodis perniciosum derelinquas, & mecũ recedas. Paratus enim sum te ab his malis eripere, & Abbatiam meam, quæ Cripta ferrata dicitur per ductum, omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respondit. Ego hinc exire nullo modo possum, quia & clausura monasterij prohibet, & fratrum me multitudo circundat. Tunc diabolus, Nec ego, inquit, quamdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: sed fac quolibet arte, vt septa monasterij transgrediaris: quod postquam feceris, ego statim adero, teque ad locũ meum, vt dixi, perducã. Sed misericors Deus, qui non permittit nos tentari supra quam ferre possumus, non vltra passus est hostem procedere: sed sicut scriptum est,* qui fecit illum, applicauit gladiũ eius. *Quando namque hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio, ex consuetudine, hora cænandi residebat: qua expleta, à Priore, secundum morem, vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito mox dæmõ qui Abbatem se fingebat, actus diuina virtute à fratre, cui loquebatur se abripuit: & præcipiti cursu, ac maximo impetu ad latrina, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum se inferiora demersit.*] Idem quotidie fatentur maleficæ, si, quãdo à dæmone ad conuẽtus ferũtur, vel inde domum referuntur, signũ campanæ audiatur: confestim dæmones ipsarum baiulos spurcum onus in solum deijcere, & fuga trepidos dilabi. Recẽtiores historias ex actis iudiciarij fidelissimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando, nõ paucas, nec illepidas suggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius; qui sapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum, mendacio confutis: dum inquiunt primò hunc sonum campanarum inefficacem esse, postquam tempestas se in territorij, vbi campanæ sunt, terminos penetrauit: quasi verò aliquę potentiæ diuinæ sint metæ ponendæ: vel

cap. 24. lib. 1. de mirac. c. 13.

Arles, tract. de superst. Gril. lib. de sortil. q. 7. Binsfel. de cõfes. Malef. post cõcl. vlt. dub. 6. Remig. li. 1. dæmonolat. c. 26.

Deus

Deus nõ ſemper paratus ſit nos à maleficiis cum expedit eruere, alterum, dum aiunt, non prodeſſe ſonitum campanæ, cui dum luſtrabatur, concubina Sacerdotis nomen impoſuit. quo quid magis ridiculum.

Obſerua hic (Lector quæſo duo.) primò vulgus cenſere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imper. putauit, vt patet ex grauaminibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: arripiũt hæretici, & acerbiſſimè in hunc morem Brentius, Caluinus, Vviceus, quem vocant, *campanę baptiſmum*, inuehuntur. Sed hic mos illorũ eſt, affingere Eccleſiæ errores idiotarum, vt transfugio, & ſchiſmati ſuo nefario, & menſtruoſo colorem aliquem inducant. Veriſſimum eſt, quod rectè docuit Cardinalis Hoſius; campanas nõ baptizari, ſed benedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hęc verba; *Neque nouum videri debet campanas benedicere, & vngere, et eis nomen imponere.* En tibi verè, & integrè ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne quis clocas (i. campanas) baptizent.* Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſſis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quædam baptizatio, & intinctio campanarũ in aquam, prohibetur Alioquin etiam benedictionẽ alibi a Gallis Scriptoribus baptiſmi nomine ſcio nuncupari. Iuo. *ſerm, de Sacr. dedicat. Ipſum, inquit, templum ſuo modo, & ordine baptizamus.*] Quid hoc, niſi benedicimus vel conſecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim nouerant, Nam apud Gregorium pesbyterum lego B. Theodorum Archimãdritam tintinnabulis benedixiſſe, vixit autem ille D Gregorij Magni temporibus. Nolę in Campania inuẽtas campanas Strabus eſt auctor, *lib. de rebus Eccleſiaſt.* inde à Nolis nolæ, à Campania campanæ, putatur ante mille annos D. Paulinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, vt tubis veteris Teſtamenti argenteis & corneis ſuccederent; & populum ad feſtorũ cultum, miſſarum ſolemnia, & horas Eccleſiaſticas conuocarent: quid hic Deo diſpliceat? benedicuntur, vt fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreant & repellant. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius quaſi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinæ laudis inſtrumentum, quid dignum reprehẽſione? Effectus illos nõ tribuimus formæ, ſeu arti, vel naturæ metalli. Non obtuſa adeo Catholici pectora geſtamus, ne Sol veritatis ab Eccleſia tam procul auerſus radios ſuos elongauit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia, diſcuti has procellas vi ſonitus aerem diſſipantis. fecerit hoc efficacius ſulphurea belli machina, poppyſmis foret velle Iouis fulmen diſpellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere, de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus videndi Alex. Aphrod. & Macrobius. Tribuimus ergo vim, efficientiãque omnem conſecrationi, ſiue benedictioni, ſic diuino iuſſu, ſeu diſpoſitione operanti. Dei virtus Dei digitus agnoſcendus talia Deus diuinæ ſuæ protectionis, & potentiæ ſuauiter omnia diſponentis, & fortiter operantis ſigna, notaſque Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Serui nequeam dæmones hunc ſonum, quaſi DEI viui imperantis fugam recognoſcunt præconium: haud aliter quam ſubditi omnes, etiam inuiti, regij ſaluiconduxus ſignum reuerentur.

Obſeruandum præterea, Non ſemper Eccleſiaſtica iſta remedia eſſe efficacia, neque ſemper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei cauſas præcipuas videri, alteram peccatum maleficio læſi, vel medicinam adhibentis, maxime ſi ea non vacet ſuperſtitione, vel ſi modicam ſpem fidemq; habeant; propter quæ indignos effectu ſe præſtant: cauſam cenſeo alteram, maius bonum ægri, ſeu læſi, nam afflictio, & egritudo ſolent à multis peccatis homines abſtrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & ſpectantibus patientiæ, aliarumque virtutum ſpecimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præſtabilius, & felicius eſſe, patienter aduerſa tolerare, quam illæſum nihil omninò aduerſæ fortunæ deguſtare?

Li. 5. cõt. Prolog. Brentij.

Num. 10 & 29. Leuit. 23. Sophon. 1. Ioſeph. l. 3. antiq. cap. 15.

In Sluef. var lect. lib. 2. c. 9.

Alexan. Probl. 43 li. 2. Macrob. li. 5. c. 19 vid. magium miſcel. li. 4. c. 14.

Vide de his Guil. Pariſieſ. li. de leg. fol. 44. et Steph. Durant. lib. de ritib. Eccl. 1 cap. 21. Binsfel. ſup.

CAPVT III.

Quorundam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

Vide D. Aug. lib. 22. de ciuit. Dei ca. 22. & dt. 83. q. 79. & Chrysost. hom. 8. in cap. 4. ad Rom.

SOlemnia semper insaniunt; qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione, & pietate implumes pulli euolarunt; quotiescunque vel rei tractatio, vel male illos mens adigit de cerimonijs, tribusque Ecclesiæ Catholicæ disserere. Ferunt tamen inter eos furoris, & maledicentiæ palmā, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem à limine salutarunt: imprudentes quidā Medici, arrogantes grammatici, & litigiosi leguleij, abiit Iurisconsultos vocem, & sanctum, augustumque nomen tabulis prostituam; qui diuinæ sapientiæ, cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quam maledicentiæ virulentæ periti, & superbia hæretica turgidi. Luminaria iuris duo, vnum sæcularis, alterum Ecclesiasticæ iurisprudentiæ, sunt: hoc Soli, illud Linæ non abs re simile dixeris, iubar vnū fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi tabulæ, quia Pontificum, qui B. Petro, in clauium, & legislationis potestate, succeßere; sanctiones ignibus traditas, ex hominum memoria, & tribunaliū subsellijs excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod nō agnoscunt: quare nec iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgijs, vænalem scriptis vno in capite satis: παρεργῶς prodidit; sed & inscitiam suam, & antiquitatis omnis ignorationem, quin & celebri læsi vesaniam simul orbi propalauit, Godelm. *lib. 1. de Lamijs c. 6. a num. 21.*

Pro exorcismis.

Reprehendit primo *Exorcismos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorcistas Pontificios incantatoribus, cur quæso? *primum, quia Aretius scribit, hos vt plurimum esse Magos.* scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hostis Pontificiorum, hereticus Suinglianus. idoneum testem, cui credas iniuratо. hoccine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios; & quos honoris (credo) causa nominabat, Chemnitium, Lauaterum, Peucerum, Bo-

A dinum, & VVierum. bene quod eiusdem farinæ bene quod hæretici aperti cæteri, vnus, vel hæreticus, vel fidei nullius statæ, in testabiles omnes; & vna linea inducenda nomina, vno verbo reijciendi: *inimico iurato contra hostem non creditur.* Addit probationem secundam, *vt in cantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorcistæ malignos spiritus ex hominibus, & animantibus certis precibus recitatis, & vsurpatis, additisque ali*

B *quibus caremonijs, characteribus, execrationibus, & sæpe repetito Dei nomine, Mariæ & Sanctorum eijcere conantur.*] Vide comparationem, & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant: &c. imprimis falsum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuisse: aerij tantum fuere, & nondum in inferni malam mansionem compulsi, inde nullis patet exitus ad Magorū carmina. Soli Deo hæc potestas eos emittendi competit. Sed

C ignosce hoc erratum Leguleio; & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, subito Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonē idcirco Magus, quia conatur, Sed si magico ritu conatur. idcirco (inquiet) dixi id eos, *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c. de characteribus,* quod ait mendacium est: Pontificij exorcistæ ijs non vtuntur. de *precibus,* respondeo, illas, quę in Pontificali Romano pręs

D scribuntur, Sanctas, & pias esse, nihilque continere, quod sapiat superstitionē: vel, cedo, quid illud? *Execrationes,* diabolo ingeruntur non vt hosti conuicia tantū, quod magicum tamen non foret, sed ab vtentibus auctoritate, à Deo, Apostolis, & successoribus eorum concessa, in pœnam criminis diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur: eaque declaratio

E dæmoni admodum odiosa, Deo honorifica est. nam Dei virtute se exorcista dęmonem expulsurum sperat, & confitetur, quando tamen B. Virginis, & Sanctorū nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt sit quod dæmonem mordeat: qui se ab his sępe victum, sępe triumphatū meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: pręterea, vt hi Sancti, & præsertim

Dei-

Deipara Virgo Maria (quam contẽptim caninum illud os Mariã, nude nominat) intercessione sua energumeni à Deo liberationem obtineãt? Quis (ô caput insanũ) queat hoc incantationi ascribere? multi vestrum Sanctorum inuocationem, quam calumniose, tam inepte, ac frigide, in hũc vsque diem impugnarunt: non eo tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarẽtur. Fatetur postea, *in Ecclesia primitiua peculiare donũ fuisse, voce humana, et potestate diuina de corporibus obsessorum exigere diabolum, vel compescere, & hi* (ait) *dicebantur Exorcistæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eijciebant.*] Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesia primitiua *Exorcistæ*, fuerunt: qui quo nũc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causa, & eodem ritu, ac munere fungebãtur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illosne incãtatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incãtatores, & nõ illi, qui quod nostri faciebant? si discrimen nullum ostẽdere potes: nonne mortalium ineptissimũ te calumniatorem merito pronũciemus? Sed ecce discrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Ecclesia fuit peculiare donum: cũ autem hoc donum eijciẽdi dæmonia in Ecclesia desijsset, κακοζηλία, illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas verius incantationes transijt, vt Chemnitius ait.*] Pergit nobis Oraculum suum ex Chemnitij cortina depromere Nos Chemnitiũ cæteris, quibus eius libri referti sunt mendacijs, hoc imprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendacium. Primò mentitur, cum ait, hoc donum eijciendi dæmones in Ecclesia desijsse: quando enim desijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerũ annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniã: frequentius nihil inuenies narrationibus verissimis eiectorum dæmoniorum. Desit hoc donum in Protestantium Synagogis, fateor: sed illę, partes Ecclesiæ esse, scismate nefario, desierunt. Secundo mentitur, κακοζηλίαν, vocans hanc obseruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iussioni, & ritum ab Apostolis per manus acceptum retinent: sibi promissum sciunt: *In nomine meo dæmonia eijcient.* fidei, quam mordicus tuẽtur, hanc promissionem annexam fallere sciunt non posse. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducũtur ad suscipiendum cum dæmone certamẽ: hac freti, diuina eos iuuante gratia hostẽ occupatis sedibus etiamnum expellunt.

Vid. Thyraeum de dæmonia cor. p. 3. cap. 40.

Tertiò mentitur, cum ait ad superstitiosos exorcismos deflexisse & Magicas decantationes. Proferant exorcismum aliquem superstitiosum, ex Ceremoni. Eccles. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, si possunt. non protulere, quia nõ potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis assertionibus vtendum non fuit. non fuissent vsi, nisi mentirentur. Ex mengi libello video illos quiddam frustulatim intexuisse de Nominibus Deiparæ; quæ nomina illi sane, vereque tribuuntur: si pietas, ac deuotio Mengilla sibi censuit adijcienda cæteris: quibus Dei virtus dęmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi: quid magnopere culpãdum, nisi illis, qui Deiparam vilis mancipij loco habẽt, qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorcismos à diuersis exorcistis, pro cuiusque deuotione cõpositos, defendimus: solum Ecclesiæ Catholicæ ritum, & publica Ecclesiæ auctoritate introductos exorcismos, tuemur: hos ab omni superstitione vacuos, & expertes incantationum asserimus: neque hoc certamen subire contra quemuis aduersariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, si quæ inueniẽt: hoc ipsi scuto facile illa depellemus, ne latus hauriãt. Probandi onus illis incumbat. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mẽdacio proferre probando? Veritas mendacio nequit suffragari. molestia nos liberasset Godelmannus, si quid in Cærimonia exorcismi Magicum sit, attulisset. Non culparemur, nec singula persequenda forent: in exorcismo, *persona, res, verba, intentio*, reperitur. Personæ culpa nulla: non obsessi, cui licet ab Ecclesia remedium petere, quam nouit pharmocopeian à Christo morbi spiritualibus institutam. non exorcistæ: nam institutus hic ordo iam ab Apostolorum

ferme

Sectio.3. remed.4. ferme temporibus, *vt dictum cap. præcedenti.* non eorum ornatus. Nam stola cinguntur, eamque energumenis inijciunt, qua meminere feliciter sic vsum Pontiũ *Vita S. Bern. li. 4. cap. 7.* Boneuallensem Abbatem: sciunt hac dæmonem quasi ligari, & memorem fieri, eum esse Christi captiuum, & à Christo subiugatum. superpelliceum induũt, quia hoc ordinis, & officij eorum est signum: sicque significant se in pugnam non priuata temeritate, sed ab Ecclesia stipendiatos, auctoratosq; procedere. Rerum, quæ adhibẽtur vitium nullum inuenias, si adsunt accensi cerei: testantur lucis aduentum expectari à vera luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella, & alapæ accedunt, moderatæ: fit, non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiens obsessor diffugiat. vsum hoc remedio, D. Gregorium, D. Hubertum; & alios feliciter, docuit: qui de his ritibus e- *d. p. 3. cap. 46. eum adi. Lector.* gregie Pet. Tyræus, cuius tantum nunc vestigijs insistimus. Manum exorcizãdis imponere, docuere Apostoli, & vir Apostolicus B. Martinus, cum Tetradij seruũ Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis, & ostendere, & sumendam præbere: quã efficax semper, & frequens fuerit: legere potuistis cap. præcedenti, nec opus repetere.

Sectio.3. remed. 2 De verbis res æque expedita. Verba exorcismi (vt recte Thyreus) vel ad Deũ diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem, si non sufficiens ista diuisio: ostendant quid desit: equidem nihil inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt misereatur obsessi, vt potentia sua dæmonem comprimat, & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia sustulere. Negent fidem historiarum omniũ: *Vide sup. sect. 3. remed. 5. et Thyr. su pr. n. 649* quibus efficacitas orationis in dæmonũ expulsione cõtestata respuant Christi Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *cap. 9.* asserentis Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cælestis regiæ intimos Palatinos: gratia valentes, vt nobis impetrent, quod a Deo obtinere contendimus: petimus, vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdũ merita: non vt æqualia Christi meritis (per hæc enim illa efficacia sũt, & sine his illa nullius meriti forent penitus separata) nec enim vt meritum Christi deminuant: sed vt primum, & præcipue Deus filij merita aspiciens, & oculos vltra porrigens ad ijs tincta, imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longe patentem, & per omnia membra corporis sui influentem considerans: citius moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorum Christi merita, interdum exorcistę obsecrant. Nec ociosa est Sanctorum nominatio: quorum olim nomen dæmones non tulisse constat: ex ijs, quæ de B. Antonij nomine Athanasius, & de Litaniarũ recitatione alij tradidere. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dæmonem exorcista alloquitur, increpando eũ seuere, & comminatorie, & per modum imperij, sicut habẽs auctoritatem à Deo: *Vid. sup. d. sect. 3. remed. 5.* quo modo loquendi, & eiiciendi dæmonem Apostoli vtebantur, sequuti exemplum Christi: sic etiam solitos increpare dęmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet Beatus Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurantur à nobis, & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus, eijciuntur dæmones.* & omnium optime Prudentius.

In Apotheosi.

Intonat antistes Domini. fuge calli de serpens.
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi, fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet, vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet. exi.

Nec Christi Iesu nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius:

...torquetur Apollo.
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi.
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt *adiurationi* (qua voce vsus Cyprianus) dum *exorcizant* (sic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt no-

men dæmonis, quod Christi faciunt exẽplo (*Marci. 3.*) & fieri solitum superius docui. & si hoc licet, cur etiam non liceat petere, vt socios indicent, vt sciamus, cũ quibus confligendum: petunt causam ingressus: vt à similibus peccatis alij caueãt, & eo vitato, vel expiato facilius sanetur energumenus, signum egressionis petũt, vt constet iam vere liberatum ægrũ. Mendax quidem est diabolus: sed exorcismi verum inuito extorquent. Denique iubet illum incertum locum proficisci, verbi gratia, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit: vel desertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorcista tantum definit, sub spe diuinæ ratificationis: eiectiones enim habemus promissionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promissionem. Restat mens siue intentio exorcistæ: illa Magica non est: quia sperat, & cupit duntaxat, pro officij sui ratione, ac munere, diuina potestate sibi concessa, & promissa, dęmonẽ in Dei nomine eijcere, & suæ consortem naturæ hominem ea miseria eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in personis Catholici exorcismi, quicquam est, vel superstitiosum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores nostri, & toties in hac lyra delirent.

d.rem.4.

Pergamus ad Impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait. *Salem quoque exorcizant, vt sit omnibus sumentibus salus animæ & corporis, & fuget diabolum.* Hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidem formula, quæ exstat in Romano Missali, inde petat, qui volet. Exorcizare, licet vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet, nam & Christus pani benedixit, & aquę, & alijs creaturis primi Christiani benedixerunt. Multa testimonia protulimus capite præcedente, & alia cõtexuit Thyræus noster. Addo nunc solũ testimonium B. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus, & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis, seu sanctificationis aquæ simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit: Cum ei (*baptizando*) plane vestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: ipse cum inungendi, ac perfundendi ter exprimendo signum crucis initiũ fecit, virumque deinceps per fundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiusq; sacra appellatione, inuocationeq; sanctificationis aquis, cum eas trina vnguenti perfusione, &c. Grecè clarius. καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι πανσώμως παραδοὺς αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι, &c. In formulis autem quid reprehendi meritò potest. En illas bona fide. *Salis hæc est, Immensam clementiam tuam, Omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, benedicere, & sanctificare digneris, vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ, et corporis, & quicquid ex eo tactum, vel aspersum fuerit, careat omni immunditia, omniq; impugnatione spiritualis nequitiæ, per Dominum nostrum Iesum, &c.* Ecce totam, quam fraudulenter truncatam exhibuit aduersarius: neque in ea dicitur, *vt fuget diabolum*, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere salem efficientem fore causam effectuum illorũ, sed illo sale vtentibus, oramus, vt per Iesu merita Deus petita largiatur. Eadem formularum sequentium. *Aquæ, huiusmodi, Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæque sacramenta, in aquarũ substantia condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, et huic elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem tuę benedictionis infunde: vt creatura tua mysterijs tuis seruiens, ad abigendos dæmones, morbosque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum, &c.* Vbi hic illud, quod crepant aduersarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectũ non tribui efficacitati aquæ, sed diuinæ gratiæ, quam sibi concedi postulat, qui aquam sumit: vt illi Ecclesia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum; & cum benedicimus rogamus: *vt quicumq; ex eis acceperint, accipiant sibi ad protectionem mentis, & corporis, &c.* Mentitur autem Leguleius dũ scribit, hæc verba: *Herbis quoque à se exor-*

Sect. 3. remed. 9. d. par. 3. c. 45. annumer. 625.

De Eccl. Hierar. c. de Sacramentum illustrationis.

Exponit Pachym. τὴν κολυμβήθραν: ne de Deipara dictum putes: sic etiã Maximus fol. 75.

Pro aquæ benedict.

exorcizatis certa, & concepta verborum forma has vires affingunt. quod omnes, qui vtuntur ex eis benedicantur, & sanctificentur, & sit eis sanitas animæ, & corporis. Et omnibus hominibus pecoribusque, qui ex eis gustauerint, omnem putredinē, & omne phantasma diaboli, & omnē morbum, pestilentiam & dolorem expellant.] In his verbis primum mendacium est, nos herbas exorcizare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum discrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt. alterū est, quod nos has vires ipsis herbis sic benedictis tribuimus: hoc falsum est. nam tribuimus ipsi Deo per illas herbas, vt per morale instrumentum, sanitatem, & alia illa reliqua operanti. Tertium est, quod his putemus homines iustificationem cōsequi. Nihil enim tale vnquam Ecclesia Catholica somniauit; non modo non dixit, vnde colligatur eam iustificationem alteri rei, quam quibusdam sacramentis tribuere; vel vt putarit hæc esse sacramenta. Sed pergit mentiri, & maledicere; *De agno Dei ex cera, & lana confecto, atque à se consecrato asserunt, peccatum frangit, vt Christi sanguis & agni.* ò impudentē insaniam: Tunè vnquam Agnum Dei vidisti, qui ex lana confectum putas? si non vidisti, vbi legisti? si nec legisti; vel finxisti, vel audiuisti. ex auditu solo narrare talia, leuis est cordis, & nimis creduli; fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli: qui mendax ab initio, & in veritate non perstitit. disce materiam. constat cera virginea, chrismatis balsamo, & aqua benedicta. Benedicit nō quilibet, sed solus Romanus Pontifex; forma hac vtitur, inter alia (longū enim foret ritum totum ascribere) *Quæsumus Domine, hos agnos, quos de cera virginea in tuum honorem formauimus, sacra, & perenni vnda, balsamoque sacri chrismatis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digneris: quatenus à te benedicti: virtutem accipiant, contra omnia diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, inter aduersa, & prospera: vt tua consolatione accepta nullum periculum timeant, nullamq; formident vmbram, nulla sæuitia diaboli, aut versutia humana illis noceat, sed fortitudine tuæ virtutis roborati, tua consolatione glorientur, qui verè paracletus diceris, &c.* En materiam, en finē, & formæ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium, & sanctum? petitur, vt Deus benedicat, sanctificet, consecret, ipsos Agnos: dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur, vt cō solatione sua Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hic audis comparationē sanguinis Christi, & agni huius? vbi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo verificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti: sano ille sensu suspicor aliquid addebat, quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostra parum refert; qui nō quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud tabulam; *De balsamo, & oleo, dicunt exorcizo te* (*audis verba Magorum.*) Siste lector ad hanc parēthesim. censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum, *exorciso te*. At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paulò ante recte docuerat, Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso si non ab exorcizando, siue adiurando (nam nihil aliud exorcizare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorū cum Latino) si ergo exorcizo est verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certè, veteres illi Christiani, Magi fuere, certe Apostoli Magi fuerunt, qui exorcizarunt. nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vsi, quod dicentes Apostolos audierant, dixere: *Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat.* Non vsus fuit adiuratione Christus, sed nuda increpatione, quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt, Cœlestin. Primus; Cyrillus, Chrysostomus, Augustinus, Cyprian. & alij Patres: sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr. in Apolog. *Admirati* (inquit) *dæmones nobis parent.* Verum dicat, aliquis dixit, ideo esse Magicum verbum, quia additur; *Exorciso te creatura olei per Deum patrem, &c.* vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorū Dei per Spiritum Sanctum.] *Item*, vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem mē-

Marginalia: *De herbarū & palmarū benedic.* — *De agni cerei benedicti.* — *De balsami et olei benedict.* — *Num. 24* — *Act. 19.* — *Cyrillus Cathe. Chrysost. homi. de Adā & Eua. Augusti. li. 1. de Sym. Cyprian. ad Demet. Raba. Maurus. Alc. Strabus, & alij de ritibus Eccles. Cœlest. lib. ep. 1. ad Episc. Galliæ, Lactant. li. 2. c. 16.*

tis & corporis. Sed esto nihil hic immutent, sit sane formula solemnis, quid reprehensione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, se de re dæmon expellitur, vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones sacræ scripturæ. Iubetur cœlum audire, idem terræ præcipitur, iubentur elementa, & creaturæ inanimæ omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare Creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem Omnipotentē, &c.* hoccine displicet? an malles adiurari per idolorum tuum Islebiense? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nōne licet petere, cuius facta nobis potestas, *vt filij Dei nominemur, & simus*? non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramētum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suam in limo ranæ quærelam congerere. Vim verò hanc, & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptismi sacramento collatam doceam, nolite hic expectare: seu quia maioris hoc operæ, seu quia iā ab infinitis, & inter cęteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentia præstitum. Damnet aduersarius Originem; qui *amputari ab hominibus peccata* dixit, *cum in baptismo donatur remissio peccatorum*: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima cōsecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam scribit hæc verba; *in aqua baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguine corona datur virtutum.*] damnet Basilium, cui *baptismus est peccati mors Regni cœlestis conciliatio, adoptionis gratia*, damnet Ecclesiam Græcam, Latināque, cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides. Verum aliud adiungit reprehensionis caput. *Oleo, inquit, infirmorum, vnguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum externorum, vt per istam vnctionem expietur, quicquid homo istis mēbris, & sensibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoque mera, verè diabolica impia, & blasphema Magia, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis. Theologus. De hac consecratione Papistica ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in suis Essingensibus concionibus, &c.* Nam verba subdit Germanica vtriusque; ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehendere. Ne quid autem præclari in verbis illis inclusum putent Lectores: Lerchmer, benedictiones omnes, de quibus iam egimus, abusum Diuini verbi, agyrtarum, & simiarum opus vocat, Schmidelinus autem confirmationis Sacramentum merum diaboli opus appellat, nec aliter probat, quam ex ipsa chrismatis consecrandi formula: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quem adiungit. Sed, cum nec exorcismus diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima? nec in formula quicquam, nisi sanctum, & pium, & sacris litteris cōsentaneum, contineatur; rectè sequitur, maledicum, & blasphemum scurram, & diaboli per os eius loquentis tubam fuisse hunc Doctorem Tubingicum Iacobū Andreæ: cumque benedictiones creaturarum non in circulis, & agyrtarum, aut histrionum scenis natæ, sed semper in vsu Catholicæ Ecclesiæ fuerint: sequitur Satyri personam, & comicum histrionem agere suis maledictis Lerchemerum; vereq; diabolicam, merè nugatoriam, impiam, & blasphemam censuram esse Primarij illius Theologi Tubingensis. probatum id prius: sed addam nunc quædam, vt horum inscitia fiat manifestior. De benedictionibus rerum variarum testis est omnis antiquitas. Species fructuum, quas nō licet super altare offerre, à sacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis sumi, statuit Eutychianus Papa *epist. ad Ioan. & Episcopos Bethicæ*: & Concil. Moguntin 4 c. 39. Aquæ benedictionem statuit Matthæus Apostolus, *apud Clementem l. lib 8. constit. Apost. c.* 31. & eum secutus Alex. I. *epist. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam de consecrat. dist.* 2. & amplexi sunt Chrysost. *in Ioan. homil.* 24. & 25. & *in Psalm.* 22. *ad illud, super aquas refectionis*, Ambros. *lib. 1. de Sacrament. c.* 5. Va-

Orig. homil. 4. in Cant. Tert. lib. de resurrect. carnis. Cyp. l. 4. epi. 7. Basil. serm. exhort. 4. ad baptismum.

Chrys. homil. 40. in 1. ad Corin. Ambros. in 1. ad Cor. c. 5. Aug l. 1. de nup. & cōcup. Cōc. val. 3. cano. 5.

Late. sub Innoc. 3. can. Florent. sub Eugenio 4. in forma Sacramento. Tridēnt. sess. 7. c. 1 De chrismate & oleo infirmorum.

De varia rum rerum benedict.

Varadatus, *epist. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonens. act. 16.* Chrismatis conficiendi & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constit. Apostol. c. 42. lib. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Eccles. Hierar. par. 2. c. 2. D. Iustinum siue alium ad Orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de vnctione chrismat. 3. & cæteros omnes.* Panis benedictionem & Salis, etsi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de S. Hilarione, à quo benedictum panē omnes sumebant; & Nannetensis Concil. Canon. 9. vbi & formam habes, tantopere displicentem hæreticis; *Domine sancte Pater Omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta benedictione, vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamentum, Per Dominum nostrum,* Iesum Christum, *panem vitæ, qui de cœlo descendit, &c.* Eadem ratio rerum cæterarum, si vnam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic cēset Ecclesia Catholica, sic Concilia sanciuere, sic Ecclesiæ lumina docuere, reclamant Heerbrandus, Schmidelin. Lerchemerus qui, quibus terræ tubera, cœli stellis, apocalypticæ locustæ illis Ezechielis animantibus, suos sequatur hos de puteo abyssi duces, Godelmanus: nos cum Euāgelicis Magis Stellam sequamur cynosuram, quæ nos ad Mariam, quæ nos ad Iesum perducat trāmite inoffenso. Illi benedictionem spernunt, & implentur maledictione: ideo maledicentia os eorum plenum est, ideo in cœlum os suum eleuarūt, & blasphemias ore sacrilego, quas adscripsimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res natura sua non habent: sed habēt diuina institutione. nam, qui sacramenta instituit Christus, sacramentis vim largiri dignatus fuit: sacramentalibus verò, quæ ab Apostolica traditione recepimus, etiā moralis vis à Deo tribuitur, quam Ecclesia Christi sponsa precibus suis obtinet, in membrorum suorum vtilitatem. Cæremoniarum instituendarum, & curam, & potestatem, Christus Ecclesiæ reliquit, cum mysteriorum Dei dispensationem Apostolis reliquit. ideo. n. Apostolus se ministrum Christi, & dispensatorem mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quæ & honestati, & cultui Diuino sunt accommodatissimæ: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiā Dei mereantur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spiritualem aliquem eorum esse effectum: non quidē vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum propriū) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quādo res istæ ab Ecclesia benedictæ in ipsa benedictione specialiter ad hunc modum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationem: tunc per modum impetrationis, ijs adhibitis, specialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi, *aliquando*, quia non est infallibilis hic effectus, vtpote nulla promissione firmatus, nisi ea, quæ orationi adiūcta: *Quicquid petieritis, accipietis, &c.* Peccata quoque mortalia remittendi, vim non habent vllam: quia hęc sine infusione gratiæ non remittuntur. Venialia verò dimittendi vim, si ad hoc specialiter ab Ecclesia fuerint instituta, per modum eundem impetrationis habent. potest enim sic orando Ecclesia bonum motus animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones potestas, harum cerimoniarum, & sacramentalium ad hoc ab Ecclesia institutorum, non est posita in physica, siue naturali efficientia: sed morali dumtaxat: eo quod dæmon percipiat signa, & verba humana, & ijs obedire cogatur: tū quia hoc à Deo impetrat oratio Ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modum impetrationis a Deo consequitur: tū quia Ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi; tum quia dęmon virtutem Christi, vel inuitus agnoscat, & credat, & meminerit se victum, & superatum crucis trophæo: sic quasi naturaliter, vt non ferat aspectum crucis, vel mentionem victoriæ Christi, & cladis suæ: ideoque ad hæc timeat, ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre, & audire. Cæteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conseruationes, & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis directè & per se obtinentur: per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coercita dæmonis potesta-

Decreta rum benedict.

1. Cor. 4. vide Cōcil. Trid. sess. 7. canon. 1.

testate: vt solet contingere in exorcismis insectorum noxiorum, & tempestatum, vt post VValdens. & alios copiose & erudite docuit Franc. Suarez, *in 3. p. q. 65. art. 4. disput. 15. quę est de Sacramentalibus.*

In fi. Cōcil. in formula Sacramentorū data Armenis.

Hæc de effectu sufficiant: quę necesse fuit addere, vt aduersarij mentiri desinant: *nos tribuere vim per se diuinam his carimonijs.* Impudens verò mendacium est: *nos vngere, vt expetetur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit*] Dicimus tantum per modum orationis, & precis, ex formula in sacrosanctæ vniuersali Florentina Synodo præscripta: *per istam vnctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi dominus quicquid deliquisti per visum, &c.*] & quoad membra quædam, & nō alia inungenda, idem illid à Latinis, Græcisque Patribus quicquid agimus, & nouantes reprehendunt, aperte seruandum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio: sed vt est Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à Christo Domino institutum, & a B. Iacobo Apostolo promulgatum. Et cum illi præceperint, infirmum vngi, nec nisi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existiment. Postquam sic Godelm. miser in ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historia depromit argumentū. *Inprisca* (inquit) *Ecclesia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chrysostomum & Clementem legimus. Augustinus quoque lib. 12. de Ciuitat. Dei & Sozomenus lib. 6. cap. 28. scribunt, nihil aliud Dæmonib. pellendis olim fuisse vsurpatum, quam preces coram Deo.*] Videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chrysostomum relegamur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potius extra Ecclesiam principio in medium ante fores Ecclesiæ produci, Energumenos consueuisse, & populum pro ijs orare solitum quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, nisi quod populi, an non tum quoque exorcistæ? si exorcistæ, erat & exorcismus. Exorcistas salutat Ignatius Martyr. epistol. ad Antiochens. *ἀσπάζομαι*

Innoc. 1. in c. illud superfluum. d. 95. D. Clemens. d. lib. 7. cap. 42. et seq Beda in epist. Iacob. ca. 1 Conc. Cabilon. 2. canon. 48 Senonense can. 10. Augustanum canon. 20. Moguntinum 4. cano. 34. Coloniense .pa. 7. ca 49. & 50. Trid. sess. 14. Rabanus lib. 2. de Inst. cleric. c. 55.

A *ὑποδιακόνους ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλουροὺς τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστὰς, ὁμολογητάς.* Saluto subdiaconos, lectores, cantores ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores.] Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens *lib. 8. constit. c. 26.* vbi quod *negat eos ordinatione fieri:* id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus Sancti gratiam se exorcizandi donum consecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus scribit, *per*
B *exorcistas voce humana, & potestate diuina dæmonem flagellari, vri torqueri?* Quodomo scribit Cyrill. Hierosolymitan. *in Præfat. Catechef.* exorcistas, *per S. Sanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *lib. 4.* asserit, *per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertum fugari?* Quomodo de exorcistis idem affirmat tot locis Augustinus? Quomodo ipse Chrysostomus (quem aduersarius obtrudit) *exorcismis* (inquit) *& ex*
C *sufflationibus clericorum ab eis immundus dirigitur?* Mēdacium verò est, quod dicit Augustinum, & Sozomenum scribere, nihil alius præter orationem fuisse vsurpatum. Nam diserte, *lib. illo 22. c. 8.* D. Augustinus narrat dæmonum vim maleficam ex Hesperi domo non sola oratione, sed & missæ lectione, & aquæ benedictæ aspersione, & reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulsam. addit secundo alium adolescentem admotum re
D liquis DD. Protasij, & Geruasij liberatū, tertio, narrat Hipponensem virginem cū oleo, cui sacerdos lacrymas suas instillarat, se perunxisset, mox à dæmonio fuisse sanatam. Et audet miser Augustinum nobis obijcere? Audet confingere huiusmodi, quæ tam clara luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. asserit ille *lib 6. cap. 21.* non pulsum Macariorum oratione dæmonem, sed sola incre-
E patione *vt* (inquit) *Macarij Dæmonum increpauerant, puella ad sanam mentem rediji. ἐπιτιμησάντων δὲ &c.* Et quamuis meminisset solius orationis Hermias, non tamen inde sequeretur alias non solitos vti alijs remedijs. Vide quæ fuse narrauimus, & de Macario, & de alijs *præced. cap. sectione 3.* Vnum restat Godelmāni non in nos, sed in ipsum Christum Dominum telum: nempe, *ἀρτολατρείας, vt* ipse

Lib. 4. epist. 7.

Lib. 2. de Nupt. & concub. c. 18. & 19 Hom. de Adam et Eua.

ipse vocat, crimen: quod explicarat paulò ante *num.26.* his verbis: *Ad hac prolatione horum quinque verborũ*, hoc est enim corpus meum, *cum halitu facta, sed panis substantiam mutare, corpus Christi de cælo detrahere, & in hoc illum conuertere, plane magice sibi, & alijs persuadent.*] ò linguam eradicandam stirpitus, os impurum & blasphemias euomens assiduè; ergo Christus Dominus Magus? qui asseruit eum, quem manu tenuerat panem, corpus esse suum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Christi dictum verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cũ carne. Impanationem vestram insinuas, ò artocreatie: vel sane Christum velut dolio, aut marsupio includis: dignus hoc nomine, qui insutus culleo, vel dolio in profluentem conijciaris. Refutarunt hoc cõmentum, nostri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Transubstãtiatione* agere: nec huius loci disputatio est. Videamus ergo, quid hic magicũ, non illorum verborum quinque prolatio, quæ & Christus protulit, in vltima cęna. & Diuus Petrus. & Diuus Iacobus, & Diuus Andræas, in suas Liturgias, seu Missas retulerunt: & tota semper Ecclesia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus, nec etiam alium necessarium putamus, quam qui in verbis proferendis necessarius. si loqui sine halitus exspiratione possemus halitu opus non foret: si crederemus halitu species panis cõtingi debere, superstitiosi essemus, si inhabilationi illi vim transubstantiationis tribueremus, stulti, excerebratique merito audiremus. nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more suo Leguleius. mentitur etiam cum ait nos nobis & alijs persuadere, quod corpus Christi de cęlo detrahamus. Nam censemus, etiam sine vllo Christi Domini motu locali, hanc transubstantiationem fieri posse. si potest per motum localem, cur non potest sine motu locali, ille, qui est omnipotens? nam potest per se, quicquid per causam secundam potest. motus autem localis tantum foret causa extrinseca præsentiæ Christi: nihil autem illi intrinsecũ est vel essentiale. Non est etiam Magicũ, putare panem in corpus Christi conuertí: immo est fidei articulus, ab initio Ecclesiæ semper retentus. dixit Christus, do

A cuere Apostoli, & omnes quotquot per hæresim ab Ecclesia non defecere. sub anathemate hoc credendum statuitur in Concilijs Romanis tribus, duobus cõtra Berengarium, & 3. maximo sub Innocent. III. item Turonensi contra Berengar. item in Constantiensi contra VViclephum, in Florentini Decreto vnionis, in Tridentini sess. 13. cano. 2. Patres commemorare longum foret, omnes ad vnum pro nobis sunt: omnes veram Christi carnem in Eucharistia crediderunt omnes

B adorarunt. D. Iacobus in Missa sua, rogat *vt Spiritus Sanctus faciat hunc panem corpus Christi, &c.* quod etiam in Liturgijs D. D. Basilij & Chrysost. habetur. D. Ignatius Epistol. ad Roman. ἄρτον θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ τοῦ χριστοῦ, quid apertius: sed & D. Dionys. Areopagita, hunc panẽ viuificum dicit habere vim maximã perficiendæ Sanctitatis τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat sacratissimam Eu- *Cap. 2. Eccl. hierar.*

C charistiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit Christi Domini sententia iudicatum hoc Sacramentorum Sacramentum, siue mysteriorum mysterium, hoc est augustissimum & præcipuum. καὶ γάρ ἐστι κατὰ τὸ κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα τελετῶν τελετή, accumulat pręterea similes laudes multas, & magnificas D. Pauli discipulo dignissimas. Hunc Galliarum Apostolum, cur Gallici Caluinistæ non audiunt: vi- *Capit. 3. de Eccl. hierar.*

D deo, quod nequeant eludere testis auctoritatem, eos illo confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quo id negant auctore? nullo quod sciam vetustiore. Quãuis quidam olim dubitarint, statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæso causa idonea, cum & res verbis, & verba rei respondeant, & vtraque primitiuum illum spiritum Ecclesiæ penitus redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impuden- *Negant Beza in N. T. Scali. & quidam alij de hoc genere.*

E tiam? ipsam phrasis antiquitatẽ, quę maxime idonea esse debuit persuadendæ veritati, contra veritatem intorquent. si hoc argumento vti licet, cui veterum libri relinquentur sui? procliue semper fuerit dicere recentiorum aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatem. cum duo sint ad dignoscendos scriptores idonea indicia, stylus & testificatio scriptorũ aliorum: vtrũque fauet nobis. Stylum negare non pos- *Illyric. et Scha. F.*

sunt prorsus eruditum,& antiquarium.au ctores fere innumeri contestantur, Græci, Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum: vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorem? coniecturam suam, immo potius veterem Illyricianam cauillationē. *Is*(inquit) *vt affectet antiquitatem, μοναχοὺς κοινοβίους, vocat θεραπευτὰς Monachos autem μονοβίους vocat ἐνιαίους, ne videretur sui seculi vocibus vti.*] Non credimus hosti monachorum, & illis tam antiquā institutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiscenti. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potius credendum sui sæculi vocibus vsum, quam alieni hac etiā in re, cum toto reliquo libro cetera vocabula antiquioris illius cuius; quibus nunc vsus, erant sæculi, retinuerit. Puerilis plane illa hariolatio, & acumine isto, quod quæ nec sunt, nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperijs, digna: multoq; magis quod de *Mādris & Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius merito statua inaurata locetur in Consistorio Lugduno Batauico, vel potius, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebant. λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionysium hunc *quem Simium*, honoris causa, pro sua innata modestia, vocat θεραπευτὰς monachos nominare: idcirco quo apud Eusebium, sic vocatos ex Philone, legisset? credo in bifido Parnassi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iam probarit, Eusebio hunc scriptorem esse recentiorem: quamdiu hoc non probat, frustra conijcit nec optimus vates audiet, quia conijciet pessime. Quæ hæc temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profectò tali in veteres quosque scriptores petulantia, & quæ cum ætate augescit, in ceteris solita decrescere, fitque amicissimis etiam grauior, iactantia, præclaras ingenij, & eruditionis dotes mirum in modum dedecorat. Verū quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Caluiniana præsertim. cunctos spernit, sibi soli sapere, & scire videtur, monitoribus aspera, reprehensiones etiam in-

A stissimas contumelijs, & conuicijs munerat. Tollantur isti næui de corpore pulchro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionysium Areopagitam auctorem operis Hierarchici agnoscunt ex Græcis, non tantum B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus, qui commentarijs illustrarunt, & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretēsis, Ioan. Damascenus, Suidas; sed & Antiquiores his Anastasius Sinaita,
B & Anastasius Nycenus; & B. Chrysostomus, cui hæc Areopagitæ scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius *epist. ad Carolum Caluum*, eadem non nouisse tantum, sed & explicasse commentarijs Dionysium Corinthium, laudat Maximus *in Scolijs* auctorem suum Anastasium Antiochenum ἐν τῷ ὁμηγῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra sui temporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa
C huius Scriptoris verba suis inseruisse libris, D. Gregorium Nazianzenum scripsit, Billius Prunæus *Sacrarum obseruationum lib.* 1. Billius, ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hil duinum etiam Francum, & Gregorium Magnum, Martinum Papam, & Martirem. Agathonem, & alios Patres Romanos prætermitto, quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos in-
D uenias, vt & illud in primis notatu dignum, quod *in Bibliotheca sua* Photius commemorauit, Theodorum Presbyterum Græcum ex professo hac de re librū composuisse, vt conuinceret, ea, quæ habemus S. Dionisij Areopagitæ opera, non esse pseudepigrapha, & tot ante sæculis quatuor præcipua, quibus nunc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent. argumenta luculenter dissoluisse.

Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνη-
E σία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος διαλύοντος δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες: μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία: πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν τε, καὶ χρήσεων τινὶς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων. δευτέρα δὲ ὅτι Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ μακροῦ τοῦ

χρό-

Galen. Areop. Baron. Annal. tom. 2.

χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξήγησιν ποιεῖται. Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν (καὶ) εἰς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντων παραδοσέων ἐστὶν ἀναγραφή. ἀπίθανον οὖν, φησὶ μᾶλλον δὲ κακόπλαστον τὰ μετὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τετάρτη δὲ πῶς μέμνηται τῆς τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος. ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασι χρόνοις: Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα, ὃς καὶ πρὸ βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει γράφει. ταύτας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας γιαλῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τό γε ἐπ' αὐτῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον, hactenus Photius.

Si quid aduersarius nouit, quod nec Lutherus, nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus, nec Beza obijcere, amabo, proferat in medium. Veritatis amator sum, vt qui maximè audiri cupio, & audire, docere, & discere amo. eandem feram reciprocare non amo: abstineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt. & recenti memoria, à Matth. Galeno Belga, & Cæsare Baronio, valide calcata protritaque. Dignus fortassis, cui potius, quàm tot Græcis doctissimis, antiquissimisque Patribus credamus, quem doctiorem, acutionem, sapientioremque arbitremur. opponens os columnatum tot Ecclesiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat se vnum melius nosse characterem Dionysianum discernere, quàm Chrysostomum, Cyrillumque: passos sibi per ingenij stuporem imponi. Græcæ linguæ ignaros fuisse Marsilium Ficinum, Ambros. Camaldulensem, Perionium, & tot sæculis priorem Ioann. Scotum illum, alium à Dunsio & Maiore, qui quatuor pro Areopagiticis libris cum verterent, agnouere. Occalluimus ad similes Phyrgo polynicis Nitiobrigis Trasonismos. Qui saxorum nouus epigrammatarius, Lucano sculponeis os batuit. qui Manilium docet Astronomiam, qui in Geometricis adhuc discipulus, & malè calculi subducti à Lanista deprehensus, supra Euclidem, & Archimedem sapit, qui Tacitum Suetoniumque eius, quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Eusebij aniles, & pueriles alucinationes manifesta, & Eusebium cęteri Patres pueriliter sequuti, præ quo vno cæteri, vt vmbræ nolitant, simioli, fanatici furiosi, hostes veritatis, stupor, qui omnes ludibrium debent, quem nemo reprehendit, nisi qui ignorat, qui in hominibus studiosis huius sæculi, in alijs candorem, in alijs studium, in omnibus sensum bonarum rerum desiderat, (*vtor eius Verbis, nec adfingo quidquam.*] Quem nullus hactenus reprehendit (*oblatrasset dicit*) qui non furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, aut etiam tribus his virtutibus simul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos insectatus est, qui illi agyrtæ, scurræ, vel Sophistæ, si quid mutire contra hunc Tẽporarium Dictatorem ausi, Hic nullis obtrectatus lenissime, & absque omni penitus ambitione scripsit, quæ scripsit. huic à sapientia moderatio imperata est. Mauult iste modestiam eius omnes, quã iustam irã pauci sentiant: [*benè & verè, hoc quia* iniquam *vult omnes perpeti*, iustam vix *scio, an in quẽquam hactenus calamo strinxerit.*] Istius virtutem euitari non potest, quin tanquam vmbra gloria, & inuidia sequantur. Ecce, quocumque se confert, inuenit rupices, & Marrucinos, quibus eius virtus statim subolet, vt suibus Amaracinum. Quocumque it, mittit signa sui. Quisquis perditus est, insanus, virtutum, & bonarum literatum hostis, vestigijs eius eum colligit, & capitali odio prosequitur.] Quam hic de se demisse, quam de alijs omnibus sentit magnificè? Nonne se præbet omnibus, modestæ scriptionis, & humilis animi exemplum illustrissimum? Quanta hæc ignoratio est sui? Quantus stupor his animis cum sis, eos litteris feræ posteritati notos velle? quæ insania arbitrari, adeo omnes hebetes, vt talium verborum vestigij, in anima arcana se iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos, & amantes Christianæ pietatis, & officij, non offendant? Nec contentus grassari in singulos, stringit acumen stili in integras Sodalitates & religiosos ordines, à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos,

Galen. in Areop. Baron. Annal. tom. 2.

Ex li. de emend. Temporis, & epistol. de vit. Iulij Scalig.

datos, quódque audaciæ intollerabilis est A Ecclesiam vniuersam à multis iam sæculis errasse, nec verum vidisse, fretus leuiculis rationibus graui supercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt, cũ alias ob causas, tum quia fingit ipse sibi periodum, & præfigit, quam commentus potius, quam validè probauit: &, cum æquius fuerit normam suam, Ecclesiæ scitis, & veterum placitis accommodare, ipse contra, vult omnem vetustatem edicto noui dictatoris parere, & eadem confidẽ- B tia præceps ingenium, quicquid non est adamussim illam suam, id damnat erroris, Quid verò similius, an errasse vnum, qui cum nullo veterum, nec cũ Ecclesia cõsentit, an errasse veteres omnes & Ecclesiam, eo quod in plerisque ad illam amussim nouam non conueniant? scio cũ quo errare malim, scio quem potius errasse credendum verum tamen fruatur iudicio suo, quia monitioni locus non est, incurrat in omnes vt lubet, qui ἀναβάσεις ἐν C τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, non illas Regij Vatis, sed illius, superborum Regis, qui posuit in cœlum os suum, vt thronum figeret in Aquilone, & similis esset Altissimo. Se vitij omnis expertem profiteri, est ne similem se Christo profiteri? Soli tibi Iesu optimè licuit dicere? *Quis vestrum arguet me de peccato* (mortalium nemo expers vitiorum est. Hic tamen permisit calamo chartis illinere, *Quid mihi obijcere possunt, præter virtutem, quam non ha-* D *bent? Nullius mihi conscius sum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apostolũ puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vasi electionis*? non sane. non quia dissimilis res, sed is, qui dicit, Si de grauibus flagitijs & publice vindicandis loquitur, egregiam sanè laudem cur id opus tantopere iactare, quod cum plerisque commune? Quamuis & Caluinismus, quem profitetur, certè tale, tantumque crimen est, vt si sanæ mentis foret, eius illum perpetuo & E pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibusque minus gratum faciunt, sensit; vt sensisse reliqua, quæ addidit, satis ostendunt: nihil arrogãtius, nihil à veritate alienius dici potuit. fastuositas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo sunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, si philautia non excæcasset oculos, ipsimet iudicium permitterem. Sed fruatur, inquam, suo iudicio, sibi plaudat, placeatque: vel potius (fac, qui potes, Deus, & hoc animo me ista nosti scribere) resipiscat, & in posterum infrunitæ linguæ, calamoque inferni, desinat, tam laxas habenas permittere. Quod, ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus sum in eum aliquid, qui sibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni diuinum Dionysium petulanter, cur mihi non liceat pro diuo constanter? Mentem saniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: ista cessare æquum est, rationes compulsande. Quod sperare non audeo. consueuit vel silentio, si quando nequit respondere, dicta transmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Sic factum, pro rationibus & argumentis, quæ expectabam, ecce in Elencho, de Haridæis, quem contra Serarium nostrum edidit, nihil mihi, nisi conuicia rependit, adeo scurrilia, obscœna, & fœtentia, vt nec profligatissimos ganeones in lustris illa sine robore puteum vsurpaturos Fors ista nec limis dignabitur, audiet certè, quod legisse dissimulet, & aliquem vel ex Armoricis substituet.

Incubuit numquam cœlestis flamma salictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis,

Causa certè non mereor, qui hæc animo non malo, sin aliter: noui cœlestia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea discernere.

ANACEPHALAEOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM, QVAE CONFESSARIIS In promptu esse debent.

MONITIO I.

Dæmones esse.

Vide li. 2. q. 2.

CVM in homines atheos inciderint, dubitantes, an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S. S. verbis passim occurrentibus: 2. hunc perpetuum Ecclesiæ sensum fuisse. 3. hæresim esse cõtrarium defendere: quæ tria probantur à Theologis in materia de Angelis, 4. conuincit ratio effectuum quorundam mirabilium experientia, vt v g. subito mõtem vnum loco mouere: bruta loqui: defunctorum simulacra oculis spectanda proponere: linguis incogniti loqui: res fereas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, aut simili instrumento, attrahere ab vno extremo ad aliud, subsultantia; quod quis foliolum chartæ inter multa sit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarũ ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres, vel plures diuersæ personæ de vna, eademque recogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de alia re vix cogitet, quam ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem, vel intellectum cogere, seu necessitate quadam absoluta ad id adigere, nec dæmon potest) facere specula, in quibus, quæ in decem milliaribus fiant, videri possint: trium horarum spacio arbusculã veram spitamæ longitudine ex mensa facere excrescere: facere certæ lucernæ lumine accenso, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardeat in medio apposita lucerna leporis adipe plena & certis caracteribus insculpta, & huiusmodi alia, quæ nobis circulatores ex Baptistæ à Portas scriptis, & disciplina obtrudunt, quorum cum nec naturales, nec artificiosæ causæ proferantur idoneæ, spiritualibus causis effectibus tribui debent, quæ sunt Angeli, & dæmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

Vide lib. 2. q. 4. & li. 4. part. poster. q. 4. sect. 8.

QVi putant non esse magnum peccatum cum dæmonibus fœdus, pactũ, aut familiaritatem habere, doceantur primò, quanta sit vis, & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud, vt ordine, sic & dignitate primum esse. Nam digniora esse, ratione obiecti, tria primæ tabulæ septem alijs tabulæ secundæ: & inter illa tria, præcipuum esse primum. Tertium enim potissimum agit de cultu externo, secundum de verborum honore, primum de amore, & fidelitate animi Deo exhibenda, & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latrię quare cum hæc virtus Deo gratissima sit, etiam illi con-

contrarium vitium est odiosissimum, nẽ- A
pe idololatria, & infidelitas. nam est quæ-
dam apostasia, proditio, & transfugium
ad hostium Dei Principem diabolum:
quod peccatum est omnium vitiorũ mor
talium grauissimum: & ideo huic præce-
pto à Deo pena fuit addita, cum Deus te-
statur se fortem, & zelotẽ esse, & hoc pec
catum vsque in tertiam & quartam gene
rationem vlcisci, & vocat hoc peccatum
odium sui, eo quod transgressores vocat
osores suos. Secundo doceantur omne cũ B
Exo. 20. *v.* 5. dæmone fedus, aut amicitiam cõtra hoc
primum præceptum esse. Cum enim in-
ter Deum, & dæmonem sit quasi perpe-
tuum bellum seu odium (Vnde de dæmo
nibus legimus: *Superbia eorum, qui te ode
runt, ascendit semper*: & Diabolus voca-
tur *Satan*, hoc est aduersarius) tenemur
nos, vt vasalli Dei, perpetuum quoque &
capitale odium cum dæmone exercere,
hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi
Deus indixit, cum dixit Serpenti: *Inimici* C
Genes. 3. *vers.* 15. *tias ponam inter te, & mulierem, & semẽ
tuum, & semen illius*. quibus verbis pro-
hibemur vllas cum demonibus inducias,
aut commercium habere. Idem nos do-
1. Cor. 10. *v.* 21. cet Apostolus: *Nolo*, inquiens, *socios vos
fieri dæmoniorum*. Idem nos in baptismo
promisimus, Sacramento adstricti, Eccle-
siæ nomine rogante Sacerdote, & patri-
nis pro nobis respondentibus non semel,
Nos abrenunciare Satanæ, & põpis eius.
Cum itaque hoc bellum initio mundi cõ- D
diti indictum, & initio Ecclesiæ Christia-
næ tuba Apostolica renouatum, & à no-
bis cum in Ecclesia fuimus regenerati iu-
reiurando votiuo sit susceptum, ac promis
sum; sequitur eum, qui cum hoste pactũ
vllum, aut familiaritatem colat: perfidiæ,
transfugij, & apostasiæ reum non minus
esse, quam vel monachus votiuam dese-
rens professionem, vel miles ad hostem
transfugiens; vel Christianus Mahumetis
mo se addicens. Tertiò moueantur non E
tãtum hoc Deo displicere, sed ipsis quoq;
perniciosissimum esse. Dæmonum enim
in homines hodium est inexplebile, & à
sui lapsus tempore nunquam illud remi-
serunt, nec vnquã remittent, aut minuent:
si permitterentur à Deo omnes mortales
interimerent, quod quia vident sibi non
licere, ideo assidue hominib. animæ mor
tem moliuntur adferre per varias, & mul
tiplices peccandi illecebras: ne, qua exci-
dere beatitudine, homines potiatur. Odij
magnitudo paret ex vehementia, & acer-
bitate cruciatuum, aut vexationum, quas
intulere quotiescunque Deus illis permi-
sit, vt testantur Iobus, Saræ mariti, D. An-
tonius, & alij innumeri. Pertinaciam odij
docent, Iobus dicens: *Cor eius indurabi-
tur tanquam lapis, & stringetur quasi mal* *Iob.* 21. *v.* 15.
leatoris incus, & Christus Dominus, *vos*,
inquit. *ex patre diabolo estis, & desideria
Patris vestri vultis facere: & ille homici-
da erat ab initio, & in virtute non stetit &
non est veritas in eo. cum loquitur menda-
ciũ, ex proprijs loquitur, quia mendax est,* *Ioan.* 8. *v* 44.
& pater eius. cum dicit homicidã esse ab
initio significat hunc eius perpetuum esse
conatũ, animas necare: circuire instar leo-
nis rugientis & quærere, quem deuoret,
vt ait D. Petrus cum addit veritatem in eo
non esse, docet frustra, quem cum illo pa-
cisci, qui totus ex perfidia conflatus est, &
ideo cum semper velit nocere, certo tenẽ
dum nobis, illum nullis blandicijs, obse-
quijs, aut cultu homini reconciliari placa-
ri, aut deliniri: sed quando se beneuolum,
aut amicum fingit, tum maius malum ho
minibus moliri. Orig. *lib.* 8. *cont. Celsum*.
Probabile est (inquit) dæmones, cum sint
improbi, nec cultoribus quidem suis dex-
teram, datamque fide seruaturos.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut dissimulent.

QVando confessarij incidunt in Præ- *Pro. lib.* 5 *sect.* 4.
latos, Principes, aut Iudices, nimis le
nes, & remissos, & negligẽtes in sectæ hu
ius exstirpatione: Monere illos debent,
quod sint à Deo constituti ad vindictam
malorum, & sine causa gladium nõ acce-
perint: quod mala, quæ ex eorum negli-
gentia orbi, & Ecclesiæ inferuntur & gli-
scunt quotidie, seuerissime ab illis exigen
tur: quod ad damnorum restaurationem
teneantur, hoc peccatũ directe, & imme-
diate contra Maiestatem Dei tendere: &
idcirco non magis licere Principi diuinã
iniuriam remittere, aut dissimulare, quam
Prætori licet sui Principis, vel militi sui Im
peratoris. Legem illam veteris Testamẽ-
ti, *Maleficos non patieris viuere*, non esse
dum

dumtaxat iudicialem positiuam, sed iudicialem iuris diuini, & naturalis, & ideo non esse per legem Eugenij sublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ securitatem reis huius delictis promittere, vt crimen spontaneæ confiteantur, & socios detegant: licere id solo summo iudici, qui lege superior, & ex causa iusta, & quando hoc euidens necessitas, vel vtilitas reipub. postulat. Meminerint, si qua damna per eorum conniuentiam, aut negligentiam à maleficis subditi patiantur, si qui necentur, aut ad consortium criminis pertrahantur, sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendum, ne fiant socij furum, & nedum, vt Iosaphat, his qui oderunt Dominum amicitia iunguntur, iram Domini mereantur videant ne audeant terrificum illud prophetæ dictum Regi Achaz. *Quia dimisit virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Qui denique falsis opinionibus, & erronea sua existimatione decepti conatur iudices abducere, à cognitione, & vltione criminis huius, vel auctoritate, vel calumnijs, illi monendi, vt resipiscant, ne & se conscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ, & Canonicæ contra hanc hæresim inquisitionis distributores, & impedimenta præbeant, cum periculo incurrendæ excommunicationis. *vt inquisitionis. de hæretic. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde solere à Deo negligi, & in maximas calamitates, & ignominias abijci iuxta comminationẽ Heli Sacerdoti factam 1. *Reg.* 2. *vers.* 30. Quam hoc Babylonijs exitiale dixi *lib.* 5 *sect.* 16. *in fin.*

Exod. 22
2. Paral. 19. v. 2.
3. Reg. 20 v. 42.

Nahum inter præcipuas causas excidij Niniuæ memorat, quod in ea Magi, & malefici magni fierent *capit.* 3. *versic.* 4. Eandem ob causam minatur Ierosolymæ Michæas *capit.* 5. *versic.* 10. Propterea Cananæi deleti, & pulsi sedibus suis. *Deuter.* 18. *versic.* 10. ex quo loco explicandum illud de medicaminibus Sap. 12. 4. Numquam id impune Regibus cessit: Saul non excidit regno, nisi postquã Magiæ præsidia quæsiuit: tunt (ait Blesensis) *dum Pythonissam consulit in montibus Gelboe cum filijs meretur interfici. Sic Ochozias, qui ceciderat per cancellos, dum de vita diuturnitate scrutatur, vita eius tanquam tela texenda succiditur.*] ob maleficorum imitationem manasses specimen fit Regis calamitosissimi, 4. *Regum* 21. & 25. cuius peccatum etiam posteri luerunt, nec pacari Deus potuitIoziæ pietate 4. *Reg.* 22. Iezabelis veneficia nota, sed & præcipitatam de fenestra, laceratam à canibus. Longum fit alios recensere. Zoroastrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. lib.* 30. *capit.* 1. *lib.* 11. *capit.* 42. De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacensi de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe, quem memorat Gerson, actum superioribus libris. de Muleasse Tunetano Rege, non paucis egit Paul. Iouius, de Vortigerno Rege Boethus *lib.* 8. De Græcorum historijs multos memorat Petrarcha *lib.* 4. *rer. memorandar. capit.* 1. 2. 3. Si Romanorum Annales voluas occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitij miserrimi occasio fuit. de Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hostilio, Dionysius, & Liuius *lib.* 1. de Nerone Plinius *lib.* 30. *Nat. Histor. cap.* 1. & suetonius *in Nerone.* De Valeriano. Nicephorus *lib.* 6. *cap.* 10. de Iuliano Apostata idem Nicephor. *lib.* 10. *cap.* 29. de Licinio Niceph. *lib.* 7. *cap.* 45. De Fl. Ruffino Tyranno, Claudianus *lib.* 1. *de laud. Stilicon.* de Maxentio, de Heraclio, & de alijs al j. Quid referam recentiora? Leopoldum Austriæ Ducem Friderici III. Fratrem, nimis familiarem Magis, quidam narrant, ita à spectro perculsum fuisse, vt paucis post diebus obierit. VVenceslaus Bohemiæ Rex summo in pretio voluptates causa Zytonem, & alios habuit, cui quæso Principi cuncta regni negocia infœlicius cessere? Crespetus *disc.* 7. scribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentam ad collum appensam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua se fœlicem fore sperabat: quo tamen vix vllus calamitosior fuerit. Concludam cum Rege Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam: ne quando irascatur Domi-*

1. Reg. 28 v. 8.
4. Reg. 1. v. 2.
Camera. opera suc cisiua c. 70.
Psalm. 2. v. 10.

Dominus, & pereatis de via iusta. Monet vt disciplinam apprehendant. Hebr. est *NasseKu Bar* נשקו־בר, quod etiam significat osculamini filium. osculari verò idē, quod honorare. Nimirum optime Christum honorant, qui hostis eius diaboli partiarios in virga ferrea regunt, & flagelāt, qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim est apprehendere disciplinam, quia hoc est Christi doctrinam pure venerari, & sequi.

MONITIO IV.

Superstitionibus vti quam noxium & execrandum.

Confer. cum li. 3. parte posteriore. QVi parui faciunt discere ritus superstitiosos, & eos exercere, moneantur omnium superstitionum & vanarum obseruationum inuentorem esse diabolum, qui principio mundi statim in idololatriā fere totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius destruxisset, *ad hoc enim apparuit filius Dei, vt opera Diaboli destrueret.* (*1. Ioan. 3. v. 8.*) & paucis ante passionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eijcietur foras*, (*Ioan. 12. v. 31.*) & hic fuit scopus Apostolicę per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta, & clara idololatria pene extincta, tectam quandam specie pietatis, & vtilitatis idololatriam inuexit, artium superstitiosarum cupiditatem, & cultum. hanc ergo diram curiositatem inuenit, & propagauit, primo vt sic possessionem animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clāculum dolo malo recuperaret. Secundò, vt homines hoc pacto primum, & maximum præceptum, & votum religionis, quo se Deo adstrinxerūt in baptismo, violare assuescerent. 3. Vt spem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eam collocent in rebus istis vanis, & ideo sint Deo maledicti, qui *odit obseruantes vanitates superuacue.* (*Psal. 30. v. 7.*) 4. Vt sic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens (*1. Petr. 2.*) deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quem Deus formauit, ad illudendum ei. (*Psal. 103 26.*) Hæc sunt commodo superstitiosarum obseruationum, & qui eas colunt, aut amant, docēt se non Christi, sed diaboli discipulos esse, & eius magisteriū amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrina Ecclesiæ catholicæ.

A Mirum est aliquem posse his præstigijs se dare, qui norit exitum infœlicem Magorum, & præstigiatorum. Inuentor Magiæ Cam, seu Zoroaster, fuit tandem ab ipso dæmone, quem importunius sollicitabat, igne succensus, & concrematus teste *Clement. in libr. recognition.* de
B Simone Mago notissima res: quod in aerem à dæmonibus sublatus, præcipitatusque fractis cruribus cum ignominia, & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus, & de Zaroe & Arphaxat Abdias *lib. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Historia Septentrionali*, & de Sopatro, Eunapius *in Aedesio*: de Orpheo, Mopso, Amphiarao, qui omnes magis fuere, Ouidius, Sene-
C ca, Statiusque: de Pythagora Samio Laertius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquit. capit. 7.* Henricus Cornel. Agrippam morit urum, a se canem suum Paredrium abegisse, cum hoc dicto, *Abi mala bestia, tu me perdidisti*, tritum est ore omnium. Ioannis Portantij obitus in Antuerpiensi carcere qualis, norunt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium, *libro 8. belli sacri cap. 15.* duo magi volentes machinas Christianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus sagas coram omnibus à dæmone
D abripitur, vt alibi narrani. Apud Dubrauium *lib. 23. Histor. Bohem.* Zyto nobilis ille præstigiatur ad extremum à diabolo viuens, cum corpore, & anima de medio hominum fuit sublatus. Ioann. Faustus famosus magus his tēporibus in Germania, tandem a cacodæmone lecto extractus noctu, & strangulatus, inuersa in tergum facie, domoque tota concussa, & pene euersa, vt scribunt V Vierus, Camerar. alijque Francisc. Picus *lib. 5. de*
E *prænot.* auctor est ex relatione sociorum, qui adfuerant, Magum quendam à dæmone viuum ablatum, nusquam vnquā comparuisse, dum curioso cuidam, & nō satis sano Principi pollicetur, se Troie expugnationem, & Hectoris cum Achille duellum, quasi spectandum in orche-

orchestra ; exhibiturum.

A Tam hæc factoribus sunt periculosa : nec minus ijs, qui spectandi talia sunt auidi. duo tantum exempla adscribam vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucian. *in Philopseude*, de quodam, Encrate, quod *cum vidisset Pancratem quendam Magum Aegyptum, multa mira facientem, se paulatim in eius amicitiam insinuasse, adeo vt omnia ei propemodum arcana communicare. Tandem autem magum hunc ei persuasisse, vt omnibus fa-* B *mulis in Memphi derelictis, se solus consequeretur: neque enim de futuros ministros, atque ex eo tempore, inquit, sic vitam duximus. Cum in diuersorium quodpiam veniremus, homo accepto pistillo, scopinaue, aut pessulo, vestibus implicans, cum in id carmē quoddam dixisset, efficit, vt ambularet, vtque alijs omnibus homo videretur. Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, instruebatque atque in omnibus commode subseruiebat; mi-* C *nistrabatque nobis. Deinde, vbi iam satis huius ministerij fuit, scobinam rursus scobinam, ac pessulum pessulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebam, quo pacto ex illo expiscarer, Nam id mihi inuidebat, quamuis esset in alijs facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoso delitescens clam illo, subauscultaui propius incantationem illam, erat au-* D *tem trisyllaba. Tam ille cum pistillo mandasset, quæ curanda erant, abijt in forum. At ego postridie illo apud forum occupato, acceptum pistillum cum ornassem, syllabas illas simili modo pronuncians, aquam iussi vt hauriret. Tum impletam amphoram cum tulisset, desiste, inquam, nec amplius aquam haurito, sed rursus esto pestillum. At illud mihi haud amplius obtemperare volebat, sed aquā hauriebat continuè, quo ad hauriendo totam* E *domum nobis impleret. ego cum resistere huic rei non valerem (timebam autem ne Pancrates reuersus, id quod etiam euenit irasceretur) correpta securi pistillum in duas partes disseco. At vtraque pars amphoram sumens hauriebat aquam, iamque vnius loco duo ministri mihi esse cœperant. Interea Pancrates superuenit, ac re intellecta illa quidem in ligna rursus, quemadmodum ante carmen erant, mutauit: at ipse me relicto clanculum nescio, quo se subducens abijt.*] Vides huic curiositatem ferè causam fuisse, vt aquis submergeretur. Cur vocas fabellam : cum potuerit in pistillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterum, de ijs, quibus periculum præsentaneum fuit, ne seipsos densarent. Philip. Camerar. *lib. Operæ succisiuæ, cap.* 70. ita scribit, *Cum aliquando Ioannes Faustus apud notos quos-* B *dam diuerteret, qui de ipsius præstigiatricibus multa audiuerant, ij petierunt ab eo, vt aliquod specimen suæ Magiæ exhiberet. Hoc cum diu recusasset, tandem importunitate sodalitij neutiquam sobrij victus promisit, se illis exhibiturum quodcunque expeterent. Vnanimi itaque consensu petierunt, vt exhiberet illis vitem plenam vuis maturis. Putabant autem propter alienum anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illum præstare nullo modo pos-* C *se. Assensit Faustus, iam iam in mensa conspectum iri quod expeterent: sed hac conditione, vt omnes magno silentio immoti præstolarentur: donec illos iuberet vuas decerpere: si secus facerent, instare illis periculum capitis. Hoc cum se facturos promisissent, mox ludibrijs suis huic ebriæ turbæ, ita oculos, & sensus præstrinxit, vt illis tot vuæ miræ magnitudinis, & succi plenæ in vite pulcherrima apparerent, quod ipsorum adessent. Rei itaque nouita-* D *te cupidi, & ex crapula sitibundi sumptis suis cultellis expectabant, vt illos iuberet rescindere vuas. Tandem cum istos leuiculos aliquamdiu suspensos, in ipsorum vanissimo errore tenuisset, subito in fumum abeunte vitæ cum suis vuis, conspecti sunt singuli tenentes loco vuæ, quam vnusquisque apprehendisse videbatur, suum nasum opposito supernè cultello: ita vt si quis immemor præcepti dati vuas secare voluisset, seipsum naso mutilasset.* Quid plura? E nihil ferè vnquam præstigiatores faciunt, quin aliquid factu facile, sed quod difficile sit non facere, à spectatoribus aut Magiæ studiosis postulent. Veluti ne personas, quæ apparent alloquantur, vel manum porrigant, ne circulo pedem efferant, & similia, quæ tamen, vt faciant post illos illecebris dæmones, aut varijs terriculamentis, quasi compellunt; Vt

de

de Bauaris adolescentibus apud Cæsariũ legi, & duobus Aremoricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetiæ degerem: accidit, qui ab archimihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extulissent.

I nunc atque animam fraudi committe dolosæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoscere, an à dæmone effectus exspectetur, an à natura, an à Deo.

Vid. li. 3. par. 1. q. 1. 3. & 4. sect. 1. Monendi sunt rerum istarum ignari, Vanitatem, & mendacium omne Deo displicere, qui veritas est: dæmoni verò placere, qui mendax est & pater mẽdacij. *Beatus vir* (ait Psalmista) *cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas.* *Psal. 30. v. 5.* Vanitatem verò dici quotiescunque homo facit, vel dicit aliquid, boni consequendi, vel vitandi cuiuspiam mali causa, quod vim nullam neque naturalem, neque supernaturalem obtinet ad effectum intentum. v. g. si quis in flumine seminet, vel littus aret, dicendus est vanitatem operari, eo quod arandi, & seminandi finis, seu effectus est messis, & fructus perceptio, quem finem hæc eius actio nequit consequi. ita si quis vt capitis dolorem pellat, fascia linea, vel cartula alba cingat tibiam; aut ægrum inter sarmentum dittissum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur, clarum est has actiones esse vanas & superstitiosas, quia nullum vim habent ad humorem noxium capiti molestum inde expellendum. Contra si applicetur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarum præbeatur, vel ad flegmata capite educenda per sternutationem comedatur sinapi, non erit vana obseruatio, sed licitum remedium, quia natura ad hoc vim hisce rebus inseuit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis Physici: sed quædam verba vim habent operandi ex instituto Dei, & iste effectus est supernaturalis: quædam non tam vim habent supernaturaliter operandi, quam putantur ab imperitis habere. Prioris generis sunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptismi, consecrationis Eucharistiæ, absolutionis peccatorum, &c. hæc verba licitè vsurpantur à Sacerdotibus ad effectum, cuius causa Saluator noster illa instituit. Verum si quis hæc verba alio ad aliam intentionem, siue finem proferens transferret, eorum vsurpatio sacrilega, vana, & superstitiosa foret, quia ad hunc effectum vim supernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoque est prolatio aliorum verborum, quæ non est ex vsu Catholicæ Ecclesiæ recepta. Si quis itaque vana huiusmodi, vel verbo, vel facta adhibet, superstitiosus est, & diabolicus est effectus operis, quod probatu non est difficile. Effectus iste non naturalis, quia quæ adhibita sunt media naturalem vim ad eum non habent, nec est miraculosus, & à Deo, quia testimonium illi nullum perhibet sacra Scriptura, nec Ecclesiæ Catholicæ consuetudo, aut doctrina. Procedit itaque ex occulta quapiam spiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli semper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium, ac vanitatem omnem detestatur: restat, vt operentur hic cacodæmones, superstitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deserunt, & dæmonis doctrinæ atque imperio se subijciunt, cuius auxilium exposcunt, & opera vtuntur.*

MONITIO VI.

Quæ media tutissima.

Si quis afflictus vel vexatus sit à maleficis seu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel consilio confessarium cõsulat is illum inducat ad remedia Ecclesię consueta, maximè ad emẽdationem malæ vitæ. Theologi mouent, duo consideranda, Deum qui hæc mala permittit, & diabolum qui mala infert: nam nihil hic inferre posset, nisi ille permitteret nec nocere potest, nisi in quem, vt sæuiat Deus permittit, nec plus illi ipsi nocere, quam quantum Deus permittit. Minus longè potest, quam vult, aut iactat se posse. Præclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationibus credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim semper* *Cyruelius libr. de superstic. pa. 2 cap. 1.*

nihilq;

nihilque verum promittit. Nam si non in omnibus mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo crucis vt draco inuocatus à Domino est, & capistro ligatus vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium deuorare permittitur? Nunc miserabilis, vt passer ad illudendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratus gemit, ille qui vniuersa maria à se absorpta plaudebat: ille qui manu sua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis vincitur, ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem.] Nimirum ligatus est à Deo, mucro latronis retusus ab eo per quem, cum quo, & in quo facta; quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa, quod in te possit, quod in te vt possit Deus finit. *Si alligatus diabolus est* (inquit Beatus Augustinus serm. 197. de temp.) *quare tantum adhuc præualet? Verum est fratres carissimi, quia multum præualet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentibus in veritate, dominatur. Alligatus est enim tanquam catenis innexus canis, & neminem potest mordere, nisi qui illi se mortifera securitate coniunxerit. Iam videtur fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per cupiditates, & voluptates sæculi* (addo pacto, superstitionesve) *nolli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere.*] eadem habet Cæsarius *libr. 5. miracul. capit. 52.* Certè quoad Deum causæ cur permittat esse solent, vel peccata, vel probitas famulorum eius, propter peccata permittit, vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratia permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum constantia, & fides. ob has causas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore, aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longe finem sibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exsequitur non cogitans hæc ad salutem humanam, & gloriam diuinam à Deo dirigi, sed conatur exsaturare malitiam suam, & odium explere nocendo hominibus, & simul si queat in superstitionẽ aliquam illos pertrahere. Itaque non potest salubrius con-

A silium iniri, quam quo quis, & Dei voluntatem perficiat, & dæmonis proteruiam, atque odium eludat. hoc autem præstent remedia Ecclesiastica. vt exempli causa, si qua domus spectris, aut alia dæmonum infestatione sit inquieta, statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remoueât, quæ Deo queant displicere deuotè insuper se Deo commendent, & Deiparæ &
B Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane, ac vesperi Sacerdos quispiam habitu Sacerdotali indutus, cum stola, cruce, & aqua benedicta accedat, & lustret omnia domus cubicula, & loca alia, recitans deuotè, Psalmum: *Qui habitat in adiutorio altissimi*, & Euangelium Sanctis Ioannis, *In principio erat Verbum*, & alias precationes pias, & exorcismos, qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim,
C & insidias leguntur, ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ, iubeantur dici Missæ à varijs pijs, & Deum timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat custodem Angelum suum, qui domo illa dæmonem exturbet: caueant autem, ne cum dæmone sermonem vllum misceant, vel loquenti quidquam respondeant: multoque magis caueant, ne quem magum,
D aut vlla superstitiosa vexationi reprimendæ remedia accersant. Sed magna spe, & fiducia in Deum; misericordiam eius summa cum patientia præstolentur. [*Sic Cyruelus dict. cap. in fine.* Sed hæc remedia fusius nobis nunc non sunt probãda, quia id præstitimus supra libro 6. Nunc adeo remedia per incarnationes, & superstitiones, vel nihil prodesse, vt patuit in lepra Constantini, cui potius nocuerunt, vt docet Nicephorum. libr.
E 7. histor. capit. 3. vel si sanent ad tempus tantum sanare, & postea reincidere in morbum eundem, vt legimus de Hadriano Imper. apud Xiphilinum in Hadriano, & Zonar. tom. 2.

MONITIO VII.

Pro ijs, qui curiosi sunt diuinationum, & secretorum.

Vid li. 4. c. 7. qu. 7. sect. 4. TAles moneantur, etsi desiderium sciẽdi (teste Philosopho) cunctis naturale sit; tamen id moderandum esse habenis legis Dei, & rectæ rationis, quibus nisi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hęc in præceps abripiat. Legi diuinæ, & rectæ rationi consentanea regula est: Non velle, aut conari scire, quæ luminæ naturæ scire non possumus, & diuina solummodo reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis quorum scientiam possumus labore nostro, aut industria consequi, rectum, & probum discendi modum tenere, ne regiam, tutamque viam deferentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nunquam cursu contingamus, hæc docemur à Spiritu sancto, cuius sunt illa; *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutatum est maiestatis opprimetur a gloria.* & alio loco: *Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus: non est enim tibi necessarium, ea, quæ abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum & in vanitate detinuit sensus illorum.* Mysteria fidei, & salutis, fide nobis credenda sunt, & è Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat, sed sibi reseruat, vt secreta cordium, futura mere contingentia, &c. & hæc citra reuelationem sciri arte, vel scientia vlla nequeunt. Et hæc conari scire est vanum, & inane, & artes ad hoc renitentes sunt superstitiosæ. Aliæ res sciri possunt studio, disciplina, & experientia, in his cauendum, ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt ars Notoria, & similes diuinationes, de quibus egimus toto libro 4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi, seu tradi patet, ex rebus, quas

Prou. 25. v. 27.

Eccles. 3. v. 22.

A prædicunt, quas eum nequeant scire luce naturæ, nec acceperint diuina reuelatione, consequens est ea discere à dæmone: qui (vt foueat superstitionem) eo quod vtantur signis ab ipso institutis, etiã ignaris, nec sentientibus illis phantasiam mouet, vt hoc, vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *libr. 2. de Doctrina Christiana.* vnde sequitur eum, qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, seque eius disciplinæ tradere. &
B Deum doctorem, atque Dominum deserere, & à fide apostatare, stulti sunt, qui dęmonum responsis credunt, quia fallere dæmonum est. Sic fefellere Cræsum, & Pyrrhum, testibus D. Hieronym. *in capit. 41. Esaia.* D. Augustino 3. *de Ciuitat. Dei.* Lactantio & alijs, Manfredum teste Picco *lib. 4. de Prænotio. cap. 9.* Indos apud Osorium *lib. 2. Histor. Lusit. cap. 15.* Ferrantem Comitem Frandr. & alios quos *lib. 4.* memoraui *d. sect. 4.*
C

MONITIO VIII.

Pro ijs qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore, &c.

MOnendi primo, curiositatem scientiæ non necessariæ, non modo non vtilem, sed valde noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ, & intellectus à solo Deo expectandum: quo non qui voluit, sed
D quos placet, solet implere. *Melior est homo,* ait Ecclesiasticus, *qui minuitur sapiẽtia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.*] Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi: *Melius est nescire aliquid, quam cum periculo* (scilicet animæ) *discere.* vt & illud D. Prosperi. *Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit, quę autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne & in illis illicite curiosi, & in his*
E *damnabiliter inueniamur ignati. De altitudine discretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firma, & stabili fide tenebit, omne iudicium Dei iustum esse secretum: vt vbi inuestigari non potest, quare ita iudicet, sufficiat scire, quis iudicet. Lauda, & venerare, quod agitur, quia tuum est nescire, cur agitur.* Jsane scrutatores huiusmodi diuinorum secretorũ mergi

capit. 19. v. 21.

De gent. vocat.

mergi solẽt inuadabili profundo. Nec minus periculosum est nouos sciendi modos, quam nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apostolo præmoniti sumus, fore, qui sectarentur, *doctrinas dæmoniorum*. quid aliud faciunt, qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chrysostomum explicantem illud Saluatoris, *obmutesce, & exi ab homine: Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcumque denuncient veritatem.*) caueant ne *irritent Deum in ad inuentionibus suis, & multiplicetur in eius ruina.* caueant ne: quod deplorat Richardus Victorinus: *Veritatem quærant non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniant, non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotientur.*

1 Tim. 4. v. 1. Mar. 1. v. 21. Psal. 105 v. 28.

Præterea tales admonendi sunt, subesse periculum superstitionis, & tentationis Dei. Nam qui scientiam quærunt, modis insolitis, vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paullatim, successu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt recte Aristoteles) petere à Deo vt infundat, sicut Danieli, & Salomoni fecit, est petere, vt sine necessitate miraculum edat: quod est tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non instituta à Deo, aut Ecclesia, est vanitatẽ quærere, & mendacium diligere (vt ait Psalmista) & proinde superstitiosum. Orãdus itaque Deus, & nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est: ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum, & cellularum ad hoc accomodatis) aliquid superstitionum *Artis notoriæ* admisceatur: hoc ergo vt caueant, monendi.

lib. 4. physicor.

MONITIO IX.

Pro ijs qui sunt cupidi corporeæ salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ, vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur medijs suspectis Salmatorum, seu Saluatorum, de quibus actum *l. 1. c. 3. q. 4. vel etiam Periaptorum,* de quibus *ibid. cap. 4 q. 5.*

Lege hæc quæ di a lib. 6.

Inculcanda diligenter illis est hæc regula: *In omni ægritudine, aut iactura* A *bonorum fortunæ, vel corporis, quæ solent hominibus à Deo, vt flagella peccatorum, & malla pœnæ infligi, seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primò,* quærere, & inuestigare modos, & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet: vt se hoc periculo, vel noxa liberent. *Secundo,* sedulo, & feruenter commendare Deo, & Sanctis personam suam, familiam, & bona, & orare: vt cœlesti sua ope, & liberalitate suppleat, & præstet, id B quod humana imbecillitas nequit consequi. Quoad primum ergo moneãtur adhibere humanam, naturalemque diligentiam, ipsi per se sibi non deesse: & prudentiores consulere, quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorum, amicos, & alios qui prudentia, & vsu, experientiaque pollent. Quoad secundum, seu spiritualem diligentiam: confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera: C confidant in Deo, sperent ab eo remedium: curẽt orari à personis pijs, religiosisque: missas ad eam intentionem dici: denique omni studio conentur Deo quã maxime placere: *talibus enim hostijs placatur Deus.* docet nos hoc ipsum S. S. in Ecclesiastico: *Honora medicum propter necessitatem. Etenim creauit illum altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir pru-* D *dens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctione conficiet sanitatis.*] En primum, quod diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia sequitur: *Fili in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. Auerte à delicto, & dirige* E *manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cum hæc homo præstiterit, patienter ferat, & voluntatem suam diuinæ subijciat, certus, se, si magis expediat, liberandum, si non liberetur, id sibi vtilius esse. Moneantur, si alijs illicitis remedijs conentur vti, tum illos à Deo, quo inuito conantur

c. 7. lib. 1 sect. 3. q. 4. & li. 4. p. qu. 4. sect. 3.

Eccles. 8 in prin.

tur sanari, ad dæmonem confugere. Male etiam sibi consulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior est, & melior cunctis corporis, aut fortunæ bonis. stulti sunt, quia vt corpus sanent, animam necant. Quid stultius, & impudentius, quam si Deo dicerent; Quia tu me sanare non vis, transfugiam ad hostem tuum. & ab illo salutem petam? hoc non verbis, sed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeo diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus vel sinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi. *lib.6. cap. 2. sect. 3. remed.* 8. *&* 9. vel, quæ grauior adhuc est pœna, ad eorum summum malum sinat illos, quod expetunt, ope dæmonis consequi. Sed dies veniet, quando intelligent longe sibi vtilius fuisse morbo affligi, immo & per summos diuturno tempore cruciatus emori, quam superstitiosis artibus sanari.

MONITIO X.

De exorcisationibus, seu coniurationibus energumenorum.

Vide lib. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. lit. Y. & lib. 2. q. 30. QVoniam nõnullis in locis multi abusus irrepsere in exorcismos legitimos, & Catholicos, contra Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem: quædam monendi sunt, quibus harum rerum inspectio, & cura incumbit. Suppono, Saluatorem nostrum dedisse sponsæ suæ Ecclesiæ potestatem dæmonia de corporibus pellendi, *Luc.* 10. *vers.* 10. *& Marc.* 16. *vers.* 17. hanc potestatem verò ab Ecclesia concessam dumtaxat clericis: & nõ omnibus, sed Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & Exorcistis tantum. Vnde apparet ijs, qui saltem, *Exorcistarum*, in gradu non sunt, hanc facultatem non competere iure ordinario: ideoque necesse esse, vt qui illam velit contendere sibi datam, & concessam à Deo, is extraordinarij iuris, seu priuilegij documenta debeat ostendere talia, vt iudicio Ecclesiæ idonea censeantur. Quoad eos verò qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus potestatis vni competit hac in re, quam alteri: nisi quod honestas & recta Ecclesiæ consuetudo postulat, vt coram superioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipso id inuito, non attentet.

Ex his sequitur suspectos esse pacti dæmoniaci, primo laicos, seu clericos non præditos ordine Exorcistarum: qui hoc munus, quasi ex officio, aut peculiari gratia, donove Dei vsurpant: illos quoque clericos, & religiosos, qui quasi sibi peculiare vindicant: dicentes, ad exorcizandum, plus virtutis naturalis, vel supernaturalis sibi esse, quam cæteris eiusdem ordinis, aut gradus.

Solent huiusmodi, peculiares exorcizandi formulas, & ritus habere, diuersos à communis Ecclesię ritibus & formulis: quæ sunt diligenter ab Episcopus examinandæ, & non permittendæ facile, nisi iudicio piorum, & Doctorum virorum sint approbatæ. Vehemens suspicio est, his esse pactum cum dæmonibus, vt talibus obseruantijs se fingant compelli exire. Causa dæmoni est, quia dum isti sic publice coniurant, semper in frequenti corona adstantium aliquid lucri facit. accedunt multi, vt sermones, quos vltro citroque miscent exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dæmon, quia solet aliquos fidei, aut morum errores spargere, aut saltem impetrare, vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosave: diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt male de illis suspicentur cæteri: instigat quosdam ad carnalia, quosdã ad auaritiam dictis suis: bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo, vt abstineant exorcizatos superfluis colloquijs, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dęmonem nunc exire, & iterum se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis, & insolitis, ac secretis, & non approbatis Ecclesiæ iudicio. 3. vt ad exemplum Christi paucis iubeant dæmonem tacere, & exire, nec garriendi præbeant, *Luc.* 4. 6 35. vel causam, vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Prælati, & Iudices Ecclesiastici, ne in diœcesibus suis permittant esse aliquos priuatos qui quasi ex officio, & virtute peculiari exorcizẽt. Nam hoc est officium proprium pastorum Ecclesiæ: & in eorum absentiã cunctorum, qui saltem ordine exorcistarum præditi sunt: qui non vim naturalem, sed super-

supernaturalem ad hoc, in Sacramento A Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi sunt, vt à pseudo exorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedant ad eorũ conuentus quia cum Deus prohibuerit, ne pythones audiamus, hoc etiam prohibuit, ne energumenorum huiusmodi in corporibus loquentes dæmones auscultemus: item si forte accesserint, monẽdi sunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præstent, neve quid faciant eorum: quæ ille præcipit facienda; quia ipse præcepit, maxime quando mentitur se defuncti animã esse: quod semper est falsum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iustitiæ, vel charitatis astringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit: si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia natura sua licitum, & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquando ista secundi generis commutare in alia, vel prætermittere: ne quid fraudis insit in dæmonis consilio, vel iussu, quod non videamus. Moneatur ipse exorcista non minus, quam cæteri, nihil curiositatis, aut discendi causa dęmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit, & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo instituere, vel eius discipulum esse, vel eius consilium, aut auxilium petere. Nisi forte, virtute Christi, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudens, & pius exorcista merito iudicet pertinere, vt videmus Christum, *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipsum exorcismi modum, moneantur sequi, *Pastorale suum*: sed prius Medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc, quæ dixi de energumenorũ exorcistis, pleraque locum habent etiam in exorcistis nubium, quæ tempestates, & procellas, grandinesque adductur æ videntur; item ijs, qui coniurant, seu exorcizant locustas, & alia insecta agris damnosa? de quibus, quæ peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium, & insectorum.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant se vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendique; eorum iactantia facile conuincitur; primo, si interrogentur, an nubes illæ sint naturali- B bus ex causis ortæ, an ex maleficio, & opera dæmonis? si dicant ex naturalibus causis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemũ, & sacrilegum, & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalem. Supernaturalem, non accepit à Deo, qui sibi contrarius nõ est; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortam, & moueri à dęmone. Vnde sciunt, nisi ex C pacto? Secundò interrogentur, si notitiã habent, & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt, & possunt adducere, & euocare, tempore squaloris, ac siccitatis, in agros nubes bonas, & salutares? Tertiò cur non etiam fulmina, & ignem de cœlo cadentem, ac incendijs domos absumentem valeant arcere, aut exstinguere? Quartò cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquatũ eluuiones; quibus sata, & domus, & arbo D res, sternuntur, & abripiuntur? nam vt nubes illæ, aliquando à malis Angelis, permittente Deo, formantur & immittuntur; sic & alia ista, vt ex Iobi sacra historia docemur, cur igitur, si ad hominum cõmune bonum hæc ars, aut potestas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad vnũ hoc ab illis restringitur? Vnde apparet illos hęc ex pacto operari. Moneantur itaque cęteri, vt àb eorum consortio abstineant, & ne tales exorcistas suspectos, vel pretio, E vel prece conducant: sed vtantur contra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesiæ, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac satisfactoria ieiunij, disciplinarum, &c. adhibeant; quæ remedia etiam sunt vtilia contra cætera illa, quæ diximus mala, & pericula. Parochi locorum indicant, & celebrent processiones, & sacrum canant pro

Vide lib. 6. c. 2. lit. B. & lib. 4. p. 2. q. 4. sect 8 & vid. Martin. de Arl. de superstit. paulò ante med.

pro serenitatis, & fertilitatis impetratione, & ira Dei auertenda. Cantentur item templo deuotè Psalmi accommodati, vt *Canticum graduũ, Miserere mei Deus, Qui habitat in adiutorio altissimi, Libera me de inimicis Deus meus, & Deus misereatur nostri*, & similes. Legantur Euangelia accommodata, vt de sedata à Christo maris tempestate fiat processio per claustrũ Ecclesiæ; canantur Litaniæ, & recitentur collectæ proposito seruientes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorum illic reliquiæ honorantur: quas tamen tutius fortassis, & honestius sit foras in tempestatem, & pluuiam non proferre; præsertim Venerabile Sacramentum: quanquam deuotionem id citra irreuerentiæ, & iacturę periculum facientium; pro more regionis, putem seruandum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio, & deuotio maior esse solet: nec minus audiet Deus in templo, quam foris: cauendum verò maximè, ne cum nubibus colloquia instituantur; sed sermo omnis cum sanctis, & Deo sit. Mẽsibus autem, quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequentiores, vt vernis, & Autumnalibus; ascendant parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochiæ queant intueri, & non coniurent aerem; sed benedicant agris, & terminis suæ diœcesis; recitent Psalmos aliquot, Euangelia, & collectas, & aquam benedictam more solito in aerem, & terram iaciant; & meridiano tempore campanam pulsent; vt parochiani ad templum veniant Deum oraturi; vt fructus terræ Deus conferuet. Campanæ quoque pulsentur: qua, de re actum, *lib.6.c.2.q.3.sect.3.FF.*

Alij sunt, qui vindicant sibi artem quandam, aut potestatẽ peculiarem, vt à Deo concessam, expellendi, necandique campi bruchos, locustas, cantatos, & alia insecta, atque vermina, quæ fructus, & radices, & semina depascuntur, & spem agricolarum deludunt: & tales multis in locis solent à rusticis quo annis magno pretio accersiri. Praxis esse solent huiusmodi. Impostor iste se iudicem constituit, comparent coram eo duo procuratores, vnus causam populi agens fungitur vice accusatoris: alius à vicario Episcopi, vel regio officiato loci constitutus, vicem subit rei, pro locustis, seu alijs insectis, litem contestantur, & seruantur processus ordinarij omnes tricæ, & moræ, ac dilatorij termini, tandem in causa concluditur, & bellus Iudex fert sententiam, qua insecta illa iubet intra certum dierum spatium terminis illius territorij excedere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, &c. Superstitio hic apertior est, quam vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraq; superiora monita ferè desumpsi) vnanimiter omnes sanctos Doctores hæc damnare; eo quod lis instituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere: & cum illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excommunicatio, nec mortaliter, nec venialiter peccantium: blasphemum verò est hanc sacram Ecclesiæ censuram sic deridere; & ludibrio habere, non secus ac si quis sub pœna excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem absolueret à rapinis gallinarum, &c. denique constat omnia hæc acta iudiciaria, nec naturalem, nec supernaturalem, vim habere contra huiusmodi insecta. *vide quæ fusius disputata contra Malleolum lib.3.p.2.q.4.sect.9.* Moneantur vti potius remedijs tum Ecclesiasticis, tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, vt verbi gratia solum vinearum sæpè expurgare euulsis omnibus herbis vineę innascentibus; ipsos truncos, & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorũ que ferramentorum, quibus vtuntur, ferrum inungere vrsi pinguedine aut saltem aceto forti contusis alijs commisto: excutere insecta, suppositis lancibus vel testis, aceto alliato plenis, folia præscindere, in quibus sunt semina verminum; & si iam in folliculis sunt semina folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere vitibus; suffumigare vites, & arbores cera, & sulfure accensis, & vento capto, qui dispergat fumum per vineam, & agros; vel alijs etiam similibus vti acribus, & grauibus suffitibus; sepelire in horto, vel vinea, tribus, aut pluribus locis intestina pecorum; ita vt pars non exigua emineat supra terram; & cum eo confluxerint insecta, simul illic igne exurere, & alia, quæ norunt boni olitores, vinitores, & agri-

& agricolæ. Pro Ecclesiastico remedio, licebit illud desumere ex sequenti historia, quam idem Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totamque Hispaniam Tarraconensem infestatam à vermibus fuisse, qui quotanni fructus omnes terræ absumebant. Misere itaque Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apostolicam petentes consilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pontific. Roman. eo misit Legatum Episcopũ Ostiẽsem nomine Gregorium, virum eximia prudentia, & sanctitate: Qui, vt in Hispanias aduenit, crebris concionibus populos illos à vitijs varijs ad seriam pœnitentiam perduxit, præsertim publicorum flagitiorum: postea instituit fieri processiones publicas sæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemosynas, ieiunia, precesque: demum vestitus ornatu Pontificio Missas in altari portatili in ipsis agris dixit, qui magis erant calamitosi, sic fugauit, necauitque multitudinem insectorum; adeo vt multis post annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: consultumque fuerit alijs quoq; locis hanc eius methodum, & exemplum sequi.

MONITIO XII.

Quæ cauendæ in precibus, & orationibus vanæ obseruantiæ.

Videli. 6 c. 2. q. 3. sect. 3. lit. z. & lib. 2. par. poster. q. 4. sect. 2. & sect. 8. & 9.

ORationum quoque Sanctitatem diabolus multis superstitiosis circumstantijs solet violare: aliquando violat malo fine proposito, vt cum quis orat, aut celebrari curat missam ad exitium alicuius: aut vano, vt ad sciendum aliquid boni successus, &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad sequentia axiomata.

Primum peccatum orationis est oratione materię, quando petuntur res illicitæ, aut noxiæ; quæ repugnant honori, aut pręceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferentes (verbi gratia, diuitiæ, honor, doctrina, &c.) petuntur absolutè, aut pertinaciter, nimisque instanter, aut quando petuntur instanter res, de quibus iustum dubium est, an sint homini ad salutem profuturæ: aut petitur cognitio futuri euentus ad matrimonium, &c. vt sunt virginum Hispanarum illæ orationes, quas vocant, *de los Reges, de la estrella, de sant Iuan*, quibus finitis aucupantur prima transeuntium verba, & inde colligunt, quod scire volebant; superstitione & stolida; & impia, vt bene Horozeus lib. 2. de vera, & falsa diuinat. capit. 14.

Secundum est ratione formę, quando continent verba, vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas, & ineptias; quia hæc omnia sapiunt blasphemiam.

Tertium peccatum est ratione modi, seu cerimoniarum, quę adhibentur; quando illæ sunt vanæ, & præter, vel contra communem Ecclesiæ consuetudinem: vt si necessario debeant fieri certo statu corporis, certis horis, vel diebus non interruptis, brachijs certo modo expansis, oculis in certum locum defixis: cum tot candelis, talis, vel talis coloris, & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid naturalis, vel supernaturalis virtutis conferre.

Contra hæc peccata adhortandi sunt homines, vt firmiter apud animum suum statuant, nec velle malum vllum vitare, nec velle boni quidquam consequi, vel retinere per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa. 2. Postquam diuinum auxilium seriò implorarunt, conentur suam voluntatem diuinæ prorsus conformare, sibique certò persuadeant, quicquid eis acciderit, id à Dei prouidentia procedere, & ipsis esse longè vtilissimum. 3. Certò credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium, & misericordem animo facere; quoniam hoc illis expediat, sicut solet Medicus ægro multa subtrahere, & denegare, non inuidia, nec sæuitia, sed beneuolentia, & sapientia. 4. Non apponant missis quas ad intentionem suam dici curabunt, vllũ numerum, aut determinationem, loci, diei, candelarum, &c. ex hoc capite damnantur Missæ, quas vocant, *tricenarias reuelatas, & clausas, missas Comitis, missas S. Amatoris*, contra quas disserit D. Vincentius Ferrerius, *homil. 4. Dominicę in Aduen.* Ex dictis etiam damnantur oratio-

orationes, in quarum titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi: contra illud præstantis viduæ Iudith. 8. vers. 12. *Qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miratonis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.* Nec non orationes, quibus petunt à Christo Deipara, vel sanctis reuelationes, aut apparitiones; quia hoc est plenum periculi, ac deceptionis, audaciæ, curiositatis, ac præsumptionis; quemadmodum etiam orare, vt significent eis diem, & oram obitus, & istis insuper inculcandum illud Thomæ de Kempis; *Quid faceres si scires? nunc ita viue, vt securus horam illam exspectes.* Hæc sufficiant: sunt enim cataplasmata contra superstitionum præcipuos fontes, causasque reliqua ex toto petenda sunt opere.

FINIS.

Date alla moglie di Audino stame can. 37 —

in Biancia presso al Boschi

1762.

Trutina theologica thesis quesnellianae P. Ant. Rua Soc. Jes. tom. 2. par. grande. neap.

Majorica voll. 64, e mezzo al trenta —

Genuero vol. 65 al trenta

[illegible] 364 [illegible] 305 [illegible] 221

